Universidad de Deusto
Biblioteca

Luis de Granada
Silva
1585

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRIMA CLASSIS LOCORVM COMMVNIVM,

quæ à Deo Opt. Max. incipiens, loca deinde ad diuersa genera personarum, & statuum pertinentia, complectitur.

DEVS.

DIVINÆ virtutis opera tunc facundius loquimur, cùm obstupescédo reticemus: Laudatque homo idoneè tacendo, quod idoneè non valet comprehendere. Vnde Psal. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Ille hoc facit, qui se succumbere in eius laudibus considerat. Ideo Iob quæ dicendo explere non potuit, facundius reticendo diffiniuit. Gregor. lib. 9. Moral. *Gregor.* *Psal. 150.*

Qui in factis Dei rationem non inuenit, in infirmitate sua inuenit, cur rationem non inueniat. Greg. vbi supra. c. 11.

Tunc verè aliquid de Deo cognoscimus, cum aliquid de illo cognosci non posse sentimus. Greg. lib. 5. Mor.

Exercet Deus latitudinem amando: longitudinem, tolerando; celsitudinem, vota nostra & intelligentiam superando: profunditatem, intima iudicando. Greg. lib. 10. cap. 11.

Qui de æterno loqueris, pensa: quia temporalis es: qui de Dei sapientia disputas, pensa: quia consilium eius ignoras. Gregor. lib. 12. cap. 15.

Omne, quod de Deo dicitur, eò ipso indignum est, quo dici potuit: eius enim laudi non sufficit obstupescens conscientia, quo modo ergo sufficiet loquens lingua? Greg. 20. Mora. c. 25.

Dùm mens in altum ducitur, subleuata videt in Deo, quòd nõ potest penetrare, quod videt. Ideò Ezechiel tandem fluuium nõ *Ezec. 47.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest transuadare. Gregor. 22. Moral. cap. 22.

Melius de Deo dicimus, si sub considerationis eius formidine admirando tacemus. Greg. 27. Mor. c. 26.

Iob. 21. Gregor. super illud Iob. Quis est omnipotens, vt seruiamus ei, sic ait: Mens hominis malè exterius fusa, sic in rebus corporeis sparsa est, vt nec ad semetipsam intus redeat, nec eum, qui est inuisibilis, cogitare sufficiat. Vnde carnales viri iussa spiritalia cõtemnentes, Deum, quem corporaliter non vident, quandoque ad hoc perueniunt, vt etiam non esse suspicentur. Vnde nunc dicitur. Quis est omnipotens, vt seruiamus ei? Esse enim (sicut dictum est) non credunt, quem corporaliter non intuentur. Qui si authorem omnium Deum humiliter quærerent: id, quod non videtur, ea re quæ videtur, esse melius in semetipsis inuenirent. Ipsi quippè ex anima inuisibili, & corpore visibili subsistunt: & si hoc ab eis quod non videtur abstrahitur, illicò corruit quod videtur. Et patent quidem carnis oculi: sed videre quicquam, vel sentire non possunt: sensus enim visionis perijt: quia absces sit ille inuisibilis spiritus, qui per eius respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus visibilibus inuisibilia præstantiora sunt, carnales quique ex semet ipsis pensare debuerunt: atque per hanc (vt ita dixerim) scalam considerationis tendere in Deum: quia eo est, quo inuisibilis permanet: & eo sublimius permanet, quo comprehendi nequaquam potest. Mor. lib. 15.

August. Et audiui sicut auditur in corde, & non erat prorsus vnde dubitarem, faciliusque dubitarem viuere me, quàm non esse veritatem, quæ per ea, quæ facta sunt, intellecta conspicitur. Augustin. confes. lib. 7.

Quisquis cognoscit te, diligit te, obliuiscitur se, amat te, plusquàm se, relinquit se, & venit ad te, vt gaudeat de te. August. In Medita.

Deus est in semetipso, sicut α, &, ω, In mundo, sicut rector, & author. In Angelis, sapor, & decor: In Ecclesia, sicut pater familias in domo. In anima, sicut sponsus in thalamo. In iustis, sicut adiutor, & protector. In reprobis sicut pauor & horror. August. super illo. Pater noster, qui es in cœlis, &c.

Hieronym. Muta animalia, & ferarum greges ductores sequuntur suos. Singuli Ecclesiarũ Episcopi, singuli Archipresbyteri, & omnis ordo ecclesia-

ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator, & in domo vnus Dñs, & in quouis grãdi exercitu vnius signũ spectatur. Est ergò vnus in mũdo Deus. In Epist. ad Rust. monach.

Sosthenes præcipuus inter Philosophos formã veri Dei negat conspici posse, & Angelos sedi eius dicit assistere. In quo & Plato pari ratione consentit, & vnũ Deum seruans, cæteros Angelos, & Dæmones dicit. Hermes quoque Trimegistus vnũ Deũ loquitur: eumq; incõprehensibilem, atque inæstimabilẽ confitetur. Vnus igitur omnium Dominus Deus: neque enim illa sublimitas potest habere consortem, cùm sola omnẽ teneat potestatem. Ad diuinũ imperium etiã de terrenis mutuemur exẽplum. Romanos geminos vnum non capit regnum, quos vnum vteri cœpit hospitium. Põpeius, & Cæsar affines fuerunt, nec tamẽ necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Nec tu hic de homine mireris, cùm in hoc omnis natura consentiat. Rex vnus est apibus, dux vnus est in gregibus, & in armentis rector vnus, multò magis mundi vnus est rector, qui vniuersa quæcunque sunt, verbo iubet, ratione dispensat, virtute cõsummat. Hic enim videri nó potest, visu clarior est: nec cõprehendi, tactu purior est: nec ęstimari, sensu maior est. Et ideò sic Deum dignè æstimamus, dùm inæstimabilẽ dicimus. In nostra dedicandus est mente, in nostro consecrãdus est pectore. Nec nomẽ Dei quæras: Deus nomẽ est illi. Illic vocabulis opus est, vbi proprijs appellationũ insignibus multitudo diriměda est. Deo, qui solus est, Dei vocabulum totum est. *Cyprian.* Cyprian. Quod Idola non sint Dij.

Est trinitas creatrix Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: ex qua cecidit creata trinitas, memoria, ratio, & volũtas. Et est trinitas, per quã cecidit: videlicet per suggestionẽ, delectationẽ, consensum. Et est trinitas, in quã cecidit, videlicet impotẽtia, cæcitas, immũditia. Est trinitas, per quã resurgit, fides, spes, charitas: quæ trimẽbres habẽt subdiuisiones. Est enim fides præceptorũ, signorũ, promissorũ. Est & spes veniæ, gratiæ, gloriæ. Et est charitas de corde puro, & cõscientia bona, & fide nõ ficta. In sermo. paruis. serm. 1. *Bernar.*

Caligo diuina, ideſt, lux inaccesibilis, in qua Deus habitat, ad eam accedit, eaque absorbetur, quisquis Deum videre meruit: eoque ipso, quod non videt, nec cognoscit, familiarius coniungitur ei, qui omnem cognitionem transcendit. De cœlesti Hierar. *Dionys.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si quis conspicatus Deum, intellexerit, quod vidit, non ipsum est conspicatus, sed eius aliquid. Perfecta enim ipsius ignoratio, eius vera cognitio est: quia ipse suprà omnem mentem, & substãtiam noscitur. Idem Epist. 1.

Omnia Deus sibi similia pro cuiusque captu euadere cupit, suisque cõmunicare muneribus. Idem. Epist. 8.

De Deo & affirmationes, & negationes veræ sunt: quia affirmationes negationibus non contrariantur. Est enim Deus suprà omnem ablationem, & positionem. Idem de mysti. The. c. 1.

Arcanum diuinitatis, quod omnes intellectus transcendit, sacris animi venerationibus, & ineffabili, & casto honoremus silentio. Ibidem.

Cur quæris nomen meum, quod est mirabile? Hoc est mirabile nomen, quod est sine nomine: quod omne nomen exuperat. Ibidem.

Omnium causæ, quæ est suprà omnia, & priuatio nominis congruet, & omnium subsistentium nomina. Ibidem.

Siue hoc occultum Deo appellemus, siue substantiam, siue lucem, &. i. non aliud intelligimus, quam ex eo in nos emanantes participationes, quibus assumamur in Deum, & quę nobis vel substantiam, vel vitam, vel sapientiam largiantur. Idem ca. 2.

Quia Deus est substantiale bonum, in omnia, quæ sunt, præten dit bonitatem, sicut Sol statim lucem in omnibus. Ibidem. c. 4.

Bonum, quibus se insinuauerit perfectè, facit perfecta, quæ verò ipsum minus participant, imperfecta sunt. Ibidem.

Ista est excellens magnitudo virtutis boni, quod suam priuationem sustentat: & quæ illi repugnant, ipsius virtute, & sunt, & repugnare possunt. Ibidem.

Solenne est Deum dicere inuisibilẽ, cùm sit lux clarissima, eũ, qui multis insignitur nominibus dicere ineffabilem. Attribuunt ergo ei priuationes, vt habituum excellentiam demonstrent. Idem. c. 6.

Qui de Deo dicere pergit, dicet quidem aliquid de rebus suis, non autem de ipso. Ibid. c. 7.

Cicero. Ea est Dei vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari potest: nihil enim agit, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, sua potẽtia, & virtute gaudet: habet

habet exploratum fore, se semper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. Hæc Epicurus apud Cice. lib. 1. de natu. Deorum.

In mundo Deus est aliquis, qui regit, qui gubernat: qui cursum astrorum, qui mutationes temporum, rerum vicissitudines, ordinesque conseruat, terras, & maria contemplans, hominum commoda, vitasque tuetur. Ibid.

Quis est tam vecors, qui cùm suspexerit in cœlum, Deos esse non sentiat, & ea, quę tanta mente fiunt, vt vix quisquàm arte vlla ordinem rerum, atque vicissitudinem persequi possit, casu fieri putet? Idem. de Rep. auruſp.

Firmissimũ hoc adferri videtur, cur Deos esse credamus: quod nulla gens tam fera, nemo omnium tam sit immanis, cuius mentẽ non imbuerit Deorum opinio. Idem. 1. Tuscul.

Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non potest, nisi mens soluta quædam, & libera, & segregata ab omni cõcretione mortali: omnia sentiens, & mouens, ipsaque prædita motu sempiterno. Ibid.

Homini timidè de potestate Deorum & pauca dicenda sunt. Idem. Pro lege Manil.

Vt hominum membra nulla cõtentione, mente ipsa, atque voluntate mouentur: sic numine Deorum omnia figuntur, mouentur, atque mutantur. Idem. 3. de Nat. Deor.

Illud modo videto, vt Deum noris, & si ignores, & locum, & faciem: sic animum tibi tuum notum esse oportet, & si ignores, & locum, & formam. Idem. 1. Tuscul.

Dei sapientia.

CVM à Deo non credimus nos videri, in Sole clausos oculos retinemus, illum à nobis abscondimus, non nos illi. Gregor. 25. Mor. cap. 5. *Gregor.*

Sic gressus meos, semitasque consideras, & die, noctuque super custodiã meam vigilas, omnes semitas meas diligenter notãs: speculator perpetuus, veluti si totius creaturæ tuæ, cœli, & terræ oblitus, tantum me solum cõsideres, & nihil sit tibi curæ de alijs. Nec enim tibi crescit lux incommutabilis visionis tuæ, si tantùm vnum aspicias, neq; minuitur, si innumera videas, & diuersa. Quia *Augustin.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut vno totum simul perfectè considerás, sic singula, quælibet, licet diuersa, perfectè simul, totaque totus conspicit visus tuus. Sic igitur super custodiá meam stas, sicut si omnium oblitus sis, & mihi soli intendere velis. Semper quippè te præsentem exhibes, semper te paratum offers, si me paratum inuenis. Quocunque iero, tu me Domine nō deseris, nisi prior ego te deseram. Aug. in Medi.

COLLECTOR. ¶Infernus, & perditio corá Dño: quātò magis corda filiorū hominū? Iteé, Omnes viæ hominū patēt oculis eius, spirituū pōderator est Dñs. Huc pertinet & illud, Nō dicas, à Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur: in populo magno non agnoscar, quæ est enim anima mea in tam immensa creatura? Ecce cœlū, & cœli cœlorum, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius cómouebuntur. Et in omnibus his insensatū est cor, & omne cor intelligitur ab illo, & vias illius, quis intelliget?

Prou. 15.
Prou. 16.
Eccl. 16.

Eccl. 17. Viæ illorū coram illo sunt semper, & non sunt abscōsæ ab oculis illius. Et omnia opera illorū velut Sol in cōspectu Dei: & oculi eius sine intermissione inspiciētes in omnibus vijs illorū: & omnes iniquitates eorum in cōspectu Dei. Simile est & illud. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum. i. i. v. t.

Psal. 89.

Eccl. 42. Cognouit Dñs omnē scientiam, & respexit in sinum æui. Non præterit illū omnis cogitatus, & nō abscondit se ab illo vllus sermo. Eccl. 42. Quod verò appellat sinum æui, significat totā æternitatē, velut exiguū quendam sinum esse in oculis Dei: imo verò non sinum modo, sed indiuisibile punctū: in quo nil anterius, aut

Eccl. 23. posterius, sed omnia præsentia sunt. Item, Oculi Domini multò plus lucidiores sunt sole, circunspicientes in omnibus vijs hominum, & profundum abyssi, & corda hominum intuentes vsque ad absconditas partes, vide locum insignem Eccl. 23.

Sapientiam Dei omnia peruidentem, & in intimos animæ recessus penetrantem, prædicat Propheta Psal. 138. cùm ait, Intellexisti cogitationes meas de longè, semitam meam, & funiculum,

Psal. 138. siue accubationē inuestigasti: Et omnes vias meas præuidisti: quia non est sermo in lingua mea (videlicet quem tu non videas, ante etiam, quàm ego illum enuntiem) &c. quæ sequuntur. Hæc omnia timorem Domini, & peccati odium nobis incutiunt, cùm in conspectu Domini omnia videntis, delinquamus.

Dei bonitas, & misericordia.

QVid est dicere seruo, dimitte me, vt irascar, nisi deprecandi ausum præbere? ac si dicat, Penitia quātū apud me valeas, & cognosce, q̄ obtinere poteris, q̄d exoras. Greg. in mor. lib. 9. c. 11. Gregor. Exod. 32.

Sancti, qui iræ Dei obuiant, ab ipso accipiunt, vt contra eū opponantur, & contra ipsum se cùm illo erigunt: eosque diuina vis sibi secum opponit. Fouet enim eos intus gratia irascentis, vt aduersus iram sæuientis exterius, obtineant. Greg. vbi sup. c. 12. Ti. 5.

Ineffabili desiderio teneor, cùm audio, Bonus Dominus: considerātisque & collustratis quæ for inse cus video (quoniam ab ipso sunt omnia) etiam cùm mihi hæc placent, ad illum redeo, à quo sum, vt intelligam, quoniam bonus est Dominus. Aug. sup. Psal. August.

Ipse quippe Dñs noster Iesus Christus dixit. Nemo bonus nisi solus Deus. Nonne stimulauit nos ad inquirendum, & ad distinguendum quid sit bonum ab alio bono bonum, & bonū in seipso bonū? Quàm ergo bonū est, à quo sunt omnia bona? omnino nullum inuenies bonum, quod non ab illo sit bonum. Aug. vbi sup. Marc. 18.

Augus. super illud Psal. 58. Deus meus, misericordia mea, sic ait, Nō inuenit impletus bonis Dei, quid appellaret Deū suū, nisi misericordiā suā. O nomē, sub quo nemini desperādū est. Deus meus inquit misericordia mea. Quid est misericordia mea? Si dicas, salus mea intelligo, quia dat salutem: si dicas refugiū meū, intelligo, quia cōfugis ad Deū: si dicas fortitudo mea, intelligo, quia dat mihi fortitudinē. Misericordia mea quid est? Totū quicquid sum de misericordia tua est. Sed promerui te, inuocādo te. Vt essem, quid feci? Vt essem, qui te inuocarē, quid egi? Si em̄ egi aliq̄d vt essem, iā erā antè, quā essem. Porrò si omnino nihil erā, antè quā essem, nihil p̄merui vt essem. Fecisti vt esse, & nō tu fecisti, vt bonus esse? Dedisti mihi vt sim, & potuit ali⁹ mihi dare, vt bon⁹ sim? Si tu mihi dedisti, vt sim, & alius mihi dedit, vt bonus sim, melior est ille, qui mihi dedit, vt bon⁹ sim, q̄ ille, qui mihi dedit, vt sim. Aug. Psal. 58. Psal. 58.

Ite, proferte stolam primā. Nō dixit, vnde venis? vbi fuisti? vbi sunt, quæ tulisti? quarè tantam gloriam in turpitudinem cōmutasti? Sed proferte stolam primam, & induite illum. Videtis quia delicta non videt vis amoris, tardam misericordiam Pater nescit, delicta qui discutit, prodit. In ser. de fil. prodi. Pet. Ra. Luc. 15.

Cecidit super collum eius,& osculatus est eum. Sic pater iudicat,sic emendat,sic peccanti filio dat oscula non flagella: Delicta non videt vis amoris, & ideò pater peccata filij redimit osculo, clausit amplexu. Et infrà. Et date annulum in manu eius. Paterna pietas contenta non est innocentiam reparare solam, nisi pristinũ restituat & honorem. Et date calciamenta in pedibus eius. Quam pauper redijt,qui ditatus abscesit?& de tota substantia calciamẽta in pedibus non reportat. Idem. Ibid.

Diony. Corpus quidam qui volebat peccatores quosdam à Deo puniri,vidit in visione Iesum dicentem sibi illos manu tenens. Iam percute aduersum me. Paratus sum enim iterum pro saluandis hominibus pati. Epist. 8.

Clemen. Alexan. Vlcisci non desiderabit,qui pro ijs,qui nobis faciunt iniuriam, orare docuit. Pedag. lib. 1. c. 8.

Liberalis est,& magnificus qui(quod maximum est)suam nobis animam dedit: maximeq; est benignus, qui frater voluit esse, cum Dominus esset. Idem. c. 9.

Climac⁹. Matt. 18. Quoties pro peccatis nostris mœremus,& tristes sumus,præceptum Domini ad Petrum reuocare non desinamus. Ignoscendi scilicet septuagies septies peccanti. Quod enim alteri mandauit, ipse profectò multò magis implebit. Gradu. 26. de Discretione.

COLLE. ¶Quàm longo tempore,quot annis opus est,vt veniam ab homine,quem læseris,consequaris,& concessa venia,vix ille te vnquã æquis oculis aspicit. Iam verò maritus,si adulteræ vxori veniam concedat,vix vnquam illatam iniuriam ab animo deponit. At Deus ergà Dauidem adulterium homicidio cumulantem, vbi ex animo illum pœnituit,ita se erga illum, & posteros eius propter illum gesit,ac si nihil penitus admisisset. Quid iam de Manasse

4. Re. 21. dicam,qui sanguine Prophetarum Hierusalem repleuit vsque ad os: propter cuius impietatem Hierusalem euersa est? Cui Dominus non solum(vbi vere illum pœnituit)veniam,& libertatẽ contulit,sed etiam regnum,quod amiserat,donauit. Quid hac lenitate mirabilius?

Non modo huius mundi mirabile opificium diuinæ bonitatis velut speculum quoddam est,sed multò etiam magis ipsa lex,quę est à Deo lata. Quale enim illud pectus est, vndè hæc verba prodierunt?

dierunt? Quod vni ex minimis his fratribus meis feciſtis, mihi feciſtis? Et illa, Hæc requies mea, reficite lassum, & hoc meum refrigerium? Rursumque illa. Non dico tibi vsque septies,sed vsque septuagies septies? Quid enim clementius, quid benignius? Quid ipse misericordiarum pater faciet: qui mihi vt hoc facerem imperauit? *Matt. 25. Isai. 28. Matt. 18.*

Humanæ conditionis miseriam,Dauid allegat,vt misericordiã Dñi impetret,cùm ait,Ecce enim in iniquitatibus cõceptus sum, &c. Hac ratione Dominum clementer se cum hominibus agere declarat Eccles. 18. his verbis, Vidit præsumptionem cordis eorũ, quia mala est,& subuersionem illorum,quoniam nequã est: ideò adimpleuit propitiationem suam in illis,& ostendit eis viã æquitatis. Miseratio hominis ad proximum suum: misericordia autem Dei ad omnem carnem. *Psal. 50. Eccl. 18.*

Cùm semper & vbique grata sit hominibus misericordia Dei: tum illa gratissima est,quæ diu expectata ac desiderata venit. Vnde est illud Eccl. 35. Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis,quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis. Ideò nõ mirum, si aliquando diu dominus differat precantium vota, vt sit eis eius misericordia gratior,materiamque illis vberioris lætitiæ tribuat. Talis enim illa fuit,de qua Psalmographus ait,Expectans expectaui Dominum,&c. Et immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro,id est, nouam mihi lætandi, & laudandi materiam, misericordia eius expectata tribuit. *Eccl. 35. Psal. 39.*

Misericordia Dei in hoc maximè elucet,quòd singulare quãdã humiliũ,pauperũ,& eorũ,qui tribulationibus premũtur, curam, & prouidẽtiã gerat. Id infinitis penè scripturæ locis significatur. Hinc enim illa verba Psal. 9. Et factus est Dñs refugiũ pauperi,adiutor in opportunitatibus,in tribulatione. Itẽ,vidẽs vidi afflictionẽ populi mei,qui est in Ægypto,& gemitũ eorũ audiui, propter duritiã eorũ,qui præsunt operibus,&c. Exod. 3. Darius verò Rex apud Danielẽ in omnibus regni sui finibus prædicari mãdauit,vt colerent omnes Deũ Danielis,q; ipse esset liberator, ac Saluator: quodq; ipse liberasset Danielẽ de lacu Leonum. Idem etiã apud Esai. gloriatur dicẽs Deus iustus,& saluans,non est præter me. Cõuertimini ad me,& salui eritis omnes fines terræ. Item. Psalm. 67. Deus noster Deus saluos faciẽdi,& Domini Domini exitus mortis,hoc *Psal. 9. Exod. 3. Daniel. 6. Isai. 45. Psal. 67.*

tis, hoc est, qui à faucibus mortis homines eripere solet.

Magnoperè Dei nostri bonitatem, & misericordiâ cõmendat, quod tantam in scripturis sanctis pupillorũ, viduarum, aduenarũ, & pauperũ curã se habere testetur. Hinc & Deute. 24. quatuor in locis eiusdẽ capitis, pupillorũ, aduenarũ, & viduarũ curã cõmẽdat. Pretium verò mercenarij eadẽ die reddi iubet. Ne (inquit) clamet contrà te ad Dñm, & reputetur tibi in peccatum. Iam verò in scripturis Prophetarũ, quã acriter in eos inuehitur, qui pauperes & pupillos opprimunt, quã acerba illis supplicia cõminatur?

Deut. 24.

Quantò latius pateat misericordia Domini, quàm ira, declarãt illa Prophetæ verba: Quoniam ira in indignatione eius, &c. Quæ Hiero. ex Hebr. vertit hoc modo. Quoniam ad momentum est ira eius, & vita in repropitiatione eius. Quo significare videtur, iram Dei aduersus pios breuissimam existere: beneuolentiam verò esse diuturnam, nempè æqualem vitæ.

Psal. 29.

Pro eo, quòd nos legimus, turbabũtur à facie eius patris orphanorum &c. Hiero. ex Hebr. vertit, Exultate coram eo patre orphanorum &c. Verè enim exultandũ, quòd talem Deum habeamus, qui hoc sibi præcipuè nomen vendicauit. Pater orphanorũ, & iudex viduarum. Vera enim magnitudo & iustitia: in supplicibus tuendis, & conseruandis, & à potentiorum iniuria liberandis, sita est. Vndè est illud Iob. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius excutiebam prædam. De bonitate, & benignitate Dei illi potissimum iudicare debent, qui eam in se frequenter experti sunt, eiusque sensum intra se perceperunt. De his namque scriptũ est. Quàm bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde! Est enim Deus (vt Augustinus ait) purgatæ mentis sapientia. Alias quippe palato nõ sano pœna est panis, &c. Hinc est, quòd hi præcipuè ad diuinæ bonitatis laudes inuitantur, qui beneficijs Dei eruditi, eius bonitatẽ, & misericordiam experti sunt, dicente Propheta. Confitemini Domino quoniam bonus quoniam in seculũ. m. e. Dicant qui redempti sunt, à Domino, quos redemit de manu inimici, &c. Isti ergo ad diuinas laudes prædicandas idonei sunt.

Pfal. 67.

Iob. 29.

Pfal. 72.

Pfal. 117.

Si quis diligenter omnia Domini præcepta consideret, inueniet planè non minus illa ad hominis pacem & incolumitatem, quàm ad Dei gloriam pertinere. Sic enim diuina bonitas rerum ordinem instituit, vt gloriam suam cum nostra salute coniunxerit,

rit, quemadmodum eleganter Eucherius in epistola ad Valerianum probat. Quod cùm ita sit, dubitari meritò potest, cuius rei gratia Deo magis obstricti simus, an propter præmia, quæ cultoribus legum suarum constituit, an propter ipsas leges quas tulit. Vnde in Canticis, pro eo quod nos legimus surge, propera amica mea, & veni. Alij ex Hebræo vertunt, Surgito tibi amica mea, & formosa mea, & ito tibi &c. Quod quanuis Hebrææ linguæ idiotismus sit, nihilominus tamen hoc verbo admonemur operã omnem, quam in diuinorum mandatorum obseruatione, ponimus, non in vllum Dei commodum (qui bonorum nostrorum non eget) sed in nostrum redundare. Quod si his adiungas, gratiæ ipsius munus esse, quòd eius præceptis obtemperemus, inuenies illum, cum merita nostra præmiat, conferre nobis gratiam pro gratia. Vndè est illud Augustini. 9. confessionum lib. Quisquis tibi enumerat vera merita sua, quid enumerat, nisi munera tua? Ioseph fratribus suis in Egyptum profectis, non modo frumentum, quod quærebant, dedit, sed pecuniam etiam qua frumentum emere debebant, in ore saccorum concludi iussit. Sic Dominus Iesvs, verus secundum carnis susceptionem frater noster, & fœlicitatem ac saturitatem æternam, quam homines quærunt confert, & gratiam, item qua illam comparare debeant. Itaque adepta sempiterna pacis fœlicitate, cùm Prophe-

Euche.

Cant. 2.

Auguſt.

Eſai. 26.

ta dicemus, Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es in nobis.

Amor Dei erga nos.

Auguſt.

PErsuadendum erat homini, quantùm nos dilexerit Deus & quales: quantum, ne desperemus: quales, ne superbiremus. Aug. de Trini.

Certè admonet membra sua, vt sursum corda habeant. Audiãt ergo & faciant: leuent ad cœlum, quod male est in terra: ibi enim non putrescit cor, si eleuetur ad Deum. Frumentum si haberes in inferioribus, nè putresceret, leuares ad superiora. Frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrescere? stans in terra, in cœlo es, si diligas Deum. Non enim sic leuatur cor, quo modo corpus. Corpus vt leuetur, locum mutat,

cor

cor vt eleuetur, voluntatem mutat. Idem. Aug. sup. Psal. 85.

Chrysolo. Surgam, & ibo ad patrem meum. Iacebat, qui dixit, Surgam, intellexit lapsum, sensit ruinam, iacere se turpis luxuriæ respexit in

Luc. 15. lubrico: & ideo exclamat, Surgam, & ibo ad patrem meum. Qua spe? qua fiducia? illa qua pater est. Ego perdidi, quod erat filij, ille, quod patris est, non amisit. Apud patrem non intercedit extraneus: intus est in patris pectore ipse, qui interuenit, & exorat affectus. Vrgentur patris viscera, iterum filium genitura per veniam. Ibo ad patrem reus: sed pater viso filio cooperit mox reatum, dissimulat iudicem, qui magis vult implere genitorem, & sentẽtiam citò vertit, in veniam, qui redire cupit filium, nó perire. Chrysol. in serm. 2. de filio prodigo.

Diony. Christus à se auersos & resilientes amatorie sequitur: contendit que, & deprecatur, ne se deserant, quos tanta vi amoris exquirit. Quid quod venire differẽtes benignissime tolerat, promissionibus leuat, blanditijs demulcet? Diony. Epist. 8.

Audebimus & hoc pro veritate dicere, quod ipse quoq; Deus pro magnitudine amoris extra se sit prouidens creaturis, & amore mulcetur, & ex supremo suo statu ad hoc se demittit, vt inter

Exod. 20. omnia sit: quare & zelotes dicitur, vt vehemens ad ea, quæ sunt amanda, prorsusque ipsius est, vt sit amabile, & amor. Idem. Ibidem.

Deus aliquando dicitur amor, aliquando amabilis: amabilis, quia sui ipsius & sibi ipsi prouocator est, & motor: amor autem, quia mouet, & prouehit ad se. Dion. de di. nom.

Dei beneficia.

Augusti. GRatiæ tuæ deputo, & misericordiæ tuæ Domine, quod peccata mea, tanquàm glaciem soluisti: gratiæ tuę deputo, & quæcunque non feci mala. Aug. in confess.

Nemo est donis Dei beatus, qui donanti extiterit ingratus. Idẽ Augusti. de viduit.

Omnia peccata sic habenda sunt, tanquàm dimittantur, à quibus Deus custodit, ne comittantur. Noli modicum diligere, quasi à quo modicum dimissum est, sed potius multum dilige, à quo tibi multum tributum est. Si enim diligit, cui donatũ est, ne redderet:

ret: quantò magis debet diligere, cui donatum est vt haberet? Nam quisquis abinitio pudicus permanet, ab illo regitur: & quisquis ab impudico pudicus factus est, ab illo corrigitur: & quisquis vsque in finem impudicus est, ab illo deseritur. Hæc autem ille occulto iudicio facere potest, iniquo non potest, & fortasse ideò latet, vt plus timeatur, & minus superbiatur. Idem ad quandam Virginem.

Psal. 70. Idem super illud, Repleatur os meum laude tota die &c. Quid est tota die? Sine intermissione. In prosperis, quia consolaris: in aduersis, quia corrigis. Antequàm essem, quia fecisti. Cùm essem quia saluté dedisti: cũ peccassem, quia ignouisti: cùm conuersus essem, quia adiuuisti: cùm perseueraſſem, quia coronasti: ita planè repleatur os meum laude, vt hymno dicam, gloriam tuam tota die. Idem Aug.

Euseb. Emissen. Intellige illius esse totum, cuius cœlo tegeris, cuius terræ gremio sustineris, cuius aëre pasceris, & vitalis aurę participatione vegetaris, cuius luce ac famulo Sole perfrueris, cuius tibi dies ad iucunditatem, nox obsequitur ad quietem: qui post tanta seipsum tibi dedit, quando tam caro pretio te redemit: qui talia procurauit seruo, qualia parabit victa peccati labe, iam libero? qui tanta iacenti contulit, quanta conferet resurgenti? Euseb. Emiss. hom. 1. de Symbolo.

Qui ideò colitur, vt misereatur, iam misertus est, vt coleretur. Ab eo ergo facti, atque reparati, nunc impensius exultemus in beneficijs suis: quia meliores sunt dies illi, quibus liberamur, quàm

Psal. 62. illi, quibus in vitæ huius pericula nascendo producimur. Et ideo legimus: quia melior est misericordia tua super vitas. Meliores enim sunt dies, quibus ad æternam vitam renascimur quàm illi, quibus in hæc tempora iam procreamur. Siquidem maiora sunt dona gratiæ, quàm naturæ. Idem hom. 8. de Pascha.

Quanto maiora beneficia sunt hominibus constituta, tantò grauiora peccantibus iudicia. Idem sup. Matth.

Cicero. Commoda quibus vtimur lucem qua fruimur, spiritum, quem ducimus, à Deo nobis dari, & imparuri videmus. Cicero pro Rosc. Amerino.

Dei

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dei prouidentia.

Gregor. Iob.2. GRegor.super illud, Animam eius serua, sic ait. Electũ suum Dominus custodiendo deserit, & deserendo custodit: alia prodit, alia protegit: vt sic & seruus humilis proficiat, & hostis succumbat. Idem ergo in manu Dei est, & Diaboli. Grego. lib.3.cap.2.

Sic Deus intendit singulis, ac si vacet à cunctis: & sic omnibus simul intendit, ac si vacet à singulis. Grego.25.Mora.c.19.

Euseb. Emiss. Quantò persecutor in necem confitentis immanior, tãtò Deus in remuneratione perseuerãtis est ditior: qui nouit de impiorum criminibus merita augere iustorum. Sicut enim improbi malè vtuntur bonis Dei: ita Deus bene vtitur malis operibus iniquorũ. Bonum opus Dei est oculus: & tamen indignis concupiscentijs maculatur aspectus. Euseb. homil.4.de Epiphania.

Saluia. Contra eos, qui ex afflictione iustorum in hoc seculo prouidẽ tiam Dei tollunt, sic Saluianus ait. Non possunt iusti falso iudicio esse miseri, qui sua conscientia sunt beati. Nemo enim alieno sensu miser est, sed suo. Graues enim, aut leues huius mundi casus animus tolerantis facit. Nam sicut nihil est tam leue, quod ei graue non sit, qui inuitus faciat: ita nihil est tam graue, quod non ei, qui id libenter exequitur, leue esse videatur, nisi fortè antiquis illis priscę virtutis viris, Fabijs, Fabricijs, Cincinnatis, &c. graue fuisse putamus, quod pauperes erant, qui diuites esse nolebant. Itẽ nulli beatiores sunt, quàm qui hoc sunt, quod volunt: volunt autem in hoc mundo Sancti viri afflictiones pati, vt cum Christo iugiter delectentur in gloria: ergo &c. Solent tamen esse nonnulli, qui turpia, atque obscœna sectantes, & si iuxta opinionem suã beati sint, quia quod volunt, adipiscuntur, re tamen ipsa beati nõ sunt, quia quod volunt, nolle debuerunt. Iusti verò hoc cunctis beatiores sunt, quia & habent, quod volunt, & quod volunt, velle meritò debuerũt. Quæres autem qua de causa Sancti viri, & infirmi sunt, & volunt esse? Quia nimirum si fortes fuerint, sancti esse vix possent. Earum enim rerum vsum respuunt, per quas alij fortes fiunt: Ob id certè, vt quoniam caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, lęta exultet anima corpore effœto, quasi aduersario subiugato. Saluianus contra gentes.

Quam

Quàm ob causam mala in hoc mundo Deus fieri permittat, no lo à me requiras: homo sum, non intelligo, secreta Dei inuestigare non valeo, & ideò etiam tentare formido: quia & hoc ipsum genus sacrilegæ temeritatis est, si plus scire cupias, quàm sinaris. Sufficit tibi, quòd Deus, cuncta à se agi, atque dispensari testatur. Et sicut plus est Deus, quàm omnis humana ratio: sic mihi plus videri debet, quòd à Deo cuncta agi cognosco. Idem. Ibidem.

Non solum homines. Sed etiam apes, atque formicæ quascunque res faciunt, & antè quàm faciant, meditantur, & postquàm fecerint, non negligunt: sed diligentissimè curant, tractantq;. Quis ergò tam furiosus, vt cùm Dominum creatorem omnium non neget, gubernatorem neget? & cùm autorem esse fateatur, dicat negligere quæ fecit? Idem. Ibid.

Exod. Percussit Dominus populum pro errore vituli. Cùm omnis populus reus fuerit, cur non est in omnes missa damnatio? Quia. s. pius, & misericors Dominus partem percussit sententiæ suæ gladio, vt partem corrigeret exemplo, monstraretque omnibus & in coercendo censuram, & in indulgendo pietatem. Censura fuit, quod castigauit, pietas, quòd pepercit. Saluian. Ibidem.

Diony. Absurdum est, quod quidam dicunt, oportuisse nos etiam inuitos ad virtutem duci: nam prouidentia, vt cuiusque naturæ est seruatrix, ita prouidet omnibus, & singulis, vt ipsorum natura capit: & pro modo cuiusque prouidentissimas bonitates impartit. Diony. de di. no. cap.4.

Clemens Alexan. Quod Deus odit, existere non vult. Ea ergo quæ sunt, diligit. Diligit igitur hominem. Quod autem amat aliquis, ei vult prodesse. Deus igitur prodest: imo quia bonus est, ideo prodest. Bonum enim nihil aliud facit, nisi id, quod prodest. Non est autem aliud sua sponte prodesse, quam esse de homine solicitum. Deus ergo hominis curam gerit, & de eo solicitus est. Pedag. lib.1.c.8.

Siluescit vitis, nisi putetur, ita & homo: eorum autem, qui peccant increpatio, habet scopum salutem, Deo se concinnè applicãte pro cuiusque moribus. Ibidem.

Omnibus viribus diuinum verbum vtens, omnibus sapientiæ machinis conseruare homines aggressus est: admonens, increpãs, minans, sanans, promittens, multis frænis appetitiones nostras alligans. Ibidem.c.9.

Dic

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exod.8. Dic Pharaoni, vt dimittat: ego scio, quod non dimittet. Vtrunque apertè ostendit: & præsciuisse futurum, & eius benignitate libero animi arbitrio largiri occasionem pœnitentiæ. Ibidem. c. 9.

Hoc est maximum, & maximè regium Dei opus, humanam seruare naturam. Ibidem. c. 12.

Cicero. Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse ac moderatores Deos: eaque quæ gerantur, eorum geri ditione, atque numine, eosque optimè de genere hominum mereri: & qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate, colat religionem intueri, piorumque, & impiorum habere rationem. Cice. 2. de leg.

Deorum prouidentia mundus administratur ijdemque consulunt rebus humanis: nec solùm vniuersis, verum etiam singulis. de Diuina.

Nihil in simplici genere omni ex parte perfectum atque beatũ natura expoliuit, tanquam cæteris non sit habitura, quod largiatur, si vni omnia concellerit. Idem de Inuent.

Melius accurantur quæ consilio geruntur, quàm quæ sine consilio administrantur. Domus ea quæ ratione regitur omnibus instructior est rebus, & apparatior, quàm ea quæ temerè & nullo consilio administratur. Exercitus is, cui præpositus est sapiens, & callidus Imperator, omnibus partibus commodius regitur, quam is qui stultitia & temeritate alicuius administratur. Eadem nauigij ratio est. Nam nauis optimè cursum conficit ea, quæ scientissimo gubernatore vtitur. Nihil autem omnium rerum melius quã mundum administratur. Nam & signorum ortus, & obitus definitum quendam ordinem seruant, & annuæ commutationes, non modo quadam ex necessitate semper eodem modo fiunt: verùm ad vtilitates quoque rerum omnium sunt accommodatæ, & diurnæ nocturnæque vicissitudines, nulla in re vnquàm mutatę, quicquam nocuerunt. Quæ signo sunt omnia, non mediocri quodam consilio naturam mundi administrari. Quòd si melius geruntur ea, quæ consilio, quàm quæ sine consilio administrantur: nihil autem omnium rerum melius, quam omnis mundus administratur: consilio igitur mundus administratur. Cicer. libro. 1. de Inuentio.

Neq; bono quicquã mali euenire potest, nec viuo, nec mortuo: neque

neque vnquam eius res à Dijs immortalibus negligentur. Idem 5. Tuscul.

Vt nec domus nec Respublica ratione quadam & disciplina designata videtur, si in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec supplicia peccatis: sic diuina in homines moderatio profecto nulla est, si in ea discrimen nullum est bonorum & malorum. Idem. 3. de Nat. Deor.

¶ Cur tot tantisque miserijs etiam pòst baptismi lauacrum, & regenerationem Deus homines agitari permisit? Nimirum, quia hoc ad eius gloriam illustrandam maximè pertinebat. Quemadmodum enim prudentis medici peritia ibi maximè declaratur, vbi varijs morbis homines infestantur, ita miseriarum, & peccatorum multitudo clementissimi Dei nostri misericordiam, liberalitatem, longanimitatem, & patientiam maxime declarat. Cuius rei gratia Apostolus ait, iustitiam Dei iniquitate nostra commendari, & veritatem eius in mendacio nostro ad ipsius gloriam abũdare. Beata Elisabeth Regis Panoniæ filia Xenodochium instituit, in quo ipsa sanioſis etiam vlceribus propria manu seruiebat, & medicamenta vlceribus admouebat. Sicut igitur ægrotantium cura insignem huius sanctæ fœminæ pietatem declarauit, quæ sine illis occulta foret: ita totus hic mundus peccatis, & ærumnis plenus, velut amplum quoddam vlcerosorum hominum Xenodochium est, quod immensam Dei nostri bonitatem, misericordiam, prouidentiam, atque patientiam prædicat. Propter quod terram omnem misericordia Dei esse plenam Propheta confitetur. Vides igitur omnia mundi mala diuinæ gloriæ illustrandæ, ac patefaciendæ militare? Quia verò omnia ad Dei gloriam declarandam condita sunt: ideò optime eo modo instituta sunt, quo ad eius gloriam illustrandam maximè deseruiunt: cùm vnaquæque res ex fine suo æstimanda sit. Nec calamitates solum, sed ipla etiã peccata diuinæ gloriæ prædicandæ seruiunt, dum & peccatores misericorditer ad pœnitentiam expectat, & persecutantes in sceleribus suis punit. Cum enim solus homo inter cætera animantia sponte sua aduersus communem Dominum delinquat, & iustitię leges violet, & societatis humanæ iura dissoluat iustum est vt solus ipse sentiat pœnas, qui solus culpas admittere non veretur.

COLLE.

Psal. 32.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nonnulla sunt quæ in specie aduersus diuinam prouidentiam
Psal. 72. pugnare videntur, quale est illud, ex Psal. Mei autem pene moti
sunt pedes. p. e. s. g. m. quia zelaui super iniquos &c. Ecce ipsi pec-
catores & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias, &c. Et il-
Hier. 12. lud Hiere. Quare via impiorum prosperatur? &c. Et illud quod
Malac. 3. improbi apud Malach. dicunt. Vanus est qui seruit Deo &c. vi-
de locum. Et illud item ex Abachuch, Quare taces impio con-
Abac. 1. culcante iustiorem se? Et facies homines quasi pisces maris, &
quasi volatilia non habentia ducem. Est enim admiratione dig-
num, quòd cum ad diuinæ prouidentiæ curam spectet, res om-
nes in fines suos dirigere, innumeræ tamẽ in orbe nationes sunt,
quas Dominus in tetris infidelitatis tenebris tot annos sine vlla
veræ religionis notitia vitam agere permittit. Qua de causa
multi de vera religione & diuina prouidentia dubitant: In quo
crimine sunt homines, quos modo vulgus Atheistas, hoc est, si-
ne Deo, vocat. Aduersus autem hanc perfidiam omnia Pro-
phetarum vaticinia de Christo militant: quæ quidem multo an-
te prædicta, tamen impleta videmus. Item variæ terrarum vasta-
tiones, quas Prophetæ perdixerunt, vt Babylonis, Niniue, Ty-
ri, Ægypti, & multæ aliæ: quas sub oneris nomine Esaias prædi-
cit. Adde quod in nonnullis numerus etiam annorum subputa-
Esai. 7. tur, vt cum Esai. ait. Et adhuc sexaginta quinque anni sunt, &
Genes. 15. Effrain non erit populus. Et afflictioni filiorum Israel in Ægy-
pto, assignatur Dominus quadringentos annos. Et vastationi
sanctæ ciuitatis & sanctuarij, designantur anni hebdomadarum
Dan. 9. Danielis, hoc est. 490. anni. quo tempore ciuitas vastata est.
Cum igitur prouidentiæ opus sit, punire impios, & hoc adeò
aperte nobis constet, cùm videamus impleta ea quæ à Pro-
phetis prædicta sunt, & eo ipso tẽpore quo prædicta fuere, nemo,
nec infidelis quidẽ, qui hoc animaduerterit, prouidẽtiam negare
merito poterit, cũ futurorum prædictio solius Dei opus sit. Hoc
igitur mihi certo certius constat: Cur autẽ Deus tot barbaras na-
tiones infidelitatis tenebris obrui patiatur, nõ est meũ diiudicare,
Rom. 11. sedcum Apostolo clamare, O altitudo diuitiarum sapientiæ &
scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, &c.

Miraris Deum omnia in omnibus operari, & vltimos re-
rum effectus immediatè per se contingere, cum tàm multiplices

causæ

causæ mediæ intercedant: desines tamen mirari, si consideres
omnia latissimæ arboris folia vsque ad extremum eius ramuscu-
lum (qui per tot interualla à radice distat) virtutem tamen, &
pulchritudinem, ac fœcunditatem ab ea tot ramis interuenien-
tibus trahere. Ad hunc ergo modum omnes piorum omnium
gemitus, omnes pietatis affectus, & sancta desideria, à diuina gra-
tia prouenire cognosce, & pro eis semper gratias age, prophe-
ticum illum morẽ in ore semper habens, Omnia opera nostra ope- Esai. 26.
ratus es in nobis Domine.

Quid miramur Deum vbique locorum adesse præsentem, &
per omnes rerum naturas cõmeantem, & omnia prouidentem,
cum videamus solis radios, atque virtutem omnia, quæ in
cœlo, terra marique sunt, vsque ad intimos terræ sinus pene-
trare: nihilque in hac tanta rerum vniuersitate esse, quò non
virtus eius pertingat: Si ergo tam latè patet finita virtus crea-
turæ, quid de infinita, & immensa illa natura iudicandum
est?

Pondus, & statera iudicia Domini, & opera eius, omnes la- Prou. 11.
pides sacculi. Hoc est ea etiam, quæ humano iudicio temerè fie-
ri videntur, non temere, sed summa ratione & consilio fiunt.
Sic sagittam illam in incertum iactam, quæ casu percussisse dici- 3. Reg. 22.
tur regem Israel, inter pulmonem & stomachum, non casu, sed
voluntate, & consilio Dei præcedente missam fuisse Micheæ vi-
sio satis declarat.

Lege totum hoc caput: in eo quippe mira ratione atque figu-
ra declaratur, omnia quæ in hoc mundo casu fieri iudicio nostro
videntur, non casu, sed Dei consilio & prouidentia geri. Eandem
etiam prouidentiam designant illa Prophetæ verba, Inclinauit
cœlos & descendit. Verbo enim, Descendi, inferarum rerum
curam & prouidentiam ostendit. Idem etiam insinuant quæ
sequuntur. Et ascendit super Cherubin, & volauit, volauit Psal. 17.
super pennas ventorum. Quæ verba incredibilem diuinæ men-
tis pernicitatem indicant: hoc est, vim omnia penetrantem, vim
vbique præsentem, & omnia cœlo, terra, marique perlustrantem,
atque regentem.

Diuina sapientia nec omnia scelera, quæ in hoc mundo fiunt,
punit, nec omnia rursus impunita relinquit. Si enim nulla puniret,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nullam esse homines prouidentiam crederent, si vero in omnia animaduerteret, nihil post hanc vitam vel præmij, vel supplicij superesse crederent. Nunc autem dum quædam punit, prouidentiam suam ostendit, dum verò quædam impunita relinquit, ad futuræ vitæ supplicia ea reseruare demonstrat. Eodem consilio pios homines aliquando ab instantibus periculis eripit, aliquando impiorum furori vexandos, & coronandos maiori indulgentia permittit. Sic enim tres pueros ab incendio Babylonis eripuit. Septem verò fratres Machabæos crudelissimè ab Antiocho exHebr. 11. carnificari sustinuit. Propter illud Apostolus ait. Sancti per fidem vicerunt regna, &c. quæ sequuntur. Propter hoc autem subdit, Alij distenti sunt non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem.

De prouidentia Dei & improborum prosperitate (quæ prouiPsal. 72. dentiam tollere quibusdam visa est) latè differitur. Psal. 72. cuius initium est, Quàm bonus Israel Deus! Ait enim. Mei autem penè moti sunt pedes, &c. Et infrà, Et dixerunt, Quomodo scit Deus? & si est scientia in excelso? Eccè ipsi peccatores & abundantes in Hiere. 12. seculo obtinuerunt diuitias &c. Cui simile est illud Hieremiæ, Iustus quidem tu es Domine si disputem tecum, verùmtamen iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur &c? Quibus tamen idem Propheta respondet, dum fragilitatem, breuitatem, superbiam, celeremque finem mundanæ gloriæ describit. Ait namque, Psal. 72. In labore hominũ nõ sunt &c. Sequitur deinde, Ideo tenuit eos superbia, &c. quæ sequuntur. Pauloque inferius, in nouissima eorũ oculos conijciens ait, Verùmtamẽ propter dolos posuisti eis &c. Quæ omnia Hieron. sic vertit ex Heb. Verùmtamen in lubrico posuisti eos, deiecisti eos ad interitum. Quomodò vastati sunt? subito defecerunt, consumpti sunt, quasi non sint, quasi somnium euigilantis, Domine in ciuitate tua imagines eorum ad nihilum rediges. Imaginem appellat dignitatem, memoriam, & nominis claritatem: quibus rebus isti inflabantur, cùm tamen eæ res nihil aliud essent, nisi vmbra quædam, & imago vana. Sic enim alibi di
Psal. 38. xit, Verùmtamen in imagine pertransit homo, idest, velut vmbra
Ad cor. 7 quædam & inanis imago vita transit. Et Apostolus. Præterit, inquit, figura huius mundi.

Frustra homines Deo reluctante ad opes, dignitatem & gloriã niti,

niti, canit ille Psalmus, Nisi Dominus ædificauerit domum &c. sic Psal. 126.
& ille, Quia nec ab Oriente, nec ab Occidente, nec à desertis mon Psal. 74.
tibus (hoc est à meridie. Subaudiendum autem est, venit exaltatio) quoniam Deus iudex est: hunc humiliat, & hunc exaltat: quia calix in manu Domini &c. Sensus est, Deum esse qui opes & potentiam &c. pro voto suo hominibus impertiatur. Quo circa frustra quæritur in terris dignitas & potentia: quarum rerum dispensatio pertinet ad solum Deum, qui æquissimus iudex est, & vnicuique vel pœnas, vel præmia constituit, pro eo ac quisque se gerit. Hoc est enim quod ait, calicem in manu Domini inclinari, modo in hanc partem, modo in illam.

Qualis sit quam Deus gerit piorum, atque impiorum prouiPsal. 1. dentia breuiter exponit. 1. Psalm. his verbis, de viro namque pio ait, Et erit tanquàm lignum, quod plantatum est, &c. quæ sequuntur: & folium eius non defluet. Cui simile est & illud, Ca- Matt. 10.
pilli capitis vestri omnes. n. s. Item illud Hierem. Benedictus vir, Hiere. 17.
qui sperat in Domino, & erit Dominus fiducia eius: Et erit tanquam lignum, &c. Contra verò, de impijs dicitur, Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quem proijcit ventus. Eos quippè Deus pro eo, ac eorum impietas meretur cupiditatum suarum, atque fluctuantis seculi libidini voluendos, atque versandos permittit. Ea enim mensura illos metitur, quam ipse per Oseam significat. Oblita es Dei tui: obliuiscar & ego filiorum Osee. 4.
tuorum. Item, Ipsi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus, &c. Et ego prouocabo eos, in eo, qui non est populus. Hoc est, sicut ipsi alium Deum, me neglecto coluerunt: ita, ego neglectis ipsis, alieni populi fœlicitate torquebo eos, vt videlicet se cæteris nationibus inferiores videant, & videndo contabescant, &c. Hinc & illud Zachar. 11. Non pascam vos: quod mo- Zach. 11.
ritur, moriatur: & quod occiditur, occidatur: &c. Ad hoc verò significandum Oseæ præcipitur, vt natum sibi filium appellet, Non populus meus vos. Itaque nihil mirum, si impijs grauissima & corporis, & animæ incommoda contingant: & repentina morte, vel vi, vel morbo, vel casu aliquo de medio tollantur. Quàm multos enim quotidiè in rixa ferro transuerberatos, subitò occubuisse, & mox vitam cum morte commutasse videmus?

Familiare est impijs quò liberius,& iucundius peccent, diuinam prouidentiam impugnare. Dicunt enim apud Ezechielem, *Ezech. 8.* Non videt Dominus, & dereliquit Dominus terram. Item, Et dixerunt, Quomodo scit Deus? & si est scientia in excelso? Et iterum, Dixit enim in corde suo (scilicet impius) oblitus est Deus: auertit faciem suam ne.v.i. Et infra. Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim in corde suo, non requiret. Non enim audent impij hoc ore proferre: quod gentes etiam immanes confitẽtur: sed prauitate vitæ hoc testãtur: hoc est, sic se inuita gerũt, ac si nullam esse prouidentiam, nullumque bonorum, & malorum delectum crederent. Vndè est illud Hierem. Vsquequo lugebit terra, &c. quoniam dixerunt, Non videbit nouissima nostra. Item Psalm. 93. Et dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Intelligite insipientes in populo, &c. quæ sequuntur.

Psal. 71.

Psal. 9.

Hiere. 4.

Psal. 93.

Psal. 76. Pro eo, quod nos legimus, Quis sicut Deus noster, qui &c. & humilia respicit in cœlo, & in terra. Alius vertit. Quis sicut Deus noster: qui in altis habitat, & demittit se, vt omnia respiciat in cœlo, & in terra. Cui cohæret illa Saluatoris sententia, Nonnè quinque passeres veneunt dipondio? &c. Est ergo sensus, Quanuis maiestas Dei res omnes in immensum excellat, nihil est tamen in vniuerso tam paruum, & humile, quò se non demittat prouidentia eius. Quod cùm ita sit, vitam sic colere debemus, tanquam ille nostris cogitationibus, verbis, & actionibus intersit.

Luc. 12.

Sæpe res magni momenti dominus ex fortuitis quibusdam, & accidentarijs occasionibus ortum ducere vult. Quid enim (si humano more loquamur) magis fortuitum esse potuit, quàm quod Rebecca Iacob, filio ait, Audiui patrem tuum loquentem cùm Esau fratre tuo, & dicentem ei, Affer mihi de venatione tua, &c. Casu enim quodam hoc audire potuit: vndè tamen prælatio Iacob, & summa illa benedictio (per quam vniuersæ cognationes terræ benedicendæ erant) orta fuit. Rachel verò propter sublatas mandragoras noctem viri, sorori Liæ tradidit: in qua dedit Dominus illi conceptum, peperitque Isachar: ex quo duodecim millia electorum signata in Apoc. leguntur: qui modo diuinæ pulchritudinis visione sine fine fruuntur.

Gene. 27.

Qualem

Qualem Dominus Ecclesiæ suæ prouidentiam gerat, ducatus ille, qui Numer. 9. latè describitur (quomodo Dominus in columna ignis & nubis populum suum ad promissam terram pergentem, antecedebat) miro modo declarat. Illa enim columna, & tempus ingrediendi, & quiescendi: & iter, per quod ingredi, & locum, in quo castra metari deberent, apertissimè ostendebat. Itaque nihil erat, cur in his omnibus soliciti essent, cum pro eis Dominus solicitus esset: Nihil item quod eos angeret, si vel diutius in eodem loco persisterent, seu velocius properarent: quanuis enim tarditatis, aut velocitatis causas ignorarent, certò tamen se errare non posse credebant, cum ductorem haberent Deum: cuius occulta quidem decreta atque iudicia, nunquàm tamen aut fallacia, aut iniusta sunt. Cùm ergo non minorem nunc Dominus Ecclesiæ suæ, quàm tunc synagogæ, prouidentiam gerat, (quandoquidem à nobis abiens dixit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usq. ad con. s.) certum est omnia, quæ in Ecclesia fiunt, aut contingunt, ad electorum salutem aut dispo nente, aut permittente Deo prouenire. Notum domino à seculo est opus suum. Quare nemo, aut angi, aut diuinæ misericordiæ diffidere debet, cùm varias Ecclesiæ calamitates videt. Non enim abiecit curam nostri Dominus, nec dormit, qui custodit Israel: quanuis interdum dormire nobis videatur.

Nume. 9.

Matt. 28.

De diuina prouidentia extat insignis locus Origenis in lib. Numer. in quo late exponit, quomodo Deus ex malis bona elicere soleat. Eius hæc verba sunt, Nos interim dicimus dispensatione quadam, & sapientia Dei ita omnia in hoc mundo esse dispositа, vt nihil prorsus otiosum sit apud Deum, etiam si malum illud sit. Sed hoc planius explicemus. Malitiam Deus non fecit, tamen cùm ab illis inuentam possit prohibere, non prohibet, sed cùm ipsis, à quibus habetur, vtitur ea ad necessarias causas. Per eos enim, in quibus est malitia, claros, & probatos efficit eos, qui ad virtutum gloriam tendunt. Nam si perimeretur malitia, non esset vtique, qui contrairet virtutibus. Virtus autem, si nihil haberet contrarium, non claresceret, nec splẽdidior & examinatior fieret. Non probata autem nec examinata virtus, nec virtus est. Sed hæc si dicantur sine diuinorum verborum testimonijs, exquisita magis, & humana arte composita, quàm vera

Universidad de Deusto
Biblioteca

& indubitata videbuntur. Requiramus ergo an huiusmodi sensus diuina volumina contineant. Veniamus ad Ioseph. Tolle malitiam fratrum eius, tolle inuidiam, tolle omne parricidale commentum, quo sæuierunt in fratrem, quousque venderent eum. Si hæc auferas, vide quantam simul peremeris dispensationem Dei. Simul enim abstuleris cuncta illa, quæ apud Ægyptum per Ioseph pro salute omnium gesta sunt. Non fuisset interpretatio somnij Pharaonis, nemo frumenta congregasset in Ægypto, nemo necessitatem famis sapienti prouisione curasset, perijsset Ægyptus, perijssent & finitimæ regiones fame, interijsset etiam ipse Israel, & semen eius quærens panem. Quod si etiam noui testamenti cupis hæc testimonijs confirmari, si auferas malitiam Iudæ, abstuleris pariter crucem Christi, & passionem eius, &c. quæ sequuntur vsque ad resurrectionem Christi. Item, nisi essent Dæmones, non esset certamen, neque victoria, neque corona. Si non fuissent tyranni, neque Christi martyres extitissent. Ex quibus omnibus liquet, Deum nō solùm bonis, sed etiam malis ad bonum vti solere. Et hoc verè mirabile est, quòd vasa contumeliæ Deo ad bonum opus deseruiant. In magna enim huius mundi domo non sunt tantum modo vasa aurea, &c. Sic etiam in vrbibus abiectissimi homines ad obeunda quædam deterrima, & purgandas sordes deputantur: sine quorum ministerio sordida ciuitas esset. Hæc omnia Orig. vbi sup.

Diuinæ prouidentiæ modus est, vt paulatim, & per incrementa temporum res ad destinatos fines perducat. Sic enim Dauidem ad regni fastigium extulit, quem mille modis primùm vexari passus est: deinde eo in Hebron regnante, longa inter domum eius, & Saulis fit concertatio. Dauide indies proficiente, & Saulis domo deficiente. Hoc etiam modo Ecclesiam & Christi regnum (cuius hoc typum gerebat) paulatim dilatauit, & auxit. Eadem etiam prouidentia non modo rectè factis, sed peccatis etiam hominum ad ea, quæ destinauit, vti solet. Sic indiscreta obiurgatione Isboseth, & stupro Abner vsus est, vt quod promiserat Dauidi regnum, traderet. Latronum quoque crudeli parricidio vsus est, qui Isboseth occiderunt, ad eius regnum euertendum, & Dauidis stabiliendum.

Dei

Dei prouidentia specialis erga pios.

CVM omnia sanctarum scripturarum volumina spem nostram & dilectionē in Deum vehementer accendāt, magnumque nobis in calamitate positis solatium præstent, tum ea qua pijs hominibus non ad futuram vitam modo, sed ad præsentem etiam promittuntur, hoc ipsum maxime efficiunt. Quocirca boni consulet pius lector quòd longiores paulò in hac parte fuerimus: varia scripturarum loca, & diuina & promissa congerentes, quæ nobis velut obsides quidam diuinæ miserationis & protectionis sint. COLLE.

Deus noster Deus saluos faciendi &c. Et, Deus iustus, & saluans non est præter me. Et in Epistola Hieremiæ insultat aliarum nationum Dijs, quòd hominem à morte non liberent, neque infirmum à potentiori eripiant, neque viduæ misereantur, neque orphanis benefaciant. Denique appellatur Deus salutarium nostrorum: qui videlicet non vnam, sed multiplices nobis salutes largitur. Ex quo apparet ad illum nobis in omni pressura confugiendum esse. Si enim suppellectili aliqua indigentes, ad eius rei artifices pergere solemus: quid aliud cum salutis egentes simus, facere debemus, quàm ad eum confugere, qui salutis autor & velut artifex est? *Psal. 67.*

Paternam curam, & prouidentiam Dei erga seruos suos testantur illa Domini verba, Non vocaberis vltrà derelicta, neque terra tua vocabitur amplius desolata, sed vocaberis, voluntas mea in ea, &c. Hoc est, quod alibi dixit, Vt sit ibi anima mea, & cor meum cunctis diebus. Et in Canti. Vinea mea coram me est. Et, En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos. Et, Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, &c. Et, Hæc dicit qui habet septem stellas in dextera sua, & ambulat in medio septem cādelabrorum aureorum. Denique hoc est, quod ait, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus. v. a. c. s. *Isai. 62.* *Cant. 8.* *Cant. 2.* *Cant. 6.* *Matt. 28.*

Specialis cura, & prouidentia Dei, cum ex multis alijs, tùm præcipuè ex patris nomine (quod in euangelicis, & propheticis etiam literis frequentissimum est) facile colligitur. Sic enim apud

Universidad de Deusto
Biblioteca

Isai. 64. Esaiam legimus, Et nunc Domine, pater noster es tu, & Abraham nescivit nos, & Israel ignorauit nos. Quam quidem dignitatem vnigenitus Dei filius nobis contulit, & promeruit: de quo scriptū
Ioan. 1. est, Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Patris autem opera sunt, filium diligere, monere, castigare, necessaria illi prouidere, languentem curare, dubitanti consulere, ab hostibus defendere, & hæreditatem suam illi relinquere. Hæc igitur omnia cœlestis ille pater, ijs cumulatissimè præstat, quos in filios adoptauit. Non enim nomine tenus, sed beneuolentia, & prouidentia, sic omnes carnis patres superat, vt eius filius di-
Matt. 23. cat, Patrem nolite vocare super terram: vnus enim Pater vester est &c. Quid igitur hoc patrimonio dignius, quid pretiosius?

Ioan. 14. Non turbetur cor vestrum, nec formidet. Quare? Quia vado, & venio ad vos, quia non vos relinquam orphanos. Ex hac igitur paterna Dei cura & prouidentia sequitur admiranda ista securi-
Psal. 26. tas, qua fultus Propheta dicebat, Dominus illuminatio mea, &c.
Psal. 45. Et, Deus noster, refugium, & virtus, &c. Et, Tu autem Domine
Psal. 3. susceptor meus es, &c. ideò non timebo millia populi circundan-
Psal. 3. tis me. Ex hac verò securitate pax illa consequitur. De qua paulo
Ioan. 14. ante idem Dominus dixerat, Pacem relinquo vobis, pacem meā do vobis, Non quomodo mundus dat. c. d. v. Est enim hæc pax, quæ exuperat omnem sensum.

Mirè describit Eccl. 34. paternam Dei curam & prouidentiam
Eccl. 34. erga pios omnes. Ad quem (inquit) respicit? & quis est fortitudo eius? Oculi Domini super timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, vmbraculum meridianum deprecatio offensionis, adiutorium casus, exaltans animam, illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem. Quid his quæso maius, quid diuinius? fœlices, qui sub tali vmbraculo ac tutella degunt. Quid enim illis vel nocere, vel deesse poterit?

Psal. 56. Pro eo, quod nos legimus, Anima mea in medio catulorum Leonum dormiui conturbatus. Hierony. ex Hebr. vertit, Anima mea in medio Leonum dormiuit ferocientium. Hoc præstitit ad verbum Daniel. Sed in spiritu tamen hoc ipsum præstant viri sancti, qui inter Dæmonum & cupiditatum assultus positi, in pace dormiunt, & requiescunt: illius ope freti, qui ait, Cùm transieris

ris per aquas tecum ero, & flumina non operient te, in igne non combureris.

Qualis sit paterna cura & prouidentia, quam Deus gerit electorum suorum, quamque præclara, & multa bona sint, quæ illis in hoc etiam exilio positis largiatur, omnes ferè sacrarum literarum paginæ prædicant. Hoc autem argumentum latè tractatur in Psal-
Psal. 36. mo, Noli emulari, &c. Et, Benedicam Dominum in omni tem-
Psal. 90. pore, &c. vt paulo post indicabimus. Item in Psalmo. Qui habi-
Psal. 120. tat in adiutorio, &c. Et, Leuaui oculos meos in montes, &c. Iam verò totus ille Psalmus, Dominus regit me, Quot verba, tot ha-
Psal. 22. bet diuinæ misericordiæ promissa pijs hominibus exhibenda: quē-
Ioan. 10. quoniam in enarratione eius Euangelij (cuius initium est, Ego sum pastor bonus) explanauimus hoc in loco supersedebimus.
Psal. 26. Huc pertinet & illud, Pater meus, & mater mea dereliquerunt
Isai. 49. me, Dominus autem assumpsit me. Cui simile est & illud Esaiæ. Quæ mulier obliuiscī potest infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Ecce enim in manibus meis descripsi te. Quibus verbis quid dulcius? quid amantius? quid mirabilius? Quamobrem meri-
Matt. 23. tò Dominus ait, Patrem nolite vocare super terram, &c. Huc ac-
Psal. 33. cedit & illud, Immittit Angelus Domini in circuitu timentium eum. Pro quo D. Hieronymus ex Hæbræo vertit. Circundat Angelus Domini in gyro timentes eum. Alij autem vertunt, Ca-
4. Reg. 6. strametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum. Quod ita esse Helisæus trepidanti puero suo apertissimè ostendit, cùm ab exercitu Syriæ domus eius obsideretur. Quid ergo mirum, si Ecclesia fortis esse dicitur, vt castrorum acies ordinata? Hinc & illud. Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum? Hæc autem fortitudo ex præsentia Dei animam inhabitantis manat:
Psal. 40. de qua Psalmus, Me (inquit) propter innocentiam suscepisti, &c. Pro quo Hieronymus ex Hæbræo vertit. Ego autem in simplicitate mea adiutus sum à te, & statues me antè faciem tuam in perpetuum. Hoc est autem, quod Solomon in oratione sua petebat, vt essent oculi Dei intenti super domū illam die, ac nocte. Quid
Leuit. 26. ergo fœlicius, quàm tales supra se oculos vigilantes habere? His enim oculis aspici, beari est. Vndè est illud, Respiciam vos & crescere faciam.

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod Dominus singularem piorum prouidentiam in eorum
Psal.26. tribulatione gerat, declarant illa verba Psalmi.26. Abscondit me
in tabernaculo suo in die malorum, protexit me in abscondito
Psal. 30. tabernaculi sui: in petra exaltauit me. Item illa, Abscondes eos in
abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum : proteges eos
in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Benedictus Do-
minus, qui mirabilem fecit misericordiam suam mihi in ciuita-
te munita: Hoc est, perinde salutem meam tutatus est, ac si mœ-
nibus, & firmissimo præsidio septus essem. Denique huius rei
gratia pios homines Asaph. Psalmo. 81. absconditos appellat. Pro
Psal. 82. eo enim, quod nos legimus, Cogitauerũt aduersus sanctos tuos,
alij ex Hebræo vertunt, Cogitauerũt aduersus absconditos tuos.
Vnde interpres quidam super hoc versu, Abscondes eos in ab-
scondito faciei tuæ, sic ait: Hac elegantissima allegoria exprimit
vir sanctus, quantæ curæ sit Deo piorum salus, quamque securi, &
ab omni periculo tuti sint, quicunque se, ac sua omnia tutelæ ac
misericordiæ ipsius cõmiserunt. Est autem sumpta hæc orationis
exornatio ex similitudine regis, qui eum, quem securissimum
velit esse, ab impetu & insidijs inimicorum in suum cubiculum
recipiat : vt non solùm parietes regij, sed etiam oculi regis sa-
lutem ipsius custodiant. Qua quidem tutela nihil securius, aut
amantius excogitari potest. Hinc sæpè videmus homines pios
nullavi, aut vexatione improborum, à rectitudine mentis suæ de-
pelli posse.

Eo vsque paterna cura & prouidentia Dei erga suos pertin-
git, vt non modò orantes exaudiat, sed illud etiam impleat,
Isai.65. quod ipse per Esaiam pollicetur, Et erit, antequam clament, ex-
audiam: adhuc illis loquentibus audiam. Huc pertinet & illud,
Psal. 58. Deus meus, misericordia eius præueniet me. Quod quidem non
ad solam exauditionem, sed ad multorum periculorum salutа-
Luc.22. rem præuentionem referendum est: Quale est illud, Symon, eccè
Sathanas expetiuit vos. v. c. s. t. ego autem rogaui pro te, vt non
d. f. t.

Psal. 67. Pro eo, quod nos legimus, Si dormiatis inter medios cleros,
alius vertit, Si dormiatis inter ollas, pennæ columbæ, &c. Quem
versum sic interpretatur. Sæpè iam diximus, linguam Hæbræam
admodum concisam esse, & orationibus imperfectis abundare:
cuiusmodi

cuiusmodi est versiculus iste, qui hanc sententiam continet. Si tã
atri, & sordidi sitis, quàm ij, qui iacent inter ollas fuliginosas, pol-
liceor tamen, vos in posterum fore tam nitidos, & cãdidos, vt alis
columbæ argenteis, & instar auri fulgentibus vos comparare pos-
sitis, ideſt, Sic habetote, vos deposito luctu, & mœrore omni, post
hac lętos, & fortunatos fore: Vt enim color ater luctum, & calami
tatem: sic albus lætitiam, & res secundas significat. His igitur ver-
bis certissimam Domini opem pijs hominibus in maxima cala-
mitate positis, pollicetur. Quod cùm pius quisque sibi persuasum
habeat, pertinacissimè Dei auxilium in tribulatione sperat, cla-
mans cùm Beato Iob, Etiam si occiderit me, sperabo in eum. Item *Iob.* 13.
Psalm. 70. Ego autem semper sperabo, & adijciam super omnem *Psal.70.*
laudem tuam. Huius autem spei officium simul & fructum osten
dit idem Vates cum ait, In terra deserta inuia, & inaquosa, si- *Psal. 62.*
cut in sancto, siue sanctuario apparui tibi, vt viderem virtutem
tuam, & gloriam tuam. Itaque vir sanctus sic se Deo in inculta illa
solitudine præsentem exhibebat, ac si in templo, & in sanctuario
eius esset. Ibique virtutem, & gloriam, hoc est, potentiam, & mise
ricordiam Dei contemplabatur, qui exulem, profugum, & rerum
omnium egentem, cœlestibus donis ita reficiebat, ac si rerum om
nium compos esset: quod quidem indicat, cùm subdit, Quoniam
melior est misericordia tua super vitas: hoc est super omnes huius
vitæ opes, & facultates.

Quàm pia illa Dei nostri prouidentia, quam Propheta designa
uit in toto Psalmo. 90. Scapulis (inquit) suis obumbrabit tibi, &. s. *Psal. 90.*
p. e. sp. Ciconiæ (quæ mira charitate pullos suos prosequuntur)
Sole feruente, protensis alis, & scapulis, pullos tegunt, nè æstu te-
neri adhuc, & implumes torreantur. Hoc idem fecit Dominus
Iesvs, qui totum diuini furoris æstum in se recepit, vt nos ab eo
liberaret. Quod quidem Propheta insinuauit, cùm illum scapulis
suis nos texisse, & obumbrasse ait. Sequitur deinde, Non timebis à
timore nocturno: hoc est, ab omni tentatione principis tenebra-
rum. Propter hos autem timores nocturnos (quo tempore pertrã
seunt omnes bestiæ Syluæ, & catuli Leonum rugientes, & quærẽ-
tes quem deuorent) sexaginta illi fortes gladios habent super fœ-
mora sua positos. Sequitur, A sagitta volante in die, à negotio
perambulãte in tenebris. Acriter aduersus infirma corda pugnat
dies

Universidad de Deusto
Biblioteca

dies prosperitatis, nox autem aduersitatis tempora designant: illa eleuat, ista deijcit: per illam à recta via declinamus à dextris: per hanc à sinistris. Ab vtroque autem periculo Dominus eos liberat, qui se totos ad illius præsidium contulerunt, nè vel secundis rebus efferantur, vel aduersis deijciantur. Liberat item ab incursu, & Dæmonio meridiano: quando videlicet Dæmon se in lucis angelum transformat, & vitium virtutis imagine celat. Sequitur deinde. Quoniam angelis suis mandauit de te, vt cust. &c. in manibus portabunt te, &c. Hinc quidam ex sanctis Patribus. Nimis (inquit) suauiter equitat, quem gratia Dei portat. Hac cura, & prouidentia quid potest cogitari firmius? quid amantius? quid honorificentius? Sed adhuc maius est, quod per Hieremiam idem Dominus pollicetur, cùm ait, Ego quasi nutritius Effraim portabam eos in brachijs meis, & ipsi non intellexerunt, quòd curarem eos. Sequitur deinde, super Aspidem, & Basiliscum, &c. Quibus verbis atrocissima pericula designat, à quibus Dominus electos suos potenti virtute liberat. Sic Apostolus, de ore Leonis liberatum se esse testatur, Leonis nomine Neronem intelligens. Quin & Daniel à leonibus liberatus, Deo gratias agit: Et illa item sancta anima, quæ Domino confitetur, se à rugientibus præparatis ad escam, & de portis tribulationum ereptam, &c. Denique ait. Longitudine dierum replebo eum, & o.i.s.m. Hæc omnia promissa ad eum pertinent, qui habitat in adiutorio altissimi, hoc est, qui spem omnem salutis non in se, aut humanis præsidijs, sed in vno Deo collocauit, seque totum illius misericordiæ, & paternæ prouidentiæ cõmisit. Est autem elegantissima metaphora inhabitandi verbo posita. Domos enim homines fabricant, in quibus requiescant, seque ab omni cœli intemperie, hoc est, à frigore, æstu, imbribus, & ventis tueantur. Ad hunc ergo modum vir iustus Deum ipsum in domicilium eligit, in quo habitet, hoc est, in quo requiescat, atque ab omnibus huius vitæ periculis se tutum incolumemque conseruet. Idem autem præsidium pollicetur per Isaiam, cùm ait, Tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu, & in abscõsionem à turbine, & à pluuia. Vndè pro eo, quod nos legimus, In adiutorio altissimi, &c. Hieronymus ex Hebr. vertit, qui habitat in abscondito altissimi, in vmbraculo omnipotentis commorabitur.

Osee. II.

Ad Timo. 2.4.

Daniel. 6.

Eccl. 51.

Isai. 4.

morabitur. Alij verò transtulerunt, In latibulo altissimi, quòd idem est, sed appositè tamen magis respondet habitandi verbo, quod præcesserit.

Pro eo, quod nos legimus, Montes in circuitu eius, Hieronymus vertit, Hierusalem montes habet in circuitu suo, & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc, & vsque in sæculum. Simile est illud Zacha. Ego Dominus ero eis murus, ignis in circuitu. Quibus verbis magnum pijs solatium, magna tutela, & securitas promissa est. *Psal.* 124. *Zach.* 2.

Quanta vero sit hæc piorum hominum fœlicitas & securitas declarant illa sponsæ verba, Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Læuæ quippe nomine, bona gratiæ, dextræ verò futura gloriæ bona accipimus. Patet ergò Dei prouidentia in præsenti quidem vita pios omnes bonis gratiæ, tãquàm supposita capiti eorum læua sustentat, fulcit, & molliter, ac blandè fouet, dulciterque velut in sinu, atque brachio suo accubare facit: quos tandem bonis gloriæ, velut dextera sua complectitur, & in æternitatis gremio delicijs omnibus pascit. Bona autẽ gratiæ sunt fructus illi spiritus, quos Apostolus enumerat, charitas, pax, gaudium in Spiritu sancto, & his similia: quibus pij homines in hoc exilio, & fulciuntur, nè cadant: & reficiuntur, nè illicita concupiscant. Bona porrò gloriæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, &c. *Cant.* 2. *Galat.* 5.

Qua cura & vigilantia pios omnes Dominus seruet, ac tueatur, declarant illa verba Cant. 4. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Hortum autem appellat animam iusti: quoniam ea velut paradisus deliciarum veri Salomonis est: cuius delitiæ sunt esse cum filijs hominum. Conclusum autem dicit hunc hortum, propter iugem suam & Angelorum custodiam: quibus vndique septus est. Quod etiam Dæmon testatur: cum de beato Iob ait, Nonnè tu vallasti eum, & omnem domum eius? *Cant.* 4. *Iob.* 1.

Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Hanc sentẽtiam eisdem ferè verbis sponsa repetit Cant. 1. &. 5. &. 7. Qua facile colligitur, talem cuiusque Dominum curam gerere, qualẽ ipse erga eius præcepta seruanda gerit. Itaque si tu in hac vna re, quæ ad te pertinet solicitus es, firmiter quoq; spera Deum ipsum tui tuarumque rerum solicitam curam gerere. Vera est enim illa sententia dicentis, *Cant.* 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicentis, Cum sancto sanctus eris, &c. Recte ergo dicitur, Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Sic enim pijs hominibus Dominus intendit, quasi singulis. Hoc autem Abrahæ, & filijs eius
Gene. 17. pollicitus est, cum ait, Et statuam pactum meum inter me, & te: & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno: vt sim Deus tuus & seminis tui post te. In quibus verbis audis fœdus æternum, non solum cum Abraham, sed etiam cum semine eius: hoc est, cum sectatoribus fidei & obedientiæ eius. Sicut autem Abraham huius promissionis velut obses fuit (cui à Domino dictum est: vt adducat Dominus propter Abraham omnia quę locutus est ad eum) ita promissionum, quæ nobis factæ sunt, fidei iussor & obses Christus Dominus est: per quem habemus accessum ad patrem &c. & per quem is maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per illum efficiamur diuinæ consortes naturæ.

Gene. 15. Ait Dominus ad Abraham, Noli timere Abraham: ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Duo hęc Abrahæ omnibusque sectatoribus eius præmia magnificentissima promittuntur: alterum ad hanc vitam, alterum ad futuram. Huius enim vitæ præmium est, Ego protector tuus. Quo protectore, quid homini ad salutem deesse potest? Alterius autem vitæ præmium est, Merces tua, magna nimis. Non enim dixi Iacob, Frustrà quærite me: Mensuram enim bonam, & confertam, &c. Hæc verò prouidentia eo vsque pertingit, vt non pios solùm singulari quodā auxilio tueatur, sed omnia etiam, quæ aliqua ratione ad eos pertinent. Sic an-
Gene. 16. gelus Domini Agar vxoris Abrahæ curam gessit, quando à domina sua fugiens, errabat in solitudine Bersabee. Quo in loco Dominus vagientis pueri vocem exaudisse dicitur: non vtique eius merito (quod nullum erat) sed eius, cuius filius erat, nempè Abrahæ. Sic etiam eiusdem serui orationem exaudiuit: quando in Mesopotamiam perrexit, vt inde vxorem filio domini sui acciperet. Sic impium Labam opibus auxit propter generum Iacob, qui eius greges pascebat. Quod apertè intellexit vterque. Alter enim ait.
Gene. 30. Benedixitque tibi Dominus ad introitum meum: alter verò, Ex-
Gene. 27. perimento, ait, didici, quòd benedixerit mihi Dominus propter te. Idem quoque Dominus Ioseph intellexit, cùm captiuus in Æ-
Gene. 39. gypto seruiret. De quo dicitur. Optimè enim nouerat Dominum esse cum eo, & omnia opera eius ab eo dirigi. Hoc est autē, quod Dominus

Dominus Abrahę pollicitus est, cùm ait: quando post promissam illi benedictionem subdit etiam, Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam. m. t. Hinc illa cura nepotis Iacob. Persequentem enim Laban per visum nocte, Dominus compescuit dicens, Caue, nè loquaris quicquam asperè contra Iacob. Hoc autem quid aliud est, nisi vt pupillam oculi custodire pios? Quid ergo hac paterna cura, & prouidentia dulcius? quid amantius? Fœlices profecto pij omnes, qui sic à Deo custodiuntur. Hanc eandem prouidentiam, & declarant, & pollicentur illa Domini verba, Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis terræ: mea est enim omnis terra. Dauid autem ait: Beata gens, cuius est Dominus Deus eorum: populus quem elegit Dominus in hæreditatem sibi. Plus tamen aliquid in peculio, quā in hæreditate designari videtur: hæreditas enim potest esse diuitum: peculium autem ferè pauperum est: qui cùm nihil habeant aliud, quo vitam tueantur, omnem operam suam in illo excolendo ponunt. Similem ergo curam, & prouidentiam, Dominus obedientibus pollicetur.

Gene. 12. *Gene.* 31. *Exod.* 19. *Psal.* 32.

Vbi tabernaculum perfectum fuit, nubes Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte. Hoc modo Dominus populo suo dux erat itineris vtroque tempore. Quæ omnia prouidentiam Dei facilè declarant. Sed illud tamen quod incubare dicitur tabernaculo, metaphora est ab auibus sumpta, quæ ouis incubant, & calore suo fouentes, ex ouis pullos educunt. Quod quidem diuini spiritus officium est, qui fotu, & calore dilectionis suę ex hominibus Angelos, & ex carnalibus spirituales efficit. Omne enim agens sibi simile agit.

Exod. 40.

Si qualis sit quam Deus gerit, piorum, & impiorum prouidentia, scire cupis, lege aureum caput Leuit. 26. in quo admiranda bona, quæ pijs Dominus largitur, & horrenda supplicia, quæ impijs minatur deprehendes. Summa autem donorum, quæ pijs proposita sunt, ijs verbis continetur, Ambulabo inter vos, & ero vester Deus, vosque eritis populus meus. Ex hac autem Domini præsentia consequitur suauissima illa pax, de qua ibidem dicitur, Absque pauore habitabitis in terra vestra, dabo pacem in finibus vestris. Dormietis, & non erit, qui exterreat vos. Obserua autem, quomodo hæc verba cum illis cohæreant, quibus Dominus apud Ioannē

Leui. 26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

discipulos consolatur, cùm ait, Pacem meam do vobis; pacem relinquo vobis. Non turbetur cor vestrũ, neque formidet: audistis, quia ego dixi vobis, vado, & venio ad vos. Hoc quid aliud est, quã quod antea dixerat, Ambulabo inter vos, &c. Sicut autem pijs pacem & securitatem pollicetur: ita cõtra impijs metum, terrorem- Ioan. 14.
que minatur. Vnde post alias impiorum calamitates addit, Et qui de vobis remanserint, dabo pauorem in cordibus eorum, & terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequente. Leuit. 26.

Quanta sit seruorum Dei dignitas, qualemque dominus eorũ curam gerat, declarant opera illa miranda, quæ is propter salutem populi sui in Ægypto edidit: atque illud in primis, quod Propheta iure miratur, cum ait, Viã fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum: audiui, & conturbatus est venter meus, &c. Quã de re sic Origenes hom. 5. super Exod. eleganter ait. Iubetur Moyses virga percutere mare, vt ingredienti populo Dei dehiscat, & cedat, ac voluntati diuini elementorum famulentur obsequia: & aquæ, quæ timebantur, dextra, læuaque murus effectæ, nõ solùm perniciẽ nesciãt, sed & munimen exhibeãt. Cogitur ergo fluctus in cumulũ, & vnda in semetipsam repressa curuatur: soliditatẽ recipit liquor, & solùm maris arescit in puluerẽ, vt licca planta populus Dei transiret. Bonitatẽ Dei: creatoris intellige: Si voluntati eius obtẽperes, si legem eius sequaris, ipse tibi elementa etiã contra sui naturam seruire cõpellit. Audiui à maioribus traditũ, quod in ista digressione maris singulis quibusq; tribubus Israel, singulæ aquarũ diuisiones factæ sint: idque ostendi ex eo, quod in Psalmis scriptum est, Qui diuisit mare rubrum in diuisiones. Hæc ille. Abac. 3. Psal. 135.

Qualem dñs piorum, & improborũ prouidentiam gerat, breuiter Moses Deut. 7. his verbis declarat, Et scies: quia dominus Deus tuus ipse est, Deus fortis, & fidelis custodiens pactum, & misericordiam diligentibus se, & his, qui custodiunt præcepta eius in mille generationes: & reddens odiẽtibus se statim: ita vt disperdat eos, & vltrà non differat, protinus eis restituẽs quod merẽtur. Quod autẽ in mille generationes Dñs hãc misericordiam custodiat, vel hoc argumento probari potest, quod ex terra filiorum Esau, vel vnius pedis vestigiũ se daturum negauit: nec ex terra item filiorum Amon, & Moab, quod hanc filijs Loth tradiderit possidẽdã, qui Deut. 7.

qui quadringentis, & eo amplius annis è vita decesserant: quãuis & impij, & idolorũ cultores posteri eorũ essent. Nec hoc contentus, ipse etiã pro illis pugnauit, & fortissimos gigantes ab his regionibus propter illos expugnauit, atque deleuit. Huius enim rei gratia gigantium mentio fit, vt per hoc liqueat, victoriam nõ humanæ virtutis, sed cœlestis auxilij fuisse. Hanc autem perennem erga pios misericordiam canit etiam beata Virgo, cum ait, Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Lucæ. 1.

Dei iustitia.

GRegorius super illud Apoc. Sed habeo aduersum te pauca, sic ait: Bona quidem memorat, sed mala resecanda, sine pœnitentia, non relaxat. 21. Mor. c. 4. Gregor.

Qui benignè hominem condidit, nequaquam iniustè cruciari permittit: nec sinit neglectè perire, quod est, qui hoc etiam, quod non fuit, creauit, vt esset. Gregor. 26. Mor. cap. 10.

¶ Magnitudinem diuini furoris declarant illa verba Psal. 17. Cõmota est, & contremuit terra, fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis. Ascendit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarsit, carbones succensi sunt ab eo. Simile item & illud: Ignis accensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitque terram, cùm germine suo, &c. quæ sequũtur. Quale verò illud: Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes? Quid enim horribilius, quã inebriari sagittas sanguine? & carnes à gladio deuorari? COLLE. Psal. 71. Deut. 32.

Vbi nos legimus, Miserator, & misericors Dñs, patiẽs, &. m. m. Alij verterunt, clemens, & miserator Dominus, tardus ad iram, & multum misericors. Cui consentit & illud, Altissimus est, patiens redditor. Lento enim gradu ad vindictã diuini numinis ira procedit, tarditatemque supplicij grauitatẽ cõpensat. Vtrumque autem insinuare illa verba videntur, quibus frequenter Dominus in Prophetis vtitur, Eccè furor meus conflatur super hũc locum, &c. Conflandi enim verbum, tùm lentitudinem, tùm magnitudinem diuinæ seueritatis ostendit: quæ instar torrentis obstructi, quò diutius sistitur, eò maiori postmodum impetu rapitur. Psal. 102. Eccl. 5. Hiere. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iustitiam Domini cùm misericordia semper esse coniunctam
Leui.26. declarat ipse Leuit.26.cùm post varias calamitates, quas in improbos immissurum se esse testatur, tandem ait, Attamen etiam cùm essem in terra hostili non penitus abieci eos, neque sic despexi, vt consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum, & recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de terra Ægypti in conspectu gẽtium, vt essem Deus eorum.

Diuinæ iustitiæ seueritatem declarant illa Iosue nouissima ver
Iosue.24. ba, quæ ad populum locutus est, Deus sanctus, & fortis est, nec ignoscet sceleribus vestris, atque peccatis, hoc est, nihil inultũ abire sinet. Hoc planè vir sanctus longa experientia eruditus, dicere potuit: qui toties sæuientem Domini iram aduersus populum in de-
Exod.32. serto vidit. Nam & populum pro peccato vituli in deserto percussit, & in sepulchris concupiscentiæ incendio peremit: & post seditionem Core quatuordecim millia, & septingentos homines interfecit: & ignitos serpentes in populum misit, & quadraginta annis illum per desertum errare voluit: quoniã de eius prælidio, & prouidentia diffisus fuit: & victorem populum ob vnius Achã noxam hostibus terga dare coegit. Denique post seditionem Co-
Num.17. re, totus populus ad Mosem ait, Ecce consumpti sumus, omnes perimus: quicunque ad tabernaculum Domini accedit, moritur. Nunquid vsque ad internecionem delendi sumus? Harum rerum consideratio magnum pijs mentibus incutere timorem debet. Hic enim timor facit homines solicite ambulare cum Deo.

Exod.34. Dominus, ait Moses, zelotes nomen eius, Deus æmulator, siue vt alij verterunt, zelans. Vide (ait hoc in loco Origenes) benignitatem Dei: quomodo, vt nos doceat, & perfectos faciat, ipse fragilitatem humanorum nó recusat affectuum. Videamus ergo quid est hoc, quod dicit, Quia Deus zelans ego sum, &c. Ideo zelans dicitur Dominus: quia animam sibi mancipatam, & charitate desponsatam, non patitur Dæmonibus admisceri: sed flagellis retrahit, atque castigat, quod ex eius immenso in animas amore nascitur. Quemadmodum enim si quis meretricem videat omnibus prostitutam, non irascitur: si verò vxorem, aut filiam viderit, meretricantem furore succenditur: ita sanè Dominus, si viderit animã Dæmonibus prostitutã, & habere plurimos amatores, ità vt intret ad eam,

ad eam, modo quidem spiritus fornicationis, illo vero discedẽte, intret spiritus auaritiæ, post hunc veniat superbiæ, spiritus inde iræ, inde inuidiæ, &c. non perinde curat. Dicit enim, Auferetur *Ezec.16.* zelus meus à te, & nõ irascar amplius. Si verò legitimo coniuncta sit viro, illi viro, cuius matrimonio animam Paulus coniungit, & sociat, si cũ adulteris misceatur, excitatur super eam zelus viri, & coniugij defendit castitatem. ¶ Porrò autem si adhuc post flagella viderit consuetudine peccandi temerantẽ iura cõiugij, addit ei libellũ repudij, & dimittit eam, dicens. Vbi est libellus repudij matris vestræ, quo dimisi eam? Quibus etiam addit & dicit, Ecce peccatis vestris venundati estis, & propter iniquitates vestras dimisi matrẽ vestrã. ¶ Ex quibus apertè colligitur, flagella, & correptiones Dñi, amoris eius erga nos, & veluti zelotypiæ cuiusdã signũ esse: impunitatẽ vero reprobationis. Pro illo enim dicitur, Flagel- *Hebr.12.* lat omnẽ filium, quem recipit. Propter aliud vero per Ezechielẽ ait, Auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec irascar amplius.

Dei iustitiam tẽperari misericordiæ lenitate, de illa Sap.12. ver
ba. Tu autẽ dominator virtutis cũ trãquillitate iudicas, & cũ mag *Sapien.12.*
na reuerentia (siue vt alij verterunt) moderatione disponis nos. Si enim inimicos seruorũ tuorũ, & debitos morti cũ tãta cruciasti attẽtione, dãs tempus, & locũ, per quæ mutari possent à malitia, &c.

Dei iudicia.

Licet occultũ sit, cùm bonis male euenit, & cùm malis bene: *Gregor.*
occultius est, cùm bonis bene, & cùm malis malè. Gregor. in mor. lib.5.c.1.

Super illud, Circundedit eum tenebris, &c. Tenebris homo circundatur, qui quanuis cœlesti desiderio ferueat, quid de se dispositum sit, ignorat. Greg. vbi suprà. c.14.

Sæpe, vnde nos Deus æstimatur deserere, inde recipit, & vnde recipere, inde relinquit. Greg. vbi sup. c.5.

Super illud, Effundit despectionem super principes, & eos, qui *Iob.12.*
oppressi fuerãt, releuat. Hoc magna Dei dispẽsatione agitur: vt in hac vita omnia sint incerta. Nullus ergo superbiat propter primũ: nullus desperet propter secundum. Greg. vbi sup. li.11 c.10.

Super illud, Posuit tenebras latibulũ suũ. Quia videt omnia, & *Psal.17.*
ipse in cõsilijs nõ videtur. Reuelat profunda de tenebris, cũ aperta sen-

ta sentẽtia indicat, quid de vno quoq; sentiat. Greg. vbi sup. c. 12.

Iusti cũ cõtra desiderium quodlibet agi cõspiciunt, ad occulta Dei iudicia recurrũt, vt in eis videãt quod inordinatũ intus nõ disponitur, qđ inordinatũ foris currere videt. Gre. vbi sup. li. 16. c. 14.

Iudicia Dei quanta obscuritate nequeunt conspici, tanta humilitate debent venerari. Greg. 27. Mor. c. 2.

COLLE. ¶Si seruus fidelissimus, qui nunquã, neque in mẽdacio, neq; in delicto aliquo deprehẽsus est, aliquid fecisse dicatur, de quo dubitari possit rectè, an secus factũ fuerit, qui eius fidẽ spectatissimã habet, delatoribus minimè credit: itaque innocẽter trãsacta vita, illũ ab omni criminis suspicione liberat. cũ ergo opera Dei quæ quotidie cernimus, perfectissima in suo quæque genere sint (eiusque rei tot testes habeamus, quot in mundo creaturas videmus) consequens est, vt ea etiam, quorum rationem & causam ignoramus, iustissima esse credamus: neque huius rei causas in hac vita quæramus, cùm & hæc, & multa alia futuræ fœlicitati reseruentur, quam in hoc seculo præuenire, & ante capere fas non est.

Iudiciorũ Dei abyssum multã declarat primum ruina Saulis, cuius duo prima peccata venia digna videbantur. Prius enim fuit, q̃ magna oppressus angustia Dñm sacrificijs placare ante Samuelis aduẽtũ voluit: posterius verò, quod Agag regi miserrimo, & fortunis omnib⁹ euerso, pepercit, & pinguiora pecora reseruauit. quã to vero grauiora commisit Dauid, tot à Dño beneficijs cumulatus, & miraculis in fide cõfirmatus? & is tamẽ &c. Mirabilis quoq; ruina Solomonis: nec vllis verbis pro dignitate explicãda. Mirabilis pugna filiorũ Israel cõtra filios Bẽiamin: quæ in libro Iudicum describitur, in qua multi iustissimã causam habẽtes, & belli duce Dño designato, à paucissimis, eisdẽque sceleratissimis, iterũ, atque iterũ, futi, fugatique sunt, multis eorũ millibus trucidatis. Mirabile itẽ est Prophetã à Dño cõtra Hieroboam missum, & ab altero Propheta deceptũ, à leone interẽptũ fuisse: deceptorẽ autem integrũ illęsumque perstitisse. His adde, si libet Ioliæ regis sanctissimi immaturã mortẽ, & toties deploratũ ab Hiere. interitũ. Quis igitur, cũ hæc cogitat, nõ exclamet, o altitudo diuitiarum sapiẽtiæ, & sciẽtiæ Dei, quã incomprehensibilia sunt iudicia eius, &c. Dauid quoque, Iudicia (inquit) Dei, abyssus multa: Quis enim cognouit

Rom. 11.
Psal. 35.

sensum Domini? &c. Propter vnius Achor transgressionem, populus punitus est. Propter elationem Dauidis populum numerari præcipientis, in vniuersum regnum grauissima pestis immissa est intacto eo, propter quem plaga Dei in populo grassabatur.

Prædestinatio, & reprobatio.

OBtineri nequaquam possunt, quæ prædestinata nõ fuerãt: sed ea, quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, vt ea precibus obtineãt. Nã ipsa quoque perẽnis regni prędestinatio, ita est ab omnipotẽti Deo dispositа, vt ad hoc electi ex labore perueniãt: quatenꝰ postulãdo mereãtur accipere, qđ eis omnipotẽs Deus ante secula disposuit donare. Greg. Dial. li. 2. *Greg.*

Prædestinatio est, diuinæ voluntatis per gratiam electio. Prædestinatio Dei multis est causa stãdi, nemini est causa labendi. Aug. lib. de Præd. Sanctorum. *August.*

Sicut tu memoria tua non cogis facta esse, quæ præterierunt: sic Deus præscientia sua non cogit faciẽda, quæ sunt futura. Aug. vbi sup.

Omnes, qui terrena sapiũt nõ quæ Iesu Christi, omnes qui fœlicitatẽ terrenã Deo præferunt, ad illam vnã ciuitatem pertinent, quæ dicitur Babylonia mystica, & habet regem Diabolum. Omnes autẽ, qui ea quæ sursum sunt, sapiunt, qui cœlestia meditãtur, qui cum solicitudine in seculo viuunt, ne Deũ offendãt, qui cauẽt peccare, quos peccãtes nõ pudet cõfiteri, humiles, mites, sancti, iusti, pij, boni, omnes ad vnam ciuitatem pertinẽt, Hierusalem, quæ regem habet Christum. Aug. de duabus mysticis ciuitatibus.

¶Inter omnia reprobationis, & obdurationis signa, duo mihi præcipua videntur: facilitas lætaliter sine vllo doloris sensu peccandi (quod Salomon appellat, pedes veloces ad currẽdum in malum) alterum animabus proximorum offendiculo fuisse, ac ruinæ. Exigere enim æquitas diuinæ iustitiæ videtur, vt pereat, qui alios perire fecit: vt eadem videlicet à Domino mensura metiatur &c. COLLE.

Præcipuum prædestinationis signum est, bona vita, diuq́e retenta innocentia. Si Rex ingens aliquod palatium sibi struat, & cedros in silua, lapides, lignaq; ad id cõportari iubeat, quisquis

Universidad de Deusto
Biblioteca

ibidē dolata ligna intuetur, facile colliget ea ad fabricā illā parata esse: quod nō itē de alijs lignis nōdū excisis, aut dolatis, cōijci poterit, cū nihil in eis appareat propter quod merito de illis hoc existimari queat. Idē etiam de pijs & improbis hominibus (quod ad prædestinationē & reprobationē attinet) conijci poterit: quāuis secus aliquādo cōtingat. Hoc autē innuūt illa Apostoli verba, quos *Rom. 8.* prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, illos & iustificauit, &c. Cæterū de his, quos nōdū vocauit, neque iustificauit, meritò dubitari potest, ad quā sortē pertineāt: cum secundū præsentem iustitiam in reproborum numero collocati sint.

Prædestinatio, cæteraque diuina decreta nō excludūt humana opera, atque cōsilia. Promiserat Dñs nauiganti Paulo, omnes, qui cū eo adnauigabant, incolumes euasuros: & tamē cū metu impē- *Acto. 27.* dētis mortis nautæ nauē deserere cœpissent, clamauit idē Apostolus. Nisi ij in naui māserint, vos salui esse nō potestis. Vides igitur nautarū ministerijs opus fuisse, vt diuina ꝓmissio adimpleretur?

Diuinā electionem & prædestinationē Eccl. 33. designauit his *Eccl. 33.* verbis. Omnes homines ex solo, & ex terra vnde creatus est Adā. Ex ipsis benedixit, & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit: & ex ipsis maledixit, & humiliauit, & cōuertit illos à separatione ipsorū. Hoc est, (vt alia trāslatio habet) & euertit eos à suis sedibus. Quasi lutum in manu figuli plasmare illud, & disponere. Omnes viæ eius secundum dispositionem eius, sic homo in manu illius qui se fecit, & reddit illi secundum iudicium suum. Hæc ille.

Sicut electis omnia cooperātur in bonum, etiā ipsa peccata (vt Aug. ait) dū eorum occasione cautiores, humilioresq; euadūt: ita cōtra, reprobis omnia cooperantur in malū. Hinc illud, fiat mēsa *Psal. 68.* eorū corā ipsis in laqueum, &c. Mensa enim, quæ alimēta cōtinet animarum scriptura sacra est, vnde tamen, & superbi, & hæretici, & cupiditatibus suis seruientes alimenta mortis colligere solent.

Quāuis numerosa posteritas Abrahæ, & filio eius Isaac à Dño *Gene. 25.* promissa esset, Rebeccę tamē sterilitas oratione Isaac sublata fuit: vt intelligas illa etiā ipsa, quæ Dñs ab æterno decreuit, partim piorum orationibus, partim bonorum operū meritis implenda esse.

Ad iustificationis, & prædestinationis beneficiū referūtur verba illa quæ Deute. 4. Moses populo dixit, De cœlo te fecit audire *Deute. 4.* vocē suā, vt doceret te, & in terra ostendit tibi ignē suū maximū: quia

quia dilexit patres tuos & semen eorum, post eos. Et infra. c. 7. Te *Deut. 7.* elegit Dñs Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terrā. Nō quia cunctas gētes numero vincebatis vobis iunctus est Dñs, & elegit vos (cū omnibus sitis populis pauciores) sed quia dilexit vos Dñs, & custodiuit iuramētū, quod iurauit patribus vestris. Nō igitur elegit, quod sciret eos diuina gratia melius vsuros: cùm infrà de illis dicat, cū durissimæ ceruicis sis populus. Et. c. 9. Memēto, & ne obliuiscaris, quomodo ad iracundiā prouocaueris Deū in solitudine: & ex eo die, quo egressus es *Deut. 9.* ex Ægypto, semper aduersus Dñm cōtēdisti. Et infra. c. 10. Cōtē- *Deute. 10.* psistis imperium Dñi Dei vestri, neque vocē eius audire voluistis: sed semper fuistis rebelles à die quo nosse vos cepi. Et Psal. 49. se- *Psal. 49.* cundū Hiero. versionē ex Heb. ait Dñs, Quadraginta annis displicuit mihi generatio illa, & dixi, populus errās corde est: &c. Isti igitur oblata gratia vti noluerūt. ¶ Cōtra vero in Euāgelio Dñs ait. *Matth. 11.* Væ tibi corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cinere, & cilicio pœnitentiam egissent. Sciebat ergo Dñs hos melius vsuros gratia: quā tamen illis non exhibuit: vt appareat diuinam electionem ex diuina voluntate, non ex meritorum præuisione pendere. Neque enim hic populus rectè vsus est gratia: cui tamen impensa est: & ille rectè vsurus fuisset, cui tamen tributa non est. Quo in loco exclamare cum Apostolo libet, O altitudo diuitiarum, &c. *Rom. 11.*

Quod diuina prędestinatio non excludit hominis industriam, probant, cùm alia multa, tum Dauidis exēplum, qui accepta æterni regni promissione, Dñm orat, vt impleat, quod promisit his verbis, Nunc ergo Dñe, verbum quod locutus es super seruum *Reg. 2. c. 7* tuum, & super domum eius, suscita in sempiternum, &c. quæ sequūtur. 2. Reg. 7. Ideo Petrus Apostolus nos iubet satagere, vt per *2. Pet. 1.* opera certam faciamus vocationem nostram.

Quantum sit diuinæ electionis beneficium, hoc exēplo vtcūq; licebit conijcere. Fingamus regē aliquem expugnata rebelli ciuitate, centum captiuos cœpisse: è quibus nonaginta iussit interfici, decē verò reliquos magnis muneribus donatos, sibi assidere iussit. Quātum decē isti suo regi, si modo grati sint, se debere fatebūtur? Nunc vero totā generis humani velut massam considera. Ex hac autē videbis maximā partē infidelitatis tenebris opertam, ad

æternam mortem parari. Ex fidelibus autem maximã quoque partem perire: cùm arcta sit via, &c. &, Multi sint vocati, pauci vero electi. Quale ergò beneficium erit, inter tot perditorũ millia, inter pauciſsimos illos numerari, quibus hæc ſors fœliciſsima cõtigit? O verè beati dñe, quos elegiſti, & aſſumpſiſti vt inhabitarent in atrijs tuis. *Pſal. 44.*

Spiritus ſanctus.

Gregor. POrro ad faciendũ bonũ, quid in nobis bonus ſpiritus operatur. Profectò monet, mouet, & docet, monet memoriã, mouet volũtatẽ, & docet rationẽ, nec minimã paleã intra cordis quod poſsidet habitaculũ, patitur reſidere. Sed ſtatim igne ſubtiliſsimæ circunſpectionis, & compũctionis exurit, ſpiritus dulcis, & ſuauis. Greg. in mora.

Habitare in corpore animã probãt vitales ſenſus corporis: habitare in anima ſpiritũ, probat vita ſpiritualis. Illud ex viſu & auditu dignoſcitur: iſtud ex charitate, & humilitate, cæteriſque virtutibus. Greg. vbi ſup.

Spiritus ſanctus in linguis igneis apparuit, quia omnes quos repleuit ardentes pariter, & loquentes fecit. Grego. in hom. Si quis diligit me. Ioan. 14.

Idcircò Spiritus ſanctus in igne, & colũba nobis mõſtratus eſt: quia omnes, quos implet, & ſimplices vt colũbas, & ardẽtes facit: ſimplices, puritate, & ardẽtes ęmulatione. Nequaquã ergo Spiritu ſancto plenus eſt, qui aut in trãquillitate feruorẽ æmulationis deſerit, aut rurſus in æmulationis ardore, virtutem manſuetudinis amittit. Greg. vbi ſup.

In terra datur ſpiritus, vt diligatur proximus: è cœlo datur ſpiritus, vt diligatur Deus. Sicut ergo vna eſt charitas, & duo præcepta, ita vnus ſpiritus, & duo bona. Gre. hom. 13.

COLLE. ¶ Quoniã alias de Spũs ſancti gratia paulò fuſius diſſerimus, hoc modo dicimus, humanę naturę morbũ eſſe, ꝙ caro quidẽ in ſua regione poſita, cõtra ſpiritum fortis eſt: ſpiritus verò, qui in hac vita peregrinatur, aduerſus illã debilis & infirmus exiſtit: ideoq; ab ea potẽter laceſsitus tãdẽ ſuccũbit. Huius autẽ morbi remediũ erat, vt ſpiritui robur adderetur, carni verò detraheretur. Hoc igitur præci-

præcipuũ diuini Spũs munꝰ exiſtit, qui ob eã maxime cauſam ſub imagine vehemẽtis flatꝰ hominibus datus eſt: quia vim, & impetũ addẽs ſpiritui, detraxit carni, atq; ſic tãdẽ illã in ſeruitutẽ ſpũs redegit. Cuius rei figura præceſsit, cũ Deus Sarę, ac Abrahę nomina mutauit: nomẽ enim Abrã produxit in Abrahã, Sarai verò cõtraxit in Sarã. Quo ſignificatur, diuinæ gratiæ virtute mulieris, hoc eſt, carnis vires diminutas, viri autẽ, hoc eſt ſpiritus noſtri eſſe auctas & roboratas. *Gene. 17.*

Chriſtus.

REdẽptor noſter hõ naſcẽdo, vitulꝰ moriẽdo, leo, reſurgẽdo, & ad cœlos aſcẽdẽdo aquila factꝰ eſt. Gre. hom. 4. ſup Ezec. *Gregor.*

Chriſtꝰ moriẽdo, docuit mortẽ nõ metui, reſurgẽdo ꝺ vita cõſidere aſcẽdẽdo, ꝺ cęleſtis patriſhęreditate gloriari. Gre. 27. mo. c. 11

Quid eſt Ieſus, niſi Saluator? Ergo propter temetipſum eſto mihi Ieſus. Noli Dñe, noli ſic attendere malum meum, vt obliuiſcaris bonum tuũ, o bone Dñe, ſi ego commiſi, vnde me dãnare potes, tu non amiſiſti, vnde me ſaluare ſoles. Aug. in Medit. *Auguſt.*

Si vobis ex terrena fragilitate viluiſtis, ex pretio veſtro vos appendite. Aug. ſuper Pſalmum. 32.

Scio dñe mi, quia ex hoc qꝺ me feciſti, debeo tibi me ipſum: & quia redemiſti, & ꝙ me homo factꝰ es, deberẽ tibi pluſquã me, ſi haberẽ: quãto tu maior es, ꝙ quo dediſti te ipſum. Aug. in Med.

Non eum de cœlo ad terram merita noſtra, ſed peccata traxerunt. Auguſt. ſuper Ioan.

Omnia Chriſtus eſt nobis. Si vulnus curare deſideras, medicus eſt: ſi febribꝰ æſtuas, fons eſt: ſi grauaris iniquitate, iuſtitia eſt: ſi auxilio indiges, virtus eſt: ſi mortẽ times, vita eſt: ſi cœlũ deſideras, via eſt: ſi tenebras fugis, lux eſt: ſi cibũ quæris, alimẽtũ eſt. Guſtate igitur, & videte, quoniã Dñs ſuauis eſt, Ambr. de Virgini. *Ambro.*

Eſt inter oleũ, & nomẽ Ieſus ſimilitudo in quibuſdã qualitatibus olei: qꝺ lucet, quod paſcit, qꝺ vngit, fouet ignẽ, nutrit carnẽ, lenit dolorẽ, lux, cibꝰ, medicina. Hęc oĩa nobis eſt Ieſus. Ber. ſup. Cãt. *Bernar.*

Nunquid Adam plus potuit in malo, quàm Chriſtus in bono? Si ex Deo nati & in Chriſto electi ſumus, quæ nam iuſtitia eſt, vt plus noceat humana atque terrena, quàm valeat diuina atque cœleſtis generatio? Bernar. de noua militia.

Verbum

Clemens Alexan. Verbũ vitã præbuit, vt opifex, bene viuere docuit, vt magister: vt semp viuere suppeditaret, vt Deꝰ. clem. Alex. in exhor. ad Gẽt.

Chrysost. Nunquid etiam si per singulos dies moreremur, pro eo qui ita nos dilexit, meritum exoluerimus? imo ne minimam meriti partẽ reponeremus. chrysost.

Euseb. Emissen. Tu seruasti vinum bonum, tanquã si diceret, Meliora sunt dñe gratiæ instituta, quã legis. Lex peccatores, ad tẽpus vtili hircorũ, & vitulorũ cruore mundauit: tu Dñe seruasti nobis vinũ bonum, idest, in extremo seculo fudisti pro nobis sanguinẽ tuũ. Lex intro misit in terrã repromissionis, angũstis limitibus terminatã: tu Dñe amplos paradysi sinus pandis: tu inæstimabile præparas regnum: tu introducis in cœlum: Lex cultores suos per mediũ maris rubri, natura rerum stupẽte perduxit: Videamus quanto plus est, quod præstat gratia. Qui in christo (inquit) sunt, resurgunt primi: & tũc simul rapiemur obuiam christo in aera, &c. Hom. 2. de Epiph.

1. Thess. 4

Nouit quanti ei constiterit homo suus: non ergo nobis viles simus, quitam pretiosi Deo fuimus: nihil ille à nobis abiectum, nihil mediocre susçipit? vult cõsentire cũ generositate pretij dignitatẽ redẽpti: tale cõuersationis nostræ expectat meritũ, quod sanguinis sui possit valere cõmercium. Idem in Hom. de Symbolo.

Quid te ô homo erubescendis cupiditatibus exhonoras? Nobilem vult esse vitam tuam, qui tibi cõmisit imaginem suã. Quam pretiosus sis, si factori fortè non credis, interroga redemptorem. Idem. Hom. 2. de Symbolo.

Prospiciens ex alto Deus, in quo essemus genere debitores, iuxta qualitatẽ captiuitatis reparauit munus redemptionis, idest, vt pro debita morte offerret indebitam: quia nec nos habebamus vnde viueremus, nec ille vnde moreretur. Idem. Hom. 4. de Pascha.

Opus est, vt ita elaboremus, ne quod ille elaborauit, nos iterũ polluamus: ne scindamus vulnera, quæ ille sanauit, ne quod semel in nobis diluit vnda baptismi, rursum excoquere necesse habeat ignis inferni. Idem. ibidem. Hom. 7.

Agnoscat homo, quantùm valeat, & quantum debeat: & dum pretium suum cogitat, vilis esse sibi desinat. custodiamus ergo solicite, quod tanti sudoris cõmercio christus redemit. Reus itaque erit non parui pretij, sed sanguinis christi: sanguine & passione eius mundatus. Idem. Hom. de beato latrone.

¶ Talis

¶ Talis nobis decebat, vt esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segrẽgatus à peccatoribus, & ex. c. f. De cuius sanctitatis præstantia sponsa in Cant. ait. Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. Solus enim ille malo comparatur, cuius fructus gratissimus est: cæteri verò mortales syluarum ligna sunt, quæ aut nullum, aut acerbissimum fructum ferunt, quo non homines, sed porci pascuntur. Quo igitur consilio ab hac iniuria vindicabimur? Nimirum si in illum inseramur. Sic enim syluestres & steriles arbores in frugiferas commutantur. Decerpamus igitur à Christo spiritum eius, & amputatis cupiditatum nostrarum syluestribus ramis, mentibus illum nostris inseramus: & sic fructus, & vbertatis eius consortes erimus. Hoc autem modo charitas nos vnit & inserit Christo: & pinguedinis eius, atque vbertatis participes facit.

COLLE.

Cant. 20.

Christus summa legis est, & Euangelij, quia in eo maximè & facienda, & speranda cognoscimus. Lex autem facere, Euangeliũ verò præcipuè sperare docet. Ad fugam enim peccati (in quo legis summa sita est) quid magis iuuat, quàm videre Christum propter delenda peccata morientem? At si peccasti vnde ad spem remissionis magis poteris accendi? Vbi enim plus diuina bonitas, charitas, & misericordia fulgent? At hæretici recentiores, alterum sine altero, hoc est, posterius, sine priori contemplantur vt liberius peccent, cùm vtrumque esset pariter considerandum: illud nè pecces, hoc nè desperes. Itaque hæretici velut dimidiatum Christum, non totum intuentur, sicut illi, qui misericordiam Dei sine iustitia considerant, vt sine formidine peccent.

Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ipse ambulauit, & ipse ambulare. Christus enim mediator Dei, & hominum, sicut se Deo pro nobis obtulit in sacrificiũ, ita se nobis proposuit in exẽplum. Quò fit vt illis potissimum eius prosit sacrificium, qui eius imitari nituntur exemplum. Ideò enim mediator Dei & hominũ dicitur, quia sicut Deum placauit sacrificio, ita hominem ad virtutem obligauit exemplo: vtrumque enim eius sanguis efficit. Hinc Diuus Augustinus ait, Poculum salutis nostræ, quod ex diuina virtute, & humana infirmitate confectum fuit, quanuis ex se habeat, vt omnibus prosit, non tamen prodest, nisi bibatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur. Hæc ille. Bibitur autem poculum hoc fide, dilectione, & imitatione.

Summa fœlicitatis nostræ est diuinæ similitudinis participatio: ad quam perueniemus, cùm Deũ coràm intuebimur. Si ergo similis Deo fieri cupis, vidēdo deũ sicuti est, da operā (inquit Ber.) vt similis ei fias, vidēdo eũ, sicut pro te factꝰ est, ac ita per imitationē sacræ humanitatis, ad similitudinē venies summæ diuinitatis.

Cant. 5. Pro eo, quod nos Cant. 5. legimus. Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus, alij verterunt. Sub signis habens exercitum decem milliũ, Alij. Vexillanus in decem millibus. Et quidem dilecti candor, eius puritatem, ruber autem color, eius passiones atque mirabilem patientiam designat. Sic enim Angeli

Isai. 63. apud Esai. quærunt, Quare rubrum est indumentum tuum? &c. Harum virtutum gerit Christus vexillum inter decem mille, hoc est, inter fideles omnes, vt in illum omnes aspiciant, illum sequantur, illum imitentur. Illum enim Pater posuit, non solùm propitiatorem, sed etiam ducem, atque pastorem, & Christiani populi vexilliferum. Vexillum autem, crux eius est: cuius virtute, & imitatione electi omnes salutem consequuntur. Quisquis igitur in delicijs vitam agit, hoc vexillum minimè sequi cõuincitur, à quo quidem non recedunt, qui carnem suam crucifixerũt cum vitijs, & concupiscentijs: Quod faciebat ille, qui dicebat, Castigo corpus meum, &c. Hic enim ducis sui vestigijs ingrediebatur: sicut

1. Cor. 9. 1. Cor. 11. ipse ait, Imitatores mei estote: sicut & ego Christi.

Dominus Iesus, qui vel vna sanguinis sui stilla, redimere mũdũ potuisset, tot contumeliarum, & opprobriorum ludibria perpeti voluit, vt nulla nobis calamitas euenire posset, quæ nõ proprium illic solatium, & medicamentum inueniret. Impegit tibi quis alapam? ille prius non vnam, sed multas sustinuit. Ludibrio haberis? Ille prius. Stultus existimaris? Ille prius. Ab amico proderis? Ille prior. Falso accusaris? ille prior. Sic de alijs.

Nonne hæc oportuit pati Christum, &c. Omniũ electorũ ordines tibi ante oculos propone, Prophetas, Apostolos, Martyres, cõ

Apoca. fessores, & inter hos, Monachos, & Anachoritas, Virgines, cæteroſque electos, quos Ioannes in Apoc. similiter interficiẽdos ait, siue propter fidei confessionem, siue propter carnis mortificationem. Omnes hi ex hoc fonte biberũt, hoc exemplo roborati sunt,

hoc

hoc vexillum sequuti. In cruce igitur positus Dominus pios omnes confortat exemplo, adiuuat suffragio, docet magisterio, roborat merito, redimit sanguis sui pretio, volũtatemque accẽdit hoc summo beneficio, & maximo suæ charitatis indicio.

Fideti, ac bono animo nos esse oportet, eũ Christũ in cruce pẽdẽté, ante Patris æterni cõspectũ, tãquã verũ, & gratissimũ sacrificiũ, & fidelẽ aduocatũ obtulimus. Sic enim legimus: Sicut frigus niuis in die messis, sic legatus fidelis ei, qui misit illũ, animam eius

Ioan. 2. requiescere facit. Hac nos fiducia Ioãnes cõsolatur, cum ait, Hæc scribo vobis, vt nõ peccetis. Quod si quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrẽ, &c. Hic autẽ legatus Christus est de quo Propheta, auditum audiuimus à Domino & legatũ ad gẽtes misit.

Gene. 19. Cum subuerteret Dominus ciuitatẽ Sodomorum, recordatus est Abrahæ, & liberauit Loth de subuersione vrbium. Vides igitur hoc loco pietatem Domini, qui amicorum suorũ merito aliorũ curat salutem? Si hoc igitur meritis Abrahæ impẽsum est, quid de Christi meritis polliceri sibi possunt omnes, qui diligũt & credunt in eum, seque illius tutelæ, & præsidio commiserunt?

Gene. 28. Miro modo scala ea, quam Iacob in somnijs vidit Christi Domini virtutem, & officium designat. Ipse est enim scala, quæ altera sui parte cœlum, altera terram contingit. Vt qui duas naturas infinite distantes in se vno copulauerit. Ipse est scala, per quã terrenis hominibus, quibus terrestris paradisus negata fuerat, in cœlũ conscendere datur: ipse est scala, per quam ad Dei cognitionẽ assurgimus. Vnde ipse se & viã, & ostium, & lucẽ appellat. Deus eñ,

2. Cor. 4. qui dixit, de tenebris splendescere lumen suũ, ipse illuxit, &c. Gradus autem scalæ huius varia sunt mysteria vitæ christi, per quos, qui ascendunt, ad Dominum, cui scalæ innixus est, perueniunt.

Ex duobus hircis qui pro peccato Leuit. 16. offerri præcipiebãtur, alter quidem mactabatur: alter vero viuus relinquebatur, supra cuius caput vtranque manum sacerdos ponebat, & confitebatur omnes iniquitates filiorũ Israel, & vniuersa delicta ac peccata eorum: quæ imprecabatur capiti eius: emittebatque illũ per hominẽ paratũ in desertũ. Itaq; portabat hircus omnes iniquitates eorũ, in terrã solitariã, & in deserto relinquebatur. Quis infidelium nõ hoc expiationis genus irrideret? Sed eo tamen apertè Dominus, salutis nostræ beneficium, & saluatoris munus adumbrari voluit.

De ipso

Isai.53. 1. Pet. 2. De ipso namque scriptum est, Dominus posuit in eo, iniquitates omnium nostrum. Et illud item, Qui peccata nostra in corpore suo portauit super lignum. Huius autem rei gratia innocens Dominus personam peccatoris sustinens ait, Circundederunt me mala quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem. Hoc est, tam multæ sunt, vt numerare non possim. Iniquitates suas mitissimus agnus appellat, quas ipse pro nobis diluendas accepit.

Psal. 39.

Olim Dominus in lege animalium sacrificia pro peccatorum expiatione singulari misericordiæ suæ priuilegio exigebat. Quia enim (vt D. Bonauentura ait) lætale peccatum capitali sententia plectendum erat, pius iudex mortem hominis, animalis morte commutauit. Quid ergo Domino seruatori debemus, qui non alieno sed proprio sanguine peccata nostra expiare, & pro eo animali seipsum hostiam immolare dignatus est?

Psal. 2.

Pro eo, quod nos legimus, Apprehendite disciplinam, plerique ex Hebræo vertunt: Osculamini filium, ne quando irascatur &c. Quibus verbis singularis quidam erga salutis nostræ vindicem ac parentem amoris affectus osculi nomine exigitur: hoc enim salutis nostræ initium ac fundamentum est, Iuxta illud: Qui diligit

Ioan. 14. me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei

Ioan. 16. me ipsum. Item illud, Ipse enim pater amat vos: quia vos me amastis, & credidistis quia à Deo exiui.

Humanæ conditionis vilitas redemptionis nostræ beneficium

Psal. 8. vehementer amplificat. Propter hoc enim Vates regius admirabundus exclamabat: Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quia visitas eum? Quem versum glossa quædam eleganter exponit his verbis Cum Domine incredibilem magnificentiam tuam considero, & mecum ipse diligentius etiam ac etiam cogito, omnium rerum Dominum & effectorem Deum nostræ libertatis causa formam & conditionem serui suscepisse: & vt nobis immortalitatem suam impertiret, mortalitatem nostram induisse: & post maximos labores & ærumnas acerbissima morte vitam profudisse, vt nos æuo beatissimo, ac sempiterno frueremur: hæc ego cum animo meo sæpe multumque reputans, tantorum meritorum excellentia stupefactus, exclamo: Domine, quid est homo, quod saluti eius tanta benignitate consulis & prouides? quis inquam

inquam homo est, quod eum pestifero morbo laborantem inuisis, & eius vulnera tuis vulneribus sanes?

Beneficij redemptionis magnitudinem insinuat illa Prophetæ exclamatio, atque optatio, Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum auerterit Dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel. Huc pertinet & illud, In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati vel vt alij vertunt, sicut somniantes. Hoc est, tanta lætitia exultauimus, vt præ gaudij magnitudine, somniare nos putaremus. Subditque Propheta, in eandem sententiam, Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra &c.

Psal. 12. Psal. 125.

Oleum effusum nomen tuum ait sponsa: ideo adolescentulæ dilexerunt te. Præcipua vnguentorum omnium materia oleum est. Olei vero nomine atque natura singulares fructus, & beneficia redemptionis Christi sponsa appositissime declarat. Oleum enim exhilarat faciem, sicut in Psal. legimus, vt exhilaret faciē in oleo: vires item corporis firmat, quod athletæ ostendunt, dum luctaturi corpus vngunt. Oleum item fouendis & curandis vulneribus cōfert. Quod indicat Samaritanus ille, qui vinum, & oleum fauciati vulneribus infudit. Huic igitur oleo sponsæ nomen sponsi sui, hoc est, sponsum ipsum comparat: quoniam ea, quæ in corporibus oleum, ipse inuisibiliter impiorum mentibus operatur. Primùm enim, exhilarat mentis faciem, tam gratissimi, iucundissimique nominis memoria. Confirmat deinde & corroborat interiores animæ vires, vt ad functiones suas, ritè peragendas sufficiāt. Porrò lassis, & defatigatis in via Dei, nihil potest adhiberi tam efficax ad resumendas vires, ad currendam viam mandatorum, ad peragenda opera Dei, ad prælianda prælia Domini, quàm oleum istud nominis Christi. Postremò, quis potest esse languentis animæ morbus tàm grauis, quod vulnus tàm exitiale, cui non hoc oleo super infuso medeatur? Siquidem & semiuiuos curare valet, atque pristinæ valetudinis robur restituere. Præter hæc autem, notum est oleum luminis fomentum esse, Christus autem mundo in densissimis agenti tenebris lucem prætulit. Ab hoc enim Christi officio Ioannes Euangelium suum exorsus est cùm ait, Vita erat lux hominum, &c. Et populus, qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, &c. Omnia igitur hæc dona vnum redemptionis

Cant. 1. Luc. 10. Psal. 103.

christi beneficium complectitur: de cuius plenitudine nos omnes accepimus, qui nobis omnia factus est. Quod verò christum comparat oleo, siue vnguento, aut balsamo, non simpliciter, sed effuso (quod magnam ex se tunc fundit odoris suauitatẽ) summã christi Domini dulcedinem, iucunditatem, & benignitatem designat, quæ piarum mentium sensum mire afficit. Horum autẽ tantorum beneficiorum consideratio miros excitat amores in chri-
Cant. 1. stum, quod quidem apertè indicat Sponsa cùm subdit, Ideo adolescentulæ dilexerunt te. Hoc est, non solum perfectorum animæ, sed illæ etiam, quæ in virtute adolescere incipiunt, dum hęc tanta dona considerant, in amorem tui exardescunt. quòd si alij simili beneficio, & pretio redempti non faciunt, nihil mirum est: quia soli inquit recti te diligunt, non improbi.

Cant. 8. Sub arbore mala suscitaui te, ibi subacta est genitrix tua, &c. Hoc est autem, quod gratulabundis Ecclẽsia vocibus canit cum ait. Qui salutem humani generis in ligno crucis constituisti, vt vn de mors oriebatur, inde vita resurgeret, &c. ¶ Quoniam vero beneficium hoc longissimo interuallo cætera superat beneficia: idcirco debitam à nobis Dominus gratitudinem exigit, cùm subdit, Pone me quasi signaculum super cor tuum, & super brachium tuum. Hoc est, da operam, vt in corde tuo, velut sigillo quodam, passionis & crucis meæ effigies impressa sit: nec intus solùm in corde, sed in brachio etiam, hoc est, in totius vitæ in-
Galat. 6. stitutione. Sic enim gestabat eum, qui dicebat, Ego stigmata
Galat. 2. Domini mei in corpore meo porto. Et, christo confixus sum
Coloss. 1. cruci. Et, Adimpleo quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est, Ecclesia. Passiones autem christi appellat membrorum suorum passiones: quemadmodum is insi-
Acto. 22. nuauit, cùm ad persequentem membra sua, Saulum dixit, Saule,
Cant. 8. Saule, quid me persequeris? ¶ Sequitur deinde: quia fortis est, vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Sensus est, Ideò cordi, & corpori tuo tanquam sigillum imprimi à te exigo, quoniam dilectio, qua me pro hoc tanto beneficio prosequi debes, morti, & inferno similis futura est. Hoc est, talis ac tãta esse debet, vt morti, & inferno comparetur. Mors enim insensibilem hominem ad omnes huius mundi affectus, ad omniaque tum aduersa, tum prospera reddit. Talis autem debet esse in christum charitas:

quæ

quæ efficiat, vt nos mortui simus mundo, viuentes autem Deo. ¶ Infernus porro inexorabilis est: qui quæ semel arripuerit, nunquàm reddit. Talem diuinæ gloriæ zelum à nobis Dominus iure suo exigit: qui nullis vel mundi huius, vel hostis antiqui machinis, possit nos ab eius amore diuellere. Talem porro zelum, talemque dilectionis vim ostendit Apostolus, cùm ait. Quis nos separabit à charitate christi? Tribulatio, an angustia, an periculum, an *Roma. 8.*
gladius? certus sum, &c. quæ sequuntur: quæ mirè hunc charitatis, & æmulationis affectum exprimunt: quem protinus Sponsa explicat, cum subdit. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam. Hoc quis non videt perfectissimè in martyribus impletum? O nos miseros, quos ab hac dilectione toties leuissima rerum momenta diuellunt, à qua nec tota inferorum potentia separare debuisset.

constituit eum super excelsam terram, vt comederet fructus *Deute. 32.*
agrorum, vt suggeret mel de petra &c. Quod Iudæis olim carnaliter concessum est, hoc spiritualiter pijs hominibus in noua lege conceditur. quid enim (vt Richardus ait) excelsa terra, nisi spiritualis vita est? Qui sunt fructus agrorum, nisi sensus, atque sententiæ sacrorum librorum? quos comedimus, cùm eorum lectione, vel meditatione mentem pascimus, & oblectamus? Quid verò petra, nisi christus, ex cuius vitæ, mortisque meditatione oleum dilectionis, & mel diuinæ dulcedinis contemplando sugimus? charitas enim christi vrget nos, & amore suo nostrum in se amorem accendit.

Quomodo summus Pontifex noster medium se inter nos, & offensum Patrem obiecerit, & iram eius meritis suis placauerit appositissimè. Numer. 16. adumbratur: cùm post interitum Datan *Num. 16.*
& Abiron ira Domini in populum immisso incendio sęuire incipiente, Aaron thuribulo assumpto, incendium extinxerit. Quem locum eleganter, & copiosè, vt Origenes tractat his pene verbis. Hic primo, si videtur, historiæ ipsius imaginem describamus, vt cum rei gestæ species apparuerit, tunc demum si quid est in hoc loco mysticum, requiramus. Intellige ergo populum illum Israel in castris per ordinem tribuum familiarumque dispositũ, virtutẽ verò quandam à Deo missam non sparsim, sed ex prima aliqua parte cœpisse populum morte vastare, & procedẽtẽ per ordinem

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortis stragem considera. Post hæc pontificem indutũ veste pontificali procedere, & portantem batillum, atque ignem cũ thure, tendere ad illum locum, quo per Angelum vastantem mors illata peruenerat. Intuere stantem pontificem, & obiectione quadam sui, viuentes à mortuis dirimentem, virtutem verò repropitiationis eius erubuisse Angelum vastatorem, & in hoc mortem quidẽ, finitam, vitam verò reparatam. Si intellexisti historiæ ordinem, & oculis (vt ita dicam) cernere potuisti pontificem stãtem medium inter viuos, & mortuos, ascende nunc ad verbi huius celsiora fastigia, & vide, quomodo verus pontifex Iesus Christus assumpto batillo carnis humanæ, & super posito igne altaris, anima sine dubio illa magnifica cum qua natus est in carne, destruxit eum qui mortis habebat imperium.

Solent vxores, quarum viri ab inimicis ferro trucidati sunt, sanguinolentas eorum vestes adseruare, & adultis iam liberis ostendere, vt eos ad sanguinis paterni vindictam sumendam acuãt. At nos dissimili ratione vnigeniti filij Dei sanguinem Deo patri offerimus, quo illum non ad vindictam, sed ad clementiam peccatoribus, hoc est, filij eius interfectoribus exhibẽdam, excitemus. Ideo enim sanguis Christi melius clamare dicitur, quàm sanguis Abel.

Christi incarnatio & natiuitas.

Augustin. MEdiator inter Deum & homines, oportebat, vt haberet aliquod simile Deo, aliquid simile hominibus, ne in vtroque hominibus similis, lõge esset à Deo, aut in vtroque Deo similis, longe esset ab hominibus, atque ita mediator nõ esset. Augustin. confess. lib. 10.

Non iam desperandum est participatione verbi fieri posse homines filios Dei: quando filius Dei participatione carnis factus est filius hominis. Augustin. de Gratia no. test.

Illuminamini modo fratres habentes colyrium fidei. Præcessit enim saliua eius cum terra, vnde inungeretur, qui cœcus est natus, & nos de Adam cœci nati sumus, illo illuminante, opus habemus. Miscuit saliuam cum terra. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. Augustin. super Ioan. tracta. 24.

Ioan. 9.

Si di-

Si dixisset tibi Dominus Deus tuus, Ego sũm veritas, & vita, tu deliderans veritatem, concupiscens vitam, viam, qua ad hæc peruenire posses, profecto quæreres, & diceres tibi, Magna res veritas, magna vita: si esset quomodo illuc peruenire anima mea. Quæris qua? Audi eum dicentem primo, Ego sum via. Ante quã diceret quo, præmisit quà, Ego sum, inquit, via. Primò dixit, qua venias, postea dixit, quo venias. Ego sum via, ego sum veritas. Ipse manens apud patrem, veritas, & vita est: induens se carne, factus est via. Non tibi dicetur, Labora, quærendo viam, vt perueenias ad veritatem, & vitam: non, inquam, hoc tibi dicitur. Ergo piger surge via ipsa ad te venit, & te de somno dormientem excitauit (si tamen excitauit) surge, & ambula. Augustin. super Ioann. tracta. 24. *Ioan. 14.*

Non sero est impletum, quod semper est creditum: nec minus adepti sunt, qui in illud crediderunt promissum, quàm qui susceperunt donatum. Leo Papa in ser. *Leo Papa.*

Videns Deus homines omnino carnales effectos, tantum eis dulcedinis in carne exhibuit, vt durissimi cordis sit, quisquis eum toto affectu non diligit. in ser. *Bernar.*

Quanti te fecit Deus, ex his quæ pro te factus est, agnosce: vt appareat tibi benignitas eius in humanitate. Quanto enim minorem se fecit in humilitate, tantõ maiorem exhibuit in bonitate: & quanto pro me vilior, tanto mihi charior. Aduerte homo, quia limus es: & non sis superbus: & quia Deo iunctus es, non sis ingratus. Idem ser. 22.

Magno consilio factum est, vt post hominis casum non ilicò Dei filius mitteretur. Reliquit enim Deus, primum hominem in libertate sua, in lege naturali: vt sic vires naturæ suæ cognosceret: vbi cùm deficeret legem accepit: Qua data, inualuit morbus, non legis vitio, sed naturæ: & ita cognita sua infirmitate clamaret ad medicum, & diceret, Exurge Domine, adiuua nos. Idem in Meditatio.

Quãdo audis Deum ex homine natum esse, & maiestatem sub fragilitate latuisse, virginem prole ditatam, nec tamen virginitatem fuisse solutam, non se obijciat sensibus tuis nouitas operis. Nec dicas, illud fieri non potest: quia qui te magna credere iussit, omnipotens est. Diuinis rebus admiratio adhibenda est, non *Euseb. Emiss.*

credulitas abneganda. In omnipotente te credere confirmas: sed si de factis eius dubitas, imbecillitatem omnipotentis, accusas. Eusseb. Emiss. hom. 2. de Symbolo.

Ambros. Me illius infantis Christi vagientis abluunt fletus, illæ lachrymæ mea delicta lauerunt. Plus igitur Domino Iesu debeo iniurijs tuis quibus redemptus sum, quàm operibus tuis, quibus creatus sum.

Non prodesset nasci, nisi redimi profuisset. Ambrosi. super Lucam.

Euseb. Emisse. Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Natus est nobis, qui sibi erat. Datus est ergo ex diuinitate, natus ex virgine. Natus, qui sentiret occasum, datus, qui nesciret exordium. Natus, qui & matre esset iunior: datus, quo nec pater esset antiquior. Natus, qui moreretur: datus, ex quo vita nasceretur. Ac sic qui erat, datus est, qui non erat natus est. Illic dominatur, hic humiliatur: sibi regnat, & mihi militat. Euseb. Emiss. de Natiuit. Domini hom. 1.

Loquitur de Incarnatione. Quid hic rationem quærimus? quid intellectum fatigamus humanum? Generationem eius quis enarrabit? quid nouitatem stupemus, vbi cernimus maiestatem? Et mox substantia operis sola fuit potentia conditoris. Secundum hanc ergo potentiam credamus Dominum nostrum absque vllo sexus initio, ex sola fœmina virum creasse, quem scimus inter ipsa initia generis humani ex solo viro fœminam condidisse. Idem ibidem.

COLLE. ¶ Quemadmodum cum vere nouo ad nos redit Sol, omnia virere incipiunt, terra parturit, arbores frondibus vestiuntur: & tota terræ facies innouatur ac reuiresci: ita aduenient ad nos per incarnationem Sole iustitiæ Christo, tota mundi facies spiritualiter innouata est. Surgunt virginum chori, monachorum cœtus, exercitus martyrum, confessorum, & pontificum ordo, *Isai. 32.* ac denique illud impletum est, quod Propheta vaticinatur. Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi liliũ. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda, & laudans. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci.

Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis &c. Christum Dei virtutem & sapientiam. Ex his patet sacram Christi humanitatem conuenienter per nubem illam designari, quæ in mari rubro ab Ægyptijs filios Israel diuidebat: quæ is quidem lucida, illis autem erat tenebrosa. Vnde enim hæretici omnium penè errorum suorum ansam, nisi ab hoc mysterio arripuerunt? Hinc Arrij, hinc Sabellij, hinc Ebionitæ, hinc cæteræ pestes ortæ sunt, cum tamen hoc mysterium pijs omnibus lucis, & vitæ fundamentum sit. *1. Cor. 1.*

Christus Dominus in Canticis, flos campi appellatur, partim, quia sine personarum acceptione, omnibus eum carpere volentibus in commune propositus est (quod hortorum flores nõ habent) partim, quia solo cœlestis spiritus influxu, sine vlla humani cultus opera in castissimis Virginis visceribus, velut in campo quodam satus, & altus est. Florem autem eum esse Esaias quoque docet, cùm ait, Egredietur virga. d. r. I. & flos de radice. e. a. & cætera. *Cant. 2.* *Isai. 11.*

Dignitas diuinæ legis, & dominicæ incarnationis beneficium colligitur ex illis Mosis verbis Deuteronomij. 4. vbi ait. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te, ex die, quo creauit Dominus hominem super terram, à summo cœlo vsque ad summum eius: si facta est huiuscemodi res aliquando, aut vnquàm cognitum est, vt audiret populus vocem Domini Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti, & vidisti. Si ergo adeò magnum fuit, Deum, per Angelum loqui de medio ignis, quid ipsum Dei verbum, ac verum Deum in assumpto homine toties inter discipulos consedentem, eosque cœlestibus disciplinis imbuentem cernere? Hoc est enim, quod Apostolus ad Hæbros amplificauit, cùm ait, Multifarie, multisque modis olim Deus loquens, & cætera. Et iterum. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & cætera. *Deute. 4.* *Exod. 3.* *Hebr. 1.*

¶ Iam verò si adeo magnum fuisse, Moses ait, tanta Ægyptiorum strage populum suum à Domino liberari: quid tot doloribus, cruciatibus, ac denique mortis supplicio nos à Diaboli seruitute liberasse?

Nimis nos suspicimus (ait Seneca) si digni nobis videmur, propter quos hæc tanta (s. corpora cœlestia) moueantur. Suas ista leges habent, quibus diuina exercentur. Qui indignum hominem credebat, cui cælestia corpora famularentur, quid faceret, si non Solem, & astra, sed rerum omnium conditorem Deum in humanæ salutis ministrum seipsum dedisse, & hominum pedes lauisse, & inter latrones pependisse crederet?

Annuntio vobis gaudium magnũ, quia vere magnum Dei beneficium nobis impensum est. Quo tamen beneficio nondum affecti sunt, qui se ad illud nondum parauerunt. Quibus dici potest, nondum venisse Christum: quia nondum eius aduentus salutaris illis fuit. Si enim excellens aliquis medicus in vrbem venisset, quidam autem ægroti ad eum propter inertiam venire recusassent, merito dici posset, illum ad istos non venisse, quando nihil aduentus eius illis præstitit.

Dominicæ natiuitatis fructus est, vt dum visibiliter deũ cognoscimus, per hũc in inuisibilium amore rapiamur. Cuius autem fœlicitatis sit hæc ipsa cognitio, declarant dulcissima illa verba
Sapien. 15 sapien. 15. Nosse enim te, consummata iustitia est: & scire iustitiam, & virtutem tuam, radix est immortalitatis. Hinc apud Æthiopes, qui sub pretioso Ioanne degunt, præcipuum omnium festorum anni esse dicitur, Epiphania: quo die se Deus, humano generi, hoc est, Iudæis, & gentibus cognoscendum præbuit. Hoc enim omnium aliorum beneficiorum principium fuit.

Christi passio.

Gregor. CVM posset nobis etiam non moriendo succurrere, voluit, tamen hominibus moriendo subuenire: quia nos videlicet minus amasset, nec vim suæ dilectionis nobis ostenderet nisi hoc quod à nobis tolleret, ad tempus ipse sustineret. Gregor. lib. mor.

Tanto Deus ab hominibus dignius honorandus est, quãto pro hominibus indigna suscepit. Greg. in Epistol.

Galat. 6. Quod Paulus nec mundi gloriam quærebat, nec à mundi gloria ipse quærebat: & se mundo, & mundum sibi crucifixum, esse

esse gloriabatur. Grego. in mora.

Crux à cruciatu dicitur: & duobus modis crucem Domini baiulamus, cùm aut per abstinentiam carnem affligimus, aut per compassionem proximi, necessitatem illius nostram putamus. Greg. in hom.

Cùm vitijs, & concupiscentijs carnem crucifigimus, sic gu- *Galat. 5.*
lam restinguere debemus, vt iam de mundi gloria nil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per concupiscentiam peius viuit. Gregor. in moral.

Inspice vulnera pendentis, sanguinem morientis, pretium redi- *August.*
mentis, cicatrices resurgentis. Caput habet inclinatum ad osculandum, cor apertum ad diligendum, brachia extensa ad amplexandum, totum corpus expositum ad redimendum. Hæc quanta sint cogitate: hæc in statera vestri cordis appendite, vt totus vobis figatur in corde, qui totus pro nobis fuit fixus in cruce. August. lib. de Virginitate.

Magna est miseria, superbus homo, sed maior misericordia, humilis Deus. Idem de cate. rudi.

Omnis creatura compatitur Christo morienti. Sol obscuratur, *Hieronym.*
terra mouetur, petræ scinduntur, velum templi diuiditur, sepulchra aperiuntur: solus miser homo non compatitur, pro quo solo christus patitur. Hiero. super Matthæ.

Autor pietatis in cruce pendens testamentum condidit, sin- *Ambro.*
gulis pietatis opera distribuens: Apostolis persecutionem, Iudæis corpus, patri spiritum, Virgini paranymphũ, latroni paradysum, peccatori inferuum, Christianis pœnitentibus crucem. Ambro. in serm.

Ego fratres ab ineunte mea conuersione pro aceruo merito- *Bernar.*
rum, quæ mihi deesse sciebam, fasciculum hunc colligare, & inter vbera mea collocare curaui, collectum ex omnibus anxietatibus, & amaritudinibus Domini mei. Primum scilicet infantilium illarum necessitatum: deinde laborum, quos pertulit in prædicando: fatigationum in discurrendo, vigiliarum in orando, tentationum in ieiunando, lachrymarum in compatiendo, insidiarum, in colloquendo: postremo periculorum in falsis fratribus, conuitiorum, sputorum, colaphorum, subsannatio-

num, exprobrationum, clauorum, horumque similium. Bernard. super Canti.

Ioan. 19. Sitio (inquit Dominus) Domine quid sitis? Ergo ne te plus cruciat sitis, quàm crux? De cruce siles, & de siti clamas? sitio. quid? vestram fidem, vestram salutem, vestrum gaudium, plus animarum vestrarum, quàm corporis mei cruciatus me tenet. Idem in floribus.

In passione Domini, tria specialiter conuenit intueri, opus, modum, causam. Nam in opere quidem patientia, in modo humilitas, in causa charitas commendatur. Idem in Sermone.

Vide nunc opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: flagellis cæsus, spinis coronatus, clauis confossus, affixus patibulo, opprobrijs saturatus: omnium tamen dolorum immemor ait. Pater ignosce illis. Idem, ibidem.

Quid tam efficax ad curandum conscientiæ vulnera, nec non ad purgandam mentis aciem, quàm vulnerum Christi sedula meditatio? Idem super Cant.

O bone Iesu, quid tibi est? Mori nos debuimus, & tu solus? nos peccauimus, & tu luis? opus sine exemplo, gratia sine merito, charitas sine modo. Idem in sermo.

Nonnè satis propter te vulneratus sum? Nunquid non pro iniquitate tua afflictus sum? Cur addis afflictionem afflicto? Magis aggrauât me vulnera peccati tui, quàm vulnera corporis mei. Idem, ibidem.

O homo vide, quæ pro te patior. Non est dolor sicut is quo crucior. Ad te clamo, qui pro te morior. Vide pœnas quibus afficior: vide clauos quibus confodior. Cumque tantus sit dolor exterior, interior est plâctus grauior, cùm te tàm ingratũ experior. Idem in persona Domini, in sermone.

Circumire possum Domine cœlum, & terram, mare, & aridam, & nusquam te inueniam, nisi in cruce: ibi pascis, ibi cubas in meridie. Crux enim tua fides est: cuius latitudo, charitas, longitudo, longanimitas, altitudo, spes, profundum, timor. In hac cruce te inuenit, quicunque te inuenit. In hac cruce anima suspenditur à terra, & dulcia poma de ligno vitæ decerpit. Bernar. in flori.

Væ

Væ portantibus crucem, non sicut Saluator suam, sed sicut ille Cyreneus alienam. Væ cytharædis, cytharizantibus, non vt illi de Apocalypsi in cytharis suis, sed vt hypocritæ in alienis. Idem in Apolog. De his loquitur, qui imponunt alijs onera grauia digito autem suo.

Neminem audiamus fratres, non carnem, & sanguinem, non spiritum quemlibet descensum à cruce suadentem: persistamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur, aliorum manibus, non nostra leuitate. Idem, in sermo.

Improbam dexteram vetitæ arbori importunus homo iniecit: extendamus pro illo innocentes in cruce manus. Per lignum pœna est contracta, per lignum culpa redimatur. Sed prohibiti gustus malè blanda suauitate deceptus est: expietur delectationis esca, aceti, & fellis iniuria. Sed superbiæ culpa, qua præceptum soluit, qua in ambitum diuinitatis exarsit, obnoxius est homo: sed diuinitas nostra humiliet se pro superbo: tradatse ipsa maiestas pro crimine maiestatis. Sed mortis reus est: hoc reddi conuenit, quod debetur: mortalis est assumenda conditio, & mors est offerenda pro mortuo: & ne sit, quod Diabolus captiuo suo per arborem decepto, vltra possit obijcere, ipse nunc sacras damnandus extendat manus in arborem vitæ, vt duplici beneficio hominem nostrum sanguis crucifixi, & scelus crucifigentis absoluat: passio nostra dum illum damnat, hunc redimat. Eusebius Emissenus homil. 11. de Pascha. *Euseb. Emissen.*

Creatura Dei in ipsius veræ lucis occubitu lucere non potuit. Dionysius de cœlesti Hierarchia, qui etiam in Epistola ad Polycarpum septima, Ecclypsim quæ fuit in passione Christi, in argumentum fidei nostræ contra Appollophanem adducit. *Dionys.*

¶Helisei caluitium pueri Bethel irriserunt, & duo vrsi de saltu ex eis, quadraginta duos laceraverunt: & puerilis stultitia Iudæorum in Caluariæ loco Christum crucifixum irrisit, sed quadragesimo secundo anno post ascensionem eius, duo vrsi Vespa- COLLE. 4. Reg. 2.

sianus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sianus,& Titus de saltu gentium egressi,illusores istos sæuissime laniauerunt.

Ex amarissimis christi passionibus maximam distillari dulcedinem declarant illa verba Sponsæ, Fasciculus mirrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Mirrham *Cant.* 1. enim amarissimam simul & suauissimi odoris esse constat. Sic passio Domini illi quidem amarissima, nobis autem suauissima est: ideoque inter vbera nostra commorari debet. Quod faciunt, qui pio ac deuoto affectu eam perpetuo recolunt, & meditantur. Hinc illud, Dulce lignum, dulces clauos, &c.

Pro eo quod in Canticis Sponsa de Sponso suo loquens ait, *Cant.* 2. Ordinauit in me charitatem, alij verterunt, cuius vexillum erga me est dilectio. Quo significat ineffabilem, & super eminentem scientiæ charitatem christi in causa fuisse, vt illum relictis omnibus sponsa sequeretur. Sicut enim duces erecto vexillo, trahunt post se milites, ita sponsus sponsam immensa erga illam charitate in cruce potissimum ostensa, eam post se trahit: cæteris nanque beneficijs nos ad sui amorem christus incitauit, mortis tamen beneficio compulit. Hoc est enim, quod idem *Ioan.* 12. Saluator ait. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Et Apostolus charitas, ait, christi vrget nos. *2. Cor.* 5.

Qui diligenter, & piè in humanitatis dominicæ mysterijs contemplandis versantur, ijdem diuinitatis quoque eius delicijs mirificè pascuntur. Via enim, & veluti scala ad diuinitatis gloriam contemplandam, humanitas christi est, ipso dicente, Ego sum via, veritas, & vita. Hoc autem innuere in canticis *Ioan.* 14. Sponsa videtur, cùm ait, Læua eius sub capite meo, & dextera *Cant.* 2. illius amplexabitur me. Læua enim, humanitas, dextera, diuinitas christi est. Eum enim, qui in humanitatis læua capite superpositò requieuit (dùm omnia sacræ humanitatis mysteria pia cogitatione reuoluit) illum diuinitatis dextera molli sinu fouet, & amplectitur, & cœlestibus delicijs pascit.

Pro eo, quod nos legimus Canti. 2. Columba mea, in foramini- *Canti.* 2. bus petræ, alij verterunt, O columba mea in cauernis petræ, in recessu scalarum. Vox est Dei patris declarantis gratissimam sibi esse Sponsam, quæ in vulneribus Christi assidua cogitatione commo-

commoratur. Christus etiam sub typo scalæ Iacob ostensus est: quia per illum ascensum habemus ad patrem: cùm ille sit via, quæ nos in diuinæ bonitatis, & charitatis cognitionem, & amorem ducit. Ad hoc ipsum nos Sponsa sub Salomonis persona loquens inuitat, cùm ait, Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonẽ *Galat.* 3. in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis eius, & in die lætitiæ cordis sui. Hæc autem desponsatio, & incarnatione celebrata fuit, assumpta humana natura: & in passione, vbi è latere dormientis Christi defluxit Ecclesia. Hic autem dies lætitiæ cordis eius dies dicitur, propter flagrantissimum passionis desiderium, quod præcesserat. De quo Lucæ. 12. ait. Baptis- *Luc.* 12. mo habeo baptizari, &c. Desiderium autem si compleatur, oblectat animum. Ad hoc etiam nos idem Sponsus excitat, cùm ad Sponsam Canti. 7. ait, Caput tuum, sicut Carmelus. Caput nostrũ *Cant.* 7. christus Carmelo comparatur: qui est pinguissimus, & amœnissimus mons, lætissimumque gregibus pabulum præbet. Quod autem aliud pinguius, aut lætius animarum pabulum est, quàm studiosa vitæ, atque doctrina domini Saluatoris cõtemplatio? In hoc igitur pinguissimo, & amœnissimo monte, rationales oues pascũtur, & adolescunt, hoc est, miros in virtute progressus faciunt. In hoc autem monte Cecilia Virgo pascebatur quæ Euangeliũ christi gestabat in pectore: & non diebus, nec noctibus à colloquijs diuinis, & oratione cessabat.

De Iuda filio pater ait, Lauabit in vino stolam suam, & in san- *Gene.* 14. guine vuæ amictum suum. Iudas Christus, vinum sanguis eius, stola, Ecclesia est. Hanc ergo sanguine suo lauat ille, de quo scriptũ est, Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris. i. s. s.

Quod serpens Moysi magorum serpentes deuorauit, hoc aper- *Apoc.* 1. tè significat, quòd Christus dominus serpentis, hoc est, peccatoris *Nume.* 12. imaginem sumens, de peccato damnauit peccatum, sceleraque nostra omnia deuorauit & sustulit.

Christi resurrectio & nostra.

SVnt nonnulli considerantes quod spiritus à carne soluitur, *Gregor.* quod caro in putredinem vertitur, quod putredo in puluerẽ redigitur, quod puluis sic in elementis soluitur, vt nequaquã

ab

ab humanis oculis videatur, resurrectionem fieri posse desperãt: & dum arida ossa respiciunt, hæc vestiri carnibus rursum, & ad vitam viridescere posse diffidunt: Qui si resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certe hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? Nam per momenta temporum cernimus arbusta viriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione post largitionem cessare: & ecce subito quasi ex arescenti ligno, velut quadam resurrectione veniente, videmus folia erumpere, fructus grandescere, & totam arborem rediuiuo decore vestiri. Gregor. in Moral. super illud, credo quod Redemptor meus viuit, &c. consideremus (ait ibidem) paruum cuiuslibet arboris semen, quod in terram iacitur, vt arbor ex illo producatur, & comprehendamus si possumus, vbi in illa tanta paruitate seminis, tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit? vbi lignum? vbi cortex? vbi viriditas foliorum? vbi vbertas fructuum? Nunquid in semine tale aliquid videbatur, cum in terra iaceretur? Quid ergo mirum si tenuissimum puluerem à nostris oculis in elementa redactum, cum vult Deus in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Greg. vbi suprà.

Euseb. Emissen. Ecce contra leges suas hodie de inferis vita processit, & per vias quæ reditum non habebant, inuita morte remeauit. Quinimo mors ipsa in sua regione captiua, expauit subito talem mortuum: & quæ debitorem suum putabat, creditorem atque exactorum esse cognouit. Legimus beatum Ioseph carcerem in quẽ ipse missus fuerat, in potestate habuisse, ex eo etiam alios liberasse. Ecce Ioseph noster non solum quo inferni carcere conclusus fuerat non tenetur, sed etiam aliorum per eum mortis claustra laxãtur.

Gene. 39.

4. Reg. 2. Legimus beatum Heliam curru igneo cum corpore ad superna præreptum: hæc omnia implẽtur in Christo. Ecce iterum Helias noster igneo diuinitatis vehiculo corporeus ascendit ad cœlum. Legimus beatum Heliseum post quam sepultus fuerat, tactu sui corporis suscitasse defunctum. Ecce iterum Heliseus noster, mortuis salutem sua morte largitur, & vitam sepultus operatur. Euseb. Emiss. hom. 7. de Pascha.

Præfert clauorum confixione corpus infertum, & lanceæ illisione

sione consossum. Quid hoc est? Expoliata est fragilitas, exinanita mortalitas, sola in cicatricibus permanent reuerenda testimonia passionis. Nimirum illud solum vnde resurrectio erat credenda, non abstulit. Ibidem hom. 10.

Si resurrectio non est, nec Deus est, nec prouidentia est: tunc casu omnia feruntur & aguntur. Videmus enim plurimos iustos esurientes, & iniuriam patientes: peccatores autem & iniustos in diuitijs & in omni voluptate abundantes. Sed quis vnquam hoc iusti iudicij, vel sapientis prouidentiæ opus bene sentiens, suspicabitur? Erit ergo resurrectio: iustus enim Deus est, & his qui confidunt in eum mercedis retributor. Damasce. lib. 4. *Damasc.*

Chrysost. super illud Matth. 22. Qui dicunt nó esse resurrectionem &c. sic ait, In omni re, aut actu, virtus agendi spes est futuri. Qui enim arat, arat vt metat: qui pugnat, pugnat vt vincat: & post pauca. Tolle ergo spem resurrectionis, & resoluta est obseruantia omnis pietatis. *Chrysost.*

¶ Qui manducat meam carnem &c. ego resuscitabo eum in nouissimo die. Quænam horum verborum consequentia est? Nimirum illud innuere voluit, quod quemadmodum carnis Christi singulare priuilegium erat, quod non esset visura corruptionem, sed esset statim à morte excitanda: ita qui eius carnis & sanguinis participes efficerentur, simili quoque priuilegio suo modo gauderent: hoc est, vt non perpetuo in corruptione versarentur, sed in nouissimo tandem die ab eo excitarentur. Eandem quoque dignitatem alio nomine assequuntur electi, quòd videlicet templa fuerint ac domicilia Spiritus sancti, qui hoc honore afficit templa sua, vt nunquam sub mortis imperio perpetuò detineantur. Hinc Apostolus, Si spiritus Christi habitat in vobis, qui resuscitauit Iesum à mortuis, resuscitabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Tertia quoque causa resurrectionis est, quòd ad iustitiam Dei spectat, vt piorum caro quæ laborum, ieiuniorum, & vigiliarum socia fuit, sit etiam & consolationis ac mercedis particeps. COLLE. *Roma. 6.*

Salutis humanæ fundamentum constat esse cognitionem, & fidem in Christum, Apostolo dicente, Vt cognoscam illum, & virtutem resurrectionis eius. Virtus porro resurrectionis eius, *Philip. 3.*

anima-

animarum nostrarum resurrectione perspicitur. Vt enim idem Apostolus ait, mortuus est Christus propter peccata nostra, & *Roma. 4.* resurrexit propter iustificationem nostram. Quam sit vero admirabilis animarum resurrectio, declarat idem, cum in Epistola ad *Philip. 3.* Philippen. hoc potissimum precatur, vt agnoscamus quæ sit magnitudo virtutis eius in nobis qui credidimus, secundum operationem virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitãs illum à mortuis. In quibus verbis iustificationis nostræ beneficium in eo amplificat, quod videlicet similis potentia requiratur ad animam à peccato ad iustitiam excitandam, sicut ad corpus à morte in vitam reuocandum. Præterea sicut solius diuinæ virtutis fuit corpus christi ad vitam excitare: ita eiusdem potentiæ fuit ea vita donare, in qua nullum deinde ius mors haberet. Hæc autem duplex gratia per ipsam christi resurrectionem piorum mentibus concessa est, vt & à morte ad vitam excitentur, & in ipsa vita conseruentur.

Psal. 117. In hac die canit Ecclesia, Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Verba hæc, sunt populi gratulantis, dum Dauid regiam dignitatem accepit. Sed eisdem verbis gratulatur longè maiore gaudio Ecclesia piorum, christi ad vitam redeũti, & imperium cœlitum atque hominum à patre accipienti: Nullus enim alius dies vnquam ita lætus, pulcher, sanctus, & salutaris generi hominum illuxit. Hoc die tyrannis acerbissima diaboli euersa, peccatum sublatum, mors extincta, lachrymæ miserorum absterſæ, iustitiaque, & vita sempiterna in vniuersas terrarum oras introducta est.

Gen. 49. Recubans (ait sanctus Patriarcha Iudæ filio) accubuisti vt leo, & quasi catulus leonis. Quis suscitabit eum? His verbis Dominus Iesus, qui ex Iudâ originem duxit, figuratur. An non dormiuit vt leo, quando per mortem suam destruxit eum qui mortis habebat imperium? qui portas æreas confregit? & inferos spoliauit? vbi & ligauit insaciabilem homicidam? Accubuit etiam vt catulus leonis, de quo physiologi aiũt, quod tres à natiuitate dies nocteſque dormiat, & acri ac vehementi patris rugitu excitetur. Quæ res mirè quadrat dominicæ resurrectionis mysterio.

Virga Aaron cùm germinat, & frondescit, & flores, ac deinde fructus emittit, satis euidens futuræ resurrectionis indicium & argu-

argumentum est. Hæc enim quatuor significasse Apostolus videtur cum ait, Seminatur in corruptione, surget in incorruptione, &c. *1. Cor. 15.*

Christus Rex, & sacerdos.

QVomodo nos amasti pater bone, qui filio tuo vnico non pepercisti, sed pro nobis impijs tradidisti? Quomodo nos amasti, pro quibus ille, qui non rapinam arbitratus est, esse æqualis tibi, factus est subditus vsque ad mortem crucis, vnus ille inter mortuos liber, potestatem habens ponẽdi animam suam, & potestatem habens iterum sumendi eam: pro nobis tibi victor, & victima: pro nobis sacerdos & sacrificium, & ideo sacerdos, quia sacrificium: faciens tibi nos de seruis filios? Merito mihi spes valida in illo est, quod sanabis omnes languores meos per eũ qui sedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin desperarem. Aug. Confes. lib. 10. *August.*

¶ Christus sacerdos & aduocatus noster apud Deum Patrem pro nobis semper interpellat: dum sacram illam humanitatem propter illius gloriam & nostram salutem assumptam, & cicatrices vulnerum oculis eius repræsentat. Ea enim sunt huius mundi sceleta, vt nisi talem aduocatum haberemus, iam dudum fortitã nostro alio diluuio scelerum pœnas penderemus. Respicit tamen pater arcum suum in nubibus cœli, hoc est, filium in cruce extẽsum, vt non iterum inducat aquas diluuij super terram. Quia cor calidissimum membrum est, pulmonem natura velut flabrum quodam iuxta appositum: cuius perpetuo afflatu refrigeraretur: sed multo magis sceleribus nostris prouocatum æstruat cor illius qui dixit, Ignis accensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima. Et rursum, Ignis accensus est in corde meo, & super vos ardebit. Quamobrem magnopere natura humana Christo aduocato egebat, qui apud patrem assistens, ignem hunc sacratissimæ humanitatis suæ obiectu, velut flabro quodam temperaret. Propter quod merito in litteris sanctis propitiatorium vocatur: alioqui ea sunt hominum flagitia, vt nisi ipse pro nobis intercederet, iam dudum fortasse hoc incendio & igne mundus arsisset. COLLE. *Deut. 32. Hiere. 17.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod christus Dominus sit rex simul & sacerdos docet insig-
Psal.109. nis ille versiculus, Iurauit dominus, & nō pœnitebit eū, tu es sacer dos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Vt enim Melchisedech regnū administrabat, & sacerdotium: ita christus Dns & pontifex est & rex. Sacerdotis autem proprium est, primum religione sancta, & scientia rerum salutarium populum imbuere: deinde peccata illius donis & sacrificijs expiare, tū Deū pro salute, & incolumitate eiusdē continēter deprecari. Ad regē autē pertinet ea gubernādi ratio, quæ legibus atq; armis salutē & pacē eorū tueatur, & conseruet, qui se ac sua omnia in tutelam ipsius tradidere. Hæc autē officia, & munera sunt Christi ita propria, vt in eo solo ex cunctis sacerdotibus & regibus qui vnquā optimi fuerūt, perspecta, & omnibus suis numeris, & partibus expleta reperiatur. Ille enim primus mysteria maxima rerum sanctissimarū nobis aperuit, & cognitionē, ac cultum veri Dei per vniuersas terrarum oras longè lateq; propagauit, ille peccata nostra sacrificio sui corporis, & purissimi sanguinis effusione expiauit, ille sedens ad dexterā Patris ab illo pacē & veniam, & omnia bona, nobis precari nūquā intermittit. Idem suo spiritu nos amātissime regit & gubernat, mentē, atq; animū ingenti amore in Deū, resque diuinas inflāmans. Idē vadentes per has vias vitæ difficiles, & periculosas, tuetur ab insidijs & impetu Diaboli, qui nos odio & bello persequitur sempiterno. Idē suorū omniū cōstātiā ita corroborat, & cōfirmat, vt nulla vis calamitatū, aut periculorū illos de via pietatis depellere possit. Sed hūc versiculū magnis mysterijs refertū, magna verborū & sententiarū copia. D. Paul. explanat ad Heb. 5.

De resurrectione corporū nonnulla inuenies infra in titulo de extremo Iudicio, quæ ibidem ab Euseb. Emiss. allegantur.

Beatiß. Virgo Maria.

August. FOElicior partus spiritualis, quā carnalis. Beatior enim Maria fuit cōcipiendo Christū fide, quā carne: materna enim propinquitas nihil ei profuisset, nisi fœlicius ipsum fide, quam carne gestasset. Cum ergo Saluator ait, Beati qui audiunt verbum Dei &c. perinde est ac si dicat, Mater mea, quam appellatis fœlicem, ideo foelix est, quia verbum Dei custodiuit, non quia in illa verbum caro factum est. Aug. lib. de Virg.

Quod

Quod natura non habuit, vsus nesciuit, ignorauit ratio, mens Hieron.
non capit humana, pauet cœlum, stupet terra, creatura omnis etiā cœlestis miratur: hoc totum est, quod per Gabrielem Mariæ diuinitus nuntiatur. Hiero. in sermo. de assumptio.

Cæteris Virginibus per partes præstatur gratia, Mariæ verò se totam infundit gratiæ plenitudo, quæ fuit in Christo, quanquam aliter, & aliter: quia in Christo fuit plenitudo gratiæ, tanquàm in homine personaliter diffinito: in Maria verò, vt in templo singulariter consecrato: vel aliter in Christo fuit plenitudo gratiæ, sicut in capite influente, in Maria verò sicut in collo transfunden te. Idem.

Non est in mundo locus dignior vtero virginali: in quo Dei filium Maria suscepit, nec in cœlis solio regali, quo Mariam Dei filius sublimauit. Idem.

Quid nobilius Dei matre? quid splendidius ea, quam splendor Ambros.
elegit? quid castius ea, quæ corpus sinè corporis contagione genrauit? Et vt de cæteris eius virtutibus taceam, Virgo erat, nō solū corpore, sed etiam mente, corde humilis, verbo grauis, animo prudens, loquendi parcior, legendi studiosior: non in cumulo diuitiarum, sed in prece pauperū spē reponens: intenta operi, verecūda sermone, arbitrum mentis non hominē, sed Deum quærere: nullū lædere, omnibus bene velle, maioribus assurgere, æqualibus non inuidere. Talē hanc Euangelista monstrauit, talē Angelus reperit, talem Spiritus sanctus elegit. Quid enim in singulis morer? quæ digna fuit, ex qua Dei filius nasceretur? Ambro. de Virgin. lib. 2.

Sit nobis tanquàm in imagine descripta vita Mariæ. In qua velut in speculo refulget species castitatis, & forma virtutis: hinc sumatis exempla viuendi, vbi tanquàm in exemplari magisteria expressa sunt probitatis, quid corrigere, quid fugere, quid tenere debeamus ostendunt. Talis fuit Maria, vt eius vnius vita omnium disciplina sit. Idem, ibidem.

Maluit Dominus aliquos de suo ortu, quàm de Matris pudore dubitare. Sciebat enim teneram Virginis verecundiam, & lubricam famam pudoris: nec putauit ortus sui fidem, matris iniurijs adstruendam. Seruatur itaque Sanctæ Mariæ, sicut pudore integra, ita inuiolabilis opinione virginitas. Oportet enim sanctos, & ab his testimonium habere qui foris sunt, nec decuit sinistra

virginibus opinione viuentibus, velamen excusationis relinqui, quod infamata mater quoque Domini videretur. Idem super Lucam libro. 2.

Bernar. Quis misericordiæ tuæ ò benedicta, longitudinem, latitudinẽ, sublimitatem. & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius, vsque ad nouissimum diem inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic etiam sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem, & profundum eius sedentibus in tenebris, & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Bernardus in sermoni.

Euseb. Emiss. Medicum dolorum nostrorum sine dolore paris: sanatorem de prauati seculi ac corrupti, sine vlla pudoris corruptione progeneras. Nec enim decebat, vt qui ad hæc venerat, vt violata in integrũ restitueret, aliquid de materna integritate violaret. Euseb. Emiss. de Natiuitate Domini homi. 1.

Dionys. Cùm ductus fui ad aspectum Virginis Marię, tantus me immẽsus diuinus splendor circumfulsit exterius, & plenius, irradiauit interius, tanta etiam in me omnium odoramentorum superabundauit fragrantia, vt nec corpus infœlix, nec spiritus posset tantæ fœlicitatis insignia sustinere. Testor Deum, qui aderat in Virgine, si tua diuina eloquia me non docuissent, hanc Deum verum esse credidissem: quoniam nulla videri maior esse posset gloria meritorum. Dionysius.

COLLE. 2. *Re.* 14. ¶Mulier Tacuites, quæ altero filio, quem mortuum finxerat deflens, alteri à Dauide rege vitam postulabat, beatissimæ Virginis typum tenet. Ea enim duos habet filios, alterum quidem verum, alterum adoptione filium: nempè christum, & hominem peccatorem. Consurrexit autem peccator aduersus iustum, & occidit eũ. Peccata enim nostra christum Dominum cruci adegerunt. Quod pia mater cernens, pro superstitis & homicidæ filij salute cœlestẽ regem interpellat. Lege historiam.

Dignitas, & gratia Virginis ex materna dignitate, & propinquitate ad filium Dei (qui fons gratiæ est) colligitur, vt D. Tho. philosophatur. Sicut ergo humanitati Christi (quia verbo Dei coniunctissima fuit) summam, & sine vlla mensura gratiam, & sapientiam

tiam tribuimus (hoc enim ad gloriam incarnati Verbi, & assumptæ ab eo humanitatis pertinebat) ita quia post hanc sacram humanitatem nihil Verbo Dei coniunctius, quàm mater fuit, maximam illi gratiam, & sanctitatem meritò tribuimus. Vnde & Angelus eam plenam gratia describit, plenitudo hæc in ordine ad hanc dignitatẽ accipienda est. Stephanus enim gratia plenus fuit, nimirum ad diaconatus officium, Apostoli verò ad Apostolatus, Christus verò, vt esset caput hominum & mundi Saluator Maria autem vt digna esset mater filij Dei.

Angelus.

ANgelis suis mandauit de te, &c. O quantam debet tibi hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, cõferre fiduciam? Pro præsentia, reuerentiam: pro beneuolẽtia, deuotionem: pro custodia, fiduciã. Cautè ergo ambula, vbi sunt Angeli, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Bernar. super Psal. Qui habitat. *Bernar. Psal. 90.*

In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiã exhibe tuo Angelo, nec audeas illo præsente, quod me vidente non auderes. Idem, ibidem.

Si proficiscentes ab vna ciuitate in alteram, indigemus duce: multo magis anima soluens à corpore & migrans ad futuram vitam, ducibus indigebit. Chrysost. *Chrysost.*

Animę per Angelos, veluti per optimos duces, ad bonorũ omniũ principem promoueri possunt. Diony. de di. no. c. 4. *Diony.*

Angelus est imago Dei, manifestatio inuisibilis lucis, speculum purum, lucidissimum, immaculatum. Ibidem.

¶Singularem prouidentiam, quam Deus electorum suorũ gerit, apertissime declarãt illa Canti. verba, En lectulũ Salomonis, sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: omnes tenẽtes gladios, & ad bella doctissimi. Vniuscuiusque ensis, &c. Lectulum hunc, in quo Salomon noster quiescit, pij cuiusque mẽtem esse apertissimum est. In illa enim is molliter accubat, & quiescit, cuius deliciæ sunt esse cũ filijs hominum. Qui sint autẽ fortes isti Propheta declarat, cùm ait. Angelis suis Deus mandauit de te, &c. In manibus portabunt te, &c. Quæ sit autẽ horũ fortitudo ostendit alibi, cùm ait, COLLE. *Canti.* 3. *Psal.* 110.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ait, Benedicite Dñm omnes Angeli eius potentes virtute, &c. Hō
4. Reg. 6. rum autem custodiam, ac tutelam in libro Regum Heliseus trepi
danti famulo ostendit. Huc pertinet & illud, quod infra sub nomi
Cant. 6. ne Sulamitis de eadem Sponsa dicitur: Quid videbis in Sulamite,
nisi choros castrorum? Quid vero illud Isaiæ, super muros tuos
Isai. 62. Hierusalem constitui custodes, tota die, & nocte non tacebunt.
Quis igitur sub hac tam firma custodia non in pace dormiat, &
requiescat? Fœlix profecto vir pius, qui tali nititur patrocinio.

Officium præsidis, & custodis nostri Angeli, & munus erga il-
Exod. 23. lum nostrum describitur. Exod. 23. his verbis, Ecce ego mitto An
gelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, &c. quæ sequū-
Iudit. 13. tur. Ad hoc faciunt & illa Iudith verba, Viuit autem ipse Domi-
nus: quia custodiuit me Angelus eius, & hinc abeuntem, & ibi cō-
morantem, nec passus est Dñs me ancillam suā coinquinari.

Breuis concio de Angelorum custodia, in qua tamen res nudæ sine amplificatione proponuntur.

VVlgatissima Theologorū sentētia est, Deū moderari atq;
dirigere infima per media. Tria igitur loca in hoc mundo
cōtēplari debemus, videlicet summum, in quo solus Deus
est, imū, in quo homines, & pecora, & omnia hæc inferiora corpo
ra cōmorātur: & mediū, in quo tū corpora cœlestia, tum Angeli
sunt. Per corpora autē cœlestia summus ille mūdi moderator om-
nia hæc inferiora corpora auget, atq; cōseruat. Inde enim veniūt
pluuiæ, & serenitates, & glacies, & niues, & matutinus ros, & dierū
& noctiū vicissitudo, & quatuor temporū anni varietas, ad rerum
procreationē accōmodata. Cæterū cū homo corpore & mēte cō-
stet, neq; in eius mētē corpora cœlestia vllā vim habeāt, mētes il-
las cœlestes ad hominū mētes excolēdas, multisq; modis ad finē
Psal. 8. suū dirigendas, destinauit. Vnde est illud. qui facit Angelos suos
spiritus, & ministros su. f. i. Satis quidē in nos benignitatis suæ di-
uitias declarauerat, cū hāc pulcherrimā mūdi fabricā, hoc est cœ-
lū, tot clarissimis luminaribus distinctū: terrā, tot frugibus & ar-
boribus ornatā: mare, tot piscium generibus refertū, in solius homi-
num,

num vsum cōdiderat. Cuius beneficij magnitudine Propheta de-
miratus ait, Dñe quid est homo quod memores eius, aut f. h. q. v. e. Psal. 103.
Minuisti eū paulominus ab Angelis, &c. Omnia subiecisti sub po-
dibus eius, oues &c. nō satis inquā fuit illi bonitati cœlū, & omnia
quæ cœli cōplexu cōtinentur, nostris vsibus addixisse, nisi ea etiā
quæ supra cælos sunt, hoc est, ipsos Angelos salutis nostræ admi-
nistros cōstitueret. Cumq; inter Angelos quidā principē locū in-
ter alios teneāt (quales supremæ Hierarchiæ sunt, videlicet Thro
ni, Cherubini, Seraphini, quorū est creatori suo semper assistere,
cū inferiores his ad ministeriū destinati sint) vtrique tamen, hoc
est, & assistentes, & ministrantes curam nostri gerunt. Vt enim
Apostolus ait, omnes sunt administratorij spiritus, in ministeriū Hebr. 1.
missi, propter eos qui hęreditatem capiunt salutis.

Quodque magis miremini, nō regnis & nationibus solū, sed sin
gulis quibusque hominibus suus Angelus ad custodiam datur. Sic
enim Saluator ait, Videte, ne cōtemnatis vnū ex his pusillis. Dico Matt. 18.
enim vobis, quia Angeli eorū semper vidēt. f. p. m. q. i. c. e. Magna
plane (ait quidā sanctus) dignitas animarū, vt vna quæq; sub exor
dio suę natiuitatis Angelū habeat ad custodiā suā deputatū. Addā
huic sentētiæ aliquid quo magis miremini: nēpe extitisse Philoso
phos, qui aliquid huic simile nescio quo spiritu viderint. Qua de
re sic ad Lucillū Seneca Epist. 3. Sepone inquit in præsentia quæ Seneca.
quibusdā placēt. Vnicuique nostrū pędagogū dari Deū, nō quidē
ordinariū, sed hūc inferioris notæ ex horum numero quos Oui-
dius ait, de plebe Deos. Ita tamē hoc seponas volo, vt memineris
maiores nostros, qui crediderūt hoc, Stoicos fuisse. Quos em̄ isti
de plebe Deos, nos Angelos vocamus. His igitur Dñs solicitā no-
stri curā cōmisit. Porro autē quēadmodū is parētibus, quibus edu-
cādorū filiorū curā cōmisit, magnā eorundē dilectionē ingenera-
uit (quæ vel sola diligēter quæ ad eorū salutē pertinent, curat) sic
angelis eadē erga homines charitatē cōtulit. Diligunt enim valde
nos, quia hoc illis cōmunis omnium Dñs mādauit, sicut Propheta Psal. 90.
ait, Angelis suis Deus mādauit de te, &c. Diligūt enim nos tanquā
fratres suos, eiusdēq; parētis filios, ad cuius imaginē vtriq; cōditi
sumus. Solus enim Angelus & homo ad imaginē Dei facti esse di-
cūtur: cū cætera omnia nō Dei imagines, sed vestigia eius esse di-
cātur. ¶ Diligūt etiā tanquā cōciues suos futuros: per quos ruinas

suas instaurari sperãt. ¶Postremo diligunt nos propter parẽ cum illis (quod ad finẽ attinet) dignitatẽ. Quanuis enim homo naturæ cõditione Angelis inferior sit, finis tamen ad quẽ cõditus est, dignitate (vt D. Tho. ait) par & æqualis est. Neque enim ad altiorem finẽ supremus Angelorũ, quã infimus homo cõditus est. Nõ enim (vt D. Aug. ait) aliunde viuit homo, aliunde Angelus. Vtriusque enim vita & beatitudo Deus est. Huius autẽ amoris indiciũ est ve hementer eos de cõuersione & pœnitentia nostra lætari, Gaudiũ est enim Angelis in cælo super vno peccatore pœnitentiã agente, quã supra &c. Vnde Ber. lachrymas pœnitentiũ vinum eorum esse ait. Quin etiã pro beneficijs nobis exhibitis, gratias & laudes cõmuni Dño offerunt. Pro summo enim illo incarnationis Domini cẽ beneficio, nõ quidẽ illis sed nobis impenso, ipsi priusquam nos laudes Dño cecinerunt, dicentes, Gloria in altissimis Deo: nobisque deinde gratulãtur cũ subdũt, Et in terra pax hominibus. b. v. Pacis autẽ nomine hæbrea lingua, bona omnia designantur.

Luc. 15.

Lucæ. 2.

Sed ipsarũ iam officia explicemus. Primũ quidem ab omnibus nos visibilium & inuisibilium inimicorum insidijs & periculis liberant, Vnde est illud, Immittit Angelus Dñi in circuitu timẽtiũ eum &c. Pro quo Hier. ex Heb. vertit, castrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. quid igitur hac custodia firmius? Hinc Eccl. canit, In cõspectu Angelorum nolite timere. Vos enim in cord. vestr. ador. & tim. e. Angelus enim eius vobiscũ est. Habes exẽplum in Helizei famulo, de quo supra. Secundum officium & id quidẽ præstantius, nos à peccato quãtum in illis est, liberare. Quod S. Iudith, de se cõfitetur cum ait, viuit autem ipse Dñs, quia custodiuit me Angelus eius &c. Iudith. 13. ¶Nec à peccatis solum, sed ab omnibus etiã offendiculis quæ ad peccatum nos impellere possunt, occulta quadã suggestione eripere nituntur. Hoc est enim quod Psal. ait, In manibus portabunt te, ne. f. o. a. l. p. tuum. Vt enim fratres natu maiores infantulos fratres in vlnis gestant: ita Angeli (quos maiores natu fratres appellare possumus) nos homuntiones, hoc est fraterculos suos in manibus portant, vt ab omnibus nos peccatorum offendiculis eripiãt. ¶Tertio, nõ contenti nos à malo liberare (cum necesse sit facere bonum) ad hos nos assidue occultis suggestionibus suis inducere conantur. Quod quidem mira Dei prouidentia fit. Cum enim antiquus

Psal. 33.

Iudit. 13.

Psal. 90.

antiquus ille hostis nos ad malum excitare nõ cesset (circuit enim tanquam leo rugiens, quærens quẽ deuoret) nisi esset qui nos cõtra ad bonũ excitaret actũ vtique de nobis esset, qui cõparatione eius velut locustæ sumus. Ad perfectionẽ quippe diuinæ prouidẽtiæ spectat remedia aduersus mala omnia prouidere. Subijciamus vel vnũ huius rei exẽplum. Cõtra venenatos colubros (quorũ in insula orientali nomine Cæilã magna vis & copia est) arborẽ quãdã nasci voluit: cuius vel odor solum, præsentissimũ est aduersus hanc pestẽ remedium. Denique præter vnã mortẽ (ad quã peccati merito dãnati sumus) nihil sine remedio est, quanuis remedia frequenter ignoremus. Nõ enim falso Eccl. ait, Omnia duplicia, vnũ cõtra vnum, & nõ fecit quidquã deesse. Quartum cũmune officiũ est pijs hominibus in tribulatione succurrere, cuius rei innumera extant exẽpla. Sic Danieli in lacu leonũ esurienti, mittitur ab Angelo per Abacuch prandium. Item tribus pueris in fornace cõiectis adest Angelus qui excusit flammã ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantẽ. Sic Apostolis in vincula cõiectis, adest Angelus carcerẽ aperiens, præcipiensque vt in tẽplo verbum Dei annunciarent. Sic Paulo & Silæ cesis, & in carcerem cõiectis, portæ carceris (vt creditur Angeli ministerio) apertæ sunt. Sic Angelus Paulũ naufragantẽ bono animo esse iubet, & salutẽ omnibus qui cum eo periclitabãtur, propter eũ pollicetur. Quid vero de Raphaele Angelo dicam? qui mirabili & verè stupenda ratione in humana forma apparens, in tam longo itinere filij Tobiæ socius fuit, eumque à deuoratione piscis liberauit, matrimonio collocauit, pecuniam à Gabello recepit, senioremque patrẽ à cęcitate liberauit? Poterit concionator si voluerit, his exẽplis cõmemorandis expatiari, nõ sine fructu & iucunditate audiri cũ pietate dormitionẽ acceperũt, vt cõmissum sibi depositum cõmuni Dño præsentare. Sic Lazarũ illum mendicũ in sinu Abrahæ portauerunt. Sic multorum sanctorũ animas cũ canticis etiam & hymnis in cælũ prosecuti sunt. Iam vero cũ ex hac vita in alteram migrandum, & diuino tribunali assistendũ erit, quã salutare nobis erit, hos noui huius itineris duces, & causæ nostræ patronos habere? Ait enim Apostolus, Statutum est hominibus semel mori, & post hoc iudicium. Quo tẽpore de tota æternitate nostra sen-

I. Pet. 5.

Eccl. 31.

Raphael Angelus.

Luc. 16.

Hebr. 9.

tentia ferenda est. In quo quidē iudicio nihil deest eorum quæ in humanis iudicijs videmus. Ibi enim Deus erit iudex, homo, velut reus, Patronus hominis, Angelus, Accusator vero Dæmon. Angelus ergo noster ibi quidquid pie & religiose egerimus, proferet ibi, si humiles, si patientes, si sobrij, si misericordes, si fraternitatis amatores, si obedientes fuimus, pro nobis allegabit. Contra vero, si magis seculo quā Deo viximus, non deerit accusatori nostro facundia, qua causam nostrā premat. Instabit enim ac dicet, Iuste iudex ad me hæc anima, nō ad te pertinet, mihi enim inseruiuit, mihi obtēperauit, iuxta meam non iuxta tuam voluntatem vitā duxit, leges mūdi, atque placita mea, nō tua seruauit. Si ego illi suggerebā vt peieraret, vt raperet, vt alienā vxorem cōcupisceret, vt aliorum famę detraheret, vt malediceret, vt cōtumelijs proximos afficeret, vt vindictā de lędente sumeret, vt in ludo alearum opes omnes insumeret, dicto citius suggestionibus meis obtēperabat. Putas ne istam te pro Deo coluisse? Deus illi pecunia, Deus honor, Deus voluptas, Deus venter extitit. Ista omnia supra te dilexit, horū gratia te millies offendit, maluitque te quàm istis suis delitijs carere. Quocirca si tu iudicas orbem terræ inæquitate, reddisque vnicuique iuxta opera sua, hanc mihi animam adiudicare debes. Hæc & multa alia accusator iste ingeret & inculcabit. cui rei exēplo erit anachorita quidam, cui in agone mortis cōstituto (vt Ioā. Climacus refert) Dæmon peccata sua ingerebat. Qui aliquando quidē aiebat, Mētiris, nunquā enim tale quid commisi. Aliquando autē aiebat, verum quidem est, sed huius rei gratia ieiunaui, & pœnitentiā egi. Alias vero respōdebat. Ita est, nec habeo quid dicam, nisi esse in Deo misericordiam. Atque in hæc verba animam efflauit, nullum aliud salutis suæ signum nobis relinquens.

Climac.

Sanctus.

Gregor. IVstus quisque per rationem homo, per sacrificiū mortificationis suæ vitulus, per fortitudinē securitatis suæ Leo, per cōtemplationē verò efficitur aquila. Grego. hom. 4. super Ezech.

Quanuis occasio persequutionis deest, habet tamen, & pax nostra martyrium suum: quia & si carnis colla ferro non subdimus, spirituali tamen gladio desideria in mente trucidamus. Gregor. vbi supra.

Percu-

Percutitur Iob vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticē vt nihil in mente vacet à gloria postquam in corpore nihil vacat à pœna. Grego. 3. Mor. lib. 3. c. 3. *Iob. 2.*

Quod autem iustos comparat Lucifero, ideo est, quia in ipsis cognoscimus Deum, quem non videmus, sicut in Lucifero venturum Solem. Greg. Mor. lib. 10. c. 21.

Nullus sanctus & iustus caret peccato: nec tamen ex hoc desinit esse iustus, vel sanctus, cùm affectu teneat sanctitatem. Augustī. de eccleſia. dog. *Augustī.*

Bonum laudare, non laudato, sed laudantibus prodest. Idem super Ioan.

Nihil solicitius prouidendum est, quàm vt solennem diem nō tam ciborum abundantia, quàm spiritus exultatione celebremus: quia valde absurdum est, nimia saturitate velle honorare martyrem, quem scimus Deo placuisse ieiunijs. Hiero. in Epist. *Hiero.*

Tria sunt, quæ in festiuitatibus sanctorum vigilanter considerare debemus, auxilium sancti, exemplum eius, confusionem nostram. Auxilium eius, quia qui potens in terra, potentior est in cælis ante faciem Domini sui. Si enim dum hic adhuc viueret, misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto amplius, quanto verius agnoscit miserias nostras, & orat pro nobis patrem? quia beata illa patria charitatem eius non mutauit, sed augmentauit: imò potius mouit sibi viscera misericordiæ, cùm ante fontem misericordiæ assistit. Debemus etiam, vitam eius attendere: quia quandiu in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, non declinauit, nec ad dexteram, nec ad sinistram: sed viam regiam tenuit, donec veniret ad illum, qui dicit, Ego sum via, veritas, & vita. Item diligentiori intuitu confusionem nostram aspiciamus: quia homo ille similis nobis fuit, passibilis, ex eodem luto formatus, ex quo & nos. Quid ergo est, quod non solùm difficile, sed impossibile credimus, vt faciamus opera, quæ fecit, vt sequamur vestigia eius? Bernar. in sermo. *Bernar.*

Quādo boni & sancti tāta hic mala patiūtur, aliquis intra se cogitet, & dicat. certū est rerū Dñm nō respicere, quæ nostra sunt, negligere humana, nō curare terrena. O quicunq; ille es, quomodo respicis sanctorū labores, cur nō respicis remunerationes? Ecce *Euseb. Emiss.*

per

per totũ mũdũ in sanctis Apostolis atq; martyribus felicitati aduersitas viã fecit:saluti perditio militauit,& ostiũ,dũ vitę claudit. gloriæ patefecit:& in Deum fiduciam collocantibus,dum terram inuidet,cælum parauit.Hoc ergo in exemplum patientiæ humano generi prouidẽtia diuina proposuit. Quæ cum ita sint,falso mi ser putatur,qui in virtute non læditur.Euse.Emisse.in hom.

Chrysost. Quę est ista iustitia,sanctos colere,& sanctitatẽ cõtemnere.Primus gradus pietatis est:sanctitatem diligere,postea sanctos: quia nõ sancti ante sanctitatẽ fuerũt,sed sanctitas ante eos. Sine causa ergo iustos honorat,qui iustitiam spernit. chryso.sup.Mat.c.24.

Antisth. Antisthenes interrogatus,quid festum esset,dixit: Ingurgitationis occasio.

COLLE. ¶Ait Dñs ad amicos Iob,Faciẽ eius suscipiã, vt nõ vobis imputetur stultitia,Vides ergo aliorum oratione alios iuuari,atque præcipue sanctorũ,& propterea & inuocãdos,& deuotè colẽdos esse? *Iob.42.* Sic Dñs in Euangelio,videns eorum fidem,qui paralyticum portabant,ait, Confide fili,remittuntur tibi peccata tua. Super quo *Matt. 9.* Ambrosius ait,Magnus Dominus , qui aliorum merito ignoscit alijs:& dum alios probat,alijs relaxat errata.

Pilos barbæ regis,quandiu mento illius adhærent,nemo audet cõtingere:at vbi à tonsore resecati sunt, in sterquiliniũ mittũtur, & pedibus cõculcantur.Sic dum homines per gratiã christo vniti sunt,in magno pretio habẽtur,& ab Angelis honorãtur: at vbi ab eo per peccatum auulsi sunt,pedibus etiã Dęmonum proterũtur.

4. Re. 13. Pater mi,Pater mi,currus Israel & auriga eius,Hoc est,(vt glossa quædã exponit) qui prece tua instar es omniũ curruũ, & equitũ,ad Israelitici populi munimẽtum. Certe ex hoc loco intelligitur verũ esse,quod in Prouerbijs legimus:In benedictione iustorum,exaltabitur ciuitas.Ad hoc itẽ spectat,quod legimus in Psal- *Prou. 11.* mo, Et dixit vt disperderet eos,si non Moyses electus eius stetisset, in confractione in conspectu eius. Pro confractione autem *Psal. 105.* alij interpretati sunt,in ruina muri,vt reprimeret impetum eius. Est autem eo in loco similitudo sumpta à viris fortibus, & amore patriæ vehementer incensis:qui cùm murus tormentis hostium, atque machinis dejcitur,se se in ea parte,quæ ruinis maximè strata est, pro muro opponunt, ad hostium impetum suis corporibus excipiendum:vt cùm certo vitæ periculo perniciem à patria depellant.Non aliter enim se gesit Moses:nam cùm Iudæorũ propugnaculum,quod in fidei religione consistebat, eorundem rebellione disiectum esset:nihilque impediret,quo minus ira diuina in homines omni firmo præsidio nudatos inuaderet , eosque ad internecionem deleret:Moses studio communis salutis inflãmatus,se se diuinæ iustitiæ telis obiecit,& exposuit:neque recusauit,quin supplicio suo omnium impietatem lueret. Sic igitur fusis cum ardentissima suorum charitate precibus,numinis ipsius impetum repressit.

Exemplorum clarissimorum magna in Ecclesia vis est, quibus & ad pugnam roboramur,& in aduersis ad patientiam erudimur. pe his autem canti.4.scriptum est,Sicut turris Dauid , quæ æ.c.c. *Cant. 4.* p.mille clypei pendent ex illa:omnis ar.f. Quid sunt autem clypei,quibus corpus ab hoste tegimus,nisi exempla Sanctorum,quibus nos in aduersis munimus.Rectè enim dictum est, Facta præcedentium pensemus,& grauia non sunt, quæ toleramus. Gentiles Philosophi vix alios habent,quos sibi ad virtutis exemplũ frequentes proponant,quàm Socratem,& catonem:paucosque alios his similes:at nobis infinita passim sanctissimorum Patrum exempla occurrũt. Vnde recte dictũ est.Mille clypei pẽdẽt ex illa,&c.

Vbi nos legimus,comæ eius sicut elatæ palmarum,verbũ pal- *Cant. 5.* marum,nec in Græco nec in Hebræo reperitur.Græce enim habetur comæ eius elatæ,nigræ quasi coruus. Ex Hebræo vero ad verbum legitur , Cincini eius crispi siue crispantes : nigri quasi coruus. Quod de capillorum Sponsi pulcritudine Sponsa dicit,ad sanctos referendum est , qui à Christo capite deriuantur, & ab eo nutriũtur : quoniam de plenitudine Christi capitis nostri omnes accipimus gratiam pro gratia. capilli autem crispi partim virilem fortitudinem, partim eleuationem mentis ad superna designat:quod vtrumque sanctis maximè conuenit, quorũ vita omnis in expugnanda carne,& eleuanda in Deum mente, cõsumitur.Quod verò nigros capillos esse ait,sanctam piorum tristitiam,& humilitatem designare videtur. Cor enim sapientis vbi tristitia,Et,Beati,qui lugent,quoniam ipsi consolabuntur. Quæ enim secundum Deum tristitia est pœnitentiam in salutem stabilem,operatur.Hinc D.Hieronymus de se ad Eustochium scribit,

Quo-

Quotidie lachrymæ, quotidie gemitus, &c. Quo etiam nomine turturi fidelis anima comparatur: quæ in continuo gemitu est, gemitumque habeat pro cantu.

Non minorem Deus Ecclesiæ suæ, quàm huius mundi curam habere, sed multo etiam maiorem, certum est. Quamobrem de christo ac beata Virgine, cæterisque sanctis (quorum exemplis, atque doctrinis mundus illuminatur) illa Geneseos verba accipienda sunt, Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac nocte-
Gene.1. tem: vt luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti. Hæc duo luminaria magna ad Christum & beatiss. Virginem referenda sunt. Fecit item & stellas: & posuit eas in firmamento cœli, vt lucerent super terram,
Matt.5. & præessent diei, ac nocti. Sanctis quippe viris dictum est, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona,
Philip.2. & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. De ijsdem quoq; Apostolus ait. Vt sitis sine reprehensione in medio nationis prauæ, atque peruersæ: inter quos lucetis, tanquã luminaria in mũdo. Daniel quoque ait, Qui docti fuerint, fulgebunt tanquã splendor
Dani.12. firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Quod vero ait quædam luminaria nocti, quædam diei præesse, hoc nimirũ insinuat quosdam sanctorũ innocentiæ, quosdam pœnitentiæ præesse. Dauid namque, & Maria Magdalena, similesque, nocti, id est pœnitẽtibus præsunt: quibus & pœnitentiæ exẽplum, & orationis suffragium, & spei firmamẽtum præbent. cæteri verò sancti, qui innocentiæ virtute excellerunt, diei, hoc est, innocentiæ studiosis præsunt.

Gene.6. Vbi ingressi sunt filij Dei ad filias hominũ, orti sunt ab eis viri celebres, atque famosi. Quo in loco (vt ea prætermittamus, quæ de hoc congressu varie dicuntur) illud certe intelligimus, præclarã naturæ & ingenij indolem cùm diuina gratia coniunctã, viros parere insignes: qui Ecclesiã maximè splendore doctrinæ, & clarissimis ingenij sui monumentis illustrarunt. Quales Aug. Ambr. Hiero. Basilius, Chrysost. D. Thom. cæterique insignes Ecclesiæ doctores fuere: quorũ summum ingenij acumen cùm diuina gratia coniunctum, Ecclesiam mirificè illustrauit: quòd alterutrum alterius auxilio destitutum, minus splendescere potuisset. Hinc Poetæ

Poetæ olim finxerunt impenetrabilia esse arma illa, quæ Mineruę & Vulcani opera fabricata essent. Quo figmento scientiam virtutis ardori, ac studio copulatam, summos homines efficere, significarunt. Scientiam enim Mineruæ, ignem vero Vulcano gentilitas tribuebat.

Sanctos viros ciuitatibus esse præsidio satis aperte illa Domini promissio declarat, qui eo vsque processit, vt si, vel decem iustos Sodomis inueniret, vniuersis ciuibus parceret. Item cùm Sesach, rex Ægypti cepit Hierusalem, & aurea Salomonis scuta populatus esset, non est permissus à Deo vastare cuncta: quoniam bona inuenta sunt in Iuda: hoc est boni viri, & religionis cultores, quorũ pietati Dñs reliquorũ ciuium salutẽ donauit: quẽadmodũ nauigante Romam Paulo, omnes, qui cum illo nauigabãt, propter illũ seruauit. Sic etiã in libro Numerorum populari seditione orta, ad Mosen & ad Aaron Dñs ait, Recedite de medio huius multitudinis, etiã núc delebo eos: quasi hoc facere nõ posset, quamdiu duo illi viri iusti in medio rebellis populi erant. Angelus verò Domini Sodomam vastaturus, vrget Loth, vt celeriter inde migret, Quia non potero, inquit, facere quicquam, dum tu in hoc loco moratus fueris. Vide quam reuerentiam Angeli pijs hominibus exhibeant: qui sceleratos, & impios homines vastaturi, nihil audent, quandiu inter illos viri sancti cõmorantur. *Gene.3.* *Num.16.* *Gene.16.*

Armati ascenderunt filij Israel de Ægypto & ossa Ioseph secũ tulere: vt intelligas eos qui ad promissam cœlestis Patriæ hæreditatem pergunt armari protinus aduersus repugnantem mũdum, & insidias Diaboli oportere. Ossa verò Ioseph secùm afferre est, sanctorum hominum memoriam, & virtutum exempla ad mentem reuocare: ac præcipuè verum Ioseph christum seruatorem mundi, in cruce pendentem visione apprehendere, & illud implere, quod à nobis ipse requirit, cum ait. Pone me quasi signaculum super cor tuum, & super brachium tuum. *Exod.13.*

Ciuitas Segor à Sodomæ incendio propter orationẽ Loth liberata est, quod is, eam sibi ad perfugium elegerit. Ecce enim ait Angelus, in hoc susceptí preces tuas. Hoc exemplo quis non videt, quantum orationes & præsentia iustorum ciuitatibus conferat? *Gene.19.*

Qua in re potissimum vera sanctitas sita sit, Origenes super illo verbo Leuit. 11. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum (dicit Dominus) *Leui.11.*

Dominus)declarat his penè verbis,Nomen hoc Sanctus, quid in scripturis diuinis significet, diligentius inquirendum est. In his ergo non solum homines sanctos appellari inuenimus, sed etiam primogenita animantium,quæ Domino consecrantur, & similiter,vestes sanctæ pontificis & vasa sancta, & huinsmodi omnia, quæ in solius Domini ministerium deputata sunt,& ad vsus alienos accommodari non possunt,merito sancta,id est,soli Domino sanctificata,& consecrata dicuntur. His ergo obseruationibus & legibus etiam homo sanctus appellatur.Si quis enim se ipsum deuouerit Deo,si quis nullis se negotijs secularibus implicauerit,nó quærens ea quæ sunt super terram,sed quæ in cœlis sunt, iste merito sanctus appellatur.Donec enim permixtus est turbis, & in multitudine fluctuantium volutatur,nec vacat soli Deo,nec segregatus à vulgo est,non potest sanctus appellari.Denique & ipse ser mo in græca lingua(quod dicitur agios) quasi extra terram esse significat. Quicunque enim se consecrauerit Deo, merito extra terram,extra mundũ esse debet: possunt enim & ipli dicere,super terram ambulantes, conuersationẽ in cœlis habemus.

Apostolus.

Gregor. SAnson in maxilla asini hostes peremit:sic etiam Christus rũditatem Apostolorum suæ virtutis manu tenens, mundum conuertit.Ipsa verò maxilla in terram proiecta,post modum aquam fudit,quia,& sanctorum corpora sepulta,miraculis claruerunt.Greg.mor.lib.13.c.8.

August. Dedit Dominus potestatem Apostolis super naturam, vt eam curarent:super Dæmones,vt eos euerterent:super elementa, vt ipsa immutarent:super mortem,vt eam contemnerent:super Angelos,vt corpus Domini consecrarent. Hæc etiam potestas data est eorum successoribus,secundum illud Apoca. Hi habent potestatem claudendi cœlum, & conuertendi aquam in sanguinem. *Apoc. 6.* Aug.in sermo.de Apostolis.

Bernar. Scimus quòd viri isti nec sibi vixere,nec sibi sunt mortui: sed ei,qui pro ipsis mortuus est:magis autem nobis omnibus propter illum.Pro nobis facit eorum vita,eorum doctrina, & etiam mors ipsa,Ijdem in conuersatione eminentiam,in prædicatione sapientiam,

tiam,in passione sua patientiam,nobis beati Apostoli contulerũt: qui etiam vsque hodie conferre non cessant, misericordia pleni, & sanctarum orationum fructibus.Bernar.in sermone S.Petri,& Pauli.

Basil. Basilius tractans illud Matthæi.5.Vos estis lux mundi,Venien te ait luce diei,ægritudines alleuiantur,homines à somno excitãtur,aues garriunt,bestiæ ad latibula sua fugiunt.Sic luce Apostolorum veniente,mundus fuit ædificatus in credendis, fœcundatus in operibus bonis,alleuiatus peccatis,excitatus à negligentijs, animatus ad contemplationem cœlestium, ereptus à potestate Dæmonum.

Clima. Sicuti pauperes cum thesauros regios aspiciunt, suam paupertatem amplius agnoscunt:ita & anima magnificas patrum virtutes relegens,mentem suam amplius humiliat.climacus.Gradu.15.

Chrysost. O Paule cœli ciuis,Ecclesiarum columna, Angelus terrestris, cœlestis homo. Sicut enim missum in igne ferrum totum profecto ignis efficitur:sic Paulus charitate succensus,totus effectus est charitas. Chrysost.de laudi.Pauli Hom.1.

¶ Frequentissimus ac penè perpetuus operandi modus Deo est, vt per infima atque infirma mundi, ea quæ sunt potẽtissima deijciat. Sic Sanson in mandibula asini Philisteorum agmina fudit. Sic Sangar sexcentos viros interfecit vomere. Sic Dauid funda & baculo Gigantem deiecit.Sic per pedissequos pueros principũ prouinciarum exercitũ Syriæ fugauit. Sic per Gedeonem & trecentos viros Madianitarum vires fregit.Sic per Iudith exercitum Assyriorum profligauit. Denique culicibus, muscis, atque ranis bellum intulit Pharaoni:idemque ne sui dissimilis esset,ad expugnandum vniuersum mundum,& mundi principem Diabolum, piscatoribus vsus est:Quod quidem vates regius significauit,cùm ait,Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem,&c. Quod proinde est,ac si diceret,Hoc imprimis vim,& salutarem potentiã tuam declarauit,quòd per Apostolos tuos,homines rudes, & indoctos,& simplicibus pueris similes,nomen tuum percunctas nationes fama celebrasti,& asperrimam Diaboli tyrannidem (qui vbique terrarum colebatur) funditus euertisti. COLLE.

Apostolorum dignitatem,& gloriam declarat lapidũ pulchri-

tudo, quæ templo Domini fundamentum præbuerũt. De quibus 3. Reg. 5. legimus, Præcepitque rex, vt tollerent lapides grãdes, lapides pretiosos in fundamentũ templi, & quadrarẽt eos, quos dolauerunt cementarij Salomonis, & Hiram. Hoc ad spiritualis templi, hoc est Ecclesiæ fabricam spectat. Quis enim ad ædificij fundamentum excultos lapides aptari vidit, cũ ad hoc rudiſsimi quique eligantur? Quocirca huiusmodi lapidum electio mysterio vacare non potuit.

Martyr.

Gregor. SIcut beatus Cyprianus ait, martyrem non facit pœna, sed causa. Greg. in Regis.

Mori à persequente, martyrium in opere est: ferre vero contumelias, & odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Idem in hom.

Habet pax nostra martyrium suum: quia & si carnis colla ferro non subdimus, spirituali tamen gladio carnalia desideria trucidamus. Idem ibidem.

Isidor. Duo sunt genera martyrij: vnum in aperta passione, alterum in occulta animi virtute. Nam multi hostis insidias tolerantes, & cunctis carnalibus desiderijs resistentes, per hoc quod se omnipotenti Deo in corde mactauerunt, & pacis tempore martyres facti sunt, Ilidor. in Etymo.

Chrysost. Habet paupertas martyrium suum: & egestas bene tolerata facit martyrium, sed egestas propter christum, non propter necessitatem. Chrysost. in sermo.

Hierony. Non solum effusio sanguinis in confessione martyrium reputatur, sed deuotæ quoque mentis seruitus, quotidianum martyriũ est. Hiero. in vita S. Paulæ.

Hæc est sola digna retributio, cum sanguis sanguine compensatur, & redempti cruore Christi, pro redemptione libenter occũbimus. Idem in Epist.

Bernar. Stat martyr tripudians & triumphans, toto licet lacero corpore: & rimante latera ferro, non solum fert fortiter, sed alacriter sacrum è carne sua circunspicit ebullire sanguinem. Vbi ergo tũc anima martyris? Nempe in tuto, nempe in petra, nempe in visceribus Iesu. Bernar. super Canti.

In petra habitans, quid mirum si in modum petræ durauerit? Sed neque hoc mirum, si exul à corpore, dolores nõ sentiat corporis: neque hoc facit stupor, sed amor. Submittitur enim sensus, non amittitur: non deest dolor, sed contemnitur. Idem ibidem.

Est martyrij genus & effusio quædam sanguinis, in quotidiana corporis afflictione: est etiam baptismus aliquis in compunctione cædis & lachrymarum assiduitate: sic quippe infirmis & pusillis corde necesse est, vt quem semel ponere pro Christo non suffi ciunt, saltem mitiori quodam, sed diuturniori martyrio sanguinẽ fundant. Sic & baptismi sacramentum, quoniam iterari non licet, his qui sæpius in multis offendunt, frequentiore ablutione suppleri. Idem in sermo.

Cypria. Aliud est martyrio animum deesse, aliud animo defuisse martyrium. Cypria. in serm. de Mortalitate.

Hilari. Alij martyres in vinculis carcerum gloriantur, alij cæsi in veribus gratulantur, alij potestati irreligiosorum delecanda felicium capitum colla cõmittunt: plures in extructos rogos currũt, & trepidantibus pœnæ ministris in ignem saltu deuotæ festinationis insiliunt: alij in profundum demergendi, non in aquas necaturas, sed in refrigerium æternæ beatitudinis decidunt, toto ipso secorpore Deo hostiam tanquam holocausta præbentes. Hilari.

Basil. Hom. 40. militum Martyr. Martyres in medium procedentis, se se Christianos esse cõfessi sunt. O beatas linguas, quæ sacram illam vocem emiserunt, quam aer quidem excipiens, sacer est factus: angeli audientes plauserũt: diabolus vero eum dæmonibus magnam accepit plagam, Dominus postremo in cœlo descripsit. Basil.

Primũ quidẽ sanctorum mors planctu & lachrymis cohonesta batur: nũc vero morientibus sanctis exultamus. Tristiũ nanq; post crucẽ Dñi immutata est natura: iã nõ amplius sanctorũ obitus lamẽtationibus prosequimur, sed tripudijs circũ ipsorũ sepulcra & veluti choreas ducimus. Et mox, Pericula nõ respicit martyr, coronas respicit, plagas nõ horret, sed præmia munerat. Idem de Barlaam martyre.

Euseb. Emiss. Dimicauerunt patres nostri contra asperrimos dolores, nos è contrario dimicemus contra mollissimas voluptates. Vicerunt illi tormenta flammarum, nos vincamus ignea tela vitiorũ. Nam quia esse nouimus sine persecutore bellũ, potest dare Deus & sine

cruore martyrium. Etenim si istos dies natales vocamus, quibus in hanc lucem in delictis & doloribus nascimur ad dolores, quibus in hunc mundum cum fletu infantiæ vagientis ingredimur: iustius ergo isti celebrantur natales, quibus sancti ex corruptibili luce, in nouam illam futuri seculi veniunt claritatem, & filij hominum in adoptionem diuinæ paternitatis ascendunt: & consortes paulo ante mortalium, subito ciues incipiunt esse Angelorum. Euseb. Emiss. in hom. de Natal. S. Genesij.

Discite, inquiunt Martyres ex nobis fidem quærendo acquirere, viuendo excolere, moriendo seruare: discite plus peccatum timere quam gladium, discite propter vitam magis iustitiam amare quam vitam, fidemque & timorem Dei. Quem nos in media belli tribulatione seruauimus, obseruate ne vos in pacis securitate perdatis. Cauete ne anchoram spei ac religionis quam nos custodiuimus in fluctu, vos amittatis in portu. Cauete ne vitam bonam si quando afflictionibus subditam videritis, miseram iudicetis. cauete ne in arena mũdi, in qua ad subeundos agones missi sumus, aliquam felicitatem expectandam putetis. Beatitudo parari hic potest, non potest acquiri. Non hic quæras, quod hic nullus sanctorum obtinuit: non hic quæras, quod hic nec Christus inuenit. Si mundus pacem haberet, gloriam martyres non haberent. Idem in homi.

Homo.

Gregor. NON se desperet humana fragilitas, vnigeniti sanguinem consideret, & in pretio suo conspiciat quanti est, quod tãti valet. Greg. mora. lib. 4. c. 17.

Iob. 13. Super illud, Contra folium quod vento rapitur, Homo ait est folium, quia in paradiso ab arbore cecidit: & quia tentationibus rapitur, desiderijs leuatur. Ait ergo, Contra folium quod vento rapitur, id est, cur tanta rectitudine impetis eum, quem sic infirmum esse in tentatione cognoscis? Greg. mor. lib. 11. c. 24.

Bernar. Attende, quid fuisti ante ortum & quid es ab ortu vsque ad occasum, ac quid eris post hanc vitam. Vnde quidam ait.

Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opesque
Subripuere tibi, nescere quid sit homo.

Post

Post hominem vermis: post vermem fœtor & horror:
Sic in non hominem vertitur omnis homo.

Heu, hominum vnde iste fastus? ista superbia? cuius ærumnosa necessitas, cuius vitam laboriosam deuoluit pœnalitas: cuius pœnalitatem pœnalior mortis concludit necessitas: cui esse momentum, vita naufragium, mundus exilium cui vita aut abest, aut spondet absentiam mors aut instat aut minatur. Alanus lib. de complanctu naturæ. *Alanus.*

Sunt homines qui rationem à dijs immortalibus datam in fraudem malitiamque conuertunt. Cice. lib. 3. de natura Deorum. *Cicero.*

¶Homo inter duas valde dissimiles species, medius constitutus est, brutorum videlicet & Angelorum. Totam autem latitudinem (quæ media interiacet) natura humana occupat: ex quo tam varia hominum ingenia moresque proficiscuntur: qui non minus ingeniorum varietate, quàm oris & vultus figura distant. Prout enim hi alterutri horum extremorum propiores sunt, sic vel Angelorum, vel brutorum naturam participant. Quidam enim à crimine & perspicacia ingenij Angelis propiores quodammodo esse videtur: quales (vt de nostris nihil dicam D. Thom. Aquinate & Augustino, qui in confessionibus fatetur se disciplinas omnes sine præceptore didicisse) Aristotelem cum primis, & Platonem &. M. Tullium esse aiũt: quem Plinius extra omnẽ ingenij aleam positum esse testatur. Quidam vero adeo rudes atque hebetes ingenio sunt, vt brutis proximi esse videantur, qui videlicet præter corporis figuram, vix rationis aliquid habeant: ideoque non tam consilio & ratione, quàm impetu & affectu pecudũ more ducũtur: quos etiã Barbaros appellare solemus. Hæc autem cõsideratio cum ad alia multa, tum præcipue ad hoc valet, vt ingenioſi & sapientes viri, minus aduersus ignorantias & errata rudiũ hominum commoueantur: quos natura tales finxisse videtur: ad quam superandam multa vi, singularique Dei fauore opus est. COLLE.

Habet homo proprium quiddam inter cætera animãtia, vt D. Thom. philosophatur, Cætera enim in ijs quæ ad naturæ suæ conseruationem spectant, nihil aberrant: neque quidquàm aduersus naturam suam machinantur: Solus aut homo, cum rationalis creatura sit, multa atque adeo innumera contra naturæ syæ dignitatem,

nitatem, imo & contra salutem & vitam suam molitur. Huius autem deordinationis causam idem D. Thom. esse ait quòd homines vt plurimum, sensum & affectum, non rationis ductum in operando sequuntur. Illi autem qui tales sunt, magis inter pecudes, quam inter homines numerandi esse videntur. Si enim (vt modo diximus) eos qui nihil ingenij acumine valent, inter bruta magis quàm inter homines computamus (quod quidem sine ipsorum vitio fieri potest) multo magis illi qui non ratione sed impetu & affectibus ducuntur (quod vitio non caret) inter pecudes numerandi sunt, etiam si in ampliſsima familia nati sint. ¶Vide etiam hac de re. T. Humanæ vitæ miseriæ, &. T. vita, &. T. cognitio sui.

Mulier.

Hierony. VIX est ita turpis, aut senio confecta quæ non gaudeat, & libenter audiat, si dicatur esse pulchra. Delectãt castas etiã præconia formæ. Hiero. in Epistо.

Hugo de S. Victo. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. In fauo enim duo sunt, mel & cera: & in facie meretricis similiter duo: scilicet ducor & gratia. Hoc est, pulchritudo oris, & dulcedo sermonis: cera succendit ignem mel præbet dulcedinem: Sic pulchritudo meretricis igne libidinis inflammat carnem, blãdimento verò lenocinantis sermonis subuertit mentem. Stillat mel dum meretrix verba sua mollit, & facit dulcia. Hanc dulcedinem æternæ mortis amaritudo comitatur. Vnde sequitur nouissima eius amara, quasi absynthium, acuta, quasi gladius biceps: Diligit mulier vt capiat: decipit, vt rapiat: amat, quod habes, non quod es. Hugo ad socium volentem vxorem ducere.

Prou. 5.

Chrysost. Improba mulier nunquàm mansuefiet, si durius tractetur, furit, si blandius, tollitur, & elata est. Chrysost.

Ferrum coquere quàm mulierem castigare, facilius. Idem.

Qui habet vxorem malam, suorum se peccatorum mercedem accepisse intelligat. Idem.

Nulla in mundo bellua est, quæ cum muliere improba conferatur. Idem.

Acerbum est, pauperiorem duxisse vxorem, acerbum item opulentiorem.

lentiorem. Illud enim rem, hoc authoritatem & libertatem viri minuit & lædit. Idem.

Calidissimum est mulieris ingenium, ad mentem viri luxandã, & à statu suo deturbandam, maxime si fuerit intemperans. *Philon.*

Sui amans est mulier, & zelotypa, ac mire industria, vt possit viri mores peruertere. Idem.

Cùm Democritum quidam percontaretur: cur cum magnus esset, paruam duxisset vxorẽ. Ego (inquit) in malo eligẽdo, quod minimum erat, elegi. Democritus. *Democri.*

Cùm te diligere, & appetere dixerit mulier, tum ab illa magis metuendum tibi est, quàm cum conuitiatur. Socrates. *Socrates.*

Socrates se consulentibus de ratione matrimonij contrahendi, dixit: Quemadmodum pisces ò adolescentuli, qui nondum intra nassas sunt, volunt intrare: qui autem iam intus sunt, volunt exire: sic & vos, ne idem vobis accidat, vide te. Idem.

Vindicta nemo magis gaudet, quàm fœmina. *Adilon.*

Ignis, mare, mulier, tria mala. *Adilon.*

Audax est ad omnia quæcunque amat vel odit fœmina, & artificiosa est nocere cum vult. Sed ne longo dispendio te suspendam, lege Aureolum Theophrasti, & Medæam Iasonis, & vix pauca inuenies impossibilia mulieri. Amice, det tibi Deus omnipotens, omnipotentis fœminæ fallacia non falli. Valerius in Epistola ad Ruffum. *Valerius.*

¶Mulier est animal calamitosum. Illi enim dictum est, multiplicabo ærumnas tuas, &c. Hinc Lya nascentibus filijs gratias Domino agebat, & nomina illis, hanc animi sui gratitudinem testantia imponebat: quæ tamen nata filia Lya, nihil legitur dixisse. COLLE. *Gene.* 30.

Vinum, & mulieres apostatare faciunt sapientes. Non poterat hoc periculum magis amplificari, quàm illud vino comparando, quod mentem hominis prorsus alienat. Id satis patet Dauidis, & Salomonis exemplo.

De malitia, & moribus mulierum multa inuenies. Ecclesiastici. 25. Omnis (ait) plaga tristitia cordis est, & omnis malitia, nequitia mulieris. Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis, & omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris. Pro quo alius vertit apertius. Summa plaga est mœror animi, summaque malitia, *Eccl.* 25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

litia, malitia mulieris. Cedo quanuis plagam, modo ne plagam animi: & quanuis malitiam, modo ne malitiam mulieris, & cætera, quæ sequuntur. Quæ omnia non ad omnes mulieres, sed ad quarundam malitiam potissimum pertinent: quibus cohabitare non solum periculosissimum, sed etiam molestissimum est. Capite verò sequenti, de vtroque mulierum genere malarum scilicet, & bonarum copiosè loquitur.

Humanæ naturæ, post lapsum miseriæ atque conditio.

Gregor. HOmo, qui si non peccasset, etiam carne spiritualis futurus erat, factus est peccando etiam mente carnalis. Quare sola cogitat corporalia. Gregorius Moralium libro. 5. capite. 24.

Culpæ suę pœnaliter subdita natura nostra, iam extra naturam suam facta est. Greg. mor. lib. 8. c. 11.

Iob. 15. Super illud, Vt iustus appareat natus de muliere, sic Gregor. Quomodo iustus apparebit, qui de illa natus est, quæ extitit iniustitiæ propinatrix. Greg. mor. lib. 12. c. 15.

Quia humanæ naturæ ramus putriuit in radice, ideo in conditionis suæ viriditate non subsistit. Gregorius Moral. libro. 10. capite. 8.

August. Humanæ naturæ corruptelam declarat D. Augustinus hoc exémplo. Arbor erat pirus in vicinia vineæ nostræ pomis onusta, nec forma, nec sapore illecebrosis. Ad hanc excutiendam atque asportandam nequissimi adolescentuli perreximus nocte intempesta, & abstulimus inde onera ingentia, non ad nostras epulas, sed vel proijciẽda porcis, etiam si aliquid inde comedimus, dum tamen fieret à nobis, quod liberet, quòd non liceret. Ecce cor meum Deus meus, ecce cor meum, quod miseratus es in imo abyssi. Dicat tibi nunc ecce cor meum, quid ibi quærebat, vt essem gratis malus, & malitiæ meæ causa nulla esset nisi malitia. Fœda erat, & amaui eam: Amaui perire, amaui defectum meum. August. confes. lib. 2.

Quis

Quis fecit me? non ne Deus meus? non tãtum bonus, sed ipsum bonum? Vnde igitur mihi male velle, & bene nolle, vt esset cur iuste pœnas luerem? Quis in me hoc posuit, & inseruit mihi plantarium amaritudinis, cum totus fierẽ à dulcissimo Deo meo? Si diabolus autor, vnde ipse diabolus? Quod si & ipse peruersa voluntate ex bono Angelo diabolus factus est, vnde & in ipso, voluntas mala qua diabolus fieret, quando totus Angelus à conditore optimo factus esset bonus? His cogitationibus deprimebar iterum, & suffocabar. August. confes. lib. 7. animi sui æstus ante cõuersionem declarans.

¶Maximam hominum vanitatem esse credidit, Propheta cum dixit. Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Quid enim maius dici potuit, quam illum non modo vanitatem, sed vniuersam vanitatem appellare? Item illud, Verumtamen vani filij hominum, &c. Quid quæso vanius eo, qui quoniam strutionis, aut alterius auis pennã in pileo gestat, penna ipsa leuior incedat? & hac re tam vana gloriam à spectatoribus aucupetur? seq; propter hoc spectabilem omnibus esse credat? COLLE. *Psal.* 38. *Psal.* 61.

Naturæ corruptio quanta sit, vel hoc argumento colligi potest, quod inter accipitres ij etiam qui viribus & corporis magnitudine præstant: etiam si feri, & siluestres sint, triginta tamen dierum spatio, aut paulò plus ita ad homines assuescũt, vt in sublime, ac pene super nubes volantes, ad vocantis manum & vocem securi auolent, adeò naturalem feritatem paucorum dierum consuetudine dediscunt: homo autem post triginta & eo plus annos seruatæ pudicitiæ, adhuc stimulis carnis frequenter impetitur: vixque naturalem eius pruritum ac titilationem euadere potest.

Miro modo natura per peccatum inuersa est. Rationis enim erat affectus animi dirigere, qui natura sua cæci sunt: modo vero vsque adeo homo affectuum suorum imperio addictus est, vt rationis in plerisque munus sit, non affectus dirigere, sed affectibus obsequi, hoc est, viã quærere, qua affectibus & cupiditatibus impune & suauiter indulgere possit. Quò fit, vt ratio ipsa, à conditionis suæ nobilitate degenerans, in carnis quodammodo naturã versa sit. Sicut enim, qui adhæret meretrici, vnum cum ea corpus efficitur: ita cum ratio adhæret carni, caro quodammodo & ipsa

 fit, vel

sit, vel (quod grauius est) vilissimum carnis mancipium, dum vim omnem suam in explendis carnis cupiditatibus impendit, quæ tamen antea Deo adhærens vnus cum eo spiritus erat.

Eccl. 42. Abyssum, & cor hominis inuestigauit. Per cor hominis nõ tàm cogitationes hominis (quas qui habet intelligit) quàm malitiã humani cordis (quæ soli Deo nota est) intellexit. De qua idem alibi

Eccl. 17. ait, Quid nequius, quàm quod excogitauit caro & sanguis? Et illud. Ipse enim sciebat quid esset in homine. Tria igitur hæc inter se comparantur, Deus, abyssus, & malitia cordis humani quæ per peccatum contigit. Hæc autem consideratio veram cordis humilitatem, timorem castum, & solicitam sui custodiam parit: cum talem intra se hospitem gerere pius homo animaduertit.

Mirabile dictu est, quantum homo & intelligat, & ferueat ad humana, quantumque langueat & torpeat ad spiritualia atque diuina. Ad illa linceos oculos, & aquilarum alas, ad hæc vero talpa cæcior & testudine tardior est: cum illa tamen leuissima, ista, & maxima, & summa sint. Vnde ergo hæc tanta peruerlitas? Nimirum ex lapsu naturæ per peccatum: Ante peccatum enim homo sicut ad supernaturalia & diuina destinatus erat: ita supernaturalia quoque dona & instrumenta ad hunc finem acceperat: Vbi verò in peccatum lapsus fuit, his cœlestibus donis, quibus instructa natura erat, spoliatus est. In hoc igitur statu positus, nihil mirum si ad spiritualia torpeat, ad naturalia vero solertissimus, atque promptissimus sit. Sicut aqua natura & sponte sua deorsum fertur, quæ tamen nisi arte & ingenio sursum ferri non potest: ad hunc modum (vt D. Thomas ait) homo sibi ipsi relictus, ad opera naturæ suæ conuenientia habilis atque propensus est: ad supernaturalia verò, nisi aliunde iuuetur, ineptus. Ante peccatum enim in regione diuini amoris positus erat, modo vero in regione proprij amoris vitam agit: ideoque se supra omnia diligit, se in omnibus quærit, ad se omnia ordinat, propter sua commoda captanda: aut incommoda vitanda, terras & maria lustrat: ferrum & ignem non veretur, dummodo corporis cõmoditatibus aut voluptatibus consulat: qui tamen vix vnius diei ieiunium propter Deum sustinet.

Sicut intra venas silicis ignis quodammodo latet: qui tamen ferro ictus, foris erumpit: ita intra viscera nostra latet ignis concupi-

cupiscentiæ: qui tamen oblatis occasionibus excitatur: dum aut ea videmus, aut audimus siue tractamus, quæ hunc ignem excutiant, vt omittam interim eam esse cupiditatis nostræ malitiam, vt interdum etiam sine externo aliquo obiectu vi sua excitetur. De hoc enim illud accipiendum videtur, Non credas Eccl. 12.
inimico tuo in æternum: sicut enim æramentum, sic eruginat nequitia illius: (hoc est ex se rubiginem producit) & si humiliatus vadat curuus, adijce animum tuum, & custodi te ab illo. Aptissima similitudine naturæ nostræ corruptelam significauit: quæ ita per peccatum læsa est, vt etiam si externa vi ad malum non impelliatur: ipsa tamen ex se variarum cupiditatum ferruginem generet. Hinc illud, sensus enim & cogitatio cordis hu- Genes. 8.
mani ad malum prona sunt, ab adolescentia sua. Quod autem ait, non credendum esse huic inimico (hoc est corpori nostro in æternum) significat nunquam hominem in hac vita ad eum virtutis gradum pertingere posse, vt non illi ab hoc hoste timendum sit. Cupiditas enim in hac vita minui potest, finiri non potest.

Quis sit humanæ naturæ status post peccatum, vnico verbo declarat Propheta, cum dicit. Et recordatus est quia caro sunt. sp. Psal. 77.
v. &. n. r. Quanuis enim homo carne constet & spiritu, spiritus tamen carni immersus, caro quodammodo fit, imo mancipium carnis suę. Vnumquodque enim recipitur, ad modum recipientis: eiusque naturam participat. Sic videmus, ferrum in ignem coniectum, ignem quodammodo fieri: & odoriferam aquam cœno admixtam, odorem suum amittere.

Ea est peccati deformitas & malitia (quo videlicet Deũ in quo viuimus, mouemur, & sumus, propter vilissimum terrenarum rerum puluerem contemnimus) eaque rursum in natura lapsa ad hoc tantum malum procliuitas, vt D. August. Manichæorum erro re seductus, ad trigesimum vsque vitæ annum miris, & incredibilibus penè modis se dicat dies noctesque excruciatum, huius tanti mali causam inquirens. Neque enim vlla ratione sibi persuadere poterat, hoc tantum malum (hoc est naturam sic ad mala procliuem) à summo bono creatam: qui plane bonus, & summe bonus, bona omnia fecit. Vnde ait.

Quia nõ audebat anima mea, vt ei displiceret Deus meus, no-

lebat

lebat esse tuum, quidquid ei displicebat. qua de re multa is confessionum lib.7.cap.5.& sequentibus disputat. His igitur eruditissimi viri cruciatibus intelligimus, quanta sit peccati deformitas & malitia,& quanta naturæ lapsæ ad malum pronitas: quam tamẽ bonus Deus bonam fecit: sed Diabolus peccati adinuentor infecit,& sibilo serpentis afflatam,ad innumeras scelerum species pro cliuem fecit.

Naturam lapsam, & humanum cor D. Augustinus Confessionum libro.2.capite. 2. limosæ alicui lacunæ appositissimè comparat: ex qua exhalantur nebulæ de limosa concupiscentia carnis, & scatebra pubertatis, quæ obnubilant, & obfuscant hominis mentem.

Iob.7. Quare, ait sanctus Iob, Posuisti me contrarium tibi? miseranda certe conditio, quòd sic conditoris nostri imperio repugnemus. Subijciamus huius rei exempla. Cùm Dominus filios Israel ad expugnandam Cananæorum terram procedere iubebat, magno timore perterriti, nullo modo illuc ascendere, sed in Ægyptũ regredi contenderunt. At cùm Dominus propter eorum perfidiã eos ab hoc itinere reuocasset, tunc aduersus imperium Domini & Moysi illò ascenderũt. Sic etiã, quo tempore Dñs sabbata & leges suas seruare præcipiebat, inobedientes extiterunt: modo verò cũ eos ab hac obseruantia reuocat, pertinaciter eas obseruant.

Videmus passim ægrotos quibus cùm frigidæ potus esset maximè noxius, cibus autem propter summam imbecillitatem longa inedia contractam, maximè necessarius, tamen frigidam auidissime sitire, & cibum, supra quam dici potest, horrere, atque fastidire. Hoc autem exemplo naturæ lapsæ morbus appositissime significatur: qui facit, vt vitia, quæ mortem animæ inferunt, vehementer sitiamus, pietatis autem & iustitiæ opera, quibus salus & vita nostra continetur, supra modum fastidiamus. Huius enim rei gratia sanctus ille aiebat, Quare me posuisti contrarium tibi? &c. quia videlicet, quod tu vis, ego nolo: quod tu non vis, ego volo: nec volo modo, sed sitienter etiam appeto.

Vidi aquę dulcissimæ & suauissimæ puteum, iuxta littus maris positum: Quadam verò die præter omnium spem, atque solitum aquarum fluxum, ita inundauit mare, vt puteum salsa aqua impleret. Quo factum est, vt putei aqua, quæ dulcis erat, salsedine illam

illam diutius retineret. Hac quoque imagine naturæ lapsæ morbus poterit designari, quæ ante lapsum purissima erat, nullamque peccati salsedinem retinebat: post lapsum verò pristina dulcedine,& puritate amissa, eius peccati saporem & naturã refert, quo infecta fuit.

Quemadmodum si rabiosus canis morsu hominem impetat, similem sui facit: ita cum antiquus serpens morsu, & afflatu suo hominem infecit, sui similem, hoc est, in Serpentem quodammodo vertit: hoc est, virulentissimum, nocẽtissimum, callidissimum fecit. Hinc tot in hominib⁹ doli, tot fallaciæ, tot fraudes, &c. Hinc *Iob.30.* sanctus Iob, Frater, inquit, sui Draconum, &c. Et ad Ezechielem *Ezech 2.* Dominus, Cum Scorpionibus habitas. Adde, quod quemadmodum pij, quos Deus inhabitat, diuini quodammodo fiunt: ita etiã quos Dæmon inhabitat, sui similes, hoc est, superbos, inuidos, mẽdaces,& crudeles efficit.

Ne te Vulgi iudicia & perditorum hominum facta, dicta, & exempla moueant: humanæ naturæ statum, post illum communẽ lapsum contemplare: deprehendesque illam talem relictam esse, quale fuerit horologium extra leges & ordinem suum dispositũ, quod perperam temporum spatia designat. Qualis cythara, nervis nullo adhibito temperamento sonantibus: cuius sonitu nihil insuauius: talis ergo humana natura post peccatum relicta fuit. Cur ergo tantopere errores, & deliramenta hominum miraris? cur tam acriter aduersus peccantes (non sine superbiæ, forsitan supercilio) indignaris? Vera enim iustitia compassionem, falsa verò indignationem habet.

Anima.

IN vanum accipit animam, qui sola præsentia cogitat, & quæ *Gregor.* sequuntur in perpetuum non attendit, & qui eius vitam negligit, & ei curam carnis anteponit: Non autem accipit eam in vanum, qui ad eius vtilitatem intentione continua referunt quæcunque corporaliter operantur. Greg. mor. lib. 7. c. 19.

Iubet Dominus vt ægrotus portet lectum: quia quem Dominus sanat, contumelias carnis post modum tolerat, qui prius in eius desiderijs quiescebat. Greg. mor. lib. 23. c. 23.

Quo-

Auguſt. Quomodo illam angelicæ dignitatis celſitudinem comprehendere poterimus, quando nec ipſius animæ noſtræ naturam inueſtigare valemus? Qualis eſt iſta, quæ carnem viuificare poteſt, ſe autem in ſanctis cogitationibus vt volet, conſtringere non poteſt? Qualis eſt iſta, tam fortis, tam infirma, tam parua, tam magna quæ rimatur ſecreta Dei, & cœleſtia contemplatur, atque humanis commodis multarum artium peritiam perſpicaci ingenio inueniſſe probatur? Qualis ergo eſt iſta, quæ tam multa de cæteris nouit, & ſe qualiter facta ſit, prorſus ignorat? Licet enim nonnulla ambigua à quibuſdam per eius originem proferantur: inuenimus tamen eam eſſe quendam intellectualem ſpiritum, per creatoris potentiam factum, immortaliter iuxta modum ſuum viuentem, mutabilitati ſubiectum, obliuioni deditum, quem timor ſæpè afficit, lætitia extollit: O res mira, omniq́ue ſtupore digniſsima. De Deo quidem creatore omnium, qui eſt incomprehenſibilis, & ineffabilis, excelſa & mirabilia nimis omni remota ambiguitate legimus, loquimur, & ſcribimus: de Angelis autem, & animabus, quicquid dicimus, non tam euidenter approbare poſſumus. Aug. in medita.

Anima eſt ſubſtantia creata, inuiſibilis, incorporea, immortalis, Deo ſimillima imaginem habēs creatoris ſui. Idem in lib. de diffinitione animæ.

Bernar. O anima inſignita Dei imagine, decorata ſimilitudine, deſpōſata fide, dotata ſpiritu, redempta ſanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, rationis particeps, quid tibi cū carne? quæ haud aliud vilius ſterquilinium inueniſti? Ber. in Medita.

Cadit aſinus, & inuenit qui ſe ſubleuat, cadit anima, & non eſt, qui manum adponat. Idem.

Iſidor. Anima dum viuificat corpus, anima eſt: dum vult, animus eſt: dum ſcit, mens eſt: dum recolit, memoria eſt: dum rectum iudicat, ratio eſt: dum ſpirat, ſpiritus eſt: dum aliquid ſentit, ſenſus eſt. Iſido. in Etymolo.

Chryſoſt. Omnia duplicia naturæ noſtræ Deus dedit, binos oculos, binas aures, binas manus, binos pedes: ſi alterutra pars è duobus læſa fuerit, neceſsitati per alteram inſeruimus. Animam verò vnam dedit nobis, hanc ſi perdiderimus, quid ſupereſt: quo cū in vita maneamus? Chryſoſt. hom. 19. ad Popul. Ant.

Magis

Magis neceſſarium eſt animæ quàm corpori mederi. Præſtat enim mori, quam male viuere. Epictetus. *Epictet⁹.*

Cùm optimus quiſque maxime poſteritati ſeruiat, eſſe aliquid veriſimile eſt, cuius is poſt mortem ſenſum ſit habiturus. Cicero Tuſcul. lib. 1. *Cicero.*

Præſtantes viri, nunquàm tanta conati eſſent, quæ ad poſteritatis memoriam pertinerent, ni animo vidiſſent, poſteritatem ad ſe pertinere poſſe. Nonne melius multo fuiſſet, otioſam ætatem & quietem ſine vllo labore & contentione traducere? Sed neſcio quomodo animus erigens ſe, poſteritatem ſemper ita proſpicit, quaſi cum exceſſerit è vita, tum denique victurus ſit. Idem in Cato. maiore.

Cyrus maior moriens apud Xenophontem, ita ait. Nolite arbitrari, o mihi chariſsimi filij, me, cum à vobis diſceſſero, nuſquam aut nullum fore: nec enim dum eram vobiſcum, animum meum videbatis: ſed eum eſſe in hoc corpore, ex ijs rebus quas gerebā, intelligebatis. Eundem eſſe creditote, etiam ſi nullum videbitis. Idem, ibidem.

Humanus animus decerptus ex mente diuina, cùm alio nullo, niſi cum ipſo Deo (ſi hoc fas eſt dictu) comparari poteſt. Hic igitur, ſi eſt excultus, & ſi eius acies ita curata eſt, vt ne cœcetur erroribus, fit perfecta mens: id eſt, abſoluta ratio, quod eſt idem, quod virtus. Idem lib. 5. Tuſcul.

¶ Sicut naturalis appetitus materiæ ſuſcipiendi aliam formam ab ea quam habet, argumentum eſt, corruptionis omnium rerum materialium: ita contra naturalis appetitus æternitatis, qui in anima noſtra eſt, immortalitatis eius argumentum eſt. Aliter enim perperam eſſet inſtituta natura, ſi ea rei impoſsibilis naturalem nobis appetitum inſeruiſſet, cum is omnino fruſtra eſſet. COLLE.

Sicut in nucibus, amigdalis, & caſtaneis, præcipuum nucleus eſt (cortices enim, velut tecæ ſunt, & receptacula huiuſmodi fructuum) ſic exiſtima, mentem hominis velut nucleum eſſe, corpus verò velut huius nuclei eſſe quodammodo corticem, & receptaculum: vel (vt Petrus Apoſtolus ait) tabernaculum, quanuis reuera hominis ipſius pars, viliorem tamen pars ſit. Ex quo apparet, quàm prępoſterè faciant, qui neglecta prorſus anima, ſolius

corporis

corporis velut nuclei curam gerunt, & omnem in eo curando solicitudinem ponunt.

Magna hominis peruersitas est, quod cum vilis caro ei ad spiritus obsequium data sit, ipse contra carnis obsequio nobilem spiritum, mancipauerit: dum vim suam omnem in opibus ad carnis obsequium congerendis, & voluptatibus exquirendis impendit. Cuius rei velut imaginem quandam nobis exhibet Sanson, ab hostibus captus: quos cum ante captiuitatem suam grauiter premeret, vbi captus est, in pistinum relegatus vilissimorum iumentorum more victoribus seruiebat. Idem autem spiritus noster patitur, cum à iustitia cadens, in peccatum labitur.

Quisquis es, qui animæ tuæ cura neglecta, omnes curas & cogitationes tuas in cultu, victu, delitijsque corporis ponis, rem planè pretiosissimam negligis, & vilissimam curas. Quantum enim anima corpori præstet, vel hoc vno argumento colligi potest: quod quid quid venustatis, & dignitatis humanum corpus habet, id totum ab anima habet. Hoc enim inter hominem & res alias corporeas (quæ ex materia, & forma, composita sunt) distat, quòd in his esse totius non à forma solum, sed ab vtraque parte profluit, atque consurgit: at cum anima rationalis habeat esse per se, id ipsum esse quod habet, corpori communicat, & cum eo cætera omnia, quæ illud esse consequuntur. Quid autem corpus habeat, dum ab anima separatũ est mors ipsa declarat. Quid enim quatriduano mortuo horribilius? quid ad odorem tetrius? ad spectandum deformius? ad salutem pestilentius? Ipsum enim aerem cadaueris corrupti fœtor ita inficit, vt mortem interdum afferat. Tale est igitur sine anima corpus: cuius tamen delitijs terræ, & maria non sufficiunt.

Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, &c. In causa est quòd spiritus quidem noster in hoc mundo tanquàm peregrinus in aliena regione versatur: Spiritualis enim locus spirituali creaturæ magis conueniebat. At caro in hoc mundo, tanquam in genitali solo & in propria regione, & naturali loco suo commoratur, à quo sane, sicut cætera quæ in naturalibus locis sunt, plurimum iuuatur. Quin etiam ipsi quoque sensus carnis sua hoc in loco habent obiecta præsentia, à quibus potenter trahuntur, & alliciuntur, cũ tamen spiritualia mentis obiecta, hoc est, cœlestia bona, procul posita

posita sint, & quodammodo lateant. Quo fit, vt homo singulari Dei dono & auxilio egeat, vt desinat esse carnalis, cum ita carne vndique septus sit.

In anima nostra sublime quiddam atq; diuinum esse (quanuis Dei particula non sit, vt Hæretici quidam senserunt) vel hoc argumento colligitur quòd cum Deus animantia cætera conderet, hæc verba ferebat, Producant aquæ reptile animæ viuẽtis, & omne volatile super terram. Anima enim piscium, volatiliumque ex eadem materia est vnde formatum est corpus. Cæterum rationalis anima aliunde venit, hominis enim corpore è limo terræ formato, Deus inspirauit in illud spiraculum vitæ. Itaque anima insufflatione Dei creata, diuinum quiddã præsefert. Hinc Philosophi Deum ex suprema animæ nostræ parte mentem corporis expertem nominauerunt. Nihil enim in terris, aut dignius, aut Deo similius inuenerunt. *Gene. 1.*

Voluntas.

MAla voluntate non solum quisque miser efficitur: sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur. Aug. lib. 13. de Trinitate. *Augusti.*

Nemo quærat efficientem causam voluntatis malæ: non est efficiens, sed deficiens: quia nec effectio, sed defectio est. Idem de ciuitate Dei lib. 12.

Iustitia Dei est aliquando vt sanus sis, aliquando vt ægrotes. Si quando sanus es, dulcis est voluntas Dei, & quando ægrotas, amara est voluntas Dei, non recto corde es. Quare? quia non vis dirigere voluntatem tuam ad voluntatem Dei, sed Dei vis curuare ad tuam. Illa recta est, sed tu curuus. Voluntas tua corrigenda est ad illam, non illa curuanda est ad te, & rectum habebis cor. Idem Psalm. 35.

Nihil omnino tam facile est bonæ voluntati, quàm ipsa sibi: & hoc sufficit Deo. Idem.

Cesset voluntas propria, & infernus non erit. In quem enim desæuiet ignis ille, nisi in propriam voluntatem? Nam propria voluntas Deum impugnat, & aduersus eum extollitur. Ipsa est quæ paradysum spoliat, infernum ditat, sanguinem Christi euacuat, *Bernar.*

& ditioni Diaboli mundum subiugat. Bernar. in serm. 3. Resurrectionis Domini.

Grande malum propria voluntas: qua fit, vt bona tua tibi bona non sint. Propria voluntas est, quæ non est communis cum Deo & hominibus, sed nostra tantum: quando quod volumus, nó ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum, sed propter nosmet ipsos facimus: non intendentes placere Deo, & prodesse fratribus, sed satisfacere proprijs motibus animorum. Huic cótraria est charitas: quæ Deus est. Porrò voluntas propria quo furore Dominum maiestatis impugnet, audiant & timeant serui propriæ volútatis. Primo namque seipsam subtrahit & subducit dominatui eius cui tanquam autori seruire iure debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? Addit adhuc & quod in se est, omnia quoque quæ Dei sunt, tollit & diripit. Idem ibidem.

Dico fiducialiter, nemini qui sit in propria voluntate, posset vniuersus mundus sufficere. Vtinam propria voluntas rebus istis esset contenta, nec in ipsum, (horribile dictu) desæuiret autorem. Omnino enim vellet Deum peccata sua, aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eum non esse Deum, quæ quantum in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustum, aut insipientem esse. Crudelis plane est, & omnino execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam perire desiderat. Qui autem vult Deum esse iniustum, vult Deum nō esse Deum: & qui desiderat Deum non esse, nonne quantum in se est, Deum occidit? Idem, ibidem.

COLLE. ¶Sicut in orbibus cœlorum sunt duo motus, alter cuiusque proprius (qui tardissimus est) alter communis omnibus, qui est velocissimus: ita in homine duplex est appetitus, alter quidem proprius, qui videlicet homini conuenit, quatenus homo est (qui est appetitus rationalis) alter vero communis illis cum brutis, qui dicitur sensitiuus. Et ille quidem valde remissus est: quo ad spiritualia ferimur: hic verò vehementissimus, quo ad carnalia, atque terrena bona rapimur. Ex quo apparet quanto vehementius corrupta natura ad malum feratur quàm ad bonum: ad visibilia, quàm ad inuisibilia: ac proinde quanto studio, atque labore opus sit, vt hanc tantam passionū vim, rationis freno coercere possimus. Maxima

xima eñ vi atq; arte, eget eques, qui equū agitat rebellē, indomitū, & habenarum impatientē, quiq; sessorem à se excutere nitatur.

Quo studio sancti viri aduersus proprię volūtatis appetitiones armétur, declarauit S. Dositheus: qui sese magistri sui volūtati omnibus in rebus subdiderat. Quādo vero languere & egrotare cœpit, ac sanguinē spuere (tabifico enim morbo extinctus est) audiuit à quodam, oua sorbilia multum conferre ac prodesse his qui sanguinem excreant. Ait ergo magistro suo B. Dositheus, Pater vellem tibi dicere rem quandā, quā mihi admodū profuturū audiui: sed nollē mihi eā concederes, quoniā me admodum huiusce rei cogitatio infestat. Ait illi Dorotheus, Dic mihi Dosithee, Dic mihi quæso, quæ nam sit res illa? Ait Dositheus, Sponde mihi non daturum illam, quandoquidem (vt dixi) illius rei cogitatio me infestat. Cui Dorotheus, Probe (inquit) faciam vt dicis. Quid nam vis? Audiui, inquit ille, à quibusdam, quod oua sorbilia multum his, qui sanguinem expuunt, conferant. Sed te per Deum obsecro, cum non tu præueneris, vt dares mihi, noli amplius exhibere propter animi mei cogitationem.

Affectus, vel Passiones animæ.

NOn prævalet mens turbata conspicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: nec enim sol in nubibus cernitur, nec imago in aqua turbata. Gregori. mor. lib. 5. ca. 33. *Gregor.*

Sæpe, quod voluptuose appetimus necessarium suspicamur. Idem. lib. 9. c. 51.

Solem sæpe nubes obumbrant, rationem affectus. *Plutar.*

Quisquis est qui moderatione & constantia polleat, quietus animo est: sibique ipse placatus: vt nec tabescat molestijs, nec frangatur timore, nec sitienter quid expectans, ardeat desiderio, nec alacritate futili gestiēs deliquescat, is est sapiēs. cicer. lib. 4. Tusc. *Cicero.*

Ad Lectorem.

QVā sit necessaria affectuū & passionū animæ nostræ cognitio, vel ex eo liquet, quod maxima Moralium virtutum pars in his sedandis, & moderandis, atque ad mediocritatē reuocandis, constituta est. Cuius rei gratia D. Thom. longum de affectibus & passionibus hisce sermonem cōtexuit. ¶His etiam adde, COLLE.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod acurata huius rei cognitio supra quam dici potest, ad nostri ipsorum cognitionem conducit: in qua veteres olim Philosophi summam totius veræ sapientiæ posuerunt. Quocirca boni consulet pius lector, si in hoc argumento tractando paulò fuerimus longiores. Hac enim doctrina non suum modo, sed multarum etiam gentium & nationum ingenium, mores, & vitæ genus prudenter diiudicare ac discernere poterit. Quodque maius est, hac ratione intelligent qui his affectibus vehementer obnoxij sunt, in quanto salutis discrimine versentur, & quibus vitijs (nisi sibi studiose prospiciant) affines sint. Has igitur commoditates ex huius philosophiæ cognitione captare poterimus.

¶ Hac igitur in re illud primo loco ex Peripateticorum sententia aduersus stoicos disputantium, tenendum est, affectus nobis, non frustra à natura datos esse. Sunt enim velut calcaria quædam, & stimuli, quæ languentem aliquando naturam ad res gerendas exacuunt. Ira enim nos ad vindicatiuam iustitiam exequendam animum addit. Compassio & misericordia ad pauperes & miseros iuuandos. Honoris appetitio ad pericula pro patria subeunda, & virtutis studium. Cùm enim vni virtuti honor debeatur, hac honoris illecebra homines honoris cupidi ad virtutis amorem excitantur: similique ratione pudor & verecundia reuocant à vitijs: quòd dedecus & ignominiam pariant. Verum his affectibus homines sicut cæteris naturæ beneficijs fere abutuntur: dum illis non vt stimulis ad virtutem, sed vt magistris, & consultoribus sopita & neglecta ratione, ad res turpes abutuntur. Est tamen inter ipsos affectus latum discrimen: Quidam enim sunt vehementes & generosi; quales multorum Imperatorum, Principumque fuerunt: quibus si quis rectè vti velit, habebit planè magnos intra se ad res benè gerendas aculeos. Quo fit, vt si quis bonarum artium vehementi desiderio flagrans, se illarum studijs addicat, non durus sit: quod contra fiet, si se vitijs & cupiditatibus addixerit. Itaque affectuum vis, sicut feracissimum solum, in vtramque partem valet, siue spinas, siue segetes ferat. Sunt etiam affectus alij vehementes illi quidem, sed viles & abiecti: quales sunt hominum rudium, & barbarorum, & interim etiam mulierum. Mulier quippe animal est affectibus valde obnoxium: ideoque de illa dictu est, Aut

Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium.

Quoniam vero multi homines, atque adeo etiam gentes, & nationes huiusmodi affectus valde acres & vehementes habent, erit sanè operepretium explicare, quibus potissimum isti vitijs (nisi sibi diligenter prospiciant) affines sint. Et primum quidem sequitur eos qui sic affecti sint, minus ratione & libero arbitrio valere. Vehementes enim passiones rationem excœcare & libertatem arbitrij minuere, certum est. Hæ namque liberum post se arbitrium trahunt quemadmodum bilanci pondus additum, eam in alteram partem inclinat: quanuis non omnino libertatem adimant. Idemque de rebus non pro earum natura, sed pro affectus sui libidine iudicant: atque ita decipiuntur, quemadmodum illi qui vitro rubeo aut ceruleo oculis obiecto, cernunt. Tales enim res iudicant, quales ipsis apparent, non quales sunt. Sic animus irati iustissimam iram suam iudicat, quanuis iniustissima sit. Sic auarus pecuniam non pro eius vilitate, sed pro cupiditate sua metiens, summum ferè in ea bonum ponit. Sic ambitiosus &c. ¶ Eosdem etiam sui nimium amantes esse necesse est. Rami enim arborum ingentes, non nisi ab ingenti radice prodeũt. Cum ergo affectus omnes ab amore sui, tanquam à radice oriantur (ab hoc enim amore oritur & odium, & ira, & desiderium, & timor, & gaudium, & mœror cæteraque similia) consequens est, vt si affectus vehementes sint, vehementissimus quoque sit amor sui, qui tales parit affectus. Hic autem amor à Græcis philautia, & totius prauitatis causa esse dicitur: quem in fine seculi, cùm primis abundaturum Apostolus scripsit, cum ait. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines amantes se &c. ¶ Sequitur deinde eosdem vehementissime affectare honores, opes, & voluptates, & quidquid postremo ad corporis emolumentum spectat. Hæc enim huius inordinati amoris, vel vt ramuli, & obiecta sunt. Quisquis enim se, id est, carnem & vitam suam nimis amat, nimis quoque carnis & vitæ huius bona amat: quæ sunt, honores, opes, ac delitiæ: vnde consequitur vt vehementiores hi stimulos ad superbiam, auaritiam, atque libidinem habeant. ¶ Sequitur deinde tales difficilius eas virtutes, assequi posse, quæ in mediocritate consistunt: quæque domandis moderandisque affectibus præfectæ

I.

II.

2. Tim. 3.

III.

IIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt. Sicut enim eques difficilius subijcit equum, qui natura ferò
cior, & habenarum impatientior est: ita ratio tanto difficilius
moderatur affectus, quantò violentiores, & effrenatiores sunt.
Mediocres enim & moderati facile ad medium reducuntur, &
V. rationis habenis subijciuntur. ¶ Sequitur præterea apud tales
odia diuturna maxime esse. Quia enim odium ex amore nasci-
tur, si amor hic (vt diximus) vehemens est, vehemens quoque
ex eo odium consequi necesse est: præsertim cum odium ex eo
potissimum oriatur, quòd nobis ea quæ ardenter amamus sub-
trahuntur: quæ si nimium amantur, nimium quoque aduersus
VI. iniuriam inferentes excitatur odium. ¶ Tales præterea in ijs
quæ cupiunt, maximè ardentes, & vt ita dicam voluntarij sunt:
Vehementes enim passiones, vehementer quoque post se vo-
luntatem trahunt: difficillimè enim homo ab eo diuelli potest,
cui medullitus inhæret, cuique propensiori voluntatis studio af-
VII. fectus est quàm si illud moderate desideraret. ¶ Quo fit etiam,
vt tales difficiliores ad obediendum sint: magnoque labore à su-
perioribus regantur: cum ad obediendum aliena voluntas am-
plectenda, & propria repudianda sit: quæ quò magis sui iuris est,
VIII. eò difficilius alieno paret imperio. ¶ Sequitur præterea, vt tales
sint (quod Græci dicunt) euphantasiotati: hoc est maxime ap-
prehendentes: qui videlicet immobiliter ijs rebus quas vehe-
menter animo conceperunt, adhærent. Siquidem appetitus
sensitiuus (qui affectuum sedes est) & imaginationis vis ita si-
bi mutuo respondent, sicut voluntas & intellectus: quorum al-
ter alteri præest: & quasi cœcutientem dirigit. Quò fit, vt si ve-
hemens aliqua passio in appetitu sit, consequenter & imagina-
tionis apprehensio illi respondens, debeat simili intentione per-
durare. Scitum enim est, causas sibi inuicem causas esse, quæ
actionibus suis altera in alteram vicissim agant. Sic enim vide-
mus memoria iniuriarum iram excitari: iram autem ipsam rur-
IX. sus eandem memoriam acuere & conseruare. ¶ Hinc etiam se-
quitur tales maiora frequenter viribus suis aggredi: quia enim
affectus eorum ingentes sunt, & ferè homines affectibus pa-
reant, efficitur vt tales (nisi diuino afflatu agantur) maiora
frequenter viribus suis ordiantur. In quos illud optimè qua-
drat, quod Agesilaus rex paruulo filio acrius quàm pro ætate
hostem

hostem aggredienti dixit, Puer, aut viribus adde, aut animis de-
trahe. Fructus enim audaciæ huius sunt, vt in magnas sæpe dif-
ficultates & necessitates se ipsos coijciant: à quibus se extricare
postea nequeant: aut quod moliuntur, non assequantur: aut in
medio itinere corruentes, operisque magnitudine fracti, imper-
fecta opera relinquant. ¶ Illud etiam sequitur, vt ijdem in qui- X.
busdam nimium leues & inconstantes, in quibusdam verò per-
tinaces sint. Pertinaces quidem, cùm vehementer aliquid appre-
hendunt (vt modo explicatum est) inconstantes autem, quia cum
præcipiti affectu, & inconsulta ratione ad res aliquas temere affi-
ciantur: vbi affectus ille deferbuit, ac subsedit: ea quæ leuiter ex so
lo ceperant affectu, facile deserunt. ¶ Ex eodem quoque fonte XI.
procedit, hos ipsos & secundis, & aduersis rebus vehementer
exagitari. Vehementes enim affectus in vtramque partem valent:
ideoque prosperis & lætis rebus nimium efferuntur & dilatantur:
aduersis vero ita contrahuntur, vt vix compotes sui sint. Hæc igi-
tur tam multa & varia incommoda formidare debet, quicunque
acres & ingentes affectus à natura acceperunt.

Cæterùm quoniam vulnera iam deteximus, dignum est, vt me
dicamenta quoque in medium proferamus. Primum igitur est, vt
quisquis se ijs animi ægritudinibus grauiter laborare intelligit:
nullo modo in electione atque iudicio rerum motibus animi sui
fidat, nisi ijsdem iam sedatis atque compositis, adhibitoque ma-
turo iudicio: Sic qui vehementer iratus est, quo tempore feruet
ira, nihil decernat: quoniam hoc tempore crudelitatem ira pro
æquitate ducit, & leuissimam frequenter iniuriam in cœlum
tollit: Sicut enim qui conspicilijs vtuntur, qui res grandiores fa-
ciunt, intellectu errantem corrigunt sensum: ita qui vehemen-
tes habent affectus non debent pro libidine eorum de rebus iu-
dicium ferre, ne fallantur. Itaque res indignas non ex sua indigna
tione, nec res infensas, ex suo odio, nec periculosas ex suo metu,
nec admirandas, ex sua admiratione metiantur. Quemadmodum
enim febricitantes suspectam sitim habere solent qua laborant:
quòd intelligant illam ex morbo magis quàm ex necessitate
procedere: ita qui affectibus æstuant, suspectum habere de-
bent, quidquid illi suggesserint. ¶ Proximum verò est, vt ta-
les, quatenus fieri possit, seipsos, hoc est suum ingenium, suosque

Universidad de Deusto
Biblioteca

mores fugere semper studeant. Nulla autem commodior ratio fugiendi te, quàm si per diuinarum rerum considerationem, studiumque deuotæ orationis spiritum Dei hauriant, vt natura perfusa & informata gratia, extra se quodammodo ponatur. Itaque si te fugere vis, in Deum transi: nunquam enim te melius fugies, quam si in illum totus concesseris. Terra quidem frigida & sicca, ex natura sua ad germinandum inepta est, quæ tamen aquis irrigata, alieno humore fœcunda fit: ita, quòd in se non habet, aliunde mutuat. Simili ergo ratione, deprauatam originalis peccati tabe naturam, studeat homo reformare per gratiam. Hoc autem cùm alia multa, tum vel maxime spiritualia exercitia præstant.

¶ His ita constitutis, reliquum est, vt existimet homo se ad gloriosissimum hoc certamen vocatum: vt videlicet cum affectibus & cupiditatibus suis continenter bellum gerat: à quibus vinci turpissimum, vincere verò gloriosissimum esse ducat: quandoquidem scriptum est, Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. Ad quod plurimum iuuat Socratis exemplum imitari, qui frequenter esuriens, & sitiens à cibo potuque abstinebat, vt his velut rudumentis ad perfectam sui ipsius abnegationem & victoriam perueniret. Ille enim facilius abstinet ab illicitis, qui interdum etiam sibi à licitis temperauit. Magna enim huius operis difficultas non nisi magno studio, ac assiduo labore superanda est. Magnos autem labores maxima in cœlis præmia manent. ¶ Summa Naucleri prudentia est, in medio tempestate ita clauum regere, ne nauis cedat fluctibus. Pugnant enim aduersus eam maria, quibus prudentia gubernatoris obsistendum est. Quod autem in mari fluctus, hoc in anima nostra turbulenti affectus sunt: præsertim cum extrinsecus illata aliqua aut iniuria, aut calamitate, aut tentatione, velut flatibus quibusdam acriter concitantur: mentisque nostræ nauicülam obruere conantur. Qui autem hoc tempore, sic rationis & prudentiæ clauum temperat, vt aduersus huiusce modi vndarum impetum, pupim animæ seruet incolumem, is certe optimi & prudentissimi naucleri nomen meretur. Cæterùm cum eo res deducta est, vt nauis non obtemperet clauo, spes omnis salutis amissa est. In quo statu sunt, qui spreto rationis ductu & imperio, affectibus se regendos, imò subuertendos permiserunt, quales

Prou. 16.

plerique hominum sunt.

Incredibile dictu est, quantam vim ad rationis iudicium, euertendum omnis impotens affectus habeat. Sicut enim densissima aliqua nebula, meridianum Solis splendorem ita nonnunquam obscurat, vt ne vestigium quidem eius appareat, ita quæcunque vehemens & immoderata passio rationis lucem tantis tenebris obruit, vt vix aliquod eius vestigium, in homine relinquat. Quod quidem non obscure Salomon insinuauit, cum ait. Vinum, & mulieres apostatare faciunt sapientes. Mulieris autem nomine quamcunque vehementem & insanam cupiditatem significauit: quam vino parem esse dixit: quòd ea sapientis quoque hominis mentem obruat, & inebriet, atque omni ferè iudicio rationis expoliat. ¶ Nec hoc tantum facit, sed liberum quoque arbitrium, per se quidem naturæ vitio debile, multo adhuc debilius (vt paulò ante diximus) efficit: Quò enim affectus concitatior & potentior est: eò arbitrij electio debilior est & infirmior. Ab impetu quippe concitatæ passionis eò trahitur, quò illa propender. Cumque tota hominis dignitas, in vna ratione atque libero arbitrio sita sit (cætera enim omnia nobis cum Brutis communia sunt) dum hæc duo (quæ humanæ dignitatis arcem tenent, ita suspensa & impedita sunt) quid superest, nisi vt homo par Brutis eo tempore relinquatur? Videtis ergo quantum noceant inordinati animi motus, dum vehementius incaluerunt: quandoquidem nobilissimam creaturam ita deprimunt, & quodammodo prosternunt, vt pecudibus similem faciant? ¶ Quocirca vehementer vos etiam, atque etiam moneo fratres, vt frenos cupiditatibus vestris injiciatis, vt vigili & assidua cura affectuum vestrorum intemperantiam cohibere studeatis: nec eos vltra quàm honestatis, & officij ratio exigit, procedere sinatis. Nullam rem, quamlibet eximiam, immoderate cupiatis: non filijs, non vxoribus, non affinibus, non denique honori, opibus atque vobis etiam ipsis, immoderato amore adhæreatis. Fugiendum est enim, quicquid nimium est: & quicquid hominis mentem inebriat, & de gradu ac dignitate sua deturbat. Quæ cum dico, non hoc suadeo, vt Sthoicorum instar, sensuum & affectuum humanorum (velut marmora quædam) expertes sitis: sed vt omnium cupiditatum im-

Eccl. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

moderantiam summa cura cohibeatis, & mediocritatem omnibus in rebus seruare studeatis: in qua omnis virtutis & honestatis ratio sita est. Denique hoc ipsum moneo quòd Apostolus
1.Cor.16. ait, Hoc itaque dico fratres tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint, & quæ sequuntur. Quod perinde est ac si diceret, Vnum solum bonum incommutabile est: cætera omnia commutabilia, caduca, momentanea, fragilia: ideo in illo vno solum acquiescere, in illo spem omnem & amorem collocare debemus: cætera verò omnia indigna sunt, quibus homo nitatur, & in quibus acquiescere velit: quippe quæ baculis arundineis similia, non modo illis innitentem deludunt, sed frequêter etiam lædunt, & innitentis manum disrumpunt.

Quemadmodum cum frigus, & calor, cæterique humores ex quibus corpora nostra constant, temperamentum illud, atque mensuram retinent, quam illis naturæ conditor præscripsit, sanitas corporis, & alacritas cum sanitate viget: at si mensuræ huius terminos deserant (dum vel calor, vel frigus plus solito excrescit) morbis continuo & aduersa valetudine laboramus: sic plane in maxima pace & quiete agit animus, cum affectus nostri mensuram sibi diuina lege & ratione præscriptam seruant: grauissimo autem morbo atque doloribus anguntur, cum ea mensura relicta, temere quocunque tulit furor & impetus feruntur. Tunc enim non minus internus homo noster quatitur & torquetur, quàm cum externus noxia humorum malignitate cruciatur. ¶ Flumina quoque ingentia cum intra aluei sui ripas continentur, adeò nihil nocent, vt humanæ vitæ vsibus maximè deseruiant: at vbi aquarum inundatione aluei sui ripas prætergressa sunt, sternunt agros, sternunt sata læta, boumque labores. Sic igitur cum affectus nostri intra rationis fines, quasi intra aluei sui ripas clauduntur, multis rebus (vt initio diximus) vsui sunt: at si hos veluti cancellos rationis lege circundatos trãsgrediuntur, pestem & diram cladem, humanæ vitæ importantes dum omnia videlicet humanæ vitæ præsidia & ornamenta impetu, atque furore suo conuellunt.

Iuuen-

Iuuentus, & Senectus.

DAuid annos natus septuaginta, senectute frigescente, non poterat calefieri. Relictis autem Bersabe, Abigail, cæterisque vxoribus eius & concubinis, quæritur puella Abisac Sunamitis quæ dormiés in sinu eius, calefaceret eum. Quæ est igitur inquit Hierony. ista Sunamitis vxor & virgo: tam feruens, vt frigidum calefaceret, tam Sancta vt calentem, ad libidinem non prouocaret? Omnes penè virtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia, decrescunt cæteræ virtutes: iciunia, vigiliæ labor manuum, & (ne sermonem longius protraham) omnia quæ per corpus exercentur, fracto corpore, minora fiunt. Senectus autem eorum, qui adolescentiam suam honestis artibus instruxerunt, ætate fit doctior, & veterum studiorum dulcissimos fructus metit. Quid igitur? nonne sapientes, quoque inueniuntur adolescentes? Respondet. Adolescentia quidem multa corporis bella sustinet, & inter incentiua vitiorum & carnis titillationes quasi ignis in lignis viridibus suffocatus, suum nequit explicare fulgorem. Esse autem maximè in senibus sapientiam, exemplis probat idem quorundam Poetarum qui cigneum nescio quid, & solito dulcius, vicina morte cecinerunt. Themistocles verò cum expletis centum & septem annis, se mori cerneret, dixisse fertur, dolere se, quòd tunc egrederetur è vita, quando sapere cœpisset. Hiero. in Epist. ad Nepotianum.

Hieron. 3 *Reg.*1. *Hiero. ad Nepotia.* *Idem.*

Mature fias senex, si vis diu esse senex.

Adilon.

Solon senectutem, portum malorum esse dicebat, quòd ad eã omnia confugiant.

Solon.

Qui multum æui in vita corporis contriuerint sine vlla virtute & probitate, eos longi tẽporis pueros appellare licet, vt qui nullis disciplinis eruditi sint senectute dignis. Philon.

Philon.

Vt gaudent, qui à furiosis dominis aufugerunt: sic gaudere debent senes, qui ætatis beneficio à libidine non infestantur. Plutarchus.

Misera est senectus, quæ se oratione duntaxat defendit. Non cani, non rugæ repente authoritatem afferre possunt: sed honeste acta superior ætas, fructus authoritati præbet extremos. Cicero. in Catone maiore.

Senibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Senibus labores corporis sunt minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videntur. Idem. 1. de officijs.

COLLE. *Sapien. 4.* ¶ Senectus venerabilis est non diuturna, nec annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis, & ætas Senectutis vita immaculata. Dominus quoque Mosem admonet, vt eligat presbyteros, quos ipse sciat esse presbyteros. Sciebat enim maledictum esse puerum centum annorum.

Eccl. 25. Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde animæ illorum Pauperem superbum, diuitem mendacem, & senem fatuũ & insensatum. Quæ in iuuentute tua non congregasti, quomodo in senectute tua inuenies? Quam speciosum caniciei iudicium, & presbyteris cognoscere consilium. Quàm speciosa veteranis sapientia, & gloriosus intellectus, & consilium Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.

Christianus.

Gregor. SI veraciter Christianus esses, plus Dei iudicium, quàm voces hominis timeres. Greg. in Regis.

August. Christi ille non famulus, sed subsannator & irrisor est, qui eius se seruum dicit, cui seruire dissimulat. Aug. de vita Christia.

Non in hoc nobis nomen tantum, quòd Christiani dicimur, blandiamur: sed propter hoc etiam nos iudicandos credamus, ô nomen nobis frustra vendicemus alienum. Idem, ibidem.

Ille verè Christianus est, qui omnibus misericordiam facit: qui nulla omnino mouetur iniuria, qui alienum dolorem, tanquam proprium sentit: cuius mensam nullus pauper ignorat: qui coram hominibus inglorius habetur, vt corã Deo & Angelis glorietur: qui terrena contemnit, vt possit habere cœlestia: qui opprimi paperem se præsente non patitur: qui miseris subuenit: qui ad fletibus prouocatur alienis. Quod faciebat Paulus, cùm diceret:

1. Cor. 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Idem, ibidem.

Cui dubium, quin inter tres peccatores, imo impios, Gentilem, hæreticum, Ecclesiasticum, multo maioribus pœnis dignus sit, qui maioris fuerit dignitatis? Hiero. super Ezechielem.

Nihil christiano fœlicius, cui promittitur regnũ cœlorũ: nihil laboriosius,

laboriosius, qui de vita quotidie periclitatur: nihil fortius qui vincit Diabolum: nihil imbecillius, qui à carne superatur. Vtriusque rei exempla sunt plurima. Latro saluatur in cruce, & Iudas de Apostolatus fastigio deijcitur. Quid Solomone sapientius? attamẽ infatuatur amoribus mulierum. Bonum est sal: nullumque sacrificium absque huius aspersione suscipitur. Quod si infatuatur, foras proijcitur, Idem in Epist. ad Rusticum, Monachum.

Nos fratres charissimi, Philosophi non verbis, sed factis sumus: nec vestitu sapientiam, sed veritate præferimus: virtutũ magis conscientiam quàm iactantiam nouimus, qui non loquimur magna, sed viuimus. Cypria. *Cypria.*

Sicut serui diuitum aut procuratores, quibus vel suppellectilis copiosa, vel ampla cellaria creduntur, fideles dici nequeunt, si res traditas deuorarẽt: sic profectò mali Christiani qui res sibi à Deo traditas ac commissas corrumpunt. Quæ sunt autem ista? Quę, nisi ea, per quæ credimus. i. per quæ Christiani sumus? legem, scilicet, deinde Prophetas, tertio Euangelium, Apostolicas lectiones, ac denique nouæ regenerationis munus, & cætera sacramenta? Saluianus contra Gentes. *Saluia.*

Qui se dicit in Christo manere, debet quemadmodum ipse ambulauit, & ipse ambulare. Quod sane non modo illos qui voluptates & pompas seculi persequuntur, sed nec illos quidem imple re certum est, qui secularis amoris ius derelinquunt. Nam & qui renuntiare diuitijs videntur, non sic renuntiant, vt penitus renuntiasse videantur. Et qui putant crucem portare sic portant, vt plus habeant in cruce dignitatis, quàm in passione supplicij. Idem ibidem.

Quanuis legem sanctissimam habeamus, si tamen ea quæ Barbari facimus, Barbaris etiam deteriores sumus. Quod enim lex bona sit, nostrum non est, muneris Christi est: Quare nihil in hac re nos Christi lex adiuuat: quin potius accusat, quod sub lege positi, contra legem omnia facimus. Idem, ibidem.

Consulitur Diuus Cyprianus, debeat ne inter Christianos, qui dam histrio tolerari: Respondetque, Puto nec maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congruere; vt pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. quòd si penuriam talem & paupertatem obtendit, poterit inter alios qui alimentis *Cypria.*

Ecclesiæ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecclesiæ sustinentur, huius quoque necessitas adiuuari, si tamen contentus sit Ecclesiæ sumptibus, parcioribus quidem, sed innocentibus, & salutaribus. Quòd si illic Ecclesia non sufficit vt laborantibus præstentur alimenta, poterit se ad nos transferre: & hic quòd sibi ad victum, atque vestitum necessarium fuerit, accipere. Cyprian. in Epist.

Chrysost. Vnum tantum modo Christianus iudicat malum, solumque formidat, Domini cœlestis offensam. Chrysost.

Fidelem non solum ex communione mysterij, sed etiá ex nouitate vitæ oportet agnosci. Fidelem, sal esse conuenit, & luminare mundi: sin verò nec tibi quidem ipse luceas: nec proprium fœtorem atque putredinem detergas, quibus te indicijs fidelem potero nominare? ¶ An quia sacrati aquas fontis ingressus es? At hoc ipsum, quod tibi collatum fuerat in honorem, maioris tibi factum est causa supplicij. Honoris enim magnitudo his qui non digne viuunt honore, cumulus incipit esse pœnarum. ¶ Igitur fidelem non ab his tantum quæ ipse accipit à Deo, sed ab his quæ obtulerit ipse Deo, conuenit existimare, & vndique esse notum ac manifestum: & ab incessu, & ab aspectu, & à veste, & à voce. Nũc verò vndecunque te voluero, agnoscere inuenio te à contrarijs prædicari. Si te ex loco scire curauero, in circo te, & in foro deprehendo, vanissimis tota die rebus vacantem. Si te à veste considerem, nihil te à Scenico distare cognoscam. quòd si à comitibus, à sermone, à cibo, maior hinc accusationis materia nascitur. Vnde igitur respondemihi, fidelem te esse potero cognoscere, cùm omnia ista quæ diximus, contraria de te ferant sententiam? Et quid dicam, vtrum fidelis? Nec si homo verè sis, possum euidenter agnoscere. Quando enim vt taurus, superbis: quando in epulas vrsorum imitaris voratum, & pinguedine corpus burdonum more distendis: cum malitia camelium, lupum imiteris rapina: cum iracundis vt serpens, & atrocitate scorpionum percutias: cum subdolo insidieris vt coluber, cum veneno malignitatis armeris vt vipera, cum quasi Diabolus ipse aduersus fratres crudelia bella suscipias: qua ratione in hominum te possum numero collocare, nulla in te humanæ cernens signa naturæ? O rem plenam doloris, & lachrymarum, fidelis, & catechumini distinctionem reperire volebam, sed nec inter homines & feras quod sit discrimen inue-

nio. Quid enim te appellare debeo, feram? Sed illæ vno aliquo horum vitio tenentur: tu verò simul, in te omnia colligendo, longe ferarum irrationale stultumque transgrederis. An Diabolum te potius appellem? Sed ille, nec pecunias concupiscit, nec tyrannidi ventris obsequitur. cum igitur plurima in te vitia sint, quam in belluis, ac Dæmonibus, respondequæso, vnde te possum, hominem nuncupare? Si verò hominem nequeo, quomodo Christianum, & fidelem appellabo? Verum hoc est multo deterrimum, quòd nec istam, animi nostri deformitatem, atque fœditatem intelligimus. Et cum apud tonsorem speculo sumpto, diligentissime formam, & cæsariem cernentes, componamus, & ipsum artificem consulamus, an incomptius alicubi propensam cæsaries, reliquaque id genus: animam verò nostram, quæ non solum deformis, sed etiam ferarum omnium conformis, & quæ scilla aliqua vel chimera (vt fabulæ celebrant) effecta est, non curamus, non cernimus. Speculum verò spirituale animæ dicit idem esse vitas, & exempla sanctorum. Nemo igitur diutius in ferarum specie perseueret. Si enim seruus in domum pateris ingredi non potest, cum bellua fueris effectus, quomodo poteris ipsum etiam introire vestibulum? Chrysost. super Matthiæ. hom. 4. oper. perfec.

¶ Egrediatur populus (ait Dominus) & colligat quæ sufficiant per singulos dies, vt tentem eum vtrum ambulet in lege mea an non. Quonam modo per collectionem manna experimentum fidei & pietatis populi sumebatur? Certè, quia Dominus pollicitus erat se illis eum cibum quotidie daturum. Hoc autem fidantiam contemnerent: neque nisi quod ad præsentem diem necessarium esset, prouiderent spe cœlestis oraculi freti. Quod tamen illi non præstiterunt, qui diuinæ promissionis obliti, in diem alterum annonam colligebant. Ex quo patet, præcipuum Christiani hominis opus esse, non ab humana prudentia, sed à Dei prouidentia pendere: & magis fide & obedientia quàm terrena prudentia niti. COLLE. Exod. 16.

Quod acerbius supplicium fideles male viuentes, quã infideles propter

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter diuinorum beneficiorum abusum pendere debeant, colli
gi potest, cum ex alijs scripturæ locis, tum præcipue ex ciuitati-
bus, in quibus Dominus multas ediderat virtutes, quæ tamen non
egissent pœnitentiam. Vnde ait, Væ tibi corozaim væ tibi Beth-
Matt. 11. saida: quoniam si in Tyro & Sibone factæ fuissent virtutes &c. Ve
runtamen Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quam tibi.
Videtis ergo periculum fidelium male viuentium?

Triplex status Christianorum.

Gregor. TRes sunt modi conuersorum, scilicet inchoatio, mediet
atque perfectio. In inchoatione autem sunt, blandimenta
dulcedinis: in medio quoque tempore sunt certamina tem
tationum: ad extremum verò perfectio victoriosæ pulchritudi
nis. Prius ergo illos dulcia suscipiunt, quæ consolentur: post mo
dum amara, quæ exerceant: tunc vero suauia ac sublimia, quæ cō
firment. Greg. mor. lib. 24.

Hugo. Vt ait Ouidius, Nescio qua natale solum dulcedine cunctos d
cit, & immemores non sinit esse sui. Magnum virtutis principi
est, vt discat paulatim exercitatus animus visibilia & transitoria
primum commutare, vt post modum possit derelinquere. Delic
tus ille est adhuc, cui patria dulcis est: fortis autem iam, cui omn
solum patria est: perfectus verò, cui mundus exilium est. Hug
de S. Victo. lib. 3. Didasc. c. 2.

Clima. In ipsis abrenunciationis initijs non sine labore, & violentia
& amaritudine virtutes operamur. Cum autem iam proficere co
perimus, sine mœrore, vel certè cum minimo mœrore in ipsi
exercemur. At verò cum mortalis sensus noster fuerit absorptu
atque ab alacritate nostra superatus, tunc iam eas cum omni gau
dio, studio, & desiderio, & diuinæ charitatis flamma perficimus
Climacus.

Nouerunt omnes qui literis eruditi sunt, quæ nam sit discipli
na rudium, quæ mediocrium, & magistrorum. Intendamus tot
animo, videamusque, ne forte diutius in discendo immorati, ca
Incipien tiū alpha- betum. hucin institutis rudium inueniamur. Est autem confusionis ign
modicæ videre senes in ludum literarum proficisci. ¶ Optimum
omnibus ac salubre est hoc Alphabetum: videlicet, obedientia
ieiunium

ieiunium, cilicium, cinis, lachrymæ, confessio, silentium, humili-
tas, vigiliæ, fortitudo, frigus, labor, ærumna, contemptus, contri-
tio, obliuio illatæ contumeliæ, fraternitas, mansuetudo, fides sim-
plex omnique curiositate carens: curarum secularium abiectio,
amabile parentum odium, totius mortalis affectionis repudiatio,
simplicitas innocentiæ coniuncta, spontanea vilitas. ¶ Porrò finis Proficiē-
proficientium, ac ratio, hæc est, Inanis gloriæ & iracundiæ vaca- tium.
tio, facilis meliorum spes, quies, discretio, iudicij fixa & solida me
moria, misericordia, hospitalitas, modesta correptio, oratio omni
perturbatione libera, auaritiæ repudiatio. ¶ Eorum verò spirituū Perfecto
& corporum quæ religiose & pie in carne consummantur, hic si- rum.
nis, hæc ratio & lex est. Cor captiuatione superius, consummata,
& perfecta charitas, humilitatis fons, mentis peregrinatio, Christi
inhabitatio, lucis & orationis inuiolabilis thesaurus, diuinæ illu-
strationis copia, mortis desiderium, odium vitæ, fuga corporis,
mundi intercessor Deo vim inferens, Angelorum in ministrando
socius, scientię abyssus, mysteriorum domus, arcanorum custos,
hominum saluator, Dæmonum Deus, vitiorum dominus, domi-
nator corporis, naturæ procurator, peccatis extraneus, beatæ tran
quillitatis domicilium, imitator Domini per auxilium Domini.
Climacus. Grad. 26.

In ijs quidem qui rudes imbuuntur, lapsus corporis ex delitijs
maxime fieri solent: in mediocribus vero etiam ex elatione ani-
mi. Porrò in ijs, qui perfectioni proximiores sunt, solummodo ex
condemnatione contemptuque superbo proximi. Idem. Grad. 15.

¶ Triplicem piorum statum illa sponsæ verba designant. Veni di- COLLE.
lecte mi, egrediamur in agrum, & videamus si floruerit vinea, si Cant. 7.
flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi
vbera mea. In floribus enim (qui nondum fructus, sed fructuum
spem præbent) pœnitentium, & incipientium statum accipimus:
qui spem præbent, fore vt recte deinde viuant, qui mala sua flere
cœperunt: In fructibus vero, adultam virtutem, atque maturā in-
telligimus: quod proficientibus conuenit: In rubeo autem mali
punici colore, & flagrantem charitatis ardorem, & martyrij sitim,
ac patientiæ virtutem conuenienter accipimus: quæ sanguineo
colore significantur. Quæ quidem virtus perfectorū propria est,

Iacobo dicente, Patientia opus perfectum habet. Et Prouerb. 19. Doctrina viri per patientiam noscitur. Cùm autem fidelis anima ad hunc fœliciſsimum ſtatum ſiue charitatis perfectæ, ſiue patientiæ peruenerit, tunc illud ſpiritualiter, in anima fit: quod protinus infertur: Ibi dabo tibi vbera mea. Alij autem verterunt, amores meos. Alij vero, Ibi meum amorem totum, in te profundam. Hoc eſt, Si tu ò Sponſe, hoc meum deſiderium impleueris, tunc ego tibi monſtrabo quæcunque potero amoris inſignia: tunc ego me totam tuis amicis amplexibus offeram. Gaudebunt enim labia mea cum cantauero tibi: & anima mea quam redemiſti: ſed & lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam, tota die laudem tuã. Vtrobique autem ingens gratitudinis affectus pro eximijs muneribus à Deo perceptis deſcribitur.

Iacob. 1. *Prou.* 19. *Pſal.* 70.

Quatuor in virtute proceſſus virga illa Aaron (ſecundum Origenem) deſignare videtur. Primum enim lignum aridum germinat, deinde frondes, tum flores, ac poſtremo fructus producit. Germinare autem eſt à morte ad vitam per pœnitentiam redire: frondeſcere eſt, externum hominem ſacris ceremonijs, & moralium virtutum actibus honeſtare: flores autem emittere eſt, ſanctis interni hominis deſiderijs æſtuare, & miſericordiæ ac benignitatis operibus odorem ſuauitatis emittere. Qui autem his virtutum gradibus ad ſuperiora peruenerunt, ſalutares vtique fructus producunt: dum non modo ſuam, ſed aliorum etiam ſalutem curant. Hos autem quatuor virtutum gradus inſinuaſſe in canonica ſua Ioannes videtur, cum pueris, adoleſcentibus, iuuenibus, & ſenioribus ſcribere ſe ait.

Ioan. 2.

Incipientes.

Gregor.

CVM Pharao dimiſiſſet populum, non eos duxit Dominus per viam terræ Philiſtijm, quæ vicina eſt: reputans, ne forte pœniteret eum, ſi vidiſſet aduerſum ſe bella conſurgere, & reuerteretur in Ægyptum. Ex Ægypto itaque exeuntibus, & cito bello ſubtrahuntur: quia derelinquentibus ſeculum, quædam prius tranquillitas oſtenditur, ne in ipſa ſua teneritudine atq; inchoatione turbati, ac territi, redeant ad id, quod euaſerunt. Prius ergo ſuauitatem ſentiunt: ſecuri prius pacis quietæ nutriũtur: poſt cognitam

Exod. 16.

cognitam verò dulcedinem, tanto iam tolerabilius tentationum certamina ſuſtinent, quãto altius in Deo cognouerũt, quod amãt. Greg. mor. lib. 24.

Prius conuerſos dulcia conſolantur, poſtmodum amara exercent, demum ſublimia confirmant: ita in Ægypto fouit Deus filios Iſrael: probauit in eremo: tandem in terra promiſsionis cõfirmauit. Greg. mor. lib. 24. c. 13.

Quidam dulcedinem inchoationis putant ſublimitatem confirmationis: & ideo cum tentatio ſequitur, derelictos ſe à Deo putant. Greg. vbi ſupra.

A nouitio in ſe ipſum rigida debetur cenſura, & diſtricta ſeueritas. Ad regentem autem vel conſulentem, ſpectat paterna vel fraterna charitas & pietas lenis. Si alterum horum deſit, vel in deſide & tepido non ſpero curſus perſeuerantiam: vel in præcipiti timeo ruinam. Bernard. lib. de Amore Dei. *Bernar.*

Animalem diſcretum, nouitium prudentem, incipientem ſapiẽtem, in cella diu poſſe conſiſtere, in congregatione poſſe durare, impoſsibile eſt. Idem, ibidem.

Docendus eſt nouitius, ſic habere corpus ſuum, ſicut ægrum commendatum: cui etiam multum volenti inutilia neganda ſunt, vtilia verò etiam nolenti ingerenda. Sic de corpore ſuo agere, ſicut de non ſuo, ſed eius à quo pretio magno empti ſumus, vt glorificemus eum in corpore noſtro. Idem, ibidem.

Mentior (quod ad conſolationem noſtram dico) ſi non ex manibus huius peccatoris, monachorum nouitiorum, & conuerſorum animæ ad cœlorum gaudia euolarunt, tam liberæ, quàm liberatæ de carcere noſtræ mortalitatis. Idem in ſermo.

¶Sicut anima pueri recens nati dicitur eſſe pura potentia: quæ tamen pro magiſterio habet quidquid, in alijs videt, & audit: ita nouitius monaſterium ingrediens, velut in pura potentia eſt ad ea, quæ vita monaſtica tradit: Vnde hic quoque pro magiſterio habet, quidquid in monachorum moribus videt: hoc enim velut pro lege accipit. Quamobrem ſumma cura adhibenda eſt, vt ſemper recta & honeſta non ſolum audiat, ſed etiam videat: alioqui ſi alterum deſit, exiſtimabit planè aliter eſſe loquendum, aliter viuẽdum: niſi dicta factis conſentiant. COLLE.

Corpus animalis à corde formari incipitur, quòd cæteris membris vitam inspirat. Semina item plantarum omnium radices primum in terra iaciunt, quibus ramos deinde alant. Ita spiritualis vita à corde (hoc est ab internis exercitijs, scilicet, oratione, ac meditatione, studijsque deuotionis) incipere debet: vt ab hoc fonte ad externa virtutum officia velut succus quidam spiritualis deriuetur. Deuotio enim alacrem & promptum animum ad omne bonum reddit: & prauorum desideriorum tetros odores (qui à corde nostro exhalantur) velut vnguento pretioso aut pellit, aut minuit.

Proficientes.

Gregor. PRoficiens vires suas caute metiatur, vt quanto magnus esse cœperit, tanto sine cessatione respiciat quod fuit: ne sibi arroget quod factus est per gratiam. Greg. mor. lib. 28. c. 10.

Noli, ait Dominus, contra me de meo munere extolli. Vt in te non destruam quod construxi: ipse non cesses considerare quod reperi. Greg. vbi supra.

Bene possumus seruare quod sumus, si non negligimus pensare quod fuimus. Vnde & Deus, quia augeri infirmitatem nostrã, etiam de remedijs salutis conspicit, mẽluram nostris profectibus imponit: quatenus mens nostra dum non potest habere quod appetit, intelligat & quæ habet, non à se habere: & per ea, quæ vtiliter desunt, seruentur bona quæ adsunt. Gregor. mor. lib. 28. c. 10. Vide locum.

Amittit sæpe quæ poterat habere, qui ea ad quæ pertingere nó valet, arripere festinat. Greg. ibidem. c. 11.

August. Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id quod nó dum es. Nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti: Si autem dixisti, sufficit: peristi. August. de verbis Apost.

Tormenta animi non sentit in Ecclesia: qui non proficit, putat enim quia pax est. Sed incipiat proficere, & tunc videbit in qua pressura est: quia cum creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt, & zizania. Idem super Psal. 29.

Matt. 13.

Bernar. Nolo repente fieri summus, paulatim proficere volo. Quãtum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum pœnitentis verecundia placet. Citius placas eum, si mensuram tuam seruaueris, & altiora te ne quæsieris. Bernar. super Cant.

Minimè pro certo est bonus, qui melior esse non vult: & vbi incipis nolle fieri melior, ibi desinis etiã esse bonus. Ber. in Epist. *Bernar.*

In præstantibus rebus magna sunt ea quæ sunt optimis proxima. Cicero de Orato. *Cicero.*

Nihil est in natura rerum omnium, quod se vniuersum profundat, & quod totum repente euolet: sic omnia, quæ fiunt, quæque aguntur acerrime, leuioribus principijs natura ipsa prætexuit. Idẽ lib. 2. de Orato.

¶ Quid sibi vult, quòd in sacrificio pro gratiarum actione (de quo Leuit. 7. agitur) carnes hostiæ quæ immolantur eodem die manducantur: nec quidquam ex eis relinquitur in alteram diem? Mira sane cautio & prohibitio. Quid igitur hoc? Hac sane lege monemur nihil esse in pietatis officio procrastinandum, nihilque in alterum diem relinquendum: sed protinus vota ac debita nostra Deo reddenda. COLLE. *Leuit. 7.*

Tres præcipuè virtutes ad studium proficiendis maximè conducunt: nempe prudentia, diligentia, & humilitas. Prudẽtia enim agenda dictat, diligẽtia eadem strenuè exequitur (quæ propterea toties à Salomone in Prouerbijs commendatur) & humilitas, quę nec prudentiæ, neque diligentiæ suæ fidens, hominemque Deo subijciens, adiuuantem gratiam promeretur. Sine harum virtutũ præsidio, nemo se in spirituali vita proficere posse speret.

Inter creaturas omnes nulla est quæ cultu, labore, industria, & temporis diuturnitate maiora incrementa capiat: quàm homo. Gemmæ, & margaritæ vix vllum recipiunt incrementũ. Sol quoque, Luna, & sydera omnia, ipsique cœli eãdem modo perfectionem & nitorem retinent, quem initio conditionis suæ receperũt. Angeli verò vbi primum conditi sunt, virtutibus cunctis & sapiẽtia simul ornati fuere: neque enim ista more nostro paulatim, & per incrementa temporum adepti sunt. Homo verò ita paulatim, & per interualla temporum proficit, vt primum quidem viuat vita plantę, secundo bruti, tertio (dum infans est) partim bruti, partim hominis: quarto denique hominis: ac postremo (si cum vita, & pietate ex hac luce migrauit) viuit deinde vita Angeli. Itaque

inter cæteras creaturas & infimum,& summum locum sortiri pō-
test. Beata verò Virgo Angelis omnibus in gloria superior est.
Quocirca,dum tempus habemus,dum merendi ac proficiēdi op-
portunitas adest,nullo modo hanc spiritualis profectus occasio-
Ephes. 4. nem prætermittere debemus:donec ocurramus omnes in virum
perfectum,in mensura ætatis plenitudinis Christi.Ad hoc autem
proficiendi studium cœlestis Sponsus animam vocat,cum in Cā-
Cant. 2. ticis ait:Surge,propera amica mea,columba mea, &c. Nec semel
monuisse contentus,eadem iterum verba post pauca repetit.Sur-
ge propera,&c.

Introduxit me Rex ait sponsa in cellam vinariam.Vinum in li-
teris sanctis pro inebriante dilectione,& dilectionis comite gau-
dio spiritus accipitur.Cæterum cum videamus ex pijs hominibus
aliquos qui cum sibi ab omni capitali crimine longe absint, non-
dum tamen hac cœlesti dulcedine & dilectione inebriati sunt:
imò vix adhuc gustauerunt quàm suauis sit Dominus, facile colli
gimus,duo esse piorum genera:alterū eorum qui in hanc cellam
vinariam introducti sunt,& à Deo illuminati, gustauerūt bonum
eius verbum virtutesque seculi venturi:alterum eorum qui foris
adhuc versantur:nec ad potū & gustū,sed ad odorē quēdam qui
extra fores porrigitur,admissi sunt.Hi ergo segnes ferè in opere
Dñi torpent,nec manū suam ad fortia mittunt:sed velut humi re-
pentes,paululum,suprà naturā,supraq; cōmunem viuendi ratio-
nē,sese attollunt.At illi,qui iam in amoris atq; diuinæ dulcedinis
cellaria introducti sunt,dictu mirū est, quantū in opere Domini
ferueant,qua alacritate viā mandatorū eius currant,quàm dura &
fortia aggrediantur:quantū se supra naturam supernaturali virtu-
te incitati efferant,quā acriter aduersus propriā voluntatem,cæte-
rasque animi cupiditates & affectus dimicēt:qua fortitudine cor-
pus suū castigent,& in seruitutē redigant quā aduersum se rigidi,
quā erga alios benigni,mites,liberales & misericordes, charitate
intus feruente,reperiantur.Hæc igitur omnia charitas & charita-
tis soror spiritualis suauitas atque dulcedo facit. De qua sponsa in
Canti.Trahe me inquit post te,curremus in odore vnguentorum
tuorū.In verbo autē currendi,feruor spiritus & alacritas designa-
tur.¶Hoc ergo est primum profectus nostri signū. Est autē appo
sitissimū exēplū in venatorū canibus,qui cū nondū prędā odora-
ti sunt,

ti sunt,segnes modo hac modo illac circū cursant:Vbi vero eius
odorē persentiunt,iam nō segniter,sed rapidissimo cursu vnam
aliquā viam toto impetu sequūtur. Hoc igitur discrimine licebit
eos qui introducti sunt in cellā vinariā ab ijs, qui nondū in eā ad-
missi sunt,discernere.Quia verò adulterina quædā dulcedo(Dæ-
mone operante interdum reperitur) ideò sunt alia duo certiora
profectus nostri signa,nēpe nostri abnegatio, & ardens crucis &
laboris amor:quæ duo cœlestis magister complexus est, cum ait,
Qui vult venire post me,abneget semetipsum,tollat crucem suā, *Ioan. 16.*
& sequatur me.Cū enim his duobus affectibus natura vel maxi-
mè repugnet(quæ laboris inimica, & propriæ voluntatis amica
est)quisquis his affectibus superior est, iam supra naturam quo-
dammodo positus est:quòd singulari ac supernaturali Dei auxi-
lio fit.Quicunque ergo profectum suum examinare cupit, hæc
tria quæ diximus,expendere debet.

Hoc vel maximè piorū esse propriū in via Dei quotidie profi-
cere,& se ipsis meliores in dies fieri,declarat illa interrogatio ex
Cant.Quæ est ista quæ ascēdit sicut aurora cōsurgēs?Auroræ em *Cant.6.*
lux paulatim crescit.Quod quidē pij homines studiosissime præ-
stare debēt,deuotionē deuotioni, studiū studio,& laborē labori
quotidie iūgentes:vt sic semper in Christo adolescāt. Sicut enim
lactētes pueri cōtinuū lactis alimētū percipiētes,ad iustā magnitu
dinē paulatim perueniūt:ita qui spirituali deuotionis nutrimento
quotidie alūtur,in virtute magis ac magis crescunt & roborantur.
Hinc illud ex Prouer.Iustorum autē semita quasi lux splēdescens, *Prou. 4.*
procedit,& crescit vsque ad perfectam diem. Sic Paulus quæ re-
tro sunt oblitus,ad vlteriora se semper extendebat.

Vidit Iacob per scalam Angelos ascendentes,ac descendentes. *Gene.28.*
Nunquid(ait Bernardus)sedentem quempiam, vel stātem vidit?
Certe non:quia non habemus hic manentem ciuitatē, nec futurā
adhuc possidemus,sed inquirimus.Aut ascendas necesse est, aut
descendas:si velis stare,ruas necesse est.

Perfecti.

MAgna est pfectio sue im pfectionis cognitio.Gre.in mor. *Gregor.*
Tanto quisque perfectus est,quāto perfecte sentit do
lores alienos.Greg.vbi supra.

Ille vero perfectus est, qui ad imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valés, proximum deserit, ipse sibi testis est, quod perfecte nondum profecit. Greg. vbi supra.

Hi veraciter boni sunt, qui in bonitate persistere etiam inter malos possunt. Greg. in Mora.

August. Quantum mihi videtur, in ea quæ perficienda est iustitia, multum in hac vita ille profecit, qui quàm sit longè à perfectione iustitiæ proficiendo cognouit. Aug. de spiritu &c.

Nullus sanctus & iustus caret peccato: nec tamen ex hoc desinit esse iustus vel sanctus: cum affectu teneat sanctitatem. Idem de Eccles. dogma.

Bernar. Proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem perfectio reputatur. Quod si studere perfectior esse imperfectum est, nolle proficere, deficere est. Bernar. in Epist.

Nemo perfectus est, qui perfectior esse non appetit: & eò perfectiorem quisque se probat, quo ad maiorem tendit perfectionem. Idem in Epist.

Bonum acquirit gradum qui bene ministrauerit, meliorẽ forte, qui bene vacauerit Deo: optimum autem, qui perfectus est in vtroque. Idem in sermo.

Hugo. Tranquilla conscientia est, quæ omnibus est dulcis, nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad benevolentiam, quibus potest ad beneficientiam: cui Deus nec sua peccata imputat, quia non fecit, nec aliena, quia non approbauit. Hugo lib. 2. de anima.

Conscientia bona titulus est religiones, templum Solomonis, ager benedictionis, hortus delitiarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, arca fœderis, thesaurus regis, aula Dei, habitaculum Spiritus sancti, liber signatus & clausus, in die iudicij aperiendus. Ibidem.

Diony. Quosdam cernimus hic iam Dei consortio, & familiaritate beatos: qui ab affectu materialium rerum longissime recedunt: atque ex præsenti vita futuræ primitias sumunt: inter homines Angelico more conuersati. Diony. Epist. 9.

Cicero. Omnia præclara, rara: nec quicquam difficilius quam reperire quod sit omni ex parte in suo genere perfectum. Cicer. in Lelio. In omni

In omni arte, vel studio, vel quauis scientia, optimũ quidque, rarissimum. Idem. 2. de finibus.

Quod præclarum idem arduum. Idem. 3. Tuscu.

Rebus maximis difficultatem ipsa natura proposuit. Idem. 1. offici.

¶ Cani prodúnt senectutem hominis: patiẽtia vero & comes prudentiæ patientia, virilis atque perfectæ virtutis ætatem & maturitatem præfert. Puerorum enim est imbecillitas & ignorantia: virorum autem fortitudo & prudentia: quamdiu ergo homo neq; prudens, neque patiens est, adhuc puer in virtute est. COLLE.

Summa rationalis creaturæ perfectio est, principio suo coniungi, illique (quatenus liceat) assimilari. Quò enim fuerit illi similior, eò erit & perfectior. Hanc similitudinem assequutus erat ille qui dicebat, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Propter quod etiam ait, Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me christus. Vnde si quis Pauli vitam & mores considerasset, magis in illo Christum, quàm Paulum agnosceret. Extincto enim penè Paulo, Christus in Paulo viuebat, & in eo operabatur. Hoc autem fit cũ spiritus Christi ita se se viribus animæ insinuat, vt magis Christi puritatem, quàm propriam referat naturam. Hoc in electuarijs aperte videmus: quæ vbi multo saccaro admixta, & ad ignẽ decocta sunt, magis saccari saporem, quàm suum proprium referunt. Quisquis enim ad hunc diuinæ similitudinis gradum aspirat, oportet vt vires omnes animæ suæ, ac præcipue intellectum & voluntatem (quibus potissimum Deum attingimus) ad ipsum semper (quatenus liceat) erectas atque patentes habeat: vt ita diuinis desuper splendoribus irradietur & perfundatur, & (si ita loqui fas est) quodammodo deificetur: videlicet implés, quod idem Apostolus ait, Nos autem reuelata facie gloriam Domini speculantes: hoc est, in anima nostra, (velut in puro quodam speculo diuinæ lucis claritatem recipientes) in eandem imaginem transformamur. Ex quo quidem munere ipsa etiam externi hominis species, vultus, sermo, & habitus, diuinum quiddã spirare videntur: vt appareat in eo qui sic affectus est, magis gratiã quàm naturam: magisque spiritum apparere, quàm carnem. Denique illud conspici, quod Ioannes ait. Qui non ex sanguinibus &c, sed ex Deo

I. Cor. 4. *Galat. 4.* *2. Cor. 3.* *Ioan. 1.*

ex Deo nati sunt. Hoc est, non hominum, sed Dei (cuius filij effecti sunt) mores, & puritatem referunt.

Tria virtutum officia difficillime etiam in viris bonis hodie reperiuntur: videlicet spes viuida in periculis, patientia in iniurijs & abnegatio propriæ voluntatis. Quare dubitandum nō est, hæc tria esse perfectionis inditia maxima.

Quidam quanuis huius vitæ negotijs vsibusque deseruiant, ante omnia tamen Deum diligere, & illi soli placere curant: dum omnia ad illius gloriam & obsequium referunt. Hi plane cum Dauide merito dicere possunt: In capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam *Psal. 39.* in medio cordis mei. Hæc enim diuinæ legis seruandæ cura, in medio, hoc est, in summo cordis mei loco sita est: cætera verò non in medio, sed velut in angulis quodammodo & lateribus mei cordis hærent. Alij verò sunt, qui vlterius progressi, non hoc tantum agunt, vt hæc vna cura principem in corde suo locum teneat: sed vt nulla alia cura, nullumque aliud negotium in eis dominetur: qui videlicet omnibus mundi curis renuntiantes, hoc vnum (quod solum Dominus necessarium appellauit) curant. Illi ergo sacrificium, isti verò perfectum Domino offe- *Matt. 3.* runt holocaustum. Quorum vitam exprimit Euangelicus ille negotiator, qui inuenta vna pretiosa Margarita vendidit omnia quæ habuit, &c. vt hoc ipsum autem plenius intelligamus, sciendū est, quòd in hostijs legalibus quædam holocausta, quædam vero hostiæ pacificæ dicebantur. Holocausta tota in altari cremabantur. Hostiarum autem pacificarum solis adipibus & renibus incensis, cætera in Sacerdotum seu sacrificantium cedebant vsum. His autem duobus sacrificiorum generibus, duo conuersationum genera perfectorum, scilicet, & imperfectorum designantur. Perfecti sunt, qui se totos Deo obtulerunt, imperfecti autem ij, quorū carnes nondum spirituali feruore assatæ & consumptæ sunt: qui tantum adipem & renes, hoc est, intimum amorem, & charitatis visceram Deo offerunt, quem super omnia diligunt. ¶ Ritus autem *Leui. 1.* offerendi holocausti hic erat, Detracta (inquit Dominus) pelle hostiæ, artus in frustra concident, & subijcient in altari ignem, struent lignorum ante compositā, membra quæ cesa sunt, desuper ordinantes. Quæ verò sint ordinãda exequitur dicens. Caput scilicet, & omnia

& omnia quæ adhærent iecori, intestinis & pedibus prius aqua lotis. Quis hic omnia mysterijs vacare credat? Quid autem per hęc significare Dominus voluerit, breuiter exponamus. Et primū quidem holocausto pellis detrahitur, cum hi qui perfectam aggrediuntur vitam, veterem hominem exuunt cum actibus suis, & nouum induunt, qui secundum Deum creatus est: Pellis etiam detrahitur, cùm omnibus seculi opibus repudiatis, nudus homo nudum sequitur Saluatorem. ¶ Ignis verò in altari nostro subijcitur, si à nobis, ibidem prius lignorum strues anteponatur. Ignis iste charitas est: quæ per Spiritum sanctum tribuitur, Si ergo ligna cō gesseris, ipse subijciet ignem suum. Ligna autem sunt cogitationes sanctæ, quæ calorem diuini spiritus concipiunt & nutriūt, iuxta propheticum illud, In meditatione mea exardescet ignis. Mē- *Psal. 38.* bra porro sunt actiones nostræ: quas ordinare debemus. Est enim quidam in ipsis actionibus ordo, vt videlicet inferioribus superiora & nobiliora præponantur: atque vbi maior fuerit vtilitas, maior solicitudo impendatur. Inter hæc autem membra, caput hostiæ præcipue ordinandum est. Caput autem hoc, intētio est: quæ in omni opere obtinet principatum. Hæc igitur iuxta Dominicū mandatum simplex, & pura sit: ne si impura fuerit, totum operis nostri corpus tenebrosum fiat. ¶ Adipes verò quæ iecori adhærent, affectus interni sunt: qui diuino igne inflammari debent. Intestina vero, interiores animæ nostræ vires sunt, in quibus dum multa inutilia, siue etiam noxia versamus, quasi stercora in vētre portamus: ideoque lauari præcipiuntur. Pedes vero animæ desideria nostra sunt: qui quoniam terræ adhærent, expiatione & ablutione indigent, dicēte Dño, Qui lotus est, non indiget nisi vt pe- *Ioan. 13.* des tantum lauet. Danda enim perfectis viris opera est, vt nihil carnale, nihil terrenum cōcupiscant: vt perfectum Deo holocaustum efficiantur. Quisquis igitur hæc omnia recte perfecerit vere tanquam suauissimi odoris holocaustum seipsum offeret Deo: cui non fumus pecudum, sed virtutum odor gratissimus est.

Propriū pudicæ, & sanctæ vxoris est, se totā viri sui obsequio & volūtati tradere: & omnia rursus quibus ipsa egetà viro petere, & ab eo fidēter expectare. Hæc duo propria eius animæ esse debēt, quæ se in legitimā Christi spōsam cōsecrauit. Hoc est etiā verum Dei holocaustū fieri, & seipsum in spirituale Nazareū cōsecrare.

Monachus.

Monachus.

Gregor. MElius est de ouili Dominico morbosam ouem eijcere, quam vnius vitio sanas amittere. Greg. in Reg.

Sæpe de vita proximorum querimur, mutare locum conamur & secretum vitæ remotioris eligere: videlicet ignorantes, quia si desit spiritus, non adiuuat locus. Iste enim Loth de quo Gene. 19. loquimur in Sodomis sanctus extitit, in monte peccauit. Quod autem loca mentem non mutent, ipse humani generis primus testatur parens: qui & in paradyso cecidit, sed minus sunt omnia quæ loquimur ex terra. Nam si locus saluare potuisset, Sathan de cœlo non caderet. Greg. super Ezech. hom. 9.

Plerumque nauem incaute religatam etiam de sinu tuti littoris vnda excutit, cum tempestas excrescit. Repente me sub prætextu Ecclesiastici ordinis in causarum secularium pelago reperi, & quietem monasterij quam habendo fortiter tenui, quã stricte tenenda fuerit, perdendo cognoui. Grego. in prefatione Moral.

Auguſt. Ex quo Deo seruire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasterijs profecerunt: ita non sum expertus peiores, quam qui in monasterijs ceciderunt. Aug. in Epist.

Cum quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed consilio monitus vouit: tanto magis fraudati voti auget iniquitatem. Idem in lib. de viduis.

Hierony. Monachus non docẽtis, sed plãgentis habet officiũ qui vel sero mundũ lugeat, & Dñi sui semper pauidus præstoletur aduentũ: qui sciens imbecillitatem suã, & vas fragile quod portat, timet offendere, ne impingat, & corruat, & frangatur. Vnde & mulierum maxime iuuencularũ vitat aspectum, & in tantum castigator sui est, vt etiam quæ tuta sunt pertimescat. Hiero. in Epist.

Monachus qui Christum desiderat, nihil aliud dignatur: sed est ei cella pro paradyso, variarum scripturarum dona decerpsis vtitur delitijs, harum fruitur amplexu. Idem.

Pallor cum humilitate, & maceries, honos est monachi. Ex vitis patrum.

Prima virtus monachi est, contemnere hominum iudicia, & Galat. 1. semper Apostoli recordari dicentis, si hominibus placerem Christi seruus non essem. Idem ad Pagmachi.

Perfe-

Perfectus seruus Christi, nihil præter Christũ habet: aut si quid præter Christum habet, perfectus non est dicente Domino. Nemo potest duobus Dominis seruire &c. & audet quisquam mendacem Christũ facere, Mammonæ & Domino seruiendo? idem in Episto. ad Heliod. Luc. 16.

Nonnulli sunt ditiores monachi, quam fuerant ante seculares: qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo habere non poterant, vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mundus tenuit ante mendicos. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio & cibario pane rugientem satiare ventrem poteram, nunc similam & mella fastidio: noui & genera & nomina piscium & saporibus auium discerno prouincias. ¶ Addit deinde Hieronymus. Solos sacerdotes & monachos illo tempore per leges principum, ab hæreditatis iure prohiberi. Nec de lege (inquit) doleo, sed cur meruerimus hanc legem. Bonum est cauterium, sed quo mihi vulnus, vt indigeam cauterio? Idem in Epist. ad Nepotia.

Sunt & inter monachos quidam, qui sublatis in altum humeris, stupentibusque in terram oculis, tumentia verba trutinãtur. Quibus si præconem addideris, putes incedere præfecturam. Sũt qui humore cellarum, & immoderatis ieiunijs, tædio solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus ac noctibus auribus suis personãt, vertuntur in melancholiam, & Hippocratis magis fomentis, quã nostris monitis indigent. Plerique artibus & negotiationibus pristinis carere non possunt, mutatisque nominibus institorum eadem exercent cõmercia, non victum & vestitum, quod Apostolus præcipit, sed maiora quam seculi homines emolumenta sectantes. Idẽ ad Rusticum monach.

Laudat Hieronymus Demetriadem virginem, quod omnia prædia sua quæ erant amplissima sibi vni à parentibus derelicta, vendiderit ad monasteria pauperum alenda. Accusatque hoc in loco patrem quendam, qui exiguo patrimonio Sponso Christo copulauerit duas filias. Cæterum familiam summamque diuitiarum copiam cum alijs, quas terrenis sponsis copulare decreuerat, liberalissime distribuit. Idem ad Demetriadem.

Parum timet diabolus ieiunantes, vigilantes, continentes: quia Bernar. tam de istis quam de illis multos traxit in laqueum ruinæ: sed cõcordes

cordes & vnanimiter viuentes in domo domini, coniuncti Deo & sibi per vinculum charitatis: hi dolorem, hi timorem, hi liuoré Diabolo ingerunt. Bernar. in sermo.

Sunt tepidi quidam, & animales religiosi, quorum obedientia sine deuotione, sermo sine circunspectione, oratio sine cordis intentione, lectio sine ædificatione. Idem in sermo.

Magna est confusio, & magna valde, quod ardentius seculares pernicioſa desiderant, quam nos vtilia: citius illi ad mortem properant, quam nos ad vitam. Ibid.

Bernardus super illo verbo. Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit, sic ait. Exteriorem superficiem intuēs religiosus malus, salua sibi omnia suspicatur, non sentiens vermem occultū, qui omnia interiora corrodit. Manet tonsura, vestis necdum mutata est, ieiuniorum regula custoditur, statutis psallitur horis: sed cor eorum longe est à me, dicit Dominus. Idem ibidem.

Ecce inter monachos parcitas putatur auaritia, sobrietas austeritas, silentium tristitia reputatur. Econtra remissio, discretio dicitur, effusio liberalitas, loquacitas affabilitas, cachinnatio iucunditas: mollicies vestimentorum & equorum fastus, honestas: lectorum superfluus cultus, munditia. Idem in Apolog.

Omnes nimirum ex quo monachi sumus, infirmos stomachos habemus: & tam necessarium Apostoli de vino vtendo cōsilium non negligimus: modico tamen, quod ille præmisit, nescio tamen cur prætermisso. Idem ibidem.

Quæritur ad induendum non quod vtilius, sed quod subtilius inuenitur: non quod repellat frigus, sed quod superbiæ competat: non denique iuxta regulam quod vilius comparari potest, sed quod venustius, imo vanius poterit ostentari. Heu me miserum qualemcunque monachum, cur adhuc viuo? Tædet animam videre, ad hoc deueniſſe ordinem nostrum sanctum. Idem ibidem.

Miles & monachus ex eodem panno partiuntur sibi clamydem & cucullam. Idem ibidem.

Nihil turpius, quam monachus per vrbes & castella discurrens, nisi cum hoc charitas cogat, quæ operit multitudinem peccatorum. Idem in serm.

Conuolate ad vrbes refugij, vbi positis & de præteritis agere pœnitentiam, & in præsenti obtinere gratiam, & futuram gloriam fœliciter præstolari. Non vos retardet conscientia peccatorum: quia vbi illa abundarunt, superabundare gratia consueuit. Non pœnitentiæ austeritas ipsa deterreat: nec enim condignæ sunt passiones huius temporis, ad præteritam culpam quæ remittitur, non ad præsentem consolationem quæ remittitur, non ad futuram gloriam quæ promittitur. Idem in sermo.

Moriens vix vnquam aliquis à cella in infernum descendit, quia vix vnquam nisi cœlo prædestinatus in ea vsque ad mortem persistit. Idem in Epistо.

Experto credite, quia hæc via quanto arctior, quanto molestior videtur in ingressu: tanto latior, tanto iucundior inuenitur in progressu. Idem ibidem.

Vita confert meritum, locus non facit beatum. Idem ibidem.

Fœlix domus & beata semper congregatio, vbi de Maria conqueritur Martha. Nam Mariam Marthæ æmulari indignū prorsus est. Idem ibidem.

Multo facilius reperies multos seculares conuerti ad bonum, quam vnum quempiam de religiosis transire ad melius. Rarissima auis in terris est, qui de gradu quem forte in religione semel attigerit, vel parum ascendat. Idem ibidem.

Labor, & latebræ, & voluntaria paupertas, hæc sunt monachorum insignia: hæc vitam solent nobilitare monasticam: Nostri autem oculi omne sublime vident: nostri pedes omne forum circumeunt: nostræ linguæ in omnibus audiuntur concilijs: nostræ manus omnino diripiunt patrimonium. Idem in quadam Epistо.

Legumina (inquit) vētosa sunt: caseus stomachū grauat: lac capiti nocet: potum aquæ nō sustinet pectus: caules nutriunt melancholiam: cholerā porro accendunt: pisces de stagno aut de lutuosa aqua meæ penitus cōplexioni non cōgruunt: quale est hoc: vt in omnibus fluuijs, agris, hortis, cellarijs reperiri vix possit, quod cōmedas? Puta te quæso monachū esse non medicum: nec de cōplexione iudicandū, sed de professione. Parce obsecro primū quieti tuæ, parce conscientiæ, conscientiæ non dico tuæ, sed alterius scilicet qui prope te sedens & edens de tua singularitate murmurat, & de

& de tua ſuperſtitione ſcandalizatur. Idem ſuper Cantic. ſermo.30.

Video quiddam (quod ſine dolore videri non debet) poſt aggreſſam Chriſti militiam, rurſus implicari ſecularibus, rurſus terrenis cupiditatibus immergi: cum magna cura erigere muros, & negligere mores: ſub prætextu quoque communis vtilitatis vendere diuitibus, & matronis ſalutationes: ſed & contra ſuba imperatoris edictum concupiſcere aliena, & ſua cum lite repete re: ita nec ſe mundo, nec ſibi mundum crucifixerunt: vt qui ante vix in ſuo vico vel oppido cogniti fuerunt, modo circumeuntes prouincias, & curias frequentantes, regum notitias, principum, familiaritates aſſecuti ſunt. Idem hom.4. ſup. Miſſus eſt.

Inhumane redarguis opera eorum, quorum refugis onera: te merarie obiungat virum reuertentem de prælio mulier nens in domo. Dico enim, ſi is qui de clauſtro eſt, eum qui verſatur in pulo interdum minus diſcrete, minusve circunſpecte ſe ſe age deprehenderit, verbi gratia: in verbo, in cibo, in riſu, in ira, in iu cio, non ad iudicandum confeſtim proſiliat: ſed meminerit ſ ptum, Melior eſt iniquitas viri, quàm mulier benefaciens. Na tu, qui in tui cuſtodia vigilas, benefacis: ſed qui iuuat multos, m lius facit & virilius. Quod ſi implere non ſufficit abſque alte inæqualitate vitæ & conuerſationis ſuæ, memento quia charit operit multitudinem peccatorum. Idem ſup. Cant. ſer. 12.

Tu qui in congregatione es, bene viue, ordinabiliter, ſociabi liter, & humiliter: ordinabiliter tibi, ſociabiliter proximo, hum ter Deo. Idem in ſermo.

Clauſtralis paradyſus ad ſuauem ſpirans auſtri clementiã, qu ſi tot floribus vernat, quot virtutibus abundat. Dum enim Dia lus officinas fratrũ circuit: debet eũ fugare ab oratorio deuot & refectorio lectio, à dormitorio ſtramenta vilia, à capitulo pa tia. Idem in Epiſt.

Non vultis eſſe contenti communi vita, non ſufficit vobis re gulare ieiunium, non ſolennes vigiliæ, non impoſita diſcipli non menſura, quam vobis partimur in veſtimentis vel alimen priuata præfertis communibus, qui veſtri curam ſemel nobis er didiſtis, quid rurſum vos de vobis intromittitis? Nam illam, q toties Deum conſcientijs veſtris teſtibus offendiſtis, propri ſcilic

ſcilicet voluntatem veſtram: ecce iterum magiſtram habetis non me? Illa vos docet naturæ non parcere, rationi non acquieſcere: ſe niorum conſilio vel exemplo non obtemperare, nobis non obedire: An ignoratis, quia melior eſt obedientia, quam victimæ? Nõ legiſtis in regula veſtra, quòd quidquid fit ſine voluntate vel cõſenſu ſpiritualis patris, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi. Idẽ ſuper Cant. ſer. 29.

Si quid religionis oritur, quicumque reſiſtit, quicumque repugnat, plane cum Ægyptijs paruulos Iſraelitici germinis necare conatur: imo cum Herode naſcentem perſequitur Saluatorem. Idẽ in ſermo.

Malum quod nemo videt, nemo arguit. Vbi autem non timetur reprehenſor, ſecurus accedit tentator, licentius perpetratur iniquitas. In conuentu vero, ſi qua bona agis, nemo prohibet. Malum autem facere ſi vis, non licet. Si ergo de fatuis virginibus es, congregatio tibi neceſſaria eſt, ſi de prudentibus, tu cõgregationi. Idem ad Sophiam virginem.

Duodecim ſunt abuſiones clauſtri, quibus tota religionis ſumma corrumpitur, ſcilicet prælatus negligens, diſcipulus inobediens, iuuenis otioſus, ſenex obſtinatus, monachus curialis, religioſus cauſidicus, habitus pretioſus, cibus exquiſitus, rumor in clauſtro, lis in capitulo, diſſolutio in choro, irreuerentia iuxta altare. Hugo lib.2. de clauſ. animæ. *Hugo.*

Vulpina plane conſcientia, tepida conuerſatio, animalis cogitatio, ficta confeſsio, breuis & rara compunctio, obedientia ſine deuotione, oratio ſine intentione, lectio ſine ædificatione, ſermo ſine conſcriptione. Idem lib.1. de Anima.

Monachi ſibi clauſtra faciunt, quibus homo exterior teneri poſsit, ſed vtinam clauſtra facerent, quibus homo interior ordinate teneretur. Idem de clauſ. animæ lib.2.

In choro ſum corpore, & aliquo negotio mente: nũc intus maneo, nunc foris exeo: aliud canto, & aliud cogito: pſalmodiæ verba profero, & pſalmodiæ ſenſum non attendo: ſed mente vagus, habitu diſſolutus, oculis attonitus, huc & illuc proſpiciens, quæcunque ibi geruntur perluſtro & perſpicio: habitũ monachi, non conuerſationem habens, in magna corona & ampla cuculla ſalua mihi omnia exiſtimo. Idem ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si vis esse monachus curialis, laudas quod non debes, defendis quod non expedit: operaris quod non licet, loqueris quod nō decet. Idem lib. 12. de Abus.

Si monachus es, quid facis in turba? si amas silentium cur declamantibus assiduè interesse delectaris? Tu semper ieiunijs & fletibus insistere debes, & tu Philosophiam quæris. Simplicitas monachi, philosophia eius est, sed docere (inquis) alios volo: non est tuum docere, sed plangere. Si tamen doctor esse desideras, audi quid facis. Vilitas habitus tui, & simplicitas vultus, innocentia vitæ, & sanctitas conuersationis tuæ, docere habent homines. Idem ibidem.

Pone (inquit) ori meo custodiam, & ostium circunstantiæ labijs meis. Ostium dixit, non murum. Si enim murus poneretur, loquendi licentia omnino negari videretur. Sed ostium ponitur quod tempore & loco clauditur, & aperitur. Est tempus & locus tacendi, & loquendi. Aperitur itaque ostium hora constituta: scilicet in claustro lectioni: in capitulo confessioni: in Ecclesia orationi. Item clauditur ostium in claustro confabulationi, in capitulo contentioni, in Ecclesia vanæ modulationi. Idem lib. de 12. Abuss.

Isidor. Summa monachi virtus humilitas: summum vitium eius superbia. Isidor. de summo bono.

Tunc se quisque monachum iudicet, quando se minimum existimauerit, etiam si opera maiora virtutum gesserit. Idem ibidem.

Euseb. Emisse. Verus religiosus debet esse neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, impatiens honoris, pauper in pecunia, diues in conscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia. Euseb. in sermo.

Quid nobis habitationis huius secretum prodest, quando tyrannico dominatu malitia regnat in nobis, quando ira superequitat, quando maiorem metum in nobis humanus oculus, quam diuinus injicit: quando nos illi laudabiles eremitæ qui extra mundum esse nos credimus, per diuersarum passionum vitia, mundū intra nos inclusum tenemus? Quid prodest, si locus quietis tantum corporaliter teneatur, & inquietudo in corde versetur? Quid inquā prodest, si in habitatione silentium sit, & in habitatoribus vitiorum

vitiorum tumultus, & colluctatio passionum? Si exteriora nostra serenitas teneat, & interiora tempestas? Idem ad monach. ho. 4.

Gratis nobis de cruce & corporis afflictione blandimur si exterior homo noster sanctis laboribus exercetur, & à passionibus non curatur interior: sic est, quomodo si aliquis statuam facit à foris auream, ab intus luteam: vel quomodo si domus magnifica arte constructa à foris pulcherrimis coloribus depicta videatur, & ab intus serpentibus & scorpionibus plena sit. Quid prodest, quod affligis corpus tuum, quando nihil proficit cor tuū? Ieiunare & vigilare, & mores non corrigere sic est, quomodo si aliquis extra vineam, aut circa vineam, extirpet, & colat, vineam ipsam desertam atque incultam derelinquat, vt spinas atque tribulos germinet. Idem ibidem.

Sufficere nobis putamus, quod locum habitūque mutauimus, quod hic aliquantulum temporis viximus: spem omnem in anorum numero collocantes. Idem hom. 5.

Videte vocationem vestram fratres charissimi, venire ad eremum, summa perfectio est: non perfectè in eremo viuere, summa damnatio est. Et mox, si exteriora serenitas teneat, & interiora tempestas. Solemus annos nostros & temporum spatia, quibus nunc viuimus, supputamus. Non te fallat quicunque ille es, numerus dierum, quos hic relicto corporaliter seculo cōsumpsisti. Illum tantum diem vixisse te computa, in quo voluntates proprias abnegasti, in quo malis desiderijs restitisti, quem sine vlla regulæ transgressione duxisti. Illum diem vixisse te computa, qui puritatis & sanctæ meditationis habuit lucem, quem non conuersatio tenebrosa mutauit in noctem. Illum inquam applica ad vitam tuam, cuius vsus peruenit ad animam tuam. Idem ibidem hom. 9.

Sic debet monachus vndique seipsum circunspicere, & immobilem tenere animi oculum ad suam custodiam, quasi si per medios laqueos semper incedat. Athanasius. *Athana.*

Martyres quidem sæpe vel vno temporis momento cum certassent, perfectionem assecuti sunt: at monachorum vita singulis diebus per Christū certans, martyr est: idest, testimoniū Christo dicit, non aduersus sanguinem & carnem in acie instructa: sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi

Universidad de Deusto. Biblioteca

dominos, rectores tenebrarum harum aduersus spirituales astutias, vsque ad vltimum spiritum certamen habens, & certat, & coronatur armatura Dei induta. Idem.

Monachis delitiæ sunt continentia, & actio: otium, & gloria à nemine cognosci. Grego. Nisse. *Gregor. Nisse.*

Vides istos opibus & domibus carentes, excarnes, exiles, & exangues, etiam Deo hac ratione appropinquantes illotis pedibus, & humi cubantes: qui infra cum sint, inferiora superant, & inter homines supra humanam conditionem sunt: vinctos & liberos: detentos, & tamen non teneri: quorum in mundo nihil est, & omnia supra mundum: quorum duplex est vita, altera quæ despicitur, altera quæ appetitur: qui per mortificationem sunt immortales, qui per solutionem Deo copulati & apti sunt: quorum sunt fontes lucis, & quorum iam sunt irradiationes, quorum Angelicæ psalmodiæ, & per noctes stationes, & mentis ad Deum raptæ peregrinatio, quorum denique purgatio, quorumque repurgatio est. Theolog. *Theolog.*

Nõ est pietas in rebus paruis, nec philosophia in vultus demissione, sed in animi firmitate, & cogitationis puritate, & vera ad res honestas propensione. Idem.

Monachus est ordo & status Angelicus in corpore materiali & sordido consummatus. Monachus est, qui solum ad Deũ acie mentis intentus, illum semper orat, in omni tempore, & loco, & re. Monachus est, perpetua naturæ violentia, sensuumque vigilantissima & indefessa custodia. Monachus est castificatum corpus expiatum os, animusque diuino semper lumine irradiatus. Monachus est afflictus & mœrens animus: qui iugi mortis memoria siue vigilans, siue obdormiens, seipsum semper exercet. Clima. Grad. 1. *Clima.*

Quicunque in congregationibus degimus, aduersus omnia quidem, sed contra hæc duo præcipue vitia horis singulis pugnare debemus: aduersum insaniam ventris, atque iracundiam. Hæc enim in turba fratrum proprijs materijs abundat. Ibidem.

Monachorum quidem lux Angeli sunt, cunctorum autẽ mortalium lux monastica est disciplina. Curent ergo summa ope fieri omnibus optima forma: neque vllam cuiquam dent offensionem &c. Idem Grad. 26.

Nos

Nos ex duobus exemplis eorum: qui terrena & infima purgare solent, duas conuenientissime purgationes eorum: qui superna sapiunt colligimus: Et fullonum quidem officinam (exempli causa) dicimus cœnobium secundum Deum: quod sordes & crassitudinem, atque turpitudinem animæ diluit, atque resecat. Tingentium vero officina est. Anachorisis ijs qui in cœnobio exercitatione lasciuiam, & memoriam iniuriarum, & iracundiam deposuerunt: iamque ex ea ad quietem solitudinis migrarunt. Idem de discretione ad discernendum facile.

Cœlibatus iugum nulli imponas: res enim est periculosa, & custoditu difficilis, quando per necessitatem contigerit. Ignatius. *Ignatius.*

Iunioribus nuptias concede, antequam meretricijs amoribus implicentur. Idem.

Vt si grammaticum se professus quispiam, barbarè loquatur, aut si absurde canat is, qui se velit haberi musicũ, hoc turpius est, quod in eo ipse peccat, cuius profitetur scientiam: sic philosophus in ratione vitæ peccans, hoc turpius est, quod in officio, cuius magister esse vult, labitur, artemque vitæ professus, delinquit in vita. Cicer. 2. Tuscu.

¶ Vita monastica bonis paradysus, malis tormentum est: Huius rei causa est, quòd res omnes summa cura se in suo esse conseruare nituntur, & studiose quæ ad hoc necessaria sunt quęrunt. Quo fit vt viri spirituales diligenter ea quæ ad regularis vitæ institutũ pertinent, seruare studeant: quoniam hisce rebus in vita spirituali maxime conseruantur: quod ipsi magnopere concupiscunt: ideoque illis regularis vita præcepta, non oneri sed voluptati sunt. At contra carnales quia in carnali vita conseruari student, carnalia opera appetunt: quæ ad hoc deseruiunt: spiritualia vero fastidiunt, quæ illis aduersantur. Ideoque illis monastica vita tormentum est, quæ spiritualibus vt dixi viris paradysus delitiarum est. COLLE.

Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus. Nemo vafris quæ ad sacra ministeria consecrata sunt, in alios vsus conuertit. Cũ ergo monachi diuinis rebus, velut sacra vasa addicti sint, sicut nec vasa sacra prophanari, ita nec ipsos secularibus negotijs occupari decet. *2. Tim. 2.*

In holocausto Domini quod ex pecoribus est, solum licet offerre masculum: in hostia vero pacificorum, & mas & fœmina offerri possunt. Quid sibi vult differentia hæc? Quid in his religionis? Holocaustum viros perfectos, qui se & omnia sua nihil sibi relinquentes Domino obtulerunt repræsentat. Hostiæ verò pacificorum imperfectos designat, qui solum adipem, hoc est interiora amoris viscera Deo offerunt, reliqua sibi reseruantes. Ad illam autem oblationem masculus tantum, hoc est, masculinus & fortis animus eligitur: ad hanc autem quæ imperfectorum est, & mas & fœmina admittuntur: quoniam imbecilles etiam & infirmi hoc Domino sacrificium offerre possunt.

Nemo aut locorum opportunitati aut professionis suæ dignitati nimium fidat. Sancta enim professio neminem sanctum efficit, sed obligat tamen ad sanctitatem. Loth in ciuitate iustus, in monte deliquit. *Gene.19.*

Diabolus sub vmbra dormire dicitur, in secreto calami. Calamus, foris quidem nitidus, intus vacuus, & ideo sonorus est. Qua specie quid aliud quàm vel mali clerici vel monachi designantur? Nitent enim exterius habitu & religionis specie, sonant autē frequenti vsu diuinæ laudis modulatione, intus autem veræ pietatis & charitatis succo inanes & vacui sunt.

Renuntiatio.

Gregor. SI nihil in hoc mundo amando possidetis, etiam possidendo cuncta relinquitis. Greg. in hom.

Qui cœlestis vitæ dulcedinem inquantum possibilitas admittit, perfecte cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta relinquit. Idem.

Multa relinquitis si desiderijs renunciatis. Exteriora etenim nostra Domino quamlibet parua sufficiunt: cor namque & non substantiam pensat: nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Idem in homil.

Laboriosum non est homini relinquere sua, sed valde laboriosum est relinquere semetipsum. Idem.

Omnia relinquere possumus etiā retinēdo. Greg. vide Greg. in mor. lib. 7. c. 17. & 18. vbi multa de amore cōsanguineorū differit.

Vtilius terrena opulentia tenetur humiliter, quam superbe relinquatur. August. *August.*

Apostoli quantum ad diuitias nihil, quantum ad voluntatem totum mundum reliquerunt. Idem.

Amandus est generator, sed præponendus est creator. August. in sermo.

Licet sparso crine & scissis vestibus, vbera quibus te nutrierat mater ostendat: licet in limine pater iaceat: per calcatum patrem perge, siccis oculis ad vexillum crucis euola: solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem: veniet postea dies ille, quo victor reuertaris in patriam. Hiero. in Epist. ad Heliodo. *Hierony.*

Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Idem.

Qui vult esse perfectus, multitudines hominum, officia & salutationes, & conuiuia quasi cathenas fugiat volupratum. Idem.

Vtinam quod renuntiamus seculo, voluntas sit, non necessitas. Idem.

Difficilius arrogantia, quam auro & gemmis caremus. His enim abiectis, interdum glorioſius tumemus, & venerabilem paupertatem populari auræ offerimus. Plus enim est animum deposuisse quam cultum. Idem Epist. 120.

Volens discipulos reuerti domum, & suis omnia renuntiare, magistri voce prohibetur. Sepultura patri non datur, & pietatis genus est, impium esse pro Domino. Idem ad Marc.

Ordinate in me charitatē. In Cāticis. Rectus ordo est post Deū, amare patrem & amicos, si tamen necessitas venit, vt vtrumque seruari nō possit, odium in suos, pietas in Deū est. Idem ad Paul.

Vis breuiter lector eius S. Paulæ scire virtutes? Omnes pauperes suos, pauperior ipsa dimisit. Seruos omnes & ancillas suas, in fratres sororesq; mutauit, Eustochiū filiā grandi ære alieno oppressam, sola fide & gratia diuitem reliquit. Idem in Epitah. Paul.

Nec diu potuit excelsi apud seculum generis, & nobilissimæ familiæ visitationes & frequentiam sustinere. Sola & incomitata in eremum Paulorum atque Antoniorum pergere festinabat &c. Tandem exacta hyeme aperto mari descendit ad portum, fratre, cognatis, affinibus, & (quod his maius est) liberis prosequentibus, & clementissimam matrem pietate vincere cupientibus. Iam carbasa tēdebantur, & remorum ductu nauis in altum protra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

protrahebatur. Paruus Toxotius supplices manus tendebat in litore. Rusina iam nubilis, vt suas expectaret nuptias tacens fletibus obsecrabat. Et tamen illa siccos tendebat ad cœlum oculos, pietatem in filios, pietate in Deum superans. Neciebat se matrem, vt Christi probaret ancillam. Torquebantur viscera, & quasi à suis membris distraheretur, cum dolore pugnabat, in eo cunctis admirabilior, quod magnam vinceret charitatem. Inter hostium manus, & captiuitatis duram necessitudinem, nihil crudelius est, quam parentes à liberis separari. Hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, imo gaudens animus appetebat. Sulcabat interim nauis mare, & cunctis qui cum ea vehebantur littora respicientibus, ipsa auersos tenebat oculos, ne videret quos sine tormento videre non poterat. Idem ibidem.

Si vis perfectus esse, mundum relinque. Pristina vestimenta contemne, & vt euadas Ægyptiam dominã seculi pallium derelinque. Helias ad cœlorum regna festinans, non potest ire cum pallio, sed mundi in mundo vestimenta dimittit. Contemnis aurum? contempserunt, & multi philosophi. E quibus vnus multarũ possessionum pretium proiecit in pelagus. Abite dicens, in profundum malæ cupiditates, ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Idem ad Iulianum.

Idem super illud. Honora patrem & matrem &c. Si te caro à patre separat, tandiu noscas carnis copulam, quandiu ille suum nouerit creatorem. Idem.

Gladium tenet hostis vt me perimat, & ego de matris lachrymis cogitabo? Idem ad Heliodor.

Bernar. O dira abusio: domus ardet, ignis instat à tergo, & fugiẽti prohibetur egredi, euadẽti suadetur regredi, & hoc ab his qui in ipso incendio positi sunt, & obstinatissima dementia, ac dementissima obstinatione, fugere periculum nolunt. Proh dolor, si contẽnitis mortem vestram, cur appetitis & meam? Ber. in Epist.

Ecclesia iubet vt concupiscat rex decorem eius, obliuiscì populum suum, & domum patris sui. Puer Iesus inter cognatos & notos quæritur, nec inuenitur. Fuge fratres tuos & tu, si tuam vis inuenire salutem. Fuge in quam de medio Babylonis, fuge à facie gladii Aquilonis. Idem in Epistо.

O dirum patrem, ò sæuam matrem, ò parentes crudeles & impios,

pios, imo non parentes sed peremptores: quorum dolor salus pignoris: quorum consolatio mors filij est: qui me malunt perire cũ eis, quam regnare sine eis. Idem ibidem.

Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia si impiũ est cõtemnere matrẽ, cõtemnere propter Christum pijssimũ est. Nam qui dixit. Honora patrem & matrem: ipse etiam dixit, Qui amat patrem & matrem pluſquam me, non est me dignus. Idem ibid.

Quantos mũdi sapiẽtia supplantat, & cõceptũ in eis extinguit spiritũ, quẽ voluerat vehementer Dñs accẽdi? Noli (inquiũt tales) præcipitanter agere, diu cõsidera, diligẽter intuere: magnum est quod proponis, & opus egens multa deliberatione: experire quid possis, amicos consule, ne post factum pœnitere contingat. Vocat magni consilij Angelus, quid opus est vt aliena consilia præstoleris? Quis enim fidelior, quisve sapientior illo? Seduc me Domine, & seducar: fortior esto & inualesce. Idem de contempt.

Si sapis, si habes, si tecum est lumen oculorum tuorum, desine iam ea sequi, quæ & consequi miserum est. Beatus qui post illa non abijt, quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciãt. Idem in Epistо.

Secuti sumus te, nimirum quia exultauit vt gigas ad currẽdam viam suam, nec currentem sequi poteras oneratus: sed nec inutilis commutatio, pro eo qui super omnia est, omnia reliquisse: omnia sane dixerim, non tantum possessiones, sed etiam cupiditates, & eas maxime. Idem de Contempt.

Plus mundi concupiscentia quam substantia nocet: & hæc fugiendarum causa diuitiarum præcipua est: quod aut vix, aut nunquam sine amore valent possideri. Facile enim cor humanũ omnibus quæ frequentat adhæret. Idem.

Fili vinum non habent. Quid mihi & tibi est mulier? Vt quid fratres sic respondit Christus? vtique propter nos, vt conuersos ad Deum iam non solicitet carnalium cura parentum, & necessitudines illę non impediant exercitium spirituale: quamdiu enim de mundo sumus, debitores nos constat esse parentum: at postquàm reliquimus nos metipsos, multo magis ab eorum solicitudine liberi sumus. Idem super Cant. serm. 28. *Ex Vitis Patrum.*

Nihil prodest ei nuditas, cui inest cupiditas. *Isidor.*

Noueris non prohiberi pietatis officiũ, sed negari carnalitatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

affectum, proximis enim carnaliter præstat, quod extraneis pie impenditur. Isido. de sum. bo.

Si quis renuntiat omnibus quæ possidet, & suis non renuntiat moribus, non est Christi discipulus. qui enim renuntiat rebus suis sua abnegat: qui vero renuntiat suis moribus, seipsum abnegat. Idem lib. 3. de sum. bon.

Euseb. Emiss. Non satis prodest quod à nobis qualescunque facultates excludimus, quando ipsæ in nobis resederunt cupiditates. Inde est, quod interdum de rebus paruissimis excitamur, & pro vilium rerum appetitu vilissimas intentiones mouemus. Et inter hæc quomodo exultat aduersarius noster, quando nos videt ad hoc maxima contempsisse, vt in minimis deformius vinceremur? Ideoque ea quæ foris posita erant abiecisse nihil prodest, nisi etiam ea quæ intus ipsius animæ visceribus adhæserunt, radicitus euellantur. Vnde & Apostolus non dixit, Aurum & argentum radix est omnium malorum, sed magis cupiditas diuitiarum: & non solum diuites, sed & qui volunt diuites fieri, incidere in laqueum & tentationem. Ergo Apostolus non solum habentes, sed ipsam habendi persequitur voluntatem. Ideoque nihil proficit homo relinquendo, quod extra se est, qui vitia intra se tenet. Itaque (vt dixi) fratres hic sumus, & toti non sumus. Euseb. Emisse. ad monach. hom. 5.

Siquis (inquit Apostolus) vult esse sapiens inter vos, stultus fiat, vt sit sapiens. Quid est hoc stultus fiat, vt sit sapiens? An non videtur aliquatenus stultus homo, quando amore salutis suæ, & cœlestis tremore iudicij, diuersa vitæ huius oblectamenta, quæ solebat ambire, refugit? quæ solebat congregare contemnit? imo per sinus pauperum seminantis more dispergit? Affluentia offenditur, inedia pascitur, ieiunijs delectatur, corde humiliatur, habitu mutatur: dimittit quod possessione tenet, & quærit cogitatione quod nõ videt, animũ cœlo inserẽs quod amauit odit, studet velle quod noluit. Trahit enim post se cor illius eruditio, & fideliũ veridica promissio sanctorũ: de quibus dictũ est, vt seductores, & veraces. Quare seductores? Quia docẽt hominẽ despicere quod habet, & sperare quod non habet. Quæ oculis exposita sunt, auersis & clausis sensibus præterire, & quæ ab oculis remota sunt, inexplebilibus desiderijs explorare. Euse. Emiss. hom. in die Pente. Vt

Vt ait Ouidius: Nescio qua natale solum dulcedine cunctos Ducit: & immemores non sinit esse sui. Magnum virtutis principiũ est, vt discat paulatim exercitatus animus visibilia & trãsitoria primum commutare, vt postmodum possit derelinquere. Delicatus ille est adhuc, cui patria dulcis est: fortis autem iam cui omne solum patria est, perfectus vero, cui mundus exilium est. *Hugo de Victo.*

Pudet dicere, ita plerosque abrenuntiasse conspicimus, vt nihil amplius immutasse de interioribus vitijs ac moribus comprobentur, nisi ordinem tantum atque habitum secularem. Quibus profecto non proderit maiores opes ac substantias contempsisse, quia affectus earum ob quos illæ contemptæ sunt, in res paruas atque exiguas transtulerunt. Nam vitium cupiditatis atque auaritiæ, quod erga species pretiosas exercere non possunt, circa viliores materias retinentes, non abscidisse, sed immutasse se probant pristinam passionem. Nam nimia deuicti diligentia erga curam psiathi, sportellæ, sagelli, codicis, mattæ, aliarumque similium rerum quanuis vilissimarum: eadem tamen qua ante libidine detinent, & ab aliorum contrectatione defendunt, quæ vniuersis fratribus debent esse communia. *Ioã. Cass.*

Quid differt, vtrum quis perturbationem cupiditatis, erga opes amplas atque magnificas, an erga viliores exerceat species, nisi quod in eo reprehensibilior iudicandus est: quod qui maxima spreuerit, in minimis obligetur? Ideoque perfectionem cordis abrenuntiatio ista non obtinet: quia cum censum habeat pauperis non abiecit diuitis voluntatem. Idem ibidem.

Nemo in cœlestem thalamum coronatus ingreditur, nisi qui primam & secundam & tertiam renuntiationem impleuerit: vt scilicet primo renunciet rebus omnibus, & hominibus, & parenti bus. Secundo voluntati propriæ: tertio inani gloriæ quæ solet obedientiam subsequi. Ibidem.

Peregrinatio vestra est, omnium prorsus rerum separatio ea ratione susceptа: vt nunquam cogitatio nostra à Deo separetur. Idẽ Grad. 3.

Peregrinus ille est, qui veluti alterius linguæ inter ignotæ sibi linguæ homines, in sui agnitione secum habitat. Idem ibidem.

Sicut impossibile est, vno oculo in cœlum, altero in terrã respicere, ita fieri nõ potest, vt is in anima nõ periclitetur, qui corpore & cogi-

& cogitatione ab omnibus & propinquis & extraneis non se peregrinum fecerit. Idem ibidem.

Chrysost. Dico tibi monache, quid quæris Patrem? quid quæris matrem? Aut Christiana est mater, aut nõ est Christiana: aut sancta est, aut peccatrix. Si sancta est gaudet quod seruis Domino: si peccatrix, dimitte illam, quia mortua est. Chrysost. de compunct.

Qui habet Iesum, habet & patrem & matrem, habet filios, habet omnem propinquitatem. Quid quæris mortuos? sequere viuum, & dimitte mortuos vt sepeliant mortuos suos. Idem ibidẽ.

Sicut difficile est arborem iuxta viam positã, fructus suos vsq; ad maturitatem seruare: sic difficile est virum fidelem iuxta mundum istum viuentem, in actibus eius iustitiam immaculatã vsque ad finem tenere. Recede à via, & plantare in loco secreto, vt nec mundus tecum habeat aliquid commune, nec tu cum mundo. Idem super Matth.

Quintil. Nemo vnquam pro re aliqua plus dedit, quam qui sibi ipso nihil relinquit. Quintil.

COLLE. ¶ Quemadmodum luctaturus dat operam ne quid in eo subsit vnde illum prendere aduersarius possit, (ideoque Athletæ olim nudis vnctisque oleo corporibus luctabantur) ita quisquis in militia Christi nomen dedit, dare operam debet, ne quid in eo subsit vnde Diabolus tentandi illius ansam arripiat. Si enim adhuc vel consanguineorum, vel honoris, vel alicuius rei amore teneatur huius occasione multos ei tentator laqueos nectit: magnamque illi curarum & molestiarum materiam subministrat. Videat ergo quisquis seculo renũtiat, ne sibi quicquam huiusmodi relinquat.

Psal. 44. Propter hoc enim dictum est, Audi filia & vide, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Quibus verbis monet Dominus fidelem animam, si velit sponsum amore sui accẽdere, necesse esse, vt ipsa in illum omnem suum amorem transferat, ac omnia obliuiscatur, quæ antea charissima habebat.

Psal. 118. Ad renuntiationis institutum pertinent illa Prophetæ verba. Incola ego sum in terra &c. Hoc est, animus meus, non capitur rebus terrenis & caducis: sed tanquam peregrinus hanc vitã trãseo, ad regiones cœli summo desiderio festinans: Itaque Dñe ne abscondas celes mysteria legum tuarum: quarum scientia & obseruatione ad vitam

ad vitam cœlestem & beatam peruenitur.

Egredere de terra tua, & de cognatione tua &c. *Gene. 12.*

Quid igitur an non poterat sanctus Patriarcha in terra sua Domino deseruire? Poterat sanè: sed non ita commode. Nisi enim multa à cognatis, parentibus, & amicis ad virtutem & pietatẽ impedimenta prẽberentur (quibus nos varijs curis & negotijs implicant) nunquam Dominus credentium patrem, & obedientiæ atque virtutum omnium exemplar è terra sua, domo, & cognatione egredi præcepisset. Hinc tot anachoritarum miriades ortæ sunt quorum maxima pars, apta pietatis studio loca genitali solo deserto elegit.

Sicut facilius est semel vincere quàm semper: ita facilius semel repudiare diuitias quàm semper moderatè vti diuitijs. Item facilius cœlebem esse, quam modeste semper vti coniugio. Quã rem D. Aug. de bono coniugali confirmat his verbis. Multi quidem facilius se abstinent, vt non vtantur nuptijs quàm temperent vt bene vtantur. Et infr. Ego facilius non vtor nuptijs quibus vsus est Abraham, quam sic vtar nuptijs quemadmodũ vsus est Abraham. Hinc licet colligere quanto in maiori periculo degant, qui in mundo, quàm qui in monasterio vitam agunt. Quo nomine orationis studium cæteraque spiritus arma illis necessaria sunt, non quia in statu perfectiori, sed quia in periculo maiori versantur.

Mira est illa Domini comparatio in qua vbi sumptus ad turris ædificationem necessarios esse dixisset subdit protinus. Sic qui non renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Quæ conuenientia inter pecuniam & pecuniæ rerumque omnium renuntiationem est, cum alterum alteri aduersetur? Similitudo in hoc est, quòd ædificaturus turrim, omnia quæ ad opus hoc consummandũ necessaria sunt, siue lapides, siue ligna, siue calcem, siue cementarios, cæterosque opifices parat. Vna autem pecunia præstat hæc omnia. Quod autem in ædificiorum fabrica pecunia est, hoc idem est in structura virtutum, & Euangelicæ vitæ perfectione, rebus omnibus renunciare, quemadmodum Saluator ipse testatur. Quare? Quia nimirum quisquis & rebus omnibus terrenis, & eorum curis, occupationibus, & amori renuntiauit, ad omnia spiritualia exercitia studiumque rerum diuinarum

uinarum solutus & expeditus est: eum nihil aut intra aut extra se subsit, quod illum impediat, aut in cæpto itinere remoretur. Adde quod qui ita rebus omnibus renuntiauit, necesse est, vt in maxima rerum etiam necessariarum penuria vitam agat, nullisque corporis delitijs indulgeat: sed assiduis quotidie laboribus prematur. Labor enim & corporis afflictio huius renuntiationis individuus comes est. Igitur qui eò iam perducti sunt, vt sponte sua omnibus renunciauerint, necessario quoque inopem & laboriosam vitam amplexi sunt: alterũ enim sine altero esse non potest. Atqui plane sufficientes habent sumptus, quibus ad euangelicæ vitæ ac virtutũ omniũ structuram pertingere possint. Nullus enim in acquisitione virtutũ labor est, cũ ipse labor amatur. Laboris enim amor in hoc negotio pecunia est. Labore enim, & abstinentia, & obedientia, & humilitas, & patientia, & castitas, & orationis studiũ, cæteræque virtutes omnes cõparantur. Sine labore nanque nulla paratur virtus: laborem vero qui amat, nullum in virtutum acquisitione laborem perfert. Labor igitur sicut renuntiatio (vt ante diximus) pecuniæ instar est, qua omnia quæ ad hanc structuram pertinent, comparantur.

Prædicator.

Gregor. Diuus Greg. in illud Psal. Super senes intellexi, sic ait, Qui studuit operando implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret. Greg. mor. lib. 11. c. 10.

2. Cor. 2. Super illud, Adulterantes verbum Dei. Nempe quia non filios Deo generare intendunt, sed voluptatem suæ elationis satiare. Greg. in mor. lib. 16. cap. 18.

Ille apud Deum magis in amore eius est, qui ad eius amorem plurimos trahit. Greg. in mor.

Humani generis redemptor per diem miracula hominibus exhibebat, & ad orationis studium in nocte pernoctabat, vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate penitus contemnant: sed quieti cõtemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Greg. vbi supra.

Sunt

Sunt nonnulli, qui solerti cura spiritualia præcepta perscrutantur: sed quæ intelligendo penetrant, viuendo conculcant, repente docent quæ non opere, sed meditatione didicerunt, & quod verbis prædicant, moribus impugnant. Greg. in Pastoral.

Quo reatu astringantur aspiciant, qui dum peccantibus fratribus, verbum prædicationis subtrahunt, morientibus animabus vitæ remedia abscondunt. Greg. in Pasto.

Tutius veritas auditur, quàm prædicatur: quoniam cum auditur, cordis humilitas custoditur, cum autem prædicatur vix non surripuit cuiquam hominum quantulacunque iactantia, in qua vtique pedes affectionis vel intentionis aliquantulum inquinantur. Greg. in Ezechiel.

Pensare debet Doctor quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, & quantum loquatur: si enim vnum horum defuerit, loquutio apta non erit. Greg. super Ezechiel.

Qui peccatori prædicat, tanta dispensatione componere prædicationem debet, vt nec derelicta spe, timorem subtrahat, nec spe subtracta, in solo eum timore derelinquat. Grego. in mora.

Plus est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem morituræ carnis terreno pane satiare. Gregor. in homil.

Lingua nostra bonis fomentum sit, prauis aculeus, tumidos reprimãdat, iratos mitiget, pigros exacuat, desides hortatu succẽdat, refugiẽtibus suadeat, asperis blãdiatur, desperatos cõsoletur: vt qui doctores dicimur, viã salutis gradiẽtibus ostẽdamus. Gre. in Reg.

Si inuisibilia pensamus nimirum constat, quia maius est miraculum, prædicationis verbo ac orationis solatio peccatorem conuertere, quàm carne mortuum suscitare. Greg. in Dialog.

Iuxta Pauli vocem in arca tabernaculi cum tabulis virga simul & manna est: quia scripturæ sacræ scientia in boni doctoris pectore, sicut est virga districtionis, sic est & manna dulcedinis. Greg. in Pasto.

Sancti viri amando discunt, quod dicendo proferunt. Gregor. super Ezechiel.

Nonnunquam etiam sancti viri de bona sua opinione gaudẽt, cũ per hanc ad meliora proficere audientes pẽsant. Greg. in mor.

Si magna mercedis est, a morte eripere fratrem quandoquidem moritu-

morituram, quanti est meriti, à morte animam liberare in cœlesti patria sine fine victuram? Greg. in Hom.

Perfectus prædicator non est, qui propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. Greg. super Ezechiel.

Sunt nonnulli qui magnis muneribus ditati, dum solius contemplationis studijs inardescunt, vtilitati proximorum vacant, prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt secessum speculationi appetunt: de quo si districte iudicentur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis venientes ad publicũ prodesse potuerunt. Greg. in Episto.

Prædicatores boni, & honorem propter elationem fugiunt, & honorari tamen propter imitationem volunt. Greg. in moral.

Iob. 31. Exponens illud Iob, Si fructus terræ comedi absque pecunia. Fructus etenim terræ absque pecunia comedere, est ex Ecclesiæ quidem sumptus accipere, sed eidem Ecclesiæ prędicationis pretium non præbere. Quid ad hoc nos pastores dicimus? qui adducti districti iudicis præcurrentes, officium quidem præconis suscipimus: sed alimenta Ecclesiastica muti manducamus. Greg. Moral.

Nisi Spiritus sanctus adsit cordi audientis, otiosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore doctis intelligit: quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua extenuum laborat. Greg. hom. 30. super Euangelio.

Vt longe ante nos reuerendæ memoriæ Gregorius Nazianzenus edocuit, non vna & eadem exhortatio cunctis cõgruit, quæ nec cunctos par morum qualitas adstringit. Sæpe namque officiunt, quæ alijs prosunt, quia plerumque herbæ quæ alia nutriunt, alia occidunt, & leuis sibilus equos mitigat, & catulos interficit, alterí vires iungit: & pastus qui vitam fortium roborat, parvorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt sua singulis congruant, & tamen à cõmuni arte ficationis arte nusquam recedant. Greg. in Pastoral.

Vbi conscientiam mordet reatus criminis, linguam ligat rubor confusionis. Greg. vbi supra.

Nequaquam debent homines in ætate infirma prædicare: quia sermo doctrinæ non suppetit nisi in perfecta ætate. Redemptor noster cùm cœli sit conditor, & Angelorum doctor, ante tricennale tempus in terra magister noluit fieri hominum: vt videlicet præcipitatis vim saluberrimi timoris infunderet: cum ipse etiam qui labi non posset perfectæ vitæ gratiam non nisi perfecta ætate prædicaret. Greg. super Ezech. hom. 2.

Dispensanda est prædicatio pro loco & tempore & locorum capacitate, quæ si rara fuerit non sufficit, si assidua, vilescit. Greg. in Hom.

Cuius vita despicitur, restat, vt eius prædicatio contemnatur. Greg. vbi supra.

Idem Greg. de seipso loquens. Vsurpaui mihi ait cotis officiũ, quæ ferrum reddit acutum, cum sit inutilis ad secandum. Pulchrũ depinxi hominem pictor fœdus, aliosque ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctibus versor. Gregor. in fine Past.

Nullum omnipotenti Deo tale sacrificium, quale est zelus animarum. Greg. hom. 22. super Ezech.

Post prædicationem lauat pedes Apostolis: quia aliquãdo inde inquinãtur vestigia loquentium, vnde audientium corda mundãtur, dum se extollunt: quia per eos gratia prędicationis deriuatur. Greg. in mor. lib. 1. ca. 23.

Cum prædicatores ea proferunt quæ seruare contemnunt, veritas sic linguam mouet vt feriat vitam quatenus ipsi sibi & verbis fiant iudices, & factis accusatores. Gregor. vbi supra libro. 8. cap. 26.

Ad supernum desiderium inflammare auditores nequeũt verba quæ frigido corde proferuntur: nec enim res quæ in seipsa nõ ardet, aliud accendit. Greg. vbi sup. c. 29.

Dum persona displicet, nec recta quæ protulerit, placẽt. Greg. lib. 9. c. 1.

Animalia intus & in circuitu plena sunt oculis, quia qui stant in conspectu Dei, omnia debent circunspicere. Hinc & sponsæ gloria ab intus, sed in fimbrijs aureis: intus sibi pulchra, & alijs foris: se prouehens, & alios erudiens. Greg. 19. mor. c. 10.

Gregor. super illud Iob: Super ipsos stillabat eloquium meum, sic ait: Debet Prædicator perspicere, ne plus prædicet, quam audiente capi possit: ne dum paruis sublimia & non profutura

prædicat, se magis curet ostendere quam auditoribus prodesse. Greg.mor.lib.20.c.1.

Mulier quæ vigilans filium nutriebat, dormiendo peremit: ita prædicator malus doctrina educat, moribus occidit. Greg. mor. lib.21.ca.9.

Dominus Herodi curioso non respondet: docens vt quoties auditores non sua volunt corrigere, sed nostra laudare, tunc non loquamur, ne culpa quæ illorum tantum erat, communis fiat. Gregor.22.mor.c.26.

Pius pastor, quia Domini gloriam nō suam quærit, ab omnibus
Num. 11. vult adiuuari quod agit. Vnde Moyses, Quis det mihi vt omnes prophetent? Greg.22.mor.c.24.

Bonus prædicator, in cunctis quæ loquitur se inspicit, ne in eo quod recte prædicat, vitiosæ elationis extollat, neue vita à lingua discordet: putetque audientium meritis se accipere quod loquitur. Greg.23.mor.c.4.

Sanctus ex necessitate officium loquendi suscipit: sed ex magno desiderio otium taciturnitatis quærit. Greg.vbi supra.

1.*Tim.*4. Gregorius super illud Apost. Doce cum imperio, sic ait: Cum imperio docetur, quod prius agitur, quam dicatur. Subtrahitur enim doctrinæ fiducia, quia conscientia prępedit linguam. 23.me
Matt. 7. ral.c.13. Hoc modo exponit illud Matth.7. Erat docens eos, quasi potestatem habens, &c.

Sancti dum auditores proficere sentiunt, ipsi amplius feruescunt & ad prædicandum validius succenduntur. Greg.27. mor. cap.25.

Menti sponsum suum fortiter amanti, de amore vitæ præsentis, vna solet esse consolatio, si per hoc quod ipsa ab eius visione differtur, aliorum animæ eius verbo proficiant, & ad cœlestem sponsum amoris facibus inardescant. Mœret, quia differre se conspicit: triste est ei omne quod aspicit: quia illum adhuc non videt, quem videre concupiscit. Sed est, vt dixi, non parua consolatio, si feruens anima differtur, & per eam multæ colligun-
tur: vt tarde eum cum multis videat, quem sola videre citius
Cant. 2. volebat. Vnde rursus in Canti. sponsa dicit, Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Quid nanque sunt flores, nisi animæ bonum iam opus inchoantes, & desiderium cœleste redolentes? Quid mala de floribus, nisi perfecte iam bonorum mētes, quæ ad fructū perueniūt boni operis? Quæ ergo amore lāguet, fulciri quærit floribus, stipari malis: quia si illū quē desiderat videre adhuc nō permittitur, magna est ei cōsolatio, si alio rū profectibus lætetur. Pēsemus ergo qualis Pauli mēs fuerat, qui dicebat, Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Desideriū habens dissolui, & cum Christo esse, multò magis melius. Sed ecce
Philip. 1. qui dissolui desiderat quo amore langueat, videamus. Permanere autem in carne necessariū propter vos. Et proficientibus discipulis dixit: Quæ est enim nostra spes, aut gaudiū, aut corona gloriæ? Nōne vos ante Dñm nostrū Iesum Christū? Gre.ho.15.sup. Ezec.

Exaudi te ipsum durissime, immanissime doctor. Quid mihi
August. lingua aurea, & cor ferreum? Aug.in Epist.

Salus religionis huius, per quam solam salus veraciter promitti tur, nulli vnquàm defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit: ab exordio namque propagationis humanæ, vsque in finem, quibusdam ad prēmium, quibusdam ad iudicium prædicatur. Idem de.5. quæstionibus.

Ne trepidus ero ad proferendam sententiam meam, in qua magis amabo inspici à rectis, quam timebo morderi à peruersis: grātanter enim suscipit oculum columbinum pulcherrima & modestissima charitas: dentem autem caninum vel euitat cautissima humilitas, vel retundit solidissima veritas. Idem de Trini.

Solicitissime cauendum est in docendo superbiæ vitium, quod in discendo non ita est. Idem in Epist.

Hæc lex est diuinæ prouidentiæ, vt nemoà superioribus adiuuetur ad cognoscendam gratiam Dei, qui non ad eandem puro affectu inferiores adiuuerit. Idem de vera religione.

Omnis res quæ dando non deficit, dum habetur, & non datur, nondum habetur, quomodo habenda est. Idem de doct. Christ.

Doctrina per malos, palmes in sæpe, botrus in spinis cautè lege, ne dum quæris fructum, laceres manum, & cum audis bona dicentem, ne imiteris mala facientem. Idem super Ioan.

Si me posses docere quod nescio, non solum te verbis, sed & pugno cædentem deberem patientissime sustinere. Idem ibidem.

Prędicator laboret, vt intelligēter vt libēter, vt obediēter audiatur: & hoc se posse magis pietate orationū, quā oratoris facultate

Universidad de Deusto
Biblioteca

non dubitet, vt orando pro se ac pro illis quos est alloquuturus sit prius orator, antequam doctor: & ipsa hora accedens prius quam exerat proferentem linguam, ad Deum leuet animam sitientem, vt eructet quod biberit, vel quod impleuerit, fundat. Idem lib. 4. de doctrina Christiana.

Hierony. Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat, Cur ergo hæc quæ dicis ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre disputat de ieiunijs. Accusare auaritiam & latro potest: sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent. Hieronym. in Epist. ad Nepotia.

Docente te in Ecclesia, non clamor populi sed gemitus suscitetur. Lachrymæ auditorum, laudes tuæ sint. Sermo presbyteri, scripturarum lectione conditus sit. Verba voluere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem sui facere, indoctorum hominum est. Nihil tam facile, quam vilem plebeculam & indoctam concionem linguæ volubilitate decipere, quæ quicquid non intelligit, plus miratur. M. Tullius (in quem pulcherrimum illud extat elogium, Demosthenes tibi præripuit, ne esses primus orator, tu illi ne esset solus) in oratione pro. Q. Gallo, quendã fuisse indoctissimum poetam refert, cuius tamen comædijs mirificè populus applaudebat. Nec id sane mirum erat. Multos enim condiscipulos habebat in theathro, qui similiter litteras non didicerãt. Idem Hiero. ibidem.

Neminem specialiter meus sermo læsit. Generaliter de vitijs disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, ipse se quod talis sit, confitetur. Ibidem.

Nostra oratio dabit aliquid emolumenti. Equorum cursus, fauore pernicior fit. Pugilum fortitudo, clamoribus incitatur. Paratas ad prælium acies, strictosque mucrones sermo imperatoris accendit. Igitur & in opere præsenti nos rigabimus, & Dominus incrementum dabit. Idem ad Demetri. virgi.

Si mihi tacite dicas cur ipse talis non sim, qualem te esse desidero. Illud breuiter respondebo, non mea esse quæ dico sed Domini Saluatoris: non manere quod ipse possim, sed quid alius debeas velle, qui seruus christi futurus est. Et athletæ suis incitatoribus fortiores sunt, & tamen monet debilior vt pugnet ille qui fortior est. Idem ad Iulianum.

Ille est doctor ecclesiasticus, qui lachrymas non risum mouet, qui corripit peccatores, qui nullum beatum, nullum dicit esse fœlicem. Idem super illud Esai. Populo meus qui te beatũ dicũt &c.

Delicata doctrina est, pugnanti ictus dictare de muro, & cum ipse vnguentis delibutus sit, cruentum militem accusare libidinis. Idem ad Nepotia.

Vt lixiuium per cinerem humidum fluens, lauat, & nõ lauatur: ita bona doctrina per malum doctorem &c. Idem in Epist.

Sacerdotis est nulli nocere, prodesse velle omnibus: posse autẽ solius Dei est. *Ambro.*

Nihil in sacerdote tam periculosum apud Deũ, tam turpe apud homines, quam quod sentiat, non libere denuntiare. Idem super Luc.

Pauper & creditor obuiauerunt sibi. Vtriusque illuminator est Dominus. Pauper est humilis auditor, creditor prædicator, qui sibi obuiant, cum in vnam pietatis gratiam conueniunt. Vtriusq; illuminator est Dominus quia nec iste prædicat, nec ille credit, sine Dei munere. Vnde Dominus, sine me, ait, nihil potestis facere. Beda in gloss. Prouer. 29. *Beda.*

Canales hodie multos habemus in Ecclesia, conchas vero paucas. Tantæ enim charitatis sunt, per quos nobis fluenta cœlestia manãt, vt ante effundere, quã infundi velint, loqui, quam audire, paratiores docere, quod nõ didicerũt, & alijs præesse gestiẽtes, qui seipsos regere nesciunt. Ber. super Canti. *Bernar.*

En quanta prius infundenda sunt, vt effundere audeamus de plenitudine, non de penuria largientes. Primo quidem compunctio, deinde deuotio, tertio pœnitẽtię labor, quarto pietatis opus, quinto orationis studium, sexto contemplationis otium, septimo plenitudo dilectionis. Idem super Cant.

Est tantum lucere, vanum: tantum ardere, parum: ardere & lucere, perfectum. Idem in sermo.

Paulus vltra humana raptus ad tertiũ cœlum, secreta cœlestia cognouit, vt Ecclesiarum futurus doctor, inter Angelos disceret, quod inter homines prædicaret. Max. in ser. Apost. Pet. & Paul. *Maxi.*

Si perfectorum est solidus cibus, eo alios pascere, quantæ perfectionis est? Diony. de di. no. cap. 3. *Diony.*

Grandis condemnatio est, componenti quidem sermonem suũ, *Chryso.*

suũ, vitã vero suã atq; operam negligenti. Chrysost. de cõpunct.

Si bene vixerint eorum est lucrum, si bene docuerint, vestrũ. Accipite igitur quod vestrũ est, nolite discutere quod alienũ est. Frequenter enim de malo homine bona doctrina procedit: sicut terra vilis pretiosum aurũ producit: Nunquid propter vilẽ terram pretiosum aurũ contemnitur? Igitur, sicut aurum eligitur, & terra derelinquitur: sic & vos doctrinam accipite, & mores relinquite. Idem super illud Matth. Quæcunque vobis dixerint, facite &c.

Cicero. Fructus ingenij & virtutis omnisque præstantiæ, tum maximus capitur, cum in proximum quemque confertur. Idem de amicit.

COLLE. ¶Cor membrorum omniũ callidissimum natura formauit: quia ex eo tanquam ex caloris fonte ad mẽbra omnia vitalis calor manat. Qualis ergo Episcopus, qualis prædicator futurus est, qui in spirituali Ecclesiæ corpore instar cordis est, quod ingenti charitatis suæ ardore, algentia hominum pectora, quæ sunt velut huius corporis membra, in amorem sui conditoris accendere debeat? Hinc D. Bonauen. Crede mihi alios erudire, cibus est perfectorũ.

4. Re. 9. Ait Helisæus ad Giezi. Accinge lũbos tuos &c. Quid hoc est, Accingere labori, & omnia properandi impedimenta remoue, vt quam celerrime proficiscaris. Hæc vox ad prædicatores pertinet, qui impedimenta omnia tollere iubentur, quibus in hoc munere vel retardari, vel impediri poterunt. Hanc enim maximam celeritatem, & operam, postulat huius negotij magnitudo.

Luc. 21. Dominus in vidua quæ æra minuta duo obtulit, nõ quid dederit, sed quid sibi reliquerit, attendit. Prædicator enim ne animum spondeat, non qui in peccato maneant, sed qui à peccato operam eius resurgant, attendere debet. Multum enim efficit, si vel vnam tantum animam Christo lucri fecerit.

Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularũ circumpositæ sepulchro. Simile est & illud, sapientia abscondita & Eccl. 20. thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque?

Prou. 11. Cũ vera illa sapientis sentẽtia sit: Anima quæ benedicit, impinguabitur, & quæ inebriat, ipsa quoque inebriabitur, merito verus

Psal. 39. prædicator dicere Deo poterit. Nõ abscõdi misericordiam tuã, & veritatẽ tuã à cõcilio multo. Tu ergo Dñe ne lõge facias miserationes tuas à me: misericordia tua & veritas tua semp̃ susceperũt me.

Qui

Qui dum scripturas sanctas legunt, non quid sibi suisque vulneribus curãdis vtile sit, hauriunt, sed quæ alios ipsi docere debeãt, hi mihi iumentis quam similimi esse videntur: qui ea in vrbem important, quæ ciuibus necessaria sunt, cum ipsa tamen nihil eorum quæ afferunt, attingant. Hi sunt autem quos Propheta calcatis torcularibus sitire ait. Contra hos autem multa Apostolus ad Roman. 2. vbi ait, Si tu autem Iudæus cognominaris &c. quæ sequuntur. Multa item D. Gregorius initio pastoralis cõtra eos qui ea docent, quæ non opere sed meditatione didicerunt scribit. Tales autem velut epistolam Vriæ deferunt, quæ ipsorum perniciẽ & interitum continet. Roma. 2.

De euangelicis prædicatoribus accipienda sunt illa Cant. 4. ver. Dentes tui sicut greges tonsarum (siue vt verterunt alij) conba. Cant. 4. cinne tonsarum: quæ ascenderũt de lauacro omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Dãtium enim est & mordere (quod canes faciunt seruandis gregibus destinati) & mandere cibum (quod nutrices faciunt, quo infantes alant) & nos facimus dum mansum dentibus cibum in omnia mẽbra trãsmittimus. Hi porro dentes similes attonsis & recens lotis ouium gregibus esse dicuntur, vt in altero rerum omniũ contemptum, in altero puritatem & cãdorem vitæ ipsorum intelligas. Sunt autem omnes gemellis fœtibus: quia vitam simul & doctrinam excolere vnicum eorum studium est, iuxta illud Apostoli, Attende tibi & doctrinæ. Qui vero tales sunt, steriles nullo modo esse possunt: quoniam verbũ Domini in ore eorum nunquam reuertitur vacuum. Ex hoc autẽ loco patet, neminem moleste ferre debere, quod prędicatores interdum grauiter sceleratos homines corripiant: quandoquidem proprium sit dentium non mandere solum, sed etiam mordere. Vnde Apostolus, Argue, obsecra, increpa. Et alibi de Cretensibus agens, Increpa, ait, illos dure. 1. Tim. 4. 2. Tim. 4.

Qualis esse doctorum & prælatorum vita debeat, Sponsa in Canti. mirabilem sponsi sui pulchritudinẽ per singula mẽbra describens ostẽdit cũ ait, Oculi eius sicut colũbæ super riuulos aquarũ: quæ lacte sunt lotæ: & residẽt iuxta fluenta plenissima. Quam multa in his pauculis verbis designantur? Oculorũ quippe nomine Ecclesiæ doctores & Episcopi intelliguntur: vt ipsum quoque Episcopi nomen insinuat: quod contẽplantẽ, vel super intẽdentẽ Cant. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

significat. Hi autē quanuis oculorum nomine rerum cognitionē & intelligentiam præseferant, columbarum tamen simplicitatem imitari debēt: vt sint prudētes sicut serpētes, & simplices sicut columbæ. Et columbis quidem assimilantur quæ lacte sunt lotæ: satis erat columbæ nomen ad cordis puritatem designandam: sed addit tamen quæ lotæ sint, & quod mirum magis est, quæ nō aqua sed lacte sint lotæ: vt eximiā & singularē quandam eorū puritatē hac ratione intelligamus. Sicut enim Sol qui astris cæteris lucem largitur lucidissimus est: ita qui ad hoc munus destinatur, vt alios ex impuris puros efficiat, purissimus esse debet. De his rursum dicitur, quod sint iuxta riuulos aquarū, resideantque iuxta fluēta plenissima: in quibus verbis sanctarum scripturarū fluenta designantur, iuxta quæ perpetuo residere debent, in lege Domini meditantes die ac nocte, vt inde copiosè hauriant, quod largiter populis effundant, de thesauro videlicet suo noua & vetera proferentes. Quod verò & riuulos nominat simul & fluenta (quæ duo inter se dissimilia videntur) hoc insinuat, quod cùm sapientibus & insipientibus debitores sint, ex riuulis quidē quæ rudibus & simplicibus: ex fluentis autem quę prouectioribus & perfectioribus exhibeāt, haurire debēt. Paulus enim qui huius ordinis velut princeps erat, 1. Cor. 2. lac quidem porrigit paruulis in Christo: sapientiam autem loquitur inter perfectos.

Prædicationis officiū cū pura mentis intentione propter Dei gloriā exercetur, esse illi gratissimum, declarant illa Prophetæ verba; Quam speciosi pedes euangelizantiū pacem, euangelizātium bona. Cui similia sunt & illa Cant. 7. Quā pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis, Calceamenta autē esse præparationem ad euangeliū pacis pure annunciandū, Apost. Ephes. 6. ait.

Isai. 52. Cant. 7. Ephes. 6.

Qui aliorum saluti studēt, suæ quoque non minus diligenter studere debent, & illud Eccl. implere, Recupera proximū secūdū virtutem tuam, & attende tibi ne incidas. Multi enim dum in aliorum salute curanda operam suam ponunt, suam negligunt. Recte ergo sanctus Iacob Patriarcha ybi soceri greges diu pauisset, sibi quoque consulere decernens ait. Tu nosti quomodo seruierim tibi &c. Iustū est vt aliquando etiam prouideam domui meæ.

Eccl. 29.

Quæ ruminant animalia & vngulam diuidūt munda sunt: quę vero ruminant, sed vngulam non diuidunt vt cameli immūdā. Ruminare

Ruminare meditandi officium, diuidere verò vngulam, bonorū & malorum discrimen designant. Quicunque igitur hoc faciunt, mundi sunt: qui verò alterutrum solum, immundi. Quo fit vt immundos eos censeamus qui sanctarum litterarum studijs operam dantes, & diuina eloquia tractantes, malis tamen moribus prædicti sunt.

Adulatores omnes, & eos maxime qui potentibus blandiūtur & ceruicalia aç puluillos ponunt sub omni cubitu manus, vehementer illa vox Balaam quanuis impijssimi damnat, Si dederit mihi Balac domum suam plenam auro, non potero loqui aliud quā quod mihi præceperit Deus. *Num.* 22.

Mercenarij etiam prædicatores interdū admittendi sunt, quando boni desunt. Cum enim Lia non potuisset amplius parere, dedit zelpham ancillam viro suo, vt ex ea saltem prolem susciperet. Sic igitur Ecclesia, quando per veros prædicatores filios parere non potest, nititur per mercenarios habere. Hoc est quod Apostolus significauit cum dixit, siue ex occasione, siue ex veritate Christus annuntietur, in hoc gaudio, &c. *Gene.* 30. *Philip.* 1.

Architophel dispositā domo suā, laqueo, vitam finiuit: alijs videlicet consulens, se neglecto. Hoc ipsum autem facere videntur, qui consilio & salutari doctrina alios ad salutem iuuant, ipsi tamē male viuendo, salutem suam produnt. *2. Reg.* 17.

Legatos Dauid turpissime Naas rex filiorum Amon fœdauit, qui mediam barbam abradit, mediasque vestes ad nates vsq; præscindi iussit. Hoc spiritualiter Dæmon in Ecclesia facit, cum diuini verbi ministros verbis quidem eruditos, moribus autem turpes efficere conatur, vt de illis merito dici possit. Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi, omnia ergo quæ dicunt vobis facite: secundum vero opera eorum nolite facere. Quod vero partem barbæ non totam barbam abradi iussit, ad maiorem ipsorum ignominiam excogitauit. Vt enim Iuuenalis ait, Omne animi vitium tanto conspectius in se crimen habet, quanto qui peccat maior habetur. In barba autem officij dignitas significatur, quæ turpitudinem magis conspicuam reddit. Vnde qui tales sunt, magis exemplo quam peccato nocent. *2. Reg.* 10. *Matt.* 23.

Amasias rex Idumæorum victor victos ac superatos Deos eorum coluit. Hoc autem prædicatores illi facere videntur, qui vitia 2. *Par.* 25.

quæ ipsi publice verbis impugnant, factis exprimunt.

Origenes hom. 10. super Genes. initio statim arguit eos qui negligenter verbum Dei audiunt. Deinde subiungit, Asperior fortasse vobis videor, sed non possum linire parietem lapsantem: timeo enim illud quod scriptum est, Populus meus qui beatificant vos, seducũt vos &c. Vigilate ergo fratres, arcta est enim via quæ ducit ad vitam. Sine intermissione orandum Apostolus præcipit. Quomodo semper impletis, quod sine intermissione omittitis? Sed & Dominus discipulis ait, Vigilate & orate. n. i. i. t. Quod si illi vigilantes, & orantes, & semper verbo Dei adhærentes, tentationem tamen nequaquam effugerunt, quid faciunt hi, qui diebus tantum solennibus ad Ecclesiam conueniunt? Quid, qui neque ipsis etiam Deo, sed ludis potius & vanitatibus intenti sunt? Si ergo iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi parebunt?

Isai. 9. *Matt.* 7. *Matt.* 26.

Quòd futurus verbi Dei minister primum quidem vni sibi, deinde alijs sapere & consulere debeat, argute quidem Origenes annotauit, in eo quod sapiens aliquando quidem sponsam, aliquando vero sororem sapientiam appellat. Alibi enim ait, Hanc amaui & quæsiui eam mihi sponsam assumere. Alio vero in loco ait, Dic sapientiæ soror mea es &c. Quomodo ergo sororis & sponsæ nomina in eandem sapientiam cadunt? cum Christiana pietas illa Poetæ verba non admittat, Iouisque & soror & coniux? Nimirum quia sapientiam initio tanquam incommunicabilem sponsam nobis tantum reseruare debemus: vbi vero in ea profecerimus, iam tunc alijs eã ceu sororẽ cõmunicare licebit.

Sapien. 8. *Prou.* 7.

Fidelis verbi Dei minister, quia sapientibus & insipientibus, perfectis & imperfectis debitor est, non ideo à perfectionis doctrina cessare debet, quia perfectus ipse non est. Hinc Origenes super Genes. tractans illa verba Dñi, Qui nõ renuntiauerit omnibus quæ possidet, nõ potest meus esse discipulus, sic ait, Cõtremisco hęc dicens, meus enim primo omniũ, meus, inquã, ipse accusator existo, meas cõdẽnationes loquor. Negat Christus suũ esse, qui non renuntiauerit. o. q. p. Et quid agimus? quomodo hæc aut ipsi legimus, aut populis exponimus: qui non solum non renũtiamus ea quæ habemus, sed etiam acquirere volumus ea quæ nunquam habuim⁹? Nũquid quia nostra nos redarguit cõsciẽtia, tegere quę scripta sunt possumus? Nolo duplicati criminis fieri reus. Cõfiteor hæc

Luc. 14.

hæc palam populo audiente. Confiteor hæc scripta esse, etiam si non impleſſe me noui.

Isaiæ labia cũ ad prædicandũ mittitur cœlesti igne purgantur: quo intelligeremus quanta esse prædicatoris puritas & integritas debeat. Ab immũdo enim quis mundabitur? Sed cur potius labia quã alia corporis mẽbra purgãtur cũ omnia per peccatũ polluantur, dũ arma iniquitati exhibẽtur? Primũ quia os præcipuè prædicatoris mundũ esse debet: quod tractãdo verbo Dei consecratum est: sicut & sacerdotis manus cõsecrantur, quæ Dominicũ corpus tangere debent. Deinde, quia purgata lingua omnia vitia intelliguntur purgari: cum ipsam D. Iacobus vniuersitatem iniquitatis appellet.

Isai. 7. *Iaco.* 2.

Auditor verbi Dei.

TVtius veritas auditur quã prædicatur: quoniam cum auditur, cordis humilitas custoditur: cum autem prædicatur, vix non surripit cuique hominum quantulacunque iactantia, in qua vtique pedes affectionis vel intentionis aliquantulum inquinantur. Greg. super Ezech. *Gregor.*

Sicut nec auris escas, nec guttur verba agnoscit, ita nec stultus quisque sententiam sapientiæ intelligit. Greg.

Cum verbi boni auditores esuriunt, pro reficiendis eis maiora doctoribus intelligentiæ dona tribuũtur. Sæpe enim doctori verbum Dñs pro gratia tribuit auditoris nonnunquam vero propter auditoris culpam subtrahitur sermo doctoris. Greg. in Pasto.

Nisi Spiritus sanctus auditorum corda repleat, ad aures corporis vox doctorum in cassum sonat. Formare enim vocem magistri exterius possunt, sed hanc interius imprimere nõ valent. Gregor. in mor. c. 27.

Incassum homo exterius monetur, si intus cor eius gratia non repletur. Est enim mutũ os omne, si ille interius non clamat, quia spirat verba quæ audiuntur. Greg. mor. lib. 11. c. 5.

Obsurdueram stridore catenæ mortalitatis meæ pœna superbiæ animæ meæ, & ibam longius à te & sinebas, & iactabar, & effundebar, & diffluebam per fornicationes meas, & tacebas. O tardum gaudium meum. Aug. confess. lib. 2. *August.*

Ego cũ amatores seculi huius intueor, nescio quãdo possit esse

ad eorum

ad eorum animos sanandos opportuna prædicatio: quando enim res huius mundi velut prosperas habent, factu suo respuunt salubres monitiones, & quasi anilem reputant cantilenam: quando autem in aduersis anguntur, magis conantur euadere vnde ad præsens anguntur, quam capere vnde curentur. Idem in Epist.

Qualis est caro quæ post multos dies percipit cibum, talis est anima quæ non assidue pascitur Dei verbo. Idem.

Iaco. 1. Idem super illud Iaco. 1. Sit autē omnis homo velox ad audiendum. Vidit Apostolus in audiēdo facillimū seruari humilitatem, quæ difficilis est in docendo: quoniam necesse est, vt doctor habeat superiorem locum, vbi laboriosum est obtinere, ne subrepat elatio.

Dionys. Verbum Dei aquæ comparatur, quia viuificat & fœcundat: lacti, quia incrementum dat: vino, quia recreat: melli, quia purgat & conseruat. Diony. de cœlesti hierarchia Epist. 9.

Chrysost. Doctrinam accipiamus, non mores: apibus herbæ nō sunt necessariæ, sed flores: sic & vos flores doctrinæ colligite, & cōuersationē relinquite. Chrysost. super illud Matth. Quæcūque dixerint vobis facite &c. Regiæ litteræ in senatu non legūtur nisi cū multa omniū attentione atque silētio. Quid ergo cœlestis regis litteræ, scriptaque diuina, præsertim cū nuntia sint de terra lōginqua, proculque remota regione non Indorum vel Antichthonum, sed cœlorum? Idem super Matth. hom. 1. operis perfecti.

Cicero. Antimachū clarū poetā ferunt qui cū cōuocatis auditoribus, legeret eis volumen suū, & eū legentē omnes præter Platonem reliquissent, legam inquit nihilominus: Plato enim mihi vnus instar est omnium. Cicero. de claris Orat. Hoc igitur exemplo pius concionator vel vno auditore idoneo contentus esse debet.

COLLE. ¶ Tanta verbi Dei vtilitas & necessitas est, vt nunquā ecclesia ita contra improbos sæuiat, vt facultatem illis adimat audiendi verbi Dei, quanuis excōmunicati, schismatici & interdicti sint, & omnibus ecclesiasticis beneficijs priuati. Cur ergo patres filias velint tam salutari & necessario beneficio fraudatis?

Scientiarum quasdam Aristoteles laudabiles, quasdam honorabiles esse ait. Et illæ quidem propter aliud, hæ vero propter se, propter aliud expetuntur, quia illarū finis non cognitio sed actio, harum

harum non actio, sed cognitio sit. Quocirca is Ethicem non inter honorabiles sed inter laudabiles disciplinas enumerauit: quod ea videlicet non propter cognitionem, sed propter virtutis studium & exercitationem ediscatur. Quod si ita est frustra ergo sacras cōciones audit, quisquis exequi negligit quod audit: cum huius officij finis, non cognitio sit, sed actio.

Nouem insuspicabilia cordis magnificaui, hoc est, nouem res beatas esse iudico, inter quas hæc precipue commendatur. Beatus qui narrat sermonem auri audienti. Hoc enim inter magna Dei dona merito numeratur: cum præsertim multi hodie sint, quibus verbum Domini versum sit in carmen musicum, quod suaui dulcique sono canitur: quandoquidem tales non vim sententiarum, sed vocum tantum dulcedinem & sonum attendunt. Qua de re sic in Ecclesiastici legimus, Cor fatui quasi vas confractum: omnem sapientiam non tenebit. Quasi in percussura cribri puluis, sic scoria in cogitatu illius. Cribrum enim solas retinet paleas: granū autem effluere sinit.

Diuini verbi vim Salomon commendat, cum ait: Verba sapientum sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi, quæ per magistrorū consilium data sunt, à pastore vno. Quale ergo & quam emortuum cor illud est, quod his stimulis toties exagitatum, nihil sentit.

Quam sit difficile stultos ab improbitate ad officium reuocare, docet Eccl. 22. his verbis: Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam. Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de somno graui. Cum dormiēte loquitur, qui enarrat stulto sapientiam, & finito sermone dicit, Quis est hic? Hoc est more eorum qui nihil intellexerunt, rogat quidnam illud sit. Denique propter hanc stupiditatem subdit, super mortuum plora, deficit enim lux eius, & super fatuum plora, deficit enim sensu. At quanto miserabilius est sensu, quam vita destitui? Vnde subdit, Mortui luctus septē dies: fatui autem, & impij omnes dies.

In quo periculo versentur ij, qui audiendis quotidie concionibus nihil proficiunt, vel hoc vno argumento patet, quod diuturna consuetudo audiendi velut callos quosdam obducit in anima: quo fit, vt si postea magna & horrenda illis proponantur, nihil tamen eorum animus commoueatur. Vt enim delicata manus si

tractando

tractando ligoni diu assuescat, ita callis obducitur, vt nihil penè versando ligonem sentiat: sic etiam qui sine vllo vel affectu vel profectu verbum Dei audire diu, multumque assueuit, quidquid postea dixeris, nihil sentit.

Sic videmus ficedularum pullos cum in vertice turrium (in quibus cymbala pulsantur) sedent: vbi cymbali sonus increpuerit metu territos auolare. At ficedulæ seniores quæ diu ad huiusmodi sonitum assuetæ, nihil in eo periculi esse experti sunt, nihil etiã eo deterrentur, nec ob id loco cedunt. Ad hunc igitur modũ, qui diu Euangelicæ vocis sonitum negligenter audire consueuerunt, velut seniores turdi his vocibus assueti, nihil prorsus commouentur. Ita fit, vt hæc praua consuetudo æternæ salutis aditũ obstruat. Cum enim præcipua malorum nostrorum medella in diuini verbi ministerio posita sit: qui sic iam institutus est, vt hoc remedio nihil proficiat, quod ei medicamentum adhibere possis? Videsne go quanta mala ex hoc vno malo oriantur?

Gene.19. Loth generos suos imminentis periculi admonens ridetur ab eis. Visus est enim eis quasi ludens loqui. Qui tamen eius consilio spernentes sodomiticis flammis arserunt: Simili quoque modo prædicatores futuri seculi supplicia improbis cõstituta denuntiantes conténuntur: qui tamen postea contemptus sui pœnas dabũt & sero salutaris consilij neglecto pœnitebunt, pœnitentiã agent.

Qua reuerentia verbum Dei sit audiendũ, Orige. super Exod. explicat his verbis, Videte fratres ne forte effluant quæ dicuntur & pereant. Volo vos admonere, religionis vestræ exemplo. Nostis qui diuinis mysterijs interesse consueuistis, quomodo ad suscipitis corpus Domini, cũ omni cautela, & veneratione seruetis, ne ex eo parũ aliquid decidat, ne cõsecrati muneris aliquid labatur. Reos enim vos creditis (& recte creditis) si quid inde negligentiam decidat. Quod si circa corpus eius conseruandum tanta vtimini cautela (& merito vtimini) quomodo putatis minoris esse piaculi verbum Dei neglexisse quam corpus eius?

Exod.16. Quid est quod manna illud, quod contra Domini præceptum adseruandum non ad sabbathi prandium seruatum fuit, computruit, & vermibus scatere cœpit? Nimirum quia per manna verbum Dei (quod animarum alimentum est, & saporum omnium suauitatem cõtinet, & omnibus omnia fit) appositissime significat. Quo igitur

igitur spiritualem hunc cibum ad animarum suarum refectionẽ quærunt, integrum, & salutare experiuntur: qui vero non vt se reficiant, sed vt in memoria condant, quo illud aut venditent, aut alijs non sibi impartiantur, corruptioni, & vermibus obnoxium faciunt: vtpote qui mentis alimoniam in lucrum, aut inanis ostentationis vertant materiam.

Mulieres ad tabernaculi fabricam inaures & destralia obtulisse dicuntur. Non enim sat est, promptas habere aures ad verbũ Dei, nisi dexteram etiam, i. manus operi adiungas. Non enim auditores verbi iusti sunt apud Deum, sed factores. Sunt tamen alię, quæ inaures suas non ad tabernaculum Domini, sed ad vituli fabricã obtulerunt: quæ videlicet aures claudunt Deo, aperiunt mundo: quæ ne obolum quidem petenti Christo præbent, opes autẽ suas largissime in vanitatis, ac mundi obsequium effundunt.

Eo iam concionandi munus deuenisse apparet, vt quemadmodum plerique homines tabulas, in quibus Dominicæ passionis mysteria ad viuũ expressa sunt, curiositatis magis quam deuotionis affectu contemplantur: ita multi in sacris concionibus quæ ad auditorum ædificationem institutæ sunt, non quæ ad pietatis cultum pertinent, sed solam dicendi artem obseruant: In quo vitio scioli magis (qui aliquid sibi sapere videntur) quam simplices, & illiterati sunt. Illi tamen si rectè saperent, in hoc sapere deberent, vt intelligerent absurdissimum esse tanquam ludicra audire ea, in quibus de summa salutis nostræ agitur.

Mirũ quiddã esse videtur, quomodo perditi homines & in malo obstinati cum sacris concionibus assistũt, audientes nõ audiãt, & videntes non videant: ita enim quodammodo audire videntur, quasi nuntia de terra longinqua, quæ ad se minime pertineãt. De his merito illud ex lib. Iob acommodari possit, Perditio, & mors dixerunt, Auribus nostris audiuimus famam eius.

Qui ignem diu domi suæ seruare vult, non stipulis, leuibusqũe nutrimentis, sed maioribus lignis fouendum curat. Ita quisquis charitatis feruorem, perpetuo in anima retinere cupit, quotidianæ deuote meditationis ligna applicare illi non cessat. Calor enim ille qui audiendis concionibus excitatur (si nihil aliud subsit) temporarius, atque adeo momentaneus esse solet, nisi pijs cogitationibus sustentetur.

Cleri-

Clericus, Sacerdos.

Gregor. CVi rei similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis, quæ peccata baptizatorum diluens illos ad regnum cœleste mittit, & ipsa in cloacas descendit. Gregor. in homil. 27.

Egressa est iniquitas à senioribus iudicibus tuis Domine, qui videntur regere populum tuum. Non est iam dicere, Vt populus sic sacerdos: quia nec sic populus vt sacerdos, Heu heu Domine Deus: quia ipsi sunt in persequutione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum deligere, regere principatum. Gregor. in sermo.

Qui post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, vt ad altaris ministerium vlterius non accedat. Greg. in Regist.

Talis requirendus est ad orandum, qui sit idoneus ad placandum: quia cum is qui displicet, ad intercedendum mittitur, ira animus ad deteriora prouocatur. Greg. in Past.

Nullus debet ad altare accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata. Greg. in Reg.

Nemo in Ecclesia amplius nocet, quam qui peruerse agens, omen vel ordinem sanctitatis tenet. Delinquentem namque hum redarguere nullus præsumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Greg. in Past.

Dignus est mercede &c. Pensate fratres quantę damnationis est, sine labore percipere mercedem laboris: quanti criminis pa tia peccatorum recipere & nihil contra peccata prædicando dic re. Greg. in homil. Dignus est mercede &c.

Ingrediũtur electi, sacerdotum manibus expiati, cœlestem pa triam, & sacerdotes Christi per vitam reprobam ad inferni sup plicia festinant. Greg. hom. 27.

August. Si priuatim quæ nobis sufficiant, possidemus: non sunt illa no stra sed pauperum quorum procurationem quodammodo gera mus, non proprietatem nobis vsurpatione damnabili vẽdicamus. Aug. in Epist.

Nimis dolendum est, si ad tam ruinosam superbiam monachor subrigi-

subrigimus, & tam graui contumelia clericos dignos putamus, vt scilicet dicatur quod malus monachus bonus clericus est, cũ aliquãdo bonus etiam monachus vix bonum clericum faciat. Idem ad Aurelianum.

Contemplamini quid sit populo sancto præesse, & considerate quale sit diuinis sacramentis insistere. Altari placere debent, qui de altari viuunt: & talis conuenit cura sinceritatis sacramẽtis, qualia sunt sacramenta ipsa, quibus exhibent officia seruitutis. Idem lib. de singu. cleri.

Clericos illos conuenit Ecclesiæ stipendijs sustentari quibus parentum & propinquorum nulli suffragantur. Qui autem bonis parentum & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium incurrunt. Hiero. in Epist.

Domum Dei conuertit in speluncam latronum, qui lucra de religione sectatur, cultusque eius, non tam cultus Dei, quam negotiationis occasio est. Idem super Matth.

Grandis dignitas sacerdotum, sed grandis ruina si peccant. Lætemur ad ascensum, sed timeamus ad lapsum. Non est tanti gaudij excelsa tenuisse, quanti mœroris de sublimioribus corruisse. Nec enim solum pro nostris delictis reddemus rationem, sed pro omnium quorum abutimur donis, & nequaquam sumus de eorum salute soliciti. Idem super Ezech. lib. 2.

In veteri lege quicunque sacerdotibus non obtemperabat, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice subiecta, contemptum expiabat cruore. Nunc vero inobediens spirituali mucrone truncatur, aut de Ecclesia iectus, rabido Dæmonum ore discerpitur. Idem in Epist. ad Heliodo.

Nunquam vinum redoleas ne audias illud Philosophi. Hoc nõ est osculum porrigere, sed vinum propinare. Vetus lex dicit, Qui altario deseruiunt, vinum & syceram non bibant: sycera sermone hæbreo, omnis potio nuncupatur, quæ inebriare solet, eaque varia & multiplex est. Idem in Epist. ad Nepotianum.

Officij tui est visitare languentes, nosse domos matronarum, ac liberos earum, nobilium virorum custodire secreta. Nunquam quid agatur in alia, domus alia perte nouerit. Consolatores potius nos in mœroribus suis, quam conuiuas in prosperis nouerint. Facile contemnitur clericus, qui sæpe vocatus ad prandium ire

Universidad de Deusto Biblioteca

non recusat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Nescio enim quomodo ipse etiam qui deprecatur, vt tribuat, cum acceperis viliorem te iudicat: & mirum in modum si eum rogantem contempseris, plus te posterius veneratur. Prædicator continentiæ nuptias non conciliet. Procuratores domorum ac villarum alienarum quomodo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Amico quidpiam rapere, furtum est, Ecclesiam defraudare, sacrilegium est. Ibidem.

Cum ad perfectam ætatem veneris, & te vel clerus, vel pōtifex ciuitatis in clerum elegerit, agito quæ clerici sunt: & inter ipsos sectare meliores: quia in omni conditione & gradu, semper optimis mixta sunt pessima. Idem ad Rust. monach.

Quidquid in monachos dicitur, redundat in clericos, qui patres sunt monachorum. Detrimentum pecoris, pastoris ignominia est. Idem ad Furiam.

Ambros. Ex inordinata & indisciplinata multitudine sacerdotum, hodie datur contemptui Redemptoris nostri venerabile sacramentum. Nam qui debuerant esse vicarij Apostolorum, & filij Petri, facti sunt socij Iudæ, & præambuli Antichristi. Ambro. in serm.

Cypria. Sacerdos Dei Euangelium tenens, & Christi præcepta custodiens, occidi potest, vinci non potest. Suggerit nobis exēplū Zacharias antistes Domini, qui cū terreri minis & lapidatione non posset, in templo occisus est clamans, identidē dicens, Dereliquistis vias Domini, & Dominus dereliquet vos. Cypri. Epist. 3.

Quos & quales oporteat deseruire altari, & sacrificia diuina celebrare, Dominus per Moysem indicat. Exod. 16. dicens: Sacerdotes qui accedunt ad Dominum Deum, sanctificentur, ne forte derelinquat eos Dominus. Et iterum, Cum accedunt ministrare ad altare, non adducent in se delictum, ne moriantur. Idem Epistola. 4.

Exod. 16.

2. Tim. 2. Nemo militans Deo implicat se &c. Et Leuitæ in lege veteri, nec sortem cum vndecim tribubus, nec cultum terræ suscipiūt, vt qui operationibus diuinis insistebant, in nulla re auocarentur, nec cogitare, aut agere secularia cogerentur. Quod antecessores nostri religiose considerantes censerunt, ne quis frater decedens, ad tutelam, vel curā rerū suarum clericum nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificiū pro eius dormi-

dormitione celebraretur. Nec enim ad altare Dei, meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes suos atque leuitas auocare voluit. Deinde damnat hac sententia Victorem quendam sacerdotem, qui sacerdotem alium moriens rerum suarum actorem testamento instituerat. Idem Epist. 9.

In ordinandis clericis fratres charissimi, solemus vos ante consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare. Sed expectanda non sunt humana suffragia, cum testimonia diuina præcedunt. Aurelius enim frater noster illustris adolescens à Domino iam probatus, vt qui bis confessus est, & bis confessionis suæ corona extitit gloriosus: merebatur talis clericæ ordinationis vlterioris gradus, non de annis sed de meritis æstimandus: sed interim placuit, vt ab officio lectionis incipiat: quæ nihil magis congruere videtur voci quæ Christum confessa est, quam verba diuinorum mysteriorum personare, & ad pulpitum post catastam venire. Hunc igitur fratres charissimi à me & collegis meis ordinatum sciatis. Et quoniam semper gaudium properat, nec potest moras ferre lætitia, Dominico legit, hodie dedicat lectionem. Vos orationi frequenter insistite, & preces nostras vestris precibus adiuuate, vt nobis Dominus & sacerdotem reddat incolumen, & martyrem cum sacerdote lectorem. Opto vos in Deo patre, & Domino Iesu semper bene valere. Ex hac Cypriani Epistola licet agnoscere quanta religione tum temporis, sacris ordinibus clerici initiarentur. Idem in Epist.

In multis multipliciter regnat fornicatio: qui impuritatis autori impuro corde & corpore ministrantes, non verentur stare ante Angelum Dei qui secet medios & disperdat: sed omnino audent agni immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sanguine Saluatoris manus nefarias, quibus paulo ante (proh dolor) meretrices attrectarunt: sic & altaria circumire, sic & Ecclesias frequentare, Psalmos decantare: cum & eiusmodi laus sit execrabilis, & oratio fiat in peccatum. Ber. de contemptu &c. *Bernar.*

Væ væ in Domo Dei horrendum videmus. Quid? Idololatras ministrantes. Mentior si non idolorum seruitus auaritia est: si non etiam quibusdam venter suus, factus est Deus suus. Quod enim quisque præ cæteris colit, id sibi Deum constituisse perhibetur. Idem ibidem.

Res pauperum non pauperibus dare, par sacrilegio crimen esse dignoscitur. Sane patrimonia pauperum facultates sunt Ecclesiarum, & sacrilega eis cupiditate surripitur, quidquid sibi ministri & dispensatores, non vtique Domini vel possessores, vltra victum accipiunt & vestitum. Idem ibidem.

Quidquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est, Idem in Epistol.

Conceditur tibi, vt si bene deseruis, de altario viuas, non autē vt de altario luxurieris, non vt de altario superbias, vt inde compares tibi frena aurea, sellas depictas, calcaria de aurata, varia grisea que pellicea. Idem ibid.

Triplex funiculus qui difficile rumpitur, hominem miserū in perniciem trahit: qui impure intrat, indigne ministrat, & ipso fructu abutitur temporali. Idem ibidem.

Consecrasti os tuum Euangelio: nugis igitur iam os aperire illicitum est: assuescere vero nugas loqui, sacrilegum est. Labia sacerdotis (ait Propheta) custodiunt scientiam, & ex ore eius requirunt legem, non nugas, aut fabulas. Idem de consid.

Cum cuncti status hominum aliquid habeāt laboris & aliquid voluptatis, clerici inter hæc nouo quodam artificio totum quod delectat in quolibet elegerunt: & totum quod molestat respuerunt. A militibus acceperunt superbiæ fastum, amplam familiā, equorum phaleras, & nobiles apparatus: à mulieribus, dependentes collo pelles, rubricatas, vinum, molliciem, balneum, & glorias à rusticis fructus agrorum, horrea plena. Sed bene cauēt militaris loricæ pondus, muliebrem declinant verecundiam. Omnes rustici, & agricolæ, victum sibi labore acquirunt: hi delicijs affluunt, & tamen aduenient fructuum tempore, promptuaria eorum plena tritico, & vinum bibunt vuæ meracissimum, & inde incrassantur, impinguantur, & dilatantur. Cum ergo resurgere cœperint homines, quilibet in ordine suo, isti cum quibus resurgent? Si diuertere voluerint ad milites, ipsos exsufflabunt. Sic cuncti homines à suis finibus arcebunt: & isti qui in nullo fuerint ordine, vbi potas collocabuntur? Restat ergo, vt illum locum sortiātur: vbi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat: & sint in laboribus Dæmonum, qui in laboribus hominum non fuerunt. Idem super illud

illud Psal. In laboribus hominum non sunt, &c.

Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis aduenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima: amara prius in nece martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum: amarissima nunc in moribus domesticorum. Idem super Cant. serm. 23. vbi hæc ipsa latius exponit. *Isai. 38.*

Vnde clericis exuberare existimas rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarum luxuriam, congeriem vasorum argenteorum & aureorum, nisi de bonis Ecclesiæ? Inde est, quod illa pauper & inops, & nuda relinquitur facie miseranda, inculta, hispida: propter quod non est hodie Ecclesiam ornare, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: non est defendere, sed exponere: non est instruere sed prostituere: non est pascere gregē, sed mactare, & deuorare: dicente Domino de illis: Qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Idem sermo. 78.

Si insurgeret apertus hæreticus: mitteretur foras & arescceret: si violentus inimicus, absconderet se forsitan ab eo. Nunc vero quid eijciet, à quo abscondet se? Omnes amici, & omnes inimici: omnes necessarij, & omnes aduersarij: omnes domestici, & nulli pacifici: omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt. Idem sermo. 31.

Si recte sapiens hortatur, sapientiam scribi in otio, & cauēdum in otio otium: fugienda proinde est otiositas mater nugarum, no uerca virtutum. Inter seculares, nugæ, nugæ sunt, in ore sacerdotis blasphemiæ. Interdum tamen si incidant, ferendæ, referendæ tamen nunquam. Idem de consi. lib. 2.

Timeant clerici, timeant ministri Ecclesiæ, qui in terris sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt: vt stipendijs quæ sufficere debeant, minime contenti, superflua quibus egeni sustēdi forent, impie sacrilegeque sibi retinent, & in vsus suæ superbiæ luxuriæque victum pauperum consumere non verentur. Duplici profecto iniquitate peccant, quod & aliena diripiunt, & sceris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur. Idem ser. 44. super Canti.

Heu heu Domine Deus, quia ipsi sunt in percussione tua primi, qui videntur in Ecclesia primatū gerere, arcem Symonis occupauerunt: apprehenderunt munitiones & vniuersam deinceps li-

bere & potestatiue tradunt incendio ciuitatem. Idem in Epist.

Matt.6. Super illud Matth. Amen dico vobis super omnia hæc &c. Bene agente populo, vnusquisque pro suo merito remuneratur: sacerdos autem pro bonis omnium. Habebit enim pro proprijs auream, & pro acquisitione aliorum aureolam. Idem.

Melius est propter bonos, etiam malos fouere, quam propter malos etiam bonos contemnere. Propter bonos ergo sacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. Melius est enim malis iniusta præstare, quam bonis iusta subtrahere. Idem super Matth. hom. 25.

Quidquid terribile est in scripturis, vsu vilescit. Propterea clericus, qui semper meditatur scripturas, aut omnino obseruaturus est, & erit perfectus: aut si semel cœperit illas contemnere nunquam excitatur in illis, vt timeat. Idem ibidem.

Chrysost. Laici delinquentes facile emendantur: clerici autem si semel euaserint, inemendabiles fiunt. Chrys. super Matth.

COLLE. ¶ Miranda sacerdotum dignitas, quibus dimittendi peccata potestas concessa est, vt hic iure mirari possis & dicere. Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Magna illa potestas quæ dixit, Fiat lux, & facta est lux. eadem quoque suo modo sacerdotibus concessa est, cum à peccatis absoluunt. Magna Spiritus sancti potestas est, cui animarum sanctificatio tribuitur. Idem quoque suo modo sacerdotibus præstatur, qui veram sanctitatem & gratiam pœnitentibus conferunt. Hinc D. Franciscus in regula sua mira reuerẽtia se sacerdotes venerari profitetur, propterea quod inæstimabili honore & beneficio nos afficiunt: dum altissimi filij Dei verum corpus nobis administrant. Hinc patet quantum sacerdotes illi delinquunt qui Eucharistiam fidelibus porrigere grauantur: qui tãto eos thesauro ditare recusant. Simon ille magus multam pecuniam Apostolis offerebat, quo ei donandi Spiritus sancti facultatem concederent, tu acceptam gratis facultatem cur donare recusas?

Luc.5. *Gene.1.*

Quoniam Deus principium & finis rerum est, in quo viuimus, mouemur, & sumus: ideo non toties respirare quam illius meminisse debemus. Quia vero natura humana multis necessitatibus obnoxia est: hominesque ipsi varijs curis impediti hoc ipsum

ipsum commode præstare nequeunt, ideo quosdam homines à communi aliorũ cœtu segregatos ceu vicarios pro se ad hoc munus destinarunt, quos publicis stipendijs alerent, vt communem Dominum suo & populi nomine continenter orarent, placarent, atque laudarent. Hoc igitur eorum munus & officium est. Sunt enim homines Deo ad perpetuum orationis officium consecrati. Quod aurea illa summi sacerdotis lamina testabatur, cui erat inscriptum. Sanctum Domino, hoc est, homo Deo sanctificatus & consecratus, vt videlicet indignum sit, eum aliud quàm diuina tractare. *Exod.28.*

Qua pietate & obseruantia venerari sacerdotes debeamus, declarat Ecclesiast. his verbis. In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit & ministros eius non derelinquas. Mira ratione cultum Dei & sacerdotum copulauit: vt intelligas hæc duo ita esse iungenda, vt qua pietate colas Deum eadem quodammodo eius sacerdotes, quasi diuinum aliquid colas. Hinc sacerdotibus apud Ægyptios tantum honoris habitum esse legimus, vt quo tempore fames totum orbem oppresserat, alimenta illis ex publicis horreis gratis præberentur. Quod si tantus honor quadrupedum sacerdotibus exhibitus est, qualis veri & omnipotentis Dei sacerdotibus haberi conuenit? *Eccl. 7.*

Sacerdotes & monachi, & quicunque alienis opibus & sudoribus sustentantur, meminisse debent ad eos potissimum versiculũ illum pertinere, Dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius exquirant. Duplici ergo nomine rei erunt, si officio suo desint, altero quod legem Dei violant, altero quod gratis panem suũ manducantes alieno sanguine pascuntur. *Psal.104.*

Qua reuerentia ad sacram Eucharistiam accedere debeamus, Exod. 19. Dominus declarat, qui in monte Synai laturus populo leges ait, Sacerdotes autem & populus non transeant terminos, nec ascendant ad Dominum ne forte interficiat illos. Exod. quoque. 24. ait Dominus ad Moysen, Ascende ad me tu, & Aaron, Nadab, & Abiu (filij videlicet Aaron) & septuaginta senes ex Israel, & adorabitis procul: soluſque Moyses ascendet ad Dominum. Ex quibus locis intelligimus qua reuerentia & laici *Exod.19.* *Exod.24.*

& sacerdotes ad sacram Eucharistiam accedere debeant.

Castitatis virtutem ad sacerdotes præcipue, qui Angelorum more Deo ministrant, pertinere ostendit Dominus, quando inter cætera sacerdotalium vestium ornamenta feminaliũ quoque
Exod.28. meminit his verbis. Facies & feminalia linea quibus operiant carnem turpitudinis suæ, à renibus vsque ad fœmora, & vtentur eis Aaron, & filij eius, quando ingrediuntur tabernaculum testimonij. Quorsum enim huius indumenti legem à Deo sanciri oportuit, nisi vt hac ratione castitatis puritatem in sacerdotibus maxime requiri designaret? Iam verò quod intraturis in tabernaculũ, pedes & manus primum lauare iubet, quid aliud docuit quã quod Apostolus quoque docet cum ait, Probet autem seipsum homo
1. Cor. 11. &c. Et alibi. Sacerdotes ait qui accedunt ad Dominum sanctificẽtur, ne forte percutiat eos.

Quam longe ab omnibus inordinatis affectibus abesse Dei sacerdotes debeant Dominicum illud præceptum. Leuit. 10. de-
Leui. 10. clarat, qui mortuis Nadab & Abiu filijs Aaron patri & fratribus præcipit, Capita vestra nolite nudare, & vestimenta vestra nolite scindere, ne forte moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israel plangent incendium quod Dominus suscitauit: vos autem non egredimini fores tabernaculi, alioquin peribitis. Oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos, O summa sacerdotum dignitas & puritas.

Qualis esse sacerdotum puritas, quamque sedati & compositi eorum affectus, & à cætera turba dissimiles esse debeant, late
Leuit. 21. Dominus Leuit. 21. docet his verbis, Non contaminentur sacerdotes in morte ciuium suorum, nisi tantum in consanguineis, super patrem & matrem &c. Non radent caput nec barbam, neque in carnibus suis facient inscisuras. Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius. Incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt & ideo sancti erunt. Quales ergo esse debent qui panem Angelorum Deo offerunt. Pontifex id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestituque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet, & ad omnem mortuum nõ ingredietur omnino. Super patre quoq; suo,

suo, & matre non contaminabitur, nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ vnctionis Dei sui super eum est, ego Dominus. Quod vero hic ait, caput non discooperiet, vestimenta non scindet, indicia olim erant erumpentis affectus & rationis habenas non patientis. Quæ longe à sacerdotali grauitate abesse debent: in qua ratio dominari & clauum tenere, affectus vero tanquam bene instituti atque educati serui parere imperio debent: quibus in eiusmodi calamitatibus excitari & concuti, nũquam tamen dominari licet.

Quod sit clericorum & sacerdotum officium typicè Dominus Numer. 1. in officio Leuitarum adumbrauit cum ait, Leuitæ vero per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel: & excubabunt in custodijs tabernaculi. Per hoc autem intelligimus & officium clericorum esse diuinis semper rebus vacare, & orationibus suis diuinæ indignationi obuiam ire. Hoc tamen officium maximè ad sacerdotes spectat quorum preces non infrugiferas futuras ipse Dominus testatur cum ait, Inuocabuntque nomen meum super filios Israel & ego exaudiam eos.

Summus sacerdos scortum in vxorem ducere lege prohibetur. Scortum communis omnium vxor est; ideoque vulgarem & cõmunem omnium vitam designat. Hanc autem vitam sacerdos viuere prohibetur: quia vt officio, ita singularis vitę ratione à cætera turba separatus esse debet, ne illud ei exprobrari possit, Vt populus sic sacerdos.

Ait Dominus ad Aaron, Vinum & omne quod inebriare po
Leui. 10. test non bibetis, tu & filij tui quando ingrediemini tabernaculũ testimonij. Hoc præceptum post mortem Nadab & Abiu datum est, vt cunctis innotesceret quod ebrietas eorum mortis causa extitit & erroris. Cum enim contaminare alieno igne altare præsumunt, ipsius altaris incendio consumuntur, vt sumerent de sacrificio pœnam, qui fecerant de propitiatione peccatum. Quod peccatum illis suscitarat ebrietas, Nam vini odor, odorem fugarat incensi, & ebrietas ignis flammam prouocarat altaris. Vnde quia alienati vino alienum portauerunt ignem, mox diuino igne referuntur extincti. Ebrietas in alio crimen est, in sacerdote sacrilegium. Hæc Petrus Raue.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exod.28. Quis credat omnia illa quæ tanto consilio & ornatu ad summi sacerdotis vestes Dominus excogitauit, ad curiosam solum spectantium voluptatem, & non ad magna mysteria instituisse: præsertim cum lamina aurea in fonte Pontificis collocanda, & rationale in pectore adeo aperte mysticum sensum contineant? Ergo per tot indumentorum species quæ ad ornatum corporis pertinebant, quid aliud nisi maximarum virtutum ornamenta quibus sacerdotalis vita ornari debet, intelligere possumus? Maximus enim animarum amator qui tot modis pontificis ornauit corpus, multo magis virtutibus ornatam in illo mentem requiret: cuius speciem & pulchritudinem ornamenta illa figurabant. ¶ Illud etiam obseruandum, quod non solum externæ vestes, sed etiam internæ decernuntur, vt videlicet non sit de illorum numero quibus Dominus ait, Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra. Cæterum priusquam sacerdos his vestibus indueretur, lauari aqua iubetur. Itaque Moses habetur Leuit.8. primum quidem sacerdotes lauit, postea indu-

Leuit. 8. Non enim poteris (ait Origenes) induere Dominum Iesum Christum, nisi ante lotus fueris, iuxta illud, Lauamini, mundi estote,

Isai.1. Quod si tu te abluere non potes, deprecare Dominum & dic, Amplius laua me ab iniquitate mea & à peccato meo munda me. Nemo enim structuram recte poterit erigere virtutum nisi fundamenta prius iecerit puritatis.

Psal.5.

Leuit. 6. Leuiti. 6. præcipit Dominus vt hostia quæ pro peccato offertur, à solis sacerdotibus idque in loco sancto comedatur his verbis, Ista est lex hostiæ pro peccato, in loco vbi offertur holocaustum immolabitur coram Domino sanctum sanctorum est. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto in atrio tabernaculi. Et infr. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius. Huius vero rei significationem colligere possumus

Leuit. 10. ex eo quod Leuit. 10. legimus post Nadab & Abiu incendium obtigisse. Qua de re sic textus habet. Inter hæc hircum qui oblatus fuerat pro peccato cum quæreret Moses, exustum reperiretque contra Eleazar & Thamar filios Aaron qui remanserant ait, Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto quæ sancta sanctorum est: & data vobis vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini? Ex quibus verbis

verbis colligimus, ideo solos sacerdotes, eorumque masculos filios non etiam filias ex hac hostia, idque in loco sancto edere debere: vt hac ratione significetur, ad solos sacerdotes curam expiandi aliena peccata pertinere: ideoque solos eos ex illa hostia, quæ pro peccatis offertur edere debere: vt videlicet cuius est onus, eiusdem etiam sit oneris fructus. In loco vero sancto hostia comeditur, vt non læta & festiua, sed luctuosa & sanctitatis plena sit mensa sacerdotum, quæ tota peccatorum pretijs instructa est.

Qua pœna digni sint qui malis artibus sacerdotia sibi vendicant, declarat Dominus. Num.16. Quo in loco memoratur quod post interitum Datan & Abiron qui ausi sunt offerre incensum Domino, batilla quibus obtulerunt incensum in circulos conflata, iussit Dominus apponi altari ad commemorationem filiorum Israel, vt non accedat quisquam alienigena qui non est ex semine Aaron imponere incensum coram Domino. In hoc sane (ait Origen.hom.9.) posteris datur exemplum, ne quis præsumptionis superbi spiritus (nisi vocatus à Deo fuerit) munus pontificatus inuadat, sed vt illicedat quem non ambitio humana, non corruptus fauor asciuerit, sed meritorum conscientia & Dei voluntas assumpserit. Ideo autem laminæ illæ affiguntur altari, vt in prospectu semper habeant indigne ad illud accedentes culpæ suæ exemplum simul & supplicium. Sic enim magistratus & præfecti vrbium facere solent: qui facinorosorum hominum abscissa membra in editis locis ad coercendam aliorum petulantiam suspendi iubent.

Num.16.

Episcopus, Præpositus.

SIC nos fidelibus subditis tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filijs: quos & pro culpis verberibus feriunt, & tamen ipsos quos doloribus affligunt, habere heredes quærunt. Greg. in Regist. *Gregor.*

Ita sibi regentium merita connectuntur, & plebium, vt sæpe ex culpa præsidentium deterior fiat vita subditorum: & sæpe ex demerito plebium delinquat vita pastorum. Gregor. in Regist.

Tantum

Tantum debet actionem populi actio transcendere præsulis, quantum distare solet à grege vita pastoris. Oportet nanq; vt meditari sese solicite studeat quanta tenendę rectitudinis necessitate constringatur: sub cuius æstimatione populus grex vocatur. Gregor. in Pastor.

Tantorum pondera vnusquisque fustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Greg. in mor.

In alto loco positis, sæpe dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis discerpentibus gratur. Greg. in Regist.

Quia homo quod sibi tribuitur, quo iudicio disponat ignorat, nec ad appetendum locum superiorem, procax insiliens nec ad repellendum contumax debet inueniri. Gregor. in Registro.

Virtutibus pollens, coactus ad regnum veniat, virtutibus vacuus, nec coactus accedat. Greg. in Past.

Cum rerum necessitas exposcit, pensandum valde est ad cuius men quisque regiminis qualiter veniat: atque ad hoc rite perueniens, qualiter viuat: & bene viuens, qualiter doceat: & bene docens, infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat, aut peruentioni vita contradicat, aut vitā doctrina destituat, aut doctrinam præsumptio extollat. Greg. in Past.

Vsus rectæ conuersationis est, vt præesse non audeat qui subesse non didicerit: nec obedientiam subiectis imperet, quam prælatis non nouit exhibere. Greg. in Dialog.

Illa solicitudo præpositorum vtilis est, illa est cautella laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. Greg. in Regist.

Maiora crimina, & tarde credenda sunt, cum audiuntur, & citius punienda sunt, cum veraciter cognoscuntur. Greg. in moral.

Miscēda est lenitas seueritati, faciendo quoddā ex vtroque temperamentū: vt nec multa asperitate exulceretur subditi, nec nimia benignitate soluantur. Hoc nimirū illa tabernaculi arca significat, in qua cū tabulis virga simul & māna erat: quia cū scripturæ sacræ scientia in boni rectoris sit pectore sit virga discretionis, sit māna dulcedinis.

Hinc Dauid ait: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga enim percutimur, & baculo sustentamur. Sit ergo discretio virgæ quæ feriat, sit & consolatio baculi quæ sustentet. Greg. lib. 3. mor. Psal. 22.

Moyses sic amauit eos quibus præfuit, vt pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persequutus est, quos amauit, vt eos etiam Domino parcēte prosterneret. Vtrobique legatus fortis, vtrobique mediator admirabilis, causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladijs egit. Greg. vbi sup. Exod. 32.

Subtilissima ars viuendi est, culmen tenere, & gloriam reprimere: esse quidem in potentia, sed potentem se esse nescire.

Tunc fuit laudabile, episcopatum quærere, quando per hunc dubium non erat ad supplicium peruenire. Greg. in Pastor.

Sicut is qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admonendus: sic qui vltro ambit, vel importune se ingerit, est procul dubio repellendus. Gregor. in Regist.

Reuera mihi videtur esse ars artium, & disciplina disciplinarū hominem regere, qui certe est inter omnes animantes, maxime & moribus varius, & voluntate diuersus. Greg. in mor.

Quos ad fortia trahere nitimur, eorum necesse est, infirma toleremus: non enim iacentem erigit, nisi qui rigorem deflectit per compassionem: cumque alienæ infirmitati compatimur à, nostra roboramur. Greg. mor. lib. 7. cap. 7.

Mercenarius in alienis laboribus sudat, sed sibi præmium parat: ita & nos per hoc peruenimus ad propria, quod pure ministramus aliena. Greg. mor. lib. 8. cap. 6.

Mali prælati, locum regiminis ad fructum voluptatis tenent, non ad vsum laboris. Greg. lib. 11. c. 10.

Supra S. Iob dixit, Pater eram pauperum: hic ait, si quando ridebam ad eos non credebant: vt ostendat, quod prælatus & arridens timeri debet, & iratus amari: vt eum nec nimia lætitia reddat vilem, nec nimia seueritas odiosum. Greg. 20. mor. c. 2.

Gregor. super illud Iob, Cum sederem quasi rex, eram tamen merentium consolator. Sic ait: Bonis rectoribus mixta est, & regēdi autoritas, & benignitas consolandi. Adesse enim eis debet, & iuste consolans misericordia, & pie seruiens disciplina. Disciplina enim & misericordia multum destituuntur, si vna sine altera teneatur.

neatur. Patet in eo qui vinum cum oleo infudit. Moyses etiam qui Domino dixit: Aut dele me de libro &c. postea delinquentes occidi præcepit. Tractat hunc locum copiose Grego. lib. 20. moral. cap. 6.

Sancti prælati, eo veriorem principatum foris exhibent, quo intus Deo humiliorem exhibent famulatum: & ideo eo amplius subditos tolerant, quo possint vlcisci. Per amorem increpat, quos per mansuetudinem portant. Greg. 20. mor. cap. 29.

Leuitę à 50. annis fiunt custodes vasorum: quia tunc suscipienda est cura animarum, cum tempestas quieuerit vitiorum. Greg. 23. mor. c. 12.

Nullas qui malum rectorem patitur, eum accusat: quia fuit meriti, peruersi pastoris subiacere ditioni. Gregor. 25. mor. cap. 10.

Malum prælatum caue ne imiteris, quia veneraris, aut quia imitari despicis, venerari contemnas. Contemplare filios Noe, quos auersi patrem cooperiunt. Greg. mor. 25. c. 22.

Solerter intuendum ne dum immoderatius custoditur virtus humilitatis, soluātur iura regiminis. Interius ergo teneamus quod de nobis sentimus, exterius quod pro aliorum vtilitate suscepimus. Greg. 26. mor. c. 2.

August. Habemus duo quædam: vnum quod Christiani sumus, alterum quod præpositi sumus: illud quod Christiani sumus, propter nos est, quod præpositi sumus non propter nos est. In eo quod Christiani sumus attenditur vtilitas nostra: in eo quod præpositi sumus, non nisi aliena. Aug. de Past.

Omnis qui male viuit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantum in ipso est, omnes occidit. Idem in Epist.

Nihil est in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius, laboriosius, & periculosius Episcopi aut presbyteri officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster imperator iubet. Idem in sermo.

Hierony. Nostri principes, cum pauperes delinquentes publice arguunt, diuitibus peiora peccantibus, nec nutum faciunt: in quorum domibus rapina pauperum, dum Ecclesiæ opes sibi thesaurizant, & in delitijs abutuntur, quæ ad sustentationem pauperum dantur, & sibi reseruant, vel propinquis distribuunt, & aliorum inopiā suis vel

vel suorum diuitias faciunt. Hiero. in Glos. Isai.

Super illud, Si quis Episcopatum desiderat: Opus naturæ non dignitatem, laborem non delicias, non crescere fastigio sed humilitate decrescere, vt fiat seruus & minister hominū propter Christum: vt intermissa Rachelis decora facie, intret ad Liam oculis lippam: de mōte cum Moyse descendat ad campos, id est, de otio contemplationis ad laborem actionis. Idem. *1. Tim 3.*

Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, ædificatu rus turrim, futuri operis sumptus supputa. Idem in Epistol. ad Heliod.

Ama & reuerere pontificem tuum. Si pater sum (inquit) vbi est amor meus? Si Dominus ego sum vbi est timor meus? Illud etiam dico vt Episcopi honorent clericos, quasi clericos: vt & Episcopis à clericis, quasi Episcopis honos deferatur. Scitum illud est oratoris Domitij. Cur ego te (inquit) habeam vt principem, cum tu nō me habeas, vt senatorem? Hinc Petrus Apostolus ait: Pascite eum qui in vobis est, gregem Domini, prouidentes nō coactè, sed spontaneè &c. Idem in Epist. ad Nepotia. *Malac. 1.* *1. Pet. 5.*

Quomodo potes eum iudicare consilio superiorem, quem videas inferiorem moribus? supra me debet esse cui me committere paro. Ambro. de offi. *Ambro.*

Honor & sublimitas pastoralis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares, & principis diademati, longe erit id inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem cōparet. Quippe cum videas Regum colla & principum submitti genibus sacerdotum, & deosculata eorum dextera, orationibus eorum se credunt communiri. Idem in suo Past.

Nec præceps eris in sententia, nec vehemens in vindicta: non in corrigendis remissior: non in parcendis seuerior: non pusillanimus in expectandis: non superfluus in victu: non notabilis in vestitu, non citus ad promittendum: non tardus ad reddendum: non prodigus dator: non tenax ad largiendum. Bernard. in Epist.

Si rebus raritas pretium facit, nihil in Ecclesia Dei pretiosius, nihil optabilius est bono vtique pastore: nempe rara auis est ista. In alto non altum sapere, sed humilibus consentire: nihil Deo charius nihil rarius apud homines. Idem in Epist.

Nihil

Nihil me prælatus prohibeat eorum quæ promisi, nec plus exigat, quam promisi: vota mea non augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate. Idem de præcep. & dis.

Quoties prælatus pro vno ex minimis Christi spirituale stadium intermittit, toties pro eo spiritualiter animam suam ponit. Idem in sermo.

Mõstruosa res est gradus summus, & animus infimus: status supremus, & gressus minimus: sedes prima & vita ima: lingua magna loqua, & manus otiosa: sermo multus, & fructus nullus: vultus grauis, & actus leuis: ingens autoritas, & nutans stabilitas. Idem de consid.

Non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est construere, sed destruere, sed perdere: non est defendere, sed exponere: non est instituere, sed prostituere: non est pascere gregem, sed mactare, & deuorare: dicente de prælatis Domino. Qui deuorant plebem meam, sicut cibum panis. Idem super Cant.

Quem dabis mihi de numero præpositorum, qui non plus invigilet subditorum vacuandis marsupijs, quam vitijs extirpandis? Vbi est qui orando flectat iram Dei? qui prædicet annum placabilem Deo? leuiora loquimur, grauiora grauius manet iudicium. Idem ibidem.

In omnibus exemplo Apostoli honorificabitis ministerium vestrum, ministerium inquam non dominium: ipsum quidem honorificabitis non vos: nam qui quærit qua sua sunt, se cupit honorari non ministerium. Honorificabitis autem non cultu vestium, non fastu equorum, non amplis ædificijs, sed moribus ornatis, sanctis dijs spiritualibus, ac bonis operibus. Idem in Epist.

O vtinam prælati tam vigiles reperirentur ad curam, quam ad cures currunt ad cathedram. Idem super Cant.

O peruersitas, o abusio filiorum Adam, qui cum ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi & leuiter ascendunt, & descendunt difficilius: parati ad honores, ad celsitudines graduum Ecclesiasticorum, ipsis etiam Angelicis humeris forsan dandos. Idem in sermo.

Quoscunque de tuis inueneris tristes, pusillanimes, murmurosos, ipsorum te patrem, ipsorum te noueris esse abbatem: consolando, exhortando, increpando: tunc enim agis opus tuum, & portas onus tuum, & portando sanas, quos sanando portas. Si quis vero ita sanus est, vt magis iuuet te, quam iuuetur à te, huius te non patrem sed fratrem, comitem non abbatem esse cognoscas. Idem in Epistol.

Mira res, satis superque episcopi ad manum habent, quibus animas credant, & cui suas committant facultates, non inueniunt, optimi videlicet æstimatores, qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerant. Sed vt liquido datur intelligi, patientius ferimus Christi iacturam, quam nostram. Idem de consid.

De pretio escarum & numero panum, cum ministris quotidiana discussio est: rara admodum cum presbyteris celebratur collatio, de peccatis populorum: cadit asina & est qui subleuet eã, perit anima, & nemo qui reputet: nec mirum, cum nec nostros assidue sentiamus defectus. Idem ibidem.

Non otiose toties repetitum est, Petre amas me in commissione ouium: ego quidem id significatum prouide puto: ac si dixisset illi Iesus, nisi testimonium tibi perhibente conscientia, quod me amas, & valde perfecte amas: hoc est, plus quam tua, plus quam tuos, plus quam te: vt huius repetitionis meæ numerus impleatur, nequaquam suscipias curam hanc, nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus vtique meus effusus est sanguis. Idem super Canti. *Ioan. 21.*

Quod sine miserabili gemitu dicendum nõ est, Christi opprobria, sputa, flagella, clauos, lanceam, crucem, & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profundunt in acquisitione turpis quæstus, & pretium vniuersitatis suis marsupijs includere festinant, hoc solo sane à Iuda Scarioth differentes, quod ille horum omne emolumentum denariorum numero compensauit, isti voraciori ingluuie lucrorum infinitas exigunt pecunias. Idem super Canti.

Fortitudo tua, fiducia fidelis conscientiæ: decor tuus, splendor bonæ opinionis. Ibidem.

Noueris huius trinitatis sacramentum in nullo frustratum à te: si pascas verbo, pascas exemplo, pascas orationum suffragio, Manent autem tria hæc, verbum, exemplum, oratio, maior autem est oratio. Idem in Epist.

Scholares & pueri, & impuberes adolescentuli, ob sanguinis carnalitatem, ad ecclesiasticas promouentur dignitates, & à feruida transferuntur ad principãdum presbyterium. Lætiores interim quod virgas euaserint, quam quod meruerint principatum. Idem ad Archiepisc. Leno.

Discite subditorum matres vos esse debere, non dominos, sic dete magis amari, quam metui, & si interdum seueritate opus est paterna sit non tyrannica: matres fouendo, patres corripiãdo vos exhibeatis. Suspẽdite verbera, producite vbera, pectora lacte pin guescant, nec typo turgeant. Idem super Cant.

Væ tibi si præes, & non prodes: sed væ grauius, si quia præes metuis prodesse refugis. Idem in Apolog.

In expositione regulæ beati Benedicti par. 3. cap. 7. tractans il lud Prouer. 25. Cœlum sursum, & terra deorsum. Negligentia pr latorum tantam deordinationem & confusionem induxit, quod in eis est terra sursum, & cœlum deorsum. Pedes sunt supra capu & facies retro. Interiora effusa sunt extra, Deus ibi conculcatur, terra deificatur: Diabolus honorifice recipitur, Deus vero contu melioſe repellitur. Terra sursum est, & cœlum deorsum, vbi ter rena cœlestibus præponuntur. Pedes sunt supra caput, vbi viri spi rituales despiciuntur: homines vero terrena sapientes ad regimen temporalium vtiles in honore habentur. Facies est retro, cum in operibus quæ videntur bona, potius vtilitas terrena intenditur quam merces æterna. Interiora effussa sunt extra, cum bona intern na negliguntur, & exteriora diliguntur: Deus vero conculcatur, & terra deificatur: vbi defuit charitas, & regnat cupiditas: Diabolus honorificè recipitur, & Deus contumelioſe repellitur: vbi rapto res & vsurarij cum honore recipiuntur, & magnis expensis procu rantur, boni vero pauperes vel repulsam patiuntur, vel male pro curantur. Idem.

Benedi. Abbas in ipsis imperijs suis sit prouidus & consideratus: Opera quæ iniungit, discernat, & temperet, cogitet discretionem sanctæ Patriarchæ Iacob dicentis, Si greges meos plus in ambulando fe cero laborare, morientur cuncti vna die. Benedictus in regula.

Isidor. Sæpe per honores quorundam, mutantur & mores, & quos ante conglutinatos charitate habuerunt, postquam ad culmen ho noris venerint, amicos habere despiciunt. Isido. de sum. bono.

Tanto

Tanto est superius regno sacerdotium, quam est inter spiritum & carnem interuallum. Chrysolog. *Chrysolo.*

Si contingat quempiam vel per amicitiam, vel per aliã causam, ab aliquo ad Episcopi dignitatem euehi indignum, omniũ quæ ab illo acta fuerint, ipse reddet rationem. Idem.

In superbiam tantò facilius quis incidit, quantò ex humiliori gradu ad dignitates euehitur. Idem.

Ligna syluarum non oliuam, non ficum, non vitem, sed rãnum sibi elegerunt in regem: & egressus est ignis de ramno, & deuora uit cedros libani. Idem in Epist. hoc dicit contra eos qui indignũ præsidem eligunt, quos idem postea pessundauit.

Quod stipiti rami, quod capiti membra, quod soli radij, quod fonti riuuli, hoc apostolicæ sedis eminentiæ debent omnes Eccle siæ quas vbique terrarum religio Christiana fundauit. Idem.

Qui iam dudum in abbate pontificem gesserat, postmodũ ab- *Euseb.* batem in pontifice custodiuit (loquitur de beato Maximo) fuit is *Emisse.* neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens ab iectionis, honoris impatiens, pauper in pecunia, diues in consciẽ tia; humilis ad merita, superbus ad vitia, locuples in donis Dei: sic in se excoluit vnamquãque gratiam, quasi solam, pauci sic tenue rũt singulas, quomodo ille in se impleuit vniuersas: semper in ope ris exercitio, semper in compũctionis affectu, semper occupatus, & semper vacans. Eus. Emiss. hom. de B. Maximo Episcop.

Sæpe apud indignos mores crescit cum potestate supercilium. *Cassiod.* Cassiodor. in Epist.

Sunt quidam qui sciunt & possunt, & volunt præesse: quidam qui sciunt & possunt, nec volunt: quidam qui nec sciunt, nec possunt, sed volunt. Scire & posse, & nolle, humilitatis est, aut inerscire, nec posse, sed velle, cupiditatis est, vel stultitiæ. Nec scire, nec posse, neque velle, discretionis est & prouidentiæ. Idem de. 12. abus.

Ille autem cui dispensatio verbi commissa est, etiam si sancte *Prosper.* viuat: & tamen perdite viuentes arguere, aut erubescit, aut metuit, cum omnibus qui eo tacente perierint, perit: & quid ei prodesit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato? Prosp. de vit. contemp. lib. 1.

Discãt si velint ab Abimalech & Gedeone subiectos nõ dictis,

sed factis ad imitationem incitari. Ille quidem lignorum facēs & faciebat, & portabat, ac suis: Quemadmodum, inquit, vidistis me facientem, ita & vos facitote. Idem.

Euagrius. Absurdum est, qui persequatur honores, eum fugere labores è quibus nascuntur honores. Euagrius.

Ignatius. Si bonos & honestos tantum discipulos diligis, nulla tibi gratia debetur: magis rebelles lenitate tractare debes vt erudiantur: non enim omne vulnus eodem emplastro curatur. Exacerbationes persuasionibus seda. Ignatius.

Chrysost. Vis apparere sanctus? circa tuam vitam esto austerus, circa alterum benignus: audiant te homines parua mandantem, & grandia facientem. Chrysost. super Matth.

Beatus Dauid ita erat in potestate positus, tanquam omnibus ipse esset subiectus, & in solio regali erat vt vinctus in carcere, & in purpura, quasi in cilicio iacebat, cinere conspersus, & corde compunctus. Aula regalis erat ei tanquam eremi vastissima solitudo. Idem in lib. de Compunct. cord.

Quemadmodum videns arborem foliis pallentibus manifestum intelligis quod aliquam culpam habeat circa radicem; ita cum videris populum indisciplinatum, sine dubio cognosce quod sacerdotium eius non est sanum. Idem in tracta. de Symbolo.

Ridiculosa res est, aut magis periculosa, speculator cœcus, gubernator inscius, præcursor claudus, prælatus negligens, præco mutus. Gubert.

Cicero. Qui non laborat vt charus militibus sit, animare milites nescit. Humanitas ducis in exercitu fulmen aduersus hostes est. Iubet nunquam legitur iussisse, Ite illuc, sed venite huc. Participat enim cum duce labor, persuadetur militibus minor. Cicero. Tuscul.

COLLE. ¶ Quod prudentia ad gubernandi munus maxime necessaria sit argumento est quod Salomon Israelitici regni gubernacula sortiturus, hanc potissimum virtutem à Domino postulauit, eamque ad hoc maxime valere in Prouer. docuit, cum ait. Audiens sapiens sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit. Ipsa quoque sapientia de se idem testatur cum ait: Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me principes imperant, & potentes

Prou. 1.

Prou. 8.

potentes decernunt iustitiam. Et in lib. quoque Sapien. Vir sapiens loquitur. d. Disponam populos, & nationes subditæ mihi erunt. Denique Cicer. in. 1. de Inuentione libro, ciuitatum & legū institutionem à sapientissimis & eloquentissimis viris prodijsse late disserit. *Sapien.* 8.

Prælati omnes ad maximam pastoralis officij curam & solicitudinem, vocant illa Salomonis verba cap. 6. Fili mi si spoponderis pro amico tuo defixisti apud extraneum animam tuam, illaqueatus es verbis oris tui & captus proprijs sermonibus vide locum. Cuiusmodi vero periculi sit, proprio se hominē sermone ad hanc curam alligasse, facile deprehenditur ex cap. 30. Hierem. quem etiam locum & videre & notare diligenter oportet. *Prou.* 6.

Tolle vestimentum eius qui fideiiussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo. Hoc in Ecclesiæ præpositos & pastores quadrat: quibus ouilis Dominicæ cura cōmissa est. Si enim negligētes in officio suo fuerint deprehensi, ipsi in iniquitate sua morientur: sanguinem autem subditorum ab eis Dominus requiret vt est apud Ezechielem. *Prou.* 27. *Ezech.* 3.

Modestiam & humilitatem quæ esse in præpositis nostris debet Ecclesiast. 31. comendat his verbis. Rectorem te posuerūt, noli extolli: esto in illis sicut vnus ex ipsis. Hinc & illud, Quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam & coram hominibus. Ecclesiast. 3. *Eccl.* 31. *Eccl.* 3.

Prudentiam prælati cum simplicitate esse debere coniunctam declarant illa verba Psal. 77. Et pauit eos in innocentia cordis suī, & i. i. m. f. d. e. Pro quo Hieronymus vertit, Et pauit eos in simplicitate cordis sui: & in prudentia manuum suarum dux eorum fuit. Has autem duas virtutes simul coniungere singulare Dei donum est. *Psal.* 77.

Quid est quod sponsa dum sponsum diligenter quærit ait, inuenerunt me custodes qui circumeunt ciuitatem, percusserunt me &c. Exaggerat his verbis calamitatis suæ magnitudinem sponsa: postquam enim dixerat, Quæsiui illum & non inueni: vocaui, & non respondit mihi: aliam adiungit doloris sui causam: nempe quod ij quorū munus erat, illam in hac inquisitione iuuare adeò non illi auxilium tulerint, vt etiam varijs modis vexarint. Quod quidem calamitosis Ecclesiæ temporibus sæpissime contingit: vt *Cant.* 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

præsules Ecclesiæ & custodes murorum eius adeò à muneris & officij sui integritate abhorreant, vt quas ipsi animas rectè viuendo & vigilando Christo lucrifacere deberent prauitate vitæ, luxu, insolentia, & auaritia grauiter offendant. Qua de re late Dominus Ezechiel. 34. de pastoribus Ecclesiæ agens queritur. Quid vero infœlicius ouium gregibus accidere potest, quam cum eo miseriæ ventum est, vt canes fungantur officio luporum.

Ezec. 34.

Cùm mulier prima diuini præcepti præuaricatrix fuerit, tamē vir primum à Domino interrogatur: quoniam caput ipse mulieris erat: vt hac ratione prælati intelligant se prius quam subditos de subditorum sceleribus interrogandos. Sic etiam cæteris Apostolis simul dormientibus Petrus ante omnes corripitur his verbis, Simon dormis? qui videlicet ad vigilandum alios excitare debuisses? Vnde populo cum Madianitis fornicante principes populi qui hoc facinus prohibere deberent iussu Domini in patibulis suspenduntur.

Mar. 14.
Num. 25.

Nomina duodecim filiorum Israel præcepit Dñs & in superhumerali quod humeros tegebat duobus onichinis lapillis inscripta & in rationali siue pectorali (hoc enim vox hebræa, HOSEN, significat) duodecim lapillis infixa gestare: quo intelligeremus cōmissas animas & in pectore per ardentem amorem, & in humeris per continuum laborem à præpositis debere portari. Quorum quidē alterum ex altero sequi. D. Gregor. his verbis ait. Quātum amas proximū tantum portas: quod si desinis amare, desisti portare. Et hoc igitur & cætera omnia charitas præstat: vt merito Dñs Ecclesiæ suæ Petrum in pastorem daturus, hoc solum ab eo quæsierit, Petre amas me? Quid enim nō præstat amor? Quid vero ab ijs non impetret quos ardenter diligit? Amore potissimū Ambrosius Augustinum inescauit, & ab errore paulatim reuocauit. Vnde idem August. confess. lib. 5. ait, quod vbi ad eum venisset, paterna charitate fuerit ab eo exceptus, Et eum, inquit, amare cœpi. Primo quidem non tanquam doctorem veri (quod in Ecclesia tua prorsus desperabam) sed tanquam hominum benignum in me. Deinde narrat quomodo eius ad populum conciones audiens cœperit paulatim veritatem haurire.

Exod. 28.
Ioan. 21.

Sacerdos in rationali hæc duo verba scripta gestat, VRIN, & THOMIN, hoc est, doctrinam & veritatē, quæ erūt in pectore Aaron.

Aaron. Alij autem vertunt, Illuminationes & perfectiones, hoc est doctrinæ lucem, & vitæ perfectionē: quo possint facere simul & docere. Hæc enim duo propria sacerdotum munera & ornamēta sunt. Eodem etiam pertinet quod in extrema ora vestis Aaron mixtim mala punica & tintinabula pendere Dominus præcipit. Tintinabula autem vocem prædicationis, mala punica vero (de quibus sæpe in Canti. mentio fit) colore quidem nebio ardorem charitatis, granorum vero miro ordine & collocatione vitæ ordinem & modum designant: quæ duo in sacerdotibus, maximeque in Episcoporum vita clarere debent.

Exod. 39.

Qualis sit bonorum pastorū cura & labor, & quam multis molestijs obnoxij sit, & quomodo nisi percepto spiritu Dei, nemo huic officio integre satisfacere possit, copiose quidem Nume. 11. declaratur: vbi Moses, populi querelis fatigatus, has ad Dominū voces fudit, Cur afflixisti seruum tuum? Quare non inuenio gratiam coram te? Cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? &c. quæ sequuntur. Vide locum. Ibidemque præcipitur ei vt eligat senes quos ipse sciat esse senes ad præfecturam populi administrandam: quos Dominus ad hoc ipsum spiritu suo implet quo recte credito sibi munere fungerentur.

Num. 11.

Frustra laborat præpositus qui munus suum probe administrans, omnibus gratus esse, omnibusque probari se posse sperat. Quis inter reges Dauide aut sanctior, aut iustior, aut animosior, aut prudentior? At toto corde vniuersus Israel Absalonem aduersus patrem coniurantem sequebatur. Quis verò Moysi in illa virtutis laude poterit comparari? quem Dominus fidelissimum in omni domo sua prædicauit? Qui inter cæteras virtutes, mansuetudine (quę maximè amabilem hominem efficit) ita emicuit, vt omnes homines qui morabantur in terra hac laude superaret. At quoties aduersus illum rebellis populus consurrexit, quoties lapidibus impetitus, lapidatusque fuisset ni fuga salutem quæsisset, & Domini præsidio à furente populo tectus esset? Nec rude tātum vulgus aduersus eum concitatus est, sed in seditione Core. 250. proceres Sinagogæ qui per nomina sua ad concilium vocabantur, cum illo aduersus Mosem coniurarunt. Quid hic Dominum Saluatorem memorem? ipse quidē discipulos his verbis admonuit, Memētote sermonis mei quē ego dixi vobis, Nō est discipulus super magistrum

2. Re. 16.
Leui. 16.
Matt. 10.

magistrum &c. Si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum seruauerunt (hoc est, insidiantes obseruauerunt) & vestrum seruabunt.

Quo amore prælatus eos prosequi debeat qui eius fidei & cu-

Num. 11. ræ crediti sunt, aperte Moses. Num. 11. cum Domino agens declaratat his verbis, Nunquid ego concepi aut genui multitudinē hanc tantam, vt dicas mihi, porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum? Vnde hæc paternæ charitatis lex, nisi ab vbere

Deuter. 1. mo illo charitatis fonte manare potuit? Quod autem is prælatis exigit, ipse multò cumulatius præstitit: sicut idem Moses Deut. 1. testatur cum ait, Portauit te Dominus Deus tuus, sicut gestare solet pater filium paruulum donec veniretis ad locum hunc. Id

Osee 11. ipsum etiam per Hieremi. testatur cum ait, Ego quasi nutritius Ephraim portabam eos in brachijs meis: & ipsi non intellexerunt quod curarem eos. Idem quoque Esai. 40. pollicetur his verbis

Isai. 40. Sicut pastor, gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit.

In quibus præcipuè generibus personarum Dæmon sibi dominium eligat, declarant illa verba Iob, sub vmbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus. Vmbra est obscura, frigida, & ioni-

Iob. 40. nis, veræ rei imaginem repræsentans. Quod quidem prælatos officij sui desertores significat: qui obscuri sunt per ignorantiam, frigidi per malitiam, inanes per mentis leuitatem, cum tamen exterius personati incedant, & corde leui, grauitatem vultu mentiantur. Sub tali vmbra Dæmon altum dormit: quia non multo labore ad inconcessa rapit, quos pastoris vigilantia & disciplina destituit.

Roma. 12. Solicitudinem Apostolus Ecclesiæ præpositis commendat cum

2. *Cor.* 11. ait, Qui præest in solicitudine. Qua & ipse vrgebatur cùm ait, Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana solicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur &c. Hanc eandem mira verbo-

Prou. 6. rum acrimonia Salomon præsuli inculcat cùm ait, Fili mi si spoponderis pro amico tuo &c. Prouerb. 6. Huius autem pastoralis curæ periculum D. Bernardus his verbis describit, Magno vinculo astricti sunt, qui pro multis animabus reddituri sunt rationem. Quid ego infelix, quo me vertam, si tantum thesaurum, si pretiosum depositum illud quod sibi Christus sanguine pro-

prio pretiosius indicauit, contigerit negligentius custodire? Si stillantem in cruce Domini sanguinem collegissem, essetque repositus penes me in vase vitreo, quod & portare sæpius oporteret, quid animi habiturus essem in discrimine tanto? At certè id seruandum accepi pro quo mercator non insipiens, imo ipsa. s. sapientia patris sanguinem illum dedit. Audio enim Petrum Apo- *Acto.* 20
stolum monentem, Attendite vobis & vniuerso gregi &c. Sed & habeo thesaurum istum in vasis fictilibus, & quibus multo plura quàm vitreis imminere pericula videantur. Accedit sanè ad solicitudinis pondus, quod & meam & proximi conscientiam seruare necesse sit, & neutra mihi satis est nota.

Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam nō custodi- *Cant.* 1.
ui. Hoc ad malos pastores ac prædicatores referri potest, qui alios docent, & seipsos non docent, &c.

Illi ad regendos alios maximè idonei videntur, qui hoc munus maximè detrectant & fugiunt. Talis Moses fuit, qui Exod. 3. *Exod.* 3.
tam multis rationibus iniunctam sibi à Deo prouinciam recusare nitebatur.

Cæteris Leuitis distributa sunt plaustra in quibus tabernaculi supellectilem deferrent: familiæ autem Caatitarum (quibus ferendi altaris aurei, & ipsius sanctuarij cura commissa erat) non data sunt plaustra: quoniam hæc pretiosa onera proprijs portabant humeris. Vnde apparet quod pretiosissimæ portionis tabernaculi delatio, non alienis baiulis aut humeris committenda, sed proprijs deferenda erat. Cùm igitur nihil in Ecclesia pretiosius quā rationales animæ sint Christi sanguine redemptæ, efficitur planè vt earum cura non vicarijs committenda, sed per ipsos quorum hoc interest, agenda sit. Hoc autem præstitit summus ille pastor de quo scriptum est, Sicut pastor gregem suum pascet, in bra- *Isai.* 40.
chio suo congregabit agnos, &c. quæ sequuntur.

Rex.

SI corregis in manu Dei est, non seruatur armorum robore, sed diuino adminiculo ac ductu. Est autem in Dei manu, nō quiuis, sed hoc regis nomine dignus. *August.* *Prou.* 21.

Multi reges sæpe imperio accepto, cū eos qui sibi antea fuissent *Chrysol.*

molesti in sua potestate haberent, in tanto imperij fastu indigna esse iudicauerunt, qui pœnas reposcerent scelerate factorum. Chrysol.

Ars est imperare non solum dignitas, & quidem ars omnium maximè necessaria & excellentissima. Idem.

Qui maxime ex humilibus sunt, cum dignitates nacti fuerint, licentius in arrogantiam tolluntur: quippe qui ad repentinos honores inepti sunt. Idem.

Rab. in Gloss. Super illud Prouerb. 25. Auser impietatem de vultu regis &c. Qui præsunt populis, si volunt firmum esse solium, semper hilaritate & gratia vultus plenos exhibeant: ne per arrogantiam rigidi plebis odium incurrant. Rab. in Glos.

Ioā. Dam. Optimum principem decet, in suis quidem peccatis esse acerbum iudicem & minimè ignoscentem: at in erratis subiectorum placidum, & ad ignoscendum facilem. Damascenus.

Philon. Deus nullius indiget, rex solius Dei. Imitare igitur eum qui nullius eget, ac largiter impertire petentibus misericordiam, non summo iure, nec restricte cum supplicibus agens, sed omnibus quæ ad vitam degendam pertinent, petentibus præbe. Philon.

Tyrannus est princeps belli, rex vero pacis præses. Idem.

Rex iustissime cum missus sis à natura ad supremam puppis partem occupandam, cumque gubernacula teneas, guberna communem hominum scapham fœliciter cum salute omnium, nulla re magis gaudeas, quàm tua erga subiectos beneficentia. Quid enim Regis beneuolentia subiectis populis optabilius, aut melius esse possit? Idem.

Xenophō Principem omnibus quibus præsit, simul succenfere, magnum peccatum mihi quidem videtur esse: necesse est enim quia multos terrori sit, multos habere hostes.

Democri. Desiderari magis quam timeri in vita expete, quem enim omnes metuunt, idem omnes metuit. Democrit.

Alexan. Alexander, quis esset optimus rex rogatus: Qui, inquit, amicos donis retinet, & inimicos beneficijs amicos facit. Alexander.

Isocrates. Isocrates pessimum imperatorem esse dicebat, qui sibi ipsi imperare non posset.

Corporis tui custodiam tutissimam existima esse amicorum virtutem, & aliarum Rerumpubli. beneuolentiam, tuamq; ipsius prudentiam: his enim rebus & conseruari & parari regna maxime possunt. Idem.

Regem bene fungentem suo munere decet iustum, & magnanimum, & veracem, & liberalem in largiendo esse: atque quauis cupiditate maiorem: supplicia leuiora delicto, gratiam autem beneficio maiorem referre, tum subiectis, tum amicis. Diodor. *Diodor.*

Eumenes Rex fratribus crebro dicere solebat, si me vt rege vsi fueritis, vobis tanquam fratribus gratificabor: sin autem tanquam fratre, ego vobis ero Rex. Eumen. *Eumen.*

Cotys Thracum rex Thebanis gloriantibus quod Lacedæmonijs imperarent, Vidi, inquit, torrētes perennibus fluuijs maiores factos, sed ad breue tempus. *Cotys.*

Vbi malos præmia sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est. *Salust.*

Quo quis plus potest, eo moderatius vtatur imperio. *T. Liuius.*

Suis, omnes parent placidius. Q. Curtius. *Q. Curti.*

Reges habent aures in pedibus. L. Florus. *L. Florus.*

Regium est, male audire, cum bene feceris. Idem.

Rex debet se habere ad subditos, sicut pastor ad oues. Arist. *Aristot.*

Est piger ad pœnas princeps, ad præmia velox,
Cuique dolet, quoties cogitur esse ferox. *Ouidi.*

Imperito fortunato, nihil intolerabilius. Cicero. *Cicero.*

Magnum est personam in Repub. tueri principis, qui non animis solum debet, sed oculis seruire ciuium. Idem in Philip. 8.

Non solum vitia concipiunt ipsi principes, sed ea infundunt in ciuitatem: nec solum ipsi corrumpuntur, sed etiam corrumpunt, plusque exemplo quam peccato nocent. Idem. 3. de legib.

Hæ sunt virtutes imperatoriæ: labor in negotijs, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in prouidendo. Idem, Pro lege Man.

Refrenet primum libidines, iracundiam teneat, spernat voluptates, coerceat auaritiam, cæteraſque animi labes repellat: tum incipiat alijs imperare, cum dedecori & turpitudini parere desierit. Idem lib. 5. Paradox.

Non potest exercitum is continere imperator, qui se ipsum non continet: frugi hominem dici non multum laudis habet in rege: fortem, iustum, seuerum, grauem, magnanimum, largum, benefi-

beneficum, liberalem, & mansuetum, hæ sunt regiæ laudes. Idem Pro leg. Man.

Nulla re reconciliare facilius benevolentiam multitudinis possunt hi qui Reipub. præsunt, quam abstinentia & continentia. Idem. 2. de offi.

Qui Reipub. præsunt, legum similes sint, quæ ad puniendum non iracundia, sed æquitate ducuntur. Idem. 1. de offi.

Bono viro non minori curæ est, qualis Respub. post mortē sua futura sit, quam qualis hodie sit. Idem in Lælio.

Millies perire est melius quam in sua ciuitate sine armorū præsidio non posse viuere: præsidium charitate & benevolentia ciuium septum oportet esse non armis. Idem. 2. Philip.

Nihil est tam deforme, quàm ad summum imperium acerbitatem naturæ adiungere. Idem ad. Q. fratrem, epist. 1.

Recte præcipere videntur, qui monent quanto superiores simus, tanto nos submissius geramus. Idem. 1. offi.

Qui plus propter virtutem nobilitatemque possunt, eò minus quantum possint, debent ostendere. Idem, Pro Quintio.

In bonis fortunæ, summa laus est, non extulisse se in potestate, non fuisse insolentem in pecunia, non se prætulisse alijs propter abundantiam fortunæ: vt opes & copiæ non superbiæ videantur ac libidini, sed bonitati ac moderationi facultatem ac materiam dedisse. Idem. 2. de orat.

Nihil est laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius, placabilitate & clementia, quæ ita probanda est, vt adhibeatur Reipub. causa seueritas, sine qua administrari ciuitas non potest. Idem. 1. de offi.

Rerum omnium nec aptius est quicquàm ad opes tuendas, & tenendas, quam diligi: nec alienius, quam timeri. Idem. 2. offi.

Nullius opes tantæ fuerunt, aut tātæ esse possunt, quæ sine multorum amicorum officijs stare possint. Idem pro Plantio.

Nulla vis imperij tanta est, quæ premente metu possit esse diuturna. Idem. 2. offi.

Multorum odijs nullæ opes possunt obsistere. Ibidem.

Quem metuunt, oderunt: quem quisque odijt, perisse expetit. Ibidem.

Vt contemnendus est, qui in nauigando se, quam nauem, mauult

mauult incolumem: ita vituperandus, qui in Reipub. discrimine, suæ plus quam communi saluti consulit. Idem. 4. ad Heren.

Vt leges omnium salutem, singulorum saluti anteponunt: sic vir bonus, & sapiens, & legibus parens, & ciuilis officij non ignarus, vtilitati omnium plus, quam vnius alicuius saluti consulit. Idē 3. de Finib.

Quæ sequuntur sententiæ ex incertis autoribus collectæ sunt.

Reges plerunque credūli.

Laudabilior in Rege prudentia quam fortitudo.

Natura non dedit imperare fœminis.

Nihil difficilius quam bene imperare.

Nihil molestius quam malis imperare.

Ornamento est principi concordia populi.

Qui nescit dissimulare nescit imperare.

¶ Miranda Constantini Magni imperatoris erga Ecclesiæ Synodum, & Episcopos reuerentia. De quo Theodoretus Ecclesiasti. hist. lib. 1. cap. 7. ita dicit: Ipse quoque Constantinus cum paucis postremus omnium ingressus est, & paruo subselio posito assedit, præfatus veniam prius, & petita concessione ab Episcopis. At Episcopis ait parata fuisse subselia atque solia, magno apparatu & splendore. Itaque pius imperator, sacerdotum Christi dignitatē, & in illis Dei maiestatem venerās implebat id quod in Ecclesiast. legimus: In omni anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica. COLLE. Eccl. 7.

Rex qui sedet in solio iudicij dissipat omne malū intuitu suo. Item, Dissipat impios rex sapiens, & incurvat super eos fornicē. Item, Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in sempiternum firmabitur. Iustitiam vero misericordiæ idem sapiens copulauit his verbis, Misericordiam & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius. Quæ quidem quæ virtutes vere regiæ sunt: vtpote quæ in litteris sanctis Deo frequentissime tribuuntur. Id autem vere regium est, quod maxime diuinum est, cum reges Dei vices in terra gerant. Prou. 20.

Secundum iudicem populi tales & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales & inhabitantes eam. Rex insipiens perdet populum suum, & ciuitates inhabitabuntur per sensum prudentium.

Eccl. 49. tium. Regum vero pericula & ruinas declarant illa Eccli. 49. ver-
ba. Præter Dauid, Ezechiam & Iosiam, omnes reges peccatum
commisserunt: nam reliquerunt legem altissimi reges Iuda, & cō-
tempserunt timorem Domini. Quid vero reges Israel? Vno Da-
uid excepto, omnes eadem impietatis via ingressi sunt. Quis ergo
principum terræ, dum hoc ipsum considerat, & se in eodem freto
naufragare videt, non idem periculum metuat?

Præcipuum regis optimi munus esse pauperes tueri totiès ille
Psal. 71. Psal. Deus iudicium tuum regida, facile declarat: qui in hoc præ-
cipue loco cōmoratur. Itaque ait, Et adorabunt eum omnes re-
ges &c. Quare? Quia liberauit pauperem à potenti &c. quæ sequ-
tur? Pro eo vero quod nos legimus. Et honorabile nomen eorum
coram illo. Hiero. ex hebræo vertit. Et, pretiosus erit sanguis eo-
coram illo, Id est, magno vitam illorum æstimabit, nec impunè ei
Prou. 29. ret, quisquis eorū sanguine se se cruentauerit. Hinc illud Solo-
Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius firmabitur
æternum. Qua etiam de causa vino regibus interdicitur, ne obli-
scantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperum. Qui
tamen adeo ab hac cura alieni sunt, vt nec scire studeant quid
peres & ærumnosi homines incuria sua patiantur. De quibus
Isai. 1. ptum est, Pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur
eos. Alij vero pauperum etiam sanguinem & opes exhauriūt. D
Isai. 10. quibus Dominus. Quare, inquit, atteritis populum meum, &
cies pauperum commolitis? Esai quoque. 10. Væ qui condunt
ges iniquas &c. Vide locum.

Propter merita populi reges bonos à Domino creari declarat
3. Reg. 10. illa verba reginæ Saba, quibus ad Salomonem ait, Factus te Do-
nus super thronum Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel, ido
constituit te regem vt faceres iudicium & iustitiam. Ad impro-
Oseæ. 13. vero & rebellem populum ait. Dabo tibi regem in furore meo
auferam in indignatione mea.

Quanto in discrimine salus regum versetur, vel hoc argumē
to colligi potest, quod cum teneantur, cæteros homines vitæ
ctitate superare, multo ad hoc maiora impedimenta quàm cæ
ri homines habent. Impedimenta autem sunt, cateruæ adulato
rum, multitudo negotiorum, abundantia deliciarum, summa p
tentia, vt quidquid libeat, liceat. Hoc enim est quasi per iter

bricum ingredi. Vnde est illud, Beatus vir qui post aurum non abijt &c. Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit &c. Hoc ne Dauidi quidem contigit. Timendum quoque & illud, Exiguo conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Et, Fortioribus fortior instat cruciatus. Eccl 31. Sapien. 6.

Quod clementia & lenitate thronus regis confirmetur (vt Salomon ait) satis aperte filij eius temeritas declarat, qui quoniam acerba atque aspera oratione populi furorē exfuscitauit, seipsum, religionem, & regnum perdidit.

Quanta malorum colluuies ex praui capitis malitia in subiectum sibi populum redundet, non tam in libris legimus, quam in ætatis huius calamitatibus experimur. Sed his tamen exemplis sacræ historiæ refertæ sunt, in quibus populum cernimus pietatem vel impietatem regum vbique sectantem. Præcipuum tamen exemplum Hieroboam rex fuit, de quo toties in sacris litteris legimus, quòd peccauerit, & peccare fecerit Israel. Cui inter alia hoc quoque per Prophetam dictum est, Ecce ego inducam ma- 3 Reg. 14
la super domum Hieroboam, & percutiam de Hieroboam mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israel. Et mox, Et percutiet Dominus Israel, & euellet eum de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit trans flumen propter peccata Hieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israel.

Iudex.

SI ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere deriforis odia formidamus: non iam lucra Dei quærimus, sed nostra. Greg. in moral.

Dum vnus corripitur, plurimi emēdantur, & melius est, vt pro multorum salute vnus condemnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. Greg. in Regist.

Pertinet ad innocentis officium, non solum nemini malum inferre, verum etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum, vt aut ipse qui plectitur corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo. Aug. de ciuit. Dei. August.

Bona

Bona sunt magis remuneranda, quam mala punienda. Idem.

Innocentem condemnare peius est, quam nocentem dimittere. Idem.

Ignorantia iudicis plerumque est calamitas innocentis. Idem de ciuitate Dei. lib. 19.

Cypria. Temperanda seueritas, ne veniatur ad deteriora.

Bernar. Quantum ego compatiar, & si quid solatij possem impendere, quam libenter id facerem, nouit ille quem nihil latet: verum, si de pœnarum diminutione solatium præbere voluero, crudelis & immisericors ero: quantum enim subtraham de pœna, tantum de corona furabor: tantum defraudabo fructus, quantum de semente subtraxero: siquidem modica seminis detractio, non modicum est messis detrimentum. Ber. super Qui habitat.

Si interdum seueritate opus est, paterna sit, non tyrannica: matres vos fouendo, patres corripiendo exhibeatis. Idem sup. Cantis.

Iustitiæ vt iustitia sit, temperantia modum imponit. Noli nimis esse iustus ait Sapiens: ostendens per hoc minimè approbandam esse iustitiam, quæ temperantiæ moderamine non frenatur. Idem de consid.

Isidor. Tene rigorem in discussione iustitiæ, misericordiam in diffinitione sententiæ. Isidor. in Synodo.

Omnis qui recte iudicat, stateram in manu sua gestat: in vtroque penso iustitiam & misericordiam portat: sed per iustitiã reddit peccato sententiam, & per misericordiam peccati tẽperat poenam. Idem de sum. bono.

Pet. Raue. Nihil adeo glorioſe lucet in iudice, sicut amare & exhibere iustitiam sine omni acceptione personæ. Teste enim Cicerone prouerbialiter dicitur. Exuit personam iudicis, quisquis amicum induit. Æquitas cui iudex obsequitur, sinistram odij vel amoris aduteram nescit. Petr. Raue. in quadam Epist.

Beda. Necesse est, vt rectorem subditis, & matrem pietas, & patrem exhibeat disciplina: atque inter hæc solicita circunspectione prouidendum, ne aut districtio rigida aut pietas sit remissa. Beda in Hom.

Statera dolosa, non tantum in mensuratione pecuniæ sed in iudiciaria discretione tenetur. Qui enim aliter causam pauperis, aliter potentis, aliter sodalis, aliter audit ignoti, statera vtique iniqua.

iniqua. Sed & is qui sua bene gesta meliora quam proximorum, & sua errata iudicat leuiora, stateram dolosam gestat, necnon & ille qui onera importabilia imponit in humeros hominum, ipse autem digito suo non vult tangere ea: etiam ille qui bona in publico & mala agit in occulto. Idem super illud Prouerb. Statera dolosa &c.

Iustitia sine misericordia non est iustitia, sed crudelitas: sicut & misericordia sine iustitia nõ est misericordia, sed fatuitas. Chryſost. *Chryſoſt.* super Matth.

Lupus cum vidisset pastores in tugurio comedentes quem, accedens dixit: O quantus foret tumultus, si ego istud facerem? Diogenes. *Diogen.*

Vt in aspidis ictu nullum est remedium, nisi vt partes contactæ amputentur: ita quædam vitia sola morte sanari possunt. Aristotel. *Ariſtot.*

Sic quisque dictis mouetur, vt est ad credendum vel non credendum ante formatus. *Quintil.*

Timeri à multis, plerumque firmius amore est. *Plinius.*

Aures hominibus minus sunt fideles, quam oculi. *Adilon.*

Pluries vincuntur æquabilitate, quam duritia. *Adilon.*

Non silebo zelantum mirabilem in iustitia rigidum: qui cum ciuitati Lactantium, cui præerat, lege lata cauisset, vt qui adulterium commisisset, exocularetur, omni miseratione posthabita, deprehenso in hoc crimine filio eius adolescente, præcepit, vt vtroque lumine priuaretur. Cumque plebs ciuium, summis precibus rogitaret, ob gratiam principis flagitij veniam, ad deliberandum paululum spatij captans, sibi & filio vnum oculum districtus iudex effodit, pium patrem, & seuerum iudicem declamando. Egit itaque censura mirabili, vt sibi & filio videndi vsus superesset, & in vltionem flagitij duo lumina, vt decreuerat, cœcarentur. Ita debitum supplicij modum legi reddidit, ac mirabili temperamento de inter misericordem patrem & iustum legislatorem partitur. Valer. lib. 8. *Valer.*

In corpore si quid eiusmodi est quod reliquo corpori noceat, vri atque secari patimur: vt membrorum aliquod potius, quam corpus totum intereat: sic in Reipublicæ corpore, vt totum saluũ sit, quidquid est pestiferum amputetur. Cicero. *Cicero.*

, Nec contra Rempublicam, nec contra iusiurandum, ac fidem, amici causa vir bonus faciet, ne si iudex quidem erit de ipso amico: ponit enim personam amici; cum induit iudicis. Nam si non nia facienda sint, quæ amici velint, non amicitiæ tales sed conniv tiones putandæ sunt. Idem 3. offi.

Nullum est vitium tetrius quam auaritia, præsertim in princip bus, & Rempublicam gubernãtibus. Habere enim quæstui Rem pub. non modo turpe est, sed sceleratum etiam, & nefarium. Idem 2. de offi.

Vt si gladium paruo puero, aut si imbecillo seni, aut debili de deris, ipse impetu suo nemini noceat: tm ad nudum vel fortis mi viri corpus accesserit, possit acie ipsa & ferri viribus vulnera re: ita cum hominibus eneruatis atque exanguibus consulatus quam gladius esset datus, qui per se pungere neminem vnquam potuissent: hi summi imperij nomine armati, Rempublicam co trucidarunt. Idem pro Sestio.

Cicer. Omnino qui Reipublicæ præsunt, duo Platonis præcepta neant. Vnũ vt vtilitatem ciuiũ sic tueantur, vt quicquid agant, eã referant, obliti cõmodorum suorũ. Alterũ, vt totũ corpus Rei publicæ curent, ne cũ partẽ aliquã tuentur, reliquas deserant. enim tutela, sic procuratio Reipub. ad vtilitatem eorũ qui cõm sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. Cicer. i. of

Sudandum est ijs qui magistratum gerunt, pro communi commodis adeundæ inimicitiæ: subeundæ sæpe pro Repub. pe states: cum multis audacibus improbis, nonnunquam etiam tentibus dimicandum. Idem pro Sest.

Magistratuum munus esse debet resistere & leuitati multi nis, & perditorum temeritati. Idem pro Milone.

Caput est in omni procuratione negotij, & muneris publici auaritiæ pellatur vel minima suspicio. Idem 2. de offi.

O conditionem miseram administrandarum ciuitatum & uinciarum, in quibus diligentia plena simultatum est, negligen vituperationum: vbi seueritas periculosa est, liberalitas ingrata, mõ insidiosus, assentatio perniciosa, frõs omnium familiaris, m torum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ: veni tes prętores expectant, præsentibus inseruiunt, abeuntes defe

Idem pro Flac. ¶Iudices

¶Iudices, cum aduersus potentes pro æquitate certamen suscepe runt, hac Domini promissione animum suum fulcire debent. Ne paueas (inquit) repentino timore irruentes tibi potentias impio- rum, Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris. Item illud, Pro iustitia agonizare pro anima tua; & vs- que ad mortem certa pro iustitia. Quàm sit autem immane scelus iudicium peruertere, præsertim in causa pauperum, declarant illa Salomonis verba. Verti me ad alia, & vidi calumnias quæ sub so- le geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consola- torem, nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos quam viuentes, & fœlicio- rem vtroque iudicaui qui nondum natus fuit, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.

COLLE.

Prou. 3.

Eccl. 4.

Eccl. 6.

Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniqui- tatem, ne forte extimescas vultum potentis, & ponas scandalum in agilitate tua. Vnde pro eo quod nos legimus, Nunquid adhęret tibi sedes iniquitatis, qui fingis. I. in. p. alij verterunt, Nunquid co sociabitur tibi thronus peruersitatis, qui fingit afflictionem pro lege. Hoc autem in eos quadrat, quibus Deus Isai. 10. commina- tur, Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scri- pserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, vt essent viduæ præ- da eorum, & pupillos diriperent. Significat ergo illis verbis vates reguis, eos quorum munus erat leges condere, quibus respublica optime administraretur, tantum abesse ab hoc officio, vt semper habeant animos intentos ad inueniendas rationes & vias, quibus vexent atque opprimant inopes, atque ita prolegum & iudicio- rum æquitate, ab his iniurias & vim ad perniciem ciuitatis ma- nare.

Eccl. 7.

Psal. 93.

Isai. 10.

Qua cura & studio iudices de sceleratis hominibus suppli- cium sumere debeant, declarat regius Propheta cum ait, In ma- tutino interficiebam omnes peccatores terræ. Hoc est, adhibi- to summo studio ac diligentia, nullaque interposita mora &c. Nam hoc verbo, manè, literæ sanctæ in hanc significationem sæpe vtuntur, quòd videlicet, ea nobis dum à somno excitamur primùm occurrant, quæ maxime cordi sunt, quæque potissimum curamus.

Psal. 100.

Universidad de Deusto Biblioteca

Incorrupti iudicis conditiones appositissime Ietro, quanuis
Exod. 18. ethnicus, Exod. 18. scribit his verbis, Prouide de omni plebe vitos
sapientes, & timentes Deum: in quibus sit veritas, & qui oderint
auaritiam: & constitue ex eis tribunos &c. Primum ergo exigitur
sapientia, secundo timor Domini: tertio veritas, hoc est, fides, &
dictorum constantia: quarto auaritiæ odium. Adeò enim iudicio-
rum integritati auaritia nocet: vt non contentus immoderatam
pecuniæ cupiditatem à iudicibus exclusisse, odium etiam auaritiæ
tanquam rei turpissimæ & nocentissimæ indixerit. ¶ Ad eandem
Exod. 23. etiam iudicij integritatem pertinet, quod Exod. 23. Dominus ait,
Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plu-
morum acquiesces sententiæ, vt à vero deuies. Pauperis quoque
non misereberis in iudicio. Ad ipsos vero iudices Dominus Leui.
Leui. 19. 19. ait, Non consideres personam pauperis, nec honores vultum
potentis: iuste iudica proximo tuo. Idem etiam præcipitur Deu-
Deu. 1. 16 teró. 1. & 16. O si hanc Dei legem iudices ante oculos semper ha-
berent, nec in domibus eorum modius maior aut minor inue-
retur. Quorum altero diuitibus, altero pauperibus iustitiæ men-
ram exhibent.

Iob. 29. Iudices illud Sancti Iob ante oculos semper habere debét, Cau-
sam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Præcipitatio
enim consilij & veritatis nouerca esse dicitur: atque (vt Mimus
le ait) ad pœnitendum properat, citò qui iudicat. Illud etiam Ari-
stotelis meminisse debet, euenire aliquando, vt quędam falsa qui-
busdam veris sint probabiliora. Hoc enim confirmari facile pro-
test exemplo Alipij: qui grauissimis indicijs vt fur deprehensus
ad iudicium innocens iam iam damnandus ducebatur, nisi mi-
quadam ratione, eius innocentia comprobata fuisset, vt late
August. August. 6. confess. lib. narrat cap. 9. vbi tandem factum hoc ad di-
uinæ prouidentiæ magisterium referens ait, Hac igitur ratione
futurus dispensator verbi tui, & multarum in Ecclesia tua causa-
examinator, experientior instructiorque discessit.

Num. 25. Cum filij Israel initiati sunt Beelphegor, ait Dominus ad Mo-
sen, Tolle cunctos principes populi, & suspende eos in patibulis
contra Solem, vt auertatur furor meus ab Israel. Qua in re vide-
cœlestiũ populi facinus magis illis imputari qui nõ prohibuerit
quàm ijs qui patrauerunt: quãdoquidem hi prius puniri iubẽtur.

Ad iudices populi Moses Deutero. 1. ait, Audite illos, & quod Deu. 1.
iustum est iudicate, siue ciuis ille fuerit, siue peregrinus: nulla erit
distantia personarum: ita paruum audietis vt magnum: nec acci-
pietis cuiusquam personam: quia Dei iudicium est: hoc est, quia
Dei personam & officium sustinetis: ideoque eius in iudicijs inte-
gritatem imitari debetis.

Quòd præcipitatio sit nouerca iustitiæ, oporteatque diligen-
ter causas omnes examinare, nihilque contra inauditam partem
decernere, satis magno exemplo erit præceps illa Dauidis senten-
tia: qui delatoris Sibæ falso testimonio leuiter fidem præbens, ab-
sentem & innocentem Miphiboseth damnauit. Qui in hoc etiam
deliquit, quod pertinaciter defendit, quod leuiter crediderat. Di-
xit enim ad Miphiboseth, Quid frustra loqueris? Fixum est quod 2. Reg. 19.
locutus sum. Quo etiam exemplo liquet, quantam ad persuaden-
dum vim habeant, primæ delationes & accusationes.

Cùm varijs pœnarum generibus Dominus iram suam & pecca-
ti odium declaret, maxima illa pœna est, cùm peccata peccatis pu-
nit: quam quidem pœnam Propheta designat in Psal. cùm ait, Ap- Psal. 68.
pone iniquitatem super iniquitatem eorum &. n. i. i. t. l. t. sæpe etiã
propter populi peccata Reges delinquere Dominus permittit.
Qua de re. 2. Reg. legimus, Et addidit furor Domini irasci contra 2. Reg. 24
Israel: commouitque Dauid in eis dicentem ad Ioab, Vade nume-
ra populũ &c. Quo in loco videre etiam licet, supplicij genus esse
quo peccatorem populum Deus afficit, cùm regum peccata per- Iob. 34.
mittit, eumque regnare facit hypocritam propter peccata po-
puli, & dat pueros principes eius. Contra vero, beneuolẽtiæ & gra-
tię eius beneficium est illud præstare, quod per prophetam polli-
cetur, Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos sciẽtia
& doctrina. Iterumque, & restituam iudices tuos vt fuerũt prius, Hiere. 3.
& consiliarios tuos sicut antiquitus. Posthac vocaberis ciuitas iu-
sti, vrbs fidelis.

Quàm sit pium opus impiorum punitio declarant nouissima
Dauidis verba: quibus Salomoni filio mandauit, vt de Ioab, & Se-
mei supplicium sumeret. Hoc enim iustitiæ opere vitam finire, & 3. Reg. 2.
animam suam Deo commendare voluit. Salomon verò in nece
Ioab ad Banaiam ait, Vade & interfice eum: & amouebis sangui-
nem innocentem, qui effusus est à Ioab à me, & à domo patris

mei:& reddet Dominus sanguinem eius super caput eius &c. Ex his autem verbis colligimus eiusdem sanguinis esse reum, & qui alienum effudit,& iudicem qui de effusore supplicium nō sumit. Pares enim in crimine sunt,non modo malefici, sed etiam maléfi cijs consentientes,aut maleficia multa relinquentes. Aduersus autem iudices in facinorosis hominibus puniendis negligētes obij- 3.*Re.* 20. cienda est terribilis illa Domini sententia contra indiscretam pietatem Achab regis prolata, Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius,& populus tuus pro populo illius.

Quam vim ad iudices corrumpendos munera habeant, declarat Cassiodor.in Epistola quadam breuiter his verbis, Oblatio muneris,tinea est regiminis.Et Ouidius,Munera(crede mihi)placant hominesque Deosque.Hinc sapiens quidam Auro inquit loquente,nihil potest quæuis oratio.Idem etiam declarant illa Salo- *Prou.* 22. monis verba, Victoriam & honorem acquiret, qui dat munera, animam autem aufert accipientium.Quomodo ergo iudicare poterit,qui muneribus corruptus est? Ideoque principibus populi sui Dominus velut ingens crimen,per Prophetam obijcit, quod *Mich.*3. in muneribus iudicarint.Vnde est illud,Xenia & dona excæcant *Eccl.* 20. oculos iudicum:& quasi mutus in ore auertit correptiones eorū. Eandem fere sententiam inuenies.Exod.23.Et Deut.16. Filij autē Samuelis muneribus accipiendis iudicia peruerterunt. Quocirca magna incorrupti iudicis commendatio est, nihil à quoquam accepisse:nec in aliquem immerito desæuisse.Hoc potissimū nomine innocentiam suam Samuel comprobauit. Hoc etiam nomine 1.*Reg.*12. contra calumnias Core, Dathan, & Abiron causam suam Moses *Num.*16. tuetur,cùm ad Dominum loquens ait, Ne respicias sacrificia eorum,tu scis quod nec asellum quidem vnquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.

Respublica.

Philon. CVM virum aliquem bonum,vel in familia aliqua, vel in ciuitate versari animaduerto, eam familiam, aut ciuitatem beatam prædico,existimoque eā & præsentibus bonis perfrui firmiter,& eorum quæ desunt,expectari non frustra copiam, cum Deus infinitam & incircunscriptam opulentiam suam propter dignos indignis etiam largiri soleat.Philon.

Fœlix iudicari meretur & ciuitas,& regio,& familia, cum aliquem virtute præditum habuit: infœlix autem, cum tali viro caruerit.Idem.

Boni viri(vt figuratius dicam)columnæ sunt populum totum sustinentes tanquam magnas domos,ciuitates & Respub.Idem.

Rempublicam duobus contineri oportet,præmio & pœna. *Solon.*

Multitudo,aut seruit humiliter,aut superbe dominatur. *T.Liuius.*

Eo omnis vitæ nostræ ratio transmittenda est,vt magnam nominis nostri famam,ex maximis in Rempub.meritis collatis,posteris relinquamus.Cicero in Vat. *Cicero.*

O fortunata mors,quæ naturæ debita,pro patria potissimū est reddita.Idem Philip.14.

Omnibus qui patriam conseruarint,adiuuerint,auxerint, certus est in cœlo & diffinitus locus,vbi beati æuo sempiterno fruātur.Idem in som.Scip.

Bono viro non minus curæ est,qualis Respub. post mortē suā futura sit,quam qualis hodie sit.Idem in Lælio.

Nec domus nec Respub. stare potest, si in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec supplicia male factis. Idem. 3. de Natu. Deorum.

Lacæna cum filium in prælium misisset,& interfectū audisset: Idcirco,inquit,genueram,vt esset qui pro patria mortem non dubitaret occumbere.Idem.1.Tuscul.

¶ Eritis ait Dominus mihi regnum sacerdotale. Quid sibi vult hoc regni genus? Nimirum eritis regnum quod non armorum strepitu, sed orationum & virtutum præsidio fulciendum est. Qua in re aduertere licet, discrimen regni gentium & Christianorum. Ille enim qui sine Deo sunt in hoc mundo, prudentia sua & humanis viribus nituntur, nihil Deo tribuentes. At cō- COLLE. *Exod.* 19. trà hi omne suum præsidium in Deo collocant.Quod in Dauide, Ezechia, & Iosaphath videre licet. Hinc Iacob moriens ad Ioseph ait, Do tibi partem extra fratres tuos, quam possedi in gladio & arcu meo ab Amalech. Pro quo alij verterunt, gladio & prece mea. Hinc etiam illa regis vox ad Elisæum,Pater mi, pa- 4.*Re.* 13. ter mi, currus Israel & auriga. Qui videlicet oratione tua magis, quam omnes currus & equites,regnum Israel tueris. Idem nobis

innuit victoria contra Hierico, quæ clangore sacerdotalium tubarum, hoc est, orationũ præsidio, non militum armis, capta & euersa est. Idem etiam ostendit victoria contra Amalech, quæ magis ab vna Mosis oratione, quam à sexcentis pugnatorum milibus pendebat. *Exod.* 17.

Hiemis tempore cum naturalis calor ad interiora reflectitur, extima corporis membra frigent: ita homines se ipsos nimium amantes, & quæ sua sunt studiosissime quærentes, in procuranda Republica negligentissimi sunt: quia vt Philosophi recte dicunt, Qui verè amat, præter vnum amare nõ potest. Et ideo quis quis magno studio & amore sua curat, communia negligit. Caterum æstiuo tempore calor corporum interiora fugiens, ad exteriora vergit. Ad hunc modum qui Reipub. studiosi sunt, rerum suarum negligentes esse solent: nunquam enim simul charitas & cupiditas cohærent: hoc est, nemo & sua & aliena pari studio curat.

Præcipuum Reipublicæ stabilimentum pietas & iustitia: iniquitatem autem euersio eius est. Sic enim legimus. Iustitia eleuat gentem, miseros facit populos peccatum. Hoc apertissime docuit *Iudit.* 5. Achior in lib. Iudith, qui Iudæos inuictos fore pronunciauit, si fidem & iustitiam colerent: contra vero si impietati seruirent. *Num.* 24. Idem intellexit Balam ariolus qui regi Moabitarum ait: Verumtamen pergens ad populum meum dabo tibi consilium quid populus tuus populo huic facere debeat. Id autem fuit, in peccatum impietatis & perfidiæ populum opera fœminarum Madianitarum impellere: vt propter hoc facinus à Deo derelictus, prædæ pateret hostium suorum. Liquet igitur ex his euersionem regni in pietate & iustitia consistere: quibus Deum mæniumque suorum propugnatorem faciunt. Propter decem iustorum merita, veniam Dominus quinque ciuitatibus dabat, si in ea reperti essent. Hinc Salomon iudicia esse ait, quasi vestes vrbium, quibus videlicet salus earum continetur. Plura hac de re. Ecclesi. 10 inuenies. Propter hoc (ait) exhonorauit Deus conuentus malorum &c. quæ sequuntur. *Gene.* 18.

Acerrimè Iudæis Dominus Leui. 18. præcepit, ne Ægyptiorum aut Cananæorum more viuerent. Itaque ait, Nec polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt vniuersæ gentes, quas ego *Prou.* 13. *Leuit.* 18.

ego eijciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra: cuius ego scelera visitabo, vt euomat habitatores suos. Custodite legitima mea atque iudicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quàm colonus, qui peregrinantur apud vos. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam. Cauete ergo ne & vos similiter euomat, cùm paria feceritis, sicut euomuit gentem quæ fuit ante vos. Ex his verbis apertè liquet quod in Ecclesia legimus, & sæculorum omnium attestatione probatur, Regnum à gente in gentem transferri propter iniustitias, iniquitates, & diuersos dolos. Vnde colligimus præcipuam reipublicæ beneinstitutæ curam circa religionem & iustitiam versari debere, quò perpetuò salua & incolumis sit. Quod autem hoc in loco Dominus cõminatus est, rei exitus comprobauit. Hac enim de causa decem tribus periere. *Eccl.*

Magnam apud omne genus hominum gloriam communis salutis studium promeretur. Hermes Egyptius virtutis & publicæ vtilitatis studiosissimus fuit, quem propterea Egyptij & summũ sacerdotem, & deinde regem ac postremo in Deum consecrarũt, ac ter maximum appellarunt, cui etiam post mortem templum dedicarunt (quodque mirabilius est) audito eius nomine capita inclinabant. Quæ omnia declarant, quantum virtutis nomen studiumque communis boni apud barbaras etiam nationes valeat.

Potentes.

NON faciunt (ait Seneca) meliorem equum aurea frena, neque hominem præstantiorem fortunæ ornamenta. Emptturus equum phaleras & cætera ornamenta detrahit, nudumque considerat: Idem etiam facere debet, quisquis hominis præstantiam diiudicare cupit, non illum ex fortunæ addita mentis, sed ex animo, & virtutibus (quæ propria hominis & vera bona sunt) æstimet. Cur ergo tibi dines & opulentus homo magnus videtur? Nimirum quia (argute idem ait) metiris illum cum basi sua. COLLE.

Eccl. 10. Væ tibi terra cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt. Hoc est, quorum prima cura est ventri seruire. Beata terra cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, non ad luxuriam. Est autem vere magnum, in potestate sobrium esse, & potentia non abuti ad libidinem. Talem autem miris laudibus attollit Ecclesiasticus cum ait, Beatus vir Eccl. 31. qui post aurum non abijt &c. Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. Qui potuit transgredi, & non est transgressus &c. His igitur, quibus omnia licent, non temerè præcipitur, vt tanquam in lubrico (vbi nihil gradienti obstat) cauteré tineant se. Dauid enim si priuatus homo fuisset, nec omnia in eius arbitrio sita essent, fortasse alienam vxorem non concupijsset, aut certè non facilè in domum suam solo iussu adducere potuisset, nec deinceps eius virũ interfici præcepisset. Sed (ô mira Dei iudicia) quo tempore Vrias Etheus non est ausus accedere ad suam, Dauid sanctissimus, & Spiritu sancto plenus inuasit alienam. Hoc exemplo colligere eorum pericula licet, qui in potestate degunt, quibus videlicet omne quod libet, licet.

Nobiles, Nobilitas.

Gregor. NOnnullis solet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis: vt minus se in hoc mundo despiciat, qui plus se carnis vel esse aliquid vel fuisse meminerit. Greg. in Dialog.

Hierony. Nescit religio nostra personas, nec conditiones hominum, sed animas inspicit, Hiero. in Epist.

Non est quod tibi aliquis de generis nobilitate blandiatur, si est meliori parte sit seruus. Idem in Epist.

Nihil aliud video in nobilitate appetendum, nisi quod nobiles, quadam necessitate constringuntur, ne ab antiquorum probitate degenerent. Non enim datur nobili parti palma, sed cursus. Idem in Epist.

Chrysost. In illud Matth. 4. Patrem habemus Abraham. Quid prodest, Matt. 4. quem sordidant mores, generatio clara? aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Ipse enim se vacuum ab omnibus ostendit, qui gloriatur in patribus. Quid profuit Cham, quod fuerit Noe filius? Nonne separatus de medio filiorum, qui secundum carnem

carnem frater fuerat natus, secundum animam factus est seruus? nec familia eius sancta potuit defendere impios mores.

Quid Timotheo nocuisse creditur, quod fuit ex patre Gentili, aut quid nocuit Abrahæ quod patrem habuit Thare, luteorum Deorum cultorem? Nonne separatus à genere suo, positus est in caput fidelium, vt iam non diceretur filius peccatorum, sed pater sanctorum? nec potuerunt eius gloriam sordidare paterni errores. Idem.

Stagnum de argento egreditur, sed non est argentum. Itaque argentum colatum seruatur, stagnum autem foras expellitur. Melius est de contemptibili genere clarum fieri, quam de claro genere contemptibilem nasci. Qui enim de claro genere clarus nascitur gloria claritatis eius, non est eius solius sed communis videtur. Ideo melius est, vt in te glorientur parentes, quam vt tu in parentibus glorieris. Ibidem.

Democri. Cum cuidam multis modis aliquis vt probrum obijceret, quod è parentibus prognatus esset ignobilibus. Mihi (inquit) dedecori sunt parentes, tu vero parentibus. Democritus.

Theoph. Vultures ipsi nihil occidunt, sed ab alijs occisa inuadunt: ita nonnulli alienis fruuntur laboribus, alienaque se nobilitate iactant.

Cicero. Vt tauris natura datum est, vt pro vitulis contra leones summa vi impetuque contendãt: sic ij qui valent, atque id facere possunt, ad seruandum genus humanum natura incitantur. Cicero. 3. de Finibus.

¶ Quanti sit facienda vulgaris ista nobilitas declarant illa Poetæ verba. Nam genus & proauos & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra duco. Cum Iudæi genus ab Abrahamo iactarent, Dominus ait, Vos ex patre Diabolo estis &c. Eisdem etiam per Prophetam dicitur: Radix tua & generatio tua de terra Canaam: pater tuus Amorrheus & mater tua, Cetea.

COLLE. Ioan. 8. Ezec. 16.

Quàm sit vana de nobilitate & generis splendore gloriatio, declarant innumeri penè homines, qui à virtute parentum degenerarunt. Talis extitit Esau, tales vndecim Patriarchæ innocentissimi fratris parricidio contaminati, & ab eodem apud patrem de crimine pessimo accusati: Talis Absalon Dauidis filius Roboam Salomonis,

Gene. 25. Gene. 37.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Salomonis, Manasses Ezechiæ, Talis etiam cuius non solum mo-
1. Reg. 25. res, sed genus etiam scriptura commemorat: de quo. 1. Reg. 25. le-
gimus, Erat Abigail prudentissima & speciosa: porrò vir eius du-
rus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleph,
qui planè Deo acceptissimus fuit. Quid hic memorem Ioatham
filium Gersam filij Moysi: qui (vt Iudic. 18. legimus) sacerdos fui
Idolorum? I nunc & de parentum imaginibus gloriare, qui tali
monstra progenuere.

Aduocati causarum.

Bernar. MIror quomodo religiosæ aures tuæ audire sustinent hu-
iusmodi disputationes aduocatorum & pugnas verbo-
rum, quæ magis ad subuersionem, quam ad inuétionem
proficiunt veritatis. Nihil enim ita absque labore manifestam in-
cit veritatem, sicut breuis & pura narratio. Præscinde ergo lingua
vaniloquas, & labia dolosa claude. Hi sunt qui docuerunt linguas
suas loqui mendacium, disserti aduersus iustitiam, eruditi pro-
sitate: sapientes sunt vt faciant malum, eloquentes, vt impugnet
verum. Bernar. ad Euge. lib. 1. c. 9.

Cassiodo. Cassiodorus, super illud Psal. 73. Irritat aduersarius nomen tuum.
Hi sunt ait quorum si nares afflauerit cuiusquam rubiginosi aur
marsupij, confestim illic videbis oculos Argi, manus Briarei,
sphyngarum vngues cum eo, & periuria Laomedontis, & Vlyssi
argutias, & Simonis fallacias. Cassiodorus. vbi supra.

Alanus. Si in aurem iudicis, vel aduocati susurret pecunia, Orphei ly-
ra, carmen Amphionis, musa Vergilij, voce pecuniæ suffocan-
tur. Quid plura? Vbi numus loquitur, Tulliani eloquij tuba ranu-
scit. Vbi numus militat, Hectoreæ militiæ fulgura compescun-
tur: vbi pugnat pecunia, virtus expugnatur Herculea: numus vin-
cit, numus regnat, numus imperat vniuersis. Alanus de Cóque-
naturæ.

Origen. Origenes super illud Exod. 8. Percutiam omnes terminos tuos
ranis. Ranæ significant clamosas aduocatorum allegationes, qu
inani & inflata modulatione, velut ranarum sonis & cam-
bus, deceptionis fabulas intulerunt. Ad nihil enim aliud vo-
les, nisi quod sonum vocis improbis & importunis clamoribus
reddunt.

reddunt. Origen. vbi suprà.

Sæpe causas tamdiu differunt, vt litigantibus plusquam totum Innocen.
auferant: quia maior est expensarum sumptus, quam sententiæ fru-
ctus: nec terminatur negotia pauperum cœpta, quousque eorum
marsupia sint euacuata, cum tamen scriptum sit, Gratis accepi-
stis, gratis date. Ipsi vero nec gratiam gratis dant, nec iustitiam iu
ste reddunt. Lucrum in arca, damnum in conscientia. Sed quid
prodest si totum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimétum
patiatur? Innocentius de vilit. cond. hum.

¶ Aduersus aduocatos turpem causam agentes, merito dici potest COLLE.
quod Salomon ait: Qui congregat thesauros lingua mendacij va- Prou. 21.
nus & excors est, & impinguetur ad laqueos mortis. Hoc autem
inter tales aduocatos & meretrices distat, quod illæ quidem cor-
pus, isti vero linguam prostitutam atque venalem habent.

Mercatores.

VErus pœnitens aut sua relinquat, aut saltem illa quæ sine Augusti.
admixtione mali non administrantur deserat, vt mercatu-
ra, & militia, & alia quæ vtentibus sunt nociua: vt admini-
strationes secularium potestatum, nisi ijs vtatur ex obedientia.
Aug. de Pœniten.

Sordidi putantur, qui mercantur à mercatoribus quod statim Cicero.
vendant: nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur. Cice-
ro. 1. de offi.

¶ Difficile (ait Sapiens) exuitur negotians à negligentia: & caupo COLLE.
non iustificabitur à peccatis labiorum. Pro quo alius vertit. Mer- Eccl. 26.
cator vix euitabit delictum: & caupo culpa non vacabit. Sequitur
deinde. c. 27. Propter inopiam multi deliquerunt, & qui quærit lo
cupletari, auertit oculum. Sicut in medio compaginis parietum
palus figitur, sic inter medium emptionis & venditionis angustia-
bitur peccatis.

Vulgus.

Vulgus.

COLLE. ¶Mirabilis plane fuit constantia Caleb, & Iosue qui cum sexcen-
Num. 14. ta hominum millia aduersum se sentire atque adeo concitari vide-
rent, nihilominus ita in sua perstitere sententia, vt contra húc tan-
tum torrentem se opponerent, tam facilemque illis victoriã pro-
mitterent, vt dicerẽt: Sicut panem poterimus eos deuorare. Mag-
num plane exemplum & ad fiduciam in suis periculis retinẽdam
& ad vulgi vana iudicia, & opiniones contemnẽdas. Infirma enim
valde est autoritas, quæ sola nititur multitudine: quando nunquã
ita præclarè cum rebus humanis actum sit, vt optima placerent
pluribus.

Viles vulgi mores & affectus ventri & gulæ seruientes declarã-
Num. 11. tur. Num. 11. his verbis, Vulgus promiscuum quod ascenderat ex
Ægypto cum filijs Israel, flagrauit desiderio carnium, sedens &
flens, iunctis sibi pariter filijs Israel, & ait, Quis dabit nobis ad ve-
scendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Ægy
pto gratis. In mentem nobis veniunt pepones, porrique, cepæ, &
allia &c. Ex quo etiam loco apparet quantum vilium & improbo-
rum hominum societas noceat: vulgus enim primum hanc flam-
mam excitauit, qua etiam filios Israel incendit.

In litteris sanctis commune & immũdum idem sunt: Cur hoc?
Nimirum quia paucorum est vera & germana virtus: vitia autem
communia sunt. Quare nihil mirum si quod immundum est, com-
mune dicatur. Quisquis igitur mundus esse desideras, ignobile
vulgus, & communes hominum mores & opiniones fuge: & pau-
corum virtutem æmulare: vel certè suspectum tibi sit quidquid
multorum commune est, quidquid vulgus hominum probare
solet. Recte autem Cicero, Grauior & validior est de-
cem virorum bonorum sententia, quam to-
tius multitudinis imperitæ.

Cice. pro Plantio.

SECVN

SECVNDA CLASSIS

in qua de virtutibus & vitijs oppo-sitis agitur.

VIRTVS.

DVRO vinculo anima coacta erigitur li- *Gregor.*
bens iacet, sine labore ignorat, cum labo-
re eruditur, vix leuatur, & protinus labi-
tur. Greg. mor. lib. 4. c. 4.

In omnibus actionibus cogitationibus *Auguſt.*
cupiditatibus, nihil malum vis: terram
malam non vis, segetem malam non vis
vtique sed bonam. Bonam arborem vis,
equum bonum, seruum bonum, amicum
bonum, filium bonum, vxorem bonam, & quid hæc magna? quo-
niam quidem, ipsam vestem malam non vis, sed bonam, caligam
postremo non vis malam habere sed bonam: aut dà mihi aliquid
te velle quod malum est. Solam animam vis habere malam. Quid
te offendisti? Quid de te tu ipse meruisti? Non vis esse malum nisi
te solum. Aug. in sermo.

Quam suaue mihi subito factum est, à suauitatibus nugarum
abstinere, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium
erat. Eijciebas enim à me: tu vero summa suauitas intrabas pro eis
omni voluptate dulcior, sed non carni & sanguini, omni luce cla-
rior, & omni secreto interior. Idem. 9. confess.

O anima Christiana euigila: & si qua in te sit virtus charitatis
(quę omnia sustinet) Domini tui imitare vestigia. Cõsidera quod
millia martyrum tritam tibi fecerunt viam, transierunt virgines,
transierunt martyres, transierunt pueri & puellæ, & adhuc times?
Docet enim te ille qui est via, veritas, & vita. Via non errans,
veritas non fallens, vita non deficiens. Via in exemplo, veritas in
promisso, & vita in præmio. Idem de doctrina Christiana.

Sapiens nunquam solus esse potest, habet enim secum omnes *Hieron.*
qui

qui sunt,& qui fuerunt boni,& animum liberum, & quocunque vult profert,& transfert,& quod corpore non potest,cogitatione complectitur:& si hominum inopia fuerit,loquitur cum Deo:nil quam bonus solus erit. Hierony. contra Iouin.

Summa tibi scientia,summa notitia sit vitia virtutesque distinguere; quæ quanquam sibi contraria semper sint, aliqua tamen ex eis tanta iunguntur similitudine,vt discerni omnino vix possint. Quidam superbiam libertatis loco ducunt,adulationem,pro humilitate suscipiunt, malitiam prudentiæ vice amplectuntur, & stultitiæ simplicitatis nomen imponunt,hac fallaci ac pestifera similitudine decepti in vitijs pro virtutibus gloriantur. Idem ad Demetria.

Bernar. Nunc frustra clamat Christus de leuitate oneris sui, sine cuius iugum suum suaue prædicat:quandoquidem & ab ipsis qui Christiano censentur nomine onus Diaboli, & iugum carnis, atque seculi huius delectabilius reputatur. Bernar. in sermo.

Virtus in pace acquiritur,in pressura probatur, in victoria coronatur. Idem in Epist.

Subito procedenti de vmbra ad solem,de otio ad laborem,graue cernitur omne quod incipitur:sed cum ab his diffuescere, & ad illa se paulisper assuescere cœperit, vsus tollit difficultatem, inuenitque facile esse, quod impossibile ante putauit. Idem in Epistol.

Anima sancta cœlum est,habens solem intellectum, Lunam fidem,astra virtutes. Idem.

O vita secura vbi absque formidine mors expectatur, imo exoptatur cum dulcedine,& excipitur cum deuotione. Idem ad milites templi.

Deum time, & mandata eius obserua:hoc est, omnis homo. Ergo si hoc est omnis homo, absque hoc nihil est homo. Idem super cant. sermo. 20.

Fugite inquit,de medio Babylonis, & saluate animas vestras & volate ad vrbes refugij:vbi positis & de præteritis agere pœnitentiam,& in præsenti obtinere gratiam,& futuram gloriam feliciter præstolari. Non vos retardet conscientia,quia vbi peccata abundauerunt, superabundare consueuit & gratia: nec pœnitentiæ austeritas ipsa deterreat: nec enim condignæ sunt passiones huius

huius temporis ad præteritam culpam,quæ remittitur:nec ad præsentis gratiam consolationis quæ immittitur:non ad futuram gloriam quæ promittitur. Si verbis non creditis, operibus credite, exemplis acquiescite plurimorum. Currunt vndique peccatores ad pœnitentiam,& natura pariter & consuetudine delicati: nihil credentibus impossibile,nihil amantibus difficile, nihil asperum mitibus,nihil humilibus arduum reperitur:quibus & gratia sit in auxilium,& obedienti deuotio lenit imperium. Idem Bernard. in sermo.

Vis nunquam tristis esse,bene viue. Bona vita semper gaudium habet. Hugo lib. 3. de Anima. *Hugo.*

Virtus duritia extruitur,mollicie destruitur. Tertul. *Tertul.*

Virtutes ilico assequi impossibile est, Quomodo enim quam minimis laboribus, res longe maximas assequi queas? Cyrillus. *Cyrillus.*

Gaude cum virtutis opus edis,sed ne extollaris,ne forte naufragium in portu facias. Nillus. *Nillus.*

Sicut malitia etiam ante gehennam,eos qui hic ea participant, cruciare consueuit:ita virtus etiam ante regnum eos qui hic eam operantur,præparat voluptati,& cum spe optima,& delectatione perpetua viuere facit. Chrysost. super Ioan. *Chrysost.*

Gaude innocentia,& exulta,gaude inquam,quia vbique illæsa es:vbique secura:si tentaris,proficis:si humiliaris,erigeris: si pugnas,vincis:si occideris,coronaris. Idem in sermo.

Virtutem infinitis sudoribus,& labore vix acquiri, studio, ac fatigatione vix rectè administrari posse, ex sacris litteris didicimus. Idem.

Si quis vitam laboriosam æstimat,suæ desidiæ est accusatio. Si enim minaces nautæ pelagi fluctus,si tempestates,ac hyemes agricolis,si vulnera,cædesque militibus,si grauissimi ictus, plagæque pugilibus leues videntur,& tolerabiles sunt propter spem temporalium,ac pereuntium commodorum,multò magis cùm cœlum præparatur in præmium,nihil ex præsentibus asperitatibus debet sentiri. Maximè labores mitigat in benignum finem venire promissum. Nec aspicias quod via est aspera,sed quo ducit:nec aliam, quæ lata est,sed vbi desinit. Idem super Matthæum.

Si quid feceris honestũ cũ labore,labor abit,& honestũ manet: si quid turpe cùm voluptate,turpitudo manet,voluptas abit. *Aul. Gel.*

Quintil. Facilius secundum naturam, quam contra eam viuitur. Quintilia.

Plautus. Animus æquus, optimum est fortunæ condimentum.

Bonus animus in re mala dimidium est mali. Idem.

Cicero. Quibus curis, & angoribus stulti conficiantur, & quibus sapientes perfruantur voluptatibus. Vide Cice. lib. 1. de finibus.

Virtus est per se ipsa laudabilis, & sine qua nihil laudari potest. Idem. 2. de Orat.

Virtus nihil est aliud, quam in se perfecta, & ad summum perducta natura. Idem. 1. de Orat.

Nihil est amabilius virtute, nihil, quod magis alliceat homines ad diligendum: quippè cùm propter virtutem, & probitatem, eos etiam, quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Cuius ea est vis vt eam (quod maius est) in hoste etiam diligamus. Idem in Lælio.

Cum aliquid clementer, mansuete, iuste, recte, moderate, sapienter factum, aut legimus, aut audimus, quo studio incédimus, non modo in gestis rebus, sed etiam in fictis? Idem pro Marcello.

Ea virtus videtur præstantis viri, quæ est fructuosa alijs, tibi autem laboriosa, aut periculosa, aut certe gratuita. Idem. 2. de Orat.

Non sunt isti audiendi, qui virtutem duram & quasi ferream esse volunt. Idem in Lælio.

Virtutis tanta est vis, vt non possit vnquàm esse vir bonus non beatus. Idem in Pison.

Cum fateamur satis magnam vim esse in vitijs ad miseram vitam, fatendum est etiam eandem vim in virtute esse ad beatam vitam. Contrariorum enim contraria sunt consequentia. Idem 5. Tuscul.

COLLE. ¶ Virtutum quàm vitiorum viam esse suauiorem, hoc argumentoro probare licet. Dic mihi, si duo homines eodem morbo ægrotárent, quorum alter omnia sapientissimi medici præcepta sollicitè seruaret, alter vero inediæ, & laboris, ac medicinæ impatiens effrenata cupiditate in prohibita & noxia ferretur: vter horum quæso, non valetudini (de qua modo non disputo) sed voluptati & iucunditati vitæ, melius consuleret? Non dubium quin prior ille:

ille: quando paucorum dierum labore ingentes, ac diuturnos, (expulso celeriter morbo) redimeret labores. At breuis, & exigua intemperátis ægri voluptas magnos ac diuturnos (protelato morbo) sibi pareret cruciatus. Ita igitur viri boni (qui consilio, & ratione omnia tractant) multos magnosque labores minimo negotio redimunt. Contra vero improbi dum temerè, ac sine vllo rationis freno ad inconcessa rapiuntur, in maximas se quotidie calamitatum angustias conijciunt.

Iugum Domini suaue esse, ignorant, qui mysterium Christi & causam aduentus eius non agnoscunt: cuius vna causa fuit, vt viam Dei facilem & planam efficeret. Hinc Esai. Erunt ait, praua in directa, & aspera in vias planas. Et omnis vallis exaltabitur &c. *Isai. 40.* Hoc ipsum Dominus apud Ezechielem apertius declarat his verbis. Auferam à vobis cor lapideum & dabo vobis cor carneum & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis & illa faciatis. Hoc igitur fauore & spiritu celitus misso, fit iugum Christi suaue, & onus eius leue. Leue inquam quoniam & spiritũ hunc ipse in pios immittit, & legis onus quod neque nos neque patres nostri olim portare potuerunt, sustulit. Onus igitur legis minuendo, & gratiæ suæ fauorem adaugendo, onus suum leue & iugum suaue fecit. Quemadmodum ergo arotro inuento agrorum cultus facilior est effectus, ita per gratiam quę nobis eius merito donatur, diuinę legis onus leue efficitur. Si igitur Gentilitas in Deos olim consecrauit, alium qui medendi, alium qui terras stercorandi, alium qui arandi rationem & artem inuenit, quid quæso nos salutis nostræ autori Christo debemus, qui iter ad æternam fœlicitatem (quod antea impeditum fuerat) facilem nobis atque planum effecit?

Iustus omnia agit cum consilio & ratione: improbus autem more pecudum affectibus & cœco impetu fertur. Hinc fit vt quemadmodum ædificia quæ ad regulam & amusim fiunt, stabilia & firma, in quauis etiam tempestate maneant, quæ vero contra amusim eriguntur, facile quovis ventorum ac imbrium impulsu ruant: Ita res piorum omnes stabiles & inconcussa, in quauis fortunæ mutatione manent: improborum autem turbine & tempestate iactantur. Vnde conuenienter iusti per ligna illa leuigata siue quadrata (ex quibus arca

Noe fabricata est) figurantur. Quadratum enim est, quod nulla vacillat ex parte: sed quocunque ieceris, fida & solida statione cõsistit. Hinc vita iustorum placida est & secura, impiorum autem inquieta, & mille curis, angoribus, & casibus obnoxia.

Virtus (ait Poeta) laudatur & alget. Virtutem homines in commune laudant, & ad sydera tollunt. Cæterum cum ad singularia virtutum officia, hoc est ad humilitatis, patientiæ, & obedientiæ cæteraque virtutum actiones eos inuitamus virtutis ipsius dignitatem allegantes, ibi clamant, detrectant, remis velisque virtutem quam paulo ante laudauerant, detestantur. Contra vero vitia, homines in genere execrantur: vt auaritiam, luxuriam, superbiá, quæ tamen cum ad singulares actiones ventum est, toto studio sectantur, quasi ea non sint talia, qualia paulo ante esse diffiniebant: quæque singularia quæ sub aliqua specie continentur, speciei rationẽ & naturam amiserint: quod esse nullo modo potest.

Psal. 118. Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisiui. Quis enim mandata Dei tota animi cõtentione exquirit, vno Deo contentus est (quem nisi volens amittere non potest) cætera respasti dit. Itaque qui Deũ habet, nihil præterea immoderatè cupit, nihil optat, nihil timet, atque ita in summa pace & cordis latitudine degit, vt qui in tutissimo & inexpugnabili loco omnes opes suas repositas habeat.

Temporalis vitæ subsidia bonis nunquam defutura sunt. Habent enim firmam hanc promissionem Domini, Quærite primum *Matt.* 6. regnum Dei &c. Et illam, Iunior fui etenim senui, & non vidi iu*Psal.* 36. stum derelictum &c. Item *Prouer.* 4. Egestas à Domino in domo *Prou.* 4. impij, tabernacula autem iustorum benedicentur. Cuius rei gra*Psal.* 33. ad pietatem & virtutem Propheta nos hortatur cum ait. Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum. Sed hanc tamen materiam latè persequuntur amici Iob, quo*Iob.* 5. rum Eliphas infame inquit, eruerte de morte, & in bello de manu gladij. A flagello linguæ absconderis, & non timebis calamitatem cum venerit. In vastitate & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis. Hæc igitur necessaria vitæ subsidia, quatenus æternæ *Prou.* 15. vitæ conducunt, pijs nunquam desunt: Melius est autem parum *Psal.* 36. cum timore Domini, quam thesauri magni, & insatiabiles. Et in Psalmo. Melius est modicum iusto super diuitias peccatorũ multo-

tas. Quamobrem elegi (inquit) abiectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum, quanuis opulentissima sint. Iustus enim (ait Salomon) comedit, & replet animã suam: venter autem impiorum insaturabilis. *Psal.* 83. *Prou.* 13.

Timor Domini apponet dies: anni autem impiorum breuiabũtur. Ex hoc patet & pios & improbos non omnino secundis cau- *Prou.* 10. sis esse subiectos: quibus salus & vita corporis continetur: quando quidem verique bona & mala pro meritorum ratione recipiunt. Hinc illud, viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. *Psal.* 54. Onam Iudæ filium ante diem occidit Dominus: eò quod rem de- *Gene.* 38. testabilem faceret, Salomoni verò diuturnam vitam, si in officio permaneret, pollicetur. 3. *Reg.* 3.

Maximam virtutis commendationem postrema illa Salomonis verba continent: quæ post longam disputationẽ tandem colligit se, & summam rei cõprehendit his verbis. Finem loquẽdi om- *Eccl.* 12. nes pariter audiamus, Deum time, & mãdata eius obserua: hoc est enim omnis homo, & cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudiciũ pro omni errato, siue bonum siue malum sit. Hac enim loquendi figura, totam hominis fœlicitatem, opes, salutem, ac postrema omnia hominis bona in vno Dei timore & obedientia sita esse declarauit.

Quanuis ex natura sua virtus etiam improbis amabilis sit, vbi tamen ijs vel exemplo vel verbo aduersatur, inuisa esse incipit. Vtrumque autem declarauit Dionysij tyranni filius: qui quanuis patris scelera immensa luxuria cumulasset, Platonem tamen propter virtutem diuinis honoribus affecit: quem tamen postea Syracusis ablegauit, ne scilicet in illius conspectu turpior appareret. Itaque non mirum est improborum verba esse quæ in lib. Sapien. *Sapien.* 2. referuntur. Circumueniamus iustum quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris &c.

De amore & studio virtutis & sapientiæ multa leges Eccles. 6. *Eccl.* 6. vbi inter alia sic habes. Fili à iuuentute tua excipe doctrinam, & vsque ad canos inuenies sapientiam. Quasi is qui arat, & qui semi nat, accede ad illam, & sustine (.i. expecta) bonos fructus illius. In opere enim ipsius exiguum laboris, & cito edes de generationibus (hoc est) de fructibus illius. Quam aspera est nimiũ indoctis hominibus sapiẽtia, & nõ permanebit in illa excors. Quasi lapidis

virtus probatio erit in illis,& non demorabuntur proijcere illam. Hoc est,quemadmodũ Lydius lapis,purũ ab adulterino auro discernit,ita virtutẽ boni viri amplectuntur:mali autẽ eã protinus illam attingunt,à se reijciunt.Ex his verbis colliges,quomodo virtus & facilis & difficilis sit pro varijs hominum studijs & ingenijs. De studiosis enim dicitur,in opere ipsius exiguũ laboris: de inertibus autem nimis esse asperam & onerosam. Vtimur autem hoc loco ad exhortationem virtutis.

Vitia sub virtutis specie.

Gregor. SIcut plerique reticẽt ex timore,& tamen tacere, se existimant ex humilitate:ita & multi loquuntur per impatientiã elationis,& tamẽ se loqui credũt per libertatem rectitudinis. Gregor.in moral.

Quidã vt fruãtur Deo dispensatorie vtuntur sæculo, alij vt sæculo fruantur,transitoriè Deo vtuntur.Greg.in mor.lib.2.cap.

Bernar. Magna abusio,parcitas putatur auaritia,sobrietas austeritas: ditur:silentium tristitia reputatur.Econtrà remissio, discretio dissolutio ditur:tristitia silentium iudicatur.Loquacitas affabilitas, cachinnatio iucunditas:mollicies vestimentorum & equorũ fastus, honestas:lectorum superfluus cultus,munditia.Bernar.in Apol.

Prosper. Superbus vult se credi constantem: prodigus,liberalem: segnis rus,diligentem:temerarius,fortem:inhumanus,parcum,ignauus, quietum: timidus, cautum. Prosper.de vita contemplatiua libro quarto.

Clima. Sicut cum aquam ex fontibus exhaurimus, nonnunquam & etiam, quæ dicitur rana, vnà hausimus:ita & cum virtutes exercemus, fit sæpe,vt & vitia clam illis implicita, & connexa sint, arripiamus, exempli causa: hospitalitati, gastrimagia connexa est:dilectioni, fornicatio: discretioni astus : prudentiæ, nequitia : mansuetudini,simulatio,& tarditas, & desidia:gaudio,elationi spei pigritia : quieti solitudinis,accidia & torpor : castitati, immunditudo: humilitati confidentia:atque his omnibus veluti commune colyrium,imo vero venenum,innanis gloria connexa est. Iohan. Clima.Grad.26.

Cernenda

Cernenda sunt diligenter, ne ea nos fallant vitia, quæ virtutem videntur imitari. Nam & prudentiam, malitia, & temperantiam, immanitas in voluptatibus aspernendis: & magnitudinem animi, superbia in animis extollendis:dispicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia imitatur, & religionem superstitio,studijsque bonis similia videntur ea,quæ sunt in eo genere nimia.Cice.in Part. *Cicero.*

Nulla periculosiora vitia, quàm quæ virtutem imitantur. Quintil. *Quintil.*

¶Sæpe staneus discus adeò splendet, vt argenti nitorem imitari videatur, quid tamen illud sit,ignis declarat. Stanum siquidem in igne liquefit, argentum vero immotum manet.Ad hunc modum falsa iustitia veram imitatur,tribulationis tamen ignis declarat,quæ vera quæ falsa sit. COLLE.

Pulchra sane religio:vt Iudæi religiosius sabbathum Parasceues celebrarent,rogauerunt Pilatum vt crucifixorum crura frangerentur:quod tormenti genus grauissimum erat. Hæc est hypocritarum religio.Ijdem etiam non introierunt prætorium vt nõ contaminarentur,qui tamen eodem tempore innocẽtissimi agni sanguine se cruentabant.Sic fidelium multi,maiora præcepta violantes,de minimis soliciti sunt.

Idololatræ olim simulacris ligneis & lapideis Iouis & Martis aut Mercurij nomina imponebant,quibus impositis protinus illa tanquam vera numina adorabant Ad hunc modum scelerati homines virtutibus quidem ignominiosa nomina,vitijs autem honorifica imponunt,qua ex re illud protinus sequitur,vt affectus nostri non rerum naturam,sed nominum attendentes,virtutes oderint, & vitia consectentur.Hoc Satanæ artificium est.

Virtus in medio.

¶Virtus ideo difficilis est,quia in medio ita consistit,vt quocunque te inclinaueris,à veritatis tramite deuies. Quare per virtutis iter tanta cura ingredi debemus, quanta qui per funẽ aliquem in sublimi positũ in publicis spectaculis procedunt: qui si vel leuiter COLLE.

à medio declinent præcipites ad ima ruũt. Sic igitur à virtute cõ
dit, quisquis à media illa semita deuiat.

Quoniam virtus ac etiam veritas in medio constituta est, qui
bus in vtroque latere duo vitia velut in insidijs posita sunt, qua
frequenter virtutis imagine fallunt, ideo magna cura prouiden
dum, vt medium in omnibus spectemus, & extrema omnia fu
giamus. Hac autem ratione, ab huius miserandæ ætatis erroribu
tuti esse poterimus. Itaque non tantum tribuamus spei, vt timo
ris Domini obliuiscamur, & aut in præsumptionis vitium incida
mus: Rursumque non ita immodico timore concutiaris, vt abla
bearis ab ipso & spei anchoram amittas. Præterea non ita te ex
ternis cæremonijs addicas, vt internæ puritatis & pietatis oblius
scaris (quod Pharisæorum erat) neque ita sola spiritualia exercita
colas, vt externa opera sacrasque cæremonias cum Luteranis fa
stidias atque contemnas. Non ita te contemplatiuæ vitæ studio
addicas, vt proximorum curam penitus negligas (præsertim cum
opera tua egent) neque te ita illis totum tradas, vt orationis &
ditationis studium omnino deseras. Ad hæc non tantum tribue
gratiæ, vt liberum arbitrium cum Lutheranis extinguas: nec tan
tum libero arbitrio, vt gratiam cum Pelagianis deijcias. Item non
ita tibi tuisque viribus diffidas, vt desperatione fractus, otio
peas, nihilque audeas conari: nec rursum ita coneris, ac tibi
innitaris, vt non totus ex diuino auxilio pendeas. Cum vero
sionis dominicæ mysterium contemplaris, non ita solam eius
sericordiam, bonitatem, & charitatem (quæ ibi maxime eluce
spectes (quò spem & charitatem tuam in Christum alas) vt
etiam in alias Christi virtutes oculos conijcias, vt intelligas
tibi sit eius exemplo faciendum. Lutherani illud tantum
ciũt, quo segnes ad bene operãdum efficiuntur: at catholici re
que aspicere debent, vt in timore pariter & amore Domini ra
ces figant. In illo nanque Ezechielis libro scripta erant, lamen
tiones & carmina & vę: vt intelligas in Christo non modo
ad laudem & gratiarum actionem, sed etiam quæ ad præteri
rum dolorem & futurorum cautionem faciunt consideranda
se. Itaque si mel inueniſti, comede quod tibi sufficiat, ne forte
&c. Mel autem suauissimum est gratia, misericordia, & charita
Saluatoris: quæ ita considerandæ sunt ne quæ sunt officij mo

quoquo modo obliuiscamur. Ad hũc modũ sunt alij qui solã Dñi misericordiam contemplantes, in peccatis securi in vtramque aurem dormiunt. Alij rursum diuinam ita iustitiam metuunt, vt infinitis scrupulis conscientiæ, & immodico timore ac diffidentia obruantur: cum vtrumque tamen considerandum esset, iuxta illud. Ne dicas, misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum non memorabitur. Misericordia enim & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit ira illius. Omnibus ergo in rebus medium tenendum est, & extrema omnia declinanda. Sic cibos sale, modico non multo condimus: sic vinum aqua temperamus: quidquid enim aut nimium aut parum est, extra regulam est, Solus erga Deum amor, modo caret: quia (vt ait Bern.) Causa Deum diligendi, Deus est: modus est sine modo diligere. Huc pertinet & illud ex Prouer. Qui fortiter premit vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum, & qui vehementer emungit, elicit sanguinem. Ex quibus verbis illud colligimus, quod apprime in vita esse vtile Comicus ait: Ne quid nimis, sed omnia modeste.

Virtus facilis & difficilis.

¶ Caro nostra habitat in patria sua, anima vero (cuius est cœlestis origo) aduena est & peregrina, Radices malorum videlicet affectus sunt intra nos, nobiscumque nascuntur: bonorum vero radices (quæ sunt dona Dei) extra nos sunt, hoc est aliunde importantur. Mala opera per nos edere possumus: bona vero (hoc est Deo grata) sine Dei ope nõ possumus. Vt bonus sis, virtutes omnes habeas necesse est: vt vero malus, vnũ sufficit vitium quo detinearis. Vt pio aliquo affectu in Deum mouearis, frequenter magno labore conandũ, & omnia tentanda sunt, vt vero aut ira, aut odio, aut libidinoso aliquo affectu inflãmeris, sola frequẽter cogitatio, vel in transitu hoc efficit. Ex his patet, virtutem quidem esse difficilem, arctamque salutis viã: ac proinde summa ope atque vigilãtia nitti oportere, vt eam assequamur. Quanuis nõ abnuo diuina præsidia volẽtibus præsto esse, quibus hæ tãtæ difficultates superetur.

Arduam atq; difficilẽ esse salutis viam, contraque vitiorum facilem, vel hoc argumento probare licet: quod virtus quidem consistit

sistit in medio, vitium vero sit recessus à medio. Mediũ vero simplicissimum est: in quo sita virtus est: à medio autem infinitis penè modis receditur totidemque modis peccatur, ideo peccare facile, virtutem sequi difficile. Præterea quemadmodum terra sponte sua spinas & tribulos germinat, fruges autem, nisi adhibito cultu non profert (propter quod dictum est, In sudore vultus tui vesceris pane tuo) ita vitia in homine sponte nascuntur, virtutes vero nisi studio, & labore minimè parantur. Vnde est illud, Virtus odit inertes. Et, Moles animos virtus odit. Et, vestietur pannis dormitatio, Et, In regno voluptatis virtuti non est locus.

Liber ille qui in Apocalypsi Ioanni traditur deuorandus in ore quidem dulcis, in ventre amarus erat. Hoc autem significat dulcissimam quidem esse diuinæ sapientiæ & virtutis possessionem, quæ tamen cum amaritudine coniuncta sit, qui enim addit scientiam addit & dolorem. Vnde Eccles. 4. legimus, Sapientia filios suis vitam inspirat. Et infra. Timorem & metum, & probationem inducet super eum, & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, &c. Eccl. 4.

In fine quies, in itineribus vero quibus ad finem peruenitur, labor est: Placet enim salus, placet parta pax, & victoria, & acquisita sapientia: At itinera quibus ad hæc peruenitur, laboribus plena sunt. Idipsum in virtutum acquisitione inuenitur. Iucundissima res est amor Dei, via vero ad hunc amorem difficilis, cum ad hoc necesse sit, omnes carnales voluptates & amores resecare. Iucundissima res est gaudium in Spiritu sancto, sed qui hoc gaudio frui vult, dicere cum Propheta debet. Renuit cõsolari anima mea &c. Denique idem cum Deo fieri, hoc est, idem velle atque nolle suauissima res est, verum vt huc peruenias propria voluntas abnegãda putanda est. Labor itaque in via, quies autem & lætitia in vitæ termino est.

Quod sit difficile virtutem & sapientiam assequi, declarat Eccles. his verbis. Cum adhuc iunior sum, priusquam oberrarem, quæsiui sapientiam palam in oratione mea. Ante templum postulabam pro illa, & vsque in nouissimis inquiram eam: & florebit tanquam præcox vua. Cõparat autem sapientiã præcoci vuæ, quia cito illam assequutus est. Quod ipse protinus explicat, cũ subdit. Inclinaui modicè aurem meã, & excepi illam. Et mox, de eadem sapientia loquens: In proximo est (ait) inuenire illam. Videte oculis vestris, quia modicum laboraui, & inueni mihi magnam requiẽ.

Quemadmodum diuina lex, improbis corruptisque affectibus grauis & insuauis est: ita contra purgatis mentibus suauissima est ac leuissima. Hinc de præceptis diuinæ legis Propheta ait, Desiderabilia esse super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & fauum. Cui simile est & illud: In via testimoniorum tuorum delectatus sum sicut in omnibus diuitijs. Item illud, Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est. Dilectio enim dilectæ rei assiduam eius meditationem parit: assidua vero meditatio, æstuantis amoris indicium est. Vbi enim est thesaurus amoris, ibi est & cogitatio cordis. Vnde D. Fulgentius ait. Ex amore cogitationem, ex assidua vero cogitatione, amorem intellige.

Virtus initio difficilis, sed in progressu est suauis. Hinc Apostolus: Omnis disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eã affert iustitiæ. Hinc sponsa in Cant. Mãdragoræ, inquit, in portis nostris dederunt odorem suum. Mandragoræ autem vt Aug. contra Faust. lib. 22. cap. 86. ait. Poma quædam pulchra, & odorifera sunt, acerba tamen & insipida. Quibus præclaræ virtutum actiones, itemque dicta, factaque Domini Saluatoris cõuenienter designantur: quæ in portis, hoc est, totius mundi theatro per prædicationem Euangelij odorem suum dederunt (sicut Apostolus ait, Christi bonus odor sumus &c. Et alibi, Odorẽ notitię suæ per nos effundit in omni loco) quæ tamen cum odorifera & pulchra sint, amara tamen, prælertim non assuetis & inexercitatis sunt. Augustin.

Fortasse pius Lector pugnantia nos dicere tam in hoc capite quam in præcedentibus & sequentibus arbitrabitur, cum virtutem modo facilem modo difficilem prædicamus. Verum ne hac rerum rerum specie fallamur vulgatum illud ad memoriam reuocandum est. Distingue tempora & concordabis iura. Cõstat enim virtutem circa difficile versari: quæ tamen initio nondum assuetis nec eius habitum assequutis difficilis planè existit. Vnde est illud Apostolo. Omnis disciplina in præsenti quidem &c. Hebr. 12. Cæterum assuetis & habitum assequutis, facilis est atque incũda: præser-

præsertim cum spirituali gaudio atque lætitia & deuotionis affectu perfundimur. Tunc enim cum Propheta dicimus, In via testimoniorum tuorum delectatus sum sicut in omni diuitijs. Si autem virtutis & vitiorum vias inter se conferamus non dubium quin vtrobique & labores sint, & item delitiæ quanuis longe dispares ac dissimiles: illic enim spirituales, hic vero carnales delitiæ reperiuntur. In vniuersum autem (si plena circunstantiarum omnium collatio fiat) & iucundiorem virtutum quam vitiorum viam esse certum est. Hoc enim ipsi etiam impij testantur, cum se vias difficiles ambulasse dicunt: Et Psal. Contritio & infœlicitas in vijs eorum &c. Hoc nos concione. 2. in festo B. Matthiæ Apostoli latè probauimus septem vitiorum totidemque virtutum collatione facta: quàm fellis & absinthij, quantumque amaritudinis in his septem vitijs quantumque dulcedinis & iucunditatis in virtutibus illis oppositis insit, ostendentes.

Virtutis modus.

Gregor. HOlocaustum siccũ est, quod orationis lachrymæ nõ infundunt: holocaustum vero pingue est, quando hoc quod agitur, corde humili etiã per lachrymas irrigatur. Greg. super illud. Holocaustum tuum pingue fiat &c. hom. 7.

Idem super illud Ezechiel Esai. 40. Mutabunt fortitudinem &c. sic ait. Tunc fortitudinem mutamus, cum tãta virtute præsentis seculum fugimus, quanta quærebamus.

Plin. Satius est vnum aliquid insigniter facere, quam multa mediocriter.

COLLE. ¶Non solum quid facias, sed quo animo facias, maxime refert. Frequenter enim grãtior apud Deum est modus operandi, quam opus ipsum quamlibet egregium ex natura sua sit. Sicut cibus melior studiosè conditus, suauior interdum est, quam alius longe pretiosior, si male condiatur. Quid humilius saltatione Dauid ante Arcam? quæ tamen Deo propter sancti viri affectum grata fuit.

Sunt quidam qui adeò indiscrete in alicuius boni publici zelum rẽ feruntur, vt non vereantur malis artibus ad illud consequendum

nisi cum tamen scriptum sit. Iuste quod iustum est exequaris. Et alibi. Ego ait Dominus diligens iudicium, odio habens rapinam in holocaustum. Hi similes esse videntur vxori, quæ vt inopiæ viri consulat, se ipsam prostituit.

Quo studio atque ardore virtuti incumbere debeamus Prouer. 7. Salomon indicat, his verbis. Serua mandata mea & viues, & legem meam quasi pupillam oculi tui. Liga eam in digitis tuis, & scribe in tabulis cordis tui. Dic Sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam. Similem commendationem atque etiam acriorem inuenies. Deutero. 6. & 28.

Perfecti viri est, non solum legem Dei seruare, sed ardenti etiã amore ipsam diligere, & in ea seruanda oblectari. Vnde Iudith hoc nomine commendatur, non solum quod casta fuerit, sed etiã quod castitatem amauerit. Malachi. quoque. 6. præcipitur nobis, non solum vt misericordes simus, sed etiam vt misericordiam diligamus. Simili quoque ratione animus contra vitia formãdus est, vt non solum ea fugiat, verum etiam detestetur. Quale est illud, Iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Ietro quoq; Moysi facer, quærit iudices, non solum qui pecunia non corrumpantur, sed etiam qui auaritiam vt monstrum horrendum oderint, & detestentur.

In Ecclesia Græca hoc olim obseruabatur, vt cum panis sacrandus præsente populo ad altare offerebatur, altaris minister suggestum conscendens, plebem his verbis admoneret. Sancta sanctè: hoc est, vt quæ sancta erant, sanctitatis affectu homines celebrarent. Idem igitur in pietatis operibus seruandum est, vt videlicet iustè quod iustum est exequamur: & quæ optima sunt optimo etiam modo faciamus. Quod planè vates regius se præstaturum pollicetur, cum ait. Holocausta medulata offeram tibi: hoc est pietatis opera intimæ charitatis, ac deuotionis medullis condita. Hęc enim medulla non tam in natura operis, quam in voluntate ac deuotione est operantis.

Præcipuè in omni actione virtutis circunstantiæ sunt, voluntatis promptitudo, & intentionis puritas: quas Propheta simul coniunxit, cum ait. Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est. Tunc enim purissimum Deo cultum exhibemus cum nullo necessitatis vinculo coacti, sed

lam illius bonitatem attendimus, propter quam illi famulari mur.

Non oscitanter & segniter, sed studiosissime esse Deo seruiendum, insinuant illa verba, Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. In hac enim re locum non habet vera illa cæteris in rebus Comici sententia, Nihil nimis, Inter viri quoque iusti laudes in primis numeratur, quod in mandatis Dei cupit nimis, ideoque meditatione legum diuinarum vehementer delectatur: necnon rum veneratione quicquam habet antiquius. Huc pertinet & illud, In toto corde meo exquisiui te, Et, Legem tuam in medio cordis mei, Et, In corde meo abscondi eloquia tua &c. Quibus verbis significat se sic diuinis eloquijs affectum, vt ea tanquam pretiosissimum thesaurum in intimis animi sui recessibus condita seruet. Huc pertinet & illud, Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea vehementer. Item illud, Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Hanc autem lætitiam idem Propheta postulat à Domino. Pro eo enim quod nos legimus, Suscipe seruum tuum in bonum, Alij legunt, Oblectare seruum tuum in bonum: hoc est, sic animum meum, amore pietatis & virtutis inflamma, vt omnes voluptates meas in illis positas & constitutas habeam.

Quo studio diuinæ legis obseruationi incumbere debeamus declarant illa Dauidis verba, Hæreditate acquisiui testimonia in æternum, quia exultatio cordis mei sunt. Quemadmodum enim homo qui ex vinea quam possidet sibi suisque omnia ad vitæ cultum pertinent, suppeditat: omne studium suum in excolenda insumit: ita vir iustus tota animi contentione in uinorum mandatorum obedientiam incumbit: ex qua sibi bona cuncta & in hac vita & in futura pollicetur. Scit enim scripsisse. Homo sensatus credit legi Dei & lex illi fidelis: quæ delicet quidquid cultoribus suis pollicetur, fideliter & dè præstat. Idem significant & illa verba, Portio mea Domine dixi custodire legem tuam. Et illa, Item, Hereditate acquisiui testimonia tua in æternum &c. Significant enim hanc esse hereditatem suam, hanc portionem, hoc patrimonium, cui vni deseruiat, & à quo opes omnes suas expectet, nihilque præter

curet.

Iuxta Aristotelis sententiam non dicitur, virtutem assecutus, qui secundum eam operatur: sed qui in ea exequenda oblectatur. Hoc enim cuiuscunque habitus præsertimq; consummatæ virtutis opus est. Vnde Salomon ait. Gaudium est iusto facere iustitiam.

In pacificorum hostijs præcipit Dominus offerri adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis est intrinsecus. Omnis enim adeps Domini est iure perpetuo: ideoque esus eius sicut & sanguinis prohibetur. Hic est autem ille adeps de quo ait Prophe ta, Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Hac ergo pinguedine, intimæ dilectionis ac deuotionis suauitas designatur, quam à nobis potissimum Dominus in omnibus bonorum operum sacrificijs exigit, vt hac ratione holocaustum nostrum pingue fiat.

Communes sacrificiorum leges erant; primum quod omnia pecora immaculata esse debebant, deinde quod igne cremanda. Quæ duo significant, omnia bonorum operum sacrificia igne charitatis inflammanda & offerenda esse: deinde, quod nullum in eis vitium reperiretur, sed vt iuste, quod iustum est exequeremur. Idem autem significatur cum omnis victima super fermentato offerri prohibetur. Fermento autem peccatum & malitiam designari constat. Quod vero sal in omni sacrificio offerri præcipitur, partim quidem ad discretionem, quæ in virtutis operibus exquiritur, partim vero acerbitas & amaritudo quædam commendatur: Bis enim Deo gratum est, quod tum pium, tum etiam laboriosum opus est. Labor enim gratissimum boni operis condimentum est. Quam rem Tobiæ exemplo comprobare licet. De quo illud in primis memoratur, quod cum vnum ex filijs Israel in platea iugulatum resciuisset prandium reliquerit, vt defuncti corpus humaret. Non ergo moras traxit, non diutius distulit, non expectauit conuiuij finem, sed omnibus relictis ad pietatis opus occurrit. Hoc enim nomine Angelus opus illud commendat, cum ait. Quando orabas cum lachrymis, & sepelie bas mortuos, & relinquebas prandium tuum &c. ego obtuli orationem tuam Domino.

Universidad de Deusto Biblioteca

Intentio recta in virtute.

Gregor. QVI pro virtute quam agit humanas laudes desiderat, rem magni meriti, vili pretio venalem portat. Gregor. lib. 8. Moral.

Sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: sic vita nostra in virtutibus, virtutes autē in intentione subsistunt. Grego. in Moral.

Sæpe bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quanuis quęsita non fuerit, tamen oblata delectat. Greg. vbi supra.

Vę homini (ait Eccl.) terram ingredienti duabus vijs. Quo loco Greg. Duabus vijs homo terram ingreditur: quia & Dei est quod opere gerit: & mundi quod quęrit Gregor. in moral. lib. 1. cap. 27.

Bona nostra tribus modis hostis insequitur: aliquando intentionem polluit, aliquando in ipsa actione malum intermiscet, vt gloria quæ quæsita non fuerat, oblata delectet: aliquando in fine actionis illaqueat, eo vehementius, quo securior iam videbatur operans. Greg. vbi sup. c. 3.

Iustus in bono opere nec à corde gloriam, nec à lingua laudem, nec à manu munus expetit. Gregor. vbi sup. lib. 9. c. 17.

Deus verba ex corde pensat, ideo Pharisæum sua opera narrantem deijcit. Ezechiam eadem commemorantem, stabilit. Gregor. lib. 12. c. 15.

Bona quæ omnibus innotescunt sine periculo esse vix possunt. Idem in moral.

August. Minus te Domine amat, qui tecum aliquid amat, quod nō propter te amat. Aug. Confess. lib. 10.

Domine ante te est semper omne desiderium meū, ante te tota cogitatio mea. Tu omnium spirituum ponderator, & vtrum radix sit dulcis an amara, de qua foris pulchra folia emittūtur, tu iudex interius melius nosti, & perscrutaris.

Non amatur quod propter se non amatur, si gratiam ideo tibi dedit Deus, quia dedit gratis, gratis ama: noli ad præmium diligere Deum, ipse sit præmium tuum. Idem super Ioan.

Idem, non sunt omnia bona, quæ bona fiunt intentione. Sola

Sola pietatis causa est, vbi carnis nulla notitia est.

Super illud, Attendite ne iustitiam vestram &c. Deus arguit largientem ad suam famam, non ad pauperis famem: iudicat, non vbi facias, quando facias, sed qualiter facias: quia Deus de cordibus non de manibus facta metitur: & de sensu, non de locis, operis colligit qualitatem. Misericordiam coram se solum vult fieri, qui solius est misericordiæ & remunerator & testis: Te inquit faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Putas quantum velit nescire alterum, qui te ipsum qui facis vult aliqua tui parte nescire? Raue. in sermo. de Eleemosy. Hierony. Pet. Rau.

Honestum est quod detracta omni vtilitate, sine vllis præmijs fructibus vè per se ipsum iure potest laudari. Cicero. 2. de finibus. Cicero.

Si non ipso honesto mouemur: vt viri boni simus, sed vtilitate aliqua ac fructu, callidi sumus, non boni. Nam quid faciet is in tenebris, qui nihil timet nisi testem vel iudicem? Quid in deserto loco nactus quem multo auro spoliare possit imbecillum, ac solum? Idem. 1. de legib.

Nulla potest esse virtus nisi gratuita. Nam quæ voluptate aliqua quasi mercede ad officium impellitur, ea non virtus sed fallax imitatio, simulatioque virtutis est. Idem. 5. Tuscul.

Difficile est hominibus persuadere, honestū propter seipsum eligendum. C. Cassius Cerer. fam. lib. 15.

Fortes viri non tam præmia sequi solent recte factorum, quàm ipsa rectè facta. Idem pro Milo.

¶ Charitas mercenaria non est, & tamen sine mercede non est. Quo quis enim vehementius Deum diligit, eò magis ab omni spe mercedis alienus est, quanuis mercedis etiam respectus laudādus sit. Exemplum habes in matre Mosi, quæ proposita mercede à filia Pharaonis filium nutriuit, quem tamen illa magis materno amore, quam mercedis intuitu nutriebat, vt pote sine vlla etiam mercede nutritura. Hoc igitur animo perfecti viri Deo seruiunt. Perfecta quippe charitas mercenaria non est: quæ tamen eò maiorem accipit mercedem, quo minus eam requirit. COLLE.

Facies ait Ezechiel eorum. s. animantium, & pennę eorum extētæ erant desuper. Per hoc autem Christiani hominis intentionem & cogitationem ad superiora semper debere dirigi intelligimus.

Per faciem nanque intentio, per pennas vero contemplationis ve-
latus designatur. Monemur ergo hac figura, vt omnem nostram
intentionem & cogitationem à terrenis curis abductam, ad cœle-
stia transferamus.

Si cui lactis poculum vehementer etiam sitienti, muscis tamen
plenum offeras recusabit planè bibere, muscarum turpitudine of-
fensus: ita opera nostra, quæ Dei cibus & potus sunt, grata illi es-
non possunt, quando ea vel auaritiæ, vel popularis aurę cupidi-
te maculamus. Hinc illud. Muscæ morientes perdunt suauitatem
vnguenti: quod planè fit, cum suauiter flagrantia virtutum opera
mortalium rerum cupiditate fœdamus.

Sicut in quouis peccato duo illa reperiuntur, conuersio, & a-
uersio (quorum auersio quæ Deum respicit, multò est grauior
ita contra in bono opere (vt puta in eleemosyna) sunt itē alia duo
videlicet alienæ miseriæ subleuatio, & obedientia diuini præcepti
vel consilij. Hoc autem posterius, quia Deum respicit, longe pre-
stantius est. Ideoque magna cura prouidendum, vt quicquid fa-
mus, propter Deum faciamus. Charitas enim vita, forma, & de-
virtutum omnium est. Decor enim ieiunij est, propter Deum ie-
nare. Decor item misericordiæ, propter Deum misereri.

Illud sanè Deo est gratissimum opus, quod solis eius oculis co-
spicuum est: ex quo nihil terrenum, hoc est nulla, nec vtilitas, nec
voluptas, neque honor acquiritur operanti. Quod planè mer-
holocaustum poterit appellari: quod totum in laudē Domini ge-
mabatur, cum tamen ex alijs sacrificijs nonnihil cederet in vti-
offerentis. Hac igitur de causa Saluator monet, nō inuites eos q-
tibi vicem reddere possunt, sed pauperes ad prandium inuita. Lu-
cæ. 16. Vnde quemadmodum Mathematici ita de quantitate ve-
ctant, vt abstrahant à materia sensibili: solos numeros & figu-
sine vllo materiæ respectu considerantes, ita perfecti viri in bo-
operibus solā Domini voluntatē attendere potissimū debēmus,
de boni operis euētu soliciti. Qui hoc animo operātur in magn-
pace degunt, etiā si eorū opera bona, aliorū vel inuidia, vel frau-
aut quouis alio modo impediantur cū ipsi non tam operis fructu
quam Domini beneplacitum in operibus suis intueantur.

Quàm sit ingrata Deo cordis duplicitas, patet ex illis Eccl. vbi
bis: Cor ingrediēs duas vias, nō habebit successus, & prauū cor

illis scandalizabitur: hoc est illaqueabitur, & offendet. Et iterum,
Ne sis incredulus Deo, & ne accedas ad illū duplici corde. Cōtra
verò de simplicibus Dauid ait: Scio Deus meus quod corda pro-
bes, & simplicitatē diligas. Et ego in simplicitate cordis mei &c.
His verbis puritas intentionis, & simplicitas intentionis cōmen-
datur: damnanturque illi, qui non pure Deū quærunt, sed insince-
rè: qui videlicet Deo & proprijs vtilitatibus seruire cupiunt.

Hoc in orationibus sanctorum videmus, quibus vel sibi cōmis-
sis ouibus opem Domini postulant, vt hoc non tam sui causa, quā
ipsius, quem orant, facere videantur. Vnde est illud: Nō erubescāt
in me, qui expectant te Dñe, Domine virtutū: non confundantur
super me, qui quærunt te Deus Israel. Huc pertinet & illud, Non
nobis Domine, nō nobis: Hoc est, non gloriæ nostræ victoriam à
te precamur, sed ne sanctissimū nomen tuū ludibrio sit gentibus.
Huc etiā referunt, quod infra ait, Cœlū cœli Dño, &c. Quo in lo-
co interpres quidā ait. Cœlū Dñs sibi vendicauit, terras autem de
dit habitandas hominibus, à quibus inuiolate coleretur, & perpe-
tuis hymnis, & honoribus afficeretur. Quod si Domine permittis
gentē tuā ab impijs nationibus deleri, quis prędicabit laudes tuas?
quis te pie, sanctæque venerabitur? Num hostes, qui sanctissimū
nomen tuū nefariè execrantur? num mortui gloriam tuā in terris
celebrare possint? Itaque nos Domine, posterosq; nostros saluos,
& incolumes cōserua, nō nostri quidem, sed tui nominis causa: vt
semper aliqua gens sit, quę tuo sanctissimo numini preces, cultus,
& honores adhibeat. Huc etiā tendit illa loquēdi figura. Ne clau-
das ora canentium te Domine. Moyses quoque dū iratū Dominū
aduersus populū placare satagit, hoc præcipuè allegat. Ne, quæso,
dicant Ægyptij, Non poterat eos Dominus introducere in terrā
&c. His exemplis monemur, vt in omnibus quæ vel agimus, vel à
Domino impetrare contendimus, omnem nostram intentionem
ad illius gloriam referamus.

Simplicitatē animi & intentionis puritatem Deo in primis gra-
tam esse illud argumento est, quod sponsus in sponsam has potis-
simum virtutes cōmendat, cum eam dicit oculos habere columba-
rum. Est enim columba simplicissimum animal. Hoc ipsum illa
eiusdem verba Cant. 4. declarant. Vulnerasti cor meū soror mea
sponsa, vulnerasti cor meū in vno oculorū tuorum, verbum enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

vulnerandi, & bis repetitum, maximam vim amoris designat. Re-
uera enim nihil Deo gratius, aut iucundius quàm in omnibus ope-
ribus nostris ad vnum illum intentionis oculum dirigere: illum
solum attendere: illi vni placere velle, neque ad rectè agendũ vlla
humano respectu, atque intuitu, neque vlla aut necessitate, aut ho-
minum metu, aut simili aliqua ratione: sed solo eius amore impel-
li. Hoc autem se præstare Sponsa testatur, cum ait. Omnia poma
noua, & vetera seruaui tibi dilecte mi. Quasi dicat, Te vnum aspi-
cio, tibi vni placere gestio, & quæcumque siue in me, siue extra
me sunt, tibi offero, & mentis meæ oculos ad terrena omnia clau-
sos, in te semper infixos & intentos habeo. Hoc autem studium
hic animus longissimè ab illorum studio distat, qui omnia opera
sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Quibus merito Propheta
cum illud Dominus improperare poterit, Cum ieiunastis, nũquid
ieiunium ieiunastis mihi? Et cùm comedistis, & bibistis, nun-
quid non vobis metipsis comedistis, & bibistis? De his autem me-
rito dici potest, Qui congregauit merces, misit eas in saccum per-
tusum. Quoniam hi non in cœlo, sed in terra thesaurizant, vbi iam
receperunt mercedem suam. Huc etiam pertinet, quod sponsus
sponsę staturam assimilat palmæ. Statura inquit tua assimilata est
palmæ. Qua similitudine intentionis rectitudinem appositissimè
designat: quæ videlicet recta in cœlum tendit: quod palmæ pro-
prium est: quæ proceritate & rectitudine inter omnes arbores
eminet.

Altare suum ex impolitis lapidibus, non sectis præcipit Domi-
nus fabricari. Si leuaueris, ait Dominus, cultrum super illud, pol-
luetur. Quid hic religionis est? Multum quidem, si tamen ad rec-
ditiorem intellectum hanc legem referamus. Lapides enim sectis
ideo secantur, vt videantur. Qui enim intra parietis sinum colli-
cantur, hoc cultu non egent. Cum ergo mysticum Dei altare ani-
ma iusti sit (quod non lapidum series, sed virtutum structura fun-
dauit) illas Dominus virtutes probat, quæ simplici, & pura inten-
tione fiunt. Quæ vero fiunt, vt ab hominibus videantur, ceu lapi-
des secti, ab hac structura reijciuntur.

Omni, ait Salomon, custodia serua cor tuum quoniam ex ipso
vita procedit. Verè enim à puritate cordis puritas nascitur inten-
tionis: quæ honorũ operum vita est, Vt enim Ricardus ait, quod
corpus

corpus sine anima hoc sine recta intentione opus est. Quid igitur
iuuat bonorum operum prolem gignere, & eam per deprauatio-
nem intentionis, vbi nata fuerit, necare? Et quale, quæso, erit si li-
berorum nostrorum inter lectores conscientia propria nos esse
conuincat? Quid igitur isti nisi aborsum faciunt? quorum bona
opera propter impuritatẽ intentionis pereunt.

Manna, quod ex præcepto Dñi ad diem Sabbathi colligebatur
non cõputrescebat, quod verò cõtra eius legẽ seruãdum repone-
batur, vermibus scatebat. Quid hoc? Nimirũ pium opus, quod ex
legis præscriptione propter Deũ operamur, illęsum integrumque
in alterius vitæ Sabbatho, hoc est, in æterna requie fruendum ser-
uatur. Cæterũ quod contra præceptum Dñi propter mundi glo-
riam, aut lucrum facimus, hoc planè à vermibus prauæ intentio-
nis corrumpitur, nihilque ad futuram vitam confert.

Virtus voluntaria.

NEmo inuitus bene facit, etiam si bonum est, quod facit. *August.*
August. confess. lib. 1.

Potes aurũ perdere, & nolẽs, potes domum, potes ho-
nores, potes ipsam casu salutem: bonum verò quo verè bonus es,
nec inuitus accipis, nec inuitus amittis. Idem de verb. Domini.

¶ Præcipua Iudaici, & Christiani populi differentia est, quod ille COLLE.
magis timore pœnarum, iste verò magis amore filiorum in offi-
cio continetur. Hinc Aug. vtriusque populi differentiã hac ratio-
ne definit. Breuis est, ait, differentia, timor, & amor. Ex hoc amo-
re illud sequitur quod Propheta ait, Voluntariè sacrificabo tibi.
Hanc autem Christiani populi præstantiam expressisse videntur
verba, quæ (iuxta quorundam translationem pro eo quod nos le-
gimus. Tecum principium in die virtutis tuæ) sic habent: Popu-
lus tuus aderit volutarius in die virtutis tuæ. Hoc est, non inui-
tus, & coactus, sed humana voluntate parebit imperio tuo: vt si
pro nomine, & gloria tua sint omnes cruciatus perferẽdi, & mors
millies oppetenda, id pulcherrimi muneris loco ducant. Videant
hoc qui vi magis, & censuris Eccl. quàm sponte quotannis ad sa-
cramenta accedunt. Videant etiam monachi illi, qui non tã spõte,

 quam

quam ignominiæ, aut pœnarum metu, quotidianos monasticæ vitæ labores, & instituta sectantur.

August. Quam sit diues in qualibet virtutis actione bona volũtas ex his D. Aug. verbis lib. de bono cõiugali poterit æstimari, ait enim, sicut nõ est impar meritũ patiẽtiæ in Petro, qui passus est, & in Ioãne, qui passus nõ est: ita nõ est impar meritũ cõtinentiæ in Ioãne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abrahã, qui filios generauit.

Conscientia.

August. TV qui veram requiẽ (quæ post hanc vitam Christianis promittitur) quæris, etiam hic eã inter amarissimas vitæ huius molestias suauem gustabis, si eius qui eam promisit, præcepta dilexeris. Cito enim senties dulciores fructus esse iustitiæ, quos iniquitatis: & verius ac iucundius gaudebis de bona conscientia, quàm de mala inter delicias. Aug. de Cat. rud.

Iussisti Domine, & verè sic est, vt pœna sibi ipsi sit, omnis inordinatus animus. Idem. 2. confess.

Ambros. Quæ pœna grauior, quam interioris vulnus conscientiæ? Nonne hoc magis fugiendum quàm mors? quàm dispendium? quàm exilium? quàm debilitas? quàm dolor est? Ambro. de offi.

Tantus splendor honestatis est, vt vitam beatam efficiat tranquillitas conscientiæ, & securitas innocentiæ. Idem. 2. de offi.

Bernar. Quis magis mortuus eo, qui portat ignem in sinu? peccatum in conscientia? nec sentit, nec excutit, nec expauescit? Bernard. de consider.

Sufficit aduersum os loquẽtium iniqua opinio bonorum cum testimonio conscientiæ. Idem super Cant.

Isidor. Omnia fugere poterit homo præter cor suum: non enim potest à se quisquam recedere: quocunque enim abierit, reatus suæ conscientia illum non derelinquit. Isidor. in Syn.

Bias. Bias interrogatus, quid nam in vita metu vacaret: dixit, Bona conscientia.

Socra. Socrates interrogatus, qui sine perturbatione viuerent, Quibus inquit, nihil sibi conscium mali.

Epictet. Parentes Pędagogo pueros nos tradiderunt, qui vbique obseruaret, ne quid læderemur. Deus autem iam viros insitæ conscientiæ dedit custodiendos tradidit: quæ quidem conscientia, & conseruatio nequaquàm contemnenda est, quoniam & Deo displiceret, & conscientiæ ipsi nostræ hostes essemus.

Nullum theatrum virtuti conscientia maius. Cicero. libro. 2. Tuscula. *Cicero.*

Conscientia rectę voluntatis, maxima consolatio est rerum incommodarum. Idem. A Torqua. fam. lib. 6.

Conscientia bene actæ vitæ, multorumque benefactorum recordatio iucundissima est. Idem in Cat. maio.

Magna est vis conscientiæ in vtramque partem, vt neque timeant, qui nihil commiserint: & pœnam semper ante oculos versari putent, qui peccauerint. Idem pro Milon.

Acta ætas honestè, atque splendide, tantam affert consolationem vt eos, qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leuiter pungat animi dolor. Idem. 3. Tuscul.

Mederi est optimum conscientię post commissum facinus. 4. Tuscula.

¶ Gloria nostra est testimonium cõscientiæ nostræ &c. At inquis, nemo scit vtrũ odio, an amore dignus sit. Recte sane. Hoc plane non quidem euidenter, sed tamen valde probabiliter sciri potest. Huiusmodi autem probabilis opinio in re tanti momẽti maxima piũ hominẽ lætitia afficit. Quis patrum certo scit filium suum esse suũ? Et tamen cum hoc probabiliter credat, mira charitate filium diligit. Adde his illud prouerbio. Gaudiũ est iusto facere iustitiã, & pauor operantibus iniquitatem. Item vita carnis, sanitas cordiũ putredo ossium inuidia. Item, omnes dies pauperis mali: secura mens quasi iuge conuiuium. Vide quam læta res sit, bona conscientia. Hinc Eccl. 14. legimus, Beatus vir, qui non est lapsus in lingua sua, & non est stimulatus in tristitia delicti. Fœlix, qui non habuit animi sui tristitiam, & non excidit à spe sua. COLLEG.

Quantum mala conscientia torqueat præsertim morituros, declarant illa verba Sap. 4. Venient in cogitationem peccatorũ suorũ timidi, & traducent eos ex aduerso cogitationes ipsorum. Sicut innocentia fiduciam, ita malitia metum, & trepidationem parit. Semper enim mala conscientia timida est. Multa hac de re inuenies in titulo sequenti.

Peccatum Peccator.

Gregor. QVid per porros,& cepas(quæ plerumque qui comedunt,lachrymas emittũt)nisi difficultas vitæ præsentis designatur:quia videlicet peruersæ mentes, dulcia per gratiã quietis despiciunt:& pro carnalibus voluptatibus laboriosa huius mundi itinera etiã lachrymis plena,concupiscunt.Greg. in mor.

Habet hoc proprium humanus animus qui mox vt in culpam labitur,à sui cognitione longius separatur.Idem.20.mor.cap.vl.

Miscentur gaudijs malorum tribulationes,atque ex rebus ipsis ex quibus superbiũt,flagellantur.Nec enim aliter possunt tẽporalia,aut nõ habita quærere,aut habita seruare.Punguntur ergo mentes,sed ista amore tẽporalis vitæ,non sentiunt.Esse igitur subditos delicias computãt:quia peccatorum delectationibus præsentibus quam sint aspera quæ patiuntur,ignorant. Vnde est illud Hieremiæ. Inebriauit me absinthio. Ebriusque enim quæ patitur non sentit.Greg.mor.c.15.Vide locum.

Grego.super illud Oseæ.Vitula Effrain docta diligere triticum sic ait.Vt enim illa laborat,sed non sentit,imo sæpe reddit ipsa ad laborem:ita malis cessare à laboribus non libet, quamuis ceat.Vbi suprà.c.16.

Vita præsens à suis amatoribus non sine luctu agitur,tamen cum lachrymis amatur.Contemnunt ergo isti habere,vbi spirituales gaudeant:desiderant autem vbi & carnaliter gemant:anteponunt turbata tranquillis,dura leuibus,aspera mitibus, suspecta securis. Grego.vbi supra.

August. Præsentia animæ tuæ caro tua viuit: & quam diu in carne tua præsens anima est,necesse est,vt viuat caro tua.Putas non esse quam vitam,qua viuit ipsa anima tua? Quomodo autem habet carō tua vitam (videlicet animam)sic habet & anima tua aliquam vitam suam.Et quomodo caro cum moritur expirat animam vitam suam:sic & anima quando moritur , expirat aliquam vitam suam:Vita corporis anima est,vita animæ Deus est.Aug.serm.de verb.Apost.

Verbum Dei dicit. Ego sum via, veritas, & vita: separari ergo à verbo est esse sine via,sine veritate,sine vita.August.in Meditatio.

Vsque

Vsque adeò peccatum voluntarium malum est,vt nullo modo sit peccatum,si non sit voluntarium.Idem de ver. relig.

Magna hominis miseria est,cum illo non esse, sine quo non potest esse.Idem de Trini.

Si male hic vixerunt homines,abyssus abyssum inuocat : quia de pœna in pœnam transeunt,& de tenebris ad tenebras, de profunditate ad profunditatem,de supplicio ad supplicium,& de ardore cupiditatis in flammas gehennarum. Idem.

Hieron.super Psalm.80.Non erit in te Deus recens,sic ait,Cui Deus venter est,ei Deus recens est. Quæcunque vitia habemus, & quæcunque peccata tot recentes habemus Deos.Iratus sum,ira mihi est Deus.Vidi mulierem,& concupiui,libido mihi est Deus. Vnusquisque enim quod cupit,& veneratur,hoc illi Deus est. Hieronym.

Quid tam superbum,quid tam ingratum videri potest, quàm aduersus eius viuere voluntatem, à quo ipsum viuere acceperis: quàm illius præcepta despicere,qui ideo aliquid imperat, vt cautam habeat remunerandi? Idem in Epist.

Quid oro inuido delectationis præstat inuidia ? Quid alter ab odio mercedis accipit? Quid iracundo furor suus confert? Similiter cũrre per singula,& inuenies,tot animi tormenta, quot vitia, quæ vtique eò facilius vinci possunt,quò nulla nos alliciunt voluptate. Idem,ad Demetri.

Si hinc peccati pudorem,& illinc gehennæ cernerem horrorẽ, & necessario vni eorũ deberem immergi, prius me in infernum immergerem, quam peccatum in me admitterem.Mallem enim purus à peccato & innocens gehennam intrare,quam sorde pollutus,cœlorum regna tenere.Anselm.de simil. Anselm.

Diabolus nulla præcedente peccati vindicta superbiens peccauit:ego visa eius pœna non continens,ad peccatum properaui.Ille in innocentia constitutus,ego restitutus:ille perstitit in malitia Deo reprobante, ego vero,Deo reuocante,Ille autem obduratus ad punientem,ego ad blandientem:& si vterque contra Deum,ille contra non requirentem se,ego contra morientem pro me.Ecce cùius imaginem horrebam,in multis aspicio me horribiliorẽ. Idem in lib.de casu Diaboli.

Affectionis desertor filius,pietatis refuga,deputatur porcis,porcis addicitur,porcorũ traditur seruituti,porcorũ pascua lutulenta Pet. Ran.

percurrit, inquieti gregis teritur & maculatur excursu, vt sentiat quam miserum sit quietis paternæ beatitudinem perdidisse. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant, & nemo illidabat. Quam crudele ministerium, quia nec conuiuit porcis: qui viuit porcis. Miser qui porcorum deficit, & esurit in saginã, miser qui squalentis cibi cupit, nec impetrat qualitatem. Petrus Raue. in serm. 1. de fili. prodi.

In se reuersus est, in se ante redijt, vt rediret ad patrem qui à se ante recesserat, cum recesit à patre. A se migrat, & ab homine transit in bestiam, paternæ pietatis immemor, gratiæ genitoris oblitus. Idem in serm. 2. de eodem.

Sicut Domino qui se iungit, vnus spiritus est: ita qui se iungit Diabolo, Dæmon est. Idem in serm. 5. de eodem.

Euseb. Emisse. Serpens ille & si reuocauerit morsum, reliquit venenum: fecitque peccatum, vt aliquam corporalem caperet voluptatem. Remanet quod damnat, præterit quod delectat: consummata iniquitas permanet: voluptas fugitiua pertransit. Ibidem.

Plinius. Nihil tam facile discimus, quam turpitudinem, & nihil tã discile dediscimus. Plinius.

Quintil. Nemo malus, qui non stultus. Quintil.

Adilon. Peruersitas morum omnem fortunam inamœnam facit.

Cicer. Nobis persuasum esse debet, si Deos hominesque celare possemus, nihil tamen auare, nihil iniuste, nihil libidinose, nihil incontinenter esse faciendum: honesta bonis, non occulta quærunturis. Cicero. 3. de offi.

Si vnum in locum collata sint omnia mala, cũ turpitudinis malo non erunt comparanda. Idem. 2. Tuscul.

Simus ea mente quam & veritas, & ratio præscribit, vt nihil vita nobis cauendum præter culpam putemus: eaque cum caremus omnia humana placatè & moderatè feramus. Idem. A. Torquato. fam. 6.

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil potest, quod sit horribile aut pertimescendum. Idem. fam. 5.

Vt ciuitas in seditione non potest esse beata, nec in discordia dominorum domus: sic animus à se ipso desidens, secumque discordans, nullam gustare partem liquidæ voluptatis ac liberæ potest. Idem. 1. de finib.

¶Sicut

¶Sicut casus ex alto ita membra cassat, vt etiam post sanitatem in firma ac debilia relinquantur: ita lapsus in peccata grauia, frequenter etiam post pœnitentiæ medicamentum infirmam animam relinquunt. Deleto itaque peccato, reliquiæ adhuc manent, quæ animam infestant. Quare si peccaturus speras veniam, timo saltẽ peccati reliquias. COLLE.

Peccator omnis fur est & latro, & peccatum ipsum furtum est: alioquin non diceremus, Dimitte nobis debita nostra, nisi peccata essent furta. Si quis enim in vineam suã operarios conduceret, quibus largè & victũ & mercedẽ suppeditaret, qui tamen relicto opere, tẽpus totũ in ludo aleaque insumerẽt, an nõ hi alieni peculij fures essent? At mundi huius Dominus ad hoc nos condidit, & hanc pulcherrimam mundi mensam, cæteraque bona in hoc præstitit, vt illius nos obsequio traderemus, cum nos tamen benefi-cijs & muneribus eius abutentes, opus ipsum ad quod conducti sumus omnino negligamus, an non fures sumus?

Peccatũ tale atq; tantũ malũ est, vt nisi sanguine filij Dei expiari digne nõ potuerit. Sic enim ipse Dñs ait: Hic est sanguis meus noui testaméti, qui pro vobis effundetur in remissionẽ peccatorũ. Euersionem Troię tantam rem esse oracula Deorũ responderũt, vt nisi humano sanguine fuso fieri posse prædicarent. Cuius rei gratia Agaménonis filia decollata est. Hoc mendacio poetę illius negotij magnitudinem declarare voluerunt. Quale ergo illud malũ est, quod nisi ipsius filij Dei sanguine, potuit expiari?

Vnde quæso tanta in Christianis hominibus peccandi facilitas, cum fides nostra tantoperè peccatũ detestetur, vt malorũ omniũ extremum esse prædicet? Quid quæso tãti mali causa, nisi maximũ malũ esse posit? Si vero malorũ omniũ maximũ est peccatũ, peccatũ ergo ipsum præcipua peccati causa erit. Lethale nãque peccatũ gratiæ lumine animã priuat: atque ita cæcã & in tenebris posità relinquit: Sicut ergo qui oculis captus est, vel ipsos etiam montes, & maxima quæque corpora nõ videt: qui vero oculis recte valet, vel atomos etiam ipsos & minutissima quæq, ad radios solis apertè videt: ita planè qui per peccatũ clausos habet animæ oculos, ingẽtia quoque & grauissima peccata neq; formidat neq; videt: ideoq; minimo negotio præceps in illa ruit: at, qui apertos

per

per lumen gratiæ mentis oculos habet, is etiam leuissima peccata & videt & quatenus licet, etiã fugit. Idem etiã per analogiã corporis viui & mortui colligi potest. Corpus enim mortuum vulneribus cõfossum nihil sentit: viuum vero vel vnius aciculæ punctură ferre nõ potest. Ex his patet nihil mirum esse, improbos homines innumera peccata sine vllo doloris sensu cõmittere, quos & vita & spirituali sensu priuatos esse cõstat. Vide quæso quã sui dissimilis Dauid post adulterij crimen relictus est: qui enim totus penè transierat in Deũ, modo crudelis homicidij litteras mittit. Quid vero Saul rex? Quantũ post illud inobedientiæ crimen à pristina virtute degenerauit: qui sine vlla causa furore percitus, septuaginta sacerdotes Domini vestitos Ephoth ante se trucidari fecit, & Nobe ciuitatem sacerdotum sic euertit, vt nec ouibus cæteris quepecoribus pepercerit? Quo quid horribilius.

Hiere. 13. Imago animæ existentis in peccato apparet in lumbari illo, quod Hieremias ex mãdato Domini abscõdit in Euphrate: quod post dies aliquot à flumine extractum, nulli vsui aptum erat & narra historiam omnem. Talis ergo animæ existentis in peccato facies est: quæ cum prius Deo aglgutinata diuinæ naturæ cõlors esset, per peccatum deformis, inutilisque ad omnia effecta est.

Quas strages atque damna inferat in anima lætale peccatum, figurat primum Sampson à Philistæis captus & excæcatus, lucbrioque hostium habitus, & molere in pristino iussus. Peccatorum etiã figura est Sedechias rex: qui vastato regno, extinctis liberis, & proceribus regni, effossis oculis, vinctilq; ferro manibus & pedibus, in tetrũ carcerẽ coniectus fuit. Figura item illius, Iob amissis rebus omnibus & vlceribus plenus, sedens in sterquilinio, & testa sanié vlcerũ radẽs. Figura item ille qui incidit in latrones, quibus bonis omnibus spoliauerunt & plagis impositis abierũt semiuiuo relicto: viuo quidẽ mundo, mortuo vero Deo, viuo ad malorum perpetrandũ, mortuo ad bonum operandum. Isti etiã omnes typum gerunt humanæ naturæ per originale peccatum lapsæ. Nec est autem difficile hæc omnia peccati malitiæ accommodare.

Quatuor sunt quæ pios homines in magnã frequenter admirationẽ adducunt. Primum, nõ amari ab hominibus Deũ, cùm is infinita bonitas, suauitas & pulchritudo sit, qui proinde infinito amore diligẽdus esset. Secundũ, ingratos esse ei qui innumeris beneficijs ornauit, & ornare nunquam intermittit. Tertium, tam facile tantam maiestatem omnibus flagitiorum generibus passim ab eis offendi. Quartum, talem homines vitam viuere, cum talem fidem profiteantur, quod planè mõstro simile est. Cuius quidem rei indignissimæ non possunt non multæ & quidem grauissimæ causæ existere. Impossibile enim Ciceroni esse videtur diuinam prouidentiam asserere, & non dies noctesque diuinum numen horrere. Huius vero adeo stupendæ cœcitatis prima causa est, vehemens cupiditatum nostrarum ardor. Videmus enim febribus æstuantes, contra medicorum præcepta frigidam bibere, quam grauiter sibi nocituram certo sciunt. Diuus quoque Ambrosius in exam. memorabile huius rei exemplum affert. Medicos enim ait cuidam viro oculorum cœcitatẽ interminatos fuisse, nisi ab vxoris consortio abstineret: qui tamen vehementia cupiditatis superatus, & oculorum saluti voluptatem præferens, vale (inquit) lumen amicum. Vides ergo quanta sit cupiditatum violentia? Proxima causa est tyrannis prauæ consuetudinis, quæ incredibili quadam vi animum ad assueta rapit. Vnde est illud Hierem. Si potest æthiops mutare pellem suam &c. Alia causa est maxima quædam (quæ ex hac prauæ consuetudine sequitur) à Deo rebusque diuinis elongatio: sine cuius ope natura corrupta sibi derelicta, ruit præceps in omne nefas. Quarta est Dæmonis potentia maxima, qui tanquam fortis armatus, in pace prædam suam possidet: vtpote quam fortissimis cupiditatum & laqueorum vinculis cõstrictam retinet. Quinta est ea quam Hierem. Propheta designasse videtur cum ait. Desolatione desolata est terra, eo quod nullus sit qui recogitet corde. Considerationis namque vi, fides habitus velut consopitus, excitatur, vt splendore suo peccatorum tenebras dispellat, hominemque in officio contineat. Qua tamen isti non vtuntur, vtpote qui in terra obliuionis habitant: & qui (vt est in fabulis) letheas quodammodo aquas ebibisse videantur: quando neque Dei, neque sui, hoc est suæ mortalitatis, professionis, baptismi, fidei, omnis iudicij, paradysi, gehennæ, suorumque peccatorum, & beneficiorum diuinorum, vllo modo recordantur. Quæ si aliquando in mentem reuocãt, celeriter percurrunt: cum tamẽ diu multumque in animo ea versare debuissent. Vnguentum enim vulneri applicatum, ibidem hærere debet, vt salutem adferat: vix enim

Cicer. de nat. Deo. lib. 1.

Hiere. 13.

quicquam

quicquam in transitu prodest.

Auget peccati grauitatem causa peccandi: quãdo videlicet pro rebus nihili homines Deum amittere non verentur. Nihil autem est quidquid humana cupiditas ambit. Vacua enim spes impiorum est, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum vt Sapiens ait. Idem etiam Esaiæ. 59. de ejsdem prædicatur. Telas (inquit Propheta) araneæ texuerunt, Telæ eorum non erunt in vestimentum, nec operientur operibus suis. Quod si res adeo miseranda est, quam Propheta lamentatur, cum ait: Vendidisti populum tuum sine pretio, quale quæso erit ipsum mundi Dominum pro rebus nihili vendidisse, quod scelerati homines faciũt? Auget etiam peccati grauitatem animarum dignitas, quas impij venales habent. Si enim aurum est, quod auro emitur, ergo sanguis Christi est, quod Christi sanguine emptum est. De hoc autem Dominus ipse quæritur, cum ait. Pretium meum cogitauerunt repellere. Pretium enim animarum nostrarum sanguis Christi est: quod quidem pretium repellunt, qui animas suas vilibus rebus commutant, & ij etiam qui alios ad peccata inducunt.

Sapien. 3.

Quod est anima corpori, hoc est Deus animæ. Hinc illud D. August. Non sunt in te viscera pietatis, si ploras corpus à quo recessit anima, & non ploras animam à qua recessit Deus. Vt igitur ex visibilibus inuisibilia cognoscas, vide qualem habeat speciem corpus à quo recessit anima, & per hoc intueri poteris, qualem habeat anima à qua recessit Deus. Quo argumento colligere licet peccati deformitatem, & humanæ naturæ miseriam post peccatum: Talis enim anima relicta est, quale corpus à quo anima recessit. Hinc etiam liquet, hominum peccata commiseratione magis quàm indignatione exigere. Quis enim deformitatem, tetrumque odorem eius animæ non lugeat, quam agnoscit mortuam, & à Deo relictam.

Quasi à facie colubri fuge peccatum, & si accesseris ad illa fugient te. Pro quo alius vertit. Et si accesseris ad illud mordebit te. Dentes leonis, dentes eius, interficientes animas hominum. Quasi romphea bis acuta omnis iniquitas, & plagæ illius non essanitas. Bis acuta autem dicitur, quia non animam modo, sed frequenter etiam corpus lædit. Pro eo autem quod nos legimus, Fugimini

fcimini & nolite peccare, alij ex Hæbreo vertunt, Contremiscite & nolite peccare. Quibus verbis, non solum peccati fugam sed horrorem etiam ac trepidationem fugæ adiungi Propheta vult: vt videlicet non lentè & segniter sed quasi à facie colubri fugiamus peccatum.

Peccati proprium est, virtutem & robur animi infringere, ac debilitare. Vnde pro eo quod nos legimus, Infirmata est in paupertate virtus mea. Hiero. ex Hebr. vertit. Infirmata est in iniquitate virtus mea, & ossa mea contabuerunt. Hinc scelleratis homini bus per Esaiam Dominus cõminatur: & erit fortitudo vestra quasi fauilla stupæ. Vt enim Sampson abscisis capillis, ita homo per peccatũ amissa gratia, infirmus redditur vt cæteri homines: vnde facile ab hostibus superatus in varia scelera præcipitatur.

Quatuor mala peccantibus adiuncta esse, declarant illa Prophetæ verba: Fiant tanquam puluis ante faciem venti, & Angelus Domini persequens eos. Fiant viæ illorum tenebræ & lubricum &c. Lubrica enim caro nostra est, quæ ad voluptates procliuis, in eas facile dilabitur. Tenebrę vero cœcitatem mentis improbæ designant: quæ illis pericula sua & præcipitia abscondunt, Dæmon vero eos in tenebris & in lubrico ambulantes, impellit. Satis erat ad ruinam in lubrico ingredi. Quid ergo & in lubrico, & in tenebris ambulantem, ab hoste fortissimo impelli? Quis igitur in hoc loco lubrico hoc noctis tempore, & hoc hoste impellente stare posse sibi persuadeat: nisi assiduis precibus Dei opem sibi comparare studeat? Idem autem significatur & quidem breuius in eo quod dicitur, Fiant sicut puluis ante faciem venti. Quid enim puluere mobilius, qui leuissimo flatu huc & illuc spargitur? Tale est autẽ improborum cor: quod leuissimo quouis cupiditatis impulsu, in omnia scelera rapitur. Simili autem ratione improbus in primo Psalmo pulueri comparatur, quem proijcit ventus à facie terræ. Quæ similitudo non ad solam improborum instabilem fortunam, sed etiam ad peccandi procliuitatem, & facilitatẽ referẽda est. Amissa enim per peccatũ gratia, minimo negotio in quæuis alia scelera labũtur. Vnde est illud, Peccator adijciet ad peccandũ. Quis igitur non vehementer horreat in hoc tam periculoso statu vitã agere? Maximè reuocare nos à peccato debet, quòd in oculis Dei cũcta cernentis impie agimus. Sic enim legimus, Posuisti iniquitates

nostras

nostras in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui: hoc est longissimam seriem malorum nostrorum cunctorumque vitiorum cathenam ante oculos & in prospectu semper habes. Hac vero circunstantia peccata nostra idem Dominus amplificat cum ait. Et faciebatis malum in oculis meis. Et iterum, Ego sum iudex, & testis dicit Dominus.

Præcipua peccati deformitas est, quod Dei leges contemnimus. Quam rem illa Dauidis verba insinuant, Tibi soli peccauimus. Quasi enim nihil esset homicidij & adulterij criminibus hominis violasse, hoc solùm quæritur, hoc lamentatur, quod aduersus Deum talia prohibentem deliquerit. Omnis enim alia deformitas, etiam si quis vniuersum genus hominum deleret cum his collata, perexigua & quasi nulla est.

Grauius & peccat & puniendus est qui alieni sceleris suppliciis non eruditur. Vnde sunt illa verba Lamech, Quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum, septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagies septies. Cum enim Lamech arma ferrea primus excogitasset, vxoresque eius propter hoc diuinam vindictam pertimescerent, ille innocentia sua se tuetur dicens, Quoniam occidi virum &c. Pro quo alij legunt, Si occidi virum in vulnus meum. Dictio autem (Si) vim apud Hebræos habet negandi, vt ibi, Si introibunt in requiem meam. Vult itaque dicere, Non est cur de mea salute sollicitæ sitis. Nō enim ego more Cain cuiquam manus intuli. Quod si facerem illius scelere conspecto, dignus eram qui lōgè grauius & acerbius punirer.

Filiæ Loth patrem prius inebriarunt quo in detestabile illum stuprum præcipitarent in quod vir iustus nullo modo sobrius incidisset. Hoc ergo astu Dæmon, nititur prius, mentes hominum mundi amore inebriare, & modis omnibus excœcare: quo nos in lethale peccatum præcipitet. Aliter enim nemo qui apertos oculos haberet, quibus detestabilem & horrendam peccati deformitatem videret, in illud facile incideret. Verè enim de eo dici potest. Omnis qui viderit te, resiliet à te.

Amor Dei in punitione quoque sceleratorum hominum cognoscitur. Cum enim is mundum alluuione propter peccata delere vellet, tactus dolore cordis intrinsecus fuisse dicitur. Dolor autem

tem ex amore nascitur: non enim doleret, si non diligeret: quanuis hoc in loco scriptura humano more de Deo loquatur: aliter enim dolor in Deo, aliter in nobis intelligitur. Huius autem amoris ac doloris fuit, quod subdit. Et præcauens in futurum. Satis enim magna cautio ad detestationem peccati erat, vniuersum mūdum aquis diluuij propter peccata euertere. Et tamen ne hoc quidem tanto terrore amentes homines à peccato coercentur.

Quàm sit misera eorum conditio, qui in peccato diu perseuerantes, Diabolo militant, declarant labores & molestiæ ingentes quæ filijs Israel sub Pharaone rege contigerunt, qui ignorabat Ioseph. Cùm enim regnum in anima nostra spiritus ille obtinet qui verum Ioseph Christum agnoscit, nullis afficimur molestijs. Cæterum si (vt Origenes ait) regnum obtineat in nobis Pharao mundi princeps, tunc affligimur, & terrenis operibus seruire compelli mur, tunc masculi nostri interficiuntur, & fœminæ reseruantur, & ciuitates Pharaoni ædificare compellimur & magistri qui ad hæc vrgeant opera designantur. Et tu ergo si declinas ad opera seculi, agere actus terræ, & lutea explere ministeria, scias & intelligas quia surrexit in te rex nouus, qui ignorat Ioseph, & ipse te cogit ad opera sua, ipse est qui te facit discurrere per circulum maris ac terræ, elementa pro cupiditate turbare, ipse est hic Ægypti rex qui te pulsare forum litibus facit, & pro exiguo terræ cespite proximos iurgijs fatigare, & (vt ita dicam) castitati insidiari, decipere innocentiam, domi fœda, foris crudelia, intra conscientiam fallacia committere. Hactenus ille.

Non minus spiritualis vita à supernaturali Dei auxilio, quàm inferior hic & corporeus mundus ab astris & motu cœlorum pendet. At, videmus in Solis defectu etiam breuissimo, corpora nostra lædi, & variè atque molestè affici: quid ergo de illa anima cēsendum est, quæ multis annis absque sole iustitiæ Christo in tenebris iacuit: quæ non vnius horæ, sed multorum annorum ecclypsim passa est? Si ad horam paulisper discedente Domino, regius Propheta dicit: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus: quid illos passuros esse credendum est, à quibus lucis suæ radios multis annis Dominus auersos habuit?

Quam sit improborum vita difficilis plenaque molestijs, declarant illa prophetæ verba: Contritio & infelicitas in vijs eorum, &

viam pacis non cognouerunt. Item illud, Via peccantium cõplanata est lapidibus, & in fine eorũ inferi, & tenebræ, & pœna. Hinc illud Hieremiæ. 16. Eijciam vos de terra hac in terram quam ignoratis vos & patres vestri, & seruietis ibi Dijs alienis (videlicet auaritiæ, libidini, ambitioni &c.) qui non dabunt vobis requiẽ. Quod enim quisque præ cæteris colit, hoc illi Deus est. Huc pertinet & illud Deute. 28. Eò quod non seruieris Domino Deo tuo in gaudio cordisque lætitia propter rerum omnium abundantiam, seruies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus in fame, & siti, & nuditate, & omni pœnuria: & ponet iugum ferreum super ceruicem tuam. Hæc omnia spiritualiter patiuntur, quicunque à Domino recedentes, obsequio se Diaboli tradiderunt. Huc spectat & illud

Eccl. 2. Eccl. Homini bono dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluam, vt addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo. Ex ijs patet quẽto sit iucundior piorum quam improborum vita. Idem etiam hoc argumento colligi potest. Hoc inter pios ac improbos discrimen esse Salomon ait: quod sapientis oculi sint in capite ipsius: stultus vero in tenebris ambulet. Vir enim pius & sapiens in hoc omnes curas & neruos suos intendit, vt non præcipiti & cœco impetu affectuum, sed consilio, & ratione ducatur: quod contra improbi facciunt, qui pecudum more cupiditatum impulsu aguntur. Illud autem est in luce, hoc vero in tenebris, vel certe oculis captum ambulare. Quod cum ita sit, quid de eo homine sperare possies, qui in densissimis tenebris, nullo duce, per loca lubrica & aspera, & in præcipiti posita, gradieretur? Quid nisi vt passim caderet, & allideretur, & in præceps rueret? Quid autẽ hæc vita nisi iter abruptis-mum est, & scrobibus ac præcipitijs plenum: in quo omnis creatura in laqueũ & muscipulã pedibus insipientiũ posita esse dicitur? Qui ergo per hanc viam, clausis rationis & iudicij oculis graditur, in quot mala ruere necesse est? quando quidẽ cupiditates nostræ, nõ quod liceat, vel quod deceat, sed quod libeat, semper attẽdũt. Vnde quæso rixæ? Vnde homicida, vnde vincula, & carceres? vnde varij & insanabiles morbi? vnde dedecora, & familiæ labes? vnde denique tot bella, tot humani generis strages, nisi ab humanis cupiditatibus ortum habuerunt? Ab his autem omnibus malis, quis dubitat immunes esse, qui compressis cupiditatibus, sola ratione

tione & consilio reguntur? Qua ex re facile colligitur improborũ vitam, quæ in specie iucunda esse videtur, multis partibus vita piorum acerbiorem ac molestiorem esse.

Quod improbis omnia in malum cedant, declarat Eccl. his verbis, Væ vobis viri impij, qui dereliquistis legem altissimi? & si nati fueritis, in maledictione nascemini: si mortui eritis, in maledictione erit pars vestra. Eccl. 41. Itaque omnia his in malũ, cum contra pijs omnia cooperentur in bonum. Huc spectat & illud eiusdem ca. 27. Leo venationi insidiatur, sic peccata operantibus iniquitatem: subaudi, insidiantur, vt eos decipiant & in deteriora præcipitent. Hinc illud: si bene egeris, recipies: si autem male, statim in foribus peccatum aderit. Peccatum autem appellat pœnam peccati, quæ fere non tardat.

Maius esse peccati malum quàm quodcunque aliud, annotauit Origenes in eo quòd Iacob noluit petenti Ruben filiũ Beniamin præbere dicenti: Ambos filios meos interfice, nisi reduxero eũ tibi viuum. At Iudę idem petenti, ac protestanti, peccati se reũ omni tẽpore futurũ, nisi illum reduceret, protinus dedit. Videlicet lõge maius id esse reputans malum quod sibi Iudas, quàm quod Ruben imprecatus fuerat.

Dedi (ait Dominus per Hiere.) dilectam animam meam in manus inimicorum meorum. Pro hoc alij verterũt: Dedi dilectionẽ animæ meæ in manus &c. Sic appellat populum suum, quo dilectionis suæ vim erga illum designet. Ea tamen est peccati malitia, vt hanc adeò dilectam animam Chaldæorum manibus diripiendam, affligendam, ac penitus delendam tradiderit, ac postremo Dæmonibus perpetuo in gehenna cruciandam.

Hipanis ingẽs fluuius (dẽ quo Verg. in Georg. meminit) aquas proferens dulcissimas, fonticulo tamen quodam amaro in ipsum influente, tota eius aqua vitiatur & amara redditur. Quid similius originali peccato, quo tota massa generis humani infecta est?

Occasiones peccatorum.

Sicut perfecti viri, peruersos proximos nõ debẽt fugere, quia & eos sæpe ad rectitudinẽ trahunt, & ipsi ad peruersitatẽ nun quam trahuntur: sic infirmi quique societatem debent decli- Gregor.

Universidad de Deusto Biblioteca

nare malorum:ne mala quæ frequenter aspiciunt,& corrigere nõ valent delectentur imitari.Greg.super Ezech.

Non valde laudabile est,bonum esse cum bonis,sed bonum esse cum malis.Sicut enim grauioris culpæ est inter bonos, bonum non esse:ita immensi est præconij bonum etiam inter malos extitisse.Greg.in mor.super illud:Vir erat in terra Hus &c.

August. Incerta victoria est inter hostilia arma pugnare, & impossibilis liberatio est flammis circundari,& non ardere.August.de singul.cler.

Minus voluptatibus stimulatur,qui non est vbi frequentia est voluptatum.Minus auaritiæ molestias patitur, qui diuitias non videt.Idem ibidem.

Isidor. Iuxta serpentem positus,non eris diu illæsus:& ante ignem cõsistens,etiam si ferreus sis,aliquando dissolueris:proximus periculo,diu tutus non erit. Per assiduitatem cito peccat homo. Sæpe familiaritas implicauit, sæpe occasionem peccandi dedit, sæpe quod voluntas non potuit,assiduitas superauit.Isidor.libro.2.soliloq.

Hierony. Nunquam securus cum thesauro latro tenetur inclusus:nec intra vnam cauernam habitans cum lupo tutus est agnus. Ipse voluit penetrari,qui hostem proprium in suas partes induxit,& intestinum sibi gladium ipse supponit,qui locum habitationis suæ aduersarij ingressibus reserauit.Hierony.de cohabi.cler.& mul.Cõtra eos autem qui suspiciosa appetunt contubernia allegat idem Hiero.illud Salomonis in Prouerb.Alligabit quis in sinu suo ignem,& vestimenta eius non comburentur: ambulabit super carbones ignis,& pedes illius non ardebunt?Idem ad Eustochium.

Idem ad Eustochium,obsecro ait te coram Deo & Christo Iesu,ne vasa templi Domini,quæ solis sacerdotibus videre concessum est,in publicum proferas,ne sacrarium Dei quisquam profanus aspiciat.Oza,arcam,quam non licebat tangere,attingens,sebita morte prostratus est.Præcessit vmbra,nunc veritas est, Sponsa Christi,arca est testamenti,nõ solum intrinsecus, sed etiam extrinsecus deaurata, custos legis Domini. Sicut in illa nihil aliud fuit,nisi tabulæ testamenti, ita in te nullus sit alius,nisi legis Domini cogitatus.Super hoc enim propitiatorium quasi super Cherubin requiescere,& sedere vult Dominus.Idem vbi supra.

¶Non

¶Non modo peccata sed peccatorum etiam occasiones Salomon iubet nos studiosissimè vitare cum ait:Ne delecteris in semitis impiorum,nec tibi placeat malorum via,fuge ab ea,nec transeas per illam,declina & desere eam. Vide quantum instet & vrgeat, vt nos ab omni malorum occasione auocet. Paulo vero inferius de meretrice loquens ait:Longe fac ab ea viam tuam,& ne appropinques foribus domus eius. Omnem quippe occasionem peccandi his verbis amouere voluit.Cæterum de vitando mulierum cõtubernio sic Eccl.c.42.In medio mulierum noli commorari,de vestimentis enim procedit tinea,& à muliere iniquitas viri. Melior est enim iniquitas viri,quam mulier benefaciens. Hoc autem ad cohabitationem & contuberniũ fœminarum de quo sermo erat, referendum esse videtur.Multa hac de re inuenies Eccl.c.9. COLLE.

Quale sit periculum eorum qui inter peccatorũ occasiones versantur,aptissima similitudine Eccl.10.declarat his verbis. Qui fodit foueam incidet in eam:& qui dissipat sepem,mordebit eũ coluber. Qui transfert lapides,affligetur in eis: & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis.His verbis Salomon varias peccatorum occasiones vitare admonet.Solent inter vepres & spinas sepium latitare colubri,& eos qui sepes diruunt mordere.Idem spiritualiter cõtingit inter peccatorum occasiones versanti.

Inter tres animæ hostes,mundus numeratur,hoc est improborum hominum societas:quæ quantum ad vitæ corruptelam possit,declarat Propheta cum ait:Saluum me fac Deus,quoniam defecit sanctus:quoniam diminutæ sunt veritates à filijs hominum, siue vt alij ex Hebræo vertunt:Defecerunt fideles inter filios hominum vana loquuti sunt &c.Quem locũ Gloss.quædã sic explanat.Quoniam maximam vim habet ad pietatẽ & virtutem probitas eorum quibus cum viuimus,si inter homines impuros & nocẽtes ætatẽ agamus,vix fieri potest,quin ad eorum mores & consuetudinem traducamur.Propterea Domine,non impensius oro, vt vitam meã ab insidijs inimicorum quàm vt animum meũ à vitijs & corruptela seculi huius integrum,saluumque custodias: ne me reliquorum perditi mores & exempla corrumpant, neve illorum imitatione in aliquam turpitudinem dilabar.

Quid periculi in occasionibus peccandi sit,declarat Aug.in lib.

confess. vbi narrat Alipium familiarē amicum suum, qui ludorum Circensium spectacula detestabatur, ab amicis quibusdā multa ri precum eò deductū: quibus tamen ille corpore tantū se illic affu turū prædixit, mente verò absentissimum. Astitit ergo ibi clausis oculis: quos tamen ad nouū quendā populi clamoré aperiens, ita ludorū eorū spectādorum amore captus fuit, vt alius inde egre sus fuerit, quàm intrauerit. Tantum aliquando videndi sensus ani mæ nocet.

Quàm sint omnes peccatorum occasiones radicitus vitandæ, apertè Dñs docet: qui Num. 33. sic ad filios Israel loquitur. Quādo *Num. 33.* transieritis Iordanem, intrantes terram Chanaan, disperdite cun ctos habitatores terræ illius: confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate, mundantes terram, & habitantes in ea: Ego enim dedi vobis illam in possessionem. Si autem nolueritis interficere habitatores terræ qui remanserint, erunt vobis quasi claui in oculis, & lanceæ in lateribus & aduersabuntur vobis in terra habitationis vestræ: & quicquid illis cogitaueram facere, vobis faciam. Idem etiam colligitur exemplo Dinæ: quæ tuta paternæ domus claustra egressa, videre cupiens virgines regionis alienæ, à principis eius gentis filio vi oppressa, magnarum postea ruinarum causa fuit. Nemo autem de sua sibi securitate & constantia blandiatur: quanuis enim nullum à te tibi periculū imminere, ab alijs imminet. Si tu sine periculo vides, non tamen sine periculo videris.

Nō peccata solū, sed quecunque peccatis cōfinia sunt, (quanuis ex natura sua peccata nō sint) prohibere Dñs in lege solet. Sic Nazaræis, quibus vino interdixit, quicquid vino finitimū erat ab vua passa vsq; ad acinū prohibuit. Quid autē hoc ad religionē, nisi ius nos periculi admonere voluisset? Simili ratione cum Idololatriam vetuit, aurum etiam ex quo idola fiunt, contingere vetuit. Quod quia Iudæorū quidā sub Machabæo duce in prælio admissus Gordiam seruare noluerunt, in prima acie corruisse memoratur. Dum enim cæsorum corpora requirerent, deprehensum eos de donarijs idolorum tulisse: quæ res causam eorum ruinæ attulit. Vt habetur. 2. Macha. c. 12.

Sicut intra venas silicis latet ignis, qui ferro ictus, excutitur: ita peccatorū semina & cupiditatis ignis in mēbris quidē nostris latent: quæ oblatis occasionibus excitantur. Quamobrem dāda opera est, vt omnes peccandi occasiones sollicite vitemus, ne hac ratione latentē in membris nostris cupiditatis ignem excutiamus.

Societas bonorum & malorum.

SIcut malus aer assiduo flatu tractus, inficit corpus: ita peruersa locutio assidue audita, infirmantium inficit animum, vt tabescat delectatione praui operis, assiduitate curiosi sermonis. Greg. super Ezechi. *Gregor.*

Inter bonos bonū esse, salutē habet: inter malos vero, etiam laudem: illud tantæ felicitatis est, quantæ etiā securitatis, hoc tantæ virtutis, quantæ difficultatis. Quale nempe est illud, Tangere picē & non inquinari ab illa, in igne sine læsione versari. Ber. in Epist. *Bernar.*

Omnia fac cum consilio, nec tamen omniū, aut quorūcūq; sed tantū bonorū. Bonos in consilio, bonos in obsequio, & bonos habeas contubernales, qui vitæ & honestatis tuæ custodes sint & testes. Idem.

Gratulādū est cū mali de Ecclesia separantur, ne columbas, ne oues Christi fœua sua & venenata cōtagione prædētur. Cohærere & cōiūgi nō potest amaritudo cū dulcedine, caligo cum lumine, pluuia cum serenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas. Cyprian. de simplicitate prælatorum. *Cyprian.*

Probi viri ad improbos accedentes, multo facilius vitia trahūt, quam virtutem illis impertiantur. Nillus. *Nillus.*

Super illud psal. Declinate à me maligni. Remedium est quem conuerti velle non videris, vitare si possis. Cass. *Cass.*

Sicut currētes equi cursu inuicē certant: ita & optima quoque societas se inuicem excitat. Clima. de compend. sup. dict. recap. *Clim.*

Mater mea & fratres mei sunt ij, qui faciunt voluntatem patris mei qui in cœlis est. Ille tibi pater sit, qui ad deponendam peccatorum sarcinam collaborare tibi & potest & vult: Mater vero cōpunctio sacra, quæ te possit sordibus abluere: Frater autem is, qui tecum ad cœlestem cursum perficiendum laborat & certat. Sociam tibi & vxorem quære, quæ nunquam à te separetur, memoriam mortis. Porrò filij tibi sint amarissimi gemitus cordis: seruū posside corpus tuum. Amicos vero fac virtutes Angelicas, quæ

tibi exitus tui tempore auxiliari poterunt, si eas modo tibi amicas familiarias feceris. Hæc est sanè generatio quærentiũ Deum. Hos ergo parentes pro ijs quos relinquis, suscipere debes. Climacus.

COLLE. ¶Sicut in suauissima multarum vocum consonantia si vel vna tantum dissona vox ijs accedat, totam harmoniam dissoluit: ita vel vnus improbus in conuentu & societate bonorum moribus interse similium, totam planè societatis concordiam turbare solet. Propter quod Salomon ait: Eijce derisorẽ, & exibit cum eo iurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ. Item Apostolus, Modicũ fermentum totam massam corrumpit. Est enim natura mali potentissima. Nam cum ad malum omnes propter cõmunis peccati morbum propensi simus, facile quouis addito impulsu ad malum ferimur. Denique potentior est exigua aceti portio ad vini pretiosi dolium corrumpendum, quàm totum illud dolium ad exiguam aceti portionem in vinum permutandam: vsque adeò vis destruendi, quàm construendi potentior est.

Appetendam esse piorũ societatem monet Eccl. his verbis. Si videris sensatum, euigila ad eũ, & gradus ostiorũ illius exterat pes tuus. Cõtra vero de malorũ cõtubernio dicitur: Qui tangit picem inquinabitur ab ea: Et qui cõmunicat superbo, induet superbiã. Itẽ, Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur. Huc spectat & illud Eccl. 13. Quis medebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropinquant bestijs? Sic & qui comitatur cũ viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius, significat his verbis, idẽ esse periculũ cũ prauis hominibus atque cũ serpentibus & feris cõmorari. Hinc paulo post ait: si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto. Quæ cõmunicatio sancto homini ad canẽ? De societate vero bonorũ subiungitur protinus. Pondus supra se tollit, qui honestiori se communicat.

Quo studio improborũ contubernia vitanda sint, satis Propheta declarat psal. 100. Sic enim ait: Superbo oculo & insatiabili corde, cũ hoc nõ edebam. Nõ habitabit in medio domus meæ qui facit superbiã: qui loquitur iniqua non direxit in cõspectu oculorum meorũ. Nouerat enim periculũ illud, de quo psalm. 105. agitur: Et cõmisti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum, & factum est illis in scãdalum. Cuius rei gratia tanta seueritate Dñs in lege connubia cũ Cananæis interdixit. Certissimè enim (inquit) peruertent vos, vt sequamini Deos eorũ. Quod quia Salomon neglexit, miserabiliter corruit. Hinc Dominus Iosaphat regi amicitias cũ Achab rege perfido gerenti, per prophetã dixit: Impio præbes auxiliũ, & his qui oderũt Dñm, amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona inuenta sunt in te &c. Huius ergo præcepti propheta memor ait: Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

Quantũ societas improborum in Ecclesia noceat, declarat Spõsa in Canticis cum ait, Nolite mirari quod fusca sim, quia decoloratit me sol. Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Duas deformitatis suæ causas assignat, alteram, carnalis concupiscentiæ æstũ, quam solis nomine significat: alteram, prauorum hominum societatem: qui pios prauis exemplis, & consilijs, irrisionibus, adulationibus, & varijs iniurijs impugnat, & ad malum prouocant. Vnde est illud: Homo homini Dæmon: sicut contra de bonis dicitur, Homo homini Deus. Hinc illud. Quia abundauit iniquitas, refrigescet multorum charitas.

Qua cura improborũ hominũ consortia vitanda sint ne contagio suo cæteros inficiant, typicè Dominus, Numer. 5. declarat his verbis: Præcipe filijs Israel, vt eijciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutusque est super mortuo: tam masculum, quam fœminam eijcite de castris, ne contaminent ea cum habitauerint vobiscum. Quod si hæc cautio propter salutem corporis tuendam adhibenda est, quid propter animæ salutem facere par est, quæ tam facile malorum contubernio maculatur? Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua: Et, sermo perditorum hominum vt cancer serpit. Hoc ipsum Dominus Leui. 11. sub animalium immundorum imagine adumbrauit: quem locũ magno artificio (sicut cætera) tractat Origenes, cuius hic aliquot verba subijciam, vt hoc exemplo concionatores tractandi allegorias cæteroſque sensus mysticos formam & rationem addiscant. Ait igitur homil. 7. super Leuiti. Iam videamus aliqua ex his quæ de mundis atque immundis animantibus lecta sunt. Sed ad hæc inuestiganda scripturæ diuinæ testimonijs indigemus, ne quis putet

quod ego vim faciam scripturis,& ea quæ de animalibus in lege referûtur,ad homines traham.Ne ergo aliquis hæc deprauari humano credat ingenio,Apostoli ad hoc autoritas aduocãda est,qui omnia Iudæis in figura contigisse ait:Afferam & vas illud quadrigulum quod Petro ostensum est,Ascẽdit enim is in superiora domus vt oraret,videlicet quia mortuus iam cum Christo,quæ sursum sunt quærebat.Raptus ergo in extasim vidit linteum magnũ quatuor initijs submitti de cœlo,in quo erant omnia quadrupedia terræ & bestias & reptilia & volatilia cœli.Ostendit autẽ protinus Origẽ.per hoc animalia mũda & immũda homines intelligi debere mũdos & immũdos. Per aquilã igitur & acipitrẽ reliquasq; similes aues quæ ex rapto viuũt,& mortuorũ carnib' inhiãt,rapaces & violentos homines intelligimus,aliorũ patrimonijs insidiantes.Per noctuã vero & vespertilionẽ,omnes eos qui tenebris delectantur,& lucem oderunt:vt pote qui male agant.Vnusquisq; igitur hominũ proximo suo verbis & exẽplis aut mundũ præbet cubum,aut immundũ.Si secundum hãc intelligẽtiã dicamus Deum omnipotentẽ leges hominibus promulgasse,puto quod digne ridebitur Dei maiestate legislatio.Si vero assideamus litteræ,& secũdum hoc vel quod Iudæis,vel quod vulgo videtur accipiamus quæ in lege scripta sunt,erubesco dicere & confiteri quod tales leges tulerit Deus.Videbuntur enim magis elegantes & rationabiles hominũ leges,verbi gratia Romanorũ,vel Athenienſium, vel Lacedęmoniorũ.Si verò secundum hanc intelligentiam quã decet Ecclesia accipiatur Dei lex,tunc planè omnes humanas supereminet leges,& verè lex Dei esse creditur.Hactenus Origẽ. His ergo legibus typice monemur,ne simus tales quales ij,qui per talia animalia figurantur,atque vt ab eorũ societate & conuictu abstineamus,ne corruptis ipsorũ moribus mentes nostræ inficiantur.

Magni esse periculi,sed magnę item gloriæ bonum inter malos esse,copiosè idem Origenes & eleganter declarat in lib.Iob super illo verbo,Vir erat in terra Hus nomine Iob.Isti ex genere fuerũt Esau:à quo & Ausitidæ sunt vocati.Et quales erant isti Ausitidæ? Impij,infideles,obscœni,insatiabiles sicut & pater eorũ Esau, de quo dictũ est,Nemo sit obscœnus & insatiabilis sicut Esau.Quod si dixerit aliquis,Cùm ergo talis fuerit Esau, atque generationis eius,quomodo fuit Iob ex illis atq; inter illos pius? Ita fuit sicut mox

mox in principio Abel innocens cũ Cain iniusto:sicut Noe iustus inter gigantes illos sceleratos:sicut Melchisedech sacerdos Dei altissimi in medio maledictorũ Cananæorum:sicut Abrahã qui credidit in medio Caldæorum,idola colentiũ. Vir igitur hic erat in regione Ausitidæ.Erat,inquam,sicut rosa inter spinas, sicut liliũ inter tribulos,candidus ac rubens.Candidus fide ac sanctitate,rubens velut rosa planè:quia sustinuit dolores ac passiones.Vir quidem erat in regione Ausitidæ,erat tãquã columba inter raptrices aquilas,tanquam agnus in medio luporum diripientium, tanquã stella in medio nubium teterrimarum.Vir quidem erat iustus inter iniustos,inter profanos sanctus,inter obscœnos mundus, pius inter impios,bonus inter malos,tanquam smaragdus in luto, tanquam margarita in arena.Sic namque erat memoratus ille vir in regione Ausitidæ.Cùm ergo inter tales esset,non talis fuit quales illi:cum inter impios esset,non declinauit ad impietatem:cùm esset inter iniustos,non est commistus eorum iniustitijs:sed permãsit in medio impiorum tanquam adamas immobilis, tanquam lucerna inextinguibilis, tanquam lumen quod non immutatur, tanquam radius qui non occidit. Sic etiam nos oportet esse ô amici, vt fulgeamus tanquam luminaria cœli in mundo , verbum vitæ continentes in diem Christi.Hactenus Origen.Hic locus magnã cum prȩcedente affinitatem habet.Vterque enim ad peccatorum occasiones vitandas adhortatur.

Peccatum veniale.

NOnnunquam in parua deterius quam in maiori culpa peccatur.Maior enim quò citius quia sit culpa agnoscitur,eò etiã celerius emendatur:minor vero dũ quasi nulla creditur,eò peius,quò & securius in vsu retinetur.Grego.in Pastora. *Gregor.*

Cum per leuia delicta deflectimus,vsu cuncta leuigante , non timemus postea grauiora cõmittere.Greg.in mor.lib.10.c.14.

Sicut quædã subito destruuntur,vt mons cadens defluit, & rupes mouentur de loco suo:quædã autem paulatim vt lapides exalia autẽ assiduitate labũtur.Et ideo subdit Iob, Et homines ergo similiter perdes.Dauid cito perijt,Salomõ paulatim consumptus est,

est. Gregor. lib. 12. cap. 13. moral.

August. Nullum peccatum adeo paruum, quod nō crescat neglectum, non enim considerandum est quid fecerit, sed quem offenderit, quam bonus est, quam benignus, quam pius. Aug. de Pœniten.

Nolite contemnere venialia, quia minima sunt, sed timete quia plura sunt. Plerumque enim bestiæ minutæ necant. Nunquid minutissima sunt grana arenæ? Sed si arenę multum in naui mittatur, mergit illam. Quàm minutæ guttæ pluuiæ, nónne flumina implent & domos deijciunt? Timenda est ergo ruina multitudinis, & si non magnitudinis. Idem libro de decem cordis.

Euseb. Emisse. Interdum nobis leuia ac vilia facit peccata nostra ipsa cōsuetudo peccādi: cum certum sit, nos sicut de minimis bonis augeri, ita de minimis negligentijs debere compungi. Non est enim minimum in vita hominum negligere minima. Nescio de quibus delictis debeant esse securi, etiam de peccatis ignorantiæ iudicandi, ac de otiosis sermonibus, ac de cogitationibus rationem reddituri Euseb. Emiss. ad mona. hom. 5.

Isidor. Quemadmodum ad virtutis tendentes culmen, non à summis inchoāt, sed à modicis, vt sic sensim ad altiora pertingāt: ita & qui dilabuntur ad vitia, non statim à magnis criminibus incipiunt, sed à modicis assuescunt, & sic ad maxima proruunt. Isidor. de sum. bon.

COLLE. ¶Anima in gratia existens velut crystallus quidam nitidissima est: quæ radijs solis obiecta, miro modo splendescit: At si luto fœdetur, totum illum splendorem amittit: si vero puluere conspergatur, non omnino obscuratur, sed minus tamen splēdebit. Lutum autem velut mortiferum peccatum est, quod totum animæ nitorem fœdat: puluis vero instar venialis est quod splendorem animæ non nihil fuscat: venialia nanque peccata non charitatem, sed charitatis feruorem adimunt.

Ignis lignū combusturus, non protinus ligni formam corrumpit, vt suam inducat: sed paulatim illius accidentia destruit: quibus destructis, facile forma eius corrumpitur & alia introducitur. Sic igitur Dæmon ad leuiora nos primum incitat delicta (quæ sunt tanquam spiritualis vitæ accidētia) deinde ad maiora trahit. Hinc

Eccl 7. scriptum est, Qui timet Deum, nihil negligit. Clauus

Clauus in pariete alte infixus, si hinc atque hinc repetitis ictibus concuciatur, tandem euelletur. Sic igitur venialia peccata, si frequentius iterentur, constantiam animi, & firmum non peccandi propositum labefactare sæpe solent. Quare quisquis à lethali peccato immunis esse cupit, venialia quoque studiosè ac diligēter vitanda curet.

Quanuis in venialia peccata interdum pij homines labantur, non ideo sancti esse desinunt, qui alias ad vitæ puritatem toto cor de aspirant, & sanctitatis affectum & studium habent. Ipsos enim Apostolos Christus Dominus quotidie hoc modo orare docuit. Dimitte nobis debita nostra. Hoc autem Sponsa in Cant. insinuat cum ait: Nigra sum, sed formosa filiæ Hierusalem. Fuscatio igitur *Cant. 1.* vel nigredo venialium delictorum, non impedit quo minus anima formosa sit.

Peccatum inueteratum, vel consuetudo peccandi.

VItata culpa obligat mētem, vt nequaquam resurgere possit ad rectitudinem: conatur enim & labitur, quia vbi diu sponte perstitit, ibi etiam cum noluerit coacta cadit. Gregor. in hom. *Gregor.*

Moles imposita sepulchro, ipsa est vis dura consuetudinis, qua premitur anima: nec resurgere nec respirare permittitur. Dictum est autem de Lazaro, quatriduanus est. Reuera ad istam consuetudinem de qua loquor, quodam progressu peruenit anima. Prima est, quasi titillatio delectationis in corde, secunda consensio, tertia factum, quarta consuetudo. Idem sup. Matth. hom. 45. *August.*

Nolite fratres mei contemnere peccata, in quibus fortè consuetudinem iam feciſtis: omne enim peccatum consuetudine vilescit: & fit homini quasi nullum sit, obduruit iam, dolorem perdidit, & valde putre est, nec dolet. Quod non dolet non pro sano habendum est, sed pro mortuo computandum. Quando aliquid pūgitur & dolet, aut sanum est, aut est in illo spes aliqua sanitatis. Quando autem tangitur, pūgitur, calcatur nec dolet, pro mortuo habendum, ac de corpore præcidendum. Idem in serm. de Adventu.

Videa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euseb. Emisse. Videamus primum quid est, peccator adijciet ad peccandum, verbi gratia, mali cuiuslibet, aut obtrectationis passio impugnare me cœpit: si non statim me pœnitudo vitij huius momordit: cras tanta mihi huius vitij facilitas veniet, & quædam (vt sic dixerim) suauitas, vt reuocare me ab illo & continere non possim. Ita enim euenit, vt qui primo tempore emendari noluerit, incipiat in sequenti nec velle, nec posse. Verbi gratia, superbiæ acquiescere cœpi, regulam violaui, seniorem læsi, iuniorem destruxi, si non statim me pœnituit tam grauiter fuisse præuentum, ita de die in diem libentissime me rapiet ipsa violentia consuetudinis, & impetus passionis, vt iam nec delinquere me intelligam, nec peccare me sentiam. Obscurat enim & obruit intellectum omnis delicti, & assiduitas delinquendi. Euseb. Emissen. ad monachos homil. 3.

Habet hoc infœlix consuetudo peccandi, vt quanto amplius quisque peccauerit, tantò minus peccata ipsa intelligat, & tanto plus eum peccare delectet: vt eueniat illud quod Propheta peccatoribus clamat, Non est Deus in cõspectu eius, auferuntur iudicia tua à facie ipsius. Etenim quando subrepit peccandi delectatio, statim futuri iudicij diem abscondit obliuio. Idem ibid. hom. 5.

Psal. 9.

Clima. Dum adhuc recens atque in sanguine est vulnus, facile curari solet: nam quæ diuturna & neglecta, atque obducta vetustate sunt, difficillime sanantur, ingentique labore & ferro, & cauterio, & igni visibili, vt curari possint, indigent. Plurima sunt quæ tempore fiunt insanabilia: Deo tamen omnia sunt possibilia. Clima. de Pœnit. c. 5.

Sicuti ferrum etiam si nolit, ad magnetem perfugit natura secretissima pertractum: ita & qui anticipationibus delictorum assueti, in earum habitum transierunt, violenter ab eis opprimuntur. Idem in compend. supradict. om. recapit.

Chrysolo. Nihil tam firmum est in rebus humanis, quam veteris consuetudinis tyrannis. Chrysol.

Maxi. Qui non assuescit virtuti dum iuuenescit, à vitijs nescit abstinere quando se nescit. Maxi. in serm. de Ioanne Baptista.

Isidor. Istis fomitibus quasi quibusdam gradibus coalescit omne peccatum: cogitatio nanque praua delectationem parit: delectatio consensionem, consensio actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem, necessitas mortem. Sicque in his vinculis homo implicatus, quadam cathena vitiorum tenetur adstrictus. Isidor. de sum. bon. cap. 20.

Mortuum medicare, & senem admonere, idem fuerit. *Dioge.*

Naturam accusare non debemus cum iucundam aut iniucundam vitam omnem efficiat consuetudo. Philon. *Philon.*

Consuetudo à paruis initium capit: neglecta autem vim maximam accipit. Polyænus. *Polyæn.*

Vt in aspidis ictu nullum est remedium, nisi vt partes cõtactæ amputentur: ita quædam vitia sola morte sanari possunt. Arist. *Aristot.*

Canis antiquus, cathenæ assuefieri non potest.

Consuetudo quouis tyranno potentior. *Ex diuersis.*

Multis ictibus deijcitur quercus.

Qui multa sunt sæpe perpessi, facilius ferunt quicquid accidit, obduruisseque se se contra fortunas arbitrantur. Vt ille apud Euripidem. *Cicer.*

Si mihi nunc tristis primum illuxisset dies,
Nec tam ærumnoso nauigassem salo
Esset dolendi causa, vt iniecto equulei
Fræno, repente tactu exagitatur nouo
Sed iam subiecto miserijs obtorpui. Cicero. 3. Tuscul.

Corruptela malæ consuetudinis, igniculi extinguntur à natura dati, exoriunturque & confirmantur vitia contraria. Idem. 1. de legib.

Non ingenerantur hominibus mores tam à stirpe generis & seminis, quàm ex ijs rebus quæ ab ipsa natura loci, & à vitæ consuetudine suppeditantur. Idem, de legib. Agrar.

¶ Praue consuetudinis vim explicat illa Salomonis increpatio, vsquequo inquit, piger dormies? quando consurges de somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus tuas vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas, & mendicitas, quasi vir armatus. Viator paulatim progrediens, tandem peruenit quò destinauit: sic qui peccata peccatis addit, ad cumulũ malorũ appropinquat. Vir autẽ armatus difficilis ad superandũ est. Talis autẽ est praua consuetudo, quæ difficillime superatur. Vnde est illud Hieremiæ, si potest æthiops mutare pellem suam, & par- *COLLE. Prouer. 6* *Hiere. 13.*

& pardus varietates suas ita & vos poteritis benefacere, cum didi-
ceritis male.

Consuetudo peccandi vel minuit, vel omnino tollit sensum peccati. Sic fodiendi insuetus, cum primum tractare ligonem coepit, laceratur ac læditur: at vbi diu assuetus, callos obduxit, iam nihil fere sentit: Ita quò quis diutius peccatis assueuit, hoc minus mortifera peccati vulnera sentit.

Obstinatio in peccatis, vel cœcitas mentis.

Gregor. CVM ab autore relinquimur, nec ipsa destitutionis nostræ damna sentimus: fitque anima nostra tanto securior, quanto peior. Gregor. in mor. lib. 9. cap. 36.

Iob. 10. Super illud Iob: Reuersus mirabiliter me crucias sic ait. Reliquendo me, non me afficis, quia insensibilem reddis: sed dum reuerteris crucias: quia dum te insinuas, mihi me quam sim lugendus demonstras. Greg. vbi supra. c. 42.

Iob. 24. Idem super illud: Ipsi rebelles fuerunt lumini. Sic ait. Quia superbi nolunt facere quod cognoscunt, hac pœna puniuntur vt non cognoscant mala quæ faciunt. Quia enim prius sciendo rebelles sunt, postea cœcantur vt nesciant. Greg. in mor. lib. 16. cap. 26.

Iob. 24. Super illud. Sic in tenebris quasi in luce ambulant, sic ait, Qui sic in præsenti cœcitate læti sunt, ac si æternæ patriæ luce perfruantur. Vel quia ita gaudent in nocte peccati, ac si eos iustitiæ lux confundat. Greg. vbi supra. cap. 29.

Quod in die iudicij visibiliter facturus est Dominus, vt alios in æternum deferat, alios admittat, hoc facit quotidie inuisibiliter, dum aliorum corda ad se trahit, aliorum indurat. Gregor. moral. cap. 9.

Augustin. Illa est pœna peccati iustissima, vt amittat vnusquisque illud quo bene vti noluit, cum sine vlla difficultate posset, si vellet: hæc est, vt qui sciens rectè non facit, amittat scire quod rectum sit, & qui rectum facere cum posset, noluit, amittat posse, cũ velit. Aug. lib. 3. de lib. arbi.

Nequeunt enim oculi assueti tenebris, summæ veritatis radios intueri, nec sciunt de lumine aliquid æstimare, quorum est in tenebris habitatio. Tenebras vident, tenebras diligunt, tenebras approbant, de tenebris euntes in tenebras, nesciunt vbi corruant. Miseri qui nesciunt quid amittunt: & miseriores vtique, qui sciunt quid amittunt, qui cadunt apertis oculis, & descendunt in infernum viuentes. O lux beatissima, quæ non nisi à purgatissimis oculis videri potes. Aug. in medita.

Quid est cor durum? ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum est ad beneficia, infidum ad consilia, fœuum ad iudicia, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præterito rum obliuiscens, præsentium negligens, futura non prouidens, ipsum est, cui præter solas iniurias, nihil omnino non præterit: futurorum nulla nisi fortè ad vlciscendum prospectio est. Bernard. lib. 1. de considera. *Bernar.*

Longius à salute membrum abest, quod obstupuit, & ægrum se se non sentiens, periculosius laborat. Idem ibidem.

Quis magis mortuus eo qui portat ignem in sinu, peccatum in conscientia: nec sentit, nec excutit, nec expauescit? Idem ibidem.

Ira Dei est non intelligere delicta, ne sequatur pœnitentia. Sicut scriptum est, Et dedit illis Deus spiritum transpunctionis, ne reuertantur, & curentur. Cypria. Epist. 3. *Cypria.*

Viderunt faciem Stephani, tanquam faciem Angeli, quanquã non fuit hoc illis gratia meriti, sed pœna peccati. Nam dum morientis proditur gloria, persequentis torquetur inuidia. Aduerte concepta semel iniquitas in quantum captiuos possideat sensus: impietatem suam in illius decore perspiciunt, & tamen peragere triumphum eius in sua immanitate non desinunt. Euseb. Emiss. in hom. de S. Stephano. *Euseb. Emisse.*

Omnes quidem Dæmones primum intellectum nostrum obnubilare contendunt, atque ita demum ea quæ sibi amica sunt suggerunt: nisi enim mentis nostræ claudantur oculi, thesaurum nostrum furari non poterunt: sed fornicationis spiritus, multo cæteris violentius instat. Clim. Grad. 15. *Clima.*

Insensibilitas, mala sua sic apud Climacũ explicat. Ij, qui mihi

fœdere deuincti sunt, mortuos videntes rident, in oratione sta-
tes lapidei toti & duri, tenebrisque pleni sunt: sacramque intue-
mensam, quasi ad gustandum communem panem conuenerint,
affecti sunt. Ego risus mater, ego somni sum nutrix, ego satietas
amica, ego cum reprehendor non doleo, ego falsæ religionis spe-
ciei connexa sum. Me satietas roborat, me tempus auget, me pes-
sima consuetudo consolidat: ea vero quæ detinetur, à me nunquã
liberabitur. Clim. Grad. 17.

Cicero. Est in quibusdam tanta peruersitas, vt inuentis frugibus, glan-
vescantur. Cicero. In orat. ad Brut.

Qui maleuolo sunt animo, deteriores sunt rogati. Idẽ Cice-
ni. fam. 2.

COLLẽ. ¶Ægypti tenebras horribiles fuisse perhibẽtur. Talis planè est ce-
rũ cœcitas quos Deus iusto iudicio excecari permittit. De quibus
dicitur, Peccator cũ venerit in profundũ malorũ cõtẽnit: vt pos-
quẽ nulla res quamlibet magna ad pœnitẽtiã flectat. Id multis ex-
plis probari potest. Primũ est Pharaonis, filios Israel per mare se-
sequentis: quo quid demẽtius esse potuit? O miser quomodo eos
audes insequi, quibus Deus stupendo & inaudito miraculo, ma-
ria patefacit? Idẽ etiã patet exẽplo eorũ qui Lazarũ à mortuis e-
citari viderunt, qui tamẽ in perfidia sua perstiterunt. Et eorũ inte-
qui retro ceciderũt, cum ad capiendũ Dñm venissent. Idem etiã
declarat Iehu regis Israel exẽplum, qui videns domũ Achab pro-
pter Idololatriæ crimen ad internecionẽ vsq; deletam, idemq;
omnes cultores Baal interfici iussisset: nihilominus tamẽ idolis
ipse seruiuit. Itẽ exẽplũ Iudæorum, qui post vastatam à Chaldæ-
Hierosolymam, ad Ægyptum perrexerunt, vt idola colerent: a-
rentes se, cum idolis sacrificarent, secunda omnia habuisse, mi-
que aduersi perpessos fuisse: cum tamen propter hoc scelus va-
ti fuerint. Quid vero Iudæi, qui tot Domini miraculis inspectis
incredulitate sua permanserunt?

Moses vbi peccatum populi vidit, legis tabulas fregit, quas
cis illius beneficio (quæ per legem erat) indignus esset. Præpon
enim peccati pœna, cœcitas mentis est. Hinc illud Prophetæ

Mich. 3. Propterea nox vobis pro visione erit &c. Et, occumbet sol super
Prophetas. Item, Mittet Deus illis operationem erroris, vt acquie-

acquiescant veritati. Et Apocalyp. 2. Nisi pœnitueris, veniam ti-
bi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo. Omnia hæc Apoc. 2.
subtractionem diuini luminis, propter admissa flagitia minantur.
Quare non mirum est, si adeò stupidi & cœci ad prædicato-
rum & Ecclesiæ voces sunt, quicunque diutius in peccato perse-
uerant.

Ne contendas cum pessimis, & ne æmuleris impios: quoniam
non habent futurorum spem mali, & lucerna impiorum extingue
tur. Hoc autem fere obduratarum mentium est. Vt quãuis veram
futurorum fidem & cognitionem habeant, sic tamen viuant, sic
se gerant ac si nec mortem, nec iudicium, nec aliquid aliud post
mortem esse crederent. Vnde multi eorum totam vitam in scele-
ribus transigunt, nec illis tamen aut conscientia vermis, aut futu-
rorum spes vel metus somnum ab oculis excutit. Hanc autem cœ-
citatis & obdurationis pœnam designant illa Salomonis verba:
Considera opera Dei, quod nemo possit corripere quem ille de- Eccl. 7.
spexerit. Cæterum qui eò vsque progressi sunt, vt sine vllo doloris
sensu, imo cum gaudio delinquant, timeant illa Eccl. verba, Qui
autem exultant in malis, consenescunt in malo.

Timendum semper est ne eò vsque procedat pertinacia & ob-
stinatio nostra vt à Deo tandem deseramur, tradamurque in re-
probum sensum. Hoc est enim summum illud periculum à quo
vates sanctus liberari petebat cum diceret, Non me demergat tem Psal. 68.
pestas aquæ, neque. a. m. p. neque vrgeat super me puteus os suum.
Clauso enim putei ore quæ spes emergendi relinqueretur? Ad
hunc statum autem peruenerat qui dicebat. Lapsa est in lacum vi- Thren. 3.
ta mea, & posuerunt lapidem super me. Nemo autem hunc lapidẽ
amouere potest, nisi is solum qui Lazarum à morte excitaturus,
prius dixit, tollite lapidem.

Cùm multa sint inter veterem & nouam legẽ discrimina, hoc
vnum solicitè & cum magno metu annotandum est, quod lex ve-
tus vt carnalia potissimum præcipiebat (hoc est vt Apostolus ait
iustificationes carnis) ita carnalia tum præmia tum supplicia homi-
nibus frequenter proponebat. At contra, noua lex vt maximè spi-
ritualis est, ita siue præmia siue supplicia spiritualia hominibus po
tissimum cõstituit, qualia sunt hæreses, Dei contemptus, &c. Inter
huiusmodi autem supplicia, grauissimũ est cœcitas cordis: de quo

Psal. 68. Propheta dicit, Obscurentur oculi eorum ne videant. Item Esa. 6.
Isai. 6. Excœca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude &c. Hinc autem sequitur quod ante præmisserat, Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, &. n. p. De hoc item
Deu. 28. supplicio Deuter. 28. legimus, Percutiat te Dominus cœcitate & amentia: & palpes in meridie &c. Quo quidem supplicio percussi
Isai. 59. erant, qui apud Esai. dicunt, Palpauimus sicut cœci parietē, & quasi absque oculis attrectauimus, Impegimus in meridie, quasi in tenebris. Vehementer autem suspicor multos hodie Christianorū hoc affectos esse supplicio: quos videmus nullis Dei nec verbis nec verberibus, aut coerceri, aut salutis suæ reminisci: nullus enim horum est qui, vt Hieremias ait, agat pœnitentiam super peccato suo dicens, Quid feci?

Quemadmodum inter virtutes omnes quibus anima decoratur primum in ordine locum tenet fides quæ intellectum, (à quo omnis actio proficiscitur) illustrat: ita contra cœcitas mentis vitiorum omnium quibus anima fœdatur, initium est. Intellectu enim cœcutiente (qui humanæ voluntatis ductor est) quid rectè geras &
Matt. 15. administrari poterit? Si enim cœcus cœco ducatum præstet, nonne ambo in foueam cadent? Hinc orta est vulgata illa Philosophorū sententia, Omnis peccans est ignorans: Errare enim voluntas non potest nisi intellectus prius erret, qui eius velut oculus & antelig-
Ezec. 34. nanus est. Vnde facile constat mentis cœcitatem malorum omnium seminarium esse. Id quod Dominus non obscurè per Ezechielem significauit, cum pollicetur se tandem liberaturum oues suas ex omnibus locis in quibus dispersæ erant in die nubis & caliginis. Quibus verbis hoc innuere voluit, quod quemadmodum densa & atra nebula, quæ visum adimit, in causa est vt oues à se inuicem separentur, & per varios saltus & præcipitia dispergantur, & in cursibus ferarum pateant: ita planè caligo & cœcitas mentis (quæ cupiditatum nostrarum nebulæ rationi obfundunt) in causa est vt rationales oues, hoc est, homines, à via virtutis & veræ fœlici-
Hier. 50. tatis aberrantes, in varios præcipitentur errores. Quos quidem errores per Hieremi. Dominus lamentatur cum ait, Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos: & errantque vagari in montibus: de monte in collem transierunt: obliti sunt cubilis sui. Hoc est, ignorato veræ fœlicitatis fonte, circa turbidas

& lutulentas carnalium voluptatum lacunas (vt sitim suā explerent) errauerunt.

Quàm sit immedicabile malū, cœcitas cordis declarāt illa Dñi verba, Non audiet vos Pharao vt multa signa in Ægypto fiant. Exod. 11.
Quod reipsa Ægyptij ostenderunt, qui emisso iam post tot horrēdas plagas è finibus suis populo, pœnitentia ducti, se ipsos quasi temeritatis accusant dicentes, Quid est quod facere voluimus, vt dimitteremus Israel ne seruiret nobis? Iunxit ergo Pharao currū, & omnem populum &c. Quid hac cœcitate atque insania cogitari dementius potuit? Sed eò tamen cœcitatis ac amentiæ deueniūt, qui à Deo deseruntur.

Vbi animus in scelere obfirmatus & obcœcatus est, mirabiliū quoque signorum conspectu nihil commouetur, Exemplo nobis ad hoc erit Hieroboam Rex, qui nec dexteræ suę ariditate neque eiusdem mirabili restitutione, neque altaris confractione, à sacrilego consilio suo reuocatus fuit. Hoc enim scriptura designauit cū ait, Post hæc verba non est reuersus Hieroboam de via sua pessima: sed è contrario fecit, &c. 3. Reg. 13. Idem etiam apparet in eo 3. Reg. 13.
principe qui quinquagenario, qui ad capiendum Eliam à rege missus 4. Reg. 1.
est, qui post milites cœlesti igne absumptos, eum capere præsume bat, qui vno verbo cœlis vt ignem pluerent, præcipere poterat. Quo quid dementius.

Peccantium multitudo, siue corruptio morum.

DVodecim sunt abusiones seculi: scilicet sapiens sine operibus, senex sine religione, adolescens sine obedientia, diues Auguſt.
sine eleemosyna, fœmina sine pudicitia, dominus sine virtute, Christianus contētiosus, pauper superbus, Rex iniquus, Episcopus negligens, plebs sine disciplina, populus sine lege. Augustin. de. 12. abus.

Quod potest redimi non timetur: esse iam inter innocētes innoxium, crimen est: malos quisquis non imitatur, offendit. Con- Cypria.
sentire iura peccatis, & cœpit licitum esse quod publicum est. Cypria. Epist. 2.

Saluia. Ratio prouidentiam tollentium, in hoc sita erat, vt quoniam Christiani essent, cunctis gẽtibus sanctiores, futuri quoque essent cæteris beatiores. Probat autem. 6. libris Saluianus, deteriores peccamus: partim quod etiam si eadem committimus, fidei tamen & Christianæ professionis gratia, grauioris apud Deum culpæ rei sumus. Nec vero abiecti solum homines peccant, nobiles vero non peccant. Quid est enim cunctorum negotiantium vita, quã fraus atque periurium? Quid est aliud curialium, quam faustus & luxuria? Quid est aliud officialium, quam calumnia? Quid militãtium quam rapina? Denique sæculum totum in maligno positum esse dicitur. Merito enim totum in malo positum est, vbi boni locum habere non possunt: Statim enim vt quis melior esse tentauerit deteriorum abiectione calcatur: ac per hoc quodammodo omnes mali esse coguntur, ne viles habeantur. Quantus quæso in Christiano populo Christi honor est, vbi religio facit ignobilẽ? Saluiã. cont. Gent.

COLLE. ¶De corruptione morum ac totius vitæ multa leges Esai. 49. Ieã Ezechielis. 22. Et item Micheæ. 7.

Pœna, vel punitio quæ peccatis irrogatur.

AD LECTOREM.

QVoniam assiduis variisque calamitatibus quotidie vrgemur (sæpè enim fame, sæpe pestilentia, variisque morbis & bellis infestamur) debet vtique pius concionator & humanæ salutis auidus hac temporum occasione vti, vt homines ad veteris vitæ pœnitentiam & peccati odium inducat: cum facile constet hæc omnia mala à iustissimo vindice Deo propter peccata immitti. Qua de causa paulò in hac materia longiores fuimus, varia scripturæ loca præsertim ex prophetis congerentes, vt habeat Ecclesiastes vnde hoc argumenti genus tractare commodius possit.

PEccatum quod ex peccato oritur, non iam peccatum tantũmodo, sed peccatum est & pœna peccati: quia iusto iudicio omnipotens Deus, cor peccantis obnubilat: vt præcedentis peccati merito, etiam in alia cadat: vt qui malũ sciens perpetrat, deinceps iuste in alia etiã nolens cadat. Greg. lib. 24. mor. c. 12. Gregor.

Quem præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Greg. vbi supra.

Iustitia exigit, vt quod sponte fecimus, inuite toleremus. Gregor. vbi supra lib. 4.

Super illud Iob. 5. De humo non egredietur dolor &c. Quia nõ de ea creatura nascitur pœna, quæ percutit: sed de ea quæ peccando, vim percussionis extorsit. Greg. lib. 6. mor. c. 4.

Peccatoris mens tanto altius tenebrescit, quanto nec damnum suæ cœcitatis intelligit. Vnde fit diuino munere vt flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia securitas cœcabat. Gregor. vbi sup. c. 17. Iob. 5.

Torpens animus percussione tangitur, vt excitetur asperitas correptionis, origo fit luminis: & argumentum salutis est vis doloris. Greg. vbi sup. vide locum.

Quibusdam Deus per mala præsentia irrogare iam incipit tormenta sequentia: solos quippe pœna à supplicio liberat, quos immutat. Greg. vbi sup. lib. 9. c. 33.

Super illud, Scribis contra me amaritudines &c. quod scribimus manet, Deus autem scriba amaritudinis dicitur: cum diu semper in nos eius flagella perdurant.

Reproborum vita tantò sine flagello dimittitur, quãtò ad nulla præmia seruatur. Greg. lib. 12. mor. c. 15.

Super illud: Qui cadit, & sic aperiuntur oculi eius, Mali post ruinam oculos aperiunt: quia in pœna culpam vident. Boni autem ante culpam oculos apertos habent, quia vident quòd peccare nõ debent. Greg. lib. 15. mor. c. 24.

Sæpe malus indignationem conditoris quam in æternum passurus est, in hac quoque vita positus experitur. Reprobi semper vt glareę ad imma tendunt, licet suauiter. Greg. vbi sup. c. 28.

Flagella bonorum aut vitia perpetrata purgant, aut quæ potenter perpetrari deuitant. Greg. lib. 16. mor. c. 19.

Flagellum tunc diluit culpam cum mutat vitã, omnis ergo Dñi

percussio,aut purgatio vitæ præsentis est,aut initium pœnæ sequentis.Greg.in mor.lib.18.c.11.

Iustus flagellatur vt corrigatur,quia illum pater ad gloriã seruat:iniustus in suis voluptatibus relaxatur:quia tantò ei temporalia bona suppetunt,quantò æterna negantur: ita enim vituli occidendi saginantur, laboraturus sub iugo retinetur. Gregor.22. moral.

Quisquis etiam pro peccato percutitur,nisi murmurando reprobatur:eò ipso iam iustus esse inchoat,quò ferientis iustitiam non accusat.Greg.23.mor.c.18.

Qui benigne hominem qui non erat condidit,eum qui iã est non nisi iuste flagellat.Greg.vbi suprà.

Iustos flagella cruciant ne opera extollant:iniusti non flagellantur,vt saltem hic benè habeant.Greg.24.moral.c.25.

Nunquam suam culpam reprobi,nisi in pœna cognoscũt: quia pœna differtur,culpa despicitur.Greg.25.mor.c.9.

Peccatum prius,causa sequentis: sequens, pœna præcedentis. Greg.25.mor.c.12.

Sancti temporalem iram lucrum computant quò euadant æternam.Greg.26.mor.c.1.

August. Te nemo amittit,nisi qui dimittit.Et qui dimittit, quò it aut quò fugit:nisi à te placido,ad te iratum? Nam vbi non inuenit legem tuam in pœna sua?Aug.confess.lib.4.

Nihil est infœlicius fœlicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. Idem in Epist.

Exod.5. Super illud,Ne tardes conuerti ad Dominum, nec differas de die in diem:Subito enim venit ira eius.Hoc(inquit)Aug.in multis impletur:quibus ob nimia peccata,& in præsenti,Dei ira superuenit,& in futuro seruatur.Sed hoc nemo intelligit,nemo cognoscit,nec quisquã aduersa sustinens malis suis æstimat irrogari: sed quod pertulerit,cõsuetudinis potius putat esse,quam criminis.Et idcirco Deus in præsenti non videtur,punire peccãtes, quia non punit,non cognoscitur.Aug.de vit.Christiana.

D.Chrysosto.1.tom.sermo.de Elia,de sterilitate trium annorum quæ sub eodem Elia contigit agens,grauiter aduersus eos indignatur,qui varijs à Deo plagis attriti & admoniti,in eadem improbitate

probitate persistunt.Itaq; ait.Proh nefas,nulla ex pœna correctio, & quasi aduersis,hominum malitia prouocetur: sic crescit quotidie,quid puniatur.Amant pœnam,supplicium diligunt : nolunt recordari,vt viuant:nolunt corrigi,vt euadant. Et mox, Crescit malitia populorum,crescit & inopia rerum.Sæuit cunctorum impietas,sæuit & in cunctos necessitas.Vniuersi deficiunt victu, & ab idolorum non deficiunt cultu.

Nostris peccatis Barbari fortes sunt,nostris vitijs Romanus superatur exercitus.Infœlices nos qui tantũ displicemus Deo,vt perrabiem Barbarorũ illius in nos ira deseuiat.Ezechias agit pœnitẽtiam,&. 185000. vna nocte ab vno Angelo deleta sunt. Iosaphat laudes Domini cõcinebat,& Dñs pro laudante superabat.Moyses contra Amalech,non gladio,sed oratione pugnauit. Non intelligimus Prophetarũ voces,fugient mille vno persequẽte. Nec amputamus causas morbi,vt morbus pariter auferatur.Idem in Epitaphio Nepotiani. *Hierony.*

Ipse de seruo tuo exigis seruitium, & homo hominem seruire compellis:Et cum sit vobis eadem sors nascendi, cõditio vna moriendi,corporũ materia consimilis,animarũ ratio cõmunis,æquali iure & pari lege vel veniatur in hunc mundum,vel de hoc mũdo postmodũ recedatur:tamẽ nisi pro arbitrio tuo tibi seruiatur, nisi ad nutum imperanti pareatur,imperiosus & nimius seruitutis exactor,flagellis verberas,fame,siti,nuditate, frequenter ferro, & carcere affligis & crucias,& non agnoscis Dominum tuum, cũ sic exerceas ipse dominatum?Quid ergo Dominus noster nobis quotidie peccantibus facturus est?&c.Cyprianus com. Demetrianũ. *Cypria.*

Hostem quereris exurgere,quasi & si hostis desit, esse pax inter ipsas togas posit?Hostem quereris exurgere,quasi nõ & si hostium ciuium domesticæ impugnationis tela graſſentur? De sterilitate & fame quereris cum nõ famem maiorem quam siccitas raspicitas faciat?quasi non de captatis annonarum incremẽtis, & pretiorum cumulis,flagrantior inopiæ excrescat ardor? Quereris clusi imbribus cælum,cum sic horrea claudantur in terris? Quereris minus nasci,quasi quæ nata sunt indigentibus præbeantur ? Pestẽ & luem cruminaris, cũ peste ipsa & lue, vel detecta sint vel aucta crimina singulorum,dum nec infirmis exhibetur misericordia,&

Universidad de Deusto Biblioteca

in defunctos auaritia inhiat ac rapina? fugiunt morientium funē-
ra, & spolia appetunt mortuorum. Et profecto perire ægrum vo-
luit, qui censum morientis inuasit: atque inter populum frequen-
ti strage morientem, nemo considerat se esse mortalem. Idem cō-
tra eundem.

Saluia. Cum nihil à nobis penitus diuinæ iussionis fiat, quid est quod
nos queramur de Deo, cū queri magis de nobis Deus possit? Quæ
ratio est, vt doleamus nos nō audiri à Deo, cum ipsi nō audiamus
Deum? & suspiremus non respici à Deo terras, cū ipsi nō respici-
mus in cœlum? & molestum sit despici à Deo preces nostras, cum
præcepta eius despiciantur à nobis? Saluia. cont. Gentes.

Ideo impatientes flagellorum Dei sumus, quia flagella Dei
tantum inspicimus, flagellorum vero causas inspicere nolumus.
Et si aliquando forte inspicimus, causas quidem quantum pos-
sumus extenuamus, flagella, quantum volumus extollimus. Idem
ibidem.

Quid miramur si peccantes nos Deus verberat, cum ipsi pecca-
tes seruulos verberemus? Iniusti iudices sumus. Homunculos nos
flagellari à Deo nolumus, cum ipsi conditionis sortisque nostræ
famulos frequentissimè verberemus. Idem ibidem.

Clemens Alexan. Mel bilem generat, sinapis & bilem excidit & flegmam, ideo
Christus grano sinapis assimilatur. Clement. Alexan. Pelag. lib. 1.
cap. 11.

Origen. Orate, ait Pharao, pro me Dominum. Super quo ita Origenes
ait, Nemo flagella Domini perniciem putet. Ecce Pharao durissi-
mus, tamen proficit verberatus. Ante verbera Dominum nescit
verberatus supplicari pro se Dominum rogat. Est profectus qui-
dam in pœnis, hoc ipsum agnoscere quod merueris pœnam.

Contra eos qui de diuina prouidentia queruntur, adduci po-
test plaga ea qua filij Israel cū in peccatū incidissent, puniti sunt
de qua sic ait Apostolus, Neq; murmuraueritis, sicut quidā eorū
murmurauerunt, & à serpentibus perierunt. Obseruemus & nos
(ait in hoc loco Origenes) ne simile offensionis incurramus exem-
plū, quandoquidē & nos quoque murmuramus, & querelas aduer-
sus Deū frequēter habemus. Etenim cùm de cœli intemperie, de
infœcunditate fructuum, de raritate imbrium, de prosperitatibus
aliorum causamur, hoc est aduersus Deum murmur attollere.

Origenes

Origenes super illud Exod. Reddens peccata patrum in filios
&c. sic ait, Ego opto vt dum in hoc sæculo sum visitet Dominus
peccata mea, ne in altero audire merear, Fili recordare quia rece-
pisti bona in vita tua &c. Propterea cùm corripimur à Domino, *Luca. 16.*
esse non debemus ingrati: ideo enim corripimur, vt non cum hoc
mundo damnemur.

Lento gradu ad vindictam sui, diuina procedit ira, & tardita- *Vale. Ma.*
tem supplicij grauitate pensat. Valer. Maxim. libro. 1. de memor.
dictis.

¶ Famē immitti à Dño propter peccata, testatur illa fames, quæ COLLE.
tribus annis Dauidis tēpore vexauit Israelē propter Saulis crude-
litatē & cædes quibus Gabaonitas oppresserat zelo quasi pro filijs
Israel. Si ergo propter vnius crimina tam longo tēpore tot populi
pænas dederunt, quid mirū, si cùm tā multa tot hominū crimina
nunc regnent in mundo, tot calamitatibus atteramur? ¶ Eadē de
causa, hoc est propter varia hominū flagitia sterilitatem & famem
à Dño immitti, extat insignis Hierem. 14. locus cuius initium est,
Quod factū est verbum Domini ad Hiere. de sermonibus siccita-
tis. Item alius, Oseæ. 4. in quo peccata populi enumerans, sterilita-
tis pænam minatur. Mirus item locus est Amos. 4. vbi Dñs & hāc
& alias huic similes plagas commemorat, queriturque nihil eos
his tantis plagis admonitos, de consuetis sceleribus immutasse.

Quod bella vastationesque ciuitatum propter peccata eueniāt,
testatur aperte oratio Achioris ad Holofernē. Inquire, ait, an pec-
catū aliquod eorum vel offensa sit, alias erimus opprobriū. Vide *Iudit. 5.*
locum. Vnde Iudææ Reges cum labefactatum à maioribus reg-
num, instaurare vellent, ab instauratione templi & religionis fœli
cissimum exordium capiebant: vtpote qui intelligerent, salua reli
gione, incolumem remp. fore.

Ecce sanus factus es, iam amplius &c. Intelligimus ex his ver- *Ioan. 5.*
bis propter peccata morbū illū adeò diuturnū illi accidisse. Hinc *Psal. 38.*
illud, Propter iniquitatem corripuisti hominem &c. Et, Allisisti
nos in manu iniquitatis nostræ, Et, Esai. 64. Ecce in peccatis ve-
stris vēditi estis &c. Enumeratis quoq; multis huius vitę molestijs
Propheta subdit, Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turb. s.
quando videlicet propter peccata nostra varijs nos calamitatibus
premis.

premis. Hinc Apostolus ait, Cum iudicamur autem à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Ex quibus verbis intelligimus in maximo periculo versari eos, quibus (dū male viuunt) omnia secunda & læta succedunt. Quia cū Deus nihil iniustum abire patiatur: si in hac vita non corripiuntur, ad futura mala reseruantur: cum vel hic vel ibi iudicia Dei exercenda sint, & nec verbum quidem otiosum supplicio suo vacare debeat. De his autem per Prophetam dicitur. Cum exorti fuerint peccatores sicut *Psal.91.* fœnum &c. vt intereant in sæculum sæculi. Itaque in hoc sæculo *Psal.92.* florent sicut fœnum in futuro perpetuo marcescent.

Varias in mundum calamitates propter varia hominū peccata immitti declarat mystica illa Zachariæ visio de muliere, cuius *Zach.5.* men erat impietas: quæ super amphoram sedebat: Ecce autē talentum plumbi portabatur: ex quo massa plumbea in os eius immissa est. Quo symbolo designatur plagas & flagella diuina propter hominum impietatem prouenire.

Altissimus (ait Eccl.5.) est patiēs redditor, Deus enim peccantes expectat, & benignitate sua eos ad pœnitētiam adducere nititur: & pœnis interdum mitioribus excitat: quos nisi resipiscant, acrioribus pulsat remedijs: ac tādem si obfirmato animo restiterint, extremis punit supplicijs. Sic Pharaonē primum verbis aggreditur, deinde culices in eum immittit, exinde muscas, tertio ranas, quarto locustas omnia deuorantes, quinto grandinē omnia demolitem: deinde acrius seuiens, primo genita omnia interfecit: ac postremo aquis obruit & æterno supplicio mactauit. Hinc Propheta, Deus iudex iustus, fortis, & patiens. n. q.i. p.s.d. Nisi conuersi fueritis gladium suum &c.

Grauissima pœna est, cum Dominus peccato peccatum punit, aut cœcitate mētis. De huiusmodi enim pœna scriptum est, Plaga *Hier.30.* inimici percussi te, castigatione crudeli. Hęc enim non tam paterna, quam hostilis castigatio est, quæ ad reprobos tantum pertinet. *Hiere.4.* Et illud, Ventus vrēs in vijs quæ sunt in deserto, filiæ populi mei, non ad ventilandum & ad purgandum. Hoc est autem seuientis mū castigationis genus, cū videlicet castigatio nō purgat animū, neque meliorē reddit. Lōge vero aliter Dauid se à Dño vapulasse *Psal.118.* testatur cū ait, Bonū mihi quia humiliasti me. Et, Priusquā humiliarer ego deliqui. Vnde Propheta hoc modo à Domino castigari petebat.

petebat. d. Corripe me Domine in ira, & non in furore, ne forte ad nihilum redigas me.

Contra eos qui negant calamitates Deo peccata hominum vindicante, immitti, est illud Thren.3. Quis est iste qui dixit, vt fieret Domino non iubente? Ex ore altissimi non egredientur nec mala nec bona? Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis? Quid igitur hoc tempore cum à Deo corripimur, faciendū? Subdit protinus, Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum: leuemus corda nostra cum manibus in cœlū. Alioqui nisi hoc præstiterimus, conqueri Dominus poterit illis Prophetæ verbis. Percussisti eos & non doluerunt: attriuisti eos, & noluerunt accipere disciplinam. *Hiere. 5.* Item Amos.4. post multas plagas populo frustra illatas, tandem Dominus ait, Facti estis velut torris raptus de incendio, & nec sic reuersi estis ad me. Item dissipati *Psal.34.* sunt, nec compuncti. Item Hiere. 6. Probatorem dedi te in populo meo robustum, & scies, & probabis vias eorū. Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter: æs & ferrum, vniuersi corrupti sunt. Defecit sufflatorium, consumptum est plumbi, frustra conflauit conflator, malitiæ eorum non sunt consumptæ. Argentum reprobū vocate eos, quia Dominus proiecit illos. Quod ait, Defecit sufflatorium, significat, & instrumenta conflantis, & ipsum æs quod conflabatur, consumpta fuisse, nihilque tanto labore profectum esse. Quod vero ait, Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos, euidens reprobationis & derelictionis signum est. Deserunt enim medici ægrum, quem medicamenta non iuuant. Vnde & illud eiusdem Prophetæ. Curauimus Babylonem, & non est curata, derelinquamus eam, & abeamus vnusquisque in viam suam, quoniam peruenit vsque ad cœlum iudicium eius. *Hiere.51.* Voces sunt Angelorum Babylonem obstinato animo in malo perseuerantem deserentium.

Propter vnius Acham culpā castra Israelitarum (quibus Deus terram Cananæorum promiserat) infugam versa sunt. Quo argumento videre licet, quibus plagis populus Christianus hac ætate dignus sit, in quo tam multa & magna scelera reperiuntur.

Paternæ pietatis esse à Domino vapulare, indicant illa Prophetæ verba, Imple facies eorum ignominia, &. q.n.t.d. Huc & illud pertinet, Compelle eos intrare vt impleatur domus mea: quod *Lucæ.14.* plane

Universidad de Deusto Biblioteca

plane tribulationibus sæpe fit. Item est locus insignis Machab. 2. cap. 6, Etenim (ait) non sinere multo tempore peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indicium. Non enim sicut in alijs nationibus Dominus patiéter expectat, vt eas cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis statuit, vt peccatis nostris in finem deuolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod nunquam quidem à nobis misericordiam suam amouet: corripiens vero in aduersis populum suum non derelinquit.

¶Neque plagis solum & verberibus, sed externis etiam beneficijs ad se nos trahere Dominus nititur. Atque hac ratione in veteri testamento ad pietatem populum suum alliciebat, dum omnia fere quæ promittit: quæque minatur, terrena bona vel mala sunt: Non quod hæc potiora sint, sed quod hæc apud illos (qui terreni & carnales erant) potiora censerentur. ¶In quo maximè diuina pietas & prouidentia conspicitur, quæ adeò benigne se hominum moribus, & imbecillitati accommodat. Sicut enim prudens mater dum abluere vel pectere volens paruulum (si is ad hoc vocatus venire recuset) puerili aliquo obsonio, vel re aliqua ludicra, illum ad se trahit: ita diuina illa sapientia (quæ plusquam materna erga nos viscera gestat) dum infantiam & ruditatem nostram attendit, his nos rebus inuitat, quibus infantia nostra potissimum capitur: ideoque & plagas corpori imittit, & terrena bona promittit: quoniam ijs maxime ruditas nostra excitatur.

Hiere. 1. Quid tu vides Hieremia? Virgam vigilantem ego video. In virga quidem seueritas disciplinæ: in vigilia vero cura Dei scelera omnia cernentis & vindicãtis agnoscitur. Vt intelligamus impiorum perditionem & ruinas non dormitare, sed omnibus impie agentibus imminere. Hinc variæ in mundo calamitates, seditiones, bella, fames, & pestes, cæteraque mala (quibus quotidie mundus premitur, oriuntur.) Quæ tamen carnales homines inferioribus causis, non diuinæ prouidentiæ tribuere solent, cũ tamen scriptũ sit, Nihil in terra sine causa fit, & de humo non egreditur dolor. Et, Nõ est malũ in ciuitate quod Dñs nõ fecerit. Sic Iosephus vastationẽ Hierosolymorũ tribuit ijs qui nouarũ rerũ studio Reipublicæ statũ euerterunt: cũ tamen hoc ipsum à Dño in suppliciũ imma-

Iob. 5.
Amos. 3.

immanissimi parricidij in Christi nece admissi decretum fuerit. Quanto aliter vastationis huius causam Dominus assignauit, cũ ait, Venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo &c. eo quod non cognoueris tempus visitationis tuæ. Sic etiam permisit violationem iuramẽti, quod Sedechias Rex præstiterat Chaldęis, vt hac occasione eos propter idololatriæ peccatũ grauissime plecteret. Sic etiã pseudo Prophetarũ mendacia permittit, vt ijs inductus Achaz rex Israel in pręliũ ascenderet cõtra Ramoth, Galaad, vt ibidem debitas perfidiæ suæ pœnas daret. Itaque cum aliquid Dñs secundũ iustitiæ & sapientię suæ leges decernit, media quoq; (vt ita dixerim) ad id apposita decernit: quædam ipse faciẽs, quædam vero permittens. Vnde cum sceleribus hominum exigẽtibus Hierosolymã vastare vellet, omnia ab ea salutis præsidia abstulit: nempe validum, & fortem, & virũ bellatorem, & principem super quinquaginta &c. Esai. 3. Quid vero illud, quod cum nominis sui gloriam supplicijs Ægyptiorum declarare vellet, conuertisse dicitur cor eorum vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius. Hoc est, hæc mala permisit, vt perfidorum punitione, potentiæ ac iustitiæ suæ magnitudinem conspicuam faceret. Omnium ergo rerum tam minorum quã maiorum causas modo peccata non sint in vnum Deum Theologi referunt, qui ne passerculum quidem in laqueum cadere sine ipso docent. Cæterum varias temporum calamitates Philosophi naturalibus causis, historiographi moralibus, Mathematici vero more suo astris tribuere solent. Cum tamen certum sit primam causam esse cuius nutu omnia ista eueniant, & cuius virtute reliquæ inferiores causæ moueantur.

Luc. 19.
Psal. 104

Præcipua malorum omnium causa esse videtur, quam Salomon assignat his verbis. Etenim quia non profertur cito contra malos sententia, filij hominum absque timore vllo perpetrant mala. Quam quidem sententiam paulo inferius confirmat his verbis. Vniuersa æquè eueniunt iusto & impio, bono & malo, immolanti victimas & sacrificium contemnenti: Hoc est pessimum inter omnia quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt: Vnde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita sua: & post hæc ad inferos deducuntur. Ex quibus patet, misericorditer nobiscum Deum agere, cum varijs calamitatibus nos premit & flagellis erudit. Eos autem qui

Eccl. 8.

varijs

varijs castigati flagellis non resipiscunt à Deo deseri, probat Eccl. Israelis exemplo his verbis. In omnibus his non pœnituit popu-
lus, & non recesserunt à peccatis, vsque dum eiecti sunt de terra
sua, & dispersi sunt in omnem terram, & relicta est gens pauca &
princeps in domo Dauid, Eccles. 48. Hoc ipsum in oratione sua
Propheta confitetur Domino cum ait: Quia Domine imminuti su-
Dan. 3. mus super omnes gentes, sumusque hodie humiles in vniuer-
terra propter peccata nostra. Hoc ipsum etiam multò ante vatici-
natus fuerat Moses dicens, Remanebitis pauci numero, qui prius
eratis vt stellæ cœli: quia non audistis vocem Domini Dei tui. Le-
uiti. 28. Nec modò gentium excidia sed calamitates omnes & pe-
gas mundi esse peccatorum supplicia docet Eccles. 40. his verbis
Mors, sanguis, contentio, romphea, oppressiones, fames, cõtritio
& flagella, super iniquos creata sunt hæc, & propter illos facta
est cataclysmus.

Frequenter Vates regius cæterique Prophetæ zelo diuinæ glo-
riæ incensi, vindictam de peccatoribus sumi orant: quò videlicet
cet eorum flagitia supplicijs irrogatis cohibeantur. Hinc optamus
illa, Si occideres Deus peccatores. Vox enim, Si, optantis est. Item
illud, Vsquequo peccatores Domine vsquequo peccatores glo-
buntur &c? Item, Exurge Domine, non præualeat homo, iudica-
Psal. 7. tur gentes in conspectu tuo. Item illud, Exurge Domine in præ-
cepto quod mandasti: & synagoga populorum circũdabit te. Item
est, Tu Domine præcepisti rectoribus ciuitatum, vt eos qui vio-
rentur, iniuria prohiberent: nec aliquem sinerẽt iniuste opprimi
tu ergo præsta quod alijs faciendum præcepisti, & vindica me a
impetu & iniuria hostium meorum.

Sæpe Dominus flagellis & calamitatibus corporum, mo-
Psal. 82. curat animorum. Vnde est illud, Imple facies eorum ignomi-
& quærent nomen tuum Domine. Item illud, In chamo & fre-
Psal. 31. maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Et, Mul-
ta flagella peccatoris &c. Quare si propter peccata flagella im-
mittuntur, consequens est, vt peccatis per pœnitentiam subtractis,
flagella tollantur. Hoc autem Niniuitarum, hoc Dauidis pœnite-
2. Reg. 24 tia probat. Cum enim is Angelum euaginato gladio aduersus Hie-
rusalem venientem intuitus esset, timore correptus, & in terram
prostratus, Ego inquit, sum, qui peccaui &c. Hinc etiam Domi-
Hiere.

Hiere. 18. Repente, inquit, loquar aduersus gentem & regnum, vt eradicem & destruam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à ma-
lo suo, quod locutus sum aduersus illam agam & ego pœnitẽtiam
super malo quod cogitaui, vt facerem ei, & subito loquar de gẽte
& de regno vt ędificem & plantem illud. Item pro eo quod nos
legimus, Pro hac orabit ad te omnis sanctus. i. t. o. veruntamen in *Psal. 31.*
diluuio aquarum multarum &c. Hiero. ex Hebræo vertit. Vt cum
inundauerint aquæ multæ, ad illum non accedant. Vir enim san-
ctus opportuno tempore veniam peccatorum impetrare conten-
dit, vt cum calamitatum flumina inundauerint, ipse intactus &
incolumis perseueret. Non enim pios homines petit communis
calamitas. Noe enim inter tot impios iustus cum domo sua à to-
tius orbis exitio, & Loth à communi Sodomorum incendio li-
beratur.

Propter peccata immitti à Domino calamitates, declarant illa
verba, A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus.
Propter iniquitatem corripuisti hominem, e. t. f. s. a. a. e. Huc etiam *Psal. 38.*
pertinet & illud, Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in *Psal. 106*
sitim: terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium
in ea. Hæc autem Domini flagella, & prouidentiam eius declarãt,
& homines ad eius cultum & venerationem inducunt. Propter *Psal. 57.*
illud dicitur. Lætabitur iustus cum viderit vindictam: manus suas
lauabit in sanguine peccatoris & dicet homo, Vere est fructus iu-
sto, vere est Deus iudicans eos in terra. Propter hoc autem dici-
tur, Cum feceris iudicia tua in terra: iustitiam discent habitatoris *Isai. 26.*
orbis.

Inter patris familias seruos, sunt quidam, qui nullo pudoris aut
honoris respectu à maleficio reuocantur: sunt contra egregiæ in-
dolis alij, quos & pudor & amor erga Dominos in officio conti-
net. Hi ergo cum delinquũt, admonitionibus, illi autem solis ver-
beribus coerceri solent. Sic enim legimus, Seruus verbis eruditi *Prou. 29.*
non potest: quia quod dicis intelligit, & tamen audire cõtemnit.
Ad hunc ergo modum se Dominus cum hominibus gerit, cum
flagella & calamitates mittit. Quos enim verbis & beneficijs non
emendat, velut seruos rebelles verberibus & plagis ad officium
reuocare nititur. Non enim flagellat, vt vulneret, sed vt sanet. Vn-
de est illud, Virga directionis virga regni tui. Virga enim Christi *Psal. 44.*

non conterit, sed in viam dirigit; & ad vitam perducit. Quod quidem significare videtur, cum nolentes ad cœnam suam venire, compelli præcepit. De his autem dictum est, Tantummodo sola vexatio dabit intellectum auditui.

Isai. 28.

Manus suas lauat in sanguine peccatoris quisquis improborum supplicijs consideratis, cautior sit, & alieno malo eruditus, mala sua corrigere studet: quòd quidem iusti viri facere solét. Nó enim hoc fecit præuaricatrix soror Israelis Iuda: quæ nec supplicio quidem sororis suæ, & vindicta diuina erudiri ad salutẽ voluit: ideoque simile subijt suppliciũ. Vide Ezech. 23. locum insignem.

Quæ sit peccati grauitas & malitia, quo item odio Deus aduersus illud feratur, pœna subsequens & vindicta declarat. Quid autẽ atrocius quam templum & altare suum quod vnicum in toto orbe erat, & sacram illam arcam, tabulasque eius digito conscriptas propitiatoriũ, vnde ipse responsa dabat, cæteraque sacra vasa, cõflato & spiritu eius fabrefacta demolitum fuisse? Sic enim legimus, Reppulit Dñs altare suũ, maledixit sanctificationi suæ &c. Thren. 2. ius tẽpli excidiũ per Ezech. minatur his verbis. Ecce ego polluam sanctuariũ meũ, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorũ vestrorũ, & super quo pauet anima vestra &c. Vide locũ Ezech. 24. Ad hanc enim calamitatẽ designandã Ezechielis vxorẽ mori voluit, & sine planctu & lamentis funus eius efferri. Quia vero reputabant homines fiducia tẽpli & sanctuarij Dñi tutos se fore arbitrabantur quãuis impiè agerent, ideo illos ab hac inani fiducia reuocat his verbis. Nolite confidere in verbis mẽdacij dicẽtes, tẽplũ Dñi templũ Dñi, tẽplum Dñi est. Hiere. 7. Non enim propter locũ gentem, sed propter gentẽ locũ Deus elegit. Ideoque & ipse locus & generãte populo, malorum eius particeps effectus est. 2. Machab.

Psal. 9.

Cognoscetur Dominus iudicia faciens: qui videlicet ab impiis non agnoscitur misericordiam exercens. Qui enim clementissimum & beneficum patrem beneficijs prouocantem agnoscere noluerunt, iustum est vt flagellis saltem eruditi & castigati agnoscant: Vnde est illud, Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Et alibi, Misereamur impio, & non discet facere iustitiam. Sed eò tamen obdurationis & cœcitatis mundus deuenit, vt nec flagellis attritus vel Dei indignantis furorem, vel suam prauitatem agnoscat.

Psal. 82.

Isai. 26.

Timor

Timor & dolor ex imminenti Dei vindicta conceptus si cum castigatione vitæ coniunctus sit, salutaris est: qualis Niniuitarum fuit, qui & timuerunt Dominum, & à via sua mala conuersi sunt. At, qui ex solo sui ipsius amore, sine vitæ emendatione proficiscitur non perinde salutem parit. De hoc autem legimus in Psal. 77. Cum occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur &c. Quibus verbis Propheta describit fictam pœnitentiam improborum, qui nonnunquam resipiscere videntur, & grauissimè angi quod deliquerint, & leges Dei violarint. Verum his non iniuria, quam Deo faciunt, est dolori, sed pœna, quam metuunt vel iam sustinent: itaque cum doleant, amore sui non Dei, sublatis flagellis statim in pristina scelera & flagitia relabuntur: nam qui amor improbos ad dolendum excitat, is amor longe facilius eosdem ad peccandum impellit. Hanc autẽ pœnitentiã fictã fuisse, declarat id quod sequitur, Et dilexerũt eũ in ore suo, & lingua sua mẽtiti sunt ei. Pro quo Hiero. vertit, Et lactauerũt eũ in ore suo, ex. l. f. m. s. e. De his autẽ Dominus ait, Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine intrabit &c. Et Esai. Populus hic labijs me honorat. c. a. e. l. e. a. m.

Seueritatem diuinæ vindictæ propter admissa scelera exponit Propheta Psal. 78. cuius initiũ est, Deus venerunt gentes in hæreditatẽ tuam, polluerunt templũ sanctum tuum &c. quæ sequũtur, quibus attrocissimum & miserabile ciuitatis sanctæ excidium describit. Hanc cladem accidisse, vel sub Nabuchodonosore, vel sub Antiocho rege constat: Deus enim vbique Deus, hoc est verè magnus est, siue cùm remunerat merita, siue cùm punit peccata, siue cum consolatur, siue cum minatur. Quare horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Huc pertinet & illud Sion quasi ager arabem, & Hierusalem erit in aceruum lapidum, & mons domus Domini in excelsa syluarum. Qua pœna quid attrocius. Similis vastatio describitur. 1. Machab. 4. Sic enim ciuitas & templum à ciuibus desertũ fuerat, vt in atrijs domus Domini essent virgulta nata sicut in saltu. Propter peccata enim populi Dominus nec sanctuario quidem suo pepercit.

Maximum supplicij genus esse nullo affici supplicio prauè agentes, declarant illa Domini verba per Prophetam, Et non audiuit populus meus vocem meam &c. Ideo dimisi eos secundum desideria cordis eorum &c. Pro quo Hiero. vertit, Et dimisi eum in

Osea. 4. prauitate cordis sui &c. Cui simile est illud, Non visitabo super filias vestras cùm fuerint fornicatæ, neque super sponsas vestras cum adulterauerint.

Aliquando Deus peccantes homines punit vt amicus, aliquando vt inimicus: hoc est aliquando vt pius pater, aliquando vt severus iudex. De hoc autem puniendi genere dicitur. Hiere. 30. Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Cæterum, De hoc autem multa sunt in scripturis loca Apoca. 3. Ego inquit Dominus quos amo, arguo, & castigo. Item Prouer. 3. Disciplinam Domini fili mi ne abijcias, nec deficias cum ab eo corriperis: quem enim diligit Dominus corripit &c. Et ad Hebr. 12. Tanquam filijs, vobis se offert Deus: quis enim filius quem non corripit pater? &c. quę sequitur in eandem sententiam. Est item insignis locus Esai. 27. In tempore illo vinea meri cantabit ei, ego Dominus qui seruo eam: repente propinabo ei (nempe calicem indignationis meæ) ne forte visitetur contra eam, (hoc est ne fortè acerbiori sentẽtia feriatur) indignatio non est mihi. Quam quidem sententiam breuiter & 1. Cor. 11. apertè exposuit Apostolus cum ait, Cum autem iudicamur à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Simile est & illud Amos. 3. Tantummodo, ait, vos cognoui ex vniuersis cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos vniuersas iniquitates vestras. Idem testatur & illa sancta fœmina Iudith. 8. Reputates, inquit, peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse, quibus quasi serui corripimur, ad emendationem, non ad perditionem nostram euenisse credamus. Ideoque & calicem tribulationis temperat, potumque dat nobis in lachrymis in mẽsura, & vires etiam ad tribulationis pondus ferendum submministrat, vnde est illud Psal. 117. Castigans castigauit me Dominus &. m. n. t. m. Quibus verbis significat se à Deo non hostili modo sed paterno fuisse castigatum. Quod vires etiam suggerat ostendit cùm ait, Impulsus eueni sum vt caderem, &. D. s. m. Hac autem de causa Dauid se à Domino castigatum fuisse testatur cùm ait, Et disciplina tua corrigit Psal. 17. me in finem, &. d. t. i. m. d. Et Hiere. in persona vapulantis à Deo Hier. 31. populi ait, Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus. Et rursum, Faciam enim consummationem in cunteris gentibus, te autem non faciam in consummationem, sed castigabo te in iudicio &c. Hac etiam de causa Apost. impurum hominem tradit Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus esset in die Christi. Hac etiam de causa, tribus annis & sex mensibus orationis suæ virtute pluuiam continuit Elias, vt attritus calamitatis magnitudine populus, ad pœnitentiam & timorem ferientis Dei excitaretur. Hac item de causa viri sancti paternam hanc & medicam virgam à Domino petunt, vt corporis castigatione anima sanetur, & animaduersione temporali euitent æternam.

¶ Cæterum quos plaga inimici percutit, varie & multipliciter punit: aliquando enim nullo in hac vita supplicio afficit, sed eos sibi ipsis suisque cupiditatibus ludibrioque fortunæ permittit. Vnde est & illud, Exacerbauit Dominum peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quæret. Hoc est nõ punit in præsenti, vt acrius sæuiat in futurum. Aliquando fidei candelabrum subtrahit cum prauos homines in errores labi permittit, vt ipse in Apocal. minatur. Aliquando subtrahit auxilium illud quo fuerat homo conuertendus, quo subtracto dicitur vel obdurare, vel excœcare: quod genus supplicij maxime formidandum est. Hoc enim tempore nec verbis nec verberibus, neque etiam miraculis, proficit homo. Magnum enim miraculum fuit quod triennio Elias orationis suę virtute cœlum clauserit: quo tamen Rex Achab adeo commotus non est, vt gentes & regna omnia adiurauerit, ad necem quærens hominem quem cœlis & astris imperasse cognouerat. Aliquando vero (quod grauissimumque supplicium est) peccatum peccato punit, quod illa Prophetæ siue imprecatio, siue prædictio designat, Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam. Aliud vero castigationis genus est non minus acerbum, cùm videlicet Dominus puniens non agnoscitur, cum tamen scriptum sit, Cognoscetur Dominus iudicia faciens. Huius autem siue cœcitatis, siue obdurationis, multa sunt in scripturis testimonia. De hoc enim & Propheta queritur cum ait, Percussisti eos & non doluerunt &c. Itemque, Et populus non est reuersus ad punientem se &c. Et ipse quoque Dominus de hoc queritur cum ait, Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt. Et, Super quo percutiam vos vltra addentes præuaricationem &c. Amos autem. 4. habetur locus insignis, in quo varia Dei flagella enumerantur, quibus homines pene attriti atque consumpti, tamen obfirmato

Psal. 9. Psal. 68. Psal. 9. Hier. 5. Hiere. 2. Isai. 1.

firmato animo in sceleribus suis perstiterunt, vt de illis quidem merito dici possit, Dissipati sunt, nec compuncti. Tales autem ſimiles ijs esse videntur quibus Moses dixit, Oculi vestri viderunt signa illa atque prodigia quæ fecit Dominus in terra Ægypti, & non dedit vobis Dominus oculos videntes & aures quæ possent audire, & cor intelligens vsque in præsentem diem. Tot enim miraculis inspectis Vitulum fabricauerunt, & dixerunt, Ecce Dij tui Israel: qui te eduxerunt de terra Ægypti. Qua cœcitate quis fingi horribilius potuit? His ergo similes videtur, qui cum Deum videant homines quos ipse condidit & redemit gladio, aut peste, aut fame multantem, varijsque plagis furoris sui magnitudinem testantem, neque oculos habent, neque mentem, qua tam euidenti indicio, & furorem Domini indignantis, & scelera sua agnoscant. Et quidem de Iudæis dicitur. Cum occideret eos, quærebãt eum & reuertebantur, & diluculo veniebant ad Deum (itaque qui miraculorum magnitudine non excitabantur, pœnarum seueritate coercebantur) at isti ne tot quidem plagis attriti diuini furoris prauitatis suæ magnitudinem intelligunt.

Psal. 38. Deu. 4. Exod. 32. Psal. 77.

Non solum hoc obseruat supernus ille iudex vt sceleris magnitudini pœnæ seueritas respondeat, (iuxta illud, Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum) sed etiam vt sceleris indignitati qualitas respondeat supplicij. Qua de causa Dominus Pharaonem qui aquis Hebræorum filios interimebat, aquis etiam criminis huius pœnas penderet. Ob hoc autem Sapien. 19. legimus, Ducebat ad hoc illos digna necessitas, & horum quæ acciderant commemorationem amittebant, vt ea quæ tormentis deerant, repleret punitio. Hoc est vt post cæteras plagas, hac nouissima punirentur, vt aquis interirent, qui aquis innocentes paruulos interficiebant.

Apoc. 18.

Ad gloriam Dei maximè pertinet meritum de impijs supplicium sumere. Quod quidem Propheta testatur cum ait, Honor regis iudicium diligit. Hinc illa Domini verba, Sanctificabor in his qui appropinquant mihi: hoc est eorum punitione me sceleribus eorum infensum esse declarabo: vt hoc opere sanctitas mea hominibus conspicua fiat. Hoc etiam ostendunt & illa, Glorificabor in Pharaone & in omni exercitu eius. Hoc enim supplicio Dominus gloriæ suæ magnitudinem ostendit, dum & potentiam suam declarauit, & de tyrannide ac superbia impiorum supplicium sumpsit: quemadmodum Ietro quoque Moysi socer testatus est.

Psal. 89. Leui. 10. Exod. 14.

Quàm variæ & multiplices calamitates, propter peccata hominibus immittantur copiosè inuenies. Leuit. 26. Harum porro calamitatum finis est, quem in eodem loco Dominus declarat cum ait, Tunc orabunt pro impietatibus suis, & recordabor fœderis mei &c. Iusti enim iudicis mens non ad hominis perniciem, sed ad morbi sanitatem tendit.

Exod. 18.

Tentatio, quæ est via ad peccandum.

SVper illud Iob. Diuiditur æstus super terram. D. Gregor. sic ait, Prius complexionem vniuscuiusque aduersarius perspicit: & tunc tentationis laqueos opponit. Alius nãque lætis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus existit. Quo ergo aduersarius occultus facile capiat, vicinas complexionibus deceptiones parat: quia lætitię voluptas proxima est, lætis moribus luxuriam proponit. Et quia tristitia in iram facile labitur, tristibus peccatum discordiæ porrigit: quia timidi supplicia formidant, parentibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conspicit, eos ad quæcunque voluerint, blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus, vitijs cõueniẽtibus insidiatur. Greg. 29. mor. Nemo vires suas in pace cognoscit.

Gregor. Iob. 78.

Tentatio est vita hominis super terram: quia aut virtutibus vacua mens ad cœlum assurgere non valet, aut aliquando ex earum occasione deterius ruit. Greg. vbi supra lib. 8. c. 6.

Ipsa iusto fit aduersitas prospera, tentarique post virtutes desiderat, ne ex earum confidentia cadat. Greg. vbi supra. c. 10.

Ideo sanctos tentare permittit, vt dum pulsata mens trepidat, in solo Dei adiutorio, spei pedem robustius figat. Gregor. lib. 9. cap. 36. moral.

Circundedit me lanceis suis. Quia tentatione sua ab omni parte nos petit. Dum enim vnum vitiũ calcamus, inde aliud subrigitur: vt ex continentia, inanis gloria: ex liberalitate auaritia: quia rursum colligere quærimus quod tribuamus. Gregor. vbi supra lib. 13. cap. 9.

Iob. 16.

Si tentationi nascenti non festine resistitur, eadem qua nutritur mora roboratur. Greg. 21. mor. c. 8.

Data potestas Dæmoni dum bona Iob interimere appetit, bonum patientiæ aperuit quod latebat: & quod vulnera intulit, tot coronas ministrauit. Greg. 23. mor. c. 1.

In profectu tentamur quatenus & in ipso profectu cognoscamus quid de diuino munere, & in tentatione quid de proprijs viribus sentiamus. Ideo quatit tentatio, non deijcit, pulsat, non frangit. Greg. 23. mor. c. 24.

Vitia dum tentant, proficientes in nos virtutes humiliant: flagella autem dum tentant, surgentes in corde voluptates eradicãt. Greg. 23. mor. c. 27.

Si bella desunt, virtutum experimenta non prodeunt: improuidus miles est, qui prouidum se in pace gloriatur. Gregor. vbi supra.

Diabolus quanto magis nos sibi rebellare conspicit, magis expugnare contendit: eos enim negligit pulsare, quos quieto iure possidet. Greg. 14. mor. c. 12.

Sæpe mens quæ aduersa multa & fortia superat, vnum in se & fortasse minimum, quanuis magna intentione inuigilet, non expugnat. Quod diuina nimirum dispensatione agitur: ne ex omni parte virtutibus splendens, in elationem subleuetur: vt dum in se paruum quid reprehensibile videt, & tamen hoc subigere non valet, nequaquam sibi, sed authori victoriã tribuat, in his quæ subigere fortiter valet. Quod ad hoc agitur vt mens proficiens ad virtutem iustitiæ, sua melius infirmitate roboretur: & inde verius in bonis luceat, vnde ea etiam nolentem parua reprehensibilia humiliter obscurant. Vnde & bene cum Israelitico populo pepercepta promissionis terra diuideretur, Ephraim tribui Chananæus gentilis populus non occisus, sed factus est tributarius. Recte autem tributarius effici dicitur: quia hoc ipsum vitium quod subigere non possumus, ad vsum nostræ vtilitatis, humiliter retorquemus: vt eò de se mens, & in summis vilia sentiat: quod suis viribus etiam parua quæ appetit, non expugnat. Vnde & bene rursum scriptum est, Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelem. Ad hoc namque quædam minima vitia nostra retinentur, vt se se nostra intentio solicitam in certamine semper exerceat, & eò de victoria non superbiat, quod viuere in se hostes conspicit, à quibus adhuc vinci formidat. Gregor.

Gregor. mor. lib. 4.

Augusti. super illud Pauli. Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem, sic ait. Attendite sancti quicunque pugnatis. Prœliantibus loquor, intelligunt qui pugnãt, non me intelligit qui non pugnat. Quando enim ad illud ventum fuerit, vt nulla omnino exurgat concupiscentia aduersaria, nullus erit hostis cũ quo luctemur, nec expectatur ibi victoria, quia de hoste iam victo triumphatur. Volumus vt nullæ sint concupiscentiæ, sed non possumus. Velimus, nolimus, habemus illas: velimus, nolimus, titillant, blandiuntur, stimulant, infestant, surgere volunt: sed premuntur quidem nondum extinguntur quandiu caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Nos qui senuimus in ista militia, minores quidẽ hostes habemus, sed tamen habemus. Fatigati sunt quodammodo hostes nostri iam per ætatem: sed tamen etiam fatigati, non cessant, qualibuscunque motibus infestare senectutis quietem: acrior pugna iuuenum est: nouimus eam, transiuimus per eam. sermo. 43. de verb. Domini. *Augusti. Galat. 5.*

Omnes qui volunt pie viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Non enim quia modo Diabolus per reges non sæuit, ideo Christiani non patiuntur persecutionem. Si mortuus est Diabolus, mortuæ sunt persecutiones: si autem ille aduersarius noster viuit, vnde non tentationes suggerit? Vnde non sæuit? Vnde non minas aut scandala procurat? O si incipias pie viuere, videbis quia omnis qui vult pie viuere in Christo, persecutionem patietur. Pugnæ certe non desunt: pugnamus cum concupiscentijs nostris. Pugnamus foris cum infidelibus & inobedientibus hominibus: pugnamus intus cum suggestionibus & perturbationibus carnalibus. Vbique pugnamus adhuc. Augustin. super Psal. 127. *2. Tim. 3.*

Adhuc viuunt in memoria mea, de quo multa loquutus sum, turpium rerum imagines, quas ibi consuetudo mea fixit, & concurrant mihi, vigilanti quidem, carentes viribus, in somnis autem non solum vsque ad delectationem, sed etiam vsque ad consensionem factumque simillimum. Et tantum valet imaginis illusio in anima, & in carne mea, vt dormienti falsa visa persuadeant, quod vigilanti vera non possunt. Nunquid non potens est manus

tua Deus omnipotens sanare omnes languores animæ meæ, atq; abundantiore gratia tua lasciuos motus etiam mei soporis extinguere? Augebis Domine magis magisque in me munera tua, vt anima mea sequatur me ad te, concupiscentię viscо expedita. August. confess. lib. 10.

Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine peccato, sine tentatione: quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisquam innotescit, nisi tentatus, nec potest coronari nisi vicerit: nec potest vincere nisi certauerit: nec potest certare, nisi inimicum, & tentationes habuerit. Idem Psal. 60.

Tantum admittitur Diabolus tentare quantum tibi prodest, vt exercearis, vt proberis, vt qui te nesciebas, à te ipso inueniaris. Idem super Psal. 61.

Duplicem aciem producit mundus contra milites Christi: ibi ditur enim vt decipiat, terret, vt frangat: non nos teneat voluptas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est mundus. Idem, in sermo. Sancti Vincentij.

Hierony. Tũc maxime oppugnamur, cum nos oppugnari nõ credimus. Inde me persequitur luxuria, inde Auaritia conatur irrumpere, inde venter meus vult mihi pro Deo esse: Persequitur me (inquit) hostis, cui nomina mille, mille nocendi artes. Hierony. in Epist. ad Heliod.

Venena non dantur nisi melle circumlita, & vitia nõ decipiũt nisi sub specie vmbraque virtutum. Idem ad Lætam.

Nolo turpem sinas cogitationem crescere: dum paruus est, hostis interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi Psalmistam dicentem, Filia Babylonis misera &c. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. Quia enim impossibile est, in sensum hominum non irruere innatum medullarum corrosorem: ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui vt cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitatus, & allidit ad petram. Petra autem Christus est. Idem ad Eustochium.

Bernar. Petra refugium herinaceis, & reuera refugium. Vbi enim est tuta firmaque requies infirmis, nisi in vulneribus Saluatoris? Tanto illic securior habito, quanto ille potentior est ad saluandũ. Premit mundus, premit corpus, insidiatur Diabolus, non cado, fundatus enim sum supra petram. Ber. super Cant.

Quotquot degimus in regione vmbrę mortis, in infirmitate corporis, in loco tẽtationis, si diligẽter aduertimus, triplici hoc incõmodo miserabiliter laboramus: nã & faciles sumus ad seducendũ, & debiles ad operandũ, & fragiles ad resistendũ. Itaque si discernere volumus inter bonũ & malũ decipimur: si tentamus facere bonũ, deficimus: si conamur resistere malo deijcimur, & superamur. Nec mirũ, quia vt dicitur Iob. 41. Non est potestas super terrã, quæ possit ei cõparari. s. aduersario nostro. Idem de consid.

Diabolus omnium discutit consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus: & ibi causas quærit nocendi, vbi quemque viderit studiosius occupari. Idem in serm.

Periclitatur castitãs in delitijs, humilitas in diuitijs, pietas in negotijs, veritas in multiloquio, charitas in mundo. Idem, sermo.

Fratres, si modo præsentem videremus Adam in eo articulo positum, ascendentibus cogitationibus in cor eius, & coarctari inter precem vxoris, & præceptum Creatoris, nonne clamaremus aduersus eum dicentes, Caue tibi miser: vide ne feceris: seducta est mulier: non acquiescas ei: Vt quid ergo quoties apprehendit nos tentatio similis, non persuademus similiter nobis ipsis? Idem, in serm. omnium sanctorum.

Diabolus mali autor, nequitiæ origo, rerum hostis, secundi hominis semper inimicus: ille laqueos tendit, lapsus parat, foueas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pungit animas, cogitationes suggerit, immittit iras, dat virtutes odio, vitia dat amori, errores serit, discordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat, conscindit vnitatem, violat diuina, humana tentat. P. Raue. serm. de ieiunio & tentationibus Christi. *Pet. Raue.*

Peruigil ille tentator eos acrioribus pulsat insidijs, quos maxime videt abstinere à peccatis. Nam à quo dolos suos cõtineat, qui ipsum quoque Dominum maiestatis ausus est calliditatis suę fraude tentare? Viderat superbiam suam baptizati Domini Iesu humilitate calcatam, intellexerat quadraginta dierum ieiunio omnem cupiditatẽ carnis exclusam, & tamen nõ desperauit de artibus suæ malitiæ spiritualis improbitas, tantumque sibi de naturæ nostræ mutabilitate promisit, vt quem verum experiebatur hominem, præsumeret posse fieri peccatorem. Leo. Papa in serm. *Leo Papa.*

Super illud Psal. Quoniam humiliata est in puluere &c. Magna

contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cassiodo. contra Diabolum arma sunt in suis viribus fiduciam non habere, sed Deum rogare qui aduersarium possit opprimere. Cassiod.

Psal. 43. Quanto propinquius finem mundi Diabolus videt, tanto cru-

Isidor. delius persecutiones exercet: vt qui se continuo damnandũ conspicit, socios sibi multiplicet, cum quibus gehennæ ignibus addicatur. Isidor. de sum. bon.

Euseb. Emisse. Diabolus per rerum carnalium concupiscentias, & illicitas voluptates, extrinsecus blanditur, intrinsecus insidiatur: interficit spiritum, dum oblectat affectum: & (sicut dixit Propheta) ad tempus indulcat fauces, nouissime autem felle amarior inuenitur. modo delectat peccare, sed post modum non delectabit ardere. Eus. Emiss. de Epipha. hom. 3.

Omnem nocendi potentiam Diabolus se amisisse cognouit, quia noxios virulentorum dentiũ morsus, sacro in corpore Christi dereliquit: & ideo nunc infœlices quosque quos sibi assensum facilem accommodare præuiderit, ad fauces suas solis solicitationum carminibus trahit: & voluntariam prædam inermis expectat, ac proinde prostratus à Domino humanum genus non quasi fortior impugnat, sed iniqua consilia quasi debilitatus sibilat. Idem de Pascha. hom. 3.

Qui intra muros positi vix resistimus, in sæculo expositi, quid faciemus? Qualiter stare poterunt in fluctu, atque in ipso colluctatium tempestatum impetu, qui tam grauiter periclitantur in portu Idem, ad Monach. hom. 5.

Origen. Sicut caro si sale non aspergatur corrumpitur: ita & anima nisi tentationibus assiduis saliatur, continuo resoluitur, & relaxatur. Orige. lib. Num.

Somnum vulpes simulat, vt auem fallat: Dæmon vero & corporis pudicitiam fingit, vt animam perimat. Ne credideris in vita tua luto carnis tuæ: neque tibi ipsi omnino fidas, donec Christo Domino obuiam pergas. Clim. Grad. 15.

Si vero fraudes Dæmonum obseruemus diligentius, inuenimus eos post fœdam actionem, iustum illum iudicem, clarumque atque inclementem appellare. Nam prius quidem, vt nos ad peccatum hortarentur, clementiã illius suggerebant, post lapsum vero iam illius inuiolabilem iustitiam suggerunt, vt nos in desperationem præcipitent. Idem, ibidem.

Cum nec dum mentis soliditate, orationisque secretissima virtute contra hostes nostros insurgere valemus, fortasse illis cedimus. Exili citò si possibile est, abscondere modicum secretius: eleua animi aciem si potes: sin vero vel exterioribus luminibus in cœlũ respice: extende in figuram crucis immobiles manus: vt per ipsam quoque formam & habitum orantis Amalech confundas, & superes, clama ad eum qui saluare te potest, ita semper exordiens. Miserere mei quoniam infirmus sum. Tunc experieris altissimi virtutem: atque inuisibiliter, inuisibiles per inuisibilis persequeris auxilium. Qui sic pugnare assuefactus est, citò, ac solo nutu animi persequi hostes atque fugare poterit. Idem, ibidem.

In omnibus quæ secundum Deum operamur, tres nobis foueas Dæmones parant. Ac primum quidem bonum vti ne fiat impedire conantur. Secundo vero si in primo superati fuerint, vel ne secundum Deum fiat, moliuntur. Quod si hac quoque intentione sua fures ipsi potiti non fuerint, tunc iam silentio nostræ animæ astantes, (vt qui per omnia secundum Deum conuersati sumus) laudibus nos efferunt, & beatos dicunt. Idem ibidem.

Cum mundanis Dæmones per res ipsas magis luctantur, cum monachis autem ferè per rationum disputationes: negotijs enim & operibus per solitudinem soluti sunt. At quanto facilius est mẽte peccare, quam externa actione, tanto est animi bellum difficilius, quam ipsarum rerum. Est enim mens quiddam quod facile mouetur, & ad contrarias legi phantasias effrenata. Euagrius. Euagri.

Incipe resistere desiderijs tuis, & tunc intelliges quam fortes sunt spiritus desideriorum malorum qui te persequuntur. Hęc est pugna periculosa, & hæc est glorioſa victoria, qui potuerit odisse quod amat, & amare quod odit. Chrysost. super Matth. Chrysost.

Parua scintilla contempta, magnum excitauit incendium. Adilon. Adilon.

Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus. Boetius. 3. de consol. Boet.

Nulla laus est, ibi esse integrum, vbi nemo est, qui aut possit, aut conetur corrumpere Cicero 2. Act. in Verrem. Cicero.

¶ Ne magnitudo reuelationum &c. Quid magis cognitionem sui præstare poterat, quàm diuinorum secretorum reuelatio, & in tertium COLLE. 2. Cor. 12.

tium cœlum ascensus? Animaduerte ergo diligenter, quanta ex tentationis vtilitas, quæ ad elationem animi comprimendam reuelatione ipsa potentior est, quandoquidem tentatio Apostolo præstitit, quod non erat reuelatio præstitura. Hinc illud: Qui non
Eccl. 34. est tentatus, quid sit?

Quemadmodum piratæ nauibus auro pretiosisque mercibus oneratis magis quàm vacuis insidiantur: ita Dæmones vehemêter illos insectantur, qui spiritualibus diuitijs onusti sunt.

Videat homo qua cura & solicitudine sibi prospicere debeat. Intra se enim quisque nostrum deceptricem Euam gestat: nempe carnem spiritus amicam, ideoque sæuiorem inimicam: quæ non vulnerando, sed velut altera Sampsonis vxor blandiendo, perniciosius insidiatur. Est hic hostis domesticus tantò magis timendus, quantò interior & proprior nobis est. Si enim in gratia conditus & in paradyso constitutus homo, ab hac Eua deceptus est, quis in paradyso expulsus, & illa originali iustitia nudatus, non timeat? quis nõ studiosissimè ab ea quæ dormit in sinu suo, custodiat animam suam? Quòd si spiritum & carnẽ fratres esse dicas, nõ abnuo. Fratres sunt: Verũ sicut Iacob & Esau fratres, & quidem fratres gemini erant, quorũ tamen alter alterũ supplantare nitebatur. Iraq; fratres sunt, sed valde inter se dissimiles. Ideoque alter ab altero nempe spiritualis à carnali semper sibi timere debet, & cũ illo ad Deum
Gene. 32. assidue clamare: Erue me de manu fratris mei: quia valde eum re-
Psal. 9. meo. Et, Exurge Dñe non præualeat homo, nempe caro contra spiritum lapsa natura contra gratiam, peccatũ cõtra peccati remedium, Adam contra Christũ. Eiusdẽ periculi nos illa quoque Apostoli verba admonent: Deponentes omne pondus, & circundans
Heb. 12. nos peccatum. Quo circundandi nomine nos vndique à peccatis obsessos esse significat. Omnis enim creatura in laqueũ & mutor-
Roma. 7. pulã pedibus intipientiũ est. Verũ longe est grauius, quod alibi dicit: Iam nõ ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum. Periculosior enim hostis est, qui arcẽ occupauit, quàm qui eã obsidet. Illud igitur ad mũdi laqueos, qui extra nos sunt, hoc ad peccati fomitem intra nos degentẽ refertur: qui adeò acriter nos ad peccatum solicitat, vt in ipsius peccati nomine designetur.

Eccl. 34. Qui nõ est tentatus (ait Eccl.) quid scit? Multa vidi errando, & plurimas verborum consuetudines. Pro quo alius vertit, Et plura quàm

quàm dicam intelligo. Aliquoties vsque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei. Eccles. 34. Huc spectat & illud eiusdem, Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Mox autem subdit: Homo sanctus in
Eccl. 27. sapientia permanet vt sol, stultus vt luna mutatur.

Sunt qui varijs atque monstrosis cogitationibus cum alias tum præcipue in oratione turbantur. Quos tamen hæc molestia si consensus in peccatũ desit, torquere non debet. Est enim phantasia, siue imaginatio nostra instar speculi, quod res omnes coram oppositas repræsentat: ideo nihil mirum si tam varijs imaginibus viri etiam pij sæpe infestantur.

Vbi Philistæi celebri fama Dauidem in Regem vnctum acce-
2. Reg. 5. perunt, coactis copijs ad illum expugnandum vno consilio ac mente venerunt: quos ille ope Domini adiutus in Balpharasim fudit ac fugauit. Cumque rursus coacto exercitu aduersus illum venissent, admonitus à Domino, non aduerso Marte, vt antea, sed gyrans per tergum eorum, illos in fugam vertit. Ad hunc ergo modum cùm Dæmones sæcularem hominem Dei obsequio mãcipatum vident, facto agmine aduersus illum consurgunt. Sed quid est quod aliquando collatis signis, aliquando insidijs & arte aduersus illos dimicandum est? Quid necesse fuit vt omnipotens Deus hac arte & insidijs ad expugnandos hostes vti præciperet: quasi non posset nisi arte vincere qui nutu omnia dispensat? Nimirum vt hac ratione doceret nos nunc viribus, nunc arte pugnãdum esse: quandoquidẽ vtroque modo nos aduersarius noster aggreditur: qui propterea in litteris sanctis nũc leo, nunc draco, siue serpens callidus appellatur. D. autem Bernar. eius calliditatẽ magis quàm vires & potentiam formidandam esse ait. Ideoque magna discretione suggestiones eius scrutãdæ atque examinãdæ sunt, & cauda magis scorpionis huius (hoc est finis & intentio eius) quã caput inspiciendum est. Ideoque nõ mirum si Dauidi Dñs ait, Nõ ascendas ex aduerso contra eos, sed gyra post tergum eorũ. Hinc sapiens quidam voluptates non præsentes, sed abeuntes, hoc est, non faciem & anteriora earum sed posteriora spectanda esse monet. Facies enim earum blandiendo decipit: finis autem pœnitudine & sceleris deformitate animum exulcerat.

Quemadmodum Noe in imo arce irrationalia: in summo autẽ

(quod

(quod in cubito finiebatur) rationalia, ideſt homines collocauit: ita vir iuſtus, ſic vitam ſuam inſtituere debet, vt irrationales motus, velut ſeruos in imo ad ſeruiendum, rationales verò in ſummo ad regendum & imperandum collocet, vt in omnibus quæ agenda ſunt non affectuum impulſu, ſed conſilio & ratione ducatur. Si autem inundauerit diluuium carnis, tunc intrat arcã mentis, & licet circumfluant torrentes iracundiæ, fluenta luxuriæ, voragines gulæ, licet ebulliant fontes delectationum, abyſſus cupiditatum, maria conturbationum intrat, tamen ſecurus ad arcam, & claudit à foris oſtium: hoc eſt ſe intra ſe recipit, nec quid aut caro flagitet, aut mundus obmurmuret, aut Dæmon ſuggerat, attendit, clauſoque oſtio, orat patrem ſuum in abſcondito, orationis virtute magis quã armis (hoc eſt proprijs viribus) aduerſus Ambrlech, hoc eſt principem huius mundi pugnans.

Matt. 6.

Pſal. 25. Niſi pijs hominibus ſalutare eſſet aliquando tentari, Propheta non oraret, Proba me Domine & tenta me, vre renes meos & cor meum. Siue vt Hierony. ex Hebr. vertit, Conſla renes meos & cor meum. Quo verbo ſatis indicauit, tentationibus non ſolum firmitatem, & conſtantiam animi explorari, ſed etiam ſordes eius purgari. Vtrumque enim metallis contingit, dum in fornace cõflatur: ibi enim & eorum puritas examinatur & ſordes purgantur.

Fides.

Gregor. ELecti, quem fide cognouerunt, videre quoque per ſpeciem anhelant: quia eius dulcedinis ſuauitatem in ipſa fidei cognitione deguſtant. Greg. 13. mor. lib. 16. c. 13.

Petrus, quem corde tenuit, ore negauit: & ideo motam & quaſi areſcentem radicem lachrymis rigando ſolidauit. Greg. mor. lib. 25. c. 16.

Diuina operatio ſi ratione comprehenditur, non eſt admirabilis, nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Idem ſuper Euang. hom. 26.

Auguſt. Nullę maiores diuitiæ, nulli theſauri, nulli honores, nulla huius mundi maior eſt ſubſtantia, quam eſt fides catholica, quæ peccatores homines ſaluat, cœcos illuminat, infirmos curat, cathecumenos baptizat, fideles iuſtificat, pœnitentes reparat, iuſtos augmentat, martyres coronat, virgines & viduas & coniugales caſto pudore conſeruat, clericos ordinat, ſacerdotes conſecrat, in æterna hæreditate cum ſanctis Angelis collocat. Auguſt. de verbor. domini.

Sicut in radice arboris nulla prorſus adparet pulchritudinis ſpecies, & tamen quicquid eſt in arbore pulchritudinis vel decoris, ex illa procedit, ſic ex fidei humilitate quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima ſuſceptura eſt, ex fidei fundamento procedit. Idem ſuper Ioan.

Reſecandæ ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ouis ab ouili repellenda eſt, ne tota domus corrumpatur, putreſcat, intereat. Arrius in Alexandria vna ſcintilla fuit, ſed quia non ſtatim oppreſſus eſt, totum orbem eius flamma populata eſt. Hiero. *Hierony.*

Citò fides inexercitata langueſcit, & crebris otioſa tentatur incommodis. Remiſſas excubias callidus inſidiator irrumpit: aſſuetum autem bello virum heſterna fraus inſtruit, & glorioſæ proue hit palma victoriæ. Ambr. ſuper Beati immaculati. *Ambroſ.*

Vtinam attenderent Iudæi, vtinam attenderent pagani, cum quanta conſcientiæ ſecuritate pro hac parte ad diuinum iudiciũ poterimus accedere. Nonne cum omni fiducia deo dicere poterimus, Domine, ſi error eſt, à te ipſo decepti ſumus? Nam iſta tantis ſignis, & prodigijs confirmata ſunt, & talibus quæ non niſi per te fieri poſſunt, & certè à ſummæ ſanctitatis viris ſunt nobis tradita, cum ſumma & authentica atteſtatione probata, teipſo cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Ricard. lib. 1. de Trinit. *Ricard.*

Quid non inuenit fides? attingit inacceſſa, deprehendit ignota, comprehendit immania, apprehendit nouiſsima: ipſam denique æternitatem ſuo illo vaſtiſsimo ſinu quodammodo circundedit. Ber. ſuper Cant. *Bernar.*

Putas ne filium Dei reputat Ieſum quiſquis ille eſt homo, qui ipſius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promiſsionibus, nec præceptis obtemperat, nec conſilijs acquieſcit? Nonne is ſi fateatur ſe noſſe Deum, factis eum negat? Porro fides, ſine operibus mortua eſt. Idem, in ſermo.

Credite illi, qui omnino non fallit. Credite illi, qui hæc futura omnia prædixit. Credite illi, qui credentibus præmium æternæ *Cypria.*

vitæ dabit. Credite illi, qui incredulis æterna supplicia gehennæ ardoribus irrogabit. Quæ tunc erit fidei gloria quæ pœna perfidiæ, cum iudicij dies venerit? Cypria.

Credenti præmium dabitur si quod creditur & geratur. Idem.

Qui euidenter, quæ diu sunt expectata suscepimus, fiducialiter necesse est, quæ sunt expectanda credamus, si fortis fuit fides quæ experimenta præcesit fortior debet esse quæ iam manifesta sunt sequitur. Idem, hom. 10. de Pascha.

Chrysost. Virtus fidei in periculis secura est: & in securitate periclitatur. Chrysost. super Matth.

COLLE. ¶ Sicut continuatione peccatorum & naturæ dotes, & liberum ar-bitrium indies debilitantur, atque decrescunt, (quanuis non pro-sus extinguantur) ita fides peccatorum repetitione quotidie ma-gis ac magis obscuratur: quanuis non prorsus extingatur. Talis fides illorum, qui in lætali crimine perdurantes, quotannis tamen & confitentur, & sacram Eucharistiam non verentur accipere.

Philosophus quidam de immortalitate animæ disputans, ad-uerat, eos qui eam immortalem faciunt, non id credere quod a-firmant: alioqui, Cur, inquit, mori timent, qui meliorem sui par-immortalem esse, confitentur? Quid hic quæso diceret de fide Christianorum gentiliter viuentium, cùm eorum fidem audiret & mores animaduerteret? Quamobrem inquisitione dignum est cur qui talia credunt, taliter viuunt? In causa esse videtur quia lud in hac re cõtingit, quod in consilijs sæpe fieri videmus, vt ma-ior pars vincat meliorem. Multorũ enim stultorũ suffragia vin-sæpe rectissimo consilio anteferuntur. At fides rectissime cõsu-quæ ad superna & spiritualia nos vocat: sed vocat tamen non vo-luntatẽ impellendo, sed solũ vera bona indicando. At cõtra hunc dictamen tota carnis militia impugnat: quæ cum omnibus ani-ctibus, & sensibus ad corporalia & terrena deflectitur. Oculi enim appetunt pulchra, nares odorifera, gustus suauia, tactus molli-a. Quid vero appetitus ipse? Quid affectus omnes? quid amor sui? si terrena, & voluptuaria concupiscunt? Itaque maior pars vincit meliorem. Ideo queritur Propheta, Miserere mei Deus quoniam conculcauit me homo, videlicet, exterior: ac deinde quem vnum dixerat, multos appellat. Quoniam multi, inquit, bellantes adver-sum

Psal. 55.

sum mẽ. Vnus enim hic exterior homo multos habet satellites qui agmine facto spiritum impugnant: & multitudine non ratio-ne armati, mentem ab honesto deducunt.

Posside fidẽ, & bonã cõscientiam: quam quidẽ repellẽtes circa fidem naufragauerunt. Itaque bona cõscientia fidei custos est, ma-la vero pernicie fidei molitur. Propter hoc ergo Dæmõ ad pecca-ta semper instigat, vt fidẽ tandem, si potuerit, euertat. Eius enim illa vox est, Exinanite, exinanite vsque ad fundamẽtũ in ea. Fides enim totius Christianæ vitæ fundamẽtũ est. Hæc verò ruina ma-xima est, qualis nimirũ illa, quę ab Isaia describitur his verbis. Ec-ce cõteretur cõtritione prędurata, vt nõ reliquatur in ea fragmẽtũ quo tollatur igniculus de incẽdio, aut hauriat parũ aquę de fouea.

1. Tim. 1.

Psal. 136.

Isai. 30.

Fides nisi à cõtraria sibi hæresi & infidelitate directè nõ corrũ-pitur. Cæterũ dispositiue & indirecte (vt aiũt) ab alijs quoq; vitijs corrũpi potest: oĩa quippè vitia, ad eius corruptionẽ cooperantur. Fides em̃ omnibus vitijs quodãmodo aduersatur, dũ peccãti sup-pliciũ, & iustitiã Dei repręsentat, vermẽ cõsciẽtię exacuẽs, vt refra-getur, oblatret, obmurmuretq; contra peccãtes. Quo fit vt volu-ptuarij & auari, cæteriq; malorũ autores, molestẽ hũc cõscientiæ aculeũ ferãt. In quo miserabili statu vbi Lutherus aduenies, solã fidẽ ad salutẽ sufficere prędicauit, mirãdũ in modũ recreauit istos qui iã sine vllo Dei metu licẽter peccare, & cupiditatibus suis fre-na laxare sibi posse videtur. Propter hoc etiã multi diuinã prouidẽ-tiam, & immortalitatem animæ negarunt, vt sine vllo doloris sen-su in omnia libidinum & flagitiorum genera prorumperent.

Equus si diu torpeat in stabulo ipsa deambulandi, vel currẽdi desuetudine (ad quod natus est) frequenter redditur inutilis & mancus. Sic fides, quæ ad bene operandum data est, si otiosa diu maneat, frequenter interire solet: dũ facile homo prauis moribus assuetus, in hæresim labitur, qua fides amittitur. Hinc Dñs, Qui habet, dabitur ei, & abundabit: ab eo autem, qui nõ habet, & quod videtur habere. a. a. c. Id autem fit, dum homo, qui otiosam deti-net fidem, iusto Dei iudicio in hæresim labi sinitur.

Matt. 13.

Fides in quibusdã Christianorũ adeò antiquata, & quasi oblite-rata est, vt nitore, ac splẽdore suo amisso, meritò informis esse dica-tur. Itaq; similis esse quibusdã imaginib⁹ videtur, quę vetustate & fumo ita obsitæ, & antiquatæ sunt, vix vt dignosci possint, cuius

diuorum imaginem referant. Qui igitur talem fidem habent, ita fere credunt, vt non tam credere, quàm somniare videantur, quibus re vera credant. In quos merito illud quadrare potest, quod in Iob scriptum est. Perditio & mors dixerunt, auribus nostris audiuimus famam eius. Ita enim ea quæ fidei sunt audiunt, ac nuntia de terra longinqua, quæ videlicet ad salutem suam, minimè pertinere putant. *Iob.* 28.

Sicut latro, nec iudicem, nec carnificem, nec crucem, nec carcerem esse vellet, ita facinorosus & carnalis homo, qui se à peccatis continere non vult, nec Deum iudicem, nec extremum iudicium, nec immortalem animam, nec supplicium vllum, aut prouidentiam (si id quidem fieri posset) esse vellet, vt licentius sine vllo diuini numinis metu in omnium carnalium voluptatum cœno impune volutaretur. Quò fit, vt quisquis hoc affectu & animo est, minimo negotio ad id credendum inducatur, quod ipse vellet. Quod apertè Apostolus testatur, his verbis. Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam, non sustinebunt, sed ad sua desideria &c. Hinc fit, vt facile peruersi homines in eos errores inducantur, qui animi tiæ, & libidinibus eorum viam muniunt, & peccandi licentiã concedunt. Quod si inditum à natura humanæ menti lumen, quo malis bona discernimus, prauitate vitæ (vt Cicero ait) ita obscuretur, vt in quibusdam pene extinctum sit: quid mirum, si fidei lumen, quod aliunde venit, quodque supra naturam est, diutina peccandi consuetudine ita obscuretur, vt leui hæreticorum, operã corrumpi possit? *Tim.* 4.

Vitæ turpitudinem esse errorum omnium originem Apostolus declarat, cùm Timotheo præscribit. Posside fidem, & bonam conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragarunt. Idem etiam Vates regius significare voluit, cùm ait. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Huius autem pestiferæ sententiæ causam protinus exponit, cùm subdit, Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt, &c. His enim verbis designat vitæ corruptelam, & perditos impiorum mores huius execrandi erroris causam extitisse. Vnde interpres quidam hunc locum sic explanat, Pestiferæ huius opinionis (quæ totius vitæ fundamenta conuellit, iorago & fons est ipsa vitæ turpitudo. Nam qui libidinum facibus inflammantur, qui rapinis & maleficio pascuntur, cætera que huiusmodi 1. *Tim.* 1. *Psal.* 13.

scelera & flagitia suscipiunt, ij omnem Dei memoriam & notionem, ex animo suo euellere conantur: ne metu supplicij diuini aut exanimentur continenter, aut inuiti à scelerum administratione reuocentur.

Suspendit seruus Abrahæ inaures ad ornandũ Rebeccæ ipsius faciem, & armillas posuit in manibus eius. Inaures ad fidẽ, quæ exauditur est: armillæ verò, quæ manus ornant, ad opera referuntur. Vt intelligamus animæ ornatum & pulchritudinẽ nõ fide sola, sed fide & operibus contineri. Quod illos præcipuè dãnat, qui sibi de sola fide sine operum attestatione blandiuntur. *Gene.* 24.

Fidei obedientia iungẽda est, vt nobis saluté afferat. In cuius rei typum Pharao esurientem & clamantem populum ad Ioseph remittit, quem rei frumentariæ præposuerat, & Saluatorem mũdi appellauerat: remittit autem his verbis. Ite ad Ioseph, & quidquid dixerit vobis facite. Nõ ergo satis est ad verũ Ioseph Christũ per fidẽ ire, nisi quod is præceperit, effeceris. Is enim factus est omnibus non solum credentibus sed etiam obedientibus sibi, causa salutis æternæ. *Gene.* 41. *Hebr.* 5.

Cũ duplex sit fides, viua scilicet & mortua, discernitur quidem altera ab altera per motũ & energiã operãdi. Omne enim quod viuit, motũ aliquẽ habet, quo caret, quod mortuũ est. Hinc aquæ viuæ appellantur, quæ & mouẽtur & mouent: mortuæ verò, quæ immotæ iacẽt: quales paluſtres, & lacunares sunt. Ad hũc ergo modũ, fides mortua iacet, viua autẽ ad operandũ viuacitate, sua extimulat, quã Apostolus per charitatẽ operari ait. Hoc ergo indicio conijcere poteris, qualẽ fidẽ habeas. Sicut enim vita animalis, ita fidei vita ex motu & operatione cognoscitur. *Galat.* 5.

Pulchritudo, & veluti armonia vitæ Christianæ in eo sita est, vt mores & vita cũ fide cõsentiãt. Magna verò deformitas est, quando aliter fit, hoc est, quando vox quidem est Iacob, manus autem Esau. Huius autem deformitatis imaginem legati illi Dauidis exhibuerunt, quos rex filiorum Amon media barba rasa, vestibusq; ad nates vsque abscisis turpiter deformatos à se remisit. Vestis enim nuptialis, quæ piorum ornamentum est, ex fide simul & operibus contexitur: at cum fides adest, & opera desunt, quasi media tantũ vestis tegendæ animæ nostræ relinquitur, altera parte nudata. 2. *Re.* 10.

Sublata diuinitatis & prouidẽtiæ fide, quæ mala sequantur ex-

ponit psal.cũ de impio loquens ait,Nõ est Deus in cõspectu eius, (siue vt alij verterunt,Nõ est Deus in vllis cogitationibus eius)in quinatę sunt viæ illius in omni tempore.Sublato enim Dei metu quid non malorũ consequetur.Vnde Glossa quædã super hoc loco ait.Vt enim equi ferocitate exultãtes,duritia frenorũ cohiberi solent:sic indomitæ animi cupiditates,& libidines effrenatæ, tanquã in gyrũ rationis & modestiæ cõtrahuntur metu diuinæ iustitiæ.Quo metu si careãt homines,in omnia flagitia precipites ruũt.

Contra eos,qui sola fide mortua sine vllo virtutum studio fallentem sibi pollicentur,præcipuè militat Psal.23. in quo Dauid quærit à Dño,Quis ascendet in montem Domini , aut quis stabit in loco sancto eius?Cui interrogationi ipse respondit,Innocens manibus,& mundo corde,& quæ sequuntur.Inter quæ illud est,Qui non accepit in vano animam suam,Improbi namque frustra animam suã accepisse dicuntur:quando ea in id ad quod data & cõdita est,nõ vtuntur.Hoc enim solũ præstat eis,quod mortuorũ animalium carnibus sal:quas à corruptione preseruat:vel certe quod anima bruti præstat bruto:cui vitam solum bruti præstat.

Ioan.15. Quid est,quod Dominus ait.Omnem palmitem in me nõ ferentem fructum tollet eum?Nimirũ quoniã sunt qui in Christo manent per veram fidẽ,quæ à Christo in illos deriuatur: quia tamen hæc fides sterilis & mortua est,nullũque profert fructũ,ideò qui huiusmodi fidẽ habent,abscindũtur,& in ignẽ arsuri cõijciũtur.

Blasphemia.

August. FLagellatus est Christus flagellis Iudæorum : sed non minus flagellatur blasphemijs falsorum Christianorum, Aug. super Ioan. Idem super Matth. Non minus ait,peccãt,qui blasphemant Christum regnantem in cœlis,quam qui crucifixerunt ambulantem in terris.

Hierony. Sicut ad proprias iniurias patientes esse debemus:ita si aliquem viderimus erga Deum ore sacrilego blasphemantem , illic reuereri non debemus patientiam:sed sacrilego resistere:& os blasphemiæ veritatis responsione damnare.Hiero.

Raba. Rabanus super Matthe.Mos erat Iudæis,cùm aliquid blasphemiæ audiebant,scindere vestes:sic Paulus,& Barnabas cum cultu diuino

diuino honorarentur,sciderunt vestes suas.

Qui blasphemiæ spiritu se perturbari sentit , atque eo liberari cupit,pro certo habeat,non suam animam huiusmodi cogitationum esse causam,sed impurum illum spiritum , qui aliquando ad Dñm dixit,Hæc omnia tibi dabo,si cadens adoraueris me. Idcirco nos quoque contemnentes ipsum,& quæ ab illo dicuntur nihil existimantes:securi & intrepidi dicamus,Vade post mę Sathana,Dominum Deum meũ adorabo,& illi soli seruiam. Qui prẹter hunc modum aduersus blasphemiæ spiritum pugnare vult, is est similis ei,qui manibus suis coruscationem continere nititur. Nã quo modo vel cõprehendere,vel resistere,aut reluctari aduersus eum poterit,qui repente in cor,venti instar pertransit, habetque verbum momento velocius confestimque euanescit?Nam hostes quidem reliqui instant,perstant,moras trahunt,tempusque aduersum se pugnantibus præbent:hic autem simulac apparuerit,abscedit,statimque vt allocutus est,mentẽ pertransit. Qui hunc spiritũ despicit , liber euasit: qui vero aliter illi reluctari nititur,tandem subiacebit.Monachus quidam studiosus , cum ab eo perturbaretur,ad viginti annos carnem suam ieiunijs,atque vigilijs macerare perstitit.Cùm vero nullam se vtilitatem inde cœpisse sentiret in carta perturbationem atque tentationem suam sancto cuidam, atque probatissimo seni retulit in faciem prostratus: nec in illum intuari valẽs.Vt autẽ legit senior,subrisit,fratrẽ quis erigens.Pone (inquit)fili manũ tuam super collũ meũ: quod cũ fecisset frater, ait illi senior:Super collum meum sit frater hoc peccatum quot-quot annis te oppugnarit,vel oppugnaturum sit:tu autem id obserua,vt hoc iam flocci facias,& nihil æstimes. Quibus verbis ita roboratus est frater,vt non ante è cella senis excederet, quàm huiusmodi morbus euanesceret.Hoc autem is qui expertus est,mihi postea narrauit,Deo gratias referens.Clim.Grad. 23. Climac.

Contra blasphemos,& mulieres de diuina prouidentia querulas,valet locus ille. Numer. 11. Sic enim habet, Interea ortum est murmur populi,quasi dolentium pro labore contra Dominum. Quod cùm audisset iratus est , & accensus in eos ignis Domini, deuorauit extremam partem castrorum.Videãt ergo qui de Deo querũtur,qui diuinam prouidentiam accusant,in quo periculo versentur. Matt. 4.

26. Aduersus blasphemos Origenes citat illud Leuit. Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Quis porro magis pater, quã Deus? Nonne, inquit, ipse est pater tuus, qui posse dit, & fecit, &c.

Matt. 3. Et Saluator item, Patrem nolite vocare super terram, &c. Quanto ergo magis morte digni erunt, qui huic patri spirituũ maledicũt? Extat Leuit. 24. Lex Dñi aduersus blasphemos: quos iubet ab vniuerso populo lapidari. Vbi etiam legimus deprehensum fuisse

Leuit. 23. quendam Ægyptio patre, & Israelitica matre: qui cum altero rixatus, nomen Dñi blasphemauit: quem Moses ad se allatum, in carcerem coniecit, vt oraculũ Dñi consuleret: Is vero ei præcepit, vt illum extra castra educeret, ibique omnis eum populus lapidibus obrueret. Cur omnis populus, cũ alias rei capitis vnius carnifices manu intereant? Nimirũ, vt omnes communis parentis Dei iniuriam zelo gloriæ eius incensi, vindicarent. Deinde, vt hoc exemplo admonerentur, ne id committerent, quod tam ignominioso hoc rẽdoque supplicij genere plectendum esset. Lex deinde lata fuit vt simili supplicio in blasphemos omnes animaduerteretur.

¶Quo in loco obseruare illud quoque iudices debent, vt magna cautione in sententijs ferendis vtantur: quando is qui Dei spiritu plenus erat, sine eius responso de hominis capite pronuntiare ausus non est. Hinc illud Iob. Causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam.

Iob. 29.

Credulitas.

Hierony. NON est facile malũ de perfecta ætate credendum, quæ vita præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Hiero. in epist. ad Rust.

COLLE. ¶Nó minus difficile est aures regere, quàm linguam: huius enim est loquenda tacendaque scire: illius aurem credenda, & nó credenda discernere. Dauid rectè se linguã moderatum fuisse ostendit, cum ait. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me: obmutui, & silui à bonis: qui tamẽ faciles, & nimiũ credulas aures delationi aduersum innocẽtem Miphiboseth præbuit: & iniustam sententiam tulit. Harum porro moderationem

Psal. 38.

2. *Reg.* 16

Eccl. 7. Salomon commendat, cum ait, Sedet cunctis sermonibus qui dicuntur, ne accommodes aurem: scit enim conscientia tua quod & tu crebro maledixisti alijs. Quæ quidem sententia illos ferit, qui nimium acerbe aliorum maledicta ferunt: quum non mirentur interdum se etiam, vel parentibus quoque suis detraxisse.

Spes, Fiducia.

TAnto spes in Deum solidior surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulerit, quia nequaquam retributionis gaudiũ de æternitate colligitur, quod non hic prius tribulatione pia seminatur. Greg. in moral.

Tanto animus à laboris afflictione subtrahitur, quanto per spẽ ad summa sustollitur. Spe (ait) gaudentes. Idem in mor.

Ille bene nouit in exterioribus miserijs subsistere, qui scit de spe interna semper gaudere. Greg. super Ezech.

Spes in æternitatem animum erigit, & idcirco, nulla mala exterius quæ tolerat sentit. Idem. mur. lib. 6.

Quos de Deo scimus districta audisse, vt timeant: curemus, vt & mansuetudinem pietatis eius audiant, vt præsumant. Greg. 20. mor. c. 5. Varia ad hoc probandum inducit hic exempla.

Greg. super illud Iob. 31. Si putaui aurum robur meum & obrizo dixi, fiducia mea: si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea, sic ait, Sanctus vir, nec aurum robur, nec sibi esse obrizum fiduciam credidit: quia spem, ac delectationem suam in solius gratia conditoris fixit. Quasi in aquis defluentibus fundamentum ponere est, in rebus labentibus spei fiduciam velle solidare. Stante enim in perpetuum Deo, transeunt omnia. Prius itaque curandum est, ne quis temporalia diligat: ac deinde ne in eisdem temporalibus, quæ non ad delectationem sibi, sed ad vsum retinet, fiduciam ponat: quoniam coniunctus decurrentibus, mox statum suum animus perdit. Moral. lib. 22.

Iob. 31.

Plasma tuum sum, manus tuæ domine fecerunt me, & plasmauerunt me: manus, inquam illæ, quæ affixę clauis sunt pro me. Opus manuum tuarum domine ne despicias, vulnera manuum tuarum precor vt aspicias. Ecce in manibus tuis domine Deus descripsisti me lege ipsam scripturam, & salua me. Aug. in Medita.

Augustin.

Dubitas, quod dabit tibi bona sua, qui non dedignatus est sci
scipere mala tua? Idem de verbis Domini.

Ille sperat, qui bonã cõscientiam gerit: quem verò pungit mala
conscientia, retrahit se à spe, & non sibi sperat, nisi dãnationẽ. Vt
ergo speret regnum, habeat bonam conscientiã: & vt habeat be-
nam conscientiam, credat & operetur. Idem super Psal. 32.

Hieron. Omne opus leue fieri solet, cum eius pretium cogitatur: & spes
præmij solatium sit laboris. Hiero. in epist.

Ambros. De diuina miseratione tunc sperandum amplius est, cum pre-
sidia humana defecerint. Ambro. in Examer.

Spes commodi furatur labores, & metum abscondit periculo
Idem super Psal. 12.

Isidor. Non potest esse in pace, qui spem suam ponit in homine.

Bernar. Is fidelis est, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus sibi tre-
quam vas perditum, sed sic perdens animam suam, vt in vitã aeter-
nam custodiat eam. Bernar. in sermo.

Tu es Domine spes mea, Quicquid agendum, quicquid dese-
nandum, quicquid tolerandum, quicquid optandum, tu es Domi-
ne spes mea. Hæc vna mihi omnium promissionum causa, hæc
ta ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, sustinere
iactet pondus diei & æstum, ieiunare bis in Sabbatho se dicat, p
stremo non esse sicut cæteros hominum glorietur. Mihi autẽ a
hærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.
Idem, ser. 9. super. Qui habitat.

Si mihi præmia promittuntur, per te obtinenda sperabo; si
surgant aduersum me prælia, si sequiat mundus, si fremat malign
si caro aduersum spiritum concupiscit, in te ego sperabo. Idem
ibidem.

Dicit fides, parata sunt magna, & inexcogitabilia bona à Deo
fidelibus suis: dicit spes, mihi illa seruantur, nam tertia charis
curro mihi ait ad illa. Idem sermo. 20. super. Qui habitat.

Eseb. Emisse. Deliberatum, ac propositum Deo est, vt facturam subiecti
hominis semper in melius pro exercendæ bonitatis suæ
promoueat. Nouum fecit, perditum reuocauit: & cui primã imã-
ginem suam dedit, in sæculo seipsum pro eo tradidit: vt cum tan
tanta perceperis, per ea quæ agnoscis præstita, discas superare p
missa: & spem rebus nutrias: & de consequendis ea quæ iam es
sequutus

sequutus interroges: ac perceptorum experimentum proficiat ti-
bi in testimonium sperãdorum: ac sic attributa iam beneficia pro
retribuendorum fideiiussoribus habeas: ac Dei tui præteritã, præ-
sentemque breuitatem, quasi futurorum teneas cautionem. Eus.
Emiss. hom. 2. de symbolo.

Spes est incertarum diuitiarum opulentia. Spes est indubitatus *Clim.*
ante thesaurum thesaurus: hæc laborum requies, hæc charitatis
ianua est: hæc desperationis relegatio, hæc absentium imago est.
Spe subnixus monachus accidię iugulator est, ex illa huius gladio
triũphans: Spẽ parit diuinorũ munerũ experimentum: nã qui hęc
expertus non est, non sine hæsitatione perstat. Ioan. Clima.
Grad. 30.

Qui diem dedit, dabit etiam, quæ ad diẽ necessaria sunt. Clem. *Clemens*
Alexan. *Alexan.*

Cum nulla vsquam humani auxilij spes nobis affulget, ne de- *Chrysost.*
speremus, nec despondeamus animum: sed fidei anchoram arri-
piamus, & instrumentum spei iaciamus, non quidem in mare, sed
in cœlum, & tempestatum procellis agitata nauis, ab omni pericu
lo liberabitur. Chrysost.

Ne desperes, nec à precibus desistas: sed peccator cũ sis, acce-
de, vt glorifices Dominum tuum, & occasionem ei præbeas decla
randi natiuam benignitatem suam in scelerum tuorum remissio-
ne. Nam si dubites accedere, bonitatem eius impedisti, & benigni
tatem, quantum in te est, prohibuisti. Idem.

Animalia fecit Deus propter hominem, hominem propter se-
ipsum. Si ergo animalibus ministrat propter hominem, quomodo
hominibus nõ ministrabit propter seipsum. Idem super Matth.

Omnem creaturam, sensibilem Deus armatam, & munitã crea
uit: alios veloci pedum cursu, alios vnguibus, alios pennis, alios
cornibus: hominem solũ sic disposuit, vt virtus illius sit ipse Deus.
Et in eo quo infirmiorem eum fecit in seipso, fortiorem esse vo-
luit in se vt necessitate infirmitatis coactus, semper necesse habeat
Dominum suum requirere. Ibidem.

Nec mulier absque viro, nec spes absque labore quicquã parit *Socrates.*
vtile. Socrates.

Quæ iucunda sunt, licet nondum adsint præsentia, spe tamen *Leucip.*
delectant.

Landanda

Universidad de Deusto Biblioteca

Vale.Ma. Cicer. Laudãda fiducia est, quę ęstimationẽ sui certo põdere examinat. Sola spes hominem in miserijs consolari solet.

COLLE. Psal. 62. ¶ In velamento alarum tuarum exultabo. Hoc in loco spei præsi diũ ac deliciæ declarantur. Hæc enim est robur & exultatio Chri stianorum. Vnde Apostolus, Spe gaudẽtes. Quemadmodũ enim fides Spiritus sancti donis illustrata non solũ credere, sed interdũ etiã se videre quodãmodo putat, clamans toto corde cũ Prophe ta, Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: ita spes simili mo do illustrata & aucta, non tã sperare, quàm tenere atque possidere se credit. Cuiusmodi possessionem mirabile gaudium, ac delicia consequi solent: quas nemo nouit, nisi qui expertus est. Psal. 92.

Ad spẽ potissimũ pertinet patienter labores ferre. Cuius rei la cupletissimũ exẽplum habemus in illa septem Machabæorũ ma tre: de qua. 2. Macha. 7. legimus. At mater mirabilis, & bonorum memoria digna: quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tem pore bono animo ferebat propter spem, &c.

Cõtra fiduciã sui, mirũ exemplũ est filiorũ Israel, aduersus fi lios Beniamin in causa iustissima Dño etiã consulto pugnantium, qui tamen bis in bello superati sunt. Plus enim ad perdendos illos fiducia sui, quã ad seruandos, & iustitia causæ, & imperiũ, atq; ob silium Dñi (quo autore bellũ susceperũt) effecit. Hãc enim fuisse stragis illius causam, non obscure verba illa declarant: Rursum filij Israel fortitudine & numero cõfidentes, &c. Est autem valde mirandum, quantoopere in literis sanctis fiducia in creaturis de ciatur. Cur ita? Quia nimirum, quæ nos ad fidendum Deo ca impellunt, eædem ad creaturis diffidendum hortantur. Fidimus enim Deo, quia bonus, quia misericors, quia diues, quia potens, quia verax est: quorum nihil ferè in creaturis inuenitur. Propter quod merito Propheta monet. Nolite cõfidere in principibus &c. Et infra, Beatus cuius Deus Iacob &c. Iudit. 20. Psal. 145.

In nomine IESV omne genu flectatur. Omnes creaturæ genu quidem huic nomini flectũt. Pater vero cœlestis caput inclinat li bẽter annuẽs, & cõcedẽs omnia quæ in hoc nomine petũtur. Deus enim honorauit patrẽ in filijs, quãdo videlicet propter patris mer ta de filijs bene meretur: qđ erga posteros Dauid sępe fecit. Quod si hoc Dauidi præstitit, qui adulteriũ homicidio cumulauit, quid quæso in Christi sui gratiam non faciet? Si de Abraham dicitur, Vt adducat Dominus propter Abraham omnia quæ loquutus est ad eum: quid ergo propter Christum? Adde quod Christus, vnũ nobiscum effectus est. Quo fit, vt cum propter illum petimus, nõ modo nobis, sed illi etiam quodammodo petimus, neque modo tam nostram quàm illius causam agimus. Ester cum salutem & vi tam populi sui ab Assuero petit, sibi petit dicens, Da mihi animam meam &c. Quid ergo mirum si cùm caput nostrum interpellat pro nobis salutem sibi petat, quam petit nobis, quando vnum no biscum factus est? Quod si toties in Psalmis peccata nostra appel lat sua (quia videlicet ea in se expianda suscepit) quid mirum, si necessitates quoque nostras appellet suas, & pro eis, tanquàm pro suis interpellet? Philip. 2. Eccl. 3. Gene. 18. Ester. 7.

Quoniam in me sperauit, liberabo eum. Quid ita? Nimirũ quia re ipsa magnopere Dei bonitatem commendat, quisquis in illo firmiter sperat. Si enim hostis hostem in fidem suam recipit, quo ties periculis aliunde vrgentibus, ad illius præsidium atque tute lam confugit (tantum efficit de hostis etiam virtute bene sperasse, seque illius fidei & patrocinio commisisse) quid immensa illa bo nitas præstabit ijs, qui ad illum, in omnibus pressuris & calamita tibus tanquàm ad salutis portum, & assylum confugiunt? Prętereà si sanctus Loth, filias Virgines prostituere volebat, ne iniuria affi cerentur hospites, qui se illi crediderant, quid faciet supernus ille parens, quoties ad culminis eius vmbram confugimus? Si enim, huc vsque humanæ fidei bonitas peruenit, quò tandem infinita, illa bonitas, peruentura est? Psal. 90. Gene. 19.

Quousque (ait Dominus) populus iste non credet mihi? Iam per decem vices tentauerunt me. Si ergo adeò grauiter Dominus tulit, quod post tot edita signa, post tot Ægypti plagas nondum illi, fiderent homines: quid faciet si post tot filij plagas, vulnera, ac flagella, cæteraque euidentissima amoris erga nos sui indicia, mi nus illi fidimus? Num. 14.

Postula ait Pater à me, & dabo tibi gentes, &c. Pondera illud verbum tibi. Christo enim dat pater, quod nobis dat. Quare cum tibi gratiam per Christum petis, Christo ipsi quodammodo pe tis, quia propter illum petis. Sicut enim Christus ipse ait, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, quia videlicet propter me Psal. 2.

me feciſtis:ita Chriſtus dicit Patri, Pater, quod vni ex minimis
Matt. 25. iſtis donas,mihi donas,quando propter me donas. Quod benefi-
cium confertur in pedes,caput recipit:ita Chriſto cõfertur quod
nobis,hoc eſt,pedibus & membris eius confertur. Hinc ſurgit in
oratione fiducia.

Patrem nolite vocare ſuper terram:vnus eſt enim pater veſter,
Matt. 23. & cætera. Quæ maior fœlicitas excogitari poteſt? Quid tibi ſub
patris tutela conſtituto deeſſe poterit? At inquis multa aduerſus
illum cómiſi peccata:ſed peccata præterita(vt D.Hiero.ait)nõ pa-
cent ſi non placẽt.Sed ais,exigua admodum ei præſtiti obſequia.
Pſal. 113. ad hoc Propheta tibi reſpondet, Benedixit omnibus qui timent
Dñm,puſillis cũ maioribus. Time ergo Dñm, quanuis enim pu-
ſillus in hac parte ſis,dominicæ tamen benedictionis expers non
eris. At video me tẽporalibus bonis egere quæ nondũ ab eo recepi.
Quid mirum ſi pater febricitanti filio, & frigidam, magnã co-
tentione petenti,non præbet?at non minus interim externa bona
hominibus,quàm potus aquæ febricitantibus nocere ſolent: Ne-
que enim temere Poeta quidam ait,Res ampla ſuperbum, rebuſque hominum,contemptoremque Deorum,ſæpe facit.

Spem adiuuant præterita Dñi beneficia:dum homo ſperat fu-
tura ſubſidia,à quo tanta ante ſuſcepit patrocinia. Vel ergo tu ea
dis omnia quæ hactenus accepiſti,ex diuina tibi largitate proue-
niſſe,vel non.Si non credis,ingratiſsimus es: ſi verò credis, cur
ergo non ſperes futura,à quo tam multa iam præterita te recepiſ-
ſe confiteris? Ab hoc autẽ loco ſaluator argumentatur cum ait:
Matth. 6. Nonne anima plus eſt quam eſca? &c.Hoc eſt,qui maiora præſti-
tit,vtique & minora præſtabit.

Spes præmij minuit vim laboris.Id intelligitur exemplo ca-
leporem per dumeta & tribulos acriter inſequentis:qui ſpe præmij
illectus,ſpinas & vulnera non ſentit,nec pernicioſimi curſus labo-
rem.Quid ergo nos propter illam cœleſtem prædam(hoc eſt,per-
nem Angelorum)facere par eſt?

Apoſtolus dũ fidem miris laudibus extulit certum eſt nõ ip-
formem fidẽ(quam ſine charitate nihil eſſe dixerat)ſed fidẽ cum
ijs quæ fidẽ ipſam cõſequuntur(niſi vitio noſtro impediantur)in-
telligere.Fidẽ autem non impeditã ſequitur charitas,& obedien-
mandatorum Dei.Hinc Eccl.32.legimus:In omni opere tuo cre-

de ex fide animæ tuæ:hæc eſt enim conſeruatio mandatorũ. Qui
credit Deo,attendit mandatis,& qui confidit in illo,non minora-
tur.Ideo Apoſtolus Petrus admonet,Miniſtrate in fide virtutem, 2. Pet. 1.
in virtute autem ſcientiam,in ſcientia autem abſtinentiam,&c.Itẽ
Apoſt.ad Titum.3. Fidelis ſermo: & de his volo te cõmonere,vt
curent bonis operibus prꝫeſſe,qui credunt Deo. Quemadmodũ
enim in his locis Apoſtolus dum fidem commendat,ex antecedẽ-
tibus intelligit ſequentia(quod ad tropum Sinedoches pertinet)
ita regius Propheta,dum toties ſpem, & fiduciam in Deum lau-
dat,ex conſequentibus per eandem figuram intelligit anteceden
tia.Spes enim viua,quæ animum in tribulatione roborat, & con-
ſolatur,quæ tranquillum in tempeſtate efficit,& quæ in omni ne-
gotio alacriter,& fidenter ad Dominum confugere facit: illorum
tantum eſt,qui omnia humana præſidia,vt fallacia,& infirma pro
nihilo ducunt:quique vt ſe,& omnia ſua tradiderunt Deo, & eius
intra ſe amicitiam quodammodo guſtauerunt,ita viciſsim omnia
ab illo expectant,& cum magna ad illum fiducia accurrunt. Hoc
enim modo fidelis ſeruus ſperat in fideli Domino,amicus in ami-
co,filius in Patre.Itaque vt bona conſcientia ſemper fidit,ita ma-
la ſemper trepida eſt: peſsima enim ſpei contubernalis eſt mala
conſcientia,quæ animũ in ſpem ſe ſe attollere volentem, velut in
medio curſu reuocat,& ab alto deducit.Cùm ergo regius Prophe
ta illos commendat,qui ſpem omnem ſuam in vno Deo repoſue-
runt,eos vtique deſignat,qui fidelis ſerui munus præſtiterunt, &
teſtamenti ſiue pacti Domini leges fideliter ſeruauerunt. In hoc
enim pacto tota Chriſtianæ perfectionis ſumma poſita eſt: vt vi-
delicet homo omnes curas & cogitationes ſuas & amorẽ omnem,
ſpretis rebus terrenis in vno Deo collocet:& omnia rurſum,quę
ad ſalutem & fœlicitatem ſuam ſpectant,ab eo ſperet,& petat, cui
ſe,& omnia ſua tradidit.Sic enim qui in excolenda vinea ſua om-
nem operam ponit,ab ea rurſum omnia quæ ad vitæ vſum neceſ-
ſaria ſunt,requirit.Sic etiam vxor,quę ſe totã obſequio viri tradit,
omnia viciſsim ab eodẽ expectat.Quod quidẽ fideliter Sponſa in
Cant. præſtare ſe fatetur,cum ait,Dilectus meus mihi, & ego illi: Cant. 2.
quia enim ego illius tota ſum,ita totus ille meus eſt.

Sicut fides eſt de non viſis,ita etiã ſpes. Quod enim videt quis, Rom. 8.
quid ſperat?Sicut ergo tunc vel maxime locũ habet fides,cũ nulla

ſubeſt

Universidad de Deusto Biblioteca

ſubeſt humana ratio ad credendum ita tum maxime commenda-
tur ſpes, cùm nulla ſubeſt in creaturis cauſa ſperandi, ſed omnia
Roma. 4. exitium, peſtemque minantur: quando videlicet in ſpem contra
ſpem credimus: quod cõtigit Suſannæ: cuius cor erat fiduciam ha-
bens in Domino, cum tamen ad mortem damnata duceretur.
Prouer. 3. Habe fiduciã in Domino ex toto cerde tuo, & ne innitaris pru-
dentiæ tuæ. In omnibus vijs tuis cogita illum, & ipſe diriget gre-
ſſus tuos. Verba ſunt ſapientiæ plena: & quæ maximè vitæ vera
Chriſtianæ ſpem alunt: quæ non humanis viribus, ſed cœleſti op-
potiſsimum nititur, totaque è cœlo pendet. De hac item ſpe eſt
Prou. 17. illud Eccleſiaſtici. Gemma gratiſsima expectatio præſtolantis
quocunque ſe vertit, prudenter intelligit.

Maximum ſpei incitamentum eſt, miſericordiam Domini non
legendo ſolum, ſed multo magis experiendo cognouiſſe. Firma
enim fiducia ſperat homo illum profuturum qui frequenter alia
Pſal. 9. profuit. Hinc illud ex Pſalmo. Sperent in te qui nouerunt nomen
tuum: quoniam non dereliquiſti quęrentes te Domine. Cogno-
1. Ioan. 4. ſcendi autem verbum hic vſurpauit, eo modo quo Ioannes in Apo-
ſtola cum ait, Qui non diligit, nõ nouit Deum. Eſt enim hæc cog-
nitio non informis, ſed charitate formata: non hac ſola, ſed multa
etiam diuinæ pietatis experimentis aucta & confirmata. Tali
Cap. 5. enim cognitio firmiſsimam parit fiduciam. Vnde idem Ioannes
ait. Scimus quia audit nos: quia habemus petitiones quas poſtu-
uimus ab eo. Item illud Pſalm. 16. Ego clamaui, quia exaudiſti me
Deus. Q. d. Quia exaudiſti ſæpe, ſpero nunc etiam quod me de-
mantem exaudies.

Pſal. 26. Mirabile ſpei robur præſeferunt illa Dauidis verba. Dominus
illuminatio mea, & ſalus mea. & cætera quæ ſequuntur. Huius
tem ſpei firmitatem ex præteritorum periculorum, ac præſentis
liberatione Vates ſanctus colligerat. Protinus namque addit: Qui-
niam abſcondit me in tabernaculo ſuo in die malorum, & quæ
Pſal. 45. ſequuntur. Simile eſt & illud ex eodem. Deus noſter refugium &
virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerũt nos nimis. Quid
ex hoc ſequitur? Nimirum hanc eius benignitatem experti, non
timebimus, dum turbabitur terra, transferentur. m. i. c. m. Quid
fortius, & animoſius dici potuit? Idem robur, eandemque cauſam
inſinuant illa verba Pſal. 30. Pro eo enim quod nos legimus,

mihi in Deum protectorem &c. Hiero. ex Heb. vertit. Eſto mihi
in lapidem fortiſsimum, & in domum munitã, vt ſalues me. Quia
petra mea, & munitio mea tu es, & propter nomen tuum, &c. Cau-
ſam verò huius ſpei protinus ſubdit dicens. Exultabo, & lætabor,
in miſericordia tua: quoniam reſpexiſti humilitatem meam, ſalua-
ſti de neceſsitatibus animam meam, Nec concluſiſti me in mani-
bus inimici, &c. Nihil ergo mirum, ſi qui hæc beneficia à Deo per-
ceperat, tam firmum ab eo præſidium peteret, & expectaret. Ex
præteritis enim futura ſperare didicerat, quod ſanctis omnibus fa-
miliare ſemper fuit.

Nemo de ſpe ſola ſibi blandiatur, niſi ſuos ei comites, timorem,
fortitudinem, iuſtitiam, & patientiam adiungat. Iuſtitiam enim ſi-
mul cum ſpe exigit Propheta, cum ait, Sacrificate ſacrificium iu- Pſal. 4.
ſtitiæ, & ſperate in Domino. Et Ioannes. Omnis ait qui habet hãc 1. Ioan. 3.
ſpem ſanctificat ſe, ſicut ille ſanctus eſt. Timorem verò, cum
Pſal. ait, Ecce oculi Domini ſuper timentes eum, & in eis qui ſpe- Pſal. 32.
rant ſuper miſericordia eius. Fortitudinem autem, cum dixit, Ex- Pſal. 26.
pecta Dominum, viriliter age: & confortetur cor tuum, & ſuſtine
Dominum. Patientiam verò exigit Apoſtolus, cùm ait. Patientia
vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes, reportetis pro- Hebr. 10.
miſsionem.

Spei virtutem & perſeuerantiam oſtendit Propheta, cùm ait,
Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi, & quæ ſequun-
tur. Hoc enim modo expectat quiſquis longanimiter expectando Pſal. 39.
perſeuerat. Eſt autem ſpei ſingularis quidam fructus, non ſolùm
a periculis liberatio, ſed etiam noua laus, & gratiarum actio, quẽ
Propheta inſinuat, cum ſubdit, Et immiſit in os meum canticum
nouum, carmen Deo noſtro. Nouum autem Canticum appellat,
quod inuſitato & nouo affectu ac lætitia propter nouæ liberatio-
nis gratiam canitur. Hinc etiam illud, Exultabunt labia mea cum
cantauero tibi, & anima mea, quam redemiſti. Cæterum ſpei hu- Pſal. 70.
ius fundamentum ſubdit protinus cum ait, Multa feciſti tu Domi-
ne Deus meus, &c. Pro quo Hiero. ex Heb. vertit, Multa feciſti tu
Domine Deus meus mirabilia tua & cogitationes tuas pro nobis: Pſal. 39.
non inuenio ordinem coram me. Si narrare voluero & numerare,
plura ſunt quam vt narrari queant. Quibus verbis innumerabilia
diuinæ miſerationis exempla ſibi propoſuit, quibus animum ſuũ

ad spem roborauit,& confirmauit. Hac enim ratione viri sancti ad bene sperandum infirma corda excusitabant. Hoc fecit Iudith,hoc Mathatias,filios suos ad pugnã pro religione exhortans, enumeratis pristinis diuinæ benignitatis fauoribus & auxilijs. Hoc item eius filius Machabæus,cum ad præliandũ, militibus suis animos addere vellet,Denique hoc eodem argumento aduersus Dominum pij homines,vti solent,cum ab eo auxilium postulant.

Psal.24. Vnde est illud.Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum,quæ à sæculo sunt.

Firma & solida spes in tribulatione probatur: qualem se habere Propheta testatur.Pro eo enim quod nos legimus,Ab altitudine diei timebo,Hieron. ex Hebr. vertit,In quacunque die terrore fuero,ego in te confidã.Alius sic vertit,In quacũque die timoris fuero,ego in te confidã.Alius sic vertit,In quacũque die timoris inuaserit me,ego in te sperabo.Contra tamen alij faciunt: qui dũ omnia tranquilla sunt,sperare se in Deo prædicant: cùm verò vis calamitatis ingruerit,spei protinus arma (quæ tunc vel maxime capere debebant)abijciunt.Sic Petrus,trãquillo mari super aquas ambulabat:eo verò concitato,timuit:& fiduciæ simul ac vitæ naufragium facere cœpit.

Psal.55.

Matt.14.

Quid est,quod spei virtus tantopere in Psalmis laudatur, vix Psalmus aliquis huius virtutis laudibus & commendatione vacet?Multæ sunt causæ:sed tres mihi præcipuæ esse videntur. Prima quod in Psalmis, vir sanctus inter diuinarum laudum vocem aliquid etiam petit à Domino,iuxta illud,Laudans inuocabo Dominum &c.Cæterum oratio præcipue fiducia & spe diuinæ misericordiæ nititur.Hinc Dominus per eundem, Quoniam (inquit) me sperauit,liberabo eum. Et in Euangelio, Quidquid orantes petitis,credite quia accipietis,& fiet vobis.Sic autem credere, confidere,& sperare. Hanc autem spem & fiduciam vir sanctus allegat,vt quod postulat,impetret.Vnde ait,In te Domine speraui,non confundar in æternum.Et,Deus meus in te confido, non erubescam.Hæc igitur prima causa.Altera verò est,quod hoc modi spes magno sperantibus emolumento est. Quisquis enim hac spe nititur solutus curis omnibus,in summa pace & quiete vitam agit,cùm omnem solicitudinem suam in illũ proiecerit, qui super omnia est:quẽq; sibi omnibus in rebus siue secũdis,siue aduersis adesse,sperat:vt qui omnes capillos suos numeratos habet.

Psal.18.

Psal.90.

Mar.11.

Psal.30.

Psal.24.

Hæc autem virtus difficillima ad obtinendum est. Talem enim spem qualem hic describimus qualemque literæ sanctæ tantopere commendant,nemo habere potest,nisi qui magna diuinæ erga se charitatis indicia expertus est.In humanis quippe rebus nemo tuto alicui homini fidit,nec opem illius certo sibi polliceturnisi à quo se familiariter diligi intelligit,cuiusque sæpe opem expertus est.Idem etiam in rebus diuinis locum habet. Id autem quod & vtilissimum,& difficillimum est, non mirum si & frequenter & studiosè commendetur: vt rei vtilitati & difficultati par sit eius laus & commendatio.Tertia verò causa est quoniam virtus hæc maxime propria Christiani hominis est.Vix enim virtus vlla est, cuius non sit apud Gentiles Philosophos vestigium aliquod. Spei autem huius,quam hoc in loco describimus (quæ videlicet cum nulla subsint humana præsidia, diuinæ prouidentiæ fiducia nititur,& supernaturalem de cœlo,reluctante penè humana ratione, opem expectat : qualem in media morte habuit Susanna) apud Gentiles philosophos,quod ego sciam,nulla mentio fit.Vix enim prouidentiam confitentur, nedum vt hanc paternam Dei erga pios curam confiteantur.

Dan.13.

Fiducia in se,vel creaturis.

SI obliti sumus nomẽ Dei nostri,& si expandimus manus nostras ad Deũ alienũ,nonne Deus requiret ista? Ad Dei gloriã maxime pertinet,vt ad illũ tanquã ad malorum omniũ depulsorem & bonorũ omniũ fontẽ,in omni pressura manus supplices tendamus.Quo fit,vt quisquis in calamitatibus suis Dei oblitus,amicis,cõsanguineis,opibus,gratia,& potẽtia,aut propria prudentia nititur,is toties ad deos alienos, manus suas quodãmodo expandat,quod hic Propheta à se alienissimum esse demonstrat.

COLLE.

Habe fiduciã in Domino ex toto corde tuo,& ne innitaris prudentiæ tuæ. Omnes qui relicto Deo sibi suisque opibus aut viribus fidunt:& his solũ præsidijs ab instantibus malis eripi contendunt,turrim quodãmodo Babylonis ædificant:cuius præsidio ab inundatione variarũ calamitatum liberentur. Quorum omnium finis confusio est.Hinc Esaias, Et confundetur ab Æthiopia spe sua, & ab Ægypto gloria sua, in quibus spem suam & gloriam

Isai. 20.

Iudæi collocarant. Et dicet habitator Insulæ huius, Ecce hæc erat spes nostra ad quos confugiebamus in auxilium, vt liberarent nos à facie regis Assyriorum: & quomodo effugiemus nos? Et Hier. Ab Ægypto confunderis, sicut confusa es ab Assur. Longe tamen aliud sibi Dauid præsidium proposuerat cum ait, Non enim in arcu meo sperabo &c. Et iterum, In te eripiar à tentatione & in Deo meo transgrediar murum. Inter huius autem fiduciæ fructus, & præcipuus est, quod magnam in tribulationibus pacem & quietem præstat. Vnde est illud, In pace in id ipsum dormiam & requiescam. Quare? Quia tu Domine singulariter in spe constituisti me. Virum quoque iustum qui spem omnem suam posuit in Deo, *Hier.17.* parat Hieremias ligno iuxta decursus aquarum plantato, quod tempore siccitatis, non erit solicitum: quia videlicet omnem solicitudinem suam proiecit in Deum. Ad hanc tamen Philosophiam vere Christianam pauci admodum pertingunt.

Prou.10. Substantia diuitis vrbs fortitudinis eius, pauor pauperum egestas eorum. Propter hoc autem Apostolus ab hoc finitimo malo diuites deterreti præcipit, cum Timotheo præscribens, diuitibus huius sæculi præcipe, non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum: sed in Deo viuo. Scriptum est enim, Qui confidit in diuitijs suis, corruet, iusti autem quasi virens folium germinabunt. Quantum vero discrimen sit inter spem in Deo & in *Isai.32.* turis, late Dauid persequitur Psal. 32. ab eo versiculo qui incipit, De cœlo respexit Dominus, vidit omnes filios hominum, vsque ad finem Psal. vide locum. Contra eos vero qui neglecto Deo suam vel in se vel in præsidijs creaturarum ponunt, est illud *Psal. 51.* dem Prophetæ, Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent, Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & preualuit in vel vt alij vertunt, Corroborauit se dolis. Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei &c.

Psal.67. Pro eo quod nos legimus, Qui exasperant, qui habitant in pulchris, Hiero. ex Hebr. vertit, Increduli autem habitabunt in siccitatibus, Alij vero, habitabunt terram vastam. Quod eodem *Hier.27.* sensum reddit. Hunc autem locum late explanat Hiere. Cum Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, Erit enim quasi miricæ in deserto, & non videbit

venerit bonum sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis & inhabitabili.

Cõtra eos qui Dei sui obliti, totos se ad humana præsidia cõferunt, sunt duo insignia loca apud Esai. Væ filij desertores &c. Esai. 30. Et, Væ qui descendunt in Ægyptum ad auxiliũ &c. Esai. 31. Spes tamen hæc in Deo non excludit humana consilia. Cuius rei exemplum habemus in Abraham: qui cũ Deum haberet protectorem, fame tamen vigente in Ægyptum descendit, vxorique præcepit vt se eius sororem appellaret, ne propter eximiam eius pulchritudinem interficeretur, si vir eius crederetur. Cum hoc tamen consilium inijsset, nequaquam ab Deo spem sustulit, qui eius causam immissis grauissimis plagis tutatus est. Verum illud magis mirabile, quod Ioseph admonitus ab Angelo, vt in Ægyptum cum puero & matre eius fugeret, noctis tenebras, & solitudinem ad fugæ opportunitatem captauit, cum is tamen fugeret, cuius omnia subiacent potestati.

Desperatio, Præsumptio.

SOlet mœstum animum spes vel falsa fouere. Gregor. mor. lib. 8. c. 11. *Gregor.*

De creatore desperat, qui in creatura spem ponit. Sicut is qui dicebat, Anima mea habes multa bona. Grego. 22. mor. c. 2.

Superbus dum multa bona se simulat habere, quæ non habet, perdit etiam illa, quæ habet. Greg. mor. lib. 15. c. 5.

Quidam dum boni aliquid faciunt, iniquitatum suarum protinus obliuiscuntur, atque eo se iam sanctos æstimant, quò peccatorum suorum memoriam declinant: At si districtionem Iudicis attenderent, plus de malis metuerent, quam de bonis imperfectis exultarent. Debitores enim sunt agendorum. Greg. 22. mor. c. 6.

Obdurate viuit, siue qui non conuertitur, desperans de indulgentia peccatorum, siue qui sic de misericordia Dei sperat, vt vsque in finem vitæ suæ in suorum criminum peruersitate permaneat. August. de fide ad Petrum. *August.*

Lubrica spes est, quę inter fomenta peccati saluari se sperat. Idẽ de singul. Cle.

Latro agnouit, Petrus negauit. In Petro demonstratur quę-
iustum non de se præsumere: in latrone nullũ impium debere
fidere conuersum. Timeat ergo bonus, ne pereat per superbiam
& malus non desperet per multam malitiam. Idem in lib. de Spe
Clausis ex desperatione crescit audacia: & cum spei nihil
mit arma formido. Libenter cupit cõmori, qui sine dubio scit
esse moriturũ. Ideoque Scipionis laudata sententia est, qui dixit
viam hostibus qua fugerent, inueniendã. Veget. lib. 2. de re mil.

Veget.

COLLE. ¶Grauissime offenditur castissima vxor, cum vir de eius pudi-
tia diffidit. Quam grauiter ergo parens ille misericordiarũ, & bo-
nitatis abyssus feret, quod nos toties de illius bonitate & misé-
cordia, cum pericula nos vrgent, diffidamus? Grauiter enim
in Euangelica historia contra hanc hominum diffidentiam
motum videmus. O generatio (inquit) incredula, & peruersa: q
diu apud vos ero? quousque vos patiar?

Mar. 9.

Prou. 26. Quas tenebras obfundat animis præsumptio declarant illa Sa-
lomonis verba, Vidisti hominem sapientem sibi videri? Magis
Galat. 9. lo spem habebit stultus. Hinc illud Apostoli, Si quis existimat se
aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Hoc est, non eget Dæmo-
ne seductore, sed ipse sibi, dum hoc existimat, Dæmon est.

Quæ in literis sanctis de paterna Dei cura, & prouidentia
buntur ad pios præcipue pertinet: quæ vero de seueritate iust
ad peccatores maxime: quanuis ne hi quidem prorsus à miser
Psal. 33. dia Dñi excludantur. Vnde est illud, Oculi Domini super iu
& aures eius in preces eorũ. Vultus autem Dñi super faciẽtes
la, vt p. d. t. m. e. Item Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores
misertus est pœnitentibus. Itẽ, Misericordia, & ira ab illo cito
1. *Esdr. 8.* ximant, & in peccatores respicit ira illius. Item apud Esdram
nus Dei nostri super omnes qui quærunt illum in bonitate
perium eius & furor super omnes qui derelinquunt eum.
Sapien. 3. Gratia Dei & misericordia in sanctos eius, & respectus
electos illius. Cum hæc igitur ita sint, improbi hanc Dñi
& misericordiam (quæ ad pios potissimũ pertinet) ad se
atque hinc, perseuerandi in peccatis occasionem arripiunt:
quidem vetustissima, & maxima hostis antiqui fallacia est.

Quantũ Deo diffidentiæ peccatum displiccat, facile de-

pœna Moysi & Aaron: qui propter hoc ab ingressu promissæ ter-
ræ prohibiti sunt. Quia, inquit, non credidistis mihi, vt sanctifica-
retis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos, &c. Nu
mer. 20. Et mox, Pergat, inquit Dominus, Aarõ ad populum suũ,
non enim intrabit terram &c. Eo quòd incredulus fuit ori meo
ad aquas contradictionis. Quodque mirabilius est, Moses, qui tã-
tam in oculis Dñi inuenit gratiam, qui facie ad faciem cum eo lo-
quebatur, sicut homo loqui solet ad amicum suum: qui denique
toties Domini aduersus populum sæuientis indignationem ora-
tione placauit, pœnæ huius remissionem impetrare nõ potuit: imo
cum eam suppliciter à Domino peteret, nõ exaudiuit eum, sed di
xit ei, Nequaquã vltra loquaris hac de re ad me. Deut. 4. Qua in re
& diuinæ censuræ seueritas, & diffidentiæ & incredulitatis mali-
tia aperte cognoscitur.

Num. 20.

Amor in communi.

NON amatur, quod propter se non amatur.

Quid est amor, nisi quædam vita, duo aliqua copulans,
vel copulare appetens: amãtẽ scilicet & quod amatur. Idẽ.

August.

Verus amor, nõ sentit amaritudinẽ sed dulcedinem: quia soror
amoris dulcedo, sicut soror odij est amaritudo. Idem. 13. confess.

Qui amat non laborat: omnis enim labor non amantibus con-
trarius est. Solus amor est, qui nomen difficultatis erubescit. Idẽ,
ibidem.

Nulla maior est ad amorem inuitatio, quam præuenire aman-
tem: & nimis durus est animus, qui si dilectionem nolebat impen
dere, nolit rependere. Idem de catech. rudi.

Hæc est perfecta iustitia, qua potius potiora, & minus minora
diligimus. Idem de vera relig.

Mens amore occupata sui iuris non est.

Bernar.

Non est præsentior spiritus noster vbi animat, quã vbi amat: ni
si forte magis putetur esse, vbi vinctus ex necessitate tenetur, quã
quo sponte & alacri fertur voluntate. Idem de præcep. & dispens.

Amor corporalis non verus amor est: sed imago potius, seu ma
gis à vero amore prolapsio. Diony. de di. no. cap. 4.

Dionys.

Amor est vis quædam commiscens: qua superiora prouident

Hieroth.

inferioribus: æqualia sibi mutuo sociantur: inferiora ad sublimiora conuertuntur. Hieroth. apud Dionysium.

Catullus. Difficile est longum subito deponere amorem.
Verg. Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?
Propert. Solus amor morbi non amat artificem.
Pli. Iuni. Nihil magis amorem incitat, quam carendi metus.
Ouid. Nox, & amor, vinumque nihil moderabile suadent,
Illa pudore vacat, liber amorque metu.
Aristot. Amatores facile aggrediuntur terribilia causa concupiscentiæ.
Quod cum maiore labore acquiritur magis diligitur. Idem.
Plato. Amore captus in proprio corpore mortus est, vixit in alieno.
Cicer. Sine studio & ardore quoddam amoris, in vita nihil quicquam sit egregium Cicero. 1. de orat.

COLLE. ¶ Sicut mistorum corporum motus naturam sequitur elementi prædominantis (quo fit, vt quædam deorsum quædam sursum ferantur:) ita plane motus & actiones nostræ, naturâ amoris in corde nostro dominantis sequuntur. Si enim amor Dei dominetur, omnes curas & cogitationes nostras ad Deũ traducit: si verò amor sui, velut tyrannus quidam obtineat principatum, similiter omnia, & diuina & humana, ad suum trahit commodum, & obliquium. Amor quippe voluntati dominatur: ipsamque cũ re amata congiutinat: voluntas verò cæteras post se vires animæ trahit. Hinc illud Augustini. Pondus meum, amor meus: quocunque feror, amore feror. In quibus verbis, amorem esse omnis motus nostri principium, aperte definit. Quo fit, vt tales animi nostri motus & affectus sint, qualis amor noster est: Itaque terrenorũ terrenos atque carnales: Dei verò atque cœlestium rerum cœlestes, atque diuinos faciat.

Amor in Deum.

Gregor. PRobatio sanctitatis, non est signa facere, sed vnumquemque se diligere. De Deo autem vera cognoscere, de proximo vero meliora, quam de semetipso sentire. Greg. in mor.

Per amorem Dei amor proximi gignitur: & per amorem proximi amor Dei nutritur. Gregor. vbi supra.

Minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in necessitate illius, etiã ea quæ sibi sunt necessaria partitur. Idem.

Sancti viri amando discunt, quod docendo proferunt. Grego. super Ezechi.

Ille in amore Dei maior est, qui ad eius amorem plurimos trahit. Greg. in hom.

Machina mentis vis amoris, quæ illam, & à mundo extrahit, & in alta tollit. Greg. vbi supra.

Charitas iam multiplicata, maioribus æstuat desiderijs ad vitã quò spiritus, etiam per cruciatus corporis anhelat peruenire. Desiderio enim sua vix capiens præ amore cœlestis patriæ, ipsas etiam pœnas amat: omne quod affligit, requiem putat: amarum omne dulce æstimat. Transire etiam per mortem appetit, vt plenius obtinere vitam possit. Greg. mor. lib. 7. c. 7.

Dilectio per timorem nascitur, sed crescendo in affectum permutatur. Greg. vbi supra. c. 11.

Fortis est vt mors dilectio: quia videlicet mentem quam semel cœperit, à delectatione mundi funditus occidit. Gregor. vbi supra. c. 12. *Cant. 8.*

Sæpe hostis callidus, cum imparatam mentem ad tollerantiam videt, quid ab ea maxime diligatur exquirit, & ibi scãdali laqueos inserit: vt quo magis res quæque diligitur, eò per eam facilius perturbetur. Greg. in mora.

Charitatis & pietatis miracula amate: quæ tanto securiora sunt, quantò & occultiora, & de quibus apud Deum, eo maior sit retributio, quo apud homines minor est gloria. Greg. in hom.

Non clarescit anima fulgore æternæ pulchritudinis, nisi prius hic arserit in officina charitatis. Gregor. moral. lib. 18. capit. 15. vide locum.

Gregor. super illud Iob. 28. Lapis solutus calore in æs vertitur, sic ait, Tunc cum cor durum & diuini amoris igne frigidum, eodẽ igne tangitur & liquatur, vt desideriorum æstu ardeat, qui prius insensibilis manebat. Ex quo ardore emollitur ad amorem, & roboratur ad operationem. mor. 18. c. 16.

Greg. super illo Ezec. 40. Mensus est thalamum vno calamo in longum, & vno calamo in latum, & inter thalamos quinque cubitos, sic ait, Qui sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda

in quibus animæ per amorem Sponso inuisibili iunguntur? Sic ergo vt eius desiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo sunt concupiscat, præsentis vitæ longitudinem pœnam deputet, exire festinet, & amoris amplexu in cœlestis Spōsi visione requiescere. Misitaque quæ iam talis est, nullam præsentis sæculi consolationem recipit: sed ad illam quam diligit, medullitus suspirat: feruet, anhelat, anxiatur. Vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris. Vnde & in Cāticis dicit, Vulnerata charitate ego sum. Mala autem est salus cordis, quæ dolorem huius vulneris nescit. Cum vero anhelare iam in cœlesti desiderio, & sentire vulnus amoris cœperit, fit anima salubrior ex vulnere, quę prius egrotabat ex salute. Hom. 15. super Ezechi.

Augustin. Psal. 85. Augustin. super illud, Lætifica animam serui tui, quoniam ad te Dñe animam meā leuaui, Recte inquit, admonet Christus animas sua, vt sursum corda habeant. Audiant ergo & faciant: leuent ad cœlum, quod male est in terra. Ibi enim non putrescit cor, si leuetur ad Deum. Frumentum si haberes in inferioribus, ne putresceret, leuares ad superiora: frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrescere? Stans in terra, in cœlo es, si diligas Deum. Non enim sic leuatur cor, quomodo leuatur corpus. Corpus vt leuetur, locum mutat, cor vt eleuetur, voluntatem mutat. Quoniā ad te Dñe animam meā leuaui. Aug. sup. Psal.

Hic, quod est aurum, non potest tibi esse argentum: quod est, non potest tibi esse panis: quod tibi lux est, non potest esse potus: Deus tuus totum tibi erit. Manducabis eum, ne esurias: bibes eum, ne sitias: illuminaberis ab eo, ne sis cœcus: fulcieris ab eo, ne deficias: posidebit te, totum integrum, totus integer. Angulus non ibi patieris, propter aliud, cū quo totū posidebis: totū habebis, totū & ille habebit: quia tu & ille vnū eritis. Aug. sup. Psal.

Quid tibi placet in sæculo? Quid est quod vis amare? Quodque corporeis sensibus conuerteris, occurrit tibi cælum, occurrit tibi terra. Quod amas in terra, terrenum est: Quod amas & in isto visibili, corporeum est. Vtrobiq; amas, & vtrobiq; laudas. Quomodo laudandus est ille, qui fecit ista quæ laudas? Iam ergo diu occupata vixisti, & desideriorum diuersitate verberata portas plagas sauciata: diuisa per amores multos, vbique inquieta, nusquam secura. Collige te ad te ipsam: quicquid tibi foris placebat, quæ

quem habeat authorem. Nihil melius in terra, verbi gratia quam hoc, & illud: aurum, argentum, animalia, arbores, amœnitates, totam terram cogita. Quid melius in cœlo, Sole, Luna, syderibus? totum cœlum cogita. Omnia ista simul bona valde, quia fecit Deus omnia bona valde. Vndique pulchritudo operis tibi commendat artificem. Miraris fabricam, ama fabricatorem. Nō ita occuperis in eo quod factum est, vt recedas ab illo qui fecit. Hæc enim quibus occuparis, sub te fecit: quia sub se ipso te fecit. Si hærebis superiori, calcabis inferiora: si autem recedas à superiore, ista tibi in supplicium conuertentur. Aug. super Psal. 145.

Quid mihi es? Miserere, vt loquar, Quid tibi sum ipse vt amari te iubeas à me, & nisi faciam, irascaris mihi, & mineris ingētes miserias? Hei mihi. Parua ne est ipsa miseria, si non amem te? August. confess. lib. 1. c. 5.

Scis ergo occultorū cognitor Deus, quoniā cœlo, terra, & omnibus quæ in ea sunt, tu mihi acceptior, tu mihi amabilior es, diligo eū te super cœlū & terrā, & cætera omnia, quæ in eis sunt, imo amore nominis tui, quæ trāsitoria sunt, proculdubio amanda non sunt. Amo te Deus meus amore magno, magisq; te amare cupio. Da mihi vt amē te semper quantum volo, quantum debeo, vt tu solus sis tota & omnis meditatio mea. Te meditor per dies sine cessatione: te sentiā per soporē in nocte: te alloquatur spiritus mea: tecum fabuletur mens mea. Fœlices, qui nihil aliud diligūt, nihil quærunt, nihil etiam cogitare dedicerunt. Fœlices, quorum spes tu solus es, & omne opus cor eorum oratio. Aug. in medi.

Immensus es Domine, & ideo sine mensura debes amari, & laudari ab ijs quos tuo pretioso sanguine redemisti. Amator hominū benignissime, clementissime Domine, & æquissime iudex, cui omne iudicium dedit Pater: discernis hoc rectum & iustum esse, vt filij huius seculi, noctis & tenebrarum præstantiori desiderio, virtute, atque studio diligant & quærant perituras diuitias, & fugitiuos honores, quàm nos serui tui diligamus te Deum nostrū, per quem facti & redempti sumus? Si enim homo hominem tanta diligit dilectione, vt alter alterum vix patiatur abesse: si Sponsa spōso tanto mentis conglutinatur ardore, vt præ magnitudine amoris nulla perfrui valeat requie, chari sui absentiam non sine magno mœrore ferens: qua ergo dilectione, quo studio quo feruore

anima

Universidad de Deusto
Biblioteca

anima quam sponsasti tibi fide & miserationibus, debet diligere te verum Deum, & pulchrum Sponsum: qui nos sic amasti, & saluasti, qui pro nobis tot, tanta, & talia fecisti? Augustinus in Meditatio.

Væh miseræ animæ, quæ Christum non quærit, nec amat, arida manet, & misera. Perdit quod viuit, qui Deum non diligit. Anima, quæ te non quærit, ac diligit, mundum diligit, peccatis seruit, vitijs subiecta est, nunquam quieta, nunquam secura est. Augustinus in Manuali.

Charitas vt perficiatur nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: cum ad perfectum venerit, quid dicit? Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Idem super. 1. cano. Ioh.

Mihi videtur quod diffinitio breuis & vera virtutis est, ordo amoris. Idem. de ciui. Dei.

In dilectione virtus non est, nisi diligere, quod diligendū est. Id eligere, prudētia est: nullis inde auerti molestijs, fortitudo est: nullis illecebris, temperantia est: nulla superbia, iustitia est. Quod autem eligamus, quod præcipue diligamus, nisi id quo nihil melius inuenimus? Hoc Deus est: cui si aliquid diligendo vel præponimus, vel æquamus, nos ipsos diligere nescimus. Idem in epist.

Minus Domine te amat, qui aliquid tecum amat, quod non propter te amat. O amor qui semper ardes, & nunquam extinguere, charitas Deus meus accende me. Continentiam iubes? da quod iubes & iube, quod vis. Idem in lib. confess.

Pondus non ad ima tantum est, sed ad locum suum. Ignis enim sursum tendit, deorsum lapis. Minus ordinata, inquieta sunt: ordinantur, & quiescunt. Pondus meum, amor meus: eo feror quoque feror. Idem ibidem.

Charitas in aduersitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentationibus tutissima, in hospitalitate latissima, inter veros fratres lætissima, inter falsos patientissima. Idem de laude charitatis.

Charitas inter opprobria secura est, inter odia benefica, inter iras placida, inter insidias innocens, in iniquitate gemens, in veritate respirans, in virtute congratulans. Idem ibidem.

Non melius, neque decētius, quā per dilectionē repēdi potest quod

quod per dilectionem datum est. Idem in medita.

Illas quatuor virtutes, quarum ita in mentibus vis, vt nomina in ore sunt omnium, sic etiam diffinire non dubitem: vt temperātia sit amor integrum se prębens ei quod amatur. Fortitudo, amor facilè tolerans omnia propter id quod amatur. Iustitia, amor solo amato seruiens, & propterea recte dominans. Prudentia, amor ea à quibus adiuuatur, ab eis quib. impeditur, sagaciter eligēs. Idē de mor. Eccl.

Recta voluntas est bonus amor, & voluntas peruersa, malus amor. Amor ergo inhians habere quod amatur, cupiditas est. Id autem habens, eoque fruens, lætitia est. Fugiens, quod ei aduersatur, timor est: idque si acciderit sentiens, tristitia est. Proinde mala sunt ista, si malus est amor: bona, si bonus. Idem de ciuitate Dei.

Apud nos iuxta scripturas, sanamque doctrinam ciues sanctæ ciuitatis Dei in huius vitæ peregrinatione secundum Deum viuentes, metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque: & quia rectus est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent. Idem ibidem.

Tanta est charitatis virtus, vt etiam Prophetia, & martyrium sine illa nihil esse credantur. Idem.

Sordes animi sunt amor quarumlibet rerum præter animum, & Deum, à quibus sordibus quāto quisque est purgatior, tantò verius & facilius intuetur. Idem de vtili. cred.

Duas ciuitates, duo faciunt amores. Hierusalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor sæculi. Interroget igitur se vnusquisque quid amet, & inueniet, vnde sit ciuis. Idem super psal. 64.

Ad Deum qui vbique præsens est, vbique totus, non pedibus licet ire, sed moribus. Mores autem nostri non ex eo quod quisque nouit, sed ex eo quod diligit, diiudicari solent: nec faciunt bonos vel malos mores, nisi boni, vel mali sint amores. Idē in Epist. ad Macedo.

O si possemus incitare homines, & cum ipsis pariter excitari, vt tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis. Idem de doctrina Christia.

Scriptura & creatura, ad hoc sunt, vt ipse quæratur, ipse diligatur qui ipsam creauit, & illam inspirauit. Idem, 2. de Trinit.

Hæc

Hæc scientia nihil præcipit, nisi charitatem: nihil culpat, nisi cupiditatẽ. Quicquid ergo ad hoc pertinet, proprium eius est. Idẽ in de doctrina Christiana.

Radix omnium bonorum est charitas, & radix omnium malorum est cupiditas: simul ambæ esse non possunt: quia nisi vna radicitus euulsa fuerit, alia plantari non potest: sine causa aliquis conatur ramos incidere, si radicem non contendit euellere. Idem in mil. 7. super Ioan.

Dilectio sola discernit inter filios Dei, & filios Diaboli. Signe se omnes signo crucis: respondeant omnes amen: cantent omnes alleluia: baptizentur omnes, intrent ecclesias, impleant parietes filicarum, non discernuntur filij Dei à filijs Diaboli, nisi charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo.

Magna hominis miseria cum illo non esse, sine quo non potest esse. Et tamen si eius non meminit, nec diligit, cum illo non est. Idem de Trinit.

Deo nos fides excitat, spes erigit, charitas iungit. Idẽ in

Bernar. Vide quo modo, imo quam sine modo à nobis Deus amatur, qui prior ipse dilexit nos, tantus & tantum, & gratis tantillos & tales. Bernar. de diligendo Deo.

Non sine præmio diligitur Deus: & si absque præmij intuitu diligendus: Vacua namque vera charitas esse non potest: nec amen mercenaria est: quippe nõ quærit quę sua sunt: affectus enim amoris non est contractus venditionis. Idem ibidem.

Seruite in charitate illa, quæ timorem expellit, labores nõ ... tit, meritum non intuetur, præmium non requirit, & tamen ... omnibus vrget. Idem de præcepto, & dis.

Mens quam semel affecerit charitas, sui iuris esse non sinit ... metuit quod nescit, dolet quod non oportet, solicitatur plusquam ... voluerit, & vnde noluerit. Idem in Epist.

Sapientia est Deus: & vult amari non solum dulciter sed & ... pienter: alioqui facillime zelo tuo spiritus illudet erroris, si ... tiam negligas. Non enim habet callidus hostis machinamentum ... efficacius ad tollendam de corde dilectionem, quàm si efficere ... posit, vt in ea incaute, & non cum ratione ambuletur. Idem ... Cant. 30.

Non potest capere ignitum eloquiũ frigidũ pectus: quomodo ...

enim Græcè loquentem non intelliget, qui græcam linguam nõ nouit: nec latine loquentem, qui latinus non est: & ita de cæteris: Sic lingua amoris ei qui non amat, barbara erit: erit inquam, sicut æs sonans, & cymbalum tinniens. Idem in sermo.

O iugũ sancti amoris, quàm dulciter capis, gloriose illaqueas, suauiter premis, delectabiliter oneras, fortiter stringis, prudenter erudis. O fœlix amor, ex quo oritur strenuitas morum, puritas intentionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, operũ claritas, virtutum fœcunditas, meritorum dignitas, præmiorum sublimitas. Idem lib. de diligendo Deum.

Vultis à me audire, quare & quomodo diligendus est Deus? & ego dico, quod causa diligendi Deum, Deus est: modus sine modo diligere. Ob duplicem causam dico Deum propter se diligendum, vel quia nihil iustius, vel quia nihil fructuosius diligi potest. Idem lib. de amore Dei.

Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur, currimus post te Domine Iesu: audientes quod non spernas pauperem, peccatorem non abhorreas. Non horruisti confitentem latronẽ, non lachrymantem peccatricem, non Chananęam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in teloneo, nõ supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odorem horum vnguentorum currimus. Idem super Canti.

O bona mater charitas: quæ siue foueat infirmos, siue exerceat proiectos, siue arguat inquietos diuersis diuersa exhibens, sicut filios diligit vniuersos: Cum te arguit, mitis est, cum blãditur, simplex est: pie solet sæuire, sine dolore mulcere, patienter nouit irasci, humiliter indignari. Idem in Epist.

Dignus plane est morte, qui tibi Christe recusat viuere: & qui tibi non sapit desipit: & qui curat esse nisi propter te, pro nihilo est, & nihil est. Propter te ipsum Deus fecisti omnia: & qui esse vult sibi, & non tibi, nihil esse incipit inter omnia. Idem super Canti.

Super illud Psalmi, Quid retribuam Domino, &c. Quando ignorabam, me instruxit: quando errabam me reduxit: quando peccabam me correxit: quando steti, me tenuit: quando cecidi, me erexit: quando iui, me duxit: quando veni ad ipsum me suscepit:

nec

nec pro his omnibus quid rependam habeo, nisi tantum, vt diligam. Non enim melius, nec decentius, quàm per dilectionem impendi potest, quod per dilectionem datum est. Idem vbi supra.

Dicit fides. Parata sunt magna, & inexcogitabilia à Deo fidelibus suis. Dicit spes, Mihi illa seruantur. Sed charitas ait. Currotius ad illa. Idem super, Qui habitat.

Lactan. In cæteris quidem rebus laudatur mediocritas: in amore vero qui plurimum habuerit, is Deo charior fit.

Ricard. Amor est dulcedo saporis intimi: & quanto ardentius amat, tanto suauius gustat. Cingulum, quo cingitur amor est gaudium spei: quia vbi est amor, ibi est spes, ibi gaudium: vbi spiritus amor, ibi spirituale gaudium.

Beda. Verus amor veritatem amat, in veritate iudicat, pro veritate tat, cum veritate opera consummat. Beda super Lucam.

Rabanus. Si vis perfectè purgari à vitijs, inquantum prævales accende in te ignem diuini amoris: Si dulcedinem diuini amoris perfecte gustaueris, de temporali dulcedine non curabis. Rabanus sermone.

Amor diuinus est ignis, lux, mel, vinum, sol. Ignis in medicine, purificans mentem à sordibus. Lux est in oratione mentem radians claritate virtutum. Mel est in gratiarum actione, mentem dulcorans dulcedine diuinorum beneficiorum. Vinum est in contemplatione, mentem inebrians suaui & iucunda delectatione. Sol est in æterna beatitudine, mentem clarificans serenissimo lumine, & suauissimo calore: mentem exhilarans ineffabili gaudio & perenni iubilatione. Idem in sermo.

Ioã. Cass. Principium nostræ salutis sapientiæque, timor Domini est. De timore Domini nascitur compunctio salutaris. De compunctione cordis procedit abrenuntiatio, id est nuditas, & contemptus omnium facultatum. De nuditate humilitas procreatur. De humilitate mortificatio voluntatum generatur. De voluntatum mortificatione extirpantur, atque marcescunt vniuersa vitia. Vitiorum expulsione virtutes fructificant, atque succrescunt. Virtutum postulatione puritas cordis acquiritur. Per cordis puritatem Apostolicæ charitatis perfectio possidetur. Cassia. de institutione monachorum lib. 4.

Euseb. Emiss. Ecce quid à te requirit immensa illa pietas, quod facile [illegible]

implere nuda paupertas, defecta mediocritas, indocta simplicitas. Non per multas distraheris ambages, nec duris difficultatibus occupandus, inuolueris: quod à te, & pro te reposcitur, intra te est: id est oris famulatus, & cordis affectus. In anima ergo tua reposuit omnia animæ tuæ præsidia Deus tuus: vt vnde peccatum egrediatur, inde & peccati medicina petatur. Quàm vicinum remedium, quàm salubre consilium! De hoc sine dubio legimus per Prophetam: Prope est (inquit) in ore tuo, & in corde tuo. Ense. Emiss. homil. 2. de symbolo.

Nihil durum, nihil amarum, nihil graue, nihil læthale computat amor verus: Quod ferrum, quæ vulnera, quæ pœna, quæ mortes amorem prævalent separare perfectum? Amor est impenetrabilis lorica: respuit iacula, gladium excutit, periculis insultat, mortem irridet: si amor est, vincit omnia. Ama ergo ô homo Deum: ama totus, vt possis omnia sine labore vincere & delere peccata. Tenera militiæ & delicati conflictus est, amore solo de cunctis criminibus reportare victoriam. Petr. Raue. *Pet. Raue.*

Nescio quid maius (ô charitas) in laude tua dicere possum: quam vt Deum de cœlo traheres, & hominem de terra ad cœlum eleuares: Magna virtus tua: vt per te vsque ad hoc humiliaretur Deus, & vsque ad hoc exaltaretur homo. Hugo. de laude charitatis. *Hugo.*

Dura ibi necessitate non seruitur, vbi diligitur, quod iubetur. Leo Papa. *Leo Papa.*

Discamus Christo nihil omnino præponere, quia nec nobis quicquam ille præposuit. Cypria. de oratione Dominica. *Cypria.*

¶ Qui diligit, legem implenit. Summa itaque totius diuinæ legis in dilectione sita est. Ait autem Aristot. 8. ethi. quod ex defectu charitatis orta est iustitiæ necessitas. Charitas enim non permittit ea mala quibus vitandis iustitia instituta est, videlicet, rapinas, adulteria, homicidia, & cæteratraq; si vera inter nos charitas esset, iustitia hæc necessaria non esset. Cum enim charitatis sit alterum se per amorem vnire, & vnum cum illo fieri, ac proinde illum tanquam se diligere: sicut nemo sibi nocet, ita alteri non nocebit. Ideo Christus remp. suam hac vna legis amore stabiliuit atque fundauit: hoc enim generale aduersus omnia vitia propugnaculũ [illegible] COLLE. *Rom.* 13.

Universidad de Deusto Biblioteca

Esdr. 9. erat. Huius vnitatis illustrissimum exemplum habemus in Esdr[illegible] hic enim vir sanctus aliena peccata ita sua esse ducebat, ita de[illegible] bat, ac si ipse ea admisisset. Denique ita propter ea verecund[illegible] tur, vt non auderet, nec oculos ad cœlum leuare.

Cum duplex sit amor Dei naturalis, videlicet & supernat[illegible] lis, siue gratuitus: cum amorem Dei in nobis aliqua ratione [illegible] timus, dubitari merito potest, an is naturalis sit, an supernat[illegible] lis: habent enim duo hi amores inter se similitudinem qu[illegible] Quare, sicut difficile est inter duos eiusdem capitis capillos [illegible] men agnoscere, ita inter hos duos amores, cum vterque [illegible] amor sit. Ricardus autem tribulatione superueniente, id [illegible] me declarare asserit, Iuxta illud Apostol. Tribulatio patien[illegible] Rom. 5. operatur, patientia vero probationem &c. Itaque nemo [illegible] suis orationibus, spiritualibusque studijs, sensibilique Dei [illegible] re blandiatur: donec superueniente insigni aliqua tribula[illegible] firmius aliquod argumentum habeat. Atque hæc est præ[illegible] causa, cur viri sancti in tribulationibus glorientur: qu[illegible] rum tolerantia, Dei amicitiam hoc tam illustri indi[illegible] babilius colligunt. Vnde quemadmodum mulier pro[illegible] dissima instante hora partus cruciatur simul & gaudet [illegible] pter filium quem desiderat: ita viri Sancti quanuis eos [illegible] latio torqueat, probationis tamen indicium vehementer [illegible] ctat.

Tres præcipue gradus D. Thomas in charitate designat [illegible] mus, atque infimus est, nõ admittere aliquid charitati contr[illegible] quale esset creatori creaturam præferre. Secundus est, dil[illegible] ter, ad tollenda omnia amoris impedimenta niti, siue pe[illegible] sint, siue quæcunque alia: vt curarum & negotiorum m[illegible] tudo. Tertius est, actualis & continuus amor: qui alias [illegible] uus amor dicitur, & beatorum amorem suo modo imitari [illegible] natur.

Indicium veræ charitatis carnalium affectuum mortifi[illegible] tio est. Ignis enim effectus est, contrarias sibi qualitates [illegible] re: quod facile fumus indicat viridantium lignorum in ignem [illegible] coniectorum. Quare si in te ignis charitatis ardet, fumare [illegible] que debes: hoc est, contrarias huic igni affectiones ex ani[illegible] tuo velut euaporare. Vnde sicut ignem fere semper fumus [illegible] sequitur

equitur, ita charitatem, terrenorum affectuum expulsio. Quod plane indicat fumus ille montis Synai, qui totus plane fumabat, quia in igne Dominus in illum descenderat. Fumum enim hunc mysterio & significatione vacare, quis credat? Quid autem aliud commodius significare possit, quàm ignem diuinæ charitatis, vbicunque sit, fumare: hoc est, affectus sibi repugnantes ab anima pellere? Quos qui pellere non contendit, absque dubio hoc cœlesti igne non æstuat.

Alia est charitas imperfectorum, alia perfectorum: quæ perfectorum est, fere non datur, nisi in omni genere virtutum exercitatis. Sicut enim rationalis anima non infunditur, nisi corpusculo organis suis distincto, ac formato, vt habeat organa, quibus officijs suis funguntur: ita cum perfecta charitas maxime operosa sit, non datur nisi animæ virtutum habitibus perfecte instructæ & ornatæ: quo videlicet habeat instrumenta, quibus vim suam exercere possit. Hoc fere ita fit, nisi quando aliter diuina bonitas & sapientia ordinat. Facile enim est in oculis Domini subito honestare pauperem. Eccl. 12.

Meliora sunt vbera tua vino. Pro hoc alij legunt, meliores sunt amores tui vino: in viro enim minus proprie vbera laudantur. Cant. 1. Amor autem merito vino comparatur. Vinum enim cor hominis lætificat, incendit, roborat, mentemque alienat. Diuini autem amoris proprium est, animum lætificare. Idem quoque incendit: quia nimirum in bonorum operum studio homines ardere facit: & ita ardere, vt aquæ multæ non extinguant charitatem, & flumina non operiant illam. Idem etiam mente contra aduersa munit ac roborat. Quid enim imbelles aues, & infirma etiam animalia pro tuendis pullis, quos ardenter amant, non aggrediuntur? Fortis enim est, vt mors dilectio. Quod martyrum exempla declarant, quos nulla tormenta à charitate Christi separare potuerunt: Amorem enim vitæ, Christi amore vicerunt. Idem etiam hominis mentem inebriando alienat, & in Deum rapit: quod illa Apostoli verba significant, Siue mente excedimus Deo, siue sobrij simus vobis. Est tamen latum inter vtramque ebrietatem discrimen: quia vinum quidem alienat hominis dignitatem, deiiciendo eum infrà se; amor autem Dei eleuando illum supra se, & diuinæ Cant. 8.

menti coniungendo. Sic enim aqua dum igni admota, ignem in se concipit, contra naturam suam more ignis sursum fertur. Sic igitur per amorem Dei homo à se deficiens, mirabiliter in Deum quodammodo transit. Qua dignitate quid præstantius? quid diuinius? Quid enim illa mente fœlicius, quæ se ipsam deserit, & extra se rapitur, vt omni vinculo soluta, facilius in cœlum euolet, ac possit opes diuinas acrius & acutius intueri? Deserit enim se mens quodammodo dum sibi diffidit, dum nihil in se ponit, dum nihil ingenio suo, sed omnia Dei lege moderatur: dum postremo omnibus opibus humanis interdum destitui atque nudari cupit, vt diuinis multo clarius & magnificentius illustretur. Sic fit, vt cœlestium rerum cupiditate non terram modò deserat, nec tantum à se à corporis contagio seiungat, omnesque sensus corporis aspernetur: verum etiam à se ipsa discedat, vt multo liberius aspectui diuinæ pulchritudinis, quoad fas est in hac vita, iucúdissime perfruatur.

Cum omnes diligendi rationes & causæ (quas in creaturis inuenimus) in vno Deo infinitis partibus excellentius reperiantur, quæri merito potest, cur tam multi homines in quarumdã creaturarum amore ita exardescant, vt pene insaniant: in tãtæ pulchritudinis amore adeo frigeant? Ad hoc forsitã aliquis dicet, in amore creaturarum conuenientiam quãdam, & proportionem, vnius rei ad alteram inuenirr: vt viri ad vxorem, & vxoris ad virum. Ex hac autem conuenientia vehementem hunc ardorem oriri: cum vnaquæque natura quod sibi conueniens est, & cum quo maxime cohæret, sitienter appetit: quod in Deum cadere non videtur: cum spiritus purissimus & altissimus sit, infinitis partibus naturam superat humanam. Hæc ratio apud eos valet qui in homine nihil nisi corpus spectant, at qui animum (qui præcipua eius pars est) intuentur, nihil nec in cœlo, nec in terra inuenient, quod cũ animo nostri natura ita cohæreat, quam diuina mens: cum is, ad fruendum Deo conditus sit, atque vt diuinitatis ipsius esset velut quoddam receptaculum, in hoc à summo illo conditore fabricatum. Cuius rei illud abunde magnum argumentum est, quod nullius creaturæ, imo nec omnium creaturarum possessione, sed solius Dei fruitione & possessione mens hominis quiescere, & satiari potest. In ea igitur in hoc solo bono & in nullo alio quiescit, ad hoc ergo vnum

vnum fruendum condita est.

Venditus est Dominus triginta argenteis, hoc est, quatuor, vel quinque aureis: emit verò nos sanguine suo. Quam vili se pretio tradidit, & quam caro nos pretio redemit: quanti nos fecit, quam parui vero se ipsum pro nobis æstimauit?

Vera est illa sententia, Qui vere amat, præter vnum amare non potest. Hoc autem se præstare Propheta docet, cùm ait. Quid mihi est in cœlo? & à te quid volui super terrã? &c. Hinc Glossa quędam, Dum inquit vir Sanctus canit infinitam Dei bonitatem erga se, incredibile eius amore exardescens, emittit has voces: Quis mihi placeat in cœlo præter te? quem ego in terris amem, colam, suspiciam præter te? Certè reliqua omnia mihi sordent: te vnum ego amplector: te vnum opto, te vnum suspiro atque ardeo: qui vnus es amandus, & colendus & toto animo desiderandus. Tabescit desiderio tui animus & corpus meum: tu Domine vis, & roboratur es mentis meæ: tu opes, tu copiæ, & sempiterna hæreditas mea.

Veri amoris argumentum dilectæ rei cogitatio est, dicente Domino, Vbi est thesaurus tuus: hoc est, id quod maxime diligis, & maximo in pretio habes, ibi est & cor tuum: hoc est, cogitatio cordis tui. Hinc illud, Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. Rursumque. Quomodo, siue alias. Quam dilexi legem tuam Domine? Tota die meditatio mea est. Vere enim ab Aristotele dictum est, Vnicuique concupiscenti delectabile est ea cogitare quæ concupiscit. *Matt. 6.* *Psal. 118.*

Eo vsque in quibusdam Dei amicis procedit charitatis vis, vt totam animam post se absorbeat, liquefaciat, & in extasim rapiat. Quod Sponsa in Canticis significauit, cum ait. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Constat amantes interdum præ amoris excessu tam grauiter languere, vt nec cibum, aut somnum capere valeant: atque ita macie conficiantur & contabescant. Quod Amoni Thamar sororem depereunti contigisse legimus. Hinc sumpta comparatione ex eo quod in amore carnali ad sensum euenire nonnunquam cernitur, Sponsa ad exprimendum singularem amoris sui affectum, lãguere se dicit amore: atque ob hoc, quasi à circunstantibus puellis postulat fulciri, siue confirmari odoriferis floribus, odoriferisque pomis, vt eorũ odore recrea- *Cant. 2.* *2. Reg. 13.*

Universidad de Deusto Biblioteca

ta sustentetur, ne prorsus à sensu & vita deficiat. Lãguor autẽ iste, cuius hic Sponsa meminit, tunc in anima fideli inuenitur, quãdo sic tota in Sponsi amorem fertur, & quasi liquefacta resoluitur, vt sui prorsus oblita, quid de se agatur nesciat: & ad omnia quæ hic inferne aguntur, quasi stupida & insensibilis iaceat, vt nec videre aliud possit, aut velit, nec audire, nec gustare, nisi suũ dilectum. Qui etiam languor amoris in sequẽtibus per liquefactionem animæ videtur significari, dicente eadem Sponsa, Anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus est, cum post longam absentiam & vehemens desiderium faciem vident, aut vocem audiunt Sponsi præsentis. Per flores autem, & mala quibus Sponsa nostra fulcitur debet & stipari, cum languet amore, recte odorifera illa, saluberrimaque dicta, & facta Domini nostri, intelligimus, vt ipsius verba mellitissima floribus, facta autem & opera præclara fructibus comparemus. His enim floribus, ac fructibus in suo languore Sponsa Ecclesia fulcitur, stipatur, reficitur, sustentatur, & roboratur, ne prorsus deficiat donec tempus adueniat, quo facie ad faciem Sponsum videat, & ore ad os eundem alloquatur, quemadmodum Sponsa dum amore Sponsi absentis lãguet, illius verbis & promissis, literisque, & munusculis, quæ apud se tenet, interim se consolatur, quasi fastidium redimens, & tempus fallens, donec ipsius fruatur præsentia.

Cant. 5.

Pro eo, quod nos legimus, Quam pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea Sponsa: pulchriora sunt vbera tua vino, & odor vestis o.a. alij legunt, Quam pulchri sunt amores tui. Ex quibus verbis intelligimus, quàm sit grata, & iucunda cœlesti Sponso vinum dilectionis: quam ille vino, hoc est, omnibus alijs delicijs & omnibus merito præfert. Odorem autem vestimentorum eius, quem omnia aromata esse ait. Quibus verbis quam grata Deo præclara virtutum officia sint, quæ charitatem ipsam consequuntur, aperte designat.

Canti. 4.

Cum amoris obiectum & incitamentum sit pulchrum sicut voluntatis bonum, ideo quisquis ad cœlestis Sponsi amorem aspirat, inęstimabilem eius pulchritudinem animo sæpe multumque versare debet. Hanc enim de causa magnam sermonis partem in libro Canticorum Sponsa in laudibus & commẽdatione pulchritudinis Sponsi sui cõsumit: quo illum & sibi, & omnibus maximè

amabilem ostendat. Vnde est illud, Sicut malus inter ligna Syluarum, sic dilectus meus inter filios. Solus enim ille innocens, solus sine peccato: solus inter mortuos liber. Licet enim per eius gratiam multi verè iusti & boni sint, ad ipsum tamen comparati, vix hoc nomen tueri possunt. De eius quoque pulchritudine sunt illa eiusdem Sponsæ verba, Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus, &c. De cuius pulchritudine disserit Psalmus. 44. cuius sunt illa verba, Speciosus forma præ filijs hominum: diffusa est gratia in labijs tuis, &c. Quid enim tam pulchrum, tam elegans, tamve formosum, quàm Iesus Christus: qui ab omni labe peccati purissimus, & omnibus virtutum numeris absolutissimus fuit? Quæ species tam amabilis, tam suauis, & iucunda, quàm huius mansuetissimi regis aspectus? qui neminem pœnitentem, quanuis improbum, & impium aspernatur, atque adeo omnes laborantes & afflictos in suum sinum vltio vocat, dulcissimis verbis, eos ad hunc modum appellans: Venite ad me omnes qui laboratis, & grauati estis, & ego reficiam, hoc est, recreabo vos? Nec speciem solum, sed etiam verba commendat Propheta, cum ait, Diffusa est gratia in labijs tuis. Quo minus mirandum est, si toties populus in doctrina Domini admiraretur: adeo vt hostium suorum quidam qui ad illum capiendum venerant, doctrinæ eius suauitate stupefacti, vacui ad principes suos redirent dicentes, Nunquam sic locutus est homo. Sponsa quoque hanc eandem sermonis & doctrinæ gratiam sub consuetis metaphoris suis cõmendat, cum ait. Genæ illius, sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentarijs: guttur illius suauissimum & totus desiderabilis. Postquàm enim cæteras corporis eius partes commendasset, hanc veluti coronidem laudibus eius affixit. Genarum autem nomine sacra eloquia, & Scripturas sanctas intelligi volunt: Sicut enim homo ex facie: ita Christus ex scripturis & verbis suis agnoscitur. Vnde ipse ait, Scrutamini scripturas: quoniam illæ sunt quæ testimonium perhibent de me. Hæ igitur Scripturæ verè areolæ sunt aromatum: quoniam singula Christi verba mira deuotione, & suauitate super aromata cuncta fragrant. ¶ Vnde consequens est quod deinde sequitur, Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis, Gutture autem Sponsi dulcissima eius verba intelligi apertum est. Post quam tãdem cõmendationẽ subdit

Canti. 2.

Canti. 1.

Matt. 11.

Ioan. 7.

Canti. 5.

Ioan. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sponsa. Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Hie-
rusalem: hoc est, non solum ego diligo eum, sed ipse quoque vi-
cissim, cum talis ac tantus sit, abiectam me, & vilem, talique ama-
tore indignam, familiari amicitiæ amore diligere non dedigna-
tur. Quod quidem in illo summæ dignationis beneficium, in me
vero summæ dignitatis indicium est. Vtinam quicunque has tan-
tas cœlestis huius Sponsi laudes agnoscimus, in eius pariter cum
Sponsa amorem exardescamus: & quæ deinde verba sequuntur,
ex toto corde proferamus. Quo abijt dilectus tuus ô pulcherrime
mulierum? quo declinauit dilectus tuus, & quęremus eum tecum?
Quod proinde est ac si diceret. Hæc tanta Sponsi tui pulchritudo,
quam commemorasti, effecit, vt nos quoque simili dilectionis ia-
culo vulnerati, tecum illum quæramus.

Charitatem in pijs hominibus præcipue vigere, declarant illa
Canti. 7. Sponsi verba: quibus Sponsam commendat, dicens, Caput tuum
sicut Carmelus: comæ capitis tui, sicut purpura regis, siue regia
Capillorum autem nomine (qui à capite profluunt & nutriuntur
sicut à vite palmites) fideles qui à Christo capite vitam trahunt
intelligi notissimum est. Hos autem regiæ purpuræ cōparat pro-
pter ardorem charitatis, qui in eis maxime viget, & in cunctis co-
1. Cor. 16 rum actionibus cernitur: iuxta illud Apostoli, Omnia vestra in
charitate fiant.

Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum. Cant. 8. His
verbis veræ charitatis natura describitur. Primum enim bonis op-
ribus coniuncta esse debet: sicut flamma igni coniuncta est: Amor
Matt. 5. enim Dei non est otiosus: operatur enim magna si est, &c. Deinde
de etiam fulgere ita debet, vt illud impleat quod Dominus ait:
Sic luceat lux vestra coram hominibus, &c. Vera enim charitas
sibi ardet, & proximis lucet: non enim lucris suis contenta est,
nisi alios etiam lucrifecerit Christo. Flammarum etiam nomine
sancta desideria intelligimus: quæ eandem charitatem conse-
quuntur: quæ nimirum sanctorum desideriorum (sicut ignis fla-
marum) feracissima est. His ergo tribus notis vera charitas à ficta
discernitur.

Dignitatem & pretium charitatis non obscure illa Cant. 8. ver-
ba designant, Si dederit homo omnem substantiam domus suæ
pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Huc autem pertinent
laudes

laudes omnes, quæ frequentissime in libris Salomonis Sapientiæ
tribuuntur: quæ fere idem, quod charitas est: vel eidem indiui-
dua societate coniuncta, Quales sunt illæ, Et præposui illam reg- Sapien. 7.
nis, & sedibus: & diuitias nihil esse dixi in comparatione il-
lius, & quæ sequuntur. Cuius etiam miræ laudes in libro Iob. 28.
habentur.

Hoc etiam charitatis virtus promeretur, vt secretorum Domi
ni particeps sit. Sic enim Dominus ad discipulos ait, Iam non di- Ioan. 15.
cam vos seruos, sed amicos: quia omnia. q. a. a. p. m. n. f. v. Hinc
Dominus cum ad Sodomitas vastandos procederet, Num inquit, Gene. 18.
celare potero Abraham quæ gesturus sum, &c. Velut enim in-
dignum esse ducebat, & cōtra leges amicitiæ fieri putabat si quid-
quam amicum celaret. Vnde quasi nouum quiddam & insolitum
miratur Eliseus quòd mors filij hospitæ suæ non fuerit ei à Do- 4. Re. 14.
mino præmonstrata. Denique pro eo quod nos legimus, Fir- Psal. 24.
mamentum est Dominus timentibus eum: Hiero. ex Hebr. ver-
tit, Secretum Domini timentibus eū, & testamentum s. v. m. i.

Magna est veræ & germanæ charitatis potentia Iacobo vide- Gen. 19.
bātur anni pauci præ amoris magnitudine: & Sichem filius Emor
amore Dinæ incensus, circuncisionis cauterium, & grauissimum
huius vulneris dolorem non recusauit: Neque hoc contentus,
parentem quoque senem, & vniuersum populum ad hoc impulit,
vt eundem subirent cruciatum. Neque vero hanc adeo iniquam
conditionem grauiter, & moleste iuuenis tulit. Ait enim Scriptu-
ra, Neque distulit adolescens, quin statim quod petebatur, exple- Gen. 34.
ret: amabat enim puellam valde, &c. O si charitas Dei in pectore
nostro ita flagraret, quàm leue, ac suaue nobis mandatorū ipsius
iugum efficeretur. Hoc argumento credibilia fiunt, quæ de san-
ctorum Martyrum mirabili constantia deque sanctorum Cōfesso
rū vigilijs, Ieiunijs, & continuis laboribus, deque eorundem men
tis excessu & alienatione prædicantur. Si enim tātum potuit vnius
puellę pulchritudo, quæ vel morbo vel ætate marcessit, quid im-
mensa illa & infinita pulchritudo efficiet, quādo illā Dñs (quāuis
in speculo & enigmate) fidelibus amicis suis velut spectādā propo
nitur, quādo demū Saluator implet illud quod promisit, Qui dili
git me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo
ei me ipsum?

Non hoc tantum exigit Dominus, vt illum diligamus, sed vt illum toto corde tota mente & cætera diligamus: ac illud etiam, ne creaturis nimio amore (qui nos ab eius dilectione diuellere possit) hæreamus. Hoc autem indicant illa Mosis verba, Dominus zelotes nomen eius: Deus est æmulator. Quia vero res ab eo quod in eis præcipuum est denominantur, apparet, sane hoc maxime in Deo obseruandum, à quo ipse zelotis nomen accepit. Zelotypus autē amor omnem alium amorem reformidat, ne quod alteri tribuitur, sibi adimatur. Hic autem zelus tantum apud eum valuit, vt propter homines homo fieret, quo totum eorum amorem à creaturis auulsum, sibi vni vendicaret. Sic enim ait Propheta. Zelus Domini exercituum faciet hæc.

Exod. 34.

Ex odio, & cōtēptu sui poterit quisque iudicare de amore noi. Cū amor Dei ad contēptū vsque sui peruenies supernā Hierusalē ædificet. Hæc enim duo sicut lux, & tenebræ, dies, & nox, sibi inuicē aduersantur, ideo simul in eodē subiecto esse nō possunt. Dum cū Sol hic diem efficiens est supra nos, nox iacet infra nos. Vbi vero nox est supra nos, iacet vtique iustitiæ Sol infra nos. Deniq; sicut in bilance contingit, vt altera eleuata, altera deprimatur: ita plane in vtriusque huius amoris, sui videlicet, atque Dei bilance contingit, & cætera. Nemo ergo sibi amare se Deum persuadeat, qui non ad sanctum sui odium, ac contemptum peruenit.

Omnis adeps, siue qui adhæret renūculis, siue qui vitalia operit, Dño semper offertur, & sacro altaris igne crematur. Sic enim legimus, Omnis adeps Dñi erit iure perpetuo. Quid autem hoc aliud est, nisi quod omnia interiora nostra suo sibi iure à nobis Dñs requirit? Hæc autē Dño offerebat Propheta, cū diceret, Fodic anima mea Dño, & omnia interiora mea nomē sanctum eius. Hæc ergo interiora nostra sacro dilectionis igne ardere debent. Quod si hoc igne non arserint, superest, vt talia permaneant, qualia eorū, de quibus scriptum est, Prodijt, quasi ex adipe iniquitas eorū. Quæ quidē verba, partim impiorū mētem carnis illecebris obtusam designant, partim vim, & impetū quo præcipites in malum ferūtur. Hoc est enim, quod ait, Prodijt, quasi ex adipe iniquitas eorum.

Leuit. 3. *Psal.* 102. *Psal.* 72.

Quemadmodū Dido, vbi Æneæ amore capta est, omnem regni curā abiecit, sicut Vergilius ait. Non cæptæ assurgunt vrbes, non

arma iuuentus, exercet, &c. Pendēt opera interrupta, &c. ita vbi diuini amoris igne tota mens occupata & incensa est, omnia quæ mundi sunt, obliuiscitur, nihilque ante eius oculos, diu noctuque nisi solus Deus obuersatur. Sic illa de qua dictum est, Æneasque oculis semper vigilātibus hæret, Æneamque animo noxque dieſque refert. Inter varios amores diuini gradus vnitiuum amorē ponunt. Quod sit autē huius vnitiui amoris officiū hoc exēplo carnalis amoris pij homines facile intelligent. Talē autē amorē D. Aug. à Dño petebat, cū diceret. Te mediter per dies sine cessatione, te lentiā per soporem in nocte. Fœlices qui nihil aliud diligūt, nihil quærūt, nihil etiā cogitare didicerunt. Fœlices quorum spes tu solus es, & omne opus eorū oratio. Aug. in Medita. Huius vero rei gratia fortis esse dicitur vt mors dilectio: quæ vbi mentē occupauit, ad omnia alia velut mortuam & insensibilem efficit.

Cant. 8.

Zelus honoris Dei.

APud misericordem iudicem nequaquam sine venia culpa relinquitur, eum per feruorem zeli ex eius amore peccatur. Greg. in mor. *Gregor.*

Zeli iram, quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter supernæ vltionis excitauit. Greg. in mor.

Nullum omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale est zelus animarum. Greg. super Ezech.

Qui errantem non corripuerit, de negligentia iudicabitur: qui autē clā pro eo, non orauerit de pernicie, cōdēnabitur. Aug. in ser. *August.*

Quid magis persequitur vitam bonorum, quam vita iniquorū non cum cogit imitari quod displicet, sed cum cogit dolere quod videt: quoniam coram pio viuens impie, & si non obligat consentientem, cruciat sentientem. Idem in Epist.

Zelus minus absque scientia efficax minusque vtilis inuenitur: plerumque autem, & pernicioſus valde sentitur. Quo igitur zelus feruidior, vehementior spiritus, profusiorque charitas, eō vigilantiori opus est scientia: quæ zelum supprimat, spiritum temperet, ordinet charitatem. Bernar. super Canti. *Bernar.*

Zelum tuum inflammet charitas, informet scientia, firmet constantia: sit feruidus, sit circunspectus, sit inuictus: nec tepore habeat, nec discretione careat, nec timidus sit. Idem, ibidem.

Hoc

Hoc vera & casta contemplatio habet, vt mentem quam diui-
no igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo, &
desiderio acquirendi Deo qui eum similiter diligant, vt otium
contemplationis pro studio prædicationis libentissime intermit-
tat. Idem, ibidem.

Chrysost. Ne mundus quidem vniuersus animæ pretium æquaret: quare
licet pecuniam, absque numero pauperibus largiare, nihil tãtum
efficies, quàm vnius animæ conuersione, Chrysost.

Socrates interrogatus, quid bonis viris molestum esset, dixit,
Fœlicitas malorum.

COLLE. ¶Cur aduersus peccantes indignaris magis quàm compateris?
Quid enim mirum si homo aliquis Dei gratia destitutus sit: cum
tam exiguus sit numerus piorum? Hac vero destitutus, quid ho-
Galat. 5. mo est nisi caro? At manifesta sunt opera carnis, quę sunt, fornica-
tio, immunditia, impudicitia, Luxuria & cætera, quæ Apostolus
enumerat. Quid igitur in carne opera carnis demiraris? Præser-
tim cum caro ipsa exterius quidẽ à mundo, interius vero agitetur
à Dæmone? Indignationi ergo piè miseratio iungenda est: quale
in Domino Saluatore Mar. 3. legimus, qui cum ira Pharisæos cir-
cunspiciens, contristatus est super cœcitate cordis eorum.

Indignari vehementer aduersus aliorum delicta eorum est, qui
humanæ naturæ miserabilem lapsum, non satis intelligunt. Natu-
ra enim humana ante peccatum, velut horologium quoddã erat
rectissime constitutum: quod tamen per peccatum deordinatum
fuit. Erat item velut cithara quædam chordis aptissime tempe-
tis instructa: quæ tamen post peccatum, pristinum illud tempe-
mentum amisit. Quis vero miretur, si vel horologium ita deor-
natum perperam horarum spacia designet? vel cithara illa tempe-
ramento chordarũ dissoluto, incõcinnos, & in suaues sonos edat?

Eccl. 4. Zelum prudentia, & moderatione, temperandum esse docet
Ecclesiast. his verbis, Noli resistere contra faciem potentis, nec
coneris contra ictum fluuij. Ita tamen temperamentum hoc serua-
ri vult, vt statim subdat, Pro iustitia agonizare, pro anima tua: &
vsque ad mortem certa pro iustitia: & Deus expugnabit pro te ini-
micos tuos. Quis autem inter hæc duo extrema temperamentum
debitum seruare poterit, ne à recto virtutis tramite declinet?

Ne despicias (ait Ecclesiasticus) hominem auertẽtem se à pec- Eccl. 78.
cato, & non improperes ei: Memento quòd omnes in corru-
ptione sumus.

Zelum esse debere secundum scientiam, monet Ecclesiast. 29.
his verbis. Recupera proximum secundum virtutem tuam, & at-
tende tibi ne incidas.

Maximum diuinæ gloriæ studium, & aduersus scelera, mundi
odium præsefert illa Prophetæ vox, Vsquequo peccatores, Domi-
ne? vsquequo peccatores gloriabuntur? Effabuntur & loquentur Psal. 93.
iniquitatem? & quæ sequuntur. Et infra, Quis consurget mihi ad-
uersus malignantes? aut quis stabit mecum aduersus operãtes ini-
quitatem? Eodem pertinet & illa vox, Deficiant peccatores à ter- Psal. 103.
ra, & iniqui: ita vt non sint. Et illa quoque, Si occideres Deus pec- Psal. 108.
catores. Habet enim optandi vim coniunctio, Si. Et, Tabescere Psal. 108.
me fecit zelus meus. Et, zelus domus tuæ. c. m. Vbi autem nos le- Psal. 68.
gimus, Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus le- Psal. 118.
gẽ tuã. Alij verterunt. Horror tenuit me. Quod quidẽ verbum
maiorem habet emphasim, eoque Vates significat, quo odio pec-
cati malitiam detestaretur, ac Dei gloriam desideraret, quando to-
tus horrore concutiebatur, cùm peccantes homines cerneret.

Gladij ancipites in manibus eorum ad faciendam vindictam Psal. 149.
in nationibus, &c. Gloria hæc est omnibus sanctis eius. In hac au-
tem vindicta sæpe ipsi etiam parentes feriendi erunt: non minori
gaudio, quàm quicunque alij. Sic enim D. Petrus Martyr parentes
hæreticos (à quibus velut rosa de spinis ortus est) simili animi ala-
critate feriet. Et tamen gloria hæc est omnibus sanctis eius, nem-
pè conditoris sui iniurias vlcisci. Vnde colligimus, quantus sit er-
ga conditorem amor, cum ij maximæ gloriæ loco ducant, sic ad-
uersus etiam parentes suos ac liberos sæuire. Sed quid mirum, si
hoc animo electi post beatam Dei visionẽ sunt, quo Leuitæ olim, Deute. 33.
ex diuina dilectione fuerunt qui dixerunt patri, non noui te, & fi-
lios suos non agnouerunt: in quos propter adorati vituli scelus si-
ne vllo miserationis affectu gladios strinxerunt?

Zelus animarum, & diuinæ gloriæ studium fidelibus cunctis,
& præcipuè Episcopis & prælatis maximè dominari debet. Quã
rem vel ex eo colligimus, quòd Moses (quem ad hoc munus Do-
minus elegit, quanuis esset alias vir mitissimus) hac virtute maxi-
mè

mè excelluit. Vbi enim de monte descendit, & vitulum conflatilem, quem Aaron fabricatus fuerat, vidit, adeò ira excanduit, vt tabulas digito Dei scriptas ad radices montis proiecerit, & fregerit: & deinde vitulum arripiens, in frusta comminuerit, & potandum populo dederit, quò imbecillitatem noui Dei ipsis apertius monstraret. Tum præterea Leuitis ad se conuocatis præcepit, vt per medium castrorum pergentes, manus suas fratrum, & filiorum suorum sanguine cruentarent, imo & consecrarent. Ad hanc tanto affectu pro illorum salute Dominum deprecatus est, vt peteret se de electorum libro deleri, nisi peccantibus ignosceret: quasi qui sine illis salutem percipere à Deo nollet. Prætereà 40. iterum diebus in eodem monte suppliciter pro eodem populo orabat. Vbi verò eiusdem Domini transeuntem gloriam vidit, prima eius petitio fuit, Si inuenimus inquit, gratiam in conspectu tuo Domine, obsecro vt gradiaris nobiscum: populus enim duræ ceruicis est, vt auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas. Vide quæso quomodo bonus in salutem sibi crediti populi erat semper intentus. Obserua autem quomodo vtriusque partis causam egerit. Causam enim populi apud Deum egit lachrymis: causam verò Dei apud populum egit gladijs: cùm Deo misericordiam petens, cum populo seueritatem exercens.

Exod. 32.

Exod. 34.

Improborum hominum, qui proximorum salutem negligunt, est illa amarulenta Caini vox, qua Domino de fratre quærenti respondit, Nunquid ego, custos sum fratris mei? Hi enim ignorant vnicuique mandasse Deum de proximo suo: & vt quisque audit, dicat, Veni. Sic enim cortina trahit cortinam: quemadmodum in Leuiti. præcipitur. Qui verò hoc animo non faciunt, deteriores quodammodo diuite illo epulone sunt, qui interimarum suarum tormenta constitutus, de quinque fratrum salute solicitus erat.

Gene. 4. *Eccl.* 17. *Exod.* 36. *Lucæ.* 16.

Mirum est, quàm acriter aduersus aliorum crimina indignamur, qui ad nostra fortasse grauiora conniuemus. Sic David grauiter aduersus illum qui alienam ouem sustulit, cum plures haberet, commotus est: cum ipse tamen aliena vxore rapta, & viro eius interfecto, nequaquam aduersum se fuisset indignatus.

2. *Re.* 12.

Quâ pœna indiscretus zelus puniatur, facile ostendit Saulis supplicium: cuius posteritas sublata, & extincta est, propter sæuitiam quam in Gabaonitas exercuerat, crudeli zelo commotus, quasi pro filijs Israel. 2. *Reg.* 21

Opprobria Domini tanquam sua, vir pius lugere debet. Vnde est illud. Opprobria exprobrantium tibi &c. Et illud, Nónne qui oderunt te Domine, oderam? & super inimicos tuos tabescebam. *Psal.* 68. *Psal.* 138.

Hinc vbi Elias ad Achab dixisset, Occidisti insuper & possedisti, Achab contra respondente, Num inueneristi me inimicum tibi? Ille respondit, Inueni: eò quod venundatus sis, vt faceres malum. Quia igitur impius rex inimicus Deo factus erat, sibi quoque illum inimicum esse Propheta ait: non quod is hominem odisset, sed quod hominis scelus, & Dei iniuriam execraretur. 3. *Reg.* 21.

Amor vel odium proximi.

MInus proximum amare conuincitur qui non cum eo in necessitate illius etiam ea quæ sibi sunt necessaria, partitur. Greg. in hom.

Tantum quisque portat proximum, quantum amat: si enim amas, portas: si desijsti amare, desijsti tolerare. Gregorius super Ezechielem.

Habens intellectum, curet omnino ne taceat: habens rerum affluentiam, à misericordia non torpescat: habens artem qua regitur, vsum illius cum proximo partiatur: habens loquendi locum, apud diuitem pro pauperibus intercedat: talenti enim nomine cuilibet reputabitur, quod etiam minimum accepit. Greg. in homilia super parabolam talentorum.

Anima cum proximo condescendit, inclinatione sua erigitur: attractione tenditur: compassione roboratur. Cumque se in amore proximi dilatat, inde colligit quanta fortitudine in authorem surgat. Greg. mor. lib. 7. c. 7.

Dicturus de amore proximi, dicit prius de amore Dei. Deutero. 6. Quia qui Deum non amat, nec proximum: & tunc in dilectione Dei proficimus, quando proximum amamus. Grego. vbi supra. c. 11.

Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auguſt. Non poterit habere concordiam cum Chriſto, qui diſcors voluerit eſſe cum Chriſtiano. Idem de verb. Domini.

Inimicitiæ vitandæ cautiſsime, ferendæ æquiſsime, finiendæ citiſsime. Idem.

Minus bonus eſt, qui tantum bonis bonns eſt. Idem.

Nihil mirabilius in rebus humanis, quàm diligere inimicos. Idem lib. Confeſſ.

Quemuis contemnere, pretium eius attende, & cum morte Chriſti totum mundum appende. Idem de verb. Domini.

Tale bonum eſt bonum pacis, vt in rebus creatis nihil gratioſius ſoleat audiri, nihil delectabilius concupiſci, & nihil vtilius poſsideri. Spiritus enim humanus nunquam viuificat membra, niſi fuerint vnita. Sic Spiritus ſanctus nunquam viuificat Eccleſiæ membra, niſi fuerint in pace vnita. Idem lib. de ciui. Dei.

Non diligis proximum tuum tanquam te ipſum, ſi non ad bonum quo ipſe tendis adducis. Idem lib. 1. de mori. Eccl.

Multa ſunt genera eleemoſynarum, quas cum facimus, [illegible] mur, vt dimittantur peccata noſtra: ſed ea nihil eſt maius, [illegible] corde dimittimus quod in nos quiſque peccauit. Idem in [illegible]

Ambroſ. Non minus vos diligo quos genui ex Euangelio, quàm ſi [illegible] piſſem ex coniugo. Gratia quippe vehementior eſt ad diligendum quàm natura. Ambr. de offi.

Beneficium ſe putabat accepiſſe auguſtæ memoriæ Theodoſius, cum rogaretur Ignoſcere: & tunc propior erat veniæ, [illegible] fuiſſet commotio maior iracundiæ: & optabatur in eo quod [illegible] batur in alijs, vt iraſceretur. Idem de obitu Theodoſij.

Bernar. Oratio peccatoris execrabilis erit: fruſtra quoque offeret [illegible] nus ſuum ad altare, qui conſcius eſt ſibi, quod frater ſuus [illegible] aliquid aduerſum ſe. Denique non reſpexit Dominus ad Ca[illegible] nera: eo quod non recte ambularet cum fratre ſuo. Bernar. [illegible] Canti.

Cypria. Deus eſt qui inhabitare facit vnanimes in domo. In domo [illegible] concordes & ſimplices perſeuerant. Idcirco & in columba [illegible] Spiritus ſanctus, ſimplex animal & lætum, non felle amarum, [illegible] morſibus ſæuum, non vnguium laceratione violentum, [illegible] humana diligere, vnius domus conſortium noſſe, cum [illegible] ſimul filios edere: cum cõmeant volatibus inuicem cohærere [illegible]

muni conuerſatione ſuam vitam degere, oris oſculo concordiam pacis agnoſcere, legẽ circa omnia vnanimitatis implere. Hæc eſt in Eccleſia noſcenda ſimplicitas, hæc charitas obtinenda: vt columbas dilectio fraternitatis imitetur: vt manſuetudo & lenitas agnis & ouibus æquetur. Quid facit in pectore Chriſtiano luporum feritas? & Canum rabies? & venenum lætale Serpentum? & cruenta ſæuitia Beſtiarum? Cyprianus de ſimplicitate Prælatorum.

Super illud, Qui Solem ſuum oriri facit, Videmus inſeparabili æqualitate bonis & malis Dei nutu tempora obſequi, elementa famulari, ſpirare ventos, fontes fluere, grandeſcere copias meſsium, fructus miteſcere vinearum, exuberare pomis arbuſta, nemora frondeſcere, prata florere, Omne genus hominum largitate ac bonitate diuina æqualiter perfruitur: ſic æqualiter dies illuminat, Sol radiat, imber rigat, ventus aſpirat, & ſtellarum ſplendor, ac Lunæ communis eſt. Idem in Sermo. de Patientia.

Petrus Rauenas ſuper illud, Dimitte nobis, &c. Homo, ſine peccato eſſe non potes: & vis ſemper tibi dimitti: totum dimitte ſemper. Quantumvis dimitti tibi, tantum dimitte. Imo homo intellige, quod remittendo alij, veniam tibi tu ipſe dediſti. Chryſolo. in ſermone.

Magna virtus eſt, ſi non lædas, à quo læſus: magna eſt gloria, ſi cui nocere potuiſti, parcas. Nobile vindictæ genus eſt, ignoſcere victo. Hugo. lib. 7. de Anima. *Hugo.*

Ego autem tanquam ſurdus &c. Nihil poteſt eſſe fortius, nihil egregius, quàm audire noxia, & non reſpondere contraria. Caſsiodor. ſuper Pſal.

Libera conſcientia ante tribunal Chriſti dicere poterit: Da Domine, quia dedi: dimitte, quia dimiſi. Cæſarius in admoni. 2.

Si non dimittis iniuriam quæ tibi facta eſt, non orationem pro te facis, ſed maledictionem ſuper te inducis, cum dicis, Dimitte nobis debita noſtra ſicut &c. *Anaſta.*

Vbi amicitia permanet, nihil facile creditur, nihil facile recipitur quod diſsidium poſsit operari. Si vero ſemel inimicitiæ occupauerint animos, omnia quæ ſunt, quæ dicuntur, quæ audiuntur, ita recipiuntur, vt ad maiores proficiant inimicitias. *Chryſoſt.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Chrysost. super Matth.

Cicero. Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare aduersarium non modo extollere iacentem, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem, præclarum est. Hæc qui faciat, non ego eum summis viris comparo, sed simillimum Deo iudico. Cicero pro Marcello.

COLLE. ¶Martyria inter fideles non sunt hoc tempore finita, sed mutata. Olim enim Martyres propter fidei confessionem, morte afficiebantur: modo propter charitatis custodiam Martyres quodammodo effici necesse est. Multa enim frequenter pati debet, quisquis integram, & illæsam proximorum dilectionem seruare nititur: cum multa sæpe iniuriæ, multæque & graues propter hoc contumeliæ patienter ferendæ sint.

Intellige, quæ proximi tui sunt, ex te ipso Ecclesiast. 31. Nihil breuius, nil vtilius dici potuit. Quidquid siue acerbum, siue lætum, siue triste alijs euenerit, ad te transfer, & te proximi tui loco constitue: tũc enim illius prosperitatem aut miseriam velut tuam duces. Cæterum, quæ nostra sunt rectius in alium translata, æstimantur. Sic Dauid, qui flagitium suum in se non agnoscebat, in altero per figuram translatum agnouit: & se reum confessus est.

2. Reg. 21 Si igitur quale sit flagitium tuum intelligere vis, finge ab alio commissum esse, vt de illo pronunties: si vero alterius miseriam diiudicare, in te illam assume: hoc enim modo eius acerbitatem melius senties.

Prima post diluuium ad constituendam humanæ vitæ societatem charitatis lex sancitur, & ab odio eiusdem naturæ consortio acerrima comminatione arcentur. Sicut enim reipublicæ humanæ iustitia, ita Christianæ charitas est fundamentum: quæ multo latius quam iustitia patet: vtpote quæ non solum ab iniustitia manus abstinet, sed etiam beneficijs conferendis cœtus inter se se hominum beneuolentiæ communione deuincit. Vnde Aristoteles. 8. Ethic. leges & iura omnia superuacanea futura esse ait, si charitas inter homines vigeret. Lex autem Dei fuit, ne carnem cum sanguine homines comederent. Hac enim lege crudelitatem prohibere voluit, ne videlicet sanguinarij homines efficerentur. Eodem etiam tendit, quod ait, Sanguinem animarum

Gene. 9.

rum vestrarum de manu cunctarum bestiarum requiram, &c. Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Hac enim loquendi figura seueritatem diuinæ vltionis aduersus homicidas designare voluit.

Amor erga inimicos.

IVste de inimicorum morte lætamur, si in vtilitatem vergitur proximorum: sed attendendum est, ne cum nostra odia exequimur, fallamur sub specie alienæ vtilitatis. Gregor. 22. mor. cap. 11. Gregor.

Contristatus sum, ait Propheta & conturbatus sum in exercitatione mea. Vbi contristatus? vbi conturbatus? In exercitatione mea inquit. Homines malos quos patitur commemoraturus est: eandemque passionem, & infestationem malorum hominũ, exercitationem suam dixit. Ne putetis gratis esse malos in hoc mũdo, & nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus, aut ideo viuit, vt corrigatur: aut ideo viuit, vt per illum bonus exerceatur. Vtinam ergo qui nos modo exercent, conuertãtur, & nobiscum exerceantur. Ergo quoniam hæc tibi dilectionis regula figitur, vt imitans patrem diligas inimicũ. (Diligite enim inquit, inimicos vestros) in hoc præcepto quomodo exerceberis, si nullum inimicum pateris? Aug. super Psal. 54. August. Psal. 54.

In hoc perfecta est (inquit Ioannes) dilectio eius in nobis, vt fiduciã habeamus in die iudicij. Quare habebimus fiduciã? Quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Audisti causam fiduciæ tuæ. Dñs in Euangelio dicit, Si diligitis eos qui vos diligunt, quã mercedem habebitis? Nonne & Publicani hoc faciunt? Quia ergo ad hanc perfectionem nos inuitat Deus, vt diligamus inimicos nostros, sicut & ipse dilexit suos, ea nobis fiducia est in die iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo: quia sicut ille diligit inimicos suos, faciendo Solẽ suũ oriri super bonos & malos, & pluendo super iustos & iniustos: ita nos quia inimicis nostris non possumus præstare temporalem Solẽ & pluuiã, præstemus lachrymas, cum pro illis oramus. Aug. ex tracta. super epist. Ioãnis.

¶Contra proximorũ odium & vindictæ appetitũ quædam inue- COLLE.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nies Ecclesiast.28. Vbi incipit. Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit, & quæ sequuntur: Posui custodiam ori meo cũ consisteret. p.a.m. Sic enim se Dauid gessit, cum tot aduersus illum maledicta impudentissimo ore Semei iactaret. Psal. 38.

Quo nam modo se homo erga inimicos gerere debeat, exemplo suo declarat regius Propheta cum ait. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam. Quasi ad amicum, quasi ad fratrem meum sic ambulabam: quasi lugens mater, sic incuruabar: eorum videlicet ærumnas materna charitate deflens. Sic etiam in Psal. 37 postquam idem Propheta hostium suorum dolos exposuisset, subdit protinus, Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, &c. Quoniam in te Domine speraui, tu exaudies Domine, &c. Pro quo Hiero. vertit: Te enim Domine expectabam: tu exaudies Dñe Deus meus. Psal. 34.

Qui odit fratrem suum in tenebris ambulat. Ioan. 1. In Euangelio Dominus ait, Qui in die ambulat, non offendit: quia lucem huius mundi videt. At cùm iustus qui in hac die ambulat, septies in die cadat, quoties cadere credendus est, qui in tenebris ambulat? Sed ille tantum leuiter aut venialiter: hic lætaliter semper iacet. Non times ergo miser in hoc statu & cibum, & somnum capere, iam iam à Dæmone suffocandus nisi illi Deus obsisteret, eiusque furorem & rabiem clementer, & potenter comprimeret? Ioan. 10. Prou. 24.

Inimicorum dilectionẽ veteris quoque testamenti literæ (quas Scribarum malitia peruertit) commendant. Sic enim Exod. 23. legimus, Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc[e] eum. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo. Cui hæc facere præcipitur, quomodo illi erga inimicos odium habere permittitur?

Singulare mansuetudinis, dilectionis & veræ nobilitatis, atque magnanimitatis exemplum extat in Dauide, qui Sauli atrocissimo hosti suo toties pepercit, qui eius mortem adeò lamentabiliter prosequutus est, cum eius vita sibi exilium, & mors vero regnum & vitam adimeret. Quin & illud non minori laude dignum quod gratias egerit, & munera pollicitus sit ijs qui corpus eius à Philisthea sublatum, in terram Israel re-

tulit, & in paterno tumulo condiderunt. Nec minus insigne virtutis huius exemplum, exhibuit, cum interfectores Isbosethi filij Saulis occidit, & funus Abner lachrymis prosequutus est, & cibum eo die ad vesperam vsque capere noluit. Quo facto amorem erga se populi magnopere conciliauit. 2. Re. 4. 2. Re. 3.

Amicitia.

CVM quis in prosperitate diligitur incertum est, valde vtrũ prosperitas, an persona diligatur. Amissio autem fœlicitatis interrogat vim dilectionis. Greg. in mora. Gregor.

Vt aliquid sæcularis authoritatis loquar cum amicis omnia tractanda sunt, sed prius de ipsis. Greg. in Regist.

Vera illa amicitia est, & Christi glutino copulata, quam nõ vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola, & palpans adulatio, sed Dei timor, & diuinarum Scripturarũ studia conciliant. Hiero. ad Pauli. Hieron.

Solatium huius vitæ est, vt habeas cui pectus tuum aperias, cui arcana communices, cui secreta tui pectoris cõmittas, vt colloces tibi fidelem virum, qui in prosperis gratuletur, in tristibus compatiatur: in persecutionibus adhortetur: facilis vox, & cõmunis, tuus sum totus: sed paucorum est effectus. Ambr. officio. lib. 3. Ambros.

Habet vera amicitia nonnunquam obiurgationem, adulationẽ nunquam. Bernar. in Epist. Bernar.

Non sunt fideles in amicitia quos munus non gratia copulat: hi cito deserunt, nisi semper acceperint. Dilectio enim quæ munere glutinatur, eo suspenso dissoluitur. Isidorus. de summo Bono. Isidor.

Amicitia est diuitibus pro gratia, pauperibus pro censu, exulibus, pro patria, imbecillibus pro virtute, pro medicina ægrotis, pro vita mortuis. Petrus. Blef. in libello de amicitia. Pet. Bles.

Vera amicitia eodem oculo respicit amicum diuitem, & mendicum: fortem, ac debilem, humilem, ac sublimẽ. Idem, ibid.

Qui fratribus relictis, alios amicos quærunt, consimiles sunt ijs qui rus suum deserunt, & alienum colunt. Socrates. Socrates.

Probum amicum gaudijs quidem vocatum decet adesse: aduersis autem casibus sua sponte non vocatum. Democri.

Menander. Equi vsum aspera via prodit, & amicum beneuolum calamitates discernunt.

Epictet. A nemine amari se cogitet, qui neminem amat. Primum ipse amare, deinde amare decet, non viceuersa.

Nicocles. Rarum ad amicum ingreditor, ne tui satur, te oderit.

Solon. Idem fuerit ex aureo poculo remedium bibere, & ab amico beneuolo consilium capere. Idem.

Isocrates. Nullum tibi amicum sumas, priusquam inquisieris: quo modo secum prioribus amicis gesserit. Expectabis enim talem erga te quoque futurum, qualis fuit erga illos. Isocrates.

Adilon. Nullus futurus est amicus, qui nihil vitiorum in amico sentire potest.

Plato. Amici, conciliatoris Dei ductu fiunt.

Cicer. Amicitijs non est vtendum vt floribus, tandiu gratis, quandiu recentibus.

Excepta sapiētia nihil melius datum est homini à Dijs immortalibus amicitia. Quid enim dulcius, quam habere cum quo omnia audeas sic loqui, vt tecum? Quis esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes amicum, qui illis æque ac tu ipse gauderet? Aduersa enim ferre difficile esset, sine eo, qui illa grauius ferret, quam tu ferret. Idem de Amicitia.

Amicitia res plurimas continet: quocunque te verteris, præsto est: nullo loco excluditur, nunquam intempestiua, nunquam molesta est. Itaque non aqua, non igne, locis plurimis indigemus, quam amicitia. Nam & secundas res splendidiores facit, & aduersas partiens communicansque, leuiores. Idem, ibidem.

Amicitia absentes adsunt, egentes abundant, imbecilli valent, & quod difficilius dictu est, mortui viuunt. Idem, ibidem.

Si ex rerum natura amicitiæ coniunctionem demeris, nec domus vlla, nec vrbs stare poterit, nec agricultura permanebit. Quæ etiam vis eius sit, ex dissensionibus atque discordijs percipi potest. Quæ enim domus tam stabilis, quæ tam firma est ciuitas, quæ non disidijs funditus possit euerti? Idem ibidem.

Hæc lex in amicitia sanciatur, vt neque rogemus res turpes, neque rogati faciamus. Turpis enim excusatio hæc est, & minime accipienda, tum in cæteris rebus, tum si quis contra Rempublicam se amici causa fecisse fateatur. Idem, ibidem.

Solem à mundo tollere videntur, qui amicitiam à vita tollunt. Idem, ibidem.

Sunt igitur firmi, & stabiles, & constantes eligendi, cuius generis magna penuria, & iudicare difficile est, nisi sit expertū. Ideo verum est, id quod dicitur, Modios multos salis simul edendos esse, vt amicitiæ munus expletum sit. Idem, ibidem.

Virtus conciliat amicitias, atque conseruat. In ea enim est conuenientia rerum, in ea est stabilitas, in ea est constantia.

Quoniam res humanæ fragiles caducæque sunt, semper aliqui acquirendi sunt, quos diligamus, & à quibus diligamur. Charitate enim beneuolentiaque sublata, omnis est è vita sublata iucūditas. Idem, ibidem.

Est ea iucundissima amicitia, quam similitudo morum coniugauit. Idem. 1. de officijs.

Omnium societatum nulla præstantior est, nulla firmior, quā cum viri boni moribus similes sunt familiaritate coniuncti. Nihil enim amabilius, nec copulatius, quàm morum similitudo bonorum. Idem.

In quibus sunt eadem studia, eædem voluntates, in his fit, vt æque quisque altero delectetur ac seipso: efficiturque id quod Pythagoras vult in amicitia, vt vnus fiat ex pluribus. Idem, ibidem.

Est in amicitia necessarium vt alter nihilo sese plusquam alterum diligat: quod si tantillum intersit, iam amicitiæ nomen occiderit: cuius est ea vis, vt simul atque sibi aliquid quam alteri maluerit, nulla sit. Idem. 1. de legibus.

Vetus est lex illa, iustæ veræque amicitiæ, vt idem amici semper velint: neque est vllum certius amicitiæ vinculum, quàm consensus & societas consiliorum & voluntatum. Idem pro Plancio.

Non est sancta amicitia, nisi ipse amicus per se ametur toto pectore, vt dicitur: qui quidem amandus est, desperatis emolumentis & fructibus. Idem. 1. de legibus.

Non facile diiudicatur amor verus & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, vt quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici possit. Cætera sunt signa communia. Idem.

Universidad de Deusto Biblioteca

Nihil est appetentius similium sui, nihil rapacius, quàm natura. Hinc constat bonis inter bonos quasi necessariam beneuolentiam esse. Idem in Lælio.

Vt hirundines æstiuo tempore præsto sunt, frigore pulsæ recedunt: ita falsi amici sereno vitæ tempore præsto sunt: simul atque fortunæ hyemem viderint, deuolant omnes. Idem. 4. ad Herenium.

COLLE. ¶Diuitiæ addunt amicos plurimos, à paupere autem & ij quos
Prou. 19. habent, separantur. Item, Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis. Fratres omnes pauperis oderunt eum, insuper & amici eius recesserunt ab eo. Hoc autem de falsis amicis accipiendum. De vero namque amico scriptum est,
Prou. 17. Omni tempore diligit qui amicus est: & frater in angustijs comprobatur. Quod quidem non de amicitia solum erga homines, sed de amicitia erga Deum maxime accipiendum est. Veri enim
Psal. 16. amici Dei vox illa est, Igne me examinasti, & non est inuenta in
Psal. 43. me iniquitas. Et illa, Hæc omnia, venerunt super nos, nec obliti sumus te, &c.

Prou. 6. Si possides amicum in tentatione posside eum, & ne facile credas ei te ipsum. Hoc est, etiam si in aduersis rebus probatus sit, non tamen illi facile, omnia committenda sunt. Quis enim est hodie amicus, quem inimicum posse aliquando fieri desperes? Hinc rursus ait. Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende. Hoc fortasse de imperfectis amicis dici posset. Vt enim Diuus Hieronymus ait. Amicitia quæ esse desijt, vera nunquam fuit. De perfectis enim idem Ecclesiasticus ait, Amicus fidelis, medicamentum vitæ, & immortalitatis, & qui metuunt Dominum, inuenient illum. Multa de amicitia leges Eccle. 6.

Eccl. 6.

De amicorum moribus quædam leges Ecclesiast. 22. vbi inter cætera dicit, Mittens lapidem in volatilia, deijcit illa: & qui conuitiatur amico, dissoluit amicitiam. Ad amicum si produxeris gladium, non desperes. Est enim regressus ad amicitiam. Si aperuerit os triste, ne timeas. Est enim concordatio: excepto conuitio, & improperio, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa. In his omnibus effugiet amicus. Fidem posside cum amico in paupertate illius, vt in bonis illius læteris. Et infrà. A facie amici non me abscondar, & si mala mihi euenerint per illum, sustinebo.

Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inueniet amicum ad animum suum. Multa in hanc sententiam inuenies Ecclesiast. 27. Vbi tandem concludit. Denudare amici mysteria, desperatio est animæ infœlicis.

Secundo Regum. 9. ait Dauid. Putas ne est aliquis, qui remanserit de domo Saul, vt faciam misericordiam cum eo propter Ionatham, & quæ sequuntur. Et infrà, Miphiboseth comedet super mensam meam quasi vnus de filijs Regis, &c. Habes hic veræ & solidæ amicitiæ exemplum: quæ ne morte quidem, & iniuria temporum extincta, ea quæ amici sunt, studiose curat. Hoc item est veræ, & germanæ nobilitatis exemplum: cuius est sine vllius emolumenti spe sola virtute ad bene merendum, de alijs induci.

Pax externa.

PAX cunctis est placida, non quærit alienum, nihil deputat suum: docet amare, quæ odisse non nouit: nescit extolli, nescit inflari. Hanc ergo qui accepit, teneat: qui perdidit, repetat: qui amisit, requirat: quoniam qui in ea non fuerit inuentus, abdicatur à Patre, exhæredatur à filio, nihilo minus à Spiritu sancto efficitur alienus. August. de verbis Domini. *August.*

Quisquis corpus affligit, sed concordiam deserit, Deum quidem laudat in tympano, sed non laudat in choro. Hierony. super Epistolam ad Romanos. *Hierony.*

Hieronymus super illud Psal. Quoniam cogitauere vnanimiter &c. Infœlix inquit populus Dei non potest in bono tantã habere concordiam, quantam mali habent in malo. *Psal. 82.*

Pacis primum fundamentum est, substantiam mundialem in contemptu habere. Iniustum enim atque impium est, si post ab renuntiatam mundi & omnia, quæ in eo sunt vanitatem, pretiosissimæ dilectioni fratris suppellex vilissima præferatur. Secundum est, vt vnusquisque suas resecet voluntates: ne se sapientem atque consultum esse iudicans, suis malit quàm fratris diffinitionibus obedire. *Caßia.*

obedire. Tertium est, vt sciat omnia etiam quæ vtilia, ac necessaria æstimat, postponenda bono charitatis & pacis. Quartum est, vt credat nec iustis nec iniustis de causis penitus irascendũ. Quintum, vt aduersus se iracundiam fratris etiam sine ratione concepta, eo modo quo suam curare desideret. Cassia. in Collatione abbatis Ioseph.

Philon. Pax vel cum magno damno coniuncta, vtilior bello.

Isocrates. Praua ingenia eadem solent esse & contentiosa: vt non prius finem faciant pugnæ & contentionis, quàm lætalem acceperint plagam.

Q. Curti. Boetius. Seditionis maiora sunt damna, quam remedia. Nosti ne iginus, quòd omne quod est, tamdiu manere atque subsistere solet, quadiu sit vnum: sed interire, atque dissolui pariter quando vnum esse desierit. Boetius lib. 4.

COLLE. ¶ Contra eos qui iniquis artibus dissidiorum & factionum cæ-

Prou. 6. sæ sunt, plurimum faciunt illa Salomonis verba, Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius: oculos sublimes, &c. ac tandem septimo loco addit, eum qui seminat discordias inter fratres. Cum enim pessimis rebus longe peius sit quod Dominus detestetur, cum cætera solum oderit, apparet quantum sit malum, quod tam magna mala superet. Cum enim diuina bonitas tanta charitate homines prosequatur, quid mirum eos abominetur, qui ita lædunt, quos ipse tantopere diligit, quorumque saluti perpetuo inuigilat, imo pro quibus sanguinem fudit? In hoc quoque illa Apostoli verba quadrant. Vtinam

Galat. 5. abscindantur qui vos conturbant. Et item, Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicunque est ille.

Quisquis pacem diu, & misericordiam retinere vult, prudentissimum illud Salomonis consilium sequatur qui ait, Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumelijs. Et iterum, Sicut qui apprehendit auribus canem: sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius. Similis enim is qui furentem Canem auribus prehensum tenet, nec potest emittere illum, nec retinere potest, ita qui irato animo alterius rixæ commiscetur, partim alieno conuitio, partim suo affectui implicetur, vt vix se inde explicare queat.

Prou. 20.

Tanta veræ pacis dignitas est, vt cum cæteras virtutes literæ sanctæ sequendas esse doceant, hanc vero vnam sequendam, & perseqendam. Sic enim Propheta, Inquire pacem, & persequere eam. Hinc illud Apostoli, Si fieri potest quod in vobis est, cũ omnibus hominibus pacem habentes. *Psal. 33.* *Psal. 12.*

Quam sit arduum atque difficile id præstare, quod Apostolus à nobis exigit, nempe vt idipsum dicamus omnes, simusque perfecti in eodem sensu, eademque sententia, non obscure insinuauit Propheta, cum dicit, hoc esse proprium Dei opus, Ait enim, Deus in loco sancto suo, Deus qui inhabitare facit vnanimes in domo. Vere enim supra naturam est, dissimiles animos in vnam coire voluntatem atque sententiam. Quæ sit vero huius pacis & vnitatis vtilitas, declarat idem Propheta cum ait, Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres, & cætera. Sicut vnguentum in capite, &c. Sicut ros Hermon qui descendit. i. m. S. Quibus verbis comparat concordiam vnguento suauissimo: quo illiniebantur Sacerdotes, & rori Hermon, qui descendens in montem Sion loca illa feracia & vberrima reddit. Quorum illud ad suauitatem odoris boni nominis, hoc vero ad fructum & vtilitatem refertur: vtrumque enim hæc vnanimitas præstat. *1. Cor. 1.* *Psal. 97.* *Psal. 132.*

Quomodo implere propheticum illud consilium debeamus, Inquire pacem, & persequere eam: apertissime Sanctus Abrahã ostendit, qui propter pastorum suorum rixas cum pastoribus fratris ait, Ne quæso sit iurgium inter pastores tuos, & pastores meos. Ecce vniuersa terra corã te est, si tu ad dexteram ieris, ego sinistram tenebo, &c. Itaque sui rerumque suarum negligens, optionem fratri dedit, vt commodiora loca eligeret: ipse quauis vel iniquiore sorte contentus: modo pacis fœdera inuiolata seruarentur. *Psal. 33.* *Gene. 13.*

Pax interna.

QVI iræ seruit, qui luxuriæ, qui superbiæ innumerabilem exercitum intus patitur. E contra vir bonus, quia omnia ista contemnit, magna mentis tranquillitate perfruitur. Gregor. mor. lib. 4. cap. 23. *Gregor.*

Prauæ

Prauæ mentes tumultus intra se versare non cessant, etiam cū vacant: seruant enim in cogitatione depicta quæ amant: & quamuis nihil faciant exterius, apud se tamen sub pondere inquietis quietis laborant. Piæ vero mentes, & cum desunt, non quærunt, & cum adsunt, ferunt grauiter. Gregor. moral. lib. 5. cap. 6.

Iob. 3. Gregorius super illud Iob. 3. Qui ædificant sibi solitudines. Sic ait, Sancti viri, quia nihil huius mundi appetunt, nullis praeculdubio in corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos desideriorum motus à cubili cordis manu Sanctæ cosiderationis eijciunt: & quia transitoria cuncta despiciunt, ehis nascentes cogitationum insolentias non patiuntur: Solananque æternam patriam appetunt: & quia nulla huius mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur: Vnde & recte dicitur. Qui ædificant sibi solitudines. Solitudines quippe ædificare est, à secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere: & intentione æternæ patriæ in amorem ipsius quietis anhelare. An non cunctos à se cogitationum tu-

Psal. 26. multus expulerat, qui dicebat, Vnam petij à Domino, hanc requiram: vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ? A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam solitudinem semetipsum contulerat. A tumultu rerum corporalium magnum quendam secessum petierat hoc est quietam mentem: in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inueniret. Gregor. moral. libro. 4.

August. Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. Augusti. de verb. Domini.

Super illud Psalmi. 84. iustitia & pax osculatæ sunt. Duæ sunt inquit amicæ, iustitia & pax. Tu forte vnam vis, & alteram non facis. Nemo enim est qui non velit pacem: sed non omnes volunt operari iustitiam. Interroga omnes homines. Vis pacem? vno ore respondebit tibi genus humanum, optio, amo, volo. Ama iustitiam, quia duæ amicæ sunt, iustitia & pax: Ipsæ se osculantur. Si amicam pacis nō amaueris, non habebit ipsa pax, nec veniet ad te. Idem.

¶Fides non impedita, ad amorem Dei, & spem viam munit. COLLE. Ex amore autem gaudium, ex spe vero (charitate formata) pax oritur: dum homo per spem firmiter Deo nixus, nihil habet quod vel timere, vel cur perturbari debeat: quoniam cœlesti præsidio fultus, sæculo iam maior effectus est. Vnde Dominus *Ioā. 14.* ait, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet: quia videlicet ego vobis adero: hoc enim est, quod ait. Vado & venio ad vos. Quod He- *4. Reg. 6.* liæus euidenter ostendit, qui ab exercitu Syro obsessus, intrepidus permanebat, propter spem quam in Deo repositam habebat.

Qui (inquit) me audierit, absque terrore erit, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato. Hoc pacis & internæ *Prou. 28.* quietis maximum bonum Scripturæ passim pijs pollicentur. Vnde paulo inferius intulit idem Salomon, Custodi legem atque consilium: & erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis. *Prou. 3.* Tunc ambulabis fiducialiter in via tua & pes tuus non impinget. Cum dormieris non timebis, quiesces, & suauis erit tibi somnus.

Perfectam hostium, & cupiditatum nostrarum victoriā (quatenus in hac communi fragilitate fieri potest) diuina gratia præstat. Quod Psalmista testatur, cum de hisce hostibus suis ait, Et *Psal. 17.* comminuam eos vt puluerem ante faciem venti, vt lutum plateārum delebo eos. Item Esai. 41. Quæres eos, & non inuenies viros rebelles tibi. Erunt, quasi non sint, & quasi consumptio hominis *Isai. 41.* bellantis aduersum te. Per Ezechielem vero Dominus pollicetur *Ezec. 34.* dicens, Et scient, quia ego Dominus, cùm contriuero cathenas iugi eorum: & eruero eos de manu imperantium sibi. His autem internis hostibus domitis, vera pax, veraque spiritus libertas in anima iusti dominatur.

Esse valde mirabilem eam pacem, & animi tranquillitatem, qua perfecti viri ope diuina freti, in tribulatione fruuntur, declarant illa verba Psal. 65. Venite & videte opera Dei, terribilis in cō filijs super filios hominum. Qui cōuertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: ibi le. i. n Quem locum in Martyrum natalitijs exponit Ecclesia, cùm ait. Sancti tui Domine mirabile consecuti

secuti sunt iter, feruientes præceptis tuis: vt inuenirentur illæsi in
aquis validis, terra apparuit arida, & in mari rubro via sine impe-
dimento. An non in fluctibus & mari hanc viam inuenerat, qui
Philip. 2. in carcere vinctus, posita ante oculos morte dicebat. Sed & si sa-
molor super sacrificium fidei vestræ, in hoc gaudeo, & congratu-
lor omnibus vobis. Id ipsum vos congaudete, & congratulamini
mihi. Hoc autem diuinæ gratiæ miraculum stupens Propheta di-
Abac. 3. cebat. Viam fecisti in mari equis tuis. i. l. a. m. Audiui, & conturba-
tus est venter meus, à voce contremuerunt. l. m. Idem etiam Pro-
pheta designauit, cum exposita iactatione sæcularium hominum,
Psal. 106 de ijsdem post haustum Dei spiritum subdit, Et statuit procellam
eius in auram: siue vt Hierony. ex Hebræo vertit, Statuit turbinem
eius in tranquillitatem, siluerunt fluctus eius: lætabuntur, quoniam
quieuerunt, & deducet eos ad portum quem voluerunt.

Quàm pacata & fœlix sit eorum vita, qui se totos diuinarum
legum obsequio manciparunt, declarant illa Prophetæ verba.
Psal. 108. Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui. Cum
corda terrenis rebus per amorem affixa, varijs curis & defixa
rijs angantur (est enim res soliciti plena timoris amor) pios
tamen corda, quæ in cœlestium rerum amore affixa sunt, quæque
omnem solicitudinem suam in Deum proiecerunt, in magna pa-
ce & tranquillitate degunt. Vnde & illud Augustini de cœlo
præmio loquentis, Ibi sit mens, & hic erit requies. Qui enim ad
derijs suis modum posuit: curis etiam & anxietatibus, & iræ mo-
dum posuit. Cum enim vis ea quæ dicitur irascibilis, læsæ con-
piscentiæ vindex sit, sublata vel certe sopita concupiscentia, ne
est cur irascendi vis solicitari, angi, atque sæuire debeat. Denique
illud constat, omnes animi nostri affectus (qui vndecim à Philo-
sophis numerantur) ab vno amore proficisci: eiusque velut fon-
tes & commilitones esse: qui eo tendunt, quo ille tendit. Vnde
est illud Augustini. Pondus meum, amor meus, eò feror, quocun-
que feror. Itaque si amor ad sola interna & spiritualia (quæ nemo
auferre potest) feratur, tranquilla sunt omnia: si verò ad exter-
quæ in aliena potestate sunt, varijs modis angitur, & diuerbe-
Ioan. 16. tur. Vnde illud consequitur, quod Saluator ait, In mundo pres-
ram sustinebitis, in me autem pacem. In pace autem esse, id est
latitudine ambulare. Ad eandem sententiam pertinet & illud

Statuisti in loco spatioso pedes meos. Et, in tribulatione dilatasti Psal. 30.
mihi. Et illud item, omnis consummationis vidi finem: latum mã Psal. 4.
datum tuum nimis. Hoc est, vidi rerum omnium, atque desiderio Psal. 118.
rum, & laborum humanorũ finẽ: quæ omnia ad fœlicitatem, & la
titudinem cordis destinantur, deprehendique latum mandatum
tuum nimis, hoc est, maximam cordis latitudinem & pacem in so-
la mandatorum tuorum obedientia sitam esse. Insaniunt ergo,
qui iustitiæ cultu relicto, pacem & tranquillitatem animi se in bo
nis externis inuenturos putant. Hinc Melchisedech, rex iustitiæ,
idemque rex pacis appellatur. Quisquis iustitiam habet, eius quo
que comite pace carere non potest.

Quàm sit placida & iucunda piorum vita, paucis Propheta com Psal. 118.
prehendit, cum ait. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est
illis scandalum. Quo in loco glossa quædam sic ait. Amantes legũ
diuinarum Deo charissimi sunt: eoque fauente, in tempestate
quiescunt, in tenebris vident, ex rebus nocentibus vtilitatem ca-
piunt, honores, opes, vitamque ipsam, vno Deo contenti, cõtem-
nunt. Qua quidem re omnia pacis offendicula è medio tollunt:
cùm pro hisce rebus parandis, & conseruandis homines ad san-
guinẽ vsq; decertare soleãt: quas qui cõtẽnit, nihil habet, pro quo
digladietur. Non est autẽ illis scandalum: quia spiritus Christi in
animis eorum infusus, viam virtutis planam, & facilem reddit: at-
que omne impedimentum de medio remouet. Non illi falsis opi-
nionibus inducti, à virtute desciscunt, non malefacta alterius into
leranter ferunt. Quin potius imbecillitatem fragilitatemque hu-
mani generis miserantur: & multa accipiunt in melorem partem.
Ad summam, aliena peccata legũ diuinarum cultores non solum
non impediunt, sed etiam ad virtutem iuuant. Deus enim suos
hoc pulcherrimo domo afficit, vt omnia illis ad beatam vitam cõ
sequendam sint vtilia. Quæ igitur opes, quæ imperia, aut quæ vo-
luptates cùm hoc cœlestis vitæ statu, ac tàm dulci pace, & trãquil-
litate animi sint conferendæ sunt & alia huius pacis in literis san-
ctis non minus illustria testimonia: quale est illud vtinam attendis- Esai. 48.
ses ad mandata mea: fuisset quasi flumen pax tua: &c. Item si in Baruc. 3.
via Dei ambulasses, habitasses vtique in pace super terram. Con-
trà verò de improbis dicitur, contritio & infœlicitas in vijs eorũ, Psalm. 13.
& viam pacis non cognouerunt.

Ex interna illa pace, quæ prægustationem quandam contine
æternæ pacis & fœlicitatis, omnia virtutum germina prodeun
sed præcipue tamen fortitudo quędam ad labores omnes propter
Deum perferendos, & alienæ salutis studium. Quo enim maius
illud bonum est, quo mens fruitur eo magis cupit omnes eius
ti boni participes facere. Hoc autem illa Sponsæ verba designa

Canti. 8. Ego murus, & vbera mea quasi turris: ex quo facta sum coram ip
lo quasi pacem reperiens. Muro enim fortitudinem vberibus ve
ro quibus infantes nutriuntur, alienæ salutis curã designant. Ha
autem duo bona assecuta est Sponsa, ex quo ad internam pacem
diuino munere peruenit. Quam tamen non plenam pacem, sed
quasi pacem appellat: quia nec æterna, neque modis omnibus per
fecta in hac vita esse potest.

Colligitur Iosias Rex in pace: quam ei Dominus promisit: q
tamen in bello occisus est: vt intelligamus internam illam pacem
quam pijs Dominus tribuit, neque bellis externis turbari, nequ
morte auferri. Sic Dominus inuictum & insuperabilem pollic
tur Hieremiam futurum: qui tamen à furente populo lapidat
occubuit: quoniam extincto corpore, victor semper animus per
mansit.

Accidia.

Cass. EXperimento probatum est accidiæ impugnationem nõ
clinando fugiendam, sed resistendo superandam. Cassi
lib. 10. de instit. Monacho.

Ioã. Cli. Accidia est animi remissio, mentis resolutio negle
monasticæ professionis odium. Hæc sæculares beatos dicit,
vt in clementem, & immisericordem calumniantur. Est in
modia inualida, in oratione imbecillis, in ministerio ferre
opere manuum impigra, in obedientia improba. Clima. Gra
Cœnobium accidię resistit, viro autem solitario hęc indi
in æternum comes est: nec illum ante mortem deseret: quo
que dum vixerit, illum oppugnabit. Hæc anachoritæ cellam
ta, subrisit: atque appropinquans, iuxtà sibi tabernaculum
Ibidem.

Hospitum susceptionem accidia suggerit, ac per laborem

nuum eleemosynas fieri precatur, visitare infirmos hortatur ala
criter: illius admonens, qui in Euangelio dixit, Infirmus eram, &
visitastis me. Ad mœrore aliquo affectos ac pusillanimes vt profi
ciscantur inducit: consolari pusillanimes ipsa pusillanimis sugge
rens. Ad orationem stantes, necessariæ cuiuspiam rei admonet:
omnemque mouet artem, vt inde eos aliquo veluti rationabili fu
ne irrationabilis ipsa retrahat. Ibidem.

Vinciatur & hic Tyrannus (scilicet accidia) à peccatorum me
moria: cędatur ab opere manuum: trahatur à futurorum bonorũ
intenta cogitatione: adstansque, vt conuenit, interrogetur, Dic
nobis o tu remisse atque dissolute, quis te male genuit? aut qui
sunt nepotes tui? quive te oppugnantes? vel qui sit interfector
tuus? Ille vero percunctantibus ita respondeat. Ego in his qui ve
re obedientes sunt, non habeo vbi caput reclinem: qui verò mihi
per solitudinis quietem cedunt, cum his vna dego. Quæ mihi no
men dederunt, plurimæ sunt: interdum enim insensibilitas ani
mæ: quandoque vero obliuio cœlestium bonorum: nonnũquam
etiam immensa laborum magnitudo. Stirpes vero meæ, locorum
mutationes sunt, quæ mecũ sunt, inobediẽtia spiritualis patris: fu
turi iudicij obliuio, nõnunquã etiã professionis derelictio. Porro
aduersariæ meę, à quibus nũc vinctus teneor, Psalmodia operi ma
nuũ cõiuncta: mortisq; memoria: quæ vero me penitus necat, ora
tio est, adiuncta futurorum bonorũ firmissimæ spei. Idem, ibidẽ.

Sicut per naturam viui absque cibo non potest, ita & ei, qui sal
uari cupit, ad mortem vsque, vel ad breue momentum negligere
non licet. Idem in compen. supra dict.

In periculoso negotio non est dormitandum.

Innumera mala parit securitas.

Negligentia semper habet comitem infœlicitatem.

Noui accidiæ spiritum præparare ac præire fornicationis spiri
tum solere: vt valide corpus resoluens, ac in somnum precipitans,
per somnum inquinationes quiescentibus inducat.

Negligentia nascitur plerunque ex re bene gesta.

Diligentia, Feruor Spiritus.

DIligentia in omnibus rebus plurimum valet. Hæc præcipue
colenda est nobis, hæc semper adhibenda, hæc, nihil est quod

Ex diuersis.

T. Liuius.

Cicero.

Universidad de Deusto Biblioteca

non assequatur: qua vna virtute omnes reliquæ virtutes contin-
tur. Cicero lib. 2. Oratore.

Marcus Crassus in oratione quam cõtra Collegam Censor ha-
buit, dicebat. Quæ natura aut fortuna darentur hominibus in his
se vinci posse animo æquo pati. Quæ autem ipsi sibi homines pa-
rare possent, in ijs rebus, se pati vinci non posse. Idem ibidem.

COLLE. ¶Quemadmodum qui cõtra aduersantis aquæ & auræ impetum
nauigant, continuo remigandi labore egent: vbi autem vel pa-
lum cessauerint, vis aquæ decurrentis & auræ impetus eos re-
cedere compellunt: ita oportet nos continue ad virtutis studium
aspirare, & solicitè supra custodiam nostri vigilare: vbi enim pa-
lulum hæc cura remissa fuerit, illico mortalitatis nostræ pondere
ad terrena deijcimur. Quanuis enim spiritus noster sponte sua
spiritualia, & cœlestia tendat, caro tamen cui cõiunctus est, illum
ad inferiora deflectit: quod in facula accensa videre licet: cum
cum flamma ad sublimia nitatur, nisi tamen illam in sublimi
spensam teneas, protinus pondere materiæ, cui inhæret, ad in-
ruit. Redeunt quippe facile in suam naturam omnia: & pete-
& aliunde insita repudiant. Idem quoque in natura nostra vi-
est, quæ ad malum per peccatum prona, ægre ad virtutem a-
git, protinusque si negligentius agas, ad ingenium redit.

Eccl. 9. Omni tempore vestimenta tua candida sint. Quemadmodum
qui puras ab omni sorde vestes gestare semper cupiunt, per-
quandam curam secum gerunt, prospicientes quo in loco sed-
quid manibus contingãt: ne vestes vlla occasione sordibus in-
nentur: ita qui puritati conscientiæ studet, continua quadam
citudine & vigilantia attendere debet, quid agat, quid co-
quid moliatur, quidque in operibus suis intendat: ne vlla in re
honesto deflectat, & animam suam aliqua peccati labe resp-

Quo studio, & feruore vir pius in omni bono opere inc-
re debeat, declarant illa verba Sapien. 7. Omnibus enim mo-
bus mobilior est Sapientia: quæ videlicet alumnos suos facit
Ezec. 1. lut flamma ignis, qui inter elementa omnia velocissimus est. A-
malia item illa quæ Ezechiel vidit, non solum pennata pro-
agilitatem esse perhibentur, sed etiam ibant & reuertebantur
similitudinem fulguris coruscantis. Nescit enim tarda moli-

Spi-

Spiritus sancti gratia. De eadem etiam Sapientia dicitur, quod at-
tingit à fine vsque ad finem fortiter. Non enim contenta perseue- Sapien. 8.
rantes eos in studio virtutis fecisse, facit etiam fortes & infractos.

Terra sponte quidem sua spinas, & tribulos germinat: fruges
autem non nisi assiduo labore culta, & repurgata: sic planè corru-
pta per peccatũ natura vitiorũ spinas ex se germinat: virtutes autẽ
nisi studio & labore iuuetur, minime profert. Itaque malitiæ cau-
sam permanentem habemus, idque intra nos: virtutis autẽ & pie-
tatis aliunde venientẽ, atq; extra nos. Quantã ergo vigilantiã adhi-
bere conuenit, vt in tam corrupta natura incorrupte viuamus?

Otiositas, Negligentia, Pigritia.

FVgienda otiositas, mater nugarum, nouerca virtutum. Inter
seculares quippe nugæ, nugæ sunt: inter sacerdotes blasphe- Bernar.
miæ. Interdum tamen si incidant, ferendæ fortassis: referen-
dæ nunquam. Bernar. de considerat.

Mens otiosa nihil aliud cogitare nouit, quam de escis, atque de
ventre. Cassia. lib. 10. de spiritu accidiæ. Cassia.

Quis putas erit eiusmodi, qui tempus suum omne tam pie, ac
religiose in monastica conuersatione consumpsit, vt nullum diẽ, Ioan. Cli.
nullam horam, nullum momentum, aliquando perdiderit, quod
non in diuino seruitio, & religiosis operibus expenderit: id apud
se iugiter, ac solicite reputans, possibile non esse eundem diem bis
in vita conspicere? Ioannes Climacus de luctu. Gradu. 7.

Finem, qui quæris amori,
Cædit amor rebus: res age, tutus eris. Ouid.
Indigentia ex segnitie nascitur. Ex diuer-
Otium est sentina malorum. sis.
Otium est ingenij rubigo.
Portus penuriæ est hominibus ars.

Quærendi defatigatio turpis est, cum id, quod quæritur, fit
pulcherrimum. Cicero. 2. de finibus. Cicero.

¶Scriptura sacra non solum præstantia doctrinæ, sed modo & ra- COLLE.
tione docendi, scripturas omnes lõge antecellit. In quo illud in
primis spectandũ esse videtur: ꝙ quæ maxime fieri cõuenit, ea fre-

quentissime repetit, vt altius piorum animis infigat, quod maxime gerendum sit. Sicut enim venatorum Canes, cum ad alicuius cubilis hostium vehementius latrant, nec ab eo diuelli possunt, prædam ibi latitare indicant: ita cum Scriptura frequentissime vno in loco commoratur, & idem iterum, atque iterum, alijsin locis repetit & inculcat, aliquid sine dubio singulare maximeque necessarium ibi esse declarat. Scitum est enim omnibus in rebus diligétiam, studium, atque laborem plurimum posse: imo ab hoc fonte omnes artes & disciplinas prodijsse (quod videlicet labor omnia vincat improbus) contra vero inertiam & negligentiam iacturarum omnium atque malorum altricem esse. Quod cum alijs rebus omnibus, tum vel maxime in studio & in acquisitione virtutum perspicitur. Id animaduertens sapientissimus Salomon dictu mirum est, quoties in exiguo Prouerbiorum libello oppor tune, & importune laborem, & diligentiam commendet, & pigritiam atque inertiam detestetur. Si enim vnum in locum omnia quæ hac de re dicenda putauerat, congesisset, fastidium legen bus ingeneraret. Ideoque diuersis in locis, idque sub diuersis nominibus, tum rationibus, tum metaphoris eandem repetit sententiam. Hac autem ratione intelligent, qui se totos virtutum perfectionis studio dediderunt, quanto opere omnem à se pigritiam & negligentiam excutere: quantumque in hoc pulcherrimo virtutum studio laboris, studij, & solertiæ ponere debeant. Extat in Prouerbiorum cap. 6. his verbis aduersus pigrum inuehens. Vade ad formicam piger &c. Et, Vsquequo piger dormies? quando consurges è somno tuo? &c. Si vero impiger fueris, veniet fons messis tua, & egestas longe fugiet à te. Item Prouer. 9. Statem operata est manus remissa, manus autem fortium, diuitem parat. Et infrà. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui stertit æstate, filius confusionis. Item infra. 10. Sicut acetum nocet dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt illum. Item. 19. Non consurgit diluculo, qui quærit bona. Item. 12. Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est. Idemque ibidem, Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet. Item. 19. Pigredo immittit soporem, anima dissoluta, suriet. Item. 20. Noli diligere somnum ne te opprimat. Item. 21. Cogitationes robusti, semper in abundantia

omnis autem piger in egestate est. Item. 21. Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam manus eius operari. Tota die concupiscit, & desiderat, qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit. Item. 22. Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, & non erit, ante ignobilis. Præcipuus autē cōtra pigros locus habetur. 24. qui incipit, Per agrū hominis pigri transiui, & per vineā, & cætera quæ sequuntur: vsque ad finē capitis. Quòd vero in fine huius capitis ait, Veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas quasi vir armatus, duo innuere videtur: nēpe quod paulatim inertiæ atque socordiæ habitus generetur: quemadmodū cursor multiplicatis gressibus eò quo tendit, peruenire solet. Deinde quòd hic ipse habitus, vbi diutina cōsuetudine cōfirmatus est, quasi vir armatus penè insuperabilis fit. Potest etiā cursoris nomine improuisa, & inexpectata, vel certe accelerata animę ruina designari. Nec his contentus. Idem. 26. ait, Dicit piger. Leo est in via: in medio platearū occidendus sum. Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo. Et, Abscondit piger manum sub ascella: nec ad os suum applicat eam. Iam vero vbi. 31. mulierē fortem describit inter præcipuas eius laudes fortitudinem, ac diligentiā numerat, quæ inertiæ, & languori contraria sunt. Vnde ait, Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachiū suum. Et iterum, Fortitudo & decor indumentum eius: quia videlicet in omnibus operibus suis se fortiter ac modeste gerit: atque hoc veluti pallio se, & omnia opera sua, vestit & ornat: vtpote in qua nihil languidū, aut incōpositum, siue indecorū appareat. Iam verò quod ait, De nocte surrexit, &c. Et, Syndonem fecit, & vendidit. Et, Considerauit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantauit vineā: & quæ sequuntur: quid hic nisi solertiæ diligentiæ & fortitudinis opera commendat? Quis est autem qui hac eadem sententia tot ies tam multis rationibus à Spiritu sancto repetita, non sibi certissime persuadeat totius vitæ spiritualis pestem esse languorē & inertiam: contraque summum eius incitamentum, & fundamentum esse studium, fortitudinem, atque diligentiam? quę vt omniū artium, ita etiam virtutum omnium parens est.

Multam malitiam docuit otiositas. Terra exculta illum solummodo fructum reddit, quem ei cōmiseris, siue triticum, siue ordeum. At, quæ inculta & otiosa est, varia spinarum & tribulorum germina Eccl. 33.

germina pro libidine fundit: ita &c.

Prouer. 15. Iter pigrorum, quasi sepes spinarum: via iustorum absque offendiculo. Item, pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Feruore enim dilectionis facile quidquid eos in via Dei remorari potuisset, superant: quo cum pigri careant, vbique hærent, vbique velut à spinis obiectis læduntur: & ita à curſu boni operis facile retardantur. Semper queruli, semper anxij, omnia aspera, omnia acerba, & molesta iudicantes.

Prou. 18. Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis. His verbis negligentia hominum damnatur. Virtus enim odit inertes. Vnde consequens est, vt qui mollis est, ad virtutem aspirare non possit.

Apoc. 3. Vtinam esses calidus aut frigidus: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Magnam dubitandi causam verba hæc præbent. Cur enim potius sit frigidum esse quàm tepidum, cum tamen tepidus calido propinquior sit. Quantum autem coniectura colligere possum, tepidus mihi esse videtur, qui quanuis ingentia sit, adeò tamen negligenter & segniter se gerit, adeoque spiritualibus exercitijs destitutus est, vt facile quauis tentatione pulsus

Matt. 12. vehementiore oblata, à statu suo dejiciatur. Quem quidē statum significat domus illa, quā Dæmones vacantē, & scopis mūdatā inuenerunt: hoc est, dispositā atque paratā, vt eam inuaderent, & occuparent. Tales ergo tepidi sunt, quos Dñs quanuis à pectore suo nondum euomuerit, iam tamen cœpit euomere: cū eos iusto iudicio negligētius viuere, & in multa delicta labi permittit: quanuis magna non sint, aditum tamen ad maiora præbent. Possumus etiam eos tepidos appellare, qui externis quibusdam religionis operibus instructi sunt: quibus se aliquid esse persuadent, cum tamen interna iustitia vacui sint: qualis erat Pharisæus

Luc. 18. qui orans aiebat, Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, &c.

Contra otium & inertiam pro studio atque labore nonnulla inuenies Ecclesiast. 34. Cibaria, & virga, & onus asino: panis & disciplina, & opus seruo. Iugum & lorum curuant collum durum, & seruum inclinant operationes assiduæ. Seruo maleuolo, tortura & compedes: mitte illum in operationem ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas. Hæc omnia ad corporis nostri tractationem referri commode possunt: quod (vt Seneca ait) durius tractandum est, & varijs laboribus exercendum, ne delicijs & otio torpeat, & aduersus spiritum insurgat. Contra aliter facientes, clamat Dñs per Prophetam. Vsque quo delicijs dissolueris filia vaga? Hiere. 31.

Dormiente Saule, & seruis eius, Dauid hastam & sciphum surripit. Hastæ nomine quæ à longe ferit, orationē quæ in terris effusa, in cœlis operatur: Sciphi vero, quo aquam bibimus, Sacram lectionē conuenienter accipimus. Aqua enim in litteris sanctis pro Sapientia ponitur. Hæc ergo duo, vitæ spiritualis adiumenta negligentibus, & in via Dei dormitantibus surripere Dæmon solet.

Occupatio immoderata.

QVid de se intrinsecus agatur, cor nostrum obliuiscitur dum extrinsecus occupatur. Gregorius vigesimoquinto moralium capite. 8. Gregor.

Sæpe Deus, quos tenere diligit, ab externis actionibus abscondit. Gregor. 25. mor. cap. 22.

Vt tabernaculum cilicio, & pellibus tegebatur, intus autē byssō coruscabat: ita prælati tegunt eos qui deuotionis teneritudini diditi sunt. Greg. 25. mor. cap. 22.

¶ Quidam sic terrenis curis, vel proximorum negotijs implicantur, vt nullum animæ suæ quieti, & vacationi locum relinquant. Alij vero hoc temperamento aliorum negotia curant, vt salutem suam non negligant, sed otium quotidie sibi ad vacandum Deo eligant, seque ipsos intra se colligant, & recipiant: Illi igitur per coruum qui ex arca egressus, ad eam non est reuersus, hi vero per columbam (quæ ad arcam regressa, virentis oliuæ ramum in ore tulit, quod pietatis, & misericordiæ indicium est) designantur. Vtraque ergo res istis fœliciter cedit, dum egrediuntur, ac miseri cordiæ merita congerunt: & dum regrediuntur, & diuinæ dulcedinis quiete perfruuntur. Hinc sancta illa Ezechielis animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulgoris coruscantis. COLLE. Ezech. 1.

Isti sunt qui salutare illud prudensque Ecclesiast. 29. consilium amplectuntur, Recupera proximum secundum virtutem tuam,

& attende tibi ne incidas. Hinc Apost. Timotheo, Attende ait tibi & doctrinæ. Hoc enim modo & te ipsum saluum facies, & eos qui te audiunt. Hac enim moderatione vir pius, ac præcipue doctrinæ minister aliorum curam gerat, vt priori etiam loco sui curã non negligat.

Misericordia, Eleemosyna.

Gregor. TVnc plena cordis nostri compassio est, cum mala inopiæ proximi susc̃ipere non metuimus vt illum à passione liberẽ⁹. Plus est aliquãdo cõpati ex corde, quã dare, quia quis indigẽti perfecte cõpatitur minus æstimat omne, quod dat, & rẽ quãlibet plerumque dat, qui non cõpatitur. Greg. lib. 20. mor.

Tanto quisque perfectior est, quanto perfectius sentit dolores alienos. Greg. 19. mor.

Sic mens per compassionem doleat, vt & larga manus affectũ doloris ostendat. Greg. in homil.

Qui indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam à nequitia non custodit, rem suam Deo tribuit, se peccato. Hoc quod minus est, obtulit authori, & hoc quod maius est, seruauit iniquitati. Greg. 19. moral.

Ille perfectè tribuit, qui cùm eo quod afflicto porrigit, affecti quoque animum in se sumit, vt prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministeriũ concurrat. Greg. vbi supr.

Gregor. super illud Iob. 27. Diues cùm dormierit, nihil secum auferet: sic ait: Tolleret tunc res secum, si ad petentis vocem tulisset: nam terrena seruando, amittimus: largiendo seruamus. Diu cũ rebus nostris durare non possumus: agẽdũ ergo vt resp rituras in nõ perituras faciamus transire mercedẽ. Mor. 18. c. 10.

Dives epulo serò oculos aperuit, compulsus in damnatione gnoscere quid perdidit, quando Lazarum non agnouit. Iustẽ tem, qui de abundantia peccauit, æstuanti crematur inopia: g aquæ petijt, qui micas panis negauit. Greg. mor. 18. c. 10.

Cùm suppetunt temporalia, celerius dantis manus datione inuenit, quàm animus dolorem. Ille ergo perfectè tribuit, cùm pecuniam afflicto porrigit, eius in se animum sumit. Greg. 20. mor. c. 27.

Tunc plena est cordis compassio, cum inopiam pro proximo susc̃ipere non metuimus, vt illum liberemus. Quare Christus neq̃quam nobis vim suæ dilectionis ostenderet, si hoc quod à nobis tulit, non ad tempus ipse sustineret. Greg. vbi suprà.

Qui exteriora largitur, rem extra se positam tribuit: qui autem fletum aut compassionem, aliquid sui ipsius dat. Gregor. vbi suprà.

Gregor. super illud Iob. 31. Si comedi bucellam, sic ait: Pietati se præiudicium facere existimat, si solus comederet, quod Dominus omnium communiter creasset. 21. mor. c. 12.

Quidam prius pauperum contumelijs afficiunt, quam dent eleemosynam. Videtur ergo quòd illatæ iniuriæ satisfactionem soluunt, dum dona largiuntur. Greg. 21. mor. c. 13.

Gregor. super illud Luc. 16. Vt cùm defeceritis, recipiant vos, &c. sic ait: Ergo patronis potius munera offerimns, quàm egenis largiamur. 21. mor. c. 14.

Cùm pauperes conspicimus, quanta nobis desint interiora pensemus, quatenus sese cogitatio nostra super inopes nõ eleuet, cùm videt, quòd quanto interius, tantò verius pauperes sumus. Greg. 21. mor. c. 14.

Gregor. super illud Iob. 31. Si despexi prætereuntem, &c. sic ait: Nempe quia apud piam mentem plus natura valet, quàm notitia. Qui enim indiget, eo ipso quo est homo, ei non est ignotus. 21. mor. c. 14.

Gregor. homi. 27. in Euangelia super his verbis. Et fructus vester maneat, sic ait: Omne quod secundum præsens seculum laboramus, vix vsque ad mortem sufficit. Mors namque interueniens fructum nostri laboris ascindit. Quod verò pro æterna vita agitur, etiam post mortẽ seruatur. Et tũc apparere incipit, cum laborum carnalium fructus cœperit non videri. Ibi ergo illa retributio inchoat, vbi ista terminatur. Tales fructus operemur qui maneant: tales fructus operemur, qui (cùm mors cuncta interimat) ipsi exordium à morte sumant. Nam quod à morte incipiat fructus Dei, testatur Propheta, qui dicit: Cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini. Omnis qui dormit in morte, perdit hæreditatem terrenam: sed cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Dñi: quia electi Dei post- *Psal. 126.*

quam peruenerint ad mortem, tunc inueniunt hæreditatem. Greg. vbi sup.

Terrena omnia seruando amittimus, largiendo seruamus. Idem.

Auguſt. Memento quid purpurato diuiti contigerit: qui non ideò damnatus est, quòd aliena tulerit, sed quòd egenti pauperi sua nò tribuerit: & in inferno positus ad petenda minima peruenit, qui hic parua negauit. Augustin. de Conflictu vit.

Qui dat eleemosynam, vt careat tædio interpellantis, non vt reficiat viscera indigentis, & rem & meritum perdit. Idem super Psalm.

Ante Dei oculos nunquam est vacua manus à munere, si acra cordis plena est bona voluntate. Idem super Ioan. in hom.

Hiero. Non memini me legisse mala morte mortuum, qui libèter operam charitatis exercuit. Habet enim multos intercessores: & impossibile est multorum preces non exaudiri. Hiero. ad Nepot.

Sanctus Exuperius Tholosanę vrbis Episcopus, esuriens panis alios: & ore pallente ieiunijs, fame torquetur aliena: omnem substantiam Christi viscеribus erogauit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat vitro: qui etiam eiecit à templo, & cathedras vendentium euertit. Idem Epist. ad Rust. monach.

Velimus nolimus senescimus. Paret sibi viaticum, quod longo itineri necessarium est. Secum portet quod inuitus dimittere est: imò præmittat in cœlum, quod si negauerit, terra sumpserit. Idem ad Furiam.

Beata Paula pauperes omnes ac debiles curiosissimè tota be perquirens, damnum putabat, si quisquam eorum cibo stentaretur alieno. Spoliabat filios, & inter obiurgantes pinquos, maiorem se eis hæreditatem Christi misericordi dimittere loquebatur. Et mox. Fateor errorem meum, cùm largiendo esset profusior, arguebam, illud proferens de Apo-

2. Cor. 8. lo, Non vt alijs refrigerium, nobis autem tribulatio. Et, Qui

Luc. 3. habet duas tunicas, &c. Illa contrà testem inuocabat Deum, se habere voti, vt mendicans moreretur: vt vnum numum non dimitteret, & in funere suo aliena syndone inuoluere Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra

seculo transituri sunt: sed in viuis lapidibus, de quibus in Apocaly. ciuitas magni Regis extruitur: quos in saphyrum, & smaragdum, & iaspidem esse vertendos Scriptura commemorat. Idem in Epitaph. Paulæ.

Misericordia non de meritis iudicare consueuit, sed necessitatibus subuenire: iuuare pauperem, non examinare iustitiam. *Ambroſ.* Ambro. in Epist.

Affectus dantis, collatorem aut diuitem aut pauperem facit, & pretium rebus imponit. Idem de offi.

Aurum Ecclesia habet nõ vt seruet, sed vt eroget, & subueniat etiam necessitatibus. Idem ibidem.

Necessitates aliorum quantum possumus iuuemus, & plus interdum quam possumus. Nihil tam secundum naturam est, quàm iuuare consortem naturæ. Idem de offi.

Si non potest alteri subueniri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuuari, quam grauari alterum. Idem ibidem.

Non minoris est criminis, habenti tollere, quàm cùm possis & habes, indigentibus denegare. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum, quod tu includis: miserorum redemptio & absolutio pecunia, quam tu in terra fodis: tantorum sciaste inuadere bona, quantis possis præstare, & nolis. Non sunt bona hominis quæ secum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum. Idem in quodam sermone.

Super illud, Dormierunt somnum, &c. Hoc est dicere: Nihil *Pſal. 75.* inuenerunt in operibus suis diuites, qui nihil pauperibus contulerunt. Nullius iuuerunt inopiam, nihil ad vtilitatem suam proficiẽtes reperire potuerunt. Idem.

O vanitas vanitatum, sed non vanior quàm insanior! Fulget *Bernar.* Ecclesia in parietibus, & eget in pauperibus: suos lapides auro induit & suos filios nudos deserit: de sumptibus egenorum seruitur oculis diuitum. Bernar. in apolog.

O insignem paupertatis excellentiã! hæc Dei persona sit, Deus *Pet. Rau.* in paupere absconditur, & pauper quidem porrigit manum, Deus autem suscipit quod offertur. Chrysolo.

Eleemosyna non æstimatur ex mensura largitionis, sed ex animi liberalitate. Idem.

Obturatis auribus diuitis, nihil esset vox vnius clamantis.

Vnde

Vnde Dominus ad aperiendum cor eius, totum corpus Lazari vlceribus cooperuit, vt tot essent ora clamantia, quot vlcera existentia. Idem in serm. de diuite & Laz.

Super illud Matth. Esuriui, &c. In regno cœli coram omnibus Angelis, in conuentu resurgentium, quòd Abel passus sit, quòd mundum conseruauit Noe, quòd Abraham fidem seruauit, quòd Moyses legem tulit, quòd Petrus crucem Iesu primus ascendit, Deus tacet: & clamat solum, quod pauper commedit dicens: Esuriui, &c. Qui enim misericors est, misericordia dignus est. Idem in quod. serm.

Fratres, esurit ieiunium, ieiunium sitit, quod non pietatis cibo pascitur, quod potu misericordiæ non rigatur. Alget ieiunium, ieiunium deficit, quod non eleemosynæ vellus tegit: quod non miserationis operit vestimentum. Fratres, quod est terris vernum, hoc misericordiam scimus esse ieiunio. Sicut verni flatus tota fouent germina florere camporum: ita misericordia tota ieiunia germina producit in florem, in cœlestem messem totam ieiunij. Sicut fructificare virtutem. Quod oleum lucernæ est, hoc ieiunio pietas: sicut lucernæ lumen olei pinguedo succendit, & modesto pastu facit illud ad totius noctis solatium perlucere: sic pietas facit splendere ieiunium, & ad totam radiare continentiæ claritatem. Quod diei Sol est, hoc eleemosyna noscitur esse ieiunio. Sicut iubar Solis clariorem perficit diem, & totam nubium spergit obscuritatem: sic eleemosyna ieiunij sanctificat sanctitatem: totamque cupiditatis mortem lumine pietatis excludit. Ne multis immorer, quod est anima corpori, ieiunio largo hoc habetur. Sicut enim mortificatur corpus, cùm à corpore anima recedit: ita mors est ieiunij largitatis abcessus. Idem de ieiunio & eleemosy.

Manus pauperis Abrahæ sinus est: vbi quicquid pauper acceperit, mox reponit. Thesaurus cœli est manus pauperis: quod suscipit, ne in terra pereat, reponit in cœlum. Thesaurizate (inquit) thesauros in cœlo. Manus pauperis est gazophylacium Christi: quia quicquid pauper accipit, Christus accipit. Da ergo homo pauperi terram, vt accipias cœlum: da nummum, vt accipias regnum: da micam, vt accipias totum: da pauperi, tu habebis: quod pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter: Clamat Deus, Misericordiam volo. Qui quod vult Deus, Deo negat, à Deo sibi quod desiderat vult negari. Misericordiam volo. Homo, petit Deus, sed tibi, non sibi. Misericordiam volo. Humanam misericordiam petit, vt largiatur diuinam. Est in cœlis misericordia, ad quam per terrenas misericordias peruenitur. Domine (inquit) in cœlo misericordia tua. Dicturus causam in iudicio Dei, patronam tibi misericordiam, per quam liberari possis, assume. Qui de patrocinio misericordiæ certus est, de venia sit securus, de absolutione non dubitet: Beati (inquit) misericordes: quia ipsi misericordiam consequentur. Gratis misericordiã sperat ibi, qui hic non fecerit misericordiam. Qui facit misericordiam, currit ad præmiũ: qui non facit misericordiam, decurrit ad pœnam. Idem ibidem.

Nulli paruus est census cui magnus est animus, nec de rei familiaris mensura pendet modus pietatis. Maiora quidem sunt impendia diuitum, & minora mediocrium: sed nec discrepat fructus operum, vbi non deest affectus operantium. Leo Papa in apparit. Domi.

Semper illi quod largiatur occurrit, cui bene velle non deficit. Idem ibidem.

Misericordiæ virtus tanta est, vt sine illa cæterę, etsi sint, prodesse non possunt. Quanuis enim aliquis fidelis sit & castus & sobrius, & alijs maioribus ornatus insignibus, si misericors tamen non est, misericordiam non meretur. Idem in sermo. de apparit. Domin.

Compassio ex virtute est, quando propter Deum alienis doloribus compatimur: cùm scilicet iustitiam premi, vel innocentiam affligi videmus. Compassio ex vitio culpabilis est: compassio ex natura irreprehensibilis est: compassio ex virtute laudabilis est. Prima reprehenditur, tertia laudatur: secunda nec culpam habet, quia ex natura est, nec præmium, quia ex virtute non est. Hugo de. 3. volunt. Christi.

Differunt misericordia & miseratio, sicut fons & riuulus. Misericordia enim quasi fons est affectus: miseratio quasi riuulus effectus. Idem.

Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa exorabit pro te: orationibus autem & eleemosynis purgantur peccata. Per vtramque

Simil.

Simil.

Simil.

Simil.

Osee. 6.

Psal. 35.

Matt. 5.

Leo Papa.

Hugo.

Euseb. Emiss.

vtranque ergo rem, sed maximè per eleemosynam, Dei misericordia requirenda est. Oportet itaque vt sibi res vtraque consentiat: illa rogat, hæc imperat: illa quodammodo iudicis audientiam deprecatur, hæc gratiam promeretur: illa ostium pulsat, hæc aperit: illa prodit desiderium, hæc desiderij procurat effectum: illa supplicat, sed supplicantem ista commendat. Deinde Tabithæ exemplum profert, & amplificat. Euseb. Emiss. in hom. de initio Quadrag.

Charitas prona sit ad misericordiam, non insultans peccantibus, sed condolens: facilis enim est lapsus ad vitia, & fragilitas conditionis humanæ quicquid cernit in alio, hoc in se debet perpetrescere: cumque alius fuerit pro errore correptus, illius emendatio nostra sit cautio. Idem in hom. 8. de Pascha.

Cassiodo. Oleum pietatis & miserationis vnguentum, quantò copiosius in fraternas necessitates effunditur, tantò donis potioribus augmentatur. Alludit ad viduæ oleum, quod effusione augebatur. Cassio. in Epist.

Marcus. Magna vis est eleemosynæ: siquidem nutritores suos multa cum fiducia in regnum cœlorum introducit. Nota est enim ianitoribus cœli, qui thalami fores custodiunt: nec nota solùm, sed etiam venerabilis: & à quibuscunque se honoratam cognouerit, illos confidenter introducet. Nam si Deum in terram descendere fecit, & hominem fieri persuasit, multò magis hominem in cœlum adducere poterit. Marcus.

Penes nos situm est, vt Deus misereatur nostri: ipse nobis hanc gratiam condonauit. Nempe si offeramus ei, quæ misericordiæ benignitate eius indigna non sint, miserebitur nostri. Si verò nulla nostri misericordia tangamur, quis nobis parcet? Misericordia proximi, & misericordiam à Deo consequeris. Non ita laudabilis est, qui magnum aliquem suscipit, vt qui miserum & ærúnosum. Et qui colit hominem præstantem & clarum, & sæpe ad ostentationem coram hominibus id facit: qui verò abiectum & despectum curat, propter solum Dei præceptum id agit. Idem.

Misericordia expers est omnis sceleris, omnia reddit [illegible]. Hæc & ieiunio & cubitu super humum (quanuis molestiora magisque laboriosis) melior est, vtpote vtilior: hæc animam [illegible]rat, subtilem, pulchram & formosam efficit. Idem.

Anima sine misericordia sterilis est. Hoc illud est, quo Deo similes nos euadere licet: misereri, inquam, & condolere. Hoc nisi habeamus, priuati sumus omnibus. Christus non dixit, si ieiunetis, similes eritis Patri vestro: nec si castitatem tueamini. Quid igitur? Estote misericordes, sicut Pater vester cœlestis misericors est. Et, Misericordiam (inquit) volo, non sacrificium. *Luc. 6.* *Osee. 6.*

Nisi essent pauperes, non tam multa peccata abolerentur. Pauperes nobis vulnerum nostrorum medici sunt. Remedia nobis porrigunt manus suæ. Non adeò medicus extendens manus, & imponens pharmaca, sanationem efficit, quàm pauper manus extendens, & quæ porrigimus, accipiens, absterso est malorum nostrorum. Idem.

Cœcus misericordiam consecutus ad regnum cœlorum deducere nouit: & quãuis ad parietes offendens, & incidens in foueas, ducem se præstat ascensionis in cœlum. Idem.

Quid frustra laboras, ò diues, res pauperum in thesauris tuis recondens? Cur indignaris petentibus illis, tanquam de tuo expendas? Bona paterna petunt non tua: quæ tibi cõmissa sunt ipsorum gratia, non tecum nata. Da quæ accepisti, & vsum eorum tibi concessum in lucro ponas. Satis est tibi, quod dare non accipere destinatus sis. Idem.

Sacerdotes antiquo ritu inungebãtur oleo, vt & sacerdotium à misericordia inchoaret. Reges etiam vngebantur oleo. Omniũ enim (inquit) misereri debes, cùm possis omnia. Nempe hoc ipsum misereri, proprium est principatus. Cogita quòd mũdus per misericordiam constitutus sit, & imitare Dominum. Misericordia hominis in proximum suum, Domini autem in omnes homines extenditur. Idem.

Facilè posset Deus neminem facere pauperem: sed ita beneficentiæ ansam adimeret, nec amplius vellet aliquis condolere. Nũc verò alij aliorum gratia vel diuites vel egeni sunt, vt locus & materia beneficentiæ suppetat. Idem.

Omne quod nostrum est, tunc magis nostrum est, si sit nobis commune cum fratribus. Chrysost. in serm. *Chrysost.*

Non benefacit, qui benefacit: sed beneficium ipse accipit potius quàm dat. Maiora enim accipit quàm largiatur: quoniam Deo mutuum dat, non hominibus. Auget opes, non minuit. Minuit

nuit autem, si nihil elargiatur. Idem.

Simil. Qui parcè seminat, parcè & metet. Qua igitur quæso ratione parcis ac retines? Si terram fertilem coleres, non tantùm illam seminando propria horrea vacuares, verum etiam mutuares alibi de quod sereres. In cœlo verò operans, atque ibi fructum requirens, vbi nulla aeris inæqualitas, corruptio nulla ventorũ est, sed plurimo vbique cum fœnore semina cuncta proueniunt, cunctaris atque dissimulas: nec intelligis, quia possumus & parcendo perdere, & spargendo colligere. Idem super Matth. hom. 5. operfect.

Philon. Talem te famulis tuis præbe, qualem tibi Deum optas: audimur enim à Deo, sicut nos audimus: & aspiciemur ab ipso, vt aspicimus. Offeramus igitur misericordiam pro misericordia, vt pro simili simile adipiscamur. Philon.

Quintil. Nihil ingeniosius vera pietate est.

Ouid. *Regia (crede mihi) res est, succurrere lapsis.*

Adilon. Miseratio comes est calamitatis.

Cicero. Homines ad Deum nulla re propius accedunt, quàm salutem hominibus dando. Cicero pro Ligario.

Nihil est tam regium, tam liberale, tamque munificum, quàm opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis homines. Idem. 1. de Oratore.

COLLE. *Augus. in medita.* ¶Miratur iure D. Augustin. quòd filij huius seculi longe pro & grauiora pro perituris huius seculi rebus patiantur, quàm propter Deum nostrum, qui nos cùm nondum essemus, & cùm perditi essemus, redemit. Considera quid agricolæ, opifices, quid nautæ, quid milites in bello exigui lucelli patiantur: quantumque diuitiarum nobiles viri inanissimi ris obtentu profundant. Nos verò vix obolũ petenti pauperi pter Christum damus, vixque vno aut altero die carnem maceramus.

Contra auaros & immisericordes in pauperes illud meri ctari potest, quòd cum eis velut in altera libræ lance prop Deus, gratia, gloria, remissio peccatorum, regnum cœlorum teraque similia benignitatis præmia: in altera verò parua pro

indigentibus eroganda, plus isti ad hoc lucellum, quam ad pretiosissima illa bona afficiantur: quod certè indignissimum est.

Omnia propter seipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum. Varijs autem in locis Dominus alias atque alias virtutes suas declarat. In cœlo namque bonitatem, in inferno iustitiam, in terra verò misericordiam potissimum exercet, atque ostendit. Vnde scriptum est. Misericordia Domini plena est terra. Quisquis ergo miser es, ne spondeas animum, neve ad illum accedere verearis, quando illi declarandæ misericordiæ suæ materiam tribuis, ad quam is declarandam hunc medium mũdi globum condidit. *Prou.* 16. *Esai.* 118.

Anima quæ benedicit, impinguabitur, & quæ inebriat, ipsa quoque inebriabitur. Hoc illud est, quod Dominus ait, Beati misericordes, q.i. m.c. Hinc consequens est & illud: Benefacit animæ suæ vir misericors. Hinc etiam & illud: Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt. Item, Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, ipse clamabit, & non exaudietur. Contrà verò de eleemosyna & misericordia sequitur: Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu, indignationem maximam. ¶Fructus autem eleemosynæ colligitur ex illis verbis: Qui dat pauperi, non indigebit, qui autem despicit deprecantem, sustinebit penuriam. Item, Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus prospector est eius qui reddit gratiam: meminit in posterum, & in tempore casus sui, inueniet firmamentum. Quia enim ipse periclitanti opem tulit, idem à Domino beneficium sortietur. Si enim grati & humani hominis officium est, rependere beneficia, & par pari referre, & illum laborantem iuuare, à quo fueris ipse dum laborares, adiutus: quid ille bonitatis & misericordiæ fons faciet? qui ait: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Cæterùm de huius virtutis commendatione multa Ecclesiast. 4. leges. Inter quæ illud maximè notandum est, quod ait: In iudicando esto pupillis misericors vt pater, & pro viro matri eorum: & eris tu velut filius altissimi, & miserebitur tui magis quàm mater. Cur velut filius altissimi? Nempe quia ipse in scripturis pater orphanorum, & iudex viduarũ nuncupatur. Quamobrẽ quisquis hunc erga pupillos affectũ ac animũ gerit, cœlestem patrẽ moribus exprimit. *Prou.* 28. *Eccles.* 30. *Matt.* 25. *Psal.* 67.

Eccl. 10. Omnis misericordia faciet vnicuique locum secundum meritum operum suorum. In quibus verbis meriti nomen expressum vides, aduersus Lutheranos.

Misericordiam esse defunctorum comitem (vt D. Ambrosius confirmant illa Eccles. verba. 17. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso: gratiam hominis quasi pupillam conseruabit, & resuet illis retributionem, vnicuique in caput ipsorum. Pro quo lius vertit. Tandem verò exurgit, & suum singulis dat pretium suamque cuique in caput suum vicem regerit. Item apud eũdem Fratres in adiutorium in tempore tribulationis: & super eos misericordia liberabit. Eccl. 40.

De virtute & laudibus eleemosynæ, multa scitu digna inuenies Eccl. 29. Propter mandatum (inquit) assume pauperem, & quæ sequuntur. In his autem verbis, illud animaduertere oportet non tam misericordiæ naturalis affectum, aut alienæ calamitatis leuamentum, quàm diuinorum mandatorum obedientiá in eleemosyna spectandam esse: quanuis hic quoque affectus laudandus sit, vtpote qui nos ad liberalitatis virtutẽ extimulet. In hoc enim ab autore naturæ datus est. Amor enim Dei erga homines, qui ipse condidit, hunc nobis misericordiæ affectum impressit, vt laborantibus proximis opem ferremus, vt quod ab eo conditum est, mutuis auxilijs seruaretur.

Adeò cum virtute liberalitas & misericordia coniuncta sunt, vt viros virtutis studiosos & iustos Isai. 57. viros misericordiæ appellet. Ait enim, Iustus perit, & non est qui recogitet in corde suo, & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat. Hinc super illo verbo: Scitote quoniam mirificauit Dũs sanctum suum: Glossa quædã ait, vocabulum Hebræũ quod latinus interpres Græcum sequutus, sanctum transtulit, ijs propriè conuenire qui sunt animo benefico & liberali. Adeò enim liberalitas & beneficentia sanctitati coniuncta sunt, vt sanctum hominem, benignum cum appellet. Hic de viro sancto dicitur: Tota die miseretur & commodat. Quibus verbis significatur, hoc esse præcipuum, & quasi continuũ eius officiũ, de omnibus hominibus semper misereri. In quo Dei mores potissimùm imitatur, qui nunquam benefaciendo quiescit, ad cuius imitationem Saluator nos hortatur cùm ait: Estote misericordes: sicut & pater vester misericors est.

Officia charitatis cùm erga omnes, tum maximè erga domesticos fidei exercenda esse, exemplo suo Dauid ostendit cùm ait: Sanctis qui in terra sunt eius. m.o.v.m.i.e. Pro quo alius vertit: Erga sanctos, qui sunt in terra, & præclaros, omnis voluntas mea in eis. Quia enim antè dixerat, bonorum suorum Deum non indigere, ideò studium benefaciendi conuertit in sanctos eius: vt hac ratione ipsum Dũm (dum seruos eius beneficijs prosequitur) promereri posset: quando nihil in illum bonorum suorum conferre valet. Hinc dicimus ea beneficia quæ in pios homines conferimus, non tam in homines, quàm in Deum ipsum cõferri. Hoc enim modo officia nostra puriora & Deo gratiora sunt, vtpote quæ ab omni humano respectu & intuitu aliena sunt. *Luc. 6.* *Psal. 15.*

Quæ bona & in præsenti & in futura vita illos maneãt, qui pauperum curam gerunt, latè persequitur Propheta in eo Psal. cuius initium est, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Vbi aduerte omnia oprandi verba quæ deinde sequuntur, in versione Hieronymi futura esse indicatiui modi. Sic enim is vertit: Dominus custodiet eum, viuificabit eum, & beatus erit in terra, & non tradet eum animæ inimicorum suorum. Dominus confortabit eũ in lecto infirmitatis: totum stratum eius vertisti in ægrotatione sua. Quo in loco Dominum contemplare vicem boni operis misericordi viro reddentem: vt quoniam ipse Christum in paupere ægrotantem recreauit & fouit: ipse quoque à Domino in ægritudine sua similem beneficij vicissitudinem recipiat. *Psal. 40.*

Esse viri iusti maximè propriũ, vti misericordia, illud argumẽto est, quod viros iustos litteræ sanctæ viros misericordiæ appellat. D. item Hierony. pro eo quod nos legimus, Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicãt tibi, ex Hebræo vertit: Et misericordes tui benedicant tibi. Huc pertinet & illud: Nouit iustus animas iumentorum suorum, viscera autem impiorum crudelia. Item illud. Mutuabitur peccator & non soluet: iustus autem miserebitur, & retribuet. Multa his similia loca in Scripturis habentur. *Psa. 144.* *Proue. 12.* *Psal. 36.*

Cùm in extrema illa cœna Saluator discipulis, & in illis, omnibus nobis dixit Accipite & comedite, hoc est enim corpus meũ, quod pro vobis tradetur, perinde est ac si dixisset: Huc vsque peruenit charitas mea erga vos, vt quoniã sine corporis mei cibo *Matt. 26.*

Universidad de Deusto Biblioteca

salus & vita vestra constare non poterat, ipsum vobis & corpus & sanguinem in æternæ vitæ pabulum tradiderim: Nunc cótrà vos expendite, quid vicissim mihi pro hoc tanto munere præstare debeatis. Quantus ergo pudor est, nec frustum quidem panis pauperi Christo, qui in membris suis esurit, velle porrigere, qui pro te alendo seipsum dedit? Quanto verò maior, si consideremus quæ homines propter inanem mundi gloriam faciunt, quia tam parti liberales in Christum sunt? Hunc locum elegantissima similitudine copiose persequitur Cyprianus in sermone de eleemosyna, in quo aduersus ingratitudinem fidelium indignatur, quòd cùm multa improbi homines propter persequentem & cruciantẽ Diabolum faciant, leuia ipsi onera, propter redimentem & saluantem Dominum subire recusent. Quid enim propter Diaboli obsequia homines non & faciunt & patiuntur? Quid enim vel difficilius vel atrocius, quàm quod Propheta dixit, Immolauerũt filios suos & filias suas Dæmonijs. Et effuderunt sanguinem innocentem &c. Nescias igitur quid magis mirari debeas, an talia propter honorem Dæmonis fecisse, an tam leuia incommoda propter vos Dei gloriam subire nolle?

Cypria.

Hospitalitatis illustria exempla extant Genes. 18. & 19. in Abraham & Loth: cuius etiam meminit Apostolus ad Hebr. dicens: Hospitalitatis autem, & beneficentiæ nolite obliuisci: per hanc enim quidam placuerunt Deo, Angelis hospitio receptis. Sed in Abraham alacritas officij cóspicitur, cùm ad hospitum obsequium & ipse festinauerit, cæterosque in huiusmodi ministerio vxorem videlicet ac puerum festinare præceperit. In Loth verò vehementer pietatis ardor & studium cernitur, quòd recusantes Angelos compulit in domum: & ne vlla eis fieret iniuria, filiarum suarum pueri iniuriam inferri patiebatur.

Cùm Aaron inaures aureas ad execrandi vituli fabricam à populo petijt, promptissimè & has, & annulos, & dextralia, &c. Exod. 32. buit. Hoc enim modo quidam verba illa interpretantur, Spoliarat quippe illum Aaron, & inter hostes nudum constituerat, cùm Christus in paupere frustum panis petit, sæpe indigne repellitur, & interdum contumelijs afficitur. Qua quidem ex re apparet, quam liberales, imo verò prodigi homines ad Diaboli mandique obsequia sint, quamque ad subueniendum pauperi Christo

tenaces & inhumani. Ad illud in quauis etiam fortuna semper diuites: ad hoc autem semper pauperes, & indigentes. Quo quid esse vel indignius, vel lamentabilius potest?

Fecit Salomon in ingressu oraculi ostiola de lignis oliuarum. An non pulchrius ex lignis sethim, aut cedrorum, quàm oliuarũ in hoc tanto opere ostia oraculi fierent? Num hac ratione insinuare cœlestis Spiritus voluit, aditum ad orationis officium esse opera misericordiæ? Deum enim in oratione misericordem inueniet, quem homines in paupertate sua misericordem experti fuerint. Contrà verò de misericordibus dicitur: Qui obturat aures suas ne audiat pauperem, ipse clamabit, & non exaudietur. Non vult enim Dominus quenquam in conspectu suo vacuum apparere.

2. Reg. 6.

Prou. 12.

Quicunque mendicorum voces molestè ferunt, & illis vel improbitatem, vel otium exprobrant, similes esse videntur Nabal Carmelo, qui audita humili seruorum Dauidis prece, respondit, Quis est Dauid? & quis est filius Isai? Hodie increuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. Tollam ergò panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris, quos nescio vnde sint? Hanc autem inhumanitatem Dominus improuisa morte mulctauit: transactis enim decem diebus percussit eum Dominus, & mortuus est. Vnde etiam colligimus, eos qui in Christi pauperes auari, in se verò atque voluptates suas profusi sunt, Nabalis huius discipulos & sectatores esse: qui cùm adeò inhumanus fuerit in Dauid, in domo sua conuiuium celebrat quasi conuiuium Regis. De his vero sanctus Propheta conqueritur, cum ait: Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, nihil patiebantur super contritione Ioseph.

2. Reg. 25.

Amos. 6.

Consolatio mœstorum.

NON est pondus veræ virtutis insensibilitas cordis: quia valde stupida membra sunt, quæ incisa dolorem non sentiũt: & ita charitatem proximi S. Iob tenuit, dum de filiorum morte doluit: Dei autem dum procidens in terram adorauit. Greg. in mor. lib. 2. cap. 17.

Gregor.

Iob. 2. Si bona suscepimus &c. Magna consolatio in aduersis memorari dona Dei. Non enim frangit dolor, quem muneris memoria subleuat. Ideo dicitur: In die bonorum memorare malorum: & econtra. Sic enim sunt iungenda, vt vnum ex altero fulciatur. Quatenus & dolor temperetur ex memoria doni, & doloris memoria temperet doni lætitiam. Gregor. moral. lib. 9 capit. 7.

Ordo consolandi est, vt mœrendo prius afflicto concordemur: minus enim eius consolatio recipitur, cuius vitæ qualitas scita est. Ideo amici Iob mœrentium prius induunt habitum. Greg. vbi sup. c. 8.

1. Reg. 5. Super illud, Mugiebant vaccæ, sed gradiebantur. Sic Iob mugiebat in morte filiorum, sed à Dei gratia non declinabat. Greg. vbi sup. lib. 7. ca. 17.

Iob. 16. Super illud: Consolatores onerosi &c. Luctus tempore vacat increpationis non sunt inferendæ: ne increpãdo dolorem augeamus qui lenire debuerat. Greg. vbi sup. lib. 13. c. 1.

Non dicit Diabolus abstulit, sed Dominus: quia quæ sua fuit recepit, & ideo non dolendum. Sicut creditor cui tempus non est præfixum, potest quando libuerit repetere pecuniam. Greg. 20. mor. c. 18. Et iterum, Postquam non abstulit, nisi quod dedit, recepit, non nostra abstulit.

Facilis erit consolatio si inter flagella quæ patimur, quæ sumus, ad memoriam delicta reuocamus: atque hæc non flagella sed dona cognoscimus. Greg. in Regist.

Magna est consolatio in eo quod displicet, quod illo ordinante erga nos agitur, cui non nisi iustum placet. Greg. in mor.

Festina consolatio bonorum est, consideratus finis malorum. dum enim ex eodem interitu malum conspiciunt quod euadunt leue æstimant quidquid patiuntur. Greg. 21. mor. c. 4.

Hiero. Ante Christum, Abraham apud inferos: post Christum in paradyso. Ex hac sententia Hieronymus colligit, mortuos Christo non esse lugendos. In Epitap. Nepotiani.

Tacco Periclem & Xenophontem: quorum alter amissis duobus filijs, coronatus in concione disseruit: alter cum sacrificijs filium audiuisset occisum, deposuisse coronam dicitur, & eidem capiti reposuisse, postquàm fortiter in acie dimicantem

perit concidisse. Quid memorem Romanos duces, quorum virtutibus quasi quibusdam stellis latinæ micant historiæ? Prætermitto tamen hos omnes, ne videar potius aliena quàm nostra quæsisse. Quãquam hæc breuiter in suggillationem nostri dicta sunt, si non præstet fides, quod exhibuit infidelitas. Igitur ad nostra veniens, Non plangam cum Iacob cum Dauid filios in lege morientes, sed cum Christo in Euangelio recipiam resurgentes. Iudæorum luctus, Christianorum gaudium est. Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Idem, ibidem.

Fœlix ille tantum est, qui vsque ad extremum vitæ actum, vitam ab omni malo seruauit illæsam. In tanta igitur fœlicitate gaudendum tibi profecto magis est, quod talem habueris, quàm dolendum quod talem amiseris. Ibidem.

Ennius, In hoc (inquit) plebs regi antestat loco, licet plebi plangere, regi honestè non licet. Vt regi, sic Episcopo. Et infrà. Caue ergo ne cõmittas quod aut qui reprehendere volunt, digne laceraſſe videantur: aut qui imitari, cogantur delinquere. Ibidem.

Nequeo satis scripturæ laudare mysteria & diuinum sensum in verbis licet simplicibus admirari. Quid sibi vult, quòd Moses plangitur, & Iesus Naue vir sanctus sepultus refertur, sed planctus eius non scribitur? Nempè illud quod in lege veteri (quæ per Mosem intelligitur) omnes sub peccato Adæ tenebantur, & ad inferos descendentes, consequenter eos lachrymæ prosequebantur: In Iesu vero, id est in Euangelio, per quem est paradysus apertus, mortem gaudia prosequuntur. Idẽ ad Paulam.

In Leuitico sacerdos magnus ad patrem, matrem, fratresque mortuos prohibetur accedere: ne videlicet anima Dei sacrificijs vacans, aliquo impediatur affectu. Nonne alijs verbis id ipsum in Euangelio præcipitur, vt mortuo patri filius non exhibeat sepulturam? Ibidem.

Quid vetera replicem? Præsentia exempla sectare. Sancta Melania nostri temporis inter Christianos vera nobilitas, cadenti adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios. Rem dicturus sum incredibilem, sed te-

ste Christo non falsam. Quis illam tunc non putaret more lymphatico, laceris crinibus, & veste concisa, lacerum pectus in uadere? Lachrymæ gutta non fluxit, stetit immobilis, & ad pedes aduoluta Christi, quasi ipsum teneret, arrisit. Expeditius (inquit) tibi seruiturus sum Domine, quia tanto me onere liberasti. Ibidem.

Quas nunc existimas Blesillam nostram pati cruces, quòd tibi propter istas lachrymas Christum videt iratum? Clamat mulier illa lugenti. Si vnquam me amasti mater, si tua vbera suxi, tuis institutа sum monitis, ne inuideas gloriæ meæ, ne hoc agas, vt à nobis in perpetuum separemur. Putas me esse solam? Habeo pro te Mariam matrem Domini. Multas hic video quas ante nesciebam. O quanto melior est iste comitatus. Miseris mei, quia mundum reliqui, atque ego vestri sortem doleo, quos adhuc seculi carcer includit quos adhuc præliantes, nunc ira, nunc auaritia, nunc libido, nunc variorum incentiua vitiorum pertrahunt ad ruinam. Si vis mater mea esse, cura placere Christo. Non agnosco matrem meo Domino displicentem &c. Ibidem.

Cypria. Quid nitimur & reluctamur ante conspectum Domini peruicacium more seruorum peruenire? Quomodo volumus ad præmijs cœlestibus honorari, ad quem venimus inuiti? Quod rogamus ac petimus, adueniat regnum tuum, si captiuitas [illegible] rena delectat? Quidam de collegis nostris cum de morte [illegible] citus, comeatum sibi precaretur, astitit ei iuuenis admirabili quadam specie, qui non sine magna vocis indignatione increpuit, & dixit, Pati timetis, exire non vultis, Quid faciam vobis? Audiuit frater noster quod cæteris diceret: Nam qui moriturus audiuit, ad hoc audiuit vt diceret. Quid enim discere riturus? Et mox. Spei nostræ ac fidei præuaricatores sumus mulata, fucata, & ficta videntur esse quæ dicimus. Nihil [illegible] dest verbis proferre virtutem, & factis destruere veritatem. enim Paulus dicit, Ne contristemur de dormientibus [illegible] cæteri qui spem non habent, quomodo eos lugemus, [illegible] cum Christo viuere & regnare fatemur? Cypria. in sermone mortalit.

Cicer. Quoniam multum potest animi prouisio & præparatio ad [illegible] nuendum dolorem, sint semper omnia homini humana præmeditata. Cicero. 3. Tuscul.

Quod possit accidere, diu cogitare oportet: hæc cogitatio vna maximè omnes molestias extenuat, & diluit. Idem, ibidem.

Hostium repentinus aduentus, magis aliquanto cõturbat, quã exp ctatus: & maris subita tempestas, quàm ante prouisa terret nauigantes vehementius. Idem ibidem.

Sæpe vtile est non scire quod futurum sit: miserum est enim ni hil proficientem angi. Idem. 3. de nat. Deo.

In dolore maxime est prouidendum, ne quid abiectè, ne quid timidè, ne quid ignauè, ne quid molliter, ne quid seruiliter, muliebriterve faciamus. Idem. 2. Tuscul.

Turpe nec viro dignum videtur, gemere, eiulare, lamentari, frangi, debilitari dolore. Ibidem.

Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quominus ea qua nati sumus conditione viuamus: nevè tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidisse noui nobis cogitemus. Idem Titio Epist. 5. Famil. 5

Necessitas ferendæ conditionis humanæ, quasi cum Deo pugnare prohibet, admonetque esse hominẽ: quæ cogitatio magnopere luctum leuat. Ibidem.

Nihil est quod plus valeat ad ponendum dolorem quam cum est intellectũ nihil profici, & frustrà esse susceptum. Idem, ibidẽ.

Quando præstitimus, quod debuimus, moderate quod euenit, feramus. Idem Torq. fam. 6.

Quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio prudentiaque debemus: nec expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possumus. Idem Titio Fam. 5.

Eo simus animo, vt horribilẽ illũ diẽ alijs, nobis faustum putemus: nihilq; in malis ducamus, quod sit vel à Dijs immortalibus, vel à natura parẽte omniũ cõstitutũ. Nõ enim temerè nec fortuitò sati & creati sum⁹: sed profecto fuit quædã vis, quæ generi cõsuleret humano, nec id gigneret aut aleret, qđ cũ exantlauisset omnes labores, tũ incideret in mortis malũ sempiternũ. Idem. 1. Tuscul.

COLLE. ¶ Quicunque varijs tribulationum angustijs premuntur, illa Sa-
Hebr. 12. lomonis verba, quæ Apostolis ad Heb. citauit, animo impressa ge-
Prou. 3. stare debent. Disciplinam Domini fili mi ne abijcias, nec deficias
cum ab eo corriperis. Quem enim diligit Dominus, corripit: &
quasi pater in filio complacet sibi. Quam quidem sententiam
Apoca. 3. Apoc. confirmat Dominus cum ait. Ego quos amo, arguo & casti-
go. Eliphas quoque Iob. 5. ait. Beatus vir qui corripitur à Deo
no: increpationem ergo Domini ne reprobes. Quam quidem sa-
titudinē inter magnifica Domini beneficia Vates sanctus cōme-
morat, cum ait. Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.
Virga enim Dominus, corrigit peccantes, baculo sustentat infir-
cilles. Vtraque res certe animis piorum vtilis pariter & iucun-
Hac enim ratione electos suos Dominus ab immoderato delec-
rio huius ærumnosæ vitæ reuocat, & ad se adducit. Vt omitta
terim, quòd hac ipsa ratione, & à peccatis purgat, & in virtute
proficere facit. Hinc illa toties in sacris litteris repetita senten-
Sapien. 3. Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus &c.
enim aurum camino, ità tribulatione iusti puriores, & ab
mundi purgatiores redduntur.

De immatura piorum morte sic Sapien. 4. legimus, Iustus
& si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Raptus e
malitia mutaret mentem eius, aut ne fictio deciperet animā
lius. Consummatus in breui, expleuit tēpora multa. Placita
erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illum
medio iniquitatis &c. quæ sequuntur. Hæc consideratio, vbi
acriter viget, adeo piorum hominum orbitatem & luctū ex
te filiorum temperat, vt frequenter etiam mœrorem in gau
vertat: dum considerant sobolem suam in fœlicitatis æternæ
commigrasse: in quo diuinæ visionis gaudio perfruuntur.

Quonammodo in charorum nostrorum amissione nos
debeamus, docet Eccles. 38. his verbis. Fili, in mortuum
lachrymas: & quasi dira passus, incipe plorare: Et consolare
pter tristitiam: & fac luctum secundum meritum eius vno
duobus propter detractionem. A tristitia enim festinat mors
cooperiet virtutem, & tristitia cordis flectit ceruicem. Hoc
alius vertit) animi tristitia vires infringet. Ne des in tri

certum, sed repelle eam à te: & memento nouissimorum, & no
li obliuisci: nec enim est conuersio (hoc est, reditus à morte ad
vitam) & huic nihil proderis, te ipsum pessimabis. Memor esto
iudicij mei: sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie: Vel
(vt alius vertit) Memento meam sortem perinde esse, ac tua
futura sit. His verbis defunctus ipse inducitur cum viuo loquens,
& quid cum facere oporteat, præscribens.

Scandalum.

HOC certissime scito, quòd placere Deo & prauis homini- *Gregor.*
bus nullus potest: in tantum ergo se existimet fraternitas
tua omnipotenti Deo placuisse, quantò se peruersis homi-
nibus displicuisse cognouerit. Greg. in Regist.

Inquantum sine peccato possumus, vitare proximorū scandalū
debemus. Si autem de veritate scandalū sumitur, vtilius permitti-
tur nasci scandalū, quā veritas relinquatur. Greg. sup. Ezech.

Scire prælati debent, quia si peruersa vnquam perpetrant, tot
mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla
transmittunt. Greg. vbi suprà.

Nemo amplius in Eccles. nocet, quam qui peruerse agēs, nomē
vel ordinē sanctitatis tenet. Delinquentē namq; hunc, redarguere
nullus præsumit: & in exēplū culpa vehementer extenditur, quā-
do pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Greg. vbi suprà.

In nostro bono opere aliquādo cauendum est scandalum pro-
ximo: aliquando vero pro nihilo reputandum. Greg.

Omnis qui in conspectu eorum quibus præpositus est, male *August.*
viuit, quantū in ipso est, omnes occidit: & forte qui imitatur, mori
tur: qui non imitatur, viuit: tamē quantū ad illum pertinet, ambos
occidit. Aug. lc. de Pasto.

Homicida dicitur Diabolus: non gladio armatus ad hominem
venit, sed verbum seminauit, & occidit. Noli ergo putare te homi
cidam non esse quando fratri tuo mala persuades. Idem sup. Ioan.

Libenter carebo quantòlibet etiam spirituali quæstu, qui non *Bernar.*
possit acquiri nisi cū scandalo. Vbi enim scādalū, ibi procul dubio
charitatis est detrimentum: vbi autem diminutio charitatis, mi-

ror

ror quod vel quale possit spiritalis exercitij sperari lucrum. Beri
in Epist.

Si Dominus proprium sanguinem dedit in pretium redem
ptionis animarum, non tibi videtur grauiorē sustinere ab eo pe
secutionem, qui suggestione mala, exemplo pernicioso, scandal
occasione auertit ab eo animas, quas redemit, quā ab illo qui sa
gninem suum fudit? Idem in ser.

Isidor. Omnibus rationem reddere seruile est, & ab auctoritate alienū
omnes autē cōtemnere, hominis est superbi & stolidi. Isidor.

Cleob. Cleobolus illam ciuitatem maxime dixit compositam esse, q
infamiam magis quàm legem ciues metuant.

Adilon. Custodia famæ magnæ, magnus est labor.

Adilon. Fortis est falsam infamiam contemnere.

Cicero. Non est negligenda fama: nec mediocre telum ad res gerend
existimare oportet beneuolentiam ciuium. Cicer. in Lælio.

COLLE. ¶Grauissime offendi homines solent, si quando aut sacerdo
monachus, aut aliquis eorū qui frequenter ad Eucharistiæ
mentū accedunt, in aliquo publico delicto deprehendūtur
que præcipites in hac parte sunt, vt eandem opinionem de
quis probis hominibus concipiant. Quod quam sit temera
vel hoc argumento colligi potest. Dic mihi si fœmina aliqua
pulchria credebatur, in adulterij crimine deprehensa est, nu
nes aliæ simili crimine damnandæ sunt? Quis nisi insanus ho
debat asserere? Tempore D. August. monachus quidam mo
rij eius, in crimine quodam publicè deprehensus est. D. aug
gust. contra scandalum populi ita perorauit. Dicite mihi, num
mus mea melior quam arca Noe, in qua ex tribus eius filijs
nequam deprehensus est? Num melior quam domus Iacob in
ex duodecim fratribus solus Ioseph innocens fuit? Num m
quam domus Isaac, in qua ex duobus fratribus, alter elig
domino, alter reprobatur? Num melior quam domus C
in qua ex duodecim ab eo electis Apostolis, vnus prodi
fectus est? Num melior quam septem diaconorum ab Ap
electorum collegio, quorum Nicolaus herisiarcha extitit?
melior quam ipsum cœlum, ex quo tot Angeli ceciderunt? E
peradisus à quo duo generis humani parentes in gratia co
ab eo

ab eodem loco propter peccatum eiecti sunt. ¶Inter laudes Con
stantini magni ea præcipue numeratur, quod is dixerit: Si sacer
dotem in aliquo crimine deprehenderē, ego illū pallio meo ope
rirem. Hic erat vere religionis & honoris Christi zelus. Decus em
sacerdotis, Dei honor & publica vtilitas est. Qui quo tempore sa
cerdos aliquis lapsus est, gestiunt, & veluti gaudio aduersus gene
rationem rectorum triumphare videntur, non Christi, sed Anti
christi ministri, & publicæ vtilitatis hostes esse comprobantur.

Vox infirmorum & adhuc paruulorum in Christo est, si me vi
derint homines frequentius communicantem, quid dicent? Eru
besco plane. Ergo erubescis inter Christianos apparere discipulus
Christi? Ex hac erubescentia Petrus negauit Christum. Sed ille ta
men erubuit discipulus apparere hominis cum facinorosis ad mor
tem damnati: tu autem in cœlo & terra regnantis, & ad dextrā pa
tris sedentis. Contra tales timendum est, ne Dominus in extremo
iudicio Laurentium assumens, & cicatrices eius ostendens dicat,
Hic non dubitauit, vulneribus istis sauciari, vt me confiteretur:
tu propter inania mundi verba sæpissime à iustitia desciuisti. Ita
que Domine, mundus à nobis te derelicto colitur, mundus adora
tur, mundus consilijs tuis, ac tibi etiam præponitur. Si mūdus pro
bauerit obsequium nostrum, obsequemur: si vero damnauerit, ni
hil illo refragante conabimur. In arbitrio ergo mundi positum est
obsequium erga te nostrum. An non igitur hoc maximum dede
cus tuum est? Aduersus hos autem idem Dominus, Qui me in
quit erubuerit coram hominibus, & filius hominis erubescet, cū
venerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum Angelorum.

Duplicem animæ pulchritudinem designant illa Sponsi verba,
Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es: internam videli
cet & externam. Et internam quidem in fide, spe, charitate, humi
litate, prudentia, cæterisque spiritualibus virtutibus positam esse
constat. Externam vero in præclaris actionibus, & misericordiæ
operibus, sacrisque ceremonijs. Vtramque autem fortis illa mu
lier habere curabat: de qua scriptum est, Quæsiuit lanam & linum
&c. Ex lana quippe vestis externa, ex lino autem interna confici
tur: quarum vtraque fidelis anima ornari debet. Hoc autem illos
arguit qui internis officijs & orationibus vacantes, segnes & pigri
ad externa pietatis opera sunt. Arguit etiam eos qui testimonio

conscientiæ

conscientiæ suæ contenti, boni nominis curam negligũt, ideoque alijs offendiculo sunt. Hi enim externa hac veste carent.

Quisquis proximo suo delinquendi occasionem dedit, malorum quæ ex hoc secuta sunt reus esse conuincitur. Hinc leges illæ Domini manarunt. Si quis aperuerit cysternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam, reddet dominus cysternæ pretium iumentorum. Item si bos (inquit) cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & cõtestati sunt dñm eius, nec recluserit eũ, cęcideritq; virũ aut mulierẽ: & bos lapidibus obruetur, & dñm illius occident. Rursumque, si egressus (inquit) ignis inuenerit spicas, & cõprehenderit aceruos frugũ, siue stantes segetes in agris, reddet damnũ qui ignẽ succenderit. His legibus apparet scandali peccatũ, hoc supra cętera peccata quâlibet grauissima habere, quod alia quidẽ peccata autori suo tantũ nocent: hoc vero, & sibi, & alijs. Illa vnã solam animam perimunt: hoc vero omnes illas quibus offendiculo & ruinæ fuit. Vt appareat mihi peccatum hoc nouum illud & inauditum tormenti genus imitari, quod ętate nostra excogitatũ est, quo videlicet multi ferrei globuli vno calamo cõprehensi, & sulphureo puluere acti, vno iactu non vnum hominem, sed omnes quotquot obuios inuenerint, perimunt.

Non maledices, ait Dominus Leuit. 19. surdo, nec coram cæco ponies offendiculũ. Cõtra hanc vero legẽ facit, qui prauæ vitæ exemplo infirmis occasionẽ delinquendi præbet. ¶ Paulo vero infra ait, Si habitauerit aduena in terra vestra, non exprobretis ei: sed inter vos sicut indigena, & diligetis eum sicut vosmetipsos: fuistis enim & vos aduenæ in terra Ægypti. Contra hanc autem legem diuinæ pietatis & misericordiæ indicem peccant, qui neophytos indignis nominibus & contumelijs afficiunt. Hi namque sunt Iuti aduenæ & peregrini in Ecclesia: cum cæteri ciues sanctorum ac domestici Dei esse dicantur. Hos autem benigne accipi Apostolus quoque præcipit cũ ait, Infirmũ autẽ in fide assumite &c.

Constituit Pharao magistros operum, qui populum ad pondera rum & luti opera vrgerent. O quam multos habet princeps hu ius mundi magistros, qui nos ad scelerata opera sua vrgeãt! Quam pauos consultores, quot adulatores, quot praua improborum exempla minum exempla, quibus plenus est mundus. Vnde fit vt pretium alterius vestis, domus, mensa, familia, variaque supellex, mihi

nitatis & auaritiæ magistri atque incentores sint.

Si quis percusserit prægnantem, & illa abortum fecerit, siquidẽ fœtus nondum erat animatus reddet quantum illi iudices indixerint: si vero animatus erat, reddat animam pro anima &c. Hoc attendant, qui prægnantes animas & verbo Dei iam grauidas, hoc est (quia timore Domini melioris vitæ propositum conceperunt) prauis consilijs, aut exemplis, aut etiam irrisionibus ab hoc pietatis proposito auocant. Qua enim re interitũ animæ, hoc est fusum Christi sanguinem pensare poterunt, nisi vt qui alterius animam perdidit, amittat pro perdita suam?

Raymundum virum sanctissimum & miraculis etiam clarum, (qui decretales pontificum epistolas in vnum corpus redegit) hac occasione iugo se ordinis D. Dominici subdidisse perhibẽt, quod dum in seculo ageret, iuuenem quendam à religionis ingressu cõsilijs suis reuocauerit.

Exempla bona & mala.

VOlantia animalia Ezech. 1. vicissim se feriunt alis suis: quia sanctorũ mentes in eo quod superna appetunt, cõsideratis inuicẽ alternis virtutibus excitantur. Ala enim sua me percutit, qui exemplo sanctitatis me ad melius accendit: & ala mea vicinum animal ferio, si aliquando alteri opus bonum quod imitetur, ostendo. Greg. 24. mor. *Gregor.*

Sic sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto: vt & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem (qua soli Deo placere quærimus) semper optemus secretum. Greg. vbi supra.

Qui bona occulte faciunt, & cum quibusdam factis publicè ma la de se opinari permittunt, cum se ipsos recte virtute viuificant, alios in se per exemplа malæ æstimationis occidunt: & cum salubris vini potum forbeant, pestiferum veneni poculum alijs infundunt. Greg. in Pastor.

Qui nos amãt, quærũt quid laudẽt in nobis. Qui autẽ nos oderũt, detrahũt nobis. Nos autẽ in medio constituti, adiuuante Dño Deo nostro, & vitã nostrã & famã sic custodire debemus, vt non erubescãt de detractoribus laudatores. Aug. de mo. & vi. cler. *August.*

Deuotus

Deuotus miles non sentit sua, cum benigni ducis contuetur
Bernar. vulnera. Ber. ser. 30.

Seminemus hominibus bonum exemplum per aperta opera, seminemus Angelis gaudium magnum per occulta suspiria. Idem in sermo.

Homines malunt exempla quam verba: quia loqui facile est, præstare difficile. Lactantius.
Lactan.

Multorum disce exemplo quæ facta sequares,
Cato. Quæ fugias: vita est nobis aliena magistra.

COLLE. ¶Plato non admittebat in illa sua Rep. Homeri libros, propterea quod tales Deos atque Deas fingeret, quales nemo filios aut filias suas vellet; Nihil enim nocentius prauis exemplis quæ in personis sublimibus reperiuntur. Præstantia enim dignitatis suæ, res fœdas atque indignas quodammodo nobilitant, & commendant.

Sicut exemplari vno apud Typographos vitiato, omnes deinde libri qui per illud excuduntur, vitiati prodeunt (qui sunt innumerabiles) ita cum regis ad exemplum totus componatur orbis, vnius principis vitium, totius fit populi offendiculum. Vnde recte à Cicerone dictum est, Principes plus exemplo, quàm peccato nocere. Quamobrem sicut cœlestium orbium motus ordinatissimi sunt (vtpote qui nunquam præscriptas à conditore leges prætereunt) ita qui præsunt Populo & vniuersalium cauarum in Repub. locum tenent, summa moderatione & consilio totam vitæ cursum dirigere debent.

Non accipies, inquit Dominus Leuit. 25. à fratre tuo vsuras neque amplius quàm dederis. Time Deum, vt viuere possit apud te frater tuus. Qui sunt, ait Flauianus, qui vsuras à fratribus exigunt, qui amplius quàm dederunt, nisi qui ad ea discipulos cogunt, quæ non faciunt, quorumque illis exemplum non præbuerunt? Hi enim qui alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ea per humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. contra Paulus, Non (inquit) audeo loqui aliquid eorum quæ me non efficit Christus.

Non seras ait Dominus Leuit. 16. agrum diuerso semine. Ager est sancta Ecclesia, de qua Paulus ait, Dei agricultura estis &c. Diuersum autem ait Flauianus, semen in hoc agro seminat, qui [illegible] cathedram

cathedram Moysi constitutus, dicit & non facit: bona loquitur, & contraria operatur: verbo triticum spargit, exemplo autem suo stipularum semen in discipulorum cordibus iacit.

Correctio vel castigatio.

QVI emendare potest & negligit, participem se procul dubio delicti constituit. Greg. in Regist. *Gregor.*

Qui proximi mala respiciunt, & tamen silentio linguam præmunt: quasi conspectis vulneribus vsum medicaminis subtrahũt: & eò mortis authores fiunt, quò minus quem poterant curare nolunt. Greg. in Pastor.

Regat disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem: & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Greg. lib. 19. mor.

Qui non corrigit, resecanda committit: & faciẽtis culpã habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Greg. in Reg.

Manus sordida aliam non lauat: oculus plenus puluere, maculã non considerat: ita mundus debet esse, qui vult aliena corrigere. Greg. in mor. lib. 7. c. 23.

Hoc Christus suis miraculis mirabilius præbuit: quòd delinquentium corda, mansuetudine potius, quàm terrore correxit. Greg. vbi sup. lib. 9. c. 31.

Doce iustum, & festinabit accipere: qui erudit derisorem ipse sibi facit iniuriam. Prouer. 9. Nempe quia peior plerumque fit ex doctrina: incipitque vitia contra arguentem inquirere: tum demum ratus se non esse criminosum, si crimina & alijs imponat. Greg. vbi sup. lib. 10. c. 3.

Si districte nostra punimus, iustum est, vt etiam contra mala aliena insurgamus: quatenus quæ in nobis puniuimus, & in alijs superemus. At mali sibi parcunt, & alios insequuntur. Non tamen iudicare recte merita aliena valet, cui conscientia propriæ innocentiæ nullam iudicij regulam præbet. Ideo dicitur, Qui sine peccato est, primus in eam lapidem mittat. Et tribum Beniamin delentes, prius bis ipsi vincuntur: quia prius ipsi purgandi sunt, per quos aliena scelera puniuntur. Gregor. vbi suprà libro. 14. cap. 18.

Iob. 19. Super illud. Quare persequimini me sicut Deus, Deus tantò ferstius aliena percutit, quantò nihil ipse puniendum habet: homines vero ferientes ad suam infirmitatem debent oculos revocare: vt ex semetipsis considerent, quantum alijs parcant. Ideo queritur Iob, quòd amici ita eum persequãtur: ac si (more Dei) infirmitatem non haberent. Greg. vbi sup. c. 25.

Tanto humili corde alios corrigamus, quantò nosipsos in his quos emendamus, agnoscimus. Greg. 23. mor. c. 14. vide locum.

Arrogantes, sicut inflantur laudibus, ita inflãmãtur correptionibus: & in malis suis fomitem defensionis exquirunt. Greg. 23. mor. cap. 1.

Ille est vere humilis in bonis qui non est defensor in malis: aliter ornari appetit, non doceri. Est enim propria arrogantiũ fraus vt tunc de errore requirant, quando nouerunt se non errasse. Greg. 26. mor. c. 1.

In omni correptione subesse menti debet iracundia, non praesse: nec executionem iustitiæ dominando præueniat, sed famulando subsequatur, iudiciumque impleat, non præcurrat. Greg. 22. moral. c. 26.

Augustin. Species illa columbæ in qua venit Spiritus sanctus, per quem nobis charitas infunderetur, ipsam charitatem expressit. Quare hoc? Fel columba non habet, tamen rostro & pẽnis pro nido pugnat, sine amaritudine sæuit. Hoc facit & pater quando filium castigat. Pater enim vt corrigat, sine felle castigat. Tales estote ad homines: sæuire videtur pater: amor sæuit, charitas sæuit. Quomodo sæuit? Sine felle sæuit, more columbino sæuit, non more corui. Aug. ex tract. super Epist. Ioan.

Tu vulnus fratris contemnis, tu eum vides perire, & neglegis peior es tu tacendo, quam ille conuitiando. Idem super Matth.

Quidquid lacerato animo dixeris, punientis est impetus, non charitas corrigẽtis: dilige & dic quidquid voles. Idem sup. Epist. ad Galat.

Qui peccant coram omnibus, coram omnibus corripiendi sunt, vt omnes timeant. Qui secreto peccauit in te, secreto corripe: nam si solus nosti, & eum vis coram alijs arguere, non es corrector, sed proditor. Idem super illud Matth. Si peccauerit in te frater tuus &c

Non omnis qui parcit, amicus est, nec omnis qui verberat inimicus: qui phreneticum ligat, & lethargicum excitat, ambobus molestus, ambos amat: ambos sanat: ambo quamdiu ægri sunt, indignantur: sed ambo sanati gratulantur. Idem in Epist. ad Vincẽt. donatist.

Leniter castigatus, exhibet reuerentiã castiganti. Sustẽta æquanimiter vt infirmos, quos emendare non potueris castigatos. Blanda pietate portandi sunt, qui increpari pro sua infirmitate nõ possunt. Idem. *Ambros.*

Plus proficit amica correctio, quàm accusatio turbulenta: illa pudorem incutit, hæc indignationem mouet. Idem super Luc.

Facientis proculdubio culpã habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare: nihil prodest alicui nó puniri proprio, qui puniendus est de alieno peccato. Leo Papa. & ponitur, 86. di. *Leo Papa.*

Impunitas, incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudicitiæ, transgressionum nutrix est. Ber. lib. 3. de Considera. *Bernar.*

Qui veraciter fraternam vult corripere infirmitatem, talem se præstare fraternæ vtilitati studeat, vt eum quem corripere cupit, humili corde admoneat: hoc faciens ex compassione quasi communis periculi, ne fortè & ipse subijciatur tentationi. Isidor. de summo bono. *Isidor.*

Fit plerumque quod alteri medicina est, alteri venenum sit: nonnunquam vero eadem res, si suo tempore offeratur, medicina est: sin autem intempestiuè, venenum efficitur. Vidi medicum ignauum & obtusum, infirmum confractum & collisum affeciisse contumelijs: nihilque ei præter desperationem parauisse. Vidi itẽ medicum ingenioſum & peritissimum, inflatum cor per ignominie ferrum curauisse: omnique illud fœtoris putredine euacuasse. Clim. Grad. 26. *Ioan. Clim.*

Malos qui monet offendit: incurrit odium, qui arguit crimino sos. Chrysost. super Matth. *Chrysost.*

Omnis correptio similis est cæteris tentationibus: sicut enim omnis tentatio fideles quidem magis ædificat, infideles autẽ amplius destruit: sic & omnis increpatio disciplinæ religiosum hominem & timentem, meliorem facit: irreligiosum autem & malum conturbat, & in deterius ire compellit. Idem ibid.

Veritas quidem amara & ingrata est stolidis: mendaciũ autem

suaue & gratum: nimirum vt illis qui dolent oculos, molestus est lucis aspectus, tenebræ autem visum reprimentes, charæ & mitis mæ molestæ sunt.

Quintil. Ex diuersis.

Quo sæpius quis monet, hoc castigat rarius.
Seueritas assidua perdit autoritatem.
Inter veros amicos nihil veritate iucundius.
Nihil dulcius amico monitore.
Qui se peccare nescit, corrigi non vult.

Cicero.

Omnis animaduersio & castigatio, contumelia vacare debet. Cicero, in Lælio.

Prohibenda est maxime ira in puniendo. Nunquam enim ira tus, qui accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ inter nimium & parum. Idem. 1. de officijs.

Obiurgationes etiam nonnunquam incidunt necessariæ: in quibus vtendum est fortasse & vocis contentione maiore, & verbo grauitate acriori: atque etiam illud ipsum quod acerbitatis habet obiurgatio, significandum est ipsius id causa, qui obiurgetur, sceptum esse. Id agendum etiam est, vt ne ea facere videamur ti: sed vt adurendum & secandum, sic ad hoc genus castigandi ro inuitique veniemus: nec vnquam nisi necessario si nulla rietur alia medicina. Sed tamen ira procul absit, cum qua nihil cte fieri, nihil considerate potest. Idem. 1. offi.

Vt medici membrum sæpe putrefactum incidunt, atque ne tum eradicant, ne aliam corporis partem labefactare atque rumpere possit: sic necesse est, si Rempubli. saluam esse mus, vt perditissimos homines ex vrbe penitus extirpemus ne corruptus integro, violatus casto labem infringat. Idem Vatin.

COLLE. ¶Sicut chirurgus cum vulneribus ferrum adhibet atque ignem magna cura prouidet, ne dolorem imperitia secandi cum dito siue proximo, simili cura niti debet, ne castigationis moniam per se acerbum, imperitia sua reddat acerbiorem.

1. Pet. 5. Pascite (ait) qui in vobis est gregem, prouidentes non coa sed spontaneè, Non interdicitur his verbis potestas legitima pœnis & censuris improbos & rebelles coercendi: sed hoc

prælati admonentur, vt quemadmodum medici prius quidē blandis medicamentis vulnera curare solent, quæ si minus sufficiant, mordacia tunc & amara adhibent: ita animarum medici &c. Considera vero Paulum mirum vtriusque rei in Epistolis ad Corinthios artificem. Primum enim blande monet: deinde profitetur se nisi resipiscant, grauius sæuiturum.

Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit increpanti, glorificabitur. Non amat pestilens, eum qui cū corripit, nec ad sapientes graditur. Item doctrina malā deserentiū viam Domini: qui increpationes odit, morietur. *Proue. 13.* *Prou. 15.*

Quam sit salutaris admonitio, qua virum bonum corripimus aut monemus, declarant illa Salomonis verba. Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem. Sed vbi tamen inueniemus, qui sic corripi gratum habeat? qui culpam suam agnoscat? qui non in iurgia cōcitetur? qui nō mille prætexat excusationes? Quamobrem orandus est cum Propheta Dñs, Ne declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Hoc inter Dauidis & Saulis peccatum (vt alia prætermittamus) discriminis fuit: quia Saul partim non agnouit peccatum suum, cū ad Samuelem dixerit, Benedictus tu à Domino, impleui verbum Domini: partim illud obtentu religionis excusauit: Dauid autem vbi primum commissi sceleris admonitus fuit protinus confessionis & pœnitentiæ salutare verbum protulit dicens, Peccaui Domino. *Prou. 25.* *Psal. 140.*

Admonitionis vtilitas colligitur ex illis verbis. Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet magis apud eum, quàm qui per linguæ blandimenta decipit. Est autem reprobationis indiciū, increpationibus non acquiescere. Sic enim Salomon ait: Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superuenit interitus: & eum sanitas non sequetur. Vtilitas vero admonitionis & intermissio eius colligitur ex illis verbis, Virga atque correctio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam. *Prou. 28.* *Prou. 29.* *Ibidem.*

Non incendas carbones peccatorum arguens eos: & ne incēderis flāma ignis peccatorū illorum. Hoc est autē quod Saluator ait: Nolite sanctū dare canibus, nec mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte &c. Vera est enim illa Salustij sententia: Frustra *Eccl. 8.* *Matt. 7.*

Universidad de Deusto Biblioteca

autem niti,& laborando,nihil nisi odium quęrere, extremæ de-
mentiæ est. At inquis Prophetæ hoc fecerunt. Sed illi tamen mul-
tos ad meliorem mentem reuocarunt,& improborum causam in-
excusabilem fecerunt, Deumque ab omni humana querela vin-
dicarunt. Quare hi non frustra nitebantur.

Vir prudens & disciplinatus, non murmurabit correctus, & in-
scius non honorabitur. Huc pertinet & illud, Argue sapientem, &
diliget te: doce iustum & festinabit accipere.

Prou. 9. Indigne alterum castigat, qui eiusdem criminis reus est, quod
in altero reprehendit. Iure enim ei dici potest, Medice cura te-
ipsum. Sic Iudas, qui nurum suam ad comburendum produci pra-
Gene. 38. cipiebat: vbi se eiusdem maleficij consortem agnouit, non modo
ream absoluit, sed etiam iustiorem se esse asseruit.

Leuit. 19. Si habitauerit, ait Dominus Leui. 19. aduena in terra vestra &c.
ne exprobretis ei, sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum
quasi vosmetipsos. Fuistis enim & ipsi aduenæ in terra Ægypti. O
præceptum pietatis. O digna sacris legibus institutio. Prima sanè
huius litteræ superficies tanta benignitate plena est, vt pium ad se
lectorem trahat. Vbi tamen non illum solùm acceperim aduenam,
qui solum transit de gente in gentem sed maximè adolescentem
illum, qui patre relicto, profectus est in regionē longinquā. Iam
quasi alienus effectus, & à sanctorum cœtu separatus, si redire vo-
luerit, non exprobremus ei &c. & diligamus illum, vt hac nostra
benignitate recreatus, quotidie ad meliora proficiat.

Ios. 7. Fili mi (ait Iosue ad Acham) da gloriam Deo, & confitere pec-
catum tuum. Eum qui peccauerat filium vocat, quia quem corri-
gendo punimus, vt amicum, non vt inimicum punire debemus.
ducti videlicet non libidine vindictæ, sed zelo iustitiæ. Hinc etiam
discimus quod D. Gregorius prælatis omnibus iniungit, vt vide-
licet in coercendis subditorum delictis, lingua quidem sit blanda,
manus autem seuera: quod in hac castigatione videmus.

Cùm in omni opere virtutis prudentia sit necessaria, tùm
vel maximè in alienis vitijs corripiendis. Ideoque merito Isbo-
seth imprudentia notatur, dum Abner militiæ principem ob-
iurgat, Hac enim de causa regnum amisit. Prudentior vero Da-
uid, qui debitum sceleri Ioab supplicium dissimulans, in opportu-
num tempus illud distulit.

Inuidia.

Inuidia.

DVM electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris & inui- *Gregor.*
diæ excitantur: & bona nascentia quæ nolunt imitari, gra-
uius persequuntur. Greg. in mor.

Nec honorem reputo, in quo fratres meos honorem suū per-
dere cognosco. Idem.

Quanuis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi
antiqui hostis virus infunditur: in hac tamen nequitia, id est, inui-
dia, tota sua viscera serpens concutit, & imprimendæ malitiæ pe-
stem vomit. Greg. in mor.

Ex eo quod iustus videt florentem hypocritam, ipse ad amorē
cœlestium robustius stringitur: sciens quia bonis desiderijs pręmia
æterna non deerunt: dum prauis cordibus bona temporalia
non negantur: & tantò amplius despicit ipsa, quantò cernit ea ma-
lis etiam abundare. Greg. mor. lib. 13. c. 19.

Auertat Deus inuidiæ pestem ab animis omnium, ne dū Chri- *August.*
stianorum. Vitium enim diabolicum est inuidia: quo solo diabo-
lus reus est, & inexpiabiliter reus. Nō enim dicitur Diabolo, quod
damnetur, quia adulterium commisisti, furtum fecisti, villam alie-
nam rapuisti, sed quia homini stanti tu lapsus, continuo inuidis.
Aug. de doctr.

Per inuidiam Christus crucifixus est. Ideo autem qui inuidet
fratri suo, crucifigit Christum. Idem.

Magnus est vir qui inuidiam humilitate superat. Idem.

Inuidia est filia superbiæ: sed ista mater superbia nescit esse ste-
rilis: vbi fuerit, continuo parit: suffoca matrem, & nō erit filia. Idē
de verb. Domi.

Inuidia est odium alienæ fœlicitatis, respectu superiorum,
quia eis non æquatur: respectu inferiorum, ne sibi æquentur: re-
spectu parium, quia sibi æquantur. Vnde Cain inuidit Abelis
prosperitati, Rachel Liæ fœcunditati, Saul Dauidis fœlicitati.
Per inuidiam procuratus est lapsus mundi, & mors Christi. Idem
in sermo.

Late patet zeli multiplex & fœcunda pernicies, radix est om- *Cypria.*
nium malorum, fons cladiū, seminariū delictorū, materia culpa-
rum. Inde odium surgit, animositas inde procedit: auaritiam zelus

 inflammat,

Universidad de Deusto Biblioteca

inflammat, dum quis non poteſt ſuo eſſe contentus, videns altera ditiorem: ambitionem zelus excitat, dum cernit quis alium in honoribus altiorem. Hinc Dominicę vinculum pacis rumpitur: hinc charitas fraterna violatur: hinc adulteratur veritas, vnitas ſcinditur: atque in hæreſes atque ſchiſmata proſilitur, dum obtrectatur ſacerdotibus, dum Epiſcopis inuidetur, dum quis quæritur aut ſe non ordinatum, aut indignatur alterum ſe ferre præpoſitum, &c. Cypria. in ſer. de inuidia.

Qualis animi tinea eſt, aut quę cogitationum tabes, inuidere in altero virtutem eius aut fœlicitatem odiſſe in eo vel merita propria, vel beneficia diuina in malum proprium bona aliena conuertere, aliorum gloriam facere ſuam pœnam, & velut quoſdam pectori ſuo admouere carnifices, & cogitationibus & ſenſibus ſuis adhibere tortores, qui ſe inteſtinis cruciatibus lacerent, qui cordis ſecreta maleuolentiæ vnguibus pulſent. Quibus & longe miſerabilior fiat idē ipſe qui inuidet, quam is qui inuidi rabidas perſecutiones continuo patitur. Quiſquis ille eſt, quem zelo perſequeris, ſubterfugere & vitare te poterit, tu te fugere & vitare non potes: aduerſarius tuus tecum eſt, ineluctabili cathenarum nexu ligatus & vinctus es: zelo dominante captiuus es, nec ſolatia tibi vlla proueniunt. Non cibus talibus lætus, non potus poteſt eſſe iucundus: ſuſpiratur ſemper, & gemitur, & doletur. Dumque ab inuidis nunquam liuor exponitur, diebus ac noctibus ſine intermiſsione pectus obſeſſum dilaniatur. Mala cætera habent terminum, & quodcunque delinquitur, delicti conſummatione finitur. In adultero ceſſat facinus perpetrato ſtupro. In latrone conquieſcit zelus homicidio admiſſo: & prædoni rapacitatem ſtatuit poſſeſſa præda: & falſario modum imponit impleta fallacia: zelus terminum non habet permanens iugiter malum & ſine fine peccatum eſt. Quantoque ille cui inuidetur ſucceſſu meliore profecerit, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardeſcit. Hinc vultus minax, toruus aſpectus, pallor in facie, in labijs tremor, ſtridor in dentibus, verba rabida, effrænata conuitia, manus ad cædis violentiam prompta etiam ſi gladio interim vacuæ, odio tamen furioſæ mentis armatæ. Idem, ibidem.

Pet. Rau. Inuidet quidem Dæmon ſed hominibus, nulli vero Dæmonis tu vero

tu vero cum ſis homo hominibus inuides: & quomodo cōſequeris veniam? Pet. Raue.

Huic inuido vultus minax, toruus aſpectus, pallor in facie, in labijs tremor, in dentibus ſtridor, verba rabida, & effrenata conuitia & manus ad violentiam prompta: iuxta illud Poetæ: Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto. Non recta eſt facies, lucent rubigine dentes. Pectora felle virent, lingua eſt ſuffoſa veneno. Riſus abeſt, &c. Idem.

Inuidia inteſtinus hoſtis non carnis quatit muros, non elidit ſepta membrorum, ſed ipſam cordis arietat arcem: & antequam viſcera ſentiant, ipſam dominam corporis animam prædo capit, & adducit incluſam. Si ergo volumus cœleſtem mereri gloriam, ſi æterni patris inhabitare domum, peruigili fide, tetras inuidię pellamus & excludamus inſidias: quia ſicut nos Deo iungit charitas, à Deo inuidia ſic ſeiungit. O zeli tumor, duos non capit domus am la germanos. Et quid mirū fratres? Fecit inuidia, fecit vt mundi tota duobus eſſet anguſta fratribus latitudo: namque ipſa Cain iunioris erexit mortem, vt eſſe ſolum zeli liuor faceret, quem primum fecerat lex naturæ. Idem in ſer. 3. de fili. prodig.

Frater credidit damnum, qui redijſſe conſpicit cohæredem. Et quando inuidus non auarus, quando quidquid habet alter, ſe cōputat perdidiſſe? Idem hom. de fili. prodig.

Quot homines his temporibus aliena bona propter inuidiam mala ſua eſſe credunt? Cui ſufficit fœlicitas ſua, vt alium etiam velit eſſe fœlicem? Nouum & inæſtimabile nunc in plurimis malum eſt. Parum alicui eſt, ſi ipſe ſit fœlix, niſi alter fuerit infœlix. Saluia. contra Gentes. *Saluia.*

Inuidis aliena proſperitas aduerſa, aliena aduerſitas proſpera iudicatur: hi in aliena gratulatione triſtantur, in aliena triſtitia gratulantur. Iſti ſuas in aliena paupertate diuitias, ſuam paupertatem in alienis diuitijs metiuntur. Iſti autem alienæ famæ ſerenitatem detractionis nubilo obnubilare conantur. Alanus de Complanctu natu. *Alanus.*

Inuidia, quod monſtruoſius monſtrum? aut quod damnoſius damnum? quæ culpabilior culpa? quæ pœnalior pœna? Hęc eſt erroneæ cœcitatis abyſſus, humanæ mentis infernus, contentionis ſtimulus, corruptionis aculeus. Qui ſunt inuidiæ motus, niſi hu-

Universidad de Deusto Biblioteca

manæ tranquillitatis hostes? mundanæ tentationis satellites? animi laborantis vigiles hostes? alienæ fœlicitatis excubiæ? Ibidem.

Si quis liuoris rubiginẽ, inuidiæ tineam à mentis thesauro velit proscribere, in alieno dolore suum dolorem inueniat condolendo: alienum gaudium suum faciat, congaudendo: in alienis opibus suas penset diuitias: in aliena paupertate suam lugeat paupertatem. Ibidem.

Ansel. Qui bonis alterius arridet, Sanctis consentit: qui vero inuidet, Diabolis similis est. Siquidem magis puto esse saluationem sperandam eius qui parum aliquid boni facit, quàm illius qui multa, & inuidet alijs. Ansel. de similit.

Clemens Alexan. Quemadmodum columna si recta sit, accepto põdere amplius confirmatur, si autem modicè obliquata fuerit, non solum non confirmatur, sed amplius vadit ad latus: sic & cor hominis si fuerit rectum, videns opera viri iusti, audiens doctrinam sapientię eius amplius confirmatur: sed si cor peruersum fuerit, non solum non confirmatur, sed magis ad inuidiam excitatur, & magis peruertitur. Clemen. Alex. super illud Matth. 21. Indignati sunt &c.

Anacharsis. Anacharsis Scytha interrogatus cur homines subinde tristẽtur, dixit: quia non solum propria mala eis molesta sunt, sed etiam aliena bona.

Socra. Socrates dixit, inuidiam animæ serram esse.

Bion. Bion sophista cum vidisset inuidum quendam valde tristãtem demisso in terram vultu, dixit: Aut huic magnum malum cõtigit, aut alteri cuipiam magnum bonum. Bion.

Ouid. Summa petit liuor, perflant altissima venti.

Vale. Ma. Nulla tam modesta fœlicitas est, quæ malignitatis dentes vitare possit. Vnde quidam interrogatus quomodo inuidos non haberet, respondit. Si nihil (inquit) ex magnis rebus habueris: aut nihil fœliciter gesseris: nam sola miseria caret inuidia. Val. Ma. lib. 4.

Cicero. Inuidia virtute parta, gloria, non inuidia putanda est. Cic. in Catil.

Mos est hominum vt nolint eundem pluribus rebus excellere. Idem de Clar. Orat.

Durior est conditio spectatæ virtutis quàm incognitæ. Bro. Ciceroni.

Esse quid hoc dicam, viuis quod fama negatur,
Et sua quod rarus tempora lector amat?
Hi sunt inuidiæ nimirum Regulæ mores
Præferat antiquos semper vt illa nouis.

Martialis.

¶ Venerunt discipuli Ioannis ad eum dicentes, Magister, cui tu testimonium perhibuisti, baptizat, & plures illum sequũtur. Quibus ille respondet, Qui habet sponsam, sponsus est. Amicus autẽ Spõsi &c. Hoc ergo gaudium meum impletũ est, sensus est. Quẽadmodum amicus sponsi vxorem ducentis, de coniugio gaudet amici, deque eximio sponsæ erga illum amore, ita ego magnam capio lætitiam, cum homines (ex quibus Ecclesia Christi sponsa constat) ad illum confluunt. Idem illa Apostoli verba innuunt, Siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Idem penè responsum tulit à Mose Iosue, cum Heldad & Meldad in castris prophetabant. Vide locum. Hoc ergo animo hac mente esse debemus, cum aliorum opera & studio homines ad Christum conuertuntur, non ex hoc inuidiæ facibus inflammari, quod (proh dolor) multi faciunt. COLLE.

Neque lux sine vmbra, neque fœlicitas sine vlla molestia reperitur. Hinc illud, Affricano virtutem industria, virtus gloriã, gloria æmulos comparauit. Is cum Annibalem atrocissimum Popul. Rom. hostem vicisset, & Affricam Romano imperio subiecisset, & Antiochum Syriæ atque Asiæ regem bello superasset: tamẽ inuidiæ cedens inimicorum, sponte subijt exilium.

Rursus contemplatus sum omnes labores hominum & industrias patere inuidiæ proximi. Inuidia enim pestilentissimum virus vbique diffunditur. Ea vero nec coniunctissimis parcit. Romulus Remum fratrem occidit. Cain aduersus fratrem Abel desæuit. Rachel inuidisse scribitur sorori suæ, quod fœcundior esset. Fratres vero Ioseph quantum aduersus innocentem fratrem inuidiæ liuore æstuauerunt? non quod illis superior esset, sed quod somniauerit se superiorẽ futurũ? Qua de causa in mortẽ illius cõspirarũt, haud veriti manus suas propter ea somnia, fraterna cæde cruẽtare. Sed hæc leuiora sunt: lõge maiꝰ est, qđ Maria prophetissa, & Aarõ sanctꝰ Dñi, fratri sanctissimo atq; omniũ mitissimo nõ ꝓpter opes regias, sed ꝓpter diuinorũ munerũ pręstãtiã inuiderẽt. *Eccl. 4.*

Iudicium

Universidad de Deusto Biblioteca

Iudicium temerarium.

Gregor. STulti tanto intensius de alieno iudicant, quanto sua profun-
dius ignorant. Greg. in mor.

Humanæ mētis est proprium, hoc sibi fieri suspicari quod
facit. Greg. in mor. lib. 14. c. 1.

August. Quid agit pax in ista peregrinatione mortalitatis nostræ, cum
adhuc nemo est alteri conspicuus, nemo videt cor alterius, quid
agit pax? De incertis non iudicat, incognita non confirmat. Pro-
cliuior est ad bene credendum de homine, quàm ad male suspi-
dum. Non se multum dolet errare, cum bene credit etiam de ma-
lo. Perniciosum est autem, cum quis male senserit forte de bono
nesciens qualis sit. Quid perdo, si credo quia bonus est? Si incerta
est, vtrum sit malus, licet quidem vt caueas ne forte verum sit: no
tamen damnes tanquam verum sit. Hoc pax iubet, Quære pacem
ait, & sequere eam. Aug. super Psal. 147.

Bernar. Caue alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut
temerarius iudex, etiam si perperam actum quid deprehendas,
nec sic iudices proximum: magis autem excusa intentionem, si
opus non potes: puta ignorantiam, puta subreptionē, puta casum.
Quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat,
suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud te ipsum. Vehemēs fu-
tentatio: quid de me illa fecisset, si accepisset in me similē pote-
tem? Bernar. super Cant.

Si is qui de claustro est, eum qui versatur in populo interdum
minus discrete sese agere deprehendat: verbi gratia, in verbo, in
cibo, in somno, in risu, in ira, in iudicio, non ad iudicandum con-
stim prosiliat, sed meminerit scriptum: Melior est iniquitas vi-
quàm benefaciens mulier. Nam tu quidem in tui custodia vi-
lans, benefacis: sed qui iuuat multos melius facit, & vtilius. Qui
si implere non sufficit absque aliqua iniquitate, id est, absque
aliqua inæqualitate vitæ & conuersationis suæ, memento quod
1. Pet. 4. charitas operit multitudinem peccatorum. Idem, ibidem.

Matth. 7. Nolite iudicare & non iudicabimini. Alienissimus est
aqua ignis: ita & iudicare ab eo qui pœnitere cupit. Et
si in ipso animæ à corpore digressu quempiam peccare vide-
ne

ne tum quidem illum damnare audeas. Incertum est enim homi-
nibus iudicium Dei. Clim. Grad. 10.

Qui celeres nimiumque diligentes proximi delictorum iudi-
ces sunt, hoc idcirco patiuntur, quia nondum suorum peccatorū
fixam atque perfectam memoriam curamque susceperunt. Nam
si quis amoto proprij amoris velamine, mala sua diligenter inspi-
ciat, nullius iam rei alterius in hac vita curam geret: id apud se re-
putans, tempus sibi sufficere non posse, quo seipsum lugeat, etiam
si centum annos vixerit: etiam si Iordanem fluuium in lachrymas
versum ex oculis suis manare perspexerit. Notaui luctū, nec vllū
in eo detractionis, aut condemnationis vestigium inueni. Aut
peccare nos Dæmones vrgent, aut cum non peccauerimus iudi-
care peccantes: vt per hoc secundum primum illud homicidæ in-
quinent. Idem, ibidem.

Iudicare est impudens direptio diuinæ dignitatis: condemnare
autem, animæ propriæ interitus. Sicuti elatio sola absque alio vi-
tio comite perdere se habentem potest: ita & iudicandi vitium &
si solum in nobis fuerit, perfectè nos perdere valebit: Siquidem
Pharisæus ille ex hoc condemnatus est. Bonus & probus vuæ le-
ctor, matura accina comedens, acerba legere nunquam patietur.
Porrò grati viri ac prudentis animus, quotquot in alijs virtutes in-
spexerit, studiosissimè notabit: insipiens vero querelas defectusq;
perscrutabitur. Ibidem.

Neque si oculis tuis peccantem videris, condemnes: nec illis
credas, sæpius enim falluntur & ipsi. Ibidem.

Sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui bonus est: sic dif- Chrysost.
ficile aliquem suspicatur bonum, qui ipse malus est. Chrysost. su-
per Matth.

Omnis homo ex se æstimat alterum: fornicarius neminem pu-
tat castum: castus de fornicario non facile suspicatur: superbus ne-
minem putat humilem, humilis neminem putat esse superbum.

Æsopus dicebat vnusquisque nostrum duas peras secum ferre: Aesopus.
vnam ante, alteram à tergo: & in anteriore quidem aliorum pecca-
ta reponere, in posteriorem vero nostra. Æsopus.

Vt quisque est vir optimus, ita difficile esse alios improbos su- Cicero.
spicatur. Cicero ad Q. fratrem.

Quàm

COLLE. 2. *Reg.* 10

¶ Quàm difficile improbi homines eam virtutem alijs tribuunt, qua ipsi carent? Sic optimates Anon regis filiorum Amon nequaquam persuadere sibi potuerunt, Dauidem grato & benevolo animo legatos ad visitandum & consolandum ipsum venisse. Quos errore decepti, insigni contumelia eius legatos affecerunt: quę res interitum & ruinam eorum regno attulit.

Prudentia, Imprudentia.

Gregor.

PLerumque virtus, cum indiscrete tenetur, amittitur: cum discrete intermittitur, plus tenetur. Greg. in mor.

Solerter animus ante actionis suæ primordia, cuncta discutiat, habet aduersa meditari: vt semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patientię munitus, quicquid accesserit, lucrũ putet. Greg. in moral.

Infirmi dum ventura mala præuidere nesciunt, tantò eis grauiora fiunt, quantò ab eis inopinata tolerantur: prouidis autem repente aduersa non veniunt. Aduersa autem plus sentiunt, qui de prosperis extolluntur. Greg. in mor. lib. 13. c. 8.

August.

Eleganter dictum est, cum quis in puteum cecidisset, & ego eum suffocaret, accesit alius, & eo viso admirans ait, Quomodo huc cecidisti? Obsecro (inquit) cogita quomodo hinc me eripias, non quomodo hic ceciderim, quæras. August. in Epist. ad Hierony.

Hæc pax domestica, & cohabitantium ordinata à Deo concordia & clara iustitia: vt scilicet, qui excellunt ratione, excellant & dominatione. Idem in lib. senten.

Vbicunque fuerit prouidentia, frustrantur vniuersa contraria: vbi autem prouidentia negligitur, omnia contraria dominantur. Idem lib. de sing. clerico.

Ille iuste & sanctè viuit, qui rerum integer æstimator est: ille est qui ordinatam habet charitatem, ne aut diligat quod non est diligendum, aut non diligat quod est diligendum: aut amplius diligat, quod minus est diligẽdum: aut minus diligat quod amplius est diligendum. Idem lib. de doctri. Christ.

Prudentia

Prudentia absque bonitate, malitia est: & simplicitas absque ratione, stultitia nominatur. Hierony. super Oseam. *Hieron.*

Discretio est quædam moderatrix & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix. Tolle hanc, & virtus vitiũ erit. Ber. sup. Canti. *Bernar.*

Virtus discretionis absque charitatis feruore iacet: & feruor vehemens absque discretionis temperamento, præcipitat. Idem super Canti.

O vtinam saperes, & intelligeres, ac nouissima prouideres. Saperes quæ Dei sunt: intelligeres quæ mundi sunt: prouideres quæ inferni sunt. Profectò inferna horreres, superna appeteres, quę ad manus sunt, contemneres. Idem in Epist.

Scopulus ille vitandus est, vbi alter offendit: Pecora ipsa vitare noscunt quæ se læsisse cognoscunt: neque itinera illa repetunt, vbi in foueam corruerunt. Tenaces laqueos auis capta declinat: rete auis suspecta non incidet. Isidor. lib. 4. Epistol. *Isidor.*

Neq; vox in piscibus, nec virtus in hominibus imperitis quærenda. Sextus. *Sextus.*

Tutius est chordas remitti intensius quàm protendi: remissarum nanque intensio artificis peritia conualescit: sed quæ semel rupta est, nullo artificio reparatur. Hoc animaduertere discretionis est. Chryso. de cur. alie. mag. *Chryso.*

Sicut ij qui olfatus sensu integerrimè vigent, eum qui clam habet aromata ignorare non possunt: ita & anima purissima fragrantia odoris quam ipsa ex Deo acquisiuit: fœtoremque à quo ipsa perfectè liberata est, si sit in alijs, agnoscere (cæteris sine odoris sensu permanentibus) solet. Clim. Grad. 26. *Clima.*

Solus sapiens liber est, ac princeps, etsi innumeros corporis dominos habuerit. *Philon.*

Prudentiam Solon aiebat tantum cæteris virtutibus antestare, quantum visus reliquos sensus excellit. *Solon.*

Non quadratis aut amplis lateribus viri tutissimi sunt: sed qui rectè sapiunt, vbique vincunt. *Sophocl.*

Sapientem decet prouidentia, non pœnitentia. *Epichar.*

Multarum rerum magister est tempus. *Ex Ethnicis.*

Illud est sapere, non quod ante pedes modo est videre, sed etiã illa quæ futura sunt prospicere. *Terent.*

Diogenes

Diogenes. Diogenes nonnullos homines esse dicebat, qui cum belle dicerent, recteque loquerentur, seipsos non audirent: lyrarum more quæ cum belle sonent, nihil tamen sentiunt.

Pythag. Cato. Magnã eam peritiã existimato, per quã ferre possis imperitiã
Demissos animo tacitos vitare memento
Qua flumen placidum est, forsan latet altius vnda.

Idem. Cum sis incautus, neque rem ratione gubernes,
Noli fortunam, quæ non est, dicere cœcam.

Plinius. Sapientior mortalium omnibus horis non sapit.

Idem. Pudendum est omnia animalia quæ sint ipsis salutaria nosse præter hominem.

Salust. Fortunam vbi abire permiseris, frustra fugientem implorabis.

Hoc autem animaduertere prudentia est.

Aristo. Ex diuersis.
Difficile est, simul multa conspicere.
Audere non est sapientis.
Desipere in loco summa sapientia est.
Prudentis est multa dissimulare.
Peccare denuo haud prudentis est viri.
Præterita compellunt nos futurorum rationem habere.
Parua sunt arma foris, si non est consilium domi.

Cicero. Sapientis est, nihil admirari cum acciderit, nihil antequàm acciderit, non euenire posse arbitrari. Cicero in Epist.

Nõ potest in eo esse succus diuturnus, quod nimis celeriter maturitatem assecutum. Idem. 2. de Orat.

Nihil est turpius, quàm sapientium vitam, ex insipientium sermone pendere. Idem. 2. de Finib.

Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis non est habendus. Idem. 2. de Officijs.

Multa sunt incommoda in vita, quæ sapientes commodo compensatioue leniunt: stulti nec vitare venientia possunt, nec ferre præsentia. Idem. 1. de nat. Deo.

Prudentia est rerum expetendarum scientia. Idem lib. 1. offi.

Est philosophia paucis cõtenta iudicibus, multitudinem fugiens, eique ipsa & suspecta & inuida. Idem. 2. Tusc.

Vt multo maiora sunt opera animi quàm corporis: sic eas quas persequimur ingenio ac ratione, gratiores sunt quã his viribus. Idem. 2. offi.

¶ Sunt quædam finitima virtutibus vitia: quæ nisi diligenter aduertas, facile in animum latenter irrepunt. Verbi gratia: prudẽtiã vides astutiæ finitimam: iustitiam crudelitati: fortitudinem temeritati: liberalitatem prodigalitati: religionem superstitioni: spem præsumptioni: timorem pusillanimitati: & cæteras item virtutes suis contrarijs (inter quæ sunt positæ) vicinitate quadam similes apparere. Vigilet itaque diligẽter quisquis magnos in virtute voluerit facere progressus: ne ad vitia propinqua & vicina dilabatur incautus. Prudens itaque Dei seruus sic virtutes amplectatur: vt cum se dederit prudentiæ, fugiat astutiam: cum iustitiæ, crudelitatem: cum fortitudini, temeritatem &c. Hac enim moderatione potissimum virtus indiget moralis: quę inter duo extrema sita est. Quin & humilitas ipsa, à socordia & negligentia, finitimis sibi vitijs, cauere debet. Cum enim humilis seipsum agnoscat, ac suarũ viriũ imbecillitatẽ sæpe sit expertus (ex eo enim quod toties ad virtutis culmẽ aspirat, nec eò perueniat) diffidit plane sibi: spemque suam omnem sic collocat in Deo, vt periculum sit, ne totum onus in ipsum reijciens, nihil sibi operis relinquat. Humilitati ergo diligentia & vigilantia iungenda est: ne aut humilitas sine diligentia torpeat, aut diligentia sine humilitate de se aliquid præsumat. COLLE.

Duo sunt infantium propria: ignorantia, & imbecillitas: duoq; item sunt virorum propria, iudicium, ad discernendum, & robur ad labores perferendos. Quo fit paruulos existimandos esse, qui & ignorantes & infirmi sunt: robustos autem, proiectęque ætatis qui potissimum discretione, & fortitudine, atque patientia fortitudinis comite vigent.

In vno homine duplex homo est, interior videlicet & exterior: alter spiritualis, alter carnalis: quorum vterlibet sibi connaturalia appetit, ille spiritualia, iste carnalia. Itaque similis mihi homo esse videtur alicui viro nobilissimo atque sanctissimo, qui vxorem habeat male sanam, pessimisque moribus imbutam, quæque omnibus mariti cœptis ac sententijs aduersetur. Quãobrem si vir recte sapiat, illud præcipue statuere apud se debet, vt nunquàm mulieris huius consilijs acquiescat, & quidquid illa suggesserit, eò ipso suspectum habeat.

Epictetus philosophus duas vnicuique rei ansas inesse ait, quibus aliter atque aliter prendi potest. Stulti autem eam prendere solent, quæ ipsis incõmodum afferat: sapientes vero eam quæ onerem illis molestiam adimat: hoc est id in quacunque re (præsertim aduersa) considerant, quod pacem foueat, quodque illos à statu tranquillitate mentis non deijciat.

Quemadmodum Ianus duas apud veteres dicebatur habere cies: ita fere vnaquæque res totidem quodammodo facies habet alteram quidem à fronte, alteram à tergo. Stulti autem primum fere rerum faciem contemplantur, ideoque falluntur. Sapientes
1. *Reg.* 16. vero vtranque simul aspiciunt: Res enim fere omnes, aliud in cessu abscondunt, aliud in fronte promittunt. Et species quidem prior sæpe fallit. Quo circa recte Salomon, Ne intuearis inquit
Prou. 23. num quando flauescit: cum splenduerit in vitro color eius &
Prou. 5. illud, Fauus distilans labia meretricis: nouissima autem eius ra quasi absynthiũ. Itaque vir sapiens caudam magis scorpionis quàm blandientem faciem attendit.

Quemadmodum dialectica ad hoc potissimum inuenta est in veritatis inquisitione deciperemur: & vt veram à verisimili discerneremus (cum multa falsa imaginem veritatis præseferant) ita nobis pro dialectica discretio esse debet: qua veram virtutis à falsa virtutis specie disiungamus: ne videlicet (quod multis contingit) vitium virtutis specie nos fallat.

Naturales affectus qui in corde nostro sunt, velut stimuli quidam ad paranda ea quæ sunt vitæ necessaria, conditoris prouidentia dati sunt. Sed quoniam affectus isti cœci & vehementes existunt, ratio veluti auriga ab eodem opifice donata est: quæ velut præcipites in cursu equos moderetur. Ad hunc ergo modum sancta desideria nobis, ad spiritualia bona, virtutesque parandas à Spiritu sancto donantur: quæ tamen discretione, quam auriga egent qua regantur, & ordinis, modi, temporisque rationem habeant. Quare sine huius aurigæ consilio non est illis semper fidendum. Vnde multos Dei seruos multa opera grandia moliri vidimus, quæ parum fœlices exitus habuerunt. Quæ res docet discretionis illis iudicium in hac parte fuisse. Hac de causa Salomon ait. Ne erigas oculos tuos ad
Prou. 32. quas habere non potes: quia facient sibi pennas vt aquilæ &

labunt in cœlum.

Diuina prouidentia non excludit humana consilia: quæ salutem afferre possunt. Vbi tamen hæc desunt, præsto adest diuina tutela. Hoc aperte videmus in Dauide rege, qui cum certo sciret ex diuina prouidentia se regnaturum, nihilominus tamen diligentem salutis & vitæ suæ curam gessit: Itaque partim fuga, partim prudentia (dum se apud Achis morionem simulauit) periculа contra se intenta depulit. Vbi vero humana industria nihil opis afferre poterat, ibi diuina prouidentia affuit: nam & Saulem ab obsidione Dauidis repentino Philistinorum aduentu reuocauit: iterumque eodem Saule & satellibus eius, spiritu prophetico arreptis Dauidem ab eminenti interitu vindicauit. Quare recte à Philone dictum est, tunc potissimũ pijs hominibus adesse diuinum, cum humanum cessaret auxilium.

Substantia festinata minuetur, quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur. Adde etiam aliud festinationis incommodum, nempe illud: Qui festinus est pedibus, offendet. *Prou.* 23. *Prou.* 19.
Vtrique enim pedes videlicet corporis & animæ, inconsiderata festinatione labuntur. Quamobrem viri sapientis est lentè festinare: quod quidem anchora delphino coniuncta, veteres olim significabant.

Qui patiens est, multa gubernabitur sapientia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam. Patientia igitur est vera prudentiæ probatio. Gubernatoris artem declarant tempestates: prudentiam autem, res incommodæ & aduersæ. Quod idem Salomon alibi quoque testatur his verbis, Doctrina viri per patientiam *Prou.* 14. *Prou.* 19.
noscitur. Non ergo religiosa verba, non longa oratio, non ieiunia, non eleemosynæ (quanuis hæc clarissima virtutum officia sint) sed malorum humilis perpessio, perfectam virtutem & prudentiam declarat. Vt autem patientia prudentiæ, ita impatientia stultitiæ comes est. Vnde, Idem Salomon: Impatiens operabitur *Prou.* 14.
stultitiam. Quid autem aliud, ira & affectus præceps & impatiens, poterit nisi stultitiam operari?

Non laudes virum in specie sua, nec spernas hominem in vestu suo: breuis est in volatilibus apis & initium dulcoris habet fructus illius. Hoc est autem quod Dominus ait, Nolite iudicare secũ *Eccl.* 11. *Ioan.* 7.
dum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Huc pertinet & illud.

Eccl. 11. Priusquàm interroges, ne vituperes quenquam: & cum interro-
gueris, corripe iuste. Priusquàm audias, ne respondeas verbum: &
in medio sermone ne adijcias loqui. Prudentiæ quoque munus
est, quod deinde subditur, De ea re quæ te non molestat, ne certes
ris: & in iudicio peccantium ne consistas. Pro quo alius verti, Ne
contendas de eo quod tua nihil interest: nec te iudicem adiungas
consensui sceleratorum.

Eccl. 27. Consummatio timoris Dei sapientia & sensus. Ex quo per-
fectæ virtutis fructum esse consummatũ iudicium atque lau-
tiam: hoc est omnia prospicere, & de rebus omnibus recte iudi-
re. Sicut enim adultum ab infante, iudicium: ita perfectum ab
perfecto prudentia distinguit. Prudentiæ est & illud Eccl. 37.
te sermonem ne laudes quenquam: hæc enim tentatio est ho-
num. Quæ nam hic tentatio est? Nimirum velle protinus effer
quidquid primo rerum aspectu concipiunt. Vix enim conti-
se possunt multi, quin quod sentiunt, protinus eructuant.

Prudentiæ virtus ad hoc maximè necessaria est, vt hostium
strorum insidias & fraudes à longe odorari valeamus. Quam
nomine Sponsus Cant 7. in Sponsa commendat his verbis, N
tuus sicut turris Libani, quæ respicit cõtra Damascum. Dam
caput erat regni Syriæ: quod Israelitico regno infestum se
erat: Aduersus autem hostilis huius regni insidias Solomo
confinibus Libani montis, altissimam turrim erexit: vnde ex
tores, omnes hostium insidias à lõgè videre, & denũtiare po
Rectè ergo huic turri prudentia comparatur. Hoc enim in
tera præcipuum prudentiæ munus est, procul odorari belli
omnia hostium nostrorum consilia animaduertere, & ad
portunè præmuniri, & ante languorem adhibere medi
leamus: vt hac cautione muniti, non circumueniamur, à
2. Cor. 2. non enim (vt ait Apostolus) ignoramus cogitationes eius.
tem altissimæ huic turri nasus Ecclesiæ comparatur, quod
gari, sed maxima & insigni prudentia prædita & instructa
beat: qua non modo instantia, & oculis obiecta pericula
sed procul etiã posita odoretur, & ad illa se muniat. Propter
Ezech. 1. sacra illa Ezechielis animalia, non binis oculis vt cæte
lis ante & retrò plena sunt vndique. Est enim prudentia
tutum omnium auriga, tum periculorum omnium

Melior est enim prudentia quàm vires, & vir prudens quàm for- Sapien. 6.
tis. Quia cum dispositione initur bellum, & erit salus. v. m. c. Hinc
illud Solomon. Ciuitatem fortium ascendit sapiens, destruxitque Prou. 21.
robur fiduciæ eius.

Superhumerale sacerdotis, quod humeros tegebat, & rationa-
le quod pectus, sic à Deo fieri præcepta sunt, vt fibulis quibusdam
connexa, à se nunquam separari possent. Superhumerale, onera
laborum, rationale, rationis iudicium & prudentiam designant:
quæ duo separari à se nunquam debent, vt videlicet rationale sit
obsequium & labor noster. Nullum enim sacrificium nisi discre-
tionis sale conditum, gratum Deo est. Vnde Leui. 2. præcipit Do-
minus, Quidquid obtuleris sacrificij, sale condies: nec auferes sal
fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal.
Ideò sal sine mensura à rege Persarum dari præcipitur in vsus
templi.

Non raro contingit, vt qui in aquis periclitanti subuenire in-
cautius properant, nullam perituro opem ferant, & ipsi cum illo
simul pereant. Quoniam verò hoc eodem modo periclitari pos-
sunt, qui animarũ saluti studẽt, ideo Eccl. monet, Recupera proxi Eccl. 29.
mum secundum virtutem tuam: & attende tibi ne incidas.

In arcam Noe non solũ munda, sed etiã immunda fuerunt ani-
malia: habuit homines, habuit & serpentes. Sed cũ tot tamẽ essent
animalia, homines octo tantũ fuere, qui in summo arcæ loco cum
Noe versabantur. Quare Origenes illud significari ait, quod cùm
infinitus penè sit numerus eorũ qui affectibus & cupiditate bruto
rum more ducuntur, pauci tamen sunt, qui spretis affectibus & cõ
culcatis, ratione omnia metiantur, & ratione gressus suos dirigãt.
Res planè miseranda, & quæ naturæ lapsum facile indicet: quòd
videlicet in rationali creatura tam pauci sint, qui ratione vitã suã
moderentur: cùm domos, vestes, cæteraque ad vitæ cultum per-
tinentia non nisi magna solertia & consilio faciant.

Stultitia.

Sæpe reprobi per hoc quod vnum, vel minimum donũ suum Gregor.
incautè conspiciunt, mala multa & grauia in quibus demersi
sunt, non agnoscunt. Greg. in mor.

Tanto quisque intus ampliùs stultior sit, quanto conatur exte-
rius sapiens videri. Greg. in mor.

Auguſt. Maior & miserabilior egestas nulla est, quàm egere sapientia: &
qui sapientia non eget, nullâ re omnino egere potest. Est ergo ma-
mi egestas nihil aliud quàm stultitia. Aug. de vit. beat.

Bernar. Quando excusare ignorantia possit hominem, qui se magistrum
infantium, & doctorem insipientium profitetur? Ignorans vtique
ignorabitur, imo & multos ignorare faciet, & ignorari. Bernar. de
Contemp.

Chryſoſt. Nō est parū scire quod nescias: frustra sibi de infirmitate vel ig-
norantia blandiuntur, qui, vt liberius peccent, libenter ignorant
vel infirmantur. Idem sup. 12. Grad. humil.

Multa scienda nesciuntur, aut sciendi incuria, aut discendi de-
dia, aut inquirendi verecundia: & quidem huiusmodi ignoran-
non habet excusationem. Idem in Epist.

Non potest eis esse excusatio condemnationis, ignorantia ve-
tatis, quibus fuerit inueniendi facultas, si fuisset quærendi vol-
tas. Nam si veritas salus est & vita cognoscentium se, magis de-
quæri, quàm quærere. Chryſoſt. sup. Matth.

Cicero. Est proprium stultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuiſci suo-
Cicero. 3. Tuscul.

Curioſitas.

Auguſt. HVC accedit alia forma tentationis. Præter enim concu-
scentiam carnis, quę inest in delectatione omniū sensu-
& voluptatum, inest animæ per eosdem sensus corpo-
quædam non se oblectandi in carne, sed experiendi per carn-
na & curiosa cupiditas nomine cognitionis & scientiæ palliat-
hoc autem euidentius discernitur, quid voluptatis, quid curio-
tis agatur per sensus, ꝙ voluptas pulchra, canora, suauis, sapid-
nia sectatur. Curiositas autē etiam his cōtraria tentandi causa
ad subeundam molestiam, sed experiendi noscendique libi-
Quid autē voluptatis habet videre in laniato cadauere quod
horreas, & tamen sicubi iaceat, cōcurrunt, vt contristentur, vt
leant. Hinc ad perscrutāda naturæ secreta, quæ præter nos el
rata proceditur, quæ scire nihil prodest, & nihil aliud quàm
homi-

homines cupiunt. Hinc etiam in ipsa religione Deus tentatur, cum
signa, & prodigia flagitantur, nō ad aliquam salutem, sed ad solam
experientiam desiderata. A te Domine Deus meus (cui humilem
famulatū ac simplicē debeo) quantis mecum, suggestionū machi-
nationibus agit inimicus, vt signū aliquod petam. Sed obsecro te
per Regē nostrū, & patriā Hierusalē, simplicē, castam, vt quemad
modū à me lōge est ista consensio, ita sit semper longa atque lon-
gius. Verumtamē in quam multis minutissimis & contemptibili-
bus rebus curiositas quotidie nostra tentatur, & quàm sæpe laba-
mur, quis enumeret? Aug. Confess. lib. 10.

O Dina, quid necesse est, vt videas mulieres alienigenas? qua *Bernar.*
necessitate, qua vtilitate? an sola curiositate? Etsi otiosè vides, non
tamen otiosè videris. Bernar. de. 12. Grad.

¶ Cùm summus Sacerdos semel in anno intra velum oraturus in- COLLE.
grediebatur thymiama prius incendere præcepto Domini iube-
batur, vt vapor & nebula ex ea consurgens, oraculum operiret, ne
(ait Dominus) moriatur. Rursumque. Num. 4. præcipitur Sacer-
dotibus vt cùm mouēda essent castra, sacerdotes filij Aarō pallijs
hyacinthinis sacra vasa, & omnem tabernaculi supellectilem in-
uoluerent: inuolutaque Leuitis portanda distribuerent. Alij verò
(ait Dominus) nulla curiositate videant, quæ sunt in sanctuario,
priùsquam inuoluantur, alioqui morientur. In priori decreto ait,
ne moriatur: in secundo verò (vbi de curiositatis vitio apertius
agitur) sine vlla dubitatione affirmat, Alioqui morientur. Pro-
pter hōc autem mortui sunt Bethsamitæ, quia simili curiosita-
te arcam Dei videre præsumpserunt. Obserua quàm aperte &
sub quibus pœnis in his duobus locis omnis in rebus diuinis vi-
tiosa curiolitas interdicatur: quæ vt superbiæ & leuitatis filia, ita
etiam multorum errorū ac malorum mater est. Ex his etiam locis
discimus, qua reuerentia ad sacrum corpus Domini accedere, &
sacerdotes & cæteri debeant: quando tantam Dominus reue-
rentiam ad solas sacramentorum nostrorum vmbras exigebat.
Quod si propter hæc toties dixit, Pauete ad sanctuaria mea: *Leuit. 26.*
quis pauor ad illud sanctuarium, in quo ipse vere est, à nobis
exigetur?

Non esse omnia Dei opera, iudicia, atque præcepta curiosè scru-

Universidad de Deusto Biblioteca

tanda, ſatis apertè inſinuat, ſumma illa mundi calamitas, priorum parentum vitio in vniuerſum genus hominum inuecta: quæ ab hac ſerpentis curioſitate exordium duxit, Cur præcepit vobis Deus vt non comederetis ex omni ligno paradyſi? Rectè igitur Eccleſiaſt. voce monemur, Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris &c.

Gene. 3.
Eccl. 3.

Euentus ſtultorum magiſter.

Terent.

Iuuenis non poteſt eſſe ſapiens: quia prudentia requirit experientiam: quam iuuenis non habet. Ariſtot.

Ariſto.

Aliena mala ſpectans, doctus euadit.
Ante annos prudentia nulla.
Facilius memorantur ſemel viſa, quam ſepties audita.
Optimum aliena inſania frui.
Producere in lucem verum, dies ſolet.
Quæ nocent, docent.

Ex diuerſis.

Experientia.

Auguſt.

FRatres chariſsimi non poteritis probare, quàm vera cantatis, niſi cœperitis facere quod cantatis. Quantumlibet illud dicam, quomodolibet exponam, qualibuſcunque verbis vel ſem, non intrat in cor eius, in quo non eſt opus eius. Incipite agere, & videte quid loquamur: Tunc ad ſingula verba lachrymæ profluent: tũc pſalmus cantatur, & facit cor quod in Pſalmo cantatur. Aug. ſuper Pſal. 119.

Dionyſ.

Hierotheus addiſcit, nõ modo diſcendo, verum patiendo divina: atque ex paſsionis ſocietate, ad indocibilem eorũ myſticam bonitatem atque fidem conſummatus. Diony. de di. no. c. 2.

Veritas.

Auguſt.

NON aliam putes eſſe ſapientiam niſi veritatem, in qua tenetur & cernitur ſummum bonum, nullo loco eſt, nullo quàm deeſt: foris admonet, intus docet: demẽtes in ſe omnes in melius commutat, à nullo in deterius cõmutatur: nullus illa iudicat, nullus ſiue illa bene iudicat. Idem de lib. arbitr.

Veritas dulcis eſt, & amara: quando dulcis eſt, parcit: & quando amara, curat. Idem ad Chriſtinũ.

Veritas panis eſt: mentes reficit, nec deficit: mutat veſcentem, nec ipſa in veſcentem mutatur. Idem ſup. Ioan.

Si de veritate ſcandalum ſumitur, vtilius permittitur naſci ſcãdalum, quam veritas relinquatur. Idem, de lib. arbitr.

Errat quiſquis ſe veritatem cognoſcere putat, qui adhuc nequiter viuit. Idem lib. de agone Chriſtiano.

Veritas rerum atque vtilitas ſemper à paucis ſapientibus melius inuenitur, quàm per multitudinẽ clamoſam diſcutiatur: multitudo enim oneroſa nihil habet honeſti. Caſsio. in Epiſt.

Ioã. Caß.

Talis eſt conditio falſitatis vel erroris, vt etiam nullo ſibi reſiſtente, conſeneſcat, ac defluat: talis autem è diuerſo veritatis ſtatus, vt etiam multis impugnãtibus ſuſcitetur, & creſcat. Chryſoſt. de laud. Paul. hom. 3.

Chryſoſt.

Veritas temporis filia.
Inter veros amicos nihil veritate iucundius.
Nihil efficacius ſimplici veritate.

Aul. Gel.
Adilon.
Adilon.

Tu quoque ſi vis lumine claro cernere verum, Tramite recto carpere callem, Gaudia pelle, pelle timorem, Spemq; fugato, nec dolor adſit. Nubila mens eſt, vinctaque frænis, hæc vbi regnant. Boet. lib. 1. de Conſol.

Boet.

Plura iudicant homines, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut lætitia, aut ſpe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quàm veritate, aut præſcripto, aut iuris norma aliqua, aut iudicij formula, aut legibus. Cicero. 1. de Oratio.

Cicero.

Omnibus veris falſa quædam adiuncta ſunt, tanta ſimilitudine, vt nulla inſit iudicandi & aſſentiendi nota. Idem. 1. de Nat. Deorum.

Nihil eſt temeritate turpius neque quicquàm, tam indignum ſapientis grauitate, & cõſtantia, quàm aut falſum ſentire, aut quod non ſatis exploratè perceptum ſit, & cognitum, ſine vlla dubitatione defendere. Ibidem.

Non tam autoritatis in diſputando, quàm rationis momenta quærenda ſunt. Ibidem.

O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, ſolertiam, contraque fictas omnium inſidias, facile ſe per ſe ipſa defendat. Idem. Pro M. Cælio.

Quod verum, simplex, syncerumque est, id est naturæ hóminum accommodatissimum. Idem. 1. offi.

Vbi quis semel peierarit, ei credi posteà, etiá si per plures Deos iuret, non conuenit. Idem pro. C. Rab. Posth.

Terent. Hoc tempore, obsequium amicos, veritas odiũ parit. Terẽtius.

Quintil. Affirmationem sumit ex homine, quidquid non habet ex veritate. Quintil.

Rabi Moyses. In natura hominis est amor sequendi illum cum quo habet societatem, & diligere ea, in quibus nutritus est: adeò quòd videbit habitatores villarũ, licet sint ipsi in sordibus, & in defectu delectationũ, & in malitia ciborũ, vt odiant habitationẽ ciuitatũ, nec delectantur in delicijs earum, & eligunt potius ea, in quibus nutriti sunt, quá ea in quibus nõ sunt, licet sint meliora. Simile contingit homini in scientijs & opinionibus in quibus nutritus est ab infantia sua, quoniam diligit illas, & confirmat rationes earum, & animatur in contrarijs: & ideo propter hanc causam deficit intellectus hominis in apprehensione veritatis, & sequitur ea, in quibus nutritus est. Rabbi Moyses lib. 1. cap. 30.

COLLE. ¶ Eos qui errãt ad pauca respicere: prudẽtissime dixit Arist. Cõ
omnia quæ rẽ aliquã circũstãt (ne fallamur) diligẽter inspicien
sint. Filij Israel in Ægyptũ regredi decernebant, cũ aspicerent
ollas carniũ, allia, & cepe, quibus se ibidẽ ingurgitabãt. Nec tam
ad exactores, ad flagella, ad onera grauissima, ad iugũ & ferr
ferreum, ad palearum comportationem, ad laterum confician
rum numerũ attendebant. Si enim hoc simul attendissent, nũq
id in animum induxissent. Hoc etiam modo deliberant, qui v
tem, vt asperam reijciũt: & vitia, vt suauia amplectũtur: illic e
sola aspera, non etiam blanda: hic vero sola suauia, non item a
ba contemplantur: ideoque ad pauca, non ad omnia respicien
hallucinantur.

Sicut lucifugi lucem fugiunt, & tenebris gaudent, & ægrotantes cibos fastidientes, noxios appetunt (adeo vt frequenter etiam serpentum more terram comedant) ita multi adeò depravato ingenio & affectu sunt, vt veritatem oderint, & mendacijs delectentur: cum tamen magna fœlicitatis humanæ pars, in cognitione veritatis sita sit.

Consi

Consilium.

Ambro. ADuertendum, quòd in accipiendis consilijs, plurimum valet vitæ probitas, virtutum prærogatiua, beneuolẽtiæ vsus, facilitatis gratia. Quis enim in cœno fontem requirat? quis de turbida aqua potum petat? Itaque vbi luxuria est, vbi intemperãtia, vbi vitiorum confusio: quis inde sibi aliquid hauriendum existimet? quis vtilem iudicet causæ alienæ, quem videt inutilem vitæ suæ? Quomodo enim potero eum iudicare consilio superiorem, quem video moribus inferiorem? Supra me debet esse cui me committere paro. An eum idoneum putabo qui mihi det consilium, quod non dedit sibi: & mihi eum vacare credam, qui sibi non vacat? cuius animum voluptates occupant, libido deuincit, auaritia subiugat, cupiditas perturbat? Ambro. de offi. lib. 2.

Quantò vtiliùs regem Pharaonem Ioseph consilio prouidentiæ iuuit, quàm si pecuniam contulisset: Pecunia vnius ciuitatis vbertatem nõ redimeret, & prospicientia Ioseph, totius Ægypti per quinquennium famẽ repulit: Facile enim pecunia consumitur: consilia exhauriri nesciunt: hæc vsu augentur, pecunia minuitur, & cito deficit: vt quò pluribus largiri volueris, eò pauciores adiuues: & sæpe tibi desit quod alij conferendum putaueris. Consilij opisque collatio, quò in plures diffunditur, eò magis redũdat, & in suum fontem recurrit. Idem, ibidem.

Chrysolo. Licet vel apud hominem infimum & abiectissimũ aliquid rectum, quodque deceat inuenire, quod apud sapientem & magnũ sæpe non reperitur. Chrysolo.

Ioã. Cli. Quicunque re vera voluntatem Christi addiscere vult, suam prius voluntatem studiosè mortificare debent: deinde vero fide, atque innocua simplicitate orantes, patrum siue fratrum animas summa cordis humilitate, ac sine cordis hæsitatione interrogantes, quæ illi consulunt, tanquàm ex Dei ore susciptiunt: etsi contraria intentioni suæ sint, quæ ab illis fuerint dicta: etiam si hi qui interrogantur, non valdè spirituales fuerint. Neque enim est iniustus Deus, vt animas decipiat, quæ semper fidem & innocentiam proximi consilio atque iudicio humiliter submiserint Ioan. Clim. Grad. 26.

Alij

Alij ex ea quæ conatum sequitur, vexatione & disturbatione hanc esse Dei voluntatem didicerunt: secundum eum qui ait, Volumus venire ad vos & semel, & secundò, & impediuit nos Sathanas. Contrà alij rursus ex insperato rei adiutorio, hoc gratum Deo, atque acceptum esse censuerunt. Idem, ibidem.

Chrysost. Consilium (vitæ lucerna) vbique præeat.

Si millies sapientes simus, & ea quæ fieri oportet conspectemus, homines tamen sumus, & consultore indigemus. Solus enim Deus citra indigentiam est, soluſque consultore non eget: quamobrem & de solo ipso dicitur: Quis enim cognouit mentem Domini, aut quis consiliarius ei fuit? Homines vero, etsi millies simus sapientes, millies redarguimur, & naturæ nostræ imbecillitas reprodit. Non enim possunt (ait) ille omnia in hominibus esse: quippe non immortalis est filius hominis. Quemadmodum iubar fulgens à Solis lumine, caligo superueniens occultat: ita sæpenumero intellectum quoque nostrum veluti in ipsa meridie splendentem, & luce sua conspicuum, stultitia vel amentia superueniens obscurat: & vir sapiens quod facto opus est, non despicit, alius autem multò inferior eo, acutius rem deprehendit: atque hoc ita fit, ne vel sapiens superbiat, vel obscurus & vilis homo miserum se reputet. Idem.

Isocrates. Qui de suis rebus male statuit, nunquã bene cõsulet de alienis.

Choricius Sine bono consilio nihil efficit robur: prudentia vero quamuis robur non assumpserit, multa multoties excogitat.

Philon. Meditatio sera lucrum non habet: & in exitu rei inutilis est pœnitudo.

Euripi. Consilium bonum multas vincit manus.

Salust. In capiendis consilijs, festinatio rationis inimica, mẽtis perstringit oculos.

T. Liuius. Nihil tam inimicum consilijs quàm celeritas.

L. Florus. Duo sunt consilijs inimica, ira & festinatio.

Ouid.

Crede mihi: miseros prudentia prima relinquit,
Et sensus cum re, consiliumque fugit.

Ex diuersis. Consiliarius nemo est melior tempore.

Consilijs euentus non semper respondet.

Festinationis comites sunt error & pœnitentia. Fœlicior

Fœlicius sapit, qui alieno periculo sapit.

Parua sunt foris arma, nisi est consilium domi.

Præceps consilium, inauspicatum.

Pessimi sunt consultores, ira & cupido.

Præterita reprehendi possunt, corrigi non possunt.

Non viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur, sed consilio, & autoritate, & sententia. Cicero in Cat. Maior. *Cicer.*

Maximæ Respublicæ per adolescentulos labefactatæ, à senibus sustentatæ & restitutæ sunt. Cum enim ad gubernacula Reip. temerarij atque audaces homines accedunt, maxima atque miserrima naufragia fiunt. Ibidem.

Nó debemus quicquàm agere, cuius non possimus causam probabilem reddere. Idem. 1. offi.

Ad rem gerendam qui accedit, caueat ne id modo consideret, quàm illa res honesta sit, sed etiam vt habeat efficiendi facultatẽ: in quo considerandum est illi, ne aut temerè desperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatem. Ibidem.

Homo qui erranti comiter monstrat viam, quasi lumẽ de suo lumine accendat, facit: vt nihili minus ipsi luceat, cum ille accẽderit. Ennius apud Cicer. 1. de offi.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempestatibus, à vectoribus admoneri solent. Idem Philip. 3.

¶ Prauorum consilia huiusmodi sunt: Eamus, & disponamus testamentum cum gentibus: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos mala multa. Et bonus visus est sermo in conspectu eorum. 1. Machab. 1. Ex hoc consilio totius & religionis eversio consequuta est. Simile fuit consilium Cayphæ de nece Domini: simileque consilium malorum Hiere. 404. Sic enim ad Hieremiam post ciuitatis vastationem dixerunt: Sermonem quem loquutus es ad nos in nomine Domini non audiemus ex te &c. Vide locum. COLLE. 1. *Mach.* 1.

Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus. Hæc prima prudentiæ regula sit, vt nihil non modo temere, sed nec properanter faciamus. Præcipitatio enim vt iustitiæ, ita iudicij nouerca est. Ergo (vt sapiens monet) Ante omnem actum, cõsilium stabile, subaudi, præcedat. Hoc prudentis viri officiũ esse, declarat *Prou.* 4. *Eccl.* 37.

declarat Eccles. cum hac vna re à stulto sapientem distare dicat.

Eccl. 2. Et cognoui (inquit) quòd tantum differt sapiens à stulto, quàtum distat lux à tenebris, Sapientis oculi in capite ipsius: stultus in tenebris ambulat. Sapiens enim naturæ ductum, & veluti magistrium sequitur: quæ oculos in sublimi corporis parte, velut in specula quadam collocauit, vnde gressus omnes, & omnia membra dirigerent: Sic igitur sapiens ratione & consilio velut oculis quibusdam vtitur, qui facienda omnia prius præuideant, quâ in quo prodeant. At stulti ratione sopita, velut capti oculis, non iudicio & ratione, sed turbulentis affectibus, more pecudum ducuntur, propter quod meritò in tenebris ambulare perhibentur, quamquam tenebras ipsi suas non agnoscant. Similes nanque illi puellæ cæcis videntur, de qua Seneca refert, quòd cum cœca esset, cœcâ se esse negabat: sed domum tenebrosam causabatur. Ad hunc enim modum flagitiosi homines scelerum suorum culpam non agnoscunt, sed in mundi leges & mores transferunt.

Aurum & argentum constituet pedem (hoc est stabilsiunt, & firmant hominem) & super vtrumque consilium beneplacitũ Eccles. 40. Constat enim plurima multo fœlicius mente & consilio, quàm pecunia fieri.

Consilium à sapiente perquirendum esse docet Thobias filium suum. Quis autẽ hic sapiens? Fortasse ille est de quo Eccl. 37. legimus. Anima viri sancti enunciat aliquando vera, quàm septem speculatores sedentes in excelso ad speculandum. Et in his omnibus deprecare altissimum, vt dirigat in veritate viam tuam. Huiusmodi tinet & illud ex Psal: Reuela Domino viam tuam, & spera in eo, ipse faciet. Psal. 36.

Eccl. 6. Consilium, ait sanctus Tobias, à sapiente perquire. Rectè dicit. Ait em̃ sapiẽs, Multi pacifici sint tibi, sed cõsiliarius vnus de mille. Cęterũ si rudis & indoctus homo sanũ dederit cõsiliũ, nõ est spernandũ. Verũ enim à quocúque dicatur, à Spiritu sancto dicitur, qui Spiritus veritatis esse dicitur. Vnde Aug. Ego senex & Episcopus paratus sum à puero doceri. Huius rei locupletissimũ exemplum in Mose habemus, qui Ietro soceri Gẽtilis nõ repudiauit cõsilium. Qua de re Orig. super hoc loco ita ait, Cũ perspicio quod Moyses Deo plenus Propheta, cui Deus facie ad faciẽ loquebatur, cõsilium accepit à Ietro sacerdote Madiã, admiratione nimia stupore [illegible]

tis incurro. Dicit enim scriptura, Et audiuit Moyses vocẽ soceri sui, & fecit quæcũque dixit ei. Nõ dixit, Quia mihi Deus loquitur, & quid agere debeã, cœlesti ad me sermone defertur, & quomodo cõsiliũ ab homine accipiã, & ab homine gẽtili alieno à populo Dei? Sed. Audit vocẽ eius, & facit omnia quæ dicit, & nõ quis dicat, sed quid dicat auscultat. Vnde & nos si forte aliquãdo inueniamus aliquid sapienter à gẽtilibus dictũ, nõ continuo cum autoris nomine illud spernere debemus, nec pro eo quod legem datam à Deo tenemus, cõuenit tumere superbia, & spernere verba prudẽtũ, sed sicut Apostolus dicit, Omnia probate, quod bonũ est tenete. Quis autem eorũ qui populis præsunt, nõ dico si iam aliqua ei à Deo reuelata sunt, sed si in legis scientia aliquid meriti habeat, cõsilium dignatur inferioris saltẽ sacerdotis accipere, ne dixerim laici, vel gentilis? Sed Moyses qui erat homo mãsuetus super omnes homines, accepit cõsiliũ inferioris, vt & formã humilitatis populorũ principibus daret, & futuri sacramẽti designaret imaginẽ. Sciebat enim futurum quandoque vt Gentiles bonum consilium proferrent ad Moysem, vt bonum & spiritualem intellectum adferrent ad legem Dei, & sciebat quia audiet eos lex & faciet quæcunque dicunt.

Exod. 18.

1. Thess. 5

Vnicũ temerariæ precipitisq; iuuẽtutis cõsiliũ, Salomonis regnũ, & religionẽ euertit: à qua decẽtribus miserabili errore defecerũt. Esse autẽ pernicioſisima humanæ prudẽtiæ à Deo destitutæ cõsilia, Hieroboã expresit, cũ adepto regno ait, Nunc reuertetur regnũ ad domũ Dauid, si ascẽderit populus iste vt faciat sacrificia in domo Dñi in Hierusalẽ, interficiẽtq; me & reuertẽtur ad eum. Et excogitato consilio, fecit duos vitulos aureos, & dixit eis, Ecce Dij tui Israel, qui te eduxerũt de terra Ægypti. Cõstituitq; diem solẽnẽ in mẽse octauo, quintadecima die mẽsis in similitudinem solẽnitatis quæ celebrabatur in Iuda, &c. Propter hãc causam peccauit domus Hieroboã, & euersa est, & deleta de superficie terræ. Simile fuit cõsiliũ Pharaonis, cũ crescente Hebræorũ populo ait, Ecce populus filiorũ Israel multus, &c. Venite sapienter opprimamus eũ, &c. Simile itẽ huic illud filiorũ Iacob fuit, cũ Ioseph fratrẽ à longe venientẽ videntes dixerunt, Ecce somniator venit: venite occidamus eũ, & videbimus quid illi prosint somnia eius. Euẽtus autẽ quàm vana hæc humana cõsilia fuerint, facilè declarat.

3. Reg. 12.

Exod. 1.

Gene. 37.

In rebus

In rebus dubijs nõ viros sapiẽtes modo, sed ipsum quoq; Dñm suppliciter cõsulẽdũ, & cũ propheta orãdũ, Emitte lucẽ tuã & ve-
Et, Deus meus illumina tenebras meas: cũ multa alia, tũ illud ma-
4. Reg. 7. ximè declarat quod cũ Ocozias rex Israel nuntios ad cõsulendũ
Beelzebub misisset, occurrit eis Elias dicẽs, Nunquid nõ est Deus
in Israel, vt eatis ad consulẽdum Beelzebub Deum Accarõ? Quã-
obrem hæc dicit Dominus, De lectulo in quem ascendisti, nõ de-
scendes, sed morte morieris. Hac pœna iustè puniuntur, qui iis re-
bus salutem quærunt, quibus salutis & vitæ autor violatur. Simile
est & illud Isaiæ. 9. Et cùm dixerint vobis quærite à Phitonibus
qui stridẽt in incantationibus suis. Nunquid non populus à Deo
suo requiret visionem pro viuis & mortuis? Qui hoc dicit, parum
vtique se pie quærentibus ad respondendum ostendit. Sic Dñs
niel socios admonuit vt à Deo regij somnij solutionem precibus
quærerent: quorum petitioni Dominus libenter annuit. Sed ho-
tamen pios præsumere par est. Improbi nanque qui per Ezechi-
lem responsum à Domino quærebant, acerbè ab illo repelluntur
& obiurgantur. Ezech. 14. Vide locum.

Simplicitas.

Grego. NIhil simplici corde fœlicius: quia ex quo innocentia
ga alios exhibet, nihil est quod pati ab alijs formidet. Ha-
bet enim quasi artem quandam simplicitatem suam
suspectus est, pati quod se feciſſe non meminit. At contra
praua semper in laboribus est, quia aut molitur mala quæ in
aut metuit ne sibi hæc ab alijs inferantur. Greg. in mor.

Augusti. Malitiæ comes individua est miseria.

Simplex eris si te mundo non implicaueris, sed explicaveris
explicando enim te à mundo, simplex: implicando, duplex.
Idem hom. 2. super Ioan.

Hiero. Super illud Matth. Quicunque humiliauerit se sicut parvu-
&c. Sicut paruulus non perseuerat in iracundia, non læsus me-
nit: non videns pulchram mulierem delectatur: nõ aliud cogi-
& aliud loquitur: sic & nos nisi talem habuerimus innocentiæ
animi puritatem, regna cœlorum non poterimus intrare. Hie-
vbi suprà.

Nihil ditius viro simplici. Quid enim simplicitate ditius? quæ
sicut bonus pater familias satis sibi abundat, & sua puritate contẽ-
ta, non quærit alienum, nec abrodit: nec se in varias artes sæpe cõ-
mutat sicut astutia: quæ vt sit cauta, timet omnia, nec suis consilijs
credit: versat ipsa suas sententias, simplicitas autem timere nihil
nouit. Idem sup. Oseæ.

Quibus vires desunt, rem astu, & insidijs moliuntur. *Philon.*
Fucatis hominibus in conuictu nihil est pestilentius. *Adilon.*
Inuisus est omnibus qui aliud celat animo, aliud loquitur. *Adilon.*

¶ Altare (inquit Dominus) de terra facietis mihi, vel de lapidibus COLLE.
quos ferrum non tetigit: si leuaueris super eo cultrum, polluetur. *Exod.* 20.
Quid quæso religionis habẽt lapides rudes & impoliti, quidve
pollutionis quadrati & secti? Verum in lapidibus impolitis simpli
citas designatur, quæ Deo maximè grata est. Cæterum quadra-
ti lapides hoc habent, quòd superficies eorum externa, quæ spe-
ctantibus cõspicua est, politur, atque quadratur: interna vero quæ
latet, rudis & inculta relinquitur. His ergo lapidibus homines du
plices animo: atque item ea opera designantur, quæ fiunt, vt ab ho
minibus videantur: quæ coram Domino polluta sunt. Contra or-
dinem quippe naturæ est (inquit D. Tho.) vt quod opus æterna vi
ta dignum erat, ad popularem auram captandam conuertatur.

Contra duplicitatem cordis sunt illa verba Psal. 12. Saluum me
fac Deus quoniam defecit sanctus &c. Vana loquuti sunt vnus-
quisque ad proximum suũ: labia dolosa in corde & corde loquuti
sunt. Phralis est Hebræa: qua simulatio significatur: quam aperte
reddidit Symmachus qui sic vertit: In corde aliud est, aliud loquũ
tur. Huc pertinet & illud, Diuisi sunt ab ira vultus eius, & appro- *Psal.* 54.
pinquauit cor illius. Pro quo alij clarius verterunt: Leniora sunt
butyro verba oris eius, & in corde eius est bellum. Quam senten-
tiam alia quoque similitudine repetit & exornat, cũ subdit: Molli-
ti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.

Magnopere in litteris sanctis simplicitas cordis commẽdatur.
Scio Deus meus (ait Dauid) quod corda probes, & simplicitatem *1. Par.* 29.
diligas. Et ego in simplicitate cordis mei obtuli &c. Sunt etiã Psal
mi hoc titulo prænotati, Ne perdas Dauid simplicẽ &c. Iacob Dei
electus, vir simplex erat, habitans in tabernaculis. Iob quoq; vir

erat simplex, & rectus, & timens Deum. Sponsa vero in Cant[illegible]
hoc nomine commendatur, quòd habeat oculos columbarũ, [illegible]
videlicet non serpentum malitiam, sed columbarum simplicit[illegible]
referunt. Denique Prouer. 3. legimus, Abominatio est Dño omn[illegible]
illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius. Quid igitur, tã la[illegible]
datæ virtutis nomine accipiemus? Multa planè. Primũ enim sim[illegible]
1 Reg. 25. plicitas distinguitur à malitia, quod vitiũ Nabali scriptura tribu[illegible]
qui erat pessimus & malitiosus. Huiusmodi autem viros Dauid [illegible]
Psal. 27. Psal. detestatur, cũ ait; Qui loquũtur pacẽ cum proximo suo, ma[illegible]
autẽ in cordibus eorũ. Simplex ergo primũ est, qui ab huiusmo[illegible]
malitia, & calliditate, seu fraudulentia immunis est. ¶ Simplicit[illegible]
deinde cõtra duplicitatẽ distinguitur. Sunt em̃ viri duplices an[illegible]
mo, quos & bifrontes appellamus, de quibus etiã scriptũ est, quo[illegible]
verba malitię in corde, & corde loquũtur: hoc est, qui aliud cord[illegible]
cogitãt, aliud ore profitentur, qui loquũtur pacẽ cũ proximo su[illegible]
mala autẽ in cordibus eorũ: qui etiã fraudulẽti atque fallaces ap[illegible]
Hiere. 9. pellãtur. De his porrò Hieremias ait, Vnusquisq; à proximo su[illegible]
se custodiat, & in omni fratre suo nõ habeat fiduciam: quia omn[illegible]
frater supplãtãs, supplantabit: & omnis amicus fraudulenter inc[illegible]
det: & in fratrẽ suũ deridebit: & veritatẽ nõ loquetur. Simplex i[illegible]
tur est, qui hac duplicitate caret, qui quod sentit, loquitur: n[illegible]
aliud verbis, aliud animo versat, mẽdacij osor, & veritatis amat[illegible]
cui vt nihil geminas habet facies (quia omnia candide interpre[illegible]
tur) ita nec ipse geminas cuiquã facies ostẽtat. ¶ Postremò simp[illegible]
Eccl. 11. citas cõtra multiplicitatẽ distinguitur: quã quidẽ virtutẽ Eccle[illegible]
sticus cõmendat, cũ ait, Fili, ne in multis sint actus tui. Hoc aut[illegible]
faciũt, qui imbecillitatis suæ cõscij, multis se negotijs & curis o[illegible]
rare nolunt, & quęcũque faciunt, ad vnũ Deũ referũt, vnũ illũ [illegible]
tuẽtur, & quãuis per multa spargãtur, in vno tamẽ illo defixos [illegible]
per oculos habẽt. Ad quod nos quidã ex sanctis illis patribus ap[illegible]
Climacũ inuitat, qui monet in membris agilibus exercere inte[illegible]
ctualẽ quietẽ. Ad hoc autẽ præstãdũ maximè iuuat, quod quid[illegible]
alius ex antiquis patribus alteri dixit, Nõ eris (inquit) verè mo[illegible]
chus, quousque sic te erga Deũ geras, ac si nihil aliud in hoc m[illegible]
do præter te & illũ esset: sentiẽs, ita oculos in Deũ fixos semp[illegible]
quouis opere habere debere, ac si nihil aliud in mundo esset. [illegible]
[illegible]eri, vt cætera pietatis officia, quæ in homines conferim[illegible]
mẽtẽ

mẽtẽ nr̃am à diuinorũ cõtẽplatiõe nõ abstrahãt. Ad hoc autẽ sim
plicitatis genus à curarũ & operũ multiplicitate, tãquãad meliorẽ Lucæ. 10.
partẽ, Dñs Marthã vocabat, cũ diceret, Martha Martha solicita es,
& turbaris erga plurima: porrò vnũ est necessariũ, nẽpe per assi-
duã cõtẽplationẽ & amorẽ Deo vniri. De hac verò operũ multi-
plicitate vitãda vide Senecã in Collectaneis nostris, Tit. Occupa-
tio. ¶ Ex hoc verò tertio simplicitatis gradu oritur quartus nẽpe,
puritas intẽtionis: qua piũ opus in vnũ Deũ simplici intẽtione re-
ferimus, nõ opes, nõ honores, nõ aliquã aliã cõmoditatẽ, sed solũ
diuinæ volũtatis beneplacitũ attẽdẽtes, illique vni placere gestien
tes. Hæc enim esse videtur simplicitas de qua Saluator ait, Si ocu- Matth. 6.
lus tuus fuerit simplex. t. c. t. l. e. In qua simplicitate Dauid se dona
ria illa Domino ad templi fabricam obtulisse memorat.

Iustitia, Iniustitia.

VEra iustitia compassionem habet: falsa vero dedignatio- Gregor.
nem: quanuis etiam iusti soleant rectè peccatoribus indig-
nari. Sed aliud est qđ agitur typo superbiæ, aliud quod ze-
lo disciplinæ. Gre. in ho. sup. illud, Erãt appropinquãtes ad. I. &c.
Sancti viri quando cum personis minoribus contentionũ nego
tia subeunt, dũ grauare vel in minimis timent, ipsi contra iustitiã
grauari nequaquam refugiunt. Greg. lib. 5. mor.
Nec ibi Domine dees, vbi lõge es: quia vbi non es per gratiam, August.
ades per vindictam. Qui enim te non habet placatum nequaquã
euadet iratum. Aug. in Manuali.
Nimia iustitia incurrit peccatum: temperata iustitia facit perfe
ctos. Salsitudinem correctionis amor Christi temperet, & dile-
ctionem proximi sal iustitiæ condiat. Idem de ver. relig.
Remota iustitia, quid sunt regna nisi magna latrocinia? quia
latrocinia quid sunt, nisi praua regna. Ideo eleganter & veraciter
Alexandro Magno quidam Pirata comprehensus, respõdit, cum
ab eo interrogaretur, quid sibi vt mare haberet infestum, ille libe
ra voce, Quid tibi (inquit) vt orbem terrarum? Sed ego quia exi-
guo nauigio facio, latro vocor: quia tu magna classe, imperator.
Idem lib. 4. de ciui. Dei. c. 4.
Qui non repellit à socio suo iniuriam si potest, tam est in vitio, Ambro.
quàm ille qui facit, Ambro. de offic.

Iustitia magis alijs quàm sibi prodest: & vtilitates suas negligens communia emolumenta præponens. Idem lib. de Paradyso.

Iustitia est quæ nihil alienum vendicat, quę cuilibet dat quod suum est, quæ negligit propriam vtilitatem, vt seruet communem æquitatem: Prima iustitia est in Deum: secunda in patriam: tertia in parentes: quarta in omnes Idem 1. de offic.

Bernar. Iustitia est reddere vnicuique quod suum est. Tribue ergo cunctis quæ sua sunt: Superiori, æquali, inferiori. Reddè reuerentiam prælato, & obedientiam: quorum altera cordis, altera corporis est. Tribue æquali consilium, quo ignorantia eruditur: & auxilium quò infirmitas iuuetur. Tribue subiecto custodiam, vt posit cauere peccatum, & disciplinam: vt quod minus cauit, minimè mancat impunitum. Bern. in Epist.

Ansel. Iustitia est animi libertas, tribuens vnicuique suam propriam dignitatem: maiori reuerentiam, pari concordiam, minori dilectionem: Deo obedientiam, sibi sanctimoniam, inimico patientiam, egeno operosam misericordiam. Anselmus in lib. Cur Deus homo.

Cassio. Iustitia non nouit patrem, veritatem nouit, personam non accipit, Deum imitatur. Cassiod. Super illud Psalm. Et operatur iustitiam.

In vitis Pat. Cui nocetur, aut iniuriatur, & voluntate parcit proximo, hic secundum naturam Christi est: Qui nec lædit, nec læditur, hic secundum naturam Adæ est. Qui vero nocet, aut iniuriatur, aut calumniam ingerit, aut vsuras exigit, hic secundum Diabolum est. Iustitis patrum.

Cicer. Vt si vnumquodque membrum hunc sensum haberet, vt putaret se valere, si proximi membri valetudinè ad se traduxisset, debilitari & interire totum corpus necesse esset: sic si vnusquisque nostrum ad se rapiat commoda aliorum, detrahatque quod cuique possit, emolumenti sui gratia, societas hominum, & communitas euertatur necesse est. Cicero. 3. offic.

Vt qui in stadio currit, eniti & contendere debet quam maximè possit vt vincat: supplantare eum quicum certet, aut manu depellere, nullo modo debet: sic in vita sibi quęque petere quod cuique tineat ad vsum, non iniquú est: alteri diripere, ius nó est. Idē ibi.

Officijs scientiæ anteponenda sunt officia iustitiæ, considerare enim agere plus est, quàm cogitare prudenter. Idem. 1. offi.

¶Frequentissima & grauissima Diaboli tentatio est, quòd multi qui pietatem per bona opera profiteri videntur, tardissimi ad ea sunt, quibus ex debito iustitiæ tenentur: cum tamen promptissimi & alacres ad alia bona opera sint, ad quæ minimè Dei lege astringuntur. Difficulter enim famulis, & mercenarijs, atque creditoribus debita soluunt: qui tamen eleemosynas facile præbent, & quædam alia pietatis opera libenter exercent. Contra hos autem est, quod Dominus per Prophetam dicit, Ego Dominus diligens iudicium, odio habens rapinam in holocaustum. Rapina autem est, cum Deo offers, quo petenti creditori satisfacere potuisses. Cuius rei causa est, partim malitia Diaboli tentantis, partim propria voluntas, quæ libentius sua decreta & placita, quàm aliena imperia exequitur. Hac ergo ratione sub virtutis imagine, multos Dæmon illaqueat. COLLE. *Esai.* 61.

Quàm gratum Deo sit de peccatoribus supplicium sumi, declarat memorabile supplicium illud, quod de Acham sumpsit Iosue. Tulit namque ipsum argentum, & pallium, & auream regulam, filios quoque, & filias eius, boues, & asinos, & oues, ipsumque tabernaculum, & cunctam suppelectilem, & omnis Israel cum eo, & duxerunt eos ad vallem Achor lapidauitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt. Quo facto auersus est furor Domini ab eis. Hoc exemplo collige, quàm detestabile sit peccatum, quamque Deo grata sint peccatorum supplicia. Idē etiam declarat trium annorum fames, quæ (regnante Dauid) propter Saulis aduersus Gabaonitas tyrannidem vexauit populū. Ea enim morte filiorū Saulis sublata est. Iustus enim Dñs, & iustitias dilexit, æquitatem vidit &c. Idē etiā colligimus ex illis Prophetæ ad regem Achaz verbis. Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius. *Iosue.* 7. 2. *Reg.* 21. *Psal.* 20. 3. *Reg.* 20.

Vehementer nobis misericordiam pariter & iustitiam cōmendatas esse Salomon voluit, cum ait: Misericordia & veritas te non deserant. Circunda eas gutturi tuo, & scribe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam, & disciplinam bonam coram Deo & hominibus. Vide quo amore erga virtutes has nos affici voluit: qui nō cō tentus dixisse, Misericordia & veritas te nō deserant, voluit etiam vt eas tanquam torquem auream collo circundaremus, & in tabu- *Prou.* 3.

lis cordis scriberemus. Simul & illud vide, quomodo cum misericordia veritatem coniunxit Sunt enim qui Diabolo ita suadente, in pauperes profusi, in suos verò sunt auari atque tenaces. Cum tamen vel vnum iustitiæ opus neglectum, satis sit ad damnationem: innumera autem bona opera, neglecta iustitia, ad salutem minimè sufficiant. Idem etiam Salomon hoc ipsum docet his verbis. Multi homines misericordes vocantur, virum autem fidelem
Prou. 20. quis inueniet? Fidelitatis nomine, hoc in loco Salomon iustitiam intelligit: Is enim has duas virtutes vbique cõiungit. Fidelis enim est, qui fideliter præstat quod debet, & muneri suo plenè satisfacit. Fidem autem pro iustitia accipi, ex eo colligimus, quòd cũ idem
Prou. 31. Salomon dixisset, Per misericordiam & fidem purgantur peccata, paulo post eandem sententiam repetens, ait: Misericordia & veritate redimitur iniquitas. Veritas autem in litteris sanctis, iustitia appellatur. Vt Paralypo. 2. c. 32. Post quæ, & huiusmodi veritatem venit Senacherib rex &c. Vbi veritatem pro iustitia posuit.

Quanta cura prouidendum sit, nè pauperibus, & infimæ conditionis hominibus noceamus, declarant illa Salomonis verba.
Prou. 23. Ne attingas, inquit, paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas: propinquus enim illorum fortis est, & iudicabit contra te causam ipsorum.

Magnum diuinæ gloriæ studium Moses in peccato phogor ostendit: qui quanuis super omnes homines mitissimus esset, quia
Num. 25. cædem tamen & sanguinem omnes conuocauit dicens, Occidat vnusquisque proximum suum, qui initiati sunt Beelphegor. Quique sunt hoc eius præcepto viginti quatuor millia hominum. Quis vnquàm iudex adeò seuerus fuit, vt tot hominũ millia impetu cædi iuberet? ¶ Nec minus tamen gratus Deo Phinees,
Num. 25. filij Eleazari zelus fuit qui honoris diuini offensione ita commotus fuit, vt in lupanar ingressus, scortatores in locis genitalibus gladio transfoderit. Atque hic animus tàm Deo gratus fuit, vt magnificis propter hoc verbis à Domino fuerit honoratus, pro nees, inquit, auertit iram meam, qui zelo meo commotus, &c.

Iustitiæ regulam & integritatem illa Domini. Nume. 35. ba commendant, Homicida sub testibus punietur, ad vnius stimonium nullus condemnabitur. Non accipietis pretium eo qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur. Exules &

fugi ante mortem pontificis nullo modo in vrbes suas reuerti poterunt, ne polluatis terram habitationis vestræ, quæ insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit. Atque ita emundabitur vestra possessio, me commorante vobiscum. Ego enim sum Dominus, qui habito inter filios Israel.

Neglecti iuris & obedientiæ supplicium imago illa, & vmbra Samuelis declarauit Sauli his verbis, Faciet tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, &c. quia non obediisti voci Domini, neque feciisti iram furoris eius in Amalech: idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Cras autem tu, 1. Reg. 28.
& filij tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philistijn. Statimque Saul cecidit porrectus in terram. Extimuerat enim verba Samuelis, & robur non erat in eo.

Non facias violentiam pauperi, quia pauper est: nec conteras egenum in porta: quia iudicabit Dominus causam pauperis, & confringet eos, qui confixerunt animam eius. Prouerbi. 22. Item Ecclesiastici. 35. Non accipiet Deus personam in paupere, & deprecationem læsi exaudiet. Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effundant loquelam gemitus. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt? & exclamatio eius super deducentem eas? Hoc est (vt alij vertunt) aduersus cientem eas opem inuocat? A maxilla enim vsque ad cœlum ascendunt: & Dominus exauditor non delectabitur in illis: hoc est Dominus libenter exaudiet eas. Eandem sententiam inuenies Exod. 22. in hæc verba, Aduenam non contristabis, nec affliges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in terra Ægypti: viduæ, & pupillo non nocebitis. Si læseritis eos, vociferabuntur ad me: & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus: percutiamque vos gladio: & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli. Inter præcipua verò scelera, quæ Dominus per Prophetas populo suo improperat, oppressio pauperum est. Hinc illud Esai. 3. Quare atteritis populum meum? & facies pauperum commolitis? Item apud eundem. 10. Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserũt, vt opprimerẽt in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei:

vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longe venientis? Ad cuius confugietis auxilium? &c. Item Hierem. 2. In alis (inquit) tuis inuentus est sanguis animarum pauperum & innocentium. Hoc dicit, quia pauperes à potentioribus spoliabantur, eorumque ſe opibus ornabant. Alludit autem hoc in loco elegãter ad eas aues, quæ ex rapto viuunt: quæ correpta præda, ita in eius deuoratione efferantur, vt non rostra modo, sed alas etiam eius sanguine cruentent.

Misericordiam nobis sub interminatione diuinæ vindictæ, ille lex Domini Exod. 22. commendat, Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum: ante Solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis suæ, nec habet aliud in quo dormiat. Si clamauerit ad me, exaudiam eum: quia misericors sum. Verè misericors. Vndè enim hæc misericordiæ plenissima lex, nisi à pleno pietatis fonte manauit? Cæterùm si clamorem iuste patientis exaudit Deus, quid per violentiam, & iniustitiam oppressi?

Haliætus immundum in lege animal est: quod quidem rapina pascitur. Sed quia viribus destituitur, minutis tantùm animalibus infestus existit. Sunt huius generis quàm plurimi: qui in solos pauperes violenti, ostendunt non in alijs sibi deesse voluntatem, sed potestatem.

Restitutio.

Grego. GRegorius super illud, Esuriui, & non dedistis, &c. Si tanta pœna mulctatur qui non dedit sua, qua feriendus est, qui abstulit aliena? Grego. mor. lib. 15. c. 10.

August. Quanuis largiaris tuum, meliorem eleemosynã facis, si reddis alienum. Augustin.

Si in ignem mittitur, qui non dedit rem propriam, vbi puniendus mittendus erit, qui inuasit aliena? Si cùm Diabolo ardet, qui nudum non vestiuit, vbi putas arsurus est, qui expoliauit? Idem de verbis Domini. c. 20.

Quod inueniſti, & non reddidiſti, rapuiſti, quantum potuiſti, feciſti: quia non plus potuiſti, ideò non plus feciſti. Qui alienum negat, ſi poterit, tollit. Idem de verb. Apoſt.

Si res aliena, propter quam peccatum eſt, cùm reddi poſsit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Idem in epiſto. ad Maced.

Fulgent. Tractans illud Matth. Omnis arbor. &c. Si ſterilitas in ignem mittitur, rapacitas quid meretur? aut quid recipiet, qui aliena tulerit, ſi ſemper ardebit, qui de ſuo nõ dederit? Etſi iudicium ſine miſericordia erit illi, qui non fecerit miſericordiam, quale iudicium erit illi, qui fecerit & rapinam? Fulgent. Fulgent.

Pauperibus non dare, tuliſſe eſt. Pudeat illis tollere, quibus iubemur offerre. Vltra omnes crudelitates eſt, diuitem velle fieri de exiguitate mendici. Caſſ. lib. 5. Epiſt. Caſſio.

Quæſitũ erat à Socrate cur rideret, reſpondens ait, video magnos latrones ducentes paruum latronem ad ſuſpendium, qui dignior es ſunt ſuſpendio. Sacrilegia, inquit, minuta puniuntur, ſed magna in triumphis feruntur. Valer. Max. lib. 7. Vale. Ma.

Vsura.

NIhil vſura turpius, nihil crudelius: alienas enim hæc negotiatur miſerias: & lucrum, alterius infœlicitatem facit: & mercedem expetit miſericordiæ, velut timẽs nè appareat immiſericors: & fictione miſericordiæ profundiorẽ fodit foueã: in auxiliando conterens inopem: & in porrigendo manũ, expellens: & ſuſcipiens quidem vt in portum: naufragio autem ſubmittens hunc. Chryſoſt. ſuper Matth. Chryſoſt.

Super illud Matth. 5. Et volenti mutuare, &c. Similis eſt pecunia vſurarij morſui aſpidis. Percuſſus enim ab aſpide, quaſi delectatus pergit in ſomnum, & per ſuauitatem ſoporis moritur: quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic qui ſub vſura accipit, ſub tempore quaſi beneficium ſentit: ſed vſura per omnes eius facultates decurrit, & totum conuertit in debitum. Idem vbi ſuprà.

Universidad de Deusto Biblioteca

Sacrificium.

COLLE. ¶Facere misericordiam & iudicium, magis placet Domino, quã victimæ. Misericordia enim & iudicium gratissima Deo victima est. Cæterum de impiorũ victimis idẽ Salomõ ait: Hostiæ impiorũ abominabiles Dño: quæ offerũtur ex scelere. Hinc Dñs, Deute. 23. mercedẽ prostibuli sibi offerri acriter prohibet, ꝙ ea sit abominabilis Dño. Diligit enim iudiciũ, & odio habet rapinã in holocaustũ. Eò spectat & illud, Qui offert sacrificium ex substãtia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris. Talibus ergo victimis frustra quis salutem sibi pollicetur.

Prou. 15.

Eccl. 34.

Eccl. 35. Dona iniquorũ non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis Eccl. 34. Animaduertant hoc qui tota vita perseuerantes in peccatis, huiusmodi donis & sacrificijs salutem sibi in morte pollicentur. Cæterum de sacrificijs ac donis piorũ Eccl. 35. dicitur: Oblatio iusti impinguat altare, & odor suauitatis est in conspectu altissimi. Et infrà. In omni dato hylarem fac vultum, & in exultatione sanctifica decimas tuas. Da altissimo secundum datum eius: quia Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi. Eccl. 35.

Ibidem.

Ibidem. Sacrificium salutare Deoque gratissimum esse orationem, laudem, & gratiarum actionem, late tractat Dominus Psal. 49. cuius initium est. Deus Deorum Dominus &c. Subdit nanque. Audi populus meus, & loquar Israel &c. Non in sacrificijs tuis arguã te &c. quæ sequuntur vsque Immola Deo sacrificiũ laudis &c. & inuoca me in die tribulationis &c. Deniq; in fine ait: Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic iter &c. Pro quo Hiero. ex Hebr. vertit, Qui immolat cõfessionẽ, honorificat me: & qui ordinat vitã, ostẽdam ei salutare Dei. Hæc autẽ laudis cõfessio, sunt vituli illi, de quibus Oseæ vlt. legimus, Reddemus vitulos labiorum nostrorum. ¶ Et & aliud sacrificij genus Deo gratissimum: nempe illud, Sacrificium Deo spiritus contribulatus. c. c. e. h. d. n. d.

Oseæ. vlt.

Psal. 50.

Num. 18. Leuitis Dominus Num. 18. ait, Omnia quæ offertis ex decimis & in donaria Domini separabitis, optima & electa erũt cuncta, mox, Non peccabitis super hoc, egregia vobis & pinguiora reseruãtes, ne polluatis oblationes filiorum Israel, & moriamini, idest, ne vestro exemplo filij Israel inducti, deteriora Deo offerant: quę quidem oblatio polluta esse dicitur. Nostro autem sæculo, si qui parentibus filij aut filiæ contingant mutili, aut amentes, hos monasticæ vitæ addicunt, eos verò qui ingenio & corpore præstant, mundo reseruant.

Obedientia, Inobedientia.

CVM huius mundi successus præcipitur, cũ locus superior imperatur, is qui ad percipiẽda hæc obedit, obediẽtia sibi virtutẽ euacuat, si adhæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Greg. in mor. *Gregor.*

Obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu seruãda est: non timore pœnæ, sed amore iustitiæ. Greg. mor. lib. 12.

Tractans illud. 1. Reg. Melior est obedientia quã victimæ &c. Obedientia sola virtus est, quæ menti cæteras virtutes inserit, insertasque custodit. Melior est obediẽtia quã victimæ. Obedientia victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Greg. 35. mor. *1. Reg. 15.*

Citius exauditur vna obedientis oratio, quàm decem millia cõtemptorum. Aug. in opere monach. *August.*

Bonum est obedire maioribus, parere pręfectis & post regulas scripturarũ vitæ suæ tramitem ab alijs discere, nec præceptore vti pessimo, præsumptione sua. Hiero. in epist. *Hierony.*

Tantũ virtuti adijcies, quãtũ propriæ voluntati detraxeris. Idẽ in epist.

Non semper velle debemus quod Deus vult: sed hoc velle debemus, quod Deus vult nos velle debere. Anselm. de similit. *Ansel.*

Age eia age, qui relinquere omnia disponis, te quoque primũ inter relinquenda numerare memento: imo vero maximè & principaliter abnega teipsum, si deliberas sequi eum; qui exinaniuit proter te semetipsum. Bernar. de contempt. mundi. *Bernar.*

Extorta seu coacta licentia, licẽtia non est sed violẽtia. Idem in Epistol.

Nõ dabit inobediẽti copiã sui tãtus obediẽtię amator, vt mori, quã nõ obedire maluerit: sed nec approbat tuæ cõtẽplationis inane otiũ, qui dicit per Prophetã, Laboraui sustinẽs. Idẽ sup. Cant.

Sic

Sic profecto, sic multorum vsque hodie pusillanimitas & pe-
uersitas exigit, vt ab eis quæri oporteat, quid vis vt faciam tibi?
Non ipsi quærunt, Domine quid me vis facere? Consideraremus
pe necesse habet minister & vicarius Christi, quid sibi præcipi vo-
lint, non ipsi considerant quæ sit voluntas præceptoris. Idem in
sermo.

Qui vel apertè vel occultè satagit, vt quod vult ipse, hoc si
prælatus iniungat, ipse se seducit, & frustrà sibi blanditur de obe-
dientia: non enim in ea re ipse prælato, sed magis ei prælatus obe-
dit. Idem, ibidem.

Si in die ieiunij mei inuenitur voluntas mea, non tale ieiunium
elegit sponsus: nec sapit illi ieiunium meum, quod nó lilium obe-
dientiæ, sed vitium propriæ voluntatis decoxit. Ergo ego non fo-
lum de ieiunio, sed de silentio, de vigilijs, de oratione, de lectio-
ne, de opere manuum, postremò de omni obseruatione mona-
chi, vbi inuenitur voluntas sua in ea, & non obedientia magistri
id ipsum sentio. Idem super Cant.

Regnũ Dei intra nos est. Quid est hoc regnũ? Sana & libera vo-
luntas hominis, ita se cóformans volũtati Dei, vt nihil velit quod
sciat ei displicere: nihil nolit, quod sciat ei placere. Idẽ in epist.

Perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur: no
contenta angustijs professionis, largiori voluntate fertur in latio-
dinem charitatis. Idem de præcept. & dispensa.

Verus obediens mandatũ nó procrastinat, sed statim parat ac
res auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & secretum
intus colligit, vt mandatum peragat imperantis. Idem.

Non attendit verus obediens quale sit quod præcipitur, hoc so-
lo contentus, quia præcipitur. Idem.

Non est dubium quin ampliorem gratiam mereatur, qui pa-
tum se exhibet ante mandatum, quàm qui obedire satagit p
mandatum. Idem in sermo.

Ioã. Cass. Nullo alio vitio tam præcipitem Diabolus monachum perd
hit, ac perducit ad mortem, quàm cum eum neglectis consilijs
niorum, suo iudicio persuaserit diffinitionique confidere. Ioa
Cassia. in collat. abb. Moysi.

Tantum est abbatis transire præceptum, vt legas, quantum
contemnas vt dormias. Idem in collat. Daniel. abbat.

Non erit caro subiecta animæ, nec vitia rationi, si animus non est subditus creatori. Tunc autem rectè nobis subijciuntur omnia quæ sub nobis sunt, si nos subijciamur ei, à quo nobis illa subiecta sunt. Isidor. lib. 1. de sum. bono. *Isidor.*

Quanto obedientiores fuerimus præpositis & patribus, in tantum obediet Deus orationibus nostris. Videamus quàm acceptabilia sunt Domino opera & ieiunia eorum, qui suis potius quàm seniorum voluntatibus obsequuntur. Clamant illi, quare ieiunamus & non aspexisti? humiliauimus animas nostras & nescisti? & ille respondet: Ideo, quia in diebus ieiuniorum vestrorum inuenitur voluntates vestræ. Videmus per inobedientiam animarũ opera non respici, ieiunia non audiri, vota non suscipi. Eus. Emis. hom. 3. ad monach. *Euseb. Emiss.*

Stant quidem obedientes non iunctis pedibus: sed alterum quidem ad ministeria prætendunt, alterum vero fixum in orationibus atque immobilem tenent. Obedientia est animæ proprię perfecta abnegatio per corpus certius ostensa. Clim. Grad. 4. de obedientiæ gradu. *Climac.*

Obedientia est inexaminatus atque indiscussus motus, spontanea mors, vita curiositate carens, securum periculum, immediata ad Deum excusatio, metus mortis contemptio, tuta nauigatio, confectum dormiendo iter. Obedientia est sepulchrum voluntatis, & excitatio humilitatis. Obedientia est discretionis depositio inter diuitias discretionis. Idem, ibidem.

Tunc demum & labore fatigari deprehenditur hic beatus mortuus, cum se animaduerterit voluntati propriæ obtemperasse, metuens scilicet propriæ voluntatis onus. Idem, ibidem.

Qui patri spirituali nunc quidem obedit, nunc vero inobediet est, is ei comparandus est, qui oculis suis modo collyrium, modo calcem imponit. Idem, ibidem.

Sit nobis ô fili forma optima subiectionis argẽtum, quod viuũ dicitur: quod quantumlibet infra omnia voluatur, manet tamen omni sordium cómistione liberum. Idem vbi suprà.

Ex obedientia humilitas nascitur: ex humilitate discretio: vt à magno quoque Cassiano in eo sermone quem de discretione cõscripsit, venustissimè atque altissimè disputatum est. Ex discretione vero animo clarissimum lumen infunditur, ex quo præuisio nascitur.

nascitur. Quis igitur ad hoc tam præclarum obedientiæ iter non læto animo occurrat, cum ante se tantam bonorum copiam proposita videat? Idem, ibid.

Non ero occultator iniquus, nec fraudator inhumanus, vt ea apud vos sileam, quæ silere omnino nefas est. Ioannes Sabbaita summus vir mihique charissimus, res mihi retulit auditu mirabiles, & memoratu dignissimas. Quod autem is vir à perturbationibus atque passionibus sit liber, atque à mendacio procul, vere boque opere mundus, & cum eius experimentum cœperim, non ui pater optime. Hic ista mihi ita narrauit. Erat (inquit) in monasterio meo quod est in Asia (inde enim iustus ille aduenerat) senex quidam negligentissimus ac parum modestus: quod non iudicio causa, sed veritati studens dico. Huic erat discipulus iunior Acatius nomine, quem nescio quo pacto sibi acquisierat: simplex quidem animo ac voluntate, sed sensu & ratione prudentissimus: quo tanta ab huiusmodi sene passus est quæ si referre voluero, plorabimis certe videbûtur incredibilia. Et post pauca. Cum igitur esset annos nouem sub immiti illo & acerbo sene, migrauit ad Dominum: sepultusque est in cimiterio patrum. Post quinque autem dies abijt ad magnum quêdam illic senem Acatij magister, dixitque illi, Pater, Acatius mortuus est. Quod cum audisset senior respondit. Vere senex non id mihi persuadebis. Qui ait, Veni, & vide. Continuò surrexit senex, venitque cum beati pugilis magistro ad cimiterium, clamatque tanquam viueret ad eum qui vere in beata requie viuebat, dicens: Frater Acati, putasne mortuum? Tum vero gratus ille obediens, etiam post mortem obedientiam ostendens, magno illi ita de sepulchro respondit. Et fieri quidem modo potest pater, vt moriatur homo obedientiæ deditus? Et senex ille qui pridie illius magister appellatus fuerat, terram faciem cum lachrymis cecidit, atque à monasterij abbate petiit vt sibi iuxta tumulum eius cellulam construere liceret: illique iam sobriè vixit, dicens patribus semper, homicidium esse. Idem.

Rem dicturus sum mirabilem, sed vide omnino ne habeo enim eius sententiæ patronum Mosem. Expedit in Deum magis peccare, quàm in patrem nostrum, Nam si Deum offendiam prouocauerimus, dux noster illum reconciliare potest. Si vero ducem ipsum perturbauerimus, nullum iam, qui nobis illum propitium faciat habemus. Idem Clim. Hæc Climaci sententia pie accipienda & interpretanda est.

¶Summam totius vitæ Christianæ in charitate & obedientia sitã esse, docet Eccles. Filij sapientiæ Ecclesia iustorum, & natio eorum, obedientia & dilectio. Horum autem alterum quidẽ cause est, alterum effectus. Ex eo enim quo quis super omnia Deum diligit, maxime cupit illi placere, & volantati eius obsequi. Volũtas autem eius est, vt mãdata eius custodiamus. Hinc illud, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, &c. COLLE. *Eccl.* 4.

Obedientiam esse quouis sacrificio Deo gratiorem, declarant illa verba Psal. 39. Sacrificiũ & oblationẽ noluisti, aures autẽ perfecisti mihi: siue vt Hiero. vertit, Fodisti mihi. Holocaustũ &. p. p. n. p. t. d. c. v. In capite libri scriptũ est de me, vt facerẽ volũtatẽ tuam, Deus meus volui, & legẽ tuã in medio cordis mei. Quibus verbis perfectæ obediẽtiæ munus expressit. Quod autẽ ait, Aures autẽ fodisti mihi, cũ sensum exprimit, quẽ Esaias insinuauit, cũ ait, Dñs Deus aperuit mihi aurẽ, ego autẽ nõ cõtradico, retrorsum nõ abij. In quo perfecta obediẽtia designatur: quã idẽ ipse qui à nobis iuste exigit, gratiæ suæ munere concedit. Quidã autẽ hoc eodẽ verbo, perfectæ seruitutis authoramentũ significari eleganter putãt. Auris etñ seruorũ, qui se perpetuę dominorũ suorũ seruituti spõte addicebãt in lege, subula perforabatur. Quodquidẽ iusti homines prestãt, qui ad ęternã seruitutẽ spõte sua se Dño dedicarũt. Cęterũ de præstãtia obediẽtiæ supra sacrificiũ, nota est illa Samuelis vox, Melior est obediẽtia quã victimę &c. Cui' rei ignorãtia Saulẽ à regia dignitate deiectũ, in summas miserias & calamitates impulit. *1. Reg. 15.*

Dignitas obediẽtiæ vel ex eo colligi potest quod in ea salutis nostræ summã in statu innocentiæ Dñs constituit: dum certæ arboris fructu primos parentes interdixit: nõ quod noxius ille esset (nullam enim nocentem stirpem genuerat) sed vt habere se Dominum intelligerent, demererique studeret illum, præceptis eius obtemperando, & ab eo quod nec malum quidem per se, nec nocens esset, tamen quia vetitum, abstinendo. Eandem quoque obedientiæ dignitatem Moses ostendit Deuterono. 21. cùm filium parentibus non obedientem, lapidari iussit. Grauior enim hæc

hæc pœna quàm pro hoc crimine videbatur: nisi quod hac ratio-
ne & scelus inobedientiæ vlcisci, & obedientiæ necessitatem vo-
luit declarare.

Verba scripturæ simplicia, magnum frequenter emphasim ha-
bent. Quæ tractatores diuinorum eloquiorum in lucem etuer-
debent. Quid enim animo Propheta concipiebat, cùm dicere-

Psal. 118. Tuus sum ego, Quod perinde est, ac si diceret, Tuus sum ego, non
meus, non carnis, non peccati, non mundi: Sed tuus per obsequi-
per intentionem, per amorem, per plenam resignationem, & de-
dientiam, & mei ipsius traditionem. Tibi enim & me ipsum,
omnia mea tempora, omnes sensus, & cogitationes dedicatu, in-
que ipsum totum, velut holocaustum tibi obtuli. Hæc omnia v
cum illud verbum complectitur. Tuus sum ego.

Fœlix illa anima, qui Sponsæ Christi nomen meretur. Ea ve-
est, quæ Spiritualiter ea Christo præstat obsequia, quæ carna-
sponsa viro suo. Talis enim anima (vt paucis multa comprehe-
dam) se & sua omnia exhibet Christo, & omnia rursum quæ
eget, fidenter sperat ab illo. Itaque vt illum supra omnia diligit,
illi laborat, illi ornatur, illi in omnibus placere satagit, in illius
tiam omnia facit, & in illius semper obsequio intenta est. Et q
admodum quæ habet omnia illi impendit, ita vicissim omnia
illo expectat, nihilque ad se pertinere putat, quod ad illum q
pertinere non arbitretur. Quæ ergo anima sic se erga Chri
Dominum gerit, hæc verè sponsa illius meritò dicenda est.
quam perinde elogia illa omnia, & amoris nomina, quæ in C
scribuntur, pertinere credendum est. Hoc autem poit charita
præstat vera resignatio, & spes in Christum.

Perfectissimam resignationis, & obediētiæ figuram habes
mer. 9. in filijs Israel: quorum oculi diu noctuque in colum
illam ignis & nubis, quæ illos præcedebat, coniecti erant. P
enim illa aut ingrediebatur, aut quiescebat, aut locum mut
ita illi se se illius ductui accommodabant, illam semper intue
tur, & ab illa toti pendebant: nihil suo iudicio aut coniectura
tuentes, sed se totos illius nutui subijcientes. O quis ita pen
ex Deo, quis ita iudicio & sensui carnis mundique renuncia
totum diuinæ voluntatis iudicio & imperio subderet, vt vo
Propheta dicere posit, vt iumētum factus sum apud te. H

igitur quod nobis illis verbis semel, & iterum repetitis insinuatur,
Ad imperium Domini proficiscebantur, & erigebant tentoria, & Nume. 9.
ad imperium illius deponebant.

Præcipitur arca fieri ex lignis leuigatis, siue quadratis. Quadra-
tum est autem, quod nulla vacillat ex parte, sed quocunque iece
ris, fida, & solida statione consistit. Tales autem sunt omnes sancti
viri, qui videlicet quidquid acciderit, libenter, velut de manu Do-
mini accipiunt, quique cum Apostolo dicere possunt, In omnibus
tribulationem patimur, sed non angustiamur: maledicimur, & be- 2. Cor. 4.
nedicimus &c. Et, Per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, &
bonam famam, &c. Quadrantur verò ligna hæc à summo illo arti 2. Cor. 6.
fice Deo: quoniam diuersis tentationibus dolati, vitijs omnibus,
& cupiditatibus resecatis, quadratam continent vitam, & ex omni
parte libratam.

Veræ resignationis exemplum illa Dauidis Absalonem filium
fugientis, & arcam in Hierusalem referri præcipientis, verba de- 2. Re. 15.
clarant. Reporta, inquit, arcam Dei in vrbem. Si inuenero gratiã
in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernacu
lum suum. Si autem dixerit mihi, Non places, præsto sum, faciant
quod bonum est coram se. Eodem modo Heli sacerdos Samueli
futuram cladem prænuntianti respõdit, Dominus est, faciat quod 1. Reg. 3.
bonum est in oculis suis.

Perfecta obedientia non solum voluntaria, sed prompta etiam
& cita esse debet. Quod exemplo suo docuit Abraham: qui vbi Gene. 17.
circuncisionis præceptum accepit, statim in ipsa die cum nona-
ginta nouem annorum esset, circuncidit carnem præputij sui, &
Ismaelis filij, & omnium vernaculorum & famulorum quos
domi alebat. Eandemque obedientiæ celeritatem præstitit,
cùm Isaac filium immolare iussus est: Consurgens enim no-
ctu, strauit asinum suum, ducens secum duos iuuenes, & Isaac
filium suum. Ad huiusmodi autem obedientiam nos illa Prophe-
tæ vox hortatur. Hodie si vocem eius audieritis, &c. Psal. 94.

Fides tunc maximè commendatur, cùm nullum ad creden-
dum argumentum adest: vt ibi, Loquimini ad petram &c. Num. 20.
Sic etiam spes in desperatissimis rebus præcipuè laudatur:
qualis Susannæ fuit. Sic etiam, illa obedientia laudem maxi-
mam promeretur, in qua non alia obediendi ratio, quàm sola

imperantis voluntas est.

In equo generoso hoc præcipuè requiritur, vt facile obtempe-
ret insedenti, & promptissime flectatur quò sessori libitū fuerit.
Hoc est autem quod potissimum Dominus requirit à suis, vt vide-
licet ad omne eius imperium paratissimi sint, siue cum ad exterio-
ra vocat, siue cum ad interiora reuocat. Nam qui contemplationi
addicti sunt, difficulter se ad actiuæ vitæ opera conuertunt: cōtra
vero faciunt, qui se totos actioni dediderunt. At fidelis & obedi-
Psal.107. Dei seruus, dicere cum Propheta debet, Paratum cor meū Deus,
paratum cor meum, siue ad interiora, siue ad exteriora vocet.

Liberalitas, Auaritia, &c.

Grego. LOnga nostra desideria increpat vita breuis: in casum mo-
portantur, cum iuxta est, quo pergitur. Gregor. in homil.
super Euang.

Non est census in crimine, sed affectus. Ideo Lazarus pau-
fouetur in sinu diuitis Abrahæ, qui seipsum puluerem & cine-
pensabat. Greg. in mor. lib. 10. c. 28.

Super illud, Radix omnium malorum cupiditas. Cui cupi-
dominatur, subiectus proculdubio omni vitio esse conuin-
Greg. lib. 15. c. 10.

August. Multo est mirabilius non inhærere diuitijs quas possideas,
omnino eas non possidere. Aug. de mori. Eccles.

Auaritiæ morbus nunquam melius compescitur, nisi cum
mortis sine obliuione meditatur. Idem de Conflict.

Auarus vir inferno est similis. Infernus autem quantoscun-
deuorauerit, nunquam dicit, satis est: sic etsi omnes thesauri
fluxerint in auarum. Idem in Epist. ad Comitem.

Quæ est ista auiditas concupiscentiæ, cum & ipsæ bellua
beant modum? Tunc enim rapiunt quando esuriunt, parcun-
ro prædæ cum sentiunt satietatem. Insatiabilis est sola au-
diuitum: semper rapit, & nunquam satiatur. Neque Deum
neque hominem reueretur: nec patri parcit, nec matrem
scit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem seruat. Vidua
mit, pupillum inuadit, liberos in seruitium reuocat, testim
falsum profert. Res mortui occupantur, quasi & qui id
Ee

non moriantur. Quæ est illa animarum insania? Amittere vitam,
appetere mortem, acquirere aurum, & perdere cœlum. Idem de
verb. Domini.

Si Deum digne amemus nummos omnino nō amabimus. Erit
tibi nūmos instrumentum peregrinationis, quo vtaris ad necessi-
tatem: non ad irritamentum cupiditatis, quo fruaris ad delectatio
nem. Vtere mundo, non te teneat mundus: quò intrasti, iter age:
exiturus venisti, non mansurus. Idem super Psal.

Cur ea quæ ad vsum tibi diuturna esse non possunt, ad suppli- *Ambro.*
cium diuturna deposcas? Caue insidias, caue fraudes. Ambro. su-
per Luc.

Merito clamat Propheta, Diuitiæ si affluant, nolite cor appone-
re: Quid enim mihi prosunt, si mecum post mortem esse nō pos-
sunt? Hic acquiruntur, hic relinquentur. Somnum igitur loqui-
mur non patrimonium. Vnde bene ait Propheta, dormierūt som-
num suum &c. Idem in sermo.

Modus liberalitatis tenendus, vt quod bene facis, quotidie fa-
cere possis. Idem.

Super illud Ioan. Attulit ager cuiusdam diuitis &c. Sicut hi qui
per insaniam mente translati sunt non iam res ipsas sed passionis
suæ phantasias vident: ita etiam mens auari semel vinculis cupi-
ditatis adstricta, semper aurum, semper argentum credit videre,
semper redditus computat. Aurum gratius quàm Solem intue-
tur: ipsa eius oratio & supplicatio ad Dominum aurum quærit.
Idem.

Vberior est nummus ex paruo, quàm thesaurus ex maximo:
quia non tantum quod detur, sed quantum deerat perpendi-
tur. Nemo plus tribuit, quàm qui sibi nihil reliquit. Idem lib. 1.
de viduis.

Non solum quæritur quantum, sed de quanto & quo animo
detur. Idem super epist. ad Corinth.

Non illa perfecta est liberalitas, si iactantiæ causa magis quàm
misericordiæ largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo.
Idem lib. 1. de offi.

Diuitiarum amor insatiabilis, longe amplius torquet animam *Bernar.*
quàm refrigerat vsu suo: quarum acquisitio quidem laboris,
possessio timoris, amissio plena doloris inuenitur. Bernard.

Ee 2 in quodam

Universidad de Deusto Biblioteca

in quodam sermone.

Auaritia rotis vehitur quatuor vitiorum: quæ sunt pusillanimitas, inhumanitas, contemptus Dei, mortis obliuio. Porrò iumenta trahentia, tenacitas & rapacitas: & is vnus auriga ambobus præsidet, habendi ardor. Sola quidem auaritia quia conducere plures non patitur, vno contenta est seruitore. Idem super Cant. sermo. 39.

Nihil in hac vita laboriosius quàm desiderijs terrenis æstuare, & nihil hic quietius quàm huius seculi nihil appetere. Idem in serm. 6.

Leo Papa. Amori pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit: nullumque est iustitiæ in illo corde vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. Leo Pap. in serm.

Virum catholicum & præcipuè Domini sacerdotem, sicut nullo implicari errore, ita nulla oportet cupiditate violari. Mēs enim pecuniæ auida, nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere consensum. Idem in sermone.

Hugo. Duo sunt quæ illicitè solent acquirere. s. superbia & cupiditas, & duo quæ male fruuntur acquisitis, gula & luxuria. Superbia Diabolo clausit cœlum: gula primo parenti abstulit paradysum. Auaritia diuiti aperuit infernum: intemperantia vero adhuc corrumpit mundum. Hugo lib. 2. de Claustr. animæ.

Alanus. Auaritia est gloriæ seu quarumlibet rerum insatiabilis & inhonesta cupido. Ibidem.

Auaritia est, per quam in animis hominum deificatur pecunia, imo diuinæ venerationis exhibetur authoritas. Proh pudor! metallorum onera largiuntur honores ad metalli pondera ponderatos. Iam numus patriarcha noster efficitur, qui quosdam in archiepiscopatus intronizat apicem: quosdam in episcopalis fastigium git honorem: hos in archidiaconalibus adaptans officijs, alios aliarum pedestrium dignitatum coæquans negotijs. Alanus de conquest. nat.

Origen. An non tibi videtur à terra deuorari ille, qui semper de terra cogitat, qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, qui de terra litigat, terram desiderat, & omnem spem suam ponit in terra, qui ad cœlum non respicit, qui futura non cogitat, qui iudicium Dei non metuit, nec beata eius promissa desiderat, sed semper de præsentibus cogitat, & ad æterna non suspirat? Talem cum videris dicito, quia deuorauit eum terra. Orige. hom. 19. super illud Leuit.

Omnium malorum radix est cupiditas, transgressionis mater, magistra nocendi, primipilaria iniquitatis, auriga malitiæ, siccaria virtutum, seditionis origo, fouea scandalorum. Pet. Raue. in sermo. *Pet. Rau.*

Radix omnium malorum est cupiditas. Quæ in primis hoc malum habet: quòd dum ingerit transitoria, abscondit æterna: & dū à foris posita conspicit, intra se latentia non introspicit: & dū aliena quærit, factori suo semetipsum reddit alienum. Euseb. Emiss. hom. in Pentecost. *Eseb. Emisse.*

Honestius est rem negare, quàm lōgos terminos dare: quia minus decipitur cui celeriter negatur. Vnde ad multam instantiā res exhibita cara videtur emptione. Gratius est donum quod venit ante preces. Cassio. in epist. *Cassio.*

Quam multos seducit cupiditas, quàm plures perdidit auaritia? Balaam asella redarguit, & pedem sedentis attriuit, quia captus cupidine promissorum, disposuit maledicere Israeli. Achor populus lapidauit, quia tulit argentum & aurum de anathemate Ierico. Naboth interemptus est, vt Achab vineam possideret. Giezi lepra perfudit, quia petijt & recepit argentum & vestes sub nomine Helisei. Iudas laqueo se suspendit, quia vendidit, & tradidit Christum. Ananiam & Saphiram subitanea mors extinxit, quia de pretio agri defraudauit Apostolum. Ædificauit Tyrus munitionem suam, & coaceruauit aurum & argentum, quasi lutum platearum: sed ecce Dominus possidet eam, & percussit fortitudinē eius. Innocentius de vilit. conditionis huma. *Innocen.*

Auaritia secundum Apostolum est Idolorum seruitus. Quia sicut idolatra seruit simulachro sic auarus seruit thesauro. Nam ille cultum idolatriæ diligenter ampliat, & iste cumulum pecuniæ diligenter augmentat. Ille cum omni diligentia colit simulachrum, & iste cum omni cura custodit thesaurum. Ille spem ponit in idolatria, iste spem constituit in pecunia. Ille timet mutilare simulachrum, & iste timet minuere thesaurum. Idem Ibidem.

Radix malorum est cupiditas. Hæc sacrilegia committit & fur-
ta, rapinas exercet & prædas, bella gerit & homicidia, simoniacè
vendit & emit, iniquè petit, & recipit, iniustè negotiatur & fœne-
ratur. Instat idolis & imminet fraudibus, dissoluit pactum & vio-
lat iuramentum, corrumpit testimonium & peruertit iudicium.
Idem, ibidem.

Ioã. Cli. Plurimi sapientissimi doctores post tyrannum luxuriæ, hunc
auaritiæ millecipitem spiritum statuere consueuerunt. Itaque ne
insipientes nos sapientum commutemus ordinem, eandem rega-
lam terminumque secuti, pauca prius de morbo ac sic postmodum
de ipsius curatione loquemur. Auaritia siue cupiditas est Idola-
rum veneratio, infidelitatis filia, infirmitatum occasiones præ-
fert, senectutis est vates, terræ siccitatem præcinit, venturæ fa-
prospiciendum suadet. Auarus est euangeliorum irrisor, trãsgres-
sorque voluntarius. Clim. Grad. 16.

Neque fluctus vnquàm deerunt mari, nec auaro iracundia &
mœror deesse poterit. Qui auaritiæ materiam contempsit, hic
omni & controuersia liber euasit: qui vero possidet amat, pro-
etiam vsque ad mortem corrixabitur. Fides constans circunc-
curas: porrò mortis memoria corpus ipsum quoque abnega-
Non fuit in Iob vllum auaritiæ vestigium: atque ideò pri-
omnibus sine turbatione perstitit. Radix omnium malorum
ditas & est, & dicitur. Hęc enim & scelera, & furta, inuidias, ca-
diuortia, inimicitias, procellas, iniuriarum memoriam, crude-
tem, mala denique omnia inuenit. Idem, ibidem.

Chrysost. Non amabit proximũ, qui aurũ amat. Chrysost. sup. Ioan.
Qui non indiget alienis, sed sua sibi sufficere existimat, o-
nium est ditissimus. Idem.

Vrsi & Lupi saturati rapinam relinquunt: auaris autem
satietas. Idem.

Inexplebilitas admodum violenta est, & auaritia præpo-
rapaces vitam hominum perturbant: & huius quidẽ rapinæ
deliciæ autem aliorum: in ipsum cadit execratio, fruitio in
aduersus ipsum eduntur suspiria, abundantia contingit alijs
sus ipsum funduntur lachrymæ, ab alijs vsurpantur pecuniæ
apud inferos punitur, & alij sæpenumerò in ipsius diuitijs
ptuantes cantillant. Idem.

Horum itaque trium puerorum quos Nabuchodonosor in for-
nacem mitti iussit, nos virtutem debemus imitari. Siquidem au-
rea nunc imago proposita est, pecunia scilicet, in qua mãmonæ
formatur effigies, & ad seruiendum sibi cupidorum corda solici-
tat. Sed nequaquam nos aut sonus tubarum, aut citharæ concen-
tus, reliquaque diuitiarum incentiua commoueant, vt imaginem
adoremus auaritiæ. Sed etsi ardentem fornacem paupertatem di-
co intrare cogamur, eam tamen ipsam subeamus, tunc blanda nos
in medio flammarum circumuolitabit roris aspersio. Non igitur
horrescamus paupertatem, quod eam fornacem audimus nomi-
nare, neque contra pulchritudine imaginis aureæ capiamur. De
huiusmodi enim fornace Lazarus non minus quàm illi tres pueri
clarus egressus est. At contra diues ille purpuratus qui imaginem
adorauit æterno est deputatus incendio. Idem super Matth. hom.
4. ope. perfect.

Demosthenes interrogatus quid homo simili Deo haberet, di- *Demosth.*
xit: Benefacere, & vera dicere.

Parua beneficia tempestiua, maxima sunt accipientibus ea in *Democri.*
aduersitate.

Parua potius largire, quàm magna promitte. Hoc enim pericu- *Idem.*
lo vacat: & qui accipit re non verbis indiget.

Vinum quidem mutatur cum vasis: diuitiæ autem sequuntur *Socrat.*
mores possidentium.

Paupertas multis rebus indiget inexplebilitas omnibus. *Aristo.*

Diogenes interrogatus quæ nam essent feræ pessimæ dixit: In *Diogen.*
mõtibus vrsi & leones, in ciuitatibus autẽ publicani & sycophãtę.

Si expẽdas vbi nõ oportet, parcus eris vbi oportebat expẽdere. *Chilon.*

Vtere quæsitis modicè cum sumptus abundat. *Cato.*

Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Lapis Lidius auri index, aurum hominum. *Cleobol⁹.*

Auarus volens, pauper est.

Auaritiæ semper vicina est crudelitas. *Ex diuersis.*

Fœdo quæstui mox erit calamitas comes.

Liberalitas optima conciliatrix animorum.

Liberalem oportet esse sed pro facultate.

Nihil ita nos decet quàm merenti vel honorem exhibere vel
opem ferre.

Universidad de Deusto Biblioteca

Omnium est dulcissimum acquirere. Sic auarus.

Parsimonia & labore crescunt res.

Valer. Auaritia latentium indagatrix lucrorum, manifestæ prædæ auidissima vorago, nec habendi fructu fœlix, & cupiditate quærendi miserrima. Valer. lib. 9.

Cicero. Non ita claudenda est res familiaris, vt eam benignitas aperire non possit, neque ita reseranda, vt pateat omnibus. Sequuntur enim largitionem rapinæ. Cum enim dando egere cœperint homines, alienis bonis manum afferre coguntur: neque tanta studia assequuntur eorum quibus dederunt, quanta odia eorum quibus ademerunt. Idem. 2. offi.

Sunt multi splẽdoris & gloriæ cupidi, qui eripiũt ab alijs quod alijs largiantur: ijque arbitrãtur se beneficos in suos amicos visum iri, si locupletent eos quacunque ratione. Id autem tantum abest ab officio vt nihil magis officio possit esse contrariũ. Idẽ. 1. offi.

Propensior liberalitas esse debet in calamitosos, nisi forte erit digni calamitate. Benefacta enim (vt ait Ennius) male locata, malefacta sunt. Idem lib. 2. offi.

Nihil est tam angusti animi, tamque parui, quàm amare diuitias. Nihil honestius magnificentiusque quàm pecuniam contemnere, si non habeas: si habeas ad beneficentiam liberalitatemque conferre. Idem. 1. de offi.

Nunquam expletur nec satiatur cupiditatis sitis: nec solum ea quæ habent libidine augendi cruciantur, sed etiam amittendi metu. Idem Parad. 1.

Auaritia insatiabilis immensa & incredibilia potest. Ita enim hominum mentes obstrictas tenet, vt eas nullo tempore respirare permittat. Idem in Vatin.

Auaritia senilis vituperanda est maximè. Potest enim quicquam esse absurdius, quàm quò minus viæ restat, eò plus viatici quærere? Idem in Cat. maio.

COLLE. Eccl. 18. ¶ Liberalitatis rationem & modum ostendit Eccl. his verbis. Ne in bonis ne des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros? Sic & verbum melius quàm datum. Stultus acriter improperabit, & datus in disciplinati tabescere faciet animam. Huc pertinet & illud. Datus in

pientis non erit vtilis tibi: oculi enim eius septemplices sunt. Exigua dabit, & magna improperabit, & apertio oris illius inflammatio est. Pro quo & alius vertit: Et os suum in ore præconis aperiet. Eccl. 20.

Veræ liberalitatis ac benignitatis Dauid præbuit post victoriam aduersus amalechitas exemplum. Cùm enim socij qui aduersus hostes dimicauerant, prædam quam cœperant, partiri cum ijs qui ad sarcinas lassi remanserant, noluissent: Dauid contrà, non indignabundus (vt rei indignitas postulare videbatur) sed clementer & benignè respondens, Non sic (inquit) facietis fratres mei de his quę tradidit nobis Dominus, & custodiuit nos, nec audiet vos quisquam super sermone hoc, æqua enim pars erit euntis ad bellum, & remanentis ad sarcinas. I. Reg. 30.

Olim habuit stimulos auaritia, cupiditatem videlicet, & necessitatem. Hæ namque sunt duæ illæ sanguisugæ filiæ dicentes semper, affer, affer, modo vero his adiungitur vanitas, ociositas, & immodicus vsus deliciarum, quorum vnumquodque dicit item, affer, affer. His igitur ventis auaritiæ fornax incensa, flammis suis omnia vorat.

Percute, inquit Dominus Amos. 9. cardinem, & mouebuntur super liminaria: auaritia enim in capite omnium, & nouissimum eorum in gladio interficiam. Quibus verbis excidium Dominus Ciuitati propter pecuniæ studium comminatur. Hoc enim percussio cardinũ, & motus super liminarium designat. Quod si illo tempore tantopere hæc auaritiæ pestis grassata est, quid de hac ætate nostra dicemus, in qua tãta auiditate omnes pecunię inhiãt, vt vix quicquàm se se loco mouere, vel os aperire: nisi pecuniæ, aut vtilitatis obtentu velit? Itaque sicut in hoc naturali mũdo primus ille cœlestis orbis motus omnium aliorum causa est: ita pecunia cupiditas omnium penè humanarum actionum est origo. Quis autem hoc miretur, cum pecuniæ obediant omnia? Pecunię enim dignitates, pecunia honores, pecunia voluptates, pecunia nobilitatem, & omnia tandem præstat. Quò minus mirandum est, si ea in regno cupiditatis, cunctarum penè actionum improborum præcipua causa sit.

Cur Apostolus auaritiam potissimũ inter omnia vitia idolorũ seruitutem appellat? Hoc in causa esse puto, ꝙ auarus nõ solum pecuniæ

cuniæ obsequio totus addictus est,& pecuniam suprà Deum diligit,in eâque & spem omnem,& amorem,& fœlicitatem (quæ in vno Deo collocanda erat) reponit: sed etiam quia cum auarus iniuste aliena detineat (ideoque in statu damnationis tota vita perseueret) ipso quidem opere vanam esse fidem, atque religionē testari videtur: neque superesse aliquid, quod in alia vita meritò timendum sit: quandoquidem ipse ita se gerit, ac si nihil illi post hanc vitam timendum esset. Quin Idolatris deterior quodammodo esse videtur: multi namque inter idolatras, idola ipsa velut numen quoddam verentur, eorumque metu ac maleficio deterrentur (quod in historijs passim videre licet) quod tamen auarus non facit: cuius tota vita impietatis & rapinæ studiū est. Inter apophthegmata refertur, quēdā Pythagoræ discipulum calceos à sutore emisse. Cùm autem posterò die pecuniam quam erat pollicitus ferret, mortuum esse audiens, pecuniam non inuita manu secū detulit. Cum is posteà ob sceleris conscientiam sæpè extimularetur eam in defuncti domum proiecit, dicens. Tibi ille viuit, qui mortuus est. Hoc fecit homo ethnicus, quod tamen non facit auarus.

Prou. 15. Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam, qui autē odit munera, viuet. Auarus enim domesticos omnes vrget, vt lucrum det: dijs suprà vires etiam incumbant. Quod si aut remissius se gerunt, aut aliquid eorum negligentia pereat, clamant protinus, diffamantur, vociferatur, ac ita domum suam conturbare merito dicitur. Huc spectat & illud, Infernus, & perditio nunquàm implentur: *Prou. 27.* similiter & oculi hominum insaciabiles.

Hiere. 6. Adeò late patet auaritiæ malum, vt Dominus per Prophetam dicat: A minore vsque ad maiorem omnes auaritiæ studēt, à propheta vsque ad Sacerdotem cuncti faciūt dolū. Hinc illud Sapientis. Sed & extimauerunt lusum esse vitam nostram, & conuersationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere vndecumque etiam malo acquirere. Hoc autem multi fideles, non quidem verbis, sed re ipsa ita profitentur, qui omnes curas, & cogitationes suas, & omnia vitæ consilia ad captanda lucra dirigunt.

Eccl. 10. Auaro nihil est scelestius. Quid superbis terra & cinis? Nō est iniquius, quam amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua. Prorsus

alius vertit. Nam pro vita ipsius eruere quisquam viscera sua cogitur. Hoc est non parcit vitæ, vt pecuniæ parcat. Hinc illud. Viro cupido, & tenaci, sine ratione est substantia: & homini liuido ad quid aurum? cum illud non ad vsum, sed ad custodiam habeat? Supplicium autem eius illa verba designant: Qui aceruat ex animo suo iniuste, alijs congregat: & in bonis illius alius luxuriabitur.

Absalon capillis suis suspenditur in quercu, mulus verò, cui insidebat, pertransijt. Hac similitudine auari hominis, & opulenti imago, pœnaque describitur. Capillis enim suis suspenditur, & à mulo deseritur: quoniam in morte possessio quidem eius transit: rapinæ verò, & auaritiæ suæ culpa manet, quæ illum æterno suspendio cruciabit. In hoc ergo sæculo male partas opes alijs fruendas relinquit, ad futurum verò rapinarum culpas sibi perpetuò luendas reseruat. Vnde est illud, Diues cum dormierit, nō sumet omnia: aliqua enim sumet, aliqua relinquet, sumet quidē sibi pœnas, relinquet autem hæredibus diuitias.

Diuitia diuites.

SIne dolore amittitur, quod sine amore possidetur. Et ideo Iob. Sine amore possedit, quod lætus amisit. Gregor. in mor. lib. 1. c. 4. *Gregor.*

Abstrahunt diuitiæ mentem à diuino amore, dùm faciunt diuersa cogitare. Nam dum per multa spargitur, stare in intimis fixa prohibetur. Ideo iustus fuit Iob qui ad tam sedulā Dei sacrificia, sic occupatus vacauit. Greg. vbi suprà.

Gregor. super illud, Aperiet oculos, sic ait: Cùm dormit dives, aperit oculos: quia in morte videre cogitur, quæ preuidere cōtempsit. Vide hoc aureum cap. vbi diuites comparat pauperi se diuitē esse somnianti. Mor. lib. 18. c. 10.

Quantò nunc diuites sublimius eleuantur, tantò tunc cōtrà se grauius ingemiscunt. Aperiunt oculos ad supplicia, quos hic tenuerunt clausos ad misericordiam: vilia & fugitiua fuisse cognoscunt, quę cùm tenuerant, magna & mansura videbantur. Gregor. vbi suprà.

¶Mode-

COLLE. ¶Modestiam & parsimoniam commendat Salomon, cùm sic Do-
minum percatur. Duo rogaui te, nè deneges mihi antequàm
moriar: vanitatem & verba mendacij longe fac à me. Mendici-
tatem & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo ne-
cessaria: ne forte satiatus illiciar ad negandum: & dicam, quis est
Dominus? aut egestate compulsus, furer, & peierem nomen Dei
mei. Quàm sit autem diuitiarũ possessio vilis, declarant illa eiusdẽ
Solomonis verba, Quid prodest stulto habere diuitias, cùm sapien-
tiam emere non possit? Prouer. 27.

Valde timendum est illud verbum, Si diues fueris, non eris
immunis à delicto. Hinc & illud, Beatus vir, qui inuentus est sa-
ne macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecu-
niæ thesauris, &c. quæ sequuntur. Ecclesiast. 31. Cæteri homi-
num à tribus hostibus infestantur: at diuites præter hos, quos
tum habent hostem nempe diuitias: quæ non modo opportu-
nitate peccandi ad illicita rapiunt: sed impunitatem etiam pro-
centur. Hinc Seneca diuitem monet, vt cùm opibus circumfluat,
velut in lubrico retineat. Magnum enim est, peccare posse, nolle.
velle. Vnde est illud, Qui potuit transgredi, & non est trãsgressus
facere mala, & non fecit, vbi suprà.

Venatio Leonis onager in deserto: sic pascua diuitum sunt pau-
peres. Contrà hos autem est illud. Pannis egentium vita pauperis
est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. De morib. diuitum
nonnulla inuenies. Eccl. 13.

Quàm difficile qui pecunias habent, innocentiam tueantur, ex
te docet Eccl. 31. Multi (ait) dati sunt in auri casus, & facta est spe-
cie illius, perditio illorum. Pro quo alij clarius vertunt. Multi pe-
pter aurum ad casum dati sunt, &c.

Ex puluere Ægypti Moysi virga percusso, innumerabiles cu-
nifes geniti sunt: qui Ægyptios die noctuque pungebant. Ita
autem terrenarum possessionum puluis habet, quòd innumeras
ex se curas, & solicitudines parit. Vnde Dominus in Euangelio
spinas appellauit diuitias: quoniam (vt D. Gregorius ait) cogita-
tionum suarum aculeis mentem lacerant: & dum vsque ad pec-
tum pertrahunt, quasi infligto vulnere cruentant.

Oratio.

Oratio, modus orandi, orationis comites.

QVisquis pro alijs intercedere nititur, sibi potius ex charitate suffragatur: & pro se tantò citius exaudiri meretur, quanto deuotius pro alijs intercedit. Greg. in mor. Gregor.

Conditoris auribus illa maximè oratio commendatur, qua pro inimicis quoque intercedere nitimur. Idem in moral.

Qui rebus temporalibus occupantur, tũc bene exteriora dispo-nunt, cum solicite ad interiora recurrunt. Idem in mor.

Sancti quò ardentius Deo inhærent, ab ipso accipiunt, vt ab ipso petant, quod eum facere velle nouerunt: Sic sitim & aquam habent ab eodem. Idem vbi supra.

Sæpe Deus eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta eius in tranquillitate contemnit. Sanctos etiam in afflictione ad-iutores non habet, qui habere socios in hylaritate contemnit. Gre gor. vbi sup. lib. 5. c. 30.

Talem se mens, cùm cessat ab oratione, exhibere festinet, qua-lis apparere in ipsa oratione exoptat. Vnde dicitur, Ne iteres ver-bum in oratione, ideſt, cùm mala defleueris, ne iterũ facias, quod iterum plangas. Idem sup. lib. 10. c. 16.

Diffidit mens se accipere posse in oratione quod appetit, quæ reminiscitur, nolle se adhuc facere, quod diuinitus audiuit. Dig-num est enim, vt ab eius beneficijs sit extraneus, cuius iussionibus non vult esse subiectus. Idem, vbi sup. c. 17.

Cùm se mens ad orationem erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus anteà otiosa libenter premebatur. Idem, vbi sup.

Apud iudicem misericordem sæpe tristitia quæ oranrem aggra uat, ipsa subtilius orat pro nobis. Ideò dicit: Cùm te consumptum putaueris, orieris vt Lucifer. Grego. vbi sup. c. 15.

Super illud ex Iob, Leuabis ad Deum faciem tuam, sic Gregor. Cùm reatu culpæ deprimitur, leuare ad Deum faciem cordis no-stri veremur. Cùm verò lamentis culpa diluitur, & sic perpetrata plangũtur, vt plangenda non perpetrentur, magna menti fidu-cia nascitur: & ad conspicienda supernæ retributionis gaudia, mẽs

nostra

nostra leuatur. Gregor. vbi sup. lib. 16. cap. 10.

Gregor. super illud Ioan. si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciã habemus, &c. sic ait: Si quod præcipit, facimus, quod petimus obtinebimus: debet enim oratio fulciri operatione, & oratione operatio. Mor. 18. c. 3.

Eò magis sancti exaudiuntur ad meritũ, quò citius non exaudiuntur ad votum. Ex dilatione enim crescit desiderium. Greg. 20. Mor. c. 25.

August. Quoniam in medio laqueorum positi sumus, facile à cordis desiderio frigescimus. Quapropter assiduo indigemus munimento, vt expergefacti ad Deum nostrum verum & summum bonum cum diffluimus, recurramus. Aug. in Manuali.

Qui didicerunt à Domino Iesu Christo mites esse & humiles corde, plus cogitando & orando proficiunt, quam legendo & audiendo. Idem in Epist.

Nullum credimus ad salutem nisi Deo inuitante venire: nullum inuitatum salutem suam nisi auxiliante Deo operari: nullum orantem, auxilium promereri. Idem de Eccles. dogm.

Orationibus mundamur, lectionibus instruimur: vtrumque bonum est si licet: si non liceat, melius est orare, quã legere: quia in lectione cognoscimus quod facere debemus, in oratione accipimus quæ postulamus. Idem.

Spiritus gratiæ facit, vt habeamus fidem, fides orando impetrat, quod lex imperat. Idem.

Scio quia male mihi est præter te Dñe, non solum extra me sed etiã in me ipso: & omnis copia quæ Deus meus nõ est, egestas mihi est. Ibidem lib. 14.

Conferamus nos ad te, & bene nobis erit de te: Malum est bis de nobis: Quia dimisimus te, dimisisti nos nobis. Idem de verbis Domini ser. 4.

Oratio tua loquutio est ad Deum: quando legis, Deus tibi loquitur: quando oras, cum Deo loqueris. Idem sup. Psal. 75.

Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur. Tales orationes veræ sunt multis, crebræ paucis. Idem super Psal. 118.

Dicuntur fratres in Ægypto crebras quidẽ orationes habere, sed eas breuissimas tamen, & raptim quodammodo iaculatorias,

illa vigilanter erecta (quæ oranti plurimum necessaria est) per productiores moras euanescat, atque hebetetur intentio. Idem ad Probam.

Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitæ & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur. Quid enim infirmo sit vtilius, magis nouit medicus quàm ægrotus. Idem in lib. sententiarum. Prosp.

Oratio oranti est subsidium, Deo sacrificium, Dæmonibus autem est flagellum. Idem in serm.

Multum precari, est Deum quem precamur, diuturna & pia cordis exercitatione pulsare: nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quàm sermonibus agitur: plus fletu quàm affatu. Idem ad Dioscor.

Oratio Deum vngit, sed lachryma pungit: hæc lenit, illa cogit. Idem in serm.

Orationis puræ magna est virtus: & velut fidelis nuntius, mandatum peragit: & penetrat, quò caro non peruenit. Idem super Psal. 65.

Oratio refectio est ieiuniorum: duritiam cordis emollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat: Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & ieiunium sine refectione orationis, non potest animam perfectè nutrire. Idem in serm.

Cùm aliquid aliquando tardius dat Deus, commendat dona non negat. Desiderata diu, dulcius obtinentur, citò autem data vilescunt. Idem, de verb. Dom. c. 1.

Aug. super illud. Quodcunq; petieritis, &c. sic ait. Male vsurus eo quod vult accipere, Deo potius miserante nõ accipit. Proinde si hæc ab illo petuntur vnde homo læditur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius, det iratus.

Non tu accipiendo proficis, & Deus in dãdo deficit: quantumlibet capaces fauces, capacem ventrem afferas, fons vincit sitientẽ. Idem de verb. Apo. c. 16.

Ieiunio passiones corporis, oratione pestes sanandæ sunt mentis. Hiero. super Marc. *Hieron.*

Quoties pro centum animabus psallimus, vel missa canitur, tantum prodest cuilibet, quantum si pro qualibet caneretur. Idẽ in Epist.

Lectionem

Lectionem frequenter interrumpat oratio, & animam iugiter adhærentem Deo grata vicissitudo sanctæ operationis accendat. Idem ad Demetria.

Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breue videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Idem ad Letam.

Hieronymus de orationis suæ perseuerantia sic ait. Memini me clamantem diem crebrò iunxisse cum nocte, nec prius à pectoris cessasse verberibus, quàm rediret Domino imperante tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam quasi cogitationum mearum conscíam pertimescebam: & mihimet iratus & rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi concaua vallium, aspera montium, rupta prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miserimæ carnis ergastulum deponebam: & (vt ipse mihi testis est Dominus) post multas lachrymas, post cœlo inhærentes oculos, non nunquam videbar mihi agminibus interesse Angelorum, & lætus gaudensque cantabam. Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus. Ibidem.

Ambro. Si pro te rogas tantùm, pro te solus rogabis: si autem pro omnibus rogas, omnes pro te rogabunt. Ambr. in Hexame. lib. 1.

Multi minimi dú cõgregantur vnanimes, sunt magni: & multorum preces impossibile est contemni. Idem lib. de pœnit.

Bernar. Orando bibitur vinum spirituale lætificans cor hominis: scilicet Spiritus sancti, quod inebriat mentem, & carnalium vitiorum ptatum infundit obliuionem, humectans interiora arentis cordis tiæ, escas bonorum actuum digerit, & deducit per quædam membra, fidem roborans, spé confortans, vegetans ordinem charitatem, & impinguans mores. Ber. in Epist.

Licet omni hora, & omni loco oculi Domini nos specteant, maximè tamen in oratione: licet enim semper videamur, sed etiam præsentamus nos, & ostendimus quasi facie ad faciem Domino colloquentes. Bernar. in Epist.

Timida oratio cœlum non penetrat, quia restinguit animus timor immoderatus, vt omninò non dico ascendere, sed possit dere nequeat. Tepida verò in ascensu languescit & deficit, quòd non habeat vigorem. Temeraria ascendit quidem, sed cadit filit: resistitur enim ei, nec tantùm non obtinet gratiam, sed retur offensam, Quæ verò fidelis, & humilis, & feruens

fuerit, cœlum sine dubio penetrabit: vnde certum est, quòd vacua redire non possit. Idem in serm.

Scienti legem & non facienti peccatum est illi. Propterea scies quia in oratione datur bona voluntas, cum videris quæ agenda sunt, vt conualescas ad agendum quæ videris, ascende tu ad orationem, ora instanter, ora perseueranter. Idem ibidem.

Hilari. Despiciuntur orationes leues, diffidentes, inutiles, seculi curis anxiæ, & rerum corporalium desiderijs implicatæ, bonorum operum fructibus infœcundæ.

Simon Cassia. Oratio est in terrestri corpore incorporea operatio, aspectus immotus animæ in fide Deum aspiciens: ordo rationalis animę ad Deum, cui se studio subdit: consistentia animæ ante Deum, allocutio diuinas aures pulsans: suauis clamor in sensu cordis: negatio omnium (dum agitur) corporalium actionum: restrictio sensuũ, obliuio sui & omnis creaturæ, portus vago spiritui, præsentatio sui coram iudice: diiudicatio sui ad mortem æternam: diffidentia suarum actionum: præuentio ante aduentum: id est, iudicium ante diuinum iudicium: verum animæ speculum, luminare splendidissimum: lux inuisibilis ad actionem inuisibilem: vmbra æstuantem refrigerans: iactatio sui in Deum, nihil volendo, nisi quod illi fuerit gratum. Simon Cassia.

Beda. Multum iuuat orationis puritatem, si omni loco vel tempore nos ab actibus temperemus illicitis: si semper ab otiosis sermocinationibus auditum pariter castigemus & linguam. Quæcunque enim sæpius agere, loqui, vel audire solemus, eadem necesse est sæpius ad animum, quasi solitam propriamque recurrant ad sedẽ: & sicut volutabra sues palustria, columbæ limpida solent frequẽtare fluenta: ita cogitationes immundæ impuram mentem pertur bant, castam verò spirituales sanctificant. Beda de templ. Salo.

Isidor. Non conciliat Deum multiplex orationis sermo, sed purissima synceraque cordis intentio. Isido.

Cassio. Oratio serenat cor, abstrahit à terrenis, mũdat à vitijs, subleuat ad cœlestia, reddit capaces & dignos ad accipienda bona spiritualia. Cassiodor.

Hugo. Oratio est piæ mentis & humilis ad Deum conuersio, fide, spe & charitate subnixa. Hugo.

Cassia. Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum

me festina &c. Huius versiculi oratio in aduersis vt eruamur, in prosperis vt seruemur, ne extollamur, incessabili iucunditate fundenda est. Huius igitur versiculi meditatio in tuo pectore indirupta voluatur. Hunc in opere quolibet siue ministerio, siue in itinere constitutus, decantare non desinas: hunc & dormiens & reficiens, & in vltimis naturæ necessitatibus meditare. Ioan. Cassia. in collat. 10. Isaac cap. 10.

Oratio posita est, per quam ira Dei suspenditur, venia procuratur, pœna refugitur, & præmiorum largitas impetratur: Cum Deo loquitur, cum iudice fabulatur, præsentem sibi facit, quem videre non præualet: ad penetrandum iudicium precator admittitur, & nullus inde respuitur, nisi qui in ea tepidus inuenitur. Idem super Psal.

Virtutem sanctæ orationis intẽde: quia tantò se credit celeritas audiendam, quantò de imis penetralibus clamat ad Dominum. Idem super psal. 101.

Saluia. Aures eius in preces eorum. Per id quod dicitur, diuinas aures in precibus semper esse iustorum, non audientia tantum Dei, sed quædam quasi obedientia demonstratur. Semper enim audit, sed non semper exaudit, ilicò audita concedit. Quàm beati essemus, si quam promptam erga nos Dei obedientiam legimus, tam promptè ipsi Dominum audire vellemus. Saluianus cont. gent.

Diony. Deus quidem omnibus adest, atque ipsi nõ adsunt omnia. Adsumus autem ei, vbi ipsum castissimis precibus, animoque puro, to, atque ad diuinam coniunctionem idoneo, inuocamus. Ita nos ipsos ad celsiorem diuinorum contuitum orationibus imis comparamus. Diony. de di. no. cap. 3.

Clima. Qui in fratrũ medio consistit, non tantum ex psalmorum modulatione, quãtum ex oratione lucrari potest. Nam sæpe ex nis vocibus & modulationibus ne virtutẽ intellectumque consequi possimus, impedimur. Ioan. Climacus.

Noli tristari aut mœrore vllo affici, si dum oras, subtilissimus micus irrepit, animique intentionem clàm vt fur auertit: sed no animo esto, dum semper lubricam reuocas mentem: Angelus enim solùm datum est, huiusmodi non patere furibus. Idem.

Sta in orationis prece tremens, nec aliter quàm reus iudicio sistens, vt & interiori & exteriori habitu fauorem iustificationis

concilies: neque enim patitur animam viduam despicere sibi anxiè astantem. Idem, de Luctu. Grad. 7.

Conuenit ijs, qui nondum veram cordis orationem possederunt, corporeæ exercitatio orationis. Videlicet manuum extẽsio, tunsio pectoris, gemituum singultuumque perturbatio, syncerus atque iugis in cœlum cõspectus, perpetua genuum curuatio: quæ omnia dum nonnunquam propter præsentes facere non possumus, tunc maximè nos oppugnant Dæmones. Idem. Grad. 15.

Is qui dum orat, Deo se assistere intimo cordis affectu existimat, vt columna perstabit immobilis. Idem Grad. 18.

Probat quidem aurum fornax, sed studiũ & charitatẽ in Deum monachorum, probat orationis intentissimæ qualitas. Idem ibid. *Simil.*

Dei amator monachus mox vt sonus tubæ increpuerit ad orationem vocans, lætus & hilaris dicit. Euge, euge: negligens vero, væ mihi, væ mihi. Mensæ præparatio gulæ deditos arguit: oratio- *Simil.*
nis autem exercitatio Dei amatores probat. Prior ille dum instructam conspicit mensam, gestit lætitia, sequens autem mæstior fit: Somnus multus obliuionis est opifex, vigiliæ verò memoriam emundant. Diuitias agricolæ ex area & torculari colligunt, monachi verò suas opes & scientiam vespertinis maximè nocturnisque orationibus, & animi exercitationibus congregãt. Idem Grad. 19. *Simil.*

Sicuti fures cùm arma regia in loco aliquo posita viderint, non illuc facilè ascendunt: ita & qui corde orationem coniunxit, non facilè ab intellectualibus latronibus violari poterit. Idem in Cõpend. suprad. om. *Simil.*

Oratio secundum qualitatem quidem suam coniunctio atque vnio est hominum & Dei: secundum actionem verò constantia mundi, recõciliatio Dei, lachrymarum mater, earumque itẽ filia, peccatorum propitiatio, tentationum pons, tribulationum interpositus paries, bellorum confractio, Angelorum opus, incorporearum omnium virtutum cibus, futura lætitia, infinita operatio, virtutum fons, gratiarum ministra, profectus inuisibilis, nutrimentum animæ, mentis illuminatio, desperationis amputatio, fidei demonstratio, tristitiæ solutio, monachorũ diuitię, solitariorũ thesaurus, iræ imminutio, speculũ profectus, mensurarum indiciũ, status insinuatio, futurorum reuelatio, flẽtibus clemẽtiæ signi ficatio. Oratio eis qui rectè orant, curia, & iudicium, & tribunal

Universidad de Deusto Biblioteca

Domini ante futurum tribunal est. Exurgentes audiamus sacram hanc virtutum reginam, excelsa ad nos voce clamantem ac dicentem. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris, plagisque vestris medicinam: iugum enim meũ suaue est, & peccata sanat maxima. Idem. Grad. 28.

Simil. Si vnquam visibili iudici obnoxius fuisti, non tibi alia forma iam opus erit, quam imitari debeas, dum orationi insistis. Quòd si neque reus ipse astitisti, nec alios examinari perspexisti, vel ex infirmorum precibus, quas medicis dum secandi vel vrendi sunt fundunt, huiusmodi aliquid addisce. Ibidem.

Cum in orationis verbo vel dulcedine perfundi, vel compungi te sentis, in ipso persiste: tunc quippe custos noster nobiscum orat. Ibid.

Etiam si totam virtutum scalam conscendisti, tamẽ pro remissione peccatorum ora, audiens de peccatoribus clamãtem Paulũ: Quorum primus ego sum. Idem ibidem.

Orationis quidem initium est, fluctus animo aduenientes solo & tacito mẽtis imperio ex ipsis initijs fugare. Medium verò, cùm in ijs quæ dicuntur, vel cogitantur, mens tota est. Finis autem, raptus ad Dominum. Idem ibidem.

Si te semper exerceas, vt mens tua nunquam longius vagetur, etiam in ipsa mensæ appositione prope te erit. Sin autem effrenè & liberè vagari patiaris, nunquam tecũ permanere poterit. Ibid.

Nihil est aliud oratio, nisi mundi visibilis atque inuisibilis alienatio. Quid enim mihi est in cœlo? nihil. Et à te quid volui super terram? nihil, nisi tibi semper in oratione absque vlla distractione adhærere. Nonnullis quidem opes in desiderio sunt, alijs gloria, quibusdam mortalium quarumlibet rerum acquisitio, mihi autẽ adhærere Deo bonum est. Ibidem.

Simil. Non sic is qui condemnandus est, pœnæ suæ sententiam metuit, vt qui orationis curam solertiùs habet, cum ad illam assistit, trepidat. Ibidem.

Præpara te per sempiternam animæ orationem ad assistendum precibus tuis, & citò proficies. Idem ibidem.

Charitatem quidem militis ad imperatorem suũ, indicat bellum: monachi verò charitas ad Deum, maximè quo tempore orationi astat,

astat, deprehenditur. Statum tuum oratio tua manifestabit tibi. Hãc enim monachi esse speculum, monachi rectissimè tradunt. Qui quodlibet opus incipit, & orationis tempore adueniente adhuc in illo moratur, à Dæmonibus illuditur: intentio namque furibus est, horam per horam nobis furari. Ibidem.

Ea quæ pluribus precibus atque temporibus laboribusque acquiruntur, solida sunt, atque durabilia. Idem ibidem.

Dirum quidem est, aquam ex sitientis ore diripere: sed longe est dirius, animam summo affectu compũctionis orantẽ, priusquã perfectè consumatur oratio, se ipsam priuare iucundissimo isto nimiumque desiderabili statu. Noli ab oratione desilire, quoad videas ignẽ & aquam diuina dispẽsatione cessauisse: neq; enim huiusmodi tẽpus remissioni peccatorũ aptissimum fortasse in omni vita tua inuenies. Qui orationis gustum cepit, vno sæpe verbo incautius emisso, inquinauit mentem, atque in oratione assistẽs, quẽ cupiebat, nequaquam, vt solebat, inuenit. Ibidem.

Idẽ ignis consumẽs, & lux illuminans dicitur. Vnde & quidam ab oratione exeuntes, veluti ex fornace ignis egrediũtur, sordis cuiusdã atque materiæ leuamẽ sentientes. Alij verò velut à luce illustrati, atque duplici humilitatis & exultationis amicti veste inde procedunt. Qui verò absque his duobus affectibus ab oratione exeunt, corpore non spiritu (vt Iudaicè dixerim) orant. Ibidem.

Qui baculum orationis iugiter tenet, non offendet: sed & si offendere eũ contigerit, non penitus cadet. Quippe oratio piè Deo vim infert. Ibidem.

Nõ possumus verbis discere aspicere: natura enim id sequitur. Neq; orationis pulchritudinẽ per alteri⁹ doctrinã addiscere poterimus. Ipsa enim in seipsa Deũ habet magistrũ: qui docet hominẽ sciẽtiã, datq; orationẽ orãti, & benedicit iustorũ annos. Idẽ ibid.

Tu nõ audis orationẽ tuã, & Deũ vis audire precẽ tuam? Flecto (inquit) genua: curuasti quidẽ genua intus, sed mens tua foris vagabatur: corpus tuum intus in Ecclesia, sed animus tuus foris: os quidem loquebatur, sed mens vsuras cogitabat. Chrysost. in serm. Chrysost.

Sicut nec miles sine armis est aliquid, nec arma sine milite: sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiuniũ sine oratione. Idẽ sup. Matth.

Ignis non ita extergit æruginem vt nocturnæ preces peccatorum nostrorum sordes expurgant. Idem.

Coram Domino orat, qui animam suam vndequaque colligit, & nihil commune habet cum terra, sed intra se ipsum migrat, & omnem humanam cogitationem ex anima eijcit. Idem.

Vbi oratio & gratiarũ actio est, Sãcti spũs gratia accedit, & fugatur Dæmones, & omnis cõtraria potẽtia aufugit atq; discedit. Idẽ.

Oratione acquiritur conuersatio Dei: seiungitur autẽ à Deo qui non se coniunxerit ei. Qui verò separatur à Deo, illum necesse est aduersario coniungi. Idem.

Oratio custodia est temperantiæ, virginitatis sigillum, iræ castigatio, superbiæ moderatio, animæ memoris iniuriarum expiatio, inuidiæ demolitio, pacis confirmatio. Idem.

Pro se orare necessitas cogit, pro alijs autẽ charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autẽ ante Deũ est oratio, nõ quã necessitas trãsmittit, sed quã charitas fraternitatis commendat. Idẽ sup. Matth.

Orans nihil nouum faciat quod aspiciãt homines, nec voce extendat, nec manus expãdat, nec oculos tollat, vt notabilis fiat. Ibidem.

Fuit Iacobus tanta vitæ sanctitate cõspicuus, vt episcopatũ primus Hierosolymorũ acciperet. Aiũt genua eius obduruisse callo, & tantam in eo fuisse carnis iniuriam, vt adhuc viuentis omnia membra morerentur, atque assiduitate orationis, iugique adoratione uimentum prostratione corporis, frontem quoque eius callo militer obductam, vt nihil etiam ipsa à cameli genibus discreret. Samuel pro Saule tamdiu orans, non est exauditus: neque pro sorore sua Moyses. Et apud Ezechielem, si tres viri isti Moyses, Daniel, & Iob, &c. Habent vim orationes sanctorum, sed tamen sanè, cùm nos pariter pœnitendo postulamus. Idem sup. Matth. hom. 5. oper. perf.

COLLE. ¶ Moses oraturus in monte, virgam Dei habet in manu sua: quam crux Christi designatur, vt intelligas omnes nostras orationes crucifixi Domini Iesu meritis fulciendas ac iuuandas esse. Quorsum enim orationi virga adhibetur, nisi vt meritum virgæ quę de radice Iesse egressa est, innuatur? Id autem quotidie facit Ecclesia, cùm in calce orationum suarum addit. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Apocal. 7. appellantur orationes sanctorum odoramenta. Quare? Quia suauissimè ante Dominum redolent. Cur ita? Quia Deus

Deus infinita & immensa bonitas sit, maximè ipsius naturæ consentaneum est, de hominibus benemereri, seque illis communicare. Gaudet autem huiusmodi opportunitate benefaciendi oblata. Est autem maxima opportunitas benefaciendi, cùm creatura se per orationem suo creatori subijcit.

Quemadmodum piscis extra aquam positus, & arbor extra genitale solum posita læditur, quia hæc naturalia harum rerum loca sunt: ita planè cor hominis diuinæ contemplationi assuetum, vbi oculos à Deo deflexerit, male habet, quia extra suum locum ac veluti centrum est.

Quisquis orationẽ suã fiducia fulcire velit, circunducat oculos per admiranda diuinæ prouidẽtiæ opera, quibus Deus in seruãdis alẽdisque animãtibus vtitur. Videat, quæ apes, quæ formicæ, quæ aranei, quæ vulpes, quæ lupi, cùm improba eos exagitat fames, cæteraque animãtia faciũt, vt cibũ sibi parẽt, vt vitã suam tueãtur, vt pullos suos nutriãt: deprehendetque non solũ ea facere quę vix humana ratio excogitare potuisset: sed frequenter etiã quæ supra rationẽ polita sunt, attingere: nã & tẽpestates imminentes, & serenitates, & pluuias, & stragẽ hominũ futurã, & aeris tẽporisque mutationes præsentiunt, sibique opportunè prospiciunt. Si ergo tãta cura Deus brutis animantibus necessaria prouidet, quæ illi gratiam nec habere, nec referre possunt, quonammodò nobilissimæ creaturæ quæ ad vitæ vsum necessaria sunt, denegabit: quæ illius beneficijs grata esse potest, & propter quã cętera omnia cõdita sunt?

Deo quatenus Deus & actus purus est, cõuenit à nullo aliquid posse recipere, & ipsum omnibus dare. Creaturæ verò quatenus creatura & indiga est, conuenit recipere. Ideò sicut creatoris proprium munus est, omnibus semper dare: ita creaturæ esse deberet, ab illo semper petere. Cùm enim creatura petit, tunc vel maximè suum officium facit, quemadmodum cùm Deus dat, suo munere fungitur. Sed ille tamẽ semper hoc facit, eiusque hoc perpetuũ munus est, cũ nos tamẽ in nostro officio frequenter deficiamus.

Vita Christiana est sicut arbor inuersa, quæ videlicet in cœlo radices iaciens, è cœlo pẽdet, & in terra germinat. Vnde sicut tota olitoris cura in fodiẽdis irrigãdisque plantarũ radicibus versatur, quibus è visceribus terræ succus in alimẽtum arboris trahitur: ita maxima piorũ cura in eo esse debet, vt cogitationum & affectuũ *Simil.*

suorum radices in cœlo figant, vt inde cœlestis gratiæ succum trahant, quo virtutum germina in terra proferant. Hoc autem Propheta præstabat, cùm diceret, Leuaui oculos meos in montes, vnde.v.a.m. Et rursum. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Hoc autem quid aliud est, quàm radices virtutum cœlestibus vndis irrigare? Denique sicut mundus hic naturalis à cœlo pendet: ita etiam supernaturalis (qui est Ecclesia, & anima etiam fidelis) à supernaturali mundo (hoc est Deo) spiritum & virtutem hauriunt.

Psal.120. *Psal.122.* *Simil.*

Orationis præcipua cura esse debet, vt præceptis Dominicis obsequamur: magis quàm vt spirituali dulcedine oblectemur. Hinc Propheta, Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, &c. Quorsum hoc? Nimirum, vt videam voluntatem Domini: hoc est, vt audiendis ibi, meditandisque divinis legibus, intelligam voluntatem eius, quam videlicet studiosissimè exequar.

Psal.26.

Qui excutere è silice ignem vult, non contentus semel percussisse, iterum atque iterum percutit, donec tandem scintillam excutiat: ita quisquis Dominum precatur, etiam si ilicò ad votũ non exaudiatur, perseueret tamen: quoniam si perseuerauerit pulsans, voti tandem compos fiet.

Simil.

Gallina quæ continuò ouis incubat, & calore suo fouet, pullos breui temporis spatio transformat. Quæ autem frequenter oua deserit, vix pullos educit. Quo exemplo discimus, quantum perseuerantia in acquisitione virtutis & sapientiæ iuuet, quãque huius studij & laboris frequens intermissio noceat.

Quãdo castigare populũ Dominus vult, deprecatores è medio tollit, vt sine vllo impedimento eius censura sæuiat in peccatores. Vnde est illud, Quæsiui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus pro terra ne dissiparẽ eam, & nõ inueni. & effudi super eos indignationem meã. Rursumque Hieremiæ ait, Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas laudẽ & orationẽ pro eis, & non obsistas mihi: non enim exaudiam te. Cõtrà verò cum precatores adhibet, misericordiã præstat, iuxta illud, Benedicat Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me. Quo in loco Aug. ait, Quandiu Deus non tollit à te orationem tuam, non amouebit à te misericordiam suam.

Ezec. 22. *Psal.65.*

Danda opera est, vt frequenter mentem ad Deum per breues orationes, & pios amoris affectus eleuemus, etiam si nullũ ex hac re fructum percipere videamur: sæpe enim anima proficit, & se proficere nescit. Sic enim plantæ quotidie crescunt, quanuis id nõ appareat: & vmbræ lineæ in horologio solari continuè, sicut ipse Sol mouetur, nec tamen moueri cernitur: ita virtutes & gratia inuisibiliter in nobis hisce actibus & motibus crescunt. Et quanuis hoc meritum exiguum sit, tamen sicut hyrũdines exiguis luti particulis quas secum baiulant, nidum paulatim construunt grandiorem: ita piorum mentes huiusmodi licet paruis incrementis ad iustam gratiæ magnitudinem excrescunt.

Simil. *Simil.*

Imbecillitatis nostræ magnitudo declarat, quãtum diuina ope & orationis continuo studio egeamus, quò Dei opẽ imploremus. Omnia enim quæ infirma sunt, alieno subsidio egent, quo fulciantur. Ægrotus qui vix pedibus consistere valet, assidua eget alimonia, qua nutantia mẽbra sustentet. Cæcus qui per iter difficile graditur, cõtinuo eget ductore, qui eum in via dirigat. Arbor in arido plantata solo, frequentibus eget aquis, quibus irrigetur, vt fructum proferat. Sordidus locus fœtores ex se putidos noxiosq; exhalans, bonis odoribus implẽdus est, ne noceat. Vlcus ardore suo finitimam carnẽ incendens, frigidis assiduè liquoribus refrigerãdum est. Hæc autem mala omnia nobis propter peccatum obuenerunt. Nos enim infirmi, nos cæci, nos in arido mundi huius solo plantati, nos fomitem intra nos peccati gestantes, noxios variarũ cupiditatum fœtores exhalamus, nos denique vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem deformati sumus: ideoque frequẽtissimis remedijs & medicamentis indigemus. Præsentissima verò remedia sunt, sacra lectio, oratio, meditatio, ieiunia, silentium, occasionum peccandi fuga, sensuum diligens custodia, & frequẽs sacramentorum vsus. Hæc enim omnia miro modo imbecillitatẽ nostram adiuuant: sine quorum præsidio vita nostra inter innumera huius vitæ offendicula periclitatur. Si enim qui ista sæpe remedia frequentant, non omninò periculo vacant, in quo periculo erunt, qui ab his prorsus alieni sunt?

Similium inductio.

Petite & accipietis. Magnam nobis in orando fiduciam præbet, non solùm immensa Dei nostri bonitas, sed horum etiam verborum veritas. Quis princeps vnquam seruo suo præcepit, vt abeo

Simil.

aliquid peteret, quod non impetraret? Nec enim summa illa veritas & charitas sibi ipsi contraria est. Quorsum autem attinebat, vt Deus iuberet petere, nisi vellet etiam donare?

Matt. 7. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, i. i. r. c. sed qui facit voluntatem, &c. Orationis enim præcipuum munus est, auxilium petere, quo diuinam legem atque voluntatem possis implere. Vnde est illud, Qui conseruat legem, multiplicat orationem.

Eccl. 35. Non sufficit ergo orare, si male viuas: cùm finis orationis, diuinae legis adimpletio sit. Quorsum enim medicamenta sine salute?

Simil. ma sine victoria? studium sine scientia? & nauigatio, nisi peruenitur in portum?

Quod quęso, dum oramus, spei nostræ atque exauditionis nostræ argumentum est? Alius fortasse merita propria & vitæ integritatē, alius percepta Dei beneficia, quæ sanctis olim patribus magnam impetrandi fiduciam præbebant: alius immensam Dei misericordiam & veritatem prædicabit, quæ ad se humiliter confugientibus opem promisit. Inter hæc autem spei nostræ præsidia, verè maximum est, quod cœlestis Pater dilectissimum filiū suū vobis pignus & obsidem misericordiæ & exauditionis suæ nobis constituit: vt per eius gratiam & merita misericordiam inueniamus in auxilio opportuno. Si enim omnipotens Dei bonitas misericordiæ suæ pignus aliquod dare voluisset, quod quæso aliud pretiosius & firmius dare potuisset? Hoc autem Apostolus significauit cùm

Rom. 8. Qui proprio suo filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo nō cum illo omnia nobis donauit? Quicquid enim donare amplius potest, incomparabiliter minus est, quod ante dedit.

Miro modo bonitatē & liberalitatem Dei commendat, quod obsequij loco exigit, vt illum oremus eiusque misericordiam

Psal 49. ploremus. Vnde est illud, Nō accipiā de domo tua vitulos, &c. Inuoca me in die tribulationis. Itē illud, Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo. Rursus

Psal. 115. quidem propter dirupta vincula, promittit sacrificiū laudis. Hoc enim tali beneficio debebatur. Sed quorsum illud, Nomen Domini inuocabo? Quia nimirum intelligebat Dominū nostris commoditatibus vt suis laudibus delectari: ideoque laudibus eius orationem quoque illi gratissimā iungit. Qui enim Dominū laudat, verbis

verbis eius prædicat misericordiam: qui verò eius nomen inuocat, non solùm verbis, sed rebus etiam eandem commendat. Neque enim misericordiam ab eo peteret, nisi misericordem crederet. Ideoque non minus illum colit, qui orat, quàm qui laudat: Vtrumque enim ad religionis officium pertinet.

Māna incalescente Sole liquefiebat, nec amplius inuenirī aut colligi poterat, nisi diluculo colligeretur. Vnde Sap. 16. legimus. Quod ab igne nō poterat exterminari, statim ab exiguo radio Solis calefactum, tabescebat: vt omnibus notum esset, quoniā oportet prævenire Solem ad benedictionem tuam, & ad orientem lucem te ibi adorare. Quibus verbis matutinum tempus maximè opportunum ad precandi munus esse declaratur.

Qui conseruat legem, multiplicat orationem Eccle. 33. Quare? Quia propriæ fragilitatis conscius, scit se nō posse legem sine gratia seruare: ideoque continuis illam à Domino precibus flagitat.

Matutinū tēpus & vespertinum, lex attribuebat precationibus, sacrisque faciendis. Matutinū verò in primis accommodatum est, quod ea hora magis vacui sumus à cæteris curis. Hinc Vates regius, Mane (inquit) astabo tibi, & videbo. Pro quo D. Hiero. ex Hebræo vertit, Manè astabo tibi, & cōtēplabor. Alius autē vertit: Manè instituā ad te orationē meā, & suspiciā. Hoc est, sublatis ad cœlū oculis expectabo, dū mihi perdito & afflicto opē aliquā feras. Hinc etiam illud, Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Et paulò post: In matutinis Domine meditabor in te, &c. Itē, pro eo quod nos legimus, Prævenī in maturitate & clamaui, &c. alij ex Hebræo verterunt, Prævenī diluculum, & clamaui, quia in verba tua superaui. Prævenerunt oculi mei vigilias, vt meditarer eloquia tua. Huc pertinet & illud: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara: exurgā diluculo. Vel (vt alij verterunt) excitabo auroram. Hoc est, non expectabo, vt illa me excitet, sed ego illam morātem peruigil in oratione excitabo.

Psal. 5. *Psal. 62.* *Psal. 118.* *Psal. 56.*

Optimus orationis & fiduciæ comes puritas & innocentia vitæ est. Propter hoc enim Dauid se à Domino exauditum, & ex maximis periculis ereptum testatur, cùm in Psal. 17. ait: Quia custodiui vias Dñi, nec impiè gessi à Deo meo. Quia omnia iudicia eius in conspectu meo, & iustitias eius nō repuli à me, &c. Ex quibus verbis colligit deinde quod sequitur. Cùm sancto sanctus eris, & cū

viro

viro innocente innocens eris,&c.& cũ peuerso peruerteris. Hoc est ita te cum hominibus geres, quomodo ipsi se gerunt erga te. Quam quidem sententiam sacræ litteræ frequentissimè sonant. Hinc Azarias Propheta sub Asa Rege populo ex victoria redeunti Spiritu Domini actus ait: Dominus vobiscum, quia fuistis cũ illo. Si quæsieritis Dominum, inuenietis eum, si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. 2. Paral. 14. Itẽ Oseæ. 4. Oblita es legis Dei tui, obliuiscar & ego filiorum tuorum.

Quas gratias agere Domino debeat is, cuius oratio exaudita est, declarat exẽplo suo Propheta, qui ob hoc pios omnes ad hoc officium vehementi oratione cõuocat dicens: Venite, audite, & narrabo vobis, omnes qui timetis Dominũ, quanta fecit animæ meæ. *Psal. 65.* Ad ipsum ore meo clamaui &c. Quàm longè autem aberat ab incommodo gloriæ periculo, cùm hanc gratiam prædicaret?

Matutinum tempus vel nocturnum precandi officio maxime accommodatum esse declarant illa Prophetæ verba, Media nocte surgebam ad confitendum tibi &c. Hinc Hieremias, Consurge, inquit, in nocte, in principio vigiliarum, & effunde sicut aquã cor tuum ante Dominum. In cuius rei typum mãna quod spiritualem dulcedinem orationis comitem designat, media nocte cadere cipiebat: ideoque seruis Domini præcipitur, In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum. Huius verò dij gratia D. Franciscus deuotum monachum cicadam nocturnus pellabat. Noctis autem nomine vel nocturnum vel matutinum pus intelligunt. Hoc enim postremum sanctus Dauid huic se destinasse testatur cùm ait: Sic memor fui tui super stratum in matutinis meditabor in te,&c.

Psal. 118. *Thre. 2.* *Num. 11.* *Psal. 133.* *Psal. 62.*

Gemitus & lachrymas piorum esse Deo gratissimas, declarant illa verba Cant. Vox turturis audita est in terra nostra. Turturem autem gemitum habere pro cantu notum est, Hinc pro eo quod nos legimus, Ne tradas bestijs animas confitentes tibi, alij ex hebræo verterunt, Ne tradas bestijs animam turturis tuæ. Vnde pheta orat: Auribus percipe lachrymas meas. Idem quoque dicit oratio magno affectu effusa. Vnde est illa vox, Clamauit ad corde, exaudi me Domine. Extat huius rei memorabile exemplum ac miraculum ingens, quod Augustinus refert. 22. de ciuitate cap. 8. Vbi pijs hominibus pro cuiusdã ægroti in magno periculo constituti sanitate magno affectu & lachrymis orantibus, idem Augustinus cum eis orabat dicens: Domine, quas preces exaudis, si has nõ exaudis. Horum ergo precibus salus ægroto reddita est. Vide locum. Extat aliud apud Palladium in fine historiæ Sanctorum, vbi Lectorem quẽdam vi orationis & lachrymarum falsum crimen sibi à violata virgine obiectum, mirabili ratione memorat diluisse. Quid hic Annæ matris Samuelis, quid Sarræ vxoris Tobiæ orationem referam? Sed horum exemplorum nusquam non magna copia.

Cant. 2. *Psal 73.* *Psal. 16.* *Psal. 118.*

Pro eo quod nos legimus, Sanctimonia & magnificentia in.s.e. Hierony. vertit, Fortitudo & exultatio in sanctuario eius. Sãctuarium orationis locus est: orationis autem feruidæ, comites sunt fortitudo ad labores propter Deum subeundos, & exultatio in Spiritu sancto: quæ duo munera pondus totum vitę spiritualis inuicto robore sustentant. *Psal. 95.*

Vbi lectio nostra habet, In quacũq; die inuocauero te, exaudi me, alij hanc sententiam præteriti temporis verbo efferunt hoc modo: In die qua inuocaui te, exaudisti me: multiplicasti in anima mea fortitudinem. Quibus verbis orationis virtus & potentia ostenditur, quæ vix ad Dominum effusa est, quando (etiam si non impetret quod petit) præsenti tamen quadam virtute mentem roborat & confirmat: hoc est enim multiplicare in anima virtutem siue fortitudinem: Deus enim est cui nunquam sine spe misericordiæ supplicatur. *Psal. 55.*

Maximum sanè precantium solatium verba illa esse debent, Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum. o.i.e.i.v. Voluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum ex.et.s.s.e. Et illa item, Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Et illa item, Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque. v. p. et. f. v. Quid verò illa? Omnis qui petit accipit, & qui quærit inuenit, &c? *Psal. 144* *Deut. 14.* *Ioan. 15.* *Lucæ. 11.*

Diligenter obseruanda sunt nouissima verba, & veluti extremum vale, quo dulcissimum illud epithalamium, hoc est, nuptiale carmen finitur. Sponsus namque vale dicens Sponsæ, ait, Quæ habitas in hortis, amici auscultant te, fac me audire vocem tuam. Quàm multa hortorum nomine intelligere licet? Nam triumphã- *Cant. 6.*

tem

tem Ecclesiam, & militantem, & singulares Ecclesias, & piorum
conuentus, ac monachorum cœtus, & sacras litteras, & doctrinam
simul & exempla Sanctorum, hortorum vel horti nomine non
incommodè accipimus. Singuli verò iusti velut huius horti arbo-
res sunt: quandoquidem de vno quoque eorum dicitur, Et erit se-
quam lignum quod plantatum est secus decursus, &c. In his igi-
tur hortis pia mens deambulare solet, ac illorum fructibus pa-
& oblectari. Ab hac igitur hortorum habitatrice vocem Sponsi
exigit, eam videlicet de qua antea dixerat, Sonet vox tua in au-
ribus meis. Est autem hæc vox humilis confessionis, orationis
laudis & gratiarum actionis: omnes namque hæ voces Deo gra-
tissimæ sunt. Vt autem attentius ac deuotius hæc Sponsæ vox re-
sonet, addit non modò se, sed amicos etiam, hoc est, sanctos An-
gelos salutis nostræ custodes simul cum eo auscultare: qui libe-
assistunt orantibus, eorumque preces quasi thus quoddam suau-
simum Deo offerunt. Hanc autem admonitionem extremo loco
adiunxit: vt firmius memoriæ Spósæ hæreret, quod iugiter fac-
dum esse in Euangelio docet, cùm ait, Quoniam oportet semper
orare, & non deficere. Ex quibus verbis, summam Dei erga nos
bonitatem & benignitatem agnoscere licet: qui pro maximo ob-
sequio illud à nobis exigit, vt ab ipso misericordiam, & clarissi-
dona sine intermissione petamus. Hæc igitur discedentis Spo-
postrema admonitio fuit.

Psal. 1.

Cant. 2.

Luc. 18.

Gene. 4.

Enos cœpisse dicitur inuocare nomen Domini, vbi initio
scentis mundi omnes variarum artium inuentores numerantur.
Enos tamen velut orationis inuentor inducitur: quasi am-
lud tempus munus hoc parum apud multos vsitatum fuisse
que huic scriptura tribuit, quod fuerit orationis inuentor. Sic
vt Abraham pater credentium, ita hic orantium pater dici
tò debet: cuius institutum innumerabiles postea monachi & an-
choritæ sectati sunt: quorum omne opus erat cum mirabili
dia & solitudine coniuncta oratio: quæ his duabus alis instru-
in cœlum euolabat.

Esai. 55.

Sicut exaltantur cœli à terra, sic (ait Dominus) exaltatæ sunt
viæ meæ à vijs vestris, &c. Quis vnquam hominum meriti & ob-
sequij loco duxit, quod mendicus aliquis eleemosynam & mu-
ra ab eo peteret? Satis enim ad liberalitatis laudem est, si quod

homine petitur, gratis donet. Ea tamen bonitas & misericordia
Dei nostri est, vt obsequij loco ducat, quod ab eo gratiam & mise-
ricordiam petas. Hoc enim insinuare illa Prophetæ verba viden-
tur. Quid retribuam Domino, &c. Calicem salutaris accipiam, &
nomen Domini inuocabo. Hinc Theologi orationem nō modò
impetrandi, sed etiam promerendi vim habere decernunt.

Psal. 115.

Magna sępe contentione & perseuerantia in oratione opus est:
& more Iacob tota nocte cum Deo luctandum, nec ab hac pia lu-
cta cessandum, donec optatam à Deo benedictionis gratiam con-
sequamur. Denique eiusdem patriarchæ verba vsurpare licebit, &
suppliciter ac fidenter ad Dominum dicere: Non dimittam te, ni-
si benedixeris mihi. Itaque non semper ad precationis officium
tanquam ad cœleste epulum atque delicias, sed tanquam ad luctā
& certamen accedendum est, in quo, & cum Deo magnis clamo-
rum desiderijs, & cum ariditate cordis & variarum curarum &
cogitationum agminibus decertandum est.

Gene. 32.

Quemadmodum fratres Ioseph, qui sibi male concij erāt, post
mortem patris, veniam à fratre defuncti patris nomine petebant
dicentes: Oramus vt seruo Dei Patri tuo dimittas iniquitatē hanc:
ita nos, quos conscientiæ reatus accusat, veniam à cœlesti Patre
propter Christi merita petere debemus. Sicut autem illa oratio
tantum apud Ioseph valuit, vt illi etiam lachrymas excuteret: ita
hæc oratio quæ Christi meritis innititur, Deo Patri gratissima, &
ad impetrandum potentissima est.

Gene. 50.

Pisces qui pinnulas & squammas habent, mundi esse per legem
decernuntur. Pinnulis quidem subsiliunt in aera, & quodammo-
do volant: squammis verò ceu quadam lorica corpora sua conte-
gunt. Quicunque ergo inter homines pinnulis orationis se se ad
sublimia attollunt, & squammis, velut quadam lorica ex virtuti-
bus contexta, mentem suam muniunt, verè mundi esse iudicātur.
Vtrunque ergo ad perfectam animæ puritatem requiritur, vt mē-
tem videlicet eleuemus in Deum, & virtutibus diligenter studea-
mus. Non enim omnis qui dicit mihi, Domine Domine, &c.

Deut. 14.

Cùm populus vitulum fabricauit, iratus Dominus ait ad Moy-
sem. Dimitte me, vt irascatur furor meus, &c. Quæ verba maxi-
mam viri iusti laudem, maximamque deuotæ orationis continet
commēdationem. Quid enim aut potentius, aut gloriosius, quàm

Exod. 32.

omnipo-

Universidad de Deusto Biblioteca

omnipotentem tenere, & quodammodo ligare, & sæuientē illius iram vi orationis reprimere? Qui enim ait: Dimitte me, teneri se viri iusti virtute & oratione confitetur.

Num.22. Quid est, quod Balach Rex Moabitarum cùm exercitum ad pugnam instruere contra filios Israel deberet, hac omissa cura ad Balam mittit, vt imprecatoria oratione se ab illis defenderet? Huic quæstioni sic Origenes respondet. Quoniam Moabitarum Rex audierat populum hunc orationibus vincere, & aduersus hostes non gladio, sed ore pugnare: ideò ipse simili armorum genere aduersus eum dimicare volebat. Vt autem scias tale aliquid cogitasse Regem, ex scripturæ verbis intellige, quæ ego à magistro quodam qui ex Hebræis crediderat, exposita didici: Scriptum est ergo. Et dixit Moab ad seniores Madian. Nunc ablinget Synagoga hæc omnes qui in circuitu nostro sunt, sicut ablingit vitulus herbam campi. Cur, ait, tali vsus est exemplo? Ob hoc sine dubio quia vitulus ore abrumpit herbam ex agris, & lingua tanquam ce quæcunque inuenerit secat. Ita ergo & populus hic quasi vitulus lingua & labijs pugnat, & arma habet in verbis ac precibus. Hactenus verba Origenis.

Meditatio, siue consideratio: contraque Dei obliuio.

Grego. STude quæso, & quotidie creatoris tui verba meditare, dilata cor Dei in verbis Dei, vt ad æterna suspires, vt mens tua cœlestia gaudia maioribus desiderijs accendatur: tanto tunc maior ei erit requies, quanto modò ab amore conditoris requies nulla fuerit. Greg. in mor.

August. Quantò magis homo mala sua intelligit, tantò amplius suspirat & gemit. Meditatio siquidem parit scientiam, scientia compunctionem, compunctio deuotionem, deuotio commendat orationem. August. in Medit.

Non putrefit cor, si leuetur ad Deum. Frumentum tuum si haberes in inferioribus, ne putresceret, leuares illud ad superiora. Frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in eum putrescere? frumentum leuares ad superiora, cor leua in eum.

Et vnde (inquis) possum? qui funes, quæ machinæ, quæ scalę opus sunt? Gradus affectus est, iter tutum voluntas tua est: amando ascēdis, negligendo descendis: stans in terra, in cœlo es, si Deum diligis. Idem, super psal. 85.

Bernar. Vigilias times, & ieiunium, manuumque laborem: sed hæc leuia sunt meditanti flammas perpetuas. Recordatio deinde tenebrarum exteriorum facit non horrere solitudinem. Si futuram cogitas de verbis otiosis discussionem, non valde displicebit silentium. Fletus æternus & stridor ille dentium ante cordis oculos reductus, pares tibi reddet & mattam & culcitram. Bern. in Epist.

Primum ipsum fontem suum, id est, mentem de qua oritur, consideratio purificat: deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat: postremò diuinarum pariter & humanarum rerum scientiam cōfert. Idem de Consid.

Hugo. Redi ad cor tuum, & subtiliter discute te ipsum: Considera vnde venis, quò tendis, quomodò viuis, quid agis, quid admittis, quantum quotidie proficis, vel quantum deficis, quibus cogitationibus magis incursaris, quibus affectibus frequentius tangeris. Hugo lib. 3. de ani.

Tria sunt genera meditationum: vnum in creaturis, vnum in scripturis, vnum in moribus. Primum surgit ex admiratione, secūdum ex lectione, tertium ex circunspectione. Admiratio generat quæstionem, quæstio inuestigationem, inuestigatio inuētionem. Lectio ad cognoscendam veritatem materiam ministrat, meditatio coaptat, oratio subleuat, operatio componit, & contemplatio in ipsa exultat. Idem in Meditationibus suis.

Cogitatio vaga incessu semper huc & illud diuertit: sed meditatio destinata promotione semper in vlteriora tendit: contēplatio autem est libera mentis perspicacia in sapientiæ speculo cum admiratione suspensa. Meditationis est perscrutari occulta, contemplationis est admirari perspicua. Idem in lib. de arca Mysti.

Sicut nullū est momētū, quo homo nō vtatur, vel fruatur Dei bonitate & misericordia: sic nullū debet esse momētū, quo eū præsentē non habeat in memoria. Omne tempus in quo de Deo non cogitas, hoc te computa perdidisse. Idem lib. 1. de Claust. ani.

Universidad de Deusto Biblioteca

Isidor. Omnis profectus ex lectione & meditatione procedit: quæ enim nescimus, ex lectione discimus, meditatione conseruamus. Isidorus de summo bono.

Clima. Quidam dum lachrymas profundunt in illo ipso beato tempore, ne nihil omnino cogitent, sibi ipsis vim faciunt. Improbè id quidem: non enim intelligunt, lachrymas absque cogitatione & intentione animi profusas, brutæ, nõ rationabilis naturæ esse proprias. Ioannes Climac. de luctu. cap. 7.

Cùm in lectulo cubas, sit tibi ipse iacentis habitus figura in sepulchro clausi, minusque dormies. Ipsa quoque mensæ delibatio lamentandæ sortis vermium illorum te admoneat, minusque delicias requires. Sed ipso aquæ potu, flammæ illius sitim ne obliuiscaris, atque ita vim naturæ omnino facies. Memoria æterni ignis tecum singulis noctibus dormiat, tecumque euigilet, neque vnquam psalmodiæ tempore dominabitur tibi negligentia. Ibidem.

Memoria mortis semper tecum quiescat, tecumque simul euigilet, solaque semper ruminanda oratio Iesu. Nullum enim adiutorium in somno his præstantius aut efficacius inuenies. Idẽ Grad. 15.

Est è spiritibus vnus qui præcursor dicitur: qui nos ex somno surgentes protinus excipit: primumque nostrum cogitatũ inquinare nititur. Da Domino primitias diei. Erit enim tota eius, qui prius illam occupauerit. Idem. Grad. 27.

Simil. *Chrysost.* Videmus planè corporis oculos cùm in fumo remorantur, lachrymas effundere: si verò potiantur aere purgato, & florentibus pratis, & hortis virentibus, & fontibus inter amœna fluentibus, & saniores esse, multoque maiori aciei fulgore rutilare. Talis profectò est & mentis oculus: si in pratis spiritualis pascatur eloquij, erit totus sine dubio purus atque lucidus, & acutiùs cuncta perlustrãs: si verò in fumum secularium negotiorum fuerit ingressus, ad innumera prorsus mala lachrymabitur atque flebit. Chrysost. super Matth. hom. 2. oper. perf.

Misisti, inquit, iram tuam, & deuorauit eos terra. Hoc ad verbum de Ægyptijs in mari submersis intelligitur. Quod tamen ad terrenos homines Origenes transfert his verbis: Impios quidem hodie deuorat terra. An non tibi videtur terra deuorare illum, qui

Origen.

qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, de terra litigat, terram desiderat, & omnem spem suam posuit in terra? qui ad cœlum non respicit, qui futura non cogitat, qui iudicium Dei non metuit, nec beata eius promissa desiderat, sed semper de præsentibus cogitat? Talem cùm videris, dicito, quia deuorauit eum terra. Hæc Orige.

Cicer. Est animorum ingeniorumque nostrorum naturale quasi quoddam pabulum, consideratio contemplatioque naturæ: doctoq; homini & erudito, cogitare est viuere. Cicero lib. 4. Acad. quæst.

Simil. Vt cùm in Sole ambulamus, etiam si aliam ob causam ambulemus, fit natura tamen vt coloremur: sic cùm doctorum libros studiosius legimus, sentimus orationem nostram quasi colorari. Idẽ lib. 2. de Orat. Quod autem lectio, idem etiam ac multò magis præstat assidua eorum quæ legimus consideratio.

COLLE. ¶ Non sine magna admiratione cernimus pullos omnes matres suas quocunque perrexerint sequi, nec ab earum latere diuelli. Quod videre est in agnis, hœdis, & equarum gallinarumq; pullis, &c. Si ergo Deus multò magis pater noster est, qui solus animam creauit, corpus verò (matre dormiente) mirabiliter in vtero formauit, quomodo non illi semper adhærescimus? quomodo tãdiu ab illo animo & cogitatione separamur?

Psal. 26. *Psal. 18.* *Psal. 15.* Præcipuum serui Dei studium esse debet, vt (quatenus fieri possit) nunquam à Dei præsentia oculos auertat. Quod sanctus ille rex præcipuè intendere curabat, cùm diceret: Quæsiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram. Et, Meditatio cordis mei in. c. t. s. Et, Proponebam Dominum in conspectu meo semper. Hac ratione charitatis feruor & deuotio, meditationum igniculis coalescit: & homo semper ad omnem Diaboli incursum munitus atque paratus est.

Sicut Pharaonis intentio erat, vt filij Israel aut semper in Ægypto manerent, aut certè non procul ab Ægypto recederent: ita contrà voluntas Dei nostri est, vel vt semper in eo per actualem amorem & memoriam maneamus, vel certè non procul ab hoc studio recedamus: vt facilè vnde digressi sumus redire possimus: Sic sacra illa Ezechielis animalia ibant, & reuertebantur in *Ezech. 1.*

similitudinem fulguris coruscantis: hoc est maxima celeritate à studio piæ actionis, ad diuinæ contemplationis exercitium reuertebantur.

Simil. Sicut fulua cera ad Solis radios diu exposita, candida fit, & quò diutius sub sole manet, eò fit candidior: ita anima nostra radijs iustitiæ Solis exposita (quod quidem fit per eleuationé mentis in Deũ) purior indies efficitur. Hinc Ecclesiast. ait: Qui timent *Eccl. 2.* Deum præparabunt corda sua, & in conspectu eius animas suas sanctificabunt.

Beneficiorum ac operum Domini consideratio, magnopere homines in officio continet. Hæc enim meditatio efficit, vt neq; præterita illi prætereant, neque futura absint, cùm vtraque ante mentis oculos tanquam præsentia ponat. Itaque ad illam pertinet, quod in Esdra legimus, Reuoca diem præteritum, metire ventis & ignem pondera. Quæ omnia meditatio efficit, quæ præteritæ Dei beneficia in memoriam reducit: quæ vitæ nostræ breuitatem (quæ instar venti est) metitur, & intolerandum gehennæ ignem assidua cogitatione ponderat. Harum verò rerum consideratio mentes nostras magnopere ad virtutem acuit.

Si quis hoc tecum pactum iniret, vt quandiu ipse te beneficijs prosequeretur, tu illius memorem animum gereres: an non libenter hanc conditionem acciperes? At Deus perpetuò tibi benefi- *Act. 17.* cit, cùm te in esse cõseruat, & necessaria vitæ subministrat. In ipso quippe viuimus, mouemur, & sumus. Cur ergo non semper illum in mente habeas? imo verò cur illius perpetuo obliuiscaris, a quo non esses? Quo enim temporis momento à te oculos diuinos *Simil.* ret, in nihilum protinus redires. Sicut enim hominis imaginem faciem suam in speculo conspicit, protinus aboletur, vbi is ab eo auertit: ita si rerum conseruator Dominus, respicere nos desineret, in nihilum prorsus vnde facti sumus rediremus. Quo circa sicut Deus tibi semper adest, ita tu operam dare debes, vt illi semper animo præsens sis.

Quemadmodũ ad naturalem vitam degendam non sola sufficit ratio, sed affectus etiam necessariò dati sunt, quibus salutaria appeteremus, & noxia fugeremus, ita ad spiritualem vitam degendam, non sufficit lumen intellectus, quod à fide & doctrina proficiscitur, nisi adsit etiam charitas, cæterique spirituales affectus, qui vi sua nos ad spiritualia & diuina quodam modo impellant. Hos autẽ affectus oratio & diuinarum rerum meditatio mouere solet: quæ pro rerum varietate quas animo voluit, modò amoris, modò timoris, modò spiritualis lætitiæ motus in anima excitat.

Orationis & meditationis assiduæ vtilitas hoc argumento colligi potest. Inter spiritus & carnis affectus hoc discrimẽ est: quòd carnales affectus valde diuturni sunt, & imis frequenter medullis infixi hærent, vt diuitiarum, aut honoris cupiditas, turpis amor, inueteratum odium: quod vix à se multi hominum excutere perfectè possunt. At spirituales affectus in carnalibus præsertim hominibus (qui frequenter sacris concionibus excitantur) parum durabiles sunt: vix dum enim finita concione velut fumus euanescunt. Quare necesse est, vt eos quotidiano orationis & meditationis studio instauremus, quòd diuturniores & stabiliores sint. Ab his namque vita spiritualis miro modo iuuatur: quandoquidem hoc in nobis affectus sunt, quod in auibus alæ: quodque in cæteris animantibus pedes. Hinc illud Augusti. Pondus meum, amor meus: quocunque feror, amore feror. In cuius rei typum, sacerdotes quotidie in altari Domini ligna subijcere præcipiebantur, quò ignis ille perpetuus esset. Quamobrem ad hoc studium concionatores populum frequenter adhortari debent: si quos dicendo affectus excitauerunt, stabiles esse velint: ne de illis dicatur: Qui merces congregauit, misit eas in sacculum per- *Agga. 1.* tusum.

Præcipuum piorum studium esse debet, opera Dei, quæ continuè à diuina prouidentia geruntur bonis tuendis & improbis vlciscendis meditari. Hoc Propheta præstabat cùm ait. Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinuentionibus tuis exercebor. Rursumque: Memor fui operum Domini, quia memor ero *Psal. 76.* ab initio mirabilium tuorum. Et iterum, Iustus perijt, quia non est qui recogitet in corde suo: & viri misericordiæ colliguntur, *Esai. 12.* &c. Quid verò aliud sunt threni Hieremiæ, nisi considerationes & grauissimæ sententiæ, quas is ex illa Hierosolymitana vastatione hominum, de negligentia pastorum, de odio Dei aduersus impium, & impietatem eius mirificè philosophatur? Hoc exẽplum Christianus homo sequi deberet, ne in magno huius mũdi

velut theatro (in quo tam multa quotidie opera à diuina prouidentia fiunt) tanquam lapis super lapidem sedeat.

Sicut calor in aqua, non ab aquæ natura, sed vel à Sole vel ab igne est (quo fit vt ab igne vel Solis ardore separata, naturæ suæ protinus reddatur) ita planè deuotio (vt Diuus Thom. ait) ex diuinarum rerum meditatione & contemplatione procedit: quibus sublatis feruor ille deuotionis paulatim tepescit. Quare qui seruorem hunc perpetuum esse cupit, à Deo (qui ignis comens est) recedere non debet. Si verò recedat, non magis mirum est, si is feruor spiritus immutatur, quam aquæ calor, vbi ab igne consortio separatur.

Cùm duplices in anima potentiæ sint, cognitiuæ videlicet & affectiuæ: cognitiuæ quidem sunt veluti animæ fores, affectiua autem velut centrum, & interior animæ fundus. Quo fit, vt neque bonarum neque malarum rerum cognitio, hominem aut meliorem aut deteriorem reddat: amor autem & affectio vtrumque habet. Quamobrem danda nobis opera est, vt in meditatione nostra, amoris & deuotionis ignis exardescat: quo ipse animæ nostræ fundus, cœlesti luce atque calore compleatur. Vt enim speculatiua & nuda malarum rerum cognitio non perinde nocet ita neque bonarum multum iuuat, quanuis sua etiam vtilitate non careat.

Aristoteles in Meteoris mundum hunc inferiorem superiori coniunctum esse oportere testatur, quòd videlicet cœlestes influxus, astrorumque virtutes huic inferiori communicari possint. Adhunc ergo modum danda nobis opera est, vt spiritus noster spiritui diuino per continuum amorem & contemplationem ita iungatur, vt hoc modo spirituales influxus diuinæque lucis radij ad eum pertingere possint, quibus mens nostra fœcúdata fructum proferat æternæ vitæ. Præterea, sicut corpus animæ, rami arboris truncо, & solares radij Soli vniti esse debent, vt ab illis virtutem habeant: ita vir pius conari toto studio debet, vt non modò per habitualem charitatem, sed etiam per actualem eleuationem mentis in Deum illi vniatur, vt eius lucem & splendorem continuo diuinæ mentis influxu participet. Ad hoc autem nos Propheta vocat, cùm ait. Accedite ad eum & illuminamini, &c.

Res omnes tunc optimè in suo esse conseruantur, cùm ijs quibus

vniuntur, à quibus existendi initium acceperunt. Hinc piscis gaudet in aqua, plãta immobilis manet in terra, pulli siue auium siue ferarum lateribus semper matrum hærent, ipsaque quocunque ierint, sequuntur. Si igitur mens hominis à Deo est, illi vniatur, illi hæreat, & in illo semper manere satagat, vt ab eo perficiatur in esse, à quo existendi initium accepit. Hoc sancti Anachoritæ potissimum præstiterunt, qui turbis vrbium derelictis, squallentis eremi incultas solitudines petierunt, vt nulla re terrena impediri possent, quo minus dies noctesque vnum Deum aspicerent, & in vno eo intentos semper oculos mentis haberent. Psal. 33.

Nisi quòd lex tua meditatio mea est, &c. Iuuat ergo diuinæ legis meditatio ad laborum patientiam. Qua de re vide Ambro. super Beati immaculati. Psal. 118.

Officium viri iusti esse describitur, meditari in lege Domini die ac nocte. Adhoc nos studium vehementer Salomon in Proverb. hortatur his memorabilibus verbis. Conserua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: liga eam in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Cùm ambulaueris, gradiantur tecum: cùm dormieris, custodiant te, & euigilans loquere cum eis: quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ, increpatio disciplinæ. Similem sententiam atque commẽdationem non minus certè notandam Deute. 6. & 11. leges. Eruntque verba mea hæc, &c. Prou. 6.

Hac de causa existimo piam & religiosam mentem toties in Canti. Sponsam appellari: quia quemadmodum Sponsa dum adhuc recentis coniugij amore feruet, nihil agit, nihil cogitat, nihil nisi Sponsum suum loquitur: & vix ab eo mentis oculos diuellit: ita planè spiritualis Christi Sponsa erga illum affecta esse debet, vt videlicet rerum omnium atque sui ipsius quodammodo obliita, in illum per continuam cogitationem & amorem transeat. Itaque sicut poma diu multumque saccharo aut melle decocta, vix proprij saporis aliquid retinent, sed solius sacchari dulcorem referunt, sic nimirum talis anima diuinarum rerum studio & contemplationi addicta esse deberet, vt vix in ea (quantum humanæ fragilitati concedi potest) veteris hominis pristinique saporis quicquam resideret, sed solius Christi imaginem ita referret, vt iam cũ Apostolo dicere posit. Viuo ego, iam nõ ego. v. v. i. m. C. Hoc est autem Simil. Galat. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

autem verum holocaustum fieri,& beatorum in hoc mortali cor-
pore vitam imitari,qui iam in Deum quodammodo transierunt,
in quibus quod mortale erat,à vita absorptum est. Hoc autē mo-
do videtur mihi ille vixisse,de quo scriptum est:Cum Deo ambu-
Gene. 6. lauit,& fecit omnia quæ præcepit ei Deus:& non apparuit, quia
tulit illum Deus.

Improborum hominum est,diuina omnia obliuisci. Hi enim
Prou. 28. habitare dicuntur in terra obliuionis.Hinc illud Salomonis. Viri
mali non cogitant iudicium:qui autem inquirunt Dominum, ani-
maduertunt omnia. Ex hac autem obliuione tot vitiorum mon-
stra oriuntur.Vnde est illud. Non est Deus in conspectu eius, in-
Psal. 6. quinatæ sunt viæ illius in omni tempore.

Quòd meditatio diuinæ legis non solùm pariat sapientiam,
sed etiam promereatur, declarant illa Ecclesiast.verba. Cogita-
Eccl. 6. tum tuum habe in præceptis altissimi, & in mandatis eius maxi-
mè assiduus esto:& ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapien-
tiæ dabitur tibi.Dare autem cor,est,diuinæ legis ac diuinorū ope-
Psal. 81. rum intelligentiam præbere, qua improbi carent:iuxta illud:Ne-
Oseæ. 7. scierunt, nec intellexerunt: in tenebris ambulant. Item, Factus
est Effraim quasi columba seducta, non habens cor:quæ vide-
cet apposita esca seducitur,nec positum ante oculos laqueum ani-
maduertit.

Meditationis & sapientiæ studium describit Eccles. cap.14.vbi
Eccl.14. ait:Beatus vir qui in sapientia morabitur,& qui in iustitia sua me-
ditabitur,& in sensu suo cogitabit circunspectionem Dei:Qui ex-
cogitat vias illius in corde suo,& in absconsis suis intelligens: Ma-
dens post illam, quasi inuestigator, & cætera quæ sequuntur. In
quibus hoc inuestigatoris nomen suam emphasim habet. Desig-
nat enim studium animi cupide & solicitè pretiosum aliquid in-
quirentis,nec vllo modo, nisi re inuenta quiescentis. Hoc enim
studio charitas & sapientia quærenda est.

Studium scripturarum ac diuinæ legis meditationem commen-
dat Ecclesiast.39.his verbis. Sapientiam omnium antiquorū ex-
quirit sapiens,& in Prophetis vacabit. Occulta parabolarum ex-
quiret,& in absconditis parabolarum conuersabitur. Mire autem
verbo conuersandi,studium,animum,cogitationes, & mores spi-
ritualis viri descripsit: quando is videlicet nihil aliud versari
voluit,

voluit,quàm diuinæ legis meditationem: cuius omnis conuersa-
tio cum Apostolis & Prophetis est, & omnis enarratio in præce-
ptis altissimi. Ad quod etiam pertinet quòd mox sequitur, Cor
suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominū qui fecit illum:
& in conspectu altissimi deprecabitur.Huius autem studij fructū
declarat protinus cùm ait:Si enim Dominus magnus voluerit,spi- Eccl. 14.
ritu sapientiæ adimplebit illum: & ipse tanquam imbres mittet
eloquia sapientiæ,&c.

Considerationis defectū multorum malorū causam esse,decla-
rant illa Prophetæ verba,Quoniam non intellexerunt opera Do- Psal.27.
mini,& in opera manuū eius destrues illos,& non ædificabis eos.
Cui simile est & illud Hieremiæ:Desolatione desolata est omnis Hier. 12.
terra,eo quòd nullus sit,qui recogitet corde.Item illud, Audi po- Hiere.5.
pule stulte,qui non habes cor:quod videlicet opeaa Domini con-
templetur.Sed qua de causa amisit cor?Nimirum,quia,vt in Osea Oseæ.4.
scriptum est,Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor. Vnde
est & illud.Cithara,& lyra,& vinum in conuiuijs vestris, & opus Isai. 5.
Domini non respicitis,nec opera manuum eius consideratis.

Meditationis tempus,materia,& scopus describitur psalm. 66. Psal.66.
Ait enim Propheta: Cogitaui dies antiquos,& annos ęternos in
mente habui:& meditatus sum nocte cum corde meo:& exercita-
bar,& scopebā spiritum meum.Quæ Hieronymus sic vertit:Reco-
gitabam dies antiquos,annos seculorū: Recordabar psalmorum
meorum in nocte:cum corde meo loquebar:& scopebam spiritū
meum.Huc enim omnis oratio & meditatio nostra tēdere debet,
vt cordis puritatem & innocentiam consequamur.

De mysticis illis animalibus Ezechiel ait, quòd facies eorum Ezec.1.
& pennæ desuper extentæ essent. Facies, quæ præcipua corpo-
ris nostri pars,magisque conspicua est,operis nostri intentionem:
pennæ verò mentis eleuationem designant. Hoc ergo in sanctis
viris præcipuum esse debet, quòd omnis eorum intentio, omnis
cogitatio ab infimis rebus abducta, ad cœlestia feratur: ita vt in
operibus suis nihil aliud quàm placere Deo intendant: in cogita-
tionibus verò nihil aliud iuuet eos cogitare nisi Deum.

Ex alis, quas mystica illa Ezechielis animalia habebant, dua-
bus volabant, & duabus corpora sua tegebant. Quid hoc nobis
innuit?Suut qui cogitationum suarum pennis ita ad sublimia ele-

uentur, vt moralis vitæ virtutes (quibus in conuictu hominũ vtendum est) penè obliuiscantur. Sciant ergo tales, ita cogitationum sanctarum studium partiri debere, vt aliæ ad cœlestia contemplanda, aliæ ad mores castè integreque formandos referantur: quo videlicet ita cœlestibus rebus, quibus Deo vacant, intendant, vt curam sui, & vitæ moderationem non abijciant, sed simili studio & ardore amplectantur.

Diuinorum operũ cõsiderationẽ commendat Moses Deute. 4. his verbis: Ne obliuiscaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo omnibus diebus vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos. Et infra: Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te Domin⁹ Deus tuus quadraginta annis. Quo verbo sanctus vir perceptorum in eo itinere beneficiorum memoriã & assiduam meditationem commendat.

Affectus & propensiones animæ à philosophis rerum gerendarum stimuli, ac veluti calcaria esse perhibentur. Vnde nõ animalia modo (quæ ratione carent) sed plerique etiam hominum affectuum impetum sequuntur. Sunt autem duplices affectus, alij quidem ex corrupta natura vel cupiditate, alij qui à charitate & gratia nascuntur. Cæterùm in statu naturæ integræ illi deerant, isti adfuerant: nunc verò in natura lapsa isti desunt, illi insunt. Vt amissos igitur eos (sine quibus spiritualis vita constare non potest) reuocemus, necessaria est primùm gratia, quæ naturam sanet: deinde pia cõsideratio, quæ rerum diuinarum dignitate ante mentis oculos posita, torpentes excitet affectus, & ad diuina erigat.

Contemplatio, vita actiua, & contemplatiua.

Gregor. MArthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam laudatur: quia magna sunt actiuæ vitæ merita, sed contemplatiuæ potiora. Vnde nec auferri vnquam Mariæ dicitur: quia actiuæ vitæ opera, cum corpore transeunt, contemplatiuæ autem gaudia melius ex fine conualescunt. Greg. in 2.

Cùm contemplationis arcem aliqui tenere desiderant, prius se in campo per exercitium operis probent: vt solicitè sciant

nulla iam mala proximis irrogant, si irrogata à proximis æquanimiter portant: si obiectis bonis temporalibus, nequaquam mens lætitia soluitur, si subtractis non nimio mœrore fauciatur: ac deinde perpendant, si cùm ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quòd spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum corporalium vmbras trahunt, vel fortasse tractas manu discretionis abigunt. Greg. 6. mor.

Contemplatio nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit: quia à terrenis desiderijs susceptos in intimis abscondit. Greg. moral. lib. 6. c. 24.

Non est perfectus prædicator, qui vel propter contemplationis studia operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. Ideò Dominus die operatur miracula, nocte pernoctat in oratione: docens prædicatores, vt quieti cõtemplantes forbeant, quod erga proximos occupati refundãt. Gregor. vbi sup. c. 25.

Quidam in ipsa vacatione laboris grauius laborant: quia tantò deteriores cordis tumultus tolerant, quantò eis licentius ad cogitationes vacat. Greg. vbi supra.

Gregor. super illud Ezec. 1. Similitudo manus hominis subtus pẽnas eorum erat sic ait: Quid per pennas animalium, nisi contemplationes possumus sentire sanctorum, quibus ad summa transuolant, & terrena deserentes sese cœlestibus librãt? Quid per manus, nisi operationes accipimus? Quia cum in proximi amore se dilatant, bona quæ præualent, etiam corporaliter administrant: sed manus eorum sub pennis sunt, quia actionis suæ opera virtute cõtemplationis vincunt.

Super illud Iob: Elegit suspendium, &c. Suspendium animæ elegit, & mortem ossium, quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. Grego. vbi sup. lib. 8. cap. 18.

Contemplationem non perdit, qui eam dum perdit, inquirit. Greg. lib. 10. c. 19.

Quidam sancti temporalia interdum gubernant, sed vacant intrinsecus; cùm exterius occupantur: & per amorem Deum intuitus solum desiderant, per timorem autem humiliter explent sua munus: cedunt Deo quem diligunt, hinc diligunt, hinc seruiunt: *Moral.*

extra

Universidad de Deusto Biblioteca

extra perstrepunt occupationes, intus in amore pacatissima quies tenetur: Sicut enim vigor mentis frænat motus carnis: sic tumultus occupationis bene regit amor quietis. Possunt enim quieto animo exteriora ministrari, si peruerso non appetuntur: ideo sancti interdum tenent quod fugiunt, exercent quod vitant. Gregor.18.mor.cap.29.

Sancti etiam si terrenis deseruire cogantur, studiose ad cordis secreta refugiunt: & legem quasi in monte percipiunt, dum in contemplationis vertice diuinam voluntatem perscrutantur. Vnde est illud, In monte saluum te fac, &c. Quare Moyses ingressus tabernaculum, Dominum consulebat: Ibi Dominus consulitur, & quod agendum est publice, intus silenter auditur. Gregor.2.moral.cap.23.

Prius purgemus lugendo quod fecimus, & postea contemplemur gaudendo quod quæramus: Purgata enim mens superno lumine illustratur: per quod in gaudio securitatis absorbetur. Ibi mens superno rore aspergitur, contemplaturque se non sufficere ad id, ad quod rapta est: & veritatem sentiendo videt, quod non videt quantum sit: tanto enim ei magis appropinquat, quantò existimat se longius esse: quam nisi conspiceret, nequaquam eā se conspicere non posse sentiret. Greg.in lib.24.mor.c.6.

Ad Dei visionem tendimus, si eum in his quæ fecit miramur, atque ideo per exteriora ad interiora perducimur. Greg.26.mor. cap.8. Ibi multa de hac re.

In ipsis ijsdem Deum inuenit anima, per quæ eum reliquit, per ea reuocatur, per quæ cecidit. Ibi enim surgimus, vbi cecidimus. Greg.vbi sup. Ibidem etiam multa de hac re.

August. Volitanti ad te animæ multa sunt, quæ obstrepunt, iussu tuo Domine conticescant mihi omnia. Ipsa sibi anima mea silet, omnia pertranseat, omnia quæ creata sunt, transcendat à se, & perueniat ad te, atque in te solo creatore omnium oculos fidei figat: tibi inhiet, tibi intendat, te meditetur, te cōtempletur, te sibi ante oculos ponat, te sub corde reuoluat verum & summum bonū, & gaudium sine fine mansurum. Multæ denique sunt contemplationes, quibus anima deuota tibi mirabiliter pascitur, sed in nulla earum ita delectatur & requiescit anima mea sicut in te, & quando te solum cogitat, & contemplatur. Aug. in Medita.

Spiritualis

Spiritualis homo omnia iudicat, quia super omnia est, quando cum Deo est: Cum illo est autem quando purissimè intelligit, & tota charitate quod intelligit, diligit. Idem de ver.relig.

Ex tribus illis vitę generibus, scilicet otioso, actuoso, & ex vtroque cōposito, quanuis salua fide quisque possit in quolibet eorum vitam ducere, & ad sempiterna præmia peruenire, interest tamen quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impendat. Neque sic esse debet vnusquisque otiosus, vt in eodem otio vtilitatē non cogitet proximi: neque sic actuosus, vt contemplationē non requirat Dei. Idem de Ciuitate Dei.

Otium sanctū quærit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipiēdæ ac intuendæ vacandum est veritati. Idem ibid.

Anima nostra sicut aquila alta petat, super nubes volet, renouatis splendescat exuuijs, cœlo volatus suos inferat, vbi in laqueos incidere non possit. Ambro. *Ambro.*

Contemplationis species quatuor sunt. Prima & maxima contemplatio est, admiratio diuinæ maiestatis: hæc requirit cor purgatum, vt à vitijs liberum, atque exoneratum peccatis, facilè ad superna leuetur: interdum quoque per aliquas morulas stupore & extasi suspensum teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic: est enim intuens iudicia Dei: quo sanè pauido aspectu dū vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat sapientiam, humilitatem seruat: Virtutum siquidem bonum quoddam & stabile fundamentum est humilitas: nempe si nutat illa, virtutum non nisi ruina est. Tertia contemplatio occupatur vel potius otiatur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, solicitat amantem ad amorem benefactoris. De talibus, dicit Propheta: Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabūt, & iustitia tua exultabunt. Quarta quæ retrò sunt obliuiscens, in sola requiescit expectatione promissorum: quæ cùm sit meditatio æternitatis (siquidem quæ promittuntur æterna sunt) longanimitati animi & perseuerantiæ dat vigorem. Puto iam facilè est, quatuor nostra hæc illis quatuor Apostoli assignare: dum longitudinem, comprehendit meditatio promissorum: latitudinem, recordatio beneficiorum: sublimitatem, contemplatio maiestatis: profundum, inspectio iudiciorum. Ber.de consider. *Bernar.* *Psal.144*

Si quem

Universidad de Deusto Biblioteca

Si quem fortè nostrum aliqua hora sic rapi, & sic abscondi con-
tigerit, vt minimè auocet aut perturbet vel sensus egens, vel cura
pungens, vel culpa mordens, vel certè (ea quæ difficilius amouen-
tur) irruentia imaginationum corporearum phantasmata: poterit
quidem hic (cùm ad nos redierit) gloriari & dicere: Introduxit
me Rex in cubiculum suum. Idem super Cant.

Cant. 1. Aliter sanè afficitur mēs fructificans verbo, aliter fruens verbo:
illic solicitat necessitas proximi, hic inuitat suauitas verbi: & qui-
dem læta in prole mater, sed in amplexibus Sponsa lætior: chara
pignora filiorum, sed oscula plus delectant. Idem super Cant.

Bonum acquirit gradum, qui bene ministrauerit proximo: sed
tè meliorem, qui bene vacauerit Deo: optimum autem, qui per-
ctus est in vtroque. Idem in sermo.

Optimam partem elegit sibi Maria, licet non minoris fortasse
meriti sit apud Deum humilis conuersatio Marthæ: sed de electio-
ne Maria laudatur: quoniam illa quidem omnino quātum ad no-
spectat, nobis eligenda: hæc vero si iniungitur, patienter est tole-
randa. Idem ibidem.

Absit, vt qui Deo vacat, ad tumultuosam aspiret fratrum esse-
cialium vitam. Ibidem.

Noli nimis insistere oculis contemplationis: quia meliora sunt
vbera prædicationis: Nam etsi Rachel formosior, Lia tamen fe-
cundior est. Idem super Cant. ser. 9.

Bono opere peracto securius & facilius in contemplatione ac-
mitur. Idem.

Isidor. Actiua vita mundanis bene vtitur, contemplatiua mundo ne-
nuncians, soli Deo viuere delectatur. Isidor. de sum. bon.

Caßio. Super psal. Fac cum seruo tuo, &c. Iustum est, vt iugiter rege-
tur, qui si non petatur, offenditur. Cassiodorus.

Hugo. Qui diligenter inspicere velit quid antiqui propter amorem
sapientiæ pertulerint, quàm memoranda posteris virtutis suæ
numenta reliquerint: quamlibet suam diligentiam inferiorem
se videbit. Alij calcabant honores: alij proiecerunt diuitias
acceptis iniurijs gaudebant: alij pœnas spreuerunt: alij con-
nia hominum deserentes, vltimos recessus & secreta eremi
netrantes, se soli philosophiæ dedicabant: vt quantum merito
intelligentia à cæteris differrent, ipsa locorum distantia demon-
straret: ne vna teneret habitatio quos non eadem sociabat inten-
tio. Cuidam Philosopho referebat quidam dicens: Nunquid non
vides quomodo te derident homines? Et ille: Ipsi me (inquit) de-
rident, & eos asini. Cogita si potes quanti æstimauerit laudari
ab ijs, à quibus nec vituperari timuit? Quid ergo nos propter di-
uinorum contemplationem facere par est? Hugo de sancto Victo.
lib. 3. Didasc.

Abs te ipso atque ab omnibus purè abscedendo, ad diuinæ cali- *Diony.*
ginis radium sublatis omnibus, & absolutus ex omnibus euolabis.
Diony. de Myst. cap. 1.

Moses Exod. 19. primùm vt mundetur, admonetur: deinde vt
separetur ab immundis: deinde clangores audit: inde segregatur à
turbis: & ita contendit ad summitatem montis, vbi non Deum vi-
det, sed locum in quo stetit. Idem ibidem.

Creata omnia linquens contemplator, ingreditur ignorationis
mysticam caliginem: eò quòd nihil cognoscit, supra sensum men-
temque cognoscens. Idem ibidem.

Ad hanc lucidam caliginem admitti oramus, vbi non videre,
& non scire, est veraciter videre & scire, & eum, qui est super om-
nia, ex omnium ablatione celebrare: sicut imago pulchra in ligno *Simil,*
aut lapide formata, per ablationem fit. Idem ibidem c. 2.

Quanto ad altiora contendimus, tanto ipso contuitu intelli-
gibilium verba contrahi necesse est: sicut contra descendente,
pro quantitate descensus ad congruam latitudinem oratio ex-
tenditur: post ascensum autem oratio obmutescit. Idem vbi su-
pra cap. 3.

Gregor. Nazianzen. contemplatiuæ vitæ amore ductus, se Epi- *Nazian.*
scopi munus refugisse in Apologetico suo. 1. docet his verbis:
Cùm tranquillæ vitæ, atque ab hominum frequentia semotæ,
amore flagrarem, non tuli me imperiosè cogi, atque in medios tu-
multus contrudi, ab hacque vita perinde atque ab asylo quodam
per vim auelli. Nihil enim mihi fortunatius eo homine esse vide-
batur, qui clausis cōpressisque corporis sensibus, atque extra car-
nem mundumque positus, in seque collectus (nec nisi summa ne-
cessitate impellente, quidquā humanarū rerū attingens, atque se-
cum in se & cum Deo colloquens) superiorem rebus in aspectum
cadentibus vitam agit: diuinasque species & imagines puras sem-

per,

per, nec vllis terrenis & errabundis formis permixtas in seipsis circunfert, ac Dei rerumque diuinarum purum omnino speculum est, indiesque efficitur, lucique lucẽ, obscuriori videlicet clariorem adiungit, ac iam futuri æui bono fruitur, & cum Angelis versatur, & licet adhuc in terris agens, terram deserit, atque à Spiritu in cœlo collocatur. Si quis vestrum hoc amore correptus tenetur, quid dicam intelligit, atque affectui ei, in quem tum incidi, facile ignoscet.

Cicero. Omnia aliorum causa sunt generata: vt fructus atque frugis quas terra gignit animantium causa: animantes autem hominum, vt equum vehendi causa, arandi bouem, venandi & custodiendi canem: ipse autem homo ortus est ad mundum contemplandum & imitandum. Idem. 1. de nat. Deo.

Vt ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis, homo ad duas res, intelligendum & agendum natus est, tanquam mortalis Deus. Cicer. 2. de finib.

Cùm animus cognitis perceptisque virtutibus à corporis obsequio indulgentiaque discesserit, voluptatemque sicut labem aliquam decoris oppresserit, omnemque mortis dolorisque timorem effugerit, quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idem cùm cœlum, terras, maria, rerumque omnium naturam perspexerit, eaque vnde generata, quo recurant, quando, quomodo, tura, quid in his mortale & caducum, quid diuinum & æternum sit, viderit: ipsumque ea moderantem & regentem penè prehenderit: seseque non vnis circundatum mœnibus, popularem aliquius definiti loci, sed ciuem totius mundi, quasi vnius orbis [illegible] uerit: in hac ille magnificentia rerum, atque in hoc consortio cognitione naturæ, Dij immortales, quàm se ipse noscet (quod Appollo præcepit Pythius) quàm contemnet? quàm despicit quam pro nihilo putabit ea, quæ vulgò ducuntur amplissima. 1. de legib.

Vide etiam multa & ea quidem præclara apud Senecã in [illegible] lectaneis nostris, in verbo, Contemplatio naturæ.

COLLE. ¶Qui diuinarum rerum contemplationi addicti & quasi consecrati sunt, externis occupationibus (nisi cùm charitatis aut obedientiæ necessitas vrget) velut sale vti debet, cuius modica [illegible]

cibos condit, magna verò, insipidos reddit. Immodicis enim occupationibus obruitur animus, & à statu suo depellitur. Vnde Dominus, Martha, Martha, solicita es, &c.

Sunt in artibus summa quædam ac difficilia, quæ nisi maxima cura & attentione perfici non possunt. At in vsu virtutum magnũ quiddam & arduum est, mentem ab omnibus terrenis curis abductam in Deum attollere: quem solum intellectus nostri apex attingit: quò cum peruenerit, mutato nomine, non tam intellectus, quàm intelligentia nuncupatur. Ad hunc autem altissimum ascensum cùm alia multa, tum præcipuè duplex ieiunium, corporis videlicet & animæ exigitur. Corporis quidem, vt omnes animæ vires in Deum ferantur, ne aliæ in palatio, aliæ in culina versentur. Animæ verò ieiunium est, vt non modò à terrenis affectibus, sed à corporearum rerum imaginibus ieiuna, purum Deum pura mente contempletur. Ad quod præstandum necesse est, vt orationis tempore homo magna cura & studio terrena omnia transcendat, vt vacua mente ad diuinarum rerum contemplationem assurgat.

Minora astra ab aspectu Solis & splendorem & virtutem accipiunt. Sic homo dum Deum aspicit, lucem ab eo & gratiam recipit. Tunc verò Deum aspicere dicitur, cùm intellectum & voluntatem ipsam eleuat, & quasi ante illum expandit. Hæ namque duæ animæ nostræ vires ad Deum vsque pertingunt, & ab eo illustrantur.

Intra sanctuarium Domini erat quidem in medio candelabrũ, à sinistris verò mensa cum panibus, à dextris autẽ altare aureum, in quo thus adolebatur. Et quidem per candelabrum, rectè fidei lucernam intelligimus: cui duplicia adiacent opera: altera quæ ad actiuã, altera quæ ad cõtemplatiuam vitam pertinent: quæ nõ incõmodè per hanc mensam & altare aureum designantur. Mensa enim propositionis panũ eos rectè figurat, qui frangũt esurienti panem suũ, & actiuæ vitæ operibus vacant: altare autẽ aureũ eos designat, qui orationi & rerũ cœlestium contemplationi se totos addixerũt. Sicut enim altare hoc nulli vsui, nisi ad solũ thuris suffitum deseruiebat: ita sunt sanctorũ multi, qui ab omni rerũ humanarum commercio separati, soli rerum diuinarum contemplationi perpetuò vacant: quales sancti Anachoritæ olim fuerunt, qui

in solitudine degentes, cœlestem in terris vitam agebāt. Quisquis ergo se ita à mundo separauit, & cœlestibus rebus addixit, altare aureum est, quod est ante oculos Domini.

De studio sapientiæ atque diuinę contemplationis arbitror ac-
Prou. 5. cipienda illa Salomonis verba: Lætare cum muliere adolescentiæ tuæ: cerua charissima & gratissimus hinnulus (videlicet Spiritus sancti gaudium quod à sapientia proficiscitur) vbera eius inebriate omni tempore, & in amicitia eius delectare iugiter. Vbera verò hæc fructus illi sunt, ad quos eadem nos sapientiam inuitat,
Eccl. 24. cùm ait: Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Mulierem autem adolescētiæ appellari hoc in loco sapientiam, satis indicat idem Salomon Prouer. 7. cùm ait: Dic sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam. Et Sap. 8. dicitur. Hanc amaui & exquęsiui eam à iuuentute mea, & quæsiui Sponsam mihi assumere, & amator factus sum formæ illius. Et mox: Proposui ergo hanc adducere mihi ad conuiuium, sciens quoniam communicabit mecum de bonis suis, & erit allocutio cogitationis & tædij mei: hoc est, me in huius ærumnosæ vitæ miserijs consolabitur, & omne ab animo meo fastidium atque tædium discutiet.

Hoc maximè cuique piorum propositum esse debet, vt quantum per huius vitæ occupationes licuerit, se totum diuinis laudibus, cœlestiumque rerum contemplationi addicat, illamque Deuidis vocem toto corde vsurpet. Vnam petij à Domino, hanc re-
Psal. 26. quiram, vt inhabitem in domo Domini. o. d. v. m. Vt videam voluntatem Domini, vel (vt Hiero. ex Hebr. vertit) vt videam pulchritudinem Domini, & attendam ad templum eius. Veræ vitæ contemplationis munus est, diuinę pulchritudinis specie animum
Psal. 33. pascere & oblectare. Idē quoque præsefert illa vox, Benedicā Dominum in omni tempore, &c. Et, Repleatur os meū laude. Et, Pro-
Psal. 70. ponebam Dominum in conspectu meo semper. Et, Quomodo
Psal. 15. lexi, &c. tota die meditatio mea est. Ideoque viri iusti officiū est
Psal. 118. describitur, meditari in lege Domini die ac nocte.

Psal. 1. Qua animi submissione & pudore se fidelis anima erga Sponsum Christum gerere debeat, quando dulciter cum illo agit, & ad eius vocatur amplexus, insinuat Sponsus ipse Canti. 4. cùm ait: Sicut fragmen mali punici genæ tuæ, &c. Genarum nanque [illegible]

rubor, pudoris & submissionis indicium est: quo nomine Sponsa cōmendatur, quod hoc pudore suffusa sese illi submittat. Meritò autem humilis, verecunda & (vt ita dicam) rubore perfusa, coram Sponso assistit Ecclesia, quando admirabilem Sponsi dignationem, beneficiaque innumera & maxima erga se contemplatur, cùm tamen ipsa non habeat vnde illi vicem reddere, aut gratias persoluere dignas valeat.

Rachel decora nitet facie, Lia verò lippis est oculis: vt intelligamus, animæ puritatem, contemplatiuam vitam sectantibus propriam & familiarem esse. Quo nomine à vero Iacob, videlicet animarum Sponso Christo, magnopere diliguntur. Lia verò, id est, actiuorum vita lippitudine laborat oculorum, quam ex hominum consuetudine terrenarumque rerum commercio contrahit. Sicut enim (Aristotele autore) altissimarum rerum contemplatio intellectus aciem nobilitat & acuit: ita inferiorum rerum consideratio deijcit ac hebetat. Vnde Mathematici Lunæ maculam quæ in ea conspicitur, ex terrarum confinio illi contingere testantur. Quo minus mirandum est, si actiuorum facies, oculorum lippitudine aliquo modo suffundatur, quæ proximorū charitate ducta, terrenis sæpe negotijs implicatur, & cum seculi hominibus agit.

Multa vi precum, multisq; rationibus vix filij Israel patri persuadere potuerunt, vt à se amantissimum filium Beniamin dimitteret: vt cum illis in Ægyptū empturus frumenta pergeret. Quid enim non fecit pius senex, quò à dilectissimi filij complexu non diuelleretur? At Beniamin diuinæ contemplationis quietem & Deut. 33.
delicias repræsentat: vtpotè de quo scriptum sit, Beniamin amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & interhumeros illius requiescet. His enim verbis, diuinæ contemplationis munus declaratur. Cùm ergo pater adeò ægre hunc à se filium dimittit, hoc planè docet, vt quisquis diuinarum rerum contemplationi addictus est, quiduis potius patiatur, quàm à diuinæ contēplationis studio (nisi vrgente proximi necessitate, vel maiorum obedientia) diuelli. Quod quidem (vt alios omittam) B. Franciscus exemplo suo docuit, qui ab hoc officio ad animarū lucra captāda, nisi deuota oratione pręuia, & magno habito cōsilio, accedere noluit, ne ab huius Beniamin cōplexū

separaretur. Palladius verò memorat, quendam ex sanctis Anachoritis, cùm ad Episcopi munus obeundum à populo peteretur, alteram aurem sibi abscidisse, ne sic mutilus ordinaretur. Cumque adhuc populus ex ordinatoris iussu fugientem sequeretur, conuersus ad illum iurauit, se (si adhuc instarent) linguam etiam abscissurum. Hoc autē vir sanctus diuinæ Spiritus impulsu (quod aliàs non licebat) fecisse credendus est. Id autem fecit, non ob hoc solùm, quòd Episcopi munus formidaret, sed ne dilectæ solitudinis contemplatione & quiete careret.

Quibus virtutum gradibus ad contemplationis arcem, & diuinas illuminationes perueniatur, initio statim mundi in quatuor dierum operibus (vt Hugo de S. Victore ait) quodammodo adumbratum fuit. Primo namque die fit lux, qua homo à Deo illuminatus, viam veritatis agnoscit. Secundo fit firmamentum: per quod firmissimum non peccandi propositum intelligimus: quod quidem magna Christianæ vitæ portio est. Tertio, congregantur aquæ in locum vnum: quum fluxi & vagi motus animæ nostræ tionis atque timoris Domini imperio coercentur. Ait enim Apostolus. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Hic autem tertius dies cium continet mortificationis. Post quem deinceps quarto die creatur Sol: quo mens diuinis illuminationibus irradiata, inuisibilia contemplatur. Ad hunc autem diem sine aliorum antecessione velle peruenire, perinde est atque id, quod aiunt per saltum ad sacros ordines promoueri.

Rom. 8.

Psal. 33. Accedite, inquit Propheta, ad eum, & illuminamini. Sic Moses in montem ascendēs, & cum Deo versans, ab eo didicit, quo admodum illi tabernaculum fabricare deberet. Ad hunc eq modum, mens quæ terrena despiciens ad Deum eleuatur, eo discit, qua ratione seipsam dignum Deo tabernaculum paret.

Præparatio animi ad orandum.

Grego. Simil. INtentioni animæ si exterior euagatio clauditur, interior cessus aperitur. Nam quò extra se spargi propter disci mens non potest, eò supra se intendere per profectum

test: quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos distē di prohibetur. Greg. in mor.

Mens mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur, quàm est: & nisi in statu suo arcta custodiæ disciplina teneatur, semper in deteriora dilabitur. Greg. vbi supra.

Greg. super illud Iob. Per somnium in visione, &c. sic ait: Dei secreta non cognoscimus, si vigilemus in desiderijs terrenis. Vnde Moyses in interiori deserto Deum videt, & in montem ducitur, vt cum Deo loquatur. 23. mor. cap. 29. Lege hoc aureum cap. *Iob. 33.*

Ad ipsum Deum cogitandū, sicut dignum est ab homine cogitari Deum, quanta impediunt, veluti interpellantia, de necessitate corruptionis humanæ? quanta reuocant? quanta à sublimi intentione detorquent? quanta interpellant? Quæ turba phātasmatum? qui populi suggestionum? Totum hoc in corde humano, tāquam de vermibus huius corruptionis fœtet. Aug. sup. psal. 102. *August.*

Attende & vide quanta aguntur in corde humano, & quemadmodum ipsæ plerunque orationes impediantur vanis cogitationibus, ita vt vix stet cor ad Deum suum. Vult se tenere vt stet, & quodammodo fugit à se, nec inuenit cancellos, quibus se includat, aut obices quibus retineat auolationes suas, & vagos quosdā motus, & stet iucundari à Deo suo. Vix est vt occurrat stabilis oratio inter multas orationes. Diceret vnusquisque sibi contingere, & alteri non contingere, nisi inueniremus in scripturis Dei David orantem quodam in loco & dicentem: Quoniam inuenit Dominē cor meum, vt orarem ad te. Inuenire se dixit cor suum, quasi soleret ab eo fugere: & ille sequi quasi fugitiuum, & non posse comprehendere, & clamare ad Dominum: Quoniam cor meum dereliquit me. Itaque fratres mei, attendentes quod hic ait. Suauis es tu & mitis, videor mihi videre ad hoc dixisse mitem Deum, quia patitur ista nostra, & expectat tamen à nobis orationem vt perficiat nos: & quando illi eam dederimus, accipit gratē, & exaudit: nec meminit tantas quas incondite fundimus, & accipit vnam quam vix inuenimus. Aug. super psal. 85. *2. Reg. 7.*

Si enim Angeli te adorantes & laudantes tremunt mira exultatione repleti: ego peccator dum tibi assisto, laudes dico, sacrificium offero, cur non corde paueo? vultu palleo? labijs tremo? toto corpore inhorresco? lubque obortis lachrymis coram te indefinenter

sinenter lugeo? Volo, sed non valeo, quia nequeo quod desidero. Hinc enim mecum vehemẽter admiror, dum te nimis terribilem oculis fidei cerno. Sed quis hoc sine ope gratiæ tuæ? Vniuersa enim salus nostra, magna misericordia tua. Miserum me, quomodo sic insensata facta est anima mea, vt non terreatur terrore tanto, dum stat ante Deum, & suas illi laudes decantat? Miserum me, quomodo sic induruit cor meum, vt oculi mei non indesinenter producant flumina lachrymarum, dum conseruus sermocinatur coram Domino suo, homo cum Deo, creatura cum creatore, qui factus est ex limo, cũ eo qui omnia fecit ex nihilo? Augo in Medita.

Bernar. Iuge silentium, & ab omni strepitu secularium perpetua quies cogit cœlestia meditari. Ber. in epist.

Intentiones, cogitationes, voluntates, affectiones, & omnia interiora mea, venite ascendamus in montem vbi Dominus videtur. Curæ, solicitudines, anxietates, pœnæ, seruitutes, expectate me hic cum asino corpore isto, donec ego cum puero, tione scilicet & intelligentia, vsque illuc properantes, reuertamur ad vos: reuertemur enim, & heu reuertemur quam citò. Idem de amore Dei.

Viscus contemplationis est amor possessionum, affectus cogitationis, cupiditas honoris, & voluptas carnis: quibus anima inuolutur, & irretitur, vt non pennis contemplationis per plateas supernæ Sion discurrere possit. Idem in Medit.

COLLE. *Esai 58.* ¶ Et vocaberis (inquit) sabbatum delicatum. Hæc dies sabbati vacandum Deo, ac diuina meditãda instituta est. Dictu autem rum est, quàm arduum ac difficile pijs etiam hominibus sit, tem à terrenis ad cœlestia perfectè eleuare. Non enim à peccatis solum veheuisimis (quæ feruorem charitatis tepefaciunt) sed multis etiam alijs, quæ quanuis peccata non sint, mentem tamen distrahunt, & ab interna illa vacatione vel auocant, vel impedinus à nobis exigat: quòd videlicet delicatè, hoc est, non segniter aut oscitanter, sed magna cura & attẽtione quod in eo præcipitur agendum sit.

Quanta puritate & studio niti deceat eum, qui se totum [illegible] pulchritudinis contemplationi addixit, hoc argumento vtcũque intelligi potest. Constat res omnes quæ in mundo sunt, in duas veluti Sphæras diuidi: alteram rerum spiritualium, alteram corporalium. Et in corporalibus quidem materia prima est infimum, homo verò supremum: in spiritualibus autem homo est infimum, & altissima intelligentia, quæ infra Deum est, supremũ. Homo enim velut in vmbra infimæ intelligentiæ conditus esse dicitur. Cæterùm quò suprema illa intelligentia sublimior, & Deo propior est, eò clarius diuinam speciem contemplatur: quò verò distãtior, eò & obscurius. Quò sit, vt anima rationalis, quæ in hoc ordine infima est, corporis & peccati pondere depressa, diuina etiam gratia suffulta, difficulter se ad hanc tantam lucem attollere possit. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam: quemadmodum aggrauaretur aquila, si massam plumbeam pedibus ligatam circunferre volando cogeretur. Quam ob causam Aristot. sapientiam, hoc est, diuinarum rerum cognitionem, dixit esse diuinam possessionem: quoniam (vt ipse ait) natura hominis multipliciter serua, & infinitis penè curis & necessitatibus obnoxia, non potest se totam sapientiæ studio tradere: quod ad eam consequendam necessarium est. Ex quo patet, quanta cura & studio puritati cordis incumbere debeat, qui in hoc pulcherrimo stadio exerceri cupit, vt virtute, industria, & diuina gratia suppleat, quod infirma natura non præstat. *Simil. Aristot.*

Moses solus ascendit in mõtem cùm Deo locuturus: & nec homo, neque bestia ad hũc locum accedere permittitur. Ac deinde, quò maior adhuc solitudo esset, solitudini caligo additur, quę coporea cuncta à conspectu orantis auferret. Similique ratione sacerdos sanctuarium ingrediens, fumo thuris locum tenebris obducere iubetur, vt cum Deo locuturus, nihil aliud quam Deũ cogitaret. His autem rebus admonemur, tantã esse debere spiritualẽ solitudinem orantis, vt nõ solum ab omni extraneo affectu, sed ab omni etiam peregrino phantasmate alienus sit. Hoc enim est silẽtium illud, quod fit in cœlo, cùm arcana Dei sancti contẽplatur. De quo Diuus August. in Meditatio. Sileant, inquit, animæ meæ omnia, sileat anima mea sibi ipsi. Hinc ille somnus, quem amãtissimus Sponsus in Sponsa sua cupit nõ interturbari cùm ait. Adiuro vos filiæ Hierusalẽ per capreas cerũosque camporũ, ne suscitetis, *August. Cant. 2.*

Simil. neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Sicut enim parentes ægrotante filio, si somnum forte salutarem carpit, obseruare studiose solent, ne aliquo domesticorum strepitu somnus ille intercidatur: ita cœlestis Sponsus, anima in illo dulciter quiescente & obdormiente, diligēter curat, ne salutaris iste ac vitalis somnus intercipiatur. Quid autem tali Sponso dulcius? quid amātius qui tali studio, talique adiuratione saluti & incolumitati suorum prospicit?

Quid est quod in oratione cor nostrum tam multis imaginibus & cogitationibus infestatur? Tres huius rei præcipuæ causæ mihi esse videntur. Prima est, instabilitas imaginationis nostræ quæ (sicut appetitus ipse) per peccatum ita grauiter læsa fuit. Quo fit, vt frequentissimè eius imperio reluctetur, & vix vbi iubeas stare, diu hæreat. Quo quidem morbo (sicut in alijs naturæ ægritudinibus) quidam grauius, quidam verò leuius laborant. Alia causa est, assidua terrenarum rerum meditatio atque tractatio. Simil. cilè quippe homo ad assueta rapitur. Sic videmus catellos, cum in aliam domum ab ea, in qua nutriti sunt, transferuntur, protinus ad priorē regredi. Cui malo assidua lectione, & meditatione scripturarum sanctarum subueniendum est, vt omnis videlicet enarratio nostra sit in præceptis altissimi. Tertia verò causa est, charitatis, & dulcedinis diuinæ (quæ charitatis comes est) siue imperfectio siue defectus. Scitum enim est illud Poetæ: Trahit sua quemque voluptas. Natura quippe (vt Aristo. ait) maximè appetit delectabilia, & fugit tristia. Quo fit, vt glutinum cogitationis delectatio sit cordis: quæ facit, vt homo immobilis hæreat ijs quæ diligit & in quibus vehementer oblectatur.

Profunda intellectus speculatio, circa philosophicas disciplinas, deuotionis affectum magis impedit, quàm quæuis corporis exercitatio. Hæc enim si non multum aut laboris, aut attentionis exigat, non impedit, quominus & intellectum & affectum homo eleuare possit in Deū. Vnde monachi in Ægypto (vt Cassianus ait) operantes manibus suis ab oratione non cessabant. Cassia. terum philosophica speculatio totam intellectus nostri vim ad se trahit, & quodammodo ebibit. Intellectu autem ita occupato, fectus non habet à quo in Deum dirigatur, & excitetur: atque ita mens sterilis, & ieiuna manet, dum intellectus circa alia pere-

tur. Et hoc forsitā in causa est, vt simplices & rudes viri, fœminæque deuotiores interdum, quàm aliqui viri docti reperiantur, vt D. Tho. ait: quod quidem non literarum, sed hominis vitio tribuē dum esse, idem sanctus doctor asserit.

Vt commodius, ita & facilius est, quotidie Deo vacare, & se intra se colligere, quàm rarò id facere. Cithara quæ assiduè artificis manu pulsatur, minimo negotio ad hoc ipsum paratur: quæ verò diu siluit, vix longo spatio ad hoc instruitur: sic igitur qui assiduè orat, facilè puram mentem in Deum leuat: qui verò hoc diu distulit, varijs terrenarum rerum (quibus assueuit) imaginibus infestatur, & ab interna vacatione & silentio auocatur. Itaque cum in cœlum mentem attollere nititur, in ipso conatu, à terrenis curis & cogitationibus ad terram trahitur. Hinc Sponsa domo egressa, per plateas Sponsum quærens, à vigilibus ciuitatis percutitur, lacerātur, & spoliatur. Similes enim iniurias intra se anima patitur, cùm internæ solitudinis & silentij domo egressa, & negotijs secularibus implicata, Sponsum quærere, & ad cœlestia nititur aduolare. Simil. Cant. 3.

Animum feriatum & vacantem ad rerum diuinarū cōtemplationem requiri, declarāt illa Domini verba: Vacate & videte quoniam ego sum Deus. Vnde scriptum est, Sapientiam scribe in tempore vacuitatis. Et, Qui minoratur actu, perficiet sapientiam. Eccl. 38. Ibidem.

Pro eo quod nos legimus, Respexit in orationem humilium, Hiero. vertit, Respexit in orationem vacui, hoc est, egeni, & omni humana ope destituti. Idem autem alibi significauit cùm ait: Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam. Pro quo idem vertit, Solitariam meam: quod eundē sensum reddit. Significat enim se omnibus præsidijs nudatum, solius Dei ope niti. Possumus etiam vacui nomine eos intelligere, qui mundas preces ab omni affectuum, & cogitationum, & imaginum terrena rum fæce purgatas Deo offerunt. Hæc enim vel præcipua præparatio animi ad orandum est. Psal. 101. Psal. 21.

Properantem Mosem ad videndum rubum, Dominus qui in eo erat, conpescuit dicens, Solue calciamenta de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est. Quicunque ergo Deum adire cupis, quicquid terreni & mortale est, seponere primum debes. Hoc tibi dictum putet quisquis Dūm oraturus accedit eque idem Exod. 3.

Deut. 4. ipse Moses cunctis obsecrationibus nostris præsentē esse ait. Magna ergo animi puritate ad hoc officium accedendum est, & illud

Matth. 6. implendum: Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso mentis tuæ ostio (ne quid in eam terrenum eo tempore introgrediatur) ora Patrem tuum in abscondito.

Quid spiritui nostro cum terrena substantia? Cur non potius spiritualia & quærit & sapit? Verùm, corpus quod corrūpitur aggrauat animam: & terrena inhabitatio &c. Necessitates multæ cor-

Sapien. 9. poris detinent nos. Viscus quidam praui desiderij & delectationis terrenæ mentem nostram ad cœlestia aspirantem retrahere nitur. Referuntur autem à D. Bernardo quatuor velut cōpedes animæ nostræ: nempe necessitas, vanitas, curiositas, & voluptas. Sin-

Bernar. gula quæque horum vt cordis nostri puritatem inficiunt, ita ascensum in cœlum impediunt.

Leui. 10. Præcepit Dñs in lege post Nadab & Abiu incendium, vt vinum & omne quod inebriare posset, non biberent sacerdotes, quoties ad altaris ministerium accedendum esset. Quo intelligitur magna nos præparatione, sobrietate, ac religione parari debere, quoties ad orandum Dominum, & vitulos labiorum cōfitentium nomini eius, hoc est, spirituales hostias offerēdas accedimus. Propter hoc enim dictum est, Psallite sapienter. Magnum est, homini

Psal. 46. cum Deo colloqui: maius erga diuina affici, & eorum gustu delectari: maximum verò quod à Deo petieris impetrare: quæ tria ad orationis virtutem pertinent.

Deuotio, deuotionis adiumenta & impedimenta, &c.

Gregor. VNumquemque electum suum diuina gratia tunc magis erudiendo custodit, cùm eum quasi percutiens deserit. Greg. in mor.

Luc. 8. dicitur cuidam sanato, Redi in domum tuam, cùm illi vellet sequi Dominum: vt ex dilati amoris desiderio meritum retributionis augeret. In abscondendo enim maiestatis suæ gloriam amoris sui vim Dominus per æstum desiderij auget. Gregor. in mor. lib. 16. c. 13.

Si habet animus vnde delectetur exterius, sine delicijs manet interius. Auguſt. super Ioan. *Auguſt.*

Vbi crapulá ructantis inter pocula senserit Christus, vina sua dulciora super mel & fauum menti propinare non dignatur. Vbi curiosa ciborum diuersitas, vbi diuitis suppellectilis discolor varietas oculos pariter pascit & ventrem, cœlestis panis ieiunam deserit mentem. Bern. in epist. *Bernar.*

Tria sunt quæ vagam mentem stabilem faciunt, vigiliæ, medita tio, & oratio: quarum assiduitas & iugis intentio confert animę stabilem firmitatem. Ioan. Cassian. *Cassia.*

Quoties anima seipsam prodiderit, calóremque illum amabilē ac beatissimum amiserit, inquirat diligenter, qua ex causa id sibi contigerit, ac aduersus illam bellum omne ac studium summis viribus resumat: neque enim poterit per aliam portam illum reuocare, nisi per quam egressus est. Ioan. Clima. *Clima.*

Quoties anima nihil etiam curantibus vel studiosè operātibus nobis in lachrymas vi secretæ compunctionis excitata in solo fletu requieuerit, curramus solicitè. Dominus enim non vocatus aduenit, spongiamque diuini mœroris & refrigerij, piarumque lachrymarum aquas nobis clemens porrigit, quibus deleantur scelera chirographi nostri. Serua eam vt pupillam oculi tui, donec sponte abeat. Longè enim maior est huiusmodi compūctionis vis quàm eius quam studio nostro & labore quæsiuimus. Idē de Luct. c. 7.

Quidam honesti huius boni probatus operarius ista mihi de se narrauit. Cùm (inquit) sæpius studiosè instituerem aduersus inanem gloriam, siue iracundiam, siue ventris saturitatem omnino bellum gerere, luctus ratio subclamans mihi intrinsecus attendebat. Noli inani gloria efferri, nam recedam abs te. Similiter quoque in alijs perturbationibus dicebat: Cui ego, nunquam aiebam, tibi erò inobediens, donec me Christo Domino sistas. Idē ibidem. *Simil.*

Abscondit seipsam infantis mater: quem si se viderit anxiè inquirere, gaudio afficitur: sicque illum instruit sibi adhærere iugiter, affectumque sui altius infanti imprimit, eumque ad se amandum ardentius inuitat, Ibidem.

Verbum vnum nonnunquam dissoluit luctum: mirum verò si vnum

si vnumquoque verbum rursus illum reuocare, postquam auolauerit, possit. Ibidem.

COLLE. Simil. ¶Vnguentũ quod curandis vulneribus adhibetur, diu ijsdem herere debet, quò sanitatẽ afferre possit. Cùm ergo vnguentum animæ vulnera sanans, & suauissimo odore carnis nostræ fœtorẽ consumens, deuotio sit, quę ex oratione atque meditatione procedit, diutius orationi instandum, & in ea perseuerãdum est, vt spiritualis sanitatis & virtutis eius participes reddamur.

4. Re. 19. Quod saluatum fuerit de Iuda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. Hoc autem spiritualiter efficit Dominus, cùm aliquando charitatis feruorem nobis subtrahit, aliquando verò auget: modò nos deserere videtur, modò rursùm visitat, sicut scriptum est, Visitas eum diluculo, & subitò probas illum. Altero enim nobis diffidere, altero illi fidere docemur: & altero quidem in humilitate radicamur, altero verò in charitate adolescimus: vtrunque enim ad spiritualem vitæ profectum maximè necessarium est.

Psal. 124. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. A qua deuotio est, quæ ipsam cordis nostri effusa, omnes virtutum plantas rigat. Eius enim munus est, ad omnia Dei obsequia & virtutum officia alacrem hominem reddere. Quare quemadmodum horto arboribus consito, prima cura est, ad eas irrigandas pureum fodere, aut aliunde aquam deriuare, ne labor omnis irritus sit: ita quisquis virtutum plantas excolere ardenti desiderio cupit: deuotionis quoque exercitia colere debet, quibus virtutum plantas alat, atq; sustentet.

Gen. 42. Ioseph ad fratres suos quasi ad alienos durius loquebatur, cùm tamen eos fraterno complecteretur amore. Hoc ipsum Dominus cum pijs hominibus agere solet. Aliquando enim illis se velut mulieri Samaritanæ exhibet, dum non rogatus, vltrò ipse rogat, & inuitat, & visitationis suæ gratiam vel non petentibus offert. Aliquando verò ità se cum illis gerit, quemadmodum cum muliere Chananea, cui post multas lachrymas & preces, tandem præstitit quod popposcit.

Prou. 4. Omni custodia seruandum esse cor nostrum Salomon docet. Quare? Nimirũ quia de corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, &c.

dia, &c. Rursumque à corde vita procedit. Quale enim cor, talia sunt & verba, & opera quæ à corde proficiscuntur. Quapropter quisquis vitam suam rectè instituere velit, non contentus externis virtutibus, magnam quoque, imò primã cordis sui curam habeat. Si enim hepar calido humore exæstuans, flammas in faciem manusque diffundit: nõ admodũ refert externa hæc mẽbra aquis refrigerare, nisi ipsum caloris fontẽ extinguas. Si terra in qua virgulta plantare vis, sentibus atque dumis plena est, parũ prodest spinarũ ramos abscindere, si earum radices protinus germinaturæ in terra defixæ manent. At verò medicina cordis nostri deuotio est: quæ propterea vnguentũ appellatur, quoniã eius vulneribus medetur. Deuotio enim cupiditatũ nostrarum incendiũ temperat, vires carnis debilitat, robur & fortitudinem tribuit, sancta desideria acuit, intellectũ illuminat, spiritualẽ lætitiam auget, qua dilatatũ cor diuinorum mandatorum celeriter viam currit. De his verò qui externa solùm opera sine vlla interna pietate sectantur, Hieremias ait, Prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum. Et rursum, Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mẽtiti sunt ei, cor autem eorum non erat rectum cum eo, &c. *Simil.* *Hier. 12.* *Psal. 77.*

Qui deuotioni studet, non modò cùm ad orandum aut meditandum accedit, sed multò ante in omnibus temporibus atque negotijs eam captare debet. Id autem fit, cùm vbique mentem ad Deum eleuamus, & puritati cordis diligenter studemus. Hoc autem præstabat sancta illa mulier, de qua scriptum est, Facta est quasi nauis institoris, de longe portans panem suum. Panis enim quo anima in spirituali vita alitur, deuotio est: quam de longe trahimus, cùm non modò orationis tempore, sed multò ante, hoc est, in omni tempore atque negotio illam studiosè quærimus. Huius verò studij neglectus, præcipua spiritualis ariditatis causa esse solet. *Prou. 31.*

Quòd frequenter Dominus cõsolationis atque dulcedinis suæ præsentiam pijs hominibus subtrahat, quidque illis hoc tempore faciendum sit, longa oratione Sponsa Cant. 3. describit his verbis, In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui illum & non inueni &c. Lectulus quietis & deliciarum locus est: in quo loco Sponsa quærit Sponsum, cùm in intimo cordis sui otio atque silentio (vbi eius delicijs & amplexibus frui solet) illum

illum quærit. Et quærit per noctes, quando videlicet clausis ad omnes curas & cogitationes terrenas mentis oculis, ad illum toto corde atque conatu amplectendum solito more se erigit. Sed nec sic tamen illum inuenit, quem aliàs in hoc lecto inuenire solita fuit. Quid igitur hoc tempore fidelis anima agere debet? Subdit protinus, Surgam, videlicet amoris impatiens, & circumibo ciuitatem &c. Non enim inerti otio dissolui hoc tempore debet: sed excusso omni torpore atque dormitantia, alacri animo excitare se ad omnia virtutis opera & consueta exercitia debet: & cum Propheta dicere, Si dedero somnum oculis meis, &c. donec
Psal. 131. inueniam locum Domino. Quin etiam ad illum clamet clamore grandi in toto corde suo, illa Sponsæ verba repetens, Reuertere, reuertere dilecte mi: similis esto capreæ hinnuloque ceruorum super montes Bethel. Conduplicatio verbi, affectus & desiderij vim ostendit: quod tamen magis similitudo sequens declarat: quando illum ea celeritate, & cursu ad se regredi postulat, qua hinnulus ceruorum super montes Bethel. Sed neque his clamoribus contenta, per vicos & plateas ciuitatis Sponsum querit. Qui tamen sæpe internæ consolationis spiritualisque lætitiæ ad tempus gratiam subtrahit, quod velit aliquando proximorum necessitatibus Sponsam suam deseruire, & à pio charitatis otio ad necessarium eiusdem negotium transire. Quod tamen prudenter & cautè faciendum est, ne sub hoc obtentu, interna contemplationis exercitia prorsus deserantur. Sed danda opera est, vt
Ezech. 1. quemadmodum sancta illa Ezechielis animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis: ita nos prompti & simo & celeri animo ad vtraque munera, interna scilicet & externa progrediamur & regrediamur: non laboris interni otium in externis operibus requirentes, sed solum Sponsi obsequium vtrobique captantes. Vigiles quoque, qui custodiunt ciuitatem, hoc tempore consulendi & interrogandi sunt: hoc est, pastores & doctores Ecclesiæ consulendi erunt, cùm hæc mentis ariditas & sterilitas vel diuturna fuerit, vel nocitura videbitur. Nullum enim lapidem non mouere debemus, quum cœlestis hic Spōsus abest, vt iterum ad nos reuertatur. Videmus enim
Simil. inferiora huius mundi corpora in deliquio Solis (quod breui tempore durat) detrimentum pati. Quocirca mirum non est, si

detrimentum patiatur anima, quando consolationis suæ radios ab ea Sol iustitiæ Christus Dominus diutius subtraxit. Cùm verò pia mens hæc omnia diuino amore saucia lustrauerit, nihilque intentatum reliquerit, tandem se illi cœlestis Sponsus fruendum præbet: quem illa inuentum, tantò arctioris amoris complexu stringit, quantò illum cum maiori mœrore amisit, maiorique labore amissum quæsiuit. Ideoque ait, Tenui illum, nec dimittã: *Cant.* 3.
donec introducam in domum matris meæ, &c. quæ domus, cœlestis illa Hierusalem est: quæ est mater nostra. Ait ergo se daturam operam, vt nunquam illum amplius (quoad eius fieri possit) amittat, donec quod gustauit internum, fiat illi in cœlesti cubiculo æternum.

Singularem prouidentiam, quam hortus sui, hoc est, Ecclesiæ *Cant.* 4.
suæ cœlestis Sponsus gerit, illa verba declarant, Surge Aquilo, & veni Auster: perfla hortum meum, & fluent aromata illius. His enim verbis ostendit se dare operam, vt ventus Aquilo frigoris & inertiæ autor, à piorum hominum cordibus abigatur: & ea perflet Auster à meridie spirans: qui vi sua eadem & diuini amoris calore incendat, & blando deuotionis imbre molliat: quò sanctorum desideriorum aromata charitatis igne resoluta, fluere incipiant. Est enim deuotio, sanctorum desideriorum nutrix atque ministra.

Postea quàm Sponsa pulsanti & vocanti Sponso pessulum ostij subtraxit, & fores aperuit, illum iam declinasse ait, nec nisi magno deinde labore quæsiuit & inuenit. Quid igitur est, quod patefactum aditum, quod tam blandis antea vocibus Sponsus exquierat, modò respuat, & aufugiat? Nimirum hac pœna plectuntur, qui vocanti Sponso excusationis verba respondẽt, qualia Spōsa paulo ante responderat dicens. Expoliaui me tunica mea, quo *Cant.* 5.
modo induar illa? &c. Ad puniendam ergo præteritam hanc tarditatem, qua Sponso diu pulsanti aperire negleximus: ille meritò, cùm aperire voluimus, subtrahit se. Non enim potest iustius ista Sponsæ tarditas puniri, quàm vt vicissim Sponsus eam cogat præsolari: vt sicut volente introire Sponso, non statim ipsa consensit neque occurrit, sic vicissim Sponsa volẽte copulari Spōso, ipsum-
q; ad se introducere, nō statim eius obtẽperet desiderio. Et quomodo illa inutiles protaxit moras, ne Spōsum statim reciperet: sic ipsei ustis rationibus nō statim se ostẽdat quæsitus, vt cogatur illũ

iam

iam quærere cum dolore & labore, qui se prius ante ianuam vltrò videbatur offerre. Altera quoque ratio huius dispensationis esse videtur, ne Sponsi præsentia nimis vilescerct, si tam facilè absque omni molestia inquisitionis passim acquiri posset & teneri.

Quod sæpe Dominus sine vllo piorum demerito spiritualis visitationis & consolationis gratiam ad tempus subtrahat, quo vel maius sui desiderium excitet, vel pluris hanc gratiam æstimari faciat (vilescunt enim frequenter & sordent quæ possunt semper haberi, & in promptu inueniri) vel hoc argumento declaratur: quod vbi Sponsa pessulum ostij sui sustulit, & ostium aperuit, & Sponsum vocauit, ac diligenter quæsiuit, minime tamen inuenit. Sic
Cant. 5. enim ait. Quæsiui illum, & non inueni: vocaui, & non respondit mihi. Hæc cõsideratio, piorum mœrorem temperare debet: cùm se ita destitutos vident. Quanuis tutius est, vt de se semper humiliter sentientes, negligentia sua se hoc donum amisisse credant: sed ita credant, ne nimio mœrore absorbeantur: cùm hoc dispensatione diuina, non humana negligentia interdum contingat: vt ita inter spem metumque suspensi, & à nimio mœrore, & malè tuta securitate immunes sint.

Magnum spiritualis ariditatis ac desolationis nostræ in sanctarum scripturarum lectione ac meditatione remedium positũ est,
Rom. 15. Apostolo testante, qui scripta omnia diuina ad eruditionem & cõsolationem nostram destinata esse confirmat. Hoc autem nobis (vt
Gen. 24. quidam ex Patribus ait) sanctus Patriarcha Isaac repræsentauit: qui post mortem matris ad vesperam profectus est ad meditandum in agrum, vbi inuenit Rebeccam, quæ illum miro modo consolata est. Quoties mihi, Iesu bone, dies vergit in vesperam, quoties paruæ alicui consolationi intolerabilis dolor, quasi nocturna caligo succedit, vertuntur in fastidium omnia, oneri sunt cuncta quæ video. Siquis loquitur, vix audio, vix sentio, & in modum *filicis* obduratur, hæret lingua, oculorum vena siccatur. Quid tunc? Ex eo certè ad meditandum in agrum, sacrum reuoluo codicẽ. Tunc subitò mihi occurrens Rebecca, hoc est, tua gratia Iesu bone, sua luce meas tenebras discutit, pellit fastidium, duritiam frãgit. Mox suspirijs cedunt lachrymæ, & lachrymas cœleste gaudium comitatur. Infelices, quos cùm tristia quæque perturbant, non hunc agrum ingrediuntur vt gaudeant. Hæc Ailredus.

Gaudium

Gaudium spirituale.

DVlce est, esse in rebus humanis, sed ei, qui adhuc de cœlestibus gaudia nulla gustauit: quia quantò minus æterna intelligit, tantò delectabilius in temporalibus requiescit. *Gregor.* Grego. super Ezech.

Si quis iam cordis ore gustauerit, quæ sit illa dulcedo cœlestiũ præmiorum, qui illi hymnidici chori Angelorum, quæ incõprehensibilis visio Trinitatis: huic quãtò dulce fit quod intus videt, tãtò in amaritudinẽ vertitur quod foris sustinet. Greg. vbi sup.

Qui cœlestis vitæ dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfectè cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. In comparatione eius vilescunt omnia, desierit habita, congregata dispergit, inardescit in cœlestibus animus, nihil in terrenis libet, deforme conspicitur, quicquid de terrenæ rei placebat specie: quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in mente.

Super illud Iob. 4. Ad me dictum est verbum absconditum &c. D. Gregor. ait. Diuina aspiratio humanam mentem tangendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc desiderijs inflammat. Dicitur autem absconditum: quia non potest sciri, nisi à quo potest haberi. Sicut enim Paracletus inuisibilis est, ita omnem quem repleuerit, ad desideranda inuisibilia accendit. Seculares autem mentes quantum se foris per desideria dilatant, tantum ad receptionem illius sinum cordis angustãt. lib. 5. mor. c. 19. vide locum.

Super illud Iob. 4. Cum spiritus transiret, &c. Gregor. ait. Cùm mens internam dulcedinẽ degustat, amore æstuat: videtque se videre non posse quod ardenter diligit: nec tamen ardenter diligeret, nisi aliquatenus videret. Non ergo stat, sed trãsit spiritus: quia supernam lucem nobis inhiantibus contemplatio aperit, sed mox infirmantibus abscondit. Vbi sup. c. 23.

Qui superna degustat, inferiora tolerat: quia plenè intus conspicit, quanti æstimet quod foris agit. Vbi sup. c. 26.

Cũcta quæ foris eminẽt, occultis iusti obtutibus per despectũ iacent. Nã supra se interius rapti, in alto animũ figunt: atque dum *Simil.* extra carnẽ fieri mente decertãt, ipsa penè quæ patiuntur ignorãt.

Nam velut in magni montis vertice siti, subiecta sibi intus vidét, quæ per carnalem gloriam foris tument. Vbi sup. cap. 22.

Vt homo & gratiæ dona habeat, & infirmitatem suam agnoscat, visitas eum diluculò, & subito probas illum. Sic Helias cælum aperit, & Iesabel fugit: sic Paulus Paradisum intrat, & carne tentatur. Greg. vbi supra cap. 20.

Quia animus non vult considerare præmia quæ restant, gravia æstimat esse quæ tolerat. At si degustat gaudium quod intus permanet, leue fit protinus omne quod intus dolet. Greg. vbi supra lib. 10. cap. 19.

Aliquando iusti viri anima ad inusitatam dulcedinem interni saporis admittitur, ac raptim ardenti spiritu afflata renouatur: tantoque magis inhiat, quantò magis quædam gustat. Gregor. 23. Moral. cap. 21. Vide. locum.

Gregor. super illud ex Psalm. 88. Beatus populus qui scit iubilationem. Non dicit qui loquitur, sed qui scit. Sciri enim potest, exprimi non potest: sentitur enim per illam, quòd vltra, sensum est. 24. Moral. cap. 6.

Tenet anima transeuntia amore, ipsa tẽpore transiens: at postquam supernæ lucis radios contigit, admiratione summorũ transeuntia despicit, nec iam illi, nisi quæ æterna sunt, libent. Gregor. 27. Moral. cap. 12.

Dulcis cibus, qui de supernis accipitur, vocatur Manna. Quid est hoc? Cùm enim anima ab infima cogitatione suspenditur, ea quæ de supernis conspicit insolita miratur: sicque appetit cõtempta, contemnit appetita. Gregor. 27. Moral. cap. 17.

Electorum mens iam terrena delideria subijcit, iam cũcta quæ considerat, præterire transcendit: iam ab exteriorum delectatione suspenditur, & quæ sint bona inuisibilia rimatur: atque hæc augens plerũq; in dulcedinẽ supernæ contẽplationis rapitur, & ardenti desiderio interesse spiritualibus Angelorum ministerijs cognatur: gustu incircunscripti luminis pascitur, & vltra se euecta, ad semetipsam relabi dedignatur. Greg. lib. 8. Moral.

August. Dulciores sunt lachrymæ orantium, quam gaudia theatrorum. August. super Psalm. 127.

Quanquam autem hæc infima habeant suas delectationes, suosq; amores, non tamen tali modo delectant, sicut tu Deus noster

ster. In te enim delectatur iustus, quia amor tui suauis est, & quietus. Nam pectora quæ possides, dulcedine, & suauitate, & trãquillitate reples. Et contrà amor seculi & carnis anxius est & perturbatus: animas certè quas ingreditur, quietas esse non patitur. Semper enim suspitionibus, & perturbationibus, varijsque timoribus solicitat eas. Tu itaque es delectatio rectorum, & meritò. Quies enim valida est apud te, & imperturbabilis vita. Qui intrat in te bone Domine, intrat in gaudium Domini sui, & non timebit amplius: sed habebit se optimè in optimo. Aug. in Medita.

Ecce video lumen cœli, oculis mentis meæ desuper interlucet radius à facie luminis, & lætificat omnia ossa mea. O si perficeretur in me? Auge quæso luminis auctor: auge quæso quod interlucet in me. Dilatetur obsecro, dilatetur ex me. Quid est hoc quod sentio? Quis est ignis, qui calefacit cor meum? Quæ est lux, quæ irradiat cor meum? O ignis qui semper ardes, & nunquá extingueris, accende me. O lux, quæ semper luces, & nunquam obfuscaris, illumina me. O vtinam arderem ex te. Ignis sancte, quàm dulciter ardes, quàm secretè luces, quàm desiderãter aduris? Aug. in Meditat.

Est gaudium quod non datur impijs, sed eis, qui te gratis colũt Domine, quorum gaudium tu ipse es: & ipsa est beata vita gaudere ad te, de te, propter te: ipsa est, & non altera. Idem in Confes.

Nulla caro exultat in Deo, quæ viuit in vitijs. Idem.

Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quale vinũ est, vnde inebriari laudabile est? quale vinum est, quod non turbat, sed dirigit mentẽ? quale vinum est, quod perpetuò facit sanum, non inebriando facit insanũ? Inebriabuntur? Vnde? Ab vbertate domus tuæ. Et torrẽte voluptatis tuæ potabis eos. Vnde? Quia apud te est fons vitæ. Ipse fons vitæ ambulabat in terra: ipse dicebat, qui sitit, veniat ad me. *Psal. 35.*

Stans in domo solitudinis quasi onager solitarius, & habitaculum habens in terra salsuginis, & attrahens ventum amoris mei: os meũ aperio ad te Domine, & attraho spiritũ: & nonnunquam Domine quasi clausis oculis ad te inhianti, mittis mihi in os cordis, quod non licet mihi scire quid sit: Saporem quidem sentio, dulcedinem adeò confortantem, vt si perficeretur in me, nihil vltra quærerem. Bern. de amore Dei. *Bernar.*

Gustato spiritu, necesse est desipere carnẽ: affectanti cœlestia, terrena nõ sapiũt: æternis inhiãti, fastidio sũt trãsitoria. Idẽ in epist.

Præoccupatum secularibus desiderijs animum delectatio sancta declinat: nec misceri poterunt vana veris, æterna caducis, spiritualia carnalibus, summa imis: vt pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram. Idem serm. 77.

Cui Christus incipit dulcescere, necesse est amarescere mũdũ. Idem in serm.

Cæsarius. Verum gaudium non possidetur, nisi pax & iustitia teneatur. Prima enim est, & quasi radix iustitia: secunda pax, tertia gaudium. Dei iustitia nascitur pax, de pace gaudium generatur. Cæsarius in admonit. 2.

Autor de spiritu. Anima prius sanatur, sanata introducitur, introducta reficitur. Autor de spiritu & anima.

Eseb. Emisse. Habet hanc vim dulcedo cœlestium pulchritudinum, vt quanto intensius quæritur, tantò intensius desideretur. Ingerunt decupiditate appetitum, & non faciunt de satietate fastidium. Eusc. Emiss. hom. de B. Maximo Epis.

Clim. Qui superna gustauit, facilè terrena contemnet: qui verò sine gustu illorum est, terrenis possessionibus lætatur. Clim. Grad. 6.

Si ad supernam gratiam festinamus accurrere, supremam gloriam degustare studeamus: qui enim illam degustauerit, terrenam omnem protinus contemnet. Miror enim siquis absque illius gustu hanc possit aspernari. Idem Grad. 21.

Cicero. Onus nó est appellandum, quod cũ lætitia feras ac voluptate. Cicero. 5. Act. in Verrem.

Oportet vt ipsa se mens vitijs exutam cognoscat, coniunctamque cum diuina mente se sentiat: ex quo insatiabili gaudio compleatur. Idem lib. 5. Tuscul.

COLLE. ¶ Quisquis diuinis consolationibus donisque cœlestibus potiri optat, terrenas procul à se consolationes pellat: vt quoniam citra sine delectatione animus non potest, cùm carnalibus destituitur, spirituales quærat. Vehementius enim nos aliquando necessitas, quàm sperata vtilitas aut cupiditas ad aliquid agẽdum vel aggrediendum impellit. Cortesius ille qui nouam Hispaniam inuenit, & in ditionem Hispanorũ redegit, sedecim naues, quibus ad hæc littora

littora applicuit, perforatis clanculum earum carinis submergi fecit: vt milites omni spe fugiendi sublata, ferro iter aperirent, & locũ in quo manerent, armis occuparent. Id ni fecisset, nunquam ita facilè eam prouinciam subegisset. Sic sæpe nos erumnæ ad Deum ire compellunt. Quocirca mirum non est, si multæ nobiles viduæ quæ ob immaturam virorum mortem omni terreno solatio destitutæ sunt) se totas necessitate cogente rerum spiritualium studio tradant: quo spirituales delicias pro terrenis, quas amiserunt, in vero felicitatis fonte inueniant: quibus enutritæ placidam & tranquillam vitam agant. *Simil.*

Sub vmbra illius quem desideraueram sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Duo his verbis priuilegia singulari laude dignissima prædicantur: quibus pios homines Dominus ornare atque iuuare solet. Alterum est paterna cura & prouidentia, qua sub vmbra alarum suarum illos protegit, & in abscondito faciei suæ tuetur à conturbatione hominum, & à contradictione linguarum: alterum est mirabilis quędam dulcedo, qua ipsos lactat, & secum mirabili amoris & suauitatis glutino copulat. Hoc est enim quod ait. Fructus eius dulcis gutturi meo. Hæc autem dulcedo ita illos Deo vnit, vt vix eius à se præsentiam abdicare possint. Itaque cùm carnales homines vix mentem ad Deum eleuare queant, hi eo deuenerunt, vt vix ab eo mentem diuellere possint. Quod de B. Clara Herpius memorat. Quid enim mirum, si hoc in amore Dei inueniatur, quod in carnali amore passim deprehẽditur? Neque enim ex natura sua minus potens est gratia, quàm cupiditas & corrupta natura: nec minus efficax boni natura quàm mali. *Cant. 2.* *Disimil.*

Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuũ. Quomodo caro in Deo exultare potest? Hac nimirum ratione. Lux illa cœlestis quæ nouo quodam splendore piorũ mentes frequenter illuminat, ab intellectu protinus descendit in voluntatem, illamque diuino amore incendit: voluntas verò partem animæ concupiscibilem sibi coniunctam lætitia afficit. Hæc autem vis quoniã carni coniuncta est, carnem quoque ipsam mirabili quadam ratione exhilarat. Sicut enim primus orbis cœlestis secundum mouet, & secundus tertium, atque alios: ita hoc in loco vis intelligendi mouet voluntatem, voluntas appetitum, appetitus verò carnem propter magnam harum inter se virium coniunctionem. Aliter autẽ quo- *Psal. 82.* *Simil.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prou. 17. modo verum esset quod Salomon ait: Animus gaudens ætatē floridam facit, spiritus tristis exiccat ossa?

Quanta sit spiritualis lætitia & gaudium spiritus, declarant illa verba Sap. 8. Intrans in domum meam conquiescam cum illa. Nō enim habet amaritudinem conuictus illius, nec tædiū conuersatio illius, sed lætitiam & gaudium. Hinc illud Prophetæ. Quā magna Psal. 30. multitudo dulcedinis tuæ Domine. q. a. t. t. Et illud, Omnia ossa Psal. 34. mea dicēt, Domine quis similis tui? Et illud item Eccl. 40. vinum & musica lætificant cor, & super vtrunque dilectio sapiētiæ. Hinc toties in Canti. spirituales deliciæ vino, hoc est, omnibus mundi voluptatibus anteferuntur.

Pro eo quod nos legimus Psal. 35. Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus, Hiero. ex Hebr. vertit: Quàm speciosa misericordia tua Deus: & filij Adam in vmbra alarum tuarū sperabunt. Inebriabuntur de pinguedine domus tuæ, & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Quibus verbis diuinæ dulcedinis magnitudo maximè insinuatur.

Spiritualis lætitia illis potissimùm impenditur, qui varijs pro Prou. 31. Christo molestijs & incommodis afficiūtur. Vnde est illud, Date siceram mœrentibus, &c. Item illud. Gaudete, ait, in lætitia qui in tristitia fuistis, &c. Ideoque Propheta iure suo quodammodo petit. Lætifica nos pro diebus quibus nos humiliasti, pro annis quibus vidimus mala. Et Apostolus. Sicut, inquit, abundant passiones Christi in nobis, &c. 2. Cor. 1.

Si quis veram salutem & lætitiam quærit, frustra eam alibi quā Psal 117. in iustitia quærit. Sic enim legimus, Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. In tabernaculis enim Ægyptiorū nulla do- Psal. 13. mus absque luctu est. Contritio enim & infelicitas in vijs eorum.

Quādiu homo diuinæ dulcedinis expers est, vacillat nutatque in obseruatione legū diuinarū: vbi verò particeps eius factus est, Psal. 118. ibi cū Propheta clamat: Hæreditate acquisiui test. t. i. æ. quia exultatio cordis mei sunt. Ideoque non mirū est, si alibi idē Propheta exultationē hanc tāquā virtutis & religionis adiutricem postulet Psal. 85. dicēs: Lætetur cor meū, vt timeat nomē tuū. Verè enim dictū est. Delectatio perficit opus. Ideoq; opera omnia quæ naturę author ab animantibus effici voluit, velut quadā voluptatis esca cōdiuit. Omnem quippe naturalem operationem sequitur delectatio. Nihil

Nihil aut maius, aut pretiosius, aut optabilius, quàm à Deo diligi. Quid enim deesse illi ad salutem poterit, qui ab omnipotente Deo diligitur? Quod cùm ita sit, nihil amāti animæ optabilius, quàm diuini erga se amoris indicia experiri: ideoque nihil mirū, si inter omnia Sponsæ vota ac desideria illud primum sit: Osculetur me osculo oris sui: osculum enim certissimum amoris indiciū est. Cùm sint autem multa huius amoris indicia, non postremum est, prævenire à Deo in benedictionibus dulcedinis, & gaudij spiritualis. Gaudiū enim amoris comes esse dicitur. Quare quisquis in Deo & cum Deo gaudet, magnum diuinæ erga se dilectionis argumentum habet. Græcè autem legitur: Osculetur me osculis, siue ab osculis oris sui. Non enim vnum tantum osculum, sed crebra & quotidiana oscula petit: quibus magis ac magis in amorem Sponsi exardescat. Hoc enim inter spirituales atque carnales de- *Dissimil.* licias distat: quòd hæ cùm multiplicantur, fastidium, illæ verò esu riem atque sitim pariunt. Vnde est illud, Qui edunt me adhuc esurient, &c. *Caut. 1.*

Trahe me post te: curremus in odore vnguentorum tuorum, *Can. 1.* vnguenta enim odorifera Spōsi sunt innumera beneficia eius, vi- scera misericordiæ eius, & suauissima vbera cōsolationis eius. His autem cœlestibus donis Saluator vehemēti quodam amoris æstu trahit nos post se, & ita trahit, vt currere nos faciat. Quod quidem regius Propheta apertiùs designauit cùm ait: Viam mandatorum *Psal. 118.* tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum. Nec hoc sanè mirū est: quoniam (vt Diuus Bernar. ait) latitudo eius, dilectio eius est. Duę autem hoc in loco insignes hæreses paucis verbis confutantur. Quod enim Sponsa dicit: Trahe, diuinæ gratiæ necessitatem confitetur contra Pelagianos: quod verò ait, Curremus, libertatem arbitrij nostri insinuat, aduersus Lutheranos. Deus enim operatur, nos cooperamur: ille trahit, nos ipso trahente & excitāte curri mus. Quare nemo ita sibi fidat, vt sua se opera atque virtute tātùm speret præstare posse quod debet: nemoque rursus ita onus totum in solam Dei gratiam proijciat, vt quæ suarum partium sunt, obliuiscatur.

Deum electis suis prægustationem quandam, & veluti arram futuræ felicitatis in hac peregrinatione tribuere (quò auidius ad illa summa bona ferantur, quorum iam odorem perceperunt)

Cant. 1. Sponsa in Canti. insinuat, cùm se introductam à Rege in cellaria sua, siue in cellam vinariam memorat. Nam & introducendi verbum, & cella vinaria aliquid supra communem hominum captũ, imò supra hunc mundum designat: supra quem vinorum omniũ, hoc est, amorum ac deliciarum omnium apotheca plenissima est. Qui autem huc peruenerunt, cùm primitias spiritus acceperint, continuè ingemiscunt, habitationem quæ de cœlo est, superindui cupientes. Hi sunt autem qui mortem habent in desiderio, & vitã in patientia. Ex his autem colligere licet, quanta sit illa dulcedo, quæ æternæ dulcedinis prægustationem quandam continet: cui omnis mundi dulcedo comparata, amaritudo est amarissima. Vnde mox sequitur. Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum. Hoc est, super omnia quæ in hoc mundo delectare possunt. Cuncta enim hæc à diuinæ consolationis vberibus longè superantur.

Ad Beniamin Moses in benedictionibus ait. Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. Deuteron. 33. Super hoc autem loco Richardus ait. Per Beniamin, qui filius dexteræ interpretatur, dulcedo contemplationis exprimitur. Quid autem pulcritudinis, dulcedo contemplationis exprimitur. Quid autem pulcritas, quòd tota die in thalamo moram facit, quòd ibi iugiter requiescit, adeò vt nec ad horam saltem exire velit? Illud autem scimus, quod in thalamo Sponsus & Sponsa soleant simul commorari, amoris obsequijs in alterutrum occupati, mutuis amplexibus confoueri. Mirandæ ergo pulchritudinis prærogatiua, quæcũque sit illa Beniamin dilecta, cuius contubernium nunquam fastidire valet, & à cuius amplexibus nec ad horã abesse vult. Dixi, inquit, Sapientiæ, soror mea es, & prudentiam vocaui amicam meã. Propter castam autem simul & ardentissimam dilectionem amicam simul nominat & sororem. Intrans, inquit, in domum meam conquiescam cum illa. Non enim habet amaritudinem conuersatio Sap. 8. illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium: & in amicitia illius dilectio bona. Vnum igitur scio, quia quisquis huiusmodi amicæ desiderio flagrat, quanto eam familiarius nouit, tanto eam amplius amat: & quò frequentius eius fruitur amplexibus, eò vehementius eius exæstuat desiderio.

Quemadmodum cum quis vocatum puerum, & ad se venire recusantem, ostenso aliquo pomo, aut re aliqua quæ nitore ac decore suo oculos eius alliciat, trahere ad se solet: ita Dominus quos Ecclesiæ suæ vocibus, aut internis etiam inspirationibus ad se non trahit, ostensa & exhibita suauitatis suæ dulcedine ad se conuertit. Vere enim à Poeta dictum est. Trahit sua quemque voluptas. Hi sunt autem quos Dominus præuenit in benedictionibus dulcedinis.

Sol huic visibili mundo salutaris atque vtilis est, non solũ cum ad nos accedit, sed etiam cum hyemis tempore recedit. Hoc enim tempus ad faciendam sementem, illud ad fruges fructusque maturandos aptissimum est. Ad hunc ergo modum verus iustitiæ Sol Christus, & cum per visitationis & spiritualis consolationis gratiã quasi præsens adest, & cum per eius subtractionem quodãmodo abest, semper pijs hominibus & vtilis & salutaris est: illo enim tẽpore charitatem, hoc autem humilitatem in eis nutrit.

Fortitudo generalis.

REprobi recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta semper mala recurrunt. Esse quidem humiles, sed sine despectu: pauperes esse volunt, sed sine defectu: esse casti, sed sine maceratione corporis: esse patientes, sed sine contumelijs volunt. Cumque adipisci quærunt virtutes, labores virtutum fugiunt, quid aliud quàm & belli certamina in campo nesciunt, & triumphare in vrbibus de bello concupiscunt? Greg. in mor.

Tanto vnusquisque ad fortitudinem profecisse verius demonstrat, quanto aliena mala robustius tolerat: nam minus in se conualuit, quem iniquitas aliena sternit. Greg. lib. 5. mor.

Fortitudo iustorum est carnem vincere, proprijs voluptatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmijs amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Gregor. vbi suprà lib. 8.

Reproborum fortitudo est, transitoria sine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerũ temporalium nec ex aduersitate quiescere, ad inanem gloriã etiã vitæ detrimento peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorũ

vitam non solum verbis ac moribus, sed etiam gladijs impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie sine vllo defiderij defectu perpetrare. Greg. vbi suprà.

Interius quoque mutabilis est homo: & cũ ad meliora nititur, quasi contra fluminis ictum conatur. Ideo dicitur, Cõtendite intrare: quia nisi mentis contentio feruerit, vnda mundi non vincitur. Greg. in mor. lib. 11. c. 27.

Mundus esse per se nemo potest, qui vt esse possit, de immunditia processit. Et ideo qui mundus esse contendit, hoc conatur vincere quod est. Greg. in mor.

Hierony. Vtinam ob Dei mei nomen atque iustitiã, vniuersa me infidelium turba persequatur & tribulet: vtinam in opprobriũ meũ solidus exurgat hic mundus tantũ vt à Christo merear laudari, & sine pollicitationis sperare mercedem. Hiero. in epist.

Gratias ago Deo meo quod dignus sum habitus, quem mũdus oderit. Idem, ibidem.

Quis Sanctorum sine certamine coronatus est? Solus in delicijs Solomon fuit, & ideo forsitan corruit. Idem in Epistol. ad Eustoc.

Fortitudo atque constantia, via regia est: à qua declinat ad dexteram, qui temerarius est & pertinax: ad sinistram, qui formidolosus est & pauidus. Idem in Original. super Esai.

Chrysost. Quidquid terroris habet mundus, contemno: quidquid delectabile habet, rideo. Diuitias non cupio, paupertatem nó horreo, mortem non timeo. Chrysost. in ser.

O Christiane, delicatus es miles, si putas sine pugna te posse vincere, sine certamine triumphare. Fortiter dimica, attrociter in prælio concerta, considera pactum, conditionem attende, militiam nosce, pactum quod spopondisti, conditionem ad quam accessisti, militiam cui nomen dedisti. Hoc enim pacto quos miraris omnes pugnauerunt, hac conditione vniuersi vicerunt, hac militia triumpharunt. Chrysostom. in homilia.

Pictacus. Prudentis est prospicere ne quid eueniat mali: fortis tolerare si quid fortè obtigerit.

T. Liuius. Rebus inchoantibus consilio vti oportet, periclitantibus vero audacia.

In audaces

In audaces non est audacia tuta. *Ouid.*

Quæ præclara sunt, non contingunt nisi magno negotio. *Adilon.*

Qui è nuce nucleum vult, frangat nucem. *Adilon.*

Fortitudo cum ad aspera ineunda pronum faciat, potius communem vtilitatem quam sua commoda attendit. Sicut enim scientia, remota iustitia, calliditas potius, quàm sapientia appellãda est: sic animus ad periculum paratus, si sua cupiditate, non communi vtilitate impellitur, temeritatis potius nomen habet, quàm fortitudinis. Cicero in Rhetor. *Cicer.*

Sapientis animus, magnitudine consilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunæ, virtutibus omnibus vt mœnibus septus, vinci aut expugnari non potest. Idem in. 4. Parad.

¶ Fortitudo & laborum tolerantia, ad veram iustitiam consequendam valde necessaria est. Hinc Ioann. vidit in Apocalyp. Sanctos bissyno candido vestitos. Bissynum autem ait esse iustificationes sanctorum. Cur hoc? Nimirum quia hoc byssus habet, cum fragilis & vilis herba fuerit, arte tamen & multo labore contusa atque concocta, in pretiosam byssum euadit. Hoc exemplo virtutis studiosus professionis suæ labores agnoscat. Si enim tam multo labore opus est, vt herba transeat in byssum, quid opus erit, vt carnalis homo in spiritualem assurgat, cum tanta inter carnem & spiritum distantia sit? Idem etiam nobis innuit byssus illa retorta, ex qua velum templi fieri præcipitur, quæ præcedentibus laboribus addit etiam torsionem. Idem quoque delignat vestis Christi, quam Ioannes in eodem loco (in quo mirabilem Christi pulchritudinem describit) sanguine conspersam vidit. Cæterum qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Quam pulchrum autem & honorificum sit hanc vestem induere, declarat ambitiosus Aman: qui summum honorem esse duxit, regis Assueri vestibus indutũ, per plateam incedere. Lege historiam. COLLE. *Apoc.19.* *Apoc.19.* I. *Ioan.* I. *Hest.3.*

Virtutem circa difficile versari, vox est omnium Philosophorum. Virtus enim ad hoc excogitata & constituta fuit, vt eius adminiculo in ea tendere possemus, ad quæ à natura non inclinamur. Ad comedendum enim, & bibendum, ac filiorum cultam gerendam natura sufficit, quæ ad hoc ipsum nos impellit, & quodam

quodam voluptatis lenicinio allicit. Ad illas autem functiones ad quas natura vel non vocat, vel etiam auocat, virtus laboribus & vsu parta, necessaria est. Vnde patet, virtutem circa difficilia versari: vtpote quam natura corrupta non modo non iuuet, sed etiam impediat, ac remoretur. Vnde quemadmodum faber ferrarius, nisi quam malleum de manibus deponit, quo ferri duritiam domare, & quo voluerit flectere possit: ita virtutis studiosus virili quadam fortitudine armatus & instructus semper incedere debet, qua virtutis laborem & perferre, & vincere possit. Ideo Dominus electos suos fructum afferre in patientia dixit. Patientia enim pars fortitudinis est.

Exod. 1. Quàm sint Diabolo viri fortes inuisi, quam vero chari molles & voluptuarij, Pharao (qui eius typum tenet) aperte insinuauit, cũ masculos filiorum Israel interfici, fœminas verò iubet reseruari.

Origen. Vt enim Origenes eleganter ait, cupit is virilem hominis partem, ideſt, sensum rationabilem extingui, & eius omnia opera: carnem verò & eius opera viuere. Cùm ergo videas homines in voluptatibus & delitijs vitam ducere, luxu fluitare, epulis, vino, conuiuijs, cubilibus, & impudicitijs operã dare, in istis scias, quod rex Ægypti masculos necat, & viuificat fœminas. Si vero rarum quemque videas vnum ex mille, ad Dominum conuerti, oculos sursum erigere, quæ perpetua sunt quærere, contemplari, non ea quæ videntur, sed quæ non videntur, odisse delicias, amare continentiam, luxuriam fugere, excolere virtutes, istum quasi masculum necari cupit Pharao, persequitur, insectatur, mille aduersus cum machinis pugnat. Odit tales, viuere eos in Ægypto non sinit. Inde est quod in hoc mundo serui Dei despectui habentur & contemptui: inde contumelijs expositi sunt: inde odia in eos & persecutiones agitatur. Odit enim Pharao huiusmodi mares. Nec modo Pharao, sed etiam Ægyptij oderunt filios Israel, & ad amaritudinem perducunt vitam eorum.

Magnanimitas.

Grego. PErfectæ magnitudinis laus est, aduersa perpeti, & exteriora fortiter, & interius clementer. Greg. in mor. 22. c. 12.

Ambro. In duobus generibus fortitudo spectatur animi, primo vt exteriora corporis homo pro minimis habeat, & quasi superflua despicienda magis quàm expetẽda ducat. Secundò vt ea quę summa sunt, omnesque res in quibus est honestas præclara, animi intentione vsque ad effectum prosequatur. Ambro. 1. de offi.

Magna est virtus gloriæ, si cui potuisti nocere, parcas. Isidorus. *Isidor.*

Magnus ille quidem qui nihil, quod facto possibile fuerit, omisit. Maior qui per humilitatem etiã quæ vltra vires suas sunt, agere conatur. Ioan. Clima. de discr. ad discer. facil. *Clim.*

Leonum clementiæ indicia multa sunt: prostratis parcunt, in viros potius quàm in fœminas sæuiunt, infantes non nisi magna fame, perimunt. Solinus in lib. de mirabil. mundi. *Solinus.*

Leuis iniuria à magno & excelso animo negligitur. Adilon. *Adilon.*

Pecuniam contemnere magni animi est. *Adilon.*

Ad magnanimum pertinet ea quæ videntur acerba, ita ferre, vt nihil à statu naturæ discedat, nihil à dignitate sapientis. Cicero de offi. *Cicero.*

Sapienti nihil potest videri magnũ in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo. Nam quid aut in studijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate, magnum sapienti videri potest? qui semper animo sic excubat, vt ei nihil improuisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omnino nouũ? Idem lib. 5. fami. ad Luci.

Summum probationis & veræ virtutis argumentum est, si homo varijs calamitatibus vndique pressus, eodem semper animo & vultu consistat, nec de gradu virtutis & constantiæ depellatur: Sic illud aurum purum atque perfectum est, quod in ignem cõiectũ, eundem semper splendorem retinet. Adamas, tum legitimus & generosus est, cum malleis contusus, integer & illæsus perseuerat. Ensis quoque commendatur, cuius cuspidem si capulo iungas, ad pristinam rectitudinem solutus recurrit. Vas quoque figuli tum perfectum est, cum in fornacem immissum, non crepat, sed idem manet. Ad hunc ergo modum ille perfectus esse dicitur, qui instar scopuli in medio maris, quantumcunque illidatur fluctibus, eodem loco immotus manet. Hinc illud, Iustus in sapientia sua permanet vt Sol: nam stultus vt luna mutatur: Hic enim pro varietate rerum, varios subinde mutat affectus. Hinc & illud, Non contristabit iustum quidquid ei acciderit. *Eccl. 27.* *Prou. 12.*

Facul-

Facultates & virtutes exaltant cor,& super hæc timor Domini Eccl. 40. Hoc enim veræ & Christianæ magnanimitatis fundamentum est:qualis Ezechiæ regis fuit de quo scriptum est, quod
4.Reg.18 cùm sumpsisset cor eius audaciam propter vias Domini,contrare gem Assyriorum rebellauerit.Quod quidem fecit,non humanis, sed diuinis opibus fretus.

Perseuerantia.

Grego. IN cassum bonum agitur,si ante vitæ terminum deseratur:quia frustra velociter currit,qui priusquam ad metas venerit, defecit.Greg.lib.1.mor.

Hieronym. Non quæruntur in Christianis initia,sed finis:Paulus male cœpit,sed bene finiuit.Iudæ laudantur exordia,sed finis proditione damnatur.Hiero.ad Furiam.

Cypria. Parum est(inquit)adipisci aliquid potuisse,plus est quod adeptum est posse seruare:sicut & fides ipsa & natiuitas salutaris non accepta,sed custodita,viuificat.Neque statim consequutio,sed consummatio hominé Deo seruat.Cypria.Epist.5.

Bernar. Perseuerantia,vigor virium,virtutum consummatio est,nutrix meritum,mediatrix ad præmium,soror patientiæ, constantiæ filia,amica pacis,amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculũ,propugnaculum sanctitatis.Bern.in Epist.

Bonam vitam ego puto,& mala pati,& bona facere,& sic perseuerare vsque ad mortem.Idem in sermone Petri & Pauli.

Isidor. Semper in vita hominis finis quærendus est:quia non respicitur quales antea fuerimus Deus,sed quales circa finem vitæ extiterimus.Isidor.

Euseb. Emisse. Spes nostræ omnes in consummatione atque in fine cõsistunt. Quid mihi prosunt si mihi fata viridentia herbis spem messis ostendant,& me sub ipso falcis tempore,subita vel aeris intemperie, vel pluuiarum inundatione decipiant ? Quid mihi proderit, Si vinea spem omnem in flore promittat,& vel ferarum incursio, vel vastitas grandinis spem omnem in consummatione subducat? Euse.Emiss.admonach hom.5.

Clim. Sicut ij,qui dicuntur cancri,capi facillimè possunt,eo quòd aliquando ante,aliquando retro gradiuntur: ita & anima nũc quidẽ ridens,

ridens,nunc lugens,nũc verò delitijs affluens, proficere vnquàm poterit.Clim.in compen.sup.dict.om.recapit.

Vxor Loth præcepti immemor,retrorsum respiciens, vertitur in statuam salis.Putamus ne tãtum sceleris in hoc esse commisso, *Origen.* vt quia post se respexit mulier,interitum quem diuino beneficio effugere videbatur,incurreret? Quid enim tantũ criminis habuit, si solicita mulieris mens retrorsum (vnde nimio flammarum crepitantium metu territa erat) oculos ad ea direxit? Sed hoc tamen Dominus ita permisit, vt hoc exemplo perterrefaceret eos , qui bene cœpta deserunt. Vnde ipse ait, Nemo mittens manum suam *Lucæ.9.* ad aratrũ,& aspiciens retro,aptus est regno Dei.Mementote vxoris Loth.Rectè ergo nos Ecclesiasticus monet,cùm ait:Non ventilẽs te in omnem ventum, & non eas in omnem viam. Esto firmus in via Domini,& in veritate sensus tui. Huc spectat & illud, *Eccl.5.* ne impediaris orare semper,& ne veteris vsque ad mortem iustificari:quoniam merces Dei manet in æternum. *Eccl. 18.*

Vsque in tempus sustinebit patiens,& postea reditio iucundita *Eccl. 1.* tis. Hãc sentẽtiam insignis inter Poetas Vergilius his verbis protulit.Nate Dea,quò fata trahunt retrahuntque sequamur. Quidquid erit superanda omnis fortuna ferendo est.

Multi sunt , quibus incœpto virtutis proposito perseuerantia deest,quibus illud Apostoli conuenit.Semper discentes , & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. De quibus Seneca,male viuunt,qui semper viuere incipiunt. Hi ergo vitibus quibusdã similes esse videntur,quæ septies in anno vuas proferũt: quas nũquam tamen ad maturitatem perducunt.

Funda armatur Dauid ad Goliam deijciendum per quam accipimus perseuerantiæ virtutem:quæ sola Dæmonem perfectè superat. Qui verò quotidie incipiunt,& quotidie desinũt, nũquàm ad bonam frugem perueniunt.

Patientia.

EGo virtutem patiẽtis & signis & miraculis maiorem credo. Greg.in Dial.lib.1.

Ipsa malorũ societas,purgatio bonorũ est.Gre in Regist.

Sine ferro & flamine martyres esse possumus , si patientiam in animo veraciter conseruamus.Greg.in Dialog.lib.1.

Tanto

Tanto quisque minus ostenditur doctus, quanto minus cõuincitur patiens. Gregor.

Iusti, dum tribulationibus quatiuntur, magis ad bonum proximorum attendunt, quam ad suum malum. Vnde Paulus nemo inquit, moueatur in tribulationibus meis, ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus: Despicit quod patitur, curat ne discipuli in corde aliquid patiantur. Sic Iob non solum vxorem non reijciebat, sed docebat. Greg. in mor. lib. 3. c. 16.

In patientia anima possidetur: quia per illam omnibus rebus, & sibi ipsi homo dominatur: & quò se laudabiliter frangit, eò fortiter infractum erigit. Cum enim se superat, ad contraria inuictum parat. Greg. lib. 5. mor. c. 14.

Curat mercenarius, vt nunquam dies sine labore pertranseat, ne & sine munere. Ita iustus mométa vitæ formidat, aduersis gaudet, passione reficitur, mœrore fouetur. Greg. vbi sup. lib. 8. c. 7.

Sæpe & flagella exterius atterunt, & tentamenta intus affligũt, sed gratia Dei non deserit: quæ quo durius percutit, amplius ostodit. Greg. lib. 10. c. 16.

Iusti quo duriora tolerant, eo præmia certius sperant, Nõ enim illic colligitur gaudium, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. Ideo postquam dixit, Cum te consumptum &c. subdit, Et habebis fiduciam proposita tibi spe, & defessus, securus dormies. Greg. vbi sup. c. 22.

Super illud, Etiam si occiderit me &c. In hoc mens iusta ab iniusta discernitur: quod Dei laudem inter aduersa cõfitetur, quod non cum rebus frangitur: sed in hoc qualis cum rebus fuerit, demonstrat, quòd & sine rebus robustius stat. Gregor. vbi supra lib. 11. cap. 19.

Iustus cum patitur non ad iram, sed ad preces conuertitur: quibus etiam illa fiunt prospera, quę videntur aduersa. Greg. vbi supra lib. 14. c. 21.

Nudus egressus sum &c. Quia amiserat cuncta pro seruãda patientia, tempus illud ad memoriam reduxit, quo ista non habebat. Vt dum intueretur quod ista aliquando non habuit, non multum doleat, quod amisit. Ideo & meminit, quod ea esset amissurus, Nudus reuertar illuc. Greg. lib. 2. mor. c. 18.

Nihil est fortius ijs qui ferre oĩa parati sunt. Greg. li. 2. mo. c. 18.

Sine dolore amittitur quicquid sine amore possidetur. Quę vero ardenter diligimus habita, grauiter suspiramus ablata. Gregor. 31. mor.

Dum anima bona accepta considerat, aduersa quæ tolerat, non accusat. Greg. 26. mor. c. 17. Vide.

Ferrum nostræ animæ nequaquam perducitur ad subtilitatem acuminis, si hoc non eraserit alienæ lima prauitatis. Gregor. in moral.

Tolera medicinalem dolorem, futuram cogitans sanitatẽ. Videte fratres mei in istis lãguoribus corporis quanta homines tolerent: vt paucos dies victuri, tandem moriantur: & hos paucos dies incertos habeant. Multi enim post tolerantiam magnorum dolorum, cum à medicis secarentur: aut inter manus medicorũ mortui sunt, aut iam sani (irruente aliqua ægritudine) defuncti sunt. Ligari se volunt homines & secari, habituri pro incerta sanitate, certum dolorem & daturi magnam mercedem. Deus te quem fecit, & certius curat, & gratis. Ferto ergo manus eius, o anima quæ benedicis eũ, non obliuiscens omnes retributiones eius: Sanat enim omnes languores tuos, ipse qui redimit de corruptione vitam tuã. Aug. super psal. 102. *August.*

Cuicũque aliquid accidit, dicat, Dominus dedit, Dominus abstulit (ecce rectum cor) sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Et non dixit Dominus dedit, Diabolus abstulit. Intendat ergo charitas vestra: ne forte dicatis, hæc mihi Diabolus fecit. Prorsus ad Deum tuum refer flagellum tuum: quia nec Diabolus tibi aliquid facit, nisi ille qui desuper habet potestatem, permittat, aut ad pœnam, aut ad disciplinam. Ad pœnam impijs, ad disciplinam pijs. Flagellat autem omnem filium quem recipit. Non te sine flagello speres futurum, nisi forte cogites exhæredari. Flagellat omnem filium quem recipit. Ita ne omnẽ? Vbi te volebas abscondere? Omnem. Et nullus exceptus, nullus sine flagello erit. Quid est omnem? Vis audire quem omnem? Etiam vnicus sine peccato, non tamen sine flagello. Aug. super psal. 31. *Prou. 3.*

Eris ergo rectus, & te decebit laudatio: quoniam rectos decet laudatio. Si autem curuus fueris, laudas Deum quando tibi bene est, blasphemas quando tibi male est. Et eris insulsus puer in domo patris, amans patrem si tibi blanditur, & odio habens, quando te fla-

Universidad de Deusto Biblioteca

te flagellat, quasi non & blandiens & flagellans hæreditatem pa-
ret. Aug. psal. 32.

Omnis malus homo aut ideo viuit vt corrigatur, aut ideo viuit,
vt per illum bonus exerceatur. Idem.

Non est in carendo difficultas, nisi cum fuerit in habendo cupi-
ditas. Idem in confess.

Vnde plangis? Quod pateris, medicina est, non pœna: castiga-
tio, non damnatio. Noli repellere flagellum, si non vis repelli ab
hæreditate. Idem sup. psal. 99.

Hierony. In tribulationibus Paula Esaiæ replicabat eloquia. Qui ablacta-
ti estis à lacte, & qui abstracti estis ab vbere, tribulationem super
tribulationem expectate, spem super spem: adhuc pusillum pro-
pter malitiam labiorum, propter linguam malignam. Ablactato-
rum esse, qui ad virilem ætatem peruenissent, tribulationem super
tribulationem sustinere, vt spem super spem mererentur accipe-
Rom. 5. re. Scientes quoniam tribulatio patientiam operatur. p. ꝓ. p. v. spē,
2. Cor. 4. spes &c. Et item, Et quod si is qui foris est noster homo corrum-
patur, tamen is qui interior est, renouatur de die in diem. Et,
Quod in præsenti est leue & momentaneum tribulationis no-
stræ, &c. ¶ In languoribus & infirmitate dicebat, Quando infir-
mor, tum fortior sum & potens. Et, Habemus thesaurum istum
in vasis fictilibus. ¶ In mœrore cantabat, Quare tristis es anima
mea? & quare conturbas me? Spera in Deo, &c. ¶ In periculis
loquebatur, Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c.
Et, Qui vult animam suam saluam facere, perdet eam. ¶ In di-
spendio rei familiaris dicebat, Quid enim prodest homini, si vni-
uersum mundum lucretur? &c. Et illud. Nudus exiui de ventre
matris meæ, &c. Dominus dedit, Dominus abstulit, &c. Noui
susurronem quendam (quod genus hominum perniciosissimum
est) quasi beneuolum nuntiasse, quod pro nimio feruore virtu-
tum, quibusdam videretur insana, & cerebrum illius diceret con-
fouendum. Cui illa respondit, Spectaculum facti sumus mundo,
& Angelis, & hominibus. Et, Nos stulti propter Christum: sed
stultum Dei sapientius est omnibus hominibus. Et, Saluator lo-
quitur ad Patrem, Tu scis insipientiam meam. Et, Tanquam pro-
digium factus sum multis, &c. Et, Vt iumentum factus sum apud
te. Et in Euangelio Dominum, Samaritanum, & Dæmoniacum, & in

& in Beelsebuth eijcere Dæmonia dicebant. Et Apostolus, Hæc
est gloria nostra, testimonium conscientiæ nostræ. Hiero. in Epi-
taph. Paulæ.

Bene sibi conscius falsis non debet moueri: nec æstimare plus *Ambro.*
ponderis in alieno esse conuitio, quàm in suo testimonio. Ambr.
de offic.

Nemo æstimet bonos de Ecclesia posse discedere. Triticũ non *Cypria.*
rapit ventus: nec arborem solida radice fundatã, procella subuer-
tit. Innanes paleæ tempestate iactantur, inualidæ arbores turbinis
incursione vertuntur. Cypria. de simpli. prælat.

Non solum dum boni aliquid facimus, sed etiam dum mali pa- *Chrysost.*
timur aliquid, magna præmia expectare debemns. Id quod Iob
ostendit, qui ex malis & rebus aduersis magis quàm à rectè factis
clarus euasit.

Intende miserias eorũ quibus acerbè aliquid accidit, dũ aliena *Isidor.*
pericula memoras, mitius tua portas: aliorũ enim exẽpla dolorem
releuãt: alienis malis facilius cõsolatur homo. Isidor. in synod.

Vidi tres fratres dãno simili affectos: atque vnus ex ijs indigne *Ioã. Cli.*
tulit: alius sine mœrore perstitit: tertius inde ingens gaudium cœ-
pit. Ioan. Clim. Grad. 26.

Si patientiæ quæsiueris baculum, cito desinent canes impuden-
ter agere. Idem, Grad. 27.

Patiens vir ante monumentum mortuus est: sepulchrum enim
cellulam suam fecit. Patientiã, spes & luctus peperit: nã qui absque
ijs duobus est, accidiæ seruus efficitur. Idem, ibidem.

Malum insperatum omnino perturbat cum ingruit: quod vero *Nilus.*
expectabatur, cõpositam & præparatam ad periculum mentẽ in-
ueniens, calamitatem leuiorem reddit. Nilus.

Bonum speratum, si secus & in contrariũ cadens, nos fallat, affe-
ctum vix vllo mitigandum solatio, gignit. Idem.

Firmiter, dum cæderis, quasi incus stato. Generosi est athletæ, *Ignatius.*
cædi & vincere: maximè vero propter Deum nobis omnia patien-
da sunt, vt ipse nos patiatur. Ignatius.

Nullum inuenies miserum, qui non inueniat in miseriore so- *Adilon.*
latium.

Rationis opẽ ceu boni medici in calamitate inuocare oportet. *Isocra.*

Qui meminit quid sit homo, nullũ eueniẽtẽ casum ægrè feret. *Idem.*

Universidad de Deusto Biblioteca

COLLE. ¶Hæc vita via est. Quisquis autem longum iter facere vult, necessaria ad viam portat. Ad hoc autem iter tria potissimum requiruntur: panis, vinum & arma, quibus se à quouis incursu homo tueatur. Nobis quoque triplici viatico opus est: videlicet Eucharistia, tanquam pane: oratione, tãquam vino, quod lætificat cor hominis: & patientia, tanquã armis: quibus ab instantibus malis (sine quibus hæc vita non transigitur) tuti simus. Propter hoc enim Dominus in oratione interposuit, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Alius enim detrahit, alius rapit, alius conuitiatur, alius iniquam litem intendit: alius conatibus tuis obsistit, alius infestat, alius insimulat &c. Quid igitur in his omnibus viator faciat, patiẽtiæ armis destitutus? Irascetur, rumpetur, pace & innocentia spoliabitur. Patientia enim & virtutum omnium ministra, & assecla est. Quis pacem siue internam siue externã sine patientia retinere queat? Ideo Apostolus, diuites nos in hac virtute esse volebat, cũ
2.Cor.6. diceret: In multa patientia. Itaque sicut sal à rege Persarum in templi ministerio sine mensura tribui præcipitur: ita planæ immensa quadam patientia (si ita loqui licet) egemus, vt à tot mundi iniurijs tuti esse valeamus.

Qui flagella Dei patienter fert, similis est pio latroni, qui toleranter supplicium suum ferens, ex patibulo peruenit ad regnum: qui vero impatienter ea tulerit, is quidem impatientia sua dolorẽ cumulat: similisque est impio latroni, qui fremens ac blasphemãs, ex inferno supplicij, ad infernum descendit gehennæ.

Quis prudens? qui patiens: quis prudentior? qui patiẽtior: quis
Prou.14. prudẽtissimus? qui patientissimus. Sic enim scriptum est, Qui patiens est, multa gubernabitur sapientia: qui autem impatiens est,
Prou.19. exaltat stultitiam suam. Item doctrina viri per patientiam noscitur. Omnes artes sua habent instrumenta, quibus opera sua explorant, & examinant, an ad perpendiculum effecta sint. At virtutis studiosi, sua quoque instrumenta habent, quibus virtutis suæ periculum faciant: nempe tribulationem, & illatam iniuriam. Hæc (si
Iacob.1. quod aliud) consummatam virtutem potissimum declarant. Iacobo testante, qui ait, Patientia, opus perfectum habet. Itemq; Apo-
Rom.5. stol. Tribulatio patientiam operatur, patiẽtia vero probationem: probatio spem: spes autem non confundit.

Cuius

Cuius periculi sit in rebus asperis & afflictis animum abijcere, declarant illa Salomonis verba. Si desperaueris lapsus in die angustiæ, imminuetur fortitudo tua. Quid ni minuatur, cum duplici hoste premaris: cum hinc te angustiæ premant, inde tu tibi deiectione animi perniciem machineris? Prou.24.

Quod rubus in deserto ardet quidem, sed non comburitur, magnam visionem Moses appellauit. Verè enim magna visio est igne siue tribulationis, siue tentationis, siue martyrij vexari, & non aduri, & cum Sapiente dicere, In medio ignis non sum æstuatus. Et, Igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Verè enim hoc non minus mirum, quàm quod olim tres pueri inter fornacis Babylonicæ flammas illæsi, intactique, diuino eos auxilio protegente, permanserunt. Eccl.51. Psal.16. Dan.3.

Vbi Nadab & Abiu altaris incendio perierunt, præcepit Aaroni & filijs eius Moses, ne sanctuarium egrederentur, ne & ipsi quoque perirent. Quo præcepto monemur, vt immissas à Domino calamitates moderatè feramus: ne, si in cœlum os nostrũ posuerimus, grauioribus à Domino plagis vapulemus. Ferè enim hoc fieri solet, vt cùm seruus à Domino propter malefacta sua vapulat, si patienter quidem inflictas plagas ferat, celeriter vindicantis Domini ira deferuet: si verò flagellis seruus obsistat, & reluctetur, furorem indignantis Domini magis contra se acuit, facitque vt multò plures & grauiores plagas ira extimulante inferat. Quo exemplo monemur, vt leniter vindictam Domini feramus, ne, si aduersus stimulum calcitremus, aut aliquid illius æquitate indignum obloquamur, duplicis apud eum criminis rei simus. Fuit nobilis quædam fœmina multorum filiorum parens, quorum dilectissimus immatura morte sublatus est: quod quidem illa adeò molestè tulit, vt ad Dominum irata dixerit, Quoniam hunc mihi filium Domine sustulisti, cæteros quoque de medio tolle. Reuoluto autem anno illo ipso die, hoc est, calend. Augusti, quo prior ille fato functus fuit, alius quoque recenter matrimonio copulatus, diem obijt. Quod cùm illa diem notasset, & cœlestem vindictam agnouit, & præteritam culpam pœnitentia diluens secundum hoc funus patientissime tulit. Fuit & alia nobilis fœmina quæ ex tribus quas habebat dilectissimis filiabus vnam immatura morte sublatam Leuit.10.

Kk 3 amittens,

amittens, plusquam par erat, acerbissimè tulit. Quam eius impatientiam Dominus reliquarum duarum festina morte mulctauit. Altera enim post decimum octauum diem, altera exacto anno de medio sublata est. Vnde illa magis insaniens, in grauissimas incidit calamitates, quæ illam ad mortem vsque acerbissimè vexarunt. Hac enim pœna digni sunt, qui summam illam æquitatem & iustitiam ore impio temeritatis aut iniustitiæ accusant, & quasi alienum ab hominibus reposcat, indignantur: cùm nihil non ipsius sit: quod tamen immoderato amore ita nostrum fecimus, quasi eius non esset.

Vir pius vndecunque tribulatio veniat, semper illam à Deo venire, & quasi de manu eius se illam percipere nititur, quò mollius ferat quod à sapientissimo medico immissum est. Sic Dauid insigni contumelia à Semei in luctuosa illa fuga affectus, 2. *Re.* 16. Dominus (inquit) præcepit Simei, vt malediceret mihi. Vnde *Psal.* 38. est & illa vox, Tu fecisti, amoue à me plagas tuas. Et, Libera animam meam ab impio, qui est gladius tuus. Sic enim Hieronymus ex Hebr. vertit. Et sanctus Iob, quæ Dæmon sustulerat, à Deo sublata esse testatur cùm ait, Dominus dedit, Dominus abstulit, &c. Patientiæ verò in tribulatione fructum declarat idem Dauid, qui contumeliam illam æquo animo ferens ait, Dimitte illum vt maledicat mihi iuxta præceptum Domini: si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac. Hæc autem facit vt vir pius non modo patienter immissa mala ferat, sed ea etiam desideret, quo huius patientiæ fructus particeps efficiatur. Longè enim plus est, quod diuina gratia patienti tribuit, quàm quod tribulatio detrahit.

Quàm sit grata Deo laborum atque dolorum patientia, vel hoc indicio colligere licet, quod Saluator dilectissimam matrem suam (quam citrà Deum super omnes creaturas tenerrimè diligebat) supplicio crucis adesse voluit. Quidam vir nobilis, & in regione sua princeps, ignito ferro vlceribus septies infixo curandus (hic enim medendi ratio exigebat) diligentissimè cauit, ne huius rei coniux amantissima vel conscia, vel testis esset: quod & factum est. At contrà Dominus & pijssimã matrẽ, & quos amicissimos habebat, maioribus laboribus (propter mercedis magnitudinem) exercet. Perinde enim facit qui de laboribus aliquid subtrahit, atque

is qui non de frugibus, sed de semine subtrahit. Hinc dilectissimus Ioannes sic Apocalypsis volumen exorsus est. Ego Ioannes frater vester particeps in tribulatione, & regno, & patientia Iesu. Sic cæteri Apostoli eidem Domino dilectissimi. Sciat ergo qui amicitiam Dei, qui regni eius consortium desiderat, se tribulationis simul & regni participem esse oportere. Nec enim alterum ab altero separari potest: ideoque nemo alterũ sine altero assequi cõtendat: aut enim vtrũque simul amplectẽdũ, aut vtrumque simul reijciẽdũ est. Vide etiam. T. Fortitudo, &. T. Labor, &. T. sequẽtẽ.

Tribulatio Aduersitas. Tribulationum vtilitas.

ADuersitas quæ bonis votis obijcitur, probatio virtutis est, non indicium reprobationis. Greg. in Regist. *Grego.*

In omnipotenti Deo tunc certa fiducia est, quando pro bono opere aduersitatis aliquid in hoc mundo recipitur, vt plena merces in æterna retributione seruetur. Greg. vbi suprà.

Sicut aromata fragrantiam suam, non nisi cum incendũtur, expandunt: ita sancti viri omne quod virtutibus redolet, in tribulatione innotescunt. Greg. in mor.

Bonum quod in tranquillitate sumitur, in tribulatione manifestatur. Gregor.

In Hom. Homo quidam fecit cœnam magnam. Plerunque (ait Greg.) postquam in hoc mũdo nõ possumus obtinere quod volumus: postquam in terrenis desiderijs de impossibilitate lassamur, tunc mentẽ ad Deũ reducimus. Tũc placere incipit, quod displicebat, & quæ nobis amara fuerãt præcepta, repẽte dulcescũt in memoria. Peccatrix enim anima quæ adultera conata esse nõ potuit: decernit esse fideliter cõiux. Qui ergo huius mũdi aduersitatibus fracti, ad Dei amorẽ redeũt, atque à præsentis vitæ desiderijs corrigũtur, quid isti fratres charissimi, nisi vt intrent, cõpelluntur?

Nemo quantum profecerit nisi inter aduersa cognoscit: quia vnusquisque superni doni gratiam, in tranquillitate quietis percipit, sed quantum perceperit in aduersitate perturbationis ostendit. Gregor.

Electorum desideria dum premuntur aduersitate, proficiunt, sicut ignis flatu premitur, vt crescat: & vnde quasi extingui cernitur, inde roboratur. Gregor.

Super illud, Homo nascitur ad laborem, & auis ad volandum. Quod igitur in auibus alæ, hoc in iustis labores sunt, quæ illos ad superna excitant. Greg. lib. 6. mor. c. 4.

Reproborum mens quia tantum diligit præsentia, plerumque modò tam aliena existit à verbere, quanto postea extranea remanebit ab hæreditate. Greg. 7. mor. c. 11.

Caro mollibus, anima duris nutritur: illam blanda fouent, hanc aspera exercent: illa delectationibus pascitur, hęc amaritudinibus vegetatur. Et sicut carnem dura sauciant, sic spiritum mollia necant: & inde spiritus in perpetuum moritur, vnde ad tempus caro suauiter viuit. Greg. 10. mor. c. 24.

In summa tribulatione positis, sola est consolatio misericordia creatoris. Greg. in Regist.

Pœna præsens, si afflicti animum conuertit, finis est culpę præcedentis: si eum ad timorem Domini minime conuertit, indicium est pœnæ sequentis. Greg. in Regist.

Tranquillius labores præuisi tolerantur, at nō declinamus eos quia præuidemus: ipsi nos probant, non reprobant. Gregor. 24. mor. c. 13.

Filij Israel premuntur à Pharaone, & à Moyse inuitantur, vt vtroque modo velint exire: nempe vt dum amor prouocat, cruciatus impellat. Greg. 26. mor. c. 9.

Diu Deus iniquos tolerat, quia in perpetuum damnat: electos cōterit, vt ad præmia æterna erudiat. Greg. lib. 26. mor. c. 18.

Gregor. super illud Iob. 33. increpat quoque per dolorem in lectulo, ita dicit: Pio quidem Dei consilio agitur, vt huius peregrinationis tempore, electorum vita turbetur. Via quippe est vita præsens, qua ad patriam tendimus: & idcirco hic occulto iudicio, frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Solent enim nonnulli viatores cum amœna forsitan itinere prata conspiciunt, pergendi moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine declinare: eorumque gressus tardat pulchritudo itineris, dum delectat. Electis ergo suis ad se pergentibus Dominus huius mundi iter asperum facit, ne dum quisque vitæ

vitæ præsentis requie quasi amœnitate viæ pascitur, magis eū diu pergere, quam cito peruenire delectet: ne dum oblectatur in via, obliuiscatur quod desiderabat in patria. Quia ergo in hac vita, omnis nostra (quam fortasse parauimus) requies turbatur, recte dicitur, Increpat quoque per dolorem in lectulo, id est, in præsentis vitæ requie, vel tentationis nos stimulis, vel flagelli afflictione conturbat. mor. 23. lib. 1.

Augul. super illud Psal. 49. Inuoca me in die tribulationis: eruā te & honorificabis me. Non præsumere inquit, debes de viribus tuis. Omnia auxilia tua mendacia sunt. Me inuoca in die tribulationis, eruā te, & glorificabis me. Ad hoc enim permisi diē tribulationis tibi fieri, quia forte si non tribulareris, non inuocares me. Obtorpuerat quidā & friguerat à feruore orationis, & dixit, Tribulationem & doloré inueni & nomē Dñi inuocaui. Aug.

Nam tu semper aderas misericorditer sæuiens, & amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas iucunditates meas, vt ita quærerē sine offensione iucundari. Et vbi hoc possem, non inuenirem quidquam. August. Confess. lib. 2.

Intelligat homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento positus vreris, secaris, clamas: non audit medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem. Idem super Psal. 21.

In fornace ardet palea & purgatur aurum. Illa in cinerem vertitur, & illud sordibus exuitur. Fornax mundus, aurum iusti, ignis tribulatio, artifex Deus. Quod vult ergo artifex facio, vbi ponit me artifex, tolero: iubeor ergo tolerare, nouit ille purgare. Idem super psal. 60.

Nullus seruus Christi sine tribulatione est. Si putas te non habere persecutiones, nondum cœpisti esse Christianus. Idem in sermo.

Si promissa Patris bene agnouisti, non timeas flagellari, sed exhæredari. Idem super psal.

Sicut sub eadem tribula stipulæ comminuuntur, & frumenta purgantur, & vno motu exagitatur cœnum, & suauiter fragrat vnguentum: ita vna tribulatio irruens bonos probat, purgat, & eligit: malos reprobat, exterminat, & annihilat. Idem ibidem.

Si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Idem de Past.

Hierony. Quis Sanctorum sine certamine coronatus est? Abel iustus occiditur, Abrahã vxorẽ periclitatur amittere: & ne in immensum volumen extẽdam, quære & inuenies sanctos omnes aduersa perpessos. Solus Solomon in delicijs perpetuo fuit, & forsitan ideo corruit. Quem enim diligit Dñs &c. Hiero. ad Eustochi.

Bernar. Ego plagis conscientiæ meæ nullũ iudico accómodatius medicamentũ probris & cõtumelijs: non est proinde quod permoueat homũcio omni opprobrio dignus & despectione. Ber. in epist.

Quomodo stellæ in nocte lucent, in die latent: sic vera virtus quæ semper in prosperis non apparet, in aduersis eminet. Idem super Canti.

Bonũ mihi Dñe tribulari, dummodo ipse sis mecũ: quàm regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonum mihi in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quàm esse sine te vel in cœlo. Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Idem super psal. Qui habitat.

Euseb. Emisse. Trium puerorũ fides atque iustitia tenebrosos nõ sensit ignes: sed stupenda refrigeria in medio camini æstuantis inuenit. Cessit virtutum meritis natura flammarum, ac traditos sibi reos mirum in modum rorantibus obumbrauit incendijs: longe positos autem & circunstantes sacrilegi regis consumpsit ministros. Quatum lætitiæ in præsenti obtinent merita religionis, & priuilegia sanctitatis? Ecce horrendum nescio quid anhelantes globi, & per quadraginta cubitos ebullientes, extrinsecus sæuiunt, intrinsecus parcunt: extra fornacem sapiens ignis irascitur, & intus in fornace famulatur. Quanta castis corporibus reuerentia debeatur, arbiter ignis agnoscit, & ingesta sibi pabula circumsus allambit: nihilque sibi licere miratur in corpora Dei timore & sacris ieiunijs consecrata: & pretiosum depositum non violat occulta dispensatione, sed vindicat. Euseb. Emiss. de Epiphan. homil. 3.

Aduerte circa te indulgentiam singularem Domini Dei tui. Sub tantis malis non crudeliter derelictus, sed salubriter humiliatus es. Nunquid non plus est periculum inter medias aestes ignorasse, quàm periculum non vidisse? Nunquid non virtus Dei

Dei maior apparet, si quenquam domo procumbente conclusum, ruina non obruat, quàm si in statu suo domus inconcussa habitatorem seruet illæsum? Nunquid non maioris miraculi opus est, si quisquam inter tumentes fluctus fractis gubernaculis, nauem iam naufragam nullum discrimen incurrat, quàm si in portu immobili tranquillitate requiescat? Nunquid non maius beneficij cœlestis opus est, æstuantibus quẽquam immersum caminis, nullum omnino sensisse flammæ furentis ardorem, quam ignitam penitus non intrasse fornacem? Nunquid non magis prædicabile diuinæ miserationis insigne est, si fortè quenquam bestijs traditum omnino contingere feritas impastis faucibus armata non audeat: quàm si familiari vmbone circundatus ipse se tutum videat, vbi occasionem periculi causamque non videat? Nunquid non munificentior Dei gratia circa Prophetam fuit, quod rege vsquam ad lacum votis & supplicationibus prosequente, à leonibus honoratus est, quàm si leonibus nõ fuisset iniectus? Aduertite quod Deus noster probat suos in tribulationibus, non relinquit. Ecce hic beatus Propheta hostibus seruiebat, sed bestijs imperabat. Nunquid non præclarius fuit, tribus pueris inter sæua incendia constitutis, ignem non solum membris, sed vestibus & capillis seruasse reuerentiam: quàm nullam subijsse tentationibus iniuriam? Nemo se à Deo æstimet deseri, cum traditur tentationi. Nemo miser putetur, qui in fide vel in animi virtute non læditur. E contrario autẽ, qui in securitate vitijs deditus est, in libertate captiuus est. Idẽ homil. in Litanijs.

Est in fabulis, plantam quandam esse, quæ cum inciditur germinet, quæque cum ferro certare dicatur: ac si Poetarum more loqui licet, quæ morte viuat, & incisione nascatur, & consumptione augeatur. Talis mihi videtur esse sapiens & Philosophus, qui in perturbationibus claritatem consequitur, cui virtutis materia est molestia, & aduersis ornatior redditur. Theol. *Theolog.*

Iniquorum potestas super te ex Dei datur sentẽtia. Omnes qui tibi aduersantur, Dei consilio faciunt. *Isidor.*

Forsitan temporaliter te punit, vt æternæ mortis ardores pœna redimat temporalis. In ædificatione enim templi, omnes lapides prius malleis tundebãtur, ne in illorũ positione sonus mallei audiretur. Neque in horreo Dñi reponitur granũ, donec flagellis *Pet. Chrysol.*

aut

aut triturantium pedibus sit excussum: sic & viui lapides qui ponendi sunt in illa cœlesti Ierusalem (quæ ædificatur vt ciuitas) varijs infortuniorum concussionibus poliuntur, priusquam in ædificio cœlestis habitaculi collocentur. Petr. Chrysol. in quadã epistol.

Idem in sermone. 2. de filio prodigo loquens, Fames (inquit) reuocat, quem saturitas exularat. Fames illi patrem dedit sapere, cui copia tulerat non sentire genitorem.

Saluian. Nemo in tribulatione moueatur: ipsi enim scimus quod in hoc positi sumus. Quid mirum si calamitates in hoc seculo perpetuò patimur, qui ad toleranda vniuersa militamus? Et sane Christianus quodammodo esse desinit, qui in hoc positus vt perferat, nihil perfert. Saluianus contra gentes.

Tertul. Ecclesia se peregrinam in terris scit agere: inter extraneos facile est inimicos inuenire. Cæterum genus, ædem, spem, gratiã, dignitatem in cælis habere.

COLLE. ¶ Tribulatio instar flatus vehementis est, qui cum lucernam extinguat, ignẽ tamen accendit: Sic ergo tribulatione, boni quidem meliores, mali autem euadunt deteriores. Illi in Dei amorem accenduntur, isti vero extinguũtur.

Deus ipse tanquam pius pater tribulationes electis suis frequenter immittit, vt flagellis ipsis mundi amaritudinem experti, mundum fugiant: & ad illum confugiant in quo solo vera quies amici inuenitur. Sic facit pia & prudens mater, quæ ablactatura paruulum filium, vberã quibus illum lactat, absinthio illinit, vt hac amaritudine offensus, dimisso lacte, cibum capiat solidiorem.

Per sabbatum æterna requies, per hebdomadam vero huius vitæ tempus designatur. Sicut ergo tempus illud quieti, ita hoc labori destinatum est. Illic tempus est amplexandi, hic longe sunt ab amplexibus: illic colligendi, hic spargendi & seminandi tempus est. De quo Propheta dicit, Qui seminãt in lachrymis in exultatione metent. *Psal. 125.* Quid ergo miraris, si laboribus vndique premeris, cum tẽpus hoc non amplexibus & quieti, sed laboribus destinatum sit?

Felle piscis Thobiæ oculi clausi aperiuntur. Hoc est autem quod Propheta dicit: Tantummodo sola vexatio dabit intellectum auditui. Propter hoc vero Dñs tribulationes mittit, sicut ipse per *Esai. 28.* Prophetam

Prophetam dicit, Sepiam viam tuam spinis &c. Vide locum. Quidam tamen Hydræ Herculis similes esse videntur, cuius caput abscisum, septem alia proferebat. Tales erãt illi, qui dicebant, lateres ceciderunt, sed quadris ædificabimus: sicomoros succiderunt, sed cedros mutabimus. Sed hoc tamen vitio ipsorum accidit, non tribulationis: quæ magnas homini vtilitates affert. Aqua illa quæ per præcipitia decurrit melior ea est, quæ diu immota manet. Ferrum præterea si transit in vsus assiduos, splendore micat: at si longa quies ierit, fuscatur, & atram vertitur in scabiem, cælerique absumitur æuo. Vnde Dominus, Ego inquit quos amo, arguo & castigo. *Apoc. 3.*

Osee. 2. *Esai. 9.*

Omnia fere quæ ad humanæ vitæ vsum pertinent longa contritione & labore ad hoc præparantur. Ager quo fructum ferat, proscinditur. Frumentum vt panis fiat, in pistrino & clibano & conteritur, & coquitur. Vua quoque & olea in torculari exprimũtur, vt suo nos liquore alant. Linum vero quàm multa patitur, vt linteum ex eo conficiatur? Sunt & animalia quę flagellis cæsa odorem suauissimum emittunt. Quid ergo mirum, si flagellis quoque & pressuris homo eruditur, atque perficitur? An non (Apostol. teste) virtus in infirmitate perficitur? Propter quod inquit ille, Placeo mihi in infirmitatibus meis, &c. *2. Cor. 1.*

Vtrumque necesse est, & odio habere mundum, & Deum diligere: sed ad dilectionem Dei maximè iuuat gustare quàm suauis sit Deus: ergo ad odium mundi maxime etiã faciet gustasse quam amarus sit mundus. Hoc autem tribulatio præstat, & ideo meritò commendanda est. Currit velocius puer ad sinum matris, cum ab alio vapulat, & mater illum dulciter amplectitur. Sic igitur homines ad Deum confugiunt, cum mundus eos premit, Deus vero illos ad se blandiendo vocat, cum ait, Venite ad me omnes qui laboratis &c. & ego reficiam vos. *Matt. 11.*

Quod viri boni magnis sæpe laboribus sine vllo suo crimine vexentur, declarant illa verba Iob, Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mũdas ad Deum preces. Et totus item ille Psalmus. Deus auribus nostris &c. vbi inter alia dicit, Hęc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te, & inique non egimus in testamento tuo. *Iob. 16.* *Psal. 43.*

Quemadmodum ouum in aqua salsa non submergitur, in dulci vero

vero inferiora loca petit: ita tribulationum salsedo pios homines eleuat ad summa, delitiarũ vero dulcedo frequẽter deijcit ad ima. Quod Dauidis & Salomonis exemplo cõfirmare possumus, quorum alter delicijs dissolutus fuit, alter tribulationibus eruditus alijs

Psal. 118. bonum mihi quia humiliasti me &c.

Eccl. 11. Sapientia humiliati exaltabit caput eius: & in medio magnatorum considere illum faciet. Vere multum adijcit sibi virtus laceessita. Multa sustinet, multa experiendo nouit, qui varijs tribulationibus agitatus est: à quibus longissime absunt, qui in delicijs vixerunt, & secunda semper fortuna vsi sunt. Itaque vir sapiens multum se tribulationibus, tanquam vitæ magistris,

Rom. 5. profeciſſe sciat. Ideo Paulus ad Romanos: Primum quidem in Deo, secundo vero loco in tribulationibus gloriatur: causamque subdit, Quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem &c.

Eccl. 18. Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum cauebit ab inertia hoc est, cum instauerint tempora periculosa, cautius & diligentius se geret.

Psal. 62. Pro eo quod nos legimus, Sitiuit te anima mea, quàm multipliciter &c. Hierony. vertit, Sitiuit ad te anima mea: desiderauit te caro mea in terra inuia sitiente, sine aqua. Quibus verbis tribulationis fructus quidam eximius designatur: cùm enim homines omni se humano præsidio ac solatio destitutos animaduertunt, neque aliud in mundi vberibus quàm absinthiũ inueniunt, tunc demum malis suis admoniti, inanitatẽ atque fallaciã mundi intelligentes, ita ad Deum veræ salutis & fœlicitatis fontem recurrunt: & non modo spiritus, sed caro ipsa flagellis erudita, ad Deum aspirare incipit, illumque sitire. Hoc est enim quod ait, Sitiuit te anima mea, desiderauit te caro mea. Nec modo Deum

Psal. 83. desiderat, sed in eo etiam exultat, Iuxta illud, Cor meum, & caro mea exul. in. D. v. Et, Omnia ossa mea dicent. D. q. s. t?

Psal. 118. Tribulationis fructum insinuant illa Prophetæ verba, Bonum mihi quia humiliasti, siue afflixisti me, vt discam iustificationes tuas &c. Et, Priusquã humiliarer, siue tribularer, ego deliqui, &c. Vnde illud etiam sequitur, Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua, & in veritate tua humiliasti, siue afflixisti me. Fructus quippe afflictionis, æquitatem ostendit affligentis.

Ad

Ad expianda populi peccata suscipiet summus sacerdos ab vniuersa multitudine filiorum Israel duos hircos, mittensque super vtrumque sortem, vnam Domino alteram capro emissario: cuius exierit sors Domino, offeret illum pro peccato: alterum autem statuet viuum coram Domino, vt fundat preces super eum, emittatque eum in solitudinem. Hanc autem legem illa verba Domini interpretantur, Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit &c. Hircus enim qui in sortem Domini cedit, in sacrificio mactatur: alter verò viuus & liber ad pastum dimittitur.

Quomodo in rebus asperis ac difficilibus piorum hominũ fidem & charitatem Dominus probet, declarat planè pondus tentationis illius qua tentauit Abraham: quod quidem Origenes elegãter annotauit, cuius verba hoc in loco attexere volui, vt concionator hoc singulari exemplo discat rationem amplificandi ex omnibus circunstantijs. Ait igitur super illud Geneseos. Quæ postquã gesta sunt, tentauit Deus Abraham, & ait ad eum Abraham Abraham &c. sic ait, Obserua singula: in singulis enim si quis scit in altum fodere inueniet thesaurum. Nomẽ quidem cui ei donauerit Deus & vocauerit Abraham ipse interpretatus est dicens, Quia patrem multarum gentium constitui te. Quæ promissio in Isaac complenda erat. Accenderat ergo animum in amorem filij non solum posteritatis gratia, sed etiam promissionum spe. Sed hunc in quo positæ sunt promissiones istæ magnæ & mirabiles, hunc inquam quo vocatum est nomen eius Abraham, iubetur in holocaustum offerre. Sic enim ait, Accipe filium tuum charissimum quem diligis Isaac. Non enim sufficerat dixisse filium, sed adiecit & charissimum. Esto & hoc, quid adhuc additur & quem diligis? Sed vide tentationis pondus. Charis & dulcibus appellationibus iterum ac sæpe repetitis, paterni suscitãtur affectus, vt amoris euigilante memoria, ad imolandum filium paterna dextera retardetur, & aduersus fidem animi tota carnis militia repugnaret. ¶ Accipe (inquit) ergo filiũ tuũ. c. q. d. I. Esto Dñe, quia commemoras de filio patrem, addis & charissimũ; quẽ præcipis iugulari. Sufficiat hoc ad suppliciũ patris. Addis rursus & quẽ diligis. Sint & in hoc parenti triplicata supplicia. Quid opus est vt adhuc cõmemores Isaac? Nũquid nesciebat Abraham quia filius suus ille charissimus, ille quem diligebat, Isaac vocaretur? Sed cur hoc additur in

Gene. 22.

tempore?

tempore? Vt recordaretur Abraham, quia dixeras ad eum, quod in Isaac vocabitur tibi semen. Fit & commemoratio nominis, vt & promissionum quæ sub hoc nomine factæ sunt, desperatio subeat. Sed hæc omnia quia tentabat Deus Abraham. ¶ Quid post hæc? Vade (inquit) in. t. ex. Nunquid nõ potuerat duci prius Abraham cum puero ad illam terram excelsam, & ibi ad eum dici vt offerret filium? Quò hoc spectat? Vt dum ambulat, dum iter agit per totam viam cogitationibus discerpatur, vt hinc perurgentis præcepto, hinc vnici affectu obluctante crucietur. Propterea ergo etiam via iniungitur, etiam montis ascensio, vt in his omnibus spatium certaminis accipiat, affectus & fides, amor Dei, & amor carnis, præsentium gratia, & expectatio futurorum. Quid ad hæc tu Abraham? Quæ & quales cogitationes voluuntur in corde tuo? Prolata est vox à Deo, quæ discutiat & probet fidem tuam. Quid ad hæc dicis? quid cogitas? quid retractas? Putas ne reuoluis in corde tuo: quia si in Isaac data est mihi promissio, & hûc iugulo, nihil erit diuinis promissionibus locus? Nihil horum ait, nihil discutit, sed celeri atque simplici obedientia paret. Surrexit enim mane, & strauit asinam suam, ligna præparauit, assumpsit filium. Non deliberat, non detrectat, non communicat cum vllo homine consilium, sed statim occupat iter. ¶ Et peruenit, inquit, die tertia &c. Omitto nunc quid sacramenti habeat dies tertia. Sapientiam & consilia tentationis intueor. Sic in proximo non erat mons aliquis cum ro tum ageretur in montibus? Sed per triduum iter protenditur, vt per totum triduum recursantibus curis paterna viscera crucientur, vt omni hoc spatio tam prolixo intueretur filium pater, cibi cum eo sumeret, tot noctibus penderet in amplexus patris, inhæreret pectori, cubitaret in gremio? Vide inquantum tẽtatio cumulatur. His ergo rationibus Dominus electorum suorum fidem & dilectionem probat. Qua probata merentur audire, quod is post tentatione audiuit, Nunc cognoui quod timeas Dominum &c. Hæc enim vera timoris & amoris probatio est, si omnibus quæ chariss. habentur, charitas & amor in Deum anteferatur.

Quid sibi Dominus voluit, cum ad seruum suum dixit, cõpelle eos intrare vt impleatur domus mea? Duo hic prædestinatorum genera notantur. Vnum eorum qui sponte sua crucis mortificationem atque laborem sponte suscipiũt, alterum eorum qui inuitos à Deo

à Deo plagas leniter ac patienter ferunt, quibus ipsi tamen si sibi optio daretur, carere vellent. Sic enim patres filios interdum ligant, tenentque vt ferrum & ignem vlceribus necessarium patiantur: Sic igitur pater ille cœlestis dormitantes filios illatis plagis ad salutarem laborum tolerantiam excitat, vt vitam tribuat.

Quid est quod Saluator ait, Omnem palmitem qui fert fructũ purgabit eum, vt fructum plus afferat? His verbis specialis prouidentia Dei & cultura significatur: cuius rei gratia agricolæ nomẽ obtinet, quòd videlicet spiritualia virtutum germina excolere, & nutrire nunquam intermittat. Ob hoc enim alibi dictum est, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Præcipua verò cultura purgatione fit, cũ superflua quæque & salutarem fructum impedientia, velut steriles palmites abscinduntur: quo totus amor noster à creaturis auulsus, ad vnum Deum transferatur.

Cũ vocatus ab Absalone Ioab, venire renuisset, iussit is messem eius incendere: vt hoc incommodo affectus ad ipsum veniret. Sic etiam cùm ad Deũ amanter nos ad se vocãtem venire recusamus, varijs interdũ tribulationibus ipso ita disponente premimur, vt hoc modo ipsa necessitate coacti, ad illius tãdẽ opẽ, cõfugiamus, qui omnibus ad se veniẽtibus singulare refugiũ atq; remediũ est.

Sicut pia mater nusquam magis ad consolandũ ac fouendum paruulum suum accurrit, quàm cùm eum acriter plorantem cernit: ita Deus nullibi propior est seruis suis quam in tribulatione adest: quanuis hoc interdum minus appareat.

Non contristabit iustum quidquid ei acciderit, impij autem replebuntur malo. Ex hoc autem colligitur tribulationes pijs salutares, improbis autem esse vitio eorum pernicioſas. Fuit olim cum homines à feris grauiter lęderentur: processu tamen tẽporis & arte effectum est, vt non modo non læderent sed etiam ad multa ipsis deseruirent. Talis tribulatio est, quæ viro sapienti virtutis, stultis autem ruinæ materiam prębet. Quare diligenter prouidendum est, ne vitio & socordia nostra noceãt, quæ adhibita ratione & consilio iuuare potuissent. Videmus solis ardore ceram liquefieri lutum vero durari, sic tribulationis ardor piorũ mẽtes emollit improborum autem obdurat & in deterius commutat. Prou. 12.

Quid tempore tribulationis faciendum sit, Eccles. 2. docemur his verbis: Omne quod tibi applicitum fuerit accipe, & in dolore

sustine,& in humilitate tua patientiam habe:quoniã in igne probatur argentum & aurum: homines vero receptibiles in camino humiliationis. Item paulo inferius, Qui timẽt Dominũ, custodiẽt mandata illius,& patientiã habebunt vsque ad inspectionẽ illius, dicentes: Si pœnitentiã non egerimus, incidemus in manus Dei, & non in manus hominum. At horrẽdum est incidere in manus Hebr.10. Dei viuentis.

Labor.

August. TOta vita Christiani hominis, si secundum Euangelium viuat, crux est atque martyrium. Aug. in sermo.

Hieron. Regnum cœlorum vim patitur &c. An non tibi videtur esse violentia, cùm caro cupit esse quod Deus est,& illuc vnde Angeli corruerũt, Angelos iudicatura conscendit? Hiero. ad Eustoc.

Euseb. Emisse. Castigo, inquit, corpus meum,& in seruitutem redigo, &c. Hinc Paulus iam Christi habitaculũ, iam vas electionis effectus, intelligit sibi non sufficere solam gratiam, nisi gratiæ adiungat solicitudinem vigilantis,& laboris industriam. Euseb. Emiss. hom. de initio Quadragesi.

Cassia. Voluntas nostra sic quærit à passionibus temperari carnalibus, vt nequaquam velit dolores necessarios sustinere (sine quibus vitutes penitus nequeunt possideri) absque castigatione carnis castimoniã cupiẽs obtinere: sine vigiliarũ labore cordis acquirere puritatẽ: cùm requie carnis spiritualibus exuberare virtutibus: absq; vllius exasperatione conuitij, patientiæ gratiã possidere: humilitatem Christi sine honoris mũdani exercere iactura: religionis simplicitatem cum sæculari ambitione sectari: Christo cum hominis laude ac fauore seruire: districtionem veritatis sine cuiuspiam vel tenui offensione proferre. Postremo sic vult futura bona, vt præsentia non amittat. Cassia. in collat. 4. Dan. abba. cap. 12.

Cicero. Si quis hoc robore animi est, atque hac indole virtutis ac continentię, vt respuat omnes voluptates, omnemque vitæ suæ cursum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quis nõ quies, nõ remissio, nõ æqualium studia, nõ ludi, nõ conuiuia delectent: nihil in vita expetẽdũ putet, nisi quod est cum laude,& honore,& cũ dignitate cõiunctũ, hũc mea sentẽtia diuinis quibusdã bonis instructum atque ornatum puto. Cicero pro. M. Cælio.

Principium

Principium omnis boni & virtutis, (si verum fateri volumus) laborem esse Deus hominibus ostendit, quo remoto, nihil boni apud genus humanum constitui potest. Philon. Philon.

Exerce te laboribus voluntarijs, vt possis & non voluntarios tolerare. Isocrates. Isocra.

Xenophon conspicatus iuuenem industrium,& laboris amãtẽ, Iucundissimum, inquit, senectuti condis obsonium. Xenophon. Xenoph.

Crocodilus terribilis est in fugaces, fugax contra insequentes: ita quidam si concedas ac metuas, tunc ferociunt, si strenuè contemnas & obsistas, statim concedunt. Plinius. Plinius.

Quemadmodum perniciosior hostis fugientibus: ita grauius est incommodum, si cedas ac desterga. Ex diuersis.

Luxu corporis hebetescit mentis acies: luxus immodicus extinguit ingenium.

Vbi sponsa dixisset, Nigra sum sed formosa &c. (quo verbo labores,& persecutiones quas propter spõsum perpessa fuerat indicauit) huius rei causam, protinꝰ subdit, Nolite, inquit, mirari quod fusca sim: quia decolorauit me sol: videlicet sol iustitiæ spõsus: cuius omnis vita laboribus plena fuit: cuius omnis doctrina vix quicquã aliud quã laborũ tolerantiã sonat: cuius erga nos charitas & beneficia tanta sunt, vt me nullo modo potuerim continere, quin propter illius gloriã tã multis me doloribus atque molestijs obiecerim. Charitas enim Christi (vt Apostolo. ait) vrget nos, nempe vt quoad liceat illum imitari,& vni illi obsequi studeamus. Omniũ quippe Sanctorũ est illa vox. Propter te mortificamur tota die. e. Ro. c. Nostra verò erga te Dñe dilectio huius afflictionis causa est. Quidam ex sanctis Patribus Bisarion nomine, mortuum quẽdam nudum conspicatus, se superhumerali exuens, & illũ operuit & sepeliuit. Postea verò mendicum quendam nudum obuiũ excipiens, reliqua se veste exuit,& nudus ipse remansit, quo nudum in paupere Christum tegeret. Cum igitur nudus in quodam angulo iaceret, à principe quodam ciuitatis eidẽ noto rogatus, quis eum ità nudasset, is, prolato Euangeliorum codice, qui ei reliquus erat, Hic, inquit, nudauit me. Hoc autem perinde est ac si diceret, Sol me decolorauit. Lege Palladium in eius vita. CXVI. Ex historia Palladij.

Omnis oblatio quæ offertur Domino absque fermẽto fiet, nec quidquam fermenti aut mellis adolebitur in sacrificio Domini.

In omni autem oblatione offeres sal. Hac lege Dñs nõ modo malitiæ & nequitiæ fermentum à sacrificio suo reijcit, sed etiã quidquid carnis dulcedinem & voluptatem præ se ferat: sal verò semper expetit: quia, vt D. Hierony. ait, nihil illi placet, nisi aliquid insit amaritudinis & mordacitatis contineat.

Quò quid difficilius & laboriosius est, eò est etiã Deo gratius, si cætera consentiant. Magnum enim meriti pondus bonis operibus addi, cùm ardua ex natura sua sunt, manifestũ est. Hinc Dauid sacrificium Domino in area Areuna Iebusei oblaturus, nequaquã oblata gratis animalia & plaustra accipere voluit, sed ad ea gratis offerentem dixit, Nequaquam vt vis, sed emã precio à te, & non offeram Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo Dauid aream & boues argenteis siclis quinquaginta.

Prospera & aduersa fortuna.

Gregor. SÆpe est donum gratiæ quod homines iram deputãt: & sæpe districtionis ira est, quod gratiã putant. Greg. in mor.

Præsentis vitæ prosperitas aliquando idcirco datur, vt ad meliorem vitam prouocet, aliquãdo vt in æternum plenius damnet. Greg. in Past.

Solet rerũ abũdãtia tãto magis à timore diuino mentẽ soluere, quanto magis hinc exigit diuersa cogitare. Greg. in homi.

Quisquis in solo desiderio æternitatis figitur, nec pauperate attollitur, nec aduersitate quassatur: dũ nihil habet in mũdo quod appetat, nihil est, quod de mundo pertimescat. Greg.

Iusti in prosperis timent aduersa, in aduersis prospera meditantur: at mali aggerem rerũ quẽ foris multiplicant, semper interius per cogitationem portant. Greg. in mor. lib. 8. c. 38.

Mali tanto amplius in culpa proficiunt, quanto minus expectata feriuntur. Greg. vbi sup. lib. 15. c. 18.

Desperatis quicquid poscunt, donant medici. Sic Deus iniustis temporalia largitur. Greg. vbi sup. lib. 16. c. 11.

Nulla aduersitas deijcit, quẽ prosperitas nulla corrũpit: & qui veritati inhæret, vanitati non succumbit. Greg. 20. mor. c. 26.

Manifestę perditionis indicium est, quando affectatis iniquitatibus, subsequens fauet effectus, & nulla cõtrarietas impẽdit: quo mens peruersa cõcepit. Greg. 26. mor. c. 16.

Greg. super illud Iob. 3. Quare data est misero lux, & vita his qui in amaritudine animæ sunt, sic ait. Sancti viri cum sibi suppetere prospera huius mundi conspiciunt, pauida suspitione turbantur. Timent enim ne hic laborum suorum fructus recipiant: timẽt ne quod diuina iustitia latẽs in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat. Cũ vero taciti cogitant quod nec bona agunt, nisi vt soli Domino placeant, nec in ipsa affluẽtia suæ prosperitatis exultant, minus quidem de prosperis occulta contra se iudicia metuunt: sed tamen eadem prospera, quia se ab intima intentione præpediunt, ægre ferunt, & moleste præsentis vitæ blandimenta tolerant: quia per hæc se vtcũque tardari in interno desiderio nõ ignorãt. Plus enim in hoc mũdo horror, quã despectio occupat: & magis prosperitatis sublimitas, quã necessitatis aduersitas grauat. Per hãc nãque nonnũquã cũ homo exterius premitur, ad cõcupiscẽda, quæ intus sunt, liberius relaxatur: per illã vero animus dum multis parere cogitur, à desiderij sui cursu retinetur. Vnde fit, vt sancti viri magis in hoc mũdo prosperã quã aduersa formidẽt. Sciũt nãq; quia mẽs dũ blãda occupatione premitur, aliquãdo libẽs, ad exteriora deriuatur. Mor. lib. 5.

Mundus iste periculosior est blandus, quàm molestus: & magis cauendus cum se illicit diligi, quam cum admonet cogitq́ue contemni. August. ad Diosc. *August.*

Nemo frangitur aduersorum molestia, qui prosperorum delectatione non capitur. Idem de ver. Domini lib. 2.

Magnæ virtutis est cum fœlicitate luctari, ne illiciat, ne corrũpat, ne ipsa subuertat fœlicitas: magnæ inquam virtutis cum fœlicitate luctari, magnæ fœlicitatis est, à fœlicitate non vinci. Idem ibidem.

Præferendus ille & magnus est, cui inter prospera saltem, risus indecentior, aut sermo insolentior, aut immoderatior cura vestis, vel corporis non irrepsit. Ber. lib. 2. de consider. *Bernar.*

Nouerca virtutis prosperitas: sic applaudit vt noceat: & in fœlici successu sic fortunatis obsequitur, vt in fine perniciem operetur: conuiuis suis ab initio propinans dulcia: & cum inebriati fuerint lethale virus miscet. Chrysosto. lib. 1. decurial. nugis & vestig. Philosoph. *Chrysost.*

Luge peccatorẽ fortunatũ, intẽtatur enim ei gladius iudicij. Nilus. *Nilus.*

Euagri⁹. Homini non leui quæuis calamitas leuis est.

Iuuenal. Haud facile emergunt quorum virtutibus obstat, Res angusta domi.

Charicl. Solet prosperitas inopinata contumeliosa facinora edere.

Demona. Fugę tempus in bello virum reuera fortē declarat, infortunium vero prudentem.

Demetri. Demetrius illum qui siniſtram fortunā ferre nequeat, nec dexteram quidem ferre posse dixit.

Cypselus. In læta fortuna moderatus, in tristi prudens esto.

Isocrat. Stult⁹ bona fortuna tāquā ebrietate nimiū fruēs, stultior euadit.

Diony. Idem est in secunda fortuna altum sapere, & in lubrica via cursu contendere.

Rom. Cum fueris fœlix quæ sunt aduersa caueto.

Cato. Non eodem cursu respondent vltima primis.

Periāder. Si fortuna iuuat, caueto tolli.

Si fortuna tonat, caueto mergi.

T. Liuius. Maximæ cuique fortunæ minimè credendum est.

Quintil. Diuitiæ & potentia & gratia, certissimum faciunt morum experimentum.

Q. Curt. Inter obsequia fortunæ, non satis cauta mortalitas est.

Plautus. Animus æquus optimum est fortunæ condimentum.

Iuuenal. Si fortuna volet, fies de rhetore consul:
Si volet hæc eadem fies de consule rhetor.

Plautus. Bonus animus in re mala, dimidium est mali.

Ex diuersis. Humilis fortuna non est maximis malis obnoxia.

Insipiente fortunato intolerabilius nihil.

Infima fortuna tutissima est.

Læta omnia raro sine infœlici re aliqua eueniunt.

Non omni die bene esse potest: sed isto bene atque illo male.

Nunc pluit, & claro nunc Iupiter æthere surgit.

Non semper ijdem flant venti, sed nunc ij nunc alij.

Omnibus rectè sapientibus adest fortuna.

Boet. In omni aduersitate fortunæ infœliciſsimum infortunij genus est, aliquando fuisse fœlicem. Boet. de consolatione. lib. 2.

Socrat. Quæ concesſit fortuna temperet iustitia: quod iustitia inuenerit, temperet moderantia. Si enim auxeris licentiam tuam, minues gloriam. Socrat. in suis exhortat.

Fortuna vt medicus ignarus multos excæcauit. Cicero de amicit. *Cicero.*

Errant qui in prosperis omnes impetus fortunę putant fugisse: sapienter cogitant, qui temporibus secundis casus aduersos reformidant. Idem. 2. Rheto.

Non solum fortuna cæca est, sed eos etiam plerumque efficit cæcos quos complexa est. Illi enim efferuntur fastidio ferè & contumacia: neque quidquā insipiente fortunato intolerabilius fieri potest. Idem in Lælio.

¶ Contra eos qui fœlici fortuna semper vtuntur est illud Prophetæ, Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis, & non est transfusus de vase in vas: hoc est, non fuit variis tribulationibus & pressuris exagitatus. Vexatio enim dat intellectum. Tales fuerunt & illi de quibus scriptum est, in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Denique totus ille Psal. Quam bonus Israel Deus, quam vana & miseranda sit huius sæculi fœlicitas declarat. COLLE. *Esai.* 28. *Psal.* 72.

In vestitu ne glorieris vnquàm, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & inuisa opera illius. Hæc sententia eò pertinet vt intelligamus, facile esse in oculis Dei totam illam gloriam in ignominiam commutare. Quod aperte idem Ecclesiast. indicat, cum subdit. Multi potentes oppressi sunt valide, & glorioſi traditi sunt in manus alterorum. Nota est historia de Cresso quem multis opibus circumfluentem, & fortuna sua securum, Solon Philosophus humanæ illum fragilitatis frustra admonuit. Qui tamen postea à Cyro victus, & iam iam in pyram conijciendus, monitoris sui consilium in mentem reuocans, clamare cœpit, Solō Solō. A Cyro autem rogatus quid sibi ea inclamatio vellet, cum rē exposuisset, ab eodem Cyro liberatus, & magnis deinde honoribus propter salutare illud consilium affectus est. Sed huic tamen produm viuerent salutatibus consilijs admoniti, in ictu solum mortis fuit sera hæc pœnitentia. Quid autem profutura sit eis qui frustra dementiam suam agnoscunt, incertum est: cum illorum sera pœnitentia vera an falsa, necessaria an voluntaria sit, ambiguatur. Eccl. 11.

Merento paupertatis in tempore abundantię, & necessitatem

paupertatis in die diuitiarum. Huc pertinet & illud, in die bonorũ nõ immemor sis malorũ. Hac cõsideratione prosperitatis insolentia temperanda est. Pauper esse potest, qui modo diues erat. Scriptum est enim, A manè vsque ad vesperam immutabitur tempus: & hæc omnia citata in oculis Dei. Eccles. 19.

Quod prosperitatẽ & res secũdas superbia & arrogantia sequi soleat, testatur Propheta Psal. 16. cũ ait. Inimici mei animã meã circũdederũt, adipẽ suũ cõcluserũt, os eorũ loquutũ est superbiam. Pro quo alij verterũt. Adipe suo clauserunt os suum: os eorũ. Le. Quibus verbis saturitatẽ & delicias improborũ designat: quas fere insolẽtia comitari solet. Exẽplo erit Nabal Carmelus, qui cũ regale cõuiuiũ domi suę instruxisset, superbe tamẽ & petulãter puerorum Dauidis alloquutus est. Hoc etiã nomine Sodomitæ dãnãtur, quibus Dñs per Ezechielẽ improperat. Hæc fuit iniquitas sororis tuæ Sodomę, superbia, & saturitas, & abũdãtia panis, &c. Huc pertinet & illud, Incrassatus est dilectus & recalcitrauit &c. quæ sequũtur.

Quã multorũ animas extulit fallax & insidiosa prosperitas! Dauidẽ sanctiss. impulit vt populũ numeraret graui postea flagellorum feriendũ: Sic Ezechiæ animos in aduentu legatorum Babylonis extulit. Sic Amasiam regẽ post fusum Idumæorum exercitum in valle Salinarũ. Qua victoria elatus exercitũ aduersus Ioas regem Israel cõparauit. Cuius ille insolentiã intelligens, hac illum perlegatos oratione admonuit, Percutiens inualuisti super Edom, & 4. Re. 14. subleuauit te cor tuum. Cõtẽtus esto gloria, & sede in domo tua. Quare prouocas malum, vt cadas tu & Iudas tecum? Cuius is consilium negligens periculo suo doctus didicit neminẽ succedibus efferri debere. Deniq; grãdia si paruis assimilari licet Agar Sarræ ancilla vbi se cõcepisse vidit, despexit dominã suã, & ita despexit vt postea plagis à Domina sua coercita fugam inierit. Cuius tumorem Angelus Domini obuiam ei factus cõpressit, admonẽs vt dominum repetens, manibus se Dominæ suæ humiliter submitteret.

Fortis est quem aduersa non frangunt, fortior quem prosperæ non alliciunt, fortissimus vero quẽ nec ipsa rerum vicissitudo perturbat. Hac enim vicissitudine acrius sæuit tẽtatio, dũ prosperitas amplius post aduersa blãditur, nec minus vrit aduersitas dum repentinis ingruit rebus inuidiosa secundis.

Probatio

Probatio virtutis.

SVper illud, Patientiam meam quis considerat? Quia citius Deus non exaudit, videtur non considerare. Ardentis nãque desiderij hic vota panduntur. Quod namque disponenti breue est, est longum amanti. Greg. in mor. lib. 13. c. 22. *Gregor. Iob. 17.*

Dei protectio minus necessaria creditur, si semper habeatur: subtrahitur ergo interdum, vt videat homo se nihil esse sine illa. Greg. 23. mor. c. 28.

Dũ ergo illa destituti cadere incipimus, & tamen adiuti retinemur, doctrina est quod cadere incipimus, custodia quod retinemur. Greg. vbi suprà.

Greg. super illud Cant. Quæsiui, & nõ inueni, sic ait: Quęsiti interdũ negatur species, vt mẽtis desiderium crescat: nẽpe vt quo Spõsum diuti' desiderat, cũ eũ inuenerit, auidius assumat. 27. mor. c. 1. *Cant. 5.*

¶Diligebat Israel Ioseph̃ supra cũctos fratres suos eò quod in senectute genuisset eũ. Ad hũc ergo modũ illa bona opera æstimanda sunt, quæ quis agit spirituali senectute cõfectus: de qua Psal. Ne projicias me in tẽpore senectutis, hoc est: cũ me charitatis vel deuotionis feruor destituit, & velut senili quadã imbecillitate deijcit. Inter fortes Dauidis quidã ex eo maxime cõmẽdatur, q̃ interfecerit leonẽ tẽpore niuis. Hoc ad eandẽ significationẽ pertinere videtur. Niuis enim tẽpus est, cũ idẽ nos charitatis feruor deserit. Quo tẽpore rugiẽtẽ (sicut Leo) Dæmonẽ superare, & bona opera edere, excelsi & cõstãtis animi indiciũ est. Hoc autẽ præstabat Dauid, cũ ait. Tribulatio & angustia inuenerũt me (quorũ altero cor pus, altero animus afflictabatur) & tamẽ mãdata tua non sum oblitus. Et illud rursum, Defecit in salutare tuũ anima mea, &c. Et, Defecerũt oculi mei in ẽloquiũ tuũ, & factus sum sicut vter in pruina: siue (vt alij interpretãtur) sicut vter in fumo. Et tamen iustificationes tuas nõ sum oblitus. Quorũ sensus est, Defecit plane iã animus meus, præ solicita expectatione auxilij tui, quo nititur omnis salus mea, ipsi etiã oculi mei defecerunt, in cœlum dies noctesque suspicientes, si qua forte viderent salutẽ venientẽ quam seruo tuo promisisti. Sed quãquã præ multitudine calamitatum, & assiduo mœrore confectus sum, atque adeò exesus, vt cutis mea, vtri ad fu- *Psal. 70.* *Psal. 118.*

COLLE.

mum suspenso comparanda sit, nunquàm tamen legũ tuarũ oblitus sum, nunquã me à recto & honesto tempestas ista depulsit.

Semper adest pijs Dñs, semper eis est præsens, abesse tamen ali quando videtur, cũ eos vel ab impijs, vel à Dæmonibus grauiter vexari permittit. Nõ semel hac de re sanctus Iob, non semel item Dauid cõquesti sunt. Hinc illa verba, Vsquequo Dñe obliuiscēris me in finẽ? vsquequo auertis faciẽ tuã à me? &c. Itẽ, Exurge quare obdormis Dñe? exurge &. n. r. i. f. Item, vt quid Dñe recessisti longe? despicis in opportunitatibus in tribulatione. Pro quo alius vertit. Vt quid. D. r. l. abscondis faciem in opportunitatibus in tribulatione. De quo tamen alibi dixerat, Adiutor in opportunitatibus & in tribulatione. Sic magnus ille Antonius, post multas à dæmonib. acceptas plagas, Dño post eas aduentanti, ait: Vbi eras ô bone Iesu, vbi eras? quare à principio non affuisti, vt me iuuares & vulnera mea sanares? Et ille, Antoni (inquit) hic eram: sed expectabã videre certamen tuum, Nunc autem quia viriliter decertasti, in toto orbe faciam te nominari. Idem pene de B. Catherina Senen. legitur.

Pſal. 12.
Pſal. 43.
Pſal. 9.

Fœlix anima quæ vere dicere potest: Probasti Dñe cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuẽta in me iniquitas. Psal. 16. Sic enim legimus: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Rursumque, Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus &c. Apostolus præterea primum quidẽ in Deo, deinde in tribulationibus gloriatur. Quia tribulatio (inquit) patientiam operatur, patientia probationẽ &c. Nemo ergo virtutem suam vel ieiunijs, vel orationibus, vel eleemosynis probatam putet. Tribulatio enim est quæ maxime inter omnia iustitiam piorum hominum explorat. Ante hanc nemo de probitate sua testimonium ferat, quanuis ne post hanc etiã timorem omnem deponere debet.

Eccl. 27.
Rom. 5.

Frequentissimum est viros sanctos ad tempus à Deo paululum relinqui, & hęc ratione probari non reprobari. Hinc, vbi Saluator dixisset, Deus Deus me? respice in me, quare me dereliquisti &c. Deus meus clamabo per diem & non exaudies, & nocte & nõ ad insipientiã mihi (siue vt Hiero. vertit: Et non est silentium mihi) Paulo tamen inferius ait: Timeat eum omne semen Israel, quoniã non spreuit, nec despexit deprecationem pauperis, nec auertit faciem

Pſal. 21.

faciem suam à me, & cum clamarem ad eum exaudiuit me.

Cum vir iustus ad tempus à Deo relinquitur, singulare illi remedium est in spe, oratione, & meditatione constitutũ. Quod qui dem satis aperte exẽplo suo Propheta docet, qui Psal. triplici hoc remedio vtitur. Postquam enim dixit, Quare tristis es anima mea & quare conturbas me, primum ad spem confugiens dicẽs, Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi &c. Quæ verba bis in hoc Psal. & semel in sequenti repetit, cuius initiũ est, Iudica me Deus &c. Deinde ad orationem cõfugit, cum ait: Apud me oratio Deo vitæ meę: dicam Deo Petra mea quare oblitus es mei: quare tristis incedo dum affligit me inimicus. Tertio demum meditatione ac Dei memoria labentem animum suum reficit, ac sustentat, cũ ait, Ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis & Hermonij à monte modico. Quæ verba quidam, ad hũc modum carmine reddit.

Pſal. 41.
Pſal. 42.

Hæc sæpe mecum colloquor, sed intimis
Resurgit in præcordijs.
Quandoque tanta vis doloris anxij,
Vix vt queam resistere.
Qua propter ad tui memoriam nominis,
Amabilem, sæpissime
Recurram ô vnica spes mea, ô lux, & salus,
Charumque solamen meum.
Dulcescet illa amaror omnis & animo
Illa eruet curas meo.
Quanquam paterna sum fugatus à domo,
Vastasque solitudines
Iordanis, auiosque saltus Hermonij,
Inhospitalem & Mizarum.
Exul peragro, rerum egens omnium,
Nunquam tamen tui pater
Non meminero: nunquam effluet animo meo
Dulcissimum nomen tuum.

Hąc

Hac autem memoria se in tribulatione confirmatũ fuisse alibi
Psal. 118. testatur, cũ ait: Nisi quod lex tua meditatio mea est, tum forte perijssem in humilitate mea, hoc est afflictione mea.

Quanta sit tempestatis vis qua Deus interdum electos suos probat, declarant illa verba Psal. 41. Abyssus abyssum inuocat &c. Et, Omnia excelsa tua & fluctus tui &c. Est autem sensus, Calamitas calamitatem vrget, nec vllus est miseriarum finis. Est autem elegans allegoria, qua inducitur Deus excitatis tonitruis, & ingenti tempestate Dauidem obruere infinita copia imbrium. Aquas autem in litteris sanctis appellari pro calamitatibus nemo est qui nesciat. ¶ Quo in loco annotare conuenit huius Psalmi titulum, qui est erudiens Canticum. Sic autem inscribitur, Quoniam decet etiam cum nihil ad spem ostenditur, sperandum tamen esse, & misericordiæ Dei confidendum. ¶ Idem argumentum tractatur Psal. 59. cuius est initium, Deus repulisti nos & destruxisti nos &c. Et, Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis, siue cõsopiente, &c. ¶ Idem etiã argumẽtũ tractatur Psal. sequẽti, cuius initiũ est, Deus auribus nostris audiuimus &c. Expositã primũ antiqua Dei erga pios tutela, ac paterna prouidẽtia: exponit deinde quã multis & varijs calamitatibus pios vexari permittit. Subdit enim. Nunc autem repulisti, & cõfudisti nos, & cætera mala quæ longa oratione persequitur. Quæ quidẽ omnia sanctis viris accidisse confirmat, cum ait. Hæc omnia venerũt super nos, nec obliti sumus te, & iniquè non egimus in testamento tuo, &c. nihilominus tamen propter te mortificamur tota die, æstimati sicut oues occisionis. ¶ Cæterũ cõmune huius calamitatis remediũ est, quod idẽ Propheta alibi ostendit, cũ ait, Multæ tribulationes iustorum, & ex omnibus ijs liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorũ, &c. Est & aliud solatiũ, quod quidem Ecclesiast. ostendit cum ait, In die malorum non immemor sis bonorum &c. Breuitas quoque temporis solatium fit laboris. Non enim in sempiternum abijciet Dominus. Vnde est illud, Ad momentum ira eius, & vita in repropitiatione eius.
Psal. 33.

Cũ vir iustus spirituali dulcedine ac robore se ad tempus destitutũ viderit, non protinus animũ deponat. Meminisse enim debet scriptũ esse. Ego dixi in abũdãtia mea, non mouebor in æternum, Domine in voluntate tua præstitisti decori meo, vel alias monti meo
Psal. 29.

meo fortitudinẽ. Auertisti faciem tuam à me & factus sum cõturbatus. Huc pertinet & illud visitas eum diluculo, & subito probas illum. Vtrumque autem homini & salutare & necessarium est. Vi fitatione namque charitas, probatione humilitas paratur. Per illã cognoscitur Dei bonitas, per hanc hominis infirmitas. Iob. 3.

Quod electos suos varijs De' tribulationibus examinet & probet declarant illa verba. Psal. 65. Probasti nos Deus, igne nos examinasti sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueũ, posuisti tribulationes in dorsis nostris. Transiuimus per ignem & aquam &c. Sic autem probauit Dñs Abrahã, Iob, Tobiam, & omnes sanctos martyres. Nemo ergo dum tribulatur se à Domino derelinqui, sed probari putet. Exemplo itaque suo Vates sanctus docet quid homines pietatis amantes de suis calamitatibus sentire debeant: nẽpe illas sibi consilio & numine diuino accidere, vt quemadmodum aurũ atque argentum igne purgatur, ita illorum animi puriores fiant rebus aduersis: his enim rebus & amor nostri rerumque fragiliũ, & caducarum exuritur, & studia pietatis ac innocentiæ mirabiliter accenduntur. At impiorum quos Deus æterna morte mulctare constituit, longe dissimilis est ratio: non enim istorum labes & vitia excoquit ærumna, sed auget potius, & cumulat, illaque crescente, simul animorum crescit impietas, sic vno eodemque igne lutum durescere videmus, ceramque liquescere.

Cùm sæpenumero pij homines à Deo varijs calamitatibus probentur & exerceantur, nunquam illi tamen neq; à spe sua & orãdi officio cessare debere, ostendit exẽplo suo Dauid cũ ait, Credidi, propter quod locutus sum, ego autẽ humiliatus, siue afflictus sum nimis. Ego dixi in excessu (siue in fuga mea) o.h.m. Quod perinde est ac si dicat, credo, & certissimam fidem adhibeo promissionibus Dei, propterea summa cũ fiducia loquor. Quin etiã cùm in maximis angustijs versarer & fugerẽ præceps aduersarios mihi iã iam imminentes, dicebam tamen, mentiuntur quidem omnes homines: sed Deus certe mentiri non potest, itaque ille me incolumẽ conseruabit, & hostibus de medio sublatis, in regia dignitate constituet. Quam igitur gratiam referam domino, qui mihi salutem attulit, & me, ac familiam meam tantis beneficijs ornauit? Psal. 115.

Idem alibi posteaquam tribulationis suæ magnitudinem exposuisset his verbis, Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ Psal. 68.

aquæ.v.ad.a.m.Infixus sum in limo profundi:& non est substan-
tia,hoc est non inuenio vbi consistam.Et mox,Laborauiclamans
r.f.s.f.m.defecerunt oculi mei dum spero in.D.m.Quod perinde
est ac si dicat,Iam oculi mei nimia lassitudine defecerunt, dum
assiduè cœlum suspiciunt,expectantes vt Deus meus mihi opem
ferat.Itaque proponitur nobis præclarum veræ pietatis exẽplum
quæ nec spem abijcit,nec ab orandi studio deterretur, licet aures
Dei à precibus abhorrere videantur.Denique in fine Psalmi ostẽ-
dit se non frustra tamdiu aut orasse aut expectasse, cum ait, Ego
sum pauper & dolens, salus tua Deus suscepit me, Et, Quoniam
exaudiuit pauperes Dominus,& vinctos suos non despexit. Lau-
dent illum cœli & terra &c.Itaque verisime dictum est.Ipse vul
nerat & medetur: percutit & manus eius sanabunt. Hoc ipsum
Tobiæ.11. Sanctus quoque Tobias vbi ab Angelo illuminatus & ditatus
est, confitetur dicens, Benedico te Domine Deus Israel: quia
tu castigasti me : & tu sanasti me. Piorum igitur omnium est
Psal. 70. illa vox, Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & ma-
las? & conuersus viuificasti me, & de abysis terræ iterum redu-
xisti me. Harum rerum altera,nota sit nobis inanitas nostra, alte-
ra benignitas Dei,ex illa notitia nobis diffidere,ex hac Deo con-
fidere discimus.

Quemadmodum Ioseph ad fratres suos(quos vnicè charos ha-
bebat)quasi ad alienos durius loquebatur:ita se Dominus frequẽ-
ter cum pijs hominibus gerit dum eis omnem spiritualis consola-
tionis gratiam tanquã alienis subtrahit:quos tamen summo amo-
re complectitur.

Quod Deus aliquando amicos suos summis angustijs & angoe
ribus vexari permittat, quodque ipsi nec sic quidem à Deo vo-
lut proiecti & derelicti, neque spem abijcere, neque orandi &
obsecrandi munus die noctuque intermittere debeant, aper-
tissimè in Psal.87.perspicitur: cuius initium est, Domine Deus
salutis meæ in die clamaui &c. Pro eo vero quod nos ibi legi-
mus,Pauper sum ego & in laboribus &c. quidam transtulit, Af-
flictus sum ego, & expiranti similis, ab adolescentia tuli terro-
res tuos, & trepidaui. Hierony.vero, Portaui terrorem tuum &
conturbatus sum.

Huius rei gratia Dauid importunitatẽ & persecutiones pijorũ

igni comparat spinarum,cum ait, Circundederunt me sicut apes,
& exarserunt sicut ignis in spinis. Spinæ namque igné facile conci Psal.112.
piũt:qui magnũ fragorẽ edit,& vicina quaque cõsumptura vide-
tur,qui tamẽ citò & ipse extinguitur. Tales ergo piorũ tribulatio-
nes sunt:ideo vir iustus celerrimæ liberationis suæ certissima spe
animum erigere,& præsentem laborem alacriter ferre debet.

Temperantia voluptatum moderatrix.

CVM naturæ necessitatibus plusquàm expedit deseruimus, Grego.
mẽtis curam negligimus, ex miseria negligẽtiæ,infirmitati
addimus culpã. Quiddã enim valde periculosum habẽt istæ
necessitates, q̃ sæpe in eis minime discernitur,quid per vtilitatis
studiũ,& quid per voluptatis vitiũ agatur. Sæpe enim dũ necessi-
tati debita reddimus,voluptatis vitio deseruimus, & infirmitatis
velamine nos excusamus.Greg.mor.20.c.12.

Sancti quasi arbitri studiosissime discernunt, inter necessitatẽ
& voluptatem,atque hanc consulendo sublcuant, illam premẽdo
frenãt.Praui autẽ necessitates ad vsum suæ voluptatis retorquẽt.
Greg.20.mor.c.12.vide locum.

Greg.super illud Iob.27.aut poterit in omnipotente delectari?
sic ait, Esse sine delectatione anima non potest:aut enim infimis
delectatur,aut summis:& quãto maiori studio exercetur ad sum-
ma,tanto maiori fastidio torpescit ad infima. Vnde Ioan.qui dili-
git mundum,non est charitas patris in eo.Mor.18.c.6.

Greg.super illud Iob.28.Non inuenitur in terra suauiter viuen Iob. 28.
tium,sic ait:Qui huius vitæ voluptatibus pascitur, ab æternæ sa-
pientiæ intellectu separatur : nam si saperet,de exilij sui cæcitate
lugeret.lib.18.mor.c.26.Ideo dicitur qui addit scientiam,addit &
dolorem.Eccl.1.

Carnalis delectatio quanto diutius tenet, tanto arctius astrin-
git.Greg.24.mor.c.12.

Spiritus deficit,vbi caro requiescit.Vt enim caro mollibus, sic Augusti.
anima duris nutritur.August.super Ioan.

Si quid arrisisset prosperum, tædebat apprehendere, quia penè
priusquam

priusquam teneretur, [illegible] uolabat. Aug. Confess. lib. 6.

Edendi & bibendi voluptas [illegible] illa est, nisi præcedat esuriendi & sitiendi molestia. Et ebriosi quædam salsiuscula comedũt, quò fiat molestus ardor, quem dum extinguit potatio, fit delectatio. Et institutum est vt iam pactæ Sponsæ, non tradantur statim, nevilem habeat maritus datam, quam non suspirauerit sponsus dilectam. Hoc in turpi & execranda lætitia, hoc in ea, quæ concessa & licita est, hoc in ipsa sinceriſsima honestate amicitiæ, hoc in eo, qui mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuẽtus est: vbique maius gaudium, molestia maior præcedit. Quid est hoc Domine Deus meus, cum tu æternum tibi ipse sis gaudium, & quædam de te semper gaudeãt? Quid est quod hæc rerum pars alternat defectu, & profectu, offensionibus, & conciliationibus? an is est modus earum, & tantum dedisti eis, cum à summis cœlorum vsque ad ima terrarum suis quæque sedibus locares, & suis quæque temporibus ageres. Aug. Confes. lib. 8.

Qui dat pro modica delectatione illud pro quo Christus se tradidit, stultum Christum reputat mercatorem. Idem in serm.

Hieron. Corpus assuetum tunicæ, loricæ onus non sustinet: caput operatum linteo, galeam recusat: mollem otio manum, durus exasperat capulus: fortior autem miles ex confragoso venit. Hiero. in epist. ad Heliod.

Isidor. Licet sæpe in medio carnalium Deus protegat vitam electorũ, tamen satis rarum est, vt quisque inter sæculi voluptates positus à vitijs maneat illibatus: in quibus etsi non cito implicetur, aliquando tamen attrahitur. Neque enim diu potest esse securus, qui periculo fuerit proximus. Isidor. lib. 3. de sum. bon.

Euseb. Emisse. Sicut quãdo humore & scabie cutis corporis vitiatur, inde corruptio exulcerat, hinc prurigo solicitat: ita per oblectationem malorum de negligẽtia proficit culpa: & de luxuria crescit illecebra, & pereuntem perditio plus delectat: quia voluptas transacta non satiat, sed suo vsu magis exercetur vitiorum cupiditas, quam finitur: & sectatorem suum nunquam consumenda consumit. Euseb. Emiss. de Epiph. hom. 3.

Secundum finem euangelici & cœlestis oraculi, dius ille post delicias æternis traditur flammis: Lazarus post esuriem beatitudinis gremio Angelorũ infertur obsequijs: & propter hoc ad verũ gloriæ

loquitur sermo diuinus. Fili recepisti bona in vita tua, Lazarus similiter mala: vni transactæ vitæ, iucunditas loco criminis imputatur: alij post malorum tolerantiam repræsentatio fit bonorũ. Idẽ in hom. de init. Quadragesi.

Omnium vitiorum interemptrix humilitas est: quam qui possident, omnia vicerunt. Genitrix malorum omnium est voluptas malitiæ coniuncta. Is qui ea detinetur, non videbit Deum. Clima. Grad. 26. *Ioã. Cli.*

Cuncta aduersum nos Dæmonum bella ex tribus causis maximè constant. Aut scilicet ex voluptatis studio, aut ex superbia, aut ex illorum inuidia. Idem ibidem.

Nihil tam putidum est, quàm anima affectibus obnoxia: Voluptas cani similis est: si persequaris, fugit: si nutrias, manet. Fuge voluptatem propter comitem eius afflictionem: ne Diabolus vtatur membris tuis aduersus te tanquam telis. Chrysost. *Chrysost.*

Nihil voluptuosum nihil suaue placet Deo: sed quod habet aliquid mordacitatis & seueritatis: vbi pascha cum amaritudinibus manducatur. Gloss. Le. 2. *Gloss.*

Malorum esca voluptas, qua homines capiuntur, vt hamo pisces. Cicero in Cat. maio. *Cicero.*

Voluptates blandissimæ Dominæ, sæpe maiores partes animæ à virtute detorquent. Idem. 2. de offi.

Maximas virtutes iacere oportet, voluptate dominante. Idem ad Atti. lib. 5.

Quo maior est voluptas, eò magis mentem à sua sede & statu dimouet. Idem Parad. 1.

Qui voluptatibus ducuntur, & se vitiorum illecebris & cupiditatum lenocinijs dediderunt, missos faciant honores, nec attingant Rempub. patiantur viros fortes labore, se otio suo perfrui. Idem pro Sest.

Omnibus in rebus voluptatibus maximis fastidium finitimũ est. Idem. 2. de Orat.

Nemo est dignus nomine hominis, qui vnum diem velit esse in voluptate. Idem. 2. de finib.

Nullam capitaliorem pestem quàm corporis voluptatem hominibus à natura datam esse dicebat Architas. Hinc patriæ proditiones, hinc rerum publicarum euersiones, hinc cũ hostibus clan-

destina colloquia nascũtur. Nullum denique scelus, nullũ magnũ facinus esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impelat: stupra vero & adulteria, & omne flagitiũ nullis alijs illecebris excitari, nisi voluptate: & menti nihil esse tam inimicum, quàm voluptatem: nec libidine dominante, temperãtiæ locum esse omnino: nec in voluptatis regno posse virtutem consistere. Quocirca nihil tam detestabile, tamque pestiferum quàm voluptatem: siquidem cum maior esset & longior, omne animi lumen extingueret. Quod quò magis intelligi possit, fingere animo aliquem iubebat, tanta incitatum voluptate corporis, quanta percipi posset maxima: nemini censebat fore dubium, quin tamdiù dum ita gauderet, nihil agitare mente, nihil ratione, nihil cogitatione consequi posset. Idem in Cat. maio.

Non est necessum tanquam meretricem in matronarum coetum, sic voluptatem in virtutum concilium adducere. Idem. 2. de finib.

Chorici⁹. Nacta semel delicias natura, vix ad labores vult reuerti.

Aristot. Propter voluptatem mala operamur, & propter tristitiam à bonis recedimus.

Idem. Natura maximè appetit delectabile, & fugit triste. Idem.

Ouidius. Gaudia, principium nostri sunt sæpe laboris.

Adilon. Mala tunc sunt periculosissima, cum delectant.

COLLE. ¶ Qui voluptatibus carnis indulgent, similes ijs esse videntur, qui cum vrinam emittere nequeunt, tamen à potu non abstinẽt. Quò enim magis bibendi voluptati indulgent, eò magis morbi grauitatem augent. Idem efficit prurigo vlceris, cuius refricatio cũ voluptuosa sit, vlcus tamen magis exulcerat & grauat, breuemque voluptatẽ diuturno & acriori dolore pensat. Idem autem patiuntur qui sese voluptatibus dedunt: quandoquidem voluptas percepta, non sitim sedat, sed æstum magis cupiditatis incendit.

Caudam magis quàm faciem scorpionis debere nos attendere (hoc est amarum voluptatum exitum) Salomon declarat his verbis. Fauus distillans labia meretricis: & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem illius amara quasi absinthium, acuta quasi gladius biceps. Vt enim tristissimos voluptatũ exitus, & infœlicissimas tragedias, quas quotidie experimur, prætermittamus; quis verbis *Prou. 5.*

verbis consequi possit, quos æstus & angustias in nouissima hora mortis, perpetiantur hi, qui vitam suam huiusmodi voluptatibus inquinarunt? Nihil enim tũc magis torquet, quàm quod eos olim vehementissime oblectauit.

Cum in omni voluptate subsit latens aculeus & venenum, nunquam alterum sine altero inspiciendum est: sed commoda & incommoda, initium & finis, ac tota rei facies consideranda est: vt quos voluptatis lenocinium allicit, amaritudinis acerbitas deterreat. Hinc illud Salomonis, Ne intuearis vinum quando flaueſcit: cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber: & sicut regulus venena diffundet. Quid enim acrius morientis animam lacerat, quàm voluptatum præteritarum memoria? *Prou. 23.*

Cor sapientum vbi tristitia est, cor stultorum vbi lætitia. Item melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi: quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. Hoc est, breuis & momentanea est improborum voluptas, qualis est spinarum ardentium strepitus, qui cum vehemens esse videatur, momento tamen transit. Vnde est illud, Laus impiorum breuis est, & gaudium hypocritæ ad instar puncti. *Eccl. 7.* *Iob. 20.*

Eò mores hominum deuenerunt, vt Epicuri & Mahometici sectam verbis damnantes, operibus probent: cum maxima pars hominum nihil magis quàm voluptatem corporis sequatur. Itaque rebus ipsis illã verba iactare videntur, quæ Sapien. 2. referuntur. Dixerunt impij apud se non recte cogitantes: Exiguum & cũ tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis &c. quæ sequuntur. Vide locum.

Vbi nos legimus, Coagulatum est sicut lac cor eorum. s. superborum, Alij verterunt, Incrassatum est velut adeps cor eorum. Sensus ergo est, Habent isti mentem hebetem & crassam: quippe quam corporis voluptatibus, & rerum terrenarũ cogitationibus alunt: propterea nec scientiam rerum diuinarum tenent, nec his delectantur. Isti ergo quanuis sapientes sint vt faciant mala, benè tamen facere nescierunt. *Psal. 118.*

Voluptates seculi adeo non satiant dulcedine sua hominis appetitum: vt tædium magis pariant quàm fœlicitatem. Hinc

tot à carnalibus hominibus ludorum & voluptatum gẽnera excogitantur, & commutantur, vt fastidium quod ex alijs concipitur, alijs leuetur. Tantum igitur abest vt in his miseri tranquillitatem animi & quietem inueniant, vt tædio magis illarum afficiantur. Itaque sicut æger in lecto modò in dextrum modo in sinistrum latus iactatus nullam inuenit requiem, quoniam intra se inquietudinis & iactationis suæ causam habet: ita planè hi frustrà tot voluptatibus tædium excutere volunt, quod in pectore morbido gestant. Pectus ergo sanandum est, non loca mutanda. De hac autem voluptate sic Boetius, Quid dicam de voluptatibus, quarum appetitus plenus est satietate: satietas plena pœna. Quo in loco satietatem pro fastidio posuit.

Gene. 21. Vidit Sara Ismaelem ludentẽ cum filio suo Isaac, & ait ad Abraham, Eijce ancillam & filium eius &c. Cur, ait Origenes, viri filij domo eijciat? An quia ludebat cum Isaac? Quid læserat, aut quid nocuerat, quod ludebat? Tum etiam Apostolum miror, qui ludũ

Galat. 4. hunc appellauit persecutionem dicens, Sicut is qui secundũ carnem &c. Sed attende. Si Ismael blandiatur & ludat cum Isaac, i. fi caro spiritui blandiatur, & illecebrosis cum eo disceptationibus agat, & delectationibus illiceat, voluptatibus molliat, huiusmodi ludus displicet Saræ, & eum acerbissimam persecutionem iudicat Paulus. Vnde non illa maxima persecutio est, qua in te aperte carnifex tormentis sæuit, sed illa maximè qua te hostis blandiendo seducit.

Eccl. 1. Omnia flumina intrant in mare. Flumina dulcem aquam continent, amaram mare. Quid igitur est omnia flumina ingreditur mare, nisi quod omnis dulcedo & voluptas carnis in amaritudine desinat, &

Prou. 34. extrema gaudij luctus occupet? Quæ enim voluptas est quæ non aliquando aut tristitiam, aut fastidium, aut pœnitentiam, aut curas pariat? Et mare inquit non redundat. Hæc alia voluptatis huius miseria est, quod quemadmodum mare nullis fluminum in illud quotidie subintrantium decursibus redundat: ita infinita cupiditatis nostræ abyssus nullis

Eccl. 1. voluptatibus aut opibus expletur. Non enim satiatur oculus visu, nec auris &c.

Abstinen-

Abstinentia, Ieiunium.

Admonendi sunt abstinentes: vt nouerint, quia tunc placẽtem Deo abstinentiam offerunt, cum ea, quæ sibi de alimẽtis subtrahunt, indigentibus largiuntur. Gregor. *Gregor.*

Cum corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Idem.

Per Simonem, qui signantur, nisi abstinentes: qui foris carnem affligunt, interius tamen fructum abstinentiæ non acquirũt. Crucem igitur Domini Simon in angaria portat, quia cùm ad bonum opus sine bona voluntate ducitur, rem bonam sine fructu operatur. Simon ergo crucem portat, sed in cruce non moritur: quia abstinentes exterius per abstinentiam corpus affligunt, sed interius per desiderium mundo viuunt. Greg. super Euang.

Solus in illicitis non cadit, qui se aliquando & à licitis caute restringit. Idem lib. 5. mor.

Abstinentia est, quæ edendi horam non præuenit: vt fecit Ionathas in fauo mellis: non lautiora quærit edere, vt Israelitæ in deserto: non accuratius parare, vt filij Hely in Sylo: non ad superfluitatem, vt Sodomitæ: non vile quodlibet, vt Esau edulium in fame concupiuit. Greg. vbi sup.

Magnus discretionis labor est exactori, & aliquid impendere, & aliquid denegare: & non dando gulam restringere, & dãdo naturam nutrire. Greg. lib. 30. mor.

Cogitandum summopere est, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, sibi metipsi abscindere debet & concessa: & se reprehendat in minimis, quem meminit in maximis deliquisse. Greg. hom. 35. sup. Euang.

Sic voluptas plerumque sub necessitate se palliat, vt vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solui debitum necessitas petit, voluptas expleri desiderium suggerit: & tantò gula securius in præceps ruit, quantò sub honesto nomine necessitatis explendæ se contegit. Greg. lib. 30. mor.

Est alia malitia diei, quæ vtinã sufficiat ei. Reficimus enim quotidianas ruinas corporis edendo & bibendo. Nunc autem suauis est mihi necessitas, & aduersus istam suauitatem pugno, & ne ca- *Augustꝰ.*

piar, quotidianum bellum gero. Et mox: Hoc autem me docuisti Domine, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietem satietatis ex indigentiæ molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ. Et cùm salus sit causa edendi & bibendi, adiungit sese tanquã pedisequa periculosa iucunditas, & plerumque præire conatur, vt eius causa fiat, quod salutis causa me facere vel dico, vel volo. Nec idem modus vtriusque est. Nam quod saluti satis est, delectationi parum est. Et sæpe incertum sit, vtrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat, an voluptuaria cupiditas fallaci ministerio se petat. Ad hoc incertum hilarescit infelix anima, & in eo præparat excusationis patrocinium, gaudens non apparere quid satis sit moderationi valetudinis: vt obtentu salutis obumbret negotium voluptatis. His tentationibus quotidie conor resistere, & inuoco dexteram tuam ad salutem meam, & ad te refero æstus meos: quia consilium mihi de hac re nondum stat. Ebrietas longe est à me, misereberis ne appropinquet mihi. Crapula autem nonnunquam surrepit seruo tuo, misereberis, vt longè fiat à me. Nemo enim potest esse continens, nisi tu des. Non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Ideoque & populus in eremo non quia carnes desiderauit, sed quia escæ desiderio aduersus Dominum murmurauit, meruit imprecari. In his ergo tentationibus positus, certo quotidie aduersus concupiscentiam manducandi & bibendi. Non enim est quod semel præscindere, & non vlterius attingere decernam, sicut de concubitu potui. Itaque fræni gutturis temperata relaxatione & constrictione tenendi sunt. Et quis est Domine qui non rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis? Quisquis ille est, magnus profectò est, magnificet nomen tuum. Ego autem non sum, quia peccator homo sum. Sed & ego magnifico nomen tuum, & interpellat te pro peccatis meis qui vicit seculum, numerans me inter infirma membra corporis sui: quia & imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. August. in Confess. *Simil.*

Fieri potest, vt sine aliquo vitio crapulæ vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens vtatur: insipiens autem fœdissima gulæ flamma in cibum vilissimum inardescat. Aug. de doct. Christ. Sicut

Sicut æger ad medicinam, sic ad sumendas dapes debet quisq; accedere: nequaquã scilicet in illis voluptatem appetens, sed necessitati succurrens. Idem de conflict. vi. *Simil.*

Ieiunium purgat mentem, sublenat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis verò lumen accendit. Idem in sermo. de ieiunio.

Nihil scias conferre Christianis adolescentibus vt esum olerũ. Ardorque corporis frigidioribus epulis temperandus est. Hiero. in epistol. *Hieron.*

Nonnulli vitam pudicã appetẽtes, in medio itinere corruunt, dum solam abstinentiam carnis seruant, & leguminibus onerant stomachum. Idem ibidem.

Ante annos robustæ ætatis periculosa est teneris abstinentia grauis. Idem ad Lætam.

Quid prodest tenuari corpus abstinentia, si animus intumescit superbia? Quid virtutis habet vinum non bibere, & ira & odio inebriari? Idem ad Gerontiam.

Pulchrè dicitur apud Græcos, Pinguis vẽter tenuem nõ gignit mentem. Sint tibi simplicia, non superstitiosa ieiunia. Quid enim prodest oleo non vesci, & molestias quasdam, difficultatesque ciborum quærere? Caricas, piper, nuces, &c. ac denique totas horto rum culturas vexare? Nouum genus aucupij, famam abstinentiæ in delicijs quærimus. Idem in Epist. ad Nepotia.

Indorum Brachmani, & Ægyptiorum gymnosophistæ in polenta, & oriza, & pomis solummodò victitabant, vt animum transferrent ad sapientiam. Si ergo tanti illi vitrum cõparabant, cur non maiori nos pretiosissimum æstimemus margaritũ? Idem ad Lætam.

Cibus puellæ olusculum sit, & simila, raroque pisciculi. Sic comedat, vt semper esuriat, vt statim post cibum possit legere & orare. Displicent autem mihi in teneris maximè immoderata ieiunia. Experimento enim didici, asellum in via, cum lassus fuerit, diuerticula quærere. Idem ibidem. *Simil.*

Parcus cibus & venter semper esuriens, triduanis ieiunijs præfertur: & melius est quotidie parum, quàm semel satis sumere. Pluuia illa optima est, quæ sensim descendit in terram. Subitus & nimius *Simil.*

nimius imber in præceps arua subuertit. Quãdo ergo comedis,cõgita quòd tibi orandum,& ilico legendum sit.Idem ad Furiam.

Cùm per omnem annum Asella iugi ieiunio pasceretur, biduoque triduoque sic permanens:tum verò in Quadragesima nauigij sui vela tendebat, omnes penè hebdomadas vultu lætante coniungens.Et quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem possibile, ita ad quinquagenariam peruenit ætatem, vt non doleret stomachus,non viscerum cruciaretur iniuria, non sicca humus in qua cubabat,iacentia membra conficeret, nó sacco aspersta cutis fœtorem situmque contraheret:sed sana corpore,animo sanior,solitudinem putaret delicias, & in vrbe turbida eremum inueniret monachorum.In genibus duricies camellorũ præ orãdi frequentia obcalluisse reperta est.Nec citus nec tardus incessus:sermo silens & silentiũ loquens.Idem de laudibus Asellæ virginis nobilissimæ.

Siquid in me potest esse cõsilij,si experto creditur,spõsa Christi vinum fugiat pro veneno.Vinum & adolescentia duplex incẽdium voluptatis.Quid oleum flammæ adijcimus?quid ardẽti corpusculo fomenta ignium ministramus?Paulus Timotheo vinum permittit,sed modicum.Meminerat enim se dixisse, Vinũ in quo est luxuria.Et,Bonum est homini vinum non bibere, & carnem non manducare.Noe vinum bibit & inebriatus est. Et vt intelligas in omnibus scripturæ sacramentum(Margaritum quippe est sermo Dei,& ex omni parte perforari potest)post ebrietatem nudatio fœmorum consecuta est,libido iuncta luxuriæ. Prius enim venter extenditur,& sic cætera membra concitantur. Loth amicus Dei in mõte saluatus,& de tot millibus populi solus iustus inuentus,inebriatur à filiabus suis:quæ etiam deficiente hominum genere,nihil mali credebant virũ iustum nisi ebrium esse facturã. Inde nascuntur Moabitæ & Amonitæ,qui vsque ad quartamdecimam generationem non ingrediuntur in Ecclesiam Dei. Heliæ fatigato & sedenti in itinere Dominus panem & aquam solãm, non carnes aut vinum obtulit. Abacuch Danieli prãdium portat, sed vt arbitror,rusticanum:ideoque & desideriorum vir appellatus est:quia panem desideriorum non comedit,& vinum concupiscentiæ non bibit.Idem ad Eustho.de virg.seruand.

Exceptis diebus festiuis,vix oleũ in cibo Paula capiebat:vt ex hoc

hoc vno æstimetur,quid de vino,& ouis,& piscibus, cæterisque iudicaret.In quibus sumendis quidam se abstinentissimos putãt: & si his ventrem ingurgitauerint,tutam pudicitiam suspicantur. Idem in Epitaph.Paulæ.

Quid memorem clemẽtiam & sedulitatem in ægrotãtes, quos miris obsequijs & ministerijs cõfouebat.Cumque alijs languentibus large præberet omnia,& esum quoque exhiberet carnium, si quando ipsa ægrotasset,sibi non indulgebat,& in eo inæqualis videbatur,quod in alijs clementiam,in se duritiam exercebat.Mense Iulio feruentissimis æstibus,incidit in ardorem febris: & post desperationem cùm Dei misericordia respirasset, & medici persuaderẽt ob refectionem corporis,vino opus esse tenui & parco, ne aquam bibens in hydropisim verteretur,& ego clàm rogarem beatum Papam Epiphanium,vt eam moneret, imò compelleret vinum bibere,illa,vt erat prudens & solertis ingenij,statim sensit insidias,& subridens,meũ esse quod ille diceret, intimauit. Quid plura?Cum beatus Põtifex post multa hortamenta exijsset foras, quærenti mihi quid egisset,respondit.Tantum profeci,vt seni homini pene persuaserit,ne vinum bibam. Hæc refero, non quòd probem(dicente Scriptura, Supra te onus ne leuaueris) sed quò mentis eius ardorem significem.Idem ibidem.

Galenus,vel doctissimus Galeni interpres ait,eos,quorum vita,& ars sagina est,nec viuere posse diu,nec sanos esse: animasque ita nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cœleste,sed semper de carnalibus eructare,& ventris ingluiem cogitare.Hiero.in epist.

Non sanat oculum quod calcaneo adhibetur: ieiunio passiones corporis, oratione pestes sanandæ sunt mentis.Idem super Marcum. *Simil.*

Obseruandus est sumendi cibi modus & tempus, quantitas & qualitas:fugienda quoque sunt superflua & adulterina condimenta.Obseruandus est modus,vt non effundat qui comedit animam suam super omnem cibũ.Tempus,ne ante horam. Qualitas, quibus vtitur communitas fraternitatis,excepta causa manifestæ infirmitatis.Ber.in epist. *Bernar.*

Si gula sola peccauit,sola quoq; ieiunet,& sufficit: si verò peccauerunt & cætera membra,quare non ieiunent & ipsa? Ieiunet

ergo oculus, qui deprædatus est animam: ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa à propria scilicet voluntate. Idem in sermo.

Ista charitas destruit charitatem, hæc discretio discretionem confundit: talis misericordia crudelitate plena est, qua etiam ita corpori seruitur, vt anima iuguletur. Quæ etenim charitas est, carnem diligere, & negligere spiritum? quæ discretio totum dare corpori, & animæ nihil? qualis misericordia, ancillam reficere, & Dominam interficere? Nemo pro huiusmodi misericordia speret se consequi misericordiam. Idem in Apolog.

Durius tractandũ quidem est corpus, ne rebellet, ne insolescat: sic tamen, vt seruire sufficiat, quia ad seruiendum spiritui datum est. Neque sic habendum est, tanquam propter illud viuamus, sed tanquam sine quo viuere non possimus. Idem in Epist.

Surge, præcingere, tolle otium, exere vires, moue brachia, cõplosas explica manus, exercitare in aliquo: & statim senties, solare appetere quæ famẽ tollant, non fauces demulceant. Reddet enim sapores cibis exercitiũ, quos tulit inertia. Multa quæ respuis otiosus, post laborem sumes vel desiderio. Idem ibidem.

Abstinebo à vino, quia in vino luxuria est: aut si infirmus sum, modico vtar, iuxta consilium Apostoli. Abstinebo & à carnibus, ne dum mihi nimis carnem nutriunt, simul & carnis nutriant vitia. Panem etiam ipsum cum mẽsura studebo sumere, ne onorato ventre, stare ad orandum tædeat. Idem super Cant.

Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur orandi. Ieiunium orationem roborat, oratio ieiunium sanctificat, & Deo repræsentat. Idem in serm.

Quid nobis ieiunium proderit, si relinquatur in terra? Subleuetur penna quadam orationis. Idem ibidem.

Isidor. Ieiunia cum operibus bonis Deo acceptabilia sunt. Qui à cibis abstinent, & praua agunt, Dæmonis imitantur, quibus esca non est, & nequitia semper adest. Isidor. de sum. bo.

Hoc est perfectum & rationabile ieiunium, quando noster homo exterior ieiunat, interior orat: facilius enim per ieiunium oratio penetrat cœlum. Idem ibidem.

Spernitur ieiunium, quod in vesperum repletione ciborum reficitur. Spernitur ieiunium, quod in vesperum delicijs cõpẽsatur.

Tota enim die epulas in cogitatione ruminat, qui ad replendam gulam vespere cibi delicias præparat. Idem.

Corporis debilitas nimia vires animæ frangit, mentisque ieiunium facit arescere, nec valet quicquam boni per imbecillitatem perficere. Idem.

Ligna multa magnam extollunt flammam, abundantiæ autem escarum nutriunt desideria mala. *Exvi. Pa.*

Erit magnus coram Domino, vinum & siceram non bibet. Abstinentiæ merita, & iter arduum militiæ spiritualis humano genere insinuare curauit. Sciuit quòd non sufficeret eligentis gratia, nisi inuigilaret collaborantis industria: sanctificatus est, & nondum tamen de sola Dei electione securus, sed nihilominus agonibus ieiuniorum, & laboribus abstinentiæ atque iustitiæ, diuina in se vota seruare contendit. Eus. Emiss. hom. de sancto Ioãne Baptista. *Euseb. Emisse.*

Condimentorum sensus ad palatum terminatur, deinceps verò indifferens est quod ingeritur: omnia ex æquo ad fœtorẽ vsq; alterante natura perueniunt. Chrysost. *Chrysost.*

Est quidem ieiunium vitiorum mors, vita virtutum. Est ieiunium pax corporis, membrorum decus, & ornamentum vitæ. Est ieiunium robur mentium, vigor animarum. Est ieiunium castitatis murus, pudicitiæ propugnaculũ, ciuitas sanctitatis. Est ieiunium schola meritorum, Ecclesiasticæ viæ viaticum salutare. Est ieiunium inuictus Christianæ militiæ principatus. Sed in his virtutibus ieiunium tunc viget, tunc vincet, tunc triumphat, cùm duce misericordia pugnat. Misericordia & pietas ieiunij sunt alæ: per quas tollitur & portatur ad cœlum: sine quibus iacet & volutatur in terra. Ieiunium sine misericordia simulacrum famis est, non imago sanctitatis. Sine pietate ieiunium occasio est auaritiæ, non est propositum parcitatis: quia parcitas ista quantum siccatur in corpore, tantum tumescit in sacculo. Qui non ieiunat pauperi, Deo fingit: qui ieiunans prandium suum non erogat, sed reponit, cupiditati probatur ieiunare, non Christo. Ieiunantes ergo fratres, prandium nostrum ponamus in manu pauperis, quod venter nobis fuerat perditurus. Petr. Chrysol. in ser. de ieiunio & eleemosyna. *Petr. Rau.*

Solent Dijs templa construi, altaria erigi, ministri ad seruien- *Hugo.*

dum

dum ordinari, Immolari pecudes, thura concremari. Deo siquidem ventri templum est coquina, altare mensa, ministri coqui, immolatæ pecudes, coctæ carnes: fumus incensorum, odor saporum. Hugo in claust.

Innoc. Initium vitæ hominis, aqua & panis: gulosis autem non sufficiunt fructus arborum, non genera leguminum, non radices herbarum, non pisces maris, non bestiæ terræ, non aues cœli: sed quæruntur pigmenta, parantur aromata, & nutriuntur altilia, capiuntur obesa. Quæ studiosè coquuntur arte coquorum, quæ lautè parantur officio ministrorum: alius contundit & colat, alius confundit & conficit: substantiam conuertit in accidens, naturam mutat in artem, vt saturitas in esuriem. Innocen. de vilit. conditionis huma.

Ioã. Cass. Pulchrè abbas Macharius cuidam percunctanti, cur fame abhora tertia pulsaretur, qui in cœnobio hebdomadis integris refectionem sæpe contemnens, non sensisset esuriem: respondit. Quia hic nullus est ieiunij tui testis, qui te suis laudibus nutriat, aut sustentet. Ibi autem digitus hominum, & xenodochiæ refectio saginabat. In Colla. Serapio.

Ioã. Cli. Sæpe si obseruemus, ridiculum quid Dæmones cõtra nos moliri inueniemus: saturatos enim nos pungunt (id est instigant ad lachrymas) ieiunantes autem indurant, vt spurijs lachrymis decepti, voluptati perturbationum parenti nos dedamus: quibus non obediendum, sed contrarium potius faciendum est. Clim.

Maledicta in seculo atque iniuriæ multa sæpe diſsidia fecerit: ita & in religiosis congregationibus gulæ illecebra ruinam omnem, & negligentiam, atque contemptum operantur. Hanc ra- bidam Dominam si subigere volueris, omni in loco placidissimã quietem acquirere valebis. Illa verò si tibi dominetur, extra momumentum omni in loco periclitaberis. Idem.

Mens ieiunantis cum sobrietate orat: intemperantis autem impletur immundis imaginibus. Qui ventri dum obsequitur, fornicationis spiritum vincere vult, is ei similis est, qui oleo incẽdiũ extinguere nititur. Si affligatur venter, humiliabitur cor: si autem ille foueatur, superbit cogitatio. Affligе ventrem, & omnino fœnabitur lingua: quippe multitudine escarum hæc neruos accipit. Idem ibidem.

Cùm ad mensam epulis instructam discumbis, procedat in medium iudicij mortisque memoria. Vix enim vel parum concupiscentiæ obsistes. Dum calicem bibis, memento item aceti fellisque Domini tui: prorsusque aut continebis, aut certe per gemitũ sensu humiliore eris. Noli errare. Nunquam à Pharaone liberaberis, neque supernum Pascha celebrabis, nisi amaritudines comederis. Amaritudines sunt ieiunij violentia & afflictio. Azima verò, sensus minime inflatus. Idem ibid.

Ieiunium est naturæ violentia, circuncisio suauitatis faucium, incentiuorum omnium abscisio, malarum cogitationum amputatio, insomniorum liberatio, orationis munditia, insigne lumen animæ, mentis custodia, obcæcationis solutio, compunctionis ianua, suspirium humile, læta contritio, loquacitatis abdicatio, quietis occasio, obedientiæ custos, somni alleuiatio, sanitas corporis, tranquillitatis author, peccatorum remissio, paradysi porta & delitiæ. Idem ibidem.

Cùm venissem aliquando in castellum quoddam siue ciuitatẽ, sederemque ad mensam iuuenis adhuc, duobus simul vitijs oppugnari me sensi: gulæ concupiscentia, atque inani gloria. Metuens tamen insanissimæ gulæ progeniem, inani gloriæ magis me superandum dedi. Idem Grad. 26.

Apud eos quidem qui in mundo sunt, radix malorum omniũ est auaritia: apud monachos verò gulæ concupiscentia. Idem ibidem.

Sicut stercoris copia multitudinem vermium gignit, ita multitudo ciborum, lapsuum & malarum cogitationum atque somniorum operatur multitudinem. Idem de compendios. supra dict. om. recapit. *Simil.*

Sicuti is qui aduersum leonem pugnat, si ab eo oculum aliorsum deflectat, confestim perit: ita & qui cõtra carnem suam pugnat, si hanc per quietem nimium fouerit. Idem ibidem. *Simil.*

Mensa neglecta mater est confidentiæ, & per fenestram charitatis ventris sæpe ingluuies ingreditur. Clim. Grad. 9.

Gastrimargia est simulatio ventris: cùm enim satiatus fuerit, indigere se clamat, & cùm distentus atque disruptus, vociferatur esuriem. Gastrimargia est saporum variorumque liquaminũ opifex, suauitatum fons. Gastrimargia est oculorũ seductio, modica

suscipiens,

suscipiens,& vniuersa simul absorbere suggerens. Escarũ satietas fornicationis est mater,afflictio autem ventris charitatem parit.

Dissimil. Qui leonẽ blanda demulcet manu,nonnunquam illum ita mãsue facit:qui verò corpus obsequijs fouet, ipsum amplius efferauit. Mox vt aduenit hospes,in charitate tetus ex gulæ concupiscentia mouetur,detrimentumque suũ consolationem fratris existimat: in aduentu quorundã vinum bibere statuit,& dum virtutem abstinentiæ sibi videtur occulere vitij seruus efficitur. Aduersus Gastrimargiã sępe inanis gloria inimicitias gerit,& super infelici monacho quasi venali mancipio,inuicem pugnant. Idem Grad. 14.

Simil. Laxi & molliti vtres capaciores fiunt: tin autem negligantur, minus capient. Qui ventrem ingurgitat, dilatauit intestina: qui verò aduersus hunc pugnat,contraxit ac restrinxit illa. His autem restrictis,nihil est opus pluribus cibis,tuncque iam naturaliter iunantes efficimur. Idem ibidem.

Neque illud te lateat,quod plerumque Dæmon stomacho insidet nostro,facitque vt homo nunquam satietur,etiam si vniuersam comederit Ægyptum,totumque Nilum biberit. Post cibum, gulæ iniquus spiritus abscedit,fornicationisque nobis spiritũ immittit,illique quid fecerit,nuntians: Apprehende(inquit) illum, occupa,atque perturba. Nam ventre distento,nõ multum in deiciendo laborabis: qui cùm venerit continuò subridet,somnoque deuinctis nostris manibus & pedibus, omnia quæcunque voluerit facit:atque animam nostram corpusque contaminat phãtasijs inquinationibus,obscœnique liquoris egestionibus. Et est sanè mirandum spectaculum,videre incorpoream mentem fœda corporis colluuione maculari atque obscurari:eandemque rursus per carnis huius lutum emundari, atque in tenuissimam naturæ suæ redire substantiam. Idem ibidem.

Princeps est Dæmonum qui cecidit Lucifer,& princeps vitiorum concupiscentiæ gulæ. Cùm ad mensam epulis instructam discumbis,procedat in medium iudicij mortisque memoria. Vix enim vel parum concupiscentiæ oblistes. Dum calicem bibis,memento item aceti,fellisque Domini tui,prorsusque aut cõtinebis, aut certè per gemitum sensu humiliore eris. Noli errare. Nũquam à Pharaone liberaberis,neque supernum Pascha celebrabis, nisi amaritudines comederis. Amaritudines sunt, ieiunij violentia & afflictio

afflictio,azima verò sensus minimè inflatus. Idem ibidem.

Interrogemus vt alios,ita & hunc,imo verò præ alijs omnibus hunc nostrorum hostium præceptorem,vitiorum ianuam, ruinã Adam,Esau perniciem,interitum Israelitarum,Noe turpitudinẽ, Gomorrhæorum proditorem,Loth crimen,filiorum Heli exterminationem,inquinationum ducem,vnde gignatur? quinam sint eius nati? quis item sit,à quo conteratur, & à quo in finem perimatur? Dic nobis ô mortalium omnium nimium violenta Domina (quæ omnes auro inexplebilitatis emisti) vnde tibi introitum in nobis paras? quidvè post ingressum tuum parare consueuisti? & quis nam sit exitus ex nobis tuus? quo nam scilicet modo abs te liberamur? Illa verò agitata contumelijs, nobis ita tyrannicè cruenta, feroxque respondebit. Quid me maledictis incessitis, qui mihi estis obnoxij, aut quomodo separari à me studetis, quæ naturæ connexa sum? Stirpium verò mearum nomina quomodo quæritis addiscere? Dinumerabo eas, & super arenã multiplicabuntur. Primogenitorum tamen meorum, eorum qui charissimi sunt, appellationes audite. Filius primogenitus meus fornicationis incentor est. Secundus ab illo est obdurationis auctor. Somnus est tertius. Mare cogitationum, inquinationum fluctus,profundumque secretarum atque ignotarum immunditiarũ ex me prodeunt. Filiæ verò meæ sunt desidia,loquacitas,confidẽtia,scurrilitas risum mouens, contradictio,ceruicis duritia,tarditas ad audiendum,insensibilitas,captiuitas,elatio atque tumor,temeritas,mundi amor. Cui succedunt oratio immunda,fluctusque cogitationum:nonnũquam verò calamitates quoque præter omnem spem & expectationem,quas desperatio sequitur, omnibus acerbior & grauior. Oppugnat quidem me,sed non superat, peccatorum memoria:inimicitias per omnia contra me gerit mortis intenta cogitatio. Nihil verò in hominibus est, quod me perfectè destruat. Qui paracletum possidet, interpellet eum aduersum me,illeque exoratus,non me permittet operari vitiosè. Qui verò nullum illius gustum susceperunt, dulcedinis ac suauitatis meæ rapiuntur illecebris. Idem ibidem.

Continentiæ proprium est sanitas & robur: incontinentiæ autem imbecillitas & ægritudo morti vicina. *Philo.*

In conuiuijs memento duos tibi hospites esse nutriendos,cor- *Epicte.*

pus,

pus, inquam, & animã: & quidquid in corpus contulerís, id statim effundi: quod autem in animam, perpetuò seruari.

Anach. Anacharsis dixit. Primum quidem poculum quod infunditur, sanitatis est, alterũ voluptatis, tertium iniuriæ, vltimum insaniæ.

Sueto. Nemo minus metuendus, quam qui de solo victu cogitat.

Cicero. Vt bona valetudo iucundior est ijs, qui è graui morbo recreati sunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt: sic omnia deside rata magis quàm assiduè percepta delectant. Cicero post reditum ad Quirites.

COLLE. ¶ Quia nonnulli verba illa Apostoli allegãtes (exerce teipsum ad
1. *Tim.* 4. pietatem, nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est) abiti-
nentiæ virtutem non ita magni faciunt, ij audiant quanti eam D. Hieronymus facit, qui in Epistola ad Eustochium de ea sic scri-
bit. Referam tibi meæ infœlicitatis historiam. Cum ante annos plurimos domo, parentibus, sorore, cognatis, & quod his diffici-
lius est, consuetudine lautioris cibi propter cœlorum me regna castrassem: Hierosolymam Deo militaturus perueni &c. His ver-
bis D. Hierony. longe difficilius esse ait, carnem inedia macerare, quàm rebus ijs quas ipse commemorat, renuntiasse. Et quidem
Hebr. 11. hoc nomine cõmendatur ab Apostolo Abrahã Patriarcha, quod ad imperiũ Domini egressus fuerit è terra sua, & cognatione sua,
Matt. 20. & domo patris sui. Et Dominus in Euangelio, Omnis ait, qui reli-
querit domum, vel fratres, aut sorores &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Cum ergo D. Hierony. difficilius esse
dicat cultioribus cibis carere, quàm his omnibus renuntiare, non potest non magni pretij esse quod hac renunciatione vel maius,
vel certe difficilius esse dicitur: præsertim cum difficultas operis meritum cumulat virtutis. Illud enim semel in vita fit, hoc autem
per omnem vitam faciendum est, quotidieque in mensa hoc ca-
nis nostræ sacrificio (reclamante etiam natura) Domino litã-
dum est.

Extractus à Tobia ex flumine piscis in siccum, cœpit palpitare: qui in fluminis alueo positus, ipsum penè deuoraturus fuisset. Idẽ autem euenit carni nostræ, cum vel delicijs fruitur, vel macie & inedia attenuatur: illic enim furit & impugnat spiritum, hic verò victa atque prostrata iacet.

In omni-

In omnibus penè rebus quę animum oblectant, quãdiu res ipsę perseuerant, perseuerat item & oblectationis causa. Plantasti po-
marium, ædificasti domum, parasti splendidam vestem: hæc ipsa delectant, non modò cùm fiunt, sed etiam vbi facta sunt. At ta-
ctus & gustus delectationes tamdiu perseuerant, quamdiu obie-
ctum hoc supra sensum manet: quo discedente, protinus abeunt. Talis autem est edendi bibendique voluptas, cæteræque similes:
vt rectissimè sentire videantur, qui huiusmodi voluptates somniã
tium voluptatibus similes esse dicant: aut ijs etiam, quas in sce-
na homines percipiunt, vbi Regis aut Pontificis personam gerũt,
quibus nihil breuius esse potest. Quæ ergo insania est, propter adeò breues & momentaneas voluptates, & animam inquinare,
& patrimonium prodigere, & famam obscurare, & ipsam corpo-
ris firmitatem frangere & eneruare?

Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunque in his *Prou.* 20.
delectatur, non erit sapiens. Item, Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur. Quo in loco stu-
dium magis & animus, quàm res ipsa notatur, cùm dicitur. Qui diligit epulas. Et, Qui amat vinum & pinguia. Et, Quicunque his
delectatur. Itaque in his delectari, hæc immodicè diligere, est à virtutis & sapientiæ studijs cura carnis auocari.

Quàm sit ingrata Deo ingluuies, latè declaratur Numer. 11. vbi populus carnium desiderio flagrans, bis à Domino percussus est.
Cùm enim cœperunt propter hoc aduersus Dominum murmu-
rare, ignis ab eo egressus, deuorauit extremam partem castrorũ. Postea verò vbi se inexplebili auiditate carnibus ab ipso etiã Deo
immisis, ingurgitare cœperunt, rursus furor Domini concitatus, percussit eum plaga magna nimis. Ex quo loco discimus, cupidi-
tatis immoderantiam erga illa etiam quæ concessa sunt, multorũ sæpe malorum causam esse. Hæc enim cupiditas populum adegit,
vt aduersus Deum rebellaret, & beneficium liberationis ab Ægy-
pto, & quotidiani victus à cœlo demissi paruipenderet, & hone-
stum itineris laborem muliebri infirmitate detrectaret. Ex quo discimus id quod Aug. ait, sæpe Dominum iratum petentibus cõ-
cedere, quod propitius negauisset. Carnes enim desiderantibus concessit: sed adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei
ascendit super eos, &c. Quia verò horum malorum omniũ cócu-

piscentia illa origo fuit, ideò congruum loco nomen impositum est, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum qui desiderauerat.

Dæmon dormire dicitur in locis humentibus, hoc est, in eorũ mentibus qui se se voluptatibus & ventris obsequio dediderunt. Quid enim spirituale aut diuinum cogitare poterunt, qui toto pectore in terram defixi, ventrem suum sibi Deum statuerunt, cui omnia vitæ studia destinarunt?

Sobrietatem ac modestiam in mensa retinendam, monet Eccl. 37. his verbis: Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquat ad choleram. Propter crapulã multi obierunt: qui autem abstinens est, adijciet ad vitam. Eadem dere multa inuenies eiusdem Eccl. 31. vbi ait: Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur, vt non cum manducas multum, odio habearis. Cessa prior causa disciplinæ, &c. Denique ait, Vigilia, & cholera, & tortura viro infrunito: somnus sanitatis in homine parco, & cætera quæ sequuntur. His omnibus sententijs Ecclesiasticus nobis & parsimoniam commendat, & modum in cibo potuq; sumendo præscribit.

A cæterorum vitiorum congressu induciæ nobis sæpe dantur. Nam & auaritiæ & luxuriæ æstus sæpe conquiescunt, sed cũ edendi auiditate quotidie nobis pugnandum est, cùm parcè ac temperanter nobis quotidie cibus sumendus sit. Vt enim Cassianus ait, semper nobis edulij & escarum ingenitus ac naturalis viget affectus, quanuis amputare superfluos eius appetitus ac desideria festinemus iuxta illud. Et carnis curam ne feceritis in desiderijs. Hoc enim quidam ex patribus sub hoc problematis colore figuratè eleganter expressit. Multis, inquit, creditoribus pater meus me reliquit obnoxium, cæteris ad integrum soluens, ab omni conuentionis eorum molestia liberatus sum, vni satisfacere quotidie soluendo, non possum.

Siquis sanctorum Anachoritarum & monachorum vitas, quas Theodoretus, Palladius, D. Hieronymus, & Cassianus, cæteriq; patres scripserunt, attentè considerer, nõ poterit satis mirari, cùm tam incredibilem in illis carnis macerationem animaduerterit. Non solùm enim inedia, sed ferreis etiam põderibus, & cathenis, & asperrimo

& asperrimo vitæ cultu corpus atterebant. Id autem omnibus qui pie viuere voluerunt familiare atque perpetuum fuit. De sancta illa vidua Iudith, legimus quod cilicio ad carnem vteretur, & ieiuneret omnibus diebus vitæ suæ præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israel. De filijs quoque Prophetarum, Sic D. Hierony. Filij inquit Prophetarum (quos monachos in veteri testamento legimus) ædificant sibi casulas iuxta fluenta Iordanis, & turbis vrbium derelictis, in polenta & herbis agrestibus victitabant. De sanctis illis vero qui in Ægypto morabantur sic idem Hierony. ad Eustochium, De cibo, inquit, & potu taceo: cum etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid comedere luxuriæ sit. Quid hic Anam viduam commemorem, quæ octaginta quatuor annos nata, ieiunijs & orationibus seruiebat die ac nocte? Quid illum qui adhuc in visceribus matris Spiritu sancto repleri meruit referam? An non is & in vestitu, & cultu corporis, & in victus parsimonia sic innocentem illam carnem attenuabat, vt hoc nomine à populo notaretur, quod neque manducaret, neque biberet. Denique vt ad quotidiana exempla veniam, videmus eos qui melioris vitæ propositum arripiunt, & à Domino in benedictionibus dulcedinis præuiuntur, vbi primum cœperunt gustare quam suauis sit Dominus & amoris eius æstu inflammari, confestim se carnis suæ macerationi accingunt, eamque non modo ieiunijs, & vigilijs, sed etiam cilicijs & verberibus, & lecti duritia, cæterisque similibus affligunt, idque tanta auiditate, & ardore, vt vix ab hoc studio reuocari possint. Cum hæc igitur ita sint, erit sanè operępretium huius rei causas indagare, quòd earum cognitio nos ad huius virtutis studium acrius incitabit.

Principio igitur totum hoc negotium ad charitatis vim & naturam reuocandum est. Ex ea vero duo imprimis affectus oriuntur, alter quidé inseruiendi & obsequendi ei, quẽ maxime diligit, alter detestandi odioque habendi quicquid ille odit & auersatur: vterque enim hic affectus ex eadem charitatis radice proficiscitur. Quia verò inter omnia obsequia quæ Deo exhibere possumus, principẽ locũ variorum laborũ atque dolorũ patiẽtia tenet: si non alia subsit occasio patiendi, aduersus corruptæ carnis suæ se macerationem armãt, vt hac saltem ratione aliquid ob eius gratiã,

quem maximè diligunt patiantur, dũ corpora sua illi velut hostiã sanctam, viuentem, ac Deo placentem offerant.

Ex altero vero affectu (quo quicquid Deus odio habet, detestamur) carnis quoq; nostræ vitio cõmunis peccati infectæ, sanctũ odium nascitur: quod in Euangelio cœlestis magister commendat. Quia enim huiusmodi caro peccatorum ferè omnium origo & seminarium est, quo odio piorum animus aduersus peccatum incitatur, eodem penè aduersus peccati radicem, hoc est carnem suam extimulatur. Sic enim medici vt morbum expellant, morbi causas, hoc est noxios humores excindere nituntur. Tunc vero caro nos ad peccata sollicitat, cum ad ea quæ sibi grata sunt, hoc est ad blanda, & mollia, & voluptuosa tanta auiditate & ardore concupiscit, vt diuinas leges propter hæc ipsa bona fruendi violare nos faciat. Hac ergo ratione innumerabilium pene malorum causa existit. Quocirca viri sancti hoc ipsum probè intelligentes, non hoc solum curabant, ne his eius desiderijs satisfacerent, sed vlterius etiam progressi, ipsam multis modis affligere & macerare nitebantur: vt sic tandem multo longius ab eius indulgentia & obsequio abessent. Vt enim hi qui cum hoste luctantur, non satis habent, si ita se in certamine gerant, ne ab eo in terram deijciantur, sed in hoc etiam nituntur, vt ipsum deijciant atque prosternant, quo longius à periculo absint: ita hi cum carne sua, hoc est cum domestico & familiari hoste decertantes, non contenti eo vsque in eius maceratione processisse, vt ab illa minime prosterneretur, sed in hoc etiam neruos omnes intendebant, vt illam admirabili austeritate macerarent, quo ab eius supplãtatione tutiores essent. Simile quiddam Philosophum quendam D. Hieron. multique alij authores fecisse memorant: qui cum intelligeret, pecuniam quæ illi hæreditate obuenerat, curarum atque malorum sibi materiam subministrare, ingentem auri massam in mare projecit, dicens, Abite in profundum malæ cupiditates: ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Ad hunc ergo modum sancti illi patres cum corpore suo se gessisse videntur &c. Isti igitur duo charitatis affectus hostili, sed pio tamen animo aduersus ribellem carnẽ coniurasse videntur, vt eam in seruitutem spiritus redigant.

Est & alius charitatis affectus qui similiter aduersus carnẽ militat, nempe de commissis aduersus Dominum peccatis corporis, quod

quod eorum causa extitit cruciatibus velle satisfacere. Quod quidem tanto vehementius cupiebant, quanto Deum ardentius diligebant. Hinc tot rationes excogitatæ, quibus corpus non solùm inedia, sed etiam catenis, & ferreis ponderibus, & solis æstu, atque hyemis rigore cruciarent: semetipsos acriter in hoc sæculo iudicantes, ne in altero à Domino iudicarentur. Hoc autem affectu atque consilio quidam exsanctis illis Anachoretis varijs laboribus atque ieiunijs carnem suam macerabat. A quo cum quidam quæsisset, cur adeo acriter corpus suum penè occideret, iuste (inquit sanctus vir) hoc facio: quia illud me prius occidit.

His aliam adde causam, quod videlicet quicunque se totos Deo velut in holocaustum viuum obtulerunt, & diuinarum rerum studio addixerunt, non solum à peccatis omnibus abstinere, sed omnibus etiam curis & negotijs secularibus renuntiare student. Curarum enim & negotiorum multitudo mentem distrahit, & in supera conantem ad terram deprimit, & à diuinæ pulchritudinis intuitu auocant. Quocirca Dei amantes huiusmodi curarum & negotiorum occasiones amputare student, dum pauciss imis rebus eisdemque obuijs contenti cætera omnia tanquam instituto & proposito suo aduersa repudiant.

Quo etiam fit, vt auaritiam malorum omnium radicem hac ratione excindant. Cum enim (vt Salomon ait) omnis labor hominis in os eius, qui huic ori abstinentiæ frenos inijcit, non habet cur immoderato diuitias amore prosequatur, quæ propter corporis cultum & indulgentiam à seculi hominibus conquiruntur. Scitum est illud quod Cinicus quidam Philosophus Aristippo responderit. Cum enim Cinico oleri ad cibum lauanti Aristippus dixisset, Si Dionysio adulari velles, ista non ederes, ille contra respondit, Imo si ita edere velles, Dionysio adulari nolles. Quo exemplo liquet, eos qui modicis contenti sint, non habere vel cur potentibus adulari, vel diuitijs congerendis inhiare velint.

Ebrietas, Sobrietas.

August. EBrietas est flagitiorum omnium mater, culparumque materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, subuersio sensus, tempestas linguæ, procella corporis, naufragium castitatis, amissio temporis, insania voluntaria, ignominiosus languor, turpitudo morum, dedecus vitæ, honestatis infamia, animæ corruptela. Aug. ad sacras Virgines.

Vinum potatum moderatè est medicamentum: plus iusto sumptum, venenum esse cognoscitur. Iucunditati non ebrietati creata est vini materia. Idem ibidem.

Ebrietas est blandus Dæmon, dulce venenum, suaue peccatum: quam qui habet, seipsum non habet: quam qui facit, peccatum non facit, sed ipse totus est peccatum. Idem in quodam serm.

Ebrietas longe est à me, misereberis ne appropinquet mihi: crapula autem nonnunquam surrepit seruo tuo, misereberis vt longè fiat à me: nemo enim potest esse continens, nisi tu des. Et quis est Domine, qui non aliquando rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis? Quisquis ille est, magnus profecto est: magnificet nomen tuum: ego autem non sum, quia homo peccator sum. Idem lib. 10. Confessio.

Hierony. Non Æthnei ignes, non vulcanea tellus, non Veseus & Olympus tantis ardoribus æstuant, vt iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatæ. Hiero. ad Furiam.

Origen. Filiæ Loth arte, hoc est, ebrietate furatæ sunt concubitum patris. Audite (ait Origenes) ebrietas quid agat, audite quàtú facinoris conciliet temulētia. Ebrietas decipit quē Sodoma nō decepit: vritur ille flammis mulierum, quē sulphurea flamma non vsit.

Vale. Ma. Vini vsus Romanis fœminis ignotus fuit: ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur, quia proximus à Libero patre intemperantiæ gradus ad inconcessam Venerem esse consueuit. Valer. Max. de memor. dict. & fact. Roma. lib. 3.

COLLE. Prou. 23. ¶ Quantum virtuti, famæ, rebusque omnibus, ebrietas & intemperantia noceat, declarāt illa Salomonis verba: Noli esse in cōuiuijs potatorum, & eorum qui carnes ad vescendum conferūt: quia vacantes poculis, & dantes symbola, cōsumētur, & vestietur pannis dormitatio. Et infrà: Cui væ? Cuius patri væ? cui rixæ? cui fouea? cui sine causa vulnera? cui suffosio oculorum? Nonne his qui cōmorantur in vino, & student calicibus epotandis?

De ebrietate quædam inuenies Eccl. 31. Vinum (ait) in iucunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio &c. quæ sequuntur. Hinc colliges omnia bona à bono conditore condita esse, quę tamen ab humana malitia deprauantur.

Castitas.

NIhil sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnusquisque hoc quod viuum diligit, mortuum penset. Greg. in mor. *Gregor.*

Nulla est castitas carnis, quam non commendat suauitas mentis. Greg. vbi suprà.

Legitur quòd B. Aug. nec cū sorore habitare cōsenserit, dicēs: Quæ cū sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Docti ergo viri cautela, magna debet esse nobis instructio. Nā incautæ præsumptionis est, qđ fortis pauet, minus validū nō timere. Gre. in Regi.

Ex quo luxuria semel mentē alicuius occupauerit, vix eū bona cogitare permittit. Sūt enim desideria viscosa, quia ex suggestione oritur cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione cōsensus, ex cōsensu operatio, ex operatione cōsuetudo, ex cōsuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio, ex defēsione gloriatio, ex gloriatione dānatio. Gre. in mo.

Nihil valet apud Deum, aut superba castitas, aut humilitas inquinata. Greg. mor. 21. c. 2.

Ipsum Ambrosium fœlicem quendam hominem secundū seculum opinabar (ait August.) quē sic tantæ potestates honorarēt: cœlibatus tātū eius mihi laboriosus videbatur. Quid autē ille spei gereret, & aduersus ipsius excellentiæ tentamēta quid luctaminis haberet, quidve solaminis in aduersis, & occultum os eius, quod erat in corde eius, quā sapida gaudia de pane tuo ruminaret, nec conijcere noueram, nec expertus eram. Aug. Confess. lib. 6. *August.*

Amās beatā vitā, timebā illā in sede sua, & ab ea fugiēs, quærebā eam. Putabam enim me miserū fore nimis, si fœminæ priuarer amplexibus: & medicinā misericordiæ tuę ad infirmitatem meam

sanandam, nõ cogitabam, quia expertus non eram: & propriarum virium credebam esse continentiã, quarũ mihi non eram cõscius, cum tam stultus essem, vt nescirem, sicut scriptum est: Neminem esse continentem, nisi tu dederis. Aug. Confess. lib. 6.

At ego adolescens miser valde, miser in exordio ipsius adolescentiæ etiam petieram à te castitatem, & dixeram: Da mihi castitatem, & continentiam: sed noli modo. Timebam enim ne me cito exaudires, & cito sanares à morbo concupiscentiæ, quem malebam expleri, quam extingui. Aug. Confess. lib. 8.

Aperiebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem, & quo transire trepidabam casta dignitas continentiæ, seuerè & nõ dissolutè hilaris, honestè blãdiens, vt venirẽ, neq; dubitarẽ, & extẽdẽs ad me suscipiendũ, & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorũ. Ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuẽtus multa & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines, anus, & in omnibus ipsa cõtinẽtia nequaquã sterilis, sed fœcunda mater filiorum (hoc est) gaudiorũ de marito te Dñe. Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret: Tu non poteris, quod isti & istæ? An isti & istæ in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? Proijce te in eum, noli metuere: nõ se subtrahet vt cadas. Proijce te securus, excipiet te, & sanabit te. August. vbi suprà.

Quãtum vxorem velis pingere, & accumulare bonis omnibus, nihil mihi tam fugiendum, quam concubitum esse decreui. Nihil enim sentio quod magis exarce virtutis deijciat animam virilem, quam blandimenta fœminea, corporumque ille contactus, sine quo vxor haberi non potest. Idem in Soliloq.

Audeo dicere, superbis continentibus expedit cadere, vt in eo ipso in quo se extollunt, humilientur. Quid enim prodest, cui est continentia, si dominetur superbia? Idem sup. Matth.

Inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis: nã ibi continua pugna, & rarior victoria. Idem in serm.

Quanti & quales episcopi & clerici post cõfessionum & victoriarum calcata certamina, post magnalia & signa mirabilia vsque quaque monstrata, noscuntur cum his omnibus naufragasse, cum volunt in naui fragili nauigare? Quantos leones domuit vna infirmitas delicata, ideſt luxuria, quę cum sit vilis & misera, de magnis efficit

efficit prædam? Idem de singul. cler.

De ferro rubigo nutritur: morbos aspides sibilant, & mulier fundit concupiscentiæ pestilentiam: in risum aliquando dissoluitur: nunc blanditias exhibet: & quod est venenosius super cũcta, psallere delectatur aut cantare: cuius cantu tolerabilius est audire basiliscum sibilantem. Idem ibidem.

Graue inimicũ sortita est castitas: cui non solũ resistendũ, sed dimisso freno longius fugiendum: nec eò minus fœminæ fugiendæ sunt, quia religiosæ videntur: quia quanto religiosiores, tanto citius alliciũt: & sub prætextu pietatis latet viscus libidinis: expertо crede: expertus loquor: corã Deo nõ mẽtior: cedros Lybani, duces gregũ sub hac peste cecidisse reperi: de quorũ casu non magis suspicabar quã Ambro. vel Hiero. impudica turpitudine. Idẽ ibid.

Tamdiu Diabolus sopitum ignem sine vllis flammis occultat, donec duas faculas iungens, simul ambas accendat: & tãdiu cessat sæuitiæ suæ tela supponere, donec sicut peritus venator quod occisurus est, laquei vinculis alliget. Idem ibidem.

Matrem tuam ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarũ vultus cordi tuo hæreant, & tacitum viuat sub pectore vulnus. Ancillulas quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidijs: & quantò vilior est earum conditio, tanto facilior est ruina. Hiero. ad Rust. monach. *Hieron.*

Omnes puellas & virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige, nec in præterita castitate confidas. Neque enim sanctior Dauide, neque Salomone potes esse sapientior. Memento semper quòd paradysi colonum de possessione sua eiecit mulier. Solus cum sola absque arbitro & teste non sedeas, etiam si secretum aliquod intersit: & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante deuita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & degustatos cibos, & blandas dulcesque litterulas sanctus amor non habet. Idem in epist. ad Nepotia.

Græcus adolescens erat in cœnobio, qui nulla continẽtia, nulla operis magnitudine flammam potuit carnis extinguere. Hũc pericliantem pater monasterij hac arte seruauit. Imperat cuidam viro graui vt iurgijs atque conuitijs infectaretur hominem: & post irrogatam iniuriam primus veniret ad querimoniam. Vocati testes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. Flere ille cõtra

mendaciũ. Nullus alius credere veritati. Solus pater cãlidè oppõnere defensionẽ suã, nè abundatiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? ita annus transactus est: quo expleto interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis, an adhuc aliquid molestiæ sustineret, Papè (inquit) viuere mihi non licet, & fornicari libeat? Hic si solus fuisset, quo adiutore superasset? Idem in Epist. ad Rust. monach.

Gens Theutonum ex vltimis Gallorũ Oceani atq; Germaniæ profecta littoribus, omnẽ Galliã inũdauit: sæpiusque cæsis Romanis exercitibus, ad vltimũ Mario pugnante, superata est. Hic trecẽtæ matrõnæ, cũ alijs se viris captiuitatis cõditione tradendas esse didicissent, primũ cõsulem deprecatæ sunt, vt in tẽplũ Cereris atq; Veneris in seruitiũ traderẽtur. Quod cũ nõ impetrassent, submouẽte eas lictore, paruulis cæsis liberis, manè mortuæ sunt repertæ, suffocatis laqueo faucibus, & mutuis cõplexibus se tenẽtes. Quod igitur Barbaræ castitati nõ potuit inferre captiuitas, hoc matrona nobilis faciet? & sortietur alterũ virũ, quæ prioré aut malum perdidit, aut bonum experta est? Idem ad Gerontiam.

O quoties ipse in eremo constitutus, & in illa vasta atque horrenda eremi solitudine, quæ exusta solis ardoribus, horridum monachis præbet habitaculũ, putabã me Romanis interesse delicijs. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebãt sacco membra deformia, & squallida cutis situm Æthiopicę carnis obduxerat. Quotidie lachrymę, quotidie gemitus, & si quãdo repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix horrentia ossa collidebam. De cibo vero & potu taceo, cum etiam lauantes monachi aqua frigida vrantur, & coctum aliquid comedisse, luxuriæ sit. Ille igitur ego qui ob gehennæ metum tali me carceri damnaueram, scorpionum tantum socius & ferarum, sæpè choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiunijs, & mens desiderijs æstuabat. In frigido corpore, & ante hominem suũ iam carnẽ præmortua, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad Iesu iaciebã pedes, rigabam lachrymis, crine tergebã, & repugnantẽ carnem hebdomadarũ inedia subiugabã. Memini me clamantẽ, diẽ crebro iunxisse cum nocte: nec prius à pectoris cessasse verberibus, quam rediret Domino imperante tranquillitas. Et mox, Si hoc patiuntur illi, qui exeso corpore solis cogita-

cogitationibus oppugnantur: quid patitur puella quæ delicijs fruitur? Nempe illud Apostoli, Viuẽs mortua est. Hiero. ad Eustoch. de Virginitate seruanda.

Fœminarum cum clericis nullo pacto coniuncta permittitur cõuersatio. Ianua Diaboli, via iniquitatis, Scorpionis percussio, nociuũque genus est fœmina: cum proximat, stimulat, ignem accendit, flammigero igne percutit conscientiã pariter habitantis, & exurit fundamenta montium. Ambro. lib. de offic. *Ambro.*

Quid castitate decorius, quæ mundum de immundo cõceptũ semine, de hoste domesticũ, Angelum denique de homine facit? Differunt quidẽ inter se homo pudicus & Angelus: sed fœlicitate non virtute: nam etsi castitas illius fœlicior, huius tamen cognoscitur esse fortior. Ber. in epist. *Bernar.*

Sola est castitas quæ in hoc mortalitatis & loco & tẽpore, statũ quendam immortalitatis gloriæ repræsentat. Idem ibidem.

Cum fœmina semper esse & non cognoscere fœminam, nõne plus est quam mortuum suscitare? Quod minus est, non potes, & quod maius est, vis vt credam tibi? quotidie latus tuum ad latus iuuenculæ in mensa, lectus tuus ad lectum eius in camera, oculus tuus ad oculos eius in colloquio, manus tuæ ad manus ipsius in opere, & continens vis putari? Esto vt sis, sed ego suspitione non careo. Idem super Cant.

Castitas sine charitate lãpas sine oleo est: subtrahe oleum, lampas non lucet: tolle charitatem, castitas nõ placet. Idẽ in epist.

Quomodo claritas (vt aiunt) Lunæ, non nisi à Sole est, sic absq; charitate seu iustitia, continentiæ meritum nullum est. Idem super Canti.

Dei seruum sine intermissione legere, orare, & operari oportet: ne fortè mẽtem etio deditam spiritus fornicationis subrepat: cedet enim labori voluptas, animum autem vacantem cito præoccupat. Isido. de sum. bon. *Isidor.*

Nequaquam in senectute continentes vocandi sunt, qui in iuuentute luxuriosè vixerunt. Tales non habent præmium, quia laboris certamen non habuerunt: eos enim expectat gloria in quibus fuerunt laboriosa certamina. Idem ibidem.

Plurimos in seculo aspexi præsolicitudinibus, & curis, occupationibusque & vigilijs mundanis, proprij corporis insanos motus effugisse:

effugisse: eos ipsos tamen cum exuti curis omnibus ad monasticā vitam conuolassent, turpiter atque miserabiliter corporis cōmotione sordidatos. Hinc collige quantum faciat ad castitatis custodiam corporis & animi occupatio. Idem.

Castitas est incorporeæ naturæ familiaritas. Castitas est Christi iucundum diuersorium, terrestrisque clypeus cordis. Castitas est excelsiua naturæ abnegatio, corporisque mortalis atque corruptibilis mirabilis re vera ad incorpoream spiritusléque substantiam contentio. Castus ille est, qui amore amorem exclusit, igné: que igne spiritus extinxit. Idem Grad. 15.

In tēpore tentationis carnalis, summum nobis adiutorium præstabit cilicium & cinis, totisque noctibus statio immobilis, panis desideriū, ardens lingua, modiceque irrorata, sepulchrorū habitatio, atque ante omnia humilitas cordis, & si fieri potest pater spiritualis, aut frater solicitus canusque sensu, ad auxilium adhibeatur. Miror enim si quispiam solus ex huiusmodi pelago nauem seruare integram possit. Idem ibidem.

Fit nonnunquā vt ex solo tactu corpus inquinetur. Nihilq; quippè sensu isto grauius, nihil periculosius. Admoneat te is qui matris manui pallium circundedit: atque à proprio vel alieno corpore comprime manum. Idem ibidem.

Chrysost. Qui freno regit affectus, quanquam semel domitos non negligit. Perpetuum enim est ab illo hoste bellum vnicuique quādiu vixerit.

Cæsarius. Longa castitas post peccatum, imitatrix est virginitatis. Cæsarius.

Epitect⁹. Amatorius & lasciuus sermo fomentum est concupiscentiæ.

Iuuenal. Rara est concordia formæ atque pudicitiæ.

Virginitas.

Grego. FLos est virginitas, flos est martyrium, flos actio bona. In hoc virginitas, in campo martyrium, bonū opus in Thalamo. Greg. sup. Ezech.

Sup illud. Gen. 19. In mōte saluū te fac. Virginitas alt⁹ mōs est, ad quā Angel⁹ hortatur: sed qui videt se nō posse ascēdere, maneat in Sēgor. i. in legitimo matrimonio: quia meli⁹ est mediocri bono vti quam

quam per abrupta libidinum præcipitari. Greg. in gloss.

In fatuis virginibus dum mentis corruptionem Dominus cōsiderat, etiā carnis incorruptionē damnat. Greg. in mor. lib. 8. ca. 38.

Toto vobis figatur in corde, qui pro vobis fixus est in cruce: totum ipse teneat in animo vestro, quidquid voluistis occupari connubio. Aug. de Virg. *Augusti.*

Virginitatis bonum quāto magnum video, tanto ei ne pereat, furem superbiam pertimesco. Idem ibidem.

Inspicite vulnera pendentis, cicatrices resurgentis, sanguinem morientis, pretium credentis, cōmercium redimētis, hæc quāti valeāt cogitate, hæc in statera charitatis appendite: & quidquid amoris nuptijs vestris impendēdū habebatis, illi impendite. Idē ibidē.

Quid prodest integra caro mente corrupta? Melius est humile coniugium quàm superba virginitas. Idem super Psal. 29.

Virginis diffinitio est, sanctam esse corpore & spiritu: quia nihil proficit carnem habere virginem, si mēte quis nupserit. Hiero. in epist. *Hieronym.*

Tenera res in fœminis pudicitia est, & quasi flos pulcherrimus cito ad leuem marcescit auram, leuique flatu corrūpitur maximè vbi ætas consentit ad vitium, & maritalis deest autoritas, cuius vmbra tutamen vxoris est. Quid ergo facit vidua inter familiæ multitudinem & ministrorum greges? quos nolo contemnat vt famulos, sed vt viros erubescat. Idem ad Saluinam.

De eodem cuncti facti sumus luto, eisdem compacti exordijs. In serico & in pannis eadem libido dominatur. Neque regum purpuras timet, nec mendicantium spernit squallorem. Neque statim nobis pœnitentiæ subsidia blandiantur, quæ sunt infœliciū remedia. Cauendum est vulnus quod dolore curatur. Aliud est integra nauī & saluis mercibus salutis portum intrare, aliud nudum hærere tabulæ, & crebris fluctuum recursibus ad asperrima saxa collidi. Idem ibidem.

Indignaris mater quod noluit filia tua militis esse vxor sed regis? Grande tibi beneficium præstitit: Socrus Dei esse cœpisti: sic filius sapiens gloria est matris suæ. Idem ad Eustochium.

Custodi virgo vias tuas, vt non delinquas in lingua tua: etenim bona loqui, plerumque crimen est virgini. Ambro. de Viduit. *Ambro.*

Propemodum non inferioris virtutis est, à coniugio abstinere quod

quod aliquando delectauerit, quàm coniugij penitus delectamen ta nescire. Idem de Virginit.

Quanta est virginitatis gratia? quæ meruit à Christo eligi, vt esset corporale Dei templum, in quo corporaliter habitauit pleni tudo diuinitatis. Virgo genuit mundi salutem, virgo peperit vitã vniuersorum. Idem lib. de offic.

Supergreditur virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines Angelis assimilantur. Maior tamen est victoria virginum, quàm Angelorum. Angeli enim sine carne viuunt, virgines vero in carne triumphant. Idem lib. de viduis.

Non fallit veritas, non circunscribit iustitia, non decipit virtus: Quod si non creditis oraculo, saltem credatis exemplo. Memoria nostra dudum puella nobilis seculo, nunc nobilior Deo cum veretur ad nuptias à parentibus & propinquis, ad sacrosanctũ altare confugit. Quò enim melius virgo confugeret, quã vbi sacrificiũ virginitatis offertur, & caput omnium Christus quotidie cõsecratur? Stabat ad aram Dei pudoris hostia, victima castitatis, capiti suo dextram sacerdotis imponens, precem poscens: quæ ait parentibus. Quid agitis vos propinqui? quid exquirendis adhuc nuptijs solicitatis animum? Meliorem quam aliàs reperiri possit, inuenio. Quaslibet exagitate diuitias, nobilitatem iactate, potentiam predicate: habeo enim cui nemo se comparare potest: diuitem mundo, potentem imperio, nobilẽ cœlo: si talem habetis non refuto optionem: si non reperitis non prouidetis mihi parentes sed inuidetis. Idem de virg. lib. 2.

Bernar. Solent virgines quæ verè virgines sunt, semper ad omnem viri affatum pauere, & nunquam esse securæ: & vt caueant timẽda etiã tuta pertimescere: scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare pretiosum: & nimis arduum esse viuere inter homines vt Angelus, & in terris more cœlestium conuersari. Bernar. super Missus est.

Clima. Qui concupiscentia gulæ ac satietate fornicationis spiritũ vincere vult, is similis est qui oleo extinguit incendium. Qui vero sola continentia bellum hoc sedare vel superare nititur, ei similis est, qui vna manu natans, pelago liberari contendit. Sit ergo humilitas continentiæ coniuncta: nam sine illa prior hæc inutilis agnoscitur. Clim. Grad. 14.

¶ Vnusquisquã propriũ donũ habet ex Deo: alius quidẽ sic, alius autem sic. Non enim omnes capiunt verbum hoc sed quibus datum est. Hæc de virginitatis dono dicta sunt. Quantum vero sit hoc donum, hac ratione intelligi vtcũque potest. In matrimonio (sicut in omnibus alijs rebus) sunt sua commoda & incommoda. Est enim ex altera parte fornicationis remedium: sunt ex altera ærumnæ & variæ curæ quæ coniuges angunt. Vnde Apostolus ait, Tribulationem carnis habebunt huiusmodi. At, qui donum habet virginitatis non eget illo remedio, cum ad id Dei donum & gratia satis superque sint: & omnibus illis molestijs caret, quæ curam domus, & filiorum, ac vxoris consequuntur, & insuper corona castitatis à Deo in cœlesti patria laureandus est: vt hac ratione intelligas, quàm fœlices illi sint, quibus hoc pulcherrimũ donũ à Deo contigit. COLLE. 1. Cor. 7. Matt. 9. 1. Cor. 7.

Virginitatis laudes habes. Sap. 3. Fœlix est sterilis & incoinquinata quæ nescivit thorum in delicto &c. vi. locum. Item Sapiẽ. 4. O quàm pulchra est casta generatio cum claritate &c. quæ sequũtur. Quod autem ait dari virginibus sortem in templo Dei acceptissimam: hoc ad aureolam quæ virginibus datur referẽdũ est.

Quàm periculosum sit fœminis conuiuere & earum blandicijs & aspectu deliniri, Salomonis ruina apertissimè declarat, qui post diuinitus infusam sapientiam, post sacros libros à se scriptos, diuinis mysterijs refertos, post summum illud beneficium quo ei Dns bis apparere, illumque benigne admonere dignatus est in senectute (quando & cupiditas propter corporis imbecillitatem minor, & sapientia propter quotidiana experimenta maior erat) à mulieribus ita deprauatus est, vt vero Deo relicto, ante detestanda idolorum monstra, procubuerit. Quo quid cogitari horribilius potest? Quis ergo nisi ab hoc periculo studiosissimè caueat, securitatem sibi polliceri poterit?

Plato in Timeo iecur sedem esse dicit cupiditatum venerearũ, quæ tanquã viles & abiectæ, ad infimã animæ partẽ relegatæ sunt. Vim verò irascibilẽ tanquã nobiliorẽ, in corde sitã esse ait. Cũ verò appetitus voluptatũ carnaliũ æstuat, vim irascibilẽ indignitate rei cõmotã, ad cõprimẽdã eã cupiditatẽ niti asserit. Quod planè iis accidere solet, q autoritate sua flagitiũ hoc indignũ esse arbitrant.

Quod

Quod si minus hoc irascendi vis præstare queat, auxilium à ratione poscit: quam ille in capite domicilium habere credidit. Nihil enim sublimius aut potentius Philosophi agnouerunt, ad cuius opem confugerent. At cum gratia quæ per Christum datur, liberet nos à corpore mortis huius: auxiliũ ab ea ratio petere debet, qua ab instanti periculo liberari queat. Ideoque cum Propheta clamat, Emitte manum tuam de alto: libera me & eripe me de aquis multis, &c. Hinc Sancti omnes ad orationis præsidium, in omni tribulatione & tentatione confugiunt. *Psal.* 143.

Castitatem virginitatemque esse Dei donum, apertè declarant illa verba. Sapien. 8. Sciui quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det: & hoc ipsum erat summa sapientia, scire cuius esset hoc donum.

Quam sit Deus castitatis amator indicat ingens pudoris affectus, fœminis omnibus ac porisimum ingenuis ab ipsa natura ingeneratus: qui velut quidam pudicitiæ murus & custos est, cuius illa verba sunt.

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat
Vel pater omnipotens, adigat me fulmine ad vmbras
Pallentes vmbras Erebi noctemque profundam
Ante pudor quam te violem aut tua iura resoluam.

Item Clitemnestra Hippolyto.

Ter tecum conata loqui, ter inutilis hæsit
Lingua, ter in primo restitit ore sonus.

Pudoris castimoniam esse cœlesti Sponso gratissimam declarat is, cum in Cant. ad Sponsam ait, Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. In genibus enim maximè elucet verecundia, quæ vbique tem occupauit, eas honesto quodam rubore suffundit. Hinc ergo pudorem, turturum castitati comparat, quæ vnum tantum comitem agnoscunt, illique fidem seruant, nec eo mortuo alteri iunguntur. Hanc ergo fidem & castitatem fidelis anima Christo præstare debet, quæ vnũ illũ agnoscere, vnum cogitare, vnũ diligere, ad illum omnia referre, & illius se totam obsequio, cæteris omnibus prætermissis tradere debet. Hoc enim ab illa exigit Sponsus cùm ait, Audi filia & vide &c. quæ sequuntur. *Cant.* 1. *Psal.* 44.

Multis modis castitas oppugnatur. Sicut enim in certamine primum quidem eminus iaculis pugnatur, deinde cominus ad hastas, exinde verò ad manus & gladios peruenitur: ita castitas primùm nutibus & litteris & internuntijs oppugnatur: deinde paulatim ad colloquium peruenitur: postremò vis etiam nonnunquam infertur, qua Dina oppressa est. His machinis Putipharis vxor Ioseph adorsa est. Primum enim oculos suos iniecit in eum: deinde ait, dormi mecum: postremò pallium eius apprehendens, pudicitiam ei eripere volebat. *Gene.* 39.

Inter feras omnes monoceros adeò ferus & immanis est, vt nullis beneficijs ad homines assuescere & mansuescere possit. Quod quidem Venereæ cupiditati maximè conuenit, quæ multis annis ad senectam vsque repressa, nunquam tamen ne in hac quidem ætate desinit insurgere, & castas mẽtes varijs imaginibus & titillationibus infestare. Aliarum porrò virtutum frequẽs vsus habitum gignit, quo expeditè ac delectabiliter operamur, & aduersis cupiditatibus vix infestamur. Vbi enim homo duobus vel tribus annis se vel abstinẽtiæ, vel patientiæ, vel sacrarũ vigiliarum & precationũ studio diligẽter addixit, vix vllã molestiã persentit, quæ illũ ab harũ virtutũ exercitatione auocet: at cõtra, vix vnquã castitatis habitus ita firmatus est, vt nõ frequẽter impuris cogitationibus quatiatur.

Luxuria.

VEnter mero æstuans, cito spumat in libidinẽ, venter enim & genitalia vicina sunt: & vnũ alteri subministrat. Ex vicinitate enim mẽbrorũ sequitur cõfederatio vitiorũ. Hiero. in epist. *Hieron.*

O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintilla praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. Idem in epist.

In Iob scriptũ est de Dracone. Virtus eius in lũbis eius, & fortitudo illius super vmbilicum ventris eius. Aduersum iuuenes & puellas ætatis ardore aduersarius noster abutitur, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, & implet illud Oseæ, Omnes adulteranres quasi clibanus corda eorum. Hæc sunt ignita tela Diaboli, quæ simul & vulnerant, & inflammãt. Idem ad Demetriadem.

Ambro. Sæuus criminum stimulus libido est: quæ nunquam manere quietum patitur affectum: nocte feruet, die anhelat. Ambr. in lib. de Abel & Cain.

Bernar. Luxuriæ currus quadriga volnitur vitiorum: ingluuie vidilicet ventris, libidine coitus, mollitie vestium, oti; soporisque resolutione. Trahitur equis æquè duobus, prosperitate vitæ & rerum abundantia: & qui his præsident duo, ignauiæ torpor, & infida securitas. Bern. super Cant.

Hugo. Quis luxuriæ multiplices species enumerare valeat? Hæc enim Pentapolin cum adiacenti regione subuertit: Sychem cum populo interemit: hæc filios Iuda percussit: Iudæum & Madianitidem pugione transfodit: tribum Beniamin pro vxore Leuitæ deleuit: filios Heli sacerdotis in bello prostrauit. Hæc Vriã occidit, Amonem interfecit: plurimos lapidauit: hæc Ruben maledixit, Samsonem seduxit, Solomonem peruertit. Verum est ergo quod legitur, Propter speciem mulieris multi perierunt.

Clim. Qui sudoribus suis atque laboribus aduersus huiusmodi aduersarium pugnat, is ei similis est, qui inimicum suum papyro ligauit. Qui vero continentia atque vigilijs pugnat, ei similis est, qui cathenis hunc deuinxit. Porro is qui altissima humilitate, & cuitate iracundiæ sitique depugnat: is ei comparatur, qui occidit inimicum atque in arena occubuit: arenam vero intellige humilitatem. Nisi enim Dominus domum carnis deleuerit, domumque animæ ædificauerit, frustrà quispiam hanc ieiunando solum ac vigilando destruere nititur. Offer ante oculos Domini carnis naturalem infirmitatẽ, tuam humiliter imbecillitatem agnoscens: prorsusque suscipies in intimis castitatis donum. Quia incorporeus atque incorporeus Deus est, idcirco maxime castitate atque integritate corporis nostri delectatur. Aiunt quidã nullare ita vt fœtore luxuriæ Dæmones lætari: itaque vitio nullo ita delectantur, vt inquinatione corporis nostri. Clim. Grad. 15.

Vir quidam scientissimus problema terribile quæsiuit ex me. Quod (inquiens) peccatũ grauius omnibus est, homicidio Christi que abnegatione exceptis? Cumque ego illi respondissem, inhæresim labi. Et quonam (inquit) modo catholica Ecclesia hæreticos quidem cum hęresim priorem toto animo repudiauerint, atque anathematizauerint, suscipit, atque ad sanctorum mysteriorum

riorum communionem vt idoneos admittit: eum vero qui in fornicationem lapsus fuerit, confitentẽ atque peccatum ipsum omni no deferentem, introrsus suscipiens, per annos aliquot eum à venerandis immaculatisque mysterijs extraditione Apostolica separari permittitur? Hac ego ambiguitate percussus, stupui: ambiguũque illud permansit ambiguum. Idem ibidem.

Extrema res malorum est amator senex. *Adilon.*

Esurientibus amara est Venus. *Adilon.*

Blandum malum luxuria, quod accusare aliquando facilius est, quam vitare: quæ inuictum Hannibalem armis, illecebris suis cõplexa, vincendum Romano militi tradidit. Illa ducem vigilantissimum, illa exercitum accerrimum dapibus largis, abundanti vino, vnguentorum fragrantia, Veneris vsu lasciuiore, ad somnum & delicias euocauit. Quid his ergo vitijs fœdius? quid etiã damnosius? quibus virtus atteritur, victoriæ languescunt, sopita gloria in infamiam conuertitur: animi & corporis vires expugnantur: adeò vt nescias an ab hostibus, an ab illis capi, pernitiosius habẽdum sit. Valer. Max. lib. 9. *Vale. Ma.*

Cum ex Sophocle quidam iam confecta ætate quęreret, vteretur ne rebus venereis: Dij meliora inquit: libenter vero isthinc tanquam à Domino agresti & furioso profugi. Cicero in Cat. Maio. *Cicero.*

¶Mira Diaboli arte fœminæ viros, & viri fœminas mutuo se decipiunt. Illæ namque omnes curas & cogitationes suas, omneque tempus & studium in hac vna re insumunt, vt se comant & ornent, formamque ipsam quantum possunt speciosissimã reddant, qua spectantium oculos post se trahant: totque velut armis pugnant, quot ornamẽtis sensus omnes & omnia corporis sui mẽbra depingũt: nihil enim incõptũ & inornatũ relinquũt: atque ita modis omnibus libidinis affectum per se satis à corrupta natura incitatũ, vehementius incẽdunt. Cõtra vero homines nó solũ ornatu vestiũ, sed multo magis cõpositis arte laudibus, epistolis, versibus, nitore verborum & acumine sententiarũ refertis, eas laudibus in cœlũ ferũt: earũ formã, dignitatem, virtutẽ, & prudentiam, supra modum supraque fidẽ attollẽtes, easque diuinis pene nominibus appellantes, ac tantũ nõ adorantes, se earum amore se emo- COLLE.

ri ac deperire profitentur. Quibus rebus fidem miseræ adhibentes, talesque se existimantes, quales illi mentiuntur, tandem victæ dolis & precibus succumbunt, pudicitiæque (nunquàm resciendæ) naufragium faciunt. Quid vero hinc nisi infamia, & luctus, & lachrymæ, ac deinde etiam capitalia odia, & rabies furorque, & mortes sæpissimè sequuntur? Cum interim Diabolus rideat, & lætum diem agat, dum de dolis suis gloriatur, quibus vtrique parti perniciem attulit, dum vtraque pars & impostura fecerit & passa sit.

Iob. 31. Contra adulterij fœditatem habes fulmẽ illud, Ignis est vsque ad consummationem deuorans, & omnia eradicans genimina. Habes & exemplum Dauidis, qui propter admissum scelus adulterij, tot clades & flagella pertulit: totque vxorum suarum adulteria perpessus est, tot mortes filiorum vidit.

Tam magna miseria est libidinis cœno inquinari, eiusque tyrannide ac vinculis constringi, vt pro maximo virtutis & religionis præmio in Prouer. designetur, ab hac peste liberari. Postquàm enim diuinæ legis studium vehementer Solomon commendauit, huius studij fructum subijcit protinus. d. Vt custodiant te à mulie *Prou.* 6. re mala, & à blanda lingua extraneæ. Et paulo superius eãdem sententiam repetit. Vt eruaris inquit à muliere aliena, & ab extranea, quę mollit sermones suos. Decori enim speciei, qua irretit oculos, mollitiem addit sermonum, quibus demulceat aures: vt per omnes aditus corporis blandum virus effundat, & animam miseram fauciet. Prouerbio. quoque. 7. ad amorem nos sapientiæ idem Salomon hoc ipso nomine inuitat. d. Vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena quæ verba sua dulcia facit, &c.

Quam miseranda sit illorum conditio qui impudico amore flagrant, & quo modo sub Diaboli potestate captiui teneantur (à qua nisi cœlesti ope emergere non possint) multis in locis Salomon indicat. Prouer. enim. 23. ait, Fouea profunda est meretrix, & puteus angustus aliena. Insidiatur in via quasi latro, & quos incautos inuenerit, interficiet. Item Prouerbio. 22. Fouea profunda os alienæ, cui iratus est Dominus incidet in eam. Item Ecclesiasti. 7. Lustraui vniuersa animo meo, vt scirem & quærerem sapientiam, & inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius. Qui

Qui placet Deo effugiet illam, qui autem peccator est capietur ab illa. Item Prouerbio. 2. ab impudicæ mulieris contubernio his verbis nos auocat. Nunc igitur fili audi me, & attende verba oris mei: Ne abstrahatur in vijs illius mens tua, nec decipiaris semitis illius: multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab illa. Viæ inferi domus eius, penetrantes interiora mortis. Quod autem fortissimi quique interfecti sint ab illa, probat idem ipse qui hæc scripsit exemplo suo Salomon: qui cum hæc tanto ante præsciret, cæterosque huius tanti periculi admoneret, tamen hoc laqueo miserabiliter captus fuit.

Tyrannis carnalium vitiorum & duratio eorum designatur illis Ecclesiast. verbis. 23. Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens vsque in finem. Huc pertinet & illud Iob. 20. Ossa eius replebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.

Sodomitas Angeli percusserunt cæcitate digna planè tali scelere pœna. Inter omnia quippe vitia hebetudinem atque cæcitatem mentis maximè dicitur efficere luxuria: quæ ita in voluptatum cænum omnes sensus & cogitationes hominis deijcit, vt nihil spirituale atque diuinum cogitare sciat.

Quàm graue sit adulterij scelus, verba Abimelech regis cum Abraham expostulantis (eo quod Saram vxorem sororis nomine circunferret) facilè declarant. Ait enim, Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti super me, & super regnum meum peccatum grande: quæ non debuisti facere fecisti. Rursumque expostulans ait, Quid vidisti, vt hoc faceres? Homo Ethnicus totum regnum pessundari propter vnius adulterij scelus credebat: cum hodie tamen homines oculos gestent plenos adulterij, & incessabilis delicti, nec ideo quicquam vel sibi vel ciuibus suis metuant male. *Gene.* 20.

Incestum cum socru adeò Dominus detestatur vt Leuit. 20. dicat, Qui supra vxorem filiam duxerit matrem eius, vitio vestri. Vix alia pœna & atrociora verba in lege inueniuntur. uus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in me-

Breuissima oratione Eccl. fœminarum periculum amplificauit, cum *Eccli.* 19.

uit, cum ait, vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes. Qua similitudine non minus impudico amore quam vino mentem hominibus etiam sapientibus eripi designauit. Quid igitur insipientes patientur?

Ornatus corporis & vestium.

Grego. QVod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quæritur, res ipsa testatur, quia nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab alijs non possit videri. Greg. in homil.

Sunt nonnulli, qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse peccatum: quod videlicet si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd diues quidam torquebatur apud Inferos, byssо & purpura indutus fuisset. Gregor. vbi suprà.

August. Quanta dementia est effigiem mutare naturæ, picturâ quærere? Tolerabiliora propemodũ in adulterio crimina sunt: ibi enim pudicitia, hic natura adulteratur. Aug. lib. ser. Dom.

Hierony. Qua fiducia erigit ad cœlum vultus, quos conditor non agnoscit? Hiero. in epist.

Vestes pullas æquè deuita vt cãdidas: ornatus & sordes parimodo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterum gloriã redolet. Idem ad Nepot.

Si vir vel mulier se ornauerit, & vultus hominum ad se promouerit, & si nullum inde sequatur damnum, iudicium tamen patietur: quia venenum attullit, si fuisset qui biberet. Idem.

Sordidę vestes candidæ mentis indicia sint: vilis tunica contemptum seculi probet: ita duntaxat ne animus tumeat, & habitus sermoque dissentiat. Idem in epist. ad Rust. monach.

Quid facit in facie Christiana purpurissus & cærusa? quorũ alterum ruborem genarũ labiorũque mentitur, alterum candorem oris & colli. Ignis iuuenum, fomenta libidinum, impudicæ mentis indicia. Quomodo flere potest, quæ cutem nudat, & fucos ducit in facie? Ornatus iste non Domini est: velamẽ istud Anti-

Antichristi est. Idem ad furiam.

Mulier ornata est domus omnium Dæmonum infernalium. Ambros. lib. 1. de virgini. *Ambros.*

Neglecta decoris cura plus placet: & hoc ipsum quod nos non ornamus, ornatus est. Ibidem.

Cyprianus contra immodicum fœminarum ornatum, citat illud Pauli. 1. ad Timoth. Sint mulieres cum verecundia, & pudicitia componentes se &c. Et. 1. Pet. 3. Sit in muliere non exterior ornamentum &c. Non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus &c. Item illud Isaiæ. 3. Pro eo quod exaltatæ sunt filiæ Syon, & ambulauerunt erecto collo: decaluabit Dominus verticem &c. Deinde subdit. Quis non id execretur & fugiat, quod alijs fuerit exitio? quis id appetat, & sumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? Si hausto poculo moreretur ille qui biberet, venenum scires esse quod ille potauit. Si accepto cibo, qui acceperat interiret, scires esse letale, quod acceptum potuit occidere: nec ederes inde, nec biberes, vnde interisse alios ante conspiceres. Nunc quanta ignorantia veri, est id velle, quod & nocuerit semper & noceat, & putare quod inde ipsa non pereas, vnde alios perijsse cognoscas? Nec enim Deus aut purpureas, aut coccineas oues fecit, nec magaritis contexta serica, & numerosa compage digestis monilia Deus instituit, quibus ceruicem quam fecit, absconderet, vt operiatur illud quod Deus in homine formauit: & conspiciatur desuper id quod Diabolus adinuenit. An vulnera inferri auribus Deus voluit; quibus & innocens adhuc infantia, & mali secularis ignara crucietur, vt postea de aurium cicatricibus & cauernis, pretiosa grana dependeant? Cypria. de habi. Virg. *Cypria.*

Quod ornari te putas, quod putas comi, impugnatio est ista diuini operis, præuaricatio veritatis. Non metuis oro quæ talis es, ne cum resurrectionis venerit dies artifex tuus te non cognoscat? ne dicat, opus hoc meum non est: & hæc imago nostra non est. Cutem falso medicamine polluisti, crinem adulterino colore mutasti: expugnata est mendacio facies, figura corrupta est, vultus alienus est, Deum videre non poteris, cum oculi tibi nõ sint quos Deus fecit, sed quos Diabolus infecit.

Illum tu sectata es, rutilos atque depictos oculos serpentis imitata es, de inimico tuo compta, cum illo pariter arsura. Hęc oro non cogitãda sunt Dei seruis, non die semper atque nocte meditanda? Viderint quid sibi nuptæ per placendi studium, de coniugum solatio blandiãtur: quos dum in excusationem suam proferunt, ad societatẽ crimino si consensus ascisc unt. Ibidem.

Innocẽt. Artificialis species subducitur, & facies obducitur naturalis: tanquam hominis artificiũ artem superet creatoris. Innocent. de vilit. condi. hum.

Arist. Aristoteles cũ adolescẽtem se ornare vidisset, dixit: Non erubescis, quod cũ natura te virũ fecerit, tu te ipsum effæminas? Arist.

Idem. Idem cum iuuenis quidam facie formosus, sed moribus petulans inter alia conuitia ei diceret. Si tam exosus essem ciuibus, vt dices, laqueo vitam finirem: respondit. Ego vero laqueum mihi inferrem, si ita me ciues amarent, vt te. Ibidem.

Idem. Idem cum animaduertisset sumptuosa chlamyde adolescentulum se iactantem. Non desines (inquit) adolescentule ouis pelle gloriari? Idem.

Isocra. Si pulchrum tibi corpus est, & anima mala bonam nauim habes, & malum gubernatorem.

Boet. Formæ nitor vt rapidus est & velox, & vernalium florum mutabilitate fugacior, quod (vt ait Aristoteles) si linceis oculis homines vterentur, vt eorum visus obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus illud Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus turpissimum videretur? Boet. 3. consolat.

COLLE. ¶Concupiscentia (quæ per peccatum relicta est) in parte animæ nostræ, quæ generationi deseruit, maxime sæuire, Theologi omnes affirmãt. Hoc enim est, vel grauissimum peccati vulnus: quod infinitas penè ruinas peperit. Et tamen quasi pœniteat nos, quòd parum miseri simus, hanc insitam concupiscentiam ornatu corporis, & oris cultu augemus: quod præcipuum fœminarum officium est. Hoc autem perinde est, atque si febribus, & sitis molestia æstuãti (cui frigida valdè noceat) multo sale conditos cibos porrigeres: quo illi potus aquæ dulcior esset. Quo quid dementius? In ædibus dirutæ Babylonis vlulas sibi respondere, Esaias ait: Vlula auis est immunda, pulchra quidem, cum à longè videtur, sed

sed fœtida, & inmunda cum manu contingitur. Quæ duo carnalibus hominibus, & secundũ sæculũ diuitibus appositissimè cõueniũt. Qui cùm fœlices vulgi oculis appareant, intus tamẽ multis tũ sceleribus, tum etiam curis, & sordibus fœdi sunt, ac deformes. Aliud enim extra pollicentur, aliud intra se recondunt. Hi verò inuicem sibi respondent, quoniam carnali contentione certantes, alijs aliorum pompas, vestes, & voluptates vel imitari, vel superare conantur. Itaque vix quisquam elegans aliquod, & nouum vestis genus excogitauit, cum cæteri protinus veteribus abiectis, nouum illud amplecti studeant, idcoque singulis fere annis noui generis indumenta prodeunt.

Mansuetudo, Ira.

REstringenda sub ratione potestas est, nec quicquam est agẽdum, priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat: nam commotionis tempore iustum putat ira quod fecerit. *Gregor.* Grego. in Regist.

Plerumque mentẽ sub obtentu iustitiæ, iræ immanitas vastat: & dum quasi sæuit zelo rectitudinis, rabiem explet ira furoris. Greg. in Mor.

Ira etiam cum delinquentium culpas insequitur, non debet menti nostræ quasi domina præire: sed post rationis tergum quasi ancilla rationis subnixius famulari. Gre. in Reg.

Plerumque per silentium clausa ira, intra mentem vehementius æstuat, & clamosas tacita voces format: verba sibi quibus exasperetur obijcit, & quasi in causæ examine posita durius exasperata respondet. Greg. lib. 5. Mor.

Cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit. Greg. vbi supra.

Per iram Spiritus sancti splendor excutitur: qui super humilẽ & quietum requiescere dicitur: qui a cum ira quietem subtrahit, suam Spiritui sancto claudit habitationem: cuius recessionẽ, animus vacuus & ad apertam morum insaniam ducitur, & vsque ad superficiem, ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. Gregor. vbi supra.

Quoties ira animum inuadit, mentem doma, vince teipsum, differ tempus furoris. Cum tranquilla mens fuerit, fac quod placet.

cet. Greg. vbi supra.

Nam iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur: notiorem quidem clamorem formar, sed intus quid loquatur ignorat. In quo itaque iste ab repetitijs longe est, qui actionis suæ conscius non est. Greg. vbi supra.

Videbant me ait S. Iob iuuenes & abscondebantur, & cor vidua consolatus sum: sic namque & disciplinæ rigor regere debet mansuetudinem, & mansuetudo ornare rigorem: vt nec rigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Gregorius. 20. Moralium cap. 16.

Patienter illatam iniuriam tolerat, qui pie meminit in quo fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerare. Gregorius in Mor.

Patientia vera est, quæ etiam ipsum amat quem portat. Nam tolerare & odisse, non est virtus patientiæ & mansuetudinis, sed velamentum furoris. Gregor. super Ezech.

Gloriosius est iniuriam tacendo fugere, quàm superare respondendo. Gregor.

Auguſt. Sicut acetum corrumpit vas, si diutius ibi fuerit: sic ira corrumpit cor, si in alium diem duraverit. August. in epistol.

Assiduitate irascendi fel crescere etiam medici affirmant: cremento autem fellis, rursus & facilè & prope nullis causis existentibus irascimur. Idem in epist. ad Neb.

Supra Psalm. 54. Ira fratris si fuerit inueterata, iam odium est. Ira turbat, odium extinguit: ira festuca, odium trabs est. Idem.

Hierony. Recte illud laudatur Architæ Tarentini, qui villico suo iratus: Iam te inquit cæderem, nisi iratus essem. Hieronymus supra Ioel Prophetæ.

Apud Christianos non qui patitur, sed qui facit contumeliam, miser est. Idem in epist.

Ambroſ. Beatus qui seuetitatem & mansuetudinem tenet vt altera disciplina seruetur, altero innocentia non opprimatur. Ambros.

Patiens homo riuuli fons est omnibus exhibens delectabile potum. Ex vitis patr.

Bernard. Non irasci vbi irascendum est, & nolle emendare, peccatum est.

est. Plus vero irasci quam irascendum est, peccatum peccato addere est. Bernar. in epist.

Clemens dicitur animus quando est tener ad compatiendum, facilis ad remittendum, promptus ad subueniendum. Hugo de Sancto Victor. *Hugo.*

Nihil tam plagas reprimit, quàm eas ferre: & iniuriam accipientium patientia quieta, iniuriam facientibus pudorem affert. Iosephus. *Ioſeph. Clima.*

Is qui ad placidissimam animi quietē, atque ad Deum currit, die omni qua maledicta non sustinet, ingens detrimentum se sustinuisse arbitratur. Sicut enim arbores quæ à ventis agitantur altioribus semper radicibus nituntur: Ita & qui in obedientia degunt, validas atque inconcussas animas possident. Climacus.

Mansuetudo est animi immobilis status, inter vituperationes & laudes eodem modo perseuerans. Initium quidem iræ vacuitatis est labiorum silentium, in perturbatione cordis: medium autem, silentium ipsarū quoque cogitationum in animi tenuissimo motu: finis vero est, inter immundorum spirituum flatus stabilis atq; fixa tranquillitas. Idem de Mansuet. cap. 8.

Sicuti cum sol apparuerit fugantur tenebræ: ita cum afflare cœperit suauissimus humilitatis odor, omnis amaritudo omnisque furor ex animo exterminatur. Idem ibidem.

Initium beatæ tolerantiæ est in amaritudine & dolore animæ ignominias suscipere: medium vero eas sine mœrore tolerare: finis autem & consummatio, summam illas laudem existimare. Notaui miserandum omninò spectaculum in ijs qui iracundiæ inseruiunt: quod illis latenter ex elatione contingit. Indignati enim eò quòd ira fuissent superati, rursus irascebantur: admiratusque sum, cum intuerer illos ruina ruinam vlciscentes, ac peccato peccatum persequentes, miseratus sum: Dæmonumque vetsutiam stupens, parum abfuit, quin de mea ipsius vita desperarem. Ibidem.

Vidi ego tres vnà monachos iniurijs affectos: ex quibus vnus mordebatur quidem iniurijs atque perturbatur: sed tamen in silentio premebat iracundiam. Alius verò gaudebat quidem ex luctu suo: sed eius qui se maledictis infectatus fuerat, peccato angeba-

angebatur. Tertius vero proximi tantum damna secum volues, vim ardentium lachrymarum profundebat. Eratque suaue spectaculum timoris, & mercedis, & charitatis operarios adspicere. Ibidem.

Vinciatur iam tyrannus iste mansuetudinis nexibus, flagelloque longanimitatis verberatus: atque à charitate pertractus, statur tribunali rationis: atque vt conuenit, examinetur, & ita discutiatur. Dic nobis ò stulte, & turpissime, genitoris tui, & eius qui te malè peperit appellationem: filiorumque tuorum, & sceleratissimarum filiarum: prætereà & eorum, qui te debellant, & necaturi sunt, nomina dicito. Ille vero sic interrogatus, ita respondere videbitur. Plurimæ generationes meæ sunt: nec vnus mihi pater est. Matres vero meæ sunt, inanis gloria, cupiditas, gastrimargia, nonnunquam vero & formicatio. Qui autem me genuit fastus appellatur. Porrò filiæ meæ memoria iniuriarum, inimicitia, disceptatio & odium. Aduersariæ verò meæ à quibus nunc vinctus teneor, quæ his obiectæ sunt, mansuetudo, & iirascentia. Ea autem quæ mihi insidiatur, humilitas dicitur. Idem ibidem.

Memoria iniuriarum est peccatorum custos, iustitiæ odium, virtutum perditio: venenum animæ, mentis assiduus vermis, orationis confusio, deprecationis excisio, charitatis alienatio, clauus affixus, iniucundus sensus, qui in amaritudinis suauitate diligitur, iuuige peccatum, nunquam dormiens iniquitas, horis singulis admissa malitia. Idem Grad. 9.

Qui iracundiam sedauit, is huiusmodi memoriam premit: dū enim viuit pater filios gignere non cessat. Qui charitatem possidet, iracundiam à se fugauit. Qui autem inimicitias exercet, importunos sibi labores congregat. Ibidem.

Præcurrit quidem Solem matutina lux: omnem vero humilitatem mansuetudo præcedit: Quocirca lucem ipsam audiamus, ita eas gradatim ordinantem. Discite (inquit) à me, quia mitis sum, & humilis corde. Mansuetudo est animi incommutabilis status, æquè in honoribus se & ignominijs habens. Mansuetudo est in perturbationibus proximi pro illo affectu summo atq; integerrimè orare. Mãsuetudo est supereminẽs iracũdiæ pelago scopulos, fluctus omnes impingẽtes dissoluẽs; & nunquã penitus cedẽs, aut in alteram

in alteram inclinans partem. Idem Grad. 24.

Si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia. *Chrysost.*
Ne cui miniteris, est enim muliebre. *Cleobol.*
Litis præteritæ noli maledicta referre. *Cato.*
Post inimicitias iræ meminisse malorum est. *Claud.*
Dijs proximus ille est, quem ratio non ira mouet. *T. Liuius.*
Roma plus venia quàm victoria auxit imperium. *Plinius.*
Tunc præcipua mansuetudinis laus, cum iræ causa iustissima. *Aristot.*
Irasci in quibus non oportet, & non irasci in quibus oportet, insipientis est. *Ex diuersis.*
Habent & suam profunditatem tranquillæ aquæ.
Ira non sedatur iracundia.
Ira tormentum sui ipsius.
Pessimus autor rerum gerendarum ira.
Præceps ira multorum malorum autor.

Si egregium est hostem deijcere, non minus tamen laudabile infœlicis scire misereri: quia sicut infinitam gloriam bellica virtus, ita præcipuum amorem clemẽtia meretur. Valer. Maxim. de mor. lib. 5. *Val. Ma.*

Vehementer amor multitudinis commouetur ipsa fama, & opinione liberalitatis, beneficentiæ, fidei, iustitiæ, omniumque earum virtutum quę pertinent ad mansuetudinem morum ac facilitatem. *Cicero.*

¶ Periculum hoc mansuetudini coniũctum est: ne dum omnibus obsequi, & se submittere studet, à recto interdum propter nimicũ obsequendi studium deducatur. Quare danda est opera, vt illud nobis ante oculos exemplum Domini statuamus. Dulcis & rectus Dominus. Idem quoque temperamentum in virtutibus Christi esse Propheta testatur cum ait. Propter veritatem, & mansuetudinem & iustitiam &c. Danda ergo opera est, vt mansuetudini iustitiam, & rectitudinem dulcedini cõigũamus: ne aut rectitudo aspera, aut dulcedo remissa sit. COLLE. *Psal. 24.*

Quam sit non solum Deo, sed etiam hominibus grata mansuetudo, docet Ecclesiast. his verbis. Fili in mansuetudine opera tua perfice: & super gloriam hominum diligens. Est autem mansuetudo velut clypeus quidam, quo animus aduersus omnia conui- *Eccl. 3.*

tiorum

tiorum tela cedendo, munitur. Hinc illud Eccl. 11. Fili, in mansuetudine seruа animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum: hoc est, ne illam ad brutorum feritatem & iram abijcias.

Mansuetudinis singularem fructum declarat Propheta cum ait, Diriget mansuetos in iudicio, docebit mites vias suas. Adeo enim lenitas & mansuetudo, grata Deo est, vt libenter seipsum tum ductorem, tum directorem, ac pædagogum mitibus exhibeat. Alium vero eius fructum insinuat illud eiusdem, Mansueti autem hæreditabunt terram: & delectabuntur in multitudine pacis. Mansuetudinis enim (quæ ab omni ira, conuitio, & vindictæ cupiditate lõgissime abest, pax interna comes est. Ideoque mox subdit. Delectabuntur in multitudine pacis: quæ videlicet fructus & comes est mansuetudinis. *Psal. 39.*

Generosi & magni animi est, non reddere malum pro malo, sed facilem ad veniam esse. Quod exemplo suo sanctus Patriarcha Ioseph docuit: à quo cum fratres grauissimi sceleris veniam peterent, non solum quam petebant, veniam concessit, sed fusis etiam lachrymis, eorum sortem miseratus, facinus eorum excusauit, & maiora illis beneficia promisit.

Canis in extraneos, non in domesticos inuehitur: & vbi iubetur silere, silet, & obtemperat. Hoc modo ira nostra moderanda est, vt videlicet aduersus vitia solum incandescat, obtemperetque præcipienti, atque dicenti, Hucusque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. Sed quis tamen hoc ingens monstrum ita domare queat? Vnde elegit illud, Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati spiritus ferre quis poterit? Adde & illud ex Prouerbio. Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior: Erit etiam idem hominibus inuisus: Sic enim legimus, Spiritum vero ad irascendum facilem, quis poterit sustinere? Adde & illud Ecclesiastici. 18. Ne sis velox ad irascendum: quoniam ira in sinu stulti requiescit. Item Prouerbiorum. 12. Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam callidus est, *Prou. 27. Ibidem. Prou. 15. Ibidem.*

Quàm

Quàm præceps, crudelis, & inconsultà ira sit, aperte declaratur. 1. Reg. 25. exemplo Dauidis: qui quanuis religiosus, & pius, tamen ira percitus, totam Nabalis familiam vsque mingentem ad parietem ferro trucidare decreuerat. *1. Re. 25.*

Plura hac de re inuenies in concionibus nostris Dominica. 6. post Pentec. super illo, Nisi abundauerit iustitia vestra &c.

Modestia.

OMnia age blandè, & dulciter, vt & actio tua discreta sit, & lingua mitis. Greg. in Regist. *Grego.*

Interior est custodia cordis, quæ ordinata, exterius seruat membra corporis. Qui ergo statum mentis perdidit, subsequenter foris in inconstantiam motionis fluit, atque exteriore mobilitate indicat, quod nulla interius radice constãtiæ subsistat. Greg. in Past.

Sicut obstinati esse humilibus non debemus: ita districti esse superbis debemus. Greg. in Regist.

Modestia dicta est à modo, sicut à temperie temperantia: vbi autem modus est atque temperies, neque plus est quicquam, nec minus. Aug. de vit. beat. *Auguſt.*

Grauitas tuam personam decet. Catonem illum Censorinum, & Crassum, semel in vita risisse scribit Lucillus. *Hierony.*

In modestia maximè tranquillitas animi, studium mansuetudinis, moderationis gratia, honestatis cura, decoris consideratio spectatur, & quæritur. Ambro. de offi. *Ambroſ.*

Absit pertinax in familiari sermone contentio, disceptatio sine ira, suauitas sine amaritudine sit, monitio sine asperitate, hortatio sine offensione. Idem vbi supra.

Caueamus ne dum laxare animum volumus, soluamus omnẽ harmoniam, & quasi concentum quendam bonorum operũ. Vsus enim citò inflectit naturam. Idem de offi. lib. 1.

O quam compositum reddit omnem puellaris corporis statũ, nec non mentis habitum disciplina: ceruicem demittit, deponit supercilia, cõponit vultum, ligat oculos, cohibet cachinos, moderatur linguam, gulã frenat, iram sedat, format incessum: talibus decet pudicitiæ vestem distingui margaritis. Bernar. in epist. *Bernar.*

Sit

Isidor. Sit in gestu tuo grauitas, in motu simplicitas, in incessu honestas, nihil dedecoris, nihil lasciuiæ, nihil petulantiæ, nihil insolentiæ, nihil leuitatis in tuo incessu appareat: animus enim in corporis gestu apparet, & species corporis simulachrum est mentis, figuraque probitatis. Isidor. lib. 2. soliloqui.

Cassia. Ornamentum bonorum omnium est syncera benignitas, quæ nunquam est sola: quia de virtutibus agnoscitur esse generata. Cassio in Epist.

Nouum est sub amore principis custodiri modestiam, quę tam clara, tam rara est: quia gaudia semper animos inquietant: modus enim raro lætis rebus interuenit. Idem lib. 4. epist.

Chrysost. Circa vitam tuam esto austerus, circa aliorum benignus: audiat te homines parua mandantem, & grandia facientem. Chrysosto. super Matth.

Isocra. Ne seruus esto in rebus iocosis, nec inter seria ridiculis gaude. Nam quod intempestiuum est, vbique molestum est.

Cato. Quem superare potes, interdum vince ferendo.
Maxima enim morum sæpe sapientia virtus.
Aduersum notum noli contendere verbis.

Idem. Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Cicero. In neutram partem de nobis loquendum est.

Ludo & ioco vti illis quidem licet, sed sicut somno & quietibus, cæterisque cũ grauibus serijsque rebus satisfecerimus. Ipsum genus iocandi ingenuum & facetum esse debet: non profusum, nec immodestum, sed semper in ipso ioco aliquid probi ingenij lumen eluceat. Idem. 1. de offici.

Vt pulchritudo corporis apta compositione membrorum oculos, & delectat hoc ipso, quòd inter se omnes partes cum quodam lepore consentiunt: sic hoc decorum quod elucet in vita, mouet approbationem eorum quibus cum viuitur, ordine & constantia, & moderatione omnium dictorum atque factorum. Idem ibidem.

Adilon. Affabilitas ad conciliandam amicitiam efficacissima.

Adilon. Decet peregrinum in primis modestia.

COLLE. ¶ Vestem, ait Dominus Leuiti. 19. quæ ex duobus commixta est, non induas. Quid hoc ad religionem? Sed hac lege primum dupli-

citas cordis prohibetur, deinde terrena intentio in bono opere dãnatur. Hypocrisis etiam vitium reprehenditur, quæ aliud intus, aliud foris repræsentat. Postremo inæqualitas morũ & vitæ quorundam improbatur: qui modo tristes ac lamentantes vsque ad lachrymas compunguntur, modò cachinis & risu dissoluuntur, nũc nimium tetrici, nunc nimium leues: nunc muti vt bos, nunc magis quàm pitacus garruli.

Per gratiam adoptionis fit homo diuinæ naturæ particeps, qua diuinæ bonitatis effigiem in suis moribus refert. Quod Ioan. expressit, cum ait, Qui nõ ex sanguinibus &c. Sed ex Deo nati sunt: atque ita diuinum quiddam in incessu, statu, habitu, & in omnibus actionibus suis spirant. Videmus aquam igni admotam, sursum ferri (quod ignis proprium est) & vapores etiam terræ calore solis tapefactos, sursum agi, & ferrum in ignem coniectum splendorem ignis imitari. Quid ergo mirum, si homo spiritu Dei plenus spiritualem & diuinam vitam præseferat? *Ioan. 3.*

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam, item, Noli laborare vt diteris, sed prudentiæ tuæ pone modum. Item, Ne erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes: quia facient sibi pennas vt aquilæ, & volabunt in cœlum. Hinc illud Apostoli, Nõ plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc illud, Domine non est exaltatum cor meum &c. Neque ambula in magnis &c. His omnibus testimonijs modestia commendatur, ne se homo efferat supra se: sed intra mẽsuram suam manens, sua sorte contentus sit, nec immoderata concupiscat. *Prou. 17. 23.* *Rom. 12.*

Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridebit. Ex risu cognoscitur vir, & ab occursu faciei sensatus. Amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis indicant de illo. *Eccli. 21.*

Ad modestiæ laudem pertinet vitare quod Eccli. 22. damnat. Pes fatui faciles in domum proximi sui. Et, Stultus à fenestra respicit in domum, vir autem eruditus foris stabit. Stultitia hominis aũscultare per ostium, & prudens grauabitur cõtumelia. Ad idem pertinet & illud, Aduocatus à potentiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit. Eccli. 13.

Omnia in vobis (ait Apostolus) secundum ordinem fiant. Quæ enim à Deo sunt, ordinata sunt. Vnde in Cant. Sponsæ *1. Cor. 14.*

pulchritudo malo punico assimilatur: cuius grana, & purpureo colore ardorem charitatis, & appositissimo ordine & collocatione eius aptissimum in conclusione dinem designat: quæ duo præcipua fidelis animæ ornamenta sunt.

Linguæ moderatio.

COLLE. QVam sit difficile linguam regere & moderari, quantumque ad animæ nostræ salutem hæc ipsa cura necessaria sit, vel hoc vno argumẽto perspicere licet, quod tam multa in literis sanctis hac de re Spiritu sancto dictante, scripta sint. Quorum nos alique in eorum gratiam qui hunc linguæ nostræ scopulum studiose vitare cupiunt, hoc in loco attexere voluimus.

Salomon igitur Prouer. 13. sic ait, Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Idemque Prouer. 22. eandem fere sententiam repetit his verbis, qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustijs animam suam. Ad vtrumque igitur linguæ moderatio valet, vt & animæ periculum, quod ex lapsu linguæ prouenire potest, deuitemus: & angustias variaque incommoda quæ ex hac iniuria consequi solet, fugiamus. Regius autem Propheta, inter ea præcepta quæ ad æternam vitam consequendam requiruntur, primo loco linguæ moderationem numeret his verbis, Quis est homo qui vult vitam? diligit dies videre bonos &c. Prohibe ait linguam tuam à malo, &. l. t. n. l. d. Hinc tritum illud, quamuis valde notandum, virtutem primam esse puto compescere linguã, Prosimus ille Deo est, qui scit ratione tacere. Deniq; mors & vita in manibus linguæ. Quo circa orare semper oportet, Pone Domine custodiam ori meo &c.

Lingua placabilis lignũ vitæ: quæ autẽ moderata est, conteret spiritũ. Item lingua sapientũ ornat scientiã: os autẽ fatuorũ ebullit stultitiã. Recte autẽ ebulliendi verbo vtitur. Sicut. n. aqua fontiũ perpetua scaturigine manat: sic ex ore stultorũ stultissima & inania verba iugiter scaturiũt. Quin & sepulchrũ patens guttur eorũ esse vates regius testatur, quod grauius est. Quã sit autẽ difficile linguã moderari, declarãt illa Salomonis verba Prou. 16. Hominis est

est animã præparare & Dñi gubernare linguã. Illud etiã aduersus præcipites in lingua, Qui pri' respõdet quã audiat, stultũ se esse demõstrat, & confusione dignum. De hoc etiam dicitur. Sicut vrbs patẽs & absq; murorũ ambitu, sic vir qui nõ potest in loquẽdo cõtinere spiritũ suũ. Itẽ illud: A facie verbi parturit fatuus, quasi gemitus partus infantis. Itẽ illud: Sagitta infixa fœmori canis, sic verbum in ore stulti. Quibus verbis quorundã futiliũ hominũ loquacitas & linguæ intemperantia grauiter castigatur. Prou. 25. Eccl. 19. Ibidem.

Quanta in loquendo sobrietas & modestia adhibenda sit, insinuant illa Salomonis verba. Vidisti hominẽ velocem ad loquendum? stultitia magis sperãda est, quã illius correctio. Et totum spiritũ suum profert stultus, sapiens autẽ differt, & reseruat in posterum. Hoc enim vel præcipuum inter vtrumque sapientẽ. s. & stultum discrimẽ est, quod sapiens os habet in corde, stultus autẽ cor habet in ore. Nihil enim tacet, nihil dissimulat, nihil maturo silẽtio tegit: sed vbi primum aliquo affectu concitatus est, in aperta verba prorumpit: quibus frequenter se omnibus inuisum, & contemptibilem facit. Prou. 29.

Qui plurimum verbis abũdant, fere semper in operibus egeni sunt: velut arbores, quæ quò pluribus folijs virent, hoc minus fructuum habere solent. Vnde est illud sapientissime dictum, Vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas. Hinc Eccles. monet: Noli esse citatus in lingua tua, & inutilis ac remissus in operibus tuis. Eccl. 4.

Loquendi modestiam commendant illa Eccl. verba: Si est tibi intellectus, respõde proximo tuo: sin autem sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato. Honor & gloria in sermone sensati, lingua autem imprudentis subuersio eius est. Item verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos, & lingua eucharis (id est, gratiosa & suauis) in bono homine abũdat. Huc pertinet & illud. Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem. Eccl. 5. Eccl. 5. Eccl. 6. Prou. 15.

Noli esse verbosus in multitudine presbiterorum & non iteres verbum in oratione tua. Itaque Pleonasmos, Perissologia, & Macrologia, vitia sunt non solum oratori, sed pio etiam homini vitanda, vt pote quæ & fastidium auditoribus pariant, & dicentis loquacitatem arguant.

Est qui labitur lingua sed non ex animo: quis enim est qui non labatur in lingua? Certus animi index sermo est. Vnde ferunt Socratem (cum ingenui cuiusdam pueri indolē explorare vellet) petisse ab eo vt loqueretur, quo illum videret. Sicut enim scaturiés aqua fontis, naturam terræ indicat, per cuius meatus trāsit, ita verbā animum indicant à quo proficiscuntur. Hinc illud Eccli. 27. Eccli. 27. Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis. Pro quo alius vertit: vt cultum arboris fructus eius indicat, ita corda hominum sermo.

Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras auribus tuis. Aurum tuum & argentum Eccli. 28. tuum cōfla: & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos: & attēde tibi ne labaris in lingua. Excute omnes metaphoras has ineſt enim omnibus sua emphasis, quibus intelliges quanta cura & studio linguam moderari debeamus.

Linguæ moderationē, & silentium nos docet Eccli. 32. his verbis. Audi tacēs, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Adolescens loquere in tua causa, vix cum necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius, & audi tacens & quærens. Eccli. 32.

Linguæ petulantiam familiare esse vitium improborum hominum declarat Propheta Psal. 12. cum ait. Dixerunt, Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est? Sic Pharao dicebat: Quis est Dominus vt audiā vocē eius? Nescio Dominum & Israel non dimittam. Sic rex Assyriorū: Exo. 5. Quis (inquit) est Deus qui eripiat vos de manu mea? Sic impius Nichanor, præcepta Dei ridēs, interrogauit: An esset Deus in cœlo Dan. 3. qui iussisset seruari diem sabbati? Cuius tamen blasphemiæ suppli- 2. Mac. 2 tium protinus consequutum est, vt Machab. 2. legimus. Psal. 12.

Magnæ virtutis & moderationis est impetum animi reprimere & linguæ intemperantiam cum affectus in animum erumpunt, cohibere. Hoc plane præstare non poterat Eliu, vnus ex amicis Iob, cuius illa verba sunt. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit. Poterat tamen ille qui Iob. 32. dicebat. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui & silui etiam à bonis: & dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea Psal. 38. exardes-

exardescet ignis. Hoc est, Quamuis intus in animo vrerer, tamen linguā cohibui, & luctantia verba repressi, ne quidquā insolētius, aut imprudētius loquerer. Idem etiā testatur Psal. 16. Pro eo enim quod nos legimus, vt non loquatur os meū opera hominū, alij ex Hæb. verterunt. Quod cogitaui, non transiuit os meū. Hoc autem nemo præstat, nisi qui cor suum & linguam, imo & se ipsum sub se habet.

Pro eo quod nos legimus, Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labijs eorū, quoniam quis audiuit? Hiero. ex Heb. vertit, quasi nemo audiat. Sic enim se gerunt multi, nō solum in obloquendi ac detrahendi licentia, quasi nullū licentię suę testem in cœlo formidarent, cū tamē Dns per prophetā dicat, Ego sum iudex & testis. Hier. 29.

Vbi nos legimus, Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meijs, &c. Alij verterunt, custodi ostiū labiorum meorū. Intelligens ergo vir sanctus, quam difficile sit linguā coercere, ne de fama detrahas innocentis, ne per iram contumeliam dicas, ne multa loquaris ad volūtatem alterius contra quam sentis, ne plurima inutilia, leuia, inania, temere effotias, quorum omnium reddituri sunt homines rationem, vt Christus minatur apud Matth. Quo circa semper orandus est Deus, vt linguā nostrā moderetur, ne quid vnquā loquamur quod ad gloriam ipsius atque aliquem fructum aliorum non redunder. Psal. 140

Sermonis lenitatem atq; dulcedinē sponsus in sponsa commē- dat cum ait. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuū dulce: Can. 4. vt intelligas pij hominis sermones, dulcedinis suauitate & lenitate esse condiendos. Idem etiam Prouer. 16. Salomon ostendit cum ait. Qui sapiens est corde, appellabitur prudens, & qui dulcis est eloquio, maiora reperiet, hoc est, qui prudentiæ cordis, dulcedinem adhibuerit sermonis is planè magis in Ecclesia proficiet.

Non omni homini cor tuū manifestes, ne forte inferat tibi gratiam falsam, & conuitietur tibi: Huc facit & illud, Amico & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare: Audiet enim te, & custodiet te &c. Item audisti verbū aduersus proximū tuū? commoriatur in te, sciens quod non te disrumpit. Eccli. 8. Idem. 19. Idē ibid.

Quam dissimilis sit stultorum & sapientum lingua, declarat Eccli. his verbis: Est tacens, qui inuenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad loquendū. Est autē tacens, nō habens sensum lo- Eccli. 20.

quelæ & est tacens, sciens tempus aptitemporis. Homo sapiens tacebit vsque ad tempus, lasciuus autem & impudens non seruabit tempus. Qui multis vtitur verbis, lędit animam suam. Et infrà. 20. Sapiens in verbis seipsum amabilem faciet, gratiæ autem fatuorú effundentur. Et mox. Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim illam dicit in tempore suo. Item, Narratio fatui quasi sarcina in via: nam in labijs sensati inuenietur gratia. Eccli. 21. Ité. 22. Labia imprudentum stulta narrabunt, verba autem prudentium statera ponderabuntur.

Honor, Laus.

Grego. GAudent interim sancti de suis profectibus, sed cum proximorum proficiunt vtilitati & cum se vident laudari pauent, ne spes futuri muneris, in mercedem permutent transitorij fauoris. Gregor. mor. 22. c. 9.

Iniustus audita laude sua polluitur, iustus purgatur. Pauet enim si talis Deo non ostenditur, qualis ab hominibus putatur. Idem vbi suprà.

Gregorius super illud Apoc. Mittentes coronas ante thronum, sic ait. Nempe quia certaminũ suorum coronas, non sibi tribuebãt sed authori: ad illum referentes gloriam laudis, à quo sciebant se vires accepisse certaminis, authoris enim gratiam se negare conuincitur, qui sibi tribuit quod operatur. 22. mor. c. 10.

Cicero. Si quis est hoc robore animi, atque hac indole virtutis atque cõtinentiæ, vt respuat omnes voluptates, omnemque vitæ suę cursum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quę non quies, non remissio, non æqualium studia, non ludi, non cantus, non delectent, nihil sin vita expetendum putet, nisi quod est cum laude & honore, & cum dignitate coniunctum: hunc mea sententia diuinis quibusdam bonis instructum, atque ornatum puto. Cicer. pro M. Cœlio.

Gloria est solida quædã res & expressa, nõ adũbrata: ea est consentiẽs laus bonorũ, incorrupta vox bene iudicantiũ de excellenti virtute: ea virtuti resonat tanquã imago gloriæ: quæ quia recte factorũ plerũque comes est, nõ est bonis viris repudianda. Illa autem quæ se eius imitatricẽ esse vult, temeraria, atque inconsiderata, & plerũque

plerũque peccatorũ, vitiorũque laudatrix fama popularis, simulatione honestatis, formam pulchritudinẽque corrumpit. Tu ergo quæ habent speciẽ gloriæ collecta ex inanissimis splendoris insignibus contemne, breuia, fugacia, & caduca existima. Cicer. 3. Tusc.

Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur: ficta omnia tanquam flosculi celeriter decidunt, nec simulatum quicquã potest esse diuturnum. Idem. 2. offic.

Ea est profecto iucunda laus, quæ ab his proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Idem famil. lib. 15. ad M. Catonem.

Honos alit artes, omnesq; incendimur ad studia gloria, iacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur. Idem. 1. Tuscul.

Trahimur omnes laudis studio, & optimus quisque maxime gloria ducitur. Ipsi illi philosophi etiam in illis libellis quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt, in quo prædicationem & nobilitatem despiciunt, prædicari se atque nominari volunt. Cic. Pro Arch. Poeta.

Pestis maior esse nulla in amicitijs potest, quam in quibusdam honoris certamen & gloriæ, ex quo inimicitiæ maximę sæpe inter amicissimos extiterunt. Idem in Lælio.

Facillime ad res iniustas impellitur, vt quisque est altissimo animo & gloriæ cupido. Idem. 1. offi.

Quis honorẽ, quis gloriam, quis laudem, quis vllum decus tam vnquam expetijt, quã vt ignominiam, infamiam, cõtumeliam, dedecus fugiat? Idem in Part. Orat.

Nemo est tam agrestis, quem si non ipsa honestas, contumelia tamen & dedecus magnopere moueat. Ibidem.

Aphricanus Socraticum Xenophontem in manibus semper habebat, cuius imprimis laudabat illud, quod diceret, eosdem labores non esse æquè grandes imperatori atque militi: quod ipse honos laborem leuiorem faceret imperatorum. Idem. 2. Tusculą.

Vt quidam morbo aliquo & sensus stupore suauitatem cibi nõ sentiunt, sic libidinosi, auari, facinorosi, vere laudis gustum non sentiunt. Cicer. Phil. 2.

¶ Magna malorũ pars in eo sita est, quòd omnes verũ honorẽ ignorates, in iis reb⁹ laudẽ & honorẽ posuerũt, quę honore indigna

sunt: videlicet in familia, in comitatu, in cultu vestium, in opibus, & potentia, cum tamen honor primum virtutibus, ac deinde literis & scientiæ debeatur. Inter virtutes autem magnanimitas, liberalitas, clementia, fortitudo, & prudentia, in ciuitatibus bene institutis, in magno semper honore habitæ sunt. Hæc enim vere in pretio habentur, ac proinde merito laudantur: Cætera vero bonis & malis communia sunt: vilissimis enim hominibus sæpe contingũt. Virtus autem sola est, qua nemo male vti potest, quæque possessorem suum vero afficit honore.

Quisquis recte sapit curam boni nominis simul & innocentiæ ita coniungere debet, ne alterum alteri obficiat. Quod vtrumque recte Guerricus Abb. in sermone S. Benedicti complexus est, cũ ait. Prælatus, nec conscientiam lædat propter famam, nec famam fiducia conscientiæ negligat.

Si hominibus placerem seruus Christi non essem. Ex his verbis colligitur non leue veræ virtutis indicium esse, mundo displicere. Quod quidẽ ex illis Domini verbis intelligi potest, *quibus* ad patrem loquens ait. Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit: Itaque in argumentum collatæ susceptæque ab Apostolis doctrinę, hoc adducit, ꝙ mũdus eos odio habuerit. Cuius rei causam alibi idem Dñs assignat, cũ ait: Si de mũdo fuissetis, mundus quod suũ erat diligeret: quia vero nõ estis de mundo &c. Similia enim inter se cohærẽt dissimilia vero & contraria irreconciliabile aduersum se bellũ gerunt. Hinc elementa quæ dicuntur Symbola, in pace degunt: quæ vero symbola non sunt, mutuâ sibi perniciem continuo machinantur. Cum ergo totus mundus in maligno positus sit, quomodo piorum hominũ studia studijs suis contraria probare poterit? Quisquis igitur malis displices dejici animo non debes, cum hoc frequenter virtutis & integritatis indicium sit. Non enim talis est mundus vt iudicium eius pertimescere debeamus. Athenienſium ciuitas Sapientiæ laude florentissima Aristidem, qui ea æquitate vixit, vt Græcorum fœlicitas sit *dicta*, & quæ eum tulit ætas aurea sit appellata, tamen exilio damnauit: non aliam ob causam, nisi (vt ipsa testata est) quòd ferre nó potuit, vnius viri virtutes passim prædicari. Socratem quoq; summa integritate Philosophũ, simili penè ratione morte mulctari iussit. Cuius supplicij tãta sequuta est pœnitẽtia, vt accusatoribus insigniter mul-

multatis, statua fuerit illi publice decreta: adeo leuiter interdum multitudo & amat, & odit. Cæterũ quanuis hoc ita sit, nõ ideo tamen cura boni nominis (quo ad fieri potest) negligenda est. Sic enim in Ecclesiastico legimus. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis proderit tibi quam mille thesauri pretiosi & magni. Bonæ vitæ numerus dierum, bonum autem nomen permanebit in æuum. *Eccli. 41.*

Vnicuique mandauit Deus de proximo suo. Vnde est illud, Qui audit, dicat, veni. Itaque fidelis omnis quamuis prædicatoris munus non exerceat: exẽplo tamen honestæ vitæ præsentes, odore autem bonæ famæ absentes ædificare curabit. Quod fecit sanctus ille Simplicianus: cuius boni nominis odor Augustinum pellexit, vt ad illum pergens, & æstus suos cum illo conferens, monita ab eo salutis acciperet. Hinc Sponsa in Cant. dilectum appellatur: quod candoris puritate intuentes, odoris vero suauitate lohannis positos lætificat. Vtrumque autem Dominus commendauit cum ait, Sic luceat lux vestra coram hominibus &c. Candor tamen lilij cũ virtutum omnium puritatem, tum maximè castitatem significat, quæ vel maximè candoris sui puritate mentes hominum afficit, sicut contra Luxuriæ vitium turpitudine sua easdem offendit & abalienat.

Quemadmodum olim Deus in lege carnalibus hominibus (qui nihil nisi quæ carnis sunt, & sapiunt, & cupiunt) carnalia bona (si iustitiam & pietatem colerent) promittebat: vt hac ratione saltem ad virtutem inducerentur: quam tamen semel quidẽ arripientes, postea ex charitate illam sectarentur: sic honoris cupiditatem, & verecundiæ affectus animis nostris ingenerauit (quorum altero ad virtutem inuitaremur, cui vni debetur honor; altero à vitijs auocaremur: quæ sola vere pudenda sunt) Quamuis enim vir tus hoc fine quæsita, vera virtus non sit: aditus tamen quidam, & dispositio ad virtutem est: minus enim ab ea distat, qui sic eam colit, quam qui ab ea prorsus alienus est. Hoc enim nomine seruilẽ timorem commendamus, & Spiritus Sancti munus esse dicimus, quod videlicet quemadmodum seta filum: ita seruilis timor filiale introducit. *T. Verecũdia.*

Quomodo probatur in conflatorio argentum: & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantiũ. Vix enim quisquã est, qui

non laudibus suis faueat. Quamuis enim laus quæsita non sit, obla-
ta tamen delectat, nisi quis animum iam in abyssum demerserit
humilitatis.

Superbia.

Gregor. CVnctis superba apud se cogitatione tumentibus, inest cla-
mor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hila-
ritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in
imaginatione, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum
mens semper ad irrogandas cõtumelias valida, ad tollerandas in-
firma: ad obediẽdũ pigra, ad lacessendos vero alios importuna: ad
ea quæ facere & debet, & prævalet, ignaua: ad ea vero quæ nec de-
bet, nec prævalet, parata. Greg. in mor.

Difficile in se quisquã inueteratã superbiã deprehẽdit: ga nimi
rũ hoc vitiũ quãto magis patimur, tãto min⁹ videm⁹. Gre. vbi sup.

Cũ voluptas lubrica tentat in prosperis, hæc ipsa prospera sunt
aculeo tẽtationis opponenda: vt eo magis erubescamus prava cõ-
mittere, quo nos à Deo meminimus gratuita dona percepisse. Gre-
gor. sup. Ezech.

Numerari culpæ nequeunt, quæ habẽdæ potestatis amore per-
petrantur. Greg. in mor.

Cũ is qui de terrena prius gloria superbiebat, post modum de
sanctitate extollitur, nequaquã elatio corp⁹ eius deseruit, sed ad eã
cõsueta venies, vt cognosci nequeat, vestẽ mutauit. Greg. vbi sup.

Deus aliquando punit occultã mentis superbiã, per manifestã
carnis ruinam. Greg.

Quid est virtus nisi medicamentum? & quid est vitium nisi vul
nus? quia ergo nos de medicamẽto vulnus facimus, facit Deus de
vulnere medicamẽtum, vt qui virtute percutimur, vitio curemur.
Greg. in mor.

Plerũque virtus habita deterius quã si deesset interficit: quia dũ
mẽtẽ erigit, elationis gladio trãsfigit. Greg. in mor. lib. 7. c. 11.

Accepta dona amittit, qui de ipsis extollitur. Gregor. vbi suprà
lib. 9. c. 1.

Qui de perfectione se erigit, habere se bene viuendi nec initiũ
ostendit: & cum extollimur, nec inchoasse nos monstramus. Gre-
gor. vbi suprà.

Cum

Cum hominem tumere Deus conspicit, se sibi illũ ostendẽdo
dereliquit, & eius mẽs derelicta quid sit muniat, quæ male in se
secura gaudebat. Greg. vbi sup. lib. 10. cap. 13.

Super illud. Vir vanus in superbiam erigitur. Anima quæ ami-
sisse se innocentiam non dolet, iusto Dei iudicio etiam humilita-
tem perdit. Greg. vbi sup. cap. 15.

Inter cœlũ & terram leuatur amphora, vbi sedet impietas: quia
superbi & proximos despiciunt, & cœlum non apprehendunt.
Greg. lib. 14. c. 28.

Propheta qui ab alio deceptus comedit, forte prius quod cõtra
regẽ se opposuerat intumuit. Greg. in Mor. lib. 13. c. 28.

Sæpe superbi inde sub se prosternuntur, vnde super ire vide-
bantur: & qui per superbiam peccant, permittente Deo in vitia
carnis labuntur. Greg. 26. Mor. c. 12. & 13. vide locum.

Quia humiliasti tanquam vulneratum superbum, & tumore August.
meo separabar abs te, & nimis inflata facies claudebat oculos
meos. August. confes. lib. 7.

Memento quia puluis es, quia cinis es, quia putredo & vermis
es: quique & si altus es, nisi tanto te humilies, quanto magnus es,
perdes omnino quod es? Nunquid tu altior es, quã primus Ange-
lus? Nunquid splendidior in terra, quã Lucifer in cœlo? Quod si
ille de tanta sublimitate per superbiã cecidit, quomodo tu ad tan-
tam celsitudinẽ superbiens, deimis ascendes? Aug. de conflic.

Audeo dicere superbis esse vtile cadere in aliquod apertũ ma-
nifestumque peccatum, vnde sibi displiceant, qui iam sibi placen-
do ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quãdo fleuit,
quã sibi placuit, quãdo præsumpsit. Idem de ciuit. Dei.

Quid tam opus habens misericordia quam miser? & quid tã indi-
gnum misericordia quam superbus miser? Idem de lib. arb.

Cætera vitia in malefactis valent, sola superbia etiam in rectè
factis est cauenda. Idem lib. de natura & gratia.

Si vix toleratur diues superbus, pauperem superbum quis ferat?
Idem ser. 29.

Vermis diuitiarum est superbia. Difficile est, vt non sit super-
bus, qui diues est. Tolle superbiã, & diuitiæ hon nocebunt. Idem
ser. 61.

Quid prodest dispergendo dare pauperibus, & paupere fieri,

cum

cum anima misera superbiot efficitur diuitias cõtemnendo, quam fuerat possidendo? Idem in Regula. Cler.

Humilitas homines sanctis Angelis similes facit: & superbia ex Angelis Dæmones facit: & vt euidenter ostendam: ipsa est omnium peccatorum initium, & finis, & causa, quia non solum peccatum est ipsa superbia, sed etiam nullũ peccatum potuit, aut potest, aut poterit esse, sine superbia. Idem ad quendã comitem.

Fit miris modis in anima hominis, vt de falsa humilitate magis infletur, quam si apertius superbiret. Idem in quadam epist.

Hieron. Initium omnis peccati superbia est: quæ natione cœlestis, subli miũ mẽtes inhabitat, sub cinere & cilicio latitãs. Hiero. in Epist.

Nihil ita à pueritia vitare conatus sum, sicut tumentem animũ & erectam ceruicem Dei cõtra se odia prouocantem. Noui enim magistrũ & Dominum meũ, in carnis humilitate dixisse. Discite à

Isido. me quia mitis sum & humilis corde. Idem ibidem.

Superbia sicut est origo omnium criminum, ita ruina cuncta rum virtutum: ipsa enim est in peccato prima, in conflictu postre ma. Isidor. de sum. bo.

Sicut per superbiã mentis itur in prostitutionem corruptæ libi dinis: ita per humilitatem mentis saluabitur castitas carnis. Idem.

Principaliter his duobus vitijs Diabolus humano generi do minatur: ideſt, superbia mentis, & luxuria carnis. Idem.

Plerunque vtile est arrogantibus deseri à Deo: quatenus suæ infirmitatis conscij ad humilitatẽ redeant, vt humiles post casum

Bern. existant. Idem lib. 3. de sum. bon.

Monachus præsumptuosus primus in conuentibus residet, in consilijs primus respondet: non vocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quidquid ipse non fecit, aut ordinauit, nec recte factum, nec pulchrè æstimat ordinatum: iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenerit, non promoueatur ad prioratum, abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptum Bern. de. 12. Grad.

Si quis deuotus, si quis solicitus est, si quis spiritu feruens, caueat sibi, ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur: quia nec huiusmodi animum intrat gratia: nimirum quia ple nus est, nec in eo iam inuenit gratia locum sibi. Idem supra *Cant.*

Est

Est superbia & delictum maximũ, vti datis tanquam innatis & in acceptis beneficijs gloriam vsurpare beneficij. Idem de dilig. Deo.

Cætera vitia solas illas virtutes impetunt, quibus ipsa destruun *Hugo.* tur: vt luxuria pudicitiam, ira patientiam: sola vero superbia con tra cunctas animi virtutes se erigit: & quasi generalis & pestifer morbus omnes corrumpit. Hugo. lib. 2. de Anima.

Superbia turrim euertit, linguam confudit, prostrauit Goliam, *Innocen.* suspendit Amam, interfecit Nichanorem, peremit Antiochũ, Pharaonem submersit, & Sennacherib interemit. Sedes enim du cum superborum destruxit Deus, & radices gentium superborum arefecit. Innocent. de vil. cond. hum.

Omnis fere vitiosus diligit sibi similem: solus superbus odit ela tum. Vnde inter superbos semper sunt iurgia. Idem ibidem.

Superbia est Dei abnegatio, inuentio dæmonum, aspernatio *Ioã. Cli.* hominum, condemnationis mater, laudum progenies: sterilitatis argumentum, diuini adiutorij expulsio, stuporis præcursor, lap suũ ministra, casus materia, iracundiæ fons, simulationis ianua, firmamentum Dæmonum, delictorum custos, duritiæ & crudeli tatis artifex, compassionis & misericordiæ ignoratio, amarus exa ctor, immitis iudex, Dei aduersatrix, blasphemiæ radix. Clim. Grad. 22.

Superbus monachus Dæmone opus non habet: ipse enim iam sibi & Dæmon, & hostis, & inimicus est: Alienissimę à luce sunt te nebræ: ita & superbus à virtute omni alienus est. Idem ibidem.

Visibilem superbiam sanabit mœstus & abiectus habitus: inui sibilem vero, solus qui est ante secula curabit. Idem in compend. super dict. om. recapit.

Tolerantiæ, & prudentiæ, & iustitiæ amatorem decet elationẽ *Philon.* & magnos spiritus detrahere: nam magnũ est argumentum vere exerceri virtutẽ, si omnis molestia adsit, & arrogãtia absit. Philon.

¶ Superbi reipsa dicunt, quod Regi Tyri Ezechiel improperat. d. *COLLE.* O Tyre tu dixisti, Deus ego sum. Quonam modo? Quemadmodum Propheta idem statim explicat. d. Posuisti cor tuũ, quasi cor Dei. Quod plane superbi faciunt, qui sese supra humanæ naturæ modum efferentes diuinos pene ab hominibus honores exigunt:

Universidad de Deusto Biblioteca

gunt: omnibusque imperare, & nemini parere volunt, quod vnius Dei proprium est.

Cur superbos ac præsumptuosos vocare solemus stultos: cum tamen nec auaros, aut maledicos, aut voraces, aut alijs vitijs inquinatos, hoc nomine appellemus: quo etiam nomine eos sacræ litteræ notarunt. Cum enim Dauid in superbiam elatus, numerare populum iussisset, vbi errorem suum intellexit, nimium stulte se egisse confessus est. Causa autem esse videtur, quia quanuis omnis peccans sit ignorans, & errent omnes qui operantur malũ, in nullum tamẽ crimẽ tot incidũt errores, vt in hoc. Errãt enim superbi qui de rebus alienis gloriãtur, cũ omnia bona siue naturæ siue gratiæ, siue etiam quæ vulgo appellantur fortunę, à Deo sint. Quid enim

1. Cor. 4. (ait Apostolis) habes, quod non accepisti? si vero accepisti &c. Secundo errant, quia frequenter de rebus nihili gloriantur, vt de veste pretiosa, de caliga, aut calceo studiose astricto, de flaua cesarie de pennis auium, quas pileo infixas in capite gestant, de rubo aut albo colore ementito, & aliunde mutuato, similibusque nugis. Quid enim hac gloria inanius atque dementius? Tertio errant, dum alios pro nihilo habent atque dispiciunt, eosque vix homines arbitrantur. Quarto errant, dum multis se necessitatibus implicant, vt fastum & sæculi pompam sustentare splendide possint. Quinto errant, dum omnia ad inanem hanc ostentationem ordinant atque componunt, vestes, gressus, verba, gestus, incessum & actiones demum omnes. Error autẽ finis omnia damnat.

Eccli. 10. Odibilis coram Deo & hominibus superbia. Item initium superbiæ hominis apostatare à Deo: quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius. Pro quo alius vertit: Initium superbiæ est defectio hominis à Deo & à creatore suo abductus animus. Vbi enim homo mentem à Deo auocat, sibi protinus fidere, seque & gloriã suam per se incipit quærere. Sequitur deinde, Initium omnis peccati superbia, qui tenuerit illam adimplebitur maledictis & subuertet eum in finem. Quæ vero mala superbiam sequãtur, persequitur deinde his verbis: Propterea exhonorauit Deus conuẽtus malorum &c. quæ sequuntur. Eccl. 10.

Superbiam esse grauissimum peccatum declarat versiculus ille Psalm. 18. Pro eo enim quod nos legimus. Ab occultis meis &c. Hiero.

Hiero. ex Hebr. vertit. A superbis quoque libera seruum tuũ &c. Ac deinde, emũdabor à delicto maximo. Quo verbo superbiam inter maxima delicta cõnumerat. Est enim initium omnis peccati. Vnde duplici nomine maximum est: tum malitiæ fœcunditate, tum grauitate.

Superbia initium omnis peccati esse dicitur, quoniã vehementer homines ad omnia scelera instigat. Cætera enim vitia certis quibusdam itineribus ad id tendunt, quod cõcupiscunt certè nõ admodũ euagantur: at superbia, quæ inordinatus gloriæ siue propriæ excellẽtiæ amor est, ad hũc finẽ multis ac varijs itineribus cõtendit. Quid enim est in rebus humanis magnum quod ad hanc gloriam aliqua saltem ratione nõ cõducat? Ad hoc enim deseruit eruditio, nobilitas, pecunia, ampla domus & familia, affinitas, principum gratia, potẽtes amici, rei militaris scientia, splendida mẽsa, pretiosa vestis, peristromata, cæteraque domestica ornamenta & id genus alia penè innumera. Quæ omnia superbus eodem amore quo gloriam ardentissime cupit: tanquam instrumenta & adiumẽta quibus ad id quod appetit peruenire queat: qua in re latissimus cupiditati aperitur cãpus, (quæ malorũ omniũ radix est) dũ quibusuis artibus siue iure siue iniuria id assequi nititur quod cõcupiscit. Iam vero si quis illi in hoc cursu obsistere velit, quam varie afficitur & angitur? modo enim iracundia rumpitur, modo mœrore contrahitur nunc inuidia contabescit, nunc odio furit, nunc falsam litem intendit, ac denique sursum ac deorsum omnia miscet. Hac ergo ratione superbia peccati omnis radix esse dicitur. Vt omittam interim quod ea vel maximè obicem ponit diuinæ gratiæ, qua deficiente, quę mala non sequentur?

Ambitio.

NVnquid hoc quoque tentationis genus cessauit à me, aut cessare in hac tota vita potest timeri, & amari velle ab hominibus, nõ propter aliud, sed vt inde sit gaudiũ quod nõ est gaudiũ? Misera vita est, & fœcunda iactantia. Hinc fit vel maxime nõ amare te, nec caste timere te. Itaque nobis quoniam propter quędã humanę societatis officia necessariũ est amari, & timeri ab hominibus, instat aduersari⁹ verę beatitudinis nr̃ę, vbiq; spargẽs in laqueis, euge, euge: vt dũ auide colligim⁹, incaute capiamur, August.

& à

& à veritate tua gaudium nostrum deponamus, atque in hominũ fallacia ponamus, libeatque nos amari, & timeri non propter te, sed præ te. Nos autem Domine pusillus grex tuus ecce sumus, tu nos posside. Prætende alas tuas, & fugiamus sub eas. Gloria nostra tu esto, pro te amemur, & verbum tuum timeatur in nobis. Qui laudari vult ab hominibus iudicante te, nec eripietur damnante te. Aug. Confess. lib. 10.

Sicut toto desiderio debemus occupationem fugere, ita si desit qui præsidet, occupationis onus libenti necesse est animo subire. Gregor. in Reg.

Hierony. Plures in hoc ipso placere cupiunt, quod placere contemnunt: & mirum in modum laus dum vitatur, appetitur. Hiero. in epist.

Ambro. Sæpe quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia subuertere, facit ambitio criminosos. Habet enim forẽsem gratiam, domesticum scelus: & vt dominetur alijs, prius seruit. Ambro. sup. Luc.

Bernar. Quoties hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo: & tunc verè non sapio quæ Dei sunt. Bern. sup. Missus est.

Radix iniquitatis ambitio, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parẽs, vitiorum origo, criminis fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina languorem. Idem sup. Qui habitat.

Pet. Ra. Ambitio est quædam simia charitatis: charitas enim patiens est pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis: charitas benigna est pauperibus, ambitio diuitibus. Charitas omnia suffert pro veritate, ambitio pro vanitate: vtraque omnia credit, omnia sperat, sed longè dissimili modo. Pet. Raue. in serm.

Innoc. Ambitiosus semper est pauidus, semper attentus ne dicat quod displiceat: humilitatem simulat, honestatem mentitur, affabilitatẽ exhibet, benignitatem ostendit, subsequitur & obsequitur, cuictos honorat, vniuersis se inclinat, frequentat curias, visitat optimates, assurgit & amplexatur, applaudit, & osculatur. Vnde nouit istud poeticum. Etli nullus erit puluis, tamen excute nullum. Innocent. de vtil. condit. hum.

Ecce ambitiosus grauem intra se sustinet pugnam, difficilemque conflictum, dum iniquitas pulsat animam, ambitio continet manum, & quod illa suggerit, hæc fieri non permittit. Colludunt ad inuicem mater & filia, iniquitas & ambitio: hæc vendicat sibi publicum, illa secretum. Idem ibidem.

Ambitiosus statim vt est ad honorem promotus, in superbiam extollitur, in iactantiam effrenatur: non curat prodesse, sed gloriatur præesse: præsumit se meliorem, quia cernit se superiorẽ: priores dedignatur amicos: notos ignorat, externos commitatur: contemnit antiquos, vultum auertit, ceruicem erigit, fastum ostẽdit, grandia loquitur, sublimia imitatur. Idem ibidem.

¶ Magna fuit illa Pharaonis crudelitas, qua liberum Dei populum in luto & lateribus conficiendis seruire coegit: longe tamen maxima fuit, quod subtractis paleis, eandem laterum mensuram præbere iussit. Quam illi non ferentes, ad tyrannum confugere clamantes, Paleæ non dantur nobis, & eadem mensura laterum imperatur. En serui tui flagellis cædimur, & iniuste agitur contra seruos tuos. Quid hac tyrannide violentius? At similem huic Diabolus Mundi huius princeps, aduersus ambitiosos atque superbos homines exercet: quos licet pauperes, & rerum omnium quasi palearum egentes, ad hoc tamen perducit, & instigat: vt non minori apparatu & pompa viuere velint, quam si opibus & omni rerum copia circunfluerent. Subtractis enim opibus quasi paleis, eadem illa quæ erat in abundantia libido ac superbia manet: quæ nullis rerum aduersarum incõmodis debilitata & fracta est: Quo quid esse vel miserius, vel dementius potest? COLLE.

Sicut ex magna appetitus corruptione prouenit, vt ægroti quidam, præsertimque grauidæ mulieres terram auidissime comedãt eoque cibo delectentur: ita ex magna iudicij corruptione procedit, vt homo famulorum comitatu, & domesticorum parietum ornatu cęterisque similibus adeo oblectetur, vt propter hæc ipsa pacta atq; tuenda, diuina & humana iura violare non dubitet.

Cum æquales tuos ad honores videris promoueri, te autem in humili & obscuro loco iacere, habes illa Eccli. verba quibus te consoleris: Confide in Deo, & mane in loco tuo. Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem. Benedictio Dei in *Eccli. 10.*

mercedem iusti festinat: & in honore veloci processus illius fru-
ctificat.

Quam sit pestilens ambitionis & inuidiæ virus, & quam tetra facinora quãtaque ab eo mala oriantur facile videbit quisquis infaustissimam illam tragœdiam Core, Dathan, & Abiron quæ Num.16. narratur, diligenter aduerterit, ex illa enim ea coniuratio, ex ea obstinata aduersus præpositos Domini rebellio (quã Moses blasphemiam contra Dominum esse definiuit,) exorta est: quod videlicet Core cum socijs sacerdotium sibi vendicare (vt ibi dem Moses ait) ambierunt. Ex eademque horrendus ille terræ hiatus, & nouum atque inauditum mortis supplicium duxit originem. Qualis igitur radix illa est, vnde tam acerbi & letales fructus prodierunt. Horum igitur spiritu aguntur quicumque sumi li cupiditate ducti ad magna aspirant sacerdotia.

Prou. 25. Mel inuenisti, ait Salomon, comede quod tibi sufficiat, ne forte satiatus euomas illud. Eleganter hoc D. Bernardus ad mundi plausum atque fauorem refert: quod quidem propter proximorum salutem parce quidem sumendum est. Qui enim sibi lo saciari studet, omnia cogitur euomere, quia nec alijs nec sibi vtilis erit. Eo enim deducitur mens arrogantia tumẽs, vt aliorum etiam laudem suam reputet ignominiam.

Arrogantia, Præsumptio.

Gregor. PIa conditoris dispensatione agitur, vt de se confidens anima, dispensatoria tentatione pulsetur, quatenus infirmata, quid sit inueniat & præsumptionis propriæ fastum deponat. Greg. in Mor.

Qui accepta dona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat. Greg. in Mor. lib. 9. cap. 1.

Superbus dum multa bona se simulat habere quæ non habet perdit etiam illa quæ habet. Idem Mor. lib. 9. cap. 5.

August. O homo, ideo non vicisti, quia de tuo præsumpsisti. Qui præsumit de viribus suis antequã pugnet, ipse prosternitur. Aug. in ser.

Valerius. Cum non sit nostrum quod sumus, quomodo nostrũ est, quod habemus? Stultitiæ genus est, vt cũ alij debeas vitæ beneficium, tibi ascribas ornamenta virtutum. Val. Epif. in quod. ferm.

Neces-

Necesse est sibi multum tribuat qui se nulli comparat. Quinti.
Multis displiceat oportet qui sibi nimium placet. Adilon.

¶ Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per stultitiam & folia tua comedat & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo. COLLE.

Contra præsumptionis & arrogantiæ vitium acriter Eccli. 37. inuehitur, his verbis: O præsumptio nequissima vnde creata es cooperire aridam malitia & dolositate illius: vel (vt alius vertit) vnde nam prorepsisti, vt terram operires? Ex quibus verbis patet quam late pateat magnum hoc malum.

Inanis Gloria.

NEscit laudem cum suppetit, fugere, qui ad hanc didicit, cũ deesset, anhelare. Greg. in Past. Gerg.

Sæpe bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quanuis quæsita non fuerat, tamen obla ta delectat. Cuius delectatione dum mens bene operantis resolui tur, ab omni intentione intimi vigoris dissipatur. Greg. vbi supra.

Cum bona fratres agitis, semper ad memoriam mala acta reuocate: vt dum caute culpa conspicitur, nunquam de bono opere incaute animus lætetur. Greg. in hom.

Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? ac si iustificato peccatori veritas dicat. Virtutes à me acceptas tibi nõ tribuas. Noli contra me de meo munere extolli: recole vbi te inueni, quando meo te timore solidaui. Vt ergo ego in te nõ destruã quod in te construxi, ipse nõ cesses cõsiderare quod in te reperi. Greg. sup. Iob. 36. Sub hoste quem prosternit, moritur, qui de culpa quam superat, eleuatur. Greg. lib. 20. Mor.

Sæpe hostis grauibus cogitationibus subtilitatem admisceat: vt dum laus de subtilitate quæritur, puritatis simplicitas amittatur. Greg. in Mor. lib. 2. c. 33.

Sæpe de opere extollimur: sæpe de hoc quod extolli contemnimus. Nõ sec⁹ acille qui solẽ importune respicit, inde. n. nihil videt vnde amplius videre conabatur. Greg. vbi sup. lib. 9. cap. 17.

Quo arbor altius ad superiora surrexerit, eo vim ventorum vehementius sentit: quia quo plus quisque in bona opera attollitur, eo ampliori ab ore laudantium fatigatur. Greg. 22. Mor.

Valde perfectorum est sic ostenso opere, autoris gloriam quærere, vt de illibata laude nesciat priuata exultatione gaudere. Greg. vbi sup.

Quicumque se dum benefacit extollit, maiorem culpam superbiendo peragit, quam bonam mercedem largiendo: sitque nudus, dum nudum vestit, & fit se deterior dum putat meliorem. Greg. 21. Mor. c. 14.

Bona quæ innotescũt hominibus, vix esse possunt sine periculo. Greg. 23. Mor. c. 4.

Sæpe acuti ingenio ijsdem telis quibus hostem feriunt, prosternuntur, dum in illis gloriam propriã quærunt. Greg. 23. Mor. c. 6.

Propria laus iustos cruciat, iniquos exaltat. Vide Prouer. 17. Et vide Greg. 26. Mor. cap. 30. in quo exponitur, quid iustus cogitat cum laudatur.

August. Ecce in te veritas video non me laudibus meis propter me, sed propter proximi vtilitatem moueri oportere. Et vtrum ita sit nescio. Minus mihi in hac re notus sum ipse, quam tibi. Obsecro te Deus meus, & me ipsum mihi indica, vt cõfitear oraturis pro me fratribus meis, quod in me sauciũ cõperero. Aug. Confes. lib. 10.

Isido. Qui enim de bono tuo glõriam sibi quærit, & non tibi quæris, hic fur est & latro, & similis est diabolo, qui voluit furari gloriam tuam. Qui enim laudari vult de tuo dono, & non quærit in illo gloriam tuam, sed suam, hic licet propter tuum donum laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur, quia de dono tuo suam non tuam gloriam quæsiuit. Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condemnante te. Aug. in Medita.

Quisquis ex deteriori iã melior esse cœpit, caueat de acceptis extolli virtutibus, ne grauius per vanam gloriam corruat, quam prius ex lapsu vitiorum iacebat. Isidor. de sum. bono.

Vis virtutes tuas augere? prodere noli. Idem in Synodo.

Euseb. Emis. Inter hæc ille (hoc est Beatus Maximus) cum vellet augeri nolebat agnosci: quia hæc est natura iustitiæ, vt quanto studiosius absconditi optat, tanto clarius innotescat: & occultatio ipsi prodi-

tio sit. Et infra. Quid effugis gloriam? quę plus additur cum timetur? Quid honorem quasi indignus repellis? Meriti prærogatiua est honoris repulsa. Eus. Emi. in hom. de S. Max. Epist.

Vidi plurima variaque virtutum germina ab ijs qui in seculo degunt plantari, & ex inani gloria tanquam ex cloaca & cœno irrigari, & ex ostentatione circunfodi, atque ex laudibus humanis stercorari. Quæ tamen translata post modum, in desertum solum atque seculi hominibus inuium, omnique inanis gloriæ cœnulentia vacuum, confestim exsiccata sunt. Clima. grad. de inani gloria. *Clmia.*

Inanis gloria est, laborum dissipatio, sudorum perditio, thesaurũ insidiæ, perfidiæ alumna, superbiæ præcursor, in portu naufragium, in area formica: quæ & si tenuis est, laboribus tamen omnibus & fructibus insidiatur. Expectat formica, dũ perficiatur triticum: xenodoxia vero dum cõgregentur opes. Gaudet illa vt furetur, hæc autem vt disipet. Gaudet desperationis spiritus cũ videt multiplicari vitia, xenodoxia vero cũ virtutes multiplicari videt. Prioris ianua, multitudo vulnerũ: secundi vero, diuitiæ laborum. Obserua diligenter, & vsque ad mortem, & sepulchrũ, inuenies hanc nefariã labem quotidie vestibus, vnguentis, pompis, aromatibus & alijs florere. Lucet omnibus affatim sol, omnibusque studijs xenodoxia adgaudet. Verbi causa. Ieiuno, inaniter glorior: latendi causa soluo ieiunium: tanquam prudens iterum glorior: si splendide vestior, vincor ea peste: si vilius induor, denuo glorior: si loquar, hac superor: si taceam, rursus superatus sum: quocumque hunc tribulum iecĕris erecto perstitit aculeo. Eiusmodi vero glorioſus est fidelis Idolorum cultor: qui Deum quidem colere, & venerari videtur, hominibus vero non Deo placere studet. Idem Grad. 21.

Secularium aduentum præuenit inanis gloria: leuioresque monachos aduenientibus obuiam progredi hortatur, eorũque protinus pedibus. Ita quæ est superbiæ plenissima, humilitatẽ simulat: mores, habitum, incessumque moderando componit: submisse loquitur voce: atque ad manus aduenientium vt aliquid accipiat, respicit. Dominos ac patres & primates appellat, & qui post Deum sint vitæ illorum causa. Idem, ibidem.

Qui prærogatiuis naturalibus, puta acumine, peritia, lectione,

pronuntiatione, ingenio, cæterisque omnibus quæ nobis sine nostro labore proueniunt, extollitur: hic nunquam eis quæ supra naturam sunt, bonis potietur. Qui enim in modico infidelis est, in multo quoque infidelis erit. Ibidem.

Notauit quidam ex ijs qui videre acutius poterant, narrauitque quid viderat. Cum sederem, (inquit) in cœtu quodam, aduenientes ad me xenodoxiæ & superbiæ Dæmones iuxta me ex vtraque parte sederunt: & vnus quidem ex ijs digito illo suo vanissimo pulsauit latus meum, hortans, vt aliquid quod ad contemplationem pertineret, siue opus quodlibet in deserto à me gestum loquerer: quem cum à me repulissem, dicens: Conuertantur retrorsum, & erubescant, qui malè mihi cogitant: protinus is qui à sinistris erat, ad aurem mihi dixit. Eia, benefecisti: magnusque effectus es: quippè qui impudentissimam matrem meam viceris. Ad quê ego ritè sequentia versus resumens, dixi. Auertantur statim erubescentes qui dicunt mihi, Euge, bene fecisti. Idem ibidem.

Cum aliquando in cella sedens, desidia torperem, cellulam ipsam ferè cogitarem deserere, aduentantes viri quidam, vt solitarium summis attollebant laudibus, atque beatum prædicabant, citiusq; negligentiæ spiritus ab inani gloria fugatus excelsit. Admiratusque sum quomodo spiritibus omnibus tribulus iste adueniatur. Idem de different. & discret. quietis. Grad. 27.

Chryſoſ. Qui omnium contemptum pecuniarum habuerunt, & nullis huius mundi imaginationi se immiscuerunt, sed magis tyrannicas corporum concupiscentias domuerunt, hi multoties capti à vana gloria, omnia perdiderunt. Chrisost. sup. Ioa.

Melius est ædificia facere quæ aspiciant homines, non in hoc tempore solum, sed etiam in posterum. O insipiens, quid tibi prodest ista memoria: si vbi es, torqueris, & vbi non es laudaris. Idem sup. Mat.

COLLE. ¶ Qui de Deo rebusque spiritualibus ac diuinis ad hoc loquitur vt ipse vir sanctus atque religiosus habeatur, simile quiddam mihi facere videtur, ac si quis sacras vestes & vasa sacra ab Ecclesia tolleret: vt ijs in nuptijs aut festis prophanis abuteretur.

Ego (inquit Dominus) diligens iudicium & odio habens rapi-

nam in holocaustum. Rapinam autem offert in holocaustum, quisquis aut elemosina, aut alio bono opere gloriam mundi captare nititur: vt pote qui gloriam eripit Deo. Rapinam item offert in holocaustum quisquis indiscrete per abstinentiam carnem suam macerat. Rem enim alienam diripit, qui corpus Deo dicatum ac debitum iure suo defraudat.

Qualis sit superbiæ atque præcipue arrogantiæ & inanis gloriæ peccatum, subita ac horrenda Herodis mors declarauit. Qui quoniam laudatus à populo laudes non retulit in Deum ab Angelo statim percussus, exesus à vermibus expirauit. Quas tamen pœnas non dedit, cum Iacobum iugulauit, & manus in Petrum Apostolorum principem iniecit.

Inanis gloria pusillorum atque abiectissimorum animorum vitium est: quibus etiam parua placent, & magna videntur. Recte enim Seneca: Multis rebus non ex dignitate sua, sed ex paruitate nostra magnitudo accedit. Sic videmus & pueros & puellas, de nouarum vestium ornatu nimium gloriari, quod à principibus, grauibusque viris alienum est. Habet tamen hoc vitium blanditias suas quibus etiam magni interim viri capiuntur. Vnde prudenter Diuus Basyli. ait: Cauete fratres inanem gloriam, dulcem animarum nostrarum prædonem.

Maxima hominum pars, partim inani spe melioris fortunæ, partim rebus nihili sæpe extollitur, & maiora de se cogitat. Quod quidem Eccli. 34. satis aperte & breuiter significauit his verbis. Vana spes & mendacium viro insensato, & somnia extollunt imprudentes. Vere enim quidam adeo leues sunt, vt leuissimis etiam mundi fauoribus glorientur & intumescant, & magna de se sibi polliceantur. Quis autem explicare queat quã multa sint quibus leues homines inaniter extol luntur & exultant?

Ait Dominus ad Gedeonem, Multus tecum est populus: nec tradetur Madian in manus eius: ne glorietur contra me Israel, & dicat, meis viribus liberatus sum. Ex quo loco patet hoc præcipuè in operibus suis Dñm curare, vt ipse bonorũ nostrorũ autor agnoscatur, quatenus nemo debitã illi laudẽ & gloriã adimat, neque sibi superbiendi ansam arripiat, vnde obsequẽdi, amã-

Iud. 7.

di, atque laudandi sumere deberet. Hac de causa opem sæpe suam nisi in deploratis casibus non præbet, vt eum salutis ac libertatis nostræ assertorem & vindicem agnoscamus. Sic Bethuliam ab Holophernis obsidione liberauit: cùm iá populus de deditione agere inciperet. Sic etiam Isaac, & Ioannem Baptistam, & Beatissimam Virginem in desperata parentum ætate nasci voluit: vt liquido appareret, sobolem illam non communi naturæ lege, sed singulari diuinæ gratiæ beneficio in lucem editam.

Quisquis vel gratiæ vel naturæ munera sibi, non bonorũ omnium largitori tribuit, & in se non in illo gloriatur: simile quiddam facit, atque illi qui à Deo ab Ægyptiaca seruitute liberati, fabrefacto vitulo liberationis suæ beneficium tribuerunt dicentes, Ecce Dij tui Israel qui.t.e.d.Æ. Exo. 32.

Sub interminatione mortis præcipit in lege Dominus, ne thymiamate quisquam, iuxta legis ritum confecto, in vsus suos vteretur: quod ille sibi vni offerri præceperat. Quid autem aliud nisi honor & gloria regi sæculorum & omnium bonorum largitori debetur? Quisquis autem hæc sibi tribuit, hoc thymiama contra legem Dei in vsus suos conuertit.

Quisquis humanæ gloriæ cupiditate tangitur sibi ipsi dicere debet, quod Ioseph dominæ suæ ad adulterium inuitãti respondit: Ecce, inquit, Dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quicquã est, quod non in mea sit potestate, præter te quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? Vere enim omnium bonorum suorum participes nos Deus efficiens, vnam sibi gloriam, tanquam legitimam sponsam reseruauit. Quid igitur indignius, quam & hanc illi gloriam velle præripere, & creatoris gloriam creaturæ copulare? Itaque (vt Bernardus ait) iustissima virtus est quæ gloriam fugit, sed magna & rara virtus est, vt magna licet operantem, magnum te nescias, & manifestam omnibus tuam, te solum latere sanctitatem: mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare. Hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico. Gen 39.

Ita per viam mandatorum Domini incedere præcipimur, vt neque ad dexteram aut sinistram declinemus. Hoc est, vt cum recta ingredimur nequaquam nobis de virtutibus blandiamur, neque

neque dextris successibus extollamur: neque rursum deflectamus ad sinistram, de hoc ipso gloriæ contemptu inaniter gloriãdo. Vt enim Cassianus ait, cui sub specie succinctæ ac nitidæ vestis nõ potuit aduersarius xenodoxiá generare, squallida & inculta conatur inferre: quem non honore deijcere, humilitate supplantat. Quẽ scientiæ & locutionis ornatu nequit elidere, grauitate taciturnitatis extollit &c. Pulchrè seniores naturam vitij huius in modũ cepę describunt, quæ vno decoriata tegmine, alio rursum inuenitur induta, totiesque reperitur obtecta quoties fuerit spoliata.

Puellæ filiæ Loth in monte patrem inebriantes de eo conceperunt, vnde Amonitæ & Moabitæ nati sunt, qui in æternum non ingrediuntur Ecclesiam Domini. Super quo Origenes ita ait, obseruare debes ne fortè cum effugeris flãmas sæculi ad instar Loth: & ad scientiæ altitudinem velut ad quædam cacumina mõtis perueneris, ne tibi insidientur duæ filiæ tuæ, quæ à te non discedunt, sed sequuntur te etiam cum ascẽderis in montem, nempe vanagloria, & maior soror eius superbia. Quæ idcirço filiæ dicuntur, quia non nobis extrinsecus veniunt, sed ex ipsis operibus perfectionis oriuntur. Vide ergo ne de his generes filios, quia qui de his nati fuerint, non ingrediuntur Ecclesiam Dei.

Hypocrisis.

SImon crucem portans, nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiam afficit, sed tamẽ per amorẽ gloriæ mundo viuit. Greg. lib. 1. Mor. Grego.

Quid est vita hypocritæ, nisi quædam visio phantasmatis, quæ hic ostendit in imagine, quod non habet in veritate. Greg. vbi supra.

Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamen facere: vult docte loqui, nec tamen viuere. Greg. lib. 15. Mor.

Quid dicturi sumus qui iniqua operibus docemus: & sola voce ea quæ sunt iusta prætendimus? Ossa ieiunijs atteruntur, & mẽte turgemus: corpus despectis vestibus tegitur, & elatione cordis, purpurã superamus: doctores humilium, duces superbiæ, ouina facie lupinos dentes abscondimus. Greg. in Regist.

Hypocritæ dum alijs lucere volunt, sibi fiunt obscuri: imitãtes lucem sanctorum non ardorem. Greg. in mor. lib. 4. c. 15.

Hypocrita alienum tollit, quia iustorum laudem arripit. Greg. in mor. lib. 5. c. 14.

Hypocritæ cum per accepta bona in sua laude se eleuant ipsis muneribus contra largitorem pugnant. Inde quippe contra largitorem superbiunt, vnde ei amplius humiles esse debuerunt. Sed eo postea districtior illos sentẽtia percutit, quo nũc ingrati magis ea recipiũt: fitq; eis amplitudo muneris, incremẽtum dãnationis. Ideo scirpo comparãtur, qui exterius viret & crescit, intus vacuus est. Greg. in mor. lib. 8. c. 27.

Hypocrita iustus esse non appetit sed videri: iustus contra hoc ipsum videri fugit quòd esse meruit. Vnde Paulus. Parco autẽ ne quis &c. 1. Cor. 12. vbi dum quædam sua loquitur, quibusdam autẽ parcit, loquendo vitam auditorum erudit: tacẽdo suam custodit. Greg. mor. 18. c. 5.

Hypocrita callide nouit, & occultare quod est, & ostentare quod nõ est: vera mala premit, & falsa bona demonstrat: atque vt maiorem gloriam teneat, fingit se gloriam declinare: quia enim videt se eam sequendo apprehendere non posse, curat habere fugiẽdo. Greg. 26. mor. c. 28.

Hypocritæ foris ostendendo seruant, quæ intus viuendo impugnant: qui dum ante oculos hominum sanctitatẽ ostendunt, sunt testimonium sibi quod bene viuere non ignorant. Gregor. vbi sup.

Qui libenter de se foris falsa recipit, qualis intus sit non requirit: oblitusque quod est, appetit videri quod non est.

Hypocritæ dum alios fallere volunt, occulto hoc Dei iudicio permittitur: vt tunc ipsi potius intus fallantur, & dum testimonium falsæ laudis aspiciunt, remedium veræ confessionis amittunt. Gregor. 26. mor. c. 29.

Augustin. Simulata æquitas nõ est æquitas, sed duplex iniquitas: quia iniquitas est & simulatio. Aug. super Psal. 63.

Hypocrita qui latinè dicitur simulator, auarus est: qui dum iniquè agens desiderat de sanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienæ. Gloss. Augusti. super illud Iob. 27. Quæ est spes hypocritæ?

Hypocritæ volunt esse humiles sine despectu, pauperes sine defectu, bene vestiti sine solicitudine, delicate pasci sine labore, alias adulantes, alias detrahentes, mordaces vt canes, dolosi vt vulpes, superbi vt leones, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: mellis dulcedinem ideſt, inanis gloriæ & latentis lasciuiæ (vt vrsi) quærentes. Bern. *Bernard.*

Hypocrisis subtile malum, secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis. Hypocrisis secura simulat, prospera fallit, curiosa mentitur, & crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum. Ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem vacuat, misericordiam miseratione prosternit. Hypocrisis cognata febri, frigido poculo propinat ardorem. Petr. Chryso. in serm. *Petr. Chryſ.*

Hypocrisis dum cupit captiuare oculos, oculis sit ipsa captiua.

Hypocrita laborasti ieiunijs vt labor tibi ieiunij non prodesset. Hypocrita abstinentiæ fluctus intrasti, continentiæ conscendisti vndas, enatasti ieiunij pelagus, & in ipso portu ieiunij naufragasti quia non comparasti lucrum, sed mercatus es vanitatem; qui de Dei credito humanum negotium perfeciſti. Hinc est, quod Deo redditurus es rationẽ, quia ab hominibus percepisti miseræ fraudis vsuram. Fratres fugiẽdum est vulnus, pestilentia cauenda, quæ de remedijs creat morbos, conficit de medicina langorem, sancti tatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione discrimẽ. Thesaurum qui non abscondit, prodit: virtutes proditæ non manebunt. Virtutes sicut proditores suos deserunt, sic suos instant custodire custodes. Idem in ser. 7.

Hypocrita, si bonum est, bonũ esse, vt quid vis apparere quod non vis esse? Si malum est, malum esse, vt quid vis esse, quod nõ vis apparere. Si bonum est, bonum apparere, melius est bonum esse. Si malum est, malum apparere, peius est malum esse. Ergo aut appare quod es, aut esto quod appares. Chrysost. *Chriſoſt.*

Magis odimus mendacium quod simile vero est. *Quintil.*

Latere nullus nugator potest diu. *Adilon.*

Totius iustitiæ nulla est capitalior pestis quam eorum qui tum dum maxime fallunt, id agunt vt boni viri videantur. Cicero. 1. de offi. *Cicer.*

Cum

COLLE. ¶Cum hypocritæ atque lupi sub ouina pelle lactitantes deprehé duntur, vere oues timent ouis speciem præferre, ne hypochri tis similes esse credantur. Quod quidem malum hoc nostro sæculo non infrequens est: cum hoc tamen imbecillis & infirmi animi argumentum sit. Contra tamen monet. D. Augusti. Quanuis lupus se pelle ouis contegat, ouis tamen pellem suam non deserat.

Multa aduersus hypocrisis vitium ab antiquis patribus scripta legimus. Ex quo apparet, non quidem peiora, sed forsitan fœlicio ra fuisse illa sęcula, quàm nostra: quanuis enim hoc teterrimum vitium sit, arguit tamen in pretio apud homines fuisse virtutẽ, quãdo solam eius imaginem ita honorabant, vt nõ deessent multi qui hac ratione populi honores aucuparentur. Nunquam enim homines virtutis imaginem induerent, nisi virtuti honos haberetur. At cum hoc nostro sæculo nec veræ quidẽ virtuti frequenter hic honos tribuatur, non est, cur ambitiosi homines falsam virtutis imaginem induant, quando nec verã honoribus affici videt. Si enim in aliqua regione exigui aut nullius pretij esset verum aurũ, quorsum aliquis eò auricalchum importaret, vbi nec verũ quidẽ aurũ pretium habet? Itaque nõ est cur modo tantopere concionatores in hypocritas inuehi debeant, præsertim cũ solidum vulgus audito hoc nomine, non veros hypocritas, sed viros pietatem colẽtes intelligãt. Quo fit, vt huiusmodi doctrina pij animum contrahãt: improbi vero cristas erigant, & triũphent, & suam quodammodo causam agi (Diabolo fallente) arbitrentur.

Præcipit Dominus Noe arcam intus & extra bitumine liniri: quo quidem præcepto (vt Origenes ait) præcipit nobis ne de illorum numero simus, quos ipse dealbatis sepulchris cõparauit, quæ extra quidem nitida, intus autem plena erant ossibus mortuorum. Vult igitur nos sanctos esse & mente & corpore.

Humilitas.

ELecti ne inuitè curuentur in morte, sponte curuantur in hũmilitate. Greg. in mor.

Ab omnib' corripi, ab omnib' emẽdari parat' sum: & sola mihi

mihi amicum æstimo, per cuius linguam ante apparitionem districti iudicis, meæ maculas mentis tergo. Greg. in Regist.

In cunctis quę agitis, radicem boni operis, humilitatem tenete: nec quibus iam superiores, sed quibus adhuc inferiores estis, aspicite: vt dum meliora vobis exempla proponitis, ad maiora semper ascendere ex humilitate valeatis. Greg. in hom.

Tantum necesse est, vt se vnusquisque in humilitate deprimat, quantum si sit electus ignorat. Greg.

In cunctis se despicit, qui in suis oculis esse humilem profitetur. Greg. vbi suprà.

Magnus vnusquisque esse studeat, sed tamen aliquo modo esse se nesciat: ne dum sibi magnitudinem arroganter tribuit, amittat. Gregor.

Cum per tentationem humilitas proficit, prospera est illa aduersitas, quæ mentem ab elatione custodit. Greg. lib. 26. mor.

Laus sua iustos cruciat, iniquos exaltat: sed iustos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, reprobos monstrat. Gregor. in moral.

Cum diuinis muneribus actus proprios meditare: nec dignum te iudicabis eo quod frueris, si intelliges quod mereris. Gregor. homil. 7.

Sancti viri quò altius apud Deum virtutum dignitate proficiunt, eo subtilius indignos se esse deprehendunt: quia dum proximi luci fiunt, quicquid eos in seipsis latebat, inueniunt. Gregor. in moral.

Fit Deo prouidente vt qui fortia vincit, à leui superetur: quatenus sic agnoscat à Deo fuisse quod vicerit: & ita mens sua infirmitate roboretur: Quare Chananæus conteri potuit, non potuit exterminari: efficitur tamen tributarius: quia & vitium illud humilitati subseruit. Quare Iudicum. 3. dicitur. Hæ sunt gentes quas reliquit Dominus vt erudiret Israel: semper enim ab eis vinci formidãdum est. In paruis discit quòd ex se maiora non subijcit. Greg. in mor. lib. 4.

Super illud Iob. Ponit humiles in sublimi &c. D. Grego. ait. Ideo hoc dicit: quia vnde se humiles in omnibus despiciunt, inde contra omnia fiunt securiores: cumque in alto siti sint, miro modo ipsos reproborum tela etiam feriunt, & non contingũt. Greg.

vbi

vbi supra lib.6.capit.6.

Oportet bona opera sciendo nescire: quia & recta hæc æstimare oportet,& minima:recta vt custodiamus,minima ne inflemur. Greg.vbi sup.lib.9.cap.17.

Iob.14. Dominus de B.Iob dixerat quod non sit similis ei:ipse autem si fuero iudicatus,iustus inueniar.Non dicit iustior,fugit enim comparationem. Greg. lib.11. Mor.cap.20.

Omnipotens Deus in ipsis spiritualibus profectibus modú ponit:vt ex hoc homo quod apprehendere conatur,& nó valet,in illis se non eleuet,quæ valet. Vnde Paulus cœlum ingreditur, ac deinde tentatur.Greg.12.Mor.cap.2.

Greg.super illud.1.Reg.15. Nonne cũ esses paruulus in oculis tuis &c.sic ait:Magnus mihi fuisti,quia despectus tibi: at nũc quia magnus tibi es,mihi es despectus. Tanto ergo fit quisque vilior Deo, quanto pretiosio r sibi.Li.Mor.18.cap.22.

Perfecti viri sensus non minoratur, cum ad inferiora trahitur: quia tanto subtilius superiora penetrat,quanto humilius ad inferiora descendit.Greg.20.Mor.cap.20.

Humilitas in intelligendo ea etiam sæpe aperit,quæ ad intelligendũ impossibilia videbantur.Greg.20.Mor.cap.9.

Greg.super illud Iob.31.Si contempsi subire iudicium cum servuo,&c. sic ait.Supra dixit iuuenes abscondebantur, & principes cessabant loqui. Ecce tanta in Iob est authoritas,vt ad silentium principes adducat:tanta humilitas,vt ad iudicium ex æquo veniat ancillæ.In potestate principibus potentior, in certamine seruus æqualis:inter principes memor regiminis,inter seruos memor cõditionis.21.Mor.cap.10.

Saltat Dauid , vt ex humilitate solidet fortia quæ ante gessit. Ego ipsum magis stupeo saltantem, quam pugnantem: Pugnans enim hostes,saltans se ipsum vicit. greg.27.Mor.

Prima Angeli stultitia fuit,elatio cordis: & ideo prima hominis sapientia efficitur humilitas suę æstimationis.Licet ergo magna sapiat, vehemẽter desipit,quia nescit se ipsum.Gre.28.mor.c.7.

Dum tumor elationis crescit, aciem contemplationis claudit. greg.28. mor.

Eccli.27. Vasa figuli &c.Non est securus figulus , cum vasa sua formacem intrant, sed cum exierint.Dominus autem securus est, quia

August. nouit qui sunt eius, & nouit qui in fornace non crepent. Illi autem non crepant, qui non habent ventum superbiæ. Humilitas ergo custodit in omni tentatione. August. super Psal.120.

Fœlix est cui ostendit Deus misericordiam suam. Ostendendo enim illi misericordiam suam,persuadet illi quia quicquid boni habet ipse homo,non habet nisi ab illo,quia omne bonum nostrum ipse est.Et cum hoc viderit homo,videt quia totum quod in se laudatur,de misericordia Dei est, non de meritis suis. Et videndo ista non superbit :non superbiendo non extollitur : non se extollẽdo, nõ cadit:non cadendo, stat: stando,in hærẽdo manet, manẽdo perfruitur & lætatur in Dño Deo suo.Erunt illi deliciæ, ipse qui fecit illum,& delicias ipsas nemo corrumpit,nemo interpellat, nemo aufert . Quis potens minabitur auferre? Quis vicinus malus?quis latro,quis insidiator tibi tollit Deum? Et potest tibi tollere totum quod possides corpore,non tibi tollit eum quẽ possides corde. Aug.super Psal.84.

O quam excelsus es Domine, sed humiles corde sunt domus tuæ. Idem in Epist.

Virtutes habenti magna virtus est,contemnere gloriam. Idem de Ciuit. Dei.

Simulatio humilitatis,maior superbia est. Idem de virginit.

Existimate aliquos in occulto superiores, quibus estis in manifesto meliores. Idem ibidem.

Humiliter ad humilem venite si amatis,& ne discedatis ab illo, ne cadatis:qui enim timet ab illo discedere,rogat,& dicit,Non veniat mihi pes superbiæ. Idem ibidem.

Quivera pietate in Deũ quẽ diligit,credit,& secunda sperat,plus intendit in ea in quibus sibi displicet, quã in ea, si qua in illo sunt quæ nõ tam ipsi quam veritati placent:nec id tribuit vnde iam placere potest,nisi eius misericordiæ cui metuit displicere:de his sanatis gratias agens,de illis sanandis preces fundens . Idem de ciuit. Dei.

Semper conscientia serui Dei humilis esse debet & tristis:scilicet,vt per humilitatem non superbiat, & per vtilem mœrorẽ cor ad lasciuiam non dissoluat.Idem.

Vos qui me multum diligitis,si talẽ me asseritis, vt nunquam in scriptis meis errasse dicatis, frustra laboratis : non bonam causam

causam suscepistis: facilè in ea me ipso iudice superamini: quoniá non mihi placet, cum à charissimis talis esse existimor, qualis non sum. Profectò non me, sed pro me alium sub meo nomine diligunt, si non quod sum sed quod non sunt, diligunt. Idem in Epist. ad Marcellam.

Cogitas magnam constituere fabricam celsitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis. Idem de verb. Domini.

Non aliam tibi ad capescendam & obtinendam veritatis viam inuenies, quàm quæ monstrata est ab illo, qui gressuum nostrorũ tanquam Deus vidit infirmitatem. Ea autem prima est humilitas, Et quoties interrogaueris, secunda humilitas, & tertia humilitas, & quoties hoc interrogaueris, idem dicerem. Idem in Epistol. ad Diosc.

Excelsa est patria, humilis est via: ergo qui quęrit patriam, quid recusat viam? Idem super Ioan.

Hieron. Fictam humilitatem fugiens, illam sectare quæ vera est: quam Christus docuit: in qua non sit superbia inclusa. Multi enim huius virtutis vmbram, veritatem pauci sequuntur. Per facile est aliquem habere vestem contemptam, salutare submissius, manus & genua deosculari, inclinato in terram capite, oculisque deiectis, humilitatem atque mansuetudinem polliceri, lenta voce tenuiq; sermones infringere, suspirare crebriùs, & ad omne verbum peccatorem ac miserum se clamare: sed si vel leui sermone offensus fuerit, continuò videbis attollere supercilium, leuare ceruicem, & delicatum illum oris sonum insano clamore repentè mutare. Idem in epist.

Paulus ne extollatur magnitudine reuelationum, colaphizatur, & monitor ei quidem humanæ imbecillitatis opponitur, in similitudinem Romæ triumphantium, quibus in curru retro comes adhærebat, per singulas acclamationes ciuium dicens, Hominem te esse memento. Idem ad Paulam.

Ambros. Qui paupertate contentus est, non est contentus iniuria: & qui potest ferre verborum pœnas, exagitatur verbo contumeliæ: & qui potest administrationes contemnere, dolet sibi aliquem honorificentia esse prælatum. Grande est in hominibus tenere humilitatis mensuram. Ambro. super Luc. lib. 7.

Cassiodo. Vir fixus, purus, innocuus omnes laudat, se semper accusat, vt complaceat vniuersis, sibi soli displicet. Casiod. de Anima.

Cassio. In anima non est plane timenda quantalibet humiliatio, horrẽ
Bernar. da autem nimiumque pauenda, vel minima temere præsumpta erectio. Quam obrem nolite ò homo comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni. Bern. sup. Cant.

Appetere de humilitate laudem, humilitatis non est virtus, sed subuersio. Verus humilis vilis vult reputari; non humilis prædicari: gaudet contemptu sui: hoc solo plane superbus, quod laudes cõtemnit. Idem ibidem.

Vt castitas siue charitas detur, humilitas meretur: quoniam humilibus Deus dat gratiam: seruat acceptas: quia non requiescit spiritus, nisi super quietum & humilem: & seruatas consumat: nam virtus in infirmitate, hoc est in humilitate perficitur, & inimicam gratiæ omnisque initium peccati debellat superbiam. Idem in epist.

Humilitas est virtus qua homo vera cognitione sui ipse sibi vilescit. Idem de. 12. Grad.

Humilitatis primus gradus est, corde & corpore semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspectibus. Secundus vt pauca & rationabilia verba loquatur, non clamosa voce. Tertius vt non sit facilis aut promptus in risu. Quartus, taciturnitas vsque ad interrogationem. Quintus, tenere quod cõmunis habet monasterij regula. Sextus, credere & pronuntiare se omnibus viliorẽ. Septimus, ad omnia indignum & inutilem se confiteri & credere. Octauus, confessio peccatorum. Nonus, per obedientiam in duris & asperis patientiam amplecti. Decimus, vt in omni obedientia subdat se maiori. Vndecimus, vt voluntatem propriam non delectetur implere. Duodecimus, vt Deum timeat, & memor sit omnium quæ præcepit. Idem ibidem.

Humiliatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si ergo virtutem appetis humilitatis, viã non refugias humiliationis. Solus qui verè humilis est, parcit animæ suæ: qui ne putetur quod non est, semper quantum in se est, vult nesciri quod non est. Idem in epist.

Primus gradus humilitatis est, cognoscere contemptibilem se esse. Et quia sunt quidam qui contemptibiles se esse cognoscunt, sed inde non dolent: Secundus est, dolere contemptibilẽ se esse. *Ansel.*

Quia vero sunt alij qui se contemptibiles dolent, sed confiteri nō
lunt, tertius est confiteri se cōtemptibilem esse. At vero quia rur
sus sunt alij qui se contemptibiles confitentur, sed nolunt vt ita cre
datur, quartus est, persuadere cōtemptibilem se esse. Sed quia qui
dam contemptibiles quidem volunt credi, sed hoc sibi nolunt di-
ci, quintus est, patienter pati, vt contemptibilis dicatur. Sed quia qui
quidam patiuntur, vt contemptibiles dicantur, sed tamen pati no
lunt, vt cōtemptibiliter tractentur, sextus est, pati vt contemptibi-
liter tractentur. Sed quoniam & hoc quidam inuiti patiuntur, se-
ptimus est amare, vt cōtepmtibiliter tractetur, vbi postquam quis
ascenderit, clara est in luce, ideſt in perfecta sui cognitione. An-
sel. de simili.

Alterius virtutem non vitium, suumque vitium non virtutem
attendere debet, quisquis ad culmen humilitatis ascendere stu-
det. Idem ibidem.

Isido. Summa monachi virtus est humilitas, summum eius vitium est
superbia. Isido.

Euseb. Emis. Quanto plus proficimus, tanto plus humiliemur, quia quan-
to plus humiliati fuerimus, tanto plus proficiemus. Homil. 3. ad
monach.

Nilus. Clim. Beatus cuius est vita excelsa, spiritus autem humilis.

Affectus & cogitationes vere humilis ac pœnitentis animi ex-
pressit quidā monachus nomine Isidorus, qui iubente abbate se-
ptem annis ad fores monasterij excubauit. A quo cū Ioannes Cli-
macus quæsisset, quam exercitationem mens eius habuisset, cū ad
portam moraretur, ita eodem Climaco referente respōdit. Initio
hoc existimabā, quod pro peccatis meis essem venditus. Vnde cū
amaritudine summa & violentia, prouoluebar omnium pedibus.
Impleueram vix annum, cum sine mœrore ac tristitia id faciebā,
mercedē à Deo tollerantiæ expectans. Impleto autē rursus alio
anno toto affectu cordis indignum me existimare cœpi conuersa
tione monasterij, patrúque aspectu & cōtubernio, diuinorúque
participatione sacramentorum, indignū itē qui in alicuius faciem
intēderē. Quo circa, defixis in terrā luminibus, nec ab oculis face-
pante animo, intrātes ac exeūtes vt pro me orarent, deprecabar.

Qui munera pro laboribus exigit, hic periculosum iecit funda-
mētū: qui vero se ipsum debitorē existimat, is insperatas gratiarū opes

opes repente suscipiet. Caue ne proditori vnquam obtemperes,
cum te quasi pro audientiū vtilitate virtutes propalare suggerit.
Quid enim proderit homini, si mundo vniuerso prosit, sibi vero
ipsi detrimentum faciat? Idem Grad. 21.

Ioannes Climacus varias Patrum humilitatis diffinitiones indu-
cit his verbis. Alius quidem hanc esse dicebat recte factorum in-
tentisimā obliuionē. Alius vero extremum se omniū, magisque
peccatis obnoxiū existimare. Alius mentis cognitionē, qua scili-
cet imbecillitatem propriam infirmitatēque cognoscit. Alius gra
tiæ Dei & misericordiæ agnitionem. Alius rursum contriti animi
sensum, ac voluntatis propriæ abnegationem. Ego vero cum om-
nia audissem, apud me ipsum diligenter & vigilanter examinans
beatissimū illius sensum per auditū addiscere nō potui. Quo circa
& omniū nouissimus veluti canes cadentes micas ex mēsa proba-
tissimorū beatissimorūque Patrū colligētes, de hac singulari virtu
te ita diffiniēs, dixi. Humilitas est animæ gratia sine nomine: apud
solos eos nomē habēs, qui illius experimētū cęperūt. Idē Grad. 25.

Cuidā athletæ Christi fortissimo, qui ad hāc beatissimā virtu-
te festinabat, impuri Dæmones laudem in corde subseminabant.
At ille diuina inspiratione malignorū spirituū nequitiā pio & re-
ligioso cōpendio vincere aggreditur. Describit in cellulæ pariete
altissimarū virtutū appellationes: puta perfectæ charitatis, angeli-
cæ humilitatis, mūdissimæ orationis, incorruptibilis castitatis, &
huiusmodi virtutū reliquarū. Cum ergo illū cogitationes extolle
re cœpissent: dicebat illis. Eamus ad argumētū: aduenientsque rele
gebat appellationes, sibique ipsi clamabat. Cum has omnes posse
deris, tūc scies quàm longè adhuc à Deo sis. Cum enim eas posse-
deris, seruus eris inutilis: fecisti enim quod facere debuisti. Quæ *Simil.*
nam sit solis huius virtus & substantia, dicere ipsi non possumus:
cæterū ex effectibus eius & proprietatibus, quæ sit illius substan-
tia, colligimus. Humilitas est protectio diuina: ex qua fit, vt recte
facta nostra non videamus. Humilitas est, vilitatis abyssus, furibus
omnibus inuiolabilis. Humilitas est turris fortitudinis à facie ini-
mici: non proficiet inimicus in ea: & filius imo vero cogitatio
iniquitatis nō apponet nocere ei. Plurimi nos ipsos peccatores di-
cimus: & fortasse ita esse existimamus, ignominia vero cor
probat. Nonnulli quidem peccata præterita, postea etiam quam

remissione potiti sunt, humilitatis materiam vsque in finē tenuerunt, per eam tumorem inanissimum colaphis cædentes. Alij rursus Christi considerantes passionem, se ipsos esse constanter tenēt debitores. Alij ex quotidianis defectibus semet humiliant, & vilissimos existimant. Plerique ex accidentibus tētationibus morbisque & lapsibus, gratiarum matrem sibi familiarissimam fecerunt. Sunt item nonnulli qui tamen an modo quoque supersint, dicere non possum: qui ex ipsis Dei muneribus, quātumlibet in eis proficerint, semetipsos humiliant, seq; indignos esse huiusmodi diuitijs existimāt, sicq; afficiūtur, tāquā debitis suis quotidie adijciāt. Quoties aliquē vel audieris vel videris infra paucos annos altissimam tranquillitatem acquisisse, noli hunc existimare aliam quā hanc beatam celerēq; viam pedibus ambulasse. Sacra est biga charitas atque humilitas: quippe illa exaltat, hæc exaltatos ne vnquā decidant, continet. Ibidem.

Chrisost. Hoc verè magnū & mirabile est, quia is qui verè magnus est, nihil de se magnum sentit, aut loquitur, sed omnium se vltimum iudicat, & salutē de sola misericordia Dei sperat. Chrys. de cōpūct.

Sicut aurum vestēque pretiosam cū in publico ponemus plurimos ad insidias prouocamus: si vero ea recōdamus, in tuto seruamus: sic sunt etiā diuitiæ virtutū, si eas in memoria quasi venales assiduè reportemus, armamus hostē, irritamus inimicū &c. Quando aliqua bona fecerimus, habemus Dominū debitorem: quando vero nihil nos arbitramur operatos, amplius etiā de tali meremur affectu, quā propter opera ipsa quæ operati sumus. Ita virtutū omniū merita bonū humilitatis exuperat: nam & nos quoque famulos eos magis complectimur, qui cum omnia peregerint, nihilse tamē fecisse arbitrātur. Idē super Math. homil. 3. oper. perfect.

T. Liuius. Triumphus repudiatus omni triumpho est clarior. T. Liui.

COLLE. ¶Quanuis verū sit quod Apostolus ait, nos autē non spiritū huius mundi accepimus. s. sp. q. e. D. è. vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis: sæpe tamen Dñs electos suos propter humilitatis custodiam dona sua latere vult, ne magnitudine donorum extollantur. Sic Moyses ignorabat faciem suam splendidam esse.

Ignis diu conseruatur in cinere, charitas vero in humilitate, quæ vt aliarum virtutum ita charitatis custodia est. Cæterum sicut

sicut ventus cinerem spargit, quo sparso ignis cito extinguitur: ita si superbiæ ventus humilitatem abigat charitatis ignis facile interibit.

Quanto maior es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam & hominibus: quia magna potentia Dei solius & ab humilibus honoratur. Prouidendum tamen est, vt humilitati modus & prudentia iungatur, ne nimia humilitas ac nostri diffidētia eò deueniat vt facile quoruncumque dictis arecto sensu deijciamur. Propter hoc enim scriptum est: Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam feducaris. Esse autem veram & salsam humilitatem ostendit Eccli. his verbis: Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo: & est iustus qui se nimium submittit à multa humilitate. *Eccli.* 3. *Eccli.* 13. *Eccli.* 19.

Mira humilitatis potentia quæ dum se prosternit, altissimū superat. Sic Achab Rex humiliatus iram Domini aduersum se concitatā (vt ita dixerim) temperauit. De quo Dominus ad Heliam. Vidisti ait Achab humiliatū coram me. 3. Reg. 21. Non ignorabat hanc cœlestē philosophiā ille qui ait, Custodiens paruulos Dominus, h. s. & l. m. Est enim vel maxime propriū generosi animi subiectis parcere atque prostratis. Sic fulmen dura & sibi obsistentia diruit, blanda vero & sponte cedentia non lædit. Sic Deus &c. Leo quoq; generosum animal prostratis parcit & fœminis ac precipue paruulis, nisi tamen esuriat.

Per scalam Iacob humilitatem designari ait Bernar. Hæc enim scala cū altera sui parte terrā cōtingit, Deūque sibi innixū habet. Sic igitur humilitas quo se profundius deijcit eo altius surgit.

Quam sit humilitas Deo grata, declarat sponsa in Cant. cū ait, cū esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorē suum. Nardi nomine fere intelligunt omnes humilitatis virtutem. Nardus enim fructex est humilis, & aspectu deformis, siue ramos eius siue radicem spectes. Ex cuius tamen foliis & spicis duplex vnguentum conficitur: alterum foliatum, alterum spicatum: quod est multo pretiosius: quale erat, quod supra recumbentis Domini caput Maria effudit. Quæ quidem res satis naturam explicat humilitatis: quæ cum externa specie abiecta sit, & in infimo loco iacere videatur, cœlestem tamē regem in accubitu suo supra Cherubin & Seraphim sedentem, mira suauitatis suæ fragrātia & oble-

ctat & placat: & ad ima in summo cœlorum sedentem inclinat. Vnde est illud August. O quam excelsus es Domine, sed humiles corde sunt sedes tuæ. Hinc illud Isai. 57. Hæc dicit sublimis & excelsus, habitans æternitatem, & sanctum nomen eius: & cum humili & contrito spiritu &c. Huc pertinet & illud eiusdem, Cœlum mihi sedes est &c. Vide locum. Isai. 66. ¶ Quod si cur tam grata hæc virtus Deo sit, ac tantopere in sacris litteris commendetur inquiras: multæ sunt causæ: sed illa imprimis, quod mentem hominis tractabilem, & ad omnem virtutis formam maximè idoneam facit. Sicut enim abiectissimus seruus, qui vilitatis suæ conscius est, nullum Domini sui imperium recusare audet, sed ad omnia præsto est: ita quicunque verè humilis est &c. Vnde quemadmodum prima cura eius qui vel ceram vel ferrum in varias figuras transformare cupit, in eo ponitur, vt hanc materiam emolliat, ita quicunque mores suos ad Euangelicæ vitæ normam formare cupit, hoc primum curare debet, vt animum suum humilitatis virtute molliat, quo ita facile se Deo ac maioribus suis subijcere, & in omnem virtutis habitum transformari valeat.

Simil.

Sponsus ille cœlestis in libro Canticorum se ipsum lilium conuallium, non montium, aut collium esse appellat: quoniam is superbas à se mentes repellens, in cordibus humilium tanquam in ima valle nascitur. Lilium autem appellatur, quod puritatis suæ candore & odore mirè horum mentes afficit.

Cùm feceritis quæ præcepta sunt vobis dicite, Serui inutiles sumus: quod debuimus facere fecimus. Huiusmodi autem seruitutem non pharisaica iactatione, sed cum humili corde coniunctam, esse Deo gratissimam, declarat Sponsus in Canti. cum ait, descendisse se in hortum nucum, vt videret poma cõuallium. Pomorum autem nomine bona opera, conuallium autem humilitatem designari notissimum est. Hæc ergo pietatis opera in conualle humilitatis orta, nõ dubium quin gratissima Deo sint. Quãta porrò humilitas erat beati Martyris Cypriani: qui cum martyrij coronam expectaret, diem tamen iudicij formidans orabat, Cui monti dicturus illo die sum Domine, vt cadat super me? Sic igitur vir sanctus elationem animi quæ ex hac tãta gloria subortã poterat, comprimebat.

Factum

Factum est, ait Moses vespere & mane dies primus. His diebus diuina opera distinguntur, qui à vespere incipientes, in mane terminantur. Et quidem vespere finem, mane autem initium significat. Dies ergo seruorum Dei à vespere incipit, & in mane terminatur: quia cum consumauerit homo, non se iam comprehendisse, sed tunc se putet incipere. Quicunque igitur ait Apost. perfecti sumus, hoc sentiamus. Quàm sit autem hoc difficile, Ricardus declarat his verbis, Valde siquidem est rarum, & valde paucorum magna agere, nec se magnum reputare: multis præeminere, & neminem despicere. Vnde vasa misericordiæ cum incipiunt de suis meritis intumescere, pia dispensatione cadere permittuntur, vt discant humiliter sapere, & de sua infirmitate vera sentire. Hoc autem illa verba Iob. 28. innuunt, Qui ponit ventis pondus, & appendit aquas in mensura. Ventis autem pondus addere est, cęlestib. hominib. ac sublimib. humilitatis intra se causas adhibere. Sic Paulo datur stimulus carnis suæ.

Cognitio sui.

ISte in hac vita iustorum labor est vt semetipsos inueniant, & inuenientes, flendo, & corrigẽdo ad meliora perducant. Gregor. mor. lib. 10. c. 22. *Gregor.*

Dominum tanto quis securius expectat, quanto quotidie vitam suam suspectus examinat. Greg. in mor.

Electi intra sinum cordis aduersum se quicquid se impugnat, enumerant: ibi ante oculos suos omne quod defleant, coaceruãt: ibi quicquid per iram districti iudicis discerni possit intuentur: ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent. Nec deest in hoc iudicio mente concepto, omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. Greg. vbi suprà.

Qui ad virtutem contendunt, cum alienas culpas audiunt, mox ad proprias cor reducunt: & tanto rectius sua diiudicant, quanto verius aliena deplorat. Verus namque humilis continuo sua prospicit delicta. Greg. in mor. lib. 3. c. 24.

Fidelis quisque quia cogitationes suas in iudicio subtiliter examinãdas cognoscit: ante iudicium vehemẽter examinat: vt iudex

eo veniat trãquillus, quo reatũ punitũ inuenerit. Seuerius enim iudicat, quem videt sibi mollius parcere. Greg. lib. 4. Mor. cap. 7.

Ille veraciter se ante se ponit, qui se in suis actibus tanquã aliũ attendit. Greg. vbi sup. lib. 5. cap. 1.

Super illud, Consumẽtur velut à tinea, &c. Tinea damnum facit, non sonitum. Ita iniqui quia damna sua considerare negligunt integritatem quasi nescientes perdunt. Greg. vbi sup. cap. 28.

Quidam innocentes se non suis actibus, sed alienis criminibus volunt. Greg. lib. 8. Mor. cap. 27.

Multa in occulto mala facientes, pro bonis quæ patenter laudantur, ab occultis malis oculos auertunt: talesque se æstimant, quales foris audiunt, non quales intus nouerunt. Ideo bona in iudicio numerant, domine in nomine tuo &c. Greg. vbi sup. c. 32.

Sæpe quod Dei gratia putatur est ira: quod ira gratia. Vide locum super illud, Si venerit ad me &c. Greg. lib. 9. cap. 11.

Tanto quisque patientius ferrũ medici tolerat, quanto putridũ conspicit esse quod secat. Greg. lib. 10. cap. 8.

Quia homines non perpendunt quo tendunt, nesciunt quid sunt: iusti aliquando coram alijs se ipsos dijudicãt, vt ad hoc alios inducant: aliquando bona opera ostendunt, vt cæteri erubescant. Greg. lib. 10. cap. 19. Mor.

Qui plenissime appetit intelligere qualis est, talis nimirum debet conspicere qualis non est: vt ex bonorum forma metiatur ipse, quanto deserto bono deformis est. Lucem nãque debet conspicere, qui vult de tenebris iudicare. Lumẽ intelligentiæ humilitas aperit superbia abscondit. Greg. in Mor.

Sancti tanto se subtilius cõstringunt, quanto à Deo districtius considerantur: vt tanto ipsi fiant irreprehensibiles, quanto se sine cessatione reprehendunt. Nec tamen securos se putant, quia ab illo se videri considerant, qui in eis etiam illa videt, quæ ipsi videre non valent. Greg. 21. Mor. cap. 5.

Habet hoc humana infirmitas, vt plus intueri sibi libeat, quod ei in se placet, quam quod displicet. Greg. 22. Mor. cap. 6.

August. De illecebra odorum non satago nimis: cum absunt, non requiro: cum adsunt non respuo, paratus etiã eis semper carere. Ita mihi videor, forsitan fallor. Sunt enim & istæ plangendæ tenebræ, in quibus me latet facultas mea, quæ in me est, vt animus meus de viri-

viribus suis ipse se interrogans non facile sibi credendum existimet, quia & quod inest plerumque occultum est nisi experientia manifestetur. Et nemo securus esse debet in ista vita quæ tota tentatio nominatur: vt qui fieri potuit ex deteriore melior, non fiat etiam ex meliore deterior. Vna spes, vna fiducia, vna fida promissio misericordia tua. Aug. confes. lib. 10.

Nihil est quod sic quisq; cogitare debeat, nisi vt in semetipsum oculos conuertat se discat, se discutiat, se inspiciat, se quærat, & se inueniat & quod displicet, necet, & quod placet, optet, & plantet. Idem de verb. Domini.

Magis cogitare debetis quid nobis desit, quàm quid vobis adsit. Quod habes caue ne perdas: quod nondum habes supplica vt habeas. In quantis sis minor, est cõsiderãdum, nõ in quantis sis maior. Si enim cogitas quantum præcessisti alterum, time tumerẽ: si vero cogitas quãtũ tibi deest, ingemiscis, curuaris: si humilis eris, tutior ambulabis, non præcipitaberis, non laberis. Idem sup. Math. serm. 59.

Laudabilior est animus cui nota est infirmitas propria, quam qui ea non respecta, mœnia mundi, vias syderum, fundamenta terrarum & fastigia cœlorum scrutatur. Idem in proem. 9. de Trini.

Hæc tota scientia hominis, scire quare ipse nihil est per se, & quoniam quicquid est, ex Deo est, & propter Deum est. Idem sup. Psal. 70.

Tu autem Domine inter verba Potitiani duorum nobilium cõuersionem referentis, retorquebas me ad me ipsum, auferens me à dorso meo, vbi me posueram dum nollem me attendere & constituebas me ante faciem meam, vt viderem quã turpis essem, quã distortus & sordidus, maculosus & vlcerosus. Augu. confes. lib. 8.

Orans quidam sanctus: Deus, inquit, nouerim me, nouerim te. Breuis oratio, sed fidelis. Hæc est enim vera philosophia, & vtraque cognitio prorsus necessaria ad salutem: ex priori siquidem timor concipitur & humilitas, ex posteriore spes & charitas generatur. Bernar. in sermon. *Bern.*

Vt te ipsum semper aspicias ab omnibus oculos auerte. Idem in epist.

Babyloniorum manifesta sunt peccata præcedentia ad iudiciũ & non egent scrutinio & supplicio: mea autẽ qui videor monachus

chus & Hierosolymita, peccata certe occulta sunt, nomine & habitu monachali obumbrata: & ideo necesse erit subtili ea inuestigare discusione. Idē super illo, scrutabor Hierusalem in lucernis.

Te interroga de te. Alius vero dixit, Ne te quæsieris extra. Idē.

Generalis est humano generi miseria triplex si diligenter aduertimus: Nam & faciles sumus ad seducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad resistendū. Si discernere volumus inter bonū & malū decipimur: si tentamus facere bonū, deficimus: si conamur resistere malo deijcimur & superamur. Idem serm. 8.

Homo natus de muliere breui viuēs tempore &c. In sordibus generamur, in tenebris cōfouemur, in doloribus parturimur, ante exitū miseras onoramus matres, in exitu more vipereo lacerāmus: mirū quod ipsi nō laceramur: primā vocē ploratus edimus: merito quidē vt potè vallē plorationis ingressi, vt nobis illud Iam Iob ex omni parte posit aptari, Multis repletur miserijs: multis & multiplicibus inquā miserijs corporis, miserijs cordis, miserijs! dum dormit, miserijs dū vigilat, miserijs quocumq; se vertit. Idem in serm.

Considerāti tibi quid sis, occurret tibi homo nudus, & pauper, & miser, & miserabilis homo dolens quod homo sit, erubescens quod nudus sit, plorans quod natus sit, murmurās quod sit homo natus ad laborē, nō ad amorē: Homo natus de muliere: & hoc cū reatu, breui viuens tempore, ideo cum metu repletur multis miserijs, & propterea cū fletu. Verè multis quia corporis & animæ simul. Idem ibidem.

Innocēt. Quare de vulua egressus sum, vt viderē laborē & dolorē, & cōsumerētur in cōfusione dies mei? Si talia locutus est de se ille qui Deus sanctificauit in vtero, qualia loquar de me, quē mater mea genuit in peccato? Innocēt. de vilit. condit. hum.

Formatus est homo de puluere, de luto, de cinere, quodque vilius est, de spurcissimo spermate cōceptus in pruritu carnis, in feruore libidinis, in fœtore luxuriæ, quodq; deterius est in labe peccati, natus ad laborē, timorē, dolorē: quodq; miserius est, ad mortē. Agit praua quibus offendit Deū, offendit proximū, offendit seipsum. Agit turpia, quibus polluit famā, polluit personā, polluit cōscientiā. Agit vana quibus negligit seria, negligit vtilia, negligit necessaria. Fit cibus ignis, qui semper ardet, & vrit inextinguibilis esca

esca vermis qui semper rodit & comedit immortalis, massa putredinis quæ semper fœtet & sordet horribilis. Idem ibidem.

Ipsi nos metipsos quotidie castigemus, ipsi nobiscum rationē de quotidiana cōuersatione faciamus: alloquatur se in secretis cordis vnaquæque anima & dicat: videamus si hanc diem sine peccato, sine inuidia, sine obtrectatione, sine murmuratione trāsegi: videamus si hodie aliquid ad profectum meum quod ad ædificationem aliorum pertinet, operatus sum: puto quod hodie mentitus sum, peieraui, ira vel cōcupiscentia victus sum, nec alicui benefeci, nec pro timore æternę mortis ingemui. Quis mihi reddet hanc diem, quam in vanis rebus perdidi, quā in cogitationibus noxijs pessimisque cōsumpsi. Eus. Emiss. hom. 1. de Epipha. *Euseb. Emiss.*

Nihil aliud est caro, cū qua tāta est societas, nisi spuma caro fœta, fragili decore vestita. Sederit quādoq; cadauer miserū & putridū, & cibus vermiū. Si diligēter cōsideres quid per os, & nares, & cęteros corporis meatus egrediatur, vilius sterquiliniū nūquā visti: Si singulas eius miserias enumerare velis, quam sit onerata peccatis, irretita vitijs, pruriēs cōcupiscētijs, occupata passionibus, polluta illusionibus, prona semper in malū, & in omne vitiū procliuis, plena cōfusione & ignominia inuenies. Hugo de Claustr. ani. *Hugo.*

Frustra cordis oculū erigit ad videndū Deum, qui nondū idoneus est ad videndū se ipsum. Prius enim est, vt cognoscas inuisibilia spiritus tui, quàm possis esse idoneus ad cognoscendū inuisibilia Dei: & si nō potes cognoscere te, nō præsumas apprehēdere ea quæ sunt supra te. Præcipuū & principale speculū ad videndum Deū, animus rationalis intuens se ipsum. Idem. lib. 3. de Ani.

Melior es, si te ipsum cognoscas, quā si te neglecto cursus sydērū, vires herbarū, cōplexiones hominū, naturas animaliū, cœlestiū omniū & terrestrium scientiā haberes. Multi enim multa sciunt, & se ipsos nesciūt: cū tamen summa philosophia sit, cognitio sui. Idem. lib. 1. de Ani.

Ad id quod natura aptū est, trahimus vnūquodque animal: homine, qui planta est cœlestis, natus ad cœli cōtemplationē, adhortamur ad Dei cognitionē: id quod est eius propriū, eximiū, & peculiare. Terram cole, si es agricola: sed cognosce Deum: & nauiga, sed cœlestē assumēs gubernatorē. Clē. Ale. in adhor. ad Gētes. *Clem. Alex.*

Eū vero (ait Climacus, narrās quæ viderat in quodā monasterio) qui *Clim.*

qui parandę fratribus refectioni præerat: cũ curiosus inquirerem hoc facere animaduerti. Cum ad eius latus appensum cingulo breuen libellum conspicerem, didici eum quotidie cogitantiones suas in eo notare, hasque omnes pastori annuntiare solitum. Non solũ autem illũ, sed & alios quam plures id facere ibidẽ compexi: erat enim id (vt comperi) Patris sancti mandatum. Clim.

Optimus ille trapezita est, qui quotidie vespere lucrum ac detrimentum omnino computat: quod scire manifestius non potest nisi horis singulis in tabulis omnia denotet. Nam cum calculi horis singulis ponuntur, totius diei ratio post modum clarius agnoscitur. Idem.

Chrys. Quando accubueris super stratum tuum, & neminem infestum pateris, antequam veniat tibi somnus, profer in medium codicẽ, conscienti ã tuam, & reminiscere peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitatione peccasti. Chrysost. in serm.

Hera. Heraclitus adhuc iuuenis omniũ sapientissimus fuit: quoniam sciebat se nihil esse.

Socrates. Socrates existimabat, nihil se scire, præter hoc vnum quod nihil sciret, reliquos vero ne hoc quidem scire.

Idem. Qui valde febricitant, appetitum & robur amittunt: qui vero principum aulas inhabitant, mentem & bonos mores perdere solent, nisi frequenter animo repetant hoc dictũ, Nosce te ipsum.

Diogen. Diogenes interrogatus, quid esset difficillimũ, Nosse se ipsum, inquit. Multa enim propter amorem sui sibi quemque sumere solitum. Dioge.

Cato. Cum quis te laudat, iudex tuus esse memento:
Plus alijs de te, quam tu tibi credere noli.

Cicer. Suum cuique pulchrum est: adhuc neminem cognoui Poetam, qui sibi optimus non videretur. Sic res habet, te tua, me delectant mea. Cicero. 2. Tusc.

Nemo vnquam neque poeta, nec orator fuit, qui quemquam meliorem quam se arbitraretur. Idem. lib. 5. Famil.

Vt medici causa morbi inuenta, curationem esse inuentam putant: sic nos ægritudinis causa reperta, medendi quoque facultatẽ reperiemus. Idem. 2. Tusc.

COLLE. Cognitionem sui totius Christianæ philosophiæ atque adeo totius

totius virtutis fundamentum esse notius est, quam vt longa oratione probari debeat. Quamobrem in hanc præcipue curã Christianus homo incumbere debet, vt se ipsum intus & incute (quod aiunt) cognoscat. Neque tantum reges de nouarum insularum nouique orbis inuentione lætari debent; quantum pius homo cum aliquid in moribus & ingenio suo deprehendit, quod ante non agnoscebat, siue id bonum sit, vt Deo gratus existat, siue malum, vt medicamentis opportunè adhibitis, grauius illud serpere non sinant. ¶ Adhoc autem illud in primis curandum, ne se homo alio rum iudicijs & opinione æstimet, quæ frequentissime cœca est. Vnde est illud, Ne te quæsieris extra: Et illud, Plus alijs de te, quã tu tibi credere noli. Et Apostolis prohibet ne in alijs gloriemur, nec aliorum nos comparatione metiamur, sed comparantes nosmetipsos nobis. ¶ Cauendum etiam ne se homo talem iudicet, qualem aliquando vel oblata aliqua noua raraque occasione, vel afflatu aliquo diuino adiutus forte se deprehendit. Non enim fluminum magnitudinem ex aqua, quæ alluuione aliqua superuenie te exundat, estimare solemus: id enim non perpetuum sed rarum & insuetum est. Quod multi non aduertentes, seque de illa occasione metientes, longe plus sibi tribuunt, quàm habent. ¶ Iã quòd se quisquã vel ex nobilitate vel ex opibus, amicis, aut præceptoribus quibus operam dedit, vel ex gratia principum, vel studijs literarum, vel ex dignitate status metiri velit, stultissimum est. Status enim dignitas non efficit hominem meliorem, sed exigit. Ad hanc vero cognitionem plurimum refert, vt affectuum suorũ vim & naturam homo exploratam ac perfectam habeat: his enim fere humana vita regitur. Sunt enim qui vehementiores affectus, sunt qui moderatos & mediocres, sunt qui remissos atque languidos habeant. Refert autem ægrum siti laborantem intelligere, an sitis ista vera an falsa sit: hoc est, an ex humore noxio, an ex defectu humidi & frigidi oriatur. In hoc enim casu bibere, salutare: in illo vero noxium est. Ita ergo refert, vt cum vehementi aliquo desiderio vrgemur, an ea vis affectus ex ingenio & morbo nostro an ex vera indigentia proficiscatur.

Quam sit difficile seipsum perfecte cognoscere, non obscurè Eccli. significauit, cum de ipso Deo loquens, ait, Abyssum & cor hominis inuestigauit. Abyssi autem nomine (quæ solis Dei oculis patet)

patet) huius cognitionis difficultatem subindicauit. Sicut enim cũ alibi dixit, vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, pericu lum consuetudinis fœminarum designauit (quæ instar vini mentẽ etiam sapientibus eripiunt, & insanire faciunt) ita modo cum cor hominis abysso comparat (quæ solis Dei oculis peruia est) quàm sit eius rei cognitio difficilis ostendit. Idem etiam ipse Dominus Hiere. 17. explicauit, cum dixit, Prauum est cor hominis & inscrutabile, & quis cognoscit illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes. Hanc autem cordis humani prauitatem ex originis peccato prouenientem, non video qua similitudine commodius explicare valeam, quàm si illud velut chaos illum esse dicam, qui à Poetis fingitur rerum omnium conditarum congesta & confusa semina in se vno habuisse. Quod etsi falsum est, exemplo tamen nobis erit, vt intelligamus, cor nostrum post peccatum, velut huiusmodi chaos esse, in quo non omnium quidem rerum, sed omnium perturbationum ac vitiorum semina dicimus esse: passimque subpullulare, nosque ad mala omnia incitare, Vnde est illud Gene. 9. Sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Et Apost. Rom. 7. Scio inquit, quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonũ. Immodicus autẽ amor quo se quisque amat, non minus in hoc iudicio, quàm Iudex alteri parti amicus, suspectus homini esse debet. Hic enim ferè est, qui nos in nostri ipsorum cognitione sæpe decipit.

A Domino diriguntur gressus viri. Quis autem hominum intelligere potest viam suam? Hinc illa sententia non semel in Prouerb. repetita. Est via quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortem. Item illa, Omnis via viri recta sibi videtur, appendit autem corda Dominus. Inter quatuor autem genera hominũ quæ Salomon detestatur, hoc vnũ est, Generatio quæ sibi munda videtur, & tamen nõ est lota à sordibus suis. Talis erat ille, cui Dominus in Apoc. ait, Dicis quia diues sum & nullius egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis, pauper, & cæcus, & nudus. Talis etiã erat Pharisæus ille, qui in oratione sua dicebat: Deus gratias ago tibi quia nõ sum sicut cæteri hominũ &c. Vides ergo quã difficile sit seipsum agnoscere, quãdo tam multi in hac parte decepti sunt?

Examen vitæ suæ morumque suorum studiumque profectus illis verbis commendatur: Considerauit semitas domus suæ, & panem

panem otiosam non comedit: hoc est, gratiam Dei & diuini spiritus auxilia atque solatia non accepit frustra: sed ijs ad salutem diligenter vsus fuit: indignum ratus, creditum à Domino talentum ligare, & in terram defodere.

Pro eo quod nos legimus, Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia. Hiero. ex Hebr. vertit, Vt numerẽtur dies nostri, sic ostende, & veniemus corde sapienti. Alius autem vertit, Enumerare dies nostros, ad hunc modũ tu nos doce: & offeremus cor sapientiæ. Quoniam in hoc Psal. 89. de miserijs, breuitate, & inanitate vitæ nostræ egerat, fructum deinde huius cognitionis commemorat qui est illud implere quod oraculo proditum fuisse veteres crediderunt, nempe. Nosce teipsum. Quod quia difficile est homini, petit à Deo vt hoc modo seipsum cognoscat, dieisque suos ita enumeret: quo fiet vt veram sapientiam assequatur. Vera nãque & salutaris sapientia in cognitione sui sita est. Facile enim ex cognitione sui peruenitur ad cognitionem Dei, cum effectus omnis ducat in cognitionem suæ causæ.

Vbi nos legimus, proba me Deus, & tenta me, alij verterunt, Scrutare me Deus, & cognosce cor meum: explora me & cognosce semitas meas. Itaque quamuis paulo ante affirmarat se pietatis studiosissimũ esse, tamen cõsiderans quãtæ latebræ sint in animis nostris, veretur ne quid fuci & doli insit in spiritu suo. Ideoque ait, Fac quæso Dñe periculũ innocentiæ meæ: atque vt aurum & argentum igne perspiciuntur: sic tu intimos sensus & cogitationes animi mei diligenter explora, & vide num ego imprudens de recto vitæ curriculo deflectã. Ex his autẽ verbis patet, quæ sit tentationum ac tribulationum vtilitas: quia videlicet nemo vires suas in pace cognoscit. Patet autem quam sit difficilis sui ipsius cognitio: quando vir sanctus tametsi nullius mali sibi conscius, explorari tamen vult innocentiam suam: cui non satis fidebat.

Hæc autem sui ipsius cognitio eò præcipue dirigitur, vt homo latentia in corde suo vitiorum germina agnoscat, vt hac cognitione & humilitatis virtutem foueat, & sibi à seipso, & ab ea quæ dormit in sinu suo, hoc est à carne sua solicite caueat. Cuius malitiam appositissima similitudine Ecclesiasti. designauit cum ait, Non credas inimico tuo in æternum: Sicut enim æramentum erugināt nequitia illius. Inimici autem nomine carnem nostram Eccl. 12.

intelligit,

intelligit, quæ inter tres animæ nostræ hostes tanto est atrocior, quanto familiarior ac vicinior: cuius cupiditatibus & suggestionibus nullo modo fidendum est. Quam eius malitiam describit, cum illam æramento comparat. Vt enim æs & ferrum nisi tractetur, sponte sua ferruginem generat, qua seipsum corrumpit, ita caro nostra originis peccato infecta, variarum cupiditatum & vitiorum ferruginem profert. Quo fit vt etiam si externus tentator & hostis desit, ipsa sibi ad perniciem nostram pro tentatore sit. Quid ergo magis miserandum, quid magis timendum, quàm

Prou. 26. talem intra nos hostem circumferre? De quo Salomon ait, Etsi submiserit vocem suam, ne credas ei: quoniam septem nequitiæ sunt in corde eius.

Quantum vero homini sui ipsius ignoratio noceat, declarant illa Sponsi verba ad Sponsam, Si ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere, & abi post &c. Minatur enim his verbis Sponsus cœlestium donorum, atque deliciarum spiritualium amissionē: quo futurum sit, vt his Sponsa destituta, hædos suos, hoc est, carnales affectus & cupiditates suas ibi pascat, vbi carnales homines affectus suos pascere solent, nempe in bonis terrenis & caducis. Neque enim cœlestibus donis dignus est, qui vel ingratus, datorē ex donis non agnoscit, vel elatus eis abutitur ad superbiam. Vnde est illud Eccle. 6. Ne extollaris in cogitatione tua veluti taurus, ne fortè elidatur virtus tua.

Virtutis atque adeò cuiusque habitus diuturna consuetudine acquisiti est, promptè & delectabiliter operari. Vnde de viro iusto dicitur, Gaudium est iusto facere iustitiam. Sic Dauid, In via, inquit, testimoniorum tuorum delectatus sum: sicut in omnibus diuitijs. Qui vero reluctante adhuc carne, virtutis opera exequitur, is quidem, non virtutem, sed continentiam assecutus esse dicitur: quæ infra veræ virtutis gradum posita est: cuius est prompte & delectabiliter (vt diximus) operari. Hac ergo mensura se quilibet metiatur, & intelliget, tantum ei à vera virtute, quantum ab hac promptitudine & voluptate operandi deesse. Ex qua consideratione colligi potest, quàm rara sit in terris virtus, quamque pauci sunt, qui ad hanc veræ virtutis laudem, peruenerint.

Fac bonitatem, & inhabita terram, & pasceris in diuitijs eius. Origenes super hoc verbo, Quam, inquit, terram inhabitare nos iubet

iubet si bonitatē fecerimus? Vtique si de ista terra loqueretur quā inhabitamus, & qui faciunt bonitatem & qui non faciunt habitāt eam. Sed videamus ne fortè illam dicat terram de qua scriptū est quia semen aliud cecidit in terram bonam, & attulit fructum centupl. &c. Hanc ergo iubemur inhabitare, hoc est non longius euagari, non vltra citraque discurrere: sed habitare & consistere intra animæ nostræ terminos, & considerare eam diligēter, & effici eius agricolas, & excolere terram quæ intra nos est, nostræ animæ noua re noualia, & non serere super spinas &c. Et sic erit quod sequitur, Pasceris in diuitijs eius. Hæc ille. Diuitiæ autem & gloria nostra est testimonium conscientiæ nostræ.

Quoniam magnum ad veram sui ipsius cognitionem impedimentum amor sui est, ideo Natham Propheta sub alienæ personę nomine Dauidis flagitium ei proposuit, vt facile damnaret in alio quod in se hoc amore obcæcatus, minus forsitan damnanisset. Simili quoque figura mulier Thecuites vsa est, vt Dauidis animū ad ignoscendum Absaloni inclinaret: vt videlicet quā sententiam in aliena causa tulisset, in qua ab hoc affectu immunis erat, eādem in propria ferret, in qua hoc affectu impediebatur. His exemplis vir prudens facile intelligit quam sit difficilis perfecta sui ipsius cognitio propter proprij amoris mentem obcæcantis impedimētum: quod declarauit in oratione sua Salomon cum ait, Tu solus nosti cor omnium filiorum hominum. Vnde Paulus, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. Huc pertinet & illud, spirituum ponderator est Deus. Et illud, scrutans corda & renes Deus. Et, Abyssum & cor hominis inuestigauit. Iunxit abyssum cordi, vt vtriusque profunditatem designaret. Item, Prauum est cor hominis, & inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor & probās renes. Emphasim quoque habent illa verba. Et quia nō opus erat vt quis ei testimonium præberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine. Nemo ergo inter homines sibi arroget quod propriū Dei, nisi eius fuerit beneficio ad hoc eruditus.

Amor sui.

NEmo potest mobilia diligere, & ipse immobilis stare. Greg. in Mor. lib. 8. cap. 28.

Quid laboriosius quam terrenis desiderijs æstuare? quid quietius quam nihil appetere? Ideo dicitur, Et inuenietis requiem &c. Greg. 18. mor. c. 27.

August. Duas ciuitates faciunt duo amores. Hierusalem facit amor Dei Babyloniam facit amor sæculi. Interroget ergo se quisque quid amet, & inueniet vnde sit ciuis: & si se inuenerit ciué Babyloniæ, extirpet cupiditatem, plantet charitatem: si autem se inuenerit ciuem Hierusalem, toleret captiuitatem, speret libertatem. August. super Psalm. 64.

Inhiabam honoribus, lucris, coniugio: & tu irridebas: patiebar in eis cupiditatibus amarissimas difficultates, te propitio tâtò magis, quantò minus sinebas mihi dulcescere quod non eras tu. Aug. Confess. lib. 6.

Duo amores, alter bonus, alter malus, alter dulcis, alter amarus, non se simul in vno capiunt peccatore. Et ideo si quis præter te aliud diligit, nõ est charitas tua Deꝰ in eo amor dulcedinis, & dulcedo amoris, amor nõ crucians, sed delectans. Aug. in Medita.

Volumus vt nullæ sint concupiscentiæ, sed non possumus. Velimus, nolimus, habemus illas: velimus, nolimus, titillant, blandiũtur, stimulant, infestant, surgere volunt, premuntur, nondũ extinguũtur, quamdiu caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Idem de verb. Domini ser. 49.

Bernar. Dominus communi disciplina, communi vita, communibus studijs delectatur. Vsquequò miser diuerticula captas, & consolationes propriæ voluntatis tanto labore quæritas? tanto rubore mẽdicas? Et quid faciam inquis? Eijce ancillam, & filium eius, Bern. in sermo.

Singularis ad omnia sua strenuus, ad communia piger, vigilat in lecto, dormit in choro. Idem de. 12. Grad.

Autor &c. Anima per odium mundi & sui proficit in amorẽ Dei & proximi: & per contemptum temporaliũ & inferiorũ, crescit in desiderium æternorum & superiorum. Autor de Spiritu & anima.

Clima. Amicus ingratus ac dolosus carò est: & si foueatur, amplius lædit. Clim. Grad. 9.

Maximꝰ. Amor sui est corporis ratione carens amicitia, ex qua quidem nascitur gulositatis ratio, & inanis gloriæ cupiditas. Ex ijs autem nascitur vniuersus malorum numerus. Maximus.

Primus

¶Primus charitatis actus est, diligere Deum: secundus, odisse peccatum: quo enim quisque amore diligit vitã, eodẽ gradu dilectionis odit mortem. Post odiũ vero peccati, cõsequẽter sequitur fomitis & carnis nostræ sanctũ odiũ: quãdoquidẽ hæc peccatorum omniũ semina sunt. Qui enim odit peccatũ, causas quoq; peccatorũ odisse merito debet. Hoc ipsum S. Catherina Senensis, morti iã proxima dixit: Hoc omnes Sancti exẽplo suo docuerũt, qui carnẽ suã varijs modis tanquã intestinũ & pernitiosum hostem semper insectati sunt. COLLE.

Contra eos qui immodico sui amore sibi nimium indulgent, faciunt illa Salomonis verba. Qui delicate à pueritia nutrit seruũ suum, postea sentiet eum contumacem. Diuturna enim cõsuetudo quæ à pueritia cœpit, & cum ipsa ætate adoleuit, difficillime superatur. Ideo Apostoli Dæmonem illum eijcere non potuerũt, qui ab infantia pueri corpus obsidebat.

Vehementer suspectus est regi miles, qui cum capitalibus hostibus suis vel clãdestina miscet colloquia, vel iungit amicitias: cùm illi fidus maximè regi habeatur, qui eius hostibus infensissimus sit, & irrecõciliabiles cũ eis gerat inimicitias. Cùm igitur caro nostra propriaque voluntas truculentissimi Dei hostes sint: qui aduersus eius scita atque decreta cõtinẽter bellũ gerũt, fidelis vtique Dei seruus sempiternas cũ illis inimicitias gerere debet, & nũquã illis, nisi fola necessitatis causa obsequi: semper autẽ illis in omnibus penè rebus aduersari. Hoc autẽ typicè Dñs præcipit, qui, Numer. 25. ait, Hostes vos sentiant Madianitæ: quia & ipsi hostiliter egerunt cõtra vos, quando videlicet carnali illecebra inductos, ad sacrificia sua vocauerunt. Hoc idem ad carnem & propriam volũtatem nostram dictum esse putemus: quæ nos toties cupiditatibus suis illectos in multa scelera præcipitarunt.

Vxor quæ deserto viri thoro adulterũ sequuta, cũ eo longo tẽpore versata est, si pœnitentia ducta ad virum reuersa, & clementer ab eo recepta fuerit, quid facere debet, quo viro plenè satisfaciat? Nimirũ acerbissimum aduersus adulterum illum odium præ se ferre, quò videlicet & viro, p̃ præteritis cõmissis satisfaciat, & se curiorẽ eũ in posterũ reddat. Quo em̃ maiori aduersus illũ odiũ incãduerit, hoc à simili scelere lõgius aberit, quod solo inhone-

sto amore cõflatũ est. Si em̃ aliqua in re illi eã gratificari senserit, & amoris illi significationẽ ostẽderit, suspectã fidẽ suã viro facit. Cũ igitur caro nostra nos toties à Deo adulterari fecerit, vbi in illius gratiã misericorditer recepti sumus, quid aliud quã cõtinẽter aduersus carnẽ hãc bellum gerere debemus, & hostili aduersus eã odio dissidere? Quia verò illã alere & sustẽtare præcipimur, alamꝰ tãtũ illã (quod illi negare nõ possumus obsequi tamẽ illi, & indulgere, & voluptate afficere, velut proditionis cuiusdam & spiritua lis adulterij instar esse arbitremur. Non enim molliter & amanter tractare illam cõuenit, quæ nos toties à Deo adulterare cõpulit, verbis sic D. Bernardus breuiter argumentatur, Nihil ergo est, quod non sit propter Deum. Vnde qui esse vult sibi, non Deo, nihil esse incipit inter omnia.

Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus. Ex his

Vnaquæque res naturalis habet intra se formam quæ illi dat esse, quæque velut seminarium quoddã est, omnium quæ illud esse cõsequuntur. Quod enim in arboribus radix, hoc in vnaquaque re naturalis forma est. Vnde sicut diuersæ radices, diuersas quoque arbores, proceritate, foliis, fructu, colore, sapore, cæteris que producunt: ita dissimiles rerum formæ dissimilima in rebus accidentia pariunt. Nunc quoniam vix aliud in mundo quam labores & peccata, hoc est, culpas & culparum vltrices pœnas videmus, quærendum est, vnde hæc tanta malorum seges oriatur. Verum vtriusque mali huius facilis inuentio est. Peccatorum quippe omnium seminarium amor sui est: pœnarum verò atque dolorum voluntas propria. Quisquis enim peccat, propter commodum aliquod captandum, aut incommodum fugiendum peccat. Quod vtrumque amoris proprij est. Quisquis vero mœrore afficitur, ideo sic afficitur, quia non assequitur quod vult. Sicut enim voluptas omnis ex fructu alicuius rei vehementius appetitæ oritur, ita mœror omnis tunc existit, cum non est concessum potiri his rebus, quas ardenter exquirimus. Quæ cum ita sint, consequens est, vt quisquis peccata vitare velit, ad radicem lethalis huius arboris securim ponat, radice enim amoris proprij abscissa (quatenus in hac fragili carne fieri possit) rami deinceps peccatorum arescent. Simili quoque ratione, qui placidam & nullo sæculi mœrore respersam vitam degere vult, studeat quantum potuerit, propriam à se

à se voluntatem abdicare: quod vbi fecerit, iucundissima quiete perfruetur, nihil enim habet in hoc sæculo cur dolere debeat, qui de sæculo nihil cõcupiscit. Sicut enim cœlestis patriæ fœlicitas est, bonorũ omniũ cõpotẽ fieri: ita vi ẽ velut fœlicitas quędã est, nihil ex sæculo cõcupiscere. Eiusdẽ enim penè fœlicitatis est, omnia possidere, & nihil ex omnibus cõcupiscere. Et illud quidẽ impossibile: hoc verò Deo iuuãte, in manu mea positũ est. Vnde Seneca, Quare (inquit) à fortuna potius impetrẽ vt det, quã à me ne petã? Rursumq; idẽ, nihil interesse ait, an habeas, an nõ cõcupiscas: sicut idẽ est, vt vel comedas & satieris, vel nõ esurias. ¶ Cæterum quoniã reuera propria volũtas & amor sui (quãuis nominibus distinguãtur) idẽ pene sint, sequitur amorẽ sui vt omniũ peccatorũ, ita etiam dolorũ omniũ causam esse. Sic enim diuina sapientia disposuit, vt eadẽ & culparũ omniũ & pœnarũ radix & origo esset, vt quoniam, propter culpam pœna decreta est, quod parit culpam, simul pariat & pœnam. ¶ His ita constitutis, facile est intelligere quod saluator ait, Discite à me quia mitis sum, & h. c. & inuenietis requiem animabus vestris. Quia enim tota Christi doctrina in resignatione & abdicatione propriæ volũtatis posita est, hac ipsa voluntate compressa (quã laborũ omniũ seminariũ esse diximus) quid supereſt, nisi vt placidam vitã laborũ atq; dolorum sæculi expertem agamus. *Matth. 11*

Qui cupiditatũ suarũ mortificationi studet, necesse est, vt ad hoc præstandũ sancto cõtra se sui odio armetur. Difficulter. n. cupiditates suas frenabit, & carnẽ suã crucifiget, qui tenerè nimiũ eã diligit. Cuius rei locupletissimũ extat in Dauide exemplũ, qui quoniã vehemẽter Amonẽ filiũ primogenitũ diligebat, obiurgare fœdissimũ eius incestũ noluit, ne quẽ maximè diligebat, obiurgatione contristaret. Vide quid immodicus amor faciat?

Amor terrenorum.

QVi defluere deuitat, fugiat quod defluit: ne per hoc quod amat, in hoc cogatur deuenire quod vitat. Illo enim trahitur, quo tẽdit, quod tenet. Greg. 22. Mor. cap. 2. *Gregor.*

Animus mutabilia transcendens, in mũdo extra mundũ est, Sanctus dũ solã appetit æternitatem, infra se habet omne quod transit. Greg. 22. Mor. capit. 14.

Qui nulla prospera appetit, nulla aduersa pertimescit. Greg. 22. mor. c. 16.

Iob. 4. Greg. super illud Iob. 4. Ad me dictū est verbū absconditum, & quasi furtiue suscepit auris mea venas susurrij eius: sic ait: Venas supernisusurrij auris cordis furtiue suscipit: quia subtilitate locutionis intimæ afflata mēs & raptim & occulte cognoscit. Nisi enim se ab exterioribus abscōdat, interna nō penetrat. Occultatur autē vt audiat, & audit vt occultetur: quia & subtracta visibilibus inuisibilia cōspicit, & repleta inuisibilibus, visibilia perfecte contemplatur. mor. lib. 5.

Iob. 31. Greg. super illud Iob. 31. Si expaui ad multitudinē nimiā, dicit: Magna est securitas cordis, nihil cōcupiscētię habere secularis. Nā si ad terrena adipiscēda cor inhiat, securū trāquillūque esse nullatenus potest: quia aut nō habita concupiscit vt habeat, aut adepta metuit ne amittat: & dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa: huc illucq; quasi quibusdā fluctibus voluitur: ac per modos varios rerū alternātiū mutabilitate versatur. Sin vero semel in appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, minus rerū tēporaliū perturbatione vexatur. A cūctis quippe externis motibus eādē intētionē suā, quasi quēdā secretissimū recessum petit: ibiq; incōmutabiliter inhærens, & mutabilia cuncta trāscēdēs, ipsa iā trāquillitate quietis suę, in mūdo extra mūdū est. Excedit profecto ima omnia intētione summorū, & cūctis rebus quas nō appetit, libertate quadā se supereſſe sentit: nec tēpestatem rerū tēporaliū intus sustinet, quā intuetur foris: quia terrena omnia quæ cōcupita opprimere mētē poterāt, despecta subteriacēt.

Hier. 31. Vnde bene per Prophetā dicitur. Statue tibi speculā: vt dum quisque speculatur summa superemineat infimis. Hinc etiam Abacuc

Abac. 2. dicit, Super custodiā meā stabo. Stat quippe super custodiā qui per solertiā disciplinæ terrenis deliderijs nō succūbit, sed supereminet, vt dū semper stantē appetit æternitatem, infra se sit ei omne quod transit. mor. lib. 22.

Iob. 39. Greg. super illud Iob. 39. Nunquid ad præceptū tuū eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidū sibi, sic ait, Hoc loco aquilæ nomine, subtilis sanctorū intelligētia, & sublimis eorū cōtēplatio figuratur. Cūctarū quippe auiū visum acies aquilę superat: ita vt solis radius, fixos in se ei⁹ oculos, nulla lucis suæ coruscatione reuerberās, claudat.

claudat. Ad præceptū ergo Dei eleuatur aquila, dū iussionibus diuinis obtēperās, in supernis suspēditur fideliū vita. Quæ & in arduis nidū ponere dicitur: quia desideria terrena despiciēs, spe iam de cœlestibus nutritur. In arduis nidū ponit: quia habitationē mētis suæ in abiecta & infima cōuersatione nō construit. Videamus aquilā nidū spei sibi in arduis cōstruētē, quę ait: Nra cōuersatio in cœlis est. Et rursum, Qui cōresuscitauit, & cōsedere nos fecit in cœlestibus. In arduis habet nidū, quia profecto in supernis figit cōsiliū. Nō vult mētē in ima deijcere, nō vult per abiectionē cōuersationis humanæ in infimis hābitare. Tūc Paulus fortasse in carcere tenebatur, cū se cōsedere Christo in cœlestibus testaretur: sed ibi erat, vbi ardētē iā mentē fixerat, nō illic vbi cū necessario pigra ad huc caro retinebat. Hoc nāq; esse speciale specimē electorū solet, ꝙ sic sciūt præsentis vitæ iter carpere: vt per spei certitudinē noue rint iā se ad alta peruenisse: quatenus cūcta quæ prēterfluūt, sub se esse videāt, atq; omne quod in hoc mundo eminet, amore ęternitatis calcēt. Hinc est em̄ quod sequēti se animæ per Prophetā Dns dicit: Sustollā te super altitudines terræ. Quasi quædā nam que inferiora terræ dāna sunt, cōtumeliæ, egestas, abiectio: quę ipsi quoque amatores seculi, dum per latę vię planicię ambulāt, vitādo calcare nō cessant. Altitudines autē terræ sunt, lucra rerum, blādimēta subditorū, diuitiarū abundātia, honor & sublimitas dignitatū: quæ quisq; per ima adhuc desideria incedit, eò ipso alta æstimat, quò magna putat. At si semel cor in cœlestibus figitur, mox quàm abiecta sint cernitur, quæ alta videbātur. Nā sicut qui in mōtē cōscendit, eò paulatim cætera subteriacentia despicit, quò ad altiora gressum amplius tēdit: ita qui in summis intētionē figere nititur, dum annisu ipso nullā præsentis vitæ gloriā esse deprehēdit super terræ altitudines eleuat: & qđ pri⁹ in imis desiderijs posit⁹ super se credidit, post ascēdēdo despiciēs, sibi subesse cognoscit. mor. lib. 31.

Philip. 3.

Ephes. 2.

Esa. 58.

August.

Tota vita boni Christiani, Sāctū desideriū est: tātum enim nos exercet sanctū desiderium, quātum desideria nostra amputauerimus ab amore sæculi. Eximani quod implēdum est: bono implendus es, funde malum. Puta quia melle te vult implere Deus: si acето plenus es, vbi mel pones? Aug. extract. 4. in Epistol.

Miser eram, & miser est omnis animus vinctus amicitia rerum mortalium: & dilaniatur cum eas amittit, & tunc sentis

miseriá,qua miser es,etiá antequá amittat eas. Aug. Confes. lib. 4.

Bernard. Cor meum quando futurum non curat gaudium, implicatur amore terrestrium:cumque illis inuoluitur,vanitas decipit,curio sitas deducit,voluptas inficit,cupiditas afficit, luxuria inquinat, turbat iracundia,sicque miser,per multa dispergitur:quærit, nec inuenit,vbi requiescere possit.Bernar. in quodam sermo.

COLLE. ¶ Inordinatus terrenarum rerum siue creaturarum amor, omnibus fere Diaboli tentationibus & laqueis materiá prębet. Quam obrē quisquis huic amori mortuus est, is vtique ad hanc cœlestē militiá instructissimus est:qui vero illo tenetur vel hac solum, de causa omniū inimicorū telis tanquá inermis & imbecilla pręda patet. Quo fit vt callidus ille explorator diligēter omnes cordis nostri latebras scrutetur:& si alicuius rei amore vehemēter affectos viderit,ibi se iá aditū ad nos inuenisse gaudet. Natura enim ita cōparatū est,vt quam rē ardēter amamus,illius sitienter fœlicitatem appetamus,infœlicitate cruciemur,pericula timeamus,& aduersus dāno afficientem,grauiter cōmoueamur, & pro illius incolūmita te & honore decertemus,& omne studiū omnesq; curas,& cogitationes nostras in illū ponētes,à rerū cœlestiū cura & cogitatione abducamur:quia vbi amoris nostri thesaurus est, ibi tota cordis nostri cogitatio & cura est. Quia enim (vt verissime Philosophi dixerūt) qui vere amat,præter vnū amare non potest: ideo quisquis ardenti alicuius terrenæ rei amore tenetur,is à studio diuini amoris,rerúq; cœlestiū magnopere impediatur. Quā obrē quicúque in spirituale istā militiā nomē dare constituit, habenas cordi suo injiciat,neq; illud prolibito alicui terrenæ rei vehemēter afficiatur:alioqui sciat se ad quotidianū hostiū cōgressum expositū esse. ¶ Audiāt hoc parētes,qui immoderato amore filios cōplectūtur:propter quod ingentē illis dotē,aut hæreditatē supra facultatē etiá suā parare studēt. Audiāt hoc itē materteræ,quæ frequēter ita neptibus afficiuntur,similēq; dotē congerere studēt. Quantis enim se periculis hoc studio addicunt:cū radix omniū malorū sit cupiditas? Hoc ergo primū sit,quod prouidere ante debet, quisquis se se Christo dicauit,vt ad hāc inordinati amoris crucē & abnegationē se accingat. Quod si hoc tibi difficile videtur, cōsidera nō magnū esse,si salus animæ,si regnū cœlorū hoc pretio cōparetur. Si enim ne ipsa quidē corporis salus nisi per inediá, & amaras potiones,nō acquiritur:quid mirū si nec animæ salus (quæ infinitis partibus potior est) nisi per labores non acquiratur?

Pro eo quod nos legimus, Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnū. Hiero. ex Heb. vertit, Germinauerūt impij quasi fœnū: & floruerūt oēs qui operātur iniquitatē, vt cōterātur in ęternū. Quibus verbis breuitas mūdanę fœlicitatis, arescētis fœni similitudine declaratur, quod idē Esai. 40. legimus, vnde est illud ex Iob, *Iob. 20.* Laus impiorū breuis est, & gaudiū hypocritæ ad instar pūcti: Si ascēderit vsq; ad cœlū superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinij in fine perdetur &c. Iob. Misera profecto fœlicitas in qua mometaneū est quod delectat, æternū quod cruciat. Cōtra vero de iusto dicitur, Iustus vt palma florebit, sicut cedrus Li- *Psal. 91.* bani multiplicabitur. Elegāter autē Propheta piū hominē cōparat cedro, cuius odor est iucūdissimus, eaq; arbor nūquā putrescit, & vmbram gratissimam ministrat: quæ omnia ad hominem pium eleganter aptantur.

Mulier impletura vasa sua oleo, clausit ostium super se, & super filios. Quā fœlix illa anima, quæ ita omnia sensuū & desideriorum suorū ostia clausit, vt nihil prętер spōsum suū, vel amet, vel timeat vel cupiat? Sed quā fœlicior cui clausit à foris ostiū Dominus, vt eū inundauerint aquæ multæ, ad illū non accedāt, & pereūtibus diluuio cæteris, ipse nō pereat. Fœlix quæ contēnit sæculū, sed fœlicior quæ à sæculo & ipsa contēnitur, cui & mūdus crucifixus est, & ipsa mūdo. Talis autē animæ vasa omnia implētur oleo: quia mens cum omnibus viribus suis, diuinæ gratię vnctione repletur: vacuatur mundo, impletur Deo.

Crudelis cōtemptorque Dei Mezentius, mortuorū corpora viuis iungebat, vt mortui viuos horrēdo mortis genere necarēt. Simile quidā Dæmon facere videtur, qui immodico amore voluptatibus, sordidisq; rebus homines copulare nititur, quatenus ab eis corrupti, tales efficiantur, qualia sunt ea quib. se addixerūt. Vnde est illud, Abominabiles facti sunt, sicut ea quæ dilexerunt.

Mundus, de contemptu Mundi.

QVi transeūtia amplectitur, eo ipso ad decursum ducitur, quo decurrētibus implicatur. Greg. in Mor.

Transit quod extollitur, permanet quod punitur: & qui honoratur in via, in peruetione dānabitur: & quasi per amæna prata ad carcerē peruenit, qui per prēsentis vitæ prospera ad interitum tendit. Greg. vbi sup.

Despiciēdus à nobis hic mūdus foret, etiā si blādiretur, si rebus prosperis demulceret animū. At postquā tot flagellis premitur, tāta aduersitate fatigatur, tot nobis quotidie dolores ingeminat, quid nobis aliud quā ne diligatur clamat? Greg. in Dial.

Quosdā cor ad mundū pertrahit, mūdus autē ad cor repellit. Nēpe qui bona nō assequūtur, quæ optāt. Greg. in Mor. li. c. 29.

Quia Amalechitā Dāmsequi nō valuit, dux efficitur Dauidis: quia sæpe qui cū seculo currere nō valuit sed fractus infirmitate torpuit: istum Deus inuenit, cibat, & prædicatorem etiam facit. Greg. vbi supra.

Mali dum pro mundo tolerant, leue putant: absintio ebrij sunt. Greg. lib. 7. cap. 9.

August. Frequenter ridens æger, ploratur à sanis. Aug. in serm.

Mundus transit & concupiscentia eius. Quid vis vtrum amare temporalia & transire cum tēpore, an Christum amare & in æternum viuere. Idem super epist. Ioan.

Ecce turbat mundus & amatur, quid si tranquillus esset? formoso quomodo hęreres, qui sic amplecteris fœdū flores eius quomodo colligeres, qui à spinis nō reuocas manum. Idē super psal.

Prospera huius mundi asperitatē habent verā, iucunditatē falsam, certum doloré, incertam voluptatem, durum laborē, timidā quietem, rem plenam miseriæ, spem beatitudinis inanem. Idem Epistol. 36.

Hierony. Difficile imo impossibile est, vt prēsentibus quis & futuris fruatur bonis: vt hic ventrē, ibi mentē impleat: vt de delicijs transeat ad delicias: vt in vtroque sæculo primus sit: & in cœlo & interra appareat gloriosus. Hiero. in Epist.

Nulla res lōga mortalium est, omnisque fœlicitas seculi, dū retinetur, amittitur. Cum enim tribulationis tēpus aduenerit, omne quod prætеritū est, nihil adiuuat sustinentē. Hier. sup. Esai. lib. 7.

Cypria. Ad contēptū mundi hortatur Cyprianus exposita scelerū eius multitudine, vide hac de re elegātissimā ac prope diuinā Epistolā ad Donatum. Quā his verbis concludit. Vna est igitur placida & fida tranquillitas: vna solida & firma & perpetua securitas. Siquis ab his fluctuantis seculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundat', ad cęlū oculos tollit à terris, ac Deo suo mēte iā proximus, quidquid apud cæteros in rebus humanis sublime videtur intra suā cōscientiā iacere gloriatur. Nihil appetere iā, nihil desiderare de seculo potest, qui seculo maior est. Quā magna fœlicitas est implicātis mūdi laqueis solui, in lucē immortalitatis æternę de terrena fece purgari, videre quæ in nos prius infestantis inimici pernicies grassata sit. Plus amare cōpellimur q̄ futuri sumus, dū & scire cōceditur & dānare quod eram⁹. Nec ad hāc summā fœlicitatē parandā magnis laboribus opus est: gratuitū de Deo munus religiosa mēte concipitur, & facile est. Et vt spōte sol radiat, dies illuminat fons rigat, imber irrorat, ita se spiritus cęlestis infundit. Quo hausto, sole altior, ac omni terrena potestate superior esse incipit, quod esse se credidit. Tu quæso frater tene sobriā religiosis virtutibus disciplinā. Sit tibi vel oratio assidua, vel lectio. Nunc cum Deo loquere, nūc Deus tecum. Ille te præceptis suis instruat, ille disponat: Quē ille diuitē fecerit, nemo pauperē faciet. Iā tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crustis vestita domicilia sordebunt, cum scieris te magis esse excolendum, domum tibi hac esse potiorē, quam Dominus insedit templi vice, & in qua Spiritus sanctus cœpit habitare.

Nulla verior miseria, quā falsa lætitia. Bern. de lib. arbit.

Bernar. Generositas sanguinis, proceritas corporis, forma elegans, iuuenilis decor, prædia, palatia, immensa supellex, insulæq; dignitatum, adde & sapiētiā mūdi: de mūdo sunt hæc: & mūdus quod suū est diligit. Sed quousq;? Non solū enim nō semper (vt qui nō sempe[r] erit) verum ne diu quidē. Diu siquidem ista in te mundus habere non poterit, & tu quidem ipsum in breui nō habiturus. Idem in epist.

Periclitatur castitas in delicijs, humilitas in diuitijs, pietas in negotijs, veritas in multiloquio, charitas in hoc nequam seculo. Fugite de medio Babylonis fugite, saluate animas vestras. Ibidē.

Mundus clamat, ego deficiam. Caro clamat, ego inficiam. Diabolus clamat ego decipiā. Christus vero dicit ego reficiam, & tamen superba mens mea magis vult sequi deficientes, quam reficientem. Idem.

Quid

quid profuit illis superbia? quid diuitiarũ iactãtia? mũdi potẽtia? vana voluptas? breuis lætitia? magna familia? mala concupiscentia post voluptatẽ? vbi iocus? vbi risus? vbi iactantia? vbi arrogantia? Heu de tanta lætitia, quanta tristitia? Idem lib. 2. de conside.

Prosper. Diuitijs, & floribus, & maiorũ nobilitate te iactas, de patria, & pulchritudine corporis, & honoribus qui tibi ab hominibus defe-rũtur te exaltas? Respice te ipsum, quia mortalis es: & quia terra es & in terrã ibis, circũspice eos qui ante te sydereis fulsere splendo-ribus. Vbi sunt quos ambiebant ciuiũ potentatus? vbi insuperabi-les oratores? vbi qui conueniẽtius festa disponebant? vbi equorũ plendidi nutritores? vbi exercituum duces? vbi satrapæ & tyran-ni? Nonne omnia puluis? nonne omnia fauillæ? Nonne in pau-cis versibus eorum vitæ memoria est? Respice sepulchra, & vi-de, quis seruus, quis Dominus, quis diues. Discerne si potes, vin-ctum à Rege, fortem à debili, pulchrum à deformi. Memor itaque tui esto, ne aliquando extollaris: memor autem eris, si te ipsum respexeris. Prosper in sententijs.

Euseb. Emiss. Exultant improbi in rebus pessimis, & de sui perditione lætan-tur: similes illis qui forte sumentes exitiabiles herbarũ succos, cum risu perire dicuntur. Euseb. Emis. in hom.

Chrisost. Contemne diuitias, & eris locuples: contẽne gloriã, & eris glo-riosus: contemne supplicia inimicorum, & tũc eos superabis: con-tẽne remissionem & quietem & tunc eam recipies. Chrysost. sup. epist. ad Hebr. serm. 25.

COLLE. ¶ Sicut paruuli dũ sub nutricis cura sunt, nutrices ipsas, à quibus alũtur, magis amãt, quã matres, à quibus prognati sunt: vbi verò adoleuerũt, & inter matres, ac nutrices quid sit discriminis agno-scũt, multo magis matres diligũt, quibus omnia se debere intelli-gũt, quã nutrices, à quibus tantũ aliti sunt. Ita plane homines, qui sensu, atq; iudicio paruuli sunt, magis mundũ, à quo nutriuntur, quàm Deum, à quo cõditi sunt, diligũt: qui autẽ sensu, & ratione iã in spirituales viros euaserũt, Deũ magis diligũt quã mundum, cui & esse, & illa ipsa, quę à mũdo receperũt, se debere cognoscũt. Idẽ simile ad amorẽ Dei, amorẽq; parentũ accõmodari potest. Re-uera enim parẽtes, si cũ Deo cõferãtur, nutritij magis quã parẽtes appellãdi sunt: vnus enim pater est, qui in cęlo residet &c. Hoc au-tem

tem non agnoscere, id plane est brutis stupidiorem esse. Constat enim perdicum pullos, etiam si alterius perdicis opera dũ in ouis delitescunt, cõfoti, & in lucẽ editi sint, vbi veræ matris (quæ oua peperit) vocem audiũt, nutrice deserta, ad illam cõuolant. Quod ita esse D. Hiero. super illo Hieremiæ loco asserit, Perdix fouit, quæ non peperit: fecit diuitias, non in iudicio, in dimidio dierum suorum derelinquet eas. *Hiere. 17*

Mundanorum fœlicitas, & gloria similis est auleis pretiosis, quæ ex lana, serico, & auro contexta sunt: quorum externa facies, & pulchritudo valde ab interna dissimilis est. Hæc enim defor-mis, illa verò pulcherrima est. Talis ergo principum huius sæculi fœlicitas est: quæ exterius quidem nitet, & fulget, interius tamen mille curarum, ac molestiarum aculeis laceratur: quas nemo sen-tit, nisi qui patitur: quanuis quidam adeò miseri sint, adeoque ve-ræ fœlicitatis ignari, vt sub his sentibus esse, delicias computent.

S. Bonauentura miratur, quod cum bona mundi breuia sint, at-que fragilia, semperque nos fugiant: nos tamen illa summo ardo-re consectamur. At spiritualia bona, nobilissima, & æterna sunt, se-que nobis sponte offerunt, nos tamen ea fugimus, & auersamur. Quo ergo alio argumento humanæ naturæ morbus euidentius agnosci potest?

Quærit apud Ciceronem Epicurus: Si Deus omnia nostri cau-sa fecit, cur viperas procreauit? Ego etiam illud addo, cur muscas, culices, pulices, totque alia animalcula esse voluit: quæ nos non so-lum interdiu vexant, sed noctu etiam quiescere non sinunt. Ad quod merito responderi potest, si cum vita (quæ in hoc sæculo de-gitur) tot molestijs plena sit, adeò à nobis diligitur, quid esset, si omni acerbitate, & fele careret? Quis eam propter Christum par-uifaceret? Voluit ergo Dominus vitam nostram hoc modo fœ-dare, vt facile nobis esset eam propter ipsum contemnere. Sicut etiam voluit filios Israel in Ægypto varijs tribulationibus ac one-ribus premi, vt libenter eam deserere, & ad promissam terram cõ-tendere vellent.

Ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. Hoc vno argumẽ-to peruersitatem, ac freneſim mundi agnoscere poteris. Aposto-li namque imò, & Apostolorum Dominus in hoc neruos om-nes intendebant. Vt homines bearent, summoque beneficio mun-

dum

dura afficerent. Quorum tanta fuit cęcitas, & immanitas, vt prō summa gratitudine extremis eos supplicijs, & accerbissima morte necarent: & tanquam lupi (quos improba ventris exegit rabies) in agnos sæuirent.

Leuissimis de causis ab officio improbos homines reuocari, testatur Salomon, cum ait: Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Hoc est, metus rerū leuissimarū (quæ sunt velut territamenta puerorū) & amor quoq; rerum leuissimarū (qualia sunt muliebria ornamenta, splendidæ vestes, & similia) auocant illos à virtutis, & pietatis officijs, sine quibus vita & fœlicitas nostra constare non potest. Hoc est propter respueriles cœlestem vitam, tanquam pessimi rerum æstimatores negligunt. Propter quod alibi ait. Vsque quò paruuli diligitis infantiam. Quæcunque enim improbi vel timent, vel concupiscūt, vere puerilia, & inania sunt. Vndè etiam alibi. Reliquite (inquit) infantiam & viuite, & ambulate per vias prudentiæ. Hinc Seneca. Quid (inquit) tam necessarium, quam pretia rebus imponere? Quia enim homines in hac parte cæcutiunt, ideò pretiosissimis vilia anteferunt. Vnde idem philosophus prudentissime sapientiā esse definiuit, Scire contemnere, & contemni. Qua voce quid potuit sublimius, aut sapientius dici?

Quam breuis sit mundi gloria, declarant illa Prophetæ verba. Vidi impium exaltatum, & eleuatum, sicut cedros Lybani: & transiui, & ecce. Itē illa. Quomodo facti sunt in desolationē? subito defecerūt, perierūt, ppter. i. f. velut somniū surgentiū. Quā quidē somnij similitudinem explicat Esaias his verbis. Sicut somniat esuriens, & comedit: postquam autem expergefactus fuerit, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit: sic erit multitudo gentium, quæ dimicauerunt aduersus Ariel: hoc est aduersus Ecclesiam. Esai. 29. Elegantissima similitudine somni, breuitatem & inanitatem humanæ fælicitatis atque potentiæ descripsit, siquis eam diligenter ex-
1. Mac. 2. cutiat. Idem etiam illa verba ex libro Machab. declarant. Verba viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius in stercora erit, & in vermes: hodie extolletur, & cras non inuenietur: quia conuersus est in terram suam, & cogitatio eius peribit.

Abnega-

Abnegatio sui.

MAgna est securitas cordis, nihil concupiscentiæ habere sæcularis. Nam si ad terrena cōcupiscēda cor inhiat, securitā trāquillūque esse nullatenus potest, quia aut nō habita cōcupiscit, vt habeat, aut habita metuit, ne amittat. Gre. in Mor.

Nisi quisque à semetipso deficiat, ad eum qui supra ipsum est, non apropinquat: nec valet apprehendere quod supra ipsum est, qui nescit mactare quod est. Greg. in Hom.

Omnis qui vno pede claudicat, soli illi pedi innititur, quē sanū habet: quia & cui terrenū desideriū iam atrefactū fuerit, in solo pede amoris Dei, tota virtute se sustinet, & in ipso stat: quia pedem amoris sæculi, quem ponere in terra consueuerat, iam à terra suspensum portat. Greg. sup. Ezech.

Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c. Ad se venientibus Dominus præcipit, vt renūtiemus nostris: quia qui ad fidei agonē venimus, luctamē cōtra malignos spiritus sumimus. Nihil autē maligni spiritus in hoc mūdo possidēt propriū: nudi ergo cū nudo luctari debemus. Nā si vestitus quisq; cū nudo luctatur, citiā ad terrā deijcitur, quia habet vnde teneatur. Quid enim sunt terrena omnia nisi corporis induměta? Qui ergo cōtra Diabolū ad certamē properat, vestimēta abijciat, ne succūbat. Greg. in hom. 32.

Si carni quod licet, abscindim⁹, mox in spiritu quod delectat, inuenim⁹. Intētioni quippe animi si exterior euagatio clauditur, interior accessus aperitur: nā quo extra se spargi, ppter disciplinā mēs nō potest, eò super se intēdere per prouectū potest: qa & in altū crescere arbor cogitur, quę per ramos diffundi prohibetur: & cū riuos fontis obstruimus, fluēta surgere ad superiora reuocamus. Greg. lib. 30. Mor.

Quos à cogitationib⁹ terrenis euacuat, donis cœlestib⁹ replet: & quos infimis curis exhaurit, supernis rigat fluētis. Gr. li. 18. mo. c. 22.

Greg. super illud Iob. 28. Abscōdita est ab oculis omniū viuentiū, sic ait: Quia qui Deū videt, vitę funditus moritur, ne eius amore teneatur: qui enim Deū vidit, stāti moritur. Quare Paulus qui Deum vidit, se crucifixū clamat. lib. Mor. 28. cap. 37.

Paulo dū oculi interni aperiuntur, cladūtur externi in cōuersione, Greg. 20. Mor. cap. 4.

Quan-

Universidad de Deusto Biblioteca

Quanto quisque incipit viuere superius, tanto incipit inferius interire. Vnde Paulus. Viuo iam non ego. Greg. 24. Mor. cap. 26.

August. Amputanda sunt omnia nobis quęcúque igniti fomitis sulphurantibus flammis scatens fornax ebullientis carnis exæstuant, ne vel tenuis quędam scintilla seruata, maiora conflet incendia. Aug. de singul. cler.

Ambros. Vince naturam diligentia, exclude corporis somnum. Naturá nobis formare non possumus, possumus diligentiam. Ambr. lib. de Ioseph.

Bernar. Quid odit, aut quid punit Deus præter propriam voluntatem? Cesset voluntas propria & infernus iam non erit: in quem enim ignis ille desęuiet, nisi in voluntatem propriam? Bern. in serm.

Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras si vitia putas emortua, & non magis suppressa. Velis nolis intra fines tuos habitat Iebusæus subiugari potest, non exterminari. Idem sup. Canti.

Non est via ad regnum sine præmijs regni, nec sperare potest cœleste regnum cui neque super propria regnare membra adhuc donatur. Idem.

Euse. *Emis.* Sublimabunt nos si fuerint infra nos (affectus videlicet nostri) de nostris etiá vitijs scalam nobis facimus, si vitia ipsa calcamus. Eus. Emis. de Ascen. Domini hom. 1.

Si quando terræ operarius & ruris cultor agrum suum seminibus præparat, non sibi sufficere putat rudé campũ vomere proscidisse, & assiduo aratro duras edomuisse glebas, ac sulcis frequẽtibus confecisse, sed insuper studet agrum illum infœcundis germinibus emundare, noxijs euacuare ruderibus spinarum, stirpiũ fomites excussa radice conuellere, sciens terram sine purgatione mali germinis, boni feracem esse non posse ad se dictum putans illud quod ad spiritalem agricolá pertinet, Nouate vobis noualia, & nolite serere super spinas: ita & nos qui Dei agricultura effecti sumus, qui spem fructuum nostrorum non terræ credimus, sed in cœlo repositam habemus, non nobis sufficere putemus terrã corporis nostri vigiliarum exercitijs edomare, vel ieiunorum labore conficere: sed in primis mentem extirpatione vitiorum mundare conemur, circũcidere mores, excidere passiones, eradicare superbiam, plantare humilitatẽ, effodere iram, fundare patientiam, amputare

putare inuidiam, inserere beneuolentiam, & huiuscemodi virtutibus agrum cordis, quasi quibusdam bonæ frugis fęcundare seminibus. Idem ad monach. hom. 8.

Cassio. Hoc est profecto difficilimum regnandi genus, exercere iuuenem in suis sensibus principatum. Rarum omnino bonum est, Dominum triumphare de moribus, & hoc consequi in florida ætate, ad quod vix creditur cana modestia peruenire. Cassiod.

Clem. *Alex.* Christus verbum paternum solus est humanarum ægritudinum medicus, & sanctus ægrotæ animæ incantator quia videlicet sopit omnes passiones nostras. Clem. Alex. Pędag. lib. 1. cap. 2.

Clim. Esto sicut rex in corde tuo sublimis, in humilitate residens, & risui iubens vade, & vadat: & dulci fletui veni, & veniat: seruoque atque tyranno corpori, fac hoc, & faciat. Ioa. Clim. de luct. c. 7.

Qui corpus vicit, is etiam naturam superauit: qui vero naturam superauit, is profecto supra naturam effectus est: porro is cui id cõtingit modicum quid minus quam Angeli habet vt non dicam nihil? Idem Grad. 15.

Chrys. Quẽadmodum feras ipsas arte atque industria mitigamus & ci curimus, ita etiam passiones nostras quæ sunt feris omnibus truculentiores mitigemus. Si enim leonem arte reddimus mansuetum atque tractabilem, cur quæso iram & furorem quouis etiam leone sæuiorem sopire negligimus? Quam enim reperies excusationem, quem honestum colorem, cum hominem quodammodo facias de leone, tu tamen negligens leo efficiaris ex homine? Nam illi quidem donas aliquid habere supra naturã, tu vero nec naturales tibi affectus conseruas. Quæ vecordia est, cum naturalẽ ferarum crudelitatem in præternaturalem mansuetudinem conuertas, tuam vero mansuetudinem in contrarium naturæ tuæ furorem atque crudelitatem deducas? Extinguamus igitur hæc vitia. Neque enim possibile est nos vere viuere nisi hæc in nobis prius vitia moriantur: hæc nos necessario perimunt in futuro, si nos hic illa viuere patiamur. Quinimo & ante illam mortem hic exigunt à nobis horrenda supplicia suis nos crudelitatibus exagitantes. Itaque & dentes leonum, dentes earum, imo etiam sæuiores. Nam leo quidẽ simulac fuerit saturatus, semesum cadauer cõtinuo relinquit: hæc vitia nũquam satiantur, nec ab anima nostra vnquam discedunt, captumque hominem Diabolo continuo tra-

dunt. Quorum certè tanta vis est, vt seruitutem quã Christõ Pau-
lus impendebat, sibi potius à suis captiuis exigant. Qui enim his
cupiditatibus capti sunt, regnum & gehénam contemnunt, dum
modo vitijs suis obsequantur. Nequaquam igitur Paulo de se mi-
rabilia prædicanti fidem adhibere dubitemus, qui tãto amore fla-
grauit, quando diuites inueniuntur ita pecuniarum amore flagrã-
tes, qui eadem ipsa faciunt, quæ propter Christum Paulus. Chry-
sost. super Matth. hom. 4. oper. perf.

Naturam atque ingenium carnis nostræ quam abnegare, cuiq;
bellum inferre iubemur, miris colorib. depingit Ioan. Climacus,
his verbis.

Quonam autem more & modo meum hunc amicum (corpus
videlicet) vinciẽs dijudicẽ, nescio: prius. n. quã illum vinciã solui-
tur, & antequam dijudicẽ, cũ illo in gratiam redeo: & antequã pu-
niam flector. Quomodo illũ vincam, quẽ vt amem, à natura fusce
pi? quomodo ab eo liberabor, cui in sæculũ colligatus sum? quo-
modo mecũ etiam surgentem destruã? quomodo incorruptibilẽ
ostendã, qui naturam accepi corruptibilẽ? quid illi rationabile per
suadẽs dicã, qui per naturam mille rationibus ac persuasionibus ni
titur? Si. n. ipsum ieiunio vinciã, rursus proximũ iudicãs trador: si
& iudicare delistens hunc superẽ, elatus corde in eundẽ præcipi
tor: estq; cooperator & hostis, adiutor atque aduersarius, auxilia-
tor simul & insidiator. Si foueatur, oppugnat: si affligitur debilior
fit: lasciuit per quietẽ rursusque verbera & flagella nõ sustinet. Si
illũ contristem, periclitor: si feriam, per quẽ virtutes acquirã non
habeo. Quid sit circa me sacramẽti, quæ nã sit meæ cõcretionis ra
tio: quomodo mihi & amicus sim & inimicus, quis videat? quis in
telligat? Dic tu mihi ò cõiux mea, ò natura mea (neq; enim ab alio
quam abs te discere orabo) quomodo ex te inuulneratus manẽã?
quomodo possum naturale periculũ effugere? quãdo iam bellũ ad
uersum te gerere Christo pollicitus sum? quomodo tuã tyrannidẽ
superẽ, ex quo vim tibi inferre delegi? Illa vero aduersus seipsam
(vt ita dixerim) respondens ita dicere videbitur. Nõ tibi id loquar
quod ipse non nosti: sed quod simul ambo cognouimus. Et mox.
Si meã tuãque profundam infirmitatẽ penitus noueris, meas vin-
xisti manus. Si gulę concupiscentiã fregeris, meos obligasti pedes,
ne gradi in anteriora possint: si obedientię collum submittas, à me
disiun-

disiunctus es: si possideas humilitatem, amputasti caput meum
Ioan. Clim. Gra. 15.

Optimæ sunt opes inopia cupiditatum.
Fortior est, qui se, quàm qui fortissima vincit — Clemẽs.
Menia: nec virtus altius ire potest: Ouidius. — Ouid.
Sine sæuo animo non repurgantur vitia. Philon. — Philon.

¶ Laudare Dominum Propheta in tympano & psalterio præcipit. COLLE.
Membrana ex qua tympanum conficitur, ab omni prius humore Psal. 150.
exsiccari, & psalterij cordæ, nõ modo exsiccari, sed etiã retorque-
ri debent, quò sonum edant. Sic ergo cum corda & corpora nostra
ab omni humore noxio & carnis affectibus (quatenus liceat) ex-
siccata sunt, tunc demum tympanum Domini & psalterium sua-
uissimum efficiuntur: tunc etiam puritatem illius sacri veli imitan
tur, quod ex bisso retorta texebatur. Cum desinunt Sarrę fieri mu Exod. 35.
liebria, tunc nascitur Isaac: ita cum carnis nostræ affectus deficere Gen. 18.
incipiunt, gaudium spirituale in nobis generatur.

Duplicia nobis Deus contulit beneficia, & duplicia à nobis itẽ
exigit obsequia. Quædam enim sine suo labore nobis contulit,
quædam cum summo cruciatu atque labore. Ideoque vt illi suo
modo par pari referamus, duplicia illi obsequia debemus. Alia qui
dẽ suauia, qualia sunt quædam deuotionis & pietatis opera: alia ve
ro aspera & difficilia qualia sunt patientia & abnegationis studia.

Nisi naturales insititiæ arboris rami frequenter euellantur, in-
sititij non coalescunt: illis quippe natura mater est, istis velut no-
uerca. Quare summa cura carnalium affectum mortificationi in-
cumbere debet, quisquis spiritualium affectuum surculos in ani-
mam suam germinare velit.

Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expu Prou. 16.
gnatore vrbiũ. Vere. n. plus quã imperiũ vincit qui se ipsum vin-
cit. Bis autem vincere dicitur qui se ipsum vincit in victoria. Cau-
sa autem huius victorię, Dei amor est. Sic enim de B. Paula. D. Hie
ro. scribit, quod amorem filiorum quos in Bethleem profectura,
deserebat, maiore in Deum amore superabat. Vere enim amor sui
(qui adeo, vehemẽs & naturalis est) solo Dei amore superari po-
test: hic enim solus illo maior est: cæteri enim sub eo sunt: frustr
ergo hunc amorẽm sine Dei amore superare homo conatur.

Post concupiscentias tuas ne eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Eccli. 18. Cæterum aduersus cupiditatem, & perturbatos animæ affectus orat Eccli. his verbis: Extollentiam oculorum *Eccli. 23.* meorum ne dederis mihi, & omne desiderium auerte à me. Auferà me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me: & animo irreuerenti & infrunito (hoc est effrenato & impudenti) ne tradas me. Recte dicitur, Ne tradas: videlicet tanquam tortori ac tyranno, qui me pro libidine sua, tanquam mancipio sibi tradito abutatur: quēadmodum illi de quibus Apostolus ait: tradidit eos Deus in passiones ignominię &c. Ad Rom. 1

Eccli. 25. Beatus qui habitat cum muliere sensata, & qui in lingua sua non est lapsus, & qui non seruiuit indignis se. Indignis autem seruiuit, quisquis cupiditatum suarum seruus est: Hæ nanque rationali creaturæ indignæ sunt, cum sint brutorum propriæ.

Mortificationis est, vno ictu malorum omnium radicem ac seminarium abscindere. Radix enim omnium malorum est, affectibus & cupiditatibus carnis nostræ obtemperare, & iuxta illarum impulsum vitam ducere, quod proprie brutorum est. Hoc autem modo illi viuunt, de quibus dicitur, Transierunt in affectum cordis. Et illi etiam qui apud Hieremiam incircuncisi corde esse perhibentur: quique apud eundem post prauitatem cordis sui abire dicuntur. Hiere. 7. Horum est illa vox, omnia quę desiderauerunt oculi mei non negaui eis: nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur. Huc pertinet illa Salomonis ironia, Lætare iuue- *Eccle. 2.* nis in adolescentia tua, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorū tuorū &c. Ab huiusmodi autē homine se liberari Prophe- ta postulat, cum pro eo quod nos legimus. Noli æmulari in eo qui *Psal. 36.* prosperatur in via sua, in homine faciente iniustitias, Hierony. ex Hebr. vertit, Aduersus virū qui facit quæ cogitat. Non potuit breui absoluta hominis prauitas, & nequitia explicari. Nullū enim facinus recusat, quisquis facit, quæcunque cogitat, quæque illi suggerit libido. A quo malo longissime se abesse Iob indicat, cum ait: Si sequutus est oculus meus cor meum &c. Merito ergo laudanda *Eccli. 18.* est mortificatio, siue sui abnegatio, cuius est huic malo resistere, & illud implere quod dicitur, Post concupiscentias tuas ne eas &c. quæ sequuntur. Item illud, Qui autem Christi sunt, carnem suam

suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Si enim inquit Apostolus secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu, facta carnis. m. v. *Rom. 8.*

Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populū *Psal. 44.* tuum &c. In his verbis sponsus monet sponsam, si velit amore sui sponsam incendere, necesse esse, vt ipsa vicissim omnem amorem suum in illum trāsferat: atque omnia obliuiscatur, quæ antea charissima habebat. Hæc est illa præstantissima animi affectio, hominis Christiani maxime propria, quam nostri abnegationem sui, & mortificationem carnis vsurpare, ac appellare solent. De ea sponsus ipse & ipsius discipuli, præclarissima & vere diuina præcepta nobis reliquerunt.

Quisquis cupiditatum suarum (qui capitales animę nostræ sunt hostes) mortificationi studet, magno sæpe cordis desiderio ad Dominum clamare debet, Quot sunt dies serui tui: quando facies de persequentibus me iudicium? Et illud, vsque quo Domine obliuiscēris me in finem? &c. Vsque quo exaltabitur inimicus meus super me? respice &c. e. m. D. D. m. Et illud item, Miserere mei Deus quoniam conculcauit me homo, tota die bellās. t. m. Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduersum me. Multi inquit: quia videlicet hostis noster accerrimus, est vetus homo: eius vero satellites multi sunt: nempe variæ perturbationes & cupiditates animæ nostræ. Vbi vero de his hostibus victoriam nactus fuerit, meminerit se gratias Deo agere debere, & cum Propheta dicere. Lętabor & exultabo in te: psallam nomini tuo altissime. Cum ceciderint inimici mei retrorsum, & corruerint, & perierint à facie tua. Psalmus item ille cuius *Psal. 17.* est initium. Diligam te Domine fortitudo mea, carmen triumphale est, pro concessa à Deo de victis hostibus victoria: quam ibi copiosę describit, Vnde sunt illa, In te enim eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum. Et, Deus qui præcinxit me virtute, & posuit immaculatam viam meam &c. Qui docet manus meas ad prælium &c. quæ sequuntur. Cui similis est Psalm.

Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad *Psal. 143.* prælium & digitos meos ad bellum, &c.

Nazarei consecratio tribus potissimum in rebus constituta erat,

erat, primo vt à vino & omni re quæ inebriare posset, abstinerent. Secundò vt ne super matre quidem & patre suo mortuis cõtaminarentur. Tertiò vt Cæsariem nutrirent, & nouacula non ascende ret super caput eorum. Primis quidem legibus mortificatio & affectuum sedatio videtur designari. Inter omnes autem affectus valde acres & vehementes sunt, erga parentes amor, & in eorum mortibus luctus. Hoc autem maximo affectu interdicto, cæteri quoque interdicti esse censentur, vbi modum exierunt. Idem etiã intelligi per vini prohibitionem videtur: immoderati enim affectus sicut & vinum mentem auferunt, & inebriant. Sed per vinum voluptuarij, per luctum vero turbulenti affectus designantur: à quibus omnibus immunis esse debet velut alterius naturæ alteriusque ordinis homo, qui ab humanis quodammodo exemptus, & Deo consecratus, in diuinæ naturæ consortium transijt. Per cæsariem autem siue capillos, qui à suprema & summa corporis parte procedunt (Diuus Hieron. super illo, Decaluauit Dominus verticem filiarũ Sion) sanctas cogitationes quæ à suprema interni hominis nostri parte, videlicet mente, oriuntur, intelligi ait. Quo admonemur præcipuum & continuum hominis Deo consecrati munus esse, diuinarum rerum contemplatione animum pascere. Duo igitur perfecti viri officia, nempe mortificationis & orationis, his Nazareorum legibus insinuantur: in quibus tota ferè spiritualis vitæ summa consistit.

Esai.3.

Totam Christiani hominis vitam, si ad normam Euangelicæ perfectionis exigas, esse crucem, declarant illa Sponsæ verba, *Cant. 5.* Manus meæ distilauerunt myrrham primam, & digiti mei pleni sunt myrrha probatissima. His enim verbis designatur Euangelici viri vita in myrrha, hoc est, carnis mortificatione, & macerationem esse plenissimam. Manuum quippe nomine actiones nostras significari notissimum est. Porrò autem qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Itaque cùm in carne multæ sint sensuum fenestræ multaque membra quæ seruierunt iniquitati ad iniquitatem: in anima verò multæ cupiditates ac perturbationes quæ diuinæ legi aduersantur, omnibus his singulas cruces vir pius parare debet, vt carni hoc modo mortuus, spiritu ambulet, ac Deo viuat. Quare necesse est vt manus

Gala.5.

manus, digitosque myrrha plenos habeat, quo tam multa membra quæ super terram sunt mortificare possit. ¶ Ad hoc ipsum conferunt & illa Sponsæ verba, fasciculus myrrhę dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Vix alio nomine potuit conuenientius & vitam & doctrinam Domini Saluatoris designari. Si quis enim eius vitam ab initio vsque ad finem & purissimum corpus eius, à capite ad calcem vsque collustret, quid aliud quam myrrham, hoc est, amaritudinem, laborem, ac dolorem inueniet? Vt meritò in persona eius dictum sit, Pauper sum ego & in laboribus à iuuentute mea, exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus. In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Nec mirum si tam multa pertulit qui omnia peccata mundi in corpore seo portauit. Iam verò si quis eius doctrinam diligentius contempletur, quid aliud in ea quam myrrham, hoc est, mortificationem, abnegationem sui, crucem, luctum, famem, sitim, humilitatem, patientiam, paupertatem, nuditatem, & rerum omnium contemptum inueniet? Vnde Sponsa mirabilem eius pulchritudinem sigillatim describens, Labia, inquit, eius, lilia distillantia myrrham primam. Quibus verbis puritatem eius & doctrinæ rationem insinuauit: quæ tota, in carnis & cupiditatum omnium mortificatione sita est. Det igitur operam fidelis anima, vt hunc fasciculum inter vbera sua reponat. Quæ quidem vbera, intellectus & affectus sunt, vt hos Sponsi dolores, pio & ardenti affectu contempletur. Sic enim fiet, vt amore eius incensa illũm imitari, ac illi similis fieri contendat: vt cum Apostolo dicere possit, Christo confixus sum cruci. Et illud eiusdem, Ego stigmata Domini mei in corpore meo porto. Huc etiam pertinet, quod in toto hoc Canticorum libro, quam sæpissime myrrhæ nomen sigillatim repetitur. Cum tamen aliarum virtutum, sub communi aromatum nomine vel pulueris pigmentarij, generatim mentio fiat. Vnde cum Sponsa Sponsum ad visendum hortum suum inuitasset, dicens. Veniat dilectus meus in hortum suum &c. ille vbi quod exigebatur, impleuit, hæc verba subiecit, Veni in hortũ meum soror mea Spõsa, messui myrrham meã cũ aromatibus meis. Veni autẽ, hoc loco, præteriti temporis est, non præsentis imperatiui, vt Græca & Hebrai-

Cant.1.

Psal. 87.

Cant.2.

Gala.2.

Gala.6.

Cant.5.

ca lectio facile ostendit. Vides autem hic, myrrhæ sigillatim mentionem fieri, qua nimirum cœlestis ille sponsus maxime capitur: quod in ea potissimum totius euangelicæ, hoc est, supernaturalis vitæ specimen maxime eluceat.

Mortificationis necessitas qua cupiditatum nostrarum immoderantiam resecamus (quæ cordis circuncisio in literis sanctis appellatur) illis Domini verbis insinuatur, Omnem palmitem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat. Quod quidem non ad tribulationes modò (quibus Deus piorum corda purgat) sed ad mortificationis quoque gratiam referendum est, qua ipsi prauas animæ affectiones resecare studeant. Hoc autem singulare diuinæ gratiæ opus esse declarant verba illa Cant. Tempus putationis aduenit. Cum enim ibidem sub verni temporis metaphora, euangelicæ gratiæ tempus atq; virtutes describeret, hanc inter eas præcipue enumerat, quæ ad euangelicæ vitæ perfectionem maxime pertinet.

Ioan. 15.

Cant. 2.

Quam frequenter in lib. Cant. myrrhæ & thuris mētio fit? certè Ecclesia ipsa, quod ad piorum cætum attinet, mons myrrhę & collis thuris appellatur. Ibo, inquit, mihi ad montē myrrhæ, & collem thuris. Myrrha autē mortificationem, thure verò orationem significari notissimum est. Harum autem præcipuè virtutū interomnes alias mentio fit: quia cum spirituales vitæ scopus sit secundū meliorem nostri partem, nempe spiritum, Angelorum more viuere, & cœlestia semper meditari, hoc officiū oratio .i. mentis eleuatio exequitur. Cæterum quia cupiditatis nostræ, & mollis carnis educatio atque indulgentia nos in hoc spirituali studio magnopere remorantur, & ascensum impediunt, ideo mortificatio orationi comes adhibetur, quæ omnia hæc impedimēta amoueat, & abscindat, carnēque ipsam cruci figens cū vitijs & concupiscentijs. Sicut enim concupiscendi facultati natura, comitē irascendi vim dedit, quæ viam cōcupiscentiæ sternit, & impedimenta quæ cupidis obsistunt, procul ablegat: ita orationis studio, velut soror & comes, mortificatio data est: quæ illi facilem & expeditam viam in cœlum parat. Qua qui carent, vbi primum orare & mente in cœlum conscendere nituntur, in ipso nixu & conatu suo curarum agminibus impediti, ad ima quodammodo inuiti sæpe & reluctantes deijciūtur: quia sine scalis aut adminiculis sublimia petere volue-

Cant. 4.

luerunt, Scala autem ad superna tendens, carnis mortificatio & cōtemptus terrenorum est.

Inter cæteras sponsæ laudes hæc etiam numeratur, quod labia eius sint tanquam vitta coccinea. Hic autem sanguineus color, tum patientiæ virtutem, tum charitatis ardorem significare videtur. Vt per hoc intelligamus, omnes siue piorum, siue prædicatorum sermones in Christiana charitate & laborū perpessione versari debere.

Cant. 4.

Nihil ita mortificationis studium iuuat, atque deuota & sedula meditatio doctrinæ & vitæ Domini Saluatoris. Hoc autem sponsa in Cant. insinuat cum ait, Mandragoræ in portis nostris dederunt odorem suum. Mandragoras quidem herbas esse, quæ fœcunditatem mulieribus tribuant, arbitrati sunt: atque hoc nomine illas Rachelem tantopere expetiuisse aiunt. Quorū tamen sententiam Aug. contra Faust. li. 22. cap. 56. refellit: dicens, Mandragoras pomā quædam esse, quæ ipse viderit, pulchra quidem, & suaue olentia: gustui tamen parū sapida. His autem pomis doctrinam & vitā Domini Saluatoris (cuius suauissimus odor Apostolorū prædicatione per totū mundū diffusus est) significare aiunt. Quæ quidem dum prædicatur, pulchra & suauis est, acerba tamē & insipida cū comeditur, hoc est, cum ad opus trahitur. Plinius verò naturalis historiæ lib. 25. cap. 13. ait, mandragorarū odorem valde soporiferum esse: succum vero earum tantam grauedinem inducere, vt neque punctiones neque sectiones sentiant, qui hunc succū largius biberunt: interdū etiam moriantur. Hoc autem spiritualiter in anima efficit pia & sedula doctrinæ & vitæ Domini Saluatoris meditatio: quæ vim quandam soporiferā habet: quæ in Domino dulciter obdormire & requiescere facit: illo videlicet somno, quo spōsa in Cant. dormiens excitari prohibetur, quo nimirū consopita, cum Propheta dicat, In pace in id ipsum dormiam & requiescam. Si vero largius quis succum ebibat horum pomorum, hoc est, toto se affectu huic sanctæ meditationi dedat, is iam neque punctu ras, neque sectiones sentiet, hoc est, nullis huius mundi aduersitatibus exagitatus perturbabitur, & à somno suo excitabitur, insensibilis penè aduersus omnia mundi tela factus: In quo quidem statu Apostolus se esse testatur, cum ait, Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. In quo etiam illi erant de quibus idem

Cant. 7.

Augusti.

Psal. 4.

Gala. 7.

Heb. 10. ait, Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio susceptistis: cõgitantes vos habere meliorem & permanentem substantiam. Et illi etiam de quibus ait, Notum autem vobis facimus fratres

2. *Cor.* 8. gratiam Dei quæ data est in Ecclesijs Macedoniæ: quoniam in multo experimento tribulationis, abundantia gaudij ipsorum

Acto. 5. fuit &c. Sic etiam Apostoli ibant gaudentes à conspectu concilij &c. Hinc etiam Laurentius dum in craticula assaretur, ad impijssimum tyrannum ait, Carbones tui mihi refrigerium præstant. Martyrum quoque vna hæc vox erat, Vre, seca, punge, stimula, assa, versa, & reuersa. Horum enim pomorum largus succus omnes carnis affectus & sensus sopiens, in Deum quodammodo hominem transmittit. De beato quoque Bernardo scriptum est quod initio conuersionis suæ adeo totus in spiritu absortus erat, vt pene nullis vt homo sensibus vteretur. Qua de re mira in eius vita leguntur.

Gen. 18. Cum deserant Saræ fieri muliebria, concepit Isaac: vt intelligamus spiritale gaudium & cordis iubilum (cuius typũ gerit *Isaac*, qui risus interpretatur) tunc præcipue in anima oriri, cũ in *nobis* carnales affectus & studia cessarũt. Quandiu enim carnis affectus & terrenorum amor in nobis viget, Spiritus ad cœlestia assurgere

Gen. 35. minus potest. Sic etiam cum moritur Rachel, nascitur Beniamin. Ille videlicet de quo scriptum est, Beniamin amantissimus Domini, habitabit confidenter in eo, & inter humeros illius requiescet.

Nemo repente fit summus: ideoque nemo discrucietur, cum pranas adhuc malorum radices abscindere non potest, modo illis

Rom. 7. nõ succũbat: quæres frequẽter ita pios homines angit, vt cũ Apostolo clamare cõpellantur, Infœlix ego homo: quis me liberabit d.c.m.h? Itaque consolatur quodammodo nos Spiritus sanctus (vt quidam ex sanctis patribus interpretatur.) qui hoc in veteri lege

Leui. 22. sanxijt, ne in eadẽ die mater cũ filijs immolaretur. Quæ quidem lex, quamuis ad pietatẽ & misericordiam homines assuefaciat, tamen hoc etiã designat, fieri & cõmitti lege nõ posse, vt eodẽtempore & cupiditatẽ (quæ delictorũ omniũ mater est) & delicta omnia simul vites. Vnde leprosi iam mundati, pili abradi, nõ euellira

Leui. 14. dicitur iubentur: quoniam propagines malorũ abscindi possunt, radices verò non item. Quã obrem iure reprehenduntur, qui quauis piorũ hominũ offensione, aut cuiusuis affectus intemperantia grauiter

grauiter offenduntur, cum fieri nõ possit, vt omnis prorsus cupiditas cũ tota propagine filiorũ repente euellatur. Non. n. anno vno sed paulatim cõsequẽtibus annis Dñs praua Cananęorũ germina ex terra filijs Israel promissa deleuit: ne videlicet bestiæ aduersus eos crescerẽt. Crescerent. n. mala superbiæ & inanis gloriæ germi *Deut.* 7. na, si nullos intra se hostes homo experiretur: qui illũ infirmitatis suæ quotidie admonerent.

Nemo animum despondeat, aut immodico se mœrore contrahat, cum vehementes cupiditatũ motus intra se insurgere sentit, dum illis tamẽ ope Domini adiutus nõ cõsentit, nec ob eas de via deducitur. Vaccę illæ quę arcam Domini è regione Philistino- *1. Reg.* 6. rum in terram Hebręorum deducebãt, in directum gradiebãtur, nec de via paululum declinabant, quanuis vitulorum suorũ desiderio sauciæ, mugitibus aëra complerent. Nos igitur cursum nostrum, licet caro submurmuret & frendeat, constanter & fortiter teneamus. Quisquis enim sic graditur, Deum intra se ducto rem sequitur.

Inter amorẽ sui & propriam voluntatem, nihil est discriminis: nisi quod propria voluntas apertius quædam comprehendit, quę non tam aperte amoris proprij nomine significantur. Amor. n. sui opes, honores, & voluptates præcipuè concupiscit. Hæc autem ipsa & propria voluntas appetit, & præter hæc etiam immodico amore curiositatis disciplinarumque sæcularium, cæterarũque rerũ similiũ cupiditate feruet: quarum immoderato amore à rerũ diuinarũ studio reuocatur. Propter hoc enim ad tribunal Christi vapulauit Hieronymus, quoniam &c. ¶ Videvero gradus malitiæ propriæ voluntatis. Primo enim subtrahit semetipsam dominatui autoris sui, dũ se ipsam cõtra eius imperiũ statuere vult. Sed addit adhuc, quod quantũ in ipsa est, Deum tollit volũtas propria. Omnino enim vellit Deum peccata sua aut vindicare nõ posse, aut nolle, aut nescire. Quid autẽ est hoc, quã velle Deum non esse? Crudelis planè & execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam euertere vult. Hęc est crudelis bestia fera pessima, rapacissima lupa, & Leena sæuissima.

Multi cũ ad bonorum operũ studiũ ab alijs excitantur, respõde re solent, Pauper sum, nõ habeo vnde alijs benefacere valeã. His respondendum est, maximam Christianę vitę partẽ non minores

in

in non faciendo, quam in faciendo positam esse. Cohibere nãque omnes affectus, & cupiditates suas, & sub iugum mittere (hoc est non obsequi illis, neque facere quæ à nobis importuno impetu flagitant) linguæ quoque licentiam, atque oculorum siue curiositatem, siue lasciuiam comprimere, vt non quodcũque videmus, concupiscamus, maxima Christianæ philosophiæ portio est. His enim gradibus ad charitatis fastigium (in quo Christianæ vitæ summa posita est) peruenitur, Charitas autem per se adeò difficilis non est, vt omni gaudio & suauitate refertissima sit: ascensus tamen ad charitatem, qui est, immodicum sui amore ab anima pellere, hoc vere difficile est: quoniam hic affectus adeò visceribus nostris infixus est, vt, quemadmodum homo quidam spiritu Dei plenus dixit, Si fieri posset, vt in torculari aliquo totus homo expressus, hunc à se amorem excutere vellet, ex omnibus eius neruis, venis, ossibus, & medullis, vix quidquam aliud, quàm hic sui amor exprimeretur, qui tamen cum immodicus est, malorum omnium seminarium existit. Vnde fit, vt cum maxime glorioſum sit immoderatos animę motus subegisse, glorioſissima inter omnes victoria sit, hunc amorem superasse, qui inter omnes animæ motus potentissimus est, vt pote à quo omnes alij oriuntur.

Tonsores, barbæ pilos primum calida aqua molliunt: deinde nouacula facile abscindunt. Ad hunc modum vir pius calore deuotionis mentem emollire debet, ea verò emollita, mortificationis nouacula noxios ab anima sua affectus & cupiditates facile abscindet.

Qui cũ orationis studio diligenter insistant, mortificationis tamen laborem detrectant, ad quam spiritualia exercitia ordinantur, Theologis quibusdam similes sunt, qui cũ omnes liberales artes didicerint, quo se ipsos ad sacrarũ literarũ studia idoneos reddant, in via tamẽ remorati, & quò tendebant obliti, vix eas attingunt.

3. *Reg.* 18 Diuinæ gratiæ admiranda virtus & potentia appositissime in Eliæ sacrificio adumbrata est. cecidit nãque ignis Dñs, & vorauit holocaustũ, & ligna, & lapides, puluerẽ quoq;, & aquam quę erat in aquæ ductu, lambens. Per hoc aũt carnis cupiditatũque nostrarum mortificatio designatur: quod quidem maximum esse fidei nostræ argumentũ, declarat id quod protinus subditur. Quod cũ vidisset populus, cecidit id faciẽ suã, & ait, Dñs ipse est Deus, Dñs ipse

ipse est Deus. Quisquis igitur hoc diuini spiritus igne cupiditates suas absumpsit, magnum intra se fidei suæ argumentum habet.

Rachel enixum filium appellauit Benoni, id est, filium doloris mei, Pater vero appellauit Beniamin, id est dextera filium. Quem ergo caro filium doloris appellat, hunc spiritus dexteræ filium nominat: id enim maxime arduum est, idque spiritum potissimum commendat, quod caro cũ dolore parit. *Gene.* 35.

Fecit nos Dominus Iesus reges & sacerdotes: quia & gratiã adorandum, & vim ad regendos moderandosque affectus per spiritum suum contulit: in quibus penè tota christiana philosophia sita est. Propter quod sancti patres tantopere nobis orationis & mortificationis studium commendant. Illud enim ad sacerdotis, hoc ad regis officium pertinet. Hæc autem duo nobis thus & mirrha designant: quorum frequens in Canticis mentio fit.

Libertas Seruitus.

IGnorat mens gratiam libertatis, quam ligat seruitus timoris. *Greg.* Greg. in Past.

Quia homo iniquam suggestionem antiqui hostis libenter suscepit, violenter se postmodum eius tentationibus deuictus tradit. Vnde in paradyso blande ei loquitur statim, at nunc etiam renitentem trahit, & delectationibus deuictũ penè interficit. Greg. in Mor. lib. 15. cap. 8.

Petra. i. Christus fundebat riuos olei: Rursum Isai. Computrescet iugum à facie olei: nempe quia dum à Spiritus sancti gratia vngimur, à captiuitatis nostræ iugo liberamur. Greg. 20. Mor. capit. 13. *Esai.* 10.

Ioseph cum esset captiuus contra dominantem nequitiam, etiã seruus fuit liber. Greg. Mor. 27.

Greg. super illo. Quis dimisit onagrum liberum? & vincula eius quis soluit? cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis, sic ait: Quis dimisit onagrum liberum, subaudis nisi ego? Onager qui in solitudine commoratur, non incongrue vitam eorum significat, qui remoti à turbis secularibus conuersantur. Qui apte etiam liber dicitur, quia magna est seruitus secularium negociorum, quibus mens atteritur vehementer, quamuis in eis sponte *Iob.* 39.

sponte desudet. Cuius seruitutis conditione carere, est in mundo iam nihil concupiscere. Quasi enim quodam iugo seruitutis premunt prospera dum appetuntur, premunt aduersa dum formidantur. At si quis semel à dominatione desideriorum tẽporaliũ collamentis exulserit, quadã iam in hac vita libertate perfruitur, dum nullo desiderio fœlicitatis afficitur, nullo aduersitatis terrore coarctatur. Hoc graue seruitutis iugum Dominus vidit secularium cervicibus impressum, cum diceret, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meũ super vos &c. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Asperũ quippe iugum & duræ (sicut diximus) seruitutis põdus est, subesse tẽporalibus, ambire terrena, retinere labẽtia, velle stare in nõ stãbus, appetere quidẽ trãseuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Liber ergo dimittitur qui calcatis terrenis desiderijs, ab appetitione rerũ temporalium securitate mentis exoneratur. Et vincula eius quis soluit? subaudis nisi ego. Soluuntur ergo vnius cuiusq; vincula, dum diuino adiutorio interna desideriorum carnaliũ retinacula disrũpuntur. Soluit itaque Deus onagri vincula, quando ab electi vniuscuiusque animo, infimarũ cogitationũ nodos rumpit, & propicius disipat omne quod illectã mẽtẽ ligabat. Sequitur. Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis. Hoc loco debemus intelligere solitudinem cordis. Itaque bene conuersantibus, primum solitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premãt, vt ebullientes ab infimis curas cordis, per superni gratiam restringant amoris, omnesque motus importune se offerentium leuium cogitationum, quasi quasdam circumuolantes muscas, ab oculis mentis abigant manu grauitatis, & quoddam sibi cum Domino intra se secretum quærant, vbi cum illo exteriori cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. De hoc secreto cordis alias dictum est. Factum est silentium in cœlo quasi dimidia hora. Cœlum quippe Ecclesia vocatur electorum: quæ ad æterna & sublimia, dum per subleuationem contemplationis intendit, surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit: atque intra se Deo quoddam silentium facit. Quod quidem silentium contemplationis, quia in hac vita non potest esse perfectum, factum dimidiæ horæ dicitur. Nolente quippe animo dum cogitationum tumultuosi se strepitus ingerunt, etiam sublimibus intendentem, rursum ad respicienda terrena, cordis oculum violenter trahunt. Vnde scriptum est, Corpus quod corrumpitur aggrauat animam &c. Deinde & tabernacula eius in terra salsuginis. Sal- fugo accẽdere sitim solet. Et quia sancti viri quamdiu in huius vitæ tabernaculis degunt, ad supernam patriam desiderij sui quotidianis æstibus accenduntur, in terra salsuginis tabernacula habere perhibentur. Incessanter quippe accenduntur, vt sitiant: sitiunt, vt satientur: sicut scriptum est. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Moral. lib. 30.

Apoc. 8.

Sapien. 9.

Iob. 39.

Libera seruitus est apud Dominum, libera seruitus, vbi non necessitas sed charitas seruit. Vos, inquit, in libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem carnis detis, sed per charitatem spiritus seruite inuicem. Aug. sup. Psal. 99. *August.*

Quem delectat vera libertas ab amore mutabilium rerũ liber esse appetat: & quem regnare delectat, vni omniũ regnatori Deo funditus adhæreat. Idem de ver. relig.

Bonus etiam si seruit, liber est: malus autem & si regnat, seruus est: neque est vnius hominis sed (quod grauius est) tot dominorũ quot vitiorum. Idem lib. 4. de ciuit. Dei.

Vis vt seruiat caro tua animæ tuæ? Deo seruiat anima tua: debes regi, vt possis regere. Idem super Ioannem.

Est sapiẽti seruire libertas: ex quo colligitur quod stulto imperare seruitus est: & (quod peius est) cum paucioribus præsit, pluribus Dominis & grauioribus seruit. Seruit enim proprijs passionibus, seruit suis cupiditatibus: quarũ dominatio nec nocte nec die fugari potest: quia intra se dominos habet, intra se seruitium patitur intolerabile. Hiero. in epist. ad Simplicianum. *Hieron.*

Non natura seruum facit, sed insipientia: nec manumissio liberum, sed disciplina. Ambro. in epist. *Ambro.*

Ille in quauis conditione seruitij liber est, qui amore non capitur: auaritiæ vinculis non tenetur, metu criminis non alligatur: qui securus expectat præsentia, quem non terrent futura. Idẽ de Ioseph.

Seruit quicunque vel metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exasperatur,

tur, vel mœrore deijcitur, seruilis enim est omnis passio. Idem de Iacob & vita beata. lib. 2.

Euseb. Emiss. Aquo quis vincitur (sicut & Apostolus testatur) eius & seruus est: iste obtemperat iniustitiæ, ille iræ, iste superbiæ, ille sæuitiæ, iste malitiæ, ille iracundiæ. Nescio quomodo se inter hæc ingenuum dicere audeat, quem tot domini in partes suas distrahunt. Quid prodest, quod liber est in natura, qui seruus est in conscientia? Videmus nos extrinsecus generis claritate sublimes, intrinsecus mentis infirmitate degeneres: innocentum dominos & criminum seruos. Eus. Emiss. hom. 3. de Pascha.

Petr. Chrysol. Fac me sicut vnum de mercenarijs tuis. Hoc petit, quia qui pe-
Luc. 15. nes extraneum seruam sensérat libertatem penes patrem credit si-
bi futuram liberam seruitutē. In serm. de filio prodigo.

Epictet⁹. Si conditionem seruilem euadere velis, seruitutem ipse tibi de ponas: fies autem liber, si ab affectibus soluaris. Epictetus.

Terenti⁹. Omnes deteriores sumus licentia.

Cicero. Regium est, ita viuere, vt non modo homini, sed ne cupiditati quidem seruias: contemnere omnes libidines, non auri, non argenti, non cæterarum rerum indigere: populi vtilitati magis consulere, quam voluntati: nemini credere, multis obsistere. Cicero Pro Sylla.

Libertas est potestas viuendi vt velis. Is viuit vt vult, qui recta sequitur, qui gaudet officio, cui viuendi via considerata atque pro uisa est: qui ne legibus quidem propter metum paret, sed eas sequitur atque colit. Idem Parado. pen.

Qui proprie liberi sint, vide apud eundem ibidem.

COLLE. ¶ Ego autem carnalis sum. v. s. p. Hoc est, sub tyrannide carnis &
Rom. 7. appetitus de quo infra sentio aliam legem in membris meis capti
Ibidem. uantem me &c. Hoc dicitur propter magnā vim cupiditatum no
Prou. 7. strarum quæ nos vehementer adigunt ad peccandum. Hanc quidem miseriam, Salomon non tacuit, cum de meretrice loquēs ait, Irretiuit illum multis sermonibus suis, & statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, vide quā lætitia quo tripudio properent impij ad peccatum & tamē ignorant, quod ad vincula stultus trahatur, quasi si auis festinet ad laqueum. Vides ergo hoc in loco & vincula, & captiuitatem, & laqueū: Quod si adhuc heres, nitere hunc à te amoris laqueum abscindere, & tunc vires huius tyranni experieris.

Veram animi libertatem, qua homo terrenæ cupiditatis vinculis solutus liber ad cœlestia conscendit esse maximum Dei donum declarat idem Leuit. 26. cum ait, Ego Dominus Deus vester qui eduxi vos de terra Ægyptiorum ne seruiretis eis, & qui confregi catenas ceruicum vestrarum vt incederetis recti. *Leuit. 26*

Non sic autem incedebat mulier illa quæ decem & octo annis à Dæmone obsessa adeò curua ingrediebatur, vt cœlum suspicere non posset. De hac autem libertate Dominus in Euangelio latè disserit, cum ait, si vos manseritis in sermone meo v. d. m. e. & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. *Ioan. 8.*

Vbi spiritus Domini (ait Apostolus) ibi libertas. Quomodo, inquit Origenes, inuenire poterimus hanc spiritualem libertatem, rem omnium pretiosissimam, & à perpaucis mortalibus habitam, qui seruimus sæculo, qui seruimus pecuniæ, qui seruimus desiderijs carnis? Ego me ipsum corripio, me ipsum iudico, ego meas culpas arguo, viderint qui audiunt, quid de semetipsis sentiant. Ego interim dico quod donec alicui horum deseruio, non sum conuersus ad Dominum, nec vllam consequutus sum libertatem, donec talia me negotia & solicitudines stringunt. Illius à quo stringor negotij & solicitudinis seruus sum. Scio enim scriptum esse, quia vnusquisque à quo vincitur, huic & seruus additur. Etiam si me amor pecuniæ non superet, laudis tamen cupidus sum, & gloriam sector humanam, sic de hominum vultibus & sermonibus pendeo, quid de me ille sentiat, quomodo ille me habeat, ne illi displiceam, si alteri placeam. Donec requiro ista, seruus horum sum. Sed quis mihi dabit hanc manumissionem? Quis me ab hac seruitute turpissima liberabit? Nisi ille qui dixit, Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. *2. Cor. 3.*

TERTIA CLASSIS IN QVA DE BEATITVDInibus & donis & sacramentis aliquod deque quatuor nouissimis: & quibusdam alijs agitur.

Beati pauperes spiritu.

PAVPERTAS, inopia mentis est: non in quantitate possessionis: nam cui cum paupertate bene conuenit, dives est. Greg. super Ezech. hom. 6.

Sancti presentis vitæ copiam putant inopiã. Nihil enim extra Deũ sufficit menti, quæ ipsum veraciter quærit: & plerumque ipsa abundantia fit eis vehementer onerosa, nempe quia festinantes ad patriam, coguntur multa portare. Greg. 22. Mor. cap. 3.

Augusti. Hi sunt pauperes spiritu, qui quando faciunt aliquod bonum Deum laudant: quando aliquid mali se accusant. Augustin. de verb. Domini.

Hiero. Quid ante paucos dies in Nitria gestum sit referam. Quidã ex fratribus parcior magis quam auarior, centũ solidos quos linendo acquisierat, moriens dereliquit. Initũ est inter monachos consilium (nam eo loco circiter millia diuisis cellulis habitabant) quid facto super tam graui flagitio opus esset. Cumque sua cuique ferretur sententia, tandẽ consilio summorũ inter eos patrum, Sancto in eis loquente spiritu, decreuerunt infodiendos esse cum eodem. Tantusque ex hac re terror per totam Ægyptũ inuasit, vt vnum solidum reliquisse sit criminis. Hiero. ad Eustoch.

Bernar. Non paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. Bernar.

Beatus qui post illa non abijt quæ possessa onerant: amata inquinant, amissa cruciant, an non satius cum honore ea spernis, quæ cum dolore perdis? Idem in Epist.

Quod martyrium grauius est quam inter epulas esurire, inter vestes multas pretiosas algere, paupertate premi inter diuitias quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster appetitus? Propterea pauperibus pariter & martyribus regnum cœlorum promittitur, quia paupertate quidem emitur: sed in passione pro Christo absque dilatione percipitur. Idem in sermone.

Paupertatem æquo animo ferre, virtus patientiæ est. Sponte appetere, sapientiæ laus est. Sunt qui pauperes esse volunt eo tamen pacto vt nihil eis desit: & sic diligunt paupertatem vt nullam patiantur inopiam. Sunt & alij mites, sed quandiu nihil dicitur vel agitur nisi pro eorum arbitrio. Sed quam longe sunt à patientia apparet, si leuis oriatur occasio. Ibidem.

Hugo. Paupertatis tres sunt species. Sunt enim quidã qui rebus temporalibus egent, sed inuiti: & hæc vocari egestas solet: egent enim rebus & egent bona voluntate, qua nihil ditius esse potest. Sunt alii qui rebus abundant: sunt autem pauperes spiritu: & hæc est aurea paupertas: quia licet affluant diuitiæ, corda tamen nolunt apponere. Tertia est mediocritas, quam Philosophi vocant frugalitatem: quæ est voluntaria. Hugo de Claust. animæ lib. 1. cap. 9.

Cassia. Nihil proderit pecunias non habere, si voluntas fuerit in nobis possidendi. Miserabile autem est paupertatis ac nuditatis æstus toleraſſe: fructus vero earum prauæ voluntatis vitio perdidisse. Ioannes Cassianus lib. 7. de institu. monach.

Clemẽs. Nemo est qui non habeat quod dimittat. Vniuersis renũtiauit facultatibus mundi, quicumque affectum possidendi eas, radicitus amputauit. Idem cap. 27.

Nolite soliciti esse &c. Præparat nos vt accincti & expediti ad æternitatem parati simus, docens vnum quẽque nostrum esse penu sui ipsius: quibus in diem satis sit victum quærere. Clem. Alex. Pedag. lib. 1. cap. 12.

Ioan. Cli. Nuditas rerum omnium curarũ est depositio, securitas vitę, via tor omnibus impedimẽtis liber, mœroris alienatio, mãdatorũ fides. Nudus monachus mũdi totius est Dñs. Deo enim curã sui credidit, & per fidem omnes possidet seruos: nõ dicet homini necessitatẽ suam, sed quæ afferuntur, quasi de manu Domini suscipiet. Ioan. Clim. Grad. 16.

Vir nudus purissimam orationem emittit: qui vero cupidus est materiæ imagines in oratione versat. Idem, ibidem.

Philon. Virtutis studiosus paucis indiget, in confinio mortalis & immortalis naturæ situs: indigentia quidem laborans propter mortale corpus: non multis autem indigens, propter animum immortalitatis cupidum. Philon.

Idem. Exerceri oportet vt paucis egeamus: hoc enim Deo proximos reddit, contrarium ab eodem remotissimos. Idem.

Aristi. Aristides ille iustus, cum diues quidam paupertatem ei obijceret, dixit: Mihi quidem nihil adferet mali paupertas, tibi vero diuitiæ non paucas perturbationes.

Clitar. Debemus nos assuefacere vt ex paucis viuamus, nequid pecuniæ gratia turpe discamus.

Socrates. Socrates interroganti quis videretur sibi ditissimus, respondit: Qui paucissimis contentus est. In frugalitate enim sibi sufficiente existunt diuitiæ naturæ. Socrates.

Epicurus Gratias ago beatæ naturæ, quod quæ necessaria sunt, fecit parabilia: difficilia autem paratu non necessaria.

Cato. Quod nimium est fugito, paruo gaudere memento.

Tuta mage est puppis modico quæ flumine fertur.

Bias. Quis diues? Qui nihil cupit. Quis pauper? Auarus.

Quintil. Satis diuitiarum est nihil amplius velle.

Ex diuersis. Durus fames magister, multa perdocet.

Ægestas sæpe animum ad consilia mala deflectit ac traducit.

Inopia & generosos facit ignobiles.

Paupertas amicis spoliat.

Paupertas excitat artes.

Pauperiem faciũt ædificia & conuiuia.

Paupertas nec illos amicos habet quos natura coniunxit.

Parum valent egentium sententiæ.

Paupertas ingeniosa est.

Valer. Max. Cum Socrati rex Persarum magnam pecuniam tentans eius animum in proditionem dirigeret, admitti legatos iussit. Cum forte olera comederet. Audite (inquit) hoc prandium proditorem facit? Valer. Max. lib. 7.

Cum ad Xenocratem legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attulissent, adduxit legatos ad cœnam in Academiam: his tantum

tantũ apposuit quod satis esset, nullo apparatu. Cum postridie rogarent eum, cui numerare iuberet, Quid vos hesterna (inquit) cęnula non intellexistis me pecunia non egere? quos cum tristiores videret, triginta minas accepit, ne aspernari Regis liberalitatẽ videretur. Cicero. 5. Tuscul.

Beati qui lugent.

Grego. SI qua est præsentis temporis ita est agenda lætitia, vt nunquã amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Greg. in ho.

Quatuor sunt qualitates quibus iusti viri anima compunctione vehementer afficitur: cũ aut malorum suorum reminiscitur, considerans vbi fuit, aut iudiciorum Dei sententiã metuẽs, & secũ quærens considerat, vbi erit: aut cum mala vitæ præsentis attendens, considerat vbi est: aut cum bona supernæ patriæ contẽplatur, quæ quia nec dum aspicitur, lugens conspicit, vbi non est. Greg. Mor. lib. 23. cap. 21.

Luctu suo anima pascitur, cum ad cęlum flendo subleuatur: pascitur autem, quia vis amoris per lachrymas emanat. Greg. in Mor. lib. 5. cap. 14.

Aliena plangentes sæpe plus nobis subuenimus: quia apud Deum perfecte diluit propria, qui pure plangit aliena. Greg. 20. Mor. cap. 28.

Perfecti tanto sciunt de alienis damnis ingemiscere, quanto iã edocti sunt non dolere de suis. Greg. 22. Mor. cap. 23.

Plagę affligentes cruciant, lamenta reficiunt, dũ affligunt: per illas in afflictione mœror, per hæc in mœrore lætitia. Greg. 23. Mor. cap. 21.

Aliquãdo seruis suis Dominus loquitur, cũ eos intrinsecus per cõpunctionẽ prouehit, aliquãdo cum eos ne extollantur premit. In illa persuadetur animæ vt proficiat, in illa reprimitur, quæ profecit: in illa discit quod appetat, in ista quod metuat. Greg. 28. Mor. cap. 2.

Greg. super illud Ezechi. 3. Abij amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum confortans me, sic ait: Mentẽ quã Spiritus sanctus replet amaritudine tẽporalium, delectatione æternorum commouet. Dulce enim est esse in rebus humanis

manis, sed ei qui adhuc de cœlestibus gaudia nulla gustauit: quia quanto minus æterna intelligit, tanto delectabilius in temporalibus requiescit. At siquis iam cordis ore gustauerit, quæ sit illa dulcedo cœlestium præmiorum, qui illi hymnidici angelorum chori, quæ incomprehensibilis visio sanctæ Trinitatis: huic quá to illud dulce sit quod intus videt, tanto in amaritudinem vertitur omne quod foris sustinet. Rixatur secum de his quæ male egisse se recolit, & sibi metipsi displicet, cum ei ille placere iam cæperit, qui omnia creauit. Reprehendit se de cogitationibus, insequitur de verbis, & punit flendo de factis. Supernis inhiat, terrena iam omnia per mentis despectum calcat. Et quãdiu illud quod desiderat adhuc per speciem nó habet, flere dulce habet, sesequecontinuis lamentis affligere. Et quia necdum se esse in patria ad quam creatus est, videt, in huius vitæ exilio nihil ei plus quam sua amaritudo placet. Dedignatur itaque subiacere temporalibus, & ardenter suspirat æternis. Vnde recte quoque per Salomonẽ dicitur: Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio, & qui apponit scientiam, apponit dolorem. Homil. 10. super Ezech.

Solum confugium, & vnica spes miserorum, cui numquã sine spe misericordiæ supplicatur, præstat mihi hanc gratiam propter te, & propter nomẽ sanctum tuum: vt quotiẽs de te cogito, de te loquor, de te scribo, de te lego, de te confero: quotiens tui reminiscor, tibi assisto, laudes, preces, & sacrificium offero: totiens obortis lachrymis in conspectu tuo copiose, & dulciter fleam: ita vt efficiantur mihi lachrymæ meæ panis die ac nocte. Rogo te bone Iesu per illas pretiosissimas lachrymas tuas, & per omnes miserationes tuas, quibus miserabiliter nobis perditis subuenire dignatus es, da mihi gratiam lachrymarũ, quam multum desiderat & appetit anima mea: quia sine dono tuo non possum habere eam: sed per Spiritum sanctum tuum, qui dura corda peccatorũ mollit, & ad fletum compungit. August. In Medita.

Hieron. Si qua est præsentis temporis lætitia, ita est agenda vt nunquã amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Hierony.

Ambr. Lachrymas Petri lego, satisfactionem non lego. Sed quod defendi non potest, ablui potest. Lauant lachrymæ delictum, quod voce pudor est dicere vel confiteri. Lachrymæ veniam non postulant

stulant, sed merentur. Ambros. super Luc. lib. 9.

Semper conscientia serui Dei humilis debet esse & tristis: vt scilicet per humilitatem non superbiat, & per humilem mœrorẽ cor ad lasciuiam non dissoluat. Isidor. de sum. bon. *Isidorus.*

Irriguum superius accipit anima cum se se in lachrymis cœlestis regni desiderio affligit. Idem.

Maior atque potẽtior baptismate post baptisma (& si audax dictu id videatur) fons lachrymarum est. Illud enim præcedentia nostra delicta purgauit, istud vero posteriora. Atque illud quidẽ omnes ab infantia, acceptum inquinauimus, per hoc autem & illud repurgamus, quod nisi diuino munere datũ esset hominibus rarissimi quidem qui saluarentur inueniri potuissent. Mæstitia & gemitus ad Dominum clamant: timoris autem lachrymæ legationẽ funguntur. Porrò illæ quas sancta charitas fundit, susceptas atque exauditas esse preces nostras indicãt nobis. Sicut humilitati nihil æquè congruit, vt luctus: ita nihil ei sic reluctatur, vt risus. Clim. de luct. cap. 7. *Clim.*

Is qui modo luget, modo delitijs & risu solui deprehenditur, ei similis est, qui canem voluptatis cum pane lapidat: qui hunc quidem persequi actu videtur, re autem sibi assidere hortatur. Idem ibidem.

Sicut in cæteris omnibus ita in lachrymis quoq; iudex noster optimus atque æquissimus naturæ vires omnino dijudicat. Vidi modicas guttas instar sanguinis cum labore effundi. Vidi itẽ fontes absque labore profluere. Ego denique mœrentium dolorem atque gemitum pluris existimaui, quam lachrymas: putoque & Deus item. Ibidem.

Compunctio proprie est animi dolor omni elatione carẽs, nec vllam sibi omnino consolationem indulgens, solamque resolutionem horis singulis meditans, consolationẽque Dei, qua humiles monachos visitat, vt aquam frigidam expectans. Ibidem.

Quoties in ijs qui secundum Deum lugere videntur, superbiam aut iram deprehenderis, horum scito lachrymas non exeis esse, quas compunctio salubris elicit. Quæ enim societas (inquit) luci ad tenebras? Solet adultera compunctio elationem gignere: ea vero quæ laudabilis & probata est, consolationem. Sicut ignis stipulam inflammat & consumit: ita & ca-

ſtæ lacrymæ ſordes omnes & viſibiles & inuiſibiles abſumunt. Ibidem.

Noli antequam perfectè emunderis lachrymarum tuarum imbribus credere: neque enim habet fidem vinum ſtatim è torcularibus expreſſum. Ibidem.

Qui lachrymarum ſuarum gratia in animo inflatur, eoſque qui non lachrymantur, damnat: is ei ſimilis eſt, qui ab imperatore contra inimicos ſuos accipit arma, hiſque ipſis ſemetipſum necat. Ibidem.

Inueniemus nonnũquam ſi obſeruemus diligentius ridiculum quiddam in nobis Dæmones moliri. Nam cum ſaturitate diſtenti fuerimus, compungunt nos: rurſum cum ieiunauerimus obdurãt: vt ſeducti lachrymis parenti vitiorum gulæ ac delicijs nos ipſos exponamus. Ibidem.

Equidem ipſam cõpunctionis vim conſiderans, ſtupeo, quonã modo ea quæ luctus & mœror dicitur, gaudiũ intrinſecus & lætitiã, veluti mel & fauũ connexa poſsideat. Quid igitur ex ijs nobis innuitur? Id profecto quod proprie Dei donũ huiuſmodi cõpunctio eſſe pro cõfeſſo habetur. Eſt tũc in anima nõ iniucũda voluptas Deo nos latenter mœſtos & cõtritos corde cõſolante. Verũ vt occaſio efficaciſsimi luctus doloriſque perutilis nõ deſit, hiſtoriã omnino miſerabilẽ ad ædificationẽ animorũ referre libet. Vide ibidem cap. 7. hanc hiſtoriam, quam (quod eſſet longior) hic referre nolui: & tamen digniſsima eſt quę legatur.

Chryſoſ. Nemo ad Deum aliquando flens acceſsit, qui non quod poſtulauit acceperit: nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui nõ impetrarit. Ipſe enim eſt, qui conſolatur flentes, dolẽtes curat, pœnitentes informat. Chryſoſt. in ſerm.

Sicut poſt vehemẽtes imbres mundus aer & purus efficitur: ita & poſt lachrymarum pluuias ſerenitas mentis ſequitur atque tranquillitas. Idem ſuper Matth.

Pſal. 55. Pro eo quod nos legimus, Poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo: alij verterunt lachrymas meas repone in vtrem tuum. Vt intelligas eſſe in mente diuina receptacula ſua, in quibus, & verè pœnitentiũ & calamitoſorum hominum lachrymæ cõduntur, ac ſeruantur. Vnde eſt illud, Domine ante te, o. d. m. & gemitus meus à te non eſt abſconditus. *Pſal. 37.*

Beati

Beati qui eſuriunt &c.

REprobi recta quidem deliberando appetunt, ſed ad conſueta mala ſemper recurrũt. Bona quidẽ cupiũt, ſed à malis nũquã recedũt. Eſſe quidem humiles, ſed ſine deſpectu: eſſe contenti proprijs, ſed ſine neceſsitate: pauperes eſſe volunt, ſed ſine defectu: eſſe caſti, ſed ſine maceratione carnis: eſſe patientes ſed ſine contumelijs volunt. Cumque adipiſci quærunt virtutes, ſed labores virtutum fugiunt: quid aliud quam & bellare in campo neſciũt, & triumphare in vrbibus de bello concupiſcunt. Greg. in Mor. *Greg.*

Valentiores voces apud ſacratiſsimas aures Dei, non faciũt verba noſtra, ſed deſideria. Greg. vbi ſup.

Differre ſolet omnipotens Deus deſideria petentiũ vt creſcãt, quatenus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exaudiuntur ad votum. Greg. vbi ſup.

Sancta deſideria dilatione creſcunt: ſi autem dilatione deficiũt, deſideria non fuerunt. Greg. in hom.

Augent ſpirituales delitię deſideriũ in mẽte dum ſatiant: quia quanto magis earum ſapor percipitur, eo amplius cognoſcitur quod auidius ametur. Greg. vbi ſup.

Parua eſt valde diuinitatis concupiſcentia, quam non ſequitur proprius defectus. Concupiuit & defecit anima mea &c. Dignum eſt enim vt tanto quis frigeſcat ab amore ſæculi, quanto ſurgit ardentior in amorem Dei: quem ſi perfecte appetit, mundum plene derelinquit: & tanto funditus ei moritur quanto altius ad ſupernam vitam animatur. Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt: nam ipſo quo abſorbetur deſiderio liquitur. Hinc Iacob Angelum videns ex altero pede claudicat, quia tenens Deum vno ſolo pede graditur. Greg. in Mor. libr. 4. capitul. 4. Vide locum.

Nonnunquam non aſſequimur quod petimus, vt deſideria dilatentur: & quæ extenuari impleta poterant, repulſa creſcũt. Differuntur ergo vt proficiant. Ideo ſponſa ſponſum non inuenit. Greg. vbi ſup. lib. 5. cap. 3.

Super illud, Cur faciem tuam abſcondis? Non hanc fugiſti in paradyſo? Vtique. Poſt culpam enim metuebat videre, quem conſueuerat amare: ſed faciem quã timuit in culpa, requirit in pœna. *Iob. 13.*

Sequitur enim ad culpam pœna, ad pœnam timor, ad istud desiderium. Greg. lib. 11. c. 13.

Nescit mens per torporem veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare. Greg. 22. Mor. c. 3.

Tunc probatur desiderium, cum aliqua ei aduersitate risistitur. Greg. 26. Mor. c. 10.

Sæpe nostra desideria quia celeriter non fiunt, exaudiuntur: & quod impleri concitè petimus, ex ipsa melius tarditate prosperatur. Greg. 26. Mor. c. 16. vide locum.

Electorum suorum Deus vota differens, cruciat, crucians purgat, vt ad percipiendum quod desiderant, quandoq; melius ex dilatione conualescant. Greg. lib. 8. Mor.

Augusti. Desiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ est. Augustinus de correptione & gratia.

Cypria. Corporibus omnium (qui & si torti non sunt, in carcere tamen glorioso exitu mortis excedunt) impertiatur & vigilantia & cura propensior. Neque enim virtus earum aut honor minor est, quo minus ipsi inter beatos martyres aggregentur. Quod in illis fuit, tolerauerunt quidquid tolerare ac pati parati fuerant. Non enim ipsi tormentis, sed tormenta ipsis defuerunt. Denique & dies eorum quibus excedunt annotatæ vt commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus. Ex ijs Cypriani vertis liquido constat desiderium pro ipso opere à Domino computari. Cypria. in Epist.

Eusebius Emisse. Beneficium non potest custodire, qui nescit desiderare: periclitatur numerantis donum, si non inueniat suscipientis affectum. Euseb. Emiss. de Pasch. homil. 21.

Petite (inquit) & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis: id est, vt petamus orando, quæramus laborando: pulsemus desiderando, pulsemus proficiendo, pulsemus perseverando: & in spem cœlestium promissorum tanto incitemur studio, tantoque inardescamus affectu, vt cum præmiorum dignitate desideriorum magnitudo cõcordet. Non vult Deus noster bona sua nimia inueniendi facilitate vilescere. Pretiosa & concupiscibilis merces, cupidum amatorem & auidum negotiatorem requirit. Ergo ille tantorum munerum repromissor, non vult in opere suo tepidum, despicit fastidiosum, recusat coactum, respuit indeuotum.

Tum. Lentum enim & parum gratum quærere gratiam diuini muneris, maxima est iniuria remuneratoris. Idem homilia. 3. ad monach.

Ipsa apprehendendi, ipsa consuetudo proficiendi semper nos ad maiora prouocabit: & vbi viderit Deus deuotionem animi, ardentiorem insinuabit affectum: & quantum nos addiderimus, tantum ille apponet ad adiutorium: quantum nos appositerimus ad diligentiam, tantum ille addet ad gloriam. Qui habet, dabitur illi, & superabundabit. Et alio loco dicit, Posui adiutorium super potentem. Gratia ergo de gratia nascitur, & profectus profectibus seruiunt, lucra lucris, & merita meritis lucrum faciunt: vt quanto quis plus acquirere cœperit, tanto plus conetur, & delectetur inquirere, vt acquisitionis lucrum, acquirendi nutriat appetitum. Et quanto quis auidius de sapientię bonis hauserit, tanto plus hauire desideret: sicut ipsa de se Sapientia loquitur, Qui edit me, adhuc esuriet. Ibidem.

Modicum & non videbitis me: Pie Domine, modicum dicis quod non videmus te. Saluum sit verbum Domini mei: longum est & multum valde: veruntamen vtrunque verum: & modicum meritis, & longum votis. Bern. super Cant. *Bernar.*

Sicut fides ducit ad plenam cognitionem, sic desiderium ad perfectam dilectionem: & sicut dicitur, Nisi credideritis non intelligetis, sic dici non absurdè potest, si non desideraueritis, non perfectè amabitis. Idem in epist.

Nemo te Domine quærere valet, nisi qui prius inuenerit. Vis ergo inueniri vt quæraris, quæri vt inueniaris: potest quæri & inueniri, non tamen præueniri. Idem de dilig. Deo.

Si nolumus frustra quærere Dominum, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perseueräter, vt nec quæramus pro illo aliud, nec cum illo aliud, sed nec ab illo ad aliud conuertamur. Facilius est enim cœlum & terram transire, quam vt sic quærens non inueniat, sic petens non accipiat, & sic pulsanti non apertiatur. Idem ser. 24.

Si non vendideris omnia, nec emes: & si animã non habueris solicitam & quærentem, non inuenies. Duo enim oportet esse, & à vitæ huius negotijs abesse, & vigilantem esse. Chrysosto. super Matth. 13. *Chryso.*

¶ Toto

COLLE. ¶Toto corde quærenda sapientia est. Si quæsieris inquit, eam
Prou.2. quasi pecuniam & quasi thesauros effoderis illam. Vide quo
studio, quo ardore Saul Dauidem quærebat ad necem. Perscru-
tabor inquit eũ in cunctis m illibus Iuda: & quærebat eum super
1.Reg.24 abruptissimas petras quæ solis ibicibus peruiæ sunt. Sicut er-
go ille ex odio, tu simili studio ex amore, Deum quære, & inue-
nies. Sic sponsa quærebat, quæ ab omnibus inquirebat, Nũ quẽ
Cant. 3. diligit anima mea vidistis?

Multum in diuinis literis, desiderijs sanctis attributum est: hæc enim virtutis & veræ sapientiæ initia felicissima sunt. Hinc Sap. 6. legimus: cõcupiscite ergo sermones meos, & diligite illos, & habe bitis disciplinã. Clara est & quæ numquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his qui diligunt illam: & inuenitur ab his qui quærunt illam. Præoccupat, qui se concupiscunt, vt se prior il- lis ostendat. Qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit, assi- dentem enim illam foribus suis inueniet. Et infra, Initium illius veris sima est disciplinæ concupiscentia. Quod autem ait, ve- ra concupiscentia, aperte designat esse falsam concupiscentiam,
Pro. 21. qualis eius est de quo dicitur, Desideria occidunt pigrum: no- luerunt enim quicquam manus eius operari: cuius videlicet desideria non vera, sed remissa & languida sunt. Denique ex ijs quæ dixerat colligit ad hunc modum. Concupiscentia vtique sapientiæ deducit ad regnum perpetuum.

Psal. 118. Pro eo quod nos legimus, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes. t. i. o. t. Hieronymus ex Heb. vertit, Desidera- uit anima mea desiderare. Quod perinde esse videtur atque illud quod pœnitẽti minus dolẽti præcipitur, vt videlicet doleat, quòd nõ dolet: ita siquis minus vehementer Deũ desideret, cupiat saltẽ desiderare. Alij autem vertunt, Attrita est anima mea præ desi- derio iustificationum tuarum in omni tempore. Quibus ver- bis magnam vim desiderij carnem ipsam attenuantis designat.

Eccli. 21. Ex talibus autem desiderijs illud sequitur quod Eccli. ait, Vigilia honestatis tabefacit carnes, & cogitatus illius aufert somnum. Hinc etiam oritur animus ille postulans gemitibus inenarrabilibus. Ardens enim desiderium coram Deo preces fundit. Vnde est illud Aug. Desideriũ tuũ oratio tua: & continuus desi-

derium continua oratio. Hinc Psal. Desiderium pauper. ex. Dominus.

Beati mundi corde.

VIgilantissima cura puritati conscientiæ studendum esse, indi- COLLE.
cant illa Apostoli verba, Has ergo promissiones habentes 2.Cor. 7.
charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Domini. Hoc au- tem est, quod alias dixerat, Abdicantes occulta dedecores &c. Et il- 2.Cor.4.
lud, testis est mihi Deus cui seruio in spiritu meo. Et alibi secun- Rom.1.
dum aliam versionem: Glorificate & portate Deum in corpore 1.Cor. 6.
vestro, & in spiritu vestro quæ Dei sunt, vt videlicet integer spiri- tus, & corpus, & anima inueniatur &c.

Omni custodia serua cor tuum: quia ex ipso vita procedit. Na- Prou.4.
turæ opifex Dñs, cor ipsum à quo vita manat in medio corporis membris omnibus tãquã satellitibus, & thorace pectoris ossea cir- cundatum ac munitum: cerebrum autem àquo & motus, & sensus animalium in omnia membra diriuatur firmissimo cranio, velut galea quadam (vt verbis vtar Galeni) sepiuit. Dignũ est igitur, vt gratia naturam imitetur, & cordis puritati studiosissime inuigi- let: quando ex eo spiritualis animæ vita, ac proinde salus æterna procedit.

Præcordia fatui quasi rota carri, & quasi axis versatilis cogita- Eccli. 33.
tus illius. Rem quippe eandem millies cogitat, eodemque reuol- uitur, vbi affectus eius alicubi hæret: vt qui se inde explicare, sibi- que imperare, & certum aliquid statuere nesciat, Hanc cordis vu- lubilitatem, par linguæ volubilitas comitari solet.

Quod in Cant. de sponsa dicitur. Hortus conclusus fons signa- Cant. 4.
tus, ad curam sui & vigilantiam referendum est: qua videlicet pij omnes solerter inuigilant ad custodiam cordis sui: dum & sensuũ ac linguæ suæ aditus diligenter obstruunt, & omnes etiam otio- sas cogitationes manu discretionis, & sollicitudinis abigũt: vt hor tus animæ suæ, vbi cœlestis sponsus pascitur, & fons vnde bibit, nullo terrenarum cogitationum cœno turbidus, sed purus semper & serenus existat. Contra autem faciunt illi, qui cordis & sensuũ ianuas omnes apertas habent: quibus animam suam non vt hor-

tum

tum concluſum, aut ſignatum fontem, ſed vt fœdiſsimam ſentinã intra ſe gerunt, in quam omnis impurarum cogitationum ſpurcitia confluit.

Quanta cura & ſolicitudine homo puritati cordis inuigilare ſemper debeat, eleganti ſimilitudine D. Gregorius declarat his verbis. Si à domo mentis vel ad momentum ratio diſcedat, quaſi abſente domina, cogitationum ſe clamor, velut garrula ancillarũ turba multiplicat. Vt autem ratio ad mentem redierit, mox ſe cõfuſio tumultuoſa compeſcit: & quaſi ancillę ſe ad iniunctum opus tacite reprimunt, dum cogitationes protinus ſe ad vtilitatem ſubdunt. Greg. in Paſt. c. 53.

Cæterum de manſuetudine & miſericordia, quæ inter beatitudines connumerantur, ſuis in locis traditum eſt.

Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.

Gregor. PRauis moribus ſemper grauis eſt vita bonorum. Gregor. in Dialogo.

Quiſquis malos non tolerat, ipſe ſibi per intolerantiam *Iob.30.* teſtis eſt, quia bonus non eſt. Super illud, Frater fui draconũ. Nullus perfectus eſt, qui inter mala proximorum patiens non eſt. Qui enim æquanimiter aliena mala non tolerat, ipſe ſibi per impatientiam teſtis eſt, quia ab omni plenitudine longe diſtat. Abel quippe renuit eſſe quem Cain malitia non exercet. Sicut in tritura paleæ grana premuntur, ſic flores inter ſpinas prodeunt, & roſa quæ redolet, creſcit cum ſpina quæ pungit. Greg. in homil.

Iob.12. Deridetur iuſti ſimplicitas. Iſtam ergo quam impij abominantur, iuſti Deo offerunt. Sicut quondam filij Iſrael abominationes Ægyptiorum immolabant Domino. Greg. in Mor. lib. 10. c. 27.

Iob.11. Verboſi amici mei ad Deum, &c. Tanto mens ad interiora ſe erigit, quanto per exteriora opprobria intus redire cogitur, ne foris euaneſcat. Greg. vbi ſupra, lib. 13. c. 14.

Sanctos quos donis firmat, tribulationibus tentat: animam quã eius gratia vocat, tentatio interrogat: finitque aduerſarios exerceſcere, vt per malorum fæuitiam purgetur vita bonorum. Vtilitati ergo innocẽtium militat vita prauorum. Vnde Salomon ait, Qui

Prou.11. ſtultus eſt, ſeruiet ſapienti. Vide Greg. 20. Mor. c. 21.

Dei moderamine fit, vt cum vox laudantis eleuat: vox detrahentis humiliet: vt arbor quam ventus inflexit: contrarius ventus ſtatuat. Vnde Paulus. Per gloram & ignobilitatem. Gregorius. 22. Mor. c. 9.

Refert Pericles, non picturam, non aurum & lapides, ſed ſcutũ diuulſum, fractam galeam, hebetem gladium, faciem vulneratam cedere militibus ad ornatum. Petrus Bleſ. in Epiſt. 94. *Petrus Bleſ.*

Patrem cum fugaſſet è regno filius perſecutor, bonus in breui Dominus vindicauit, nec vindicauit modo, ſed cumulatius vindicauit, quàm ipſe voluit qui vindicabatur: vt oſtẽderet grauiorem ſibi eſſe iniuriã iniuſtè tolerãtium, quã tolerantibus ſuam. Nã qui ſupra votũ eius vindicat qui vindicatur, quid aliud vult intelligi quã ſeipſum, in eo quem ſic vlciſcitur, vindicare. Sal. contra Gent. *Salui.*

¶ Mirum eſt quam facile homines à ſacramentorum frequentia & pijs exercitijs abducantur: cum perſonæ aliquot claræ famæ in peccatum aliquod aut dedecus prolabuntur. Quo fit vt hominibus verè pijs & religioſis minus recte ſentiant, minuſque illis fidant: exiſtimantes tales quoque hos eſſe, quales illi fuerunt, qui ceciderunt. Qua cogitatione quid dementius? An non tempore Apoſtolorum fuerunt Pſeudoapoſtoli: & tempore Prophetarum Pſeudoprophetæ? Nũ ergo quia illi illuſores fuerunt, minus veris Apoſtolis veriſque Prophetis fidendum erat? aut aliorum dedecus, aliorum ſinceritatem obſcurare debebat? ¶ Iam vero quod fœminæ viris matrimonio collocatæ, aut à viris ipſis interfectæ, aut in ipſo puerperio mortuæ ſunt? Quis autem parens hoc metu territus, filiam ſuam matrimonio collocare recuſauit? Quam multi vero eorum qui ad Indos auri cupiditate incenſi, nauigant, aut naufragio periere, aut à Barbaris in bello, aut inclementia peregrini cœli extincti ſunt? Quis vero opportunitatem nactus, à nauigando ſe hoc metu continuit? In cauſa eſt, quia in hiſce rebus quæ ad corporis vſum pertinent, non in eos oculos conijcimus, quibus male res ceſſit (quamuis multi ſint) ſed in eos tantũ, quibus bene ceſſerit, licet pauci ſint. In alijs vero quæ ad animæ ſalutem pertinent, non ſtantes (quamuis multi ſint) ſed cadentes aſpicere ſolemus, vt à virtutis officio (quam minus diligimus) reuoce- COLLE.

Universidad de Deusto Biblioteca

reuocemur. O te miserum & infælicem? quid tibi quæso magis necessarium, quam ad Deum accedere? Quanto vero plures eorũ qui sacramenta frequentabant & pijs exercitijs indulgebant, passim reperies quibus hoc negotium fœlicissimè cessit, quam quibus male? Cur ergo te magis paucorũ malorum exempla ad mortem, quam multorum piorum ad vitam, incitare debeant? Si vnũ respicis labentem & retrocedentem, cur non tot stantes intueris? Non diuellis oculos ab vno aut altero cui hæc vitio suo non bene vertit, nec tam multos respicies, qui hac ratione vitam consequuti sunt.

Cum gratia sit forma super naturalis, pręcipua coniectura ad dignoscendum quis in gratia sit, affectus supernaturales esse dicũtur. Cuiusmodi sunt, laborum & contumeliarum desideria propter Christum. Natura enim appetit honorifica, mollia, & vtilia, cõtraria autem his vltro appetere supra naturam est.

Odium Cain aduersus Abel (quod quidem oriebatur ex eo, quod opera eius mala erant, fratris autem bona) odium disignat, quod improbi aduersus pios gerunt. Si enim propter hoc frater fratri non pepercit, & naturæ vinculum ac fœdus vis huius inimicitiæ disrupit: quid fiet vbi nullum huiusmodi vinculum intercedit? Præterea, si caro & spiritus in eodem homine tantopere sibi aduersantur (quæ naturæ fœdere in vnam personam coeunt) quid erit cum ista inter se separata sint: quando vide licet alter homo totus carnalis, alter vero totus spiritualis est? Hinc illud, Contra malum bonum, & contra vitam mors, sic contra virum iustum peccator. Item, Abominantur iusti eos qui operantur malum: & abominantur impij eos qui in recta sunt via. Et iterum Ambulans recto itinere & timens Dominum despicitur ab eo qui infami graditur via. Item illud, considerat peccator iustum, & quærit mortificare eum. Et gladiũ euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum, vt decipiant. p. &. 2. &. t. r. c.

Eccli. 33. *Prou. 29.* *Prou. 14.* *Psal. 36.*

Quod pios impij intestino odio persequantur, docet Eccli. his verbis. Execratio autem peccatoribus sapientia &c. Execratio autem peccatori cultura Dei, vide quæso quo per peccatum natura humana degenerarit, vt execrationem & abominationem esse dicat id ad quod potissimum facta est, & cuius intra se aculeos & semina naturæ vi insita gestat.

Eccli. 1. *Ibidem.*

Laqueo

Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur. Eccli. 27. Ex quibus verbis intelliges tale esse flagitium hoc, vt non in alia vita solum, sed etiã in pręsenti puniatur. Sic sanctum Britium ferunt, graues in hac vita pœnas dedisse, quod beatum Martinum dum viueret insectatus fuerit. Idem etiam de ijs legimus, qui. D. Thomam Cantuarieñ. persequuti sunt: qui omnes varijs calamitatibus pressi, iniustæ persequutionis acerbissimas pœnas dederunt.

Contra eos qui pios homines propter leuia quędam delicta (sine quibus hac vita non transigitur) insectantur, clamat Salomon, cum ait, Ne insidieris, & ne quęras impietatem in domo iusti, neque vastes requiem eius, septies enim in die cadet iustus & resurget: impij autem corruent in malum.

Prou. 24.

Hoc supplicio improbos plectere Dominus solet, vt quibus ipsi tendiculis innocentes illaqueare parant, illaqueentur. Quod exẽplo fratrum Ioseph euidenter apparet: qui qua ratione illum serui tuti subijcere nitebantur, se ipsos illi subiecerunt. Hinc illud, conuertetur dolor eius in caput eius &c. Et, laqueum aperuit & effodit eum &c. Et, Gladium euaginauerunt peccatores &c. Et, Gladius eorum intret in corda ipsorum &c. Aucupes ex stercore turdi viscum conficiunt, quo turdos ipsos illaqueare & prendere solent: ita plane Dominus armis & consilijs improborum, ad eorum perniciem vtitur. Hoc est enim Goliam Goliæ gladio sternere. Itaque adeo aduersus diuinitatem humana consilia nõ proficiũt, vt ipsa in autores suos retorqueantur.

Psal. 6. *Ibid.* *Psal. 36.* *Ibid.*

De persequutionibus & odio impiorum aduersus pios sunt illa verba Psal. 10. Ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. Huc pertinet & illud, Nonne cognoscẽt omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam velut escam panis? Vetus hoc odium à prima mundi origine cępit: nempe à duobus fratribus Caino & Abele. Hinc illud Apost. Quomodo tũc is qui secũdũ carnẽ natus fuerat, persequebatur eũ, qui secundũ spiritũ: ita & nunc. Ab hoc forte pharisęorum perpetua pugna aduersus Dominum Iesum manauit.

Psal. 10. *Psal. 13.* *Gala. 4.*

Quale piaculum sit pios homines maledictis aut iniurijs afficere, & offendiculo eis esse declarat in Cant. sponsus cum ait, Adiu-

ro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruosque camporum, ne eui
gilare faciatis dilectã donec ipsa velit. Nomine vero caprearũ atq;
ceruorum, qui in altissimis rupibus habitant, celerrimèque mo-
uentur, & acutissime vident, virtutes angelicæ designantur: qui-
bus hæc omnia maxime conueniunt. Ex virtutum ergo cæle-
stium nomine adiurantur omnes, ne piorum quietem & tran-
quillitatem perturbent, ne in illam Apost. maledictionem incur-
Gal. 6. rant, vtinam abscindantur qui vos conturbant. Et, Qui autem
Ibid. conturbat vos, portabit iudicium quicumque ille est. Cui simi-
Math. 19 lis est & illa, væ mundo à scandalis. Et, væ homini illi per quem
scandalum venit. Cum autem hac adiuratione omnis in pios of-
fensio prohibeatur, tum vel maximè ea quæ illos ab otio sanctæ
contemplationis (in quo dulciter in Domino obdormiunt & re-
quiescunt) auocat, prohiberi videtur. Nomine autem dilectæ in-
telligit amores ac delitias suas: quorum maximè offensionem
prohibet: quibusq; nullum vult exhiberi negotium, de his enim
ait, Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.

Num. 24 Inter benedictiones quibus Balã populum Domini honorauit,
hæc vna est, Qui bene dixerit tibi, erit & ipse benedictus, & qui
maledixerit tibi, in maledictionibus computabitur. Audiant hoc
qui pios homines maledictis insectantur, eosque multis modis tra-
ducere solent.

4. Reg. 2. Sicut à pueris irrisus fuit Elisæus cum in Bethel ad Deum per-
geret: ita à malis hominibus irrideri frequenter solent, qui mundi
rebus spretis, ad Deum redeunt. Sed illos tamen pueros vrsi truci
darunt, hos vero Dæmones interficiunt, qui commode per vrsos
intelliguntur. Vrsus enim capite quidem debilis, sed posteriore
tamen sui parte, hoc est lũbis fortior est (vnde non tam ore quam
manibus pugnat) sic igitur Dæmon initio quidem peccati debilis,
in fine tamen fortissimus est.

Exod. 5. Improborum persecutiones & odia aduersus pios illa Pharao-
nis verba declarant, quibus ad Mosen & Aaron ait, Quid Moy-
ses & Aaron peruertitis populũ ab operibus? Discedite vnusquis-
que ad opus vestrum. Hoc in loco Origenes, donec ait secum est
populus, & lutum operatur ac laterem, donec in paleis occupatur,
non putat esse peruersum. Si verò dicat, volo ire viam trium die-
rum, & seruire Domino, peruerti populum ait. Sicut hodie, cum
sermo

sermo Dei sollicitat hominem ad eius seruitium, cõtinuo dici au-
dies ab ijs qui Pharaonis vnanimes & amici sunt, videte quomo-
do seducuntur homines, quales adolescentes ne laborent, ne mili
tent, relictis rebus necessarijs & vtilibus, inertiam sectãtur & otiũ.
Laborare nolunt, & inertis otij occasiones requirunt.

Quæ sit persequutionum vtilitas, & quonam modo se in eis iu
sti viri gerere debeant, illustri exemplo Num. 16. declaratur vbi
multitudo temeritate populari in seditionẽ versa, post Datam &
Abironis interitum, Mosem & Aaron voluit lapidare. Et murmu-
rauerunt ait filij Israel aduersus Moysem & Aaron dicentes, Vos
occidistis populum Domini. Et factum est cum irrueret Synago-
ga super Moysem & Aaron, in impetu fugerunt ad tabernaculũ
testimonij. Illud vero obtexit nubes, & apparuit maiestas Domi-
ni, & recepit intra nubem Moysem & Aaron. Non legimus (ait
hoc in loco Origenes) antea quia obtexerit nubes tabernaculum,
nisi nunc, cum insurrexit in sanctos populus & lapidare voluit.
Discamus ex hoc quanta sit in persequutionibus vtilitas. Quam-
uis enim magni essent vitæ merito Moyses & Aaron, quamuis ani
mi virtutibus pollerent, apparere tamen eis Dei gloria non potuis
set, nisi in persecutionibus, in tribulationibus, in periculis, & in ip-
sa penè morte iam positis? ¶ Sed persequẽtibus Israelitis, videamus
isti quid faciunt, qui sancti & perfecti sunt, & magis Euangelij di-
scipuli, quam legis. Procidunt in faciem suam super terram, & ait
Moyses ad Aaron, Assume batillum, & impone super illud ignẽ
ex altari, & effer velociter in castra. Exijt enim ira à conspectu Do
mini, & cæpit vastare populum.

De donis in communi.

ORandum est ne sapientia eleuet, ne intellectus dum subtili-
ter currit, aberret: ne consilium dum se multiplicat, confun-
dat: ne fortitudo dum fiduciam præbet, præcipitet: ne scien
tia dum nouit, & non diligit, inflet: ne pietas dum extra rectitudi-
nem inclinat, intorqueat: ne timor dum plus iusto trepidat, in de-
sperationis foueam mergat. Greg. in Mor.

Ex his D. Greg. verbis intelligimus, in portu quoque naufra-
gium cõtingere posse: quandoquidem hæc ipsa Dei dona minus

cautis ruinę occasionem prębere poterũt: ni se humilitatis discrę tionisque virtute, & oratione stabiliant.

Sapientia.

August. LIber quidam Ciceronis exhortationem continet ad philoso phiam, qui vocatur Hortensius. Ille vero liber mutauit affectum meum, & ad te ipsum Domine mutauit preces meas, & vota ac desideria mea fecit alia. Viluit mihi repente omnis vana spes, & immortalitatem sapientiæ concupiscebam æstu cordis incredibili, & surgere iam cæperam, vt ad te redirem. Non enim ad acuendam linguã referebam illũ librũ, neq; mihi locutionem sed quod loquebatur, persuaserat. Quomodo ardebã Deus meus, quomodo ardebam euolare à terrenis ad te, & nesciebam quid ageres mecum. Apud te est enim sapientia, & hoc tamẽ solum me in tanta flagrantia refringebat, quod nomen Christi non erat *ibi*, quoniam hoc nomen secundum misericordiam tuã domine, hoc nomen saluatoris mei filij tui, in ipso adhuc lacte matris cor meũ piè biberat, & alte retinebat, & quidquid sine hoc nomine fuisset, quanuis literatum, & expolitum, & veridicum, non me totum rapiebat. August. confes. lib. 3.

Quoniam multi mei anni mecum effluxerant, forte duodecim anni, ex quo ab vndeuicesimo anno ætatis meæ lecto Ciceronis Hortensio, excitatus eram studio sapientiæ, & differebam contẽpta fœlicitate terrena ad eam inuestigandam vacare, cuius nõ inuentio, sed vel sola inquisitio iam præponenda erat etiam inuentis thesauris regnisque gentium, & ad nutum circunfluentibus corporis voluptatibus. August. confes. lib. 8.

Fac precor me Domine gustare per amorem, quod gusto per agnitionem: sentiam per affectum, quod sentio per intellectum. Plus tibi debeo quam me ipsum totũ: sed nec plus habeo, sed nec hoc ipsum per me totũ possum reddere. Trahe Dñe in amorẽ tuũ vel hoc ipsum, quod sum. Augu. in Medit.

Nemo sine sapientia beatus est: nemo enim beatus est, nisi summo bono, quod in ea veritate quam sapientiam vocamus, cernitur, & tenetur. Idem, de lib. arb.

Super

Super illud Prouer. 2. Si sapientiam quæsieris, quasi pecuniam, & sicut thesaurũ effode illam. Qui thesauros effodit, terram reijcit, foueam in altum facit, sedulus insistit, donec inueniat quod quærit: sic qui thesauros sapientiæ inuenire desiderat, omne pondus terrenum à se reijciat, in se fossam humilitatis faciat, nec quiescat, donet inueniat. Glo. Hiero. *Glo. Hie.*

Stultus vt luna mutatur. Sapiens enim non metu frangitur, nõ potestate mutatur, at non attollitur prosperis, nõ tristibus mergitur. Vbi enim sapientia, ibi virtus est, ibi constantia & fortitudo. Sapiens ergo idem est, animo non minuitur, non augetur rerum mutationibus, nec vt paruulus fluctuat, vt circunferatur omni vento doctrinæ: sed manet perfectus in Christo, fundatus charitate, radicatus fide. Ambros. in epistola ad simplicia. *Ambr.*

Sapientia nihil alienum nisi quod virtuti incongruum: quocumque accesserit, sua omnia secum portat totus ei mundus possessio est: quoniam toto eo quasi suo vtitur. Idem epistol. 36. ad Constant.

Nullus sapientiam Dei plenè recipit, nisi qui se ab omnium abstrahere actionum cura contendit. Isidor. de sum. bo. *Isidor.*

Primus sapientiæ gradus est, falsa intelligere. Secundus, vera cognoscere. Lactan. Firmia. *Lact. Fir.*

Docti ab indoctis tantum differunt, quantum Deus ab hominibus. *Demas.*

In nihil sapiendo iucundissima vita: & in multa sapientia multa & anxietas. *Adilon.*

Nullus stultus beatus, nec sapiens miser. *Cicero.*

Mater omnium bonarum artium est sapientia: à cuius amore verbo Græco philosophia nomen inuenit: quia nihil à Dijs immortalibus vberius, nihil florentius, nihil præstabilius hominum generi datum est. Hæc enim vna nos cum cæteras res omnes, tum quod est difficillimum docuit, vt nos metipsos nosceremus. Cuius præcepti tanta vis, tanta sententia est, vt ea non homini cuipiã, sed Delphico Deo tribueretur. Nam qui se ipsum norit, primum aliquid se habere sentiet diuinum: ingeniũque in se suũ sicut simulacrum aliquod putabit: tantoq; munere Deorum semper dignũ aliquid & faciet, & sentiet: & cum se ipse perspexerit, totumque tẽ

tarit,intelliget quemadmodum à natura subornatus, in vitam venerit,quantaque instrumenta habeat, ad obtinendam adipiscendamque sapientiam:quoniam principio rerum omniũ quasi adũbratas intelligentias animo atque mente conceperit, quibus illustratus sapiẽtia duce bonum virum, & ob eam ipsam causam certum se beatum fore.Cicero.1.de legib.

Sapientia,ars viuendi putãda est,quæ mœstitiã pellit ex animis, quæ exhorrescere metu non sinit:qua præceptrice in tranquillitate viui potest,cupiditatum ardore restincto.Idem.1.de fin.

Vt medicorum scientiam,non ipsius artis, sed bonæ valetudinis causa probamus: & gubernatoris ars quia bene nauigandi rationem habet,vtilitate non arte laudatur: sic sapientia quæ ars viuendi putanda est, non expeteretur, si nihil efficeret:nunc expetitur,quia est tãquam artifex conquærendæ & comparandæ voluptatis.Idem.2.de Fin.

Vt stultitia & si adepta est quod concupiuit, nunquam se tamen satis consecutam putat: sic sapientia semper eo contenta est, quod adest:neque vnquam sui pœnitet. Idem.5.Tuscul.

COLLE. ¶Sapientiæ donum est, diuinæ bonitatis & suauitatis experimentalis quædam cognitio: quæ secundum D. Thom. cum sit in intellectu, causam habet in voluntate, quæ ipsum experientia & gustu suo erudit intellectum, quæ etiam mystica theologia dicitur. Hæc autem cognitio amorem ipsum à quo excitata est, incendit & auget. Sicut enim in personis diuinis verbum patris amorem inspirat increatum, nempe Spiritum sanctum: ita huiusmodi cognitio amorem spirat creatum, videlicet charitatem quam plurimum accendit.

Eccli. 38. Sapientiam scribe in tempore vacuitatis,& qui minoratur actu percipiet sapientiam, quia sapiẽtia replebitur:Hoc est quod vulgo dicitur,Animam quiescendo fieri sapientem . Quæ tamen quies non torpens & ociosa , sed maxime actuosa est. Nocent enim occupationes, si nimiæ sint: quia spiritum orationis suffocant & extingunt.Vnde est illud Eccli.Qui conatur multa agere,incidet in iudicium Eccli.29.Hinc Senec. Nemo vnquam ad bonam mentem peruenit occupatus.

Miram sapientiæ cõmendationem inuenies Prouer.3. Beatus homo

homo qui inuenit sapientiam &c. Cap. vero . 8 . Salomon inducit sapientiam laudes suas prædicantem . Melior est ait , sapientia cunctis pretiosissimis : & omne desiderabile ei non potest comparari . Ego sapientia habito in consilio : & quæ sequuntur.

De studio vero huius cœlestis sapientiæ ibidem ait : Ego diligentes me diligo , & qui mane vigilauerint ad me inueniẽt me. Ac deinde.Beatus homo qui auditme,& qui vigilat ad fores meas quotidie,& obseruat ad postes ostij mei. Qui me inuenerit, inueniet vitam,& hauriet salutem à Domino. Ex quibus plane verbis illud consequitur,vt qui nondum inuenerunt sapientiam,nec veram inuenerint vitam. Alioqui non ad eos idem Salomon diceret:Relinquite infantiam,& viuite,& ambulate per vias prudentiæ.Tot enim miserijs impiorum vita referta est (cum ea Dei præsidio nudatur)vt multi frequenter aut mortẽ optent, aut sibi etiã inferant, fœliciorem mortem vita sua iudicantes. *Prouer.9*

Quæ bona sapientiæ studium consequatur , colligitur ex illis verbis Eccli.1.Plenitudo sapientis est timere Deum,& plenitudo à fructibus illius,Omnem domũ implebit à generationibus (hoc est fructibus suis) & receptacula à thesauris illius. De studio vero sapientiæ (quod quidem in assidua diuinarum rerum contemplatione positum est , ac de admirandis huius studij fructibus)vide Eccli.4.In quo quidem studio quantum laboris, & solicitudinis sit, declarat ibidem, his verbis. Timorem , & metum, & probationem inducet super eum , & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ.Doctrina enim sapientiæ veterem hominẽ cũ actibus suis,vt nouũ suscitet qui secũdum Deũ creatus est, demoliri conatur,ideoq; necesse est in hoc certamine (in quo aduersus corruptam naturam,inueteratamque consuetudinem gratia pugnat) multum inesse sollicitudinis ac laboris.

Multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens populi stabilimentum est. Laudes vero sapientiæ habes deinde Sap.cap.7.Et præposui illam regnis& sedibus,& diuitias nihil esse dixi in cõparatione illius,&c.quæ sequuntur. Item.ca.8.Hãc amaui, & exquisiui eã à principio &c.quæ sequuntur. Ecclesiasticus vero sapientiam ipsam inducit laudes suas & virtutẽ prædicãtem. cap.22.his verbis. Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris:

& flores mei fructus honoris & honestatis: & multa in hanc sententiam, quæ mire sapientiam & fructus eius commẽdat. De eius autem effectibus Sap.7.dicitur. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem vbique propter suam munditiẽ: quia videlicet nec sceleribus inquinatur, nec affectibus excæcatur, nec cupiditatibus ad terram deprimitur: sed ab his omnibus pura, quocunque voluerit, penetrare potest.

Quod summa sapientia in diuinorum mandatorum obseruatione sita sit, ostendit Moses Deut.4.his verbis, Hęc est enim vestra sapientia & intellectus coram populis: vt audientes vniuersi præcepta hæc dicant, En populus sapiens & intelligens, gens magna, nec est alia natio tam grandis, &c. Et Baruch.3.habes mirum sapientiæ encomium, in cuius tandẽ fine dicitur, Ecce timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia. Quo in loco pro timore Domini, D.August.in Enchiridio. Eusebiam Græca oratione & verbis idem significantibus ipsa in Ecclesiast. Sapientia prædicat se in electis Dei, & sanctificata ciuitate habitare, vt intelligas veram sapientiam piorum hominum esse possessionem. Denique regius Propheta de timore Domini agens, Intellectus, inquit, bonus omnibus facientibus eum. Et rursum, A mandatis tuis intellexi, &c. Rectissimè Sapiens ille ait, Fili concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Dominus præbebit illã tibi. Sine hac verò cœlesti sapientia, quid omnis humana sapientia iuuat? Vani enim sunt homines in quibus non subest scientia Dei. Et, Si quis fuerit cõsummatus inter filios hominum, & abfuerit ab illo sapientia tua, quasi in nihilum computabitur.

*Psal.*110. *Psal.*118. *Sap.*9.

Miseratione dignum esset, si cum in remota aliqua regione infinita pene vis esset lapillorum atque gemmarum: indigenæ autem adeò rudes essent, vt ijs pro vilibus saxis in structura domorum vterentur. Quanto ergo magis miserandi sunt, qui cum intellectu & voluntate diuino munere præditi sint (quibus Deum contemplari, diligere, & diuinos mores imitari, diuinisque delitijs pasci possent) hæc Dei dona ad res vilissimas atque abiectissimas deijciunt, & siliquis porcorum, quam diuinis epulis vesci malint? Quid quod tempus etiam, & vitæ spacium (quo inęstimabiles, perpetuoque duraturas di-

uitias sibi comparare poterant) in rebus nihili expendunt? Quod si barbari illi & inculti homines miseratione digni essent, tu profectò magis miserandus es, qui res longè præstantiores ita proteris atque conculcas.

Magna est piorum fœlicitas, quos Deus interno magisterio docet, & erudit ad vitam. Sicut ipse testatur cum ait, Intellectum tibi dabo: & instruam te, &c. Et iterum, Ego Dominus Deus tuus docens te vtilia, gubernans te in via qua ambulas. Et, Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Hinc illud sequitur. Os iusti meditabitur sapientiam, &c. Et illud item Ecclesiastici: Anima viri sancti enuntiat aliquando vera plusquam septem speculatores sedentes in excelso ad speculandum. Huius verò doctrinæ dignitatem insinuat Propheta cùm ait, Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Fructus verò doctrinæ exponit cum subdit, Vt mitiges ei à diebus malis, d. f. p. f. Hoc est vt placidam illi quietem inter huius vitæ procellas, & turbines tribuas: donec iudicij tempus appropinquet, quo impij perfectè puniendi, & pij plenissimè coronandi sunt. Hæc enim sapientia, & veram libertatem, & libertatis comitem pacem largiri solet, secundum illam Domini vocem, Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & conoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. Miras autem sapientiæ laudes inuenies, Iob. 28.

*Psal.*31. *Esa.*48. *Deut.*33. *Psal.*36. *Eccle.*37. *Psal.*93. *Ioan.*8.

Timor.

VIa est vita præsens: & tanto quisque necesse est vt insidiantes spiritus caueat, quanto maiora sunt dona quæ portat. Greg. super Ezech. *Gregor.*

De statu suo Dauid cadente, nemo superbiat: de lapsu etiam suo Dauid surgente, nemo desperet. Greg. in Mor.

Scriptura nostrum est speculum: & dum aliorum victricia commemorat, nostra debilia confirmat: quia eo minus mens trepidat, quo ante actos triumphos videt: sicut & lapsus eorum scribit, vt nouerimus quid timere debeamus. Ita fit, vt animus hinc fiducia,

hinc humilitate eruditur: & ita nec superbiat, nec desperet. Gregor. in Mor. lib. 2. c. 3.

Amici Iob laborando ad culpam veniunt: & inde Deum offendunt, vnde putant se magis placere: vt discamus quia & bona opera timenda sunt: quia quæ bona credimus, à Deo vt mala iudicantur: & videamus quomodo puniat manifesta mala, qui ea quæ bona videntur ita examinat. Greg. lib. 3. c. 21.

Super illud Prouer. 14. In timore Domini fiducia fortitudinis. Quia meus nostra eo valentius terrores temporalium despicit, quanto se Deo veracius per timorem subdit. Nam dum recto metu conditori omnium subditur, potestate quadam super omnia subleuatur. Greg. lib. 5. c. 13.

Sancti viri magno se metu in ipsa exultatione concutiunt, quia subiecti se procellis sciunt. At mali cum aliquod vitium superant, quod in mari nauigent, obliuiscuntur. Greg. vbi supra. c. 18.

Humana mens quo altiora considerat, eo magis tremefacta formidat: quia tanto verius se ream cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse cognoscit. Sicque fit vt magis illuminata plus metuat: & suus eã profectus quatiat, quia prius secura nihil videbat. Gregor. vbi supra, cap. 21.

Anchora cordis est pondus timoris. lib. 6. c. 24.

Si placere Deo veraciter cupimus, ipsa in nobis etiam bene gesta timeamus. Greg. lib. 9. c. 25.

Sæpe mens iusti vt magis secura sit, magis trepidat. Greg. vbi supra. c. 34.

Iusti ne Deum commotum sentiant, tranquillum timent: mali tunc feriri pertimescunt, cum feriuntur: ideo eis non timor paritur requiem, sed pœna timorem. Greg. vbi supra, lib. 11. c. 17.

Super illud, Duo ne facias mihi, & à facie tua non abscondar. *Iob. 13.* Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat. Percussionis duritiam amoue, formidinis pondus tolle: quia in conspectu tuo iustus esse non valet, qui tibi non per dilectionem, sed per formidinem seruit. Greg. vbi supra. c. 22.

Iob. 17. Super illud, Putas ne saltem ibi erit requies mihi? Quis ergo de requie securus erit, si ille trepidat cuius virtutis prœconia, iudex ipse qui percutit, clamat? Greg. lib. 13. c. 22.

Iob. 23. Super illud, Considerans eum, timore solicitor. Considerandũ est,

est, quam pauidus Iob ante flagellum fuit, qui etiam percussus metuit ne feriatur. ¶ Et infra super idem. Diuinæ animaduersionis vim qui non considerat, non formidat: & tanto magis securus est, quanto ab hac consideratione est alienus. At iusti eo magis tunc volunt esse securi, quo hic minus securi vixerunt. Greg. lib. 16. cap. 19.

Gregorius super illud Psal. 2. Exultate ei cum tremore, sic ait: *Psal. 2.* Vt de spe exultatio, ita de suspicione nascatur tremor. Vnde dicitur, Lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum: non autem vt securum sit. Positi ergo inter spem & metum, confidunt & timent, confortantur, & titubant. 20. Mor. c. 4. *Psal. 85.*

Gregorius super illud Iob. 37. Audiet in terrore vocis, sic ait: Auditio vocis Dei, prius fit in terrore, vt postea vertatur in dulcedinem: prius enim nos iudicij timor castigat, vt castigatos supernæ dulcedinis consolatio reficiat. Prius ergo cor terrore concutitur, vt postea in amore solidetur. 27. Mor. c. 12.

Mens de summis solicita trepidat, quæ prius in infimis male secura torpebat. Greg. 27. Mor. c. 15.

Deum timens, Dei sapientia plenus es: dicitur enim hic timor Domini, ipsa est sapientia. Si enim eam cognoscere nõ potes, quid fit in se, iam interim cognoscis quid sit in te. Greg. 19. Mor. c. 7.

Gregorius super illud Iob. 31. Quasi tumentes super me fluctus timui Deum, sic ait: Nempe, quia tempestatis tempore, omnia viuendi amore negliguntur. Timet ergo Deum, quasi fluctus, qui amore veræ vitæ omnia despicit. 21. Mor. c. 16.

Ecce me miserum multis mœroribus plenum, dum vitæ meæ finem timeo, dum peccata mea considero, dum iudicium tuũ formido, dum mortis horam cogito, dum supplicia tartari horreo, dũ opera mea qua districtiõe & discussione à te pẽsentur, ignoro, dum quo fine illa clausurus sim penitus nescio. Aug. in Manuali. *August.*

Augustinus super illo Psalm. 41. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Domino. Quasi responderit illi anima eius in silentio, Quare conturbo te, nisi quia nondum sum ibi, vbi est dulce illud, quo sic rapta sum quasi per transitum? Nunquid iam bibo de fonte illo nihil metuens? Iam nullum scandalum pertimesco? iam de cupiditatibus omnibus tanquam edomitis victisque secura sum? Nonne aduersus

me

me Diabolus vigilat hostis meus? Nonne laqueos mihi quotidie deceptionis intendit? Non vis vt conturbem te posita in seculo,& peregrina adhuc à domo Dei mei? Respondet ergo conturbanti se animæ suæ,& quasi rationem reddenti perturbationis suæ, propter mala quibus abundat hic mundus: respondet & dicit,Spera in Domino. Interim,inquit,habita in spe:spes enim quę videtur,non est spes. Aug.super Psal. 41.

Nemo securus esse debet in ista vita,quæ tota tentatio nominatur:vt qui fieri potuit ex deteriori melior,non fiat etiam ex melio ri deterior:Vna spes,vna fiducia,vna firma promissio Deus, misericordia tua est. Idem in Confessi.

Non intrat charitas incomitata : habet secum socium suum timorem,quem introducit ipsa,sed illum castum,permanentem in seculum seculi. Idem de verb. Apost.

Hiero. Vbi timor & tremor est,non ibi vocis elatio est,sed animi flebilis lachrymosa deiectio. Hierony. in epist.

Nunquam tuta est humana fragilitas;sed quanto virtutibus crescimus,tãto magis timere debemus ne de sublimibus corruamus. Idem.

Bernar. Primus timor est, ne cruciemur à gehenna: secundus, ne excluſi à visione Dei, priuemur tam inæstimabili gloria. Tertius replet animam omni solicitudine,ne forte deseratur à gratia. Bern. in sermo.

Sicut securitas vel desidia causa & mater est omnium dilictorũ, sic timor Domini radix & custos omnium bonorum. Idẽ ibidẽ.

Isidor. Timor expellit peccatum:timor reprimit vitiũ: timor cautũ facit hominẽ atque solicitũ. Vbi timor nõ est,ibi dissolutio vitæ est: vbi timor non est,ibi desperatio est. Isidor. in Synod.

Sæpe quæ apud hominum iudiciũ bona patent, apud examen omnis sanctus veretur,ne forte bonum quod agit pro aliqua animi intentione,in oculis Dei reprobũ sit. Idem de sum. bo.

Eusebius Emisse. Nemo de præteritis securus sit. Tanti laquei obiecti sunt antepedes animæ nostræ,tam innumeri hostes obseruãt & custodiunt iter nostrũ,tantæ foueæ & tanta prærupta, tãtæ rerũ difficultates interiacent inter nos & finem nostrum: via ipsa quæ per se arcta & ardua est, tantis spiritalium latronum insidijs obsidetur, tantos

tantos nos scopulos tantosque fluctus transire necesse est & videre,antequam anchoram optato in littore collocemus: & putamus nos de præteritis debere esse securos,& sine quotidiana cura,sine quotidiano timore & tremore diem nostrum transigere debere? Quis transiens super alicuius profunda fluminis perarctissimi pontis angustias,etiam si maiorem partem inoffenso transmiserit pede,iam periculum euasisse se credat, cum in vltimo pontis spatio si paululum titubauerit,casum quem in medio spatio timebat, incurrit? Sic nos etiam si magna pars vitæ istius prospere videatur fuisse transacta,non ideo fiduciam præsumamus, cum adhuc periculum pars extrema minetur. Quis in acie positus,ante finem certaminis aut ante victoriæ securitatem,arma deponat? Eus. Emiss. ad monach. hom. 5.

Quemadmodum solis radius per foramen illapsus , quidquid in domo est illustrat,ita vt vel minima videantur,etiam puluis ipse volitans:ita Dei timor cum discretione natus in corde, omnia eius peccata prodit. Clim. *Clim.*

In quibus locis cõsueuisti expauescere,ad ea nõ te pigeat noctu proficisci:nam si ijs,quæ parua sunt cedas,consenescet tecum puerilis ista & ridiculosa perturbatio. Dum vero ad ea proficisceris, orationis armis accingere:& cum perueneris, expande manus, & Iesu nomine cæde inimicos:nulla enim nec in cœlo, nec in terra sunt arma potiora. Idem Grad. 20.

Non tenebræ, non locorum solitudines Dæmones contra nos roborant,sed animæ sterilitas. Idem ibidem.

Sũmo tibi metu opus est charissime in solitudine. Nihil enim ita persequi & fugare accidiam,vt timor potest. Inspectat assidue reus quando iudex adueniat in carcerem, verus autem operarius quando qui exire vrgeat venturus sit. Idem de differen. & discret. quietis.

Plus in metuendo est mali,quam in eo ipso quod timetur. Cicero. A. Torq. fam. lib. 6. *Cicer.*

Nos omnia tum venientia metu augentes,tum mærore præsentia,rerum naturam,quam errorem nostrum damnare malumus. Idem. 5. Tuscul.

¶ Confige timore tuo carnes meas. Tam magnum petit Propheta timo-

timorem, vt non solum animam sed ipsum etiam corpus vi sua transfigat: vt huius doloris & vulneris sensu admonitus homo, in officio cõtineatur. Vnde alij verterunt, inhorruit timore tui caro mea: &c. Habet autem insignem emphasim verbum illud, inhorruit, non modo enim spiritus, sed etiam ipsa caro inhorrescere dicitur, quod maius est, Talis autem timor potenter expellit peccatum. De eo enim scriptum est, A timore tuo Domine concepimus, & parturiuimus &c. Hinc & illud ex versione Hieronymi, vox Domini parere faciet præ metu ceruas, hoc est animas maiestatis diuinæ metu trepidas.

Tesa. 26.

Psal. 28.

Quicunque ex toto corde Deum diligunt, curare studiose debent, vt amori semper timor & filialis reuerentia iungatur. Sic enim legimus, seruite Domino in timore, ex exultate ei cum tremore. Et illud, Ad Deum formidolosa laudatio. Et sponsa in Cãt. inter vbera sua sponsum commorari ait: quæ quidem vbera, recte timorem & amorem possumus interpretari, inter quæ ille libenter conmemoratur: quem & propter infinitam maiestatem reuereri, & propter summam bonitatem amare debemus. Est & alia timendi causa, quam S. Iob, expressit cum ait: In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa. Et rursum, Ipse inquit solus est, & nemo auertere potest cogitationes eius. Cumque impleuerit in me voluntatem suam, & alia multa præsto sum ei: Idcirco à facie eius turbatus sum, & considerans eum timore sollicitor.

Psal. 2.
Iob. 37.
Cant. 2.
Iob. 9.
Idem. 23

Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia, hoc est, cum instauerint tempora periculosa, cautius & diligentius se geret. De timoris commendatione est illud Eccli. Quam magnus qui inuenit sapientiam, & scientiam: sed non est super timentem Deum: Timor Domini super omnia se superposuit. Beatus homo cui donatum est habere timorem Dei: Qui tenet illum cui assimilabitur? Timor Domini initium dilectionis eius: fidei autem initium adgultinandã est ei: Porro autem timoris necessitatẽ declarant illa eiusdẽ Eccli. verba. Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subuertetur domus tua. Sic & illud, de propitiato peccato noli esse sine metu.

Eccli. 18.
Eccli. 25.
Ibid.
Idem. 27
Eccli. 5.

Quam magnum à nobis timorem & reuerentiã Dominus exi-

gãt, declarat ingens ille apparatus ignis, & fumus, & sonitus buccinæ (qui paulatim crescebat in maius, & prolixius tẽdebatur) quo Deus leges Hebræis tulit. Quod postea perterrito & tremefacto populo Moses declarauit dicens, Nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis & non peccaretis. Terror autem plus est quam vel formido, vel metus aut timor: quod videlicet hominis mentem perterrefaciens, à malo reuocat. Tali erat Hieremias terrore tremefactus cum aiebat, sedebam solus, quia comminatione replesti me.

Exod. 19.

Siquis ea omnia quæ cum filijs Israel Dominus operatus est, cũ eos ab Ægypto eduxit, & annis quadraginta cum eisdem in deserto versatus est, donec eos ad promissam terrã traduxit, attentè cõsideret, inueniet hic planè maxima spei simul & timoris incitamẽta, quæ quidẽ velut duo calcaria sunt, quibus in itinere huius vitæ potissimum indigemus, ne vel timor sine fiducia desperationem, vel fiducia sine timore præsumptionem pariat. Quis enim quam libet infirmus & æger non fidat illi Domino, qui infirmum & rudẽ populum, & toties aduersus eũ rebellantem, tot editis miracu lis, tot impensis beneficijs, in longissima illa peregrinatione die noctuque deduxit: adeo vt ipse locum metaretur, in quo castra ponere deberent? Sed quis magnalia cuncta quæ in hoc tam longo itinere contigerũt, & cœlestem annonã. 40. annis præstitam, & stantem in cœlo solem, cæteraque miracula verbis cõsequi possit? Deniq; Moses ait, Circũduxit eũ & docuit, & custodiuit quasi pupillã oculi sui. Sicut aquila prouocãs ad volandũ pullos suos, & s. e. v. Expandit alas suas, & assumpsit eos, & portauit in humeris suis. Quis igitur tali prouidẽtiæ, taliq; misericordiæ nõ fidat? quis in omni calamitate, ad illius auxiliũ nõ fidẽti animo cõfugiat? Sed ais, Infirmus & peccator homo sum: ideoque non audeo mihi tantum de diuina ope polliceri. Et quidem talis erat populus, cui hæc omnia beneficia præstita sunt: nec ideo tamen Deus illi vnquam defuit: non enim infirma corporis sui membra pater miseri cordiarũ despicit, quæ multa sunt. At verò multa quoq;, & maxima timoris incitamẽta in hoc eodẽ itinere reperiemus. Vix enim vnquàm populus iste deliquit, quin grauiter aduersus eum diuina censura fæuiret: multis eorum millibus, ferro, flammis, & ignitorum serpentum morsu interfectis. Refert autẽ omnes strages

Exod. 32.

illas

illas ad memoriam reuocare, quo diuinæ seueritatis & iustitiæ timor, arctius mentibus nostris infigatur. Vnde Moses ait, Dominus zelotes nomen eius, Deus est æmulator. Et Iosue conuocatis ad se filijs Israel ait, Non poteritis seruire Domino: Deus enim sanctus & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris ac peccatis. Vides ergo quanta sit Domini misericordia, quantaque rursus iustitia? Quomodo igitur hæc duo adeò interse diuersa cohærent? Nimirum quia misericordia ad pios maxime & verè pœnitentes latissime patet, iustitiæ vero seueritas ad improbos pertinet & rebelles. Est igitur mirabilis Deus noster in misericordia pariter & iustitia: quæ duo Propheta canit cum ait, Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.

Exod. 20 34. *Iosue.* 24. *Psal.* 100.

Cum sint multæ iusti ac pij metus causæ, præcipua tamen esse videtur quorundam peccatorum occultissima natura. Sicut enim lima quædam est quæ videlicet nullo edito sono ferrea vincula exedit: ita sunt quædam peccatorũ genera occultissima, quæ vix committentes aduertimus. Cuius rei gratia Propheta dixit, *Delicta quis intelligit.* Inter hæc autem peccata, connumeratur primũ quidem superbia, qua se homo vel alijs præponit, vel sibi nimium tribuit. Deinde iudicium temerarium: quo quæ dubia sunt, in deteriorem partem interpretamur. Detractio quoque per quam nõ nunquam sub zeli vel charitatis specie secreta proximorum crimina detegimus, in hoc numero collocatur. Præterea, precibus nonnunquam amicorum flexi, vel apud principes, vel iudices, partim literis, partim verbis aduocantes, ea nonnunquam petimus, quæ nec principibus dare nec iudicibus facere permissum est.

Psal. 18. *Prou.* 28.

Beatus homo qui semper est pauidus. Simeon iustus & timoratus, & Spiritus sanct. e. i. e. Ne mireris quod timuerit iustus, & in quo Spiritus sanctus erat. Nonne enim erat vacuus coram latrone viator? Thesaurum magnum habebat in vase fictili, & timoratum fuisse miraris? Tua credo securitas, aut de inopia aut de ignorantia est. Aut enim deest quod possit auferri, aut deesse iam putas qui possit auferre. Time igitur vel ob hoc ipsum, quod te inuenis non timentem.

Inter passiones animę vilissima est timor, ideoque præcipue viget in pueris, ac fœminis, & animalibus abiectis, vt gallina &c. nõ in aquila, accipitre, & leoné. Hinc illud Poetę, Degeneres animos timor

timor arguit. Et illud item, Esto audax, animi namque vilis timor argumentum est. Hac consideratione seipsos erubescere, atque accusare deberent: qui metu ignobilis atque imperiti vulgi, religionis & pietatis opera omittunt: quale est, templa adire, peccata cõfiteri, sacram Eucharistiam sumere, & cum bonis viris conuersari.

Sacramentum.

COLLE.

Sacramenta nouæ legis sunt velut corporis ecclesiastici nerui à Christo capite prodeuntes: per quos spiritualis sensus & motus in omnia eius membra diriuantur. Quo fit, vt spiritualibus his neruis sublatis in spiritualem paralysim, hoc est, insensibilitatem, & stuporem omnia hæc membra incidant, quod modo plerisque accidere videmus: nimirum ijs qui vix vnquam, aut certe violenter ad hæc mysteria accedunt: quos propterea non mirũ est, adeo insensibiles ad spiritualia omnia existere.

Causæ vniuersales nõ producunt effectus particulares, nisi particularibus causis adhibitis. Cœlum enim non generat triticum, aut animal, nisi animalis aut tritici semine adiuncto. Causa aũt vniuersalis salutis nostræ passio Christi est, cui tamen oportet adiungere sacramenta per quæ suam religiose suscipientibus applicat virtutem. Ideo vtilissimum est, frequenter confiteri, & sacram Eucharistiam sumere.

Sicut aquæductus influens ciuitatem, ad vnum aliquem cõmunem locum peruenit, vnde per angustiores fistulas in varia loca distribuitur: ita cum virtus passionis Christi fons & origo sit salutis humanæ, per varios tamen sacramẽtorum canales, ad alios atque alios effectus & functiones distribuitur.

Si diuina prouidentia corporibus curandis tam multas herbarum vires esse voluit, consequens est spiritualia medicamenta (quę sunt sacramenta) animarum morbis curandis (quæ longe plura & graviora sunt) prouidere debuerit. Præsertim cũ illic natura sola per se interim ad salutem vel non adiuta sufficiat, hic vero corrupta natura non modo ad hoc non sufficiat, sed interim medicamentis ipsis repugnet.

Vbera sponsæ frequenter in Cant. commendantur, varijsque re *Cant.* 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

bus comparantur. Alibi enim hinnulis caprarum, alibi etiam bo
tris vineæ. Duo autem vbera quibus Ecclesia filios suos nutrit &
lactat, spiritualis doctrina est, & gratia sacramentalis. In lege olim
cum sacramenta nostris similia non essent, sola doctrina velut vni
co vbere filios suos Ecclesia nutriebat: ideo nihil mirum si aridi,
& si imbecilles essent: modo vero duo habet vbera, nempe doctri
nam & sacramenta: quorum altero intellectum, altero voluntatē
pręcipue nutrit & reficit: dum & illius tenebras veritatis luce di-
scutit, & huius infirmitatem gratiæ virtute corroborat. Hoc autē
lacte fideles in Ecclesia lactantur, pascuntur, vegetantur, roboran-
tur, & exhilarantur.

Baptismus.

August. DEus vltionum & fons misericordiarum, simulque conuer
tens nos ad te miris modis, ecce abstulisti hominē amicū
meū de hac vita, cū vix expleuisset annū in amicitia mea.
Quis laudes tuas enumerat vnus in se vno quas expertus est? Quid
tūc fecisti Deus meus, & quā inuestigabilis abyssus iudiciorū tuo-
rū? Cum enim laboraret ille febribus, iacuit diu sine sensu in sudo
re letali. Et cum desperaretur baptizatus est nesciens, me non curā
te, & præsumente id retinere potius animā eius quod à me accepe
rat: nēpe errorē meū, non quod in nescientis corpore fiebat. Lon-
ge autē aliter erat, nā recreatus est, & saluus factus. Statimq; vt pri
mū cū eo loqui potui, potui autē mox vt ille potuit, quoniā nō di-
scedebā, & nimis pēdebamus ex inuicē. Tētaui apud illū irridere,
tanquā & illo irrisuro mecū baptismū, quē acceperat mēte ac sen-
su absentissimus, sed tamē iam se accepisse didicerat. At ille ita me
exhorruit vt inimicum, admonuit mirabili & repentina libetta-
te, vt si amicus esse vellē talia sibi dicere desinerē. Aug. Cōfes. li. 4

Cyprian. Quantum ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secū
dum vel tertiū diem quo nati sunt constitutos baptizari nō opor
tere, & legem ad hoc circuncisionis octauo die esse cōsiderandā,
longe aliud in concilio nostro visum est omnibus. In hoc enim
quod tu putabas esse faciendū nemo cōsensit: sed vniuersi potius
iudicauimus nulli homini nato misericordiā Dei denegandā. Nā
cum Dominus in Euangelio suo dicat, Filius hominis non venit
animas

animas perdere sed saluare, quātum in nobis est, nulla anima per-
dēda est. Quid enim ei deest, qui semel in vtero, Dei manibus for
matus est? Quod de octaua die allegabas, sacramētum resurrectio
nis Christi est, in qua ad vitā spiritualēque circuncisionem repa-
rati sumus: quæ die Dominico videlicet octauo die ab anteceden-
ti sabbato numeratur. Cypria. in Episto.

De miraculo conuersionis aquæ in vinum. Hæc itaq; videnti- *Eusebius*
bus miracula erant, intelligentibus sacramēta. Si enim bene respi *Emisse.*
cimus, quodāmodo in aquis ipsis similitudo baptismatis & rege-
nerationis exponitur. Dū enim aliud ex alio intra se efficitur: dū
inferior creatura in speciem meliorem secreta conuersione trans-
funditur, mysterium secundæ natiuitatis peragitur. Mutantur su-
bito aquæ, homines postmodum mutaturæ. Eus. Emis. hom. 2. de
Epiph.

Infideles & criminosi baptismum cum fide suscipientes sic ab *Richar.*
soluuntur à debito damnationis, vt non teneantur debito expiatio
nis. Fideles vero & criminosi post lapsum vere pœnitentes, sic ab-
soluuntur à debito dānationis, vt tamen teneantur sub debito ex
piationis. Sed cur quæso expiatur difficilius, nisi quia offendit gra
uius. Richard. de potest. ligand.

¶Omnes (inquit Apostolus) baptizati sunt in nube & in mari. His COLLE.
verbis Apostolus per illud mare rubrum insinuat, baptismi sacra- I. Cor. 9.
mentum adumbrari. Sicut enim filij Israel insequentes ad perni-
ciem suam hostes euaserunt, vbi mare ingressi sunt (ibi enim Pha-
raonis exercitus submersus est) sic plane peccata omnia nostra
hoc est veros animæ nostræ hostes euadimus, cum ad salutaris la-
uacri vndam descendimus.

Confirmationis Sacramentum.

QVia in hoc mundo tota ętate victuris inter inuisibiles hostes *Eus.*
& pericula gradiendum est: in baptismo regeneramur ad *Emis.*
vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam. In ba-
ptismo alimur, post baptismum roboramur. Eus. Emiss. in hom. in
die Pentecostes.

Mirabilem huius sacramenti virtutem ostendit Paulus, qui ma

nuum impositione Spiritum sanctum & prophetici spiritus linguarumque dignitatem duodecim viris contulit. Adueniens quippe Ephesum (vt Actu. 19. scribitur) inuenit quosdam discipulos, qui solum Ioannis Baptismũ susceperant: à quibus cum quæsisset, an Spiritum sanctum accepissent credentes, illique respondissent, se nec si Spiritus sanctus esset audiuisse, iussit eos in Christi nomine baptizari. Cũque post baptisimum manus illis imposuisset, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebãtur linguis, & prophetabãt. Quid igitur mirabilius, quam hæc tanta cœlestium donorum effusio, tam facili negocio exhibita? Quanta legis gratiæ dignitas, & vbertas est, quæ adeo gratis hæc tam magnifica & stupenda dona

Esai. 40. largitur, vt appareat verisime per Prophetam dictum esse. Gratis venundati estis, & siue argento redimemini: hoc est minimo negotio atque labore vestro veram libertatem consequimini. Sic Dominus in Apoc. ait. Qui sitit, veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Gratis quidem si recipiẽtis meritum spectes, non gratis autem si redimentis pretium consideres. Quod enim nos gratis accipimus, Christus sanguinis sui pretio comparauit. Vtrumq; enim Apostolus expoluit, cum ait, iustificati gratis, per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu &c.

Rom. 3.

Eucharistia.

Grego. Exod. 19. IN Syna monte Dominus ad populum locuturus, priùs eundem populum abstinere à mulieribus præcepit. Et si illic vbi Dominus per creaturam hominibus loquebatur, tanta prouisione est munditia cordis requisita vt qui verba Dei perciperent, mulieribus mixti non essent: quanto magis mulieres quæ corpus Domini omnipotentis accipiunt, custodire in se munditiam carnis debent, ne ipsa inæstimabilis mysterij magnitudine grauentur? *Greg. in* Regist.

Si quis sua coniuge non cupidine voluntatis, sed solum procreandorum liberorum gratia vtitur, ille profecto siue de ingressu Ecclesiæ, siue de sumendo dominici corporis sanguinisque mysterio suo est relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. *Greg. vbi sup.*

Auguſt. Quid suauius pane Angelorum? Quomodo ergo non est suauis

bis Dominus, quando panem Angelorum manducauit homo? Nõ enim aliunde viuit homo, & aliunde viuit Angelus: Ipsa est veritas, ipsa est sapientia, ipsa est virtus Dei: sed quomodo ea perfruũtur Angeli, tu nõ potes. Illi enim quomodo perfruũtur? Sicuti est. Tu autẽ quomodo contingis? Quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Vt autẽ panẽ Angelorum mãducaret homo, creator Angelorum factus est homo. Auguſt. super Psal. 34.

Peccata si non tanta sunt, vt excommunicandus quisque videatur, non se debet à quotidiana medicina Dominici corporis separare. Idem ad Ianuar. lib. 1.

Hoc sacramentum in hoc tempore est nobis necessarium ad eternam fœlicitatem consequendam: vnde quia per peccatum sumus vulnerati, necesse est, vt nostris vulneribus medicinam adhibeamus. Medicina summa est, venerabile sacramentũ corporis & sanguinis Domini. Idem in exp. sac. fid.

Si quotidie peccamus, atque peccatum peccato cumulamus, quotidie etiam panis mysticus necessarius videtur: qui animæ laboranti & peccatis obrutę certissima est medicina. Idem serm. 18. secundum Lucam.

Si Raab meretrix salutem consecuta est, cum omni domo sua, quia ducis à Deo missi exploratores semel excepit: quid ille consequetur, qui Deum ipsum intra mentis suæ domum frequenter deuotè receperit? Idem.

Quando iratus fuero, & aliquid mali cogitauero, & me noctur- *Hieron.*
num phantasma deluserit, basylicas martyrum intrare non audeo: ita animo & corpore contremisco. Hiero. in Epist.

Quanta cordis contritione & lachrymarum fonte, quanta re- *Ambroſ.*
uerentia & tremore, quanta corporis castitate, atque animi purita te, illud diuinum & cœleste mysterium est celebrandum Domine Deus, vbi caro tua in veritate sumitur, vbi sanguis tuus in veritate bibitur, vbi summis imma, humanis diuina iunguntur? Vbi adest sanctorum præsentia Angelorum, vbi tu es sacerdos & sacrificiũ mirabiliter & ineffabiliter? Quis dignè hoc celebrare mysterium potest, nisi tu Deus omnipotens offerentem feceris dignũ? Ambros. in orat. ante missam dicendam.

Si quotiescũque effunditur sanguis, in remissionem peccatorũ effunditur, debeo illum semper accipere, vt semper mihi peccata di-

ta dimittantur: qui semper pecco, semper habere debeō medicinam. Idem de sacramen.

Qui vulnus habet, medicinam requirit: vulnus est quia sub peccato sumus: medicina est, cœleste & venerabile sacramentum. Ibidem.

Quotidie iste cibus sumitur, quotidie in remedium quotidianæ infirmitatis. Idem in lib. de sacram.

Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Sic viue, vt quotidie mererearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Ambrosius. lib. 5. de sacris. cap. 4.

Graue est quod ad mensam tuam mundo corde & manibus innocentibus non venimus. Sed grauius est, si de peccatis metuimus, , & sacrificium non redimus. Idem lib. de sacra. cap. 6.

S. Thom. In primitiua Ecclesia quando magna vigebat deuotio fidei Christianæ, statutum fuit, vt fideles quotidie communicarent. Vnde Anacletus papa dicit, Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim statuerunt Apostoli, & sancta Romana tenet Ecclesia. Tho. in. 3. par. quæst. 80. art. 10.

Effectus proprius Eucharistiæ est transformatio hominis in Deum. Idem. 14. senten. dist. 2. quæst. 2. art. 1.

Athana. Si quis gulositate aut turpium consensu cogitationum quasi luto contaminatus est: si quis odio & iniuriarum recordatione quasi vertigine affectus est: si quis inuidia, aut ira perturbatus est: si quis superbia aut arrogantia victus tenetur: is ad diuina & pura hæc mysteria accedere ne ausit, prius quam per pœnitentiam conuenientem eluerit, & purgarit se ipsum, ab omni carnis & spiritus inquinamento. Athanasius.

Adrian. Quia hoc sacramentum operatur ex opere operato, ideo non paris efficaciæ est voluntas sumendi, & ipsa actualis sumptio. Adrianus. in. 4.

Cum quis oblitus est peccati mortalis, & discussa conscientia facit quod in se est, pro amotione indignitatis quæ est per mortale peccatum, non peccat accedendo etiam in mortali peccato: sed sæpe veniam consequitur ratione operis operati ipsius sacramenti: Quo casu locum videtur habere illud August. Hoc sacramentum non solum cibat, quos reperit viuos, sed etiam viuificat mortuos. Idem ibidem.

Hunc panē nobis dari quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto (dum abstinentes & non cōmunicantes à cœlesti pane prohibemur) à Christi corpore separemur. Cyprianus in ser. de ora. Dom. *Cypria.*

Idoneus esse non potest ad martyrium, qui ab Ecclesia corpore & sanguine Christi non armatur ad prælium, & mens deficit, quam non accepta Eucharistia erigit & accendit. Idem in Epist. ad Corneli. Papa.

Super illud, Panem nostrum quotidianum, sic ait. Hic est panis de quo Dominus ait. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Vt ergo manifestum est eos viuere, qui corpus eius attingunt, ita contra timendum est, ne dum quis abstinet ab hoc corpore procul maneat à salute, dicente Domino, Nisi manducaueritis carnem &c. Et ideo panem hunc quotidianum Dominus appellauit, vt in ipso semper & viuamus & maneamus. Idem de orat. Domi. *Ioan. 6.*

Sacramentum illud duo operatur in nobis: vt videlicet & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis vestrum non tàm sæpe modo, non tam acerbos sentit motus iracundiæ, luxuriæ, inuidiæ, aut cætero rum huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam virtus sacramenti operatur in eo. Bernar. in serm. de Cœm. Domini. *Bernar.*

Nec tamen ex eo debemus nos à Dominica communione suspendere, quia nos peccatores agnoscimus. Sed ad eam magis est propter animæ medicinam, & purificationem spiritus auidè festinandum verum tamen ea humilitate mentis, & fide, vt indignos nos perceptione tantæ gratiæ iudicantes, remedio potius nostris vulneribus expetamus: alioqui nec anniuersaria quidem digna præsumenda est communio: vt quidam faciunt qui in monasterijs consistentes, ita sacramentorum cœlestium dignitatem & sanctificationē, ac meritum metiuntur, vt existimēt *Ioā. Cas.*

ea non nisi sanctos, atque immaculatos debere præsumere, & non potius sanctos mundosque nos sua participatione perficiant, qui profecto maiorem arrogantiæ præsumptionẽ, quam declinare sibi videntur, incurrunt: quia vel tunc, cum ea percipiunt dignos se eius perceptione dijudicant. Ioan. Cass. Coll. 23. cap. 22.

Euseb. Emiss. Quia corpus assumptum Dominus ablaturus erat ex oculis nostris, & syderibus illaturus, necessarium erat, vt nobis in hac die sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret: vt coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium: vt quia quotidiana & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio: & perennis illa victima viueret in memoria, & semper præsens esset in gratia. Vnde merito cœlestis confirmat autoritas, Quia caro mea vere est *Ioan. 6.* cibus, & sanguis meus vere est potus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui autor est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Eusebius Emiss. homil. 5. de Pasch.

Matt. 26. Idem super illud, Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus sic ait, Ergo sicut ad nutum præcipientis Domini, repentè ex nihilo subsistiterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuum, vasta terrarum, pari potentia in spiritualibus sacramentis verbi præcipit virtus, & seruit effectus. Quanta itaque & quam celebranda beneficia vis diuinæ benedictionis operetur, attendere & vt tibi nouum & impossibile non debeat videri, quod in Christi substantiam terrena & mortalia commutantur, te ipsum, qui iam in christo es regeneratus interroga: dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via intrinsecus mortuus exulabas, subito initiatus Christi legibus & salutaribus mysterijs innouatus, in corpus Ecclesiæ, non viuendo, sed credendo transisti: & de filio perditionis, adoptiuus Dei filius fieri occulta puritate meruisti. In exteriore nihil additum est, & totus in interiore homine mutatus es: ac sic homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Idem ibidem.

Ioan. Ce. Immunda es? accede mundanda ad fontem puritatis incõtaminabilẽ. Esuris? Accede pascenda ad panem viuificũ, & indefectibilẽ. Ægrotas? Erit hoc efficacissimũ tuæ valetudini medicamentum. Fluxum pateris, nec sanari potest à medicis tuis? tange plenã fide cum Hæmorroissa fimbriam, videlicet hostiam, vt purgeris. Ioan. ce. par. 2. de pollu.

Dionysius ait: quod post Euangelium, sacrarumque literarum lectionem, qui ad sumendam Eucharistiam parati non erant à Basylica pellebantur: reliqui vero moniti ab Episcopo, Eucharistiã recipiebant. Sumpta demum atque omnibus tradita communione diuina, gratias referens, finẽ mysterijs imponit. Dionys. de Eccles. Hier. cap. 3. *Diony.*

Quanto frequẽtius homo accedit, tãto magis dignificatur, Deo approximat, & vnitur, ac gratia augetur. Ga. Biel. Lect. 87. *Ga. Biel.*

Laudabilius est ex amore sacramenti, & confidentia misericordiæ Dei sæpius accedere, quam ex timore, vel scrupulis diu se ab eodem sacramento quodammodo excommunicatũ facere. Alex. de Alex. in. 4. en. & fr. *Alex. de Ales.*

Omni ratione in omnibus christo coniũgimur, aluisse sæpe affert plura amoris incitamenta, quam procreasse. clem. Alex. Pædag. lib. 1. *Clem. Alex.*

Sicut corporalis cibus cum ventrẽ inuenerit diuersis humoribus occupatũ, amplius lędit, magis nocet, nullũ præstat auxiliũ: ita spiritualis cibus, si aliquẽ reperit malignitate pollutum, magis eũ perdit, non sua natura, sed accipientis vitio. chrysost. in ser. *Chryso.*

Ad diuina christi mysteria negligenter accedere suppliciũ intolerabile meretur: & si vel semel in anno quis hoc audeat, ignis enim spiritualis plena est ipsa mensa. Et quemadmodũ fontes naturaliter aqua scaturiunt, sic & hæc mensa flammam quandã inefabilem fouet. caue igitur accedas cum stupula lignis & fœno, ne maius efficias incendium, & animum qui fit eius particeps, exuras. Regem excepturus es per cõmunionẽ, rege autẽ in animũ intrante, magna esse debet tranquillitas, magna quies, alta summaque cogitationum pax. Idem.

O consuetudinem, ò pręsumptionem, ò sacrificium frustra quotidianum, in cassum assistimus altari, nullus est, qui communicetur. Idem hom. 61.

Vnus sit nobis dolor, hac esca priuari. Idem hom. 61.

De huius vero diuini mysterij vsu Iacobus Payua qui nostra ætate aduersus Kemnicium hęreticum eruditissime scripsit, sic in secundo aduersus eũ opere ait, Quid de sacrosanctæ Eucharistiæ

vsu dicam? quam hodie solis sacerdotibus licet contingere, cùm à Diaconis olim deferri absentibus consueuerit: laicis verò hominibus in manus etiam tradi deglutiendam? Vnde illa fuit Cyrilli Hierosolymitani exhortatio, pietatis & religionis plenissima, vt manus quisq; suas quibus sacrosanctã Eucharistiã exceperat, oculis desigeret, & osculis prosequeretur, quo tantam illam Eucharistiæ sanctitatem, cum cęteris membris communicaret. Omnes verò qui sacris mysterijs aderant Cathecumenis duntaxat, & Energumenis, atque pœnitẽtibus exceptis (qui antequam Eucharistia conficeretur, è templo eijciebantur) Christi corpus sanctissimũ, ac sanguinẽ vna cum sacerdote percipere solitos fuisse, auctor est in primis Dionysius ille Areopagita, & Iustinus Martyr, qui de baptismatis ritu agens, Consueuisse, inquit, sacram Eucharistiam dari à Diaconis, omnibus, qui prẽsentes aderant percipiendam, & absentibus deferendam. Et paulò post, In more inquit positum fuisse diebus solis, quos Dominicos appellamus omnes qui in oppidis, vel agris morantur, vnum in locum conuenire, & precibus, scripturarumq; lectione peracta, sanctificatũ panem, & vinũ, qui aderant percipere, & ad eos, qui absunt Diaconis dari perferenda. Dionysij autem verba sunt. Quod tamen coram Episcopis fieri valde esse indecorum, & à sanctissimæ Eucharistiæ maiestate alienum, Nycena Synodus putauit: quare decreuit, vt Episcopis, aut presbyteris absentib⁹, liceret Diaconis Eucharistiam proferre, & edere. Omitto Anacletũ qui omnes qui peracta consecratione nõ cõmunicant Ecclesiasticis vult carere liminibus. Nõ sum nescius quosdam magni nominis viros arbitrari, solos ministros qui sacrificanti aderant Pontifici, hoc Anacleti decreto contineri, quibus fortasse assentirer, ni viderem grauissimos eiusdem fere ætatis & sanctissimos Martyres Dionysium atque Iustinum idem quod Anacletus de omnibus qui sacris aderant mysterijs, tradidisse.

Dionys. Iusti.

COLLE. ¶ Inter mirabilia mundi, hoc nonnulli graues auctores referunt esse fontem quendam, ad quem si placidis oculis & in eum semper defixis accesseris, aquam puram inuenies: sin ab eo oculos alio deflectas, aut cum altero loquaris turbidam. Hoc ad præparationem sacramenti Eucharistiæ, aptari conuenienter potest.

potest. Quod tale vnicuique futurum est, quali ad eum animo accesserit. Vnde est illud quod canit Ecclesia, sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali vitæ vel interitus.

Tria sunt homini ad vitam necessaria: mater quæ illum pariat, cibus qui eum alat, medicus qui eundem vbi ægrotauerit, curet. Itaque partu homo nascitur, cibo alitur, & medicina curatur. Hæc eadem ad spiritualem vitã necessaria sunt. Mater, est Baptismus: cibus, Eucharistia: medicus, Pœnitentia. Quisquis ergo iam per baptismum regeneratus es, his duobus potissimum sacramentis eges, vt in spirituali vita diu conseruari possis.

Qui dum frequenter communicant, à maledicis arguuntur, illud quod viri Iuda cæteris tribubus dixerunt, meritò respondere possent, Nunquid comedimus aliquid ex Rege, aut munera data sunt nobis? Hæc enim accusatio si vim aliquam haberet, magis in eos qui mercedis gratia celebrant, quam in eos qui nulla temporali mercede, sed magis improborum accusatione proposita, communicant, iactari deberet. *2. Reg. 19.*

Acris Dæmonis pugna aduersus sacramenta est. Ad hoc autem perditionem hominum linguas excitat, qui sub prætextu pietatis & reuerentiæ pios homines ab huius sacramenti frequentia retrahant. Qui plane eo zelo moueri videntur, quo motus est ille, qui dixit, Vt quid perditio hæc? potuit enim vnguentum illud venundari multo & dari pauperibus. Dixit autem hoc (ait Euangelista) non quod de egenis pertineret ad eum, sed quia fur erat & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. Sic isti non zelo quidem diuinæ reuerentiæ, sed honoris proprij concitantur, dedecus suum esse putantes si non ea faciant, quæ in alijs laudantur, vt videri velint se non quidem vitio, sed iudicio id omittere. *Matt. 26.*

Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Iucundissimum spectaculum paternis oculis est, videre mensam suã paruulis filiolis circũdatam & gratissimum illi officium est escã singulis distribuere. Tunc enim pascitur ille cũ oculos pascit. Quod si hoc facit paterna charitas, quid ille faciet, de quo scriptum est, Patrem nolite vocare super terram, cũ nos ad sacram altaris mensam circunstantes videt, & pane Angelorum filios quos per crucem regenerauit, cibat. *Psal. 127* *Matt. 23.*

Refere

Universidad de Deusto Biblioteca

Refert Macrobius in Heliopoli hoc est in ciuitate solis: in quodam eius festo currum solis principes ciuitatis viros trahere: qui vt se ad hoc officium digne prępararent & capita radebant & certo dierum numero ab vxorum consuetudine abstinebant. Quod si illi hunc Idolis honorem exhibebãt, quid nos dominicum corpus suscepturi facere par est?

Gene. 3. Ait serpens, si comederitis ex hoc ligno, eritis sicut Dij, scientes bonum & malum. Hoc mendacio persuasa mulier tulit à ligno & comedit: modo vero dicit Deus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Quod plane diuinitatis participatio quædam est, & tamen huic voci pauci admodum sunt qui obtemperare velint: vide quæso quanta sit hominum cæcitas & insania.

Ioan. 6.

Valde cæci sunt, qui detrahunt ijs, qui frequenter ad sacramenta accedunt. Quid enim stultius quam mirari quod ęger pergat ad medicũ? pauper ad diuitẽ? sordidus ad fontem? vulneratus à serpẽte, ad apothecam medicorum, & miles pugnaturus, ad armamentarium, vnde pugnaturis arma suggeruntur? Quo nam modo qui Christianus es, fidei tuæ dogmata prorsus ignoras? An te latet omnes homines per vnũ hominem fuisse ad mortẽ damnatos, & per vnum hominem à morte redemptos, & ad sempiternam vitam euocatos? An nescitis vetitum illum cibum malorum omnium causam extitisse, aliũque rursus cibũ à Christo institutũ horũ malorũ antidotũ esse. An ignoras sacramenta ipsa velut canales esse à Christi latere deriuatos, per quos sacratissimę passionis eius virtus ad nos manat? hoc est, gratia, charitas, remissio peccatorum, robur spiritus & omnia denique infirmitatis nostræ medicamenta?

Dicunt quidam, satis mihi est semel in anno Eucharistiam accipere. Si quotidie tentaris, si quotidie nutas & periclitaris, si quotidie eges gratia, virtute, robore, medicina, venia, fauore, pręsenti Dei ope, & alimonia spirituali, vt pietatẽ colas, quo modo semel tantum in anno huius gratiæ particeps esse cupis, qui per singula penè momenta gratia, & pręsentia Dei eges?

Amoris impatientia facit, vt cum dilectissimum siue filium siue sponsum peregre agentem, parens aut sponsa, coram cernere non potest, imaginem saltem eius ad viuum

viuum depictam, ad se ad ferri curent, vt eius conspectu (quando aliud non licet) animum pascant. At cum Christus Dominus intelligeret, electos suos in hoc mundo ita sui desiderio angi debere, vt mortem haberent in desiderio, vitam in patientia, non imaginem suam, sed se ipsum in sacramẽto altaris reliquit, quo interim reficiantur, & spem suam atque amorem in eum alant, quandiu aperta diuinitatis & pulchritudinis eius visione pasci non possunt.

Quod Dominus benedixerit domui Obededon, & omnibus quæ illius erant, eò quod arcam Dei in domo sua haberet, aperte indicat quam multis & magnificis opibus perfruantur, qui sacrã Eucharistiam intra pectus suum reuerenter & deuote suscipiunt. Cæterum, quod cum timore simul & amore ad eam digne recipiendam præparari debeamus, exemplo nobis sit Dauid, qui vbi occisum à Domino Ozam vidit, timuit arcam Domini inferre in domum suam. At vbi fœcundasse Dominum audiuit domũ Obededon, & omnia quæ illius erant, hac spe animatus mutato consilio, eam intulit in domum suam, vt benedictionis eius particeps efficeretur. 2. Reg. 3.

Quemadmodum Deus Pater verbum genuit, in quo ipse est, & quo se ipsum dixit, ac declarauit: ita ipsum Dei verbũ, vbi in hunc mundum venit. Eucharistiæ sacramentum instituit: in quo & totus ipse est, & per quod immensam bonitatem, charitatem, benignitatem, & paternam prouidentiam, ac familiaritatem hominibus declarauit. In eo enim quod Deus cum hominibus habitare & intra pectus eorum recipi dignatur, immensa eius charitas, suauitas, & familiaritas cum hominibus mirabiliter elucet.

Refert Nicepho. lib. 5. cap. 25. quod Philippus, qui primus Romanorum imperatorũ fidem Christi suscepit, cum in peruigilio Paschatis ad altare accederet, sacram Eucharistiam sumpturus, ab Episcopo (quoniam publicus peccator erat) repulsus est & in loco pœnitentium (qui erat humilis & contemptus) cum alijs stare iussus fuit: qui etiam sacræ cõmunionis tempore extra Basylicam pellebantur. Qua in re nescio quid magis mirer, an Episcopi constantiam, qui hoc ausus est, an Imperatoris obedientiam, qui mandato Episcopi adeo humiliter paruit.

Duo insignia Xenodochia, in ægrotantium subsidia, Toleti destinata

stinata sunt: alterum ad ægrotos decúbentes, alterum ad eos qui iam à morbo conualuerunt, reficiendos, ne iterum in pristinum morbũ relaberentur. Sic Dominus Iesus in Ecclesia sua duo quotidiana sacramenta instituit: quorum altero à peccati morbis curamur (nempe confessione) altero in acquisita sanitate cõseruamur, videlicèt Eucharistia. Sicut enim natura singulis officijs, singulas

Arist. facultates & organa destinauit (quippe quæ, vt Aristot. ait, non facit opera sua similia gladio delphico, qui varijs vsibus seruiebat) ita germana naturæ gratia singulis muneribus singula sacramenta instituit.

Cuius amoris & suauitatis fuerit Christum Dominum Eucharistiæ sacramentum nobis reliquisse, declarant illa verba Sap. 16.

Sap.16. Substantiã enim tuã & dulcedinẽ tuã quã in filios habes, ostendebas: & deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur. His etiam verbis mirabilis huius sacramenti dulcedo, varijsque affectus & sapores interni declarantur.

Ad sumendum pretiosissimum corporis & sanguinis Domini sacramentum, hoc est, epulum pretiosissimum, & omni suauitate

Cant.5. refertum, nos cœlestis sponsus, dulcissimis illis verbis inuitat: Comedite amici, & inebriamini charissimi. Ad conuiuiũ enim amoris & diuinæ suauitatis, suauissimis amoris verbis debuimus inuitari. Quo etiam significatur, epulum hoc amicorum tantum esse, nõ aliorum. Probet igitur se ipsum homo, an amicus Dei sit. Amicus certe non est, qui proximo suo non est. Non est autem amicus, qui egentem negligit atque contemnit.

Pœnitentia, Confessio.

Gregor. A Regione nostra superbiendo, inobediendo, visibilia sequendo, cibum vitium gustando discessimus, sed ad eam necesse est flendo, obediendo, visibilia contemnendo, atq; appetitum carnis refrenando redeamus. Per aliam ergo viam ad regionem nostram regredimur. Quoniam qui à paradisi gaudijs per delectationẽ recessimus, ad hæc per lamenta reuocamur. Gregor. hom. super illud Matth. Cum natus esset, &c.

Fit plerunq; Deo gratior amore ardens post culpam vita; quã securitate torpens innocentia. Greg. in Past. c. 49. Deus

Deus etsi pœnitenti veniam spopondit, peccanti tamen crastinum non promisit. Greg. in hom. quadam.

Cum vehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omne gaudium perturbat, vt nihil iam nisi flere libeat, nihil nisi quod terrere possit attendat. Blandimenta ergo culpæ non secura quies foueat, sed sæuiens amaritudo pœnitentię irrumpat. Gregorius in Mor. lib. 4. c. 22.

Super illud, Gressus meos dinumerasti, sed parce, &c. Dinumerat & parcit: quia & subtiliter acta nostra considerat, & tamen hæc pœnitentibus misericorditer relaxat. Culpas dinumerat, cum nos ipsos ad singula quæ fecimus deflendo conuertit. Tamen parcit: quia dum eas punimus, ipse nequaquam in extremo examine dijudicat. Et hoc significat quod subditur. Signasti quasi in sacculo, &c. Signat enim ea & curat, cum ea deflemus: quia nec inulta deserit, nec in iudicio punienda reseruat. Grego. lib. 12. c. 10.

Iudicia veræ confessionis sunt, si cum quisque se peccatorẽ dicit, id de se etiã alteri dicenti non contradicit. Greg. 22. Mor. c. 14.

Iob dum peccata cõfitetur, sublimis apparet etiam in peccatis, non enim minus miror in eo humillimam confessionem peccatorum, quam sublimia gesta virtutum. Greg. vbi supra.

Debet quisque discutere & causas suas apud Dominum, & casus Domini aduersus se: nempe & bona Domini ei collata, & mala quæ aduersus eum perpetrauit. Greg. 25. Mor. c. 6. vide hoc in loco multa de pœnitentia.

Peccatum peccato addit, qui culpæ quam fecit, patrocinia defensionis adiungit. Greg. 22. Mor.

Culpa cum defenditur, geminatur. Greg. lib. 4. c. 23.

Quia potius defensionis solatia, quam confessionis elegerunt, ideo culpam auxerunt, quam tueri conabantur. Retorquent autẽ illam in Deum: vt quia Deo similes esse non potuerunt in diuinitate, eum facerem similem in culpa. Gregorius. 22. Moral. cap. 13. vide locum.

In defensione non se peccator Deo abscondit, sed Deum sibi. Agit quippe ne omnia videntem videat: non autem vt ipse nõ videatur. Greg. vbi supra.

Augustinus super Psalm. 144. Spe simul ac desperatione duci *Augustin.* homines

homines ait ad augenda peccata his verbis. Audi vocem desperantis, iam inquit, damnandus sum, quare non facio quicquid volo? Audi & vocem sperantis. Misericordia Domini magna est, quando me conuertero, dimittet mihi omnia, quare non facio quicquid volo? Desperat ille vt peccet, sperat iste vt peccet. Vtrûque metuendum est, vtrumque periculosum. Væ à desperatione, væ à peruersa spe. Non tardes conuerti ad Dominum: nec differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Noli ergo dicere cras me conuertam, cras Deo placebo, & omnia hodierna & hesterna peccata dimittuntur mihi. Verum quidem dicis, quia Deus conuersioni tuæ indulgentiam promisit: sed dilationi tuę diem crastinum non promisit. August. sup. Psal. 144.

Pœnitens omnes fructus suæ pœnitentiæ paruos habeat: nunquam sufficiat, semper doleat, semper coram Domino ante quem peccauit, erubescat & dolorem cum vita finiat. Idem de Pœnit.

Quoniam verecundia magna est pœna, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia. Vnde patet quia quanto pluribus confitebitur in spe veniæ, turpitudinem criminis, tanto facilius consequetur gratiam remissionis. Idem, de Pœnit.

Non est quod fugias à Deo irato, nisi ad Deum placatum. Idem sup. Psal. 74.

Qui pectus suum tundit, & se non corrigit, peccata solidat, nó tollit. Idem in quodam serm.

Qui in aliud seculum distulit fructum conuersionis prius purgabitur igne purgationis. Hic ignis & si non sit æternus, miro tamẽ modo grauis est. Superat enim omnẽ pœnã, quá homo vnquá passus est in hac vita, vel pati potest. Idem in serm. de igne Purgat.

Inanis est pœnitentia quam sequens culpa coinquinat. Nihil prosunt lamenta, si replicentur peccata: nihil valet à malis veniam poscere, & mala denuò iterare. Idem in soliloq.

Vtinam tam cito conuertatur peccator ad pœnitentiam quam cito Dominus paratus est præfinitam mutare sententiam. Hieron. Hieronymus.

Deus natura misericors est, & paratus vt saluet clementia quos non potest saluare iustitia. Nos autem vitio nostro paratam misericordiam, & vltro se offerentem perdimus. Idem. Hieron.

Hieronymus in Epitaphio Paulæ sic ait, Mollia etiam in grauissima febri lecticulis strat a non habuit, sed super durissimam humũ stratis ciliciolis dormiebat: lauabatque per singulas noctes lectulum suum. Oculos eius fontes crederes lachrymarũ. Ita leuia peccata plangebat, vt illam grauissimorũ criminum crederes ream. Cumque à nobis crebrius admoneretur, vt parceret oculis, & eos seruaret euangelicæ lectioni aiebat, Turpãda est facies, quam cõtra Dei præceptum, purpurisso & cerussa, & stibio sæpe depinxi. Affligendum corpus quod multis vacauit delitijs. Longus risus perpeti compensandus est fletu. Mollia lintheamina & serica aspe ritate cilicij commutanda sunt. Quæ viro & seculo placui, nunc Christo placere desidero. Idem in epitaphio Paulæ.

Ille qui nos malos tolerat, non dubium est, quin conuersis clementer ignoscat. Ambros. de sum. bon. Ambros.

Facilius inueni qui innocentiam seruauerint, quàm qui congrue egerint pœnitentiam. Idem de Pœnit.

Fidelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse defleuit: atque ideo maiorem gratiam reperit, quam amisit. Idem in serm. ad vincula.

Nihil peccare solius Dei est, sapientis est, & corrigere erratum, & pœnitentiam agere peccati. Idem in epist.

Pœnitentia respuit auaritiam, horret luxuriam, fugat furorem, firmat amorem, calcat superbiam, continet linguam, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiam. Cypria. in serm. Cyprian.

Primus fœlicitatis gradus est, non delinquere, secundus delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra quę seruet, hic succedit medella quæ sanet. Idem epist. 3.

Contendit hoc loco Cyprianus pluribus argumentis probare Deum non latere delicta cordium. Homo (inquit) vidit in facie, Deus autem videt in corde &c. Denique quando & fide maiore & timore meliore sunt (loquitur de ijs qui tormentis territi in fidei confessione vacillauerunt) qui quanuis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti fuere, quoniam tamen de hoc vel cogitarunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentur, exomologesim cõscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medellam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt. Idem in ser. de Lapsis.

Isidor. Ex eo vnusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator extitit. Isidorus.

Si patet vitium, fit ex magno pusillum: si latet, fit ex minimo magnum. Silentio culpa crescit. Idem.

Hugo. Tres sunt species obstinatorũ. Prima eorũ qui ex correctione nõ proficiunt. Secunda eorũ qui ex cõmonitione deteriores fiũt. Tertia eorũ qui emendationẽ pomittũt, sed nõ faciunt. Ex correctione Manasses factus est melior, Nabal ex commonitione deterior, Pharao ex afflictione durior. Hug. de. 12. Abusio.

Clim. Ad confessionẽ peccatorum posthabito omni rubore, habes exemplum insigne apud climacũ serm. 4. de obediẽtia. In quo refert latronẽ quẽdam publice omnia peccata sua ad præceptum abbatis in cœtu fratrum protulisse, quo tempore vnus ex fratribus, qui illic aderant, procerum quendam atque terribilem se vidisse affirmauit, conscriptam chartã & calamum tenentẽ: & cum latro ille humi prostratus peccatũ confitens, pronuntiaret, hoc ille calamo delebat. Et merito sanè. Dixi enim, inquit, Confitebor aduersum me iniustitiam meã Domino: & tu remisisti, &c. Clim.

Sicuti vidua quæ viro suo fuerit orbata, si filius sibi vnigenitus sit, illi soli innititur, eiusque post Dominum solatio potitur: ita & anima si lapsa fuerit, nullo alio solatio exitus sui tempore ita securè nititur, vt abstinentiæ labore atque lacrymis. Idem de Luct. Grad. 7.

Veræ germanæque pœnitentiæ certum argumentum est, obliuio iniuriarum. Qui vero inimicitias tenet, & se pœnitere affirmat, similis est ei, qui se in somnijs currere putat. Idem Grad. 19.

Vidi imbecilles animas ac debilia corpora, pro peccatorũ multitudine superiora atque maiora certamina arripere conari, nec ea posse sustinere. Quibus ego, humilitatis (inquam) non laborum magnitudine Deus pœnitentiam metitur, atque iudicat. Idem de discretione ad discer. facili.

Chrysost. Si forte in corpore parum aliquid morbi pulsauerit, statim & medicos adhibemus, & pecuniam profundimus, & omni obseruãtia quæ competunt, gerimus: nec prius cessatur, quam quæ molesta sunt, mitigentur: anima vero cum quotidie vulneretur, cum per singula lanietur, vratur, præcipitetur, & modis omnibus pereat,

nec parua quidem pro ea nos cura solicitat. chrysost. de cõpunct. cordis.

Viæ pœnitudinis sunt quinque: prima agnitio & increpatio peccatorum. Secunda proximis suos errores condonare. Tertia quæ fit per orationem, quarta per eleemosinam, quinta per humilitatem animi. Idem.

Malum est peccare, peius est perseuerare: sed pernitiosius est, defendendose, in Deum culpam refundere. Glo. super Psal. 69. Gloss.

Non multum ab impeccabili discedit, qui peccatum vt decet, fatetur. Arist.

Nihil prorsus erroris cõmittere, proprium Dei est, & forte etiã hominis diuini: ab errore autem ad inculpabilem vitã redire prudentis est, & vtilia planè non ignorantis. Philon.

Sit erranti medicina confessio. Cicero ad. Q. Frat. Cicero.

¶ Quid est toto corde ad Deum conuerti? Non modo de præteritis malis dolere, sed etiam futura vitare. Quisquis vtrũque facit, is ex toto corde conuertitur. Vtrũque enim præstãdum esse monet Salomon cum ait, Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autẽ cõfessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiã consequetur. Indicium enim salutiferæ confessionis, est depulsio iniquitatis. COLLE. Prou. 28.

Si tantopere nititur æger, cum intra stomachũ noxio humore vexatur, vt vel immissis in osdigitis, vel amarissima etiam potione sumpta illum vomat: cur ergo non idem faciat, cum animam peccatis intus vexari sentit, vt illa per os puræ confessionis salubriter euomat. An fortasse minus homini peccata quam humor biliosus noceant?

O si oculos haberemus, quibus admirabilem hanc animæ pulcritudinẽ videremus, quando sacerdote efficaciter absolutionis verba proferente, homo iustificatur & fit noua creatura. Non minor enim hæc suo modo transformatio est, quam cum Deo dicente fiat lux, facta est lux: sic enim noua quædam & nobilior lux in anima oritur cum à sacerdote hoc modo absolutio impenditur. Sicut autem ad vocem Angeli cediderunt catenæ de manibus Petri, ita hic ad vocem sacerdotis vincula Diaboli soluũtur, & Deus homini pectus suum aperit, illumque in filiũ adoptat, Spiritu sancto vngit, virtutibus ornat, & regni sui heredem instituit.

D. Tho. Iustificationis seriem & processum D. Thom. describit in 4. quæst. 45. art. 5. vbi exponit, quomodo in hoc opere concurrunt, primum quidem Dei motio, secundo motus fidei, tertio timoris, quarto spei: quinto charitatis: sexto timoris: septimo cõtritionis, & pœnitentiæ cui potissimum tribuitur iustificatio. Cuius rei causa est, quia iustificatio est spiritualis quidam, ab iniustitia ad iustitiam motus. Quo fit vt illi potissimum iustificatio tribuatur quæ vtrumque motum complectitur, ea vero est pœnitentia quæ præteritam iniustitiam detestatur & proponit in futuro sequi iustitiã. Adde his quod pœnitentiæ est cooperari Deo ad satisfactionem cõmissorum ea videlicet amplectendo quæ ad huiusmodi satisfactionem requiruntur, quod ad pœnitentiam spectat.

Prou. 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata, per timorem autẽ Domini, declinat omnis à malo. Hæ sunt igitur virtutes quibus potissimum vera pœnitentia ornari atque perfici debet. Hoc autem in loco fides pro fidelitate (qua quisque officij sui debito satisfacit) accipienda est. Quæ quidem virtus adeo rara est: vt Salomon dicat. Multi homines misericordes vocantur: virum autẽ fidelem quis inueniet? Vir autem fidelis est, qui toto animo in hoc vnum incumbit, vt fideliter quidquid se debere intelligit, præstet, etiam si illi molestum ac detrimentosum sit. Hanc autem appella ri hoc in loco fidem, patet ex eadem sententia. 16. Prouer. repetita his verbis. Misericordia & veritate redimitur iniquitas: in timore autem Domini declinatur malum. Veritatem autem pro iustitia & officio præstito vsurpari in sacris literis, notius est, quam vt probari debeat. Hinc. Reg. 4. cap. 32. legimus. Post quæ & huiusmodi veritatem venit Senacherib rex Assiriorum &c.

Vera pœnitentia describitur Eccli. 17. his verbis; Conuertere ad Dominum & relinque peccata: precare ante faciem Domini & minue offendicula. Offendiculi autem nomine non modo peccata, sed etiam peccatorum occasiones intelligimus: quas si nõ tollas, peccata non vitantur.

Virtutem humilis confessionis declarant illa verba. Delictum meum cognitum tibi feci &. i. m. n. a. Dixi, cõfitebor aduersum me iniustitiam meam Domino. e. t. r. i. p. m. Huius vero confessionis defectu se in multa mala incidisse insinuat, cum ait, Quoniam tacuerunt ossa mea. Hoc est, quoniã delicta mea celabã, nec

Psal. 31.

illa vt par erat, agnoscebam, iracundiam & pœnam mihi non remittebat Deus: itaque ob eam causam in tantas incideram calamitates, vt confectus animi & corporis doloribus, squalore & macie contabescerem. Quod autem subdit, Dum clamarem tota die, alius vertit apertius, in rugitu meo tota die. Quod ad præcedentia verba facile refertur. Significat enim mœrores & æstus quos ante patiebatur.

Contra fictam subdolamque malorum pœnitentiam qui cum meliorem se vitam acturos polliceantur, non præstant quod pollicentur, sunt illa Prophetæ verba, Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in sæcula. Quasi dicat, Modo mentiuntur Deo eiusque leges & maiestatem contemnunt, sed erit tamen cum contemptus huius pœnas pendant: quas perpetuo hoc est in sæcula daturi sunt. Simile est & illud, Cum accepero tempus, ego. i. i. Quod tempus iamiam instare pronuntiat cum ait, Iuxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

Psal. 74. Deut. 32.

Ad spem veniæ nos ille versiculus incitat, Si iniquitates obseruaueris Domine, D. q. s. Quia apud te propitiatio est, hoc est, quia in me non est cur mihi propitieris, sed cur magis irasci debeas, in te habes vnde mihi propitius fias. In te est misericordia tua: & apud te est sacrificium filij tui: quæ vere pœnitentibus salutem donant. Itaque (vt Augusti. ait) si ego Domine admisi vnde me damnare possis, tu certe non amisisti vnde me seruare possis. In certamine ergo conscientiæ, cum lex, Diabolus, & sensus peccati nos accusant, ad hunc versiculum confugiendum est.

Psal. 129.

Virtus quidem difficilis est ex corrupta natura, facilis ex gratia. Vnde vbi de sponsa Canti. 8. dictum ecce soror nostra paruula est, & vbera non habet, paulo post subditur, Ego murus & vbera mea quasi turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens. Hanc autem pacem vera pœnitentia inuenit, quæ nos Deo reconciliat. Ait autem (quasi pacem) vel quia plena pax in hac vita non datur, vel quia nemo potest certo scire, vtrum odio vel amore dignus sit.

Pœnitentia eorum qui cum vitam omnium sceleribus transegerint instante mortis hora, pœnitere se dicunt, Pharaonis interdum pœnitentiæ similis frequenter est. Qui dum plagis vrgeretur

Eccle. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur obedientiam pollicebatur: sublatis verò plagis ad solitam con
tinuo pertinaciam & inobedientiam redibat. Denique emisso iam
è finibus suis post tot plagas populo, Pharao populusque eius pe
nitentia ducti dixerunt, Quid voluimus facere vt dimitteremus
Exod.14. Israel ne seruiret nobis? Iunxit ergo currum, & omnem populum
&c. Talis igitur eorum pœnitentia apparet, quos non Dei, sed sui
amor & præsentis periculi metus solùmodo agit: quos videmus
periculi vel morbi tempore transacto ad vomitum sæpe redire.

Cum lepra dubia est recludi æger in lege præcipitur septem
diebus, & interdum etiam alijs septem: vt hoc indicio sacerdos
deprehendat quid in ea causa, pronuntiare sine errore & hæsita-
tione possit. Hoc exemplo confessarij monentur, vt cum de con
fitentium pœnitentia & contritione dubij sunt, dierum aliquot
spatio interiecto de contritionis & propositi firmitate experimen
tum capiant: neque sententiam facile præcipitent: ne quos sanare
debuerant eadem contaminatos lepra relinquant.

Confessionis imaginem varijs modis in veteri quoque testa-
mento inuenimus. Sic enim. Num. 5. legimus, vir siue mulier cum
fecerint ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, &
per negligentiam transgressi fuerint mandatũ Domini, atque deli
querint, confitebuntur peccatum suum: & reddent ipsum caput
quintamq; partẽ desuper ei in quẽ peccauerint. Sin autẽ non fue-
rit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis. Hoc in ijs
peccatis intelligitur: in quibus damnum aliquod proximis illatũ
fuerit. Quo in loco vides etiam incertorum restitutionem ad Ec-
clesiam maxime pertinere.

Si de sanguine hostiæ quæ offertur pro peccato, vestis sacerdo
tis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto, ait Dominus Leuit. 6. Sã
guis huius hostiæ, opera sunt corruptionis quibus peccator succu
buit. Vnde est illa vox, Libera me de sanguinibus Deus Deus salu
Psal.50. tis meæ. Hæc itaque cum per confessionem pastori deteguntur,
plerunque licet ad corpus non transeant, tamen vestem aspergũt,
quia quamuis consensum non impetrent, excitant appetitum.
Quod enim vestis ad corpus, hoc est ad consensum appetitus. Ve
stis sæpe sine noxa corporis aut maculatur aut scinditur: sic & ap-
petitus plerũque absque salutis animæ dispendio, ratione videli-
cet reluctante nõ consensu sed cogitatione raptatur. Lauanda igi-
tur

tur vestis: sed in loco sancto poterit lauari, quia qui hoc nomine
maculatus est, nõ necesse habet donec se expiet à sacrificijs diui-
nis sequestrari. Et lauat ergo vestẽ suã & in loco sancto est: quia il-
lecebra carnali qua exterius afficitur pro virib' sine dilatione se
purgat. Sed tamẽ quod hãc pugnã sustinet, augmẽtum ei sit retri-
butionis, nõ imminutio sanctitatis. Hinc D. Greg. ait, A bonis pa-
storibus viscera materna subditis exhibenda sunt, vt si forte eos tẽ
tationib' infestari cõtigerit, ad eos quasi ad portũ salutis cõfugiãt
nec eis peccatorũ suorũ reuelare vulnera vereãtur. Fit autẽ plerũ-
que vt pastoris conscientia, auditis tẽtationibus & ipsa tẽtetur, &
velut aqua aliorũ manus abluẽs, vnde eas mũdat, ipsa sordidetur.
Quod tamẽ doctoribus nõ nimis formidandum est &c.

Est apud Origenem homil. 2. super Leuit. satis euidens de con-
fessione testimoniũ. Obijcit enim quod melioris cõditionis fue-
rit lex Mosis, in qua tot sacrificiorũ genera expiãdis peccatis insti
tuta erãt, quã Euangeliũ in quo horũ nihil est. Cui quæstioni re-
spõdet multis quoq; modis in lege gratiæ expiari peccata. Expiã-
turenim baptismo, martyrio, eleemosynis, remissione iniuriarũ, &
dilectione qua peccatrici mulieri peccata multa remissa sunt. De-
niq; ait, Expiãtur etiã alia ratione quãuis acerbius quidẽ & labo-
riosius pœnitẽtia: cũ lauat peccator in lachrymis stratũ suũ, & fiũt
ei lachrymæ panes die ac nocte: & cũ non erubescit sacerdoti Do Psal.41.
mini dicere peccatũ suũ & quærere medicinã secundũ eũ qui ait,
Dixi cõfitebor aduersum me iniustitiã meã, & tu remisisti. i. p. m. Psal.31.
In quo impletur illud quod Iacobus Apost. ait, Infirmatur quis in Iacob.5.
vobis, vocet presbyteros Ecclesiæ: & imponẽtes ei manus &c.

Quo mærore affici verè pœnitẽtes debeãt, omnemq; à se læti-
tiã depellere cũ pro peccatis mẽrent Leuit. 5. in sacrificio simile, p
peccato oblatæ adũbratur, super qua neq; oleũ funditur, nec thus
adhibetur, quæ in alijs sacrificijs apponũtur: quia pro peccato est.
Super quo loco Origenes ait, In sacrificio p peccato nec oleũ læ-
titiæ ei, nec thus suauitatis imponitur. De peccãtibus. n. ait Aposto 2. Cor.12
lus, vt lugeã eos qui ante peccauerũt, & nõ egerũt pœnitentiã &c.
Nec odor in eo suauitatis est. Quia ex persona peccatorũ dicitur,
Putruerũt, & corruptæ sunt cicatrices meæ &c. Hæc interim à no Psal.37.
bis obseruata sunt de sacrificio pro delicto.

Non putet confessarius, aut etiam pœnitens leue se negotium

agere, cum auersam ac deprauatam vitam & voluntatem suam diuinæ puritati & sinceritati (quæ totius æquitatis & sanctitatis regula est) debeat conformare: Qui enim tot spatijs ab hac regula discesit, quot flagitia commisit, quomodo tam cito potuerit eò redire à quo tot commissis sceleribus tam longo tempore discesit: nisi studiose ac diligenter in hoc insistat? Hoc est enim quod vehementer Diuus Augustinus & optabat & timebat, cum orans diceret, Miser ego, quando poterit, Domine obliquitas mea tuæ rectitudini conformari? Cum enim tanta sit hominis obliquitas, tantaque rursum rectitudo diuina, non dubium quin arduum ac difficile sit, hanc tantam obliquitatem ad illam rectitudinem exigere.

Excusatio in peccatis.

COLLE. PEccator homo vitabit correptionem & secundum voluntatem suam inueniet comparationem. Hoc est non deerit animo male affecto apparens aliqua ratio qua stultitiam suam tueri, & in ea perdurare possit.

Nullam in extremo iudicio mali scelerum suorum excusationem prætexere poterunt. Si enim dixerint se imbecilles fuisse, & aduersarios suos fortes ac potentes ideoque illis succubuisse, facile ipsos iudex coarguet, qui tot armorum spiritualium genera & munimenta in Ecclesia sua prouidit. Hoc enim illa Cant. 4. verba designant, Sicut turris Dauid quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex illa, omnis armatura fortium. Quare licebat infirmo cuique hinc arma capere: quibus imbecillitatem suam non modo tueretur, sed etiam roboraret: vtrumque enim hæc arma præstant. Cæterum si locum hunc locupletare volueris videtit. Euangelium. Ibi enim mira & maxima ad virtutem adiumenta per Christi gratiam nobis collata reconsentur.

A primis parentibus excusationis sicut & fomitis cæterorumque malorum virus in nos deriuatum est. Illi namque à Domino obiurgati, ad friuolas se se excusationes contulerunt. Vir enim ait, Mulier quam dedisti mihi sociam &c. Quibus verbis criminis sui culpam in Deum quodammodo transtulit. Quem plane imitantur, qui cœlo, aut astris scelera sua imputant. Mulier verò in serpentem transtulit crimen suum cum ait, Serpens decepit me. Sunt qui dicant Dauidem cum se adulterio & cæde maculasset grauius deliquisse quam Saul, veniam tamen consecutum fuisse, quoniam scelus suum simpliciter confessus est dicens, Peccaui Domino. Cum tamen Saul multis tergiuersationibus inobedientiam suam partim negare, partim excusare conatus fuerit.

Gene. 3.

2. Reg. 12
1. Reg. 26

Homini leproso Leuit. 13. inter alia hoc præcipitur vt vestimenta eius dissuta sint, & caput quidem eius detectum, os verò contectum. Ita enim oportet vt qui spiritualiter leprosus & flagitiosus est, flagitia sua, nullis verborũ assumẽtis tegat, nullis excusationũ velaminibus operiat, vt ne fiat sepulchrũ dealbatũ, quod foris qui dẽ paret candidũ, intus autẽ mortuorũ ossibus plenum est. Verũtamen leprosus hic os tãtummodo iubetur obtegere. Quid est hoc quod omnes corporis partes nudas habere præcipitur, & os solum operire iubetur? Nõne palã est & in aperto positum, quod ei qui in lepra peccati constitutus est, clauduturos, vt docendi ab eo autoritas excludatur? Peccatori enim dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas &c. Clausum ergo habeat os peccator, quia qui se ipsum non docet, docere aliũ non potest, & ideo suum iubetur operire, qui male agendo loquendi perdidit libertatem.

Psal. 49.

Contritio.

PEccator compunctus de peccatis in fletibus, iam iustus esse incheat, cum cæpit ac cusare quod fecit. Greg.

Greg.

Tempus redimi mus quando ante actam vitam, quam lasciuiendo perdidimus, flendo reparamus. Greg. vbi sup.

Qui peccata confitetur & non deflet, perinde est, ac si vulnus detegeret medico, & curari nollet. Greg. vbi sup. lib. 8. c. 15.

Non inuenit Esau locum pœnitentiæ, licet cum lachrymis quærat: quia fructum non habent lamenta quæ student cum gemitu desiderare peritura. Greg. lib. 11. Mor. cap. 6.

Sancti non solum inspiciunt mala quæ fecerunt, sed bona, quæ accepto munere reddere debuerunt. Tãto enim se amplius sentiũt

peccatores, quanto ex neglectis bonis debitores tenentur. Greg. 22. Mor. c. 5.

Graui luctu afficit gratia, quæ post facinora mentem replet: insequitur nanque quotidianis flectibus peccatum: & quanto homo clarius cernit quod iustum est, tanto appetit se iniustum gemitibus punire. Greg. 27. Mor. c. 15.

Dolet homo quod fuit, quia incipit videre quod nõ fuit. Odit qualem se fuisse meminit, & amat qualem se debere esse cognoscit. Greg. vbi supra.

Ad videndum internum lumen, polluta conscientia, lachrymis baptizata, renouatur. Greg. 27. Mor. c. 15.

Augusti. Quid enim miserius misero non miserante seipsum & flente Didonis mortem, quæ fiebat amando Æneam, non flente autem mortem suam, quæ fiebat non amando te? Augusti. Confessio. lib. 1.

Ego fremebam spiritu indignans turbulentissima indignatione, quod nõ irem in placitum & pactũ tecum Deus meus, in quod eundum esse omnia ossa mea clamabant. Nam non solum ire, verum etiam peruenire illuc, nihil erat aliud, quam velle ire, sed velle fortiter & integrè, non semisauciam hac atque hac versare, & ractare voluntatem, cum hac parte assurgente, cum alia parte cadente luctãtem. Et mox, Vnde hoc monstrum, & quare istud? imperat animus corpori, & paretur statim, imperat animus sibi & resistitur. Imperat animus vt moueatur manus, & tanta est facilitas vt vix à seruitio discernatur imperium: Et animus, animus est, manus autem corpus est. Imperat animus, vt velit animus, nec alter est, nec facit tamen. Vnde hoc monstrum? Et quare istud? Imperat, inquã, vt velit, qui nõ imperaret nisi vellet, & non fit quod imperat. Nõ igitur monstrũ partim velle, partim nolle: sed ægritudo animi est, quia non totus assurgit veritate subleuatus, cõsuetudine prægrauatus. Et ideo sunt duæ voluntates, quia vna earum tota nõ est, & hoc adest alteri, quod deest alteri. August. Confes. lib. 8.

Satis durus est cuius mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare: sed sciat culpabiliter se durum, qui deflet damna corporis, vel mortem amici, & dolorem peccati non ostendit lachrymis. Idem de pœnitentia.

Sit pœnitentia continua, amara, comes ætatis meæ, continuus dolor,

dolor, insatiabilis terror vitæ meæ. Si non sum dignus oculos ad cœlum leuare orando, certe non sum indignus eos vel exsiccare plorando. Idem ibidem.

Qui gehennam metuit, non peccare metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennam metuit. Idem in Epist.

Ad agendã pœnitentiã nõ sufficit mores in melius cõmutare, & à malefactis recedere, nisi & de his quæ facta sunt, satisfacias Deo per pœnitẽtiæ dolorem, per humilitatis gemitũ, per contriti cordis sacrificiũ, cooperantibus eleemosynis. Idẽ in lib. de Pœnit.

Quia post baptismũ inquinauimus vitam, baptizemus lachry- *Ambros.*
mis conscientiam. Ambros.

Nouit Deus mutare sententiam, si tu noueris mutare delictum. Idem super Luc.

Lachrymæ pœnitẽtiæ apud Deum, pro baptismate reputantur. *Isidor.*
Vnde & quantũlibet sint magna delicta, quantũuis grauia, non tamen in illis Domini misericordia desperanda. Isidor. de sum. bon.

Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & sine fructu præterie- *Bernar.*
runt, impossibile est vt reuocem: placeat tibi Domine vt recogitẽ eos in amaritudine animæ meæ. Bern. super Cant.

Abscindatur ferro acutæ compunctionis, vlcus inueteratæ consuetudinis. Idem ibidem.

Fœlices lachrymæ, quas benigna manus conditoris absterget: & beati oculi, qui in talibus liquefieri elegerunt, magis quã in superbiam eleuari, quàm omne sublime videre, quàm auaritiæ & petulantiæ famulari. Idem de contempt. mundi.

Primum opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio est, in qua planè de intus ejciuntur dæmonia, cum ab affectu cordis eradicantur peccata. Idem, de. 12. Grad.

Quam magna deliquimus, tam granditer defleamus: alto *Cypria.*
vulneri diligens & longa medicina non desit: pœnitentia crimine minor non sit. Putas ne tu Dominum cito posse placari, quem verbis perfidis abnegasti, cui patrimonium præponere maluisti, cuius templum sacrilega contagione violasti? Putas eum facile misereri tui, quem tuum non esse dixisti? Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, vigilijs noctes atque fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamẽtationibus

Universidad de Deusto Biblioteca

nibus occupare, stratos solo adhærere cineri, in cilicio volutari & sordibus: post indumentum Christi perditũ, nullũ iam velle vestitũ: post Diaboli cibũ, malle ieiuniũ: iustis operibus incũbere, quibus peccata purgantur: eleemosynis frequẽter insistere quibus à morte animæ liberantur: quod aduersarius auferebat, Christus accipiat: nec teneri iã nec amari patrimoniũ debet, quo quis & deceptus & victus est. Cypria. in serm. de laps.

Si charus tibi aliquis vita functus esset, doleres, & ingemisceres, & lugubri habitu tristitiam mentis ostenderes: & moritur tibi castissima anima, & interdum etiam rides, & in nullo commoueris? Idem ibidem.

Euseb. Emiss. Non sufficit summis labijs dicere, Peccaui, parce, remitte. Et Saul dicebat, Peccaui: sed non obtinuit illam veniam quã Dauid vna pœnitentiæ voce promeruit: & hoc quare? Quia confessionẽ illam nuda magis verba, quã gemitus exprimebant: quia non cõpensabat magnitudinem criminis lenta humiliatio supplicantis. Non leui agendum est contritione, vt debita illa redimantur, quibus mors æterna debetur: nec transitoria opus est satisfactione pro malis illis propter quæ paratus est ignis æternus. Si volumus intelligere, quam graues apud se faciat iudex noster hominum culpas, respiciamus ad pœnas. Euseb. Emisse. ad monach. hom.

Et faciam (inquit) vt displiceatis vobis in oculis vestris. Vides quia iam non parua pars meriti est, ad conspectum erubuisse peccati. Idem in quadam hom.

Clima. Qui re vera reatus sui pęnas dat, is omnem diem quo nõ luget, se amisisse arbitratur, etiam si qua fortassis bona alia in illo fecerit. Canis si à fera vlla mordeatur, aduersus ipsam vehementer accensus, animatur ex dolore vulneris, incomparabili ferocia insaniens. Sic ergo aduersus peccatum incitari debemus. Caueamus ne forre non ex munditia, sed ex falsa confidentia seipsam conscientia desistat reprehendere. Id erit solutionis delictorum certissimum indicium, si semper quisque debitorem se existimet. Signum item diligentis atque accuratæ pęnitentiæ est, si omnibus contingentibus, visibilibus, inuisibilibusque tribulationibus, atq; etiam pluribus dignos esse constanter teneamus. Ioan. Clim. de Pęnit. cap. 5.

Caue

Caue qui luges, ne vnquam canem illum suscipias, qui misericordem nimis Deum tibi pollicetur: agit enim hoc, vt abs te interim luctum ac securissimum expellat metum. Tunc vero solũ clementiam eius tibi pollicere, cum te desperatione absorberi videris. Idem de memor. mort. cap. 6.

Beatus qui cœlestibus intellectualibusque virtutibus defigere animi obtutus valet. Sed ille absque metu ruinæ est, qui ex mortis scelerũque memoria genas suas viuẽtium aquarum perpetuis imbribus rigat. Idem de Luct. cap. 7.

Non angitur spectaculorum ordinãdorum cura is reus in quẽ fuerit lata sententia: ita ne is quidem qui attentius luctui studet, delitijs, aut gloria, aut furore, aut iracundia, vnquam capietur. Idem ibidem.

Etiam si quodlibet magnum atque electissimum vitæ institutum arripueris, id quasi externum & nothum æstimare debes, nisi cor afflictum mœrensque possideas. Ibidem.

Non accusabimur ò socij, nec nobis crimini dabitur in separatione animæ à corpore, quod non miracula egimus, quod nõ theologica disseruimus, quod non contemplationi operam dedimus: sed ob hoc maximè rationẽ omnino Deo reddituri sumus, quod lugere vnquam destitimus. Ibidem.

Nemo ad Deum aliquando flens accessit, qui non quod postulauit, accepit: nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui non impetraret quod voluit. Ipse enim est, qui consolatur flentes, curat dolentes, informat pœnitentes. Chrysost. in ser. *Chrysos.*

Sicut impossibile est, vt ignis inflãmetur in aqua, ita impossibile est compunctionem vigere in delitijs: contraria enim hæc inuicem sibi sunt & peremptoria. Illa enim mater fletus, hæ mater risus: illa cor constringit, istæ dissoluunt. Idem de compunctione cordis.

Sola est compunctio quæ facit hominem horrescere purpurã, desiderare cilicium, amare lachrymas, fugere risum. Idem ibidẽ.

Hæc est humilis cordis vera compunctio, magna agere, & humilia loqui: iustè operari, & super peccatis timere, atque tremere. Idem ibidem.

¶ Alexander, qui ebrius Clitum fidissimum amicum occiderat. COLLE.

vbi

vbi compos sui factus, admissum facinus intellexit, præ magnitudine doloris seipsum occidere volebat. Quod si ita dolét, qui amicos occiderunt: quo putas dolore cruciari viros sanctos, cum recolunt se toties Deum suum peccando crucifixisse? Quo dolore angebatur? quæ verba iactabat? quibus se lamentis conficiebat? quas animo cogitationes voluebat, ille de quo scriptũ est, Egressus foras, fleuit amare?

Matt. 26

Nullo dolore afficitur homo, cum capilli eius conscinduntur, & lacerantur. Tunc tamen dolorem sentit, cum ij à capite euelluntur. Sic sancti viri nihil sua referre putant, cum variis iniurijs infestantur (rapinã enim bonorum suorum cum gaudio suscipiunt) at grauissimè anguntur, cum per peccatum à capite suo, nempe Christo auelluntur. Sic Dauid, Miser factus sum, & curuatus sum, &c.

Psal. 37.

Quanta esse vis contritionis & doloris propter admissa sceleра debeat, exemplo suo idem Vates ostendit, dum de se ait, Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, &c. Pro quo Hierony. vertit, Natare faciam tota nocte, &c. Pro eo verò quod subdit, Turbatus est à furore oculus meus, alij verterunt, Calligauit præ amaritudine oculus meus. Quibus verbis significat se tantam vim lachrymarum profudisse, vt penè lumen oculorum amiserit. Itaque versiculi huius sensus est, Si paucas illas noctes Domine inter falsa & flagitiosa gaudia consumpsi, reliquas, quas ego dum vixero noctes, inter gemitus & amara suspiria consumam. Si lectum meum impura libidine contaminaui, illum ego largo & perenni lachrymarum flumine lauabo.

Psal. 5.

Vim salutaris & veræ contritionis exemplo suo declarat Propheta, cum ait: Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Cor meum conturbatum est in me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. Quo significare voluit continuò lachrymarum fluxu, oculorum aciem hebetatam, ac obscuratam fuisse. Idem quoque designant illa verba ex Psal. 4. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata, siue vt alius vertit ossa quæ contriuisti. Significat enim se ob sceleris conscientiam

Psal. 37.

scientiam magnitudine doloris attritum & consumptum. ¶ Cæterum demissionem animi ac affectum veræ pœnitentiæ insinuat protinus cum ait: Quoniam ego in flagella paratus sum, &c. siue vt Hieronymus vertit, Quoniam ego ad plagas paratus sum, & dolor meus contra me semper. Quia iniquitatem meã annuntio, & sollicitus ero pro peccato meo: siue vt alius vertit, Anxius ero. p. p. m. Quod quidem verbum, falsam multorũ securitatẽ satis arguit: qui ita securi sunt, quasi iustorũ facta habeant.

Esto (ait Sapiens) firmus in via Domini, &c. Hanc animi firmitatem, & melioris vitæ propositum, designant illa Prophetæ verba, Iuraui & statui custodire iudicia iustitię tuę. Magna enim propositi firmitudo in his duobus verbis significatur.

Eccli. 5.

Psal. 118.

Vbi nos legimus, Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, &c. Hiero. vertit, Riui aquarum defluebant ab oculis meis. q. n. c. l. t. Quo verbo vis lachrymarum, & vehemens dolor Prophetæ propter violatas Dei leges significatur.

Psal. 118.

Qui verè pœnitet, ita de admissis sceleribus suis dolere debet, vt propter Deum ex charitate doleat. Ex hoc enim dolore vera pœnitentia consurgit, quæ per arcum in nubibus cœli positum, nõ incommodè figuratur. Hic enim arcus ex nube rorida Solis radijs percussa fit: sola quippe nubes nisi sole irradiata fuerit ad hoc satis non est. Hunc igitur veræ pœnitentię arcum respiciens Dominus, furorem deponit, hominibusque propitius fit. Huius rei in Maria Magdalena imaginem videmus, quæ lachrymarum rore plena, & diuinæ dilectionis radijs percussa velut arcus in nubibus facta est, quæ iram Domini mitigauit.

Gene. 9.

Quàm sit gratũ Deo cordis cõtriti & humiliati sacrificiũ, & quę sint verè pœnitẽtis officia, typicè Dñs in auiũ holocausto adumbrauit. Sic enim Leuit. 1. ait, Si verò de auibus holocausti oblatio fuerit, de turturib⁹ & pullis colũbæ offeret eã sacerdos ad altare, & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinẽ super crepidinẽ altaris: vesiculã verò gutturis effundet in loco in quo cineres effundi solẽt: cõfringetq; ascellas, & nõ secabit, neq; ferro diuidet. Holocaustũ est, & oblatio suauissimi odoris Dño. Hoc igitur in loco obseruandũ illud primo est, quod cũ Dñs aues sibi in holocaustũ offerri iubet, nõ cignũ expetit, q. magnitudine corporis præstat, qui plumarũ candore nitidus, & colli proten-

protensione caput in altum leuat: nec mergulo delectatur, qui fre
quēter aquis immergitur: nec accipitre qui mortibus pascitur alie
nis: sed turturem petit, aut columbam, quarum columba societa-
tis, turtur vero castitatis amator est. Vtraque tamen hæc auis ge-
Psal.101. mere non canere solet. Esse autem gratissimos Domino pios pœ-
nitentium gemitus, declarat Propheta cum ait, Dominus de cœ-
lo in terram aspexit, vt audiret gemitus compeditorum, &c.
Modus autē immolandi aues est, vt retorto ad collum capite, ac
rupto vulneris loco, decurrere faciat sacerdos sanguinē super cre-
pidinem altaris. Ad collum caput reflectitur, vt quasi corpus suū
respicere videatur. Debet enim vere pœnitens conuertere oculos
suos ad anteactæ vitæ corpus, & pristina peccata recordari, vt cū
Isai.38. sancto illo rege dicere possit, Recogitabo tibi oēs annos meos. i.
a.a.m. Post hoc autem rumpatur vulnus, sed caput tamen à corpo
re non abscindatur. Quid igitur aliud per hoc nobis innuitur, nisi
vt (quemadmodum Apostolus ait) rationabile sit obsequium no-
Rom.12 strum, quo castigati, & non mortificati, corpus spiritui subijciatur
non occidatur? Sanguis vero super basim altaris fundi præcipitur.
Sanguis noster substantia nostra est, quæ instar sanguinis dum re
dundat, noxia esse frequenter corporibus solet: dum vero non re
dundat, salutaris. Hæc ergo vbi redundauerit, minuenda & super
basim altaris, hoc est, super pauperes & infima quæque Ecclesiæ
membra effundenda est. Huiusmodi enim sanguinis nostri, hoc
est, rerum nostrarum effusione purgari peccata, scripturæ sa-
cræ vbique testantur. Supereſt vesica, quæ ab auibus auferenda,
& in locum in quo cineres effundūtur mittenda est. Qua re quid
aliud significatur, quam omnem cordis nostri tumorem & infla-
tionem, cineris & corruptionis nostræ consideratione deponere?

Multa sunt quæ nos ad peccati odium & commissorum dolorē
excitare debeant: sed illud in primis, quod peccando Deum amit-
timus. Deserit enim is mentem, quæ eius hospitium peccati con-
tagione polluit. Sic Saulem videmus à spiritu Domini relictum,
& à Dæmone obsessum, vbi se peccato contaminauit. Quid autē
lamentabilius, quid infelicius, quam à Deo bonorū omnium pa-
rentem deseri? Væ eis, ait Dominus, qui recesserunt à me. Hoc est
Osee.7. primum væ. Secundum vero quod ex hoc sequitur, Væ eis cum
recessero ab eis. Quid enim reliqui esse possit ei qui Deum amisit?

Hoc

Hoc est illud malum, quo ita vxor Phinees sacerdotis perculsa est:
vt cum mortem sibi ex doloribus partus imminere cerneret, & na *1. Reg. 4.*
sciturus ei filius nuntiaretur, obstetrice dicente, Noli timere, quia
hunc habebis filium, non intellexisse, ne animaduertisse dicitur.
Ea enim doloris magnitudine concussa fuit, cum arcam Dei à
Philisteis captam audiuit, vt nec instantis mortis metu, nec nasci-
turi filij gaudio vllo modo tangeretur, sed acerbissimo doloris
sensu hanc vocem repeteret, Trāslata est gloria Dei ab Israel, quia
capta est arca Dei. credebat enim prudens mulier, ad nihilum es
se illum populum redigendum, hoc tam incomparabili præsidio
destitutum: vnde tota illius populi salus & gloria manabat, ideo-
que inter causas doloris & lætitię constituta, hoc solum cogitabat,
hoc solum lamentabatur, hanc vnam querimoniam iterum atque
iterum repetebat. Translata est gloria Dei ab Israel, quia capta est
arca Dei. Cum igitur per lethale peccatum homo hoc tantū bo-
num amiserit, & à se repulerit, cur non simili modo lamentetur?
Noli, ait Propheta, lætari Israel, noli exultare sicut populi, quia for
nicatus es à Deo tuo.

Qualis esse debeat vere pœnitentis conditio, declarat Moyses
Deut. 4. his verbis. Cum quæsieris Dominum Deum tuum, inue-
nies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione ani-
mæ tuæ. Hic locus vehementer vrget Lutheranos, qui mętorem
ac dolorem à vera pœnitentia submouent.

Satisfactio.

QVamuis certum sit, quod Ezechiel ait, In quacunque die im- COLLE.
pius conuersus fuerit ab impietate sua &c. tamen tempora-
riam pœnam impietati debitam non sæpe rogantibus, &
ad eum conuersis aufert. Id primum patet ex eo quod. 1. Reg. legi
mus, Iurauit Dominus domui Heli, quod non expietur iniquitas
domus eius victimis & muneribus vsque in sempiternum. Ibidē-
que legimus, Porro triumphator in Israel non parcet, nec pœnitu
dine flectetur: neque enim homo est, vt agat pœnitentiam. Item
nec Dauidem exaudiuit multis lachrymis pro filioli ex adulterio
Bersabe suscepti vita deprecantem. Et ad Hieremiam Dominus

ait, Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas laudē & ōrationem pro eis, & non obsistas mihi: non enim exaudiam te. Et ad populum propter quadraginta annorum errorem à Domino indictum mērentem ac deprecantem Moses ait, Cūque reuersi ploraretis coram Domino, nō audiuit vos, nec voci vestræ voluit acquiescere. Quodq; his omnibus mirabilius est, nec Mosem quidē (qui sæuientē aduersus peccantē populū iram Domini toties placauit, cuique insigne sanctitatis & amicitiæ testimonium Dominus tulit) exaudire voluit cum ingressum in promissam terrā suppliciter ab eo postularet. Sic enim Deute. 4. idem ait, Precatusque sum in tempore illo dicens, Domine Deus tu cæpisti ostendere seruo magnitudinem tuam &c. Transibo igitur & videbo terram hanc optimam trans Iordanem &c. Iratusque mihi Dominus propter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi, sufficit tibi, nequaquā loquaris vltra de hac re ad me.

In his similibusque cōminationibus, nequaquā Dominum misericordiæ suæ signum (quod ad remissionem culpæ attiner) claudere credendum est: cum fixa & irreuocabilis illa Ezechielis promissio maneat, in quacunque die impius conuersus fuerit &c. Sed hæc omnia ad remissionem pœnę pro peccato debitæ referenda sunt: quæ non semper pœnitentium precibus & victimis reuocatur. Qua ex re liquido constat, dimissa culpa, temporariam pœnam culpæ debitam remanere. Cuius rei gratia tertia pœnitentiæ pars, nempe satisfactio constituitur, quæ ad huius pœnæ remissionem ordinatur, quæ si in hac vita non expletur, igne purgatorio expianda relinquitur: vt diuinæ iustitiæ locus sit, quæ nullum crimen impunitum relinquit, quod vel in hac vita, vel in altera non puniat.

Recidiuatio.

Greg. SIcut qui à fide recedit apostata est: ita qui ad peruersum opus quod deseruerat, redit, ab omnipotente Deo absque vlla dubietate apostata iudicatur, etiam si fidem tenere videatur. Greg. super Eccl.

Isido. Lauamini, mundi estote. Lauatur itaque & mundus est, qui &
Esai. 1. præterita plangit, & futura non admittit. Lauatur & non est mundus

qui plangit, quod gessit, nec deserit: & post lachrymas quæ deuerat, repetit. Isidor.

COLLE. ¶ Videant Christi fideles quomodo se post pœnitentiam & sacramenta paschalia gerant, & qua cura susceptam gratiam tueantur. Vnus enim læthalis peccati lapsus aditum ad alia multa aperit. Quemadmodum enim (vt Chrysost. ait) qui noua aliqua veste induitur, diligenter curat, ne vestem illam sordibus vllis inquinet. Vbi vero vestis ipsa per incuriam sordidata est, curam illam deponit, nec iam molestē admodum fert, si iterum sordidetur: ita homines, vbi per pœnitentiam candidā iustitiæ vestem induerunt, studiosē curare solent, vt candorem illum incontaminatum seruent: At vbi illum per peccatum commacularunt, iam non admodum curant, si nouis iterum maculis pristinus ille candor obscuretur. Ex quo patet, quantum priora peccata noceant, quoniam ea sequentibus aditum parant.

Disputant Theologi doctores vtrum grauius peccatum sit, id quo amittitur innocentia, quam quod committitur post pœnitentiam. Sunt qui dicant illud tanto grauius esse, quantò maius bonum est, seruata semper innocentia, quam restituta per pœnitentiam. Cæterum Diuus Thom. ait, maius quidem bonum esse innocentiæ: sed interim tamen hac ratione maius beneficium esse pœnitentiæ, quod in immeritum & inimicum Dei conferatur. Cuius rei gratia grauius est post pœnitentiam delinquere, quam peccando innocentiam amittere. Vt videas quam grauiter Deum offendant, qui post pœnitentiæ beneficium ad vomitum redeunt.

Imago suscitati Samuelis quæcunque illa fuerit, aperte pronunciauit iram atque vindictam Domini contra Saulem iamiam imminere: eo quod non feceris (inquit) iram eius contra Amalech. Mira profecto res, quod cum Saul incredibili furore exagitatus septuaginta sacerdotes Domini vestitos Ephot interemerit, & Nobe ciuitatem sacerdotum nihil commeritam incenderit, ouēque & bouem, camellum, & asinum occiderit (quod crudelissimus omniū mortalium Nero nusquam fecisse memoratur) & tamen hoc tantum nefas siletur: & sola indiscreta illa pietas profertur, propter quam cęlestis aduersus eum

1. Reg. 20

vindicta parabatur. Quare hoc? Nimirum quia propter primum illud peccatum à Deo derelictus fuit, atque eius spiritu & gratia nudatus. Quæ res omnium aliorum criminum fons & origo extitit, quemadmodum & protoparentis culpa, ideo maxima esse dicitur: quia culparum omnium consequētium velut seminariū fuit. Qua quidem re pœnitentes admonentur, vt primum lætale peccatum admittere diligentissime caueant. Huius enim admissio, quia gratia spoliat, aditum deinde cæteris parat.

Exod. 32. Quis indagando consequi possit, cur Dominus oratione Mosis placatus fuit, cum Iudæi vitulū conflatilem adorauerunt (quod maximum nefas erat) cum vero de expugnanda terra Chananæorum diffili sunt, tamen quadraginta eos annis per desertum circūducens, eius criminis diutissimum supplicium sumpsit? Cæterum quamuis hoc in loco cum Apostolo liceat exclamare, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt. i. e. &. i. v. e. scripturæ tamen verba huius tantæ seueritatis causam subindicant. Ait enim Dominus. Verumtamen omnes qui viderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto, & tentauerunt me iam per decem vices, non ingredientur terrā pro qua iuraui patribus eorum. Toties ergo erralle, & toties erratorum veniam obtinuisse, in causa fuit, vt huius errati pœna nulla Mosis oratione relaxaretur. Cur igitur adeò securi degunt, qui post impetratam quotanis in confessione peccatorū, veniam, statim à confessione in eadem flagitia relabuntur?

Num. 14.

Eccli. 26. In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi aduenit. Vir bellator deficiens prę inopia, & vir sensatus contemptus: & qui transgreditur à iustitia ad iniquitatem, Deus paratum esse, vt inter reprobationis inditia hoc in loco numeretur.

Contra eos qui in eadem scelera prolabūtur clamat Eccli. 34. Vnus ædificans, & vnus destruens, quæ vtilitas in vtrisque? Vnus orans, & vnus maledicens, cuius vocem exaudiet Deus? Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid illi prodest lauatio eius? Sic homo qui ieiunat in peccatis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? Orationē eius quis exaudiet?

Iosue. 6. Maledictus (ait Iosue) qui reædificauerit Hierico. In primogenito suo fundamenta iaciat, & in nouissimo liberorum portas po-

nat. Si hic igitur maledictus est, quanto magis maledictionis huius particeps erit, qui peccata quæ destruxerat, reædificans, præuaricatorem se constituit? Hic igitur cum primum præuaricatus est, primogenitum, hoc est, timorem Domini amittit: quod est dilectionis eius initium: sed si in hac tamen præuaricatione perseueret, nouissimo liberorum, hoc est, beneficio patriæ cęlestis orbabitur.

Pœnitentiæ dilatio.

SAtis alienus à fide est, qui ad agendam pœnitentiam tempora senectutis expectat. Metuendum est enim ne dum sperat misericordiam, incidat in iudicium. Greg. in Mor. *Greg.*

Qui tempus congruæ pœnitentiæ perdit, frustra ante regni ianuam, cum precibus venit. Exemplum in fatuis virginibus clamātibus, Domine Domine aperi nobis. Greg. vbi sup.

In homilia tractans illud, Et si in secunda vigilia, siue in tertia venerit &c. Quos diu vt conuertantur tolerat, non conuersos durius damnat. Grego. vbi sup.

Gregorius super illud Iob. 27. Nunquid clamorem eius exaudiet Deus &c. sicait, Eius clamorem tempore angustiæ Deus non audit, qui ipse tranquillitatis tempore clamantem Dominum non audiuit. Iuxta illud, qui auertit aurem suam, &c. Prou. 28. Tantò enim tunc magna exercetur seueritas, quantò nunc maior misericordia prorogatur. Vnde Isai. 55. Quærite Dominum dum inueniri potest: inuocate eum dum prope est, &c. Modo inquit non videtur, & prope est: tunc videbitur, & prope non erit: nunc nō videtur, & inuenitur: tunc videbitur, & inueniri non poterit. Mor. lib. 18. cap. 5.

Ego autem adhuc terræ obligatus militare tibi recusabam, & impedimentis omnibus sic timebam expediri, quemadmodū impediri timendum est. Ita sarcina seculi veluti somno assolet, dulciter premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, similes erāt conantibus expergisci volentium: qui tamen superati soporis altitudine, remerguntur. Non enim erat quod tibi responderem dicenti mihi: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus: & vndique ostendenti vera te dicere non erat *Auguſt.* *Ephe. 5.*

omnino quid responderem, viritate deuinctus, nisi tantum verba lenta & somnolenta: modo, & ecce modo: sine paululum: Sed modo & modo non habebant modum, & sine paululum, in longum ibat. Frustra condelectabar legituæ secundum interiorem hominem, cum lex alia in membris meis repugnare legi mentis meæ, & captiuum me duceret in legem, quæ in membris meis erat. Aug. Confes. lib. 8.

August. Conuertitur, ideſt, totus & omnino vertitur: qui iam non pœnas tantum timet, sed ad bonum Deum redire festinat. Quæ conuersio si contigerit alicui etiam in fine, desperandũ non est de peccatorum suorum remissione. Sed quoniam vix vel raro est, tam iusta conuersio, timendum est de sero pœnitente. Idem de Pœnit.

Si tunc vis agere pœnitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Idem in serm.

Hierony. Væ illis qui tunc habuerunt terminum luxuriæ, quando vitæ. Hierony.

Bern. Dignum valde est, & omnino exigit ratio æquitatis, vt quibus à constitutione mundi regnum paratur, ipsi etiam se se regno parare non negligant. Bern. in serm.

Cæsarius Dicit aliquis. Cum ad senectam venero, tunc ad pœnitentiæ medicamenta confugiam. Quare hoc de se fragilitas humana præsumat, cum diem vnum in vita sua in potestate non habeat. Cæsarius.

Hugo. In illa ætate quando flauescunt crines, caro nitescit eburnea, oculorum gemmis facies rosea decoratur, valetudo corporis vires subministrat, iuuenilis ætas longioris vitæ spatium repromittit: quando viget ratio, viget etiam corporis sensus, visus acutior, auditus promptior, incessus rectior, vultus iucundior, qui in hac ætate se domant, & Deo se sociant, præmium Ioannis expectent. Hugo de clauſt. animæ libr. 3. cap. 10.

Tales offerunt hostiam viuentem, Deo placentem immaculatam, non aure, non oculo, non pede, non cauda carentem. Audiat hoc senum sera conuersio, quibus ex defectu senectutis, aures obturantur, oculi turbantur, & vt cuncta breuiter perstringam ipsi in se per se deficiunt. Hinon offerunt

offerunt agnum immaculatum. Idem ibidem.

Ne forte charissimi, aliquem nimis securum faciat, aut remissum tam noua fœlicitas credulitatis, ne forte dicat aliquis in corde suo, Non me vsque adeo conturbet, & cruciet mea conscientia, non me vsque adeo contristet culpabilis vita: video sub momento, video sub exiguo spatio latroni crimina fuisse donata. Primum considerandaest in latrone illo non solum credulitatis compendiosa deuotio, sed temporis illius sub quo hæc agebantur occasio, quo iustorum legitur titubasse perfectio. Eusеb. Emiss. in hom. de latrone beato. *Eusеb. Emiss.*

Periculosissima est in vltimum diem promissa securitas. Deinde stultissimum est, vt causa quæ de necessitatibus agitur æternis, mutabilitatibus vitæ deficientis committatur extremis. Odibile est apud Deum, quando homo sub fiducia pœnitentiæ in senectutem reseruatæ, liberius peccat. Credite charissimi, difficile est, vt callida simulatio ordinandæ consummationis obtinere digna sit facultatem: apud illum cordis interpretem, ars non admittitur ad salutem. Idem ibidem.

Si præsenti tempore prætermisso futurum semper obserues; nobis paulatim dilationibus per Diabolum conflictis, latenter deceptus, vt mos est illius (Mihi inquit, da præsentia, Deo futura: mihi iuuentutem, Deo senectam: mihi voluptates, illi corpus inutile:) ò quantum tibi periculum, quanti casus inexpectati imminent? aut enim bellum absumit, aut terremotus obuoluit, aut mare suscipit, aut rapit fera, aut morbus extinguit, aut frigidus aer transiens, leuissima causa (quid enim facilius quam hominem mori, vtcumque turgeat sua specie?) aut fluuius inundans, aut ventus ex alto deturbans, aut equus corripiens, aut pharmacum siue de industria per insidias datum, siue pro salutari venenum assumptum. Chrysost. *Chrysost.*

COLLE. ¶Filij hominum vsque quo graui corde &c. His verbis votes sanctus aduersus illos præcipue commotus esse videtur, qui in obse-
Psal. 4. quium mundi consenuerunt, qui nec tam assiduis mundi calamitatibus eruditi eius amaritudinem & inanitatem agnoscere potuerunt. In quos etiam inuehitur Salomon cum ait: vsque quo
Prou. 1. paruuli diligitis infantiam, quando tandem sapere incipietis: sat
Iere. 8. vitijs scelerique datum est. Contra hos item Dominus, Nun-
Isai. 12. quid qui auersus est non reuertetur. Populus autem iste auersus est auersione contentiosa. Rursumq; alibi venit mane, venit nox: si queritis querite, conuertimini & venite. Hoc est, hora saltem vndecima ad vineam meam properate. Quicumque igitur ad has Domini voces obsurduerunt, tempus aderit cum gementes ac fru-
Prou. 10. stra pœnitentes dicant, Transijt messis, finita est æstas, & nos saluati non sumus. Scriptum est enim. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis: qui videlicet sero culpam & insaniam suam agnoscens, æterno dolore torquebitur.

Longissima sibi vitę spatia improbi pollicentur, quo liberius in omnia flagitiorum genera ruant. Hinc de malo illo seruo Domi-
Mat. 24. nus in Euangelio ait. Quia si dixerit malus ille seruus in corde suo moram facit Dominus meus, & cęperit percutere cõseruos, & ede re & bibere cum ebriosis, veniet Dominus serui illius &c. Item Pro uer. 7. incautum iuuenem meretrix ad flagitia, sub hac eadem spe inuitat: Non est, ait, vir in domo sua, abijt via longissima, saculum pecuniæ tulit secum, in die plenæ lunæ reuersurus est in domum suam. Qua spe irretitus adolescens, statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimã, & ignorat quod ad vincula stultus trahatur &c.

Quis nautarum cum possit benignissima aura nauem soluere, procellosum tempus expectat quo nauigare incipiat? Cur ergo pœnitentiæ munus quod ad salutem adeo necessarium est, quoq; nobis viam in cœlum munimus ad impeditissimum mortis tempus reseruamus cum modo opportune admodum pœnitere nos possit?

Duo videmus esse tempora ab ipsa natura designata, quorum alterum serẽdis frugibus, alterum colligendis accõmodatum est. Stultus autem merito iudicandus esset, quisquis hæc ipsa opera alieno

alieno tempore moliretur. Simili ergo ratione duo tempora Dominus ad salutem hominum desinauit, alterum ad sementem bonorum operum faciendam, alterum ad meritorũ messem colligẽdam. Hoc est, alterum ad pugnam, alterum ad coronam, alterum ad laboris exercitium, alterũ ad laborum præmiũ. Qui ergo seminant in lachrymis, ij plane in exultatione metent, & qui transeunt per ignem & aquam, hi adducuntur in refrigerium. Stultissimus autem est, quisquis has rerum vicissitudines inuertit, & requiem atque lætitiam ante capit, quo tempore laborandum esset ac decertandum.

Sicut occasiones quærit qui vult ab amico recedere, ita etiam qui nouam vitam inchoare detrectat. Semper enim illum occasione aliqua Dæmon remoratur. Contra hunc autem Salomon *Eccle.* 11.
ait. Qui obseruat ventum non seminat, & qui considerat nubes non metet. Quisquis vero recte sapit, illud eiusdem consilium *Eccle.* 10.
sibi datum putet. Mane semina semẽ tuum & vespere non cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur hoc an illud, & si *Thre.* 3.
vtrumque melius erit. Hinc Hieremi. ait, Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Sic Thobias filium ab in- *Tob.* 1.
fantia sua, timere Deum docuit & abstinere ab omni peccato. Sic *Eccle.* 12.
Salomon, Memento (inquit) creatoris tui, in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ & appropinquẽt anni de quibus dicas, non mihi placẽt. Sic etiam Ecclesiast. Ne tar- *Eccle.* 12.
des (inquit) conuerti ad Dominum: & ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

Ne dixeris, Peccaui & quid mihi accidit triste? Altissimus enim *Eccli.* 5.
est patiens redditor. Hinc illud, Deus iustus fortis & patiens &c. *Psal.* 7.
Itẽ illud: An diuitias patientiæ & lõganimitatis eius contẽnis? &c. *Rom.* 2.

Non demoreris in errore impiorum. Ante mortem confitere: *Eccli.* 27.
à mortuo enim quasi nihil perit confessio. Confiteberis viuus, viuus & sanus confiteberis.

Non esse ad horam mortis pœnitentiam differẽdam vnico ver- *Psal.* 31.
bo Propheta designauit cum ait: Pro hac (scilicet venia impetranda) orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Opportunum autem pœnitendi tempus est, quod Propheta insinuauit cum ait. Hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda *Psal.* 94.
vestra. Huius autem opportunę conuersionis fructum exponit, cũ

secundum Hieronymi versionem subdit, vt cum inundauerint aquæ multæ, ad illud non accedant. Hoc est opportuno tempore vir iustus veniam petet, nec mortis horam expectabit: vt imminés mortis tempestas, iustitia ac innocentia instructum illum ac paratum inueniat.

In quo periculo versentur qui patientia & misericordia Dei abutentes conuersionem suam quotidie differunt, declarant illa verba Domini, Genes. Non permanebit spiritus meus in homine in æternum quia caro est: eruntque dies illius cétum viginti anni. Hoc enim tempus agendæ pœnitentiæ destinauit: futuram mundi cladem illa immensæ arcæ fábrica denútiante. Cùm autem nihil hoc vaticinio profectum esset, viginti annos ex hac summa Dominus detraxit (vt D. Hieronymus ait) & centesimo anno diluuium induxit. *Gene. 3.*

Nondum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorú vsque in præsens tempus: ideo expectantur quadringenti anni vt compleantur, & tunc deleantur: sic ante diluuium centum & viginti annos se dixit Dominus ad pœnitentiam homines expectaturũ. Qua ex re colligimus esse certam peccatorum mensuram & numerum à diuina sapientia cognitum, ad quem cum homo peruenerit, vel è medio tollitur vel excæcatur. Quod quidem D. Augustinus confirmat his verbis. Nos multorum exempla proferre possumus per quæ probare sufficimus homines peccatorum suorum sine completo è medio tolli, & præsentem eis vitam non minus quam futuram denegari. Hoc maximum illis timorem incutere deberet, qui iam dudum in peccatorum suorum sordibus volutantur, nec vllis Ecclesiæ vocibus ad meliorem mentem redeunt. Vehementer enim formidare deberent, nisi diutius in malo persistant hanc peccatorum suorum mensuram impleant: quâ vel de medio tollantur, vel iusto Dei iudicio excæcati in tenebris relinquantur. *Gene. 15.*

Matrimonium.

Augusti. SIcut adulterium non potest esse sine bono naturæ, nec ideo est bonum: ita connubium non potest esse sine malo concupiscentiæ, nec ideo malum est. Augustinus contra Iulianum.

Intemperans in coniugio, quid aliud nisi quidam adulter vxoris est? Omnis vehemens amator propriæ vxoris, adulter est. Idẽ. Hæc D. August. sententia per Hyperbolem accipienda est.

Vxorem pauperem alere difficile est, diuitem ferre tormentũ. Quid prodest diligens custodia cum vxor seruari impudica non possit, pudica non debeat? Infida enim custos castitatis est necessitas: & illa veræ pudica dicenda est, cui licuit peccare, sed noluit. Hierony. contra Iouinianum. *Hiero.*

Pulchra cito adamatur, fœda facile concupiscit, difficile custoditur quod plures amant: molestum est possidere, quod nemo habere dignetur. Minori tamen miseria deformis habetur, quàm formosa seruatur. Idem ibidem.

Quod autem carminibus illis te quidam ad secũdas nuptias adhortantur. Sola ne perpetua mœrens carpere iuuenta, &c. Breuiter respondeat ipsa quæ passa est, Tu lachrymis euicta meis, tu prima furentem, His germana malis oneras, atque obijcis hosti. Non licuit thalami, &c. Proponis mihi gaudia nuptiarum; ego tibi oponám pyram, gladium, & incendium. Non tãtum boni est in nuptijs quod speramus, quãtum mali quod accidere potest, & timendum est. Libido transacta semper sui relinquit pœnitudinem, nunquam satiatur, extincta reaccenditur, vsu crescit & deficit, nec rationi paret, quæ impetu ducitur. Idem ad Gerontiam.

Cum Marcellæ in coniugium senex quidam nobilissimus, atque ditissimus offerretur, illa respondit, Si vellem nubere, & non æternæ me pudicitiæ consecrarem, vtique maritum quærerem, non hæreditatem. Illoque mandante, posse & senes diu viuere, & iuuenes cito mori, eleganter lusit. Iuuenis quidem potest cito mori, sed senex diu viuere non potest. Idem in Epitaphio Marcellæ.

Non vxor ducenda est sapienti: primum, quia studia Philosophiæ impedit, nec potest quisquam libris & vxori pariter inseruire. Multa sunt quæ matronarum vsibus necessaria sunt: videlicèt, prætiosæ vestes, aurum, gemmæ, sumptus, ancillæ, suppellex varia, deinde per totas noctes garrulæ quæstiones. Illa ornatior procedit in publicum, hæc honoratur ab omnibus: ego in conuentu fœminarum misera despicior. Cur aspiciebas vicinam? *Hugo de S. Victo.*

vicinam? quid cum ancilla loquebaris? de foro veniens, quid attuliſti: non amicum habere poſſumus, non ſodalem: alterius amorem, ſuum ſuſpicatur odium. Hugo de S. Victo. in libel. ad ſociũ volentem nubere.

Adde, quod nulla eſt vxoris electio: ſed qualis aduenerit, talis ſit habenda: ſi fatua, ſi deformis, ſi ſuperba, ſi fœtida: quodcumque vitium eſt, poſt nuptias diſcimus. Equus, bos, aſinus, canis, & viliſsima mancipia prius probantur, & ſic emuntur: ſola vxor non oſtenditur, ne ante diſpliceat, quam ducatur. Attendenda eſt ſemper eius facies, & pulchritudo laudanda: ne ſi alteram inſpexeris, ſe exiſtimet diſplicere. Si totam domum ei regendam commiſeris, ſeruiendum eſt. Si aliquid tuo arbitrio reſeruaueris, fidem ſibi haberi non putabit: & in odium vertitur & iurgia, & niſi cito conſulueris, parabit venena. Ibidem.

Ducuntur hodie vxores non cauſa fornicationis vitandæ, ſed cauſa luxuriæ: non cauſa prolis, ſed cauſa pecuniæ. Vnde Marci Catonis filia iunior cum quæreretur ab ea, cur poſt amiſſum virum denuo non nuberet, reſpondit ſe non inuenire virum qui ſe magis vellet, quam ſua. Quo dictum elegantur oſtendit, diuitias in vxoribus magis eligi ſolere quàm pudicitiã: & multos non oculis ſed digitis vxores ducere. Optima & ſana res, quã non auaritia conciliat, quam non luxuria copulat. Idem ibidem.

Ignatius. Decet vt ſponſi futuri & ſponſæ cum Epiſcopi aſſenſu matrimonium contrahant: vt nuptiæ ſecundum Deum, non ſecundum turpem cupiditatem fiant. Ignatius.

Clim. Is quidem qui ſine vxore in mundo degit ſolis negotijs obligatus, ei ſimilis eſt, cui ferreis nexibus manus circũligatæ ſunt. Ideoque ſi ad ſolitariam vel monaſticã vitam currere voluerit, nõ prohibetur. Qui vero vxori cõiunctus eſt, ei qui vinctos habet pedes & manus ſimilis videtur. Clim.

Chryſoſt. Super illud Matth. 19. Non expedit nubere. Quid aliud eſt mulier, niſi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, neceſſarium malum, naturalis tentatio, deſiderabilis calamitas, domeſticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura, boni colore depicta. Ergo ſi dimittere illam peccatum eſt, tenere autẽ verè tormẽtum, neceſſe eſt, vt aut dimittentes, adulterium faciamus: aut tenẽtes, quotidianas pugnas habeamus. Chryſoſt.

Metellus

Metellus reſpondit Mario, cuius Marij filiam dote fœlicẽ, forma nobilem, genere claram, fama celebrem, ducere noluit, Malo, inquit, meus eſſe quam ſuus. Cui Marius. Imo ipſa erit tua. At ille: Imo virum oportet vxoris eſſe. Logicum enim eſt, Talia erũt prædicata qualia ſubiecta eſſe permiſerint. Sic facetia verbi Metelli diuertit dorſum ab oneribus eius. Valer. Max. in epiſt. ad Ruf. *Valer. Maxi.*

Audax eſt ad omnia quæcumque amat, vel odit fœmina, & artificioſa eſt nocere cum vult. Sed ne longo diſpendio te ſuſpendam, lege Aureolum Theophraſti, & Medeã Iaſonis: & vix pauca inuenies impoſsibilia mulieri.

Socrates ab adoleſcentulo quodam conſultus, vtrum vxorem duceret, an ſe omni matrimonio abſtineret: reſpondit, vtrum eorum feciſſet, acturum pœnitentiam. Hinc te, inquit, ſolitudo, hinc orbitas, hinc grauis interitus, hinc hęres alienus excipiet: illinc perpetua ſolicitudo, contextus querelarum, dotis exprobratio, affiniũ ſupercilium graue, garrula ſocrus lingua, ſucceſſor alieni matrimonij, incertus liberorum euentus. Idem, in lib. de memorabil. dict.

An ille mihi liber eſt, cuimulier imperat, cui leges imponit, præſcribit, iubet, vetat quod videtur? qui nihil imperanti negare poteſt, nihil recuſare audet? Poſcit, dandum eſt: vocat, veniendum: eijcit, abeundum: minatur, extimeſcendum. Ego vero iſtum non modo ſeruum, ſed nequiſsimum ſeruum, etiam ſi in ampliſsima familia natus ſit, appellandum puto cicero in par. *Cicero.*

Puella non dotata erit modeſtior. *Adilon.*

¶ Sol duas habet periodos: alteram ab ortu in meridiem, in qua lux creſcit: alteram à meridie vſque ad occaſum, in qua decreſcit. Similes habet periodos coniugum vita: quæ initio quidem dum adhuc coniugalis amor tener eſt, & filioli ante ora parentum garriunt, & ludunt, iucunda eſt: poſtmodum vero vbi ijdem adoleuerunt & iuuenili ardore prępcipites ad inconceſſa rapiuntur, & nubiles filiæ non ſolum dotandæ, ſed diligenter adſeruandæ, parentum curas augẽt, tum demum ſol incipit occumbere, & prior illa iucunditatis lux obſcurari: dũ cor innumeris pene curis, neceſsitatibus, & repentinis filiorum caſibus, & neceſſaria alterius coniugis morte pungitur & laceratur. Quam obrem debent prudentes coniu- COLLE.

coniuges, futurorũ cogitatione, præsentia gaudia moderari: atque Deo suppliciter subijci, & eius assidue opẽ implorare, animũq; ad fortuita, & impendẽtia mala præparare. Verissime enim ab Apostolo dictum est, Tribulationem carnis habebunt huiusmodi. *1. Cor. 7.*

Videant coniuges quo temperamento ac sobrietate concesso matrimonio vtantur. Magna enim in hoc difficultas, & magna itẽ virtus posita est. Id quod D. August. de bon. cõiug. indicat his verbis. Multi quidem facilius se abstinent, vt non vtãtur nuptijs, quã temperanter & bene vtantur. Ego verò facilius non vtor nuptijs quibus vsus est Abraham, quam sic vtar nuptijs, quemadmodum vsus est Abraham. Et infra. Sicut non est impar meritum patiẽtiæ in Petro qui passus est, & in Ioanne qui passus non est: ita non est impar meritum continẽtiæ, in Ioanne qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham qui filios generauit.

Eccle. 25. In tribus beneplacitũ fuit spiritui meo, quæ sunt probata apud Deum & homines: Concordia fratrum, amor proximorum, & vir & vxor sibi bene conuenientes.

In formatione fœminæ costa à viro subtrahitur, & *mollis pro* ea caro subrogatur: vt intelligas fortitudinem virilem, mulierum amore & complexu mollescere. Vt enim D. Augustin. ait, nihil est quod virilem animum ita ab arce virtutis deijciat, atque complexus ille sine quo vxor haberi non potest. Hoc autem in bonam quoque partem accipi potest. Vulgo enim dicitur virorum ferocium effrenatamque licentiam coniugij vinculis & oneribus mãcium effrenatamque licentiam coniugij vinculis & oneribus mãsuefieri: quando maleficium aliquod patraturi nõ sibi tantum, sed etiam vxori & liberis prospiciunt.

Impedimentum non vulgare ad studium sapientiæ matrimonij vinculum esse declarat August. Confes. lib. 6. c. 14. in quo narrat se cum paucis amicis secedere à tumultu & turba secularium negotiorum voluisse: quò ab omnibus liber, animum ad sapientiã appellere cum illis posset. Sed posteaquam, ait, cœpi cogitare, vtrũ hoc mulierculæ sinerent: quas & nostrum aliquis habebat, & nos habere volebamus, totum illud placitum quod bene formabamus, dissiluit in manibus atque abiectum est.

Quod Dominus mulierem ex substantia viri, non ex terra aut aqua formauerit, coniugalem charitatem & vnitatem hac ratione commendatam esse voluit, vt qui essent duo in carne vna, essent item

item in duobus corporibus anima vna, & voluntas vna.

Filiorum educatio.

Difficile eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarũ conchilia quis in pristinum candorem mutabit? Recens testa diu, & saporem retinet, & odorem. Græca narrat historia Alexandrum potentissimum Regem orbisque domitorem & in moribus, & in incessu Leonidis pędagogi sui non potuisse carere vitijs: Procliuis est enim malorum æmulatio, & quorum virtutes assequi nequeas, citò imitaris vitia. Hieronymus ad Florentium. *Hiero.*

Quemadmodum aqua in areola digitum sequitur præcedentem: ita ætas mollis & tenera in vtramque partem flexibilis est, & quocunque duxeris trahitur. Hiero. de infant. educat.

Hoc loco expressius requiramus, quæ tandem causa paruulis, (hoc est septem Machabęis) vires dedit, vt inter tam exquisitos nouosque cruciatus infatigabiles in Dei confessione durarent? Quæ inquam alia causa charissimi, nisi diuina gratia, & doctrina domestica? Quæ causa alia nisi quia statim post transacta cunabula inter annos infantiæ religionis affectum de institutione & conuersatione pię parentis acceperant: & de tam sanctæ matris pectore Deum traxerant, & in nomine Domini vincula linguæ trepidantis absoluerant? Quæ cum ita sint, discant boni parentes tantæ matris exemplo erudire filios suos: vt quos se in hanc vitam munere acquisiere naturæ præparent æternitati sedulitate doctrinæ. Quapropter studete eos ad Domini ser- uitutem (quæ nobis sola est causa viuendi) non lingua erudire, sed vita. Abraham diuina voce laudatur. Scio, inquit Dominus, quia Abraham præcepturus sit filijs suis, vt custodiant viam Domini. Eusebius Emissenus, homilia. 4. de Epiphania. *Euseb. Emiss. 2. Machab. 7.* *Gene. 18.*

Tanquam verna genitoribus tuis seruito: quid enim illis tale reddas, quale ab illis accepisti? quia vicissim generare illos non licet. Chrysost. *Chryso.*

Idem super illud Matth. 9. Relinquet homo patrem & matrẽ, &c. Quod est in herbis aut in arboribus humor, hoc est, in hominibus amor. Sicut enim herbæ ex humore nascuntur & crescunt:

sic

sic homines per amorem incipiunt & augentur. Humor quidem de radicibus ascendit in herbam, de herba autem non reuertitur ad radices: sed sursum transmittitur in semen: Sic & amor de parentibus ascendit in filios, de filijs autem non reuertitur ad parentes: ideò parentes quidem diligunt, sed non sic diliguntur à filijs: quia sicut herba non deorsum sed sursum ad semen transmittit humorem: sic etiam homo non ad parentes sed ad procreandos filios transmittit affectum.

Hieron. Ingenia liberaliter educata, facilius verecundia quam metus superat: & quos tormenta non vincunt, interdum vincit pudor. Hieron. ad Pammachium.

Bernar. Quid amabilius verecundo adolescente? Quam pulchra & splendida gemma morum est verecundia in vita & vultu adolescentis: quam vera & minime dubia bonæ spei nũtia, bonæ indolis index? Virga disciplinæ expugnatrix malorum, propugnatrix puritatis innatæ, specialis gloria conscientiæ, famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitiæ, & naturæ laus, & insigne totius honesti. Idem sup. Cant. ser. 86.

Adilon. Pudore amisso, omnis virtus ruit.

Cicero. Custos virtutum omnium, dedecus fugiens, & laudem maximã consequens, verecundia est. Cicero in Par. orat.

Cicero. Sæpe videmus fractos pudore, qui nulla ratione vincerẽtur. Idẽ 2. Tuscul.

Vt equus indomitus, quamuis natura bene compositus sit, idoneus non potest esse ad eas vtilitates quæ desiderantur ab equo: sic homo indoctus, quamuis ingeniosus ad virtutem non potest peruenire. Cicero.

Valer. Maxi. Decius imperator, cum Decium filium suum imperiali diademate proponeret insigniri, renuit filius dicẽs, Vereor ne si fiã imperator dediscam esse filius. Malo non esse Imperator sed humilis filius, quam Imperator & filius indeuotus. Imperet pater meus: meum imperium sit, parere humiliter imperanti. Valer. Maxi. lib. 5.

Eximia ciconijs inest pietas. Nam quantum temporis impenderunt fœtibus educandis, tantum & ipsæ à pullis inuicem alunter. Solinus lib. de mira. mun.

Solon interrogatus, cur nullas pœnas aduersus eos qui patres verberassent cõstituisset. Quod nullos (inquit) tales extituros existimabam.

Alexander Rex cum interrogaretur vtrum magis desideraret, Patrem Philippum, an Aristotelem: Magistrum inquit. Ille enim vt essem, hic autem vt præclare institutus essem, autor fuit. Isocrates. *Isocra.*

Dijs, parentibus, præceptoribus, non redditur æquiualens.

Adilon.

¶Qui maledicit patri suo aut matri extinguetur lumen eius in medijs tenebris. Hoc est, in medijs tribulationibus à cœlesti patre deseretur: quando ipse in parentes suos ingratus & iniurius extitit. Inter illa autem quatuor flagitiorum genera quæ Salomon detatur, hoc primum est: Generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit. Idẽque paulo ante, oculum (inquit) qui subsannat patrem, & qui despicit partũ matris suæ, suffodiant eũ corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ. Hoc enim supplicium meretur, qui paternis beneficijs ingratus existit. COLLE. *Prou. 30.* *Ibidem.*

Contra eos qui vt amplum patrimonium filijs relinquant, locupletandæ rei familiari, omni cura & studio incũbunt, illa Salomonis sententia militat: Rursus detestatus sum omnem industriã meam, qua sub sole studiosissime laboraueram, habiturus hæredem post me, quem ignoro vtrum sapiens &c. Vide locum. *Eccli. 2.*

De honorandis parentibus multa & ea quidem scitu dignissima inuenies. Eccli. 3. De filiorum item educatione, multa apud eũdem legis. cap. 30. Qualis vero sit parentum culpa, qui vel male viuunt, vel male filios suos educauerunt, declarant Eccli. verba. 41. De patre impio queruntur filij, quoniam propter illum sunt in opprobrio.

Qua cura & studio parentes reuereri debeamus, & cuiusmodi piaculum sit eos negligere & contemnere, quamque sit parentum benedictio optanda, & formidanda maledictio: satis declaratur exemplo filiorum Noe: quorum qui obsequentes fuerunt, & paternum dedecus texerunt, paternam benedictionem consecuti sunt: qui vero patris dedecus neglexit, eiusdem maledictioni cum tota etiam posteritate obnoxius fuit. Vnde est illud Eccli. 3. Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Est autem hoc insigne exemplum

pro filijs frugi, contra inobedientes.

Timeant filij parentibus immorigeri & inobsequentes iudicium Domini. Exemplo sit nobis Ruben primogenitus Iacob, qui primogeniti iure principem locum, hoc est, vel sceptrum regni, vel summum sacerdotium inter fratres suos sortiri debebat. Vtraque tamen dignitate, paterna maledictione (quod patrem offenderit) priuatus est. Sic enim ad illum ait, Non crescas, id est, in ter fratres tuos non excellas, quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius. *Gen. 49.*

Magnã erudiendis liberis curam adhiberi Dominus voluit, qui toties hæc verba in legibus suis repetit, Cumque interrogauerit te filius tuus cras dicens, Quid est hoc? Respondebis ei, In manu forti eduxit nos Dominus de terra Ægypti &c. Exod. 13.

Quemadmodum filiorum institutio, & pietas parentibus curæ esse debeat, declarat Origenes super illud Iob. Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis, hoc est, Ne forte filij mei mali aliquid in corde suo cogitauerint aduersus Deum. O sinceritas patris, ò dilectio parentis, ò studium genitoris. Non enim tantum pio corpore solicitus erat, sed plus de anima cogitabat: Dic ò beate Iob, quomodo permitteres vt aliquid mali filijs tuis in verbis aut operibus euidentioribus excideret, qui pro occultis, & abditis, aut omnino non existentibus ita solicitus fueris? Sed plerique hominum hæc non reminiscuntur: qui filios suos non erudiunt, cum tamen omnia quæ filij delinquunt, parentibus imputanda sint? Cuius rei exemplum euidens in Heli filijs ostenditur. Hæc autem faciebat hic vir beatus, non semel, aut secundò, sed omnibus diebus.

Virtus, ait Tertulianus, aut nascitur, aut discitur, aut cogitur. Quod si ita est, sæpe igitur seueritate legum & arctiori disciplina cogenda est, præsertim in ætate tenera, quæ rationis indiga solo disciplinæ metu in officio continetur.

Contra parentes qui religiose filios suos educare negligunt, aferi potest quadraginta duorum puerorum strages, qui 4. Reg. 2. à duobus vrsis trucidati sunt, quod Eliseum prophetam irriserint, dicentes, Ascende calue, ascende calue. Quod quidem exemplum eos etiam arguit, qui pios homines, qui sacerdotes, & monachos amarulentis verbis lacerant. Quo enim honore sacerdotes colendi sint, Paulus exposuit cum ait, Nesciebam fratres, quia princeps sacerdotum est: Scriptum est enim, Principi populi tui non maledices.

Iustificatio impij.

SVperna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, vt subsequente nostro libero arbitrio, bonũ quod iam apperimus agat nobiscum: quod tamen in iudicio ita remunerat, ac si solis ex nobis processisset. Hinc Paulus gratia Dei sum id quod sum: Et, Plus omnibus laboraui, non ego, sed gratia Dei mecum. Greg. in Mor. lib. 16. cap. 11. *Greg.*

Hominis meritum Deus non vt inueniat, venit: sed post quam venerit, facit: atque indignam mentem dignam exhibet, veniendo, & facit in ea meritum quod remuneret. Gregor. lib. Mor. 18. cap. 25.

Lazari morte, & latronum disparitate probatur, quod inuisibiliter Deus visibilia operatur: & in corde causet pœnitentiam. Greg. 27. Mor. cap. 16. Vide locum.

Et ingraueſcentibus febribus iam ibam & peribam. Quo enim irem si tunc hinc abirem, nisi in ignem atq; tormenta digna factis meis in veritate ordinis tui? Augustſ. confeſſ. lib. 5.

Tibi laus, tibi gloria fons misericordiarum, Ego fiebam miserior, & tu propinquior. Aderat iamque dextera tua ereptura me de cœno, & ablutura, & ignorabam. Augustſ. confeſſ. lib. 6.

Sed vbi erat tum annoso tempore, & de quo imo altoque secreto euocatum est in momento liberum arbitrium meum, quo subderem ceruicem leni iugo tuo, & humeros leui sarcinæ tuæ Christe Iesu adiutor meus, & redemptor meus? Quam suaue mihi factum est subito carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eijciebas enim eas à me vera tu & summa suauitas: eijciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni & sangui ni: omni luce clarior, sed omni secreto interior: omni honore sublimior, sed nõ sublimibus in se iã liber erat animꝰ meꝰ à curis mordacibus ambiẽdi & acquirẽdi, & volutãdi atq; scalpẽdi scabiem libidi-

bidinum,& garriebam tibi claritati meæ,& diuitijs meis, & saluti meæ domino Deo meo. Et placuit mihi conspectu tuo non tumul tuosè abripere, sed leniter subtrahere ministerium linguæ meæ nundinis locuacitatis. Plenus igitur tali gaudio, tolerabam illud in teruallum temporis, donec decurreret: nescio vtrum vel viginti dies erant, sed tamen fortiter tolerabantur, quia receſſerat cupiditas, quę mecum solebat ferre graue negotium. August. confes. lib. 9.

August. Non erat quid responderent tibi Domine, dicenti mihi, surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus: & vndique ostendenti te vera, non erat omnino quid responderem veritate conuictus, nisi tantum verba lenta: Ecce modo, sine modo, sine paululum: sed modo & modo non habebat modum, & sine paululum, in longum ibat. Idem de confes.

Intelligat qui potest, iudicet qui potest: maius ne sit iustos creare, quàm impios iustificare. Certe enim & si æqualis est vtraque res potentiæ, hæc maioris est misericordiæ. Idem sup. Ioa.

Dei gratia cur ad istum veniat, ad illum non veniat occulta causa esse potest, iniusta non potest. Idem de baptis. paruul.

Quid eram nisi subuenires? Quam desperatus eram nisi curares? vbi iacebam nisi eleuares? Certe ingenti vulnere periclitabar, & illud vulnus meum medicum omnipotentem requirebat. Et infra. Deus meus misericordia mea. Nō inuenit impletus bonis Deus quid appellaret Deum suum, nisi misericordiam suam. O nomen sub quo nemini desperādum est. Deus meus inquit misericordia mea. Si dicas salus mea, intelligo quia dat salutem: si dicas refugiū meū, intelligo quia dat tibi fortitudinem. Misericordia mea, quid est? Totum quidquid sum de misericordia tua est. Sed promerui te inuocato te? vt essem, quid feci? vt essem quite inuocarem, quid egi? Si enim egi aliquid vt essem, iam erā antequam essem. Porro si omnino nihil eram antequam essem, nihil promerui, vt essem. Fecisti vt essem: & non tu fecisti vt bonus essem? Dedisti mihi vt sim & potuit mihi alius dare vt bonus sim? Si tu mihi dedisti vt sim, & alius mihi dedit vt bonus sim, melior est ille qui mihi dedit vt bonus sim, quam ille qui mihi dedit vt sim. August. sup. Psal. 58.

¶Ad

¶Ad iustificationem aduertendum est duas interioris hominis esse præcipuas vires: intellectum scilicet & voluntatem: vtrasque autem ad iustificationis præparationem requiri: vt quando totus homo iustificandus est, totus etiam ad iustitiam præparetur. Sola enim & nuda fides dimidiatam hominis partem dispo nit, non totum hominem. Est enim in anima nostra aditus: est & intimum penetrale atque recessus. Aditus enim & veluti limē animæ nostræ intellectus est: penetrale autem voluntas. Quidquid ergo ad solum peruenit intellectum, velut in limine tantum domus est. Quod autem ad voluntatem perlatum est, hoc iam intra penetrale eius est, & ideo vel vitium, vel virtus, vel meritum vel demeritum est: sine volūtate enim nihil horum esse potest. Præterea cū voluntas cæteris animę potentijs imperet, consequens est, vt quicquid ad voluntatis domicilium peruenerit, iam plane totum hominis regnum occupariti: in eius enim consensu & actu vltimæ moralis actus perfectio, & veluti complementum est. Ex quibus omnibus patet, iustificationis initium esse fidem, non tamen solam. Fides enim sine charitate, otiosa, mortua, & informis est, quamuis vera fides sit. COLLE.

Inter beneficia Dei iustificationis beneficium plurimū cōmen datur. Quo enim tēpore degebas in terra obliuionis, & in regione vmbræ mortis, vt pote cū via tua peruersissima esset, Deoq; contraria: tunc te diuina pietas vocauit, non solum fugientem, sed etiam repugnantē: tūc Spiritum sanctum dedit, & in filium adoptauit. In alijs beneficijs aut aliquid est meriti, aut nihil demeriti. Beneficium enim creationis, si non merebaris, non tamē demerebaris: beneficium vero æternæ fœlicitatis meritis datur, quamuis ipsa merita Dei dona sint. At cum primum ad iustitiā vocatus es, in peccato eras, Dei hostis eras, Gehēnæ filius, atque Diaboli mancipiū eras. Quale ergo beneficium fuit, Diaboli mancipium in Dei filiū adoptari? & Babylonis ciuē, in cœlesti Hierusalem ciuē conscribi?

Quanta sit iustificationis gratia, quanque mirabilis sit hæc animæ commutatio, declarāt illa Esaiæ verba, Ponet desertum eius quasi delitias, & solitudinem eius quasi hortum Domini. Anima enim in peccato existens, merito desertum omni cultura vacuum, & solitudo etiam (quoniam à Deo destituta est) appellatur. Quę ve

ro in gratia est, cœlestibus diuitijs repletur. Quam quidem cō-
mutationem sancti Angeli demirantes aiunt: Quæ est ista quæ
ascendit de deserto, delitijs affluens? &c.

Quantum sit vocationis & iustificationis beneficium vel hoc
vno argumento licebit vtcumque conijcere. Si mille homines in
bello captos rex iuberet interfici: & ex tanta hominū strage vigin-
ti tantū seligeret, quos nō solū à morte liberaret, sed interdomesti
cos suos ascribi iuberet: quantum isti & de sua prosperitate læta-
ri & principi gratificari deberent: quibus inter tot aliorum cla-
des tam fœlix sors contigisset? Talis est ergo iustorum sors, qui ex
tam magno infidelium numero, ad fidem vocati sunt: & ex tanta
fidelium multitudine, qui relinquunt iter rectum, & ambulāt per
vias prauas, in eorum sortem vocati sunt, qui iuste cum pietate vi-
uere nituntur. Quid ergo isti debent ei qui eos eripuit è potesta-
state tenebrarum, & transtulit in regnum dilecti filij sui?

Magnitudo beneficij iustificationis late tractari videtur Psal.
160. cuius initium est, Confitemini Domino &c. Dicant qui re-
dempti sunt à Domino: quos redemit de manu inimici & d.r.c.
e. In quo quidem Psal. variæ eorum miseriæ qui in peccato viuūt,
recensentur: nempe, varij errores in vita, fames, & sitis sæculariū
desideriorum, mentis tenebræ horridæ, & ignoratio Dei, vincu-
la ferrea variarum cupiditatum & vitiorum, quibus astricti sunt,
fastidium rerum spiritualium, tempestas irarum ac perturbatio-
num animi, & calamitates quæ eas consequuntur. De quibus ait,
Ascendunt vsque ad cœlos, &c. Et turbati sunt, & moti sunt sicut
ebrius, &c. Hæc & similia sunt mala, quorum in hoc Psal. men-
tio fit, vt facile est videre: à quibus Dominus liberat quos poten
ter & misericorditer iustificat, & à Diaboli ac peccati tyrannide
redimit. Eos namque ab errore in viam salutis reuocat, & famē
ac sitim cupiditatum eorum, dulcedinis suæ fonte extinguit, &
spiritualium rerum cognitione illuminat, & à peccati iugo & vin
culo soluit, variasque animorum tempestates sedat, & ad pa-
cis & tranquillitatis portum perducit, de quo ait, Et statuit pro
cellam eius in auram &c. Hos igitur in hoc Psalm. ad gratiarum
actionem inuitat Propheta dicens, Confitemini Domino quo-
niam bonus &c. Dicant qui redempti sunt à Domino: quos
redemit de manu inimici &c. Magnitudinemque deinde huius bene-

beneficij in fine Psalm. exaggerat elegantissima optatione cum ait,
Quis sapiens, & custodiet hæc? & intelliget misericordias Domi-
ni? (Hoc est quis sapiens considerabit, quam multa beneficia in
hoc vno beneficio contineantur) & intelligit misericordias Domi
ni: hoc est, huius tantæ gratiæ, & beneficij magnitudinē? Quadrat
autem huius Psal. materia ex magna parte cū Euangelio de duo-
bus filijs, frugi & luxurioso. Vtrobiq; enim miseria iacentis in pec
cato, & fœlicitas resurgentis à peccato apposītissime describitur.

Dupliciter Dominus ad se vocat quos iustificat: quosdam enim
non quærentes, ipse vltro vocat & quærit, vt illos quibus ab eo
dictum est, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos: sic enim Mat- *Ioan. 15.*
thæum, sic Petrum, & Andreā fratrem eius, Iacobum & Ioānē, ni- *Matth. 4*
hil tunc minus cogitantes, ad se vocauit. At D. Augustinus diu in
inquisitione veritatis laborauit, & frequentissimis Dominum pre
cibus compellauit, post quæ tandem plenissime inuenit quod quę
siuit. Hoc autem Dominus insinuasse videtur, cum regnum cœlo-
rū partim thesauro qui non quæsitus inuentus est, partim quæsitæ
margaritæ simile esse dixit. Hac eadem ratione idem Dominus in
Cant. Euangelij gratiam, & fontem hortorum, & puteum aqua-
rum viuentium appellat: fontem qui aquam haurientibus sine *Cant. 4.*
vllo negotio tribuit: puteum autem qui labore atque opera ab imo
haurientis eandem præbet.

Iubet nos Petrus Apostolus pro iustificationis & vocationis be
neficio gratias agere cum ait, Gratias agentes ei, qui vos de tene-
bris vocauit in admirabile lumē suum, qui aliquādo non populus,
nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiā &c. Sic
filij Israel ab Ægypti tenebris & seruitute egressi, Dominū lauda- *1. Pet. 2.*
uerūt dicētes. cantemus Dño, glorioſe enim & cæt. Super quo lo-
co sic Origenes ho. 6. sup. Exo. ait, Tu quoq; si mare rubrū trāsie-
ris, si Ægyptios submergi videris, & extingui Pharaonē, memēto
hoc Dñi virtute, nō tua factū esse. Memēto grās agere ei, qui te de
tenebris vocauit in. a. l. s. & dic, Cātemus Dño glorioſe. n. &c. ¶ Me
lius autē & digni⁹ hæc dices, si habueris tympanū in manib⁹ sicut
Maria cū mulierib⁹ habebat. Quorsum ergo in obsequiū Dñi &
laudē profana tympana fęminarū? Vt intelligas te quoq; habiturū
tympanum in manu tua, quod quidem habebis si carnem tuam
mortificaueris, & crucifixeris cum vitijs suis.

Gratia.

Augusti. QVid ego sum mihi sine te, nisi dux in præceps? aut quid sum cum mihi bene est, nisi fugens lactuum, aut fruens te cibo, qui non corrumpitur? Augusti. confes. lib. 4.

O amor qui semper ardes, & nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me. continentiam iubes. Da quod iubes, & iube quod vis. Augusti. confes. lib. 10.

Nostrum est velle, sed voluntas ipsa & admonetur vt surgat, & sanatur vt valeat, & dilatatur vt capiat, & impletur vt habeat. Augusti. de vidui.

Sola gratia discernit redemptos à perditis, quos in vnum coaceruat massa perditionis ab origine ducta creationis. Idem in Enchirid.

Bern. Non ex folijs, non ex floribus, sed ex fructu arbor bona malave cognoscitur. Denique à fructibus eorum cognoscetis eos. Opera ergo & non verba discernunt inter filios Dei & filios diffidentiæ. Bern. in epist.

Prosper. Sicut ipse fecit nos & non ipsi nos, ita refecit nos & nõ ipsi nos. Prosper.

Euseb. Emiss. Eus. Emiss. super miraculo de cõuersione aquę in vinum. Ecce vera, ecce prædicanda miracula, stupendas admirationes, quas quotidie in nobis Redemptor noster operatur: quando de pessimis bonos facit, castos de luxuriosis, humiles de superbis, de sectatoribus seculi amicos Dei. Quæ potest maiora exercere miracula, quàm quando hominem de substantia pulueris in Angeli statum prouehit, ac terrenam materiam cœlo inserit, & in immortalitatem figmentũ mortale transcribitur. Eus. Emis. hom. 2. de Epipha.

Diony. Candidissimæ lucis processus à patre in nos manans, rursus ad cogentis ad se patris vnitatem atque deificam simplicitatẽ conuertit. Diony. de cœlesti hier. cap. 5.

Clim. Possibile non est, vt quispiam naturam suam vincat: vbi denique natura superata est, illic is qui supra naturam est, aduenisse cognoscitur. Ioa. Clim. Gra. 15.

COLLE. ¶Varie diuina gratia describi potest: ea enim velut adoptio quædam

quædam est, qua homo in Dei filium adoptatus, in hæreditatem paternam, atque omnia iura filiorum admittitur, quamuis naturalis filius non sit, sed aliunde ascitus, adoptatusque. Quod tamen per leges sine naturalis filij assensu fieri non potest: quem tamen plenissime Dei filius præbuit. ¶Est etiam vt ita dicam velut legitimatio quædam, qua filius spurius exhæres per leges, fit legitimus paterni patrimonij hæres. ¶Est etiam participatio quædam diuinæ puritatis: quemadmodum ferrum in ignem coniectum, ignis candorem calorẽque participat: aut velut aqua igni admota, quæ calorem motumq; eiusdem ignis sortitur. ¶Est etiã supernaturalis quædam hominis transformatio, ac nobilitatio: qua homo natura vilis, & ignobilis (vt pote Adæ proditoris filius) in Dei filium transiens, supernaturali virtute nobilitatur. Et quidem reges terræ cum volunt, ex ignobilibus nobiles faciunt: qui interdum recepta pecunia, nobilitate sicut ciuilitate, illos donant: sed re vera nobiles non faciunt, vt pote qui non corda, sed nomina mutare possunt. Sic enim olim Diuus Gregor. de se auguste scripsit. Imperator voluit vt simia vocaretur Leo: non tamen id efficere potuit, vt simia esset Leo. Ceterum Deus (qui vocat ea quæ non sunt tanquam ea quę sunt, cuiusque velle posse est) cum nominibus res ipsas immutat: atq; ita vere nobiles sunt, quos ipse nobiles appellauerit: huic simile est, quod per Prophetã dicit, Non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea &c. Ad hunc modum cum Saulem, atque Dauidem, & Salomonem ad regnum vocauit, corda eorum immutauit, spiritusque generosos & regios illis contulit. Hinc Salomoni latitudinem cordis sicut arenam maris contulisse dicitur: Hoc igitur gratia præstat, quæ hominem nõ appellatione tantum, sed re ipsa diuinę naturę consortem, hoc est, diuinæ puritatis & sanctitatis imitatorem facit. Itaque naturam gratiæ mihi consideranti, apparet, gratiam id esse quod homines alchimiam vocare solent, quæ cuprum in aurũ mutare, falso quidem pollicetur. Hoc tamẽ quod hominibus impossibile est, Deus quotidie in Ecclesia facit, quando homines, ex impijs iustos, ex terrenis cœlestes, ex carnalibus spirituales ac diuinos facit. Quod non obscure significauit Ioan. Baptista cum ait, Potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ: hoc est, ex filijs homi

Esai. 62.

3. Reg. 4.

Matth. 3.

num,

num filios Dei. Gratia autem huius transformationis causa est: cuius proprius effectus (vt Theologi loquuntur) est, hominé Deo gratum reddere: vtpote quæ illi spirituale esse, atque diuinú (quo fit nouus homo, & noua creatura) confert.

Lex est vitæ regula: quæ nos adigit ad sic viuendum, quomodo illa præcipit. Quo fit, vt ex bonis legibus boni quoque ciues oriantur. Propter hoc carnis propensio, & ad malum inclinatio, ab Apostolo lex carnis aut membrorum dicitur: quia ipsa sua procliuitate potentius nos ad malum, quàm quæcunque lex ad bonum inclinat. Hic ergo affectus, hæc procliuitas, & inclinatio, quæ siue appetitus corruptus, siue lex carnis dicitur, omnium malorum causa est: quæ quidem lex & prudentiam carnis, & prauam ad malum propensionem includit. ¶ Cum ergo Deus homini consulere vellet, & huic tanto malo mederi, contra hanc legem carnis aliam legem spiritus opponere voluit, vt lex lege, & inclinatio inclinatione vinceretur. Id autem non effecit lex scripturæ, quæ intellectum solum erudiebat, sed lex gratiæ (id est virtus Spiritus sancti, scripta in cordibus fidelium) quæ & mentem vnctione sua illuminat contra carnis prudentiam, & voluntatem ad bonum incitat contra prauam carnis
Rom.8. propensionem. Quo effectum est, id quod Apostolus ait, Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis: hoc est à lege carnis & membrorum, de qua supra dictum est. Lege autem gratiæ appellari ipsam gratiam, siue Spiritus
S. Thom. 1.2. sancti præsentiam, declarat Diuus Thomas, de mente Augustini. Vnumquodque enim id esse dicitur, quod in eo præcipuum est. At præcipuum in lege gratiæ est ipsa gratia: ideo lex gratiæ appellatur gratia ipsa quæ in lege noua datur. Ex hac philosophia patet inter singulares gratiæ effectus hoc non esse postremum, videlicet mentem hominis vehementer ad pietatem propellere, & inclinare. Ideoque Spiritus sanctus sub typo flatus bis Apostolis datur, & post resurrectionem, & iterum post ascensionem, vt hac ratione vis & impetus eius, quo nos ad iustitiam vocat, intelligatur. Ex hac Philosophia conuincitur illorú errors, qui legem Domini velut importabilem & inaccessam detrectãt, quoniam illam solis viribus suis, non etiam Spiritus sancti mutuntur, quæ vere pœnitentibus datur.

Ignis

Ignis aurum ab omni viliori materia purgat, ipsumque vt purius, ita splendidius efficit. Hoc idem gratia præstat: quæ culpam ab anima depellit, & vi sua naturam perficit, & splendidiorem reddit. Gratia quoque miro modo nobilitat hominem, dum Christo inserit, atque vnum cum eo efficit. Quemadmodum si ramusculum oleæ oleastro inseras, idem vtique stipes oleastri manet, sed folia tamen & fructus, cæteraque, oleæ sunt, non oleastri. Ita ergo si per gratiam Christo hominem inseras, homo idem perseuerat, sed mores tamẽ & opera eius, Christi magis quam hominis sunt. Vnde Apostolus, Viuo ego, iam non ego, &c.

Fons ascendebat è medio Paradysi, qui diuiditur in quatuor ca- *Gene.2.*
pita. Fons hic gratia est, quam in animæ centro Deus collocat: ex qua flumina quatuor deriuan tur: quorũ primum influit in intellectum, per fidem, prudentiam, cæteraque intellectualia dona, quæ ipsum perficiunt. Secundum in voluntatem per spem, charitatem, iustitiam, atque timorem Domini. Tertium in partem animæ nostræ irascibilem, per fortitudinem, patientiam, & perseuerantiam, & cæteras fortitudinis partes. Quartum in partem concupiscibilem, per temperãtiam, castitatem, sobrietatẽ, &c. Omnes enim hæ virtutes, velut flumina quædam cœlestia, à fonte gratiæ deriuantur: quibus fidelis animæ paradysus irrigata, fructus germinat bonorum operum.

Paruulus cui amplum à parentibus patrimonium relictum est, pædagogo & tutore eget, non quidem propter indigentiam opũ, sed propter bonum vsum earum. At viri iusti vtroque nomine patrocinio & præsentia egent Spiritus sancti, non modo propter indigentiam gratiæ, sed etiam vt ea bene vtantur. Non defuerunt enim qui gratiæ opibus à Deo concessis, ad superbiam abuterentur, eleuantes cor suum in decore suo.

Iubet Eliseus Israelis Regi, vt assumpto arcu iaciat sagittas, ma- *4. Reg.13*
nibusque Regis manus suas superponat. Quod quidem mysterio non vacat. Hac enim ratione designatur, tunc conatus hominum, ac præcipuè regum prospere cedere, cum labores nostri diuina ope iuuẽtur: manibusq; nostris diuina manus adiungitur.

Anima nostra primum vitæ principium est (propter quod actus primus ab Aristotele definitur) quæ tamen tria præcipua

instru-

Universidad de Deusto
Biblioteca

instrumenta habet, quibus suum munus exerceat. Epate namque corpus nutrit: corde vero membra vitali calore fouet: facultate autem cerebri eandem membra mouet. Hoc ipsum in spirituali vita reperire licet. Gratia enim velut spiritualis vitæ anima est: charitas autem instar cordis est quæ virtutibus cunctis calorem & vitam præstat: oratio vero & sacra lectio & meditatio velut epar est, quo in spirituali vita alimur. Hoc enim est animæ pabulum in legè Domini meditari die ac nocte. Deuotio vero instar cerebri esse videtur, ea enim virtutes omnes ad operandum mouet: cum proprium eius sit promptum & alacrem ad omnia pietatis & religionis officia hominem reddere.

Opera gratiæ adeo magnam Dei cognitionem præstant: adeoque nos in eius amorem accendunt: vt frequenter homo internis Dei motibus & beneficijs admonitus, magis Dei bonitatè hoc argumento agnoscat, & diligat, quam omnium rerum visibilium
Psal. 47. contemplatione. Quod quidem illa Dauidis verba significare videntur: Deus in domibus eius cognoscetur cũ suscipiet eam. Pro quo Hieron. ex Heb. vertit, Deus in domibus eius cognitus est in auxiliando. Item Ezech. 34. Et scient quia ego Dominus, cum contriuero cathenas iugi eorum, & eruero eos de manu omnium imperantium sibi. Item Isai. 66. Et cognoscetur manus Domini seruis suis &c. vide locum. Item Psal. Quoniam quis Deus prẽter Do-
Esai. 66. minum &c. Deus qui præcinxit me virtute. e. p. i. v. m.
Psal. 17.
Psal. 67. Pro eo quod nos legimus, Si dormiatis inter medios cleros, alij vertunt, si dormiatis inter ollas siue cacabos pennæ columbæ &c. Quæ sententia eundem pene sensum reddit atque illa, Cũ transiens per aquas tecum ero, & flumina non o. p. t. in igne non combureris. Huc pertinet & illud Isai. Lætabitur infans ab
Esai. 11. vbere supra foramina aspidis &c. Hoc autem vis & abundantia gratiæ præstat, vt viri sancti inter tot laqueos, inter tot hostes, inter aspides & dracones tuti sint, & inter carnales homines, & in sordida carne degentes nitorem & pulchritudinem candidæ ac deauratæ columbæ referant. Hoc præstitit beata Lucia in lupanari à iudice prostituta. Hoc beata Dorothea inter nouem turpioris matris turpissimas filias
Iob. 13. constituta. Hoc sanctus Iob cum ait, Frater fui draconum & socius

& socius strutionum. Denique hoc fidelis anima præstat de qua scriptum est, Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. *Cant. 2.*

Tangit Moyses virga sua mare, & diuisis hinc atque inde virga virtute aquis, sicco pede filij Israel per medium eius gradiuntur. Quid autẽ hoc est, nisi quod virtute ac merito crucis Christi sancti homines mirabile consequuntur iter: quibus inter aquas validas tribulationum ac tentationum terra apparet arida, & in mari rubro via sine impedimento. Imo verò aquæ ipsæ quæ alios submerserunt pro muro illis à dextris & sinistris erant. Quod plane ex pertus ille fuerat, qui dixit, Propter quod complaceo mihi in infir *2. Cor. 12.* mitatibus, & in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo: cum enim infirmor tunc fortior sum & potens. Vnde colligitur tribulationum aquas ei fuisse pro muro, qui tribulationibus pressus fortior reddebatur. Hoc autem inuicti animi robur spiritus Domini præstat: qui nobis per Christum contingit. Vnde dicitur quod flante vento vehementissimo & vren- *Exo. 14.* te, sustulit Dominus rubri maris aquas: qui quidem ventus diuini spiritus vim aperte repræsentat: qui sublatis aquis tutum electis suis iter prębet. Hoc igitur modo per hoc vitæ pelagus ingrediũtur qui hunc spiritum habent: quo qui carent, Ægyptiorum more in eius fluctibus suffocantur.

Quandiu vasa vacua mulier habuit, numquam olei vena siccata est: stetit vero oleum, vbi vacua vasa defuerunt. Quid igitur hic nobis innuitur, nisi quod per Prophetam Dominus dicit, Dilata os *4. Reg. 4.* tuum, & implebo illud. Dilatatur autem cor, cum amore mundi vacuatur. Corda igitur hoc amore vacua, diuini amoris oleo implentur: quæ vero illo plena sunt, vacua relinquuntur. Diuina igitur gratia nullis terminis circunscribitur: nos autem socordia nostra terminos illi præfigimus. *Psal. 80.*

Sicut aqua frigiditatis suę causam intra se permanentem habet: calidi tatis autem (si quando caleat) aliunde venientem & extraneã (quo fit, vt per le frigiditatem obtineat, calorem autẽ aliunde percipiat) ita plane natura humana in hoc statu degens, peccati & malitiæ intra se permanẽtem causam, nempe cupiditatem habet, quæ quandiu viuimus, animo semper infixa hæret: pietatis autem & virtutis causa extra hominem est, & aliunde pendet, nempe à Deo operante, & homine cooperante, Deus enim hac in re primas partes,

tes, vt prima & maxima causa, homo autem secundas velut instrumentum, quod non mouet nisi moueatur, obtinet. Quod quidem
Rom. 8. non obscurè Apostolus significauit, cùm spiritum pro nobis gemitibus inenarrabilibus postulare dixit. Vt enim significaret omne opus bonum magis Deo quàm homini esse tribuendum, hac loquendi figura vsus est: idque in postulandi officio. Quod quidem non magis Deo quàm satisfaciendi aut mœrendi conuenit, quæ ab eo alieniſsima sunt. Si igitur orare nostrum, Dei est, quid misereri, & benefacere, quæ Dei propria sunt?

Quod diuina gratia hominem supra naturæ suæ facultatem attollat, insinuatur illo verbo. 2. Reg. 3. Facta est longa concertatio inter domum Dauid & domum Saulis, Dauid proficiens, & semper se ipso robustior, &c. Quid est enim se ipso robustiorem esse, nisi eò deuenire per gratiam, quò pertingere natura non poterat?

Quod sit inter alia diuinæ gratiæ munus, declarant illa Salomonis verba, quæ. 3. Reg. 8. dixit, Sit Dominus Deus nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque proijciés: sed inclinet corda nostra ad se, vt ambulemus in omnibus viis eius, & custodiamus mandata eius, &c. Iuxta hanc verò sententiã
Psal. 118. Dauid orat Dominum dicens, Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. Hoc est, auoca illum ab huius sæculi amore, ad quod corruptæ naturæ vitio propensum est, & ad mandatorum tuorum studium inclina, à quo eiusdem naturę vitio auersum est. Hinc patet gratiam & Spiritus sancti dona beneficiorum vim quodammodo in bonam tamen partem imitari: vtrorumque est, cordis affectus & amorem externa virtute immutare: sed illa tamen ad malum, hæc ad bonum.

Status naturæ integræ similitudinem gerebat lampadis eius in qua oleum supereminet, & aqua subsidet: ideoque lux oleo fota & aqua minimè impediente, lucet & splendet. Quod enim hic oleum, hoc in illo statu iustitia originalis & gratia efficiebat: quæ ab affectibus carnis minimè impediebatur. At vero naturæ lapsæ status lampadi oleo vacuæ & aqua plenæ comparatur, quæ virtutis & charitatis lumen sustentare per se nullo modo potest, nisi oleum gratiæ in eam infundatur. Hac autẽ de causa oportet semper orare, & non deficere: orationis quippè munus est, huiusmodi oleum à Domino petere.

Dignitas

Dignitas & pulchritudo animæ exitis in gratia.

Dilectissimi, filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Quis non exultaret, si subito nescio cui peregrinãti & ignorãti genus suũ, patienti aliquã egestatẽ diceretur, Fili⁹ Senatoris es, pater tuus amplo patrimonio gaudet reuera, reuoco te ad patrẽ tuũ? Quali gaudio exultaret, si hoc nõ fallax promissor diceret? Venit ergo non fallax Apostolus Christi, & ait: Quid est quod de vobis speratis? Quid est quod vos affligitis? Quid est quod concupiscẽtias vestras sequẽdo in egestate istarũ voluptatũ cõteri vultis? Habetis patrem, habetis patriã, habetis patrimoniũ. Quis est iste pater? Dilectissimi, filij Dei sum⁹. Quare ergo nõdum videmus patrem nostrũ? Quia nondũ apparuit quid erimus. Iam sumus, sed in spe: nã quid erimus nondũ apparuit. Et quid erim⁹? Scimus, inquit, quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Augustin. super Psalm. 84. *Augustin.*

¶ Cùm in rebus omnibus Deus maximè mirabilis sit, in sanctis tamen suis mirabilior est, qui & carne peccati circunsepti, & in hoc mundo cum scorpionibus & draconibus versantes, dono eius vitam agunt vix humanam. Reuelata quippe facie, gloriam Domini contemplantes, in eandem imaginem transformantur. Atque ita viuunt, vt cum Apostolo dicere possint, Nostra conuersatio in cœlis est. Vbi enim est thesaurus eorum, ibi cor, hoc est, ibi omnis cura, omnis affectus & cogitatio eorum. Quæ res tanta est, vt cœlestis Sponsus hanc tantam pulchritudinem admiratus dicat. Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? An non ergo admiratione dignissimum est, in tali loco talem inueniri odoramentorum fragrantiam? Verè enim desertum hic mundus appellatur, in quo omnia arida, sterilia, squalentia, infœcunda, & ab omni virtutis cultura aliena sunt: quippequi totus in maligno positus, omni vera & solida fœlicitate vacuus est, nihilque in medio eius nisi iniustitia, labor, & afflictio

COLLE. 2. Cor. 3. Phil. 3. Cant. 3.

spiritus

spiritus inuenitur: in quo transeunt omnes bestiæ syluæ, catulique leonum rugientes vt rapiant, & pernicie nostra quærant escam sibi. An non igitur mirabile est, quod fideles in hoc loco, corpore quidem degentes, mente, sicut virgula fumi in cœlum euolent, & omnium virtutum odoramentis fragrent? Quid enim aliud vniuersi pulueris pigmentarij vocibus nisi omnium virtutum fragrantia designatur, quæ suauissimè in cõspectu Dei redolet? Inter quæ tamen mirrhę potissimum ac thuris mentio fit: quorum altero carnis mortificatio, altero deuota oratio significatur: & mortificatione quidem carnis mundo morimur, oratione autem Deo conuiui mus: & in terris positi in cœlum mente conscendimus. Quem qui
Cant. 4. dem ascensum mirantur Angeli cum quærunt, Quæ est ista quæ ascendit sicut virgula fumi. Pro quo alij verterunt: Vt fumus altissimus, & palmarũ instar. Altissimus, quia superna penetrat, vt palmarum autem, quia sine vllis terrenarum cogitationum diuerticulis recta in cœlum contendit. Denique tanta est huius animæ puritas, dignitas & pulchritudo, vt cœlestis sponsus eius amore cap-
Ibidem. tus, in has voces prorumpat. Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es: oculi tui colũbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Interna quippe animæ species, eiusque opes ac delitiæ ita latent, vt nulla ratione pro dignitate explicari possint.

Beata Catharina Senen. sæpe vestigia prædicatorum humi impressa exosculabatur. Causamque huius rei interrogata, dicebat Dominum sibi aliquando animarum existentium in gratia decorem & pulchritudinem ostendisse. cuius illa amore sic capta & incensa erat, vt continere se non posset, quo minus terram oscularetur, quam eorum pedes calcassent, qui ministerio verbi Dei animas à peccati deformitate ereptas, honestare, & pulchras efficere contenderent. Sed quid mirum si facies animæ diuini spiritus gratia decorata, & diuinæ pulchritudinis particeps effecta, sic adsui amorem incendat: quando honestas illa, quam Philosophi naturali virtute assequi potuerunt, si oculis humanis cernerent (vt Plato ait) mirabiles sui amores excitaret. Denique tanta eius pulchritudo est, vt summus ille formarum conditor & amator intelligens, nullam animam decorem suum assequi posse nisi sanguinis sui rubore tingeretur, & passionis acerbissimæ meritis iuuaretur, nõ dubitauerit, sanguinem suum fundere: vt hac tata pulchritudine animas

mas honestaret. Quod quidẽ illa Apostoli verba significãt. Christus dilexit Ecclesiam & tradidit semetipsum pro ea, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugã. Eph. 5. Hoc idem ipse Cant. 3. testatur cum ferculi sui. i. Ecclesiæ ornamẽtis præclarissimis enumeratis, tandem ait, Media charitate constratuit propter filias Hierusalem. Siue, vt alij verterunt, amore filiarũ Hierusalem. Cuius orationis sensus est, Christum Dominum Ecclesiam suam, ineffabilis cuiusdam amoris operibus & beneficijs constrauisse. Quod quidem fecit, amore captus filiarum Hierusalem, hoc est, vt dignas eas supernæ Hierusalem filias & hæredes faceret, virtutumque omnium ornamentis decoraret. Quod vero ait: Media, hoc est, quidquid in huius ferculi medio est, charitate constrauit, eadem figura dictum est qua & illud confessio & magnificentia opus eius: hoc est, talia Dominus opera facit, quæ omnes ad laudes eius prædicandas & magnificandas inuitant. Sic igitur talia Dominus Iesus in Ecclesia sua opera edidit, tot illi bona contulit, tot propter illam mala pertulit, vt omnia hæc & amorem spirare, & amorem ab omnibus exigant. Quod quidem ipse Dominus apertè significauit cum ait, Ignem veni mittere in terram & q. v. n. u. a? ¶ Hoc autem totum fecit amore ductus pulchritudinis filiarum Hierusalem, non quod ipse per se pulchræ essent, sed quod pulchras ipse efficere vellet. Colligitur autem pulchritudo non solum ex bonitate coloris, sed maximè ex conuenientia omnium inter se partium, & ex cuiusque partis conuenienti habitudine atque decentia: Sic enim suauitas melodiæ & ex cuiusque vocis suauitate, & ex apta omnium inter se se consonantia resultat. Ergo animæ nostræ pulchritudo primum ex cuiusque singularis partis eius recta constitutione & decore constabit: cum videlicet intellectus animæ nostræ consiliarius, ea quæ sunt digna præcipue cogitat: voluntas vero ea diligit & amplectitur, quę ille diligenda, ea fugit quæ idem fugienda monstrauerit: inferiores autem vires & affectus non suo, hoc est, cæco impetu feruntur, sed rationi præcipienti, quæ animæ oculus est, obediunt. Memoria in diuinis legibus & beneficijs recolendis sedulo occupata est. In corpore oculi Propheticum illud exequuntur, Videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum L. &. s. q. t. f. Pedes vero per semitam diuinorum mandatorum ingrediuntur, manus aperiuntur inopi & extendun Psal. 6.

tur ad pauperem, lingua in diuinis laudibus prædicandis exerce-
tur, aures verò diuinis præceptionibus audientes sunt: ac denique
membra omnia seruiunt iustitiæ in sanctificationem. Cæterum
cùm hæc omnia ita disponuntur, vt perpetuum & æquabilem quę-
dam tenorem in vita retineant, & omnia inter se & cum perfo-
næ dignitate aperte consentiant (vnde manat decorum illud à Phi
losophis tantoperè commendatum) tunc vera animi pulchritudo
constat: qua Dei opificium splendore virtutis & gratiæ illustre-
tur. Huius igitur pulchritudinis amore ita splendor ille paternæ
gloriæ, & imago bonitatis illius captus fuit, vt, quo deformes pec-
cati vitio animas reformaret, se ipsum in omnium dolorum pela-
gus sponte coniecerit. Quis igitur hunc tantum animæ suæ deco-
rem negligat? quis non toto mentis ardore & cõtentione assequi
curet quod tanti vnigeniti Dei filio constitit?

Si nulla in nobis iustitia, nulla puritas est (vt hæretici blaterant)
quid sibi vult quod toties in libr. Cant. cœlestis sponsus pulchri-
Cant. 1. & 4. tudinis admirandæ sponsam suam commendat? Quid tibi vult
quod ait, Tota pulchra es amica mea & macula (siue vt alij ver-
tunt) vitium non est in te? Si peccatum nobis & iniustitia inde-
lebiliter hæret. Quid illud, Ecce tu pulchra es amica mea, ecce
tu pulchra es? Non enim semel contentus pulchram appellasse,
bis hoc idem nomen repetit. Quod quidam non incommodè ad
habituum & actionum pulchritudinem referunt: vt videlicet
pulchra sit anima non modo cum rectè operatur, sed etiam cum
dormiens, aut cessans nihil operatur.

Inspirationes Dei.

Greg. DEdit ei Deus locum pœnitentiæ, & ipse abutitur &c. Ideo
Deus peccatorẽ tolerat, vt compescat. Qui igitur diu tole-
ratur, nec compescitur, ex ipso munere se arctius astringit.
Nam quia accepta tempora conuertit ad culpam, Deus ipsa mise-
cordiæ argumenta conuertit ad pœnam. Necesse est ergo vt ipsa
prorogatæ pietatis tempora, quasi damnationis argumenta timea
mus: ne ex clementia iudicis crescat supplicium peccatoris. Greg.
in Mor. lib. 17, cap. 3.

August. Ita ne tu tacebas tunc mihi? Et cuius erant nisi tua verba illa per
matrem meam fidelem tuam, quæ cantasti in aures meas? Volebat enim

enim illa, & secreto meminit vt monuerit cum solicitudine ingenti
ne fornicarer, maximeq; ne adulterarẽ cuiusquã vxorẽ. Qui mihi
monitus muliebres videbãtur quibus obtẽperare erubescerẽ. Illi
antẽ tui erant, & nescibã, & te tacere putabã, atq; illam loqui, per
quã mihi tu non tacebas, & in illa cõtemnebaris à me filio eius, &
præceps ibam tanta cæcitate, vt inter coætaneos meos puderet me
minoris dedecoris; quã audiebã eos iactantes flagitia sua, & tanto
gloriantes magis, quãto magis turpes essent: & libebat malũ facere
nõ solũ libidine facti, verũ etiam laudis. Quid dignũ est vitupera
tione, nisi vitiũ? Ego ne vituperarer, vitiosior fiebã: & vbi nõ sub-
erat quo admisso æquarer perditis, fingebã me feciſſe, quod nõ
fecerã: ne videret abiectior, quo erã innocẽtior, & ne vilior habe-
rer, quo erã castior. Ecce cum quibus comitibus iter agebã platea-
rum Babyloniæ, & volutabar in cœno eius tanquam in cinamomis
& vnguentis pretiosis. August. confes. lib. 2.

Bonitas omnia ad se cõuertit, & quæ dispersa sunt congregat, Diony.
velut vnitatis autor atq; viuifica deitas: omniaque ipsa velut prin-
cipiũ, velut cõtinentiã, velut finẽ desiderãt: ita & Sol omnia ad se
conuertit: quare & helios Græcè dicitur quod seruet omnia inuio
lata congregetque dispersa, omnia nanque ipsum appetũt. Diony.
de di. no. cap. 4.

Lux intelligibilis Deus dicitur: quia omnẽ ignorantiã & erro-
rem abigit ab animabus quibus se insinuauerit, tradatq; illis primũ
quidem exigui consortia luminis: deinde vbi illæ degustauere lu
cẽ, maiorique eius tanguntur desiderio, se se eis magis infundat,
quia dilexerunt multum, semperque eas in anteriora intendat, quã
tum ad ea aspirare pro captu suo possunt. Ibidem.

Viris quãtũ licuit, angelicã condonat vitã superabũdantia pie-
tatis auersos nos cõuertit, atque ad se reuocat. Idem cap. 6.

Nunc homines tanto magis impij, quanto Deus benignior est Clem.
& humanior: Dominũ pudore afficitis: libertatem pollicetur, vos Alex.
aufugitis in seruitutẽ: nõ negligit Dominus, suadet, terret, horta-
tur, excitat, monet. Clem. Alex. in adhort. ad Gent.

Cum pullus è nido excidit, mater auis è nido volat: si serpens in
stet, mater circumuolat, natum deflens. Ita Deus Pater suum
quærit figmentum, & ei quod lapsum est medetur, & feram per-
sequitur, & pullum in nidum recipit: iniuriæ acceptæ obliuiſci

tur: adhuc miseretur, adhuc postulat pœnitentiam. Idem ibid.

Hic amore nostri præditus noster pater, verè pater non cessat adhortari, admonere, docere, diligere: nec enim cessat dare salutem. Do tibi cœlum, terram, omnia: vt solum patrem sitias, Deus tibi gratis ostendetur. Ita exponit illud, omnes sitientes &c. Idem.

Quemadmodum lucem oculus non quærit vt videre possit, sed ipsa præsentissima est, si desit obstaculum: ita & diuina lux ad oculum mentis nostræ se habet. Idem pædag. libr. 1. cap. 6.

COLLE. ¶ Sicut inter omnia mundi corpora, nullum sole præstantius est, à cuius huc calore & virtute, nec supera nec infera abscondere se possunt: nec splendoris ac beneficiorum eius exortes fieri: ita plane nihil est inter hæc ipsa corporea, quod magis Dei nostri naturam, bonitatem, pulchritudinem, virtutem, fœcunditatem, & communicabilitatem referat. Quod enim sol corporibus, hoc diuina bonitas corporeis & incorporeis, visibilibus & inuisibilibus est. Vnde sicut illius officium est, radios ex se incessanter emittere, quibus corporeos oculos illuminat: ita immensa illa lux, atque adeo sol iustitiæ, spirituales radios quibus mentes hominum erudiat, emittere non cessat, nisi illi vitio suo aditum ei mentis obstruant. Vnde Ioannes, Erat, inquit, lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hûc mundum. Quod idem quoque Dominus proprius ac apertius expressit, cum ait: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor: videlicet hominum salutem, nec ad hoc sabbati religionem curo, tantisper dum hominibus consulo ac prospicio: sabbatum enim mihi est, de hominibus benemereri.

Ioan. 1.

Ioan. 5.

Ingens periculum esse diuinis inspirationibus & vocationi resistere, declarant illa Domini verba. Amen dico vobis, nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam. Quæ quidē verba simpliciter dicta, fulminis instar nobis esse debent: nihil enim minus habent, quàm illa, Discedite à me maledicti in ignem æternum. Simile quidem legimus Matth. 23. postquam enim Dominus dixerat, Hierusalē, Hierusalem quæ occidis Prophetas &c. Quoties volui congregare filios tuos, quēadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti, Subdit protinus, Ecce relinquetur

Luc. 14.

quetur vobis domus vestra deserta. Huc pertinet etiam parabola de vinea, Esa. 5. & Matth. 21. Illic enim dicitur, Auferam sepē eius, & erit in direptionē, diruam maceriam eius & erit &c. Hic verò dicitur, Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti &c. Huc etiā pertinet parabola de ficulnea sterili, alio anno expectanda, & abscindenda nisi fructum reddiderit.

Quid sibi vult quod Dominus post primi parentis lapsum deambulat? Nimirum hac ratione significare voluit, quonam modo se cum homine peccante gerat. Deambulare quippe est, huc atque illuc ire & redire: Quod quidē Deus facit homine peccāte. Iustos enim venit, & mansionē facit, in peccatoribus autem & venit, & abit. Abit, cū eos gratia sua destituit: venit autem, cum eos misericorditer visitat, ad ostium pulsat, & ad veniam, vitæque melioris propositum secretis inspirationibus inuitat. Hoc ipsum fecit Eliseus, qui mortuum puerum suscitaturus, prius huc atque illuc deambulauit, ac mortuum deinde vitæ reddidit.

4. Reg. 4

Oritur sol & occidit &c. Quod sol hic visibilis in hoc visibili mundo operatur, hoc quotidie verus iustitiæ Sol Christus in animis piorum efficit. Oritur quippe in illis, cum illos visitationis atque claritatis suæ luce perfundit, occidit autem, cum ita se nobiscum gerit, vt cum Psalm. dicere possimus, Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Gyrat per meridiem, crebrius excitando feruorem dilectionis: & reflectitur ad Aquilonem, cum ad humilitatis custodiam affectum inspirat timoris.

Eccle. 1.

Psal. 29.

Meritum.

MErita tua nusquam iactes, quia & ipsa tua merita illius dona sunt. Augst. sup. Psal. 144.

August.

Per gratiam merita comparamus, quibus ad vitā perueniamus æternam. Idem.

Quia ipsa merita hominis Dei munera sunt, quibus cum vita æterna redditur, quid nisi gratia pro gratia redditur, cum ipsa merita ex gratia sint? Idem.

Quisquis tibi enumerat vera merita sua, quid tibi enumerat, nisi munera tua? Idem lib. de confes.

Dignaris enim quoniam in sæculum misericordia tua, eis quibus omnia debita dimittis etiam promissionibus tuis debitor fieri.
Idem.lib.5.confes.

Quidquid gesseris parũ est, quicquid feceris minus est. Omne enim meritum breue est, comparatione donorum: numera beneficia si potes, & tunc considera quid mereris. Gregor. hom.7.super Euang. *Grego.*

COLLE. ¶Sicut in electuarijs conficiendis mel aut saccarum præcipue ad ea condienda requiritur, & hunc præcipuum saporem ipsa refertũ, quãuis ex varijs fructibus composita sint (transeunt enim hæc sere ex naturali sapore suo in saccari, mellisue saporem) ita planè charitas est, quæ opera nostra Deo gratissima reddit, cuiuscunq; generis illa sint, modo bona sint. Quo fit, vt vel minima etiam opera bona, si maxima charitate fiant, maximi apud Deum meriti sint. Quale fuit viduæ illius, quæ æra minuta duo in gazophilatiũ misit. Vnde quisquis gratissimum Deo obsequium præstare velit (quamuis ad summa virtutum opera niti debeat) non tam de excellentia operum, quam de magnitudine charitatis qua fiant, solicitus esse debet. Paria enim virtutum opera dispari charitate facta, disparis quoque apud Deum meriti sunt. Ex quatuor potissimum rebus bonorum operum meritum consurgit: primum, ex nobilitate operis: quæ attenditur ex præstantia virtutis, quemadmodum religionis actus, præstantior est actu temperantiæ. Secundo ex difficultate operis: quæ videlicet non ex deprauata consuetudine, sed ex natura operis proficiscitur: qualis est actus martyrij. Tertio, ex charitate, quantò enim quis maioris charitatis affectu operatur, tanto opus ipsum maioris apud Deum meriti est. Quarto ex conatu operis: qui quidem conatus procedit à libera voluntate, & ab habitu virtutis cuius actum exequimur. Quanto enim conatus fuerit generosior, eò actus ipse meriti maioris erit. Cæterum tam ardor charitatis, quàm vehementia conatus, diuinis auxilijs excitantur: quæ cum maiora sunt, eò nos ad nobiliora *rapiunt.*

Leui.16. Aqua expiationis quæ in lege homines mundabat, à cineribus vitulæ incensæ hanc purificandi vim trahebat: neque enim aqua sola hoc præstare potuisset nisi cinerũ virtus aquæ adiungeretur. Quo nimirum admonemur, vt labores nostros laboribus Christi lachry-

lachrymas lachrymis, ieiunia ieiunijs: ac virtutes virtutibus cõiungemus: vt illius merito opera nostra, quæ ex se ieiuna & sterilia sunt Deo grata & fœcunda fiant. Sic videmus guttam aquæ in vini dolium immissam, vini naturam & speciem induere. Sic etiam humilem hæderam proceræ arbori adiunctam sursum attolli, quę tamen per se humi reperet.

Cum virtus circa difficile versetur, quo maior fuerit oblata difficultas, eo magis ibi emicat virtus. Sic igitur perfectissima obedientia illa erit, cum id quod præcipitur & rationi & voluntati nostræ penitus aduersatur. Fides etiam eo maior & illustrior, quo minus ad credendum humana ratio suffragatur, cum ea sit de ijs quæ non apparẽt. Similiter spes etiam laudatissima est quæ in desperatissimis rebus non desperat: quæ (vt Apostolus ait, in spem contra spem credit: qualis fuit Abrahæ, verbis Dei filium ætate iam affecta promittentis, firmiter credens: qualis etiã Susannæ quæ ad mortem dãnata, fiduciam habuit in Domino: qualis etiam B. Iob, qui ait: Etiam si occiderit me sperabo in eum. In huiusmodi ergo casibus, perfectissimæ virtutis materiam vir pius sibi ministrari credat. *Rom.4.* *Dam.13.* *Iob.13.*

Quam sint piorum bona opera Deo grata, declarat illa sponsæ inuitatio quæ ait, Veniat dilectus meus in hortum suum, vt comedat fructum pomorum suorũ. Poma autem esse virtutũ suauissimarum fructus quibus cœlestis ille sponsus pascitur, notissimum est. Recte autem dicit pomorum suorum: quia verè bona opera nostra, quamuis nostra sint, magis tamen illius quam nostra sunt. Sic enim de terrenis opibus Dauid ait, Tua sunt Domine omnia, & quæ de manu tua suscepimus, dedimus tibi: ita etiam dicimus bona opera nostra diuinæ pietatis esse munera. *Cant.5.*

¶ Cæterum sponsus ipse hac voce inuitatus libenter præstitisse se testatur, quod ab eo sponsa quæsiuit dicens, Veni (quod verbum præteriti temporis est) in hortum meum soror mea sponsa: messui myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi fauum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo. In quibus verbis fatetur se sponsus collegisse horti sui fructum. Quamuis quæ illa poma vocauerat, ipse aromata appellat. Quo nomine virtutum omnium odoramenta, quæ Deo suauissime fragrant intelligit. Sed præcipue *Ibidem.*

tamen myrrhæ, mellis, lactis, & vini, hoc est mortificationis, spiritualis dulcedinis, lactis, ideſt puritatis, & vini hoc est salutaris compunctionis mentionem facit. Lachrymæ enim pœnitentium, Angelorum vinum sunt vt Bernar. ait. Idem etiam declarant illa eiusdem sponsæ verba, Dabo tibi poculum ex vino condito, & musto malogranatorum meorum. Vinum autem conditum, est charitas externis misericordiæ operibus illustrata, mustum verò malogranatorum, vel spiritualis dulcedo est charitatis comes, quæ ex multis granis quasi ex multis pijs cogitationibus exponitur, vel iustitia quæ ex omnibus virtutibus constat. ¶ Huc etiam pertinent illa sponsæ verba, Dilectus meus descendit ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis, & lilia colligat. Areola autem aromatum, anima iusti est, omnium virtutum odoramentis consita: quorum suauissimo odore cœlestis ille virtutum autor & amator suauissime reficitur & pascitur: cuius illa verba sunt, Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me. Voluntas autem eius est sanctificatio nostra. Sigillatim autem liliorum mentionem facit: qui animas puritatis candore nitentes, & boni nominis odore fragrantes, desiderant: qui bona prouident non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Quo etiam nomine castitatis & virginitatis candor aptissime significatur: qui Deo gratissimus est. ¶ Quod vero ait, Messui myrrham meam, duo potissimum insinuat: alterum quod myrrha illa magis sua quàm nostra sit (sicut antea poma sua appellauerat) alterum quod illam in cellario suo seruatam & reconditã habet, vt merito honore remuneret: in quo vides Deum cũ præmiat merita nostra coronare munera sua. ¶ In eandem sententiam & illa quoq; eiusdem sponsi verba dicta sunt, Dixi, ascendam palmam, & apprehendam fructus eius. Vbi enim sponsæ staturam palmę similem esse dixisset, modo ait se in hanc palmã ascendere velle, vt suauissimis eius fructibus, hoc est, pijs operibus reficiatur. Sicut enim ante sponsa de sponso dixerat, Descendit dilectus meus in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis: ita modo ait, Dixi, ascendam palmam &c. Nec pugnant inter se descendere & ascendere: quoniam verba ad rationẽ comparationis aptari debent. In arboré autem ascendere solemus quò fructus eius colligamus. Huc etiã & illa quoq; eiusdem sponsi

sponsi verba referuntur, Descendi in hortũ meum, vt viderem poma conualliũ, & inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica. Quæ verba quidam ad sponsam referunt, sed cõmodius tamen sponso tribuuntur. ¶ Quod autem sponsus tot modis se pijs fidelium actionibus maiorem in modum oblectari testatur, mirũ videri nõ debet. Qui enim infinite bonus est, vt infinito odio peccatum detestatur: ita infinito amore & bonos, & bona ipsorũ opera prosequitur. Quòd si verè dictum est, Gaudium est iusto facere iustitiam (cum tam exigua bonitatis portio homini cõtingat) quale gaudium de iustitia illi erit, qui sine mensura bonus est. Et si charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. i. veræ iustitiæ & sanctitati: quomodo mensa illa & infinita charitas, bonis nostris congaudebit: præsertim quum ea quoque bona, sint dona & munera sua? Lętatur enim Dominus in omnibus operibus suis vt est in Psal.

Pro. 21.
1. *Cor.* 13.
Psal. 103.

Euangelium.

COLLE.

ABundantia gratiæ spiritualium que donorum per Christũ frequentissime sub diuersis metaphoris, ac præcipue sub aquarum nomine in scripturis promittitur. Aqua enim terram fœcundat, sitim sedat, corpora abluit, atque refrigerat: quæ omnia spiritualiter efficit gratia. Apud Esai. Ecclesia Christi dicitur esse locus fluuiorum, riui latissimi atque patentes. Item, Fons hortorum, puteus aquarum viuentium. Exquibus locis abundantiam gratiæ per Christum in ecclesiam effundẽdam intelligimus, vt nemo se propter naturę infirmitatem, à diuinarum legũ obseruatione excusare possit: si vero cõtra fecerit, inexcusabilis maneat.

Esai 33.
Cant. 4.

Vide quæso monstrum. Cum Euangelium in Ecclesia in die celebri pro more cantandum est, assurgunt omnes, capita nudãt: procedit sacris initiatus, & sacris indutus vestibus minister, cerei accẽduntur, altaria fumãt: sed quid ibi tandem legitur? Nempe (vt cętera omittamus) illud in primis, Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam &c. Item, Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit Gehẽnæ ignis, Et, Nolite iurare omnino &c. Et cum ista sic legantur (quæ tanta astantis populi reuerentia audiuntur) vix templi ianuam egressus es, & frequenter etiam in ipso tem-

Matth. 5.
Ibid.
Ibid.

plo ea transgrederis, dum & iuras, & peieras, & astantes fœminas impudicis oculis contueris, & proximo forsitan cõuitiaris. Quid quæso monstrosius? Conuerte quæso oculos ò homo, ad ea ipsa quæ audis, & sic transgrederis, & vtriusque rei facta collatione, re tui misereat, atque pudeat.

Magnum ad virtutem incitamentũ esse debet opportunitas & abundantia gratiæ quę nobis in Euangelica lege exhibetur, cuius præsidio viam virtutis ingredi facilius possumus. Vnde frequentissime hoc nomine Spiritus sanctus nos in diuinis literis ad eam
2. Cor. 7. hortatur. Hinc Apostolus, Hortamur, inquit, vos ne in vacuũ gra-
Ibidem. tiam Dei recipiatis: ait enim tẽpore accepto exaudiui te, &c. Et, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: est enim hic annus Iubilæi, annus remissionis. Simili quoque ratiõe nos ad idẽ
Esai. 55. Propheta vocat, cum ait, Quærite Dominum. d. i. p. Inuocate eum
Matt. 22. d. p. e. Sic etiã Dominus in Euangelio, Dicite inuitatis, Ecce prandium meum, &c. & omnia parata, venite ad nuptias. Nautæ, agricolæ, & milites, nunquam temporis opportunitatem prætermittũt: sic igitur nos, qui hoc tẽpore reuelatæ gratiæ nati sumus, hãc tantã opportunitatẽ prætermittere nullo modo debemus. Aliter enim
Hebr. 2. quo nam modo (inquit Apostolus) euadere poterimus, si tantam neglexerimus salutem.

Opes omnes & omnia gratiarũ genera quæ Prophetæ in Aduẽtu Messiæ conferenda prædixerunt, Ioannes Euangelista paucis verbis idque (sicut in luce Euangelij par erat) apertissimis comple
Ioan. 1. xus est, cũ ait. Quotquot autẽ receperũt eum, dedit eis potestatẽ filios Dei fieri. h. q. c. i. n. c. qui non ex sanguinibus, nec, &c. sed ex Deo nati sunt. Omnia enim Christi dona, omnia gratiarũ munera ad hoc instituta sunt, vt hausto eius spiritu, filij Dei nominemur, & simus. Si enim filij, & hæredes: hæredes quidẽ. D. c. a. Christi. Hac enim dignitate percepta, omnia quæ filij à pijs parentibus expectant, nos à Deo Patre expectare debemus.

Donorũ cœlestiũ & gratiæ vbertas sub elegantissima fœcunditate agrorũ allegoricè describitur Psal. 64. ab illo versu. Visitasti terrã, & inebriasti eã, multiplicasti locupletare eã, &c. quæ sequuntur vsque ad finẽ Psalmi. Hæc item gratiæ vbertas, quæ nobis per Christum contigit, terrena illa opulẽtia quæ Salomonis tempore
Psal. 71. fuit, adũbrata est: De eadem etiã scribitur in eo Psal. cuius initium est,

est, Deus iudiciũ tuum regi da. Vbi dicitur, Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, &c. Et, erit frumentũ in terra in summis montiũ, superextolletur super Lybanũ fructus eius, &c. Pro quo alius vertit. Erit pugillus frumẽti in terra in summis montium tã frugifer, vt cõcutiatur velut Lybanus fructus eius, & florebunt de ciuitate sicut herba terræ. Quibus verbis sub terrenæ vbertatis imagine, Euãgelicæ gratiæ vbertas designatur. Hanc eandem gratiæ abundantiam sub aquæ nomine designat Esaias cum Ecclesiã vocat locum fluuiorum, riuos latissimos, atque patentes. Quam tamen Dominus apertissimè declarat cum ait, Ego veni vt vitã habeant, & abundãtius habeant. Et Apostolus, Benedictus Deus, &c. qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo. Et iterum, Saluos nos fecit per lauachrũ regenerationis & renouatiõis Spiritus sancti, quẽ effudit in nos abũdè, per Iesum Christum Saluatorem nostrum. Huius autem promissionis veritatem intelliget, quisquis nascentis Ecclesiæ historiam, & sanctorum Martyrum, Episcoporum, & monachorum vitas studiosè perlegerit. In ciuitate Ancyra decem millia virginum fuisse, refert Palladius, ac multos item memorat fuisse patres, qui sub cura & magisterio suo alij quinque millia, alij sex, alij septem millia monachorum haberent. Quis autem vel hoc vno exemplo non agnoscat imperuestigabiles illas diuitias Christi: quarum Apostolus præco erat atque minister, quando ad solam manus impositionem Spiritum sanctum copiosè fidelibus dabat? Huius autem rei consideratio magnopere nos ad spem & charitatem in Christum excitat: qui passionis suæ meritò tantæ nobis salutis autor extitit.

Esai. 33. *Ioan.* 10. 1. *Cor.* 1. *Tit.* 3.

Quanta cura, quamque mirabili prouidentia naturæ conditor specierum quas condidit conseruationem prouiderit, facile colligitur ex mirabili seminũ copia, quæ vnaquæque plantarum ex se fundit (quod & in leguminibus & arboribus videre licet) ac multo magis in piscium fœcunditate, quę ita vniuersa maria complet, vt vbiq; sagena missa inueniat quid capere possit. Quæ omnia (si quis attentos & perspicaces oculos adhibeat) maximã certè diuinæ prouidentiæ curam & sollicitudinem agnoscet. Si ergo hac tanta plenitudine creaturarum conseruationi naturæ conditor prospexit, qua illum plenitudine, & vt ita dicam, spiritualium

bonorum

bonorum opulentia animarum saluti Saluator atque Redemptor noster consuluisse putandus est? Verisime igitur dictum est,
Psal.129. Apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum repemptio.
Esai.11. Item illa. Repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operiente. Ideo etiam de Ecclesia dicitur, Sicut turris Dauid quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex illa, omnis
Cant.4. armatura fortium. Hoc est innumera in ea suppetunt spiritualium armorum genera, & innumera item instrumenta, & adiumenta virtutum. Quid enim tanta opulentia naturæ regnum ditauit, quid igitur gratiæ? quitic naturalem mundum, quid supernaturalem?

Euangelicæ gratiæ opes, & imperuestigabiles diuitiæ describuntur sigillatim Psalm. 84. qui incipit, Benedixisti Domine terram tuam. Sunt autem hæ diuitiæ gratia, cœlestium bonorum abundantia, remissio peccatorum, redemptio à captiuitate Diaboli, vera libertas filiorum Dei, pax interna, reconciliatio cũ Deo: de qua Apostolus ait, Deus erat in Christo mundum recõcilias sibi, non reputans illis &c. Harum autem opum gratia merito idem Prophe ta exclamat, Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei.

Cant 2. Pulchre sub hyemis & veris similitudine legis & Euangelij differentia in Cant. designatur. Hyemis enim frigus, charitatis defectum, nubilum cœlum, iram Dei & inimicitias aduersus homines: lucis diminutio, ignorantiam rerum diuinarum designant: quibus malis homines sub lege premebantur. Adde quod hyemis quoque tẽpus triste & inamœnũ est, & ad iter agendum minus opportunum: quod ad tempus illud maxime pertinet, in quo sine Christo omnia tristia, sterilia, & inamœna erant, & ad viam salutis ingrediendam, varijs modis impedita. At in vere Euangelij, hæc omnia diuersa sunt, vt facile ex collatione patere potest. Quare quibus hoc tempore viuere datum est, Dominum pro hac tanta fœlicitate laudare debent. Ad quod nos idem sponsus in eodem sermonis contextu inuitat. Pro eo enim quod nos legimus, Tempus putationis aduenit: alij legunt, Tempus cantus, siue cantilationis aduenit: Vere enim incipiente, diuturnum hyemis silentium, temporis amœnitate inuitante,
Ibid. in suauissimum cantum commutare auiculæ solent. Idem autem spiritualiter agere debent, quibus in hoc verno gratiæ tempo-

tẽpore viuere datum est. Est enim hic velut annus iubilei: in quo sancto otio & gaudio vacandum est: vnde Apostolus ait, Gaudete *Philip. 4.* in Domino semper, iterum dico gaudete.

Ad euangelicæ gratiæ pretiosissimas & ditissimas epulas nos cœlestis sponsus inuitat, cum ait, Comedite amici & bibite, & ine *Cant.5.* briamini chariss. In quibus amici ad potum, charissimi ad ebrietatem inuitãtur. Vtrisque tamen mensa ditissima & latè patens proponitur. Ad quam etiam aperte nos in Euangelio inuitat, cùm ait, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam *Matt. 11.* vos &c. Easdem gratiæ opes sub fœcundissimæ & salutaris aquæ nomine designat cum ait, Fons hortorum, puteus aquarum viuẽ *Cant. 4.* tium quæ fluunt impetu de Libano. His verbis euangelicæ gratię abundantia designatur cum dicitur, Quæ fluunt impetu de Libano. Quod ad historiam quidem attinet, copiosus fons & latissimus puteus ad radices Libani nascitur: qui omnem latè regionem irrigat, & fœcundissimam atque amœnã facit. Quæ res Ecclesiæ hortum, hoc est, paradisum delitiarum christi significat. Quod autem non simpliciter aquas, sed aquarum impetum ait, partim quidem abundantiam gratiæ, quæ in noua lege per Christum fidelibus datur, partim eius vim & efficaciam insinuat: quæ impetu suo, ipsorũ mentes ad rectè agendum impellit. Quod alias sub vehementi spiritus impetu adumbratũ fuit: quando Spiritus sanctus super Apostolos venit. Idem etiam insinuant illa Prophetæ verba, Fluminis *Psal. 45.* impetus l.c. D. Et illa, Flumen Dei repletum est aquis. Cæterum *Psal. 64.* vim aquarum insinuat, cùm eas viuẽtes appellat: non solùm quia vitam haurientibus tribuunt: sed etiam quia occulta spiritus vi & acrimonia ad agendum incitant. Mortuorum enim est nihil agere posse: viuentium autem moueri & operari.

Christus Dominus factus est nobis sapiẽtia &c. Deus enim qui dixit, de tenebris splendescere lumen suum, ipse illuxit in cordi- *2. Cor. 4.* bus nostris &c. Vnde Esai. impletam esse terram scientia Domini *Esai. 11.* in aduentu eius, ait. Huius rei gratia Apostolus, tempus legis nostrum, tempus verò gratiæ diem appellauit. In Cant. autem sponsus sponsam commendans ait, Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora *Cant. 6.* consurgens, pulchra vt Luna, electa vt sol. In quibus triplex Ecclesiæ status designatur, ante legem, sub lege, sub gratia. Ante legem fulsit Ecclesia vt aurora; sub lege vt Luna, sub gratia vero vt sol.

Quia

Quia repleta est terra scientia Domini: sicut aquæ maris operientes.

Quod Abraham nō modo circuncisionis, sed etiam credentiū omnium pater sit, quodque promissa & fœdera veteris testamēti temporalia essent, noui autem æterna (sic enim Seruator nouū & æternum testamentum in sanguinis consecratione appellat) pulchrè in secunda illa promissione quæ Abrahæ post immolationē filij est, designatur. Sic enim legimus, Et vocauit Angelus Domini Abraham secundò de cœlo dicens, Per me metipsum iurauī dicit Dominus, propterea quod feciſti verbum hoc, & non pepercisti vnigenito tuo propter me, benedicēs benedicā tibi, & multiplicās multiplicabo te, & erit semē tuū sicut stellę cœli, & sicut arena maris. Quid hic noui (ait Origenes) veteribus promissionib⁹ additur? Quod nouū prēmiū datur, propterea quod feciſti verbū hoc? propterea quod filiū obtuliſti? propterea quod nō pepercisti vnigenito tuo propter me? Nihil additū video, eadē repetuntur quæ prius fuerāt repromissa. Obseruādū tamē quod Abrahā pater futurus erat secūdū carnē populi circūcisi, ideo circūcisionis tempore vnā accipit repromissionē illius populi multiplicandi. Quia verò pater quoq; secūdū spiritū futurus erat omniū credētium, qui per passionē Christi veniūt ad hæreditatē cœlestē, ideò hæc illi secūda promissio fit quo tēpore Isaac immolatus fuit: per cuius sacrificiū Christi passio figurabatur, cuius merito fideles multiplicandi erāt. Vnde hæc promissio datur de cœlo (vocauit enim Angelus Dñi Abrahā secūdò de cœlo, &c.) illa verò de terra: vnde dicitur, Et eduxit eū foras, &c. Et illic quidē simplex promissio est: hic verò interponitur iusiurandū: per quod Deus immobilitatē consilij sui declarauit, & ostēdit firmiora esse posteriora promissa prioribus, hoc est, diuturniora. Et illic quidē tēporalia, hic æterna promittuntur. In cuius rei typum Moses priores legis tabulas confregit, posteriores verò reseruauit. Lex enim aliquando cessatura, Euangeliū verò nullo vnquam termino finiendum erat.

Gene. 22.

Ioan. 1. Lex per Moysem data est: gratia & veritas per Iesum Christū facta est. Itaq; in lege nōdū erat spiritus datus: quia Iesus nondum erat glorificatus. Huius rei figura fuit, quod Māna patribus non in Sabbatho, sed in die Dñica, quæ tēpus gratiæ significat, pluere cœpit. Qua de re sic Origenes hom. 7. sup. Exo. ait, Volo comparare Dñicā nostrā cū Sabbatho Iudæorū. Ex diuinis náq; scripturis apparet,

paret, quod in die Dñica primo in terris datū est manna. Si enim ex diebus continuis collectū est manna, septima autē die quæ est Sabbathi cessatū est, sine dubio initiū eius à die Dñica fuit. Quod si ex scripturis diuinis cōstat, quod die Dñica De⁹ pluit manna de cœlo, & in Sabbatho nō pluit, intelligāt Iudæi iā tunc prælatā Dominicā nostrā Iudaico Sabbatho, iā tunc indicatū, quod in Sabbatho ipsorū gratia Dei ad eos nulla descēderit, & panis verus, &c.

Tempus legis Apostoli in seipsis antequā Spiritū sanctū in die Pētecostes reciperēt, adūbrarūt. Gratię verò tēpus vbi eundē spiritū acceperūt. Quā tūc imbecilles & infirmi, quā postea validi & robusti? Hoc idē discrimē inter veteris & noui testamenti sanctos inuenitur: quānis nōnulli inter eos fuerint, qui magis ad noui quā veteris testamēti gratiā pertinēt. Hinc Prophetarū multi vehemē ter regum minas & mortem exhorrebant, alius verò cùm à furente populo lapidaretur. Videat (inquit) Dominus & requirat. At noui testamenti martyres horrendos cruciatus & mortes sitiebāt, & pro persecutoribus deprecabātur. Sic Stephanus, Andræas, Ignatius, Laurentius, multique alij. 2 Par. 24.

Mirabilem Euangelij dignitatem eleganter D. Chrysost. describit his verbis, Ex ijs qui hoc cœlesti spiritu repleti & instituti sunt, quatuor Euangelistæ prodierunt, qui scripta sua Euangeliū, id est, bonum nuntium appellarunt. Siquidem pœnarum interitum, peccatorum veniam, sanctificationem, iustitiam, adoptionē filiorum & cœlorum hæreditatem, & cum Dei filio fraternitatem omnibus inimicis Dei & in tenebris sedentibus nuntiarunt. Quid his tam bonis nuntijs inueniatur æquale? Chrysostomus homil. 1. super Matth. oper. perf.

Quod Salomonis tempore tanta inundauerit abundantia diuitiarum, vt tantum esset argenti quantum lapidum, totque cedros, quot sicomoros, opulentiam gratiæ, quæ erat per Christum mundo conferenda designat.

Lex.

GRatia Dei nos facit legis dilectores, lex verò ipsa sine gratia, non nisi præuaricatores. Augustin. de correp. & gratia. *Augustin.*

Per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratię contra peccatum, per gratiam sanatio animæ & abolitio peccati,

per

per animæ sanitatem libertas arbitrij, per liberum arbitrium iustitiæ dilectio, per iustitiæ dilectionem legis operatio. Idem de spiritu & li.

Lex data est, vt gratia quæreretur: gratia autem data est, vt lex impleretur: neque enim suo vitio non implebatur lex, sed vitio prudentiæ carnis: quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam fuit sanandum. Idem ibidem.

Leges multa concedunt, quæ diuina prouidentia puniuntur. Idem.

Leo Pap. In his rebus in quibus nihil statuit certum scriptura diuina, populi Dei vel instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Leo Papa.

Clē. Ale. Non facile arcetur cupiditas, quæ caret metu. Clem. Alex. in adhort. ad Gent.

Epictet°. Ægri seruator est medicus, iniuriam passi lex.

Ouid. Quod licet ingratum est, quod non licet acrius vrit.

Adilon. Leges, superiores sunt Regibus.

Valer. Maxi. Leges, sepes & pharmacum.

Quam porro subtiliter Anacharsis leges araneorum telis comparabat: nam ait illas infirmiora animalia retinere, valentiora transmittere: ita his humiles & pauperes constringi, diuites & præpotentes non alligari. Valer. Max. de memor. dic.

Cicero. Lex est ratio summa, insita in natura, quæ iubet ea quæ facienda sunt, prohibetque contraria. Cicero. 1. de legib.

Lex nihil est aliud, nisi recta & à numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibensque contraria. Idem Philip. 11.

Omnia sunt incerta cum à iure discessum est. Idem lib. fam. 9.

Hoc spectant leges, hoc volunt, incolumem esse ciuium cõiunctionem: quam qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis, damno coercent. Idem. 3. offi.

Illa non est ciuitas, cum leges in illa nihil valent, cum iudicia silent, cum mos occidit patrius. Idem Parad. 4.

Quos ipsa natura retinere in officio non potest, ij magnitudine pœnæ maleficio submoueri debent. Idem pro Rosc. Amer.

Quotus quisque reperietur, qui impunitate proposita, abstinere posit iniuria? Impunitas, peccandi maxima est illecebra. Idem 3. offi.

Vt ex

Vt ex medicina nihil oportet putare proficisci nisi quod ad corporis vtilitatem spectat, (quoniam eius causa est instituta) sic à legibus nihil conuenit arbitrari, nisi quod Reipub. conducat proficisci, quoniam eius causa sunt comparatæ. Idem. 1. de inuent.

¶Lex Domini inter cætera maxime declarat immensam eius erga homines charitatem, & bonitatẽ, dum id petit ad suum obsequiũ, quod ad vitæ nostræ pacem, stabilitatem, iucunditatemque potissimum facit. Quid enim aliud amantissimus pater dilectissimis filijs præcipere posset, quam illud: Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem &c. Rursumque, Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos? Et Apostolus, Obsecro inquit, vos vt ambuletis, quomodo oportet vos ambulare, & placere Deo. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Iesum: hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra. Vide quæso qualia sint hæc præcepta, & quæ sit hæc voluntas Dei. Antecedentia enim verba videbantur exigere, vt subiungeret, Hæc est voluntas Dei, vt illum laudibus celebretis, illi sacrificium offeratis: & tamen prę missa illa præfatione subiungit, voluntatem Dei esse, sanctificationem nostram, quæ inter maxima hominis bona computatur. Age ergo gratias Deo, non modo propter gratiam & gloriam, quam tibi promisit, sed etiam propter legem quam dedit, qua cõmoditatibus tuis mira charitate consuluit. COLLE. *Ioan.* 15. *Ibidem.* 1. *Thes.* 4.

De diuinæ legis laudibus, varijsque nominibus non temere imposítis, habes insigne encomium Psalm. 18. Lex Domini immaculata, conuertens animas &c. *Psal.* 18.

Iustitiæ sinceritatem & æquitatem omnibus in rebus seruandã esse illa Domini lex sancit, Nolite iniquum aliquid facere in iudicio, in regula, in pondere, & mensura. Statera iusta, & æqua sint põdera, iustus modius, æquusque sextarius. Declarat autem hac lege Dominus cæterisque similibus, non sua causa sed nostra has leges condidisse: cum omnes eo pertineant ne cuiquam vlla in re noceatur. *Leui.* 19.

Ecclesia.

QVid, Arcturi nomine, qui in cœli arce constitutus, septẽ stellarum radijs fulget, nisi vniuersalis Ecclesia exprimitur? Arcturus *Greg.* *Iob.* 9.

cturus enim semper versatur, & nunquam mergitur. Sic Ecclesia persecutiones tolerat, sed sine defectu perdurat. Greg. in Mor. lib. 9. illud Iob. Qui facit Arcturum. &c.

Hiero. Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ substruunt, marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla electio est. Hierony. ad Nepotianum.

Cypria. Ecclesia Domini luce perfusa per orbem totũ radios suos porrigit: vnum tamen lumen est, quod vbique diffunditur. Illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. Adultera ri non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica, vnam domum nouit, vnius cubiculis sanctitatem casto pudore custodit. Hæc nos Deo seruat, hæc filios regno quos generauit, assignat. Quisquis ab Ecclesia segregatus, adulteræ iungitur alienus est, prophanus est, hostis est. Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Si potuit euadere, qui extra arcam Noe fuit, & qui extra Ecclesiam foris est, euadet. Monet Dominus & dicit, Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit &c. Hoc vnitatis sacramentum conspicitur in veste Christi: quæ de superiori parte non consutilis, sed textilis erat per totum: quæ videlicet à militibus scissa non est: & vnitatem desuper è cœlo venientem præfigurabat. Cypria. de simpli. Prælat.

Petrus. Raue. Interim cum Hierosolymitanis habitat Iebusæus: interim in horto patris familias simul sunt saliunca & abies, vrtica & myrthus. In grege Iacob, animalia alba & nigra, agni & hædi. In rete Petri, pisces boni & mali. In arca Noe, animalia munda & immunda. In agro Domini lilia inter spinas, zizania inter spicas. In arca Domini, granum cum palea. In cella Domini, vinum cum agresta, oleum cum amurca. Petr. Raue. in quadam epist.

COLLE. ¶ Ecclesiæ autoritatem & fidei sinceritatem declarat Apostolus qui eam appellat columnam & firmamentum veritatis: Quæ quidem veritas ex Christi sponsi sui iugi præsentia manat: qui apud Matthæum extremum vale (à discipulis discedens) claudit his verbis. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Idemque apud Ioannem, Multa inquit habeo

1. *Thi.* 3. *Matt. vlt.* *Ioan.* 16.

habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ex quibus etiam verbis colligimus non omnia quæ ad religionem pertinent, esse sacris litteris consignata: cum Dominus passioni suæ iam proximus, & docendi ac loquendi finem faciens (sicut ipse ait, Iam non multa loquar vobiscum) dixerit, Adhuc multa habeo vobis dicere &c. Quid ad hæc Martine dices? Hinc ergo discimus & Christum Dominum & Spiritum sanctum Ecclesiæ esse magistros: qui eam ab omni errore immunem conseruent. Quid vero illud quod saluator portas inferi aduersus Ecclesiam minime valituras ait? Per portas autem inferi omnes Dæmonum conatus, omnes Hęreticorum fraudes, omnesque tyrannorum minas significari certũ est. Quæ cum ita sint, quomodo Christus Dominus Ecclesiam suam tam longo tempore deseruit, eamque tot erroribus implicari & cõmaculari permisit, donec Luterus virginum constuprator venit, qui eam ab errori bus vendicaret? Quis hoc monstrum non horreat ac detestetur? Adde his æternitatem regni Christi, de quo Danielis. 2. post illius mysticæ statuæ ruinam agitur. Et Luc. 2. Angelus ad virginem, Regnabit inquit in domo Iacob in æternum, & regni eius nõ erit finis: itemque Esai. 9. super solium Dauid & super regnum eius sedebit vt cõfirmet & corroboret illud in iudicio & iustitia amodo & vsque in sempiternum. Cum ergo ex his alijsque similibus locis æternitas regni Christi colligatur, in quo is Ecclesiam suam in iudicio & iustitia, hoc est in omni pietate & sanctitate, per spiritum suum confirmare debeat, quomodo tandiu hoc officium intermisit, eamque in errorum tenebris sub tenebrarum principe vsque ad Luteri tempora reliquit? Quis huius tantę impudentię in dignitate non moueatur.

Matt. 16. *Luc.* 2.

Concilia generalia.

QVoniã ad multarũ rerum conditionẽ quæ ad Ecclesiæ statũ pertinent, maxime conducit numerũ serię, & tẽpora generaliũ cõciliorũ perspecta & cognita habere: subijciam hoc in loco quæ disertissimus Iacobus Payua Andradi⁹

aduersus Kemnitium disputans, ea de re ait: cuius hæc verba sunt. Vt vero Apostolorum illud concilium Hierosolymis celebratum, omittamus: Nycænam Synodum quæ non tempore solũ sed multis etiam nominibus prima extitit, Sylvestri Romani Pontificis auctoritate, Constantini vero studio & pietate ad Arrij incendium quo vniuersa ferè Ecclesia conflagrabat extinguendum Anno Christi. cccxxxiij. conuocatã fuisse inter omnes constat. Altera quæ priorem annis quinquaginta sex secuta est, Constantinopoli à Damaso Pontifice Romano, imperantibus Gratiano, ac Theodosio priori, qui magn⁹ vulgo appellabatur, fuit cõtra Macedoniũ coacta, qui Spiritum sanctũ vitæ principẽ salutisque autorẽ Deitate spoliabat, & in rerum creatarum ordinem nefarie redigebat. Tertia, quã Ephesi Anno. ccccxxxiij. Cœlestinus Pontifex imperium gerente Theodosio Iuniori Archadij filio collegit: quę Nestorium Constantinopolitanum Patriarcham impietatis damnauit: quod Christum non Deum esse, sed hominem solum ex virgine natum affirmaret atque ideo Mariam Virginem non Deiperam, sed Christiperam appellandam esse. Quarta percelebris illa fuit Chalcedonensis Synodus Anno. ccccl viij. à Leone primo Pontifice sanctissimo, sub Martiano cæsare conuocata: vt Eutychis Constantinopolitani Abbatis furorem reprimeret: qui solam diuinam naturam in Christo agnoscebat: & Ephesini conuentus sacrilega acta, quibus Eutychiana fuerat dementia per summam tyrannidem approbata, rescinderet, atque refigeret. Quinta quã Constantinopoli Agapeto Pontifex Romanus indixit, Sylverius coegit Vigilius Iustiniano primo imperium administrante, Anno ccccccclx. absoluit, perfecit, & cõfirmauit: Petri, Antonij, Seueri, & Toari insaniam coercuit: qui Noeti atque Sabelij Trinitatis personas confundentium impietati se adiungentes, in trisagio dicebant addendam esse crucem hoc est, canendum esse in Ecclesijs sanctus, sanctus, sanctus qui crucifixus est pro nobis, vt Trinitatem cruci fuisse affixam impiè significarent. Sexta item Oecumenica Synodus constantinopoli fuit sub Agatone Pontifice & Constantino Cæsare quarto Heraclij nepote cognomento Pegomato celebrata atque ex Trullo Regia, vbi patres conueniebant, nomẽ accepit: quæ Sergij, Pyrrhi, Pauli, & Polichronij dementiam profligauit: docentium vnicam in Christo esse operationem & voluntatem.

tatem: absoluta vero fuit imperium iam administrante Iustiniano Constantini filio, Anno. Dccxc. Septima sedem habuit Nyceam Bithiniæ vrbem, vnde & Nycena secunda dicitur ab Adriano primo Pontifice contra Iconomasticas, hoc est, sanctarum imaginum euersores conuocata: tenente imperium cum filio Constantino Irene matre: Anno Dcccxc. nã dũ extremo perditi hominis odio in diuorũ imagines conflagrabant, nõ minores in Repub. tumultus quàm Zuinglianæ nuper dementiæ æmulatores excitarunt. Octaua sub Adriano fuit secundo Põtifice Max. & Basilio Imperatore Constãtinopoli acta Anno Dcccclxx. & ideo Constantinopolitana quarta appellata, nõvt de religione quicquã statueret, sed vt tumultus in Oriente excitatos sedaret, ob Cõstantinopolitanã sedem à Photio nephario & sacrilegio perduelle vi occupatã, Ignatio viro graui & innocenti, veroque Antistite eiecto: qui tamẽ Photius cũ suorũ complicũ cõuocasset concilĩ, & grauissimi in eo Nicolai Põtificis Max. nomẽ & dignitatẽ cõtumelijs affecisset, multa sacrosancta hæc synodus de Romani põtificis dignitate diserit, cõuentusque illius Photiani sacrilegã temeritatẽ dãnauit. Cum vero ad Concilĩ crebris fuisset rumoribus delatũ, insanos quosdã & ignaros homines nõ sine multorũ pernicie tradere solitos fuisse, plures in quolibet homine animas existere, Diuinis id esse literis contrariũ definiuit. Nona ab Innocentio tertio Pontif. Max. Romæ in templo Lateranensi Anno M. ccxv. celebrata: atq; Lateranensis ideo dicta, cum ad corruptos potius mores emendãdos, quàm ad fidei dogmata constituenda, fuerit conuocata, neq; in explicãdis locis scripturæ difficilibus, neq; in mysterijs aperiẽdis multũ laborauit, sed Abbatis Ioachimi errore de diuinæ essentiæ diuersitate refutato, & catholica fide in cõpendiũ veluti redacta, tota in Ecclesię moribus cõstituendis, belloque in Turcas indicẽdo versatur. Constãtiensem & Florẽtinã synodũ in œcumenicis numerare non audeo: Constantiensem quidem, quoniam etsi exitiosissimũ schisma quod Ecclesiã multos iã annos vastabat, extinxerit, & Ioãnis Hus impia cõmenta dãnauerit, dum tamẽ concilij maiestatem efferre præter æquũ & honestũ voluit, Pontificis Romani autoritatẽ, vsq; adeo depascit, vt ostiũ grauissimis erroribus patefecerit, vt prætermittã reliqua, quæ hãc Synodũ à Conciliorũ generalium classe ablegare, Cardinalis Caietanus nõ ingeniose so-

lùm, sed prudenter etiam adnotauit. Florentinam verò omitto: nè Galliam religione quondam & pietate clarissimam, nunc varijs (proh dolor) hæresum monstris oppressam & fatigatam damnare videar, quæ illã neq; adire dũ agitaretur, neq; admittere iam perfectã, atque absolutã vsquã voluit: quãuis tot in illa fuerint de religione mysteria disputata & conclusa, vt in potissimis cõcilijs haberi merito potuerit. Quare decimã & vltimã œcumenicã, & vniuersalẽ Synodum Tridentinã numerabimus, à Paulo tertio Pontifice, Caroli quinti Imperatoris auspicijs inceptã, Anno M. D. XLV. à Iulio tertio continuatam, à Pio verò quarto Pontifice Opt. Max. absolutam & confirmatam: quã vtinam dubitare potuissemus, meritone ac necessario tot tantaque mysteria definiuerit atque concluserit. Iustissimis enim de causis fuit eo tempore coacta. Hactenus ille de numero, causis, & dignitate generalium Cõciliorum.

Scriptura sacra.

Greg. QVi idcirco in sacro eloquio ea quæ dignitatis sunt, contẽplatur, vt per hoc quod intelligit, occupari ad quæstiones possit: quia non dulcedine quæsitæ veritatis sanari appetit, sed doctus videri: iste nimirum intellectus sui pennas desuper non extendit. Gregor. super Ezechielem.

In verbis sacri eloquij iste debet studij nostri ordo seruari, vt hęc ideo cognoscam⁹, quaten⁹ de iniquitate nostra cõpũcti, & cognoscẽtes mala quæ fecim⁹, ipsa vitemus: & cũ iã ex magno vsu lachrymarũ de peccatorum remissione cœpit esse fiducia, per verba Dei quæ intelligim⁹, ad vitã quoque & alios traham⁹. Greg. vbi suprà.

Si in verbis Dominicis virtutem requirens, ipse aliter quam is per quem prolata sunt, senserit: etiam si sub intellectu alio ædificationem charitatis requirat, Domini sunt verba quę narrat: quia ad hoc solũ Deus per totam nobis sacram Scripturã loquitur, vt nos ad suum & proximi amorem trahat. Greg. sup. Ezech.

Scriptura sacra aliquãdo nobis cibus est, aliquãdo potus: cibus est in locis obscurioribus, quia quasi exponendo frangitur, & mãducando glutitur: potus vero est in locis apertioribus: quia ita sorbetur, sicut inuenitur. Greg. in Mor.

In sacro volumine scriptæ sunt lamentationes, id est, pœnitẽtię peccatorũ; carmẽ vero, quia ibi prænũtiãtur gaudia iustorũ. Vę au-

tẽ quia illic expressa est dãnatio reproborũ. Greg. ho. 5. sup. Ezech.

Legẽ daturus in igne fumoq; descẽdit: quo & illuminet humiles, & superbos obscuret. Et infra. Quare tunc populus arcetur ab accessu montis? Nẽpe vt qui terrena desiderant: considerare sublimia non præsumant. Greg. in Mor. lib. 7. c. 27. *Exod. 19.*

Super illud, Panis eius vertetur in fel aspidũ in vtero eius, &c. Quia dum sacræ legis sciẽtia gloriatur, vitæ potum, conuertit sibi in veneni poculum: & inde reprobus moritur, vnde ad vitam erudiri videbatur. Greg. lib. 15. c. 6. *Iob. 20.*

Super illud, Diuitias quas deuorauit, euomet. Vult impius scire diuina eloquia, nõ facere. Et ideo quia nõ agit quę nouit, etiã quę nouit, amittit. Cõtẽpta em̃ puritate, & sciẽtiã sæpe perdit: ne prẽcepta in lingua teneat, quæ non seruauit in vita. Greg. vbi supra. *Iob. 20.*

De laudibus Scripturæ sacræ. vide Greg. lib. 20. Mor. c. 1.

Verba Dei, tunc melius mens intelligit, cũ in eis quærit semetipsam. Greg. 28. Mor. c. 9.

Fratres charissimi, nõ poteritis probare quã vera cãtetis, nisi cœperitis facere quod cãtatis. Quãtũlibet illud dicã, quomodolibet exponã: qualiscũq; verbis versem, nõ intrat in cor eius, in quo nõ est opus eius. Incipite agere & videte quid loquamur. Tũc ad singula verba lachrymę profluent: tunc Psalmus cantatur, & facit cor quod in Psalmo cantatur. August. super Psalm. 119. *August.*

Itaque institui animũ intẽdere in scripturas sanctas, vt viderem quales essent. Et ecce video rẽ non compertã superbis, nec nudatã pueris, sed incessu humilẽ, successu excelsam & velatã mysterijs, & nõ erã ego talis, vt intrare in eã possem, aut inclinare ceruicem ad eius gressus. Nõ enim sicut modo loquor, ita sensi cũ ascendi ad illam scripturam, sed visa mihi est indigna, quã Tullianæ dignitati cõparare. Tumor enim meus refugiebat modũ eius, & acies mea non penetrabat interiora eius. Veruntamẽ illa erat, quæ creseeret cum paruulis: sed ego dedignabar esse paruulus & turgidus fastu, mihi grandis videbar. August. Confes. lib. 3.

Iam enim absurditatem, quæ me in sacris literis solebat offendere, cum multa ex eis probabiliter exposita audissem, ad sacramentorum altitudinem referebam, eoque mihi illa venerabilior & sacrosancta fide dignior apparebat autoritas, quo & omnibus ad legendum esset in promptu, & secreti sui dignitatem

in intellectu profundiore seruaret, verbis apertissimis, & humillimo genere loquendi se cũctis præbens, & exercens intentionem eorum qui nõ sunt leues corde: vt exciperet omnes populari sinu & per angusta foramina paucos ad te traijceret, multo tamẽ plures, quã si ne tanto apice autoritatis emineret, nec turbas gremio sanctæ humilitatis hauriret. August. confes. lib. 6.

Aut quando illi libri me docerent eam? in quos philosophorũ libros me propterea priusquam scripturas tuas considerarẽ, credo voluisti incurrere, vt imprimeretur memoriæ meæ quomodo ex eis affectus essem: Et cum postea in libris tuis mãsuefactus essem, & curantibus digitis tuis contrectarentur vulnera mea, discernerem atque distinguerem, quid interesset inter præsumptionem, & confessionẽ, inter videntes quò eundũ sit, nec videntes qua, & viã ducentem ad beatificã patriam, non tantũ cernendã, sed & inhabitandã. Et infra. Nõ habent illæ paginæ vultum pietatis huius, lachrymas confessionis, sacrificiũ tuum spiritum contribulatũ, cor contritum & humiliatũ, populi salutem, sponsam, ciuitatem, arrã Spiritus sancti poculum pretij nostri. Nemo ibi cantat, Nonne Deo subdita erit anima mea? ab ipso enim salutare meum. Abscõdisti enim hæc sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. August. confes. lib. 7.

August. Vbi de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarũ scripturarum certis clarisque documẽtis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in partem alterã declinãdo. Idem de baptis. paruulorum.

Scripturæ sacræ intelligentia si in cunctis esset aperta, vilesceret: & ideo tanto maiore dulcedine inuẽta reficit, quãto maiore labore fatigat animam quæsita. Idem.

Tanta est Christianarum profunditas literarũ vt in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia vsque ad decrepitã senectutẽ maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere: in quibus latet altitudo sapientiæ: vt annotissimis, acutissimis, flagrantissimisque cupiditate discendi, hoc contingat, quod eadem scriptura quodam loco ait, Cũ consummauerit homo, tũc incipiet. Idem. 2. epist. ad Volus.

Hieron. Lectio diuina vice speculi nobis est, fœda corrigendo, pulchra conseruando, & pulchriora faciẽdo. Scriptura enim speculũ est fœda. ni

da ostendens, & corrigi docẽs. Hierony. in epist. ad Demet. Virgi.

Si iuxta Apostolum Paulũ, christus Dei virtus est, & Dei sapiẽtia: qui nescit scripturas, nescit Dei virtutẽ eiusq; sapientiam. Ignorantia scripturarũ ignoratio christi est. Idem sup. Ilai. in prolo.

Illẽ plus didicit, qui plus facit. cæterum si quod tu discis ego facio, magis mea opera scripturas tenent, quàm tuus sermo, qui vane resonat. Idem super Psal. cap. 22.

Super illud Psal. 147. Et adipe frumenti satiat te. Pinguissimus sermo diuinus est, omnes in se habens delitias: quidquid volueris ex sermone diuino nascitur, sicut tradunt Iudæi, quoniam manna quando commedebant, secundum voluntatem vniuscuiusque sic sapiebat in ore. Idem.

Si quicquam quod in hac vita virũ sapiẽtem teneat, & inter procellas & turbines mundi æquo animo manere persuadet, id esse primum reor meditationem & scientiam scripturarum. Idem super Epist. ad Ephe. lib. 1.

Vnum illud tibi repetam, & prædicãs iterũque iterũque monebo, vt animum tuũ sacræ lectionis amore occupes, ne in bona terra pectoris tui semen lolij auenarũque suscipias, &c. Deinde epistolã vltimo mãdato cõcludit hoc modo. Finẽ iungo principio, nec semel admonuisse contentus. Ama scripturas sanctas, & amabit te sapientia: dilige eam, & seruabit te: honora illãm, & amplexabitur te. Hieronymo. ad Demetria.

De scripturis sanctis habeto pẽsum quotidianũ: nec ante quieti mẽbracõponas, quã calathũ pectoris tui hoc sub tegmine impleueris. Post scripturas sanctas doctorũ hominũ tractat' lege, eorũ dũtaxat, quorũ fides nota est. Nõ necesse habes aurũ in luto quærere: multis margaritis vnã redimẽ margaritã. Idem ad Furiam.

Geminum confert donũ lectio sanctarũ scripturarũ: siue quia mẽtis intellectũ erudit, seu quod à mũdi vanitatibus abstractũ hominem ad amorẽ Dei perducit. Isidor. de summo. bo. lib. 3. *Isido.*

Ad sacrę scripturæ cognitionẽ opus est intima cõpunctione, potius quã profunda inuestigatione: suspirijs, quã argumẽtis, crebris gemitibus, quã copiosis argumẽtationibus: lachrymis, quã sentẽtijs: oratione, quã lectione: gratia lachrymarũ, quã sciẽtia literarũ: cœlestiũ potius contemplatione, quam terrestrium occupatione. Hug. lib. de Anima. *Hugo.*

Cyprian. Euãgelij præcepta fratres dilectissimi, nihil sunt aliud quã magisteria diuina, fundamẽta ędificãdæ spei, firmamenta corroborãdæ fidei, nutrimẽta fouendi cordis, gubernacula dirigẽdi itineris, præsidia obtinendæ salutis: quæ dũ dociles credentiũ mẽtes in terris instruũt, ad cœlestia regna perducũt. Multa per Prophetas seruos suos dici Deus voluit, sed quãto maiora sunt quæ filius loquitur? quę Dei sermo qui in Prophetis fuit, propria voce testatur. Cypria. de oratione Dominica.

Clim. Tutum non est cum veste natare, nec cũ passione aliqua Theologiam attingere. Ioan. clim. Grad. 27.

COLLE. ¶Scripturã diuinæ legis similẽ esse homini, Philo ait, vt pote quæ suũ corpus & spiritũ sicut homo habeat. Et quidẽ spiritus ipse lõge pulchrius est corpore, ideſt externo & literali sensu. Id quod indicat fiscella scirpea, quæ infantulum Mosem continebat, extra quidẽ villis & picea, intus tamẽ eleganti puero ornata. Quid enim pulchrius externo sub cortice legis latente? Id etiam indicat velũ illud quod supra fulgidã legislatoris faciem positũ erat, vt late D. Paulus interpretatur. cæterũ cũ Moses ad Deũ cõuertebatur, auferebat velamẽ: Dñs autem spiritus est. Vt intelligas, quod cũ Iudæi ad spiritũ cõuertũtur (nẽpe spiritualiter, & agnũ, & vitulã, & hircum, & altare, & propitiatoriũ, & propositionis panes intelligẽdo) tunc velamen aufertur, quo legis fulgor tegebatur.

Exod. 2. 2. Cor. 3.

Humiliter & reuerenter, non curiosè, legendas esse scripturas docet Eccles. 32. his verbis: Qui quęrit legem, replebitur ea: qui autem insidiosè agit, scandalizabitur ab ea. Hoc ita esse Hęretici declarãt, qui superbe nõ humiliter legẽtes scripturã ex ea errorũ suorũ fomẽta hauserunt. Hinc illud ex epist. Petri secunda de epistolis Pauli loquẽs: in quibus ait, esse quædam difficilia intellectu, quæ peruersi homines (sicut cæteras scripturas) in suam dãnationem deprauant.

Eccli. 32. 2. Pet. 2.

Obscuritatem literarum sanctarum declarãt illa verba, Aperiã in parabolis os meũ, loquar propositiones ab initio, siue vt Hieron. vertit, Ænigmata antiqua. cur parabolas & ęnigmata appellathisto riã apertissimã? Nimirũ quia omnis sacra doctrina maxime recondita & obscura ijs est, qui nullo alio nisi naturali lumine præditi sunt. Hinc est quod Saluator ait. His autẽ qui foris sunt omnia in parabo-

Psal. 77. Mar. 4.

parabolis fiũt: ideoq; videtes nõ videnț: & audictes nõ intelligũt.

Pro eo quod nos legimus Psal. 88. Pręparabitur veritas tua in eis, alij ex Hebræo vertunt, In cœlis ipsis stabilies veritatem tuã: quo designatur viritatem Dei non minus inconcussam, æternãque, atque ipsos cœlos permanere: imo vero stabiliorem esse, Dominus testatur cum ait, cœlũ & terra transibunt, &c. Huius veritatis certi tudo pios homines maxime tũ ad spẽ, tũ ad timorẽ ducit. Cũ enim verba Dei partẽ minis, partim promissis cõtineantur, ex minis ad timorem, ex promissorum vero certitudine ad spem incitamur.

Psal. 88. Luc. 21.

Inter magna Dei beneficia merito numeratur illud, Notas fecit vias suas Moysi, filijs Israel &c. cui simile est & illud, Qui annuntiat verbũ suũ Iacob. 1. &. i. s. i. Non fecit taliter omni nationi &. i. s. n. m. c. Hoc autẽ beneficiũ amplificant illa verba Mosis Deut. 4. Quæ est enim gens sic inclyta, quę habeat ceremonias, iustaque iudicia, & vniuersam legẽ, quã ego proponã hodie corãoculis vestris? In quos enim errores Philosophi omnes inciderũt, qui hoc lumine destituti fuere? Verissimè enim dictũ est, signis fuerit cõsumma tus inter filios hominũ, & abfuerit ab illo sapientia tua, quasi in nihilũ cõputabitur. Et, Vani sunt omnes: in quibus nõ subest sciẽtia Dei, & vacua spes illorum.

Psal. 147. Sap. 9. Sap. 13.

Vbi nos legimus, Nã & testimonia tua meditatio mea est, &c. m. i. t. alij verterũt, Nã & testimonia tua delectationes meæ sunt, & cõsiliarij mei. Infra vero vbi nos legimus, cãtabiles mihi erãt. i. &c. alius vertit, cãtica mihi fuerũt iust. t. i. l. p. m. De ipsarũ verõ suauitate ait, Quã dulcia faucibus meis eloquia tua? s. m. o. m. De vtilitate verò subdit, Lucerna pedibus meis verbũ tuũ &. l. s. m. Quos autẽ potissimũ illuminet, exponit paulo inferius cùm ait, Declaratio sermonũ tuorũ illuminat, & intellectũ dat paruulis. i. hominibus se se submisse gerẽtibus. De quibus alibi dixit, Testimoniũ Domini fidele. s. p. p. Pro declaratione autẽ Hier. ex Heb. vertit, hostiũ sermonũ tuorũ &c. Quo significatur nõ modo perfecta sciẽtia, sed rudimẽtis etiã ipsis diuinorũ eloquiorũ mẽtes hominũ illuminari.

Psal. 118. Ibid. Ibid. Psal. 18. Psal. 118.

Vbi nos legimus, statue seruo tuo eloquiũ tuũ, alij verterũt, cõfirma seruo tuo eloquiũ tuũ: q incitat ad timorẽ tuũ. Hoc enim vere præstat pura sanctarũ scripturarũ Lectio: supra omnia alia philosophorũ etiã grauissimorũ scripta vt late probat Aug. 7. cõfes. li.

Introduxit me rex (ait Sponsa in cellariq sua: exultabimus & lætа-

Cant. 1.

lætabimur in te &c. cellariorum nomine recondita scripturarum sanctarum mysteria, & abdita sacramenta (quæ non omnibus passim obuia sunt, & incerta illa & occulta sapientiæ Dei: quæ à Deo sibi manifestata fuisse regius Propheta gloriabatur) intelligere possumus. Trahitur enim sapientia de occultis. Harum autem rerum mistica cognitio Spiritus sancti magisterio tradita, miras habet delitias & voluptates. Ideo ait, Exultabimus & lętabimur in te, &c. Ex quo etiam patet, Spiritus sancti ductu ad scripturarũ intelligentiã opus esse: cum omnis scriptura eodem spiritu legi debeat, quo scripta est, vt eius mentem assequi liceat.

Quæri potest cur scriptura sacra toties & tropis & metaphoris vtatur: quod in literis Prophetarum, & cantico canticorum, & alibi quoque videre est? Huius rei cũ multæ sint causæ, hæ mihi præcipuę videtur. Fit enim hoc primũ fastidij vitandi gratia, cũ enim non raro opus esset, rem aliquam insignẽ, quæque maxime hominum mentes excitare ad virtutem posset, oculis frequenter obijcere, & in ea diuitus commorari (quod etiam Rhetores fieri præcipiunt) si ea res proprijs nominibus semper efferretur, fastidiũ vtique legentibus ingeneraret. Quare operæ pretium fuit, varijs tropis, & similitudinibus eã vestire ac variare, vt ita sine fastidio repeteretur. Sic enim Nabuchodonosoris aduentum Prophetæ aliquãdo sub typo fluminis inundãtis, obuia quęq; demolientis, vt Esai. 7. designabat: aliquãdo sub nomine leonis rugiẽtis vt Hierem. 4. Ascendit leo de cubili suo, & prædo gentiũ se leuauit. Aliquando sub aquilæ imagine vt Ezech. 17. Aquila grandis magnarum alarũ veneranit ad Libanum, & tulit medullam cedri. Simili ratione ex oportunitate & abundantia Euangelicæ gratiæ, ad virtutis & pietatis studium maxime incitamur. Hac enim ratione Apostolus vtitur cum ait, Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis &c. Ecce nunc tempus acceptabile. Hoc eodem argumento saluator vtitur in parabola de nuptijs: in qua tauros, & altilia occisa, & omnia parata esse commemorat, vt nihil desit volentibus nuptiarum agni participes fieri. Idem etiam insinuat in parabola de cœna magna ad quam omnes inuitantur. Eodem etiam argumento in cant. vtitur cùm sponsam à torpore suo ad charitatis feruorem excitat, ex eiusdẽ Euãgelij opportunitate quod hyemis & veris metaphora declarat: hyemẽ legis veteris tempus (videlicet ad iter faciendum inopportunum) ver autem nouæ legis: quod ex omnibus circunstantijs describit. Sic etiam Apostolus illud nocti, hoc vero diei cõparat cùm ait, Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Eandem quoque Euangelij gratiam alibi sub nomine aquarum & fontium designat. In his omnibus cæterisque similibus res est eadem quæ traditur, tropi tamen & similitudines variæ. ¶ Altera vero causa est, quod hac loquendi ratione multa quoque rei circunstantiæ & partes adduntur, quæ rei magnitudinem plenius describunt. Quin & res ipsæ latius hoc modo explicantur: quandoquidem in ijs rebus quæ proprijs verbis designantur, non licet extra præscriptum euagari: at vbi per tropologiam res exponitur, varię res sub eadem similitudine intelligi possunt. Vt cum dicimus, In odorem vnguentorum tuorum curremus. Quam multa sunt, quæ vnguentorum nomine accipere licet? Vnguenta enim christi beneficia eius, & verba, & exempla, & sacramenta, & vbera consolationis eius: ac denique omnia christi munera: vnguentorum nomine intelligere possumus. Ad hũc modum euagari licet cum & vbera Sponsæ, & lectulum sponsi, & cellaria, cellamque vinariam, & fasciculum myrrhæ, & botrum cypri, cæteraque similia legimus: vt omittam interim quam latè hic pateat campus, cùm varias rationes assignamus propter quas sponsus, vel fasciculus myrrhę, vel botrus cypri, vel flos campi, vel liliũ conuallium, vel petra, vel maceria appelletur: & propter quas item sponsa columba, & hortus conclusus, & fons signatus &c. nuncupetur. Est enim hoc loquendi genus vberrimum & fœcundissimũ. ¶ Postremò hoc ipsum mire facit non modo ad gratiam & iucunditatem, sed etiam ad vim & acrimoniam orationis. Vehemẽtius enim est, Ascendit leo de cubili suo, & prædo gentium se leuauit &c. quam si dicas, Nabuchodonosor venturus est &c. Et maius atque sublimius est cum Propheta dicit, Super aspidem & basiliscũ ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Et, Lætabitur infans ab vbere super foramine aspidis, & qui ablactatus fuerit in cauernam reguli mittet manum suam: quam si hæc eadem proprijs vocibus enuntiarentur. Et iucundius est illud, Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet &c. Et, Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium &c. Et Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit &c.

Prima ratio.

2. Cor. 6.

Luc. 14.

Luc. 14.

Cant. 2.

Rom. 13.

2. Ratio.

Hiere. 4.

Psal. 90.

Esai. 11.

Esai. 11.

Esai. 35.

3. Ratio.

quàm

quàm si hæc omnia suis nominibus significarentur. Quanquã in hoc postremo loco,nõ modo gratia,sed vis etiã & admiratio quę-
4. *Ratio.* dam est.¶Hæc quoque dicendi figura cõmunia nouiter(quæ ma xima orationis virtus est)dici solent. Commune enim est si dicas, vtilissimũ esse Dñicæ passionis beneficium meditari: at nouũ ap-
*Cant.*3. paret cũ hoc ipsum sub hac similitudine cõmendas, Egredimini
*Cant.*2. filiæ Sion, & videte regẽ Salomonẽ in diademate,&c.Et, Colũba mea in foraminibus petræ.i.c.m. Et,Fasciculus myrrhæ dilectus
*Cant.*1. meus mihi,inter vbera mea cõmorabitur.Quę oĩa sub diuersis tro pis idem significant. Hæc autem quæ diximus probè intellexisse, plurimum & ad intellectum,& explanationem sanctarum scriptu rarum conducit. His enim obseruatis, & tropologicos sermones intelligere,& metaphoras excutere, & in lucem quidquid in earũ sinu atque complexu latet pari venustate & amplitudine sermonis in lucem eruere poterimus.

Esse singulare donum scripturarũ sanctarum intellectum: cùm videlicet ad intima vsque diuini spiritus arcana penetramus,& scripturarum sensum & affectum percipimus declarat Sponsa cũ
*Cant.*2. ait, Introduxit me Rex in cellam vinariam. Vinum quippe verbũ
*Mar.*2. Dei esse declarat Dominus Matth. 9. cùm ait, Vinum nouum in vtres nouos mittendũ esse, &c. Quo loquendi schemate insinua re voluit aliam incipientibus, aliam prouectioribus vitæ regulam atque doctrinam esse tradendam. Quod cùm ita sit oratione se at que humilitate præparare debet quicunque ad sacras literas acce dit quæ intellectum dant paruulis.Hinc Diuus Augustinus vnde cimo Confess.sic orat,Noli claudere Domine Deus,per Christũ obsecro,noli claudere desiderio meo abdita ista, quominus ea pe netret & diluceſcat, allucente misericordia tua. Quem enim per contabor, aut cui fructuosius confitebor imperitiam meam nisi tibi, cui non sunt molesta studia mea flammantia vehementer in scripturas tuas.Nec enim frustra scribi voluisti tot paginarum opa ca secreta.Sint ergo castæ delitiæ meæ scripturæ tuæ,non fallar in eis,nec fallar ex eis.

Sanctarum scripturarum dulcedinem & suauitatem insinuant
Psal. 118. illa Prophetæ verba, Quàm dulcia faucibus meis.e.t.s.m.o.m. Cui consentiunt & illa Sponsi verba Cant. 4. Fauus distillans la bia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua. In melle dulcedo, in la

cte quo tenera nutritur infantia, spirituale animarum nutrimentũ accipimus:vtrumque alumnis suis sanctarum scripturarum deuo ta lectio præstat,quæ mirè illos delectat & nutrit.

Duo Cherubin ad latera arcæ collocari à Domino iubetur,quę *Exod.* 25. versis vultibus se & propitiatorium mutuo respiciãt. Per quæ duo testamenta conuenienter accipimus,quæ mirabili inter se consen sione conspirant. Vtrumq; tamen propitiatorium quod in medio positum est,respicit:quia finis legis & Euangelij Christus est:quẽ proposuit Deus propitiatorem (siue vt alij legũt) propitiatorium pro peccatis nostris. Quam ob rem in tota sacra pagina Christus semper nobis occurrere debet,ad quem omnia referuntur.

Sanctarum scripturarum virtutem supra omnes Philosophorũ doctrinas miris in cœlum laudibus D.August.Confes.7.lib.c.21. extollit:quod humiles homines ex turgidis & inflatis efficiant, & qui eas legit nõ solum admonetur vt videat, sed etiam sanatur vt teneat:& vt vtrumq; Dei donum esse agnoscat.Memorat item.8. Confes.lib.cap.2.Victorinum non in rhetorica modo,sed in om nibus disciplinis adeo insignem, vt Romæ in foro statuam me ruerit,legendis sacris literis ita permotum & affectum fuisse,vt to ta ferè Romana nobilitate quam is erudierat reclamante maximo nostrorũ gaudio & infidelium mœrore fuerit ad fidem conuer sus, publicèque baptismum recipere non erubuerit. Subdit enim Augustinus. Denique vt ventum est ad horam profitendæ fidei, quæ verbis conceptis,retentisque memoriter de loco eminentio re in conspectu populi fidelis Romæ reddi solet, ab eis qui acces suri sunt ad gratiam tuam, oblatum illi fuit à presbyteris vt secre tius redderet,sicut nonnullis qui verecundia trepidaturi videban tur, offerri mos erat. Illum autem maluisse salutẽ suam in conspe ctu sanctæ multitudinis profiteri.

Omnis scriptura eo spiritu legi debet, quo facta est. Quis enim charitatis plenissima verba charitate vacuus intelligere poterit? Vnde qui frigido corde scripturas legũt, frigidi permanẽt vbi eas legerũt:qui autẽ charitate incẽsi easdẽ legũt,miras ex earũ lectiõe voluptates capiũt:ita vt cũ Spõsa dicãt, Anima mea liquefacta est, vt locutus est dilect⁹ meus.Hinc Mãna (quod verbi Dei imaginẽ refert)liquefiebat,vbi Sol incalescebat.Aliter ergo hi,aliter cęteri legẽdis,vel audiẽdis scripturis afficiũtur.Vnde fũt illa verba Dñi,

Qui

Universidad de Deusto Biblioteca

Ioan.8. Qui ex Deo est, verba Dei audit. Et, Si quisquis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina mea vtrum ex Deo sit,
Ioan.7. an ego à me ipso loquar. Et Ioannes, Qui est ex Deo, audit nos. Et,
1.Ioan.4 Qui non diligit, nõ nouit Deum: adeo enim parum de Deo nouit,
Ibidem. qui non diligit, vt illum ignorare dicatur.

Ti.Euch. Qua puritate ad sacratissimum Domini corpus sumendum accedere debeamus, ex illa lege Domini Leuit.7. colligitur, quæ sic habet, Anima polluta quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis. Et quæ tetigerit immundiciam hominis vel iumenti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de huiusmodi carnibus, interibit de populis suis. Ex his locis apparet manifeste quod Apostolus ait, Omnia olim Hebræis in figura contigisse. Neque enim vel morbus corporis, vel fluxus sanguinis, vel huiusmodi cõtactus, vel illius carnis esus seclusa prohibitionis lege, immundicia aliqua mentem hominis afficiunt: quæ sola peccati labe contaminatur. Quare in his ac similibus locis quibus Moysi lex plena est, ad spiritualem animarum immundiciam, & verum corporis christi sacrificium respiciendum est, si ad intimam diuini spiritus mentẽ pertingere volumus. Itaque ex hoc loco vel misticum sensum conseruando, vel à minori ad maius argumentando colligere licebit, quam capitale sit impura conscientia ad sacra Dominici corporis mysteria accedere: quando capitale erat, hominem solo tactu cadaueris pollutum, pecudis carnes in sacrificio Domini oblatas, comedere.

Gen.26. Repurgant pueri Isaac puteos quos pueri patris sui foderant, quoniam eos Philistijm terra oppleuerant. Hoc Iudæi faciunt, qui terrena & carnali intelligentia spiritualem legem interpretantur: hoc & Dæmones faciunt, qui cœlestia virtutum semina animis nostris impressa prauis opinionibus, ac deprauatis moribus quasi iniecta terra obruunt & excæcant.

Scripturas sanctas ac præcipue legem esse spiritualiter intelligẽdas, & ad earum intellectum & auditum adhibendam esse attentionem, vitæ puritatem & orationem eleganter Origenes tractat in homil. super Exod. vbi de facie Mosis glorificata & superinducto velamine agit: vbi etiam copiose tractat locum Apostoli.2.cor.3. in quo is de hoc Mosis velamine diserit. Ait igitur, Moyses glorificatam faciem habebat, sed ponebat is velamen super faciem suam &c.

&c. Moyses ergo glorificato vultu loquitur, sed gloriam quæ est in vultu eius non possumus intueri: est enim omnis gloria eius intrinsecus. Vt enim Apostolus ait, Velamen id ipsum in lectione veteris testamenti manet non reuelatum, quia videlicet lex gloriam habet excelsam, sed absconditam & latentem, & velo contectam. Quæ quidem tanti Apostoli sententia amputaret nobis spem omnem scripturam intelligendi nisi protinus subiunxisset, Cum autẽ quis conuersus fuerit ad Dominum auferetur velamen. Igitur causam auferendi velaminis, & intelligendi scripturas conuersionem nostram dicit ad Dominum. Quid est autem ad Dominum conuerti? Si mundanis omnibus negotijs terga vertamus, & studio, actibus, mente, intentione, solicitudine verbo Dei operam demus, & omissis omnibus Deo vacemus, hoc est conuersum esse ad Dominum. Sed quis nostrum ita se conuertit ad Dominum? Quis nostrum expleat Dominicum illud præceptum, Interroga patrem tuum & annuntiabit tibi. m.t.&.d.t? Alij ne hoc quidem patienter expectant, quousque lectiones in Ecclesia recitentur: alij nec si recitentur, sciunt, sed in remotioribus Dominicę domus locis communibus fabulis occupãtur. De quibus ego ausus sum dicere quia cum legitur, Moyses iam non velamen super cor eorũ, sed paries & murus quidam est positus. Quomodo enim dicendus est velamen habere super positum cordi ad quẽ ne ipsum quidem velamẽ literæ quo sensus velatur, qui est sonus vocis accessit? ¶ Sed quid est, quod deinde sequitur, Dominus autẽ spiritus est? Per quod quasi interpretari videtur quid sit Dominus. Quis enim nescit quod Dominus spiritus est? Videamus ergo ne nõ solũ cum Moyses legitur, sed & cum Paulus legitur, velamen sit positum super cor nostrum. Et manifeste si negligenter audimus, non solum legis & prophetarum scripta sed & Apostolorum & Euangelistarũ grandi nobis velamine conteguntur. Ego autem vereor ne per nimiam negligentiam & stoliditatem cordis non solum velata sint nobis diuina volumina, sed & signata, vt si detur in manus hominis nescientis literas liber legendus, dicat quia nescio literas. Si detur in manus hominis scientis literas dicat quia signatus est. Vnde ostenditur etiam præter industriam & diligentiam adhibendam esse quoque orationem, vt veniat agnus ex tribu Iuda, & ipse accipiens librum signatum, dignetur aperire. Ipse est enim qui scri-

pturas adaperiens accendit corda discipulorum, ita vt dicant, Nõne cor nostrum ardens erat in nobis cum aperiret nobis scripturas &c. Ipse ergo nunc nobis aperire dignetur, quid est quod Apostolo suo inspirauit, vt diceret, Dñs autẽ spiritus est. Vbi autem spiritus Domini ibi libertas. Ego quidem quantum pro paruitate intelligentiæ meæ sentire possum, puto quod filius Dei nunc via, nunc veritas, nunc caro, nunc spiritus nominetur. Quamuis enim verbum caro factum sit, tamen est vbi Apostolus dicat, Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Quia ergo nunc sermo eius ad subtiliorem & spiritualẽ intelligentiã prouocat auditores, & vult eos nihil carnale in lege sentire, dicit vt qui vult auferri velamen, conuertatur ad Dominũ. Non quasi ad carnem Dominum (est enim & hoc quia verbum caro factum est) sed quasi ad spiritum Dominum. Si enim quasi ad spiritum Dominum conuertatur, de carnalibus ad spiritualia veniet, & ad libertatem de seruitute transibit.

Esse in literis sanctis mysticum & spiritualem sensum, præter eum quem prima fronte verba præ se ferunt, hac similitudine declarat Origenes, Sicut in nouissimis diebus verbum Dei ex Mariæ carne vestitum processit in hunc mundum, & alium quidem erat quod videbatur in eo, aliud quod intelligebatur: carnis nanque aspectus in eo patebat omnibus, paucis verò & delectis diuinitatis agnitio: ita & cum per prophetas vel legislatorem verbum Dei profertur ad homines, non absque competentibus profertur indumentis. Nam sicut ibi carnis, ita hic literæ velamine tegitur, vt litera quidem aspiciatur tanquam caro, latens vero intrinsecus spiritualis sensus tanquam diuinitas sentiatur.

Quid sibi vult quod in sacrificio pro gratiarũ actione (de quo Leuit. 7. agitur) carnes hostiæ quæ immolantur, eodem die mãducantur, nec quicquam ex eis relinquitur in alteram diem? Certe hoc in loco (inquit Origenes) diuino egemus auxilio, quo mentem Domini & legis huius consilium atque rationem capere valeamus. Conferamus igitur ipsam sibi scripturam diuinam, & quam nobis aperuerit absolutionis semitam, subsequamur. Inuenimus enim de sacrificio paschæ, quod in vespera immolari iubetur, dari mandatum similiter, ne remaneat ex eo aliquid vsque

vsque mane. Non est hoc otiosum quod hesternas carnes non vult vesci nos sermo diuinus, sed recentes semper & nouas. Recordatus sum simile aliquid & prophetam Ezechielem dicere cum ei Dominus præcepisset vt coqueret sibi panes in stercore humano. Respondit enim Domino, O Domine nunquam contaminata est anima mea, & morticinum aut immundum non comedi. Sed neque caro hesterna introiuit in os meum. De quo sæpe apud me metipsum requirebam, quænam esset ista Prophetę exultatio, qua velut magnũ aliquod ante Deum proferret, quia nunquã carnem hesternam manducauerit. Audite hæc omnes Domini Sacerdotes, & attentius intelligite quæ dicuntur, caro quæ ex sacrificijs sacerdotibus deputatur, lex Dei est de qua monentur, vt cum proferre sermonem debeant, non hesterna proferãtur, nõ vetera quę secundum literam sunt, proloquantur, sed per gratiam Dei noua semper proferant, & spiritualia semper inueniant. Si meministis in oblatione primitiarum eodem sermone vsus est legislator, Vt sint, inquit, noua & recentia. Denique Gabaonitæ illi propterea condemnantur, quia panes veteres ad Israelitas detulerunt. Ezec. 4. Iosue. 9.

Scientia, Doctrina, Philosophia.

VEra scientia afficit non extollit, nec superbientes quos implet, sed lamentantes facit. Greg. in Mor. 23. cap. 17. Greg.

Cũ summa cura prouidẽdũ est, ne accepta sapiẽtia cũ ignorãtiæ tenebras illuminat, lumẽ humilitatis tollat, & iã sapiẽtia esse nequeat, quæ etsi virtute locutionis fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obscuret. Greg. in Mor.

Scientia cum quis repletus fuerit, priori loco se scire adpetit, & iam sui conscius, tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmũ in illa verius recognoscit. Greg. in Mor.

Super illud. Mel inuenisti &c. Satiatus mel euomit: qui plus appetens penetrare quam capit, & illud perdit, vnde potuit nutriri. Greg. vbi sup. lib. 16. cap. 2.

Dæmon scientiam nostrã offuscat: sicut quondam incolæ puteos Isaac terra replebant. Greg. vbi sup. cap. 9.

Greg. super illud Iob, Nepotes non saturabuntur pane, sic ait:

Quia dum in sacri verbi pabulo, plus quærunt sentire, quã sapiũti semper à veritatis cognitione ieiunant: & prædicamenta doctrinæ quæ quærunt ad quæstionem, habere non valent ad refectionem. Mor. 18. cap. 6.

Quidã non quærũt in lectione ea vnde ad virtutẽ erudiantur, sed ea vnde singulariter eruditi videãtur: atque ita immoderatis animũ scientiã quo plus appetũt, plus amittũt. Greg. 20. Mor. cap. 8. Vide hoc in loco contra eos, qui nimium alta perscrutantur.

Non est secura lętitia multa cognoscere, sed cognita custodire: quanto enim intentio latius extenditur: tãto ad expléda opera enixius ligatur. Greg. 22. Mor. cap. 4.

Sancti non exultant, cum cognoscunt, quæ faciunt, sed cum faciunt quæ cognoscunt. Actione ergo persoluunt, quod eis in cognitione prærogatum ęst Greg. 22. Mor. cap. 4.

Arrogãtes, ab inuestigatione mysteriorum Dei, elatio ipsa scientiæ suæ eijcit, dũ extollit. Est enim obstaculũ veritatis tumor mẽtis quia dũ inflat, obnubilat. Foris acuti, intus cæci: nec de Deo sciũt, quod dulce sapiat, sed quod sonet. Greg. 23. Mor. cap. 16.

Iob. 37. Greg. super illud Iob. 37. Perfectas scientias, sic ait: Perfecta scientia est, scire omnia, & tamen se esse scientem nescire. Vnde. 1. Corinth. 8. Qui se putat aliquid scire, nondũ cognouit, qualiter oporteat eum scire. Greg. 27. Mor. 24. cap.

Augusti. Quidquid de arte loquendi, & disserendi, quicquid de dimensionibus figurarum, & de musicis, & de numeris, sine magna difficultate, nullo hominum tradente intellexi: scis tu domine Deus meus, quia & celeritas intelligendi, & discendi acumẽ, donum tuũ est: sed non inde sacrificabã tibi. Itaq; mihi non advsum, sed ad perniciem magis, valebat: quia tam bonam partem substantiæ meæ satiegi habere in potestate: & fortitudinem meam non ad te custodiebam, sed profectus sum abs te in longinquam regionem, vt eam dissiparem in meretricias cupiditates. Nã quid mihi proderat bona res non vtenti bene? Quid mihi tunc proderat ingenium per illas doctrinas agile, & nullo adminiculo humani magisterij tornatum? dolisimi libri enodati, cũ deformiter & sacrilega turpitudine in doctrina pietatis errarẽ? Aut quid tantum oberat paruulis tuis lõge tardius ingenium, cum à te longe nõ recederẽt, vt in nido ecclesiæ tuæ tuti plumescerent, & alas charitatis alimento sanæ fidei

fidei nutrirent Augusti. confess. lib. 4.

Infœlix ille homo, qui scit illa omnia, te autem nescit: beatus ille qui te scit, etiam si illa nesciat, qui vero & te & illa nouit, non propter illa beatior, sed propter te solum beatus est, si cognoscẽs te, sicut Deum glorificet, & gratias agat, & non euanescat in cogitationibus suis. Sicut enim melior est qui nouit possidere arborẽ, & de vsu eius tibi gratias agit, quamuis nesciat vel quot cubitis alta sit, vel quanta latitudine diffusa, quàm ille qui eã metitur, & omnes ramos eius numerat, & neque possidet eam, nec creatorẽ eius nouit, aut didicit: sic fidelis homo, cuius totus mundus diuitiarum est, & quasi nihil habens, omnia possidet, inhærendo tibi, cui seruiunt omnia, quamuis nec septentrionum gyros nouerit, dubitare stultum est, quin vtique melior sit, quam mensor cœli, & numerator syderum, & negligens tui, qui omnia in numero & mensura & pondere disposuisti. Aug. confes. lib. 5.

Multos reperimus negligentissimos iustitiæ, & auidissimos sapientiæ: hos docet scriptura diuina peruenire non posse ad id quod appetunt, nisi seruando quod negligunt. Fili, inquit, concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Dominus præbebit illam tibi. Idem in serm.

Neque pigebit me sicubi hæsito, quærere: nec pudebit, sicubi erro, discere. Idem de Trinit.

Bonorum ingeniorum insignis est indoles, in verbis verũ amare, non verba. Idem de doctri. Christ.

Non simus in disputationibus prompti, & in orationibus pigri. Idem de bon. perseu.

Quisquis omnẽ philosophiam fugiendam putat, nihil nos vult aliud, quam non amare sapientiam. Idem de ord. discen.

Qui didicerunt à Domino Iesu Christo mites esse, & humiles corde, plus cogitando & orando proficiunt, quàm legendo & audiendo. Idem in epist. ad Pauli.

Multo facilius inuenit syderum conditorem humilis pietas, quàm syderum ordinem superba curiositas. Idem in serm. de Ecclyp. solis.

Alij nũmum addant nummo, & marsupium suffocantes, matro- *Hieron.*
narum opes venentur obsequijs: Nepotianus noster, aurum calcãs
squedulas consectatur. Hierony. ad Heliod.

Si adamaueris captiuam mulierem, ideſt, ſapientiam ſeculi: rem, & eius pulchritudine captus fueris decalua eam, & illecebras criminum, & ornamenta verborum cum emortuis vngubus ſeca: laua eam prophetali nitro: & tunc requieſcens cum illa dicito, Leua eius ſub capite meo &c. Multos tibi fœtus captiua dabit, ac de Moabitide efficietur Iſraelitis. Idem ad Pammachium.

Bernar. Sunt qui ſcire volunt eo fine tantum vt ſciant, & turpis curioſitas eſt: Et ſunt qui ſcire volunt, vt ſciantur ipſi, & turpis vanitas eſt. Et ſunt etiam qui ſcire volunt, vt ſcientiam ſuam alijs vendant, verbi cauſa, pro pecunia & honoribus, & turpis quæſtus eſt. Sed ſunt quoque qui ſcire volunt, vt ędificentur, & prudentia eſt. Bern. ſuper Cant.

Falleris fili, falleris, ſi te putas inuenire apud mundi magiſtros ſcientiam, quam ſoli Chriſti diſcipuli, id eſt, mundi contemptores, Dei munere aſſequuntur: non enim hanc lectio docet, ſed vnctio: non litera ſed ſpiritus, non eruditio ſed exercitatio in mandatis Dei. Idem in epiſt.

Cibus indigeſtus corpus corrumpit: inflatum & hydropicum reddit: ſi digeſtus fuerit, nutrit: ſic ſcientia ſtomacho animæ indigeſta, ſi non fuerit igne charitatis decocta, malos humores generat. Numquid non mali mores, mali humores ſunt? Idem ſuper illud ſcientia inflat.

Super Cant. ſerm. 36. exponens illud Corint. Si quis exiſtimat ſe ſcire, cum nihil ſciat &c. Vides quod non probat multa ſcientem, ſi modum ſciendi neſcierit. Vides quomodo fructum & vtilitatem ſcientiæ in modo ſciendi conſtituit. Quid ergo dicit, niſi vt ſcias quo ordine, quo ſtudio, quo fine, quæque noſſe oporteat. Quo ordine? vt illud prius quod maturius mouet, ad ſalutem: quo ſtudio? vt illud ardentius, quòd vehementius ad amorem: quo fine? vt non ad inanem gloriam, curioſitatem, aut aliquid ſimile, ſed tantum ad tuam & aliorum ędificationem. Idem.

Sol non omnes quibus lucet, etiam calefacit: ſic ſapientia multos quos docet quid ſit faciendum, non continuo etiam accendit ad faciendum. Aliud eſt multas diuitias ſcire, aliud & poſſidere: nec notitia diuitem facit, ſed poſſeſsio. Idem ſerm. 23. Somnio

Somnio ſimilis eſt imperitorum vita, vanas imaginationes habens. Iſidor. *Iſidor.*

Cum ſit vtilis ad inſtituendum lectio, & adhibita collatione maiorem intelligentiam præbeat, melius eſt conferre quam legere. Idem de ſum. bo. lib. 3.

Duo ſunt quæ ſimul efficiunt illud quod quęritur, Scientia id prędſtat, vt quomodo & quo perueniendũ ſit, nouerimus: Virtus, vt perueniamus: alterum ſine altero nihil valet. Lactantius. *Lactantius.*

O quanti veritatem quærunt, non in veritate, ſed in vanitate: quæſitã inueniunt, non ad veritatem, ſed ad vanitatem, & quod miſerrimum eſt, in verbis vitæ, lucra mortis negotiantur. Richar. de S. Vict. in quodam ſerm. *Richard.*

O dibilius nihil eſt ſubtilitate, vbi eſt ſola ſubtilitas: quid enim prodeſt in illis expendere dies ſuos, quæ neque domi, nec militiæ nec in foro, nec in clauſtro, nec in curia, nec in Eccleſia, nec alicubi proſunt, niſi duntaxat in ſcholis. Scribens Seneca ad Lucillũ, quid eſt inquit, acutius ariſta, & in quo eſt vtilis? Tale eſt inquit, ingenium, quod ſola ſubtilitate laſciuiens, nulla in ſe reſidet grauitate. Pet. Rau. in ſerm. *Pet. Ran.*

In literis prudens, inuenit vnde ſapientior fiat: ibi bellator reperit, vnde animi virtute roboretur: inde princeps accipit quomodo populos ſub æqualitate componat: nec aliqua in mundo poteſt eſſe fortuna, quam literarum non augeat glorioſa notitia. Idem in Epiſt.

Sobrius intellectus in omnibus optimus eſt, qui reficit animã, nec grauat mentem: vnde mel inueniſti, commede quod ſufficit tibi: ne forte ſatiatus euomas illud, & peieres nomen Dei tui. Gloſ. in illud Eccleſ. 3. In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter. *Gloſ.*

Quid eſt quod ex tanta turba diſcentium, quorum multi & ingenio pollent, & exercitio vigent, tam pauci inueniantur, qui bus ad ſcientiam peruenire contingat? Sciẽdũ eſt, quod in quolibet negotio duo ſunt neceſſaria: opus videlicet & ratio operis quę ita ſibi annexa ſunt, vt alterum ſine altero aut inutile ſit, aut minus efficax. Verũtamẽ melior vt dicitur prudẽtia eſt fortitudine: quia & pondera aliquãdo quæ viribus mouere nõ poſſumus, arte leuamus. Sic nimirum eſt in omni ſtudio, qui ſine & diſcretione operatur, *Hugo.*

ratur, laborat quidem sed non proficit,& quasi aerem verberans vires in ventum fudit. Aspice duos pariter syluam transeuntes: & hunc quidem per deuia laborantem, illũ vero recti itineris compendia eligentem: pari motu cursum tendunt, sed non æquè perueniunt. Quid autem scripturam dixerim, nisi syluam? cuius sententias quasi fructus quosdam dulcissimos legendo, carpimus: tractando, ruminamus. Qui ergo in tanta multitudine librorum discendi atque legendi ordinem non custodit, quasi in densitate saltus oberrans, tramitem recti itineris perdit: & vt dicitur semper discentes, & nũquam ad scientiam peruenientes. Tantum enim valet discretio vt sine illa,& omne otium turpe sit, & labor inutilis. August. lib. 5. Didascal.

Frustra in nobis diuinæ cognitionis abundantia crescit, nisi in nobis diuinæ dilectionis flammam augescat. Idem vanit. mundi.

Si quis familiariter scientiam amare didicerit & ei sæpius vacare voluerit, iucundam valde reddit vitam, & maximam in tribulatione præstat consolationem. Idem in Didascal. lib. 3.

Plato. Omnis sapientia si separetur à iustitia & reliqua virtute, callidi tas & non sapientia efficitur.

Socrates. Socrates interroganti quodnam esset pulcherrimum animal, dixit, Homo doctrina ornatus.

Cleantes Cleantes dicebat, homines imperitos sola forma differre à bestijs.

Empedo. Empedocles ad quendam dicentem quòd nullum sapientem reperire posset: Non mirum est dixit: oportet enim vt primum ille sapiat qui sapientem quærit.

Theocrit? Agricola terram: philosophus ingenium excolit.

Democri tus. Ciuitatibus mœnia, animis vero mens per disciplinam exculta decus & munimentum præstant.

Cato. Discere ne cesses, cura sapientia crescit,
Rara datur longo prudentia temporis vsu.

Antisth. Præcipua disciplina dediscere mala.

Plinius. Baculus est eruditio vitæ. Idem.

Aristot. Multum legendum est, sed non multa.
Non vt sciamus quid sit virtus perscrutamur, sed vt boni efficiamur.

Errores

Errores magni, raro nisi ex magnis ingenijs prodiere. *Ex diuersis.*
In animis laboriosorum habitant mulæ.
Memoria thesaurus artium.
Plurima sunt cognoscenda, sed optima retinenda.
Perijt omne tempus, quod studijs non impartimur.
Præcipua eruditio est velle discere.

Cicer. Si ex literis delectatio tantum peteretur, tamen hanc animad uersionem humanissimam & liberalissimam iudicaremus. Nam cætera neque temporum sunt, nec ætatũ omnium nec locorum. Hæc studia adolescentiam agunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis perfugium atque solatium præbent: delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Cicero. Pro Arch. Poet.

Nescire quid antea quam natus sis acciderit, id est semper esse puerum. Idem in orat. ad Brut.

Philosophia mater omnium bonarum artium nihil est aliud nisi (vt Plato ait) bonum & inuentum Deorum. Hæc nos primũ ad Deorum cultum, tum modestiam, magnitudinemque animi erudiuit: eademque ab animo tanquam ab oculis caliginẽ dispulit: vt omnia supera, infera, prima, vltima, media, videremus. Idem 1. Tuscul.

Est animi medicina philosophia, cuius auxilium non vt in corporis morbis petendum est foris, omnibusque opibus, viribusque vt nos metipsi nobis mederi possimus, elaborandum est. Idem. 3. Tuscul.

O vitæ philosophia dux, ò virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum, qui non modo nos, sed omnino vita hominum sine te esse potuisset? Tu vrbes peperisti, tu disipatos homines in societatem vitæ conuocasti: Tu eos inter se primo domicilijs, deinde coniugijs, tunc literarum & vocum communione iunxisti. Tu inuentrix legum, tu magistra morum & disciplinæ fuisti. Tu vitæ tranquillitatem largita nobis es, & terrorem mortis subsluisti. 5. Tuscul.

¶Scientia solum perficit intellectum: virtus autem & ipsum intellectum, & omnes alias animæ potentias. Plenitudo enim sapientiæ est, timere Deum &c. Vide hic Baruch. 3. & Iob. 28. Si ergo ita est, qua- COLLE.

qualis eorum insania est, qui curam omnem in assequenda scientia, & nullam in paranda virtute posuerunt.

Quam modica sit scientię vtilitas si charitate destituta sit, declarat teterrimum crimen Balaam: qui tamen prophetico lumine (quod omnem superat sciętiam) tam multa & admiranda cognouit. Quem tamen sceleſtissimum fuisse, declarat execrabile illud consilium quod se regi daturum esse, cum in patriam suam reuerteretur, pollicitus est: quo filios Israel non ad fornicationis modo, sed etiam ad idololatriæ facinus execrandum pellexit.

Non oportere sapere plusquam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, monet Salomon his verbis. Quid necesse est homini maiora se quærere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum vitæ suæ, & tempore quod velut vmbra præterit?

Quid sit omnis humana sine diuina sapiętia, declarant illa verba Sap. 10. Si quis fuerit consummatus inter filios hominum & absfuerit ab illo sapientia tua, quasi in nihilum computabitur. Infra vero. c. 13. eandem repetit sententiam his verbis: Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei.

Non plus sapere quàm oporteat sapere, sed sapere ad sobrietatem monet Apostolus. Contra eos verò qui hac sobrietate neglecta, curiosè se in diuinarum rerum indagatione gerunt, sunt illa verba Domini Exod. 19. Descende & contestare populum, ne fortè velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sunt igitur definiti nobis in hac philosophia termini, intra quos versari nobis licet: quos tamen prætergredi sub mortis interminatione prohibetur. Hos autem Ecclesiast. docuit cùm ait, Altiora te ne quæsieris, & fortiora te. n. l. f. sed illa cogita quæ præcepit Deus, &c. Vtinam multi nostratium Theologorum hoc consilium secuti fuissent, nec multa superuacua necessarijs rebus admiscuissent.

Quidquid ex animantibus & alas habet & super quatuor pedes graditur abominabile esse lege decernitur. Hoc autem monstri genere eos designari credimus: qui cum alas habeant, quibus vel sublimiter philosophantur, vel diuina semper eloquia in Ecclesijs diu noctuque versant, toto tamen pectore terrenis

renis incubant, & sæcularium hominum more terrenis negotijs implicantur.

Vespertilio immũdum per legem animal est, qui quidem proximus terræ volat, nec in altum pennis erigitur, & vesperè quidem non die volat, pennisque ipsis pro pedibus vtitur, vbi ingrediendum est. Per hoc igitur animal illi conuenienter accipiuntur, qui terrena sciętia prædíti circa terram volant, vt qui sola terrena sapiant, meridiemque diuinæ cognitionis ignorẽt. Cumque ingrediendum est pennis pro pedibus vtuntur: quoniam scientiæ suæ alas ad terram, hoc est, ad terrena lucra conuertunt.

Magna scientiæ commendatio quod Salomon optione sibi à Domino promissa, vt quidquid vellet ab eo peteret, scientiam & gubernandi peritiam, & cor docile petierit. Quam eius petitionem ita Dominus probauit, vt de eo protinus dicatur. Placuit autem sermo coram Domino, quòd Salomon postulasset huiusmodi rem: dixitque ei Dominus. Quia postulasti verbum hoc, & nõ petisti tibi dies multos, nec diuitias, dedi tibi cor sapiens & intelligens, &c. Sed & hæc quæ non postulasti, dedi tibi diuitias, scilicet, & gloriam. Quo in loco vides quomodo misericordia Dei, & merita supplicum excedit & vota.

Eloquentia.

IAm venerat Carthaginem quidam Manichæorum Episcopus, Faustus nomine, magnus laqueus diaboli, & multi implicabantur in eo per illecebram suauiloquentiæ: quam ego tametsi laudabam, discernebam tamen à veritate rerum, quarum discendarum auidus eram, nec quali vasculo sermonis, sed quid mihi scientiæ comedendum apponeret. *August.*

Ergo vbi venit Faustus, expertus sum hominem gratum & iucundum verbis, & ea ipsa, quæ illi solent dicere multo suauius garrientem. Sed quid ad meam sitim pretiosorum poculorum decentissimus minister? iam rebus talibus satiatæ erant aures meæ, nec ideo mihi meliora videbantur, quia melius dicebantur, nec ideo vera, quia diserta, nec ideo sapiens anima, quia vultus congruus & decorum eloquium. Illi autem, qui eum mihi promittebant, non boni rerum æstimatores erant, & ideo illis videbatur prudens, & sapiens, quia delectabat eos loquens.

Sensi

senti autem illud genus etiam veritatem habere suspectam, & ei nolle acquiescere, si compto atque vberi sermone promeretur. Me autem iam docueras Deus meus miris & occultis modis, & præterea credo quod tu me docueris, quoniam verum est, nec quis quam præter te alius est doctor veri, vbicunque & vndecunque claruerit. Verbis autem ornatis & inornatis, sicut vasis vrbanis, & rusticanis, vtrosque cibos posse ministrari. Igitur auiditas mea, qua illum tanto tempore expectaueram hominem, delectabatur quidem, motu affectuque disputantis, & verbis congruentibus, atque ad vestiendas sententias facile occurrentibus. August. confes. lib. 5.

Cum enim non satagerem discere quæ dicebat Ambrosius, sed tantum quemadmodum dicebat audire, veniebant in animũ meũ simul cum verbis quæ diligebam, res etiam, quas negligebam. Nec enim dirimere poteram. Et dum cor aperirem ad excipiendum, quam diserte diceret, pariter intrabat, & quam vere diceret, gradatim quidem. August. confes. lib. 5.

Maxime est vtile nosse ita esse præponendas verbis sententias, vt præponitur animus corpori: Ex quo fit, vt malle debeant homines, prudentiores quam disertiores inuenire sermones, sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores habere amicos. Idem in lib. de catechiz. rud.

Hieron. Dæmonum cibus est carmina poetarum, secularis sapientiæ vanitas, rhetoricorum pompa verborum, hęc sua omnes vanitate delectant, & dum aures versibus dulci modulatione currentibus capiunt, animam quoque penetrant, & pectoris interna deuinciunt. Hiero. in epist.

De scripturis disputantem, non decet Aristotelis argumenta conquirere: nec ex flumine Tullianæ eloquentiæ ducendus est riuulus: nec aures Quintiliani flosculis, & scholari declamatione mulcendæ: sed pedestris & quotidianæ similitudinis & nulla lucubratione redolens oratio necessaria est, quem explicet, sensum edisserat, obscura manifestet. Idem in epist. ad Damas. Pap.

Idem de Paulini oratione sic ait, sed id ipsum genus eloquij pressum est & nitidum: & cum Tulliana luceat puritate, crebrum est in sententijs. Iacet enim (vt ait quidam) oratio in quatãtũ verba

verba laudantur. Præterea magna est rerum consequentia, & alterum pendet ex altero. Quidquid assumpseris, vel finis superiorum est, vel initium sequentium. Idem ad Paulinum.

Verbosulum adolescentem, & studentem eloquentiæ, cum sapientiæ sit inanis, non aliud quam iustitiæ hostem reputes: & pro huiusmodi falsis fratribus dicit ille magister disciplinæ. Manus ne mini cito imposueris. Bern. de Consid. *Bern.*

Optimus hominis thesaurus est, & ingens gloria, paucis qui mẽ *Hesiod.* surat singula verbis.

Vt hominis decus est, ingenium, sic ingenij lumen est eloquentia. Cicero declar. orat. *Cicero.*

Nihil est tam incredibile quod dicendo non fiat probabile. Nihil tam horridum, tam incultum quod non splendescat oratione, & tanquam excolatur. Idem in Parad.

Eloquens hoc vel maximè differt à diserto. Disertus est enim qui potest satis acute ac dilucide apud mediocres homines, ex cõmuni quadam hominum opinione dicere. Eloquens vero qui mirabilius & magnificẽtius augere potest, atque ornare quæ vult, omnes omnium rerum quæ ad dicendum pertinent fontes animo ac memoria continet. Idem. 1. de Orat.

Doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dat & tribuit. Idem ad Atticum. lib. 4.

Nomine oratoris & docti ornandus est qui scelus fraudemque nocentis possit dicendo subijcere odio ciuium supplicioque constringere: idemque ingenij præsidio innocentiam, iudiciorum pęna liberare: idemque languentem labentemque populum aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflãmare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare: qui denique quencumque in animis hominum motum res & causa postulet eum dicendo vel excitare possit vel sedare Idem. 1. de Orat.

Id ipsum dicere nunquam est non ineptum, nisi cum est necessarium. Ibidem.

Oratio debet esse ornatior sententijs quam verbis. Idẽ in Part. Orat.

Mandare quęquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere nec illustrare possit, nec delectatatione aliqua allicere lectorẽ, hominis est intẽperãter abutẽtis & otio & literis. Idẽ. 1. Tuscul.

Stilus

Stilus est optimus & præstantissimus dicendi effector ac magister. Idem. 1. de Orat.

Nihil est aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates fortunæque vicissitudines: quæ & si nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundæ. Idem Lucio fam. 5.

Marcus Antonius cui vel primas eloquentiæ Patrum tribuebat ætas, vir natura peracutus & prudens, disertos ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminẽ: Insidebat videlicet in eius mẽte species eloquentiæ quam cernebat animo, re ipsa non videbat. Idẽ de Orat. ad Brut.

Vt in vita sic in oratione nihil est difficilius quam quod deceat videre. Ibidem.

Vt nulla materia tam facilis ad exardescendum est, quæ nisi admoto igne ignem concipere possit, sic nulla mens est tam ad comprehendendã vim oratoris parata, quæ possit incendi nisi inflammatus ipse ad eam & ardens accesserit. Idem. 2. de Orat.

Vt mulieres ideo bene olere, quod nihil olent, videntur: ita hoc ipso est ornatior oratio, quod ornamenta negligunt. Idem Attic. fam. lib. 2.

Socrates. Socrates cùm ei sermo barbarus exprobraretur. Ego quidem, dixit, barbarus sum verbis, vos autem moribus.

Theocri. Theocritus Chius ineptũ quendã Poetam recitantẽ auscultãs, & interrogatus ab eo quænã ei placerent, respõdit, Quæ omisisti.

Demost. Demosthenes à quodã interrogatus quemadmodũ esset dicendi facultatem adeptus, Plus (inquit) olei quàm vini consumendo.

Arist. Vrsus informes gignit catulos, eos lambendo formatiz ita rudem ingenij fœtum diutina cura expoliri conuenit. Arist.

Rerum omnium thesaurus memoria, quæ nisi custos inuentis, cogitatisque rebus & verbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiã si præclarissima fuerint, in oratore peritura. Idem. 1. de Oratore.

COLLE. ¶Fauus mellis composita verba, dulcedo animæ, & sanitas ossiũ. Vnde autem hæc facũdia potissimum petenda sit, declarat idem Salomon paulò ante cum ait: Cor sapientis erudiet os eius, & labijs eius addet gratiam. Ex corde enim diuinæ lucis & charitatis radijs

radijs illustrato, ignita diuinorum eloquiorum verba funduntur: vt possit vir pius cum Propheta dicere: Eructauit cor meum verbum bonum. Animus enim piorum, diuini spiritus epulis saginatus ex abundantia cordis verba sapientiæ eructare solet.

Contra eos qui vitam omnem in excolenda lingua, neglecta interim vita & studio sapientiæ insumunt, mire facit diuina illa Salomonis sententia: Qui tantum verba sectatur, nihil habebit: qui autem possessor est mentis, saluabit animam suam, & custos prudẽtiæ inueniet bona. Dicit autẽ, Qui tantũ verba sectatur, vt intelligas non damnari hoc studium, nisi cum vera sapiẽtia negligitur.

Eruditam eloquentiam Salomon his verbis commendat. Est aurum & multitudo gemmarum, vas autem pretiosum labia scientiæ. Ecclesiasticus vero, Tibia (inquit) & cithara suauem faciunt melodiam, & super vtraque lingua suauis. *Eccli. 40.*

Ex variarum gentium spolijs apparauit Dauid ea quæ ad templi fabricam necessaria erant. Ex ære vero quod sustulit de ciuitatibus Adadezer, fecit Salomon omnia vasa ærea, & columnas, & altare. Quibus rebus hoc significari videtur, studijs eloquentiæ literisque Gentilium Ecclesiæ columnas, & altare, hoc est, sacerdotes & doctores ad eam fulciendam fuisse instructos. Quod Diuus Hieronymus, Cyprianus, Basilius cæterique patres Gentiliũ disciplinis eruditi facilè indicant. 2. Reg. 8.

Bonum.

TRia sunt genera bonorum: maxima animi, secunda corporis, externa, tertia. Cicero. 3. Tuscul. *Cicero.*

Nihil bonum, nisi quod honestum: nihil malũ, nisi quod turpe. Idem Attico. lib. 10. fam.

Rerum expetẽdarum tria sunt genera. Nam est quiddam, quod sua vi nos alliciat ad se se, non emolumento captans aliquo, sed tra hens sua dignitate: quod genus, virtus, scientia, veritas est. Aliud autem non propter suam vim & naturam, sed propter fructum atque vtilitatem petendum, quod pecunia est. Tertium est ex horũ partibus iunctum, quod & sua vi & dignitate nos inductos ducit, & præ se gerit quandam vtilitatem quo magis expetatur, vt amicitia, bona æstimatio, Cicero. 2. de Inuent.

Homi-

Hominum duo sunt genera, alterum indoctũ & agreste, quod antefert semper vtilitatem honestati: alterum expolitum quod rebus omnibus dignitatem anteponit. Itaque huic generi laus, honos, gloria, fides, iustitia, omnisque virtus: illi autẽ alteri, quæstus, emolumentum, fructusque proponitur, atque etiam voluptas, quæ est maxime inimica virtuti, bonique naturam fallaciter imitando adulterat, quam immanissimus quisque accerrime sequitur, neq; solum honestis rebus, sed etiam necessarijs anteponit. Idem in Part. Orat.

Natura.

Adilon. LVpus pilum mutat non mentem.

Adilon. Nunquam efficies vt recti ingrediantur cancri.

Cicero. Multis signis natura declarat quid velit, & quærat, ac desiderat: obsurdescimus tamen nescio quomodo, nec ea quæ abea monemur, audimus. Cicero in Lælio.

Si tales nos natura genuisset, vt eam ipsam intueri & prospicere, eademque optima duce cursum vitæ conficere possemus, haud erat sanè quod quisquam rationem ac doctrinam requireret, cum natura sufficeret. Nunc vero paruulos nobis dedit igniculos quos celeriter malis moribus opinionibusque deprauatis sic restinguimus, vt nusquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingenijs nostris semina innata virtutũ, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatã vitã natura perduceret. Nunc autẽ simul atque editi in lucẽ & suscepti sumus, in omni continuo prauitate versamur: vt pene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur: Cum vero parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita varijs imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni confirmatæ naturæ ipsa cedat. Idem. 3. Tuscul.

In omni disciplina infirma est artis præceptio sine summa assiduitate exercitationis. Idem. 3. ad Here.

Consuetudo.

Augusti. LIgatus eram, non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido: Et dum seruitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi anulis quibusdam sibimet innexis (vnde catenam appellaui) tenebat me obstrictum dura seruitus. Voluntas autem noua, quæ mihi esse cæperat, vt te gratis colerem, fruique te vellem Deus sola certa iucunditas, nondum erat idonea ad superandam priorem, vetustate roboratum. Ita duæ voluntates meæ vna vetus, alia noua, illa carnalis, hæc spiritalis, confligebant inter se, atque discordando dissipabãt animam meam: sed tamen consuetudo aduersus me pugnatior ex me facta erat, quoniam volens, quò nollem perueneram. Et quis iure contradiceret, cum peccantem iusta pœna sequeretur? Augu. confes. lib. 8.

Lex enim peccati est violentia consuetudinis, qua trahitur & tenetur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabitur. August. confes. lib. 8.

Terminato autẽ sermone Potitiani, & causa qua venerat, abijt ille. Et ego ad me: quæ non in me dixi? quibus sententiarum verberibus non flagellaui animam meam, vt sequeretur me conantẽ post te ire? Renitebatur, recusabat, & non se excusabat. Consumpta erant & cõuicta argumenta omnia, remanserat muta trepidatio, & quasi mortem reformidabat restringi à fluxu cõsuetudinis, quo tabescebar in mortem. August. confes. lib. 8.

Non instabam frui Deo meo, sed rapiebar ad te decore tuo, moxque diripiebar abs te ponderi meo, & ruebam in ista cum gemitu, Et pondus hoc consuetudo carnalis. August. confes. lib. 7.

Greg. Quædam angustia est, à mala consuetudine exurgere velle, nec posse: iam desiderio ad superna tendere: sed adhuc actu in infimis remanere: præire corde, nec sequi opere: atque à semetipso contra dictionem perpeti. Greg. 26. Mor. cap. 31.

¶ Consuetudinem sequi solet necessitas: quæ magna in vtrãque rem vim habet. Hinc illud ex. L. Floro. Antiquissimum omnium Deus, maximum locus: velocissimum mens: fortissimum necessitas: prudentissimum tempus. Cicero quoque, Necessitas inquit cogit quod non habeas, aliunde sumere, hinc etiam illud. Durus fames magister multa perdocet. Recte

COLLE.

etiam dicitur. Ingens telum necessitas.

Consuetudo mihi nouis principũ tributis similes esse videtur, quæ videlicet vrgente aliqua siue belli, seu publicæ alicuius fabricæ necessitate, populo imponuntur: quæ frequenter cessante, etiam eadem causa, nihilominus retinentur, sic vbi quis longa egritudine laborans, carni indulgere consueuit, vbi postea conualuit, vix ad pristinam vitæ consuetudinem redit. Sic etiam qui necessitate & inopia cogente, studio congerendæ pecuniæ intendebat, vbi ad pinguiorem fortunam peruenit, eodem studio (vi consuetudinis impellente) tenetur. Ita fit, vt quod ante necessitas fuerat, postea consuetudine vrgente, fit voluntas. Quod filijs Israel contigisse legimus: qui cum captiui & inuiti in Babylonẽ ducti essent, postea consuetudine vitæ, exilium in patriam, & captiuitatem in voluntariam seruitutẽ commutauerunt. Plurimum ergo in vtrãq; partem consuetudo valet, siue vitijs siue virtutibus assuescas.

Quanta sit consuetudinis vis, vel hoc argumento colligi potest: Fœmina quędam prouectæ ętatis ad nos ex india adducta est, qui triginta iam annis apud nos diuersata, vix linguam nostrã assequuta est: cum tamen quæ ex illa regione, in puellari ætate ad nos veniunt, vnius anni spatio adeo perfecte loquantur, ac si apud nos natæ fuissent. Hoc autem quid facit, nisi diuturnæ consuetudinis vis, quæ vix ea potest dedisce re, quibus diu assuerit? Hoc autem argumento colligere licet, quam sit difficilis conuersio eorum qui in peccatis consenuerunt. Hinc Hier. si potest Æthiops mutare pellem suam &c. ¶ Adde etiã quod cum duplex sit auxilium quo homines ad Deum conuertuntur: videlicet sufficiens & efficax: efficax quidem non omnibus datur: at sufficiens quamuis nulli desit, quanto tamen homo diutius prauitati assuetit, tanto difficilius à peccato resurgit. Quamuis enim auxilium idem maneat, quia tamen peccatum apud Zachariam talento plumbi propter grauitatem suam comparatur, quot peccata improbus homo cõmisit, tot se plumbi talentis onerauit. Quanto vero onus grauius, tanto difficilius homo à peccato (tanto onere grauatus) exurget, nisi summa vi contranitatur. Raro autẽ homines (vt Adrianus hac de re differens ait) secundum vltimum potentiæ operatur.

Vita.

HOc ipsum nostrum viuere, quotidie à vita transire est: quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescẽtiam, adolescentia ad iuuentutem, iuuentus ad senectutem, senectus transit ad mortem, in cursu vitæ præsentis, ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur. Greg. in Mor. Greg.

Hi vitam carnis quasi permanentem diligunt, qui quanta sit vitæ sequentis æternitas, non intendunt: dumque soliditatem perẽnitatis non considerant, exilium patriam, tenebras lumen, cursum stationem putant. Greg. vbi sup.

Vita nostra nauiganti similis est: is namque qui nauigat stet, sedeat, iaceat, vadit: quia impulsu nauis ducitur. Ita ergo & nos sumus, quia siue vigilantes, siue dormientes, siue iacentes, siue ambulantes, siue volentes, siue nolentes, per momẽta tẽporum quotidie ad finem ducimur. Greg. in Regist.

Momenta temporum homines quo sequũtur fugiunt, quo accipiunt amittunt. Greg. in Mor. li. 7. cap. 12.

Super illud, Expectate pauliſper. De vitæ breuitate multa inuenies Mor. Greg. lib. 7. cap. 20.

Longũ videri nõ debet, quod cursu suo tẽditur vt nõ sit, quod dũ per momẽta ducitur, ipsa eũ momẽta impellũt quæ differũt, atque vnde teneri cernitur, inde agitur ne teneatur. Greg. vbi sup.

Ipsa militia dicitur vita hominis: quia hoc iam est facta quod tolerat. Greg. lib. 8. cap. 3.

In malis spes viuendi non frangitur, etiam cũ vita terminatur, & abesse mors longe creditur, etiam cum sentitur, & cũ ad æternã pœnam ducitur hoc ipsum nescit quo ducatur. At iustus etiam cũ præsens vita feliciter comitatur ad æternitatem tendit, magna salute vtitur, & tamen fiducia eius non retardatur. Mortem continuo conspicit, quæ nondum erumpit. Quia enim vita indesinenter labitur, spes ei viuendi amputatur. Greg. vbi sup. cap. 11.

Ipsa hæc nostri corporis quæ vocatur salus, ægritudo est, & dũ ibi molestias inuenit, vnde eas vitare quæsiuit, de ipso suo medicamine langueſcit. Quot enim solatia adviuẽdũ quærim⁹ tot medicaminibus, ægritudinẽ nostrã curam⁹, sed interim & ipsum reme-

Universidad de Deusto Biblioteca

dium vertitur in vulnus, quia illo sæpe vtentes, ex illo grauius deficimus. Greg. vbi sup. 22. cap.

Si transacta ad memoriã reuocemus, patenter cognoscitur, quã celeriter fugiat hoc quoque quod tenemus. Greg. vbi sup. c. 26.

Repente transacta finiuntur, quæ venientia longa videbantur. Greg. lib. 9. cap. 17.

Super illud, Et quasi vestimentum &c. Sicut vestimentum comeditur à tinea de ipso exorta: ita homo in se habet putredinẽ, vnde consumatur: & etiam quia sensim consumit & silenter. Greg. lib. 11. cap. 25.

Super illud, Homo natus de muliere &c. Ac si dicat: Quid in se habet fortitudinis, qui natus est de infirmitate. Greg. vbi sup. c. 26

Super illud, Breui viuens tempore &c. Pœna hominis breuiter exprimitur, nempe quod angustatur ad vitam, & dilatatur ad miseriam. Omne enim quod agimus, pœna, miseria est. Greg. vbi sup. vide locum.

Super illud, Fugit velut vmbra. Num & sol ipse non fugit vt vmbra? Vtique: sed vt & nostra frigiditas designetur, vel forte quia apparente Sole subito non comparet. Greg. vbi sup.

Super illud, Nunquam in eodem statu. Nostrum viuere à vita trãsire est. Vita enim nostra ipsis suis augmẽtis ad detrimẽta impellitur: & inde semper deficit, vnde se proficere credit. Sed ante peccatum, tempora homine stante transibant. Greg. vbi sup.

Si ab initio mundi vsque modo mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit, quam breue fuerit videmus: & si ex tunc viuẽs homo modo moreretur, præterita nulla videretur: quia iam cuncta transierunt. Tempus ergo quod inter finem initiumque consumitur, nullum est: consumitur enim ac si nec breue vnquam fuisset. Greg. lib. 15. c. 1.

Hypocritæ mundanam laudẽ longã esse existimãt, dũ assequũtur, sed breuẽ fuisse intelligũt dũ amittũt: in fine quippe eis ostenditur, ꝙ nihil fuerit quod amauerũt. Transit tamen lætitia & pœna permanet: & cũ res amittitur, causa durat. Greg. vbi sup. cap. 2.

Super illud, velut somnum auolans, non inuenietur, transiet vt visio nocturna. Nempe quia phantasma hoc ostendit in imagine, quod non habet in veritate. Similiter est, vt somnium: quia ab eo omnis laus & gloria dũ tenetur, amittitur. Greg. vbi sup. c. 13.

Super

Super illud, Qui sublati sunt ante tempus. Iuxta singulorum merita Deus terminum vitæ dum creauit, præfixit. Ezechiæ tempus vitæ creuit, non quo erat moriturus, sed quo mori merebatur. Et infra sup. eod. Sublati sunt ante tẽpus suũ &c. Omnes qui præsentem vitam diligunt, longiora sibi eius vitæ spatia promittunt: sed cum mors adueniẽs eos à vita subtrahit, eorum vitæ spatia quæ cogitauerant, intercidit. Greg. lib. 16. cap. 6.

Culpæ suæ supplicia & tolerabat homo & nesciebat, ita vt exilium patriam crederet, gauderetque sub pondere corruptionis atque ideo factus Deus homo, hominem ad interiora reuocauit, vt iam damna sua videat, & malum quod patitur in redemptoris præsentia agnoscat. Postquã enim vidit quod diligeret, intellexit quid doleret: & graue sensit quod pertulit, quia dulce innotuit quod amisit. Greg. in Mor. lib. 7. cap. 1

Licet vita semper ex virtute succedat quod ex infirmitate generat, semper tamẽ ex infirmitate generat, quod ex virtute succidat. Greg. vbi sup. lib. 8. cap. 3.

Non potest præsentis vitæ mala sicut sunt conspicere, qui bona cœlestis patriæ contingere nondum valet. Greg. 23. Mor. cap. 21.

Plerumque in id quod ad requiem construitur, maior dolor tẽtationis inuenitur: quod pio Dei consilio agitur: vt huius peregrinationis tempore, electorum vita turbetur, ne via pro patria diligatur. Greg. 23. Mor. cap. 23.

Morituros viuere ad mortem ire est: ipsa quippe augmenta tẽporum, detrimenta sunt: quia vitæ nostræ tempora quanta esse cęperint, tanta non esse incipiunt. Greg. 25. Mor. cap. 1.

Primus homo tanto permanebat robustius, quanto ardentius inhærebat: at offenso creatore, cæpit ire cum tempore, atque transeundo didicit, quid fuit stando: nos ergo amaritudinem radicis, quasi virgulta retinemus. Greg. 25. Mor. cap. 2.

Prospera in aduersis desidero, aduersa in prosperis timeo, Quis inter hæc medius locus, vbi non sit humanæ vitæ tẽtatio? Væ prosperitatibus huius seculi, semel & iterum à timore aduersitatis, & à corruptione lætitiæ, væ aduersitatibus seculi semel & iterum, & tertio à desiderio prosperitatis. Et quia ipsa aduersitas dura est, nũquid non tentatio est vita humana, super terram sine vllo interstitio? Aug. confes. lib. 10. *August.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Tædet enim me domine valde vitæ huius, & istius ærumnosæ perigrinationis. Vita hæc, vita misera, vita caduca, vita incerta, vita laboriosa, vita immunda, vita domina malorũ, regina superborũ, plena miserijs, & erroribus, quæ nõ est vita dicẽda, sed mors in qua momẽtis singulis morimur per varios mutabilitatis defectus diuersis generibus mortium. Nunquid ergo hoc quod viuimus in hoc mundo dicere possumus vitam? Quam humores tumidant, dolores extenuant, & ardores exiccant, aer morbidat, escæ inflant, ieiunia macerant, ioci dissoluunt, tristitiæ consumũt, sollicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitiæ inflãt & iactant, paupertas deijcit, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frangit, mœror deprimit. Et his malis omnibus mors furibunda succedit, simulque cunctis gaudijs istius miseræ vitæ ita finem imponit, vt cũ esse desierit nõ fuisse putetur. Mors ista vitalis, & vita mortalis, licet his alijsq; sit respersa amaritudinibus (proh dolor) quã plurimos suis capit illecebris, & quã multos suis falsis promissionibus decipit. Et cũ ita per se sit falsa & amata, vt etiã suos cæcos amatores latere nõ valeat, tamẽ infinitam stultorum multitudinẽ aureo calice, quẽ in manu habet, portat & prorsus inebriat: fælices illi, & ipsi rari, qui familiaritatẽ eius recusant, perfunctoria gaudia spernũt, societatẽ abijciunt, ne cum pereunte deceptrice, & ipsi perire cogantur. August. In Medita.

Infælix ego homo. Homo inquã natus de muliere breui viuẽs tẽpore repletus multis miserijs: homo inquã vanitati similis factus cõparatus iumẽtis insipiẽtibus, & iã similis factus illis. Quid iterũ ego? Abyssus tenebrosa, terra misera, filius irę, vas aptũ in cõtumeliã, genitus per immũditiã, viuẽs in miseria, moriturus in angustia. Heu miser q̃d sum? Heu quid futur⁹ sum? Vas sterquilinij, cõcha putredinis, plenus fætore & horrore, cæcus, pauper, nudus, plurimis necessitatibus subditus, & ignorãs introitũ, & exitũ meũ miser & mortalis: cuius dies sicut vmbra prætereunt, cuius vita sicut vmbra lunatica euanescit, sicut flos in arbore crescit, & statim marcescit: nũc floret, & statim aret. Vita inquã mea, ita fragilis vita, caduca vita, quæ quãto magis procedit tãto magis ad mortẽ accedit, vita fallax & vmbratica, plena laqueis mortis. Nũc gaudeo, statim tristor, nũc vigeo, iã infirmor, nunc viuo, statim morior: nũc fælix appareo, semper miser: nũc rideo, iã fleo. Sicq; omnia mutabilitati subiacent,

cẽt, vt nihil vna hora in vno statu permaneat. Hinc timor, hinc tremor, hinc fames, hinc sitis, hinc calor, hinc frigus, hinc lãgor exuberat, subsequitur his importuna mors: quę mille modis quotidie miseros homines inopinato rapit. Hũc necat febribus, illũ opprimit dolorib⁹: hũc cõsumit fames, illũ sitis extinguit: hũc suffocat aquis, illũ interimit laqueo: Illũ perimit flãmis: aliũ dentibus bestiarum ferociũ vorat. Hunc trucidat ferro, illum veneno corrumpit, alterum tantum repentino terrore miseram vitam finire impellit. Et nunc super hæc omnia, magna miseria: quia cum nihil sit certius morte, ignorat tamẽ homo sinẽ suum. August. in Medita.

Non sunt mali dies quos agimus in corruptela huius carnis inter tantas difficultates: vbi falsa voluptas, nulla gaudij securitas, timor torquens, cupiditas auida, tristitia arida? Ecce quam malidies, & tamen rogant Deũ homines vt diu viuãt. Quid est autem diu viuere, nisi diu torqueri? Idem de verb. Dom.

Quid nobis miserius? qui tãquã spoliati & nudi proijcimur in hãc vitã, corpore fragiles, corde lubrico imbecillo animo, anxij ad solicitudines, desidiosi ad labores, proni ad voluptates. Am. defi. resu. *Ambr.*

Tantis malis hæc vita repleta est, vt cõparatione eius mors remedium putetur esse nõ pœna. Nam ideo breuẽ illã Deus fecit, vt molestiæ eius quæ prosperitate vinci, vel tolli non poterant, temporis exiguitate finirentur. Idem in serm. 40.

Edamus panem nostrum necesse est cũ labore & sudore. Vnusquisque cum nascitur, & hospitio huius mundi suscipitur, initium capit à lachrymis, & adhuc omniũ nescius & ignarus, flere tamen ac lamentari prouidẽtia naturali docetur, vt vitę mortalis anxietates & labores quos ingreditur, in exordio suo rudis anima testetur. Cyprian. in serm. de patien. *Cypria.*

Nunquam bona malis paria sunt etiam pari numero nec lętitia vlla minimo mœrore pensanda. *Plini.*

Fugax est ætas, & vitrea res valetudo.
Iucundè viuere, id solum est viuere. *Ex diuersis.*
Longior vita, diuturna calamitas.
Maior pars hominum expectando moritur.
Optimum non nasci, aut ocissime aboleri. *Plinius.*

Non tam cumulus bonorum iucundus esse potest, quam modesta decessio. Cicero. 1. Tuscul. *Cicero.*

Non est omnino hoc ipsum diu in quo est aliquid extremum. quod cum venerit omnis voluptas, pro nihilo est habenda, quia postea nulla futura est. Idem pro M. Marcel.

Nihil semper floret, ætas succedit ætati. Idem Philip. II.

O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, & inanes nostras contentiones, quæ in medio spatio sæpe franguntur & corruunt, & ante in ipso portu obruuntur, quam portum conspicere potuerint. Idem. 3. de orat.

O volucrem fortunam, quam cito omnia ex lætitia & voluptate ad luctum & lacrymas recedunt. Idem pro Sylla.

O misera vitæ ratio quæ tandiu residesin voluptate, quãdiu fortunæ poscit libido. Idem, antequam iret in exilium.

COLLE. ¶ Vita nostra Soli similis est, qui cum velocissime moueatur, immobilis tamen aspicientibus apparet. Sic vita nostra, cum per singula momenta ad mortem tendat, tamen stare diu, & manere videtur. Quo perspicuum est, ipsam non modo breuem, sed etiam fallacem esse, quando longa videtur, cum breuissima sit.

Notissima Ephemeri historia est, quod animal quaternis pedibus, totidem alis nascitur apud Hippaniu Bosphori fluuium: vitam à mane ad vesperam (vnde illi inditum nomen est) ducens. Mane puer, meridie iuuenis, senex veſperi, occidente Sole com moritur: vt multo plus temporis ac laboris ad generationem, quàm ad vitæ vsum, natura illi impendisse videatur. Demitari itaque tantam conditoris solicitudinem licet, & in tam breuis vitæ animali, tot instrumenta, tot facultates: Videt, audit, volat, ambulat. Sed hoc tamen in hoc ipso animalculo mirabile est, quod tam breui spatio victurus, non minori studio momentaneæ vitæ necessaria conquirit, quam si aliorum animalium more diutius victurus esset. Hoc autem studium rideret homo, breuitatem illius vitæ cum diuturnitate humanæ vitæ conferens. At multo breuior hæc ipsa humana vita est, Angelorum vitæ collata. Quare non minus Angeli inane studium nostrum & cæcitatem demirantur, aut miserentur, cum videant nos tanta cura & solicitudine congerendis opibus, & diuitijs cumulandis inhiare, quæ ad tam breue temporis punctum

ctum necessaria sunt. Rectius plane Apostolus cum ait, Hoc itaque dico fratres, tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint, &c. Præterit enim figura huius mundi.

Sicut qui serui nati sunt, non ita seruitutis malum sentiunt, vt qui ex liberis serui facti sunt: ita qui in miserijs huius vitæ nati sumus (nec illã fælicitatem experti, in qua generis nostri principes conditi fuere) ignoramus quid sit miseria, quoniam quid sit fælicitas non agnouimus. Quinimo vt Sap. 14. dicitur, in magno viuentes insciti bello, vt & tanta mala pacem appellamus.

Numerus dierum hominum, vt multum centum anni, quasi guttæ aquæ maris deputati sunt, & quasi calculus arenæ: sic exigui anni in die ęui. Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam.

Humanæ vitæ miseria, vanitas, & breuitas explicatur Psal. 38. vnde pro eo ψ nos legimus. Ecce mẽsurabiles posuisti dies meos, alius vertit: Ecce mensura pugillorum terminasti dies meos, & ætuum meum tanquam nihilum corã te. Veruntamen vniuersa vanitas omnis homo viuens. Alibi dixerat homo vanitatis similis factus est: nunc autem quasi parum id esset, ait, illum esse vniuersam vanitatem. Secluſa enim Dei gratia, quid in homine non breuissimũ, miserrimũ, & vanissimum est? quod extra quidẽ fælicitatis speciẽ prę se ferat, intus autẽ non modo vacuũ, sed etiã miseriarum & ærumnarũ omniũ refertissimũ sit? Quod plane indicat, cũ subdit. Verũtamen in imagine pertrãsit homo. Cui simile est illud Apost. Præterit enim figura huius mundi. Quo verbo indicauit nullum solidum & expressum bonũ in hoc mũdo reperiri: sed omnia tenues quasdam vmbras, & imagines rerũ, nõ res veras esse. Pro huiusmodi tamẽ vmbris, miserrime inter se homines digladiantur. Quam insaniam subindicat statim Propheta cum ait: sed & frustra conturbatur: quia videlicet pro rebus nihili homo dies noctesque angitur, & cœlum terramque miscet. Hoc autẽ spirituali viro ac sapienti nõ minus ridiculum est, quã cũ pueros videt pro rebus ludicris contendere, angi, & discruciari. Atque hoc affectu profert illa Salomonis verba. Vsque quo paruuli diligitis infantiam? &c. Quod vero supra dixit. Mensura pugillorũ terminari dies hominis, summã vitę breuitatem, hoc verbo indicare voluit. Breuissimũ

enim esse necesse est, quod pugillo contineri & mensurari potest.

Sæpe Dominus misericorditer & iustè vitam breuiat impiorum, partim vt spacia illis peccandi subtrahat, partim vt eos capitali sententia, pro eo ac eorum impietas meretur, feriat. Hac autem pœna in duos Iudæ pessimos filios Her, & Onam vindicauit. Vnde est illud, viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Et de improbis hominibus dicitur, Fiant sicut fœnum tectorum: quod priusquam euellatur, exaruit. Huiusmodi nanque herbæ propter sterilitatem soli, priusquam ad iustam magnitudinem perueniant, ardore Solis exarescunt. Ad hunc ergo modum immatura morte impij de medio tolluntur. Cæterùm Salomoni Dominus cùm multa dona contulerit, longos tamen dies ea lege promisit, si ab officio non recederet, tunc enim diuturna vita Dei donum est: aliter verò supplicium.

Memor esto (ait Sanctus Tobias) fili quod pauperem vitam gerimus: sed multa habebimus bona, si timuerimus Dominum. Remedium ergo pauperis vitæ, & mille necessitatibus obnoxiæ, timor Domini est: à quo bona cuncta procedunt. Quis autem vi-

I. tæ paupertatem verbis consequi valeat? Primum enim magna est paupertas scientiæ. Pauca siquidem de præteritis, de præsentibus pauciora, paucissima de futuris nouimus. Vnde cogitationes mortalium timidæ, & incertæ omnes prouidentiæ nostræ. Et quæ sola omnium miserabilior est ignorantia, nescit homo vtrum amore

II. vel odio dignus sit. Consideranda quoque nobis est in hac paupere vita quam ducimus, nostrorum pauperies corporum, paupe-ries facultatum, egestas virtutum. Egena prorsus humana corpora, & præ cunctis penè animantibus insufficientia sibi, & pluribus egentia adminiculis. Nam & quadrupedia, & volatilia neque tot morbis obnoxia, neque de futuris anxia sunt: nec in dolore pa-

III. riunt filios, neque in sudore vultus sui vescuntur pane suo. ¶ Pauperies verò facultatum summa est: quippequæ ipsis quas appetic opibus adhuc remediũ non habet, sicut sitis febricitantiũ. *Crescit*

IIII. enim cum terrena facultate cupiditas. ¶ Quid autem dicimus de paupertate virtutũ? Vbi hodie iam antiqua illa martyrum patientia? vbi iustitia confessorum? vbi hodie prælatorum indefessa custodia lucris inhians animarum? vbi subditorum simplex obedientia solis obtemperans nutibus prælatorum? Cæterũ in hac tam pere-

pere vita, multa, inquit sanctus vir, habebimus bona, si timuerimus Deum. Nõ enim frustra regius Propheta dicit, Timete Dñm omnes sancti eius: quoniã nihil deest timẽtibus eum: inquirentes autẽ Dñm. n. d. o. b. Et, Oculi Dñi super timẽtes eum, protector potentiæ, &c. Eccli. 34. Porrò quale remedium pauperis huius vitę timor Dei sit, solus assequi expertus potest: præterea nemo.

Mors.

QVoniam multa sunt quæ impediunt languentem & retrahunt, periculosum est, & interitui vicinum, ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. Greg. de Pœnit. *Gregor.*

Sãcti viri qui breuitatẽ vitæ indesinẽter aspiciũt, quasi quotidie morientes, viuũt: & tãto se solicitius mansuris præparant, quanto nulla esse transitoria ex fine semper pensant. Gregor. in Mor.

Omnipotens Deus sæpe eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Greg. in Mor.

Dum rerum finis attenditur, omne quod præterit, quasi iã fuisse pensatur. Greg. lib. 4. c. 41.

Ad vesperũ oritur fulgor iusto, quia in occasu suã cognoscit claritatem. Ideo dicitur, Timenti Dominum bene erit in extremis. Gregor. vbi supra, lib. 10. c. 21. *Eccli. 1.*

Mali nesciũt mortalia mortaliter cogitare. Vita deficit, & desideriũ crescit: res habita corrũpitur, & habẽdi anxietas nõ finitur. Tũc tamẽ effugiũ peribit ab eis, quia se solos & iudicẽ conspiciẽt: & periendo discent quòd peritura tenuerũt. Greg. vbi supra. c. 23.

Tanto amplius mors timeri debet, quanto nunquam prouideri valet. Cur ergo quasi de certo extollitur, cuius vita sub pœna incertitudinis tenetur? Greg. lib. 12. c. 19.

Super illud, Solũ mihi supereſt sepulchrũ. Qui cõsiderat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione: atque vnde in oculis suis iã non viuit, inde veraciter viuit in oculis cõditoris. Penè se mortuum considerat, qui non ignorat moriturũ. Greg. lib. 13. c. 15. *Iob. 17.*

Nihil sic valet ad edomãdum appetitum carnalium desideriorum, quàm vt vnusquisque hoc quod viuum diligit, quale sit mortuum pensẽt. Ostenditur nanque: quia cum caro concupiscitur, tabes desideratur. Greg. in Mor. lib. 16. c. 31.

In morte tãto timor fit acrior, quãto retributio vicinior: & quãto vi-

to vicinius iudicium tangitur, tanto vehementius formidatur. Inueniet enim homo post pusillum, quod in æternũ non poterit vitare Greg. 24. Mor. cap. 17. vide locum.

Psal. 102. Gene. 18. Recordatus est, quia puluis sumus, ait Dauid. Et Abraham, Cũ sim, ait, puluis & cinis, non adhuc ista erant, sed apud se hoc erat quod futuros prœuidebant. Greg. 24. mor. cap. 27.

Auguſt. Sine dolore non pereunt, quæ cum amore possessa sunt. Augus. in Enchirid.

Nonne casus nostros nobiscum in hac carne portamus? Nonne fragiliores sumus, quam si vitrei essemus? Vitrum enim etsi fragile est, tamen seruatum diu durat. Idem in serm.

Qui desiderat dissolui & esse cum Christo, non patienter moritur: sed patienter viuit, & delectabiliter moritur. Idem sup. Epistol. Ioan.

Rogare morientes non delicti pœnitentia, sed mortis vrgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatia, qui se non cogitauit moriturum. Idem ser. 36.

Cum vult improbus homo non potest, quia quando potuit noluit: ideo per malum velle, perdidit bonum posse. Idem.

Non facile inueniuntur in aduersitate præsidia, quæ nó fuerunt in pace quæsita. Idem in serm.

Hieron. Hierony. super Ieremi. lib. 1. super illud, In tempore afflictionis dicet, surge &c. Impudens postulatio, tẽpore necessitatis & angustiæ ab eo quærere auxilium, quem in prosperitate contẽpseris. Hiero.

Idem in vita Hilarionis, sic illum morti iam proximum dixisse memorat. O anima mea egredere, quid dubitas? egredere, quid timores? Septuaginta quinque annis Christo seruisti, & adhuc mortẽ times? Idem.

Inter eum qui decem vixit annis, & illum qui mille, postquam idem finis vitæ aduenerit, & irrecusabilis mortis necessitas, transactum omne tantundem est, nisi quod magis senex onustus peccatorum fasce proficiscitur. Idem ad Heliod.

Gloss. Gen. 3. Gloss. quædam super illud, Insidiaberis calcaneo &c. Calcaneus finem corporis notat: ad ipsum serpens attendit, ibi insidiatur. Hoc solum timendum est omnibus, ne in fine suo iniquitate sua capiantur. In quo enim opere quis inuentus fuerit,

fuerit, in eo erit vsque in sempiternum. Gloss.

Qualem te inuenit Deus cum vocat, talem pariter & iudicat. Cypria. Cypria.

Quid stolidius fieri potest, si mens ad perfectionem festinare non contendat? quando totius corporis habitu senectute confectus homo, ad interitum properat, dum oculi caligant, aures graui- T. Senecter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis crescit, flatus nõ suauiter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat? Homo interior qui senescit, his omnibus aggrauatur: & hæc omnia ruituram iam domum nostri corporis cito prænuntiant. Idem.

Nouissima sunt quatuor. Mors, iudiciũ, gehenna, gloria. Quid horribilius morte? quid terribilius iudicio? quid intolerabilius gehẽna? & quid iucundius gloria? Bern. in serm. Bernar.

Miser homo, quare omni hora te non disponis? cogita te iã mortuum, quem scis necessitate moriturum esse. Idem.

Mors peccatorum pessima. Mala siquidem in mundi amissione Psal. 33. peior in carnis separatione, pessima in vermis ignisque duplici cõtritione. Idem in epist.

Non nocet bonis si occidantur, vel subita morte rapiantur: nõ Ansel. enim subito moriuntur, qui semper se cogitauerunt morituros. Anselmus.

Inter abusiones huius seculi sola maior est senis obstinatio, qui Hugo. morti proximus, mortis non abhorret aduentum, qui quasi ad ostiũ huius mundi positus, foris spectat, nec tamen vitæ præsentis attendit egressum, nec futuræ considerat. Audit nuntios mortis, & credere non vult eis. Tres sunt enim nuntij mortis, casus, infirmitas, senectus. casus dubia, infirmitas grauia, senectus certa nuntiat: Hugo de clauſt. ani. lib. 2.

Paratos nos inueniat extrema necessitas, quæ sæpe præuenit im- Euseb. paratos. Certam nobis imponat solicitudinem incerta conditio. Emiss. Euſ. Emiſ. hom. 1. ad mona.

Ecce inquiet transierunt illa omnia tanquam vmbra, abierunt oblectamenta, & sola in perpetuum opprobria & crimina remanserunt. Ibidem.

Quid erit cum homo rebus humanis vale vltimum dicẽs, mortem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem ante se habens, & vitam post se relinquens, in illud horrendũ pertrahetur profundum? Et mox, Quia enim ibi nulla erit iam parandi victus, aut vestitus solicitudo, nulla laborandi, militandi, agendi ve occupatio, nulla facultatis aut honoris ambitio, solus mẽtem omnibus alijs curis vacuam, intolerandus reddendæ rationis terror implebit, solum atque totum iudicij podus captiuis sensibus imminebit. Ibidem.

Cogitemus qui luctus erit negligenti animæ ex hoc corpore decedenti, quæ angustiæ, quæ caligo, quæ tenebræ, cum ex illo aduersariorum numero, prima occurrere cœperit conscientia, diuersis circuniecta criminibus. Ipsa enim remotis omnibus probationibus, ipsa ingerẽda est oculis nostris, vt nos & conuincat probatio, & confundat agnitio. Non vlli licebit, vel celare aliquid, vel negare: vbi nõ de longè, aut alicunde, sed de intus processurus est accusator & testis. Idem ibidem.

Saluia. Tũc de iniquitate homines, quãdo de vita cupiũt discedere, vt prius quodãmodo viuendi sit, quã peccãdi finis. Cũ iniquitatibus suis sepeliri volunt: vt de illis Propheticũ illud merito dicatur, Sepulchra eorum, domus eorum in æternum. Saluia. contra gentes.

Ioan. Climã. Probatus quidem ille est, qui mortem diebus singulis expectat: sed ille sanè sanctus, qui hanc horis singulis desiderat. Clim. de Memo. mor. Grad. 6.

Monachus quidam Ægyptius mihi aliquãdo narrauit: quod cũ in intimo cordis mortis memoriã penitus fixisset, velletq; aliquãdo necessitate vrgente carnis huius luto solatij aliquid indulgere, ab huiusmodi memoria veluti à quodã iudice prohibit? sit: quodque mirabilius est: cum vehementer vellet hanc memoriam repellere à se non potuerit. ¶ Alius quidam huic iuxta cõmanens loco qui Tholas dicitur, ex huiusmodi sæpe cogitatione repente obstupescebat, & animo deficiens, veluti insensibilis fiebat: repertusque à fratribus nonnunquã vt qui ferè efflasset animã, baiulabatur ab eis. ¶ Nõ omittã etiã solitarij illius qui in Choreb habitabat, referre historiã. Hic cum diutius negligentissimè vixisset, nullãque animæ suæ curã penitus haberet, morbo tandẽ comprehẽsus, ad extrema deductus est. Cũq; iã perfecte corpore magistrasset, post vnã horã in seipsum redijt, orauitque nos omnes vt inde protinus abscederemus: & cellulæ aditu lapidibus obstructo permansit intus annis

annis. 12. nulli omnino cuiquã loquens, nec aliud quicquã præter panẽ & aquã degustans. Sedens autẽ, ea tantũ quæ in excessu videbat, attonitus voluebat: atque adeo fixo in ijs semper erat cogitatu, vt nunquã iã vultũ immutaret: sed semper sic attonitus perduraret, vim lachrymarũ feruentiũ tacitus profunderet. Cum vero iã morti esset proximus, rupto atque patefacto aditu, ingressi sumus. Cũque ab illo doctrinę verbũ supplices inquireremus, hoc ab illo tantũmodo audiuimus. Ignoscite mihi. Nemo qui re vera mortis memoriã agnouerit, peccare vnquã poterit. Illo igitur in proximo cimiterio sepulto, cũ post dies aliquot sacras illius reliquias requireremus, non inuenimus: Dño in hoc quoque nos certiores faciẽte, sollicitæ illius & accuratæ, laudabilisque pœnitentiæ: atque ominibus fiduciam præstante, qui etiam post summam vitæ negligẽtiam se ipsos emendare volunt. Idem ibidem.

Noli falli stulte operarie, vt tẽpore tẽpus reparari putes. Neque enim sufficit dies quæque, vel suũ ipsius debitũ Dño integre persoluere. Nõ est (ait quidã) non est præsentẽ diem pie pertransire, nisi hanẽ esse vltimam totius vitæ nostræ existimemus. Ibidem.

Sicut is qui sententia cõtra se lata ad damnationẽ proficiscitur, nihil de spectaculis curat, aut loquitur: ita ne ille quidem qui veraciter luget, ventrem fouet aliquando. Idem de comp. sup. dict. om. recap.

Bene tibi futura euenient, si præsentia bene disposueris. *Isocrat.*

Optimum est è vita tanquam è conuiuio discedere: neque sitientem, nec inebriatum. *Aristo.*

Qui ægrotans testamentum scribit, similiter facit, vt qui in tẽpestate maris, nautica instrumenta parare incipiunt. *Idem.*

Qui minus delitiarum nouit in vita, minus timet mortem. *Adilon.*

Commorandi nobis natura diuersorium, non habitandi dedit. *Cicero.*
Cicero in Cato. Maio.

Ex ipsa vita discedendum est, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Ibidem.

Non deterret sapiẽtem mors, quæ propter incertos casus quotidie imminet, & propter breuitatem vitæ, nunquam longe potest abesse. Cicero. 1. Tus.

Pellantur istæ ineptię penè anniles, ante tempus mori miserum esse, Quod tandem tempus? Naturæne? At ea quidem dedit vsurã vitæ

vitæ tanquam pecuniæ, nulla præstituta die. Quid est igitur quod querare, si repetit cum vult: ea enim conditione acceperas. Quæ vero ætas longa est? aut quid omnino homini lõgum? Nonne modo pueros, modo adolescentes in cursu à tergo insequens, necopinantes assequuta est senectus. Idem ibidem.

Mors terribilis est ijs quorum cum vita omnia extinguũtur, nõ quorum laus emori non potest. Idem in Parad.

Abeunt omnia vnde orta sunt. Idem in Cat. Maio.

Intra lunam nihil est non mortale & caducum præter animos hominum Deorum munere datos. Idem de somn. Scip.

Vt cygni præuidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriuntur: sic omnibus & bonis & doctis est faciendum. Idem. 1. Tuscul.

COLLE. ¶ Siquis duos haberet amicos, alterum charissimum, cuius se obsequio totum tradidisset: alterum vero longe minus charum, & vtercunque in magno salutis discrimine versaretur, vtri quæso illorũ amicus iste studiosius subueniret? Res diuinatione non eget. *At in pe*riculosissimo morbo vita corporis dilectissimi, & animæ longè minus dilectæ (cuius nullam penè improbi curam habuerũt) peritatur. Vtri ergo istorum amicorum carnalis homo diligentius consulet, an non amico magis dilecto? Hinc videmus tanta cura hoc tempore medicos accersiri, varia excogitare remedia, famulos huc ac illuc circumcursare: & sursum atque deorsum miscere omnia, cum interim vix quisquam sit, qui morientem de salute perichitantis animæ monere velit. Qua ex re facile colligitur, qualis sit eorum in fine vitæ pœnitentia, qui animæ suæ cura neglecta, se totos corporis obsequio addixerunt. Id enim solum tunc curant, quod maxime diligunt.

Inuersus est ordo vitæ nostræ, in vita enim semper de diuina misericordia præsumimus, vt licentiùs peccemus, in morte vero diuinam iustitiam merito timere incipimus, ne per eam damnemur. Rectus autem ordo erat, in vita quidã Deum timere, in morte vero misericordiam eius pro vita bene acta præstolari.

Qui angurriæ morbo moriuntur, qui videlicet vrinam reddere nequeunt, cum iam morti proximi atque desperati sunt, illã copiosè reddunt, quod illos tamen eo tempore nihil iuuat. Periculum autem est, ne talis eorum pœnitentia, sit, qui eam ad finem vitæ reseruant.

Mors vltima linea rerum est. Mors est vniuersalis bonorum omnium corporalium priuatio. Cætera corporis mala particularia sunt, & vno aliquo bono aut sensu fere priuant, mors vero omnibus. Vnde mors ipsa apud Poetam his omnibus reges se spoliasse gloriatur dicens, Priuauique manus sceptris, diademate crineis, os verbis, & luce oculos, membra omnia motu. Quo magis mirũ est, non angi frequenter homines tanti mali vnicuique nostrum impendentis metu. Si Propheta aliquis iussu Dei alicui Principi signi ficaret, fore, vt aliquando, ad vlceroſi mendici ostiatim petentis fortuna peruenturus esset: qua quæso trepidatione, qua cura & solicitudine eius animus distringeretur? Quoties secum ipse diceret? Ergo ne eò miseriarum mihi deueniendum est, &c. At quanto grauius est mori, quam mendicum esse? Pellem enim pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Quomodo ergo nunquam nos hæc longe maior cura sollicitat? Sed illud tamẽ magis verendum est, quod à morte sequitur, morientemque magis vrget. Vidit enim se, cum notis & amicis adhuc in seculo positũ agere: cum tamẽ intelligat, post modicum tempus irreuocabilem æternæ mortis aut vitæ sententiam esse subiturum. Quo quid esse formidabilius potest?

Qualis sit piorum mors declarant illa Eccli. verba, Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur. Item Prouer. 14. In malitia sua, repelletur impius, sperat autem iustus in morte sua. De impijs contra dicitur: Cor durum male habebit in nouissimo. Et mors peccatorum pessima. Quid igitur faciam? Audi, Ante mortem benefac amico tuo, & secundũ vires tuas exporrigens, da pauperi. Hoc in eos quadrat, qui omne benefaciendi studium, ad sola testamenta relinquũt. Paulo vero inferius subdit: Ante obitum operare iustitiam, quia non est apud inferos inuenire cibum. *Eccli.* 1. *Eccli.* 3. *Psal.* 33. *Eccli.* 14. *Eccli.* 14.

O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis, viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum. O mors bonum est iudiciũ tuum, homini indigenti, & qui minoratur viribus, & defecto ætate, & cui de omnibus cura est. *Eccli.* 40

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prou. 20. Qui opportuno tempore dum licebat ad mortem parari nolue runt, illud vereantur quod Salomon ait: Propter frigus piger ara re noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei. Hac fere so- cordia pereunt, quicunque pereunt. Sic fatuę illę virgines mendi- Matt. 25. cauerunt dicentes. Domine Domine aperi nobis. Quibus tamen responsum est, Amen dico vobis, nescio vos, &c.

Contra eos qui Dei præcepta negligunt (qui solus beare, solus in periculis opem ferre potest) hac similitudine vti licebit. Si tibi Deus certissima relatione denuntiaret ingens aliquod & insoli- tum periculum priusquam ex hac vita discedas te manere, in quo vnus tantũ in mũdo homo sit, qui solus tibi auxiliũ prębere possit dic mihi, vbi hæc certo scires, quid quæso faceres? An non homi- nẽ illũ omni ratione demereri studeres, quo tibi in tanto periculo adesse vellet? At certo certius est te quidẽ moriturũ: ante mortem vero in eo statu futurũ, in quo tibi nec medici, nec filij, nec amici, nec opes (ad quas in periculis cõfugere solitus eras) nec ipsi etiam quibus omnia subsunt principes terrę, quicquã opitulari poterũ, sed ab omnibus destitutus, sola Dñi misericordia tibi assillere, te cõsolari, tibi facilem exitũ, & post exitũ ęternã fœlicitatẽ prębere poterit. An nõ ergo dignũ erit, vt hũc Dñm placare, demereri, & colere, tota animi contẽtione debeas, vt illũ in hoc tãto discrimi- ne, ppitiũ & fauẽtẽ habeas? Hęc cõsideratio latissime fundi potest.

Eccli. 41. O mors quã amara est memoria tua homini pacem habenti in substãtijs suis, viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, &

Ibidem. adhuc valenti accipere cibũ. O mors bonũ est iudiciũ tuum, homi- ni indigenti & qui minoratur viribus, & defecto ætate, & cui de omnibus cura est.

Communem mortalitatis nostræ legem in consolationem eo- rum qui mortem formidant, affert Seneca his verbis. Eo ibis quo omnia eunt. Quid tibi nouum est? ad hanc legem natus es: hoc pa- tri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc minoribus, hoc om- nibus ante te, hoc omnibus post te. ¶ Hac eadẽ cõsideratione Ec- cle. 41. vtitur his verbis. Noli metuere iudiciũ mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ super ventura sunt tibi, hoc iudicium à Domino omni carni.

Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius: contra vero mors peccatorũ pessima. Itaq; merito impius hoc tẽpore for- midat,

midat, sperat autẽ iustus in morte sua. Quã sententiã regius vates amplissima oratione persequitur in eo Psal. cuius initiũ est: Audi- te hæc omnes gẽtes &c. Subdit enim post hoc exordiũ. Cur time- bo in die mala? Iniquitas calcanei mei circũdabit me. Quo in loco Psal. 48. calcanei nomine terminum vitæ significat, iniquitatis vero, eius diei afflictionẽ & mœrorẽ. Ponitur enim causa pro effectu sæpe. Sẽsus ergo est. Cur ego qui innocẽter vixi, in hac extrema hora ti- mere debeã? Timeãt illi, qui diuitijs suis abutẽtes, proximorũ suo rũ ærũnas subleuare nesciũt, nec eos de angustijs & laboribus redi mere: vt pararẽt sibi thesaurũ nõ deficientẽ in cœlis, & facerẽt sibi amicos de mãmona iniquitatis: præsertim cũ ij pecunijs suis nõ pos sint reddere Deo placationẽ suã, & pretiũ redẽptionis animæ suæ. Ego autẽ qui lõge alia via ingressus sum, nõ habeo cur hoc modo trepidare debeã, sed cur magis cõfidẽter dicere, verũtamẽ Deus re dimet animã meã de manu inferi, cũ acceperit me. Quare net;mue ris cũ diues factus fuerit homo, & cætera quæ sequũtur. Significat autem his verbis fiduciam sanctorũ: contraque angustias metusq; improborum cum instat hora mortis.

Moriatur, ait Balã, anima mea morte iustorũ, & fiãt nouissima Num. 23. mea horũ similia. Sceleratus & impi⁹ homo peruerse viuere volẽs, mori tamẽ vult morte iustorũ. Sic fere mũdani homines: peruerse quidẽ viuere, sed sanctè mori volũt. At finis hominũ (vt Apost. ait) 2. Cor. 11. erit secundũ opera ipsorũ. Nolite (ait idẽ) errare. Deus nõ irride- tur. Quę enim siminauerit homo, hęc & metet. Gala. 6. Nam qui se minat in carne, de carne metet corruptionẽ. Audiant hoc carnales homines. Audiãt & cõtremiscant. Quidã interrogatus vter mallet esse Socrates, an Crœssus, In vita inquit Crœssus, sed in morte So crates. Simili penè ratione improbi homines, non quidem verbis, sed moribus & vita respondent.

Omne animal, ait Dominus. Leuit. 11. quod habet vngulam di uisam, & ruminat in pecoribus, comedetis. Vngula nostra, finis noster est, quam non findimus, cum nouissima nostra, hoc est, mortem, & quæ eam consequuntur, iudicium videlicet, gehennã, & gloriam non consideramus. Hæc vero prouidet, qui circa eadem sedula meditatione versatur, futuramque corporis & ani- mæ suæ diuisionem ante oculos gestat.

Hæc igit assidue ruminare debem⁹, vt in virtutis agone durare posi-

posimus. Cito enim mens pondere laboris frangitur, cito ad ma-
le dulces, quas reliquerat, reuertitur voluptates, quando quæ præ
mia bonis, quæ malis supplicia proposita sint non recordatur.

Gene. 3. Pelliceis tunicis Dominus primos parentes induit quæ ex mor
tuis animalibus auferuntur, vt hoc habitu intelligerent, se mortali
tatem suam quam peccando meruerunt, & fragilitatem quæ ex
carnis corruptione veniebat, quocumque pergerent, circunferre.
Quod plane ita esse intelliget qui partim videat nos quotidie, dú
viuimus morti fieri propiores, partim assiduas humana vitæ cala-
mitates, & luctus, & morbos mortis nuntios contempletur.

Purgatorium.

August. TEmpus quod inter hominis mortem & vltimam resurrectio-
nem interpositum est, animas abditis receptaculis continet, si
cut vnaquæq; digna est vel requie, vel ærumna, pro eo quod
sortita est in carne dum viueret. Neq; negandum est defunctorũ
anima pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificiũ
mediatori offertur: vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed eis hæc
prosunt, qui cum viuerent, hæc sibi vt postea possent prodesse me-
ruerunt. Est enim quidam viuendi modus nec tam bonus, vt non
requirat ista post mortem: nec tam malus, vt ei non prosint ista
post mortem. August. in Enchirid. cap. 1.

Purgandus est igne purgationis qui in aliud sæculum distulit
fructum conuersionis. Hic autem ignis etsi æternus non sit, miro
modo est grauis: excellit enim omnem pœnam, quam vnquam
quis passus est in hac vita vel pati potest. August. in serm. de igne
purgat.

COLLE. ¶Hoc vel maximum inter sacramentum baptismi & pœnitentiæ
discrimen est, quod cum baptismus regeneratio quædam & nati-
uitas interni hominis sit, nihil in regenerato pristinæ vetustatis re-
linquit: quemadmodum in ijs rebus quæ generantur, nihil ex ma-
teria illa vnde generata sunt, manet, vt in pullo, qui ex ouo genera
tus est, nihil ex ouo remanet. At cum sacramentalis confessio non
quidem regeneratio, sed veluti languentis animæ medicina sit,
iuxta

iuxta dispositionem quam in ea inuenit, remedium præstat. Sunt
enim (vt philosophi docent) actus actiuorũ in patiente dispositi.
cũ autẽ dispositio quæ ad hoc sacramentum requiritur, cõtritio
sit, pro ratione contritionis præstat beneficiũ salutis. Si enim ea
perfecta sit (qualis B. Magdalenæ fuit) totam simul cũ culpa pœnã
relaxat. Si vero minor sit sublata culpa, quædam pœnæ portio re
manet, vel pijs operibus in hac vita luenda, vel igne purgatorio
in altera expianda. Cuius rei exemplum in Absalone Dauidis
filio habemus: qui cum fraternæ cedis reus esset, & post longum
tempus ab exilio reuocatus, in gratiam cum patre redijsset, ante
patris tamen conspectum apparere prohibitus est. Maneat (in-
quit ille) in Hierusalem, & faciem meam non videat. Ad hunc *2. Reg. 14*
modum se cœlestis ille pater cum ijs animabus gerit, quæ purga-
tionis igne luunt, quæ in hac vita cõmiserunt. Non enim diuinæ
amicitiæ & gratiæ exortes sunt, sed ad conspectum tamen eius, do
nec perfectè purgatæ fuerint, non admittuntur.

Magna Dei misericordia & prouidentia factum est, vt post
hanc etiam vitam, satisfactioni locus esset. Is enim qui vult om-
nes homines saluos fieri, quique non vult mortem peccatoris,
sed magis vt conuertatur & viuat, animaduertens multos ex hac
vita decedere, nec adeo puros, vt digni fiãt qui statim ad diuinę vi-
sionis gloriam sublimentur, nec tamen adeo impuros, vt extrema
inferorũ supplicia patiantur, medium quendam eius misericordia
locum destinauit, vt hac pia prouidentia & misericordiæ locus
esset, & diuinæ iustitiæ debito satisfieret. In quo etiam diuinæ
benignitatis splẽdor elucet, quod eiusmodi animas nõ modo pœ
nis suis purgari, sed piorum etiam & consanguineorum eleemo-
synis, precibus, & sacrificijs iuuari posse, constituit. Cuius
rei insigne extat exemplum, quod Diuus Bernardus in vita *Bern.*
S. Malachiæ memorat his verbis. Mortua est Malachiæ soror.
Nec prætereundæ visiones quas vidit de ea. Huius siquidem
sanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt de deuo-
uerit, non visurum eam in carne viuentem. At illa carne solu-
ta, solutum est votum, & cæpit videre in spiritu quam in car-
ne noluit. Quadam nocte audiuit per somnum vocem sibi di-
centis, sororem eius stare foras in atrio, & ecce per totos tri-
ginta dies nihil gustasse. Qui euigilans cito, intellexit cuius

escæ inedia marceret: & diligenter discusso numero dierum quē audierat, ipsum esse reperit, ex quo pro ea panem de cœlo viuum non obtulisset. Tunc ille qui sororis non animam oderat, sed peccatum, beneficētiam quam intermiserat, rursum adoritur. Neque id frustra. Non multo post visa est illi peruenisse ad limen Ecclesiæ, necdum tamen posse intrare: apparere etiam in veste pulla. Cumque ille perseueraret, curans ne quo die solita stipe frustraretur, secundo vidit eam in veste subcandida admissam quidem intra Ecclesiam, sed altare contingere non permitti. Tertio tandem visa est aggregari cœtui candidatorum, & in veste candida. Vides Lector, quantum valeat deprecatio iusti assidua? verè regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nonne tibi videtur Malachiæ oratio vicem quodammodo effractoris exhibuisse cœlestibus portis, quando peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod suis meritis negabatur? Hanc vim Iesu bone, tu qui pateris, facis, validus, & pius ad saluandum, faciens misericordiam, & potentiam in brachio tuo, & in sacramento tuo: seruans sanctis qui in terra sunt vsque in consummationem sæculi. Hoc planè sacramentum potens peccata consumere, debellare obuias potestates, inferre cœlis reuertentes de terra.

Iudicium extremum.

Grego. PRæsentis temporis ita agenda est lætitia, vt nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Gregorius homilia.32.

Diabolus cum quæ accuset mala non inuenit, ipsa bona ad mala inflectere quærit. Si opera non inuenit, quærit verba, si nec verba, quærit intentionem. Greg. in Mor. lib. 2. c. 8.

Psal.51. Super illud: Super eum ridebunt, &c. Nunc iusti iniustos metuunt, tunc ridebunt: ijdem tunc timent iudicem, ne postea metuant accusatorem. Ille enim tunc sæuiens rapit, quos nunc blandiens decipit. Greg. lib. 6. c. 20.

Iob.7. Super illud: Oculi tui in me, & non subsistam, &c. Considerat iustus quam stricte Deus iudicet, & periturum se ex se videt: quia cum

cum districtus iudex, merita subtiliter inquirit, reus ad tormenta non sufficit. Greg. lib. 8. c. 13.

Super illud: Sapiens corde est, & fortis robore, &c. Non ergo *Iob.9.* falli quia sapiens, nec vitari poterit quia fortis. Nūc vt sapiens omnia prospicit, tunc vt fortis omnia punit. Greg. lib. 9. c. 2.

Super illud: Si repente interroget, quis respondebit ei? Repente Deus interrogat, cum nos ad districtionem sui examinis inopinatos vocat. Interrogationi Dei homo respondere non sufficit: quia si remota pietate discutitur, etiam iustorum vita succumbit. Item repente interrogat, cum mens nostra quæ de se in tranquilli tate æstimat, semetipsam veraciter qualis sit in perturbatione deprehendit. Greg. vbi supra. c. 11. *Ibidem.*

Super illud: Si habuero quidpiam iustum. Prece post iustitiam indiget, vt quæ succumbere discussa poterat, ex sola iudicis pietate conualescat. Dicit autem quidpiam etiam perfectus: quia vix peragit iste quæ debet. Greg. vbi supra. c. 14. *Ibidem.*

Quomodo peccantes percutit, qui in æternum punit vsu voluntatis carentes. Sed & illos iuste, vt infructuosa arbor in ramis seruet amaritudinem quam ex radice contraxit. Vbi supra Greg.

Cum Deo iudices venient, qui pro Deo indigne iudicantur: iudex veniet, qui nunc consideratione iudicij se se castigat. Grego. lib. 10. c. 30.

Electi culpis suis nō parcūt, vt possint Deum placatū inuenire: nā qui sibi nunc in culpa parcit, ei postmodū in culpa nō parcitur: ideo iusti districte se iudicant, ne iudicentur. Greg. lib. 11. c. 19.

Super illud: Posuisti in nervo, &c. Quia prauitatē nostrā forti di *Iob.13.* strictionis suæ sentētia ligauit. Obseruasti semitas quia in omnib⁹ actionibus, etiā cogitationes pensat. Vestigia cōsiderasti; quia intē tiones nostras quā recte ponātur, examinat. Greg. vbi supra. c. 25.

Supernæ æquitati conuenit iniuste acta, iuste iudicare: vt diuina sententia ordinet in pœnam, quos inordinata actio traxit ad culpam. Greg. Mor. 18. c. 6.

Per flagella huius vitæ iudicij nobis districtio cōmendatur: si enim ita districte modo percutit, quādo parcit, quomodo percussurus est, quando non parcens iudicabit. Greg. 19. Mor. c. 28.

Sancti ex tribulationibus quæ mundum feriunt, præuidēt quæ sequantur. Greg. 21. Mor. c. 16.

Si taliter flagellatur Iob, qui sic timuit, qualiter feriendus est, qui contemnit? Ex verbere præsenti iudicia æterna pensanda sunt: quomodo enim toleranda est pœna quæ reprobat, si ferri non potest ira eius quæ purgat. Greg. vbi sup.

Sic potenter destruit, sicut potenter creauit.

1. Thes. 5. Subito tolluntur impij quia impręmeditate. Vide hoc in loco de eo qui ampliabat horrea. Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa vt fur comprehendat. Greg. 25. Mor. cap. 1.

Nihil sibi nostra blandiatur infirmitas: sed quanto sibi mali est conscia, tanto in se benignius sit seuera.

Deum tanto securius quis expectat, quanto quotidie suam vitã suspectus examinat. Greg. vbi. sup.

De iudicandis & iudicaturis, vide Greg. lib. 26. Mor. cap. 24. &. 25. ¶ Item vide eundẽ de extremo iudicio. lib. 13. Mor. cap. 15.

Augustin. Augustinus super illud Ioan. 8. Ego sum lux mundi, Faciamus, inquit, quod iustum sit, ne impudenti fronte postulemus quod promisit: ne dicat nobis in iudicio suo, Feciti quod iussi, vt petas quod promisi ex tract. 34. super Euang. Ioã.

Ille iudex nec gratia præuenitur, nec misericordia iam flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec pœnitentia vel satisfactione mitigabitur. Hic dum tempus habet, agat anima pro se quandiu locus est misericordiæ, quia ibi erit locus iustitiæ. Idem. lib. 3. de Symb.

In quo quemque inuenerit suus nouissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi nouissimus dies, quoniam qualis in die isto moritur, talis in die isto iudicabitur. Idem ad Diascor.

Hieron. Etiam qui sancti sunt, præsentiam Dei absque formidine non videbunt. Hiero. in Orig.

Ætatum diuersitas non mutat corporum veritatem. Cum enim corpora nostra quotidie fluant, & aut crescant, aut decrescant, ergo tot erimus homines, quot quotidie commutamur: aut alius fui cum. 10. annorum essem, alius cum. 30. alius cum iam canus toto corpore sum? Igitur iuxta Ecclesiarum traditiones, & iuxta Apostolum Paulum illud est respondendum. quod in virum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi, omnes resurgemus, siue paruuli siue magni, ijdem omnino manentes qui

qui ante eramus. In qua quidem ætate Christi Iudæi Adam fuisse conditum autumant. Hiero. in epitaph. Paulæ.

Væ mihi est, si non peccata mea defleuero. Væ mihi est, si non media nocte surrexero, ad confitendum tibi Domine. Væ mihi si dolum proximo meo fecero. Væ mihi si non locutus fuero veritatem. Ad radicem securis posita est: faciat fructum qui potest gratiæ: qui debet, pœnitentiæ. Adest Dominus qui fructum requirat, fœcundos viuificet, steriles deprehendat. Ambro. super Luc. Ambro.

Quid in Babylone tutum, si Ierusalem manet scrutinium. Bernard. super. Cant. Bernar.

Conoscetur recte Dominus iustitiam faciẽs, qui nunc ignoratur misericordiam quærens. Idem de. 12. Grad. Psal. 9.

O angustia, hinc erunt accusantia peccata, inde torrens iustitia, subtus patens horrendum chaos inferni, desuper iratus iudex, intus vrens conscientia, foris ardens mundus. Et si iustus vix saluabitur, peccator sic depressus in quam partem se premet constrictus? vbi latebo? vbi apparebo? Latere erit impossibile, apparere intolerabile. Anselm. in lib. medit. Anselm.

Si interroges qualiter veniet, sic dicit in Psalmo. Dominus manifeste veniet, Deus noster non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit. Cum talis terror futurus sit aduenientis, quis poterit terrorem sustinere iudicantis? Cum talis futura sit præsentiæ species, qualis erit forma sententiæ? Ille ergo veniet ad iudicandos nos, qui se iudicio meminit addictum pro nobis. Ille veniet ad discutiendam vitam nostram, qui eam restituit per mortem suam. Ille inquam, pro commissa nobis salute nostra rationem exacturus est, qui pro nostra redemptione damnatus est. Qui tantum contulit, scit quantum reposcat. Euseb. Emiss. hom. de Symb. Emiss. Euseb.

Qua fiducia stabit desertor ante Regem suum? vulneratus ante medicum suum? perditus ante pretium suum? Vnde misericordiam petiturus est, primum de misericordiæ contemptu iudicandus. Idem ibidem hom. 2.

Nunc charissimi in potestate vitæ præsentis est, vt beatum sit, quidquid perpetuum erit. Sero tunc clamore clamabũt collibus, operite nos: & montibus, cadite super nos: desiderabunt mortem sed non inuenient, qui vitam dum inueniendi tempus fuit, desiderare

siderare noluerunt. Idem hom. de Pascha.

Ipsa caro honoratur præmijs quæ est probata supplicijs: ipsa in muneribus gaudebit, quæ in doloribus triũphauit: quæ ideo tolerabiliter doluit se afflictã, quia fideliter credidit reformãdã. Secũ hæc, si nõ in ea qua vixisti carne iudicãdus es, nõ est cp timeas, quicũq; ille es vas criminũ: aperi cãpũ flagitijs, dimitte frena peccatis, irrue securus ad culpã: nõ est; quod timeas, alius pro te supponatur ad pœnã: nõ expauescas vetusta malitia, noua nescio quæ te natura dãnatur. Si ita est quantũ video nocẽtibus morte succurritur, cruciatus innocẽtibus præparatur. Caro proprio in puluere suo dormiẽs, vltro nõ sentiet delictũ propriũ: & quæ ante nõ fecerat, subito nascetur ad crimẽ alienũ. Sed nõ ita est, nã de nostris loquitur apostolica doctrina corporibus. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelã: hoc est dicere mortale nostrũ in quo nati sumus, ipsum de fauillis ita reparãdũ est, ne vltra possit mortẽ dissolui. Quę cũ ita sint, audiamus per Prophetã, resurrectionis pręsentiã ante tot secula velut sub oculis depingentẽ. Hæc dicit Dñs Deus. Ossa arida audite verbũ Dñi. Ecce ego mitto in vos spiritũ & viuetis: Et accesserũt (inquit) ossa ad ossa, vnũquodq; ad iunctũrã suã. Ecce ego aperiã tumulos vestros, & educã vos de sepulchris vestris. Aduerte, quod nõ aliquod recens ex nihilo facit, qui vitã aridis ossibus repromittit: aduerte quod viuificationẽ suã nõ nouis tribuit, sed vetustis, cui vita seruit in tumulis. Reparandũ itaq; me in corpore meo, & circũdandũ me pelle mea: credo quidẽ sermonibus annũtiãtis, sed plus credo cicatricibus resurgentis. Idem homil. 10.

Ezech. 37

Ibid.

Iuste rerum arbiter tuus quidẽ est homo (inquit Diabolus) per creationẽ, sed meus cœpit esse per culpam, tuus per naturã, meus per inobedientiam: qui maluit audire seductionem meam, quam legem tuam: tibi debetur iure, mihi crimine: tuus est opere, meus est voluntate: quia potuit præceptum tuum seruare, sed noluit. Idem in hom.

Irremediabile periculum est, si aliquẽ vitijs & cupiditatibus frena laxare, vt se rationẽ Deo nõ meminerit redditurũ: quia putet magna sit iã pœna peccati, metũ atq; memoriã futuri perdidisse iudicij: nõ nobis ita dulcia sint pauperũ spolia, post modũ nimis amaricatura. Idem in hom. de latrone beato.

Quid

Quid tũc animi peccatrix anima habebit, cũ alios illic erogãte Dño percipere viderit illesæ & integræ fidei brauiũ, candidæ thesaurũ castitatis, fructus misericordiæ, talẽta iustitiæ? Cũ indigna sibi sortẽ cõspexerit, nouissimos de primis fieri, & de nouissimis primos? pauperes supra diuites, seruos supra dominos glorificari: seipsã autẽ inter hæc cũ peccatis suis relicta, de spectaculo fœlicitatis alienæ, dolorũ initia reportantẽ. Idẽ hom. 1. ad monach.

Quo putas vultu respicit redẽptio nostra perditionẽ nostrã? Tãto grauiora erũt humana delicta, quãto maiora se ostẽderũt diuina beneficia. Verendũ est autẽ, ne illã vocẽ resurrectionis pretiosa crucis vestigia protestantẽ etiã in iudicio suo ad vasa iniquitatis referat, subito nascetur ad crimẽ alienũ. Sed nõ ita est, nã de nostris loquitur apostolica doctrina corporibus. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelã: hoc est dicere mortale nostrũ in quo nati sumus, ipsum de fauillis ita reparãdũ est, ne vltra possit mortẽ dissolui. Quę cũ ita sint, audiamus per Prophetã, resurrectionis præsentiã ante tot secula velut sub oculis depingentẽ. Hæc dicit Dñs Deus. Ossa arida audite verbũ Dñi. Ecce ego mitto in vos spiritũ & viuetis: Et accesserũt (inquit) ossa ad ossa, vnũquodq; ad iunctũrã suã. Ecce ego aperiã tumulos vestros, & educã vos de sepulchris vestris. Aduerte, quod nõ aliquod recens ex nihilo facit, qui vitã aridis ossibus repromittit: aduerte quod viuificationẽ suã nõ nouis tribuit, sed vetustis, cui vita seruit in tumulis. Reparandũ itaq; me in corpore meo, & circũdandũ me pelle mea: credo quidẽ sermonibus annũtiãtis, sed plus credo cicatricibus resurgentis. Idem homil. 10.

Quã lugubre erit homini Deũ videre, & perdere, & ante pretij sui perire conspectũ? Et ideo charissimi ista dũ tẽpus est, cogitantes, ita indefesso studio laboremus, vt quod nobis cõtulit iudicatus, integrũ in nobis inueniat iudicaturus. Ibidem.

Pernicioſa nos metipsos persuasione fallentes, putamus quod mala nostra spatio tẽporis euanuerint: & quia illa nosobliti sumus, credimus quod de memoria diuinæ seueritatis elapsa sint. Sed nõ ita est, omnia apud illũ collecta, omnia apud illum reposita atque signata sunt. Audiamus quod dicit ille beatus Iob, Signasti quasi in seculo delicta mea. Et iterum ipse Dominus ait, Nonne hæc collecta sunt, & signata in thesauris meis? Idem ibidem hom. 5. ad monachos.

Iob. 14.

Deut. 32.

In illo die nihil est, quod respondeamus, vbi cœlũ & terra, aqua, sol, & luna, dies & noctes & totus mundus stabit aduersum nos in testimonium peccatorũ nostrorũ, & si omnia taceant, tamẽ ipsæ cogitationes nostræ, & ipsa opera specialiter stabunt ante oculos nostros accusantes nos ante Deum: dicente Apostolo, cogitationibus inuicẽ accusantibus, &c. Chrysost. super Matth.

Chrysost.

Roma. 2.

Grauissima pœnarum pudor est, quam in iudicio quoque futuram didicimus: quoniam pij resurgent ad vitam ęternam, impij vero ad pudorẽ & opprobrium æternum. Idem.

Patre

Patre familias moriẽte, dom⁹ turbatur, familia plangit, & nigris se vestimẽtis induit. Sic humano genere ꝓpter ꝙ facta sum omnia circa sinẽ cõstituto, cœli ministeria lugẽt, & cãdore posito, tenebris induuntur. Idem sup. illud Math. 24. Et virtutes cœlorum.

1. Thes. 4 Idẽ super illo. 1. ad Cor. 15. Ipse Dñs in iussu & in voce tubæ &c. Vere vox magna, vox tubæ terribilis: cui omnia obediũt elemẽta, quæ petras scindit, inferos aperit, portas æreas frãgit, vincula mortuorũ disrũpit, & de profundo abysi animas liberatas corporibus suis assignat. Hæc aurẽ omnia citius cõsumit in opere, quã sagitta transit in aere: dicẽte Apostol. in momẽto, in ictu oculi. Idem.

COLLE. ¶ Redde rationẽ villicationis tuæ. Ex his verbis apparet, nõ mo-
Luc. 16. do de omnibus admissis, sed etiã de omnibus à Deo impẽsis bene ficijs rationẽ exigẽdam esse. Hoc enim villicationis, hoc est, dispẽsationis nomẽ, prẽsefert. In quo ordine, omnes huius mũdi creaturæ numerãtur. Quæ (vt D. Thom. ait) non modo ad humanæ vitæ vsum, sed etiã ad corda nostra in Dei amorẽ & laudẽ excitãda ab ipso cõdita sunt. Quẽadmodũ enim insignis aliquis pictor absolutã imaginẽ Regi offerens, non hoc solũ captat, vt illi hoc munere gratificetur, sed etiã vt ex elegãtia operis peritiã agnoscat artificis: ita supernus ille artifex, quęcũq; in hoc mũdo cõspiciũtur nõ solũ vtẽda nobis, sed etiã spectãda proposuit: vt in mirabili earũ fabrica, mirabiliorẽ cõditoris sapientiã contẽplaremur. Ad hoc enim omnia potisimũ facta esse declarat illud ex Psalmo, Cœli enarrãt
Psal. 18. gloriã Dei &c. At impij hoc Dei consiliũ inuerterũt, quãdo omnia diuina opera (si dicere fas est) adulterarũt, & alio deflexerunt, quã pia cõditoris volũtas destinarat. Hoc enim est quod in Genesi dicitur, omnis quippe caro corruperat viã suã. Et corrupta est terra corã Dño, & repleta iniquitate. Vnde pulchritudine rerũ quã in
Gen. 6. amorẽ pulcherrimi cõditoris excitari debuerãt, ad nefandas libidines abusi sunt. Sapores vero ciborũ, quibus & vitã sustẽtare, & suauitatẽ ac sapientiam (quæ talia excogitauerit) mirari debuissent, ad ingluuiem & crapulam conuerterunt. Varios vero eosdemque suauissimos & salutares aromatum odores, libidinum atque delitiarum suarum irritamenta fecerunt. Vnde
Prou. 7. impudica illa mulier in Prouerbijs ait, Aspersi cubile meum myrrha & aloe &c. Veni ergo inebriemur vberibus &c. Gemmis

Gemmis vero & lapillis, quorum mirabilis pulcritudo & virtus in admirationem nos diuinæ virtutis rapere debuissent: ad superbiã fastũque sicut auro & argento abutuntur. Vestes vero sericas quas in defesso labore vermes nobis, Deo ita disponente, prębent, qui vitæ suæ dispendio corpora nostra ornant, quis ad laudẽ Dei vsus est? quis pro hoc beneficio gratias egit? quis hoc Dei singulare opificium admiratur? Huc pertinet illud Cypriani, de habitu virginũ. An vulnera inferri auribus Deus voluit, quibus innocens adhuc infantia & mali secularis ignara crucietur, vt postea de aurium cicatricibus & cauernis pretiosa grana dependeant? Quæ omnia peccatores & apostatæ Angeli suis artibus prodiderunt, quando ad terrena contagia deuoluti, à cœlesti vigore recesserunt. Ab his igitur qui ad hunc modum omnia Dei opera peruerterũt, an nõ erit ratio exigenda? Nec enim ad hoc talia Deus opera tanta sapientia molitus est, tantaque prouidentia gubernat, vt libidinum suarum incitamenta improbi homines haberent. Nec enim bonus conditor talia huius rei gratia condidisset, qui nemini mandauit impie agere, neminique contulit spacium peccandi.

Vbi Ioseph dixit, Ego sum Ioseph frater vester, quem vendidi Gen. 45.
stis in Ægyptum, non potuerunt respondere fratres nimio terrore correpti. Tantus enim illos stupor oppresit, vt prorsus muti & elingues rederentur: Lingua enim præ timoris magnitudine palato hærens, suo munere fungi non poterat. Si huius igitur sceleris memoria sic homines istos perterrefecit: quid putas improbos in extremo illo iudicio passuros, cum Christum videant, audiãtq; dicentem, Ego sum frater vester, quem vos crucifixistis, & vilissimo peccati pretio, toties vendidistis? O quam muti & elinguens hac voce reprobi fient.

Hæretici quidam in carcere positi, cum intelligerent se in publicũ spectaculum prodituros, vt dignum erroribus suis dedecus & pœnam sustinerent, mortem sibi in carcere conscierunt: ne publico illo dedecore afficerentur. Si ergo ciuitatis vnius spectaculũ ita horum animos perterrefecit, vt mortem prius vtriusque hominis (hoc est animæ simul & corporis) quam dedecus illud publicum subire vellent: qualis quæso pudor impiorum erit, cum se æterna pœna ac ignominia, in conspectu Dei & Angelorũ atque adeo omnium sæculorum damnari videant? Hoc nulla ratione

ratione explicari pro dignitate potest.

Vehementer improbos in iudicio accusabit dominicæ redemptionis exhibitum remedium, quod apertissime testantur illa Ioan.3. Domini verba, Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem. Hi sunt, qui scelerum suorum vlcera diligunt, magis quam medicamenta diuina, qui esse sub sentib. delitias computant: qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Expende huius verbi vim. Hoc est autem iudicium: hoc enim vehementissime improborum causam premet, propter magnitudinem remedij huius simul & beneficij.

Vulgatum est, nō licere bis in bello errare: quia post acceptam cladem consilio & medicinæ non est locus. Multo autem verius est non licere homini aut bis viuere, aut bis mori, aut bis tribunal superni iudicis adire. Videat ergo quisquis eò accessurus est, in quo statu accedat, quandoquidem post latam sententiam, appellare amplius non licet.

Eccle.3. Vidi sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem: & dixi in corde meo, Iustum & impiū iudicabit Deus, & tempus omne rei tunc erit. Hoc est, omnia tunc ad normam iustitiæ redigentur: quæ nunc confusa & inordinata sunt: quando vnicuique pro meritis vel præmium, vel supplicium reddetur. Colligit autem futurum esse iudicium ex rei indignitate: quod videlicet nullo modo deceat diuinam prouidētiam tam immane facinus multum relinquere.

Quo timore in extremo iudicio impij concutiendi sint, quid cogitaturi, quid dicturi sint, habes. Sap. 5. totum ferme caput. Tūc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se, &c. videntes turbabuntur, &c. quæ sequuntur.

Quàm sit periculosa iudicum & potentium vita, & quàm seuerè iudicādi à Deo sint, si à virtute defecerint, inuenies Sap. 6. Præbete (inquit) aures vos qui continetis multitudines, &c. Et infra. Durissimum iudicium in his qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusque Deus, qui est omnium dominator, nec reueretur magnitudinem cuiusque: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de

de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatus.

Si nos metipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Hoc idē monet Eccli. his verbis: Ante lāguorē adhibe medicinā, & ante iudiciū, interroga te ipsū, & in cōspectu Dei inuenies propitiationē. 1. Cor. 11. Eccli. 18.

Quod omnia agātur in oculis Dei cūcta videtis, declarat Eccli. 39. his verbis: Opera omnis carnis corā illo, & non est quicquā absconditū ab oculis eius. A sæculo & vsque in sæculū respicit, & nihil est mirabile in conspectu eius. Nō est dicere, quid est hoc? aut quid est illud? Omnia enim in tempore suo quærentur. Quo tempore? illo nimirum de quo Salomon ait, Iustum & impium iudicabit Dominus: & tempus omni rei tunc erit. Qualis autem ira eius futura sit, docet idem Eccli. consequēter cum subdit. Quomodo cataclysmus terram inebriauit, sic ira ipsius gentes, quę non exquierunt eum, hæreditabit. Ebrietatis enim & inundationis, & alluuionis nomine, ingentem vim iræ atque suppliciorum designauit. Eccli. 3. Eccli. 39.

Pro eo quod nos legimus, Deus vitam meam annunciaui tibi. Hiero. ex Heb. vertit, Secretiora mea numerasti. Pone lachrymas meas in conspectu tuo. Cui simile est illud, Tu quidē gressus meos dinumerasti. Sed illud tamē maius, quod Iob. 14. Scrutatur corda & renes Deus. Est enim discretor cogitationum & intentionum cordis. Et nulla creatura est inuisibilis in conspectu eius. Hoc est autem scrutari Hierusalem in lucernis. Sopho. 1. Hoc autem modo quærimus quæ minutissima sunt. Quid minus, quam verbū otiosum? Et tamen, &c. Psal. 55. Psal. 7. Hebr. 4.

Pro eo quod nos legimus, Cum accepero tempus ego. i. i. Hiero. ex Heb. vertit, cum accepero tempus, ego recta iudicabo. Dissi lietur terra cum omnibus habitatoribus suis. Verba sunt Christi Domini ad iudicium venientis, & mundi interitum annuntiantis. Psal. 74.

Cæterum quia non profertur citò contra impios sententia, filij hominum absque timore vllo perpetrant mala. Hi ergo huius vocis meminisse debent. Cum accepero tempus ego. i. i. Sicut enim tibi tempus fuit delinquendi, nemine repugnante: ita illi tempus aderit de te supplicium sumendi, nemine obsistente, si tibi nō deficit tempus ad omnem intemperantiam, neque illi deerit ad vindictam. Eccli. 8.

Seueritatem diuini iudicij & vitæ nostræ lapsus ac ruinas indicant

Universidad de Deusto
Biblioteca

indicant illa Prophetæ verba, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia nō iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Hoc est, Si me Domine voces in iudicium, deque vita mea quæstionem exerceas, nulla misericordia seueritatem iuris mitigante, nihil ostenditur mihi ad spem salutis. Quis enim tam pie, tam sancte viuit in terris, vt rationem reddere iussus ad tribunal tuum, causam suam probare ac tueri possit, si velis exigere omnia quæ tibi & meritissimo & optimo iure debentur. Vnde est illud, Iob. 9. Vere scio quod non possit homo iustificari comparatus Deo: si voluerit cō eo iudicio contendere, non respondebit ei vnum pro mille.

Cum fœdus iniit Labam cum genero suo Iacob: Tumulum & lapidem in signum fœderis erexit, ac de illo socer ait, En tumulus hic & lapis quem erexi, inter me & te testis erit. Appellauitque nomen illius Galaad, ideſt, aceruus testimoniorū. Quod perinde est ac si diceret, Hæc lapidum congeries aduersum te testimonium feret, si aduersum me quidquam mali fueris machinatus. Simili etiam ratione in die iudicij aduersus improbos testimonium feret, aceruus tot testimoniorum, hoc est, tot sanctarum scripturarum, tot admonitionum, exhortationum, concionum, terrorum, & promissionum quibus Dominus ad eos excitandos & seruandos vsus est, ad quæ tamen omnia tanquam aspides obsurdescerunt. Quo tempore pij pastores reuocare illis ad mentem eorum poterunt quęcumque in concionibus suis ad illos corripiendos exserunt. Quoties inquiēt, vos à periurijs, quoties à maledictis, odijs, libidinibus, & rapinis reuocare conati sumus? Quibus vos minis perterrefecimus? quibus promissis allicere curauimus? quoties vobis hæc mala ominati sumus, & rebelles acimmobiles perstitistis? En Christi sanguis exquiritur.

Gen. 31.

Admiratione dignum est, multorum hominum stuporem, cum de die iudicij agimus aduertere. Quare? Quia fides eorū adeo obcura, adeoque informis est, vt eam Iacobus Apostolus mortuam appellarit, mortuus autem non habet vitales operationes. Vnde & des hæc (quod ad vim attinet operandi, aut animū afficiēdi) perde est, ac si non esset. Hinc Saluator ait, Filius hominis veniens putas ne inueniet fidem in terra? Alioqui si tibi hodie diceretur, quia iudex sæculi vult te crastina die viuum exurere, quam multa faceres? per quæ loca non discurreres? quam humilis, quam lugens & sordidus oberrares. Quid præterea. Non ne opes tuas omnes in eos effunderes, quorum intercessione euadere posses? Quod si aliquis tibi obsisteret, nonne diceres, pereāt omnia, dilapidentur omnia pro salute mea, nec quicquam eorum supersit, modo ego superstes sim. Sed quid ego de certis & indubitatis periculis loquor? Si causa capitis apud terrenum iudicē nobis agenda sit, nō ne vigiles excubamus, & aduocato patrono munera pręparamus, vt is diligentissimè quę pro nostra causa sunt referat? Cur ergo nō aduertimus futurum aliquando, vt omnes ante tribunal Christi sistendi simus, quò referat vnusquisque propria corporis pro vt gessit, siue bonum siue malum.

Iacob. 2.

Luc. 18.

Rom. 14. 2. Cor. 5.

Inferorum supplicia.

VT peccatores amplius in supplicio puniātur, & eorum videt gloriam quos contempserunt: & de illorum etiam pœna torquentur, quos inutiliter amauerunt. Greg. in Hom.

Greg.

Vnus gehenæ ignis credēdus est: sed nō vno modo omnes cruciat peccatores. Vnusquisque enim quantum exigit culpa, tantā illic sentiet pœnam. Sicut in hoc mundo multi sub vno sole consistunt, nec tamen eiusdem solis æquanimiter ardorem sentiunt: quia alius plus æstuat, alius autem minus: ita illic in vno igne non vnus est modus incendij quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum: vt & ignem non dissimilē habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat. Greg. lib. 4. Dialog. Et Mor. lib. 9. cap. 47.

In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fætor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cædentium, horrida visio Dæmonum, confusio peccatorum, desperatio omnium bonorum. Erit enim miseris mors sine morte, defectus sine defectu: quia mors ibi semper incipit, & deficere nescit. Greg. super illud Matth. 8. Eijcientur in tenebras &c.

Matth. 8.

Electos Dei cernimus, & pia agere, & crudelia tolerare. Hinc ergo colligitur districtus iudex quāta illic feriat districtione quos reprobat: si hic sic cruciat, quos amat. Greg. in Mor.

Ad districti iudicij iustitiā pertinet, vt núquā careāt supplicio, quorū mens in hac vita núquam voluit carere peccato, & nullus de

tur iniquo terminus vltionis, quia quãdiu valuit, habere noluit ter-
minum criminis. Greg. vbi sup.

Luc.12. Super Euang. Sint lumbi vestri præcincti. Nemo Dei longanimitatẽ negligat: quia tanto districtiorẽ iustitiam in iudicio exiget, quãto longiorẽ ante iudiciũ patiẽtiã prorogauit. Greg. hom. 13.

Eccli.5. Altissimus enim est patiẽs redditor. Patiẽs dicitur, quia peccata hominũ & patitur & reddit. Nam quos diu vt conuertãtur, tolerat non conuersos durius damnat. Greg. vbi sup.

Iniqui ideo cum fine deliquerunt, quia cũ fine vixerũt. Ná vo luissent vtiq; sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Olẽ dunt enim quia in peccato semper viuere cupiunt, quia nũquam desinunt peccare dum viuunt. Greg. lib. 4. Dialog.

Iniustus quisque eò atrocius in tormentis obruitur, quò altiꝰ in peccatis eleuatur: transit quod extollitur, permanet quod pun tur. Qui honoratur in via, in peruentione damnatur: & quasi per amœna prata ad carcerẽ peruenit, qui per præsentis vitæ prosperꝰ ad interitum tendit. Greg. in mor.

Cũ recognosco Iob in sterquilinio, Ioannẽ esurientẽ in erem Petrum extensum in patibulo, Iacobũ decollatũ ab Herode gl dio: cogito qualiter Deus in futuro cruciabit, quos reprobat, q ita dure affligit quos amat. Greg. in quadam Hom.

1. Pet. 4. Pensẽt quisque quæ peccantes supplicia maneant, si etiã iust
2. Thes. 1. tam valida hic flagella castigant. Hinc Petrus. Si iustus vix salua tur &c. Et Paulus, Quas sustinetis in exẽplũ iusti iudicij Dei. A dicat, ex vestra pœna colligendũ est quomodo irascitur &c. Greg lib. 5. cap. 8. Vide locum.

Iob.6. Super illud. Qui timẽt pruinã, irruet super eos nix. Quia qui culcanda infimis metuũt, à summis metuẽda patiũtur: & cũ trã tolerabilia nequeũt, intolerabili iudicio se objiciũt. Gregor. supra.

Iob.8. Super illud. Sicut tela aranearum fiducia eius. Quia trãsit quo delectabiliter obtinet, & manet quod sequitur pœnaliter. Greg libr. 8. cap. 31.

Qui autori suo corde & corpore deliquerunt, & foris igne & tus puniũtur tenebra: & ita simul corde & corpore cruciantꝰ Greg. Mor. lib. 9. cap. 46.

Hic, timor dolorem habet, dolor timorem non habet: in

ferno autem & vmbra mortis est etiam horror sempiternus: quia & quod timent tolerant, & quod tolerant pertimescunt. Gregor. Mor. lib. 9. cap. 48.

Super illud, Nec tamen consumetur &c. Vt cuius vita mortua *Iob. 20.* fuit in culpa, illic mors viuat in pœna. Cruciatur ergo, & non extinguitur: moritur & viuit: deficit & subsistit: finitur, & sine fine est. Greg. Mor. li. 9. c. 40.

Quia impius carnem Deo pręposuit, iudicante Deo agitur, vt de ea amplius crucietur. Ad augmentum enim tormenti & hic de corpore nolens educitur, & illic in corpore tenetur inuitus. Greg. vbi. sup. cap. 14.

Diuina seueritas eo acrius punit, quo diutius pertulit: At iniquus toties credit se non videri à Deo, quoties peccat inulte: & ita vnde corrigere culpam suam debuit, inde cumulat. Grego. 25. Mor. cap. 2.

Tunc videbit impius quod Deus cuncta conspiciat, cum videbit se pro occultis damnari: aperiet oculos in pœna quos clausit in culpa. Greg. 25. Mor. 3. cap.

Quid tam pœnale quã semper velle, quod nũquam erit, & semper nolle, quod nunquam non erit? Idem in moral.

Quare in inferno mors quæritur & nõ inuenitur? quia quibus *August.* in hoc seculo vita offertur, & nolunt accipere, in inferno quærent mortem, & non poterunt inuenire. Aug. in sermo.

Sicut nullum gaudiũ rerum temporalium ex aliqua parte simile potest inueniri gaudio vitæ æternæ, quam sancti accepturi sunt: ita nullus cruciatus pœnarum tẽporalium potest sempiternis iniquorum cruciatibus comparari. Idem de catechiz. rud.

Melius ordinatur natura vt iuste homo doleat in supplicio, quã vt impune gaudeat in peccato. Idem ibidem.

Pœnæ nos terreant, si præmia non inuitant. Idem.

Nemo est qui nõ magis dolorẽ fugiat, quã affectet voluptatem: quãdoquidẽ videmus immanissimas bestias à maximis voluptatibus exterreri dolorum metu. Idem. lib. 84. quæst.

Ob hoc proculdubio inflexibilis & obstinatæ mentis punitur *Bernã.* æternaliter malum, licet temporaliter perpetratũ: quia quod breue fuit tempore vel opere, longum esse constat in pertinaci voluntate. Bern. in epist.

Esai. 34. Ibi (in inferno scilicet) clamabit pilosus ad pilosum, vnus ad alium, Dæmon ad Dæmonem, Percute, dilacera, interfice, velociter spolia detrahe, cito prædare, infer prunas, & ebullientibus impone lebetibus. Idem in quodam serm.

Hugo. Quis putas tunc mœror erit, quæ tristitia cum separabûtur impij à consortio sanctorum & à visione Dei, & traditi in potestate Dæmonũ, ibût cũ in ipsis ignẽ æternũ? Ibique semper erũt sine fine in luctu & gemitu: vbi erit dolor intolerabilis, fœtor incomparabilis, timor horribilis, mors corporis & animæ, sine spe veniæ & misericordiæ? Vbi nec qui torquet aliquando fatigatur: nec qui torquentur aliquando moriuntur: sed sic morientur vt semper viuant: & sic viuent, vt semper moriantur. Hug. lib. 2. de Anima.

Euseb. Emiss. Psal. 68. Ideo Propheta dixit, nec vrgeat super me puteus os suum: quia cum susceperit reos, claudetur sursum, & aperietur deorsum in profundum: nullum spiramen, nullus liber anhelitus, claustris desuper vrgentibus relinquentur Euseb. Emiss.

Tarde nobis displicebimus sub conspectu ignis æterni, qui interrogabit ossa & medullas & cogitationes nostras. Quanto tunc emere pretio vnusquisque condemnandus optabit, ne vnquã corporis sui vestem commaculasset. Idem de Epiph. hom. 3.

Detrudentur illuc vale dicentes rerum naturæ, vltra nescientur à Deo, qui Deum scire noluerunt, morituri vitæ, & morti sine fine victuri. Ibidem.

Non tanti est vita, si ad hoc viuat homo, vt in paucis vitæ huius annis consumat æternos, & sub breui fine congreget sibi pœnas sine fine mansuras. Idem hom. de latrone beato.

Illud autem quomodo trepidus & male conscius fermo poterit explicare, cum cœperit inexpiabilis caro, & infectæ peccatis medullæ sæuis gehennæ æstibus penetrari, & more feruentium adecoquentium metallorum inextinguibili tota hominis substantia intus infundi: & depascentibus flammis corpora atque animas ex parte consumi, ex parte nutriri: vt inter medios ignium globos damnata natura det pabulum, & accipiat incrementum? Vt opus atque figmentum corporis nostri in antiquis sceleribus mortuum, & ad sola tormenta rediuiuum, finem in ipso interitus confinio non inueniat. Illa enim non casualis sed retributionabilis & pœnalis exustio, quia culpam iubetur inquirere, sub-

stantiam nescit absumere. Idem homil. 1. ad monach.

Occidente pœna & viuificante sententia, stabit seculis materia reparabilis, & nunquam ad metam malorum termino fugiente peruenietur: & dum sibi nullã spem promittere poterit vel post immensa tempora, iam etiam in præsenti sentientur consequentium tormenta seculorum: ac sic dolorem mortis conscientiæ imposite immortalitas augebit. Vę quibus hęc prius experiẽda sunt, quam credenda. Ideoque charissimi, hæc omnia quæ illic finiri nõ poterunt, hic redimi possunt per emendationem prioris vitæ, per eleemosynas, per lachrymas, per humilitatem cordis, per corporis castitatem, per exercitia iustitiæ ac misericordiæ. Idem ibidem.

Non præteribo silentio coqui monasterij cuiusdam admirabilẽ singularẽque virtutẽ. cũ enim illũ animaduerterẽ in tã frequenti perpetuoque ministerio iugiter secũ habitare, gratiãque possidere lachrymarũ, oraui supplex, vt mihi quonã modo meruisset istius modi gratiã reuelare dignaretur. Qui tandẽ fatigatus precibus meis ita respõdit. Nunquã me' hominibus seruire arbitratus sum, sed Deo: & indignũ me ipsum quiete omni iudicans & ex huius ignis contẽplatione, sempiterni incẽdij memoriacõpũgor. Cli. Clim.

Excludi à bonis æternis, & alienum effici ab his quæ præparata sunt sanctis, tantum generat cruciatum, tantum dolorem, vt etsi nulla extrinsecus pœna torqueret, hæc sola sufficeret. Chrysost. in serm. Chrys.

Si vitam quauis morte tristiorem degunt, qui lumen cœli non intuentur: quid illos pati credendum est, qui luce diuina priuati sunt? Idem.

Cogitemus quantũ sit mali in cõflagratione perpetua, in tenebris, luctu infinito, & dentiũ stridore nemine exaudiẽte. Nam si apud nos quispiã ex ingenue educatis, carceri inclusus, solũ fœtorẽ, tenebras loci, & vincula cũ homicidis cõmunia, rẽ quauis morte acerbiorẽ putat, perpende quid sit cõburi cũ totius orbis homicidis, nec videntẽ alios, nec alijs conspicuũ, sed in tanta multitudine solũ se existimantem. Siquidem opacæ illæ tenebræ ne proximos quidem dignoscere permittunt. Verum ita quisque afficietur, tanquam solus supplicium luens. Quod si tenebræ etiam per se animos nostros angunt, & turbant, quid fiet, vbi tenebris tanti

doloris & incendia accendunt? Nam eos qui fecerint iniqua, nemo supplicijs illic futuris eripiet, non parentes, non fratres. Fratrem enim non liberabit quisquam, vtcumque magnæ fiduciæ fuerit, & multum valuerit apud Deum. Ipse enim est qui reddit vnicuique secundum opera sua: & ex operibus nostris vel salutem, vel supplicium consequi licet. Idem.

Intolerabilis res est gehenna: quis nesciat illud supplicium horribile? Tamen si mille aliquis ponat gehenas, nihil est tale dicturus, quale est à beatæ illius gloriæ honore propelli, exosum esse Christo, & audire ab illo, Non noui vos. Idem hom. 28.

COLLE. ¶Lysimachus Rex à Scytis obsessus, aqua deficiēte, se hosti tradidit. Is cūvrceolū aquę bibisset, exclamauit, ò quā breuis voluptatis causa, & regnū & libertatem amisi. Quid ergo reprobi apud inferos dicēt, cū se propter momentaneas voluptates ad æterna supplicia dānatos videant? Hoc potest copiosè & vehementer amplificari. Prudenter ergo nos Salomon admonet, Fili mi, si te lactauerint Pro. 1. peccatores &c. Rectè autē voluptas lacti cōparatur. Lac enim soporē inducit, & dulcedine sua palatū allicit, sed momēto tēporis accescit. Risus. n. dolore miscetur, & extrema gaudij luctus occupat. Pro. 14.

Quis verbis consequi possit, quas cogitationes in carcere posi- 4. Reg. 25 tus Sedechias rex effosis oculis, extinctis filijs, & euersa atq; exusta Hierusalem voluerit: cū reminiscereturvaticiniorum Hieremiæ qui illi salua omnia prædicebat, si se Regi Babylonis dederet. Cui quia noluit fidē adhibere, in summas miserias adductus est. Quis autē enim explicare queat, quas damnati cogitationes voluant, cū ad mentem reuocent, voces clamoresque concionatorum, qui tonties illis hanc cecinerunt cantilenā, & omnia quæ modo patiūtur annunciarent: quibus tamen quia obedire in rebus etiā facillimis noluerunt, perpetuis cruciatibus torquebūtur. Hic habet locū sermocinatio: quæ ipsorū cogitationes & sermones effingat.

Hiere. 8. Immittā eis (ait Dominus) serpentes regulos, quibus nō est incantatio. Hoc autē explicauit Dñs cū alibi dixit, Ecce ego adducā super eos mala de quibus exire nō poterunt. Hoc autem plenissime improbi in gehēna experiuntur. Ibi enim erūt serpentes illi, hoc est tortores Dęmones, qui nullo temporis momento à torquendo cessabunt.

Hoc habet mirum diuina iustitia, quod nō modo fontes punit, sed pœnis etiā sceleribus eorum accommodatis punit. Vnde est illud, Væ qui prædaris, nonne ipse prædaberis? Ideoque cū multis plagis Dominus Pharaonis & Ægypti tyrannidē plectere potuisset, hāc postremo delegit, vt aquis suffocatus interiret, qui sæuissimo crudelitatis genere, infantes omnes aquis suffocari præcipiebat. Quod quidē Sap. 19. describitur his verbis: Ducebat enim illos (nēpe Ægyptios) ad hoc digna necessitas, & horū quæ acciderat, cōmemorationē amittebant, vt ea quæ tormētis deerant, repleret punitio: & populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autē nouam mortem inuenirent, hoc est, ei similem qua ipsi innocentes pueros afficiebant. Esai. 33.

Quanta sint supplicia peccatoribus constituta, partim in hac vita, partim in futura, declarāt illa Eccli. verba. Fili ne semines mala Eccli. 7. in sulcis iniustitiæ, & nō metes ea in septuplū. Cæterum si malitia vnius horæ (vt Eccli. ait) obliuionē facit luxurię magnæ, quid ęternitas pœnarū faciet? Qualis momentanea vitę huius voluptas, & ea quidē transacta, pręsenti æternitati pœnarum collata, apparebit. Eccli. 11.

Æternos improborum cruciatus, insinuant illa Dauidis verba: Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos. Mortis quippe nomine summus cruciatus, pastus vero, æternitas eius designatur. Herba enim pastus partim abscinditur, partim radicib⁹ nixa relinquitur, vt iterū reparata depascatur. Quod quidem reprobis in gehēna contingit, qui æternæ mortis æternū pabulum sunt. Psal. 48.

Calix in manu Domini vini meri ple.m. Quòd hoc in loco Prophetavinū, & mixtum simul appellet, altero atrocitatē penarū, quę nullo solatio leuātur, altero plurimū fæcis huic vino admixtū esse designat: quas quidē bibēt omnes peccatores terræ. Easdem autē faces ad fundū vsque bibituros esse impios, & fragmēta calicis deuoraturos apud Esaiam Dominus comminatur. Psal. 74. Esai. 23.

Lex olim fuit vt domus quæ esset intra mœnia ciuitatis intra annum à venditione redimi posset: si perceptū pretiū emptori pro illa redderetur: anno vero transacto, nulla redimēdi facultas erat. Quid igitē hoc est? Nimirū quia in cœlesti illa Hierusalē (cuius muri in Apocal. describūtur) domus multæ, hoc est, masiones multæ sunt, quas quidē peccati pretio vēdimus: quia tūc de libro vitæ secundū pręsentē iustitiam delemur. Has autem domos intra huius Leu. 25.

vitæ annũ redimere possumus, transacto vero anno nõ possumus. Modo ergo dum tempus habemus eas redimere curemus : aliter frustra conabimur &c.

Multi varijs modis gehennæ pœnas numerant & amplificant, me verò nihil magis terret, quam quòd ibi glorioſum Christi & intemeratæ Virginis nomen ſine vlla intermiſsione conuitijs affi citur & blaſphematur.

Contra eos qui diuinæ ſeueritatis & extremi iudicij atque gehẽ næ terroribus auditis neque mores mutãt, neque animis ſaltẽ com pungũtur, afferri poteſt illud Achab regis, qui quãuis idolorũ cul tor, ſanguinarius & impijſsimus eſſet, minis tamẽ auditis quæ illi Dominus per Eliã denũtiauerat, ita cõmotus eſt, vt de eo. 3. Reg. 22. ſcriptũ ſit. Cũ audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimẽta ſua, & operuit cilicio carnẽ ſuã, ieiunauitque, & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. Quorũ tamen nos fideles nihil facimus, cum grauiora quotidie audiamus.

Diuinæ vindictæ acerbitatem ac diuturnitatẽ Origenes Num. 14. colligit ex pœna inflicta incredulitati ac diffidentiæ filiorum Iſrael, poſtea quã exploratores è promiſſa terra venerunt. Sic enim ait, Quid habeat myſterij numerus iſte declarat dicens, Secundũ numerum quadraginta dierum, quibus conſideraſtis terram, reci pietis peccata veſtra quadraginta annis. Timeo ego myſterij hu ius ſacramenta diſcutere. Si enim vnicuique peccatori annus de cribitur ad pœnam pro vnius diei peccato, vereor ne forte nobis, qui totam vitam ſæculumque totum peccando conſumimus, ne ipſa forte ſæcula ſufficere poſsint ad pœnas luendas. ¶ Quod ſi quereris quod culpa breuis, pœna vero longa ſit. Audi rationem. Si vulnus corpori infligatur, aut os confringatur, ſub vnius horæ ſpatio huiuſcemodi vulnera ſolent accidere, & plurimis poſtmo dum cruciatibus ac doloribus exactis multo vix tempore ſanan tur. Tranſi nunc ab exemplo corporis ad animæ vulnera. Anima quoties peccat, toties vulneratur. O ſi poſſemus per vnũ quodq; peccatũ videre quomodo homõ noſter interior vulneratur, quo modo ſermo malus vulnus infligit &c. Sed nunc ſicut ij qui vel à Dæmonib⁹ obſeſsi, vel mẽte alienati ſunt, nõ ſentiũt ſi vulnerãtur, quia naturalib⁹ ſenſib⁹ carẽt: ita & nos vel cupiditatib⁹ ſæculi à mẽ tes effecti, vel vitijs inebriati, ſentire nõ poſſumus quanta vulnera animæ inferamus. Cæle-

Cæleſtis beatitudo.

QVando ad ipſum vitæ fontem venerimus, erit nobis delecta biliter impreſſa ſitis ſimul atque ſatietas. Sed longe aberit à ſi ti neceſsitas, longe à ſatietate faſtidiũ: quia ſitientes ſatia bimur, & ſatiati ſitiemus. Greg. in Mor. *Greg.*

Credendum eſt, quod ante retributionẽ extremi iudicij iniuſti in requie quoſdã iuſtos cõſpicient: vt eos videntes in gaudio, non ſolũ de ſuo ſupplicio, ſed de eorũ bono cruciẽtur: iuſti vero in tor mẽtis ſemper intuẽtur iniuſtos, vt hinc eorũ gaudiũ creſcat, quia malum conſpiciunt quod miſericorditer euaſerunt: tantoque libe ratori ſuo maiores gratias referant, quãto vident in alijs quod ipſi perpeti, ſi eſſent derelicti, potuerunt. Greg. in Hom.

Cum mens patriæ fœlicis quãta ſit dulcedo conſiderat, pro ea præſentis vitæ amaritudines feruẽter amat. Greg. in Mor. li. 7. c. 7.

Mercenarius quod graue perpendit ex opere, leue reputat ex præmio. Sic iuſtus. Hinc Paulus aliquando ſupra modum & ſupra virtutem grauabatur, ſed lintheo remunerationis tergebatur, di cens. Non ſunt condignæ &c. Greg. lib. 8. cap. 8. *2. Cor. 1.* *Rom. 8.*

Quo magis æterna quæruntur, eo magis inſpicitur quam vacue pro iſta vita laboratur: & quo propius præmium aſpicimus, magis dolemus quod ſerius quæſiuimus. Greg. vbi ſup. cap. 9.

In hac vita multa videmus quæ nõ habemus: in alia idem eſt vi dere quod habere. Greg. 19. Mor. cap. 2.

Beatus diuinam ſpeciem dum reſpicit, aſſumit: immutabilis fit, immutabilem videndo. Greg. 24. Mor.

Cum homo de æternitate diſſerit, cæcus de luce loquitur. Gre. 27. Mor. c. 26.

Greg. ſuper illud Ioa. 14. In domo patris mei manſiones multæ ſunt, ſic ait: In eiſdem multis manſionibus erit aliquo modo ipſa retributionis diuerſitas concors: quia tanta vis amoris in illa pace nos ſociat, vt quod in ſe quiſque non acceperit, hoc ſe accepiſſe in alio exultet. Vnde & nõ æque laborantes in vinea, æque cuncti de narium ſortiuntur. Mor. lib. 4. *Matt. 20.*

Idem ſuper illud Iob. Annuntiat de ea (videlicet luce patriæ cœ leſtis) amico ſuo, quod poſſeſsio eius ſit, & ad eã poſsit aſcendere, ſic ait: Quid facilius quã homini in terra ædito terrena & fragilia *Iob. 36.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mẽbra gestãti, cœlorũ alta conscẽdere, supernorũ spirituũ arcana penetrare? Sed eorundẽ spirituũ ad nos cõditor venit, seque homini nẽ etiã sub ipsis exhibuit: sicut de illo patri per Prophetã dicitur, Minuisti eũ paulominus ab Angelis. Et quia inter nos & eosdẽ spiritus discordãtis vitæ scãdalũ reperit: mira potẽtia mirabiliori etiã pietate summa creans, ima suscipiens, ima cũ summis iunxit. Hinc est quod de eodẽ Rege nato, Angelorũ chori in eius annũciatione prodeũt, hymnũ dicunt, & hos quos dudum despexerãt, ciues agnoscũt, cõsono ore prædicãtes, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volũtatis. Ac si aperte dicãt: Quos à nobis malitia diuiũxerat, iam nũc in terra nata bonitas iungit. Is ergo qui propter nos minor Angelis extitit, æquales nos Angelis virtute suæ minorationis fecit. Ergo si desperat humana fragilitas, vnigeniti sanguinẽ cõsideret, & in pretio suo cõspiciet, quã magna est, quæ tãti valet. Perpendat solicite quo caput præcessit: cõfidat corpus, speret supernã patriã, Angelorum se sociam sciat, atque in suo capite prælatam se etiam Angelis gaudeat. Mor. lib. 27.

Luc. 2.

Greg. super illud Iob. 39. In petris manet, &c. sic ait: Possunt etiã petræ sublimes virtutũ cœlestiũ potestates intelligi: quas non iam quasi more arborũ huc atque illuc ventus nostræ mutabilitatis inclinat: quia velut petræ in arduis sitæ, ab omni metu mutabilitatis alienæ sunt, & ad soliditatem fixæ celsitudinis ipsa cui inhærent æternitate duruerunt. Vir itaque sanctus cum terrena despicit, more se aquilæ ad altiora suspendit: & per contemplationis spiritum subleuatus, perennem Angelorũ gloriam præstolatur: atque huic mundo hospes, illa appetendo quæ aspicit, iam in sublimibus figitur. Vnde & apte sequitur. Et in præruptis silicibus cõmorabitur, ac inaccessis rupibus. Qui enim sunt alij prærupti silices, nisi illi fortissimi Angelorũ chori, qui quãuis non integri, tamen in proprio statu fixi, cadẽte cũ suis angelis Diabolo, remanserũt? Prærupti enim sunt, quia pars eorũ cecidit, pars remansit. Quod vero ait, inaccessis rupibus, nimirũ qui prærupti silices, ipsi sunt inaccessæ rupes. Cordi enim peccatorũ hominũ valde inaccessa est claritas Angelorũ: quia quò ad pulchra corporalia cecidit, eò à spiritali specie oculos clausit. Sed quisquis ita contemplatione rapitur, vt per diuinã gratiã subleuatus, intẽtionẽ suã iã Angelorũ choris interserat, & fixus in sublimibus, ab omni se infima actione suspendat,

dat, non ei sufficit gloriã angelicæ claritatis aspicere, nisi eũ etiam qui est super Angelos valeat videre. Sola náque eius visio, vera mẽtis nostræ refectio est. Vnde cũ dixisset hanc aquilã in petris manere: & in præruptis silicibus, ac inaccessis rupibus cõmorari, ilico subdidit: Inde contẽplãtur escã, id est, ex illis choris angelicis tẽdit oculũ mentis ad contemplandã gloriã supernæ maiestatis, quã nõ visam adhuc esurit, qua tandẽ visa satiatur. Et quia interpositione corruptibilis carnis grauati, Deũ sicut est videre nõ possumus, recte subiungitur, Oculi eius de longe prospiciunt. Ac si diceret, Intentionis aciẽ fortiter tendunt, sed nec dũ propinquum aspiciunt, cuius claritatis magnitudinẽ penetrare nequaquã possunt. Quã si mens vtcunque non cerneret, nec quia longe esset videret, si autem perfecte iam cerneret, profecto hãc quasi per caliginem non videret. Igitur quia nec omnino cernitur, nec rursum omnino nõ cernitur, recte dictũ est, Quia à longe Deus videtur. Libet in mediũ Isaiæ verba deducere, ac hæc & illa quia vno spiritu proferantur, indicare. Qui cũ actiuæ vitæ virtutes exprimeret, dicens: Qui ambulat in iustitijs, & loquitur veritatẽ, qui proijcit auaritiã ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiãt sanguinẽ, & claudit oculos suos ne videat malũ: iliico ab eiusdẽ actiuæ vitæ gradibus, ad quæ contẽplationis culmina ascẽdatur, adiunxit, dicẽs: Iste in excelsis habitabit, munimẽta saxorum, sublimitas eius, panis ei datus est: aquæ eius fideles sunt: Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longe. Munimenta saxorum sublimitas nostra est, cum mente choris castrisque cælestibus iungimur, & insidiantes malignos spiritus ipsi stantes in arce cordis quasi subterpositos expugnamus. Tunc nobis etiam panis datur, quia in supernis erecta intentio nostra, æternitatis contẽplatione reficimur. Aquę itẽ nostræ fideles sunt: quia doctrina Dei, quod hic per spẽ promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapiẽtia nanq; huius mũdi infidelis est, quia mãsura post mortẽ nõ est. Aquæ nostræ fideles sunt: quia verba vitę quod ante mortẽ insinuant, hoc etiã post mortẽ demonstrant. Mor. lib. 31.

Esai. 35.

Greg. in Hom. super illud Ioã. 20. Per me si quis introierit, salua bitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inuenier: sic ait. Ingredientur ad fidem, egrediẽtur autem à fide ad speciẽ, pascua autem inuenient in æterna refectione. Oues eius ergo pascua inuenient: quia

quia quisquis illũ corde simplici sequitur, æterno viriditatis pabulo nutritur. Quæ autẽ sunt istarũ ouiũ pascua, nisi interna gaudia semper virẽtis paradysi? Pascua namque electorũ sunt, presens vultus Dei: qui dũ sine defectu conspicitur, sine fine mẽs vitæ cibo saciatur. In istis pascuis de æternitatis satietate lętãtur, qui iã laqueos voluptuosæ temporalitatis euaserũt. Ibi hymnidici angelorũ chori: ibi societas supernorũ ciuiũ: ibi dulcis solennitas à peregrinationis huius tristi labore redeũtiũ: ibi, quidus Prophetarũ cætus: ibi iubilans Apostolorũ numerus: ibi innumerabiliũ martyrũ victor exercitus, tanto illic lætior, quanto hic durius afflictus: ibi confessorũ constantia, præmij sui perceptione consolata: ibi fideles viri quos à virilitatis suæ robore, voluptas sæculi emollire nó potuit: ibi sanctæ mulieres quæ cum sexu, & sexum vicerunt: ibi pueri qui hic annos suos moribus transcenderunt: ibi senes quos hic & ætas debiles reddidit, & virtus operis nõ reliquit. Quæramus ergo fratres charissimi, hæc pascua, in quibus cum tantorũ ciuium solennitate gaudeamus. Ipsa nos lætantium festiuitas inuitet. Nulla nos prosperitas blandiens seducat: quia stultus viator est, qui in itinere amœna prata conspiciens, obliuiscitur ire quo tendebat. Magnificentius exprimi nõ potuit multitudo consolationis, quæ in isto loculo flentibus reposita illic est sanctis & electis Dei. Huiusmodi ne que dictio à similitudine tracta est matris, quæ paruuli sui fletum non sustinens, oculos eius & faciem manu tergit, mulcet osculis.

August. Hom. 14. super Euang.

Bona cogitate & considerate fratres, quæ dat Deus peccatoribus: & hinc intelligite quid seruet seruis suis. Peccatoribus blasphemãtibus eũ, quotidie dat cœlũ, & terrã: dat fontes fructus, salutẽ, gregios, copias, vbertatẽ. Hæc omnia bona nõ dat nisi Deus. Qui talia peccatoribus dat, quid eũ putas seruare fidelibus suis? Hoc ne dicam illo sentiendũ est, quia qui talia malis dat, nihil seruat bonis? Imo vero seruat nõ terrã sed cœlum. Vilius forte aliquid dico cũ dico cœlum: seruat se ipsum qui fecit cœlum. Pulchrũ est cœlũ, sed pulchrior est fabricator cœli. Aug. super Psal. 85.

Aug. sup. Psal. 41. Sitiuit anima mea ad Deum viuum. Quid inquit sitiuit? Quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Hoc est, sitio, venire, & apparere. Sitio in peregrinatione, sitio in curso, satiabor in aduentu. Sed quando veniam? Et quod citius est Deo tardum

tardum est desiderio, Interim dum meditor, dum curro, dum in via sum, antequam veniam, antequam appaream fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, Vbi est Deus tuus. Fuerunt mihi, inquit, lachrymæ meæ non amaritudo, sed panes suaues erant ipsæ lachrymæ, sitienti mihi illum fontem: quem quia bibere nondum poteram, auidius meas lachrymas manducabam. Aug. super Psal. 41.

Cum transierit gemitus noster, omnes vna voce in vno populo, in vna patria consolabimur, millia millium cõiuncta psallentibus angelis & choris cœlestium potestatum in vna ciuitate viuentiũ. Quis ibi gemit? Quis ibi suspirat? quis ibi laborat? quis ibi eget? quis ibi moritur? quis ibi misericordiam præbet? quis ibi frangit panem esurienti, vbi omnes pane iustitiæ saginantur? Nemo ibi tibi dicit, Hospitem suscipe: peregrinus ibi nemo est, omnes in patria sua viuunt. Nemo tibi dicit, Concorda amicos tuos litigantes in pace sempiterna Dei vultu perfruuntur. Nemo tibi dicit, Visita ægrotum: sanitas immortalitasque permanet. Nemo tibi dicit, Sepeli mortuum, omnes in vita æterna erunt. Cessant opera misericordiæ, quia miseria ibi non inuenitur. ¶ Et quid ibi faciemus? Forte opera necessitatis erunt ista quæ hic sunt modo seminandi, arandi, coquendi, molendi, texendi? Nihil horum quia necessitas non erit. Vbi necessitas non erit nec miseria, opera necessitatis & misericordiæ non erunt. ¶ Quid ibi erit? Quod negotium nostrum? quæ actio nostra? Sedebimus & torpebimus, & nihil agemus? Si refrigescit amor noster, refrigescit & actio nostra. Amor ergo quietus in vultu Dei quem modo desideramus, cui suspiramus, cũ ad eum venerimus quomodo nos accendet, in quem nondum visum sic suspiramus? Quid ergo agemus fratres? Psalmus nobis indicat, *Psal. 83.* Beati qui habitant in domo tua. Vnde? In sæcula sæculorum laudabunt te. Hæc erit actio nostra, laus Dei. Amas, & laudas. Desinis laudare, si desinis amare. Non autem desines amare, quia talis est quẽ vides, qui nullo te offendat fastidio: & satiat te, & non te satiat. Mirum est quod dico. Si dicam quia satiat te, timeo ne quasi satiatus velis abscedere, quomodo de prandio & cæna. Timeo rursus, si dixero non te satiat, ne indigens videaris, & quasi inanior existas, & minus in te sit aliquid quod debeat impleri. Quid ergo dicã quod dici non potest, cogitari vix potest? Et satiat te, & nõ te satiat: quia

vtrum.

vtrumque inuenio in Scriptura. Nam scriptũ est, Beati esurientes, & sitientes iustitiam, quia ipsi saturabuntur. Et rursum de sapientia dictũ est. Qui te edunt, adhuc esurient: & qui te bibunt, adhuc sitient. Quid est bibendo sitire? Nunquã fastidire. Si ergo ista ineffabilis, & sempiterna dulcedo erit, modo quid à nobis petit Deus fratres, nisi fidem non fictam, spem firmam, charitatem puram: vt ambulet homo in via quam Dñs dedit. August. super Psalm. 85.

Matt. 5.

Eccli. 24.

Dies ille, dies est sine fine. Simul sunt illi oẽs dies, ideo sciant. Non enim succedentibus cædunt. Vbi non est aliquid, quod non veniendo nondũ sit; & veniẽdo iã non sit. Omnes simul sunt, quia vnus est qui stat & nõ trãsit, ipsa est ęternitas: hi sunt dies, de quib⁹ dicitur: Quis est homo qui vult vitã, diligit dies videre bonos. Hi dies & in alio loco anni appellantur, vbi Deo dicitur: Tu autem idem ipse es & anni tui non deficiẽt. Non enim anni sunt qui pro nihilo habentur, nec dies sunt qui sicut vmbra declinauerunt, sed dies sunt qui sunt. August. sup. Psal. 89.

Psal. 33.

Magnum est quod visuri sumus, quando tota merces nostra visio est. Attendite ipsum Dominũ, qui hoc promisit in Euangelio dicentẽ: Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligã eũ. Et quasi diceretur ei, & quid ei dabis qui diligit te? Ostẽdam, inquit, meipsum illi. Desideremus, & amemus: flagremus si spõsa sumus. Sponsus absens est, sustineamus: veniet quẽ desideramus. Tantũ pignus dedit, nõ timeat sponsa ne deseratur à sponso, non dimittit pignus suũ. Quod pignus dedit? sanguinem suum fudit. Quod pignus dedit? Spiritũ sanctum misit. Talia pignora dimittet ille spõsus? Si non amaret, talia pignora non daret. August. super Psal. 90.

Ioan. 14.

Venale est, venale est quod habeo, dicit tibi Deus; eme illud. Quid habes venale? Requiẽ, inquit, venalẽ habeo, eme illã. Dicis ei: Quãtũ valet? Audi. Pretiũ ipsius labor est. Quãto labore digna est requies quę nõ habet finẽ? Si verũ vis pronunciare & verũ audi care, æterna requies, æterno labore recte emitur. Verũ hoc est, sed noli timere, misericors est Deus. Si enim haberes æternũ laborẽ, nunquã peruenires ad æternã quietẽ. Ergo vt aliquãdo perueniatur ad id quod emis, nõ in æternũ laborãdũ est, nõ quia nõ valet tibi, sed vt possideatur quod emitur. Digna est quidẽ emi labore perpetuo, sed necesse est, vt labore tẽporali ematur. Decies cẽtena millia annorũ habẽt finẽ: quod tibi dabo, dicit Dñs nõ habebit finẽ. Quanlis

lis misericordia Dei? Nec dicit, Decies cẽtena millia annorũ labora: nõ dicit vel mille annos labora: nõ dicit quingẽtos annos labora: sed cũ viuis, inquit, labora in paucis annis. Inde iã requies erit, & finẽ nõ habebit. Et adhuc audi. Dñe secundũ multitudinẽ dolorũ meorũ in corde meo: exhortationes tuæ iucundauerũt animã meã. Paucos annos laboras, & in ipsis laborib⁹ nõ deest cõsolatio: nõ desunt gaudia quotidiana: sed noli gaudere in seculo, gaude in Christo. Ecce quãtum pretiũ damus? quodãmodo vnã siliquã ad accipiendos thesauros sempiternos. August. super Psalm. 93.

Psal. 93.

Tu autẽ idẽ ipse es, & anni tui nõ deficiẽt. Ecce idipsum cuius anni nõ deficiẽt. Fratres, nõne anni nostri quotidie deficiunt, nec stãt omnino. Nã & qui venerũt, iã non sunt: & qui futuri sunt, non dũ sunt. Iã illi defecerũt, & illi defecturi vẽturi sunt. Præteritæ hõræ transierũt, futuræ nondũ venerũt: & cũ venerint, & ipsæ transibũt, & deficiẽt. Qui sunt anni qui nõ deficiũt, niũ qui stãt? Si ergo anni ibi stant, ipsi anni qui stant, vnus annus est: & ipse vnus annus qui stat, vnus dies est: quia ipse vnus dies, nec ortum habet, nec occasum, nec inchoatur ab hesterno, nec excluditur à crastino, sed stat semper ille dies. August. super Psalm. 121.

Psal. 101.

August. super illo Psal. 148. Præceptum posuit & nõ præteribit. Quale præceptum, inquit, putatis habere cælestia, & Angelos sanctos? Quale præceptum dedit illis Deus? quale nisi vt laudent illũ? Beati quorũ hoc est negocium, laudare Deum. Non arant, non seminãt, nõ molunt, nõ coquũt: opera enim sunt ista necessitatis, ibi necessitas nõ est. Nõ furãtur, nõ deprędãtur, nõ adulterãtur: opera enim sunt ista iniquitatis, ibi iniquitas nõ est. Nõ frangũt panẽ esuriẽti, nõ vestiũt nudũ, nõ suscipiũt peregrinũ, nõ visitãt ægrotũ, nõ concordãt litigiosum, nõ sepeliũt mortuũ: opera enim sunt ista misericordiæ, ibi autẽ nulla miseria est, in quã fiat misericordia. Putamus erimus nos sic? Eia suspiremus, de suspirio gemam⁹. Et quid sumus, vt ibi simus? Mortales, proiecti, abiecti, terra & cinis. Sed qui promisit omnipotẽs est. Si ad nos attendamus, quid sumus? Si ad illũ, Deus est, omnipotẽs est. Nõ est facturus Angelum ex homine, qui fecit hominem ex nihilo? Aut vero pro minimo habet Deus hominem, propter quem mori voluit vnicum suum? Attendamus ad indicium dilectionis & promissionis Dei. Tales arras accepimus. Tenemus mortem Christi, tenemus

sanguinem

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanguinẽ Christi. Quis mortuus est? Vnicus. Pro quibus mortuus est? Vtinam pro bonis, vtinam pro iustis. Sed quid est? Etenim Christus, ait Apostolus, pro impijs mortuus est. Qui donauit impijs mortem suã, quid seruat iustis nisi vitam suam? Et infra. Quid tibi promisit Deus ò homo mortalis? Quia victurus es in æternũ. Non credis? Crede, crede. Plus est iam quod fecit, quá quod promisit. Quid fecit? Mortuus est pro te. Quid promisit? Vt viuas cum illo. Incredibilius est, quod mortuus est æternus, quam vt in æternum viuat mortalis. Iam quod incredibilius est, tenemus. Si propter hominem mortuus est Deus, non est victurus homo cũ Deo. Non est victurus mortalis in æternum, propter quẽ mortuus est, qui viuit in æternum. Aug. sup. Psal. 148.

Augustinus super Psal. 148. Et exaltabit cornu populi sui. Modo inquit cornu populi sui humile est in trituris, in tribulationibus, in tentationibus, in tunsione pectorum. Quando exaltabitur cornu populi sui. Quãdo venerit ipse Dominus & ortus fuerit sol noster, non iste qui oculis videtur, & oritur super bonos & malos, sed ille
Sap. 5. de quo dicitur. Vobis qui timetis Deum, orietur sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & de quo dicturi sunt superbi & impij, iustitiæ lumen non illuxit nobis, & sol non est ortus nobis. Ipse erit
Malac. 4 æstas nostra. Modo fructus per hybernum tempus in radice non apparent. Attendis quasi aridas arbores per hyemem. Qui non nouit videre, aridam putat vitem, & forte iuxta est, quæ vere aruit. Similes sunt ambæ per hyemẽ, illa viuit, illa mortua est: sed illius vita & illius mors in abscõdito est. Æstas procedit, vita illius clarificatur, mors illius manifestatur. Procedit honor foliorũ, fecunditas fructuum: vestitur vitis in facie ex eo quod habet in radice. Ergo modo fratres tales sumus, quales sunt & alij homines. Quomodo nascuntur, manducant, bibunt, viuunt & vestiuntur, transigunt vitam istam: sic & sancti. Aliquando res ipsæ decipiunt homines, & ipsi dicunt. Ecce postquam hic cæpit esse Christianus, nunquid non ei dolet caput. Aut quia Christianus est, quid habet plusquam ego. O vitis arida attendis iuxta te vitem nudam in hyberno, sed
Colo. 3. non aridam per æstatis vim. Audi Apostolum, Mortui enim estis. Quasi per hyemen mortui apparebant. Audi quia viuunt. Et vita vestra abscondita est, inquit, cum Christo in Deo. Ecce vbi habes radicem: Quando ergo honore ornaberis: quando fæcundaberis fructu.

fructu. Audi illum sequentem: Cum Christus apparuerit vita vestra, tũc & vos apparebitis cũ ipso in gloria. Aug. sup. Psal. 148. *Ibidem.*

Quidquid illud est quod illo Abrahæ significatur sinu, ibi Nebridius meus viuit dulcis amicus meus, tuus autẽ domine adoptiuus ex liberto filius, ibi viuit. Nam quis alius tali animæ locus? ibi viuit vnde me multa interrogabat homuntionem inexpertum. Iam non ponit aurem ad os meum, sed spiritualẽ os ad fontẽ tuũ, & bibit quantũ potest sapientiã, pro auiditate sua sine fine fœlix. Nec sic eum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiscatur mei, cum tu domine, quẽ potat ille nostri sis memor. August. confes. lib. 9.

O tu vita, quam præparauit Deus ijs, qui diligunt eum, vita vitalis, vita beata, vita secura, vita tranquilla, vita pulchra, vita mũda, vita casta, vita sancta, vita ignara mortis, nescia tristitiæ, vita sine labe, sine dolore, sine anxietate, sine corruptione, sine perturbatione, sine varietate & mutatione, vita totius elegantiæ & dignitatis plenissima, vbi nõ est aduersarius impugnãs, vbi nulla pecca ti illecebra, vbi est amor perfectus, & timor nullus, vbi dies æternꝰ & vnus omniũ spiritus: vbi Deus facie ad faciem cernitur, & hoc vitsi cibo mens sine defectu satiatur. Et infra, huius rei gratia scripturarum sanctarum amœna prata ingredior, viridissimas sententiarum herbas exarando, carpo: legendo comedo, frequentando rumino, atque congregando tandem in alta memoriæ sede repono, vt tali modo tua dulcedine gustata minus istius miserrimę vitæ amaritudines sentiam. O tu vita fœliciſsima: ò regnum vere beatum, carens morte, vacans fine, cui nulla tempora succedunt per æuum, vbi continuus sine nocte dies nescit habere tempus, vbi victor miles illis hymnidicis angelorum sociatus choris, cãtat Deo sine cessatione cãticum de canticis Sion: Nobile perpetua caput amplectente corona August. in Medita.

O vita vitalis, vita sempiterna & sempiterne beata. Vbi gaudiũ sine mœrore, requies sine labore, dignitas sine tremore, opes sine amissione, sanitas sine lãguore, abũdãtia sine defectione, vita sine morte, perpetuitas sine corruptione, beatitudo sine calamitate, vbi omnia bona in charitate perfecta vident semper, & videre desiderant, sine anxietate desiderant, & sine fastidio satiantur. August. in manu.

O anima mea si quotidie oporteret nos tormenta perferre: si

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsam gehennam longo tempore tolerare, vt Christum in gloria sua videre possimus,& sanctis eius sociari: nonne dignum esset pati omne,quod triste est,vt tanti boni tantæque gloriæ participes habeamur?Insidientur ergo Dæmones, parent suas tentationes,frangant corpus ieiunia, premant carnem vestimenta,labores grauent,vigiliæ exiccét,clamet in me iste,inquietet me ille,vel ille,frigus incuruet,conscientia murmuret,calor vrat, corpus doleat,pectus ardeat,infletur stomachus, pallescat vultus, infirmetur totus, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus:ingrediatur putredo in ossibus meis,&subter me scateat,vt requiescam in die tribulationis,& ascendam ad populum accinctum nostrum. *Abac. 3.*
Quæ enim erit iustorum gloria?quam grandis sanctorum lætitia, cum vnaquæque facies fulgebit vt sol? cum ordinibus distinctis populum Dominus in regno patris sui cæperit recensere,& meritis atque operibus singulorum promissa præmia restitueret: pro terrenis cœlestia,pro temporalibus sempiterna,pro modicis magna præstare.Augustin.in Manu.

Etiam in ipso homine lætitia quædam bonæ conscientiæ paradysus est:vt & Ecclesia in sanctis temperanter& pie & iuste viuentibus paradysus recte dicitur,pollens affluentia diuitiarum,caßisque delitijs.Idem super Gene.

Tanta est pulchritudo iustitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, hoc est,incommutabilis veritatis atque sapientiæ, vt etiam si non licet in ea amplius viuere,quam vnius diei mora,propter hoc solū innumerabiles anni huius vitę,pleni delitijs & circunfluentia temporalium bonorum recte meritoque contemnerentur.Non enim falso aut paruo affectu dictum est,Quoniam melior est dies vna in *Psal. 83.* atrijs tuis super millia.Idem de lib.arb.

Hieron. Egredere quæso paulisper de carcere, & præsentis laboris tibi ante oculos pinge mercedem:quam nec oculus vidit,nec auris audiuit,& in cor hominis non ascendit. Qualis erit illa dies cum tibi Virgo Maria choris occurret comitata virgineis, cum post rubrum mare submerso exercitu Pharaonis tympanum tenens præ- *Exod. 13.* cinet respōsuris.Cantemus Dño:glorioſe enim honorificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare.Tunc & ipse sponsus occurret & dicet, Surge,propera amica mea, columba mea, formo- *Cant. 2.* sa mea & veni: iam enim hyems trāsijt, imber abijt & recessit, flores

flores apparuerunt in terra nostra. Tunc & Angeli mirabuntur, & dicent. Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delitijs affluens, innixa super dilectum suum. Hinc & alius castitatis chorus occurret, Sara cum nuptijs, Anna filia Phanuelis cum viduis. Tunc exultabit & mater tua, siue quæ te genuit, siue quæ docuit. Tunc centum quadraginta quatuor millia in conspectu Throni & seniorum tenebunt cytharas, & cantabunt canticum nouum: quod nemo nisi ipsi cantare possunt. Quotiescumque te vana seculi delectabit ambitio, quotiescūque in seculo aliquid videris glorioſum, ad paradisum mente transgredere: esse incipe quod futura es: & tunc poteris dicere, Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam.Hieron.ad Eustoch. *Cant. 18.* *Apoc. 7.* *Cant. 8.*

Ecce video cœlos apertos. Iuste & incunctanter offert sanguinem suum, qui præ oculis habet regem suum simul & brauium suum, & filium hominis à dextris stantem Dei. Nec dum explet famulus misterium suum, & iam Dominus aperit regnum suum. Eus.Emis.hom.de S.Stepha. *Euseb. Emiss. Acto. 7.*

Impossibile non putes, vt transferri obtineas in Angelicas beatitudines, cum in hoc seculo Angelicas deuiceris potestates.Idē hom.3.de Pasch.

Qui se cœlesti pretio vident redemptos,ad cœlestia non dubitent præparatos.Idem ibidem.

Nulla beatis vita exolescet,nullam sentiet fœlicitas mutationē, nullam sentiet ætas longissima retracti seculi vetustatem: iactata retro morte,quidquid posthac fuerit, vita erat,& participata cum illo qui nos ex nihilo fecit beatitudine, sicut illius vita initium non habet, ita nostra terminum non habebit. Idem ibidem homil.8.

Quia vidisti me, credidisti: beati qui non viderunt & crediderunt. Si beatitudo est credere quod annuntiatur, quanto maioris beatitudinis erit, videre quod creditur. Ibidem. hom.10. *Ioan. 20.*

Deo cū totū debeatur,nihil tamen gratis soluitur,sed remuneratione quasi ipseviciſsim debitor factus reddit pro exolutione debitorum. Pro hac itaque vita,dabit illam vitam quę nec oculo potest cerni, nec tacita mētis cogitatione pertingi. Quā vtique

consequi est facilius, quam enarrari: cuius erit cursus sine termino, vsus sine fastidio, refectio sine cibi adiutorio, requies sine nectis otio, ætas sine senio, indeficiens sub vultu Dei claritas, & sub antiquis perpetuisque gaudijs semper noua iucunditas, sine vllo amittendi periculo secura fœlicitas. Idem ad monach. homilia. 6.

Recordemur quam iucunda sit quies, quam delectabilis repausatio, post depositum alicuius grauissimi oneris fascem. Quâ dulce sit post longæ captiuitatis cathenas, ad charam patriam recuperata libertate remeasse. Quam pretiosum sit, post multa nauigationis pericula, ad optatam terram, atque ad portum desiderabilé peruenisse. Atque ex his colligamus & cognoscamus, quã iucundũ erit, comite bona conscientia, ad vera & solida gaudia, atq; ad Angelorũ transire consortia, & ad illam vitam conscendere, vbi nulli erunt labores, nulla damna, nulla incommoda, & (quod supra omne bonum est) nulla peccata: sed æterna innocentia, inuiolata iustitia, inconcussa securitas, atque sempiterna fœlicitas. Idem ibidem. hom. 8.

Fulgent. Sicut per speculum vitreum trina nobis visio administratur: qua nos ipsos, & ipsum speculum, & quidquid præsens adest, videmus: sic per speculum diuinæ claritatis, & ipsum Deum vt est, videbimus quantum possibile erit creaturæ, & nos ipsos, & omnia alia vera & certa scientia cognoscemus. Fulgent. in epist.

Anselm. In futuro sic iustus fortis erit, vt etiam si velit, terram commouere possit: & sic è conuerso iniustus imbecillis, vt nec etiam vermé amouere queat ab oculis suis. Ansel. de similit.

Cypria. Quæ illa erit fratres charissimi operantium gloria, quam grandis & summa lætitia, cum populum suum Dominus cœperit recensere, & meritis atque operibus nostris præmia promissa retribuere pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare, offerre nos Patri, cui nos sua sanctificatione restituit. Cypria. serm. de eleemosyna.

Cassio. Benedicitur Dominum cœlum extendere, vbi meretrices & publicanos eum constat admittere: nam cum sint rei per iustitiam, cæli iustorum facti sunt, & gratiæ largitate, peccantium. Cassiodor. sup. Psal. Extendens cælum sicut pellem.

Bern. Domine multi volunt tecum conregnare, sed non compati volunt: inuenire, & non quærere: volunt consequi, & non sequi. Ber. in serm.

Gloriam concupiscens, non cogitat de labore. Chrysol.

Chrysol. Faciet eos discumbere. Insinuãt ista communẽ sanctorum in diuinis bonis concordem lætitiam, & consentientẽ societatẽ. Discubitus autẽ requies est ex multis laboribus, largitasque vberrimorum bonorum affluentissima Diony. epist. 9. *Dion.*

Chrysost. Tantæ pœnæ pauperis, sic repẽte delitijs commutantur, vt portaretur ab Angelis & induceretur in paradysum, ne saltem ambulans pauper Lazarus laboraret. Portatur post tantos labores quia prius defecerat, & portatur ab Angelis: non enim sufficerat ad portandum pauperem vnus Angelus, & propterea plures veniunt vt chorum lætitiæ faciant. Chrysostom. in serm. de Lazaro mendico.

Grandis violentia est in terra nasci, & cœlum rapere: & habere per virtutem quod non possumus habere per naturam. Idem sup. Matth. 11.

Cicero. Bonorum virorum mentes mihi diuinæ atque æternæ videntur, & ex hominum vita ad Deorum religionem sanctimoniãque demigrare. Cicero pro C. Rabir.

Hæc res plus proficit, si proponatur spes vtilitatis futuræ, quã præteriti beneficij recordatio. Idem. 2. de orat.

Cogitantes supera atque cœlestia, hæc nostra vt exigua & minima contemnamus. Idem in Acad. quæst.

Duæ sunt viæ (vt ait Socrates) dupliceque cursus animorum è corpore excedentium. Nam qui se humanis vitijs contaminarunt & se totos libidinibus dediderunt, ijs deuium quoddam iter est seclusum à concilio Deorum. Qui autem se integros castosque seruarunt, quibusque fuit minima cum corporibus cõtagio, suntque in corporibus humanis vitam imitati Deorum, his ad illos, à quibus sunt profecti, facilis patet reditus. Idem. 1. Tuscul.

Qui rectè & honestè curriculum viuendi à natura datum confecerit, ad astra facile reuertetur: non qui aut immoderate aut intemperanter vixerit. Idem de vniuers.

Omnibus qui patriam conseruauerint, adiuuerint, auxerint, certus est in cœlis atque definitus locus, vbi beati sempiterno æuo fruantur. Idem de somno Scipionis.

COLLE. ¶Omnes homines naturæ ductu ita æternitatem appetunt, vt quidam Gentilium, non aliam agnoscentes quã famam, ac perpetuã nominis claritatem, libenter se morti propter huiusmodi æternitatis vmbram obiecerint. Hinc illę statuæ, quę claris viris in foro Romæ collocabantur, ortum habuere. Hoc argumento discere poteris, quid pro vera corporis, & animæ æterna fælicitate Christiani facere debeant, præsertim si attendant, quid propter eam Christi Martyres passi sint.

1. Petr. 5. Seniores ergo, obsecro & ego vos cõsenior tanquã testis Christi passionũ, & eiusdem, quæ in futuro reuelanda est gloriæ consors: Hæc verba nõ vulgarẽ emphasim habent. Perinde enim est, ac diceret, Rogo vos fratres, vt magno studio salutis vestræ curã geratis: rogo inquã velut testis laborũ, & afflictionũ Christi: hoc est summi, & incõparabilis pretij quo à Diaboli potestate redẽpti estis, & tanquã is, qui probe tener, quãta sit illa fælicitas, quæ tali pretio empta fuit. Hæc enim duo maxime homines ad virtutis studiũ incitare debẽt: nẽpe mors Christi, & promissio æternæ fælicitatis, vtriusq; autẽ rei oculatus testis Petrus Apostolus fuerat, quãdo & Christũ in cruce morientẽ, & in mõte trãsfiguratum vidit.

Vita dæmonum. Quatuor sunt inter homines viuẽdi genera. Quidã enim mores
Ioan 6. Dæmonum imitantur: quorũ de numero erat ille, de quo Domi-
Vita pecorum. nus ait, Nonne ego vos duodecim elegi? & vnus ex vobis Diabolus est. Alij vero pecudes imitantur, qui videlicet nõ ratione, sed affectibus more pecudũ ducũtur. Alij vero humano more, hoc est
Vita hominum. partim ratione, partim affectibus agũtur: de quibus Apostolus ait,
1. Cor. 1. Cũ enim quis dicat, ego quidẽ sum Pauli, alius autẽ, ego Appollo,
1. Cor. 3. nõne homines estis? Ex his vero multi quidẽ salui fient: sic tamẽ (vt idẽ Apostolus ait) quasi per ignẽ, sitamẽ cũ pietate dormitionẽ accipiant. Sunt porro alij, qui puritate vitæ Angelos imitantur: hi
Vita Angelorum. potissimum ex hominibus ad eorum beatitudinem cooptantur.
3. Reg. 10 Omnia vasa, ex quibus Salomon bibebat, aurea erãt: taliaque eleg-
2. Cor. 4 tionis vasa esse debẽt, quæ ad veri Salomonis mẽsam idonea sint.
Esai. 19. Quãta sit illa fœlicitas, quæ pijs laboribꝰ in cœlo proposita est, declarat testis oculatus Paulus, cũ ait, Momẽtaneũ & leue tribulationis nostræ supra modũ in sublimitate æternũ glorię pondus operatur in nobis. Itẽ illud Esai. Nõ dixi Iacob, frustra quærite me. Et illud

illud eiusdẽ. Dicite iusto, quoniã bene. Quæ quidẽ oratio, vt breuissima, ita secũdissima est. Omne quippe genus boni, sub hoc indefiniti boni nomine cõprehẽdit. Vnde Moysi Dominus ait: Ego ostendã tibi omne bonũ. Quã obrẽ merito Dñs Iere. 2. queritur
Esai. 3. *Exo 33.* *Hiero. 2.* diecẽs. Nũquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina? Quare ergo dixit, populus meus, Recessimus: nequaquã vltra veniemꝰ ad te? Nũquid obliuiscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ. Populus autẽ meus oblitus est mei diebus innumeris. Miratur ergo hoc in loco Dñs, quod cũ maxima populo suo bona cõtulerit, & maiora promiserit, ab illis prorsus neglectus, & derelictus fuerit. Habes etiã hac de re insignẽ locũ Malach. 3. vbi Propheta inducit improbos dicentes. Vanus est, qui seruit Deo, & q; nobis emolumentum, &c. Vide locum.

Ibidem. Quoniã multi vitã omnem in sceleribus transigentes, piorum sibi præmia pollicẽtur, operæ pretiũ erit in scripturis sanctis annotare ea loca in quibus mores eorũ describuntur, qui ad æternã vitã cooptati sunt: Hoc autẽ argumentũ tractat totus ille Psal. cuius initiũ est: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo. Item inuenie-
Psal. 14. mus enim hanc esse legem ab æquissimo illo iudice definitam vt pro cuiusque meritis, præmia, vel supplicia hominibus tribuãtur. Quod illa Symboli verba designãt. Qui bona egerũt, ibũt in vitam æternã, qui verò mala, in ignẽ æternũ. Sic illud ex Psal. 32. Semel locutꝰ est Deus: duo hęc audiui: quia potestas Dei est & tibi Dñe misericordia: quia tu reddes vnicuiq; iuxta opera sua. Et Hier. 61. de Deo loquẽs. Cuius inquit oculi sunt super oẽs vias filiorũ hominũ, vt reddas vnicuiq; secundũ vias suũ, & secundũ fructũ adinuẽtionũ eius. Et Apost. ad Gal. 6. Nolite, inquit errare: Deus nõ irridetur, quę. n. seminauerit hõ, hęc & metet: qui. n. seminat in carne de carne metet corruptionẽ: & qui seminat in spiritu de spũ metet vitã æternã. Quomodo ergo tu, qui tota vita in carne seminasti, vitã æternã ex hoc adulterino semine tibi polliceris? Cui cõsentit illud eiusdẽ Apostoli. 2. Cor. 11. qui de improbis loquẽs ait. Quorũ finis erit secundũ opera ipsorũ. Hæc omnia & multa his similia falsam illorũ spem arguũt, qui in scelerib. suis perdurãtes æterna præmia sibi pollicentur, eosdem etiam arguit illud ex Psal. 23. Quis ascendet in montem Domini? Innocens ait, & mundo corde qui non accepit in vanum animam suam, &c. Vt autem D. Greg. ait. Ille in

vanum accepit animã, qui sola præsentia cogitat: quæ vero sequũtur in perpetuũ non attendit. Recte autẽ à quibusdam sapiẽtibus dictum est, improborum animas salis tantũ officio in corporibus fungi: quæ à corruptione illęsa, & integra seruat, nihilque præterea rationali creatura dignũ moliãtur: ideoque merito fruſtra animas accepisse dicũtur. Tales Cicero porcorum animas esse ait.

Cic. lib. 2 de natura Deorum.

Æternitatem cœlestis regni, quod pijs à constitutione mundi paratum est, vult Dominus hominibus annuntiari, quod illa psal. verba indicãt. Gloriam regni tui decet &. p. t. a. vt notã faciant. f. h. p. t. & gloriam magnificentiæ regni tui. Regnũ tuum regnum omnium sæculorum, &c. Pondera verbum. Regnum omnium sæculorum.

Psal. 144

Quam pusillus sit grex eorum, quibus æterna salus decreta est: cum tamen stultorũ numerus sit infinitus vel hoc indicio colligi potest, quod numeratis ex imperio Dñi tribubus Israel. Num. 1. à vicesimo anno, & supra, ex alia quidẽ tribu inuẽti sunt quinquaginta millia, ex alia sexaginta, ex alia septuaginta, &c. Extributẽ Leui inuenta sunt solum viginti duo millia, quoq; magis mireris, cũ ab vno mẽse, & supra numerarentur, cæteris à. 20. anno numeratis. Quæ res profecto diuinæ prouidentiæ miraculo nõ caruit: præsertim cum in adoratione vituli tribus Leui à Domino perculsa non fuerit: vt pote quæ innocens reperta sit, & patrati sceleris victrix. Idem etiã hoc indicio significari aiunt, quod ex tanta multitudine, quæ ex Ægypto egressa, ad promissam terram Deo ducente pergebat, duo solũ viri eò peruenerunt: cæteris propter infidelitatem suã ab eius ingressu prohibitis. In diluuio vero octo solũmodo seruatæ, cæteræ omnes aquis absumptæ sunt.

Antequam Israeliticus populus promissam terrã ingrederetur, exploratores misit, qui terram considerarẽt. Ex qua infæcunditatis signum, botrũ insignem attulerũt, & ficus, & malogranata. Ad hũc ergo modum fideles in hoc exilio constituti, explorare mente cœlestis patriæ gaudia debent: quo illius spe, & amore incensi, ærumnosæ huius vitæ molestias perferant: Ibi namque primum miræ magnitudinis botrum deprehendent: per quem plenissima diuinæ dilectionis vbertas exprimitur: qua in illa æternã patria inebriãdi sumus, sicut Propheta dicit, Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: &. t. v. r. p. e. Inuenimus item ficus: per quos diuinæ dulce-

Num. 13.

Psal. 35.

dulcedinis abũdantia designatur. Ex visione nãque diuinæ pulchritudinis amor, ex vtroq; vero ineffabile diuinæ dulcedinis gaudiũ ita cõsequitur, vt (quemadmodũ Theologi dicunt) si dãnatus aliquis ad diuinã speciẽ contẽplandam Dei dono eleuaretur, nullo modo posset hoc spectaculo nõ lætari, quãuis certo sciret post breue spaciũ se ad eadẽ supplicia rediturũ. Quoniã in eadẽ visione diuinæ iustitiæ ordinẽ cernẽs, placida tũc mẽte cõsisteret. Ibidem etiã malogranata deprehẽdet: per quæ sanctorũ cõmunio, & bonorũ omniũ societas significatur. Quæ facit, vt omniũ bona vniusquisque sint velut propria. In hoc enim pomograna omnia sub vnius pomi integumẽto mirabili ordine, ac ratione continentur. Vt igitur hic ex multis granis vnũ constat pomũ, ita illic sanctorũ omniũ vna ciuitas, vna gloria, vna communis lætitia est.

Malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita cum domus Dei ædificaretur. Cur ita? Quia & lapides, & ligna adeo in monte Lybano exculta & polita erant, vt cum in locis suis collocarentur, nullo opus esset ferramento. Ad hunc ergo modum in hoc mundo varijs ictibus, & pressuris pij homines excoluntur, & præparantur, vt postea sine vllo dolore, aut labore in cœlesti illa domo, quæ viuis ex lapidibus ædificatur, suis in locis collocentur. Ibi enim absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum & iam non erit amplius neque luctus, nec clamor, &c. Itaque in hoc mũdo varijs premi laboribus, & vexari, nihil aliud est, quàm ad illas cœlestes sedes aptari: Quia vero grauioribus in hoc sæculo doloribus vrgentur, ad nobiliorem vtique locum præparatur. Hinc illud ex hymno, Tunsionib. pressuris expoliti lapides, suis coaptãtur locis, per manum artificis: disponuntur permansuri sacris ædificijs.

3. Reg. 6.

Apoc. 21.

Collocationes duodecim tribuũ in circuitu tabernaculi ad quatuor mundi partes ternis ordinibus vergentes, de quibus Num. 3. agitur, Origenes ad ordines Angelorum, & sanctorum in cœlo in circuitu throni residentium eleganter accommodat, cuius verba (vt ab eo rationem tractandi huiusmodi scripturarum loca discamus) subijcere volui, Ait igitur, Hæc sunt, quæ nobis litera legis exponit, vt ex his sacramentorum semina colligentes, tanquã gradibus quibusdam ab humilibus ad excelsa & à terrenis ad cælestia conscendamus. Ascende ergo nunc ò auditor si potes, & à

terrenis sensibus intuitu mẽtis, & perspicacia cordis eleuare. Obliuiscere paulisper terrena, supra nubes, & supra ipsum cœlũ gressu mentis incede: ibi require tabernaculũ Dei, vbi præcursor pro nobis introiuit Iesus: ibi (inquã) require quaternos istos ordines, stationesq; castrorum: ibi Israelitica agmina, & excubias cerne Sanctorum. Sed ego non audeo illuc solus ascendere, non audeo me in hos tam secretos mysteriorũ secessus sine autoritate magni alicuius doctoris immergere. Non possum illuc ascẽdere, nisi præcedat me Paulus, & ipse mihi viam noui huius, & ardui itineris ostẽdat. Ipse ergo Apostolorum maximus ad Hæb. ita ait. Non enim accessistis ad ardentem & tractabilem ignem, sed accessistis ad montem Sion, & ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cælestem, & multitudinem Angelorum collaudantium, & Ecclesiam primitiuorum conscriptam in cœlis. Igitur Moses per quatuor castra, populum diuisum scribit in terris, & Apostolus quatuor ordines Sanctorum describit in cœlis. Ad quorũ singulos vnumquemque nostrum dicit accedere. Non enim omnes ad omnes accedunt: sed alij quidem accedunt ad montem Sion: horum autem paulò meliores accedunt ad ciuitatem Dei viuentis Hierusalem. Qui autem & his eminentiores sunt, accedunt ad multitudinem Angelorum collaudantium. Qui autem super omnes istos sunt, accedunt ad Ecclesiam primitiuorum conscriptam in cœlis. Primitiuos autem arbitros eum intelligere Apostolos: qui primitias spiritus acceperunt.

Hebr. 12.

Grati animi officium declarant nouissima illa Dauidis verba, qui nec præsentia mortis impeditus, accepti iamdudum beneficij memoriam deposuit, dum Salomoni filio, vt filijs Berzellai (qui ei fugienti, & ab omnibus pene derelicto affuit, & commeatum præbuit) præcepit, vt rependeret gratiam, & vt filios eius mensæ suæ conuiuas perpetuo haberet. Quo in loco animaduertere licet, quàm faustum & fœlix antiquum illud patris officium filij existimarent: pro quo tãtam gloriam percepissent, vt Salomonis Regis opulentissimi, & glorioßissimi perpetuo conuiuæ essent: & officij breuissimo tempore peracti sempiternum præmium referrent? Hoc autem exemplo animarum in regno Christi epulantium lætitiam conijcere licebit: cùm videant se propter exiguos & momentaneos labores tam magna præmia percepisse. In pau-

3. Reg. 2.

tis enim vexati, in multis bene disponentur, &c.

Ait Regina Saba ad Salomonem, Beati viri tui, hi qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam. Si hi beati à sapientissima Regina reputantur, quam beati erunt, qui stant coram Deo, & vident faciem eius, in qua omnia vident, omnia audiunt, omnia sciunt? *2. Para.* 9

Duos esse creaturarum ordines constat, quos Dominus cælestem illam aulam complere, & incolere voluit: alteras pure spirituales, alteras spirituales simul & corporeas: alteras quidẽ in cœlo, alteras in terra conditas: alteras, quæ nunquam ceciderunt: alteras, quæ post lapsum surrexerũt: alteras, quæ sine labore regnant: alteras, quę cùm labore triũphant: alteras, quæ nihil Deo præter vitã, & gloriã debent: alteras, quæ præter hoc illud etiam debent, quod à morte gehennæ Christi sanguine ereptæ sint. Et quidẽ hæc postrema lætitiæ causa hominum erit, non Angelorum: atque eo maior, quo apertius damnatorum pœnas vident. Erunt enim ad visionem omni carni. Quamuis illud, Angeli sancti debent, quòd beneficio conditoris à lapsu erepti sint. *Esa. vlt.*

Magnitudinem cælestis præmij declarant illa verba Domini, Mensuram bonam, & confertam, &c. In quibus verbis omnia, quę in plenissima mensura desiderari possunt, continentur. Cui consentit illud Psal. 18. Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiẽdis illis retributio multa: siue (vt Hierony. ex Hebr. vertit) fructus multus. Quo verbo non solum bona gloriæ, sed etiam gratiæ, quæ in hac vita conferuntur, intelligimus.

Fœlicitas, vltimus finis.

QVia mens stare noluit cum potuit, stare non valet etiam cum vult. Nihil ergo sufficit menti quod percipitur: quia amisit, quod vere potuit sufficere. Greg. in Mor. lib. 8. c. 9. *Greg.*

Iustè qui relicto Deo se sibi ad requiem sufficere credidit, nihil in se nisi tumultum perturbationis inuenit, inuertumque se fugere quærit: sed autore contempto, quo fugiat, non habet. Greg. vbi supra. c. 22.

Dũ easdẽ res anima nostra, modo appetit, modo fastidit, docet q; aliũde pẽdet: quia enim ad appetẽdũ Deũ formata est, iure ei nõ sufficit, quod infra Deũ est. Diuertitur autem nunc per multa, vt

quia

quia qualitate rei non potest, saltem varietate satietur. Greg. 26. Mor. cap. 26.

Ad quodcunque me conuertero, vilescit mihi adeptum quãuis accederit desideratũ. August. super Psal. 102.

August. August. super illo Psal. 32. Beata gens cuius Dominus Deus eorum. Quis est, inquit, qui hoc audito non erigat se? Amant enim omnes beatitudinem: & ideo peruersi sunt homines qui mali volunt esse, miseri nolunt. Et cum sit malitiæ indiuidua comes miseria: isti peruersi non solum mali esse volunt, miseri nolunt, (quod fieri non potest) sed ideo volunt mali esse, ne miseri sint. Quid est hoc quod dixi, ideo volunt mali esse ne miseri sint? Considerate hoc paululum in omnibus hominibus qui male faciunt, beati semper esse volunt. Furtum facit aliquis: quæris quare? Propter famem, propter necessitatem. Ergo ne miser sit, malus est, & ideo miserior est, quia malus est. Depellendæ ergo miseriæ causa, & acquirendæ beatitudinis causa, faciunt omnes homines quicquid vel boni faciunt vel mali. Semper ergo beati esse volunt. Quære ergo quid sit, quod habendo beatus sis. Cum enim beatus fueris, melior vtique eris, quam cum miser es, fieri enim non potest vt res deterior te, faciat te meliorem. Homo es, deterior te est, quicquid cupis quo beatus esse desideras. Aurum, argentũ, quælibet corporalia, quibus inhias acquirendis, possidendis, fruendis, inferiora te sunt. Tu melior es, tu fortior es. Iam ergo supereſt vt quæras quid sit melius, quam animus tuus. Quid erit obsecro, nisi Deus tuus? Non inuenis hic aliquid melius animo tuo: quia cum fuerit perfecta natura tua, Angelis æquabitur. Iam supra non est nisi creator. Erige te ad illum, noli desperare, noli dicere, Multum est à me. Magis multum est à te, habere aurum quod quæris. Aurum & si volueris forte non habebis: Deum cum volueris, habebis: quia & antequam velis, venit ad te, & cum aduersa voluntate esses vocauit te. Auare, quid inhias cœlo & terræ? Melior est, qui fecit cælum & terram: ipsum visurus ipsum habiturus es. Quæris vt tua sit illa villa; & transiens per illam dicis. Beatus cuius est villa illa, cuius est domus ista, cuius est ager iste. Compesce iniquitatem audi veritatem. Beata gens cuius est. Quid? Iam nostis quid dicturus

rus sim. Ergo desideratevt habeatis, tunc demum beati eritis. Hac sola re beati eritis: re meliore quam vos estis meliores eritis. Deus est, inquam, melior te, qui fecit te. Beata gens cuius est Dominus Deus eorum. Hoc ama, hoc posside: hoc cum vis habebis, hoc gratis habebis. August. super Psal. 32. *Psal.* 32.

Amant homines diuersas res: & quando quisque quod amat habere videtur, fœlix vocatur. Vere autem fœlix est, non si id habet quod amat, sed si id amet quod amandum est. Multi enim miseri sunt, magis habendo quod amant, quam carendo. Amando enim res noxias, miseri: habendo sunt miseriores. Et propitius Deus cũ male amamus, negat quod amamus: iratus autem dat amãti quod male amat. Aug. sup. Psal. 26.

Redite ait prævaricatores ad cor, & inhærete illi, qui fecit vos, state cum eo, & stabitis. Requiescite in eo, & quieti eritis. Quo itis in aspera? quo itis? Bonum quod amatis ab illo est. Sed amarũ erit iuste, quia iniuste amatur deserto illo, quidquid ab illo est. Quo vobis adhuc & adhuc ambulare vias difficiles & laboriosas? Non est requies vbi quæritis eam. Quærite quod quæritis, sed non vbi quæritis. Beatam vitam quæritis in regione mortis. Nõ est illic. Et mox, Exultauit christus vt gigas ad currendam viam. Non enim tardauit, sed cucurrit clamãs dictis, factis, morte, vita, descẽsu, ascẽsu, clamans vt redeamus ad eũ: & discesit ab oculis, vt redeamus ad cor, & inueniamus eum. Aug. confes. lib. 4. *Esai.* 46. *Psal.* 18.

Et disputabam cum amicis meis Alipio & Nebridio de finibus bonorum & malorum, Epicurum accepturum fuisse palmã in animo meo, nisi ego credidissem post mortem restare animæ vitam, & tractus meritorum, quod Epicurus credere noluit. August. confes. lib. 6.

Nec volebam multiplicari terrenis bonis deuorans tempora, & deuoratus temporalibus, cum haberẽ in æterna simplicitate aliud frumentum, & vinum, & oleum. Et clamabam in consequenti versu clamore alto cordis mei, ò in pace, ò in idipsum, ò quid dixit? Obdormiam & somnum capiam? Idem in confes. lib. 9. *Psal.* 3.

Cum homines amant beatam vitam, quod non est aliud nisi de veritate gaudium, vtique amant etiam veritatem, Cur ergo nõ de illa gauden? Cur non beati sunt? Quia fortius occupantur in alijs, quæ fortius eos faciunt miseros, quam illud beatos quod

tenui

tenuiter meminerunt. Augustinus Confes. lib. 10.

Cum inhæsero tibi ex omni me, nusquam erit mihi dolor & labor, & viua erit vita mea tota plena te. Nunc autem quoniam quem tu imples, subleuas eum: quoniam tui plenus non sum, onerosi mihi sum. August. vbi supra.

Neque in his omnibus, quæ percurro consulens te, nó inuenio tutum locum animæ meæ, nisi in te, quo colligantur sparsa mea, nec à te quicquam recedat ex me. Et aliquando intromittis me in affectum multum inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem, quæ si perficiatur in me, nescio quid erit quod vita ista non erit. Sed recido in hoc ærumnosis ponderibus, & resorbeor solitis, & teneor, & multum fleo, sed multum teneor. Tantum consuetudinis sarcina degrauat. Hic esse valeo, nec volo: illic volo, nec valeo, miser vtrobique. August. Confes. lib. 10.

Hoc confiteor, hoc scio Domine Deus meus, quia vbicunque sum sine te, male est mihi præter te: non solũ extra me, sed etiam in me, quia omnis copia, quæ non est Deus meus, mihi est egestas. August. in Medita.

Heu miseria super miseriam, cum misera anima mea à te refugit, cum quo semper abundat & gaudet, & sequitur mundum, cum quo semper eget & dolet. Mundus clamat, deficio: tu Domine clamas, reficio: & miseria mea magis sequitur deficientem, quàm reficientem, plane infirmitas mea hæc est. Augustinus in Medita.

Sicut tota vita corporis anima est: sic beata vita animæ, Deus est. August. de lib. arb.

In hac vita homines magnis laboribus requiem quærunt & securitatem: sed prauis cupiditatibus seducti, non inueniunt. Volũt enim requiescere in rebus inquietis: nam si in diuitijs velit homo requiescere, magis superbus efficitur, quàm securus. Idem de catechiz. rud.

Væ animæ audaci, quæ sperauit, si à te recessisset, se aliquid melius habituram: versa & reuersa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura sunt omnia: & tu solus requies: & ecce ades. Idem Confes. lib. 6.

Quidquid præter Deum est, dulce non est: quidquid mihi vult dare Dominus meus, auferat totum, & se mihi det. Idem

Idem super Psalmum vigesimumsextum.

Ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi plebs. Ego ero vnde satientur: ego ero quæcunque ab hominibus honeste desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona. Sic enim & illud recte intelligitur quod ait Apostolus, vt sit Deus omnia in omnibus. Idem lib. 22. de Ciuit. Dei.

Qui nequiter vult viuere, nonne tanto miserior esse conuincitur, quantò facilius mala eius voluntas impletur? Idem, lib. de verbis Domini.

Ideo Deus fœlicitatibus terrenis amaritudines miscet, vt illa quæratur fœlicitas cuius dulcedo non est fallax. Idem super Matthæum, serm. 29.

Inter temporalia & æterna hoc interest, quòd temporale plus diligitur antequam habeatur, vilescit autem cum aduenerit: non enim satiant animam, cui vera & certa sedes æternitas. A Eternum autem ardentius diligitur adeptum, quàm desideratum. Idem lib 1. de doct. Christ.

Nulla re fruitur anima cum libertate, nisi quæ fruitur cum securitate. Nemo autem securus est in his bonis quæ potest inuitus amittere. Idem de lib. arb.

Dico beatam vitam consistere in altitudine sapientiæ, suauitate conscientiæ, virtutis sublimitate: non sine passione esse, sed victorem passionis esse, beatum est. Ambros. de Offi. *Ambros.*

Fallax fœlicitas est maior infœlicitas. Bernar. in serm. *Bernar.*

Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis, cæteris omnibus occupari potest, repleri omnino non potest. Capacem enim Dei quidquid Deo minus est, non implebit. Idem in serm. Dedicat.

Cũ diligimus Deũ, omnia in ipso reperimus. Vnus est qui quæritur, sed in quo omnia continentur. O lucrũ mirabile? ò compendiũ singulare? cur nos per diuersa fatigamus? Ad ipsum ergo vna nimiter festinemus: post quẽ cuncta bona vltra nõ quærimus, sed tenemus. Cassiodo. super illud Psalm. Inquirentes Dominum, &c. *Cassiodo.*

Infœliciores esse necesse est malos cupita cũ perfecerint, quã si ea quæ cupiunt, implere non possent. Nam si miserum est voluisse praua, potuisse miserius est. Boet. de Consol. lib. 4. *Boetius.*

Quid

Quid de corporis voluptatibus loquar? quarum appetentia quidem plena est anxietatis, satietas vero pœnitentiæ? quarum motus quid habeat iucunditatis ignoro. Tristes vero esse voluptatũ exitus, quisquis reminiscitur libidinum suarum, intelligit: quæ si beatos explicare possent, nihil causæ, quin pecudes quoque beatæ esse dicantur. Idem lib. 3. de consol.

Ex diuersis.

Abunde fortuna illi indulget, qui iure dici non potest infælix, cum fælix mortalium nemo sit.

Fælix non differt à misero per dimidium vitæ.

Infirmus ponit sanitatem esse fælicitatem, pauper vero factus diuitias.

Nihil vulgatius est, quam fastidire fortunam propriam, & splendidiorem cupere.

Cicer.

Nullus stultus beatus, & sapiens non beatus. Cicero. 1. de finib.

Nũquam satis digne poterit laudari philosophia, cui qui pareat omne tempus ætatis possit sine molestia degere. Idem in Cato Maio.

Nisi stabili, & fixo, & permanẽte bono beatus esse nemo potest, mihi enim inueterascere, nihil extingui, nihil cadere debet eorum quæ in vita beata consistunt. Nam qui timebit, nequid ex his depereat, beatus esse non poterit. Idem. 5. Tuscul.

Qui beatus est, non intelligo quid requirat vt sit beatior: si est enim quiddam quod desit, ne beatus quidem est. Idem ibidem.

Omne beatum est, cui nihil deest, & quod in suo genere expletum ac cumulatum est: idque virtutis est proprium. Ibidem.

Nec figura corporis, nec excellens vis ingenij humani significat ad hanc vnam rem natum hominem, vt frueretur voluptatibus. Idem. 2. de finib.

COLLE. *Iob. 9.*

¶ Quis restitit ei, & pacem habuit? Secundum Gregorium, quæ extra dispositionem diuini ordinis sunt, in pace esse nequeunt. Sic enim ossa corporis humani, cum in loco sibi à superno autore prefixo sita sint, dolorem non incutiunt: si vero violenter extra loculi sibi à natura destinatum sint, vehementer nos cruciant. Ita plane cor hominis in Deo, velut in centro suo in pace quiescit: vbi vero extra illum est, irrequietis motibus agitatur.

Sicut materia prima quia est in potentia ad omnes formas semper

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca